FRANCISCI VALLESII COVARRVBIENSIS

IN

Libros HIPPOCRATIS de MORBIS popularibus COMMENTARIA, magnam vtriusq. Medicinæ, theoricæ inquam & practicæ, partem continentia.

JOANNIS PETRI ATROLDI Marcellini operâ & industriâ fideliùs elegantiusq; nunc quàm prius excusa.

Cum INDICE Rerum & Verborum locupletissimo.

COLONIAE

IOANNIS BAPTISTAE CIOTTI Senensis ære.

cIↃ IↃ XXCVIII.

12 31 H 13

ALEXANDRO MASSARIAE
PHILOSOPHO & MEDICO
ILLVSTRI

Joan. Baptista Ciottus Senensis
S. P. D.

DVI non improbandam, VIR præstantissime, eorum sententiam, qui communi vtilitati consulere, & honestum & laudabile semper esse censuerunt. Siquidem periucundi sanè fructus oriri ex hoc videntur, quibus conciliantur animi hominum, firmantur vincula beneuolentiæ & optimæ voluntatis imago, in quempiam de aliis benè mereri solitum apertè ostenditur. Quamobrem cùm a teneris annis tum à parentibus, tum à præceptoribus instituto id mihi animi extiterit, omnibus prodesse, & opinioni eorum assentiri, qui ad communem vtilitatem respexère, ductu & suasu Ioannis Petri Ayroldi Marcellini, artium & Medicinę Doctoris quidem certè celebris, typis cudendos hos fore in Hippocratem Commentarios operam dedi: existimaui enim hos legentibus nec fore inutiles, cùm nihil vita nobis charius sit, nihil vitæ communitate iucundius, & nulla in re nobis sit magis elaborandum, quàm vt illa incolumis diutius conseruetur, & in dies magis, magisque eius imbecillitati subueniatur. Itaque in cæteris rebus, siue prætermissum, siue ignoratum est aliquid, non plus incommodi est, quàm quanti quæque illarum est, in qua delinquitur: at verò si è medio diuina hęc tuendi corporis, & conseruandi ars, & vitæ moderatrix medicina tollatur, vitam ipsam auferri necesse est. Ac ne fortè de laude aliquid magnarum artium, & disciplinarum velle videar esse detractum, quòd hanc cæteris omnibus longo interuallo anteponendam esse statuam, magnum est fateor excellentisque ingenij de qualibet re proposita, grauiter & copiosè differendo efficere, vt quocunque velimus auditorum animos impellamus, aut reuocemus, aut in sententia firmos & constantes retineamus. Illud verò non

mediocris cuiusdam est facultatis rectas condere leges, conditas decernere, decretas exequi, iniurias propulsare, pupillos viduasq; defendere, excitare afflictos, ferre salutem, liberare periculis, retinere homines in ciuitate: verùm alia ego his maiora, magisq; hominum generi necessaria esse contendo. Nam vt omittam cœlorum conuersiones, siderum coniunctiones, planetarũ aspectus, & multiplices in hæc inferiora influxus, vt taceam elementorum, temperamẽtorum humorum, metallorum, lapidum, regionum, herbarum, & cæterarũ rerum natura constantium vires, quæ in hac tanta, tamq; iure diuina scientia continẽtur; per Deum immortalem quis est, qui non suspiciat, qui non miretur, & obstupescat ex magna hominum multitudine vnum existere diuina prouidentia datum, qui admirabili naturæ arte, confecta mortalium corpora moderari & regere possit? præsentibus liberare incommodis, & tanquam ex aliqua specula imminentes, & multò antè futuras ægritudines prospicere & propulsare, singularũ etiam minimarũ partium parui huius mundi vim & rationẽ cognoscere, omnia & animi & corporis remouere impedimenta, ac tandẽ efficere, vt sit mens sana in corpore sano? Verùm cùm omnes simus infinitis morborũ generibus ferè obnoxij, ne quid deesset, quò ad præfixum vitæ terminum deueniremus, Deus Opt. Max. excitauit seculis quibusdam præstanti ingenio viros, qui interclusam anteà nobis hanc viam aperuerunt, eaq; de corporibus curandis tradiderũt præcepta, quibus instructi aduersus omnem morborum impetum parata remedia haberemus. Quos secuti veteres illi naturæ interpretes, & eam sanctissimè coluerunt, & eius authores in Deorum numerum retulerũt. Sed quid ego veteres commemoro? Te, te, inquam, præstantissime Alexander, quem magna cum delectatione alloquor, quem præter generis nobilitatem, & fortunarũ affluentiam, in qua à Deo Opt. Max. constitutus es, & meritò id quidem homines admirantur & colunt, omni studiorum genere eruditum; vt mihi de te cogitanti omnes bonæ artes in te vno esse videantur. Nam nulla res est tam difficilis, & tam ardua, quam ex tuo animo, veluti ex quodam thesauro non liceat expromere. quàm peritus es diuinarũ literarum? Quid est adeò in philosophia abstrusum atq; reconditum, quod tibi non sit penitùs familiare? Quis in Mathematicis excellentior? quantum exemplorum, quantum historiæ, quantum antiquitatis tenes? num sermo tuus, cùm Græcè loqueris planè Atticus est? cùm scribis Latinè, Musæ ipsæ Romanæ loqui videntur? orationem tuam Platonicam puto, crebra est, assidua, copiosa, & hibemis niuibus similis, in qua tantum leporis, dulcedinis, ac suauitatis inseris, vt nihil sit diuinius, nihil cœlestius. Disputationes tuæ subtiles, ornatæ, graues, vt facilè quemlibet quò velis impellas, & trahas. Es præterea Hippocratis ac Galeni verissimus assertor,

ſertor, quorum doctrinam tam neceſſariam, & tam mortalibus frugiferã à prauis opinionibus, & falſis dogmatibus à pſeudomedicis profectis, quæ in hæc noſtra tempora inciderũt, deprauatam in priſtinum candorem te vendicaturum omnes opinantur, ac ſperant. Quas virtutes tuas cùm omnium optimè Senatus Venetus periclitatus nouerit, publico conductum ſtipendio Patauij, vt in primam medicæ artis profitendo cathedram te exerceres, non ſine magno ſtudioſorum applauſu elegit. Itaque cùm tantum tui nominis ſit vbique, & in iſta gloriæ luce viuas, hos Commentarios tibi dicatos volui: nam in animum induxi meum, ſi à te vno probabuntur, fore non modò Italis noſtris acceptos, ſed apud omnes gentes & nationes gratioſos ob præſtans iudicium, ſingularemq́ue excellentiam, & diuinitatem ingenij tui. Quos vt Hippocrates ab omnibus hanc præclaram ſcientiam profitentibus & ſidus, & numen aliquod eſt habitus, primasq́ue in hac ſit conſecutus: Sic FRANCISCVS VALLESIVS Couarrubianus in Academia Complutenſi apud Hiſpanos non ſatis laudata, iam huius artis magiſter, Medicorumq́ue viuentium Coryphæus conſecutus primas eſt elucubratus, ac Philippo Auſtriaco Regum citra controuerſiã omnium primo, ac potentiſſimo dicauit. Ita ipſe tuarum virtutum ſplendore accenſus tibi literatorum aſylo, & medicæ artis inſtauratori integerrimo (cùm te dignior his laboribus mihi ſe offerret nemo) conſecratos volui: Qui nunc correctiori ac nitidiori impreſſione in lucem prodeuntes tuo auſpicio defendantur ab inuidorum, & detractorum voculis, & meam in te optimam voluntatem teſtentur; ac IOANNI PETRO AYROLDO MARCELLINO, cuius opera & induſtria hæ fœturæ editæ ſunt, aliæq́ue propediem huius & optimi & fideliſſimi in Hippocratem interpretis edentur, ſtudioſa artium & medicinæ iuuentus debeat, ac gratias agat immortales. Vale.

Venetiis quinto Calendis
Sextilis.

IO. PETRI AYROLDI MARCELLINI PHILOSOPHI AC MEDICI PRAEFATIO IN COMMENTARIA DE MORBIS popularibus FRANCISCI VALLESII Couarrubiani.

Magna res est, & ore omnium à Deo Opt. Max. expetita sanitas: qua quiuis homo se placidè iucundeq́ frui tunc arbitratur, cùm actiones partium corporis, quæ vitæ vsibus inseruiunt, citra noxam obire potest. Huc tendunt cunctorum vota mortalium: hæc est summa curarum, hæc est summa rerum expetendarum. Cui sanitas adest, huic nihil prorsus ad vitæ necessaria, & animalis conseruationem deest, cui sanitas deest, huic desunt omnia. Inueniuntur qui regna non optent: qui verò sanitatem repudiet, nullus existit: nemo enim non sanus esse vult, nemo non sanitatem summum bonorum esse consentit: à qua tanquam perenni quodam & lucidissimo purissimoq́ fonte, quicquid est in hominum vita iucundum & laudabile, continenter effluit. Id cùm satis per se manifestum sit, ex eo fieri potest manifestissimum, si proprium bonum ac finem paulò altius velimus considerare. Nam (vt docent Philosophi) duplicia sunt in primis bona hominis, altera ad corpus, altera ad animum pertinentia, quorum illa vel extra corpus sunt, vel in ipso corpore; atque ita fiunt duo bonorum genera, quorum tamen ea quæ in ipso corpore sunt, præstant eis, quæ sunt extra corpus. Rursus quæ ad animum referuntur, aut extra animum, aut in ipso animo sunt, ita fiunt alia duo bonorum genera: quorum ea quæ sunt in animo, præstant eis, quæ sunt extra animum. Eorum bonorum, quæ ad corpus quidem referuntur, sed sunt extra corpus, septem species numerat Aristoteles, hoc est, nobilitatem, gratiam, amicitiam proborum hominum, diuitias, bonam prolem, multitudinem filiorum, facilem senectutem. Secundo loco ponuntur ea bona, quæ sunt in corpore, quorum species quinque numerantur, bona valetudo, pulcritudo, vires, magnitudo, certandi robur. Tertio loco ponuntur ea bona, quæ ad animum quidem referuntur, sed tamen extra animum sunt, atq́ huius generis tres numerantur species, gloria, honor, perpetua fortuna. Quarto & vltimo loco ponuntur animi bona, quæ est virtus, & quatuor eius species, prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia. Hæc omnia cùm animi, tum corporis bona trifariam adhuc distribuuntur: aut enim in actione, vel in contemplatione, vel in vtraque simul consistunt: quibus qui præditus fuerit, ei nihil omnino deerit, ad benè beateq́ viuendum; sed cùm homo sine sanitate, quæ omnis felicitatis fundamentum est, & totius substructionis basis, neque agere, neque contemplari possit, liquidò constare debet, quòd qui sanitatem possidet, omnia bona cumulata habeat, vt verè is ab Aristotele dicatur αὐταρκέστατος, quasi per seipsum maximè contentus, neq́ quicquam vltra desiderans. Nam omnes honestas actiones (vt à corporis bonis exordiar) propter quas homines solas laudari meritò consueuerunt, quis non intelligit ab optima & debita elementorum conuenientia, ex quibus constamus, quam εὐεξίαν & συμμετρίαν vocant, promanare? quis egregias res gerere valeat, nisi qui partium corporis ministerio, ad eas quæ in vita necessariæ sunt actiones obeundas, sine aliquo vitio perfungi potuerit? & mehercule si vera dispicimus, si curiosè cuncta perpendimus sola corporis constitutione, in qua nec doloribus cruciamur, neque in vitæ actionibus impedimur, opus est omnibus. Nam si verissimam eam esse rationem existimamus, qua efficitur, animi facultates ex corporis temperaturis consequi, ac non solùm eas, quæ ad partem illam pertinent, quæ irarum æstu fluctuat, quæq́ voluptate alitur, sed etiam omnes, quæ sunt eius, in qua mens & ratio elucet. Si denique in parte animi, quæ cogitandi fungitur munere, cognitio & ignoratio maiores, minorésue sunt, propter varias corporis

temperaturas,

temperaturas, quemadmodum rectè & scienter ait Galenus lib. quod animi mores temperaturam sequuntur, profectò sanitas tanquam mentis oculus vndiq; lucidissimus in optima partium similarium ac instrumentalium compositione, figura, magnitudine, optimoq; situ consistens vitæ luxerit, bonarum operationum lumen, magistra morum, rerum exploratrix, cœli & mundi contemplatrix, erit omnium rerum pulcherrimarum, quasi preciosissimus quidam thesaurus, & tanquam smaragdus preciosissimus suauiter ac perpetuò virebit. Sola enim contra fata depugnat, eaque identidem expugnat: vitam prorogat, cunctarum operationum nostrarum Regina: quam omnes homines præcipuum Deorum donum esse cognoscunt. Etenim temperatissimus homo omnes cùm naturales, tum animales virtutes inculpatas habet, ac perfectum animum. Is autem perfectus est animus, qui à vera perfectaque mente proficiscitur: vnde modum & exemplar pulcherrimum omnium suarum actionum deducit. Quid? quod virtus quoq; nisi sanitatis lumen accedat, non satis fungi officio suo potest? omnino iacet in tenebris, neque diuinum illum fulgorem suum explicare potens est. Atq; animus sine meatuum ac instrumentorum symmetria, calidiue, & frigidi, & humidi, & sicci temperie, philosophari non valet de natura & rebus occultis, de cœlo, de syderum magnitudinibus, interuallis, cursibus, de numeris ac motibus; neque studiosè tractare, vnde omnia oriantur, quóue recedant: nec in altitudinis studio cœlo etiam ipso sublimiora quæpiam vestigare: quid sit Deus? An ad nos aliquando respiciat, faciat quotidie aliquid, an semel fecerit? Pars mundi sit, an mundus? An mundi anima: an potius opifex? Liceátne illi lege fatorum aliquid derogare? Per hanc, inquam, optimam corporis constitutionem tantam nobis industriam, tantum mentis acumen, tantam solertiam inspirari video, vt cœlestes etiam globos cognitione penetremus, & quasdam ibi naturas ab omni mortalitate separatas intelligamus, quarum summæ sit ratio sempiterna, quam eandem mentem sapientiamque perfectam & Deum appellamus. Accedit prætere a quod tot facta memorabilia domi, militiæque, tot res gestæ, tot dimicationes, tot prælia, tot triumphi, tot imperia, quæ maxima cum laude celebrantur, iampridem sine corporis & animi valetudine in æternam obliuionem concessissent. Vanus esset omnis labor noster, corpore præter naturam disposito, quod non posset rectè operari. Vana spes omnis posteritatis; vani conatus, vigiliæ, curæ, solicitudines, occideret vnà cum corpore rerũ omnium gestarum memoria, nulla laus esset homini relicta post cineres, quam vnam mercedem laborum ac periculorum suorum virtus maximè desiderat. Iure igitur apud Platonem in Gorgia cantio conuiualis celebratur: optimum quidem esse bene valere, secundo loco formosum esse, tertiò habere diuitias bono modo partas. Idem mox paulò nihil, inquit, sanitate est melius. Academici & Peripatetici probant hæc prima naturæ: in quibus numerant incolumitatem, valetudinem, sensus integros, doloris vacuitatem, vires, pulchritudinem. Sine pulchritudine, quæ in symmetria & optima corporis compositione consistit, non potest esse absoluta felicitas; ideoque dixit Aristoteles, quòd non satis idoneus est ad felicitatem homo penitùs deformis. Est enim forma Dei munus, & vt inquit Homerus, θεῶν ἐρικυδέα δῶρα, Deorum dona gloriosa nequaquam aspernanda. Ad hæc nulla res bona valetudine magis discusserit caliginem illam nebulæ crassissimam, quæ vt duo poetarum clarissimi prodiderunt, obtutus mortalium hebetat, mentésq; obducit, oppanso ignorationis velamento. Vnde vulgatissimus est ille festiui Poetæ versiculus vice prouerbij celebratus:

Non est viuere, sed valere vita.

Concludendum itaque, quòd cùm ipsum corpus sit vas, & veluti organum animi, animus fulturis corporis sustentatus, philosophiam primus, cæterasq; virtutes omnes deuocauit è cœlo, in vrbibus collocauit, & in domos etiam introduxit, & coegit de vita & moribus, rebusq; bonis & malis quærere, quibus virtutibus homines proximè ad Deorum immortalium dignitatem

accidunt. Quod ergo, Dij immortales, ingenium tam acre, tam sublime, tam varium, tam fœcundum, qui tantus eloquentiæ torrens inueniri potest, qui sanitatis præstantiam possit oratione comprehendere? Vt semel dicam, sanitate nihil est in terris, nihil in mari, nihil denique in vniuerso mundi ambitu vtilius mortalibus, quam potius admirari, & tanquam è longinquo loco suspicere, quàm dignis laudibus exornare valemus, vt amplissimè recenset Galenus in libro Sectarum. Quæ cùm ita sint, liquidò inter omnes debet constare eam artem, quæ præsentem sanitatem defendit, & amissam recuperat, cæteris omnibus esse digniorem, de cœlo profectam, ac propemodum diuinã. Quam primùm inuenit Apollo, amplificauit Esculapius, perfecit Hippocrates: cui tandem Galenus Hippocratem sequutus, extremam manum imposuit. Iam primùm (vt Latinus Hippocrates Cornelius Celsus inquit) medendi scientia sapientiæ pars habebatur: vt & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub ijsdem auctoribus nata sit: ideò multos ex sapientiæ Professoribus eius, constat fuisse peritos, ac in primis Pythagoram, Empedoclem, Democritum. Medicinæ dotes, & inæstimabilis inter alias artes præstantia, vel hoc vno argumento demonstrari possunt, quod nihil est in omnium rerum natura quod sit vitæ dono melius, nihil quod charius, quod iucundius, nec optabilius. Eam vitam si quis cunq; prudens abstulerit, volunt iubentq; ciuiles leges, vt is vita quoque miser priuetur, sed ita sanè vt vniuersa, quæ possidebat bona ærario publico nunc temporis addicantur, vt nec minimæ quidem partis illorum hæredes potiri permittantur. Non enim longiori vita dignum esse censent eum, qui vita tam inæstimabili, tamq; charo munere, quod optimum nobis largitus est Deus, hominem priuauerit. In more positum ob id est, vt præmium ac pietatem, tanquam λύτρον *ei debeamus, qui hostem à capite nostro depulerit, quòd obstiterit, ac effecerit quominus vita destitueretur. Quid igitur medicinæ nõ debemus, quæ pro nobis seruandis, cùm tot capitalibus vitæ hostibus sic quotidie depugnat, vt nos à morte frequenter liberet? iam deploratos, iam defletos, iam in familia orci numeratos, luci, auræque vitali persæpè restituat? Complurium morborum tanta vis esse solet, vt certam mortem inferat, nisi præsens occurrerit Medicus, velut stupor, & spiritus angustia, quæ nonnunquam mulieribus potissimùm accidunt, velut syncope, præcepsq; virium lapsus, paralysis, lethargus, & apoplexia. Quamobrem iubent etiam diuinæ literæ Medicis honorem suum haberi, nõ ob vtilitatem modò, sed & propter necessitatem, vt in cæteros quidem benemeritos artifices ingratitudo sit: in Medicos verò, nisi referatur, aut agnoscatur gratia, impietas. O diuina igitur scientia, ô sanctam philosophiam, ô seruatricem medicinam, ô gratiam cœlitùs hominibus infusam. Quis est enim qui nesciat, nihil esse tam excellens, tam sanctum, tam religiosum, quod meritò possit cum medicinæ cognitione comparari. Quod cùm agnouissent antiqui illi prudentissimi, ac sapientissimi viri, quorum gloria disseminata in orbis terræ memoriam sempiternam, huic arti tantum honoris tribuêre, vt Diis inuentores suos assignauerint, cœloq; dicauerint, ac diuinis honoribus dignos existimàuerint: veluti Asclepiadem, quem Ilyrici instar numinis receptum, Herculi Iouis filio in honoribus æquarunt. Apollinem & Esculapium eius filium omitto, quos ob id Archiatros, quasi principes Medicorum dixit antiquitas. Neq; hos solùm, sed etiam Medicos omnes omni studio & honore prosequuti sunt. Nam cui non auditum est Senatum populumq; Atheniensem summum ingeniorum ac literarum fautorẽ, olim ex Senatusconsulto Hippocratem mysteriorum Cereris participem fecisse, & aurea corona mille aureorum pondo coronasse, ac constituisse pueris Coorum omnibus licere puerilem ætatẽ Athenis agere, & institui, quòd eorũ patria talem virum produxisset, & ipsum quoq; vt omnes liberalium artium professores solebãt, ciuitate donari, publiceq; in curia nutriri. Quodq; medicinam primus in densissima nocte latentem in artem redegisset, & medicinæ quàmplurimos libros conscripsisset, ac sine inuidia in lucem protulisset, multos in futurum Medicos fore cupiens, qui languentes homines à variis*

morbis

morbis seruarent, illi publicè simulachrum erexerunt, & vno omnium consensu primas in medicina detulerunt, quemadmodum & vniuersa posteritas libentissimè semper detulit; & deferre debet: non solùm quòd multa reperit, quæ ex seipso excogitârat, verùm etiam quòd aliorum inuenta, si qua tandem erãt, primus is fuit, cuius beneficio cognoscere potuerimus. Cui verò secundas debere nos fateamur, præter vnum Galenum nostrum à Deo excitatũ, vt hanc artem retineret, & ad posteros conseruaret: erit quidem nemo. Rursumq́; primas idem sibi sæpè vendicat, speculationum plurimarum ac potissimarum inuentor, & alienarum conseruator, ac veluti depositarius fidelissimus, promusq́; cùm opus est, depositi cuiuscunque paratissimus. Incredibile dictu est, quàm sæpè mecum admirer huius viri studium, ac diligentiam in perquirendis, & memoriæ prodendis rebus omnibus, quæ ad medicam omnem artem pertineant, quem non fames, non sitis, non frigus, nõ immensa pericula retrahebant: nihil erat tam arduum, nihil tam difficile, nihil tam periculosum in Hippocratis scriptis, quod discendi desiderio non adiret, lucemque afferret apertissimam. Omnia loca peragrauit, omnes regiones, in quibus aliquid egregium, & cognitione dignum percipere posse confidebat. Itaque non mirum est, si tantum de se nomen, tantum decus, tantam memoriam reliquerit. Hunc igitur vnum, quicunque Hippocraticâ arte dignus, imitetur, qui dignitatem, qui laudem, qui gloriam quærit. non discedat à duobus his antesignanis Hippocrate & Galeno, frustra alibi quæsiturus, quod non apud hos antea doctius explicatiusque dictum propositumque fuit: quorum disciplina coniuncta integram ferè constituit artem. Nam multa, quæ Hippocrati desunt, apud Galenum inueniuntur: quædam, quæ in Galeno desiderantur, subministrat Hippocrates. Quare dum viuent literæ, & Galenus in Hippocrate, & Hippocrates in Galeno viuet. Euoluendi igitur toti, ex quo iustam concipere medicinæ rationem possimus: auctores hi non frustulatim discerpendi; neque præstat semel, atque iterum legisse, iteranda sæpe, aliquando tertianda, & ambabus (quod aiunt) manibus atque obuijs vlnis amplectenda, & in sinu gestanda, memoriæq́; mandanda. Et profectò sunt libri, per quos quarto ac quinto, atque hoc etiam amplius agenda lectio sit. Ac tum demum cùm hæc fecerimus, multũ nos profecisse sciamus, cum longè valere iussis Arabibus, & id genus alijs ineptis Scriptoribus, duo certè hæc præclara naturæ lumina, nobis placere inceperint; & si quando à quopiam citabuntur, vt fit, non tanquam peregrini, sed tanquam familiares locos percurrere commodius, in eisque versari poterimus. agnoscentes facilè, & prima medijs, hæcque nouissimis conferentes. In Hippocrate & Galeno probando conspirare omnes tam amusoteri, quàm litterati, nec tam pedibus quàm animis in eandem sententiam laudationis ire debent. Omnis igitur, qui tam præcipiti, ac temerario iudicio vtens, cogitationes suas ita distrahi patitur, vt hos duos Authores clanculum in angulis vellicet, conuicijsque insectetur (quæ pestis, ac perniciosa lues multos nostrorum temporum inuasit) vnde gloriam adipisci sperans, omnino contemni debet; & in cœnõ imperitiæ, vt lutulenta sus inuolutum, hac nota inustum iri censeo, quòd iure ab omni eruditorum cœtu arceatur, exsibiletur, explodatur. Formidandus præterea est, vt vipera, odium publicum futurus, non secus quàm qui parentibus maledixerit. Quod si quis persuasum habuerit, nihil in arte medica tam esse obscurum, nihil tam reconditum, nihil tam admirabile, quod non possit ex Hippocratis, & eius elegantissimi, doctissimi, & veri interpretis Galeni lectione facilè percipi & illustrari, ingenij acumine penetrari, studio atque industria superari, omnimodis laudibus celebrandus, honoris & amoris causa nominandus, eius libri si extant Hippocraticam, & Galeni docendi maiestatem, & optima principia exprimentes assiduè perlegendi. Quales fuerunt proximo superiore tempore; & sunt in præsentia præclarissimi aliquot & maximi viri, qui hac in re partim viua voce docendo, partim editis doctissimis scriptis magna cum sua laude, & vniuersi orbis vtilitate versati sunt, ac versantur; Nicolaus Leonicenus

Vicentinus clarissimus Medicus, qui primus Galeni monimenta è tenebris eruit, multa Latina fecit, & eius placita elegantissimis & politissimis literis aperuit. Matthaeus Curtius vir omnium scientiarum, ac praecipuè medicae artis scientissimus, ex cuius schola & disciplina, tanquam ex equo Troiano prodierunt quamplurimi viri illustres, qui omnes propemodum terras liberalibus disciplinis, artibusq́, & in primis medendi peritia compleuerunt. Ioan. Manardus Ferrariensis omnium in Galeni doctrina, & Arabum censura celeberrimus & optimè meritus. Victor Trincauellius Philosophus & Medicus singularis, cuius tanta apud omnes mortales existimatio fuit, tanta auctoritas, vt frustra quis praedicet, quo ingenio, qua doctrina hic fuerit. Scientissima enim & plurima extant ingenij monumenta, quae, quod omnibus ferè obuia sunt, & vulgo notissima, recensere consilium nō est. Nicolaus Boldonius Mediolanensis, specimen quoddam nationis nostrae admirabile, qui paucis ab hinc annis inuido fato nobis fuit ereptus, cuius mors, tanquam nostra calamitas, acerbissimo est animi sensu, & lachrymis deploranda. Et Comes Montanus Vicentinus excellenti natura & singulari eruditione praeclarissimisq́ editis libris clarissimus, qui iam senio tandem confectus, nuper in patria requieuit. Bernardinus Paternus praeceptor meus, ad omnes cuiusq́ generis virtutes percipiendas & exercendas diuino consilio natus, cui acceptum referre oportet, quod hodie post tot peruersorum ac planè monstrosorum dogmatum auctores, totum ferè terrarum orbem contaminantes, Galeni placita euertentes, & contraria inuehentes, legitima, ac vera artis praecepta, ex quorum praescripto medicinam facere liceat, habeamus. Mercurialis, quē ego praeceptorem faustissimo sidere totos tres annos audiui, de cuius praestanti sapientia omnes gentes praedicāt: quas enim oras non peruasit virtus, ac fama nominis illius? vincet nomē eius omnia secula, atq; in omnium ore versabitur. Siquidem vera ac solida gloria illa putanda est, quam sibi suis laudatissimis scriptis comparauit. Alexander Massaria Medicus ac Philosophus, & linguarum & scientiarum cognitione verè illustris, mihi plus quàm Pyladaea necessitudine coniunctus, quem ego mortalium omnium plurimi facio; cuius ab ore melle dulciorem fluere sonum cùm alijs modis, tum praecipuè in medicis consultationibus, quae apud aegrotos quotidie instituuntur summa cum omnium admiratione audire consueui In medicina enim cùm facienda tum docenda caeteris adeò omnibus (mea quidem sententia) mirificè antecellit, vt nemo propius ad veterem illam ac venerandam Hippocratis & Galeni maiestatem videatur accedere. quare summo cum suo merito factum est, vt hoc ipso tempore, quo haec scribimus amplissimi & illustrissimi Senatus Veneti decreto primam docendi cathedram in celeberrima Schola Patauina honorificentissima conditione fuerit consequutus. Franciscus Comes Mediolanensis affinis meus, Primi Comitis, non solùm primi nomine, sed etiam re primi, frater, qui vt omni genere scientiarum antecellit, ita medicinam pari laude ac celebritate apud Herbenses facit. Sunt & alij multi, quos recensere longum esset. sed inter eos, qui nostram artem & viua voce & scriptis quàm maximè iuuarunt & illustrarūt, praecipuū certè locum mihi videtur obtinere sapientissimus, & Medicorum omnium huius aetatis excellentissimus Franciscus Vallesius Couarruuianus Philippi Hispaniarum Regis secundi ἀρχίατρος amplissimus, veterum Galeni, & illo antiquioris Hippocratis dogmatum defensor acerrimus, Hispanorum decus & ornamentum, flos illibatus populi, suadaeq́ medulla, quod olim Ennius de Cornelio Cethego praedicauit. Longum esset huius viri laudes breui oratione contexere, quod & superuacaneum foret, cùm ipse iam diligentia & labore, doctissimisq́ ac politissimis scriptis suis ad eam dignitatem peruenerit, ad quam

—pauci, quos aequus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad aethera virtus,
Diis geniti potuere.—

atq;

atq; in medicina facienda, docendaq; tanta prudentia, religione, peritia praecellat, vt nulla regio sit in terris, ad quam nominis illius fama non peruaserit. Nam quis non admiretur, si benè intelligat, quàm conquisita cura, quamq; aptè, distinctè, ornatè duos illos libros, alterum Controuersiarum medicinalium, alterum Controuersiarum naturalium ad tyrones conscripserit, atq; enodata diligenter exposuerit? ne reliqua praetermittam, quae sunt ab hoc auctore diuinitùs conscripta. Libellum de Locis manifestè pugnantibus apud Galenum, his rationibus à Vallesio in lucem editum, omnibus quae à Galeno scripta extant perlustratis, quae manifestè pugnant eximendo: vt studiosi his notatis reliqua inceßpitanter perlegere poßint. Commentaria praestantißima in libros Physicorum, & in quartum Meteororum Aristotelis. Librum praeterea, in quo compendiosè scripsit de Pulsibus, vrinis & febribus. Scholia in libros Gal. de Locis affectis. Explanationes in libros eiusdem de Differen. febr. In Artem medicinalem. In libellum de Inaequali intemperie. In tertium de Temperamentis, & quinque priores libros de Simplicium medicamentorum facultate. Postremò Commentaria in Aphorismos, in Prognosticum, in libros de Ratione victus in morbis acutis, & in libellum de Alimento Hippocratis, quae omnia penes me sunt, vnà cum nonnullis ipsius auctoris manu exaratis. In quibus omnibus tantum suauitate & breuitate dicendi praestat, vt nemo hos libros cognoscat, qui pro ratione dicta ipsius non habeat, & ad hunc, quasi ad quendam multò commodiorem explicatorem saepè reuertatur: qui non tantùm de arte medica loquitur, quod alij plerique faciunt, sed id etiam ex arte, atq; adeò artificiosißimè facit. Quoniam verò non satis est praecepta vniuersalia addiscere, vt & promptè in operibus absque exercitatione dignoscantur, ob id gratia exercitationis, cùm de medica praxi in amicorum & discipulorum gratiam scribenda cogitaret, admirandum hoc opus in libros de Vulgaribus morbis scripsit, quod vniuersam & generalem propriamq; aegrotantium historiam complectitur. Quamobrem si vsquam Vallesius doctrinam summam atque eruditionem ostendit, in his certè libris de Vulgaribus morbis tam multa recondita inseruit, & ex intimis disciplinis decerpta, atq; delibata, vt nihil doctius aut eruditius excogitari poßit, quae non nisi magno studio, diligentiaq; consideratione poßunt intelligi, ita ornauit & illustrauit hos septem Epidemiôn libros, vt nihil praetermiserit eorum, quae ad veram Hippocratis intelligentiam facere poßunt: multarum rerum inuentor, plurimarum corrector, ac vindex, omnium illustrator, qui quasi Sol, de suo lumine lumen nobis accendens commonstrauit viam apertã, ac facilem, vt paßim & ordinatim iremus ad eam medicinae partem, quae solius salutis humanae causa à Dijs conceßa hominibus, & hactenus prorogata est, & tota in opere consistit. Quare si magna, si praeclara, si denique diuina sunt, quae ab Hippocrate in his libris traduntur, vestra opus erit attentione, Lectores studiosißimi, dum has artis medicae diuitias, hos fontes, hos rerum preciosißimarum Thesauros morbi naturam docentes, interpretatione sua Vallesius aperit, quos si degustare semel coeperitis, non tantùm summam ex eis vtilitatem, sed etiam tam incredibilem iucunditatem percipietis, vt nihil vos aliud magis delectare poßit. Caeterùm ego operam dabo, vt hac eadem forma, reliqua omnia in apertum proferantur, atque in hominum manus perueniant, & longum noto scriptori prorogent aeuum. Sed iam Vallesium ipsum loquentem, & ab Hippocrate dicta, quadam eximia ratione explicantem, atque illuminantem omnia, audiamus.

COMMENTARIA IN LIBROS DE MORBIS POPVLARITER VAGANTIBVS HIPPOCRATIS, FRANCISCI VALLESII Couarrubiani, PHILIPPI II. Hispaniarum Regis Medici Cubicularij.

LIBER PRIMVS.

OPERVM Hippocratis, quędam præcepta contioent, velut libri aphorismorum, & prædictionum, & de ratione victus, & quidam alij: quædam solùm obseruationes, velot hi libri, quorum enarrationem modo aggredimur: nulla enim præcepta continent, sed narrationē solùm eorum, qoæ Hippocrates fieri circa multos ægrotos obseruauit. Itaq; hic autor historicus est, oon præceptor. Nimirum cùm ars medica ex philosophia & experimentis nascatur, perfectissimè videtur mihi hác artem tradidisse, seorsum scribens de natura rerũ omniũ, pręcipuè verò hominis, & de morbis, seorsum suas obseruationes: atq; deinceps enucleatissimas sententias. Scripsit scilicet & artis præcepta, & principia, ex quibus ea nata sunt, verùm quia præcepta nō ex his, quæ cuidam homini, aut paucis quibusdam, sed multis eueneruot, capi debent, consentaneum foit tempestatom insalubrium, in quibus fuerunt morbi communes multis hominibus, pręcipoè meio inisse, vnde etiam acceperunt nomen libri Epidemion siue de Morbis populariter vagantibus. Nam tempestatibus salubribos accidere solēt morbi rari. Nulla enim adeò salubris est tempestas, vt nollos ægrotos habeat, sed quæ non est morbosa, habet raros, io insalubrib⁹ accidunt multi. Morborum quidam vocantur ab Hippocr. com muoes, quidam sparsim grassantes: cōmunes sunt, cùm omnes, aut plerique, iiq; omois naturæ, & sexus, eodem morbi genere capiontur: sparsi, cùm varij homines variis morbis ægrotant. atqui communes, aot regioois, vrbisve naturam sequuntur, vocanturq; ab Hippocrate endimici, à nobis patrij aut vernaculi: aut non, sed aliam caosam, & vocantur epidemici, siue populares. de morbis vernaculis, in libello de aere, locis & aquis, videtur mihi satis scripsisse, de sparsis in libris de morbis, in hoc opere de his omnibus agit, vt in ipsius operis decursu patebit, præcipuè verò de epidemicis, quos nasci ex causa commuoi, in libris de natura humana, & de flatu dicit Hippocr. sparsos verò, non ex causa commuoi, sed ex cuiosq; victu: in quo nihil potest esse omnibos regionis aut vrbis incolis, cōmune, præter aerem: non enim cibus, aut potus, aut somnus, aut vigilia, aut motus corporis aut animi, aut otium, aut venus, quia nullá re táli vtuntor omnes pariter, sed est suus cuiq; mos. Aere verò vtcumq; affecto, omoes vtuotur eodem. Atq; ita cùm aer putris est morborum causá, epidemiales fiunt, nunc magis, nunc minùs mortiferi, vt deterior, aut minùs mala putredo irrepsit in aerem. Victus facit tempestates insalubres, morbis tátùm vagantibus sparsim, atqui hoc genus insalubrium tempestatũ, dicit solere accidere, per caritatem anoonę coactis hominibos prauo victu vti. Accipit quidem, io his quoq; tempestatibus, genus aliquod morbi, commune esse præ aliis, quoniá euenit multos eodem modo errare in victu. Nullum verò esse morbi genus omnino commune, hinc perspicies, quòd diuites, & qui etiá in caritate annonæ cibis abundát, non adeò capiuntur talibus morbis. Quòd si malum post caritatem adeò serpat, vt arripiat multos omnis naturæ, putandũ est morbos sparsos in populares iam migrasse, quod quidem fit, vel inquinamentis multorom ægrotantium aerem iam inficientibus, vel iotemperie aeris, quæ fruges substulit, morbos afferente. Popularis tamen & communis morbus non antea est, quàm fit causa in aere. Nam sine frumeotum potruerit, sioe aqoæ fontis venenatę sint, non est causa necessária, & omoibus communis. Erunt enim qui eam deuitent, aquam iotegram, aut frumenta imputrida asportantes sibi, aerem verò nullus in oppido agens deuitare potest. Qoare aer morbos parit omnibus cōmunes, fortunis, naturis, ætatibus, sexubus. Qoamquam

neq; hic opus est, vt omnibus noceat pariter: sed, vt nullum genus hominum omnino noo lædat. Nam occurruot tempestates epidemiales quibus maximè senes, aliæ quibus maximè pueri, aliç quibus iouenes maximè læduntur. Nimirum quaoquam omnes tempestates, quibus morbi epidemiales fiunt, aeris affectionem coniunctam habeant, non tamen omoes eandem sed variæ tempestates varias affectiones. Quæ quidem variæ suot, nuoc differentia effabili (vt si in hac tempestate est iusto siccior, in illa iusto humidior) nūc ineffabili, velut in variis pestilentiæ generibus accidere solet: inde enim nascuntur pestilentię geoera longe diuersa: nunc cum bubonibus, nunc cum vlceribos: nunc cum maculis: ex maligna qoidem aeris potredine omnes, sed vario potrescendi modo, eoq; indicibili. Illæ igitur variæ aeris affectiones, siue effabiles sint, siue ineffabiles, si magnæ sont, omnibos hominibus sunt noxiæ (nulla enim natura gaudet extrema aliqoa infectione aeris) tamen nō omnibus pariter, sed habēt cum quibusdam, naturis, ætatibus, aut sexubus, sympatiam, hanc etiam effabilem, aut ineffabilem. Et quoniam longe maior differentia est diuersorum animalium, quàm diuersarum ętatum hominis, hæ ineffabiles differentiæ faciunt vt quædam pestes, hæc animalium genera, quædam alia inficiant, aut non inficiant, vt docet ipsemet Hippocr. libello de flatibus. Dixi si magnæ sint affectiones, non ob putrescentias (putredo enim aeris, siue magna sit siue parua, omnibus hominib⁹ plos aot mioos est noxia) sed ob intemperies. hæ enim si non sint magnæ, non pariont morbos communes, sed illis hominibus proprios, cum quibos ea intemperies habet sympatiam. Velut siccato aere mulieres, & homidi viri, salubriter degont, biliosi ægrotant, atq; ita constat, non omnes morbos qui ab aere procedunt, esse communes, omnes autem communes, esse ab aere. At qui, qoooiā ab aere nascuntur, còm insalubrem tempestatem narrat Hippocrates torus in eo est, vt describat, quo pacto fuerit affectus aer à ventis & pluuiis. His enim maximè afficitur, velut mox in ipso operis initio facit. Ego, concedente deo, eam commentariorum rationem obseruabo, vt explicata narratione singulorum caussas addam, to interim memoria mihi retine omnia quæ in hac præfatione dicta sont.

In Thaso, autumno, circa æquinoctium, & sub pleiadib⁹, aquæ multæ, cōtinentes, molles, vt in austrinis Hyems austrina, pauci venti aquilonares, squalores, totum quod ad hyemē pertinuit, quale ver erat. Ver autem austrinum, frigidū, pluuiæ paruæ. Aestas magna ex parte nebulosa, sine pluuiis, etesiæ paruæ, dispersim spirabāt.

¶ Cùm sint duo æquinoctia, vernum & aotumnale, hìc ex adiunctis satis constat autumnale intelligere Hippocratem cùm dicat, autumno, & circa ęquinoctiū. Quod dicit, & sub pleiadibos haud dubiè perinde est ac si diceret, vsq; ad occasum (intellige verò Hippocratem ac proinde etiā nos, de cosmico ortu, aut occasu signorum loqui) pleiadom. Nam pleiades est sydus qooddam locatum in tauro: oritur circa fioem Aprilis: occidit circa initium Nouembris. Non potuit tamen tempestas illa multarum aquarum continèrer cadentiom, durare ab æquinoctio autumni vsq; ad ortū pleiadum. Nam hyems (quæ hoc tempore contineretur) sine aqois fuit. Ergo intelligit fuisse aquas multas, continentes, & molles à principio autumni, vsq; ad occasum pleiadum. Id tempus est fere duòrum mensium; Septembris, & Octobris. Hoc tempore fuisse dicit pluuias multas. Iotelligit verò non confertas ac copiosas (tales enim vocare solet largas) sed oumero moltas, hoc est, sæpe cadentes. Pluuias verò continentes, hoc est, non sæpe intercisas, sed longiusculas. Dicit etiā molles, & vt explicet quas vocat molles, addit, vt in aostrinis. Nimirum flante austro solent cadere pluuiæ, quædam blandæ, sine frigore, atq; vllo rerum rigore, sed placidæ, & sine impetu vehementi, aut strepitu. Tales sunt molles pluuię. Itaq; duobus illis mēsibus hoc modo pluebat. Sed cur cùm duos hos menses descripsisset, addidit statim, hyems austrina? an iotermisit mēsem voum? videtur enim, siquidem, autumnos, hyems, ver, & æstas, ternos habent meoses, & quatuor his temporibus æqualibus duodecim mensiū annus constat. Prætermisit ergo Hippocr. mensem Nouembris, si hyems noo incipit ante solstitium hyemale: quod fit meosis Decembris exactis aliquod diebus. Sed non prætermisit, non enim Hippocrates diuidit quatuor anni tempora, vt astrologi, qui rationem habent solstitiorum, & æqoinoctiorum: neque vt Grammatici, qui numerant meoses, sed vt medicū decet, rationem habens mutatiooum, quæ in aeris temperie contingunt, nimirū nobis tempus quod insignitè frigidum & humidū esse solet, est hyems, quod calidum & siccum æstas: quod temperatum, ver, quod inæqualiter calidum & frigidum, atque siccum, autumnus. Quiuis verò videat, has differētias temperiei, non respondere partitioni astrooomicæ, aut grammaticæ. Nam mense Nouemb. non minus friget aer quàm mense Februarij, imò verò fortasse aliquanto plus: neque minus calet mense Maij quàm Augusti, neq; ergo per mēsem Maium durat vernalis mediocritas, neq; per Nouembrem aotumnalis. Quare meritò Hippocrates adiungit mensem Nouembris hyemi: æstati verò Maium, facitq; ver, & autumnum, mēsium binorum, hyemē, & ęstatem, quaternorum. Incipit enim Hippocrati autumnus ab exortu arcturi, finitur occaso pleiadum. Hinc incipit hyems: quæ durat vsq; ad æquinoctium veroum. Hinc incipiens durat ver, vsq; ad ortum pleiadum. Hinc iocipit æstas cuius prima pars est vsq; ad ortum Canis, qui Gomploti fit 19. Iulij: secunda pars ast ab hoc ortu, vsque ad ortum arcturi. Hanc partitionem scripsit idem Hippocr. lib. 3. de dieta dicens, annum certè in quatuor partes diuidunt, quas omnes fere noorunt, hyemē, ver, æstatem, & autumnum. Et hyemem quidem, à pleiadum occasu, vsque ad æquinoctium vernum, ver autem ab æquinoctio vsq; ad pleiadum exortum, æstatem verò à pleiadum ortu, vsq; ad ortum arcturi, autumnom ab arcturi ortu vsq; ad pleiadum occasom. Eandem partitionē secutus est Plinius, qui lib. 18. cap. 29. ita scripsit: Ortus vergiliarum æstatem inchoat, & occasus hyemem. Ab ortu Caniculæ flant venti, qui vocantur etesiæ, qui vt Aristotel. 2. metheororum dicit, sunt aquilonares, flantes interdio, cessantes noctu, quia generantur illis diebus vrenda terra, geminato calore solis & Canicu-

Caniculę. Cessant ergo noctu cessante vstione. Fumigat verò illis diebus septeotrionalis plaga, quia illa retinet tunc quoq; humorem, qui ad generandum fumum est satis. Etesiæ igitur, hi venti sunt, & his diebus flant. Quamqnam Plinius & plerique astronomi prodromis vocatis diebus (sunt hi octo ante Cané) incipere dicuot. Mihi videtur hic Hippocrates non aliter ac Aristotel. intelligere nomine etesiarum ventos flantes post Caniculæ ortum, quandoqoidem magnam æstatis partem descripserat, antequam etesiarum mentionem faceret. Sed redeo ad hyemem. Hyems, inquit, austrioa, pauci venti aquilonares, squalores. Totum quod ad byemem pertiouit quale fit ver. Sed austrina, quo pacto flauerunt venti aquilonares? aut quo pacto fuerunt squalores? aut si hi fuerunt, quo pacto fuit hyems tota quale ver? Certè non simul fuit byems austrina, & aquilonia, ac squalida (neq; enim potuit) sed dioersis temporibus. Narrat verò Hippocrates rem, vt est acta, prima hyemis pars, eaq; maxima, fuit austrina, extremo mense hyemis, Februario scilicet, flare cœperunt aquilones: non hi quidem magni, sed quia tota hyeme non pluerat, potuerunt facilè squalorē facere. Atqui si qois interroget, qualis fuerit extrema byems, aquilonarem dicemus: si verò nullius partis mētione facta, quis iubeat respondere, qualis fuerit hyems, respondebimus quod & Hippocrates totuio quod ad hyemem pertinuit, hoc est tota simul hyems, quale ver fuit. Scilicet eo anno haud fueruot magna frigora. Ver dicit fuisse austrinum & frigidum, additq;, & pluuiæ paruæ, rarum fuit, austrinum esse & frigidum. Quia flante hoc vento solent remittere frigora, rarum quoq; parum pluere. Nam in tota Europa (est verò Thasus in Europa) flante anstro solent esse frequentes pluuiæ. Cæterùm & si rarum, ita euenit. æstas magna ex parte fuit plena nubibus, tamen non concrescebant in pluuias. Etesiæ flauerunt paucæ & paruæ, paucis scilicet diebus, & non vehementer. Flabant sparsim, hoc est, nunc hac, ounc illâc. Vnde intelligo Hippocratem describere modo tempestatem, quæ fuit non in vrbe Thaso vocata, sed in tota insula, quæ etiam ita appellatur. Constitutio itaqoe huius anni hæc fuit: morbi verò qui sequuntur.

Cùm autem fuerit totus hic aeris status vergens ad austrina, & cum siccitatibus, ante ver, ex priori dispositione subcontraria & boreali fiente paucis facti sunt causi, & hi omnino stabiles, & paucis fluebat sanguis, neq; moriebātur ex his. Tubercula [illegible] circa aures, multis circa alteram erant, [illegible] risq;, plurimis sine febre erectè ambulan[illegible] quibusdam etiam parum incalescebant, extincta sunt omnibus sine noxa, neq; suppurarunt cuiquā, vt quæ ex aliis causis. Erat autem figura illorum laxa, magna, effusa, sine inflammatione. Indolentia, omnibus obscurè euanuerant. Fiebant autem hæc pueris, iunioribus, ætate vigentibus, & horum plurimis in palestra gymnasiis exercitatis: mulieribus verò paucis fiebant. Multis autem tusses sicca. Tussiebant, & nihil extrahebant, & voces raucæ nō multo post: quibusdam autem etiam post quoddam tempus inflammationes cum dolore, in testiculum alterum: quibusdam in vtrumq;. Quibusdam febres, quibusdam non laboriosa hæ plurimis. Cætera verò quæ ad medicum opificium spectant, sine morbo agebant.

¶ Cum cœpisset aeris temperiem à principio autumni describere, morbos tamen à principio veris incipit: eius scilicet veris, quod primum post illum autumnum secutum est. Atq; cum descriptionem temporis, vsq; ad æstatis fioem perduxerit, morborum narrationem vsq; ad sequentem perducit hyemem. Merito quidē: nam verisimile est, neq; mox cum intemperie aeris iocipere graues ob eam morbos (sed tanto tempore post, quantum ad permutanda corpora sit satis) neq; mox ac temperies aeris cessat, morbos ex ea natos extingui, sed tanto plus durare quanto opus sit, vt corpora corrigantur. Cum ergo (inqoit) fieret totus hic aeris status austrinus & cum siccitanbus, id est, cum toto hoc anno flaret auster & non plueret. Dicitor verò vtrumq; toto anno accidisse, quia vtrumq; vix quadam anni particula defuit: nimirū autumni duobus mensibus solùm pluit, & vnico mense hyemis flauit boreas. Atqui ob huius particulę hyemis siccitatem, dicit appetáte iam vere quibusdam, haud multis, accidisse causos. Sunt hæ biliosæ febres in genere tertianarum non intermittentium; hos dicit fuisse stabiles, hoc est, oon mali moris neque inopinatum quicquam medico afferentes. Paucis accidisse fluxiones saoguinis, quamqnam multis per id febrium genus soleat fluere de naribus, sanguioe in superna ob calorem rapto: denique fuisse salutares, neq; ex his homines interiisse. Aliis procedeote vere circa alterā aut circa vtramq; aurem facta dicit œdemata (talia enim sunt tubercula laxa, magna, effusa, sine inflāmatione, & sine dolore) multis verò non decubuisse ob hæc œdemata, sed erectos obambulasse: quosdam verò parom febricitasse: omnibus dicit extiocta esse sine alia noxa: neq; enim suppurasse, vt tomores qui ex aliis causis fieri solent (inflammatiooes scil. qoæ ex sanguine, aut œdemata quæ ex alia crassiori pituita, aut etiam nonnunquā scirrbi, qui ex melaocholico sanguioe) sed euanuisse insensili resolutione. Hæc ait euenisse viris & agentibus ętates calidas, & exercitatis, mulieribus verò, aut frigidas ętates agentib⁹, aut degentibus in ono, paucis. Aliis etiam multis hoc ipso tempore dicit accidisse tusses siccas, quas vocet tusses siccas explicans, addit, tossiebant, & nihil extrahebant, & non multo postquam tussi corripiebantur, voces illis raucæ fiebant. Quibusdam verò borum ipsorum, etiam post quoddam temp⁹, postquam tussi laborabant, accidebant inflammationes cum dolore (vere scilicet inflammationes) in alterum aut vtrumq; testiculum, quibusdam cū febre, qoibusdā sine illa. Plurimis quidem (inquit) hæ inflammationes laboriosæ erant dum durabāt. Nimirum dolebant vehementer: cætera verò, non indigebant manu cbyrurgica, quia soluebantur sine vstione aut sectione, deniq; omnino sine ferro, & igne. Hæc dicit acta toto vere. Causas horum omnium mox dicemus. Tumoris testiculorum ex

tuſsi cauſam eſſe in ſympathia vocalium cum genitalibus ſectione 1.lib 2.dicit ipſemet.

Ante autem quàm æſtas inciperet, & per æſtatem & per hyemem, multi eorum, qui iam multo tempore corrupti erant, cum tabe decubuerunt, quandoquidem & his qui ambiguè habebant multis tunc confirmauit. Eſt autem quibus incœpit primum: his vergebat natura in tabem: moriebantur autem celeriùs quàm ſolent hac tranſigi. Alia enim & longiora, & in febribus exiſtentia facilè ferebant. Et non moriebantur de quibus ſcribetur. ſolum enim & maxime morborum qui tunc fiebant, multos tabes peremit. Erant autem plurimis illorum pathemata hæc, horridæ febres cõtinuæ, acutæ, omnino quidem non intermittentes, figura autem ſemitertiana, vno quidem die leuiores, altero autem, exacerbeſcentes & ſemper acutiores fientes, ſudores verò ſemper, non per totum. Frigus extremorum multum, & vix recaleſcebant: aluus turbata, biliosa, paucis ſinceris, tenuibus, mordacibus, frequenter diſsidebant. vrinæ tenues, & crudæ, & decolores, & paucæ, aut craſſæ, & paucæ ſubſidentes, ſed crudæ quadam, & intempeſtiua ſubſidentia: ſpuebant autem exigua, denſa, cocta, modicum quidem vix excreantes. Quos verò violentiſsima vrgebãt, neq; exiguum cocta, ſed perfectè cruda expuebant. Fauces autem plurimis horum à principio & ſemper dolebant rubra cum phlegmone, fluxiones paucæ, tenues, acres celeriter areſcebãt & male habebant, ſemper faſtidiebãt omnes cibos, non ſitiebãt, & delirabant omnes prope mortẽ, in tabidis ergo hæc.

¶ Si modo morbos totius æſtatis, & autumni, & hyemis, ſermone complectitur, quo pacto paulo poſt facit tranſgreſsioõẽ ad morbos autumni, quaſi de ſolis morbis æſtatis dixerit? ſin minus cur dicit modo, anteqoam æſtas inciperet, & per æſtatẽ, & per hyemem? certe modo de morbis qui io fine veris inceperunt, & vſq; ad vltimam ęſtatis partem dorauerunt, dicere incipit, ſed quia, vt procedente ſermone patere poterit, fuerũt illo anno duplicea tabes & extinctis his qui in prima æſtate ſunt facti tabidi, ſubcreoerunt aliæ tabes minus lethales, qoorũ multæ per hyemem totam productæ ſunt. De tabidis incipiens dicere, dixit per æſtatem, & hyemẽ molti tabidi ſunt facti. Atqui, quia alij morbi pręter tabes ſubcreuerunt ſecedente iam ęſtate, finito ſermooe de prima deterrimaq; tabe, ad morbos vltimæ æſtatis & autumni, & hyemis trãſgreſſus eſt. Ergo inquit, multos, eorũ qoi nondũ decubuerant, ſed ſuperiori tẽpore corrupti erãt, hoc eſt, iu thoracib. corruptiooẽ cœperãt cõtrahere, ex deſtillatione (hi erãt tuſsiculoſi) tũc cũ tabe decubuiſſe: atq; his q ambigue habebant, hoc eſt quorũ tabes latebat adhuc (nã ſemper tuſsicula illa diutiùs dorãte q̃dam tabis ſuſpitio fit, ſi ſimul videãtur pter rationẽ extenoari) tunc primũ apparuit manifeſte. Quibuſdam etiam dicit incepiſſe primum. Hoc eſt prius, eom ſcilicet aliis cepit tuſsis, cœpiſſe quibuſdam apertam tabem, his ſcilicer, qoi naturæ tabidi. Tales vocantur quoddam genus homioum quibus thorax eſt anguſtus, & ſpatulæ eminentes alarom modo, & caput fluxionibus opportunum. Ex his facile cooſtat, non eſſe quòd Gal. putet, verba hæc. Qoiboſdam primnm iucœpit, his natura vergebat ad tabem: interpoſita eſſe errore librarij, ac nou potius genuina Hippocratis. Non enim dicitur (vt ille intelligit) eos qoibus natura vergebat ad tabem uune primum cœpiſſe tabeſcere, ante nonquam lęſos, ſed vt ego explicui, cepiſſe primũ tabeſcere, cùm alij tuſsi ſolum corripiebantur. Citaſſe etiam Galenom hæc verba falſo in commentariis aphoriſm. corrupiſſeq;, memini me alio loco indicaſſe. Sed redeo ad Hippocratem. Explicans quàm periculoſa fuerit hæc tabes, dicit, moriebantur citius quàm ſoleut hæc tranſigi. Hoc eſt, citius etiam moriebantur quam ex tabe mori ſolent homines. Nimirum ex tabe paucisſimi euadunt, ſed tamen ægrotant longiuſcule antequam moriãtur. Cum enim tabes non ſuccedit morbo acuto, ſed à principio fit, vel ex catarrho, ſolet durare quæ breuiſsima eſt, annũ integrum. Nam aliam dicit ipſemet Hippoc. lib. de inter. affect. quę tres annos durat, aliam quæ etiam nouem. Verùm hę tres ſpecies tabis, ſunt q̃ non fiunt ex morbo acuto: q̃ ex morbo acuto fit, vt ex pulmonia, pleuritide, aut inflammatione viſceris cuiuſuis, cum longiſsimè, interimere ſolet intra quatuor menſes. Hæ verò quæ hac tempeſtate acciderũt, etiam citiùs interemerunt. Nam abeunte vere cœperãt, & pleriq; ante æſtatem mediam mortui ſunt. Quod tempus vix duorum mẽſium eſt. Itaq; dicit, ex moltis morbis qui tunc fiebant, ſolos tabidos multos homines iŋteremiſſe, hoſq; citius ſolito. Nam alios (inquit) morbos & longiores, & cum febribus, de qoibus ſcribetur ſtatim, melius ferebaut, & euadebant. Sed dubitare contingit hoc loco, cur dicat Hippocrates morbos de quibus mox ſcribitur, fuiſſe longiores & cum febribus, quaſi tabes breuior ſit, quàm febres, quarũ longiſsimæ vix per alteram anni partem protractę ſunt: atq; quaſi tabes hæc ſine febre fuerit, quæ nõ tantùm habuit hecticam, qoam alioqui ſolet, ſed etiam ſemitertianas, vt mox dicit. Verum intelligẽ debet, non ſimplieiter illos morbos longiores fuiſſe tabe, quę vt paulo ante diximus annum integrũ durare ſolet cum eſt breuiſsima, ſed doraſſe illos morbos longius tempus, quàm tabidi expectarũt, quia interierunt citius. Illos etiam dicit fuiſſe in febribus, quia aut ipſimet eraot febres morbi, aut ex febribus fiebant, tabes verò nõ ex febre fit, ſed eam potius facit, aut eum ea complicata eſt, velut hæc tabes cũ ſemitertiana. [illegible] quit) plurimis horũ pathemata hæc, febres [illegible], cõtinuæ, acutæ, omnino non intermitte[illegible] at aũt figura ſemitertiana, vna quidẽ die leuiores altera aũt exacerbeſcẽtes. Meritò quidẽ huioſmodi sũt febres ſemitertianæ, quia cũ ex quotidiana, & tertiana cõpoſitæ ſint, altera die habent duas exacerbationes. Galen. ex hoc loco colligit, oõ dictam fuiſſe ab antiquis ſemitertianã quamcumq; ex quotidiana, & tertiana cõpoſitam, ſed eam ſolũ q̃ cõtioua, & acuta, & horrida ſit, eam verò ex quotidiana cõtinoa, & intermittente tertiana conſtare. Ego verò oihil moror, quis velit dicere, quatuor eſſe ſemitertianarum ſpecies.

2. Aph. 34.

ſpecies,continuas tres,cùm ſcilicet continua eſt vtraq; aut altera,vnam intermittentem, cùm vtraq; eſt intermittens. Hippocrates enim non in eo eſt modo,vt diſiniat quæ ſint ſemitertianæ febres,neqoe hic erat locus, ſed refert quales ſemitertianæ illa tempeſtate cum tabe coniunctæ ſuot. Ego nihil minùs volo, quàm extorquere ab autoribus pluſquàm illi dicere velint. Reliqua in tota narratione ſunt parùm obſcura. In vrinis vocat ſubſidentiam intempeſtiuam, eam quæ antequàm coctus ſit ſuccus ſit, velut in pituitoſis morbis accidere ſolet. Solet enim fieri ex ſucco crudo, morbo etiam incipiente,quiddam bonæ ſubſidentię ſimile,quod adeò ſimile eſſe ſolet, adeoq; incautis medicis imponere, vt bene faciat Hippocrates, conſiderans,non ſolùm an candida & lęuis ſit,ſed etiam an tempeſtiua.Hoc enim ſigno apertiſsimè diſtioguetur cruda à bona ſubſidentia. Cùm enim ex aliorum omnium ſignorum concurſu conſtat morbum in principio eſſe, conſtat non eſſe ſubſidentiam bene concoctam. Sputa dicit fuiſſe cocta modicom quiddam,craſſa & alba. Ego intelligo dici cocta modicè,non quòd cocta verè ſint, ne tantillom,ſed quòd coctis hactenus ſimilia,quòd craſſa. Verum eam craſsitiem vſtione comparatam non coctione eſſe,ſatis conſtat,ſiquidem ſputa ſunt illa rotunda,de quibus in prognoſtico ſcriptum eſt,& qoæ Hippocrates ipſe 6.Epid. dicėt deliriom prænunciare. Fauces ſunt partes oris inter gulam & laryngem. Erant multis illorum, vt ex deſcriptione patet,phlegmone eryſipelatide affectæ.

---

4 *In aſtate autem iam & autumno febres multa,continua,nõ vehementes,longa autem ægrotantibus neq; in aliis difficilis tolerantia facta ſunt habentibus. Alui turbata plurimis admodum ſine moleſtia, & nihil notatu dignum lædebant. Vrina plurimis boni coloris,& pura, tenues autem,& poſt tempus circa iudicationem concocta,tuſsientes non valde,neq; extuſsiebant difficulter,neq; faſtidientes cibos,ſed offerre omnino licebat. Vniuerſim quidem ſubægrotabant tabidi non tabido modo,febribus cum horrore parum ſudantes. Aliter alij, vt erraticè paroxyſmis correpti, omnino quidem non deficientes, paroxyſmis autem laborantes tertiano modo. Iudicabantur quibus horum breuiſsima fiebant ad vigeſimum diem,plurimis autem circa quadrageſimum, multis autem circa octogeſimum. Eſt autem quibus neq; hoc modo,ſed erraticè & ſine iudicatione deficiebant. Horum autem plurimis non multum tempus deficientes reuertebantur febres rurſum, ex recidiuis autem in eiſdem periodis iudicabantur. Multis autem eorum ſic producebatur, vt per hyemem ægrotarent. Ex omnibus autem qui deſcripti ſunt in hac conſtitutione, ſolis tabidis lethalia acciderunt,in aliis verò febribus nõ facta ſunt.*

¶ Hic deſcribit æſtatis vltimæ, & autumni, & hyemis morbos. Quo loco intelligebant quidam enarratores non dici alios morbos à prioribus diuerſos,ſed de eiſdem tabidis eſſe adhuc ſermonẽ, & illud vnum dici,quomodo inclinante iam æſtate habere cœperint tabidi. Galenus contrà putat ad alios morbos fieri tranſgreſsionem miſsis tabidis. Nam quod primo dicitur,haud poſſe ad tabidos referri dicit,quod verò deinde dicit,vniuerſim qui ſubægrotabant tabidi non tabido modo febribus cum horrore, putat per errorem ſcriptorum ex margine ſortaſſe eſſe inſertum. Ego verò nô ita puto,neque enim eſt quod me cogat ita ſuſpicari, ſed Hippocratem hic deſcribere morbos, qui à declinante æſtate inceperuot, eos verò ſuiſſe varios, magna ex parte febriculas quaſdam lõgas, quibus aderant accidentia quæ deſcribit, inter quæ, quibuſdã tuſſes cum exſcreatione facili. Rurſum etiã inter alios morbos, ſubcreuiſſe deouo tabes prioribus ſimiles,mitiores tamen & ſalubriores. Quod vt ſignificaret, quaſi extenuatione vtens dixit,ſubægrotabant tabidi non tabido modo: his etiam dicit ſuiſſe febres cum horrore,& ſudore,ſed exiguo: atqui febrem pleriſq; eſſe eiuſdem figuræ tertiano modo repetentem,alij tamen alterius,& errancas. Quod de iudicatione addit, ad omnes illos morbos qui varij fuerunt referri debet. Nimirum illorum quidam iudicabantur vigeſimo,quidam quadrageſimo,vel circa qoadrageſimum, quidam circa octogeſimum, quidam ſoluebantur paulatim, latenter, & ſine iudicio, atq; variè,hoc eſt incertis diebus,multi poſtqoàm ſolui videbaotur, paulò poſt reuertebantur,durabantque rurſum totidem dies,& eiſdem periodis iudicabãtur. Quidam producebantur etiã per totam hyemem, hi morbi erãt de quibus paulò antè dixit, alios longiores morbos,& in febribus fientes faciles ferebant. Tota hęc conſtitutio ita habuit,& quod ad aeris mutatiooes & quod ad morbos attinet. Erit tamen operęprecium cauſas eorum quæ facta ſont explicare, licebit verò hoc loco, quædam ad totum hoc opus neceſſaria principia dicendo,immorari,hinc ſumpto principio. Cùm morbi qui quauis tempeſtate accidunt,tales ſint,& cum talibus accidentibos fiãt, non ob ſimplicem cauſam, ſed ob multarum concurſionem, nequaquam ſciri poſsit,qui,ex quibuſuis tempeſtatibus,nati ſint fieri, niſi in cauſas illas omnes reſolutio fiat, ſitq; antea perſpectiſsimum, cuiuſcunqoe cauſæ ſeorſum qui morbi familiares ſint. Cauſæ verò hic ſont duplices, quædam quæ ad cauſam quę facit pertinẽt,hoc eſt ad ipſum aerẽ (mooſtratum enim eſt prius communiũ morborũ hãc eſſe cauſam)hæc ſunt,regio,anni tempus, pluuię,& ſiccitates,flatus,qui aut boreales,aut auſtrales ſunt: quædam quæ ad cauſam quæ accipit,hoc eſt ad ipſum apparatom,qoi in hominibus ægrotaturis eſt,pertinet. Hæc ſunt,naturæ propriæ illorum,ætates,& victus. Et in naturis, temperamenta,& compoſitio: in compoſitione,quidam modi: cuioſmodi eſt quem modò dicebamus in paratis ad tabem,& illæ præcipuæ differentiæ, adſtrictio, & laxitas corporum. Qui morbi cuiq; harum cauſarum ſint proprij, aliis locis ſcriptum eſt ab Hippocrate,& à nobis monſtratum, eritq; nobis modo petitio. De naturis hominum generatim, illod ſciri expedit,ſimiles in morbos ſimiles faciliùs incidere difficiliùs in contrarios,calidos ergo in calidos,frigidos in frigidos. De ætatibus Hippocrates hæc in aphoriſmis ſcripſit, Per ætates hæc accidũt,

paruis quidem & recens natis pueris aphthæ, vomitiones, tusses, vigiliæ, timores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates. Iis qui ad tempus dentitiunis accedũt, gingiuarum pruritus, febres, conuulsiones, alui profluuia, maximè cùm edunt dentes caninos, & crassissimis puerorum, & iis qui duras aluos habẽt. Vbi ætate paulum processerint, tonsillæ, vertebræ quæ in occipitio est ad anteriora luxationes, asthmata, calculi, lumbrici rotundi, & ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò prædicta. Grandioribus adhuc & ad pubem accedentibus, horum quidem multa, & febres eronicæ magis, & ex naribus sanguinis fluxiones, iunioribus sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, maximè autẽ prius dicti. Iis qui hanc ætatẽ excesserũt, asthmata, pleuritides, peripneumonię, lethargi, phrenitides, causi, diarrhœę diuturnę, cholerę, dysenterię, lyenterię, hæmorrhoides. Senibus accidunt difficultates spirandi, destillationes tussim afferentes, stillicidia vrinæ, difficultates vrinæ, articulorum dolores, renum mala, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, vẽtris & oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, difficiles auditus. Quod ad compositionem attinet, quacumque parte quisq; male compositus est, ea est imbecillis, & proinde illius morbis opportunus. Velut qui angusto est thorace, morbis thoracis: qui densi sunt corpore, insalubriores sunt, vt ipse Hippocr. lib. de alimento scripsit. Incidunt enim in omnes morbos ex putredine faciliùs, solùm externis causis quę sola alteratione afficiunt, magis resistunt quàm rari. Victus, si puros ab excrementis facit homines, salubres etiam facit, si impuros, ad tales morbos facit paratos, qualia excrementa congeri facit. De regionibus lib. de aere, locis, & aquis scriptum esse ab Hippocrate antea diximus. Fuerunt qui dicerent, regiones nihil facere ad morbos, neq; Hippocratẽ hac causa in initiu narrationis dixisse in Thaso, sed solum signi gratia, velut dixit Dromeadæ vxor, nõ quòd interesset aliquid esse Dromeadę, aut Philini. Sed hi apertè falluntur. Nam si venti & pluuiæ aliquid faciunt, certè & regiones faciunt, cum non omnes eisdem vẽtis æquè expositę sint, neq; ęquè assiduis pluuiis: cumq; aliis solum sit aridum, aliis aqua redundans, quare fit vt vni oppido aut regioni eadem tempestas noxia, aliis sit etiam vtilis, velut cum anni cõstitutio est siccioribus vrbibus, præ siccitate insalubris. Complutenses ob oppidi naturalem humorem solent salubriter degere, contrà humidioribus annis insaluberrimè. Sed cur Hippocr. non descripsit Thasum, dicens ad quam partem mundi pertineat & quem positum habeat? an satis putauit dicere in Thaso, quasi de nota prouincia ad nostros suos & conterraneos diceret? velut ego modo, satis putarem dictum Compluti, si quid huiusmodi narrare vellem. Est verò Thasus versus meridiem, Thraciæ vicina, maritima, ac proinde temperata, paulo fortasse calidior. De anni temporibus ita scriptum est in aphorismis. Vere, insaniæ, & atræ biles, & comitiales, sanguinis fluxiones, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & papulæ multę, & tubercula & articulares morbi. Æstate autẽ aliqui eorum, & febres continuæ, & causi, & tertianæ plurimæ, & quartanæ, vomitiones, alui profluuia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudamina accidunt. Autumno verò multi æstiui morbi, & febres quartanæ, & erraticę, & splenes, & hidropes, & tabes, & vrinæ stillicidia, leuitates & difficultates intestinorum, coxę dolores, anginæ, asthmata, ilei, morbi comitiales, furores, & melancholiæ. Hyeme autem pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucedines, tusses, dolores pectoris, laterum, lumborum, & capitis vertigines, & apoplexiæ. De pluuiis & siccitatibus eodem libro scriptum est. In constitutionib. in summa, siccitates imbribus sunt salubriores, & minus lethales: morbi per assiduos imbres magna ex parte fiunt, febres longę, alui deiectiones, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ & anginæ: per siccitates autem, tabes, lippitudines, articulorum dolores, stillicidia vrinæ, & dyssenterię. De flatibus libellus quidam nomine Hippocr. circumfertur, quem haud abs re fuerit ad hanc doctrinam perlegere. Sed & in aphorismis optimè est scriptum de morbis quos flatus pariunt. Austri, inquit, auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigritiem afferentes, dissoluentes, quando ista præualuerit, huiusmodi in morbis patiuntur: si autem boreale tempus sit, tusses, fauces, ventres duri, difficultates vrinę, horrores, dolores laterum & pectoris, cum ita prçualuerit, huiusmodi in morbis expectare oportet. Hæc sunt quæ singulis causis per se succedere nata sunt. Vt hæ componuntur variè, ita variæ morborum complicationes accidunt. Cum annus est tempestiuus, hoc est cum suo quidq; tempore fit, nulli morbi populares, & communes fiunt: sed sparsi, iiq; non multi neque graues, & sunt in eorum genere, qui cuiq; tempori sunt familiares. Sed cum est intempestiuus, vt euariat à tempestiuo, ita à salubri, atq; si in idem genus intemperiei totus annus euariat, communes, & illi intemperiei analogi fiunt, velut si totus austrinus, aut totus borealis, totus pluuiosus, aut sine pluuiis: si verò inæqualiter euariet à tempestiuo, variè etiam afficiuntur corpora. Velut in hac tempestate, cum pleriq; laborarent ob austrum parotidibus, & tussi & deinde tabe, nonnulli ob aquilonem, febribus ardentibus laborauerunt, quia magna ex parte annus fuit austrinus, tamen quædam etiam pars anni fuit borealis. Rursum hic animaduertendum est, cum res variè dispositæ ab eadem causa efficiente afficiuntur, si causa quę facit est vehemens, omnes eodem modo affici, si est debilior, afficiuntur variè, quæuis earum, vt pati nata est. Quia quod fit semper refert naturã causæ efficientis & materiæ, illius verò magis quod magis prçualet. Cum ergo aeris corruptio magna est, omnes fere homines, vtcumq; sint variè parati, ad idem morbi genus trahit: cum exigua, facit quidem eos ægrotare, morbi verò non adeò retinent vnam speciem, sed cuiusq; hominis victum aut apparatum referunt, plus aut minus, vt maior aut minor causa est. Hinc fit vt morbi communes semper incipiant ab sparsis, & in sparsos finiantur. Nimirum causa omnis magna, incipit à parua, & parua rursum fit, cum finitur. Verum neq; hi sparsi qui communes antecedunt, adeò varij sunt, ac alij sparsi solent, sed habent semper aliquid commune: neq; communes sunt adeò iidem, vt nõ habeant quædam symptomata

ptomata diuersa. Quia vtrique fiunt ab eadem causa, & vtrique in varie affectis hominibus. Rursum cuiusque temporis morbi, non tam ob præsentem aeris constitutionem fiunt, quàm ob antecedentis temporis: quia non statim ac aer à tempestiua mediocritate euariat, corpora ægrotant, sed cum per aliquas moras male affecta sunt. Neq; verò aeris quæuis temperies extrema, sequenti tempore morbos affert, sed quæ à sequenti non emendatur. Nam aliter semper esset tempus insalubre. Quia hyeme semper est magnum frigus, & æstate magnus calor; sed corrigunt sese mutuis vicissitudinibus. Cum ergo sequens tempus non corrigit intemperiem antecedentis, semper fiunt morbi referentes intemperiem vtriusq;, antecedentis verò magis. His semel intellectis, haud fuerit difficile intelligere causas eorum quæ præsenti tempestate contigerunt, & alia quæuis contigerint. Toto autũno, & tota hyeme, nulli insignes morbi acciderunt, corporibus nondum manifestè affectis. Appetente iam vere, febres ardentes factæ sunt, ob antecedentem tempestatem, quâ flauerunt aquilonares venti, qui siccitaté & squalorem inferentes, succos biliosos moueri fecerunt. At dices, Exigua certè causa fuit, breuis tempestas borealis post longam australem. Atqui proinde paucis, ijsq; biliosissimis factæ sunt, neq; malignæ, neq; magnę, sed boni status, & per quas sanguis non fluebat de naribus, vt solet per febres huiusmodi, quia non erat tanta vehementia caloris, qui sanguinem fundi per superna faceret. Sed neq; biliosissimis factæ hoc tempore hac occasione essent febres ardentes, si hyems fuisset qualis consueuit, frigida, & pluuiosa, vt congestam alioqui bilem cohibere posset: tamen quia æstate congesta fuerat in biliosis multa bilis, ita vt solet, & eam hyems non extinxerat, sed retinebatur in corporibus, mediocri illa hyemis temperie tãtisper cohibita, quatenus tempus vel modicè in siccius mutaretur, biliosis ergo hæc euenerũt. Hoc ipso tempore pituitosis acciderunt œdemata post aures, & tusses. Sanguineis, inflammationes in testiculis, sed omnia hæc fuerunt leuia, nimirũ nondum causa erat magna, proinde neq; magna neq; valde communia mala faciebat, sed varia in varijs corporibus, œdemata verò erant laxa & flatuosa, quia hyems neq; multam neq; crassam pituitam fecerat, & capita multis flatibus austrinis repleuerat, proinde fiebant minimè apta suppurationi, vt alia œdemata, sed resolutioni insensili. Sed quanquam varia sparsaq; erant hæc mala, habebant quiddam, quo communem causam iam referebant. Causa enim quæ maximè affecit illo anno fuit Auster, proinde membra illa male affecta sunt, quæ maximè flatibus implentur semper, caput scilicet & thorax & genitalia. Caput enim & thorax respiratu semper implentur aere, genitalia sunt fistulosa & spirituosa, inflanturq; facilè. Quoniam ergo flatibus erant admista, quæ tunc temporis abundabant excrementa, in hæc membra decubuerunt. Facit verò auster maiores repletiones spirituosas, quàm aquilo, quia crassus est, & non permeat violentius per corpora, sed immoratur. Itaq; illa tempestate pituita fuit, neq; multa neq; crassa. sed quia hyems calida fuit & austrina, fuerit salsa. Tenuis ergo & salsa destillare cepit in pulmonem: tamen quia tenuis erat, nõ extussiebatur: nam crassitie quadam indigent, quæ sunt tussi excreanda. Cum hæc fierent, & tempestas austrina adhuc duraret, certe duratione ingrauescebat causa, ac proinde etiam morbi, vsque adeo vt incipiente iam æstate, & quia auster quo flante omnia solẽt putrescere, durabat, & calor æstatis accedebat, & corpora erant iam cepta corrumpi, fluxione illabente in pulmonem, multis eorum qui tussiculosi fuerant, tunc pulmone aperte putrescẽte, tabes confirmata est: quæ quidẽ paratis ad tabem prius etiam fuerat confirmata, atqui si tunc saltem austrini flatus cessassent, magnæ fuissent tabes, at verò quæ possent iustum ac consuetum tempus expectare, tamen durauit tota æstate copiosa caligo, & multus auster, proinde adeo lethales fuerunt, vt omnes fere tollerent, eosq; citissimè, vt antequam ęstas inclinaret interierint: fuisse verò adeo pernitiosas tabes, ex his quæ contingebantur, accedebantq; illis, facile intelliges.

Sectio secunda, siue constitutio.

IN Thaso ante autumnum hyemes non tempestiua sed repente in borealibus & austrinis, multis, humida et praerumpentes. Hæc autem fiebant huiusmodi vsq; ad occasum pleiadũ et sub pleiadibus: hyems autẽ borealis, aqua multa, larga, magna, niues: mista serenitates plerunque. Hæc autem fiebant quidem omnia, frigora autem non admodum intempestiuè. Iam autem post brumalem solis conuersionem, & tunc cum Zephyrus flare incipit vltima bruma magna: aquilones multi, niues autem & aqua, continenter multa, & cœlum procellosum & nubilosum. Hæc autem durabant & non remittebant vsq; ad æquinoctium. Ver autem frigidum, boreale, aquosum, nubilosum: æstas non admodum vrẽs fiebat: etesiæ continenter spirabant. Mox circa arcturum in borealibus admodũ multa aquæ.

MVlta sunt in superiori sectione dicta, ad omnia quæ toto huc opere continentur necessaria, quæ semel dicta esse ad expeditam facilemque eorum quæ sequuntur enarrationem, multum refert. Quę proinde memoria semper teneri oportet: Hæc sunt, quæ de quatuor temporibus anni, & dè eorum naturis dicta sunt, vtque non sint medicis quatuor anni partes æquales, sed autumnus incipiat ab ortu arcturi, finiatur occasu pleiadũ, hincq; incipiat hyems, duretque vsque ad æquinoctium vernum, ver ab hoc æquinoctio usq; ad ortum vergiliarum, ab harum ortu æstas sit usque ad autumnum: vtq; hyems & æstas lõgiores anni partes sint, & in alias diuidantur. Hæc itaq; & quæ de morborum vulgarium speciebus, communibus inquam & sparsis, & de cuiq; tẽpori familiaribus dicta sunt, vtq; communes ab sparsis solẽt incipere, & in sparsos finiri, vtq; in tempore tria præcipue cõsideranda veniant, an frigidum, an calidum, an pluat, an non, an venti perflent, an non: hæcq; cum eo quod tempori solet esse tempestiuum conferenda sint, vt

constet an tempestiua sint, an intempestiua. Et cognitis malis quę ex quacunq; causa per se fieri nata sunt, qualia ex quacunque constitutione, quę quouis anno contigerit, fieri sit consentaneum, facilè constare posit. Hęc inquam semel nobis dicta sint. Nomen hyemis (eadem ratio est veris & æstatis & autumni) nunc dicitur de tempore, qoo frigus solet vigere, hoc est, vt diximus à pleiadibus ad æquinoctium: nune de tempore frigido, quodcunq; contingat esse hyemi simul in initio huius dictionis nomeo illud hyemes, significat, ac si diceretur, frigora magna. Vbi dieitur hyems autem borealis, & rursum, vltima hyems magna, significatur statum illud certum tempus hyemis. Frigora verò illa autumni non acciderunt tempestiuè, quia multo antequam consuetum est, sed repentè, quia mox post æstiuum calorem superioris anni. Ea frigora dicit fuisse humida, hoc est cum pluuijs, borea & austro flante, alternatè scilicet, Ea durarunt vsq; ad occasum pleiadū & sub pleiadibus, hoc est ipsis diebus pleiadum, velut in aphorismo dixit, sub cane, hoc est in diebus caniculæ. Constat verò illud & sub pleiadibos esse declaratiuū. nam quid aliud est dicta durarunt ab inuno autumni vsque ad occasum pleiadum, quàm sub pleiadibus? Non enim posse illud, sub, perinde significare, ac si diceretur, post pleiadas, vt fortè quispiam posset sospicari, sequentia verba declarant: nam addit, hyems autem borealis, quasi narratio ad occasum pleiadum solum peruenerit. Hyeme dicit flasse boream, aquas multas, largas & magnas, multas scilicet nomero, largas id est copiosas & affatim ac largis imbribus cadentes, magnas verò tempore longas, scilicet non trium duarumue horarum. Has dicit fuisse non aquas solùm, sed admistis niuibus. Plerumque dicit admistas serenitates. Quod qua ratione fieri posit per aquas multas largas & magnas, fortasse dubitet aliquis. Sed hîc nihil aliud significatur, quàm interpluuium tempus consueuisse esse serenum, non nubilosum. Velut post brumalem solis conuersionem, quæ à solstitio fit, fuisse, mox dicet. Frigora dicit prima hyeme nō fuisse admodum intempestiua. Nimirum etsi frigora erant magna, non erant tamen à natura temporis aliena. Videtur ergo prima hyems à sua temperie, humiditate magis & ventis, quàm frigore recessisse, autúnus verò frigore magis. Vbi dicit post brumalem conuersionem, & tune eùm Zephyrus flare incipit, legunt quidam, incœpit, intelligentes nimirum Zephyrum perflasse illa tempestate: quod constat repugnare ijs quæ mox sequūtur, hyems magna aquilones multi & niues. Nimirum illud hyems magna, non significat maiorem tēpore. Nam cùm sit tempus constitutum vsq; ad æquinoctium, oon potest esse maior minórue, sed significat hyemem vltimā fuisse magnam hyemem, hoc est valde frigidam. Tamen si Zephyrus flaret, verisimile est frigora placatum iri. Placida enim tempora esse solent flāte hoc vento. Est verò hie qui flat ab occidente. Deinde si hie flare ab eo tempore cœpisset, non fuissent multi aquilones eo tempore: sed re vera Hippoc. non dicit flare cœpisse Zephyrum, sed quasi describens quod tempus diceret, dixit post hyemalem cōuersionem, & addidit tune eùm Zephyrus flare incipere solet. Nimirum vt narrat Plinius, Zephyrus nominatus ver ineboat, aperitq; terras. Scimus tamen ver inchoari, & terras aperiri, incipereq; herbas proferre vltima hyemis parte. Nimirū hyems habet partes tres, prima est tempus mittendi semina, ab occasu pleiadum vsq; ad solstitium, secunda est tempus quod vocatur subsolstitium, sunt duo menses mediæ hyemis, December & Ianuarius, vltima est tempus inserendi vocatum à Græcis, mensis scilicet Februarij, & initium Martij vsque ad æquinoctium. Hoc tempore inchoatur ver, aperiuntur terræ, inseruntur arbores, flat Zephyrus. Hipp. ergò niuie; quasi diceret tota reliqua hyeme post solstitium, non tantùm tempore subsolstitio, sed vltima etiam parte hyemis, dixit, post solstitium & tūc cùm Zephyrus flare incipit, vltima hyems magna. Nimirum hic, nomine vltimæ hyemis, intelligit duas vltimas partes. Quod vt rursum explicaret, addidit, hæc durabant & non remittebant vsq; ad æquinoctium. Aquas hac vltima hyeme dicit fuisse, non minùs quàm prima, multas cōtinenter. Videbitur autem non posse fieri, vt ... multæ, & continenter fierent. Nam συνεχῶς hoc est continenter, Græcis autoribus significare solet, quod citra intermisionem. Si verò aquæ non intermittebant, non multæ, sed vna aut saltem paucæ erant. Tamen significatur fuisse multas aquas tòto illo tempore, non citra intermisionem pluendi, sed citra intermisionem repetendi. Velut solemus dicere, laborasse hominem febre tertiana totum mensem continenter. Ver quoq; dicit factum simile vltimæ hyemi, æstatem primā minùs vrentem quàm solet, secunda æstate continēter fuisse ętesias, quod ad attemperandum calorem non parum faciebat atq; adeò vltimis iam diebus æstatis prope arcturum, superuenisse aquilonem cum multis aquis. Etesias enim esse flatus quosdam boreales diximus antea, hoc est boreæ proximos nō ipsum boream. Sed de Etesiis antea dictum est satis.

Cùm fieret autem totus annus humidus & frigidus & borealis, per hyemem quidem salubriter habebant maxima ex parte. Ante ver autem multi quidem atque adeò plurimi degebant morbidè. incœperunt ergo primùm ophthalmiæ cum fluxione, cum dolore, humidæ, crudæ, paruæ, lippæ, plerisque difficulter erumpentes, pluri mis autem reuertebatur, defecerunt tardiùs ad autumnum. æstate autem iam & autumno, dysenteriæ, & tenesmi, & lienteriæ, & diarrhϾ biliosæ, tenuibus, multis, crudis, & mordacibus: quibusdam autem & aquosæ, multis etiam effluxiones cum dolore biliosæ, aquosæ, ramentosæ, purulentæ. stranguria, non renalia, sed his pro aliis alia. Vomitus biliosi, pituitosi, & crudorum ciborum reiectiones. Sudores, omnibus vndiq; multa humiditas. Fiebant autem hæc multis erectis & sine febre, multis verò febricitantibus, de quibus scribetur: in quibus autem apparebant omnia quæ scripta sunt, cum dolore tabidi autumno iam & sub hyemem. Febres continuæ, & paucissimis illorum ardentes, diurnæ, nocturnæ, semitertianæ, exquisitæ, quartanæ, erraticæ. Singula

gule autem scriptarum febrium multis fiebant. Ardentes ergo paucissimis fiebant, & minimè ægrotantium hi laborabant: neq; enim sanguis eis fluebat, nisi parùm admodum & paucu, neq; delirabant. Alia autem omnia tolerabilia. Fiebat autem his iudicium bono admodum ordine. Plurimis cum intermittentibus septem & decem diebus. Neq; mortuum aliquem noui tunc in febre ardente: non fiebant autem tunc phreniticæ. Tertianæ verò plures quidem quàm causi, & magis laboriosa. Bono autem ordine omnibus his à prima prehensione quatuor periodos, in septem autem perfectè iudicabantur Neque reuertebantur cuiquam horum. Quartana autem multis ab initio quartano ordine incipiebant. Quibusdam autem, non paucis ex aliis febribus & morbis, abscessus in quartanas fiebant, longæ autem, & vt consuetum est his, & adhuc longiores, incidebant. Quotidiana autem & nocturnæ, & errantes multa, multis, & multo tempore, durabant, & erectis, & decumbentibus. Plurimis autem horum sub pleiades, & vsq; ad hyemem, febres consequebantur.

¶ Meritò quidem per autumnum & hyemem salubriter degerunt, quià nondum intemperies affecerat adeò corpora, vt morbis corriperentur. Non enim putandum est: statim ac tempestas aliqua incipit intempestiua fieri, morbos multos accidere, sed in posteriorem aliquá tempestatem incisuros, maximè cùm tempestas alicui contrariæ succedit. Tunc enim multò tardius in contrariam affectionem corpora transferuntur. Velut in hac narratione, dicitur autumnus frigidus & humidus successisse æstati, quam certum est siccam & calidam fuisse. Cùm enim annus intempestiuus esse cœperit ab autumno, superior æstas fuerit qualis esse solet. Igitur bona pars autumni & hyemis emendàdis corporibus insumta sit, manifestè autem læsa non fuerint vsq; ad finem hyemis, ab eo tempore, toto reliquo anno ægrotauerint. Atque morbi quidem, nulla animi parte videntur fuisse omninò communes, sed sparsi: tamen quia ex communi causa, puta aeris intemperie nati sunt, semper habuerunt quiddam commune: atque, quia vnica illa causa quædam faciebat per se, quædam ex accidenti, erat instar multarum causarum. Quò factum est, vt illo saltem anno nonqui omnino sparsi morbi, in communem aliquem migrauerint. Laborabant omni fluxionum genere, in oculos quidam, alij in intestina, in vrinæ vias alij, alij in ventriculum: alij sudabant, redundante multo succo in omnibus, neq; quidem eodem succo in omnibus, sed vario in variis, quouis hominum congerente multum, eius q; sibi naturaliter cogeritur. Quia frigus aeris retineri facit naturale effluuium in quocunque. Quare frigus repleri facit, frigidos frigidis succis per se, & calidos calidis, per accidens. Humiditas aeris replet quidem per se aqueis succis, tamẽ ex accidenti biliosos etiam succos facit redundare in iis, qui alioqui sunt biliosi, diluta & effusa bile: vt scilicet aquæ potu solent biliosiores reddi. Igitur cùm illo anno multus variusq; succus in hominibus abondaret, meritò factum est, vt remittente nonnihil frigore (remisit enim nonnihil, etsi ver quoque frigidum fuerit) & humore nimium iam durante, succus regurgitauerit effusus, his in hác, illis in illam, vt cuique erat debilis hæc autem particula. Semper enim in redundantia succorum partes debiles excipiunt excrementa. Quanquam peculiari quadam & propria ratione, illo anno oculi & venter supernus & infernus, & vesicá, laborauerunt. Omnes enim has partes promtè lædi à borea & frigore idem autor tertio Aphorismorum docuit. Frigore ergo simul lædente has membranas, & cohibente effluuium naturale, & borea mordente oculos, factum est vt in hos morbos homines disponerẽtur: Neque tamen omnes in omnes, sed in quem quisque esset magis naturâ idoneus, eorum quos aeris temperies nata erat facere. Factæ itaque sunt multis ophthalmiæ, id est, membranarum oculi, & palpebrarum inflammationes: non quidem aridæ, vt siccis, & earùm borealibus temporibus solent, sed cum fluxione humidæ, quia multæ pluuiæ fuerũt: cum dolore, ob fluxionis copiá, & acrem aliquam, aut salsam qualitatẽ, quam boreas pepererat, præterquàm quòd ipse per se oculos mordebat. Erant etiam crudæ, hoc est, solutu difficiles: coqui enim morbum apud Hippocratem idem est quod solui. Ergo coctu difficiles, aut crudi, sunt qui nulla ratione soluuntur facilè, velut hæ ophthalmiæ, quæ non cedebant resolutioni, quia cohibebat frigus cutem densans. Hac ipsa causa lippę erant paruæ, vix erumpentes. Qua ipsa causa multis cùm viderentur solutæ, reuertebantur (hoc enim solutu difficilibus pleromque accidit) & defecerunt tardiùs, ad autumnum scilicet sequentem. Atqui ophthalmiæ vere factæ sunt, quia eo tempore solent phlegmones fieri, reliquæ autẽ fluxiones, quę cùm euacuationibus manifestis fiebãt, æstate iam & autumno, dysenteriæ, tenesmi, lienteriæ, & diarrhœę. Verisimile est multis cæpisse diarrheas, ab illis dysenterias & tenesmos processisse, exulceratis intestinis, ab exulcerationibus autem, leuitates. Nam in temporibus siccis, à principio solent incipere dysenteriæ aut à siccitate fecum, tamen in humidis profluuia antecedunt. Ita iis, quibus ad vesicam & reliquas vrinæ vias succi decubuerunt, in primis acciderunt effluxiones cum dolore, biliosæ, aquosæ, purulentæ, deinde ramentosæ & stranguriæ. Hæc verò dicit Hippocrates, non fuisse renalia: hoc est, non accidisse per propriam passionem renum, vel aliorum instrumentorum vrinæ, sed alia pro aliis, hoc est, facta esse per permutationem aliorum malorum, aut pro aliis malis, quæ euenissent, nisi corpora per hæc membra essent expurgata. Vomitus etiam fuerunt varij, ob variam succorum speciem. Multis neque ea, quæ ingesta erant, retinebantur vsque ad concoctionem, virtute retinendi ob humidam intemperiem debilitata (nihil enim est, quod adeò virtutẽ eam debilitet) multis etiam acciderunt sudores: deniq; omnibus vndequaque multa humiditas. Miretur quispiam, quî factum fuerit, vt tempore adeò frigido, & cute densata, fluxerint multi sudores. Cæterùm res ita euenit non immeritò, quia copiosa humiditas intùs continebatur: neque per insensilem euacuationem effluebat. Hanc enim frigus impediebat, obturans poros

minutulos, ſudor verò per maiuſculos fiebat, quos obturare non poterat. Hæc autem omnia accidebant nõnullis, ſine febre quibus ſcilicet ſucci abundabant, ſed nõ putreſcebant, nonnullis cum febre, quibus putreſcebãt, de quibus mox ſeribetur ſeorſum. Vbi dicit Hippoc. In quibus autem hæc cum dolore apparuerunt, tabidi, autumno iam & ſub hyemem febres continuæ. Gal. cenſet verba illa autumno iam & ſub hyemem com antecedẽtibus & cum ſequentibus coniungi, vt intelligatur, autumno quoſdam eſſe factos tabidos, & eodem tempore quibuſdam febres continuas eſſe factas: tamen mihi nuu eſt dubiom cum ſolis antecedentibos debere iongi, ſignificarique eos quibos vomitus aut diarrhœæ, aut ſudores cum magnis doloribus acciderunt, æſtate & incipiente autumno, autumno iam & ſub hyemem tabidos eſſe factos: nõ quidem exulcerato pulmone (neque enim oportebat) ſed corporibus extenuatis & areſactis, præ dolore & euacuatione. Vt iam hinc conſtet, tabis nomen dici, non de ea ſolùm, quæ exulcerato pulmone fit, ſed de quacunque. Non tamen poteſt Hippocrates hîc dicere, autumno iam & ſub hyemem cepiſſe febres, quas recenſere iam hinc incipit, cùm ſtatim dicat, longiſsimas earum duraſſe vſque ad pleiadas. Quomodo ergo inceperint hoc ipſo tempore? Narrare ergo incipi febres, quibos illo anno homines laborauerunt, non quidem ſequẽti tempore, ſed eo ipſo quo quidam ſine febribos habebant dicta prius mala, quidam habebaut cum febribns. Febres, quæ eadem ratione qua cacochymiæ, erant variæ, multipliceſq;, aliæ continuæ, aliæ intermittentes: atqoe vtræque aliæ ex bile, aliæ ex pituita, aliæ ex melanchulicis ſoccis, aliæ ex multis ſimul, cuiuſmodi multæ erraticæ & ſemitertianæ. Ardentium febrium duplex genus eſſe Hippocrates ipſe aliis locis docet, exquiſitum ex bile, aliud ex ſalſa pituita. Porrò vtrumque genus eſt in febribus continuis. Eſt cauſus febris ardentiſsima. Accidit quidem hæc nonnullis, quia bilis abundabat, cohibito effluuio: hoc autẽ genus febrium præ aliis fuit iu paucisſimis: nõ enim niſi in ſummè biliosis, neq; in his quidem, erant ſuo genere exqoiſitæ: quia cauſa ipſa quæ faciebat, nempe aeris intemperies, erat hoic morbo contraria, frigida cùm eſſet & humida. Quamq̃ ergo p accidens faceret, tamen quia per ſe reſiſtebat, non poterat exquiſitè ardentes generare; Neq; quidem poterat, ſi diutiùs temperies duraſſet, nõ corpora hominum, omnia ferè, in frigidos & homidos affectos permutare: atque adeò mirum, niſi ſequenti anno fuerunt tales morbi multi. Proprium enim eſt iis, quæ ex accidenti quippiam faciunt, recidere tandem in id quod eſt per ſe. Cauſa ergo hæc, meritò non valuit ardentea exquiſitasque facere, tamẽ tertianas exquiſitas valuit, quia hæ eiuſdem generis ſunt cum ardẽtibos, tamen ex minori cauſa fiunt. Itaque cauſa meritò fecit plures tertianas, & magis exquiſitas, & magis laborioſas ſuo genere, quàm ardentes. Non enim profectò ſatius fuit ardẽtibus qoàm tertiania laborare, ſed erant hæ exquiſitæ & breues, laborioſæ verò vt ſolent: haud enim ſcio an febris aliqua laborioſior quàm tertiana ſit, quę tamen potior eſt, quia breuior & intermittens, & tutior. Diurnas & nocturnaa qootidianas intelligit Hippoc. Cùm dicit ſemitertianæ, exquiſitæ, quartanæ, nomine exquiſitarum tertianas intelligit. Neq; verò ſolùm dicit, ardentẽ non fuiſſe vehementes, tertianas verò fuiſſe exquiſitas, ſed etiam docet illud ex ſignis, quę ardentibus nõ accidebant, & ex tertianarum conſtitutione. Diſſerens de febre ardente laborantibus, dicit, minimè ægrotantium hi laborabant: neq; enim ſanguis his fluebat, niſi parùm admodum, & paucis, neque delirabant: alia autem omuia tolerabilia. Intelligit autem alia omnia, quę ſunt ſigna pathouomonica ardentis febris, ſitim ſcilicet & ariditatem & ardorem, nimirum cuiuſq; morbi magnitudo, cognoſcitur ex magnitudine propriorũ ſymptomatum, & ex quibuſdã ſuperuenientibus: quæ ſcilicet, morbi maguo iam facto, ſuperuenire ſolẽt, velut iu febre ardeute, cùm eſt magna, ardor, ariditas & ſitis, magna ſunt, & vix tolerabilia: ſuperueniunt autẽ fluxus ſanguinis de naribus & deliria. Cùm ergo hæc non adeſſent, & propria accidentia eſſent mediocria, conſtat ardentes haud multũ creuiſſe. porrò tertianas exquiſitas fuiſſe; ex earũ conſtitutione conſtat. Nam tales, vt in aphoriſmo dicitur, ſeptem periodis iudicantur. Creſcebant verò vſque ad ſummum vigorem intra quartum paroxiſmum, iudicabantur integrè intra ſeptimum. Ardentes verò neque intra quatuordecimum, qui acutorum ſolet eſſe finis, neque perfectè iudicabantur, ſed decimoſeptimo die cum intermittentibua commotabantur: hoc enim ſignificat, dicens, fiebat his iudicium cum intermittentibus, neque mirum: tempus enim frigidum ineptum eſt ad perfectas ſolutiones, & alioqoi morbi bilioſi non exquiſiti, ſemper ſunt difficilis iudicij. Qood dicit bono admodum ordine, nihil aliud eſt, q̃ multis eodem modo euenire. videlicet in multis eodẽ modo eueniebat, vt cauſus in intermittentem abiret, in multis etiam tertianæ ſeptimo periodo deficiebãt perfectè, neque reuertebantur. Hoc enim eſt perfectè iudicari: integrè & tutò iudicari, vt morbus finiatur omninò, & non redeat. Quartanæ febres pleriſque fiunt poſt alios morbos alus febribus primũ factis erraticis, deinde quartanis, vt in prognoſtico dicitur. Multis tamẽ fieri etiam ſolent à principio, nunquam errantes à propria figura. Vtrumq; multis accidiſſe hac tempeſtate dicit: longas autem dicit fuiſſe vt ſolent, & adhuc longiores: quia, vt dictum eſt, æſtate iam & autumno fiant, quæ modò narrãtur, autumuales verò quartanas eſſe longas, in aphoriſmo dicitur. Accedebat porrò totius anni frigida conſtitutio. Addit quotidianæ autem & nocturnæ. Nocturnas vocat, quæ ſingulis noctibus fiont, vt ſint quotidianarum ſpecies. Et erroneæ (inquit) moltis nimirum varus excrementis abundabant homines, & multis etiam, ac proinde multo tempore durabant, cùm erectis, tum etiam decumbentibus. Explicans deinde quàm multo tempore durauerint, dicit: Plurimis ſub pleiades & vſque ad hyemen; hoc eſt, toto autumno, & vſque ad bonam partem hyemis productæ ſunt: conſtat verò hunc autumnum & hanc hyemem, nou fuiſſe ea tempora, à quibus narratio incæpit, quæ dixerat fuiſſe frigida & humida, ſed ſequentis anni.

Conuulſiones autem multis, magis autẽ pueris, & à principio febricitabant, & in febribus fiebant conuulſiones. Diuturna autem pluri-

mis

mis horum, innoxia autem, nisi iis qui ex aliis omnibus pernitiosè habebant.

¶ Conuulsiones hás verisimile est ex repletione esse, & fieri redundantibus præ humiditate temporis succis, & neruis frigore læsis. Neq; enim quæ in febribus fiunt statim censendæ sunt ex inanitione fieri, sed quæ post febres admodum ardentes, hominibus iam marcescentibus. Huiusmodi verò non erant tales. Sed succis pituitosis, quos temperies anni congeri fecerat, à febrili calore liquatis, & fusis, conuulsiones ex repletione oriebantur. Nihilominus has quoque in febribus fieri, deterius erat, quàm si in conuulsionibus febres fierent, vt in aphorismo idem est auctor. Nam febris conuulsioni succedens, ipsam solueret, conuulsio verò non potest soluere febrem. Et præterea graue est conuulsionem in febre ipsa fieri posse, à qua, si facta priùs esset, solueretur. Tamen neque hoc erat lethale, nisi in quibus alia etiam erant lethalia: Diximus enim in commentatione prognostici, quantum referat, quodcunq; signum appareat, considerare, vt reliqua annuant aut renuant. Vix enim vllum adeò pernitiosum est, ex quo non aliquis conualuerit, vixque vllum adeò salutare cum quo non aliquis interierit. Et omninò nullum adeò malum, vt sit mortis satis firmum, neq; adeò bonum, vt salutis, si alia omnia renuant. Nihilominus quodcunq; signum appareat, quod valdè malum sit, etsi ex aliis videatur homo esse salubriter affectus, malum magnum timeri debet (non enim sine causa fit) quod in conualituro quid aliud sit, quàm morbi diuturnitas, & difficilis indicatio? Meritò ergo erant hęc diuturna & innoxia, iis qui ex aliis signis videbantur non esse lethaliter affecti.

Continuè autem omninò & nihil intermittentes, ingrauescentes autem omnibus modo tertiano, vno die subsidentes, alio ingrauescentes, vehementissimæ omnium quæ tunc fiebant, & longissimæ, & tum maximis doloribus fientes: leuiter incipientes, per totum semper crescentes, & ingrauescentes diebus decretoriis, & agentes in malum. Parùm subsidentes, & citò rursum ex remissione violentius ingrauescentes in decretoriis plerunq; peiores facti, rigores autem omnibus sine ordine & erraticè fiebant: paucissimi autem & minimi his, sed in aliis febribus maiores. Sudores multi: his autem paucissimi subleuantes nihil, sed contra læsiones afferentes, refrigeratio multa extremorum his, & vix recalescebant. Neq; dormiebant quidem omninò, pracipue hi, & rursum comatosi. Alui autem omnibus turbata, & male. His autem valdè pessimæ.

¶ Cùm hactenus omnes febrium differentias, quæ illo anno fuerāt, velut in quendam cumulum congesserit, nūc seorsum describit febres quasdam, quæ tunc fuerunt grauissimæ. Hæ verò fuerunt semitertianæ. Nam omninò non intermittentes, & vno die ingrauescentes, nō nisi ardentes, vel semitertianæ esse poterant. Ardentes verò anteà dixit fuisse minimè graues. Quas ergo modò dicit grauissimas fuisse semitertianæ fuerint. Et meritò quidem semitertianæ, fuerint vehementissimæ, & longissimæ, cùm ab eodem auctore dicatur alibi tales esse solere. Quædam eorum accidentium, quæ hîc dicuntur, pertinent ad propriam figuram morbi, quædam ad periculum & magnitudinē, quædam ad vtrumque. Ad propriam figuram illa, nihil intermittentes, ingrauescentes omnibus modo tertiano, vno die subsidentes, alio ingrauescentes & illud, parùm subsidentes, & citò rursum & remissionem violentius ingrauescentes: & illud, rigores omnibus sine ordine & erraticè fiebāt, paucissimi autem & minimi his, sed aliis febribus minores. Ad periculum, illa ingrauescentes diebus decretoriis & agentes in malum: & rursum, in decretoriis plerunque diebus peiores facti: & illud, sudores multi, hi autem paucissimi, subleuantes nihil, sed contrà læsiones afferentes: & illud, alui turbatæ & malæ, his autem valdè pessimæ. Ad vtrumq; illa longissimè & cum maximis doloribus fientes leniter incipientes, per totum semper crescentes: & illud, refrigeratio multa extremorum his, & vix recalefcebaot, oeq; dormiebant quidem omninò, pręcipuè hi, & rursum comatosi. Nam figura semitertianę, eius quam solam Galenus semitertianam vocari vult, est, vt nihil intermittant, sed continuæ sint, & ingrauescant modo tertiano, vno die subsidentes, quo scilicet die vnica exacerbatio est solius quotidianę febris, alio ingrauescentes, quo scilicet est exacerbatio duplex, qootidianæ & tertianæ. Quare frequenter videtur subsidentes, & citò (sequenti enim die) rursum ex remissione ingrauescentes violentius, quàm die superiori, accedente duplici accessione & violentius q̃ nullus tertius, cùm morbus tendit in summū vigorem. Accidunt illis rigores sine ordine multi, hoc est, nō vno quodam ordine qootidiano, aut tertiano, sed videntur sine ordine omninò fieri, ob complicationē duarū febrium, acciditq; hodie vnus, cras duo, vt nullus videatur esse ordo. Quinetiam præter hos, incidunt intempestiuè quibusdam horis sine ordine rigores ob varium motum, quem facit succorum contraria natura. Rigores autem his non sunt magni, quales qui propriè rigores appellāri solent, sed minimi, quales qui horrores vocantur. Rigores ergo veri his paucissimi. sed qui erant, minimi erant; horrores nempe: in aliis aūt febribus maiores rigores erant, putà in exquisitis tertianis. Hæc ergo solam figurā semitertianarum significāt. Illa verò figuram simul & grauitatē. Longissimas & cum maximis doloribus fientes. Nam familiare est semitertianis esse vehementes, & cū maximis doloribus, acutas simulq; longas. Vt ipse Hipp. hoc ipso lib. dicet his verbis. In febre, quam semitertianam vocāt, cum morbi eueniunt acuti, tū præter cæteras, hæc est lethalis, & tabidi, & quæcunq; alia lungiora mala ægrotant, in hac maximè ægrotant. Verùm quāquam hoc familiare est semitertianis, non tamen æquè omnibus, sed maximis, quales eo tempore grassatæ sunt. Familiare etiam est semitertianis incipere leniter, vt non statim prodāt suam acutiem: deinde vehementiores semper fiunt, quàm fore in principio videbantur, tum quantò vehementiores per se sunt, tantò hoc habent magis, vt vehementiores fiant. Refrigeratio etiam multa vix recale-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſcens quæ his inerat, familiaris eſt ſemitertianis: A quia multos habent rigores, ex his autem ob multam pituitam non facile recaleſcunt. Hi autem recaleſcebant vix, quia ſemitertianæ erant graues. Neq; quidem hic dicit illam refrigerationem extremorum qoæ lypiriam febrem, aut extremam calidi extinctionem ſignificat (ex hac enim non recaleſcont) ſed eam quæ per horrores longos & multos eueniebat. Vbi nos legimus, neq; dormiebant quidem omninò, præcipuè hi, in quibuſdam codicibus eſt, οὐδ᾽ ἄγρυπνοι τὸ σύνολον μάλιστα οὗτοι, id eſt, neque vigilabant omninò, præcipuè hi: tamen legendom eſſe οὐχ ὕπνοι τὸ σύνολον, id eſt, non dormiebant omnìnò, verba mox ſequeotia palàm faciunt. B Addit enim & rurſuin comatoſi. Hoc qooq; ſignum, figuræ morbi & magnitudinis eſt. Nimirum ſemitertiana vno die ſolet afferre peruigilium commota bile, alio ſoporem commota pituitá: quin & in ipſius tertianæ initio & inoaſione nimius ſomnos fit, effumante com bile pituita & ſoluto horrore ſuccedit peruigilium. Tamen tunc hæc contraria C maximè fiũt cum vtriuſq; ſocci magna ſigna ſunt, & proinde magna ſemitertiana. Illa ſignificant ſolum febrium periculum, ingraneſcẽtes diebus decretoriis, & agentes in malum. Nam diebus decretorijs ingraueſcere, malum ſignum eſt. Illis enim diebus mouetor humor, & congreditur cum facultate morbus: illis ergo videri facultátem obrui, periculoſum: maximè cùm in morbis ſalutaribus magnam vim ſoleat facultas comparare iuuata cæli aſpectu, qni facultati ſolet eſſe fauſtus. Quibus ergo D diebns ſolet facultas vincere, debilitatis inſignia accidentia, ſentiri peſsimum eſt: vt meritò illud, quaſi inſigoe quoddam periculi ſignum, bis dixerit Hippoc. repetens his verbis: In decretoriis plerunq; diebns peiores facti. Illud etiam eſt perieuli ſignum, ſudores qui in omnibns febribus illo anno erant molti, in illis fuiſſe mioimos qoantitate: itaq; fuiſſe in his multos, ſed exiguos, nihil conferentes, ſed contra lędentes. Nam euacuationes omnes tentatæ, cuiuſmodi crebræ & exiguæ, debilitatem E facultatis indicant, decretoria autem omnia quæ nihil conſerunt, ac multò magis quæ lædunt, aot mortem aut difficilem iudicatiooem ſignificare, ipſemet dicet. Illud qooq; haud exiguum periculũ iudicabat, aluos, qoæ illo aono turbatæ & malæ, illis foiſſe valdè peſsimas. Sunt enim valdè peſsimæ alui: cum excretiones fiunt, quales in aphoriſmo & prognoſtico, dicuntur eſſe, nigræ, liuidæ, cruentæ, bilioſæ, ſinceræ, fœtidæ, pingues, & variegatæ. Erant igitur illæ febres, ſemitertianæ, magnæ, & periculoſæ. F

Vrinæ plurimis horum, aut tenues & crudæ & decolores, & poſt tempus parùm concoctæ iudicatoriè, aut craßitudinem non habentes, perturbatæ autem, nihil conſiſtentes, neq; ſubſidentes, neque cocta, aut pauca & mala ſubſidentes: peßima autem hæc omnia.

¶ Neque hæ vrinæ differentiæ pertinebant ad G ſpeciem morbi, ſed magnitudinem & periculum indicabant. Peſsimæ enim vrinarum differentiæ hæ omnes. Erant quibuſdam crudæ, tenues, & decolores (hæ ſunt aqnoſæ, ſiue albę & perſpicuæ alijs locis appellatæ) qoæ quidem ex tanta cruditate procedunt, vt neq; pręſentis neq; futuræ concoctionis ſignum quodpiam præ ſe fęrant: & illę quidem non ſolùm tales apparebãt in initio febriom, ſed poſt tempus qooq;, id eſt procedente tempore, parùm comparabant concoctionis ſigna, decretoriè: hoc eſt, parùm recipiebãt eas mutationes, qua ſolent vrinæ recipere, morbu eunte in iudicatiooem. Alijs erant vrinæ, craſsitudinem veram non habentes (vera craſsities eſt quæ coococtione comparatur) quæ tamen videbaotur craſſæ, quia perturbatæ erant, & nihil conſiſtebant, neq; ſubſidebant. Iotellige hic qooque, poſt tempus: hoc eſt, cum à principio apparerent perturbatæ, tales multo tempore perſeuerabant, neq; procedente tempore conſiſtebant, ſiue conquieſcebant ab illa perturbatione, neq; ſubſidebant: hoc eſt, neq; ſeparabatur in illis quidquam qnod ſubſideret, neq; coquebantur. Quod qoidem multos & coctu difficiles ſuccos ſignificabat, quia nunqoam ſubſidebat in illis quidquam, aut ſubſidebant pauca & mala. Pauca quidem ſubſidere, cum tenuitate, cruditatem ſignificat, cum craſsitie nimia, cruditatẽ etiam & obſtructionem. Ita enim fieri com grumoſa & panca minguntur, docuit Gal. Malæ ſubſidentiæ multæ ſunt, quęcunq; ſcilicet nigræ aut liuidæ, aot grauiter fœteotes, quæ quidem ob malam putredinem, aut vſtionem fiunt. Vbi nos legimus craſsitudinem quidem non habentes, in aliquibus codicibus legitur: πάχος ἀνέχοντα, id eſt, craſsitudinem quidem habentes, quibus verbis idem ſenſus fit. Nimirum dicit, craſsitudinem quidem habentes non veram, ſed per perturbationem. Non enim eſſe veram craſsitiem, eam qoæ turbatione fit, alijs locis diximus.

Tuſſes quidem comitabantur febres. Non habeo autem quod ſcribam læſionem an vtilitatem, tußis tunc attulerit.

¶ Hoc accidens fuit in illis febribus aſsidẽs, non proprium morbi, neq; ſoperueniens in magno periculo, ſed vt ſolent alia ſigna, quæ vocãtur aſsideotia. Sed quoniam nõ obfuit manifeſtè, cooſtat rurſum quod nuper diximus, tabes illo aono factas eſſe noo ob pulmonum vlcera, ſed aliter marceſcentibos corporibus.

Diuturna ergo & moleſta, & omninò ſine ordine, & erraticæ & ſine iudicatione, plurima horum perſeuerabant fieri, & omninò lethaliter habentibus, & iis qui non. Si enim quoſdam ipſorum parùm reliquerant, rurſum citò reuertebantur. Eſt autem quibus iudicabantur ipſorum paucis, quibus celerrimè fiebat, circa octogeſimum exiſtentibus. Et horum quibuſdam reuertebantur, vt multi illorum adhuc per hyemem ægrotarent. Plurimis autem ſine iudicatione deficiebant. Similiter autẽ hæc accidebant iis, qui ſuperſtites manſerunt, & qui non.

¶ Omnia dicta accidentia perſeuerabant fieri dioturna, moleſta, & ſine ordine, & ſine indicatione, id eſt, ſine ſolutione. Quod eſt, erant longa, moleſta, erratica, & vix vnquam finiebãtur. Quod ob multitudioem, contumaciam & varietatem ſoccorum,

rum, fiebat. Fiebat autem id & in iis, qui omninò lethaliter habebant, & in iis qui non. Habere autem lethaliter aut non, signum in hæc communia erant vtrisque, ex aliis accidentibus omnibus agnoscendum erat. Quibus multorum & contumacium & multiplicium succorum notæ sunt, si ex aliis signis videantur esse salubriter affecti, liberantur, & superstites fiunt, nó tamen citò neque cum bona iudicatione, sed post multum tempus, & cum paulatina solutione, aut per multas recidiuas: si non sunt salubriter affecti, tamé facultas non sit admodum debilis, moriuntur lentè & post longum tempus: sin facultas admodum debilis sit, moriuntur breui. Illo anno, vtrisque & salubriter & lethaliter affectis fuerunt succi multi, varij & contumaces: vires verò, quæ longo tempore morbū ferre possent. Proinde qui superstites manserunt, per multas recidiuas euaserunt, & qui mortui sunt, multo tempore prius ægrotauerunt. Quibusdam tamen, quibus scilicet hæc minus inerant, iudicati sunt, qui celerrimè octoginta diebus: & horū etiam, q octoginta diebus iudicabantur, quibusdam reuertebatur, ita vt multi illorū per hyemem ægrotarét. Ex hoc loco rursum fit manifestum, quod anteà diximus, febres, quæ descriptæ sunt, non incepisse autumno & sub hyemem, sed æstatis parte vltima. Quando quidem durare potuerunt quibusdam octoginta dies, antequam hyems fieret.

Cùm autem multa quædam fieret iudicationis difficultas, & varia, ex morbis; & maximum signum & pessimum in fine superueniebat plurimis, fastidire cibos omnes, præcipuè autem hos, quibus & alia omnia lethaliter habebant. Sitientes non admodum intempestiuè erat in his febribus: cùm fierent autem longa tempora, & dolores multi, & praua colliquatio, in his abscessus fiebant aut maiores quàm vt ferre possent, aut minores quàm vt prodesse, sed celeriter recurrerent, & in peius coirgerent. Erant autem, quæ his fiebant dysenteriæ & tenesmi, & lienteriæ, & profluuia, quibusdam autem & hydropes, etiam his & sine his. Quodcunque autem horum violenter fiebat, celeriter corrumpebat, aut rursum nihil proderat. Exanthemata parua, & non pro dignitate excretionis morborum, & citò rursum euanescentia: aut post aures oedemata, quæ non soluebantur, & nihil significabant, quibusdam in articulos, præcipuè autem sinistram coxam. Paucis decretoriè deficientia, & citò rursum inualescentia, in habitum qui à principio.

Acrisia, siue iudicationis difficultas, multa & varia contigit, quia omnes difficulter iudicabantur, non tamen eodem modo: sed quidam per multas recidiuas: quidam per solutiones paulatinas: quidam per abscessus, atqui abscessus erant varij. Nam quidam per decubitus humorum in vias excernationum, vt quibus dysenteriæ, lienteriæ, profluuia & tenesmi: quidam in alios morbos permutationes (has enim etiam vocare Hippocrates solet abscessus) vt quibus hydropes, qui nonnullis acciderunt cum his, hoc est, cum fluxionibus è ventre, nonnunquam sine his; quidam erant abscessus in quasdam partes, vt quibus tumores (omnes enim tumores vocat Hippocrates oedemata) post aures & ad articulos, & ad coxam, & exanthemata. Illis itaque omnibus, qui ita laborabát, dicit fuisse multam & variam acrisiam; iis autem qui lethaliter erant affecti fuisse signū superueniens maximè pessimum, inappetentiam omnium ciborum. Neque profectò immeritò erat hoc grauissimum, nam signum malignæ cacochymiæ erat, & præterea mala causa; quia per morbos longos cibum non capere, perniciosum est. Dicit tamen non admodum siticulosos fuisse. Siquidem omninò nihil sitissent cùm tanta febre, malum esset signum, verùm non negat sitisse, sed admodum intempestiuè. Illud autem multa humiditas illius anni fecit. Porrò dicit, Cùm fierent longa tempora, & dolores multi, & multa colliquatio. Nimirum anteà dixerat, Quibus fluxiones illæ multæ per ventrē, & vrinæ vias cum dolore fiebant, colliquationem & tabem accidisse, idq; quibusdam sine febre, quibusdam cum febre. Hoc ergo dicit modò, per illas febres quibusdam euenisse. In his, dicit, fiebant abscessus. intelligit verò hic, abscessus nomine, omnes permutationes, aut decubitus succorum, siue cum euacuationibus, siue sine illis, vt cōstat ex annumeratione eorum, quæ acciderunt, dysenteriæ scilicet, tenesmi, lienteriæ, profluuia, hydropes, parotides, exanthemata, tumores ad articulos, ad coxam præcipuè. Verùm, inquit, abscessus plerosque illo anno fuisse maiores quàm vt ferri possent, vel minores quàm vt prodessent. Nimirum in nimia succorum redundantia hoc periculi semper est, vt aut nimia euacuatio fiat, cum qua virtus exoluatur, aut imperfecta, & quæ ad expurgationem corporis nó sit satis. Vt vel hac sola causa, si secundū artem fieri potest, curandum sit, vt cum multa subest in corpore copia, minuatur. Hydrops post alios morbos fit, aut hepate debilitato ipsa intemperie, aut morbi materia irruente in hypochondria, & abscedente in regionem ventris. Exanthemata illa parua, quæ acciderunt, verisimile est fuisse, quæ variolas & morbillos vocamus. Quanquā enim nomine exanthematum Græcis omnes maculæ, aut pustulę, aut papulæ in cute significantur, sed hæc malignè putrescentibus succis fieri solent, in pueris præcipuè, quos ex his exanthematis illo anno mortuos fuisse dicet mox. Verisimile est ergo pueros, qui sempertianis laborauerát, in quibus pituita præualuerat, variolis: in quibus bilis, morbillis laborasse. Ea autem ipsum est, pigrè & parùm exire, & rursum euanescere. Tumores post aures dicit factos, qui non soluebantur, quia ex crassis succis erant, & nihil significabant, hoc est, ex quibus neque melius, neque deterius habebant, velut ex tussi dixerat, abscessus in articulos solere fieri, quia laxæ partes sunt, & in coxam præcipuè, vt in articulum maximum, dictum in aphorismis est. Paucis quibusdam deficiebant tubercula decretoriè, hoc est, soluebantur, tamen citò rursum (ita vt fit in iis, quæ sunt difficilis iudicationis) inualescentia redibant in habitum priorem.

Moriebantur autem ex omnibus quidem,

plurimi autem ex his pueri iam ablactati, & maiores, octennes & decennes, & vsq; ad pubertatem. Fiebant autem his hæc, non sine priùs scriptis. Priora autem multis sine his. Solùm autem vtile & maximum signorum, quæ facta sunt, & multos liberauit constitutos in maximis periculis, quibus in stranguriam conuertebatur, & in hoc abscessus fiebant. accidit autem & plurimis stranguria, ætatibus his maximè. Fiebat autem & multis aliorum non decumbentibus, & in morbis, celeris autem & magna quædam mutatio omnium his fiebat. Ventres enim etsi esse contingeret humidos, malo more citò sistebantur. Cibosq; omnes iocundè capiebant: febresq; mites post hæc. Strangvria autem his diuturna & laboriosa erat. Vrinæ autem his erant multæ, crassæ, variæ & rubræ, & mixtæ pure, cum dolore. Superstites autem fuerunt omnes hi, neq; quemquam horum mortuum noui.

¶ Ex abscessibus omnibus moriebantur multi, plurimi autem pueri. Ex exanthematis enim his multos pueros verisimile est, mortuos esse: quia habebant pueri cum illa morbi specie analogiam (familiaria enim sunt illa exanthemata pueris) & cũ anni constitutione, quæ erat humida vt & puerilis ætas, vsque ad pubertatem. Multi ergo pueri exanthemata illa habuerint. Quæ cùm illo anno lethalia fuerint, quia erant pauca, & citò euanescentia, multi pueri ex iis mortui sint. Præterea cùm caussa eadem esset omnibus, putà aeris temperies, pueros magis ægrotare fecerit, quàm aliarum ætatum homines, paucique aliorum eo morbo correpti sint, paucissimi verò æqualiter: fiebant autem, inquit, his hæc non sine priùs scriptis: id est, exanthemata fiebant pueris, non sine fluxionibus per ventrem, & dysenteria. Priora autem, hoc est, illæ fluxiones, multis, sine exanthematis. Certè nihil est magis obseruatum, neque magis rationi consentaneum, quàm variolis lethalibus accedere malignas deiectiones, & dysenterias, reconditis scilicet malignis excrementis in visceribus, & exeuntibus per intestina, quæ debent in cutem emergere. Quò fit, vt & anxietates magnas ita affecti sentiant, & deliquia animi ob magnam succorum qualitatẽ. Quare exulcerant intestina, faciuntque dysenterias lethales, quales ex bile atra solent fieri. Verùm cùm omnes, quos dictæ semitertianæ exercuerant, grauiter affecti essent, solùm illud fuit vtile, & maximum signum, eorum quæ facta sunt, & quod multos liberauit, in stranguriam malum verti. Hoc enim tempore fiebat strangvria, vt anteà etiam dixerat, non per passionem propriam instrumentorum vrinæ, sed toto corpore per eas vias sua excrementa emittente. Accidit ergo tunc multos hac ratione liberari, perpurgatis corporibus per vrinam. Quare erat vtilis ea excretio, quibus accidebat, & maximum signum sanitatis. Atque adeò non eo tempore solùm ita contigit, sed sæpissimè aliàs febricitantes, solent hac euacuatione iuuari magnoperè, vt vix sciam, an aliqua euacuatio sit ad eradicandum mala venarum tam idonea. Neque id immeritò: quia renes de ipsissima vena, omnium maxima, quæ ex hepate oritur, sugunt. Accidit autem strangvria illa salutaris multis, maximè autem his ætatibus, de quibus nuper dixerat, pueris scilicet. Nam verisimile est contigisse quod semper solet, vt pueri ex grauissimis malis, & periculosissimis, crebriùs euaderent, quàm alij homines. Res est miraculo similis, è quantis desperationibus soleant pueri euadere. Quod fit, quia habent vires naturales, quibus vincuntur morbi, robustissimas: nempe commutatricem & expultricem. Nulla autem alia ratio pellendi morbum est, quàm commutando, aut pellendo materiam. Ergo hoc quoque anno plures pueri conualuerunt, cumque omnes ferè, qui liberati sunt, stillicidio vrinæ sint liberati, constat plures pueros stillicidium vrinæ habuisse. Nam etsi plurimi eorũ, qui ex exanthematis mortui sunt, fuerint pueri, tamen fieri potuit, vt ex febribus sine exanthematis plurimi pueri cum stillicidio liberati sint. Fiebat (addit) & multis aliorum, & non decumbentibus, & in morbis. Hoc nihil est aliud, quàm quod anteà dixerat, & nunc obiter repetit: puta stranguriam accidisse multis cum febre, & multis sine febre. Quod qua caussa contigerit, suprà quoque dictum est, sed qua caussa vtile fuerit adeò stillicidium vrinæ illo anno, partim à me est dictum nuperrimè, partim ex iis quæ Hippocrates narrat, intelligetur. Omnium enim dicit fieri consueuisse per illos morbos celerem & magnam mutationem. Nam si venter incipiebat fluere, malo modo citò sistebatur. Malo modo dicit, quasi intempestiuè, & antequàm corpus expurgatum satis esset. Quare fiebat vt cibos tunc iocundè caperent, & febres mitiores fierent, tamen reuerterentur, &, vt dictum est, celeris & magna mutatio, rursum fieret in priorem habitum. Strangvria autem erat diuturna & laboriosa. Atqui quia diuturna, erat bona caussa: expurgabat enim plenè corpus, quia laboriosa, erat bonum signum, euacuari enim praua significabat. Igitur quòd diuturna erat & laboriosa, multùm, idque malum, euacuabatur. Quare meritò, plusquàm alia quæpiam euacuatio, contulit. Vrinæ autem erant his, qui ita mictu expurgabantur, multæ crassæ & variæ, & rubræ, & purè mixtæ. Multa quidem vrina singulo mictu esse non poterat per stranguriam, verùm poterat esse non omninò pauca, & mictus crebro fiebat, vt multa vrina emitteretur. Crassæ autem erant & variæ vrinæ, quia varij & crassi succi expurgabantur: rubræ, quia multum sanguinis crudi emittebatur: purè mixtæ, quia ex vlcere, quod corrosione ipsa faciebat vrina, aliquid puris corradebat, exibatque cum exiguo quodam pure. Quod vt significaret, dixit Hippocrates πυώδεα, id est, pure mixta. Omnes ergo, quibus hoc vrinæ profluuium accidit, superstites manserunt: quia perpurgati sunt.

Quæcunque autem sine periculo, concoctiones vndequaque exeuntium omnes, tempestiuas aut bonas, & decretorios abscessus considerare.

¶ Hactenus semper egit Hippocrates historicum, narrans solùm quæ illis annis acta sunt. Nunc obiter diuertit ad præcepta, agitque, per quasdam huius operis particulas, præceptorem (quanquam

profectò

profectò hoc non admodum pertinet ad institutum) tamen accepta occasione ex iis, quæ narrauit ægrotis contigisse, scribit quasdam sententias partim pertinentes ad prognosticam, partim ad curatiuam. Illa verba: Quæcunque sine periculo sunt, in quibusdam codicibus leguntur adiuncta superioribus: mihi verò multò aptiùs videntur cum sequentibus congruere. Nimirum, inquit, quæcunque sine periculo sunt vt agnoscas, considerare debes concoctiones vndequaque prodeuntium, & abscessus. Nam quæ sine periculo sunt, hæc habēt, omnium excrementorum vndequaque prodeuntium, velut deiectionum & vrinæ & sputi (omnia enim considerari per febres debent, & nihil negligi) concoctiones bonas, id est, bona concoctionis signa, vera, non fucata, neque fallacia, & tempestiuas, hoc est, suo tempore apparentes, & secundum temporis rationem perseuerantes, non inæquales, aut intempestiuè euanescentes. Habent prætereà abscessus decretorios bonos. Vocat abscessus decretorios, euacuationes omnes, aut permutationes, aut decubitus soccorum in quasdam partes. Habent ergo quæ sine periculo sunt mala, euacuationes, aut abscessus bonos. Euacuationes bonæ sunt, quæ per regionem conuenientē, & quæ morbo sunt accommodatæ, & quæ cum conferentia & tolerantia aguntur. Abscessus boni, qui in ignobiles, & humiles, & externas partes fiūt, potiùs quàm qui in contrarias. Cùm ergo in morbo concoctionis signa tempestiuè apparent, & secundum rationem perseuerāt, & mutationes tempestiuas in melius recipiunt, secundum morbi constitutionem, & si quæ euacuationes, aut qui abscessus fiunt, vt oportet fiunt, sine periculo homo est.

Concoctiones celeritatem iudicationis, & securitatem salubrem significant.

¶ Quantò citiùs apparent concoctionis signa, tantò breuiorem futurum esse morbum agnoscimus, quod in Aphoris. etiam docuit Hippocrates, dicens: Et ex iis, quæ mox apparent, velut in pleuriticis sputum si mox apparet post principium, contrahit: si autem posteà appareat, producit, & vrinæ deiectiones, & sudores. Causam illo loco reddidimus. Securitatem etiam salubrem indicant. Est verò duplex securitas salutaris. Dicimus enim securum esse morbum, promittentes fore, vt sanus euadat homo. Dicimus etiam sanitatem, quam comparabit, fore securam, dicentes non habiturum hominem recidiuam. Vtramque securitatem significant signa concoctionis, salutem certè, vsque adeò vt Galenus dicat, cum signis concoctionis nō posse hominem mori, nisi quidpiam in victu, aut curatione peccetur, aut nouus morbus succrescat, (atqui ego quoque ita censeo, si perfectæ concoctionis signa sint) securitatem quoque secundam significāt, cùm sunt bona & tempestiua. Nam cùm apparent non multò post morbi initium signa concoctionis, & nunquam ampliùs euanescunt, sed mutantur in melius semper, secundum rationem, per dies contemplatione dignos, maxima spes est fore iudicationem optimam, & tutam, & sine recidiuis, perfectam.

Cruda autem & incocta, & in malos abscessus conuersa, aut acrisias, aut labores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut eorundem recidiuas. Quod autem horum magis erit, ex aliis considerandum.

¶ Cruda maius quiddam significat, quàm nomen incocta. Cruda enim sunt, quæ omninò talia sunt, & cocta nullatenus: incocta verò vocat, quæ segniter coquuntur, & si nonnihil incipiant. Crudas vrinas significabat paulò antè, dicens: Crudæ vrinæ, tenues & decolores: incoctas autem, addens, & post tempus parùm concoctæ. Contraria ergo sunt duo hæc, cruda & incocta, illis duobus, concoctiones bonæ & tempestiuæ. Iam verò mali abscessus contrarij sunt iis, quos vocabat decretorios: malæ scilicet euacuationes, quia non sunt per conuenientes regiones, aut nō sunt morbo accommodatæ, ac proinde aut statim virtutem deiiciunt, aut rursum nihil prosunt, vt illis ægrotis, ea tempestate, quam describit, accidisse dixit, vel abscessus in quasdam partes noxij, quia in internas, aut nobiles, aut maiores, quàm vt ferri posint, aut minores, quàm vt prosint. Igitur si concoctiones bonæ & tempestiuæ, & decretorij abscessus, significant celeritatem iudicationis, & securitatem salubrem, cruda & incocta, & mali abscessus, significabunt omninò contraria. Contraria autem sunt, iudicij celeritati, diuturnitas, & iudicio acrisia, hoc est, iniudicatio: quam declaratum est à me anteà, esse difficile iudicium, aut solutionem sine iudicio. In difficultate iudicij sunt dolores. Securitati salubri contraria sunt, mors & recidiua: siquidem dictum anteà est, duplicem securitatem illo nomine significari. Ergo is, cui hæc aderunt, aut morietur, aut cum difficili iudicatione, vel acrisia, vix tandem euadet. Vtrum horum futurum sit, ex aliis considerandum. Quod & in Prognostico ipse Hippocrates fusiùs docuit. Nimirum si hæc adsint, & salubriter affectus homo sit, euadet longo tempore, sin lethaliter, morietur. Esse salubriter aut lethaliter affectum, cognosces, consideratis aliis omnibus signis salutis aut mortis, in quibus ea, quæ constantiam aut languorem vitalis facultatis indicant, tenent primas.

Præterita discito, præsentia cognoscito, prædicito futura. Hæc meditator.

¶ Ad Medicum pertinere arte prognostica vti, circa præsentia, præterita & futura, in initio Prognostici libri dixit. Rectè autem dicit modò, vt hæc magnoperè commendet, hæc meditator. Non quidem quòd hæc meditari solùm debeat Medicus, non etiam exercere, sed quòd nulla ratio discendi quidpiam, prętantior sit meditatione. Non enim ea, quæ legimus solùm, aut audimus, sed quæ multū & diu meditamur, optimè callemus. Quare quæ magni momenti in artis operibus futura esse scimus, non vtcunque legere, sed meditari etiam debemus.

Exercere in hoc circa morbos vt prosis, aut non noceas. 4.50.

¶ Non est leue, quod hîc præcipitur, sed magnum prudentię præceptum. Cùm curamus, mul-

ta occurrunt dubia & ambigua, id quod assiduæ altercationes Medicorum, nunc de morbi essentia, nunc de causa, nunc de occasione vtendi aliquo auxilio, spertè indicant. Non enim solùm altercari contingit imperitos & proteruos, sed doctos etiam & probos, non rarò. Atqui nos ipsi nobiscum nonnunquam altercamur, videntes quædam signa, quæ in hanc quædam, quæ in illam sententiam trahunt, vt res quidem sit dubitatione plena. Tunc temporis quid agendum sit, Hippocrates docet. Agendum quidem erit iuxta coniecturam, quæ videtur probabilior: non ita tamen, vt si coniectura nos fefellerit, salutem hominis luserimus, multum lædentes, sed cautè incipientes à leui aliquo auxilio, vt si res ita tentata minùs benè videatur cedere, liceat cõsilium mutare, quin multùm læserimus. Denique ita operari, vt prosis, aut si non profueris, non noceas tamen, aut quàm minimum fieri possit, noceas.

Ars ex tribus constat: Morbus, Aegrotus, Medicus minister artis. Aduersari morbo ægrotum cum Medico oportet.

¶ Cùm tria hęc sint in omni curatione, morbus, ægrotus & Medicus, qui est minister artis, quia exequitur quæ iubet ars: ægrotus & Medicus debent conspirare aduersus morbum. Quia, vt alio loco dicitur, non solùm oportet Medicum præstare se facientem, quæ expedit, sed & ægrotum. Fiet hoc ægroto iuuante Medicum, & Medico ægrotum: contrarium fieri possit ægroto conspirante cum morbo contra Medicum, aut Medico cum morbo contra ægrotum. Ægrotus iuuat Medicum, cùm ei paret vt oportet: contrà, cùm non paret, sed contraria prorsum facit, iis quæ iubet Medicus, conspirat cum morbo contra Medicum. Medicus iuuat ægrotum, cùm benè vtitur sua arte, contraria præstans morbo, & naturæ similia: si verò malè arte vtitur, præstans morbo similia, aut naturæ contraria, conspirat cum morbo contra miserum ægrotum.

Dolores circa caput, & ceruicem, & grauitas, cum febribus, & sine febribus. Phreniticis quidem conuulsiones. Sed & viridia vomunt, & quidam horum celeriter moriuntur.

¶ Nunc redit ad abscessus. Cùm enim dixisset paulò anteà, considerandos abscessus bonos, aut malos, nunc quorundam abscessuum, qui cuidam passionis generi solent succedere, mentionem facit: velut quædam abscessuum bonorum & malorum exempla proferens. Proinde duos bonos abscessus refert in primis, deinde duos alios malos. Volens autem dicere quæ soleant succedere dolori grauanti, capitis & ceruicis, dicit, velut propositione quadam vtens, eum dolorem solere cum febre, aut sine febre fieri: eum verò, qui per morbos acutos fit, in quibus sequentes abscessus fiunt, constat cum febre esse. In hoc genere sunt phrenetici: nam tametsi cùm iam delirant, non solent grauitatem capitis sentire: tamen à dolore grauante (repleto nimirum capite) phrenitis incipit. His duo solent superuenire, ambo lethalia, conuulsio & vomitus viridis, conuulsos solere phreniticos mori,

& omnia ferè signa, quæ in illis lethalia sunt, conuulsionem imminentem significare, facilè intelliget, qui Prognosticum Hippocratis legerit, & nostra in illud Commentaria. Bilis viridis vomitus, & pessimum signũ in eis est, & causa. Signum quidem, quia maxima pessimæ bilis redundantia significatur, cùm adeò vsta per os regurgitet: causa autem, quia laborante ore ventriculi, multùm læditur per consensum caput. Quod cùm alioquin adeò laboret, non potest nouam læsionem, sine magno citoque periculo sustinere. Conuelluntur ergo plerunque ex hoc malo, vt ex helleboro, nonnunquã purgari solent. Meritò ergo celeriter moriuntur. Nonnulli quidem repentè in ipso vomitu, nonnulli vno aut duobus diebus.

In causis autem & aliis febribus, quibus colli dolor, & temporum grauitas, & caligo in oculis, vel hypochondrij contentio non cum dolore fit: his sanguis è naribus fluit. Quibus autem grauitas quidem totius capitis, cum morsu autem ventriculi & fastidio sunt, vomunt pituitosa & biliosa: maxima autem ex parte pueris conuulsiones in his maximè: mulieribus autem & hæc, & dolores ex vtero: senioribus autem, & quibus iam calidum vincitur, & paraplexia, aut mania, aut priuationes oculorum.

¶ In Prognostico eadem ferè scripta sunt, quæ hîc, de fluxu sanguinis, & de vomitu. De vomitu quidem his verbis: Si quis per febrem non exitialem dixerit caput dolere, aut tenebrosum quiddam ob oculos versari, aut si oris ventriculi dolor in eo extiterit, biliosa vomitio aderit, sin frigus quoque prehenderit, & inferiores hypochondriorum partes frigidæ fuerint, adhuc citiùs vomitus aderit. Si quid verò bibat, esitetque sub hoc tempus, perquàm citò deuomet. De sanguinis fluxu dicit hæc: Quibus per talem febrem dolet caput, & pro tenebris ob oculos offusis hebetudines subeunt oculorum, ac splendor obuertitur, & pro oris ventriculi dolore, circa hypochondria, aut sinistra parte, aut dextra, aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione sanguinem de naribus in his fluere pro vomitione expectãdum est. Magis verò & hîc in adolescentibus sanguinis fluxum expectari oportet. Agentibus verò trigesimũ annum, aut etiam adultioribus, minùs, sed vomitionem in talibus expectari oportet. Ex his locis constat, hîc cùm dicitur, in causis & aliis febribus, intelligi debere non exitialibus, quia in exitialibus mors potiùs succedet illis signis, quàm fluxus sanguinis, aut vomitus: & vbi dicitur, neque cum dolore, intelligi debere, neque cum inflammatione. Nimirum non quiuis dolor tollit imminentis fluxionis sanguinis signum, sed ille solùm qui cum ardore significare possit, contentionem hypochondrij à phlegmone fieri. Signis etiam vomitus addi debent, quæ hìc omissa, & in Prognostico scripta sunt. Verùm ex his nõ semper fit vomitus, & si omnia adsint, sed quibusdã alij mali abscessus, vt pueris cùm hæc adsunt, solent conuulsiones accidere irruentibus succis, qui commoti sunt, & non euacuantur in neruos. Nimirum pueris familiarem esse con-

ſe conuulſionem anteà etiam dictum eſt, & in Aphoriſmis & Prognoſtico. Mulieribus verò hęc eadem accidunt; & dolores vteri. Quia patienti ori ventriculi citiſsimè conſentit vterus: ob vicinam arbitroe & congenerè ſubſtantiam, & commonem continuitatem per venas & arterias: & quia vtraque pars accipit neruos ex ſexto pari eorum, quæ oriuntur è capite. Nihil ſanè magis eſt experimento compertum, quàm laborante vtero, ſtatim pati ventriculum, & nauſeare, ac euerti: & cùm ventriculus dolet, niſi exiguus admodum dolor ſit, vterum etiam paulò poſt dolere. Vt non inutiliter neque ſine ratione ſoleant molieres quacumque parte circa totum ventrem doleant, vtero ſtatim proſpicere. Solet enim plerumque aut primaria, aut ſecundaria paſsione laborare. Seniores verò, qui repletionem habent capitis, quia calidum iam in eis vincitur, non poſſunt expellere fluxu ſanguinis neque vomitu: tentat autem expellere eorum natura: facitque vt abſcedat in alteram capitis partē, & patiuntur paraplexiam, aut trudit in oculos, & cæcitatem contrahunt: aut ſanguis craſſus & ater in eorum cerebro detentus perturbat mentem, facitque maniam. Intelligi autem debet hic nomen maniæ, de quauis inſania, ſine febre, dici. Senibus enim veriſimilius eſt melancholias, quàm furores fieri.

Tempeſtas tertia.

IN Thaſo paulò ante arcturum, & in arcturo aquæ multæ in borealibus magnæ. Circa æquinoctium autem & vſque ad pleiadas, aquæ auſtrinæ, paruæ, paucæ. Hyems borealis, ſqualores, frigidi venti, magnæ niues. Circa æquinoctium autem frigora maxima, ver boreale, ſqualores, aquæ paucæ, frigidæ. Circa conuerſionem autem æſtiualem Solis, aquæ paucæ, magna frigora, vſque ad canem: poſt canem autem vſque ad arcturum æſtas calida, vſtiones magnæ, & non ex adiectione, ſed continentes & fortes. Aqua non fiebat, eteſiæ ſpirarunt, circa arcturum autem aquæ auſtrinæ, vſq; ad æquinoctium vernum.

IN multis codicibus hæc tempeſtas non eſt ſeparata à proxima, ſed cōiuncta quaſi ſit illius pars: tertia verò incipit ab illis verbis, morbos dignoſcimus. Mihi tamen meliùs videtur hoc loco ſeparare tertiam tempeſtatem à ſecunda, & reliqua totius huius primi libri ad hanc tertiam referre. Quia vnicam tempeſtatem continet totus liber ex hoc loco, eamq; longè diuerſam à duabus prioribus. Hac tempeſtate nō ſolùm narratur, quid integro anno contigerit, velut in duabus ſuperioribus, ſed altera etiam parte ſequentis anni. Nimirum narratio incipit vnde priùs etiam ab ortu arcturi, & producitur vſque ad arcturum ſequentis anni, & prætereà vſque ad ſequentis ver, vt tota narratio contineat annum, & alteram anni partem. Nam primo arcturo fuerunt aquæ in borealibus, & prima hyeme fuit borealis & cum ſqualoribus: ſequēti autem arcturo & ſequenti hyeme, fuerunt multæ aquæ auſtrinæ. Primus narrationis annus magna ex parte fuit frigidus & ſiccus, atque quanquam inæqualitatem magnam quædam partes attulerunt (nimirum in prima parte autumni fuerunt multæ aquæ, & magnæ, & in tota ferè æſtate ingens æſtus) tamen totus annus appellationē frigidi & ſicci, ob id quod magna ex parte fuit, accipere poteſt. Sequentis anni pars cōtraria omninò fuit, calida enim & humida, quia habuit aquas auſtrinas. Age ergo omnes narrationis partes percurramus. In duas partes diuidit autumnum: primam intelligit, cùm dicit paulò ante arcturum, & in arcturo (ea autem eſt vltimi dies Auguſti & primi Septembris vſque ad dimidium ferè:) ſecundam partem autumni intelligit, dicens: Circa æquinoctium autem & vſq; ad pleiadas (occaſum ſcilicet pleiadum) eſt id tempus à dimidiato Septembri vſque ad primos dies Nouembris. Contrà omninò accidit in his duabus autumni partibus, ac frequenter ſolet: nam in prima flauit boreas, tamen pluit ſæpè & multum: in ſecunda flauit auſter, & pluit rarò & parùm. Hyems tota fuit borealis, atque ſi qui alij venti flauerunt, illi omnes fuerunt frigidi. Meritò ergo habuit ſqualores. Boreas enim cùm non multum pluit, ſqualores facit. Atqui quanquam ea hyeme niues magnæ fuerunt, non fuerint tam multæ, quin magna ex parte fuerint ſqualores. Addit, circa æquinoctiū fuiſſe frigora maxima. Vbi conſiderandum, in duas illum partes diuidere nunc ver, primam & ſecundam, & nunc ver vocare, non vt anteà vſque ad ortum pleiadum, ſed vſque ad ſolſtitium æſtiuale; quod eſt ferè in medio menſis Iunij. Nam cùm dixiſſet, Ver boreale, ſqualores, aquæ paucæ, frigidæ, addit, Circa conuerſionem autem æſtiualem, quaſi ver ſit vſque ad hanc conuerſionem. Dicit accidiſſe à conuerſione Solis, ſiue à ſolſtitio vſque ad canis ortum, paucas aquas, & magna frigora. Ego verò non intelligo fuiſſe frigora magna, vt per hyemem (neq; enim opinabile eſt) ſed intempeſtiua, id eſt maiora multò quàm eo tempore ſolent. Æſtatem diuidit hìc Hippocrates in duas partes: primam ante canem, ſecundam poſt canem. Canis verò eſt duplex, vt in Commentariis Aphoriſmorum diximus fuſiùs: maior eſt, quam vulgò vocant Caniculam (Græcis dicitur Sirium) minor eſt, q Anticanis nobis, Græcis Procion vocatur: Sydus hoc eſt in Leone; oriturque cum Sole menſe Iulij: canis quidem circa medium, procion, ſiue anticanis, decem ferè dies ante canem, vterque poteſt appellari canis. Nunc non explicat vſque ad cuius canis ortum dicat, fuiſſe paucas aquas & magna frigora, haud multùm refert. Sed cùm anatomicè nomen canis de Sirio dicatur, ad huius vſque ortum poteſt quis illum dicere. Poſt canem vſque ad arcturum æſtatē calidam & vſtiones magnas fuiſſe dicit, non ex adiectione, id eſt, non paulatim ingruentes, & per partes facta adiectione, ſed repentè: & fuerunt continentes, id eſt, citra intermiſsionem: & fortes. Aqua non fiebat (quæ cauſa maioris ardoris erat) eteſiæ ſpirarunt, ſed cùm non attemperarent, conſtat fuiſſe flatus quoſdam calidiſsimos. Reliqua dicit fuiſſe aquas auſtrinas, vſque ad ſequentis anni ver.

In hac conſtitutione per hyemem quidem ca-

perunt paraplexia, & multis fiebāt, & quidam illorum moriebantur celeriter. Etenim hic morbus valdè popularis erat. Cætera autem transigebant sine morbo.

❡ Magna ex parte annus hic fuit frigidos & siccus, tamen fuit mirè varius, proinde longè diuersos morbos attulit: per hyemem primam, paraplexias: sequenti vere & æstate, febres ardentes. Paraplexias quidem fecit multus humor, qui collectus per autumni pluuias est in capitibus hominum, & sequenti borea, & frigore densatus, ac velut concretus. Verisimile est autem hoc ipso tempore, quo molti paraplectici fiebāt, aliis congeneres morbos accidisse, iis qui plus læsi sunt apoplexias, iis qui minùs corizas & vertigines. Paraplexia autem rarò soluitur perfectè, & tutò: sed duos habet exitus, bonum quidem, cùm in partis cuiusdam, vt brachij, aut cruris paralysim finitur: malum, cùm in apoplexiam, quod multis euenit illa tempestate, q repentè moriebantur. Nimirum erat magna ægrotandi causa, ac proinde & ægrotatio. Cætera, inqt, transigebant sine morbo: hoc est, tota illa hyeme nō fuit aliud morbi genus, præter paraplexias scilicet & congeneres illi morbos.

Ante ver autem cæperunt febres ardentes, atq; ab æquinoctio ad æstatem vsq; perdurabant: quicunq; autem vere & æstate ineunte, statim ægrotare cæpissent plurimi seruabantur, & pauci quidam moriebantur, autumno autē iam & cū pluisset, lethales erant, & plures moriebātur.

❡ Febres illæ ardentes fieri potuerint & ex pituita salsa, & ex bile. Nam hyems quia frigida, congeri fecerit pituitam in pituitosis, quia sicca, salsam: & in biliosis fecerit bilem congeri, cohibito effluuio per frigus: & per siccitatem fecerit eam essa acrem. Veniente ergo calore, bilis cohibita putresceret, & pituita, quæ cum frigore obstructiones & destillationes faciebat, cum calore faceret putridas febres. eas dicit ab æquinoctio ad æstatem vsqoe perdurasse. Non tamen intelligit cæpisse vere, & æstate ineunte extinctas esse, sed per totum ver & totam æstatem durasse: non quidem eas ipsas febres, quæ ineunte vere ortæ sunt, esse productas vsque ad autumnum (non eoim tam longæ erant, cùm, quibus longissimæ erát, quadraginta diebus iudicari, mox dicat) sed hoc genus febrium grassatum esse per totum ver & æstatem. Qui vere & æstate ineunte febricitarunt, minùs lethaliter affecti erant: sed plurimi seruabantur, pauci moriebantur. Nimirum illud morbi genus tunc incipiebat, nō erat adeò graue ac posteà effectum est. autumno autem iam & cùm pluisset, lethales erát febres. Nam tales etiam esse solent in autumno, & tūc ob austrinum flatum & multam pluuiam, maligna putredo fiebat. æstatis vltimam partem præterit: tamen verisimila est in ea fuisse febres magis lethales prioribus, & minùs posterioribus. Quia causæ earum febrium Iam ingrauauerant, cùm duratione, tū etiam nouo magnoque eios partis æstu, & humor pluuiæ cum austrino tempore nondum venerat.

Fuerunt autem febribus ardentibus ha pas- siones: Quibus benè & largiter sanguis ex naribus fluebat, & ob hanc causam maximè seruabantur, & nullum scio benè si sanguis fluxisset, in hac constitutione mortuum esse. Nam Philisco, Epamenoni, & Sileno, quarto & quinto die parum de naribus destillauit, & mortui sunt.

❡ Febres ardentes semper ferè soleot afferre fluxum sanguinis de naribus, sanguine sursum lato præ calore, & admista bile: & ea euacuatio in illis maximè prodest, quia ipsas venas & arterias per se vacuat, putrescente succo, & eo, qui paratus est putrescere, & feroorem extinguit. Meritò ergo seroabaotur, quibus sanguis fluxisset benè, decretoriè scilicet & tempestiuè. Largiter, id ast, pro multitudinis ratione. Stillas sanguinis de naribus, partim vituperauit anteà, partim posteà in hoc ipso opere vituperabit oon semel. Narrabontur etiam historiæ Philisci & Sileni.

Plurimi ergo ægrotantium circa crisim rigebant, & maximè quibus sanguis non fluxisset, superrigebant autem ijdem, & sudabant.

❡ Plerisque eorum qui liberati sunt fluxit sanguis, neque tamen omnibus, sed quidam alias iudicationum species habuerūt, velut quidam, rigores quibus successit sodor. Cuius speciei iudicationis io Aphorismo etiam meminit, dicēs, à febre ardente rigore superueniente solutio: dicit autem nunc, noo esse iudicatos, quibus ita contigit vno rigore, sed riguisse iterum atq; iterum vsque dum exudarunt: io tanta enim succorum copia & corporum densitate, quam anni frigus fecerat, noo potuit fieri aliter.

Fuerunt quibus morbi regij sexto die. Sed hos aut per vrinam purgatio, aut aluus turbata iuuabat, aut magnum profluuium sanguinis: Vt Heraclides, qui iuxta Aristoclidem decumbebat. Atqui huic & ex naribus fluxit sanguis, & venter turbatus est, & per vesicam est purgatus. Iudicatus autem est sexto die, non vt Phanagoreon seruus, cui nihil horum euenit, mortuus est.

❡ Multis dicit accidisse morbum regium sextò die, qui deinde purgatione per vrinam, aot turbata aluo, aut profluuio ventris iuuati suot, aut omnibus his euacuationibus factis, quod accidit Heraclidæ. Illi enim qui morbum ragium habuerunt, nullam autem deinceps illarū euacuationum, mortui sunt, vel ot Phanagoreon. Per febres ex bile factum esse regiom morbum haud est mirum, cæterùm facto regio morbo die sexto, seruatos esse, alicui videbitur magis mirandum, cùm idem Hipp. in Aphorismo damnauerit ante septimum diem factum regium morbum. Sed mirari desinet, qoi quæ de hac quæstione libro to. Cont. à me sunt scripta, legerit. Vbi monstrauimus Hippocratem nō dixisse illud esse lethale, nedum admodum lethale, sed malum, ita tamen malum, vt posśint multi cum eo signo liberari. Quod quidem Hippocratem & iotellexisse,

xisse, & vidisse, hic locus facit palam, quem constat, neq; Auerroum, neq; Plinium legisse. Ambo enim Hippocratem carpunt, quasi dixerit, nullum eum eo signo liberari posse.

Profluuia autem sanguinis plurimis, maximè autem adolescentibus, & ætate vigentibus, & moriebantur plurimi horum, quibus sanguis nõ fluxisset. Senioribus autem in morbos regios, aut ventres turbati, aut dysenteria, vt Bioni, qui prope Silenum decumbebat. Vulgabantur autem etiam dysenteriæ per æstatem: & quibusdam ægrotantium, quibus profluuia etiam sanguinis facta sunt, in dysenterias finita sunt. Vt Eratonis puer & Mylus, magno fluxu sanguinis facto in affectionem dysentericam inciderunt.

¶ Profluuia sanguinis merito calidis ætatibus acciderunt, quia his per se est familiaris ea euacuatio, cum autem his qui robusti sunt natura, fit fluxus sanguinis, senibus qui sunt debiles, pro fluxu sanguinis fit morbus regius, aut diarrhœa, aut dysenteria. Cum autem accidebat iuuenes & adolescentes tam esse debiles, vt non possent sanguinem effundere, constat grauiùs affectos eos esse quam senes, longius enim à sua natura aberat ea debilitas. Proinde moriebantur plurimi horum, quibus sanguis non fluxisset, neq; mirum est per æstatem vulgatam esse dysenteriam, neque quibusdam, quamquam fluxisset sanguis, accidisse, nihilominus redundante omnes per partes bile.

Multus ergo hic succus, & maximè abundabat. Quandoquidem & quibus circa crisim non fluxit sanguis, tamen secundum aures excitata euanuerunt. Hæc autem cum euanuissent, secundum ilium sinistrum grauitas, & summam coxam. Doloribus autem per crisim factis, & vrinis tenuibus exeuntibus, cœperunt sanguinem exiguum effundere. Circa vigesimum quartum fiebant in fluxum sanguinis abscessus Antiphonti Critobuli. Sedatum est, & iudicatum perfectè circa quadragesimum.

¶ Multum fuisse hunc succum, sanguinem scilicet biliosum, probat, quia quibus sanguis circa iudicium non fluxit copiosè, multos deinde habuerunt abscessus, & multas euacuationes, & tandem vltra fines omnes acutorum progressi, finem acutorum ex decidentia, qui est quadragesimus dies, attigerunt.

Mulieres autem ægrotauerunt multæ, pauciores autem quam viri, & mortuæ sunt pauciores. Difficilem autem partum habuerunt plurimæ, & post partum ægrotarunt, & mortuæ sunt hæ præcipuè, vt Telebuli filia mortua est sexto à partu. Plurimis itaq; in febribus muliebria apparuerunt, quibusdam autem ex naribus sanguis fluxit, & virginibus multis tunc primum accidit. Nonnullis autem & ex naribus & muliebria apparuerunt, vt Dætharsidis filiæ virgini apparuit primum, & ex naribus largè sanguis profluxit. Et nullam scio mortuam earum quibus horum aliquid bene euenit. Quibus autem accidit, vtero gerentibus ægrotare, omnes corruperunt, quas ego noui.

¶ Dicit ægrotasse pauciores mulieres viris, & pauciores mortuas esse. Verisimile est illud accidisse ob menstruam illam euacuationem, eis adeo consuetam, quæ à multis morbis, & magnis periculis liberare solet. Fluxit copiosè sanguis hac tempestate, mulieribus etiam, vsq; adeo, vt quibusdam menstruæ euacuationes fluerent; quibusdamque virginibus febre correptis, tunc fluerent primum, cum nunquam antea fluxissent, quibusdam simul hæc, & de naribus, sanguis fluxit. Et nullam cui horum aliquid bene, id est, pro multitudinis ratione, euenerit, dicit Hippocr. scire se, esse mortuam: nimirum erat euacuatio satis congruens morbi speciei, & magnitudini. Vtero gerentes dicit hac tempestate periclitatas esse. Eas enim quę pepererunt, ægrotasse post partum, & mortuas esse, eas autem quæ ægrotauerunt antequam parerent, corrupisse fœtus. Quod quidem cum aeris alteratione, & iis quæ in sententiis scripta sunt satis est consentaneum. Nam frigiditas temporis faciebat exiguam expurgationem per partum, quare & partum difficilem, & post hunc, morbum eum qui tunc erat epidemialis, qui cum alioqui esset acutissimus, partus labori superueniens lethalis euadebat. Ver autem siccum & boreale facere ad abortum, tertio libro aphorism. dixit ipsemet Hippocrat. quod verò Telebuli filiam sexto à partu die mortuam dicit, apertè insinuat, quod in prognostico docuit, in muliere quæ peperit, computationem dierum decretoriorum incipere debere à partu, & non ab ipsa febre: quatenus autem illud verum sit, libro decimo cõtrouersiarum à me dictum est, in quo caput proprium habet ea disputatio.

Vrina autem plurimis, boni coloris quidem, tenues autem, & sedimenta exigua habentes; deiectionibus tenuibus & biliosis. Multis autem aliis iudicatis in dysenterias finitum est, vt Xenophani, & Critiæ. Vrina autem aquosa, multa, pura, tenues post crisim, & multo sedimento existente, & aliis bene iudicatis. Memini quibus acciderit: Bioni qui decumbebat iuxta Silenum: Critiæ, qui iuxta Xenophanem: Aretonis puero, Mnesistrati mulieri. Post hæc autem dysenterici facti sunt hi omnes: quod quidem vrinas reddiderunt aquosas, considerandum.

¶ Dicit quales vrinæ apparerent in plurimis illa tempestate per morbos, boni coloris, inquit, & tenues. Has crudum morbum significare in progno-

ftico scripsit, maximè cum sedimenta haberent exigua, apparerentq; cum deiectionibus tenuibus & biliosis. Verùm hæc narrat, vt quæ morbo eunte in indicationem apparerent. Multis autem aliis dicit iudicatis iam, hoc est cum febres ardentes tempus suæ iudicationis excessissent, malum esse in dysenterias finitum, vt Xenophani & Critiæ. Quia scilicet, reliquiæ excrementorum biliosorum decumbentes in intestina, ea radebant. Quibusdam etiam accidit post crisim, id est, post summum vigorem, alia ratio euacuationis, multa vrina aquosa, pura, tenuis. Talem autem solere iuuare, Aphor. 69. particulæ quartæ dictum est, multo sedimēto existente, & aliis bene iudicatis, hoc est postquam multū boni sedimenti apparuerat, id quod summum vigorē fuisse indicauerat, & aliis bene indicatis, hoc est secundum rationem factis aliis mutationibus per dies decretorios, & cōtemplabiles. Hoc inquit accidisse Bioni, Critiæ, Aretonis puero, Mnesistrati mulieri. Hos verò dicit tandem factos esse dysentericos, atq; vt huius dysenteriæ causam significet, dicit, quod vrinas reddiderūt aquosas considerandum. Si enim biliosas reddidissent, esset expurgata bilis, cum autem aquosas reddiderint, retenta est, quæ deinde in intestina incidens, ea exulcerauit.

Circa Arcturum autem multis iudicium accidit vndecimo die, & his non secundum rationem fientes recidiuæ, reuertebantur. Erant autem etiam comatosi hoc tempore, plures autem pueri, atq; hi moriebantur omnium minimè.

¶ Non narrat quæ eo autumno, à quo tota narratio incœpit, euenerūt, sed quæ autumno sequentis anni, qui in tota narratione fuit secundus. Multos dicit iudicatos esse vndecimo die, atq; his factas recidiuas. Mirum autem quod videtur dicere, eas recidiuas præter rationem fieri, cum tamen nihil magis sit autumni, illius præcipuè, qui tantæ intemperiei succedens, ipse quoque insignem quandam intemperiem afferebat. Verùm quod Hippo. dicit hoc est. Recidiuas tam multas illa tempestate accidisse, vt illis etiam morbis, qui videbantur esse perfectè iudicati, tunc, præter expectationem medicorum, recidiuæ fierent. Itaq; perinde est ac si diceret, morbis etiam illis, qui ita soluti esse videbantur, vt secundum rationem nullæ recidiuæ viderentur euenturæ, recidiuæ fiebant. multi hoc tempore fiebant comatosi. Ob humiditatem, arbitror, austrinam, atque hac ipsa causa, maximè pueri facti sunt comatosi, qui ob humiditatem maximè eo morbo sunt correpti, & ob calorem, & naturalium virium robur, maximè liberabantur, fluxione sanguinis, arbitror, quia adolescentes, quibus sanguis non flueret, maximè mortuos esse illo anno, paulò antè dixit. Puerorum autem natura naturæ adolescentium vicina est, vt ætas ætati.

Circa æquinoctium autem, & vsq; ad Vergilias, & sub hyemem, producebantur etiam febres ardentes, tamen & phrenitici tunc temporis plurimi fiebant, & moriebantur horum plurimi. Fiebant autem & æstate pauci.

¶ Durabant etiam febres ardentes per autumnum & hyemem, quia ea hyems cum esset calida, non extinxit bilis feruorem. Phrenitici autem, & comatosi facti tunc sunt, quia austrina constitutio, omnia excrementa ad caput conuocauit. Plurimi ergo hac ratione fiebant, plurimi autem moriebantur, quia insalubris cōstitutio longa, iam vires debilitauerat, & multum creuerat. Nimirum in omni constitutione insalubri illi maximè solent euadere, qui primi, cum nōdum causa inualuit multum, corripiuntur, aut qui vltimi cum iam languescit. In æstate etiam fiebant phrenitici nonnulli, quibus scilicet ob solam feruoris vehementiam, bilis in caput efferebatur.

Erga cum febres ardentes inciperent, significabant quibus lethalia impenderēt, statim enim incipientibus, febris acuta, parum rigebant, insomnes, anxij, sitibundi, fastidiosi, paulum exudantes circa frontem, & clauiculas, sed nullus per totum. Multum delirabāt, timores, tristitiæ, extrema subfrigida, pedes extremi, præcipuè autem manus. Accessiones in diebus paribus, plurimis autem quarto die dolores maximi, & sudores plurimum subfrigidi, & extrema nō iam recalescentia, sed liuida, subfrigida, neque sitiebant. Adhuc his vrina nigra, tenues, paucæ: & aluus sistebantur, neq; fluebat eis sanguis ex naribus, neq; his quibus hæc accidebant, sed parum stillarunt, neq; ad recidiuam vlli horum res venit, sed sexto die mortui sunt cum sudoribus.

¶ Refert quæ signa apparuerint in iis qui per febres ardētes mortui sunt, ea verò sunt, quæ in prognostico lethalia esse dicit. Quædam verò eorum quæ refert, erant afsidēntia, aut mox apparentia, cuiusmodi, febrem statim fuisse acutam, parum riguisse, insomnes, & anxios fuisse, & sitibundos, fastidiosos, parum sudantes circa frontem & clauiculas, multum delirasse, timidos, tristes fuisse, pedes & manus præcipuè frigus habuisse, & accessiones fuisse diebus paribus: quædam autem erant superuenientia, quæq; hominibus prope mortem iam constitutis eueniebant, à quarto die vsq; ad sextū, quo mortui sunt, cuiusmodi, quarto die dolores habuisse maximos, & sudores plurimum durasse subfrigidos, & extrema non iam recalescentia, sed liuida, cum frigore, & sine siti esse factos, cum prius sitissent, & vrinas fuisse nigras, tenues & paucas, & suppressam esse aluum, neque fluxisse, sed stillasse sanguinem. Atque hæc omnia lethalia esse, & quaquodq; causa in nostris commentariis in prognosticum Hippocrates scripsimus, præter pauca quędam, quæ necesse est vt hoc loco dicantur. Parum riguisse incipientibus febribus, non proinde malum esse dicit, quia multum riguisse melius foret, sed quia omnino riguisse per febrem ardentem, cuius figuræ rigor non congruit, & ante tempus quo posset rigor esse iudicatorius, nihil aliud poterat indicare, quàm malignam succorū qualitatem. Accessiones diebus paribus accidere per febres ardētes, & biliosas, deterius multò est, quàm imparibus. Nam

Nam cum tales febres habeant tertio quoq; die accessiones, diebus paribus habent, cùm secundo, quarto, sexto, & octauo, exacerbationes: primo autem, tertio, quinto, & septimo, remissiones habent. Sed quo pacto remissio esse possit die primo, cum nondum creuerit? videtur enim omnis febris intermissio aut remissio, ex intensione fieri? certè in his non ita, sed primo die febris acuta incipit, & tamen semper crescit vsq; ad finem secundi diei, ita vt in secundum diem acerbissima totius periodi pars incidat. Fitq; ita, vt primo die remissior febris fuerit, non quod iam remiserit, sed quòd nondum creuerit: eodem modo fiunt sequentes periodi vt ex primo & secundo, ita ex tertio & quarto, & ex quinto & sexto, hoc verò constat multo grauius esse, quàm diebus imparib. accessiones esse, quanto scilicet grauius est, incrementum longum esse, quàm inclinationem. Accedit alia ratio ex dierum decretoriorum vi. Cum enim magna ex parte, impares sint magis iudicatorij: iudicatoriis autem diebus facultates naturales multum iuuentur ab astris, fit, vt qui habent accessiones paribus diebus, minus adiuti, deterius ferant. Vt autem diebus paribus deterius habere malum est, ita quarto die, grauissimum. Quia hic idem est par, & decretori⁹. Grauissimum autem esse diebus decretoriis habere deteriùs, dictum est superiori Tempestate. Non sitire, cum febris ardens venisset ad summum, dictum etiam antea est, esse grauissimum. Corruptionem enim facultatis, aut delirium significat. Vrinas nigras posse esse tenues, quidam negant, nos in controuersiis afòrmauimus, & probauimus. Hippocrates his ægrotis fuisse eiusmodi narrat. Stillicidia, cum deberet fluere sanguis, aut omnino retineri, millies Hippocr. vituperat. Mirum verò quòd dicat, nō habuisse homines recidiuas, qui sexto die mortui sunt. Quo enim pacto haberent mortui? Verum Hippocrates innuit homines qui ita affecti essent, si omnino euasissent, fuisse recidiuas habituros. Nam cum tam grauibus symptomatis, si adeo facultas restitisset, tamen nō potuissent, nisi cum difficili iudicio & cum recidiuis liberari. Ergo quasi diceret, nullus liberatus est sed omnes perierunt, dicit nulli horum res venit ad recidiuã, sed sexto die mortui sunt cum sudoribus. Sexto quidem die, quia hic dies pessimus est, & morbus erat acutissimus, quiq; si per impares moueretur, attigisset septimũ, sed quia mouebatur per pares, attigit sextum solùm. Cum sudoribus, quia id moriendi genus familiare est iis, quibus innatum calidum languescit, & euolat.

Phreniticis autem acciderunt etiam, quæ antea scripta sunt omnia, iudicabantur autem his, magna ex parte vndecimo, quibusdam autem & vigesimo. Quibus autem statim non à principio phrenitis incœpit, circa tertium aut quartum diem. Sed mediocriter habentibus in primo tempore circa septimã, in acutiem morb⁹ euasit.

¶ Quidam illa tempestate facti sunt phrenitici à principio ægrotationis, quidam aliquandiu febricitãtes, posterius phrenitici euaserunt. Verum perrarum est, vsq; adeo vt non meminerim modò an aliquando viderim, à primo febris die, ac multo minus, à primo insultu phreniticum fieri. Proinde Hippocr. illud à principio inuadere phrenitim, explicuit, dicens, circa tertium vel quartum diem. Atq; hoc loco Hippoc. ita vtitur nomine principij, vt à principio fieri dicat, quod intra primos quatuor dies. Quod ergo hîc dicit, hoc est. Phreniticos habuisse omnia quæ antea dicta sunt, hoc est, mortuos esse plurimos, & eos habuisse lethalia signa, quorum nuper facta mẽtio est. Cæterùm non tam cito interiisse, quàm eos qui ardente febre tenebantur: eos enim sexto die mori dixit, hos vndecimo, ac nonnullos etiam vigesimo esse iudicatos, cœpisse autem phrenitides quibusdam à principio intra primos febricitãdi dies, aliis verò septimo die, cum antea mediocriter viderentur habere, eo quod sine delirio, & sæuis essent accidentibus.

Multi itaq; morbi fuerunt, ex laborantibus autem moriebantur maximè pueri, adolescentes, vigentes ætate, glabri, subalbidi, rectis capillis, nigris capillis, & nigris oculis, qui in ocio & socordia vixerunt. Altam habentes vocem, & qui gracilem, & qui asperam. Balbi, iracundi, & mulieres plurimæ ex hoc genere peribant.

¶ Multos morbos dicit fuisse, multos scilicet & varios. Refert autem quales mortui sint maximè. Vt autem morbi fuerunt varij, ita ex illis variæ naturæ homines mortui sunt, non quidem ex omnibus omnes qui referuntur, sed hi ex his, alij ex aliis. Velut ex aliis pueri, adolescentes, vigentes ætate: ex aliis glabri, subalbidi, rectis capillis, & reliqui. Hi enim omnes frigidi sunt, illi calidi. Calidi ergo ex febribus ardentibus, & phrenitide: frigidi ex paraplexiis & aliis morbis frigidis, moriebãtur. Nam ætates quas memorat, calidas esse, in confesso est apud omnes: reliquos qui in hac narratione continentur, esse frigidos, dictum monstratumque est à Galeno libro artis medicinalis, & à me in commentariis. Glabros dico, subalbidos, rectos habentes capillos, & nigros oculos, & balbos, & mulieres, degentesq; in ocio, & socordia. Sed quod nigros capillis & habentes altam vocem, & gracilem & asperam, & iracundos, inter frigidos commemorat, oportet considerare. Nam nigros capillos caloris esse signum libro citato docuit Galenus, estq; ab omnibus receptum. Alta autem vox (quidam etiam legunt magnam) robur videtur significare in instrumentis vocis, quare & calorem. Iam verò iracũdia multo magis videtur nasci ex calore: cùm ira feruor sanguinis sit. Cæterùm quod ad nigros capillos attinet, censeo, quod alio etiam loco memini me dixisse, non esse ab Hippocr. scriptum μελανότριχες, id est, nigros capillos, sed μεγαλότριχες, id est, magnos habentes capillos, ὀξύφωνοι autem, id est, altam vocem habentes, dicuntur, qui tenuem habent, qualem eunuchi, & mulieres, & pueri, hoc autem angustæ viæ, ac proinde frigoris est, ἰσχνόφωνοι autem, id est, gracilem vocem habentes, dicuntur, qui habent debilem, quod debilitatis instrumentorum motus est. Aspera autem vox asperitatem arteriæ sequitur, hæc autem in excrementosis ac frigidis non raro fit. ὀργίλοι autem, id est, iracundi

dicuntur, non qui animosi sunt, sed qui leui de causa, atque sæpe, irascuntur, quod frigidorum esse, mulieres indicant. Causa autem est in calidi innati debilitate, quód facile à quauis causa molestiam subit. Verum hoc quoq;, loco citato artis medicæ dictum est fusiùs.

In hac verò constitutione, in quatuor præcipuè signis seruabantur. Quibusdam enim ex naribus sanguis fluebat, aut per vesicam multa vrina, & multum sedimenti & bonum habens veniebat: aut per turbatam aluum, biliosa tempestiuè, aut dysenterici fiebant. Multis autem contigit non ex vno supra scriptorum signorum iudicari: sed plurimis per omnia exire, & videri habere grauius. Seruabantur autem omnes, quibus hæc contigerunt. Fæminis autem virginibus, contingebant etiã omnia antea scripta signa. Quibus autem aut horum aliquid bene fiebat, aut muliebria largiter apparebãt, per hæc seruabantur, & iudicabantur. Et nullam noui mortuam, earum quibus horum aliquid bene fiebat. Phylonis enim filia ex naribus largiter fluxit, cum autem septimum iam attigisset diem, cœnauit intempestiuiùs: mortua est.

¶ Ipsas euacuationes vocat signa decretoria. Erant autem simul signa & causæ. Nam & faciebant, & futuram significabant sanitatem. Erant autem quatuor quæ dicit, sanguinis è naribus fluxio, & vrinæ per vesicam, & biliosorum (biliosa vocat omnes putredinem præ se ferentes succos) fluxio per turbatam aluum, quæ quidem dysenteriam multis afferebat, & menstrua fluxio, quæ muliebria vocat. Cum dicit purgatos esse multos vrina multa multum & bonum sedimentum habente, non intelligit sedimentum illud, album, leue, & æquale, quod maximè probari potest. Illud enim non solet ad expurgationem esse satis, sed quod post hoc venit, multum, etsi in matula resideat, & crassum, aut varium sit. Tale enim fieri solet, cùm homo purgatur per vesicam, etiam salubriter. Bonum autem hoc loco est, quod est, quale euacuari oportet: velut in aliis euacuationibus decretoriis. Vt si pituitosa sit febris, & post concoctionis signa multum succi crudi mingatur: aut si sit melancholica, & mingatur multum nigrum post concoctionis signa. Hoc enim etiam est necessarium: nam hoc est tempestiuam esse euacuationem, scilicet quæ ante concoctionis signa, intempestiuè, quæ post illa, tempestiuè euacuantur. Vtrumq; autem necessarium esse, aperte dicit ipse Hippoc. addens, aut per turbatam aluum, biliosa, tempestiue. Nimirum biliosa, est qualia oportet euacuari, tempestiuè, post signa concoctionis. Verum, in quid, accidisse multis, quod sæpe solet. Nimirum non iudicabantur benè, cum primum hæc eueniebant, sed quanquam eueniebant omnia simul, aut eorum quædam, videbantur incipere habere grauius, nihilominus multo deterior conditio erat, eorum quibus nihil tale eueniebat, hi enim moriebantur: Illi autem etsi per difficilem iudicationem, multi, liberabantur tandem omnes, & nullus mortuus est eorum, quibus horum aliquid benè fiebat, nisi magnopere in victu peccaret. Velut Phylonis filia, quæ etsi fluxum largum sanguinis habuit, tamen mortua est, quia septimo die, cœnauit lautè, intempestiuius inquit, quia cœnauit quo die maximè debuit abstinere.

Quibus in febribus acutis, maximè autem ardentibus, spontaneæ lachrymæ erumpunt, his ex naribus fluxum sanguinis expectare nisi alia lethaliter habeant. Quandoquidem male habentibus non fluxum sanguinis, sed mortem significant.

¶ Quanquam narrare tantùm ea quæ circa ægrotos obseruabat Hippocrates hoc libro cœperit, tamen nonnunquam occasione arrepta ab historia, per digressionem quædam ad artem pertinentia, docet, velut antea non semel fecit, atque modo facit. Lachrymas spontaneas dicit significare imminentem fluxum sanguinis de naribus: non tamen vtrunq;, sed adhibitis quibusdam distinctionibus: nimirum non in quibusuis febribus sed in acutis, atq; inter has maximè in ardentibus, quia in his maximè solet fieri hoc genus iudicationis: sed neq; in his semper, sed cum ex aliis signis videtur homo esse salubriter affectus. Nam si non ita affectus sit, possint esse signum mortis. Quod quidem ab Hippoc. ipso in prognostico cap. 4. dictum est, & à me eo loco explicatum.

Quæ circa aures in febribus erumpebant cum dolore, quibusdam deficiente iudicatoriè febre, neque sedantur, neque suppurant. His diarrhæa biliosa, aut dysenteria, aut crassarum vrinarum subsidentia soluit. Vt Hermippo Clazomeno.

¶ Velut in Aphorismo dictum est, surditatem superueniente diarrhœa, solere solui: ita modo dicit, tumores quosdam qui ex febribus relinqui solent, neq; resoluti, neq; suppurati, solere solui diarrhœa, aut vrina copiosa. Est autem eadem ratio soluendi surditatem, & ea tubercula, & solutionis quæ superueniente diarrhœa, aut vrinæ profluuio fit. Vtrumque enim fit facultate succos in partem contrariam, & in vias euacuationis detrudente. Huius Hermippi Clazomenij morbus narrabitur paulo infrà. Hic enim est ægrotus decimus illorum quatuordecim, quorum historiæ narrantur in huius primi libri calce.

Quæ circa iudicationes, ex quibus dignoscimus, aut similia aut dissimilia. Velut duo fratres, qui habitabant prope theatrum, erant Epigenis fratres. Horum natu maiori iudicium fuit die sexto, iuniori autem, septimo. Rediit ambobus simul eadem hora. Intermisit dies quinq;. Ex recidiua autem iudicium fuit vtrique simul omninò, decimo septimo. Iudicium autem erat plurimis quinto die. Intermisit septem dies, à recidiuis autem iudicium erat quinto.

quinto. Quibus autem erat iudicium septimo, intermisit septem, à recidiua autem iudicabantur tribus. Quibusdam autem erat iudicium septimo, habentes autem intermißionem tres, iudicabantur septem. Quibusdam autem defecit sexto, & intermißiones habentes sex, arripuit eos tres. Quibusdam autem defuit primo, arripuit & iudicatus est vnica. Vt Euagontis Depharsidis. Quibusdam autem iudicium erat sexto die, deficiebat septem, à recidiua autem iudicabantur quatuor diebus, vt filia Aglaida. Plurimi ergo ægrotantium in hac constitutione hoc modo ægrotabant, & nullum noui eorum qui superfuerunt, cui non contigerint recidiuæ secundum rationem fientes. Et seruabantur omnes quos ego noui, quibus recidiuæ hac forma factæ sunt. Neq; ægrotãtium hoc modo cuiquam scio recidiuam accidisse rursum. Mortui autem sunt ægroti multi sexto die vt Epaminundas, Silenus, & Philiscus Antagorei.

¶ Nunc redit ad narrationem. Narratq; quibus diebus contigerit illa tempestate plerosq; iudicari. Dicit ipsa tempora, & modos iudicationum (hæc enim vocat quæ circa iudicationes, ex quibus dignoscimus, partim fuisse similia in multis, partim dissimilia) plurimos enim liberatos esse omnino à morbis decimoseptimo die, eosq; omnes cum vna recidiua, variè tamen id in illis factum esse, quibusdam his, quibusdam illis diebus, facta intermissione, & recidiua. Sunt in hac dictione quędam adeo difficilia in ipso verborum contexto, vt Galenus sensum solum explicans, dictionem corruptam esse censeat, & culpam reiiciat in librarios. Mihi tamen videntur aptè satis omnia explicari posse. Valuit (inquit) duo fratres Epigenis, quorum natu maiori iudicium fuit die sexto, iuniori autem septimo, & ambobus rediit simul eadem hora, & intermissio fuit dierum quinq; (cui scilicet minima) nam non potuit esse ambobus eadem, sed si iuniori fuit quinque, natu maiori fuerit sex dierum, nam iudicium fuit perfectum ambobus decimoseptimo, à primo scilicet die totius morbi. Quare recidiua quinq; dies ambobus durauit. Aliis hoc idem alia ratione euenit, iudicabantur imperfectè quinto, erant in intermissione septem dies, rursum tenebantur recidiua quinq;, iudicabanturq; perfectè decimo septimo die. Aliis aliter etiam prima febris durabat septem, intermissio totidem, recidiua tres: fiebantque ex his omnibus decem & septem. Aliis erat primum iudicium septimo, durabat intermissio tres, recidiua septem, vt hic quoq; ex bis septem, tribus additis, fierent decem & septem. Quibusdam (inquit) defecit sexto, & intermissiones habentes sex, arripuit tres, verum hoc minus videtur dictis congruere. Nam ex bis sex & tribus fiunt tantum quindecim, sed hic Hippocratem dixisse, non quidem [illegible], id est tertio iudicati sunt, vt in aliis narrationibus, sed [illegible] id est arripuit, aut male affecit tres, innuens scilicet, se non dicere, habuisse eos homines recidiuam, quæ tres dies durauerit, sed quæ tribus diebus arripuerit, hoc est habuerit tres accessiones. Constat autem in tres tertianas accessiones, quales in acutis sunt, quinq; dies insumi, quibus verò duodecim additis, fiebant decem & septem. Difficilius aliquanto est quod mox addit. Quibusdam (inquit) defuit primo, arripuit & iudicatus est vna. Sed si quis attente consideret, ipsa rei difficultas aperit loci legitimum sensum. Nam primo die quo pacto defuerit febris ardens, aut si primo die defuit, & vnum intermisit, rursumq; vno alio soluta est, quid aliud fuit quam tertianæ, duos tãtùm paroxismos fuisse? Sed quid hoc ad acutos morbos? Imo verò quid ad morbos mentione dignos? Ergo cum primò dicit & vnam, aliud quiddam intelligit, quam diem. Quid illud sit considerandum. Certè in disputatione hac de diebus decretoriis, nunc numerantur dies, velut hoc loco in enarratis iam historiis, nunc septimanæ, velut ibi dicitur [illegible], id est, alterius septimanæ. Nunc impetus, velut in prognostico vbi dicitur: [illegible], id est, primus igitur impetus eorum ita finitur, secundus autem in hebdomadam perducitur. Est itaq; impetus vnus, quaternarius vnus, vna septimana septem dies, dies vnus, viginti quatuor horæ. Neque scio an sit aliud cui numerorum signa, in hac disputatione dari possint. Ergo quod mihi videtur posse dicare, hoc est, quibusdam febris defuit primo impetu, hoc est quarto die, arripuit rursum eos vna septimana exacta, vndecimo inquam die, à quo rursum vna septimana exacta, morbus perfectè iudicatus est, decimo septimo. Alij iudicabantur imperfectè sexto, transigebant dies septem sine febre, febricitabant rursum alios quatuor dies, iudicabanturq; perfectè decimo septimo. In tota hac dictione illud est obseruandum Hippocratem vnicam dierum computationem facere à principio totius morbi vsq; ad finem recidiuæ, ac non potius duas, quasi duo sint morbi. Atqui hanc esse legitimam rationem computandi, in controuersiis à nobis demonstratum est. Plurimos itaq; in hac constitutione dicit hoc modo ægrotasse, hoc est habuisse febres huius constitutionis, & nullum nouisse se eorum qui liberati sunt, cui non contigerint recidiuæ secundum rationem factæ. Vocat secundum rationem factas recidiuas, eas quæ intra hos terminos, his numeris, aut aliis similibus fiebant. Dico autem aliis similibus, velut Herophon, cuius postea in singularibus historiis mentionem faciet, nouem dies febricitauit, quinq; intermisit, rursum febricitauit tres: etsi qui alij fuerunt, qui aliis numeris febricitantes, & intermissionem habentes, decimo septimo iudicati sunt. Ergo omnes qui decimo septimo iudicati sunt, bene & tuto iudicatos dicit: neq; enim habuisse alias recidiuas. Iis itaque qui liberati sunt ita euenisse, mortuos autem esse multos sexto die. Neq; mirum, siquidem hic dies semper vituperatur. Hæ autem febres, vt antea dictum est, paribus diebus fiebant grauiores. Philisci Antagorei historiam, statim scribit seorsum Hippocr. inter historias singulares. Silenus hîc non est ille, cuius paulo post mentio fit inter ægrotos quatuordecim. Ille enim obiit die vndecimo, hic sexto, ambo autem hi sunt illi mei, quorum non ita pridem, in hac ipsa sectione facta est mentio, quibus quarto & quinto sanguis stillauit.

Quibus autem fiebant parotides vigesimo iudicabantur, solutæ sunt omnibus, quibus nō suppurabant, sed ad vesicam conuertebantur. Cratistonactæ iuxta Heraclum, & pictoris ancilla suppurarunt. Obiit Scymni pictoris ancilla. suppurauit. Quibusdam autem iudicium fuit septimo, intermisit nono, repetiit. iudicium fuit à recidiua. Fuit iudicium septimo Phanocrito, qui decumbebat iuxta Gnatonem pictorem.

¶ Refert nunc alios, qualiter iudicati sunt. eos quibus parotides fuerunt, dicit magna ex parte iudicatos esse vigesimo. Refert autem & speciem iudicationis. Quibusdam enim suppurasse, & horū quosdam mortuos esse, velut Cratistonactæ & pictoris ancillæ suppuratio fuit. Obiit autem ancilla pictoris, per ipsam suppurationem, nimirum facto maiori abscessu quam vt ferri posset, & lethaliter computrescentibus quibusdā particulis (hoc enim innuit repetēs illud verbum, suppurauit) quibusdam non suppurasse dicit, hisque benè solutas esse parotidas, facta conuersione excrementorum ad vesicam. Nimirum vt solet surditas alui profluuio cessare. Cessarent verò & parotides alui profluuio & surditas profluuio vrinæ, vt nuperrime dictum est. Mox dicit quibusdam fuisse recidiuas, vt nuper relatis, alter tamen, hoc est, aliis diebus, habuisse enim iudicium prius septimo, intermisisse nono: quod ex ipsa phrasi quæ antea etiam sæpe visus est, intelligimus non aliud esse, quàm intermisisse nonum diem. Repetiisse ergo, & à recidiua iudicium perfectum habuisse, non in omnibus eisdem diebus, sed variis. Phanocrito quidem qui decumbebat iuxta Gnatonem septimo die à recidiua.

Hyeme sub solstitium hyemale, & vsque ad æquinoctium, durabant quidem & causi & phrenitides, & moriebantur multi. Iudicia quidem variarunt, & iudiciū fuit plurimis à principio quinto desinebat, quarto redibat, ex recidiua autem iudicabatur quinto, omnino autem quatuordecimo. Iudicabatur autem & pueris hoc modo plurimis, atq; ætate maioribus. Erant quibus iudicium erat vndecimo, reuertebatur quatuordecimo, iudicabatur perfectè decimo octauo. Sed quæ autem rigebant decimo octauo, his iudicium erat quadragesimo. Rigebant autem plurimi circa iudicium quod ab initio, quidam verò rigebant circa iudicium à principio, & in recidiuis simul cum iudicio. Rigebant autem paucissimi vere, æstate plures, autumno plures adhuc, hyeme autem longe plurimi. Hæmorrhagiæ autem deficiebant.

¶ Adhuc perstat Hippocr. explicare illud, quæ fuerunt iudicationes ex quibus dignoscamus similia, aut dissimilia. Diuersas enim multorum iudicationes, easq; variat & à dictis ante diuersas. Hyeme inquit, & sub solstitium hyemali (secundam hyemem huius totius constitutionis intelligit) durabant causi, & phrenitides. Scilicet incœperant ve- re superiori, durabant verò vsq; ad æquinoctium sequentis veris, & moriebantur multi. Dictum enim etiā antea est, ab autumno cœpisse mori multo plures. Variarunt autem iudicia: plurimis enim à principio fuit iudicium imperfectū quinto, quarto, post hoc iudicium, redibat febris, iudicabantur rursum perfectè à recidiua, quinto, omnino autem & à principio morbi quatuordecimo. Et hæc quidem erat optima breuissimaq; iudicatio earū quæ illo tempore contigerunt. Proinde iudicium huiusmodi cōtigebat pueris, & ætate maioribus, adolescentibus scilicet & iuuenibus. Quibusdam erat iudicium primum vndecimo, redibat febris quatuordecimo, & iudicabatur perfectè decimo octauo. Decimusoctauus quidem non est insignis inter iudicatorios, tamen quiuis dies potest nonnullos iudicare perfectè. Atqui, si quid valet numerus à die recidiuæ (videtur autem valere hoc quoque nonnihil) erat quintus. Quidam horum hoc die, qui à principio erat decimusoctauus, rigebant, neque iudicabantur perfectè. Atqui cum hoc die, qui fere est terminus acutorum simpliciter non posset eos natura perpurgare, decidebant morbi ex acutis. Quare quadragesimum attingebāt, qui talium est finis. Hunc autem motum, quem rigorem vocamus, dicit accidisse multis circa iudicium à principio, hoc est circa imperfectū illud iudicium quod ante recidiuam fiebat, quibusdam & circa hoc iudicium, & in recidiua, circa iudicium vltimum. Neq; mirum, multas enim ardentes febres rigore solui, in aphorismo dictum est. Rigebant autem, inquit paucissimi vere, æstate plures, autumno plures adhuc, hyeme autem longe plurimi, hæmorrhagiæ autem deficiebant. Ergo vere quo erant paucissimi rigores, erant plurimæ hæmorrhagiæ, nimirum à vere in æstatem & autumnum bullescente sanguine, ab hoc in hyemem retentā, & aliis euacuationibus præ aeris frigore suppressis.

Ex quibus morbos dignoscimus, discentes ex communi omnium natura, & cuiusq; propria, ex morbo, ex ægroto, ex iis quæ afferuntur, ex offerente. Facilius enim & difficilius ex his, ex tota constitutione, & secundum cœli partes, & cuiusq; regionis: ex consuetudine, ex victu, & vitæ genere, ex cuiuscunque ætate, sermonibus, modis, taciturnitate, imaginationibus, somnis, peruigiliis, insomniis, quibus & quando, euulsionibus, pruritibus, lachrymis, ex paroxysmis, dejectionibus, vrinis, sputis, vomitibus. Et quæ ex quibus, in quæ, successiones morborum, & abscessus in mortem, & in salutem. Sudor, rigor, frigus, tussis, sternutamenta, singultus, spiritus, ructus, flatus silentes, strepentes (bilios) hæmorrhagiæ, hæmorrhoides, ex his autē, & quæ cum his accidunt, considerandum.

¶ Nunc per digressionem docet Hippocr. signa omnia, quibus vti solemus in morbis ad dignoscendum, summa capita, breui quadam distinctione comprehendens, eorum, quæ diffusè aliis in locis scripta sunt. Sunt autem multa in morbis quæ dignotione indigent. Nimirum qui sit morbus, & quàm

quàm periculosus, & quæ sit morbi constitutio. Quædam signorum, quæ nunc commemorat, vnũ horum, quædã duo, aut omnia significare possunt. Velut hæc prima: Ex communi enim omnium natura, & cuiusq; propria, ex morbo, ex ægroto, & ex iis quę offeruntur, & ex offerente, cognoscere possumus facilius an difficilius affectus sit homo, hoc est, quàm grauiter ægrotet. Nimirum affectiones omnes, per quas videtur homo longe abesse ab eo quod est secũdum naturam, cùm communi omnibus hominibus, tum vel maximè sibi propria, graues sunt: per quas non longè abest, sunt leues. Atqui hoc idem est quod in initio libri κατ' ἀνθρώπων dixit, similia ne sint an dissimilia. Si possemus singulorum naturas nosse, haud multum laboraremus in dignoscenda communi, sed quia nõ possumus, communem nobis proponimus, quam totue es, de signorum magnitudine censemus. Meminimus tem me alibi docuisse modum, quo possumus ex multis communibus proximè accedere ad notitiã naturæ singularis, cuiusq; hominis, etiam ignoti. Iam vero ex ipso morbo dignoscitur periculi magnitudo. Sunt enim quidam per se graues, quidam leues. Phrenitis enim, pleuritis, aut pulmoni, & febris ardens, vel ipsu nomine nos perturbat, tertiana autem, & quartana, ac multo magis coria, aut diaria febris, statim contemnuntur. Sed & ægroti, & quæ offeruntur, & qui offert medicus, significare non parum possunt. Si quis enim videt robustũ hominem, & laborum dolorumq; patientissimum, iacere, aut magnopere angi, timet, ne lethalis morbus sit: si verò in delicata muliere hæc ead videt, haud multũ curat. Quinimo terretur magis, si hãc subito nunc in morbis, tacitam, & plus solito quietam, consideret, tam potest ipse ægrotus iudicare. Quod si ad ægrotantẽ iam aliquandiu accessimus, & interrogantes agnoscimus, nulla remedia esse adhibita, statim contingit opinari, morbũ quidẽ per se se non esse adeo grauem, sed per negligentiam fieri vt duret, atq; adeo leuissimum esse putamus, si etiam sine remediis mediocriter fertur. Si verò multa adhibita sunt, & homo videtur parum aut nihil iuuatus, siquidem medicum peritissimũ esse putamus, imputamus id morbi magnitudini, sin imperitiorẽ agnoscimus, imputamus fortasse medico. Quare tanto magis timemus bonum quanto plura acta esse videmus: tanto minus, quanto pauciora (hocq; est ex oblatis dignoscere) & tum tanto timemus plus, quantò nobilior est medicus, tantò minus quãto ignobilior. Quod quidem et dignoscere ex offerente. Ex his ergo agnoscimus, facilius an difficilius homo laboret. Ex iis quę mox sequũtur, & hoc, & cõstitutionem speciemq; morbi, nam ex tota constitutione aeris, hoc est, ex modo quo aer affectus sit, siue eam affectione afferat anni tempestas, siue pars cœli. Velut, si in Libia, aut Delo sumus, siue cuiusq; regionis teperies, & in quacumq; regione oppidi: quæ vel ex regione nascatur, vel ex ipso oppidi situ, siue locatum est in humili, siue in alto loco, siue spectat meridiem, siue septentrionẽ, siue orientem siue occiduum solem. Sed quo pacto hæc, speciem morbi significant? an quia eius morbi suspicio statim subit non immerito, quia ex constitutione grassatur, vel illi anni tempori, aut regioni, aut omnino vrbi, familiaris est. Sed & consuetudini hominis, victui, & vitæ generi, & ætati, suot quidam morbi familiares. Si quis enim irasci consueuit crebrò multumq; aut vociferari, aut inordinatè & intempestiuè moueri, si etiam calido victu vsus est, & quod ad vitæ genus attinet, est faber ferrarius aut cursor, & ætates calidiores agit, profecto biliosis febrib. facilè corripietur, statimq; timetur in huiusmodi homine id genus febris. Contra, si placidissimus, mansuetusq; homo, frigido victu vtens, & piscatoriam artem exercens, & quæ validiores iam ætates excesserit, febre corripiatur, ex frigidioribus succis eam pendere statim suspicamur. Speciem ergo morbi ita agnoscimus. Constitutionem verò, eodẽ ferè modo. Quia iidem specie morbi, calidioribus temporibus, & locis, & victui, & vitæ generi, & ætati, breuiores: frigidioribus, longiores fiunt. Sed & periculũ maius aut minus, ex his agnoscimus, agnita prius morbi specie, consideran tesq; an is sit congruens, an non. Nam vt in Aphorismo dicitur, in morbis minus periclitantur, quorum naturæ, ætati, aut regioni, congruit morbus, quàm quibus secundum nihil horum. Ex iis etiam quæ sequuntur significationes fiunt, ex sermonibus, ex eorum modis. ex taciturnitate. Nimirum ex sermone. Quo in genere est loquacitas aut taciturnitas, atq; in loquacitate modi. In his cõsiderantes, quod secũdum naturam inest, & quod prçter naturam, non minimum argumentũ capimus magnitudinis ipsius affectionis. Velut si qui taciturnus est natura, modo multa loquatur: aut contra, qui verbosus, modo semper sileat, vtrumq; est insaniæ genus, & grauis mali nota. Si verò loquax loquatur, aut taceat taciturnus, nihil mali est. Sed quę ad modos attinet, explicemus. Si qui de Deo semper, & rebus ad pietatem pertinentibus loqui consueuerat, repentè nunc ad lenonum verba translatus sit, aut philosophus nunc repẽte totus in armis aut re mercatoria, sit, aut leno de vita monastica, & miles de dialecticis loquatur, merito commoti esse in omnes videatur. Siquidem nullus loquitur suo modo. Imaginationes partim ipsis sermonibus agnoscuntur, partim aliis signis. Velut qui vociferabatur, pelli è cubiculo tibicines, imaginationem sermone prodebat, nutibus prodit, qui muscas frustra venatur, aut festucas colligit. Atqui imaginationes vanæ ac falsæ, cùm superueniunt, mortem, cum à principio adsunt phrenitidem indicant. Somnum & vigiliam indicare in morbis posse, multis in locis ab Hippocrate est dictum, generatimq; in Aphor. Somnus & vigilia vtraq; si modum excedunt, malum. Sed addit, insomniis quibus, & quando. De præsagatione ex insomniis seorsum est scriptum ab Hippocrate, Aristotele & Galeno: Hic breuissimè perstringit, quæ sint in illis consideranda. Considerandum, inquit, est, quæ sint & quando. In primis illud, quæ sint, species, & partitionem insomniorum continet, quando autem, tempus quo fiant. Insomniorum enim quædam sunt diuina, quædam naturalia. Diuina sunt, quæ inspiratione aliqua dæmonis fiunt, dæmonis autem boni aut mali. Quæ fiunt sine inspiratione, sunt naturalia. Possunt autem vtraq; significationem certam continere, aut esse vana. Nam nonnunquã à bono dæmone per insomnia, rerum quarondam vtilium admonemur. Vt accidit Danieli, & Iosepho: illudimur autem sæpe à malis dæmonibus, per insomnia repræsentantibus vana quædam, In

De rat. vict. in acutis.

naturalibus eodem modo, quædam ex quibusdam corporis affectionib⁹, aut pasſionibus, quas ab externis cauſis accepit, naſcuntur, quędam caſu quodam, & cauſa inopinabili. Non aliter ac expergefactis nonnunquam, inſperatò per mentem obuerſantur: atqui, velut inter colloquia ſolet, quorundam, nunquam expectata, mentio incidere, vt ipſi collocutores mirari ſoleant. Inſomnia ergo quę nō ſunt vana, certas ſignificationes habent. An autem vana ſint, intelliges, conſiderans, quæ ſint, & quando. Si enim ad res turpes pertineant aut inutiles, certum eſt non eſſe à bono dæmone, ſed vel à malo, vel naturali quapiam cauſa. Neq; verò ſi ad res honeſtas, aut etiam ad diuinum cultum, pertineāt, ſtatim à bono dæmone eſſe putandum eſt. Poſſunt enim eſſe etiam à malo, vel naturalia. Conſiderandum ergo omni ratione, an ſub illa boni ſpecie poſsit malum aliquod, aut deceptio ſubeſſe: neq; & ſi non videatur ſubeſſe poſſe, ſtatim à bono dæmone eſſe, cōfide, ſed caute ſuſtine, vſq; dum quid velit, Deus manifeſtè declaret. Ita verò te compara, vt cures numen exoratum, ne te tua culpa falli permittat. Si tunc quidem non repetant, naturalia eſſe puta. Ad quæ, in conſiderationē adhibe, quando fiant. Si interdiu talia quædam locutus, noctu illud ſomnies, vanum ſomniū eſt, nihil ſignificat. Nam accidit in his, quod in aliis ſignorum generibus. Nimirum ſi ex manifeſta cauſa naſcuntur, nullam habent ſignificationem. Neq; ſi poſt multos cibos, aut multam ebrietatem ſomniū accidat, ſignificare quidquam putandum eſt, quidquid ſomnietur. Sed ſi ſobrio iam homine, & cocto magna ex parte cibo, ſomnium accidit, non exiguam præſtat ſignificationem, quarundam corporis affectionū, & morbi exitus, an in quam morte, an ſalute finiendus ſit. Sunt horum multa exempla apud Hippocratem & Galenō citatis libris, quæ non refert hoc loco perſequi. Addit euulſionibus, & pruritibus, & lachrymis. Euulſiones autem ſunt, velut palpebrę, labij, aut naſi euerſio, & genitalium, & teſtium reuulſio. Pruritus autem ſunt, vel totius corporis, vel partis cuiuſpiā, vt in naribus fieri ſolet. Lachrymæ ſunt, vel voluntariæ, vel ſpōtaneæ. Hæc autem quid poſsint ſignificare, in ꝓgnoſtico ab ipſo Hippocrate, ſcriptum eſt. Quæ nunc addit, conſideremus. Ex paroxiſmis, dicit. Ad hoc genus ſigni pertinet illa ſententia, febres quæcunq; non intermittentes tertio die vehementiores fiunt, periculoſæ: & quædam quas mox, de febrium figuris, hoc ipſo ſermone ſcribit. De deiectionibus, vrinis, ſputis, & vomitibus, propria capita ſcripta ſunt in prognoſtico. Et quæ (inquit) ex quibus, in quæ ſucceſsiones morborum. Quid dicat, quæ ex quibus ſucceſſiones morborum, nō eſt obſcurum. Eſt enim conſiderandum in permutationibus morborum, qui morbi ex quibus fiant. Sed quod dicit, in quæ, aliquanto eſt obſcurius. Videtur enim dicere, quæ in quæ, id eſt, qui morbi in quos morbos. Sed ſi hoc dicit, quid aliud ſit dicere, quæ in quæ, quàm quæ ex quibus? Verum aliud eſt, illud in quæ. Quod vt explicaret, addidit, & abſceſſus in mortem & vtilitatem. Nimirum vt antea explicuimus, abſceſſus vocat Hippocrates omnem morbi in morbum mutationem, ea verò nonnunquam fit cum magno malo hominis, & lethaliter, velut pleuritis in pulmoniam, pulmonia mutatur in tabem: nonnunquam fit cum vtilitate, cum ſcilicet ſequēs morbus liberat à priori, velut, de quartanis febribus, mox dicet. Atqui de his abſceſsibus bonis & malis, antea in hoc ipſo opere diſſeruimus. Ergo inquit, conſiderandum quæ affectiones ex quibus affectionibus fiant, in quæ, hoc eſt in mortem aut vtilitatem. Addit, ſudor, rigor, frigus, tuſsis, ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus ſilentes ſtrepētes. Sudorem cum dictis euacuationibus coniungere poſſet, habet enim etiam hic, velut illæ, in prognoſtico proprium caput. Significationū etiam quas præſtare poſſet rigor per febres acutas (præter quā quod quarundam intermittentium febrium ſpeciem indicat) ſcripta ſunt ſparſim multa: velut illud in febre perpetua ſi ſexto die rigores fiant, lethæ. Et illud, ei qui à febre ardente tenetur, rigore ſuperueniente, ſolutio. Cum dicit frigus, intelligi poteſt illam refrigerationem quæ inuadentibus quibuſdam acceſsionibus fiunt, aut omnino frigus, vtcunq; incidat. Vtroq; enim modo ſignificat ſpeciem febris, aut periculi magnitudinem. Eſt enim frigus circa extrema in intermittentibus pituitoſis, & in perpetuis lypiriis pathognomonicū, in aliis acutis, mortis ſignum. Velut in prognoſtico & aphoriſmis nō ſemel ſcriptum eſt. Atq; adeò in his libris huius libri cui nunc incumbimus, crebra mentio fit, ſudoris, rigoris, & frigoris. Quin & tuſsis poteſt ſignificationem præbere, nūc paſsionis, vt à pleuritide, nunc periculi aut ſecuritatis. Sternutamētum perinde, & ſingultus, & ſpiratio. Nam in prognoſtico inter bona ſigna refert Hippocrates bene ſpirare, & facile extuſsire, inter mala verò ſpirationem magnam eſſe & crebram, & difficile extuſsire. De reſpiratione ſeorſum in eodē libro multò plura, multarum diſpnœæ ſpecierum dicens cauſas, & generatim, magnam vim habere facilem ſpirationem in omni morbo acuto. De ſternutamentis quoq; in eo libro ita ſcripſit. Sternutamenta per morbos circa pulmonem, præire & ſubſequi malum eſt, ſed ex aliis morbis exitioſis ſternutamenta vtilia ſunt. Singultus multas peſsimasq; ſignificationes, in Aphoriſmis docuit. Ab ileo, inquit, vomitus, vel ſingultus, deſipientia, vel conuulſio, malum. Rurſum, in hepatis inflammatione ſingultus, malum: & à vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum. Addit, ructus, flatus, ſilentes, & ſtrepentes. Ad prognoſticam ex ructu, pertinet illa ſententia. Ex longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus fiat, qui antea non erat, bonū. Sed & illi, Acidum eructantes, pleuritide non admodum capiuntur. De flatibus, qui cum crepitu aut ſine crepitu excernūtur (hos enim vocat ſilentes, & ſtrepentes) in prognoſtico ita diſſeruit, Si flatus ſine crepitu excernitur, optimus eſt. Melior verò eſt cum erumpit cum crepitu, quàm cum reconditur ac reuoluitur. Quòd ſi ita excernitur, indicat hominē dolore teneri, aut delirare, niſi ſponte flatum emiſerit. Ex hæmorrhagiis omninò, pręcipuè autē ex hæmorrhoidibus, multa docet Hippocrates præſentire. Velut in prorrhetico, Sanguinis ad diuerſum lat⁹ eruptiones, malæ. Et rurſum, Poſt ſanguinis eruptionem deiectiones nigræ malæ. Et rurſum, Ex hæmorrhagia rigores multi. Et multa alia ad hoc ſigni genus pertinentia libro illo. Et de hæmorrhoidibus illud in Aphoriſmis, Ab atra bile & phreniticis hæmorrhoides ſuperuenientes,

nientes, bonum. In quibusdã codicib. inter verba illa, strepentes & hæmorrhagiæ, interiectum est χολώδεις, id est, biliosi: tamen supposititium esse puto, nisi significat, flatus strepentes biliosos, hoc est, qui ipso sonitu modò significent, multam bilem flatuosam in intestino cótineri. Vocat hos sonitus βορβορυγμοὺς. Ex his, & quæcunq; ex his accidunt, considerandum. Hoc est, considerationes prognosticę capi debent ex his, & ex omnib. quæ ex eis sequuntur. Quæ verba nolim sine consideratione præteriri. Continent enim partem quandam prædictionis vtilissimam. Ea verò est, ex iis quę ex quocunq; signo nascuntur. Multa enim sunt signa, quæ nunc mala, nunc bona sunt, aut nunc lethalia, nunc non adeò, vt hæc aut illa ex eis nascuntur. Nimirũm ad præsagij firmitudinem, semper sunt adiungendã alia signa, & in multis expectandum est; quid superueniat. Velut in hęmorrhagiis, de quibus nunc dicebamus, si post multum sanguinis fluxum, singultus aut conuulsio fit, malum. si verò sine his, fit febris solutio, nihil fluxu sanguinis melius est. Sed & in aliis signis considerandum quæ ex quibusdã fiant. Velut à singultu sternutatio superueniens, liberat. Et à longo alui profluuio, vomitus spontaneus superueniens, soluit: & à vomitu singultus, & oculorum rubor, malum. Et à sudore horror nõ bonum. Et ità in aliis omnibus signis, fit, vt quædã ex quibusdã deteriora aut meliora sint. Nimirum ea quæ antecedunt aut sequuntur, signorum quorumcunq; causam declarant. Sed quia hæc multis aliis in locis pertractantur, hic de eis hactenus.

Febres quædam continuæ, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt, aut nocte tenent, die intermittunt, & semitertianæ; & quartanæ, quintanæ, septimanæ, & nonanæ.

¶ Cum digredi cœperit Hippocrates ad disputationes quasdam ad totam artem necessarias, atq; generatim de signis omnibus dixerit; nunc de febribus generatim dicere incipit. Quia ij morbi, maximè, qui cum febribus fiunt, populares esse solẽt. Incipit ergo à partitione febris; quam quidem accipi à propria earum figura. De febrium differentia seorsum scripsit Gal. multa, in quem etiam librum iam ego edidi, atq; adeo ego libellum quendam seorsum scripsi de febribus, præter multa quę in controuersiis & aliis locis: Proinde nunc satis erit Hippocratis verba explicare. Nisi suppleantur quædam, non posit partitio hæc nõ videri parum dialectica. cæterum in Hippocratis enarratione, merito petimus permitti nobis suppleri quædam, quæ tacuit ille, vt semper esset breuiloquus. Possimus quidem censere hanc partitionem febrium omnium esse, quamquam possimus etiam censere ad solas eas, quæ ex succis fiunt pertinere. Sed pertineat ad omnes. Nam duo genera: hecticæ inquã & diariæ in continuis sint. Ergo hæc est partitio, Febres quædam continuæ sunt, velut hecticæ, diariæ, & quædam putridarum: quædam intermittentes. Intermittentium, quædam quotidianæ; quædam tertianæ, quædam quartanæ, quædam quintanæ, quædam septimanæ; quædam nonanæ: Quotidianarum, quædam nocturnæ, quædam diurnæ; Tertianarum, quædam simplices tertianæ; quædam semitertianæ sunt. Sed cur nocturnas aut diurnas quotidianas solum intelligit, cum tertianis etiam, & quartanis, accidere possit, vt nocte teneant, aut die? porrò cur semitertianarum mentionem facit inter differentias simplices cum sint compositę? aut si ad compositas quoq; voluit partitionem ducere, cur non meminit quartanæ cum tertiana, aut quotidiana? videntur enim aut deficere multa in partitione, aut redundare quædam. Sunt multi qui nõ satis capientes methodum Hippocratis, censent illum fuisse dialecticæ ignarum. Ego verò censeo habuisse illum dialecticam quandam, vulgari vtiliorem. Nimirum non persequebatur omnia vsq; ad minima, sed nullam vtilem partitionis rationem omittens, in singulis ea tantum scribebat, velut exempla quædam, quorum mentio maximè ad vsus artis videbatur esse necessaria, vt reliqua supplerentur, vtilissimorum autem haberetur ratio maxima. Velut modo oportet nos ita persequi partitionem. Febres quędam sunt continuæ, quædam intermittentes, hæ quotidianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, septimanæ aut nonanæ. Rursum hæ omnes nocte aut die inuadentes. porrò ex his simplicibus, cõpositæ fieri possunt multis modis. Velut semitertianæ, & aliæ multæ, Tamen nulla compositarum, tam insignem differentiam, & mentione dignam habet, quàm semitertiana. Quia, vt mox dicetur, in semitertiana vocatã, morbi accidunt acuti, & aliarum omnium hæc est maximè lethalis, Atq; interdiu teneant an noctu, in nullis adeo refert, atq; in iis quæ quotidie affligunt. Quia hæ aut omni die aut omni nocte laborem inferunt. Hæc est methodus Hippocratis quam alibi etiam aperuimus.

Sunt autem acutissimi & maximi, & grauissimi morbi, & maximè lethales in continua febre.

¶ Satis erat dicere acutissimi, quin adderet maximi, & grauissimi. Nam quamquam illud nomen acutissimi, per se solam celeritatem, & breuitatem motus significet, verum medici, vt acutum morbũ vocent, non sunt contenti hac acutie, sed magnitudinem præterea morbi, & periculum adesse volũt, Hippocrates tamẽ modo singulis nominibus propriè vtens, expressit omnia, quæ morbis acutis adesse debent. Nimirum debent esse acuti, id est, breues, & magni in essentia propria, & graues. Atque vt explicaret rem magis, addidit, & maximè lethales, hi autem sunt qui grauissimi. Hos dicit fieri in febre continua, hoc est, cum cõtinua febre semper, siue in ipsa febre continua habeat essentiam morbus, vt febris ardens & semitertiana, siue febris sit morbi accidens, vt in pleuritide, & phrenitide, & aliis inflammationibus internis. Non intelligo autem hæc dicere Hippocratem quòd nunquam sine febre acutus morbus fieri posit (nam syncope, catus, & apoplexia acutissimi, maximi, & maximè lethales sunt, tamen sine febribus plærumq; fiunt) sed quòd plęrumq; cum febre fiat, tuncq; cum continua. Nam quæ intermittit, quia periculo vacat, simpliciter acuta esse non potest, sed tantum constitutione, vt tertiana exquisita.

Securissima autem omnium quartana; &

facillima, & longissima. Hac enim non tantùm ipsa per se ipsam, huiusmodi est, sed ab aliis morbis magnis liberat.

❡ Securissimam dicit omnium. Cùm tertianis & quotidianis, quæ sunt febres crebro occurrẽtes, collationem fieri intelligo. Nam septimana, & nonana, videtur securior. Facillimam dicit curatu, quanquam vulgus hominum incurabilem dicit. Verum nõ est breui curabilis. Sed facillima, & longissima. Quod est, intra suam constitutionem, quę quidem longissima est omnium crebro occurrentium (nam nonana longior etiam est) facillimè curari. Nam victu liberari, & rarissimis euacuationibus, & vsu longo quarundam rerum, haud multũ medicamentosarum. Quod si dicas, hoc non esse curari quartanam, perinde est ac si dicas, non curari febrem ardentem, quæ non tam breui, quàm angina. Nimirum vt non est omnibus eadem constitutio, ita neq; æquè longa ratio curationis. Atque longe aliud est, breuem esse curationem, aut facilem. Nam vt anginæ est difficillima & breuissima curatio, ita quartanæ facillima & longissima.

In semitertiana vocata accidit acutos morbos fieri, & est reliquarum hæc maximè lethalis. Atqui tabidi, & qui longis aliis morbis ægrotant, in hac maximè ægrotant.

❡ Non parum comprobant, ea quæ modo affirmat de semitertiana febre, illa, quæ prima tempestate huius libri, accidisse dicta sunt. Nimirum multi ægrotauerunt semitertianis lethalibus, quorum plerique in tabe erant. Atqui quod dicit est, semitertianam esse acutum morbum: neq; hoc quidem dubium est, cum sit altera ex parte continua febris, & præter eam, habeat aliam intermittentem. Dicit etiam esse maximè lethalem: quod fit, quia nulla febris acuta est, qua tàm crebro, & tam cõtinenter, variis symptomatis facultas affligatur. Et tabidi, atq; qui aliis longis morbis laborantes in acutam febrem ex longa incidunt, in hanc maximè incidunt. Quia per debilitatem facultatum congerunt cruda, & per hecticum calorem, aut longam febrẽ, congerunt bilem. Atqui, ob diuturnitatem ægrotationis contingit varia membra variè laborare: ex duplici aũt hoc succo, in variis mẽbris redundãte, contingit hæmitriteo corripi. Porrò quoniã hęc habet semitertiana febris, diximus seorsum esse illius factam mentionẽ hoc in loco, in febriũ partitione.

Nocturna non valde lethalis, longa autem, diurna longior. Est aũt quibus & in tabem repit.

❡ Omnem quotidianam longam esse dicit: siquidem nocturnam longam, & diurnam longiorem. Porrò diurnam dicit longiorem nocturna & magis lethalem, adeo vt quibusdam in tabem inclinet. Hîc tabis nomine significatur extenuatio magna, quacunq; causa fiat, non ea solùm, quæ ex sordido vlcere pulmonis nascitur. Duplex causa est, qua diurna deterior est. Primùm quia magis secundum rationem est, febres fieri maiores noctu, cùm corpora densiora & minor dissipatio, & maior confluxio excrementorum ad interna: quàm diu, cum sunt his contraria: affectionibus autem omnibus, accidit esse grauioribus, tempore, secundum quod non congruunt, quã eo secundũ quod congruunt. Deinde, quia minus opportuna est curationi diurna, quàm nocturna. Quia tempus diurnum occupat paroxismus, nocturnum solùm superest cibis & medicamentis, quare nullum quieti & somno. Et auocantur ęgroti multum à communi hominũ consuetudine, laborandi & capiendi cibos interdiu. Accedit (quod est maximi momenti) febres diurnas minùs venire ad infebricitationem quam nocturnas, quia earum inclinatio incidit in vesperam, qua hora morbi omnes exacerbãtur, vt lib. 4. dicit his verbis: Quale est ad vesperam exacerbari, tale in omni morbo.

Septimana longa, non lethalis, nonana longior adhuc, non lethalis. Tertiana exquisita, celeris iudicationis, nõ lethalis. Quintana verò omniũ pessima, etenim ante tabem, & iam tabidis superueniens interemit.

❡ Quartana, & quæ longiora interualla habẽt, longissimæ sunt, tertianæ breuissimæ. Qua causa quintana sit omnium febrium intermittentiũ pessima, & ante tabem (extenuationem hic quoq; intelligit) & tabidis iam superueniens interimat, nõ dixit Gal. fortasse quia talem febrem non viderat, sed neq; ego adhuc vidi vnquam manifestè. Vidi certè quam dubitaui, quintanam, an quartanam tardantem appellarem. Tentabo nihilominus dicere causam, quam esse suspicor probabilissimam, longo tempore inuestigatam. Hippocr. non dicit simpliciter, quintanas esse pessimas, sed eas quę tabescentibus, aut iamiam in tabem casuris, contingunt. Non sunt autem, arbitror, tales, quæ à principio hominem, sanum antea, inuadunt, sed vbi quis quartana prius, aut longissima tertiana debilitatus est, & minorem iam materiæ copiam plenè non valet pellere, in quintanam incidit, atq; eadem causa, qua cum esset iudicandus quintana corripitur, tabefacit, ob habitualem scilicet facultatum debilitatem. Sextanæ verò, aut septimanæ, aut etiam rariores febres, affligunt iam, vt vitia potius naturalia, quàm vt morbi, atq; adeo qui illis laborant, videntur esse homines aliqui sani, gaudentes ea febre, vt euacuatione consueta.

Sunt autem modi, & constitutiones, & paroxismi cuiusq; harum febrium, æquè continuarum & intermittentium. Statim enim cõtinua est quibus incipiens floret & viget maximè, & in difficillimum agit: circa iudicium autem, & simul cum iudicio, extenuatur. Est autem quibus incipit molliùs, & summissiùs, accrescit autem, & exacerbatur indies: circa crisim autem, & simul cum crisi, abunde elucet. Est autem quibus incipiens mitius, accrescit & exacerbatur, & quadantenus aucta, rursum subsistit circa iudicium, & vsq; ad iudicium.

❡ Persequitur rursum febrium partitionem secundum figuras. Retulit enim hactenus differentias intermittẽtium. Nunc referre incipit differentias continuarum. Dicit ergo modos, constitutiones, & paroxismos, id est, modos constitutionum & paroxismorum, accidere cuiq; harum febrium,

æquè

æquè scilicet continuis & intermittentibus. Intermittentium enim fere dicti sunt modi. Continuarum autem, quædam est quæ statim ac incipit, viget ac floret maximè, & in difficillimum agit, hoc est in summo periculo hominem constituit: circa iudicium autem, & simul cum iudicio, hoc est mor bo iam eunte in summum vigorem, & vsq; ad totam declinationem, extenuatur. Huiusmodi sunt continentes, quæ vocantur Galeno decrescentes. Quædam est, quæ mollius incipit, crescit autem & exacerbatur in dies, & circa iudicij tempus, ac per totum iudicium abunde elucet, vsq; dum videtur repente tolli. Huiusmodi sunt continentes crescen tes. Sunt autem aliæ continentes inter has mediæ, neq; crescentes neq; decrescêtes, sed semper æquales, quas ex prioribus intelligi Hippocrates voluit. Alia est febris, quæ incipiens mitius, crescit & exacerbatur, & aucta quadantenus, scilicet per totum tempus incrementi, & vsq; ad summum vigorem, rursum subsistit circa iudicium, hoc est, statim ab incepta iudicatione, & vsq; ad iudicium perfectũ, hoc est, vsq; dum integrè, atq; omninò soluitur. Huiusmodi sunt omnes febres continuæ, præter continentes: nam hæ omnes habent principiũ, & incrementum, & vigorem summum, & declinationem. Qua ratione fiant febres continenter crescentes, decrescentes, & sui semper similes, in meo com mentariolo de febribus, dictum mihi est. Sed continget hoc loco dubitare, qua ratione fieri possit vt febres quædam circa iudicium & simul cum iudicio extenuentur, siquidem iudicium in morbi vigore fit, cùm verò consistunt morbi, omnia præter naturam sunt, morbus scilicet ipse, & symptomata, sint vehementiora. Summa autem ratio est hæc. Duo sunt in interna causa febris, quæ febrê ipsam faciunt, fouent, & augere possunt: ipse materię ardor, siue putredine, vitione, siue quodam feruore fiat, & quantitas. Atqui alterationem materiæ necesse est crescere, ac per eam ipsam febrem vsq; ad summum vigorem, tamen quantitatem nô est necesse. Minui enim pôtest succus morbo adhuc crescente, vel arte, vt misso sanguine aut magna alia facta euacuatione, vel natura, velut per insensibilê euacuationem, vel per paulatim factas euacuationes spôtaneas. Ergo materia ipsa quæ intra corpus manet, semper magis ac magis, præter naturam alterascit, atq; calorem partium, quantum in ipsa agi tur, auget, fit tamen nonnunquam, vt decrescente copia, videatur hæc alterario minui. Neqoe tamen proinde putandum est, non esse morbum in incremento: Crescit enim tenera ardor, in ardente materia, & in iis animantis particulis, quas contingit.

Accidit autem hæc fieri in omni febre, & in omni morbo.

¶ Nihil est aliud quod dicit quàm hęc quę dicta sunt, vt accidit fieri in febribus ita accidere, fieri & omni morbo, qui sine febre fit. Sed quę sunt dicta: febrium quasdam esse intermittêtes, quasdam perpetuas, atque harum quasdam continuas tantùm, quasdam continentes etiam. Hoc ergo idem accidere dicit, omnibus aliis morbis, intelligi autem deber omnibus pendentibus ex quibusdam succis, cuiusmodi sunt omnes fluxiones, & omnes tumores præter naturam. Est autem hoc verissimũ:

in podagra enim, & chiragra, hemicrania, & ventriculi, ac intestini, ac, vt semel dicam quibuscunq; aliis doloribus, experimur, quosdam affligere semper, sine intermissione, quosdamq; horum, semper eodem modo, quosdam remittente sensim, quosdam augescente dolore: quosdam quidem citra intermissionem, tamen cum quibusdam exacerbationibus, per vicissitudines recurrentibus: quosdã etiam cum intermissione ex quibusdam interuallis, dolere, omni dolore non raro carentes. Atqui hæc interualla nonnunquam certa, nonnunquam incerta esse videmus. Ophthalmiis etiam, & erysipelatis quarundam partium, id videmus sæpe accidere. Quinetiam mihi contigit videre pleuritidê, verissimam quidem, & omnia pathognomonica signa habentem, intermittentem tamen, ita, vt homo alternis diebus pleuritide, alternis nullo morbo teneri videretur. Hoc ergo est consideratione dignissimum in omni morbo. Similes enim in omnibus accidunt modi & constitutiones, & similibus ex causis, atq; in febribus. Nimirum ophthalmia quotidie affligens, pituitosa, alternis diebus, biliosa, haberi debet.

Oportet autem victum ex horum considera- tione offerre.

¶ Ex constitutione & figura morbi, magnas indicationes nasci, offerendi cibum, disertè aliis locis ab Hippocrate ipso dictum est, præcipuè prima particula Aphorismorum.

Multa etiam alia opportuna, his sunt germana, de quibus quædam iam scripta sunt, quædam scribentur, ad quod discutientem expendere, considerare, cui horum acutum & lethale, aut ex quo superesse possint, & cui prorogetur, aut non. Et quando, & quantum, & cui offerendum sit.

¶ Multa alia signa sunt præter hæc, præter figuras, scilicet, & constitutiones febrium, quę non aliter quàm hęc, significant euentum morbi, & ad ciborum exhibitionem, indicationê præstant. Quod autem ad euêtum morbi attinet, hæc oportet præsentire, an moriturus, an superfuturus homo sit: atq; vtrumq;, an breui, an post longam ægrotationem. Hæc autem omnia distinguere signis, Hippocrates in prognostico docuit. Atque summa ratio est, coniectari ex signis, vt habêt virtus & morbus: nam quæ cum debili virtute magnum morbum indicant, breui futuram mortem, quæ cum robusta facultate exiguum morbum, cito futuram sanitatem, quæ cum robusta facultate magnum, aut cũ debili exiguum morbum, significant, tardiùs futuram sanitatem aut mortem, vtrum videbitur altero magis pollere, virtutis robur aut morbi exiguitas: vel contra magnitudo morbi aut debilitas virtutis. In cibi oblatione considerandum, cui sit dandus, & cui non (quibusdam enim per totum morbum non est dandus) & quando, & quantum. Considerandum etiam est, quale sit dandum. Nam illud, omnis victus humidus febricitantibus conuenit, ad qualitatê ciborum pertinet. Cæterùm quia

constitutio & figura febris ad qualitatem nihil indicat, sed tantùm ad consultationem an dandum an non, & quantum & quando, hîc non fecit mentionem qualis, sed tantùm quanti, quando, & cui.

Quæ in diebus paribus exacerbantur, in paribus iudicantur, quorum autem paroxismi in imparibus fiunt, iudicantur in imparibus.

¶ Quia paroxismus similis motus est ei, per quē iudicatio fit, nimirum vterq; fit natura expellente excrementa, merito, & si ob vim causæ alicuius supernę in diem proximum iudicium casurum esset, rapitur à proxima accessione. Quo fit vt qui mouentur per impares, imparibus iudiceotur, & qui per pares, paribus. Neq; verò solùm hac causa fit, vt in diem accessionis iudicium plerumq; incidat, sed etiam, vt cæteris paribus, tunc melius fiat, cum in eundem diem incidit. Quia incidentibus in eundem diem ambobus motibus, perfectius agitur expurgatio. Ne tamē intelligas, moueri per impares, eos qui tertio quoq; die habēt accessiones, per pares autem, qui quarto quoq;, aut singulis. nam omnes fere acuti mouentur, tertio quoq;. Tamen his si prima accessio finitur prima die morbi, mouentur per impares, quia secunda redit tertio, si producitur vsq; ad secundum, mouentur per pares, quia secunda redit quarto. Quo fit vt tanto deterius sit moueri acutum morbum per pares, quanto deterius est, quancunq; exacerbatiunē esse longiorem.

Est autem primus decretorius, circuituum per pares iudicātium, quartus, sextus, octauus, decimus, decimusquartus, vigesimus octauus, trigesimus, quadragesimus octauus, sexagesimus, octogesimus, centesimus: circuituum verò in imparibus iudicantium, primus, tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimus septimus, vigesimus primus, vigesimus septimus, & trigesimus primus.

¶ Plus aut minùs, dies omnes sunt decretorij. Iudicāt aūt plerunq;, pares pares, & impares impares, vt dictū est. Proinde facit modo seorsum, enumerationem parium, & impariū, nō numerans omnes, sed multos, in vtroque genere. Sunt verò in vtroque genere quidam ob causam aliquam supernam, siue motum aliquem cœli, vim decretoriam habentes, quidam ob infernam causam, ob paroxismum dico, qui in eos dies incidit. Velut inter pares, quartus, & decimusquartus, & vigesimus: inter impares, septimus, & vndecimus, & decimus septimus, supernam causam habent: infernam verò, inter pares, sextus, octauus, & decimus octauus inter impares, tertius, & decimus tertius, & decimus nonus. Hæc autem, vt ita habere intelligas, oportet legeris, quæ de diebus decretoriis à nobis scripta aliis locis sunt, maximè autem in enarratione prognostici. In græcis codicibus legitur [illegible] atqui si ita legitur, aperte significatur, primum diem esse primum decretorium in imparibus: tamen hoc falsum est. Nam primus & secundus nō sunt decretorij cum nullus morborum, quorum concoctionem, & iudicationem exspectamus finiri, vno die aut duobus possit. Quanquam profectò mors contingit eadem die, vt ex angina, aut secunda, vt soror com[illegible], tamen decretorij vt sint, oportet, vt habere possint vtranque mutationem. Legendum ergo vbi [illegible] vt sit sensus, primus dies impar est, tertius. Non numerauit decimum quintum inter impares, quia raro iudicat, cum ei ob supernę causæ vim, soleat 14. præripere iudicationem. Atque ita haud scio an occurrent iudicati ea die, nisi Hieron. 2. lib. tempestate. 2. & mulier Burdagoræ. 4. lib.

Scire autem oportet si aliter iudicētur, extra præscriptos dies, futuras recidiuas significare: Et fuerint quidem lethalia.

¶ Hoc est quod confert dies decretorius iudicationi, vt scilicet plerunq; bona sit, & sine recidiua: nam vis diei iuuat naturam. Quare quæ aliter, hoc est, præter dies decretorios, iudicantur, aut lethaliter, aut non sine recidiua iudicantur. Sed quanquā hæc sit dierum decretoriorū vis, & fides, nō proinde videtur Hippocrates debuisse dicere, si aliter iudicentur, extra præscriptos dies, hoc est, nisi iudicentur aliquo præscriptorum dierum, futuras recidiuas, aut mortem. Nam multi dies præscripti nó sunt iudicatorij. Non est ergo quòd in præscriptis benè extra eos malè res agatur: sed in quibusdam illorum bene, in quibusdam malè. Nam dictum est in Aphorismo febricitātem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. Tamē multo modo præscripti sunt pares, & rursum, sudores febricitanti si incœperint boni, tertio, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quatuordecimo, & decimoseptimo, & vigesimo septimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores iudicant morbos. Quæ verò non ita fiunt, laborē significant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Ergo qui sexto, aut octauo, aut decimo fient, non liberabunt à recidiuis. Maximè cum sextus totus sit per se vituperatus, & ab Hippocrate & ab aliis ferè omnibus, qui de diebus decretoriis scripserunt. Cæterùm quanquam hæc omnia videntur esse contraria, si bene perpendatur, quid quoq; loco Hippocrates velit, non continent certam repugnantiam. Nam quod in Aphorismo quartæ sectionis dicit, nihil est aliud, quam nisi febris diebus iudicatoriis soluatur, futuram recidiuam, dicit verò nisi diebus imparibus, quia, vt alio loco explicuimus, maior vis iudicandi est imparibus quàm paribus diebus. Cum verò de sudore disputans, enumerat dies decretorios, enumerat certè alia ratione quàm hîc. Illic enim eos qui simpliciter ac per se, & ob causam aliquam supernam decretorij sunt, enumerat, hîc non ita, sed eos qui ad quosdam morbos sunt decretorij. Horum verò multi, vt dictum est, quanquam ad quosdam morbos sint, simpliciter nó sunt decretorij. Sed si morbi qui mouentur per pares, meliùs iudicantur paribus: qui per impares imparibus, cur præferantur impares paribus? aut quid sit illud, simpliciter esse decretorios illos, hos non? Certè, vt dictum est, qui mouentur per pares, non tantùm iudicantur paribus crebriùs, quàm qui mouētur per impares, sed etiam iudicantur meliùs. Nam virginem Larissæ dicet tertio huius operis libro, liberatā sexto,

caruisse

caruisse recidiua, quia habebat labores diebus paribus. Cæterùm hi ipsi morbi non iudicantur tutiùs diebus paribus, quàm si imparibus iudicarentur. Non enim minùs tuto, septimo q̃ sextu virgo Larissæ iudicata esset. Nam dies impares, quia simpliciter sunt boni, omnibus sunt boni, quanquam iis, qui per impares mouētur, meliores, quia in eosdem dies incidunt ambę causę, superna & inferna: velut pares sunt minùs mali iis, qui mouentur per pares, ob alteram causam, etiam si sint per se ignobiles. Quidam enim etiam sunt pares, & optimè iudicantes, velut 14. & 20. qui quidem iis, qui mouentur per parea, erunt multò meliores, concurrentibus dictis causis.

Oportet autem mentem adhibere, atque scire, in his temporibus iudicationes futuras, in salutem aut mortem, aut mutationes, in melius, aut deterius.

¶ Quatuor iudicationum species fieri possunt. Solent autē omnes diebus decretoriis fieri, vel in salutem, vel in mortem, facta mutatione (atqui hæ sunt iudicationes integræ, alia optima, alia pessima) vel in melius aut deterius, facta mutatione repentina, vt quam dies vnus affert. Nam paulatim factæ mutationes, neq; iudicationes dicuntur (nisi cùm latiusculè vtitur Hippocrates eo nomine pro omni solutione) neque quibusdam diebus decretoriis fiunt.

Erratica autem febres, & quartanæ, & quintanæ, & septimanæ, & nonanæ, quibus circuitibus iudicentur, considerandum.

¶ Cur erraticas, quartanas, quintanas, septimanas & nonanas, dicit considerandum, quibus circuitibus iudicentur? An non aliarum quoq; oportet constitutiones considerare? certe. Sed quia (arbitror) harum constitutiones non sunt tam certæ, quàm tertianarum & quotidianarum, proinde monet non omittendum, sed considerandum. Tertianæ enim certam constitutionem scripsit Hippocrates, dicēs, exquisitam septem periodis, cùm tardissimè, iudicari. Quotidianæ etiam constitutionem certam scripserunt alij, dicentes iudicari duobus ferè mensibus. Tamen quartanę, quintanæ, septimanæ, nonanæ, nullibi dicit certam. Sed illud vnum dicit, esse longissimas omnes, & alias aliis longiores. Nimirum quantò morbus est longior, tantò minùs certam habet constitutionem. Erraticę multò magis habent constitutionem incertam, ob diuersam naturam. Hac ergo causa difficile est scire, quot circuitibus hæ iudicentur. Accedit alia ratio, qua non potuit inter autores adeò constare, quę sit constitutio harum, quàm tertianæ & quotidianæ, q; non potuit tanta esse obseruatio, quia sunt maiores morbi. Nam præter quartanam, quæ aliquantò frequentior est, adeò raræ sunt, vt quintanā, & quę per longiora interualla fiunt, Galenus nunquam viderit. Sed si non sunt harum febrium constitutiones certæ, qua ratione considerandum, quibus circuitibus iudicentur? Certè consideratis mutationibus, quæ secundum concoctionem in excrementis fient, quanquam in variis ægrotis variæ admodum constitutiones contingant. In quouis homine non multum errabimus à verā constitutionis præsensione.

Quatuordecim ægroti, primi Epidem.

Philiscus, qui propè murum decumbebat, primo die febris acuta, sudauit in noctem laboriosè, secundo omnia exacerbata sunt. Vesperi vero post clysterē benè habuit, noctē quietè transegit. Tertio vsq; ad meridiem videbatur factus sine febre. Deinceps verò febris acuta cum sudore. Siticulosus, arescebat lingua. Minxit nigrum. Nox laboriosa. Nō dormiuit. Omnino delirauit. Quarto omnia exacerbata sunt. Vrinam nigrā. Noctem minùs molestam. Vrinas melioris colorū. Quinto circa meridiem, parùm de naribus stillauit sincerum. Vrina autem variæ, habentes pendentia quadam, rotunda, similia semini, sparsa. Non sudauit. Apposito autem balano, exigua & flatuosa exierunt. Noctem laboriosè transegit. Somni exigui, verba, delirium. Omnia extrema frigida, nō amplius recalescentia. Minxit autem nigra: dormiuit parùm. Die iam obmutuit: sudauit parùm. Extrema liuida: ad meridiem obijt sexto die. Huic autem spiritus ad finem vsq; velut recordanti, rarus & magnus. Splen intumuit tumore rotundo. Sudores frigidi vsq; ad finem. Paroxysmi paribus diebus.

NON contentus Hippocrates generatim docere quæ illa tempestate acta sunt, singulares quasdā historias scribit, maioris exercitationis gratia. Philiscos hic, vnus eorum apertè est, de quibus paulò antè ita scripserat: Ergo cùm febres ardētes inciperent, significabant quibus lethalia impenderent. & reliqua. Omnia enim, quę illic dixit, multis per febres ardentes euenisse, hic dicit accidisse Philisco, qui vt ex ipsa narratione palàm fit, laborauit febre ardente, pernitiosa & acutissima, & quæ per dies pares mouebatur (est hic ille Philiscus Antagorei filius, cuius nuper meminerat, die sexto mortuum dicēs) quia ergo ardens ex bile erat, alternis diebus fiebat grauior, & quia p pares mouebatur, secundo, quarto, & sexto magis. Primo autē, & tertio, & quinto, leuior videbatur. Quia lethalis morbus, morte finitus est: sexto die, quia acutissimus, & p pares mouebatur. Nam si moueretur p impares, attigisset septimum, qui acutissimorū finis est. Sed percurramus omnia verba. Primo die fuit febris acuta: ita enim dicebatur anteà iis, quibus lethalia impenderent, statim incipientibus, febris acuta. Sudauit in noctem, hoc est, p totam noctem primi diei laboriosè. Sudor sanè omnino malus, & prauā affectionem significās. Nam intempestiuus, cùm primo die, & tā longè à tempore iudicationis fieret, & sine tolerātia (laboriosè enim dicit) & sine conferentia, cùm dicat, secundo omnia exacerbata sunt. Esse autem omnia secundo die exacerbata, & vesperi post clysterem bene habuisse, & tertio

vſque ad meridiem videri factum ſine febre eſſe; nihil eſt aliud, quàm eſſe febrem tertianam continuam, & diebus paribus habere exacerbationes. Diximus enim priùs eas febres moueri per pares; quarum periodi ſingulæ ſummos vigores habent paribus diebus: antecedentibus autem imparibus incrementa longa; & in fine ipſorum parium, & initio imparium ſubſequentium, decrementa breuiora. Dico autem impares antecedentes, vt primus antecedit ſecundum, ſubſequentes, vt tertius ſecundò ſuccedit. Primus ergo circuitus Philiſci, acerbiſsimam partem ſecundo die habuit ad meridiem, cæpit incliriare veſperi (quare Hippocrates clyſtere vti iuſsit, vt in inclinationibus fit) durauitque ea inclinatio vſque ad meridiem diei tertij, qua hora veriſimilè eſt febrem primo die incepiſſe (quanquam Hippocrates horæ nõ meminerit) à meridie tertij diei cæpit febris acuta cum ſudore, vt à principio. Fuit homo ſiticuloſus, lingua areſcebat. Nimirum creſcebant iam cum febre ardente propria illius ſymptomata. Habuit enim hæc febris in primo circuitu totum principium vniuerſale. Quo proinde veriſimile eſt, vrinam cruditatis ſigna habuiſſe, in ſecundo, incremẽtum. Proindeque incepit vrina babere ſigna contraria concoctioni, fieriqoe nigra. Nox tertij diei fuit laborioſa, velut primi, & aliquantò plus, quia creſcebat iam malum. Quare non dormiuit, & delirauit omnino, aperteque. hactenus enim iminimentis delirij notas habuerit, magis quàm apertè delirauerit. Quarto ſunt omnia exacerbata. Dixerat enim paulò antè de ſignis, quibus hac tempeſtate moriebantur, ediſſerens quarto die dolores maximi: vrinam nigram tunc quoque reddebat, noctem tamen diei quarti habuit minùs moleſtam, & primas quinti diei vrinas melioris coloris, & mox ſtillas ſanguinis de naribus. Quæ mutatio, quem non eorum, qui nõ ſunt admodum periti, deciperet, putantem ſeptimo die futurum bonum iudicium, ſiquidem quartus mutationem excremẽtorum in melius fecerat? Cæterùm Medicus prudens & non inexpertus, conſiderans totius morbi figuram, haud multum fideret quieti illius noctis (reſpondebat enim quieti ſecundi diei) neque quidem conſiderans reliqua omnia, quæ lethaliter affectum hominem indicabant, fideret meliori vrinæ colori, recordatus illius ſenteotiæ: Non oportet multùm fidere bonis, quæ præter rationem eueniont. Plurima enim horum durare non ſolent. Expectaret ergo Medicus mutationem, quam mox meridies diei quinti cæpit afferre: Stillauit parũ de naribus ſincerum. Stillas huiuſmodi vituperat millies Hippocr. & in prorrhetico ſtillas quarto die factas quales hæ fuerant. Nam ante meridiem quinti. Dies autem incipiebant à meridie, ſed quod merum dicit ſtillaſſe, Intelligit Galenus nigrum, quia rubrum, qualem merum ſanguinem eſſe oportet, non putat ſignificare grauem affectionem. Ego verò intelligo Hippocratem dicere quæ dicit. Stillare autem ſanguinem puriſsimum. nihilò melius erat tunc temporis, imò verò fortaſſe etiam deterius. Quia præterquàm quòd euacuatio erat quantitate & tempore mala, non euacuabantur qoalia oportebat, ſed qualia non oportebat. Vrinæ variæ ſunt factæ, colore & ſubſtantia, vt varia iam excremẽta ſignificarentur: quædam ſimilia ſemini, ex ſuccis crudis: rotunda, ex vrente calore: pendentia & ſparſa ex flatu fieri cœperunt. Non ſudauit eo die, vt primo & quinto fecerat, ſed appoſito balano exigua & flatuoſa exierunt: Nimirum illo die non tam bilioſa, quàm cruda & flatuoſa viſa ſunt. Accidit enim in omnibus ferè illa tempeſtate ægrotantibus, duplicia excrementa moueri. Noctem quinti diei habuit grauiſsimam, reſpondentem ſcilicet nocti primi & tertij, & grauiorem, vtpotè homine iam debiliori, & morbo facto maiori. Quare ſomni exigui, verba, delirium: hoc eſt, per totam noctem loquebatur multa, & delirabat: quod quidem eſt multum delirare. Omnia extrema frigida (hoc eſt, caput, manus, ac pedes) non recaleſcebant iam ob debilitatem naturalis caloris. Appetente iam diluculo, minxit nigra, & dormiuit parùm, die iam obmutuit. Quod quidem propè mortem iam conſtitutis accidere conſueuit, & ſi morbus non ſit eorum aliquis, qui ad neruos aut muſculos pertinent: ſed illud fieri ſuſpicor per extremum lapſum eius facultatis, quæ thoracem mouet, & per magnam conturbationem hominis, vt ſolent quidam, ex repentino timore, aphoni fieri. Die ſexto ad meridiem obiit, quia ea fuerat ſemper omnibus diebus paribus grauiſsima, atque difficilima hora. Huic dicit fuiſſe ſemper ad finem vſque ſpiritum magnum & rarum, velut recordanti: hoc eſt, velut ſolet eſſe ei, qui velut oblitus raras facit, & velut recordatus, magnas reſpirationes. Nimirum hic delirauit toto morbo. ſi quando enim videbatur ſapere, tamen tunc quoque erat velut attonitus, ſui oblitus. Quod quidem etiam genus quoddam delirij eſt, & illum ſpiritum facere poteſt. Nam ſi quis febre careos, cogitans tamen attentiùs aliquid, rariùs ac vix reſpirat, velut ſolet mihi legenti accidere, cur non febricitanti ſine manifeſto delirio ob obliuionẽ nonnunquam accidat? Spleo (inquit) intumuit tomore rotundo. Quid autem eſt aliud, cum magna febre, quæ deſtitutis extremis vrebat viſcera, tumorem rotundum ſplenem habere, quàm phlegmonem? atqui, quandoquidem figura tumoris manu agnoſcebatur, magnus phlegmon fuerit, alioquin ſuperpoſitæ partes prohibuiſſent. Itaque Philiſcus non tantùm habebat febrem ardentem, ſed phlegmonem etiam in hypochondrio ſiniſtro. Neque proinde febris erat accidens (erant enim in excrementis multa putridę febris ſigna) ſed laborabat duplici morbo, febre & phlegmone. Neque quidem fuit hæc lypiria. Fuiſſet enim extremorum frigus non ſuperueniens, ſed pathognomonicum. Sed erat hæc febris maligna, in genere earum, quæ vocabantur à veterrimis elodes (ſudabat enim aſsiduè magno cum periculo) & typhodes: ſuccendebantur enim viſcera. Verùm conſiderari hoc loco velim (quod veriſsimum eſſe puto) perrarum eſſe febres huiuſmodi acutiſsimas & pernicioſiſsimas fieri, ſine interna aliqua affectione. Quare nunquã omittenda cura hypochondriorum & thoracis, capitis & vteri, & renum & veſicæ, vt omni ratione inueſtigemus, quæ harum partium inſigniter laboret, & ei, quoad fieri poſsit, ſubueniatur.

Silenum, qui apud Platamonem propè Eualcidem habitabat, ex laboribus, & potationibus,

&

& exercitationibus intempestiuis, febris corripuit. Capit autem simul dolere lumbis, & capitis grauitatem habebat: & ceruicis erat contentio. Ex aluo autem primo die biliosa, sincera, spumosa, copiosè multa effluebant. Vrina nigra, nigram hypostasim habentes. Siticulosus, lingua arida, nocte nihil dormiuit. Secundo febris acuta, deiectiones plures, tenuiores, spumosa, vrina nigra. Noctem difficulter tulit, parum delirauit. Tertio omnia exacerbata sunt, hypochondrij contentio, ex vtroque, submollis, vsque ad vmbilicum protensa. Deiectiones tenues, subnigra, vrina turbata, nigra. Nocte nihil dormiuit: sermones multi, risus, non poterat se continere. Quarto cum his eisdem. Quinto deiectiones meræ, biliosa, leues, valdè pingues. Vrina tenues, pellucida, pauca: mente constitit. Sexto circa caput parùm sudauit. Extrema frigida, liuida: magna iactatio. Ex ventre nihil exibat. Vrinæ suppressa sunt. Febris acuta. Septimo die sine voce. Extrema non amplius recaluerunt. Minxit nihil. Octauo sudauit frigidum de toto corpore. Exanthemata cum sudore, rubra, rotunda, parua, velut permanebant: non faciebant abscessum. Ex aluo irritatione parua stercora tenuia, velut cruda multa, reddebantur cum dolore. Mingebat cum dolore, mordacia, sincera, pauca: recalescebat. Somni tenues, comatosi: obmutuit. Vrina tenues, perspicua. Nono cum iisdem. Decimo potum non capiebat. Comatosus: somni autem tenues, à ventre autem similia. Mingebat confertim, crassum, subsidens. Sedimentum farinæ simile, albũ. Extremæ rursum frigida. Vndecimo obijt. A principio huic vsque ad finem spiritus magnus & rarus, hypochondrij palpitatio perpetua. ætas circiter vigesimum annum.

¶ Hic Silenos laborauit, quantum intelligo, febre ardente, habentes exacerbationes diebus imparibus. Quanquam id obscurè, ob morbi magnitudinem, nunquam parium affligẽtis. Habuit cum febre magnom erysipelas in toto hypochondrio, à septo transuerso vsque ad vmbilicum, per vtrumque latus. Cæpit autem apparere non primo morbi die, sed à tertio. Hoc enim est quod dicit. Hypochondrij contẽtio ex vtroq; latere vsq; ad vmbilicũ submollis: hoc est, sine duro tumore, quem possemus manu inuenire. Erat enim potiùs ardor cum fluxione, quàm tumor: faciebat autem tensionem erysipelas partim fluxione, partim siccatione, q̃ iis locis faciebat bilis. Ardorem illic maximum, vrentemque fuisse, palpitatio perpetua hypochondrij indicabat. Vocat enim, vt multis aliis in locis, palpitationem, non qoam Galenus motitationem ab incluso flatu, sed pulsum, de quo io Prognostico dicit: Si pulsus in hypochondriis appareat, perturbationem aut furorem significat. Erat ergo pulsus arteriæ incumbentis spioæ appareos, ob ingens eius loci incendium. Delirium verò, & tentio significabãt, serpere etiam erysipelas in septum transuersom. Hæc erat essentia huius morbi, quo multi hoc anno Compluti laborauerunt. Neque mirum: fuit enim apud nos, huc vsque huius sexagesimiprimi anni constitutio, ei quam ouper descripsit Hippocrates simillima: fuitque proin de duplex succi idea in morbis, pituitæ, & bilis. Ergo in æstatis initio cæperunt biliosa irruere in qualdam partes: cùm autem in supremas suo more reperent, depressa à pituitosis, hypochondriis hæserũt. Habebant omnes hoc morbo laborantes hæc omnia, quæ Silenus, & præter hæc, vomitum etiam, tenente arbitror erysipelate etiam ventriculum. Sed percurramus omnia quæ acciderunt Sileno. Febre correptum dicit, ex exercitationibus nimiis & intempestiuis, & potationibus. Narrat occasiones, siue causas manifestas febricitandi, non ioutiliter. Multùm enim præstat huiusmodi caosarum cognitio, ad affectus cognitionem. Natæ certè erant hæ causæ facere crudorum succorum, & biliosorum redundantiam, simol cum obstructionibus. Labor quidem bilem auxerit, præcipuè in tam calida tempestate, potationes, cruditates, intempestiui motus, obstructiones, cùm per totum corpus, tum vel maximè in hypochondrio. Meritò ergo cæpit febricitare cum dolore lumborum, & capitis grauitate, & coli tentione, multis excrementis per partes effusis. Ex aluo primo die biliosa, syncera & spumosa copiosè multa effluebant. Euacuatio tempore & qualitate pessima. Nam in Prognostico scriptom est: Si admodom flaua aut spumans, deiiciatur, hæc omnia mala sunt. Vrinæ verò fuerunt longè pessimæ: nigræ enim, & nigram habentes subsidentiam. Siticulosus (inquit) erat, & lingua arida. Nimirum hæc sont febris ardentis signa: Nocte nihil dormiuit. Incipiebat, scilicet, cerebrum iam affligi à bile, qua afflictione crescente, secundo die fuit peruigilium cum delirio, & deiectiones, plores etiam quàm primo die, similes tamen, vt & vrinæ. Tertio omnia exacerbata sunt. Qoia prẹterquàm quòd crescebat iam morbus, per impares mouebatur. Cæpitque iam hypochondrij erysipelas apparere, & deiectiones atque vrinæ fiebant deteriores. Deiectiones enim pro biliosis & spomosis tenues subnigræ, vrinæ, pro nigris teouibus, turbatæ nigræ. Dico autem has esse deteriores, quia multo maiorem nigrorum succorum copiam iam iudicabant. Nocte nihil dormiuit. Multa loquebatur, quod insaniæ est. Ridebat, vt non se posset continere. Si hic risus par demẽtiam fiebat, profectò secura vidabatur esse hẹc dementia, siquidem cum risu fiebat: quare cùm tam longè abesset homo à secura affectionẽ, suspicor non tam fuisse risum ex motu animi natum, quàm impotentiam quandam continendi septum transuersum, ob calorem partium ad eam regionem pertinẽtiom, aut ob motum conuulsiuum illius septi. De qua risus specie libro 5. Controuers. cap. 9. disseruimus. Hoc symptoma est, qđ vt significet Hippocrates, dicit, risus, noo se poterat continere. Atqui hoc quoque symptoma nascebatur ex calore circa hypochondriom & septum. Cui loco proinde admouenda erant tũc temporis frigida epithemata. Quarto die transegit com his eisdem. Quinto deiectiones meræ, biliosę, leues, valdè pingues. Leuitas & pingue-

do magna colliquationem magnam significabat, atque adeò doclarabat, spumosa, quæ primo die apparere cæperunt, vi caloris esse facta, vt solet in feruentibus ollis. Vrinę huius diei fuerunt tenues, & pellucidæ, & paucæ. Quod ex torbatis nigris qua ratione fieri potuit, nisi rapta bile in superiores partes? mirum autem quòd cum his vrinis cepit mente constare, cùm soleat, iis apparentibus, quod non est, fieri, & quòd est, augeri, delirium. Quid enim aliud sibi vult Hippocrates, dicens, Vrinæ albæ perspicuæ malæ, maximè si in delirātibus appareant? Sed tamen qoa ratione fieri in Sileno coniectem, audi: Cùm bilis, atque adeò maligna omnia excrementa per debilitatem facultatis & malo in deterius eunte, sursum reperent; tamen ab inflammatis hypochondriis in media via intercipiebantur. Proinde apparere cæperunt vrinæ perspicuæ, & homo nihilominus mente constitit. Tamen aucto magnoperè malo, quod obsidebat hypochondria, omnia lethalia signa ab ea die aucta magnoperè sunt, & mortuus esset homo celerrimè, nisi quædam exanthemata varis similia (vocant variolas) oborta, liberare omnino non valentia, tamen mortem retardassent. Nam die sexto sudauit parùm circa caput. Quod genus sudoris magnoperè in Prognostico vituperatur, extrema fuerunt frigida: & quod est multò grauius, etiam liuida. Fuit magna iactatio. Ex ventre nihil exibat: & vrinæ suppressæ sunt: & febris acuta. atqui ex his ipsis symptomatis coniecto varis similia exanthemata hoc sexto die orta esse. Nam referens quæ octauo die contigerunt, dicit, Exanthemata permanebant. Hoc autem verbum aperiè significat, nō esse facta tunc primùm, sed aliquot ante dies. His autem nascentibus, nihil magis sentitur, quàm anxietas quędam maxima, & iactatio. Atqui supprimi euacuationes consuetæ solent, cùm natura in partem aliam tentat nouum motom. Febris autem, cùm hæc excerni incipiunt, mirum in modum crescit. Septimo die obmutuit, & extrema non amplius recaluerūt, & nihil minxit. Atqui si meminimus eorum, quæ Philisco acciderunt, mirum est quòd hoc die septimo non sit extinctus: tamen verisimile est durasse hominem vsq; ad vndecimum; quia cum robosta facultate ægrotare cæpit: & quia maxima pars biliosorum excrementorum, quæ malignam habebant qualitatem, ad cutem abscessit. quo factum est, vt reliquo morbo symptomata pituitæ motum magis, quàm bilis significasserint. Nimirum octauo sudauit frigidum de toto corpore, quod quidem commotis cum bile pituitosis factum puto: velut & somnos comatosos, vrinas nunc tenues & perspicuas, nunc habentes multum sedimentum farinaceum. Dicit, simile farinæ, album, quia est aliud farinaceum rubrum, quod & orobinum dicitur. Verùm non omnino conquieuit post septimum diem bilis, alioquin fortasse liberatus esset homo, sed ipsa exanthemata præ se ferebant signa vtriusque succi, bilis quidem, quia rubra: pituitæ, quia rotunda, & velut vari: pituitæ autem contumacis, quia non faciebant abscessum: & bilis non probè euntis, sed recurrentis, signum præbebat irritatio illa, & excretio cum dolore stercoris, tenuis ob cruditatem, & mictus sincerus cum mordacitate. Cum his productus est morbus vsqoe ad vndecimum, quo obiit. Hunc dicit obiisse à principio ad finem, spiritum magnum & rarum. Dictum autem est à me anteà, esse hoc mentis alienatæ, & si sine manifesto delirio fieri posit. Pulsus magnus in hypochondrio, incendium illius loci significat. Vituperatum autē est id signum magnoperè ab Hippocrate in Prognostico.

Herophonti febris acuta; à ventre pauca, qualia per tenesmum solent, inter initia. Post hac autem tenuia deiecit, biliosa, copiosa. Somni nō erant. Vrina nigra, tenues. Quinto die manè surditas. Exacerbabantur omnia, lien tumescebat. Hypochondrij contentio. Ex aluo pauca nigra exibant. Desipuit. Sexto delirauit: sub noctem sudor, refrigeratio, delirium permanebat. Septimo circumfrigebat sitiens, desipiebat. Ad noctem rediji in mentem, dormiuit. Octauo febricitabat: lien subsidebat. Intelligebat omnia. Doluit secundum bubonem primum, secundum rectitudinem lienis: deinde dolores in ambas tibias. Noctem facilè tulit. Vrina melioris coloris, subsidentiam habebant exiguam. Nono sudauit: iudicatus est. Intermisit. Quinto repetiji. Statim autem splen intumuit. Febris acuta. Surditas rursum. Post recidiuam autem tertio splen subsedit. Surditas minor. Crura dolebant. Noctem sudauit. Iudicatus circa decimumseptimum: neque delirauit in recidiua.

❡ Herophon hic, vnus quidam eorum est, quos nuper dixerat, ex febre ardente, decimoseptimo die cum recidiua iodicatos fuisse secundum ranonem, & liberatos. Mouebatur hæc febris per impares. Talibus enim diebus exacerbabatur, & iudicata est, cùm imperfectè, tum etiam perfectè. Habuit vsque ad nonum diem signa, quę timorem magis afferebant, quàm spem. Nam cùm euacuationibus tentatis in primis (vt solent per tenesmum) deinde fluentibus, tamen teouibus, biliosis, & intempestiuis, & cum peruigilio, vrinæ erant nigræ & tenues, quæ mortales esse solent. Tamen quia nonus dies attulit signa concoctionis manifestæ, (vrinas enim melioris coloris cū exigua subsidentia) meritò factum est, vt homo euaderet, atque adeò secundum constitutionem legitimam. Euasit enim decimoseprimo, ad quem à nono, tantum tempus est, quantum ad nonom à primo. Sed quia alia ex parte difficilimi morbi erant signa, alia ex parte salubriter affecti hominis, contigit vt difficili iudicio, & non sine recidiuis, ac cum multis abscessibos homo euaderet. Abscessus autem decurrerunt, vt oportuit, quo homo liberaretur. Nam à supernis ad inferna semper, & à nobilioribus ad ignobiliora semper permutatio procedebat. Nam in primis fuit surditas. A surditate tumor lienis, ab hoc dolor inguinis sinistri (quæ rectitudo ad purgationem lienis multum fecit, & cursum, qoem cæperat natura, tenere apertè iudicauit) deinde dolores in ambas tibias. Atqui non in alteram solùm: nam ambo crura, & ambæ manus ob ignobilitatē sunt vtriusque lateris viscerum emunctoria: quanquam nō æquè vtrorumque. Constat autem illud

lienis

lienis tumorem in Herophonte, non fuisse phlegmonē. Alioqui si ex phlegmone eius visceris fuisset tantus tumor, non tam facilè subsedisset, & recurrisset. Sed succus per lienem cursum cœpit, & fecit abscessum, atque adeò cùm hoc factum sit, minus iam est inopinabile, etsi vrinæ nigrę tandiu durauerint, seruatum esse hominem. Nam crassi melancholicique verisimile est fuisse multum, cuius succi redundãtia sine maligna corruptione potest tales vrinas parere. Neque scio an in omnibus ægrotis, quorum in epidemiis mentio fit, aut alibi ab Hippocrate sit, qui cùm habuerit vrinam nigram, superfuerit, quin causam nigritiei præstiterit species succi. Mirumq; nisi Herophonti durus tumor in liene superfuit ex crassa succi parte, cùm tenuis exudata sit, cùm sudore tioni, tum etiam eo, quem hic indicauit futurum decimoseptimo: qui omnino febrem substulit.

In Thaso Philini vxorem, quæ filiam pepererat, & secundum naturam purgatione facta, & cùm alia leuiter transegisset, exactis quatuordecim diebus à partu ignis corripuit cum rigore. Dolebat autem cor in initio, & dextrum hypochondrium. Dolores muliebrium. Purgatio cessauit. Apposito autem hæc leuiora sunt facta. Capitis autem & colli, & lumborum dolores permanebant. Somni non erant. Extrema frigida, siticulosa. Venter vstus est. Pauca deiecit. Vrinæ tenues & decolores in initijs. Sexto die ad noctem delirauit multa, & rursum ad mentem rediyt. Septimo siticulosa. Deiectiones biliosa, crebra. Octauo riguit. Febris acuta: conuulsiones cum dolore. Multa delirabat. Surgebat. Apposito balano multa deiecit cum fluxu bilis. Somni non erant. Nono conuulsiones. Decimo nonnihil sapuit. Vndecimo dormiuit: omnia recordata est: citò autem rursum delirauit: minxit autē cum conuulsionibus confertim multum, raro, admonentibus, crassum, album, quale fit in subsidentibus cùm peturbatur. Repositum multum tempus, non subsidebat. Color & crassities qualis fit in iumētis. Talia mingebat, qua ego vidi. Quatuordecimo die, dolores per totum corpus. Verba multa. Nonnihil sapuit: citò autem rursum delirauit. Decimoseptimo obmutuit, vigesimo obyt.

¶ Non dubium vxori Philini superuenisse causam aliquam manifestam febricitãdi. Alioqui cùm per quatuordecim dies secundum naturam processisset expurgatio, non febricitasset. Partus enim naturalis, bonusq; fuit, si quis alius: nam sine symptomatis, quæ non ferrentur leuiter, dicit ritè esse expurgatam. Meritò ergo computas dies decretorios à febre, quanquam in Prognostico à partu fieri debere affirmet. Verùm explicuimus in controuersiis illud intelligi, cùm videtur partus causam febricitandi præstitisse. Quanquam autem à principio partus non fuerit malus, tamen cùm in medio partu (totum tempus naturalis expurgationis partum voco) febre correpta fuerit, nō potuit non habere, quæ per malos partus febricitantes habere solent. Ab eo enim die partus bene procedere desiit. Habuit ergo in vtero erysipelam, id quod dolores muliebrium, & vstio in ventre significabant. Hæc autem facta sunt, quia purgatio cessauit. Recurrente autē sanguine in hepar, doluit dextrum hypochōdrium, quod quia doluit, & febris erat ardentissima, & mulier siticulosa, consentaneum est phlegmonem habuisse: fuisseque in muliere duas affectiones internas, phlegmonem in hepate, & in vtero erysipelam. Atqui aliorum symptomatum quædam affectionem vteri, quædam hepatis, quædam vtriusq; partis indicabant. Rigor enim & cordis, hoc est, oris ventriculi, dolor, iis, quæ febricitãt à partu, familiares sunt, ob consensum ventriculi & neruorum cum vtero. Capitis & colli, & lumborum dolores, detentis, aut malè erumpētibus menstruis purgationibus fiunt. Sitis vehementiam febris & phlegmonis sequebatur. Frigus extremorum, magnitudinem phlegmonis & naturalis caloris extinctionem. Peruigilium & delirium, læsionem magnam cerebri. Quoniam verò morbus nō erat vera phrenitis, neq; delirium fuit perpetuum, sed quibusdam diebus incidēs. Conuulsiones autem, quę non die cœperunt multùm iam progredi, cerebri læsionem & neruorum omnium declarauerunt. Maximè cùm octauo antecesserit rigor ille intempestiuus (quia neque cocto morbo, neque in die decratorio) qui malignam materiæ qualitatem & neruos tentari ostendit. Habere hanc mulierem grauissimè, illa erant maxima signa, quæ lethalia apparebant, velut deliria magna & conuulsiones perseuerare, ac crescere indies, acsi quando viderentur recessisse, statim recurrere: & ab euacuationibus spontaneis, & ab euacuatoriis auxiliis, quibus inter initia iuuari cœperat, procedēte iam morbo nihil iuuari. Nam in primis diebus apposito balano (balanum enim intelligit, vbi dicit, apposito autem hæc leuiora sunt facta) iuuari visa est. Octauo tamen die cùm apposito rursum balano multa biliosa deiecerit, adeò non est iuuata, vt ea nocte non dormiuerit, & nona conuulsa rursum sit. Fuerant autem septimo etiam deiectiones biliosæ crebræ. Quod vndecimo euenit, minxisse scilicet cum conuulsionibus, multùm, raro, admonentibus, nihil est aliud, quàm eo die habuisse duo hęc symptomata, conuulsiones & mictum, rarū & copiosum, & tunc solùm cùm admonebatur. Hoc verò erat conuulsio & delirium. Nam quia mens ægrotabat, non sentiebat vesicæ dolorem & pondus, ac proinde non mingebat nisi admonitus, tunc verò multùm, quia per interuallum longum, multum congestum erat. Conuulsiones autem cum tanta mentis alienatione, vide quàm malè affectum esse cerebrum significarēt. Species autē vrinę, capitis etiam laborē monstrabat. Nam in aphorismo dictum est, vrinas perturbatas, quales in iumentis esse solent, dolorē capitis pręsentē aut imminentē significare. Oportet autē ob vires dierum decretoriurum considerare, per quaternarios accepisse morbum mutationes insignes: quatuordecimo enim, & decimo septimo: atqui quia quod decimoseptimo euenit, grauissimum fuit (obmutescentia enim, quæ nisi cum ob paralysim fit linguæ, vicinis iam morti solet accidere) non potuit vltra vigesimum viuere. Hunc enim diem decimusseptimus indicat, vt in

controuersiis dictum est. Vbi illud etiam generatim indicaoimos, intra vigesimum omnes quaternarios esse eorum, qui proximè sequontur indices. Excrementa in hac muliere habuerunt, quod & in plerisque ægrotis huius tempestatis bilis & pituitæ significationem: deiectionis enim, bilis: vrina, pituitæ.

Epicratis vxorem, quæ decumbebat prope Archegetem, vicinam iam partus, rigor fortis apprehendit. Non incaluit, vt ferebant, & sequenti die eadem. Tertio autem die peperit filiam, & alia omnia venerunt secundum rationem. Secundo die post partum apprehendit eam febris acuta, cordis dolor & muliebrium. Somni non erant: sequenti quidem hæc facta sunt leuiora. Capitis autem & colli & lumborum dolor. A ventre autem pauca biliosa tenuia reddebat, syncera, vrina tenues subnigra. Ex quo autem eam febris arripuit in noctem sexto delirauit. Septimo omnia exacerbata sunt, sine somno delirauit, siticulosa: deiectiones omnes biliosa subrubra. Octauo riguit, dormiuit plus. Nono cum ijsdem. Decimo crura cum labore dolebant, cordis rursum dolor: capitis grauitas, non delirauit: dormiuit magis: venter restitit. Vndecimo sudauit. Minxit vrinas melioris coloris, subsidentiam habentes copiosam, leuius habuit. Decimoquarto riguit febris acuta. Quindecimo vomuit biliosa, frigida subcrebra, sudauit, sine febre fuit, in noctem autem febris acuta, vrina crassitiem habentes: subsidentia alba. Decimosexto exacerbationem nocte habuit, & cum difficili tolerantia non dormiuit, delirauit. Decimooctauo siticulosa: lingua aruit, non dormiuit: delirauit multa: dolebant et crura. Ad diem autem vigesimum manè parùm riguit, comatosa, quieta dormiebat, vomuit biliosa, pauca & nigra: in noctem surditas. Circa vigesimumprimum autem lateris sinistri grauitas per totum cum dolore, parùm tussijt: vrina autẽ crassitiem habentes, turbida, subrubra, reposita non subsidebant: cætera autem leuius habebat, non sine febre. Statim à principio in larynge dolorem & ruborem habuit, & gurgulionem reuulsum, fluxio acris, mordax, salsa, vsque ad finem perseverabat. Circa vigesimumseptimum sine febre. Vrina habuit sedimentum. Latus nonnihil dolebat. Circa trigesimumquartũ febris eam corripuit. Venter biliosis turbatus est. Quadragesimo vomuit pauca biliosa. Iudicata est perfectè, & à febre liberata est octogesimo.

❡ Cùm diceret vxorem Epicratis duobus diebus ante partum correptam esse rigore, ex quo nõ febricitauerit posteà, addidit, vt ferebant: quæ verba dubitantis esse putat Galenus, quia scripserat alibi, mala porrò super mala eueniont, vt post rigorem febris: insinuans scilicet, nõ posse rigorem fieri, cui febris non succedat. Ego verò non omninò nunquam fieri posse, arbitror Hippocratem affirmasse, sed non nisi rarò, & quibusdam ex causis. Inter quas præcipua est crudorum succorum redundantia: addidisse verò illud, vt ferebant, veritatis causa: quòd non viderit, sed audierit à familiari-bus mulieri. Verisimile est enim, non esse accersitum Medicum vsque ad diem secundum post partum, quo febre est correpta. Quanquam morbus non tantùm à die quo est eoixa, initium habuit motus, ac proinde etiam computationis, sed & à die quo riguit. Nam ab eo die cœpit iam parere, cum symptomatis, partus grauioris, & minimè naturalis. Iudicatum autẽ est à me in controuersiis illud à die quo pepetit, esse à die quo cœpit parere. Ergò dies quo primo febricitare cœpit, erat iam quintus totius morbi. Non enim febricitauit sequenti die post partum, sed post diem partus, secundo. Quare iudicatus putetur octogesimoquarto, qui à febre octogesimo. Atqui, quasi insinuet nõ esse eundem sextum à febre & totius morbi, dixit, ex quo eam febris arripuit, sexto, ad noctem delirauit. Si enim legitima computatio esset à febre, vt in aliis, nõ sem per diceret à febre, sed taceret. Apertissimè hæc quoque habuit signa affectionis veri, & multitudinis excrementi multiplicis, pituitosi scilicet & biliosi: quare & salsi: quin & melancholici. Habuit enim dolores muliebrium, & oris ventriculi, quod antiqui vocabant cor, quæ pars cum vtero statim consentit. Habuit etiã dolores capitis, colli & lumborum. Quod partium earundem passioni attestatur, & multitudinem indicat. Iam verò horrores, quibus febres non superuenerunt, & coma, quod vigesimo die factũ est, crudos succos: peruigilium, delirium & biliosæ deiectiones bilem iudicabant, Et dolor & rubor gurgulionis, qui fuit à principio per totum morbum, erat bilis & salsæ pituitæ. Vomitus niger, & vrinæ crassæ & turbidæ, subrubræ, & grauitas totius sinistri lateris cum dolore, significabant crassum & melancholicum sanguinem. Nam dolor hic grauans, ad lienem præcipuè pertinet, excrementis sibi familiaribus refertum. Vsque ad vndecimum diem exigua erat salutis significatio: nam signa passionis erat magna. In excrementis erant partim cruditatis, partim contrarij concoctioni signa. In genere signorum salutis aut mortis, nullum video fuisse omninò bonum: & fuerũt multa valdè mala. Itaque affectio videbatur lethalis, sed quia, vt consentaneũ est, facultas fortis fuit, & symptomata fortasse ob laborem partus fuerũt, quàm pro morbi magnitudine, maiora, & vrinæ, quàm pro corruptione succorum, deteriores, ob admistionem melancholici excrementi, euasit mulier, sed cum difficili iudicatione, & morbo producto vsque ad constitutionem longorum. Vndecimo habere cœpit signa concoctionis in vrina, obscura tamen (tantum enim melioris coloris) fuerant autem subnigræ: quare haud multum erat, esse melioris coloris. Subsidentiam habebant copiosam, qualis ex crudis succis fieri solet, nihilominus hæc fuit mutatio in melius. Decimoquarto fuerũt iam in vrina signa manifestæ concoctionis. Vrinæ enim (inquit) crassæ cum subsidentia alba. Multò autem plus est habere crassitiem substantiæ, quàm colorem meliorem. Nam cùm Hippocrates dicit crassas

26

crassas, non addens perturbatas, coctas intelligit. Meritò ergo iuxta legem constitutionis legitimæ iudicata est febris vigesimoseptimo: sed, ob dictam causam, iudicium nõ fuit perfectum. Imò qoia symptomata quædam duraruot, vt lateris dolor, repetiit exacta alia septimana, trigesimoquarto, quo etiam deiectiones biliosas habuit, & quadragesimo vomuit. Nihilominus febris est producta ad octogesimum. Nõ mirum si quisquam vigesimoprimo die pleuritidem superuenisse suspicaretur. Habebat enim febrem perpetuam, & accidit lateris dolor cum tussi. Tamen non esse veram pleuritidem, planè iotelligeret ex doloris specie. Grauans enim erat, non pungens. Atqoe qoia ad totum latus pertinebat, nõ tantùm ad thoracis partẽ, manifestum fiebat, aut ad hypochondrium, cui omnia alligata suot, pñnere, aut p totũ latus caosam esse effusam.

Cleonactidem, qui supra Heracleum decumbebat, ignis arripuit erraticè. Dolebat autem capite à principio & sinistro latere, & aliarũ partium labores, ve quæ lassata sunt. Febres exacerbationem habebant alias aliter sine ordine. Sudores quidem nunc erant, nunc non. Maxima ex parte incidebant paroxysmi in dies decretorios præcipuè. Circa vigesimumquartũ autem doluerunt et extremæ manus: vomuit flaua biliosa subcrebra: paulò pòst saniosa omnia. subleuata sunt. Trigesimo iam die cæpit à naribus sanguis fluere ex ambabus, & hac erraticè paulatim vsq; ad iudicium. Non abhorruit autem à cibo, neque sitijt per totum tempus, neque somno caruit. Vrina tenues non sine colore. Quadragesimo autem minxit subrubra, sedimentũ multum subrubrum habentia. Subleuatus est. Post hac autem variarunt vrinæ: nunc quidem sedimentum habebant, nunc non. Sexagesimo vrinis sedimentum multum, & album, & leue. Remissa sunt omnia. Febres intermittebant. Vrina autem rursum tenues, sed boni coloris. Septuagesimo sine febre fuit. Intermisit dies decem. Octogesimo riguit. Febris eum arripuit acuta: sudauit multum. Vrina habuit sedimentum rubrum leue. Perfectè iudicatus est.

¶ Hæc febris fuit erratica continoa vsq; ad sexagesimum, quo facta est intermittẽs. Erratica autem continua est, quæ exacerbationes habet erratico modo. Haboit autem vt paroxysmos, ita euacuationes erraticas, sudorem scilicet, & fluxiones sanguinis. Dolor sinistri lateris nõ erat pleuritis: quædam enim alia symptomata adfuissent, sed ex adiunctis, cooiecto ad ventriculi os cruditatibus refertum, eum dolorem pertinuisse: sæpissimè enim id latus ad ventriculom dolet. Nimirũ collocatum est eo loco eius os. Atqui ex huius passione statim dolet caput, ob malos fumos quos recipit: quin & totum corpus dolet, vt quod est defatigatum & lassatum labore, debilitatis scilicet partibus omnibus. Aqui quod 24. factom est, hoc quoq; iodicat. Leuati enim sunt omnes dolores vomitu biliosorum & saniosorum. Qoæ quidem partim fuerunt biliosa, quæ ob debilitatẽ partis confluxerunt, partim malè corruptus chylus. Neq; mirum non ante vigesimumquartum esse euacuata, quæ in ventriculo putruerant. Scimus enim post multò plures dies solere quædam in ventre congesta expelli. Atqui non abhorruisse à cibo, neque sitisse, neque caruisse somno, moltus & crassus succus faciebat, & frigidus. Neque verò quoniam biliosa euomuit è cauo ventris, non haboit intra tuoicas pituitosa. Dolor manuum extremarum, abscessus quidam fuerit, quales solent esse per febres longas, maximè per quas assiduę à pñocipio, & variæ euacuatiooes sunt. Velut in hoc. Id enim multitudinis signũ est. Accidunt aotem maximè abscessus ad articulos p febres laboriosas, cuiusmodi esse hanc, illa totius corporis lassitudo declarauit. Chyragra ergo censeo tentatum esse Cleonactidem. 24. habuit vrinas tenues boni coloris, quales crudo morbo fieri alibi dixit vsque ad 40. ab hoc cæpit habere concoctionis manifestæ ootas. Subrubra enim minxit, cum multo sedimento subrubro. Quare vsque ad octogesimum est productus morbus. Vt hoc quoq; sit exemplum legitimæ constitutionis morborum. Quanquam enim ante 80. habuit nonnullas iudicationes imperfectas, perfectam autem non anteà habuit. A sexagesimo cæpit fieri intermittens. A septuagesimo intermisit vsque ad 80. in qoo cum rigore & sudore iudicatus est perfectè. Videretor autem Medicis 80. die superuenisse tertiana intermittens: facto enim rigori superuenit febris: febri sudor & integra solotio: quæ ipsissima tertianæ figura esse videtur, tamen non ita erat. Sed facultas expultrix mouere incipiẽs, fecit rigorem. Quia autem hæc non fuit adeo fortis, vt statim rigenti sudor superuenirет, hærentibus excrementis per aliquot horas, arsit, vsque dum nouo facultatis impetu facto, sudauit, & iudicatus est.

Erasinum, qui propè Boota torrentem habitabat, ignis arripuit, post cœnam noctem perturbatam, diem primum quietum, noctem molestam habuit. Secundo omnia exacerbata sunt in noctem, delirauit. Tertio cum labore delirauit multa. Quartus fuit molestissimus. Nocte autem nihil dormiuit. Insomnia & cogitationes. Deinde peiora & magna, & periculosa, timor, difficilis tolerantia. Quinto mane recreatus est, intelligebat omnia. Multum autem ante meridiem furijt. Continere se non poterat. Extrema frigida sublиuida. Vrina cruda Mortuus est ad Solis occasum. Huic febres vsque ad finem cum sudore. Hypochondria sublimia. Contentio cum dolore. Vrina autem nigra, habentes suspensiones rotundas. Non quiescebat: ex ventre autem reddebat stercus. Sitiebat vsq; ad finem non admodum. Conuulsiones multæ cum sudore. Circa mortem autem vsq; ad finem.

¶ Hic Erasinus habuit secundum vtrumque hypochondrium phlegmonem magnum, & multùm compatientibus cerebro & oeruis, tentabatur delirio & conuulsione, adeò vt tandem conuulsus mortuus sit. Atqui quanquam ob acutiem morbi,

d

io dies capientis maximum incrementum, videbatur ſequens dies ſemper fieri deterior heſterno: tamen p pares dies moueri, moleſtia maxima, quam attulit quartus dies & finis, quem attulit ſextus, indicarunt. Habuit ſemper vrinas nigras, quas crudas vocat, quia non erant coctę. Non enim tantùm crudæ erãt, ſed contraria etiam concoctioni ſigna. Quod non admodum ſitiebat, nihilò erat melius, præter rationem enim erat. Fuit verò hic Eraſinus ſingulare exemplum illorũ, de quibus dixerat anteà, plurimos hac tempeſtate ſexto die mortuos, his ferè ſignis.

Metonem ignis arripuit. Lumborum grauitas cum dolore. Secundo multum aquæ bibenti aluus bene reddidit. Tertio, capitis grauitas: deiectiones tenues, biliosa, subrubra. Quarto omnia exacerbata sunt. Fluxit à dextra nare sanguis paululùm, bis. Noctem difficulter. Deiectiones quales tertio die: vrinas subnigras habebat, in quibus pendebant subnigra sparsa. Non sudabat. Quinto largiter fluxit ex sinistra sincerum. Sudauit. Iudicatus est. A iudicio insomnis erat, delirabat. Vrina tenues subnigræ. Balneis secundum caput vsus est: dormiuit, resipuit. Hoc non repetijt, sed fluxit sanguis sæpè post iudicium.

¶ Hæc Metonis febris ex nullo ſucco mihi videtur pependiſſe minùs, quàm ex pituita. Nam pituitæ nulla habuit ſigna: ſanguinis nonnulla. Siquidem habuit diebus, tertio & quarto, ſubrubras deiectiones. Flauæ bilis habuit multa: nam bilioſas & tenues deiectiones, melancholiæ autẽ habuit plurima. Nam eius delirij & peruigilij, quod poſt febrem ſolutam habuit, conſtat cauſam fuiſſe melancholiam. Nam ſine febre non fuerit phrenitis. Sed conſumptâ per deiectionem & ſudorem, cùm bile, tum parte melancholiæ putreſcẽte, relicta eſt multa fex, quę illorum ſymptomatum, vt ſolet, cauſam præſtitit. Hæc ergo, quæ ſoluta febre ſubſequuta ſunt, apertè declararũt ex nigra bile, magna ex parte, febrem pependiſſe. Quare conſentaneum eſt, vrinas quoque factas eſſe ſubnigras, ob nigrum ſuccum. Quare non eſt admodum præter rationem, eum vrina nigra liberatum eſſe hominẽ. Fuit enim ea vrina in hoc, non mortis, ſed paſsionis ſignum. Hoc idem euenit mulieri moroſæ in Thaſo, cuius in tertio libro mentio fit. Nimirum cum vrina nigra à melancholica paſsione liberata eſt. Verùm quanquam nigra bilis pręcipua erat cauſa, affectus locus hepar erat, magis quàm lien. Alioquin fluxio de nare dextra non adeò iuuiſſet. Eſt dignum hîc conſideratione, quòd dicit, ſecundo die multum aquæ bibenti aluus benè reddidit: nam quaſi reddens cauſam id dixit. Nimirum aluus benè reddidit, quia aquam multum ille bibit. Quod quidem potuit fieri caſu, aut Medici conſilio. Sed vtcunq;, non dubito iuuiſſe. Nam deonerando aluum, ſoluerit lumborum grauẽ dolorem. Ego quidem ſæpe hac parte grauiter dolente, cùm ob redundantiam in inteſtinis dolorem ortum coniecto, do bibendam multam aquam cum multo ſaccharo, aut admiſto oxymelite, & aut ſola hac, aut immiſſo clyſtere, molior deiectionem. Fecit autem arbitror ita Hippocrates in Metone, dixitque, vt nos imitaremur. Velut illud, balneis ſecundum caput vſus eſt: Nõ enim profectò ipſe ſua ſponte vſus eſt, ſed Hippocrates iuſsit. neque in illa occaſione excogitari melius auxilium potuit. Quia balneum, vt humida cauſa, melancholicæ intemperiei per ſe occurrebat, & conciliabat ſomnum (quo in melancholicis nihil eſt vtilius) & laxando vias, fluxum ſanguinis de naribus, à quo adeò iuuari omnes ſunt, mouebat. Meto certè eo fluxu adeò iuuatus eſt, vt cùm ſigna concoctionis non anteceſſerint, tamen quia ſæpe fluxit ſanguis poſt iudicium, ſine recidiua tranſegerit.

Critoni in Thaso, recto ambulanti, pedis dolor capit fortis à magno digito. Decubuit eodem die, horrescens, fastidiosus, parùm subcalescens. In noctem delirauit. Secundo tumor per totum pedem, & vsq; ad talum, subrubens, & cum contentione. Pustula nigra. Febris acuta: insanijt, à ventre autem mera biliosa, copiosa effluxerũt. Mortuus est à principio secundo die.

¶ Acutiſsimus exactè, ac pernitioſiſsimus fuit hic morbus, quo mortuus eſt Crito ſecundo die, ex quo febre acuta teneri cæpit: tertio autem, ex quo dolore digiti pedis correptus eſt. Nihil mirũ, ſi hic homo podagra ſe tentari primo illo die ſuſpicatus eſt. Nam ambulanti adhuc recto, dolor pedis accidit fortis. Tamen illud malum non eſſe mite, neque fieri, vt ſolet, ob virtutis robur detrudentis ad articulos, quæ redundant in intimis partibus, ſed ob venenatam quandam ſuccorum qualitatẽ, ſuſpitionem ſtatim præbere cæpit, horridum & faſtidioſum fieri hominem. Maximè autem ſuſpitionem auxit, delirium primę noctis. Cùm illo die nõ eſſet homo occupatus, niſi exigua febre, parùm ſcilicet ſubcaleſcens. Quod nomen ſignificat, ex aſsiduis eius diei horroribus, vix poſſe calidum innatum, ad corporis habitum redire: accedens autem faſtidium, ad intima confluere, aut in intimis hærere malignos ſuccos. Summè verò iam aperta fuit veneni ſignificatio, cùm facto maiore pedis tumore, puſtulæ nigræ cum contẽtione, hoc eſt, ampullæ quædam bullis diſtentis, ſimiles eruperũt. Nam ſcimus exanthemata nigra per febres acutas erumpentia, tam eſſe lethalia, vt vix quenquam cum iis ſeruari contingat. Certè anno 57. quo pernitioſum quoddam genus febrium cum exanthematis graſſatum eſt, cum rubeis multò ſeruabantur, cum nigris, vnius ſolùm, videor mihi meminiſſe, ſeruati. Quominus autem expectaret Medicus Critonem abſceſſo cum puſtulis facto iuuari poſſe, febris acuta & inſania fecerunt. Nimirum illis erumpentibus facta ſunt omnia grauiora, pro ſubcalfactu febris acuta: pro delirio, mania, ſiue furor: & pro faſtidio, copioſæ deiectiones, merę, bilioſæ, quæ cùm adeò lethaliter affectum hominem iuuare nõ poſſent, vires prorſus deiecerunt. Cùm ergo pernitioſa ſigna adeò properarent, factum eſt, vt perierit homo intra triduum. Hic certè homo à multis putatus ſit venenum accepiſſe, tamen ſcimus ſolere multos venenum intra ſeſe, ex prauo victu generare, & repentè mori, non aliter ac qui acceperit.

Clazomen

Clazomenium, qui decumbebat iuxta puteū Phrinichidæ, ignis arripuit. A principio dolebant illi caput, & collum, & lumbi. Statim surditas. Somni non erant. Febris acuta arripuit eum. Hypochondrium suspensum erat cum tumore. Contentio exigua. Lingua arida. Quarto in noctem desipuit. Quinto cum dolore omnia sunt exacerbata. Circa vndecimum autē nonnihil remissa sunt. Ex ventre autem ab initio, & vsq; ad quatuordecimum multa tenuia, aquei coloris reddebat. Quæ ad deiectionem attinent, cum bona tolerantia transigebat. Deinde venter restitit. Vrina vsq; ad finem tenues quidem, boni autem coloris, & multam habebant suspensionem, dispersam. Non sudabat. Decimosexto minxit paulò crassius. Habebat exiguam subsidentiam. Subleuatus nonnihil est. Resipuit magis. Decimoseptimo rursum tenuia. Secundum vtramque aurem tumor cum dolore. Somni non erant. Delirabat. Crurum habuit dolorem. Vigesimo sine febre iudicatus est. Non sudauit. Omnia intelligebat. Circa autē vigesimumseptimum, coxa dextra fortis dolor. Citò cessauit. Quæ autem secundum aurem, neq; subsidebant, neq; suppurationem accipiebant, dolor autem. Trigesimoprimo, diarrhœa, multis aquosis, cum dysentericis. Vrinas crassas minxit, subsederunt quæ circa aures. Quadragesimo autem doluit dextro oculo. Videbat obtusius: rediit ad statum.

¶ Hic Clazomenius, est ille Hermippos, cuius pridem facta mentio est, vbi dicebatur: Quæ circa aures in febribus erumpebát cum dolore, quibusdam deficiente iudicatoriè febre, neque sedantur, neque suppurant. His diarrhœa biliosa, aut dysenteria, aut crassarum vrinarum subsidentia soloit. Vt Hermippo Clazomenio: De hoc etiam, & qui eodem modo laborarunt illa tempestate, dixit anteà, quibus fiebant parotides, vigesimo iudicabantur. Solutę sunt omnibus, quibus non suppurabát, sed ad vesicam conuertebátur. Laborauit hic febre ardente cum inflammatione in hypochondrio. Habuit autem à principio signa magni periculi, & magnę cacochymiæ. Nam dolores capitis, colli & lumborum iis, qui cum materiæ redundantia febricitare incipiunt, solent accidere: euacuationes præterea symptomaticæ: maxima febris à principio, & delirium. Tamen signa cruditatis producta, longius sunt, quàm pro tota febris acutie. Constante ergo virtute, factum est, vt euacuationes vtiles essent, & homo salubriter affectus, tamen febris produceretur vsq; ad quadragesimum: qui finis est decidentium ex acutis. Atqui cùm signa cōcoctionis non cœperint apparere ante decimumseptimum: meritò iuxta legem constitutionis legitimæ, vltra trigesimum productum est malum. Rarum autem est, huiusmodi morbos, qui ex acutis fiunt, non habere intermissiones & recidiuas, & multos variósque abscessus. Habuit hic primam iudicationem in vigesimo, vt alij, qui illa tempestate pfebres habebant parotidas. Vsq; adeò cùm morbus aliquis Epidemialis grassatur, refert q multum, considerare omnia, quæ ægrotantibus contingunt. Talia enim in iis, qui similiter ægrotare incipiunt, oportet expectare. Ferè enim eodem morbo, cùm eisdem signis laborantes, eisdem diebus iudicantur. Nimirum est communis causa omnium horum, quò fit, vt curatio etiam similis congruat. Atqui iuuat hæc obseruatio adeò, vt multò melius soleant Medici, cùm multum iam processit tempestas, curationem suscipere morbi popularis, q cùm incipit. Vt propter Medicos melior conditio sit eorum, qui progressa iam tempestate ægrotant: quanquam ob ipsos morbos sit deterior, nisi plurimùm iam tempestas inclinet. Omnes abscessus, quos Clazomenius habuit, frequēter soleot per morbos occurrere. Maximè autem occurrunt nobis hoc anno sexagesimoprimo, qui, vt quem Hippocrates describit modò, fuit siccissimus.

Dromeadæ vxorem, quæ filiam pepererat, & aliis omnibus secundum rationē factis, secundo die rigor accepit. Febris acuta. Cepit autem primo dolere circa hypochondrium. Fastidiosa, horrida, & sibi displicens. Sequentibus diebus non dormiuit. Spiritus magnus & rarus. Hypochondrium statim suspensum. Secundo ab eo, quo riguit, ab aluo bene reddidit stercora. Vrina crassa alba, turbida, vt fit ex subsidentibus, cùm perturbantur. Reposita multum tempus, non subsidebant. Noctem non dormiuit. Tertio circa meridiem riguit. Febris acuta. Vrina similes: hypochondrij dolor. Fastidiosa. Noctem difficulter tulit, non dormiuit. Sudauit per totum corpus frigidum: citò autem recaluit. Quarto circa hypochondrium nonnihil subleuata est: capitis autem grauitas cum dolore. Subsoporata est. Pauca à naribus exierunt. Lingua arida siticulosa, fastidiosa. Vrina similes: ab aluo nihil. Circa meridiem multa delirauit, & rursum citò parùm rediit ad mentem. Surgebat: mox sopore correpta est. Refrigeratio exigua, nocte dormiuit. Delirauit. Spiritus magnus, rarus. Paulò pòst conuulsiones ex capite cœperunt. Celeriter mortua est.

¶ Cur Hippocrates narrat vxorem Dromeadæ peperisse filiam? an quia filiam peperisse, multò deterius est, & ex filiæ, quàm ex filij partu, sæpius & grauius ægrotatur. Nam & Epicratis vxorem narrauit priùs filiam peperisse. Nimirū si omnes, quæ pepererunt, & non sunt multùm expurgatæ, paratæ sunt grauiter ægrotare, ob multitudinem excrementorum, quæ nouem mensibus congesserunt, multò magis quæ pepererunt filias. Quia enim magis excrementosæ sunt, plerumque filias concipiunt. Hæc verò cùm filiam peperisset, lethaliter febricitauit, adeò vt mortua sit septimo à partu, sexto ab acuta febre. Totus autem affectus hic fuit ex purgatione intempestiuè suppressa. Multa excrementa maligna & varia, partim pituitosa, sursum recurrerunt, affeceruntq; ita in primis hypochon-

driuiu & ventriculos, deinde caput, in quo, vbi semel firmata sunt, cum conuulsione mortua est mulier. Laborauit verò caput ob ascendentes vapores per consensum, antequam firmatum in eo omnino malum est. Sed mirum est, quòd dicit aliis omnibus secundum rationem factis. Si enim omnia ita facta sunt, naturalis fuerit partus. Qui ergo potuerit proximo die febricitare febre acuta? sed illud nihil aliud est, quàm quæ illo die agenda fuerunt, secundum rationem fuisse facta, hoc est, mox post fœtum emissas fuisse secundinas. Rigor non B erat signum morbi, sed malitiæ excrementorum, & passionis neruosarum partium. Quanquam nō mirum, si quispiam considerans, tertio die ab hoc quo primùm rigui... rursum, & ex rigore factam rursum febrem acutam, hoc est, creuisse febrem denuò in magnam, putaret esse febrem tertianam, & ob coniunctam aliam cōtinuam, totum morbum esse semitertianam. Cæterùm quanquam primis illis diebus non habebat facilem distinctionem (nam horridam quoque fuisse post rigorem C dicit) tamen sequens figura apertè prodit, non esse hunc morbum. Nullus enim rigor quinto factus est, sed sexto. Itaque rigor hic non morbi speciem, sed succi malitiam indicabat. Successit febris acuta, hoc est, ardens, vt per paroxysmos solet, putrescentibus quæ erât agitata. Deinde his decumbentibus in hypochondria, cæperunt dolere. Fastidiosa fuit, laborante ore ventriculi: horrida, ob malignam qualitatē succorum membris omnibus molestam: & hac quoque causa sibi displicens. Hoc ve- D rò est anxiam esse, modo quodam indicibili malè habentem. Peruigilium & spiritus magnus & rarus, compatientis cerebri, & incipientis delirij. Hypochondrium doluit in primis, statim factum est velut suspensum à septo, & superioribus partibus: quod, succis per illud euntibus in caput, fit. Quem etiam raptum in caput, portenderunt vrinæ, quæ secundò die apparuerunt, crassæ scilicet albę & turbidæ, quales fieri solent, quę multo tempore repositæ perturbantur. Fiunt autem ex iis, quæ ante- E quàm perturbarentur, subsidebant. Hę enim sunt, quas alibi vocat, velut iumentorum, vbi dicit, vrinas quales iumentorum dolorem capitis significare, qui adest, aut aderit. Tales etiā vrinas dicit fuisse die tertio. Quo etiam die fuisse dicit hypochondrij dolorem cum fastidio, & nocte difficilem tolerantiam, & peruigilium. Ego quidem videor mihi intelligere contraxisse iam hypochondrium dextrū, aut sinistrum (id enim non distinguit) aut fortasse vtrumque, phlegmonosum affectum, ex confluxu F scilicet, qui in eam partem à principio fieri cæperat. Quòd sudauit per totum corpus, non erat malum: malum autem, quòd frigidum, quanquam leuius, quia citò recaluit. Frigidi sudoris duplicem eo die fuisse causam puto, ad mistionē pituitæ cum bile, & debilitatem innati calidi malè se iam diffundentis. Quarto die, pessima mutatio facta est. Id quod omnibus, qui illa tempestate sexto die mortui sunt, contigisse anteà dixit. Nam quid aliud fuit circa hypochondrium, nonnihil subleuatum esse, G capitis autem dolorem grauem, & soporem accidisse, & pauca ē naribus exisse, quàm permutatam esse magnam materiæ partem, ab hypochondrio in caput? dolor quidem hanc permutationem indicabat, grauitas autem & sopor crassam & pituitosam fuisse materiam magna ex parte. Atq; adeò A pituita in caput impegit, bilis hæsit magis in ventriculo. Quare facta est lingua insigniter arida, & mulier siticulosa. Vrinæ quoque ex crassis & turbidis, factæ paucæ & tenues, indicabant raptum materiæ in caput. Sed oleosas quoque fuisse dicit. Galenus in enarratione historiæ Parij, tertio libro dicit, oleosas vrinas non dici, quæ oleum contineant, sed quæ substantiæ modo & colore similes oleo sint. Cæterùm hoc loco constat, oleosas non B ita dici: essent enim crassæ: at verò dicit, vrinæ tenues oleosæ. Non ergo substantiæ modò similes oleo, sed velut oleo plenas intelligit. Quæ quidem colliquationis soboles sunt. Sed quid mirum, tam acutam febrem fuisse etiam colliquantem? itaque quidquid in historia Parij nomen significet, huius mulieris vrinæ oleum continebāt innatans. Quinto die omnia fuerunt similia, & præter hæc, aluus est suppressa, expultrice facultate iam cessante. Atque hoc tempore omnia fuerunt iam repentè con- C uulsa. Accidit enim in hoc moriendi genere, ita mori, vt paulò antè iis, qui adsunt, non viderentur morituri.

Homo quidam calescens cœnauit, atque adeò multum: vomuit omnia. Nocte febris acuta. Hypochondrij dextri dolor. Phlegmone subtenuis ex externa parte. Noctem difficulter tulit. Vrina autem initiò rubra, crassitiem habentes. Reposita non D *subsidebant. Lingua arida. Non valdè siticulosus. Quarto febris acuta. Dolor omnium. Quinto minxit leue, oleosum, multū. Febris acuta. Sexto vesperi multum delirauit. neque nocte dormiuit. Septimo omnia exacerbata sunt. Vrina similes. Verba multa. Continere non poterat. Ab aluo autem cum irritatione exierunt humida, turbata cum lumbricis. Noctem cum dolore. Manè autem riguit: febris a-* E *cuta. Sudauit multùm, sine febre fieri visus est. Non multùm dormiuit. Ex somno frigus. Sputum. Vesperi multùm delirauit. Paulò pòst autē vomuit nigra, pauca, biliosa. Nono refrigeratio. Delirauit multùm, non dormiuit. Decimo crura cum dolore. Omnia exacerbata sunt. Delirauit. Vndecimo mortuus est.*

❡ Nullum est erratum tam exiguum, quod non F possit magnoperè lædere eum, qui ad morbum paratus iam sit. Tantum momentum habet occasio, vt non ita pridem in historia Philonis filiæ animaduertimus. Hic cùm iam febricitare inciperet, fortasse id non agnoscens, aut tanti mali initium esse non timens, cœnauit lautè, atque adeò, vt est verisimile, potauit largius. Læsus multùm est, & continere nō potuit cibum, sed vomuit omnia, & nocte plurimùm creuit febris, & phlegmonem contraxit in hypochondrio dextro, in partibus internis. Hoc G enim est quod dicit, subtenuis ex externa parte: hoc est, fuit inflammatio, quæ in externa parte tenuiter sentiebatur. Erat itaque interna eius hypochondrij. Quam proinde ad hepar pertinuisse constat. Habuit proinde dolorem & ardorem eo loco, febrem ardentem, linguā aridam, excuntia quoq; vstionem

vstionem referebāt. Vrinæ in primis rubræ, crassæ, ex feruente sanguiue, deinde habere cæperūt multum oleosum, leue: hoc est, multam pinguedinem. Hinc difficilis tolerantia: hinc peruigilia, deliriaq́. cum his nou erat admodum siticulosua. Nihilo tamen id erat melius. Delirij enim aut corrupti sensus. Quod septimo die exierūt ab aluo cum irritatioue bumida turbata, inflammationis etiam fuit soboles. Biliosa enim & vsta erant, cùm irritarent. Lumbricos autem genitos cum his esse mirum est: necari enim solent à bile, generationem autem accipere ex crudis cum quadam concoctione: adeò vt morbis salutaribus euntibus in iudicationem, fieri soleant, vt in Proghostico dicitur ab eodē Hippocrate, hic verò expediens non fuit, quia morbus non ibat in iudicationē. Quare coniecto hunc non solùm ex phlegmone, sed etiā ex satietate io ventre febricitasse. Coquendis ergo crudis in ventre genitos esse lumbricoa, & ab exeūtē bile necatos & expolsos esse. A septimo die habere cæpit signa mortis, è superuenientium genere, velut ex somno frigus, qood suffocatio caloris naturalis facit. Patiuntur verò ita dormientes, qui in eo statu constituti sunt, de quibus in Aphoris. dixit, vbi somnus laborem facit, mortale. Talè etiam fuit signū, delirium. Longè autē pessimum fuit vomere pauca & nigra. Hic enim vomitus postridie morituris accidere solet. Dolor crurum quibusdam fieri solet, cùm in ea abscessus fit, tam in extremo aotem iam constitutis non ita, sed ob summum facultatis languorem, sentiente iam facultate ex ipsis membris pondus. Quòd vndecimo die mortuus est, obseruari debet, & ob huius diei vim, & quòd septimoa, qui eius est index, insignem attulerat mutationem.

Mulierem, quæ decumbebat in littore, tertio iam mense grauidam ignis arripuit. Statim autem incæpit dolere lumbis. Tertio dolor colli & capitis; secundum clauiculam dextra manus. Citò autem lingua priuata est voce. Dextra manus languit cum conuulsione apoplectico modo. Delirauit omnino. Noctem difficulter tulit. Non dormiuit. Venter turbatus est, biliosis, paucis, sinceris. Quarto lingua priuata est voce. Conuulsio eorundem. Dolor omnium permanebat. Quæ circum hypochondrium suspensa cum dolore. Non dormiuit. Delirauit omnino. Venter turbatus. Vrina tenues, nō boni coloris. Quinto febris acuta, hypochondrij dolor: Delirauit omnino. Deiectiones biliosæ. In noctem sudauit sine febre. Sexto resipuit Omnia subleuata sunt. Circa clauiculam autem sinistram dolor permanebat. Siticulosa. Vrina tenues. Non dormiuit. Septimo tremor. Subsoporata. Parùm delirauit. Dolores, secundum clauiculam, & brachium sinistrum, permanebant. Alia autem subleuata sunt. Omnia intelligebat. Tres autem permansit sine febre. Vndecimo rediJt. Superriguit. Febris arripuit eam. Quatuordecimo autem vomuit biliosa, flaua, copiosa. Sudauit. Sine febre. Iudicata est non sine dolore, ex eisdem passionibus.

¶ Omnem acutum morbum iu vtero gerentibus esse lethalem, in Aphorismo dixit Hippocrates. Verùm si quod tempus non est admodum periculosum iu huiusmodi, est à quarto mense vsque ad septimum. Quia iis maximè curatiouem admittere potest. Itaque, quanquam graue fuerit, hanc mulierem gerentē vtero, acuto morbo teneri, quia tamē vicina iam erat quarto meusi, liberari potuit. Mirandum autem magis, etiam sine signis concoctionis liberatam esse perfectè, quanquā cum difficill iudicio. Non enim ad iudicialem diem sioe recidiuā venit. Febricitaoit hæc quoque ex biliosis & pituitosis ascendentibus sursum versus, pituita verò repentè in caput & neruos. Dolores ergo habuit ln primis lumborum, dein colli, & capitis, & clauiculę, & brachij è regione clauiculę positi: multis irruentibus, & ln caput, & in collum, & in eam partem, quâ ex ceruice nerui, brachium mouentes, nascuntur. Cùm autem neruos tenere pituita inciperet, citò malum processit, & lingua resoluta est, & voce priuata, quarto scilicet die. Sed quid est quod dicit: Tertiò manum dextram languisse cum conuulsione, apoplectico modo? Si apoplectico modo, certè resoluta est: si autem resoluta, non videtur cum conuulsione languisse. Nam resolutio longè differt à conuulsione. Verum quod contigit hoc est, quod etiam cōtigit quartò die linguæ. Pars resoluta est, tamen antequam resoluta omniuo caderet, motus habuit conuulsiuos, vt scilicet fieri solet socco ingrediēte neruos, & facultate repugnaote, vt membrum in figura contineat. Sed & cerebri læsio insignis apparuit noctę tertij diei. Delirauit enim omniuo, & vigilauit, & noctem difficulter tulit. Huic difficultati noctia successit torbatio ventris, exeuntibus paucis, biliosis, sinceris. Quæ euacuatio mala fuit, & quia intempestiua & exigoa, & quia sinceri excrementi. Vbi dicit, secundum clauiculam dextræ manus: & rursum, dextra manus languit. Coniecto vitiatum esse codicē Grę cum & Latinum, legendumq́ue fuisse, pro dextra sinistra, & pro dextrę sinistræ. Nam paulò pòst hos ipsos dolores & narrās, dicit, circa clauiculam autem sinistram dolor permanebat. Et rursum, dolores secundum clauiculam & brachium sinistrum permanebant. Hoc aotem verbum, permanebant, apertè significat de eisdem doloribus eum dicere, qui à principio cæperant, non de nouis. Succedentibus itaque similibos signis, semper malis, cum signis autem concoctionis manifestæ, septimo soluta est febris. Non tamen ita, vt quisquam expectare posset, non redituram. Manebant enim molti dolores. Vndecimo facta in deterius mutatione, quatuordecimo liberata est præter expectationē profectò, si quis alius tota hac tempestate. Nam quantumuis viderentur constare vires, tameo futuras recidiuas admodum erat consentaneum.

Melidæ, quæ decubuit iuxta templum Iunonis, cæpit capitis & colli, & pectoris dolor fortis. Statim autem febris acuta arripuit eam. Muliebria autem pauca apparuerunt, dolores omnium horum continui. Sexto comatosa, fastidio-

ſa, horrida. Rubra maxillæ: parùm delirauit. Septimo ſudauit. Febris defecit. Permanebant dolores. Reuerſa eſt. Somni pauci. Vrina vſque ad finem boni coloris, & tenues. Deiectiones tenues, biliosa, mordaces, valdè pauca, nigra, fœtida eruperunt. Vrinis ſubſidentia alba, leuis. Sudauit. Iudicata eſt perfectè vndecimo.

¶ Haud dubiè mulier hæc ob ſuppreſsionē menſtruorum laborauit pulmonia. Nam aliquādo ante febrem, capitis, colli & pectoris dolorem habebat fortem. Si quæ autem pars ante febrem doluit, in eam ſolet morbus firmari. Veriſimile ergo erat, hunc morbum firmatum iri in caput, aut partem aliquā thoracis. Tantùm refert ad morbi exactam cognitionem percontari, vt haberet homo, antequàm manifeſtè febricitare cæperit. Atqui propriæ phrenitidis non ſunt in hac conſecuta ſigna (non enim deliriū perpetuum) ſed paraphrenitidis per conſenſum cum alia parte ſexto die. Laborare verò pulmonem inflammatione, omnia, quæ ſubſecuta ſunt, indicarunt: febris acuta: rubor maxillarum: coma, & delirium. Hoc enim conſenſionis cerebri genus familiare pulmoniæ eſt. Hippocrates nunquam ſolet pulſus meminiſſe: habuerit verò hæc molles. Faſtidioſa fuit, ob vicinam oris ventriculi cum pulmone, & ob fluxionem & intemperiem. Dolor quidē pectoris ob pulmonis affectum A non ſolet eſſe fortis, ſed ſurdus quidam. Cæterùm hîc fortis fuit, antequam in ipſum pulmonem fluxio eſt recepta, dolentibus aliis partibus, quę illum circumſtant, per quas fluxio fiebat. Malo autem procedente, veriſimile eſt hunc dolorem commutatum eſſe cum alio tardiori. Hæc inflammatio ob partis calorem & viciniam cum corde, acutiſsima eſſe ſolet. Ita huic contigit: finita eſt intra ſeptem dies. Nam & febris eſt extincta. Sed quia permanebant dolores, capitis ſcilicet, colli & pectoris, B quod non eſſe inſumptam totam fluxionem indicabat, rediit inflammatio, ac cum ea febris. quanquam in recidiua malum fuit multò magis bilioſum, in prima febre multò magis pituitoſum. Indicant id ſymptomata. Habuit enim paucos ſomnos, deiectiones tenues, bilioſas, mordaces, nigras, fœtidas & exiguas. Quæ quidem & ob qualitatem, & quia exiguæ, malæ erant: tamen quia vrinæ vſque ad finem apparuerunt, tenues, boni coloris, quæ partim crudæ, partim coctæ ſunt, in fine cum C ſubſidentia alba læui iudicata eſt perfectè cum ſudore, vndecimo. Oportet hîc animaduerti non eſſe per inflammationes quarundam partium, negligendam vrinarum inſpectionē, in hac ægrota maximè, in qua excrementa indicabant febrem non eſſe tantùm accidens, ſed potridam etiam in uenis. Non minus conſiderari oportet, vim ſeptimi & vndecimi, eſſeque ſudorem accommodatam iudicationis ſpeciem in pulmonia.

Liber Secundus.

Carbunculi in Cranone æſtiui. Pluebat in vſtionibus aqua larga. Per totum fiebat, & præcipuè flante austro. Innaſcebantur in cute ſanies. Cum autem erant concluſæ, caleſcebant, & faciebant pruritum. Deinde bullæ ſimiles vſtis erumpebant, & ſub cute vri videbantur. D

FEbres omnes cum bubonibus malæ ſunt, præter diarias, vt in Aphoriſmo ab eodem dictum E eſt: tamen non omnes æquè malæ, ſed tantò deteriores, quantò tumor ipſe deterioris ſucci notas habet. Hinc fit, vt in iis febribus, quæ præcipuè peſtilentes ſunt, carbunculi quidam, aut carbunculis proximę inflammationes in aliqua adenoſarum partium mox appareant: quibus raró non ſuccedit gangræna & mors. Raró autem incipit peſtis mox à carbunculis, ſed antecedere ſolent febres mali moris, interimentes plurimos, fortaſſe ſine vitio aliquo cutis in primis, deinde cū maculis mor- F ſibus culicum ſimilibus, aut vibicibus, aut bullis, ſimilibus iis, quæ fiunt in combuſtis: tandem confirmata peſte, apparent carbunculi: innaſcentibus ſimul aliis maculis per totam cutem: nam magna ſignificatio eſt malignitatis materiæ: intempeſtiua expulſio. Quare mox apparent in malignis, quę Græci vocant phlyctenas, aut exanthemata, aut phymata. Sunt verò hæc bullæ, aut maculæ, aut tumores: & accedunt his ſæpè malignæ vomitiones, aut profluuia, alui ſudores copioſi, intempe- G ſtiuè hæc omnia, & ſine conferentia & tolerantia.

D Accedunt præterea ſymptomata alia malignitatis, vt deliria, & ſyncopes, & pulſus diuerſi & febriles. Ita factum eſt in Cranone, ciuitate Theſſalię, quam peſtis peſsima afflixit. Fuerunt carbunculi, nō quidem omnes abſceſſus, qui eo anno in cute apparuerunt, ſed qui æſtiui. Veriſimile eſt autem à principio veris, quod æquinoctio incipit, febres malignas ſolas, aut cum aliis abſceſsibus fuiſſe: ineunte autem æſtate circa ortum Vergiliarum cæpiſſe apparere carbunculos. Ita enim fieri ſolet, & ita fa- E ctum eſſe hoc anno Cæſarauguſtæ ſcimus. Atqui profectò meritò. Nulla enim incipiunt à maximis. Meritò ergo alij morbi peſtilentes cum aliis minùs malignis abſceſsibus facti fuerint in initio, facto iam maximo aeris calore cum carbunculis. Non enim tantùm qui hos habent ſunt peſtilentes, etſi hi maximè ita vocentur, ſed quicunq; populares, & adeò pernicioſi, vt plurimos interimant. Accidit verò his omnibus eſſe contagioſis. Carbunculi autem, vt docet Galenus libro de Tumoribus præ- F ter naturam, fiunt ex ſanguine vſque ad naturam atræ bilis feruente. Communes morbi, vt in initio primi libri indicatum eſt, neceſſariò habent cauſam in aeris infectione. Quia ſola ea eſt omnibus hominibus communis cauſa. Contagioſi autē non poſſunt eſſe, niſi ob putredinem, neque admodum mortiferi, niſi ob malignam. Peſtes ergo ſemper habent cauſam in maligna putreſcentia aeris. Putredinis verò cauſæ, quod ad temperamentum attinet, ſunt calor & humiditas, altera vt faciens, al- G tera vt patiēs. Meritò ergo Hippocrates dicit, cùm hoc loco, tum multis aliis, peſtilentem aeris conſtitutionem

stitutionem esse calidam & humidam: velut & Galenus pluries quam vt referri posit. Insinnans ergo causam, qua illo año tam maligna pestis tenuit Cranouem, dicit, pluebat in ardoribus. Aqua larga. Per totum fiebat, maximè flante austro. Hęc tota est descriptio maximè calidæ & humidæ constitutionis. Calidiorem enim aut frigidiorem: humidiorem aut sicciorem, annum anno, facit, non accessus aut recessus solis (hic enim æqualis semper est) sed pluuiæ multæ aut paucę, & ventorum species præcipuè. Vt quidem hæc sint aot nō sint, sint ve plus aut minus, consentaneum est varios astrorum aspectus facere, quorum secundum singulos annos mira est differennia, cum hæc inferna à supernis illis lationibus gubernentur. Nam si omnia haberent eodem mndo in superioribus illis corporibus, cur nō eodem modo etiam hîc haberent, aut fierent? Cæterùm hæc ipsa afferunt hanc aut illam temperiem, pluuias aut flatus afferēdo, aut cōtraria. Quod ad pluuias attinet quó plus pluit, eo annus humidior est, quo minus, eò siccior. Pluere autem contingit continenter, & aqua copiosa, id quę est plurimùm (velut nunc, aqua, inquit, larga, idq́ fiebat p totum, tempus scil.) aut aqua copiosa, sed cum intermisionibus, & hæc, tunc est magna pluuia, cùm imbres sunt magni, & interualla breuià, (velut in Thaso dixit sectione. 2. primi, aquę multę largæ magnæ, niues, plerumque mista aeris serenitas) aut aqua exigua sed cōtinenter cadente, velut prima sectione, dixerat aquæ multæ, asidnæ molles. Atqui hæc etiam est valde humida constitutio. Quia causa quæcunq; continenter afficit, multum id valet efficere. Imbres largi, sed ex longis interuallis, non admodum possunt humiditatem afferre, quia seqnēs temporis pars, priorem semper emendat: minimè verò, cum neq; crebri, neq; magni imbres sunt. Flatus omnes in quatuor genera distribuuntur, in quatuor partes facta terræ diuisione. In his verò maximè insignes, & qui maximè naturis differunt, sunt auster, calidus & humidꝰ: & boreas, frigidus & siccus. Proinde illo flante, crebro solet pluere: hoc flante, non nisi raro. Et pluuię cū austro, sunt, quod ad putrescentiam attinet, nocentiores, quia calidæ. Merito ergo tam multę & malignæ putredines fuerunt illo anno: quia pluebat (illud verò pluebat perseuerantiam quandam significat, cum sit præteriti infiniti) in ardoribos, id est, durannbus imbribus per æstiuos ardores. Nam cū finiūtur pluuiæ, antequam calor magnus ingruat, & si illæ per hyemem & ver fuerint copiusæ, nō est tam periculosum. Et plucbat per totum tempus, siue flaret auster, siue etesiæ, maximè autem flante austro. Est qui hoc loco legat, pro, maximè flante austro, maximè in dorso, vultq; id referri ad carbūculos. Fortasse reperit in suo codice. ἢ μᾶλλον νώτῳ habetur verò, νότῳ id quod ex dictis constat melius congruere. Cum dictum sit in adenosis partibus solere fieri pestilentes carbones, non in dorso.

In ardoribus siccitatis, febres maximà ex parte, absq; sudore contingunt. In his autem si super rorauerit, sudatoriæ magis fiunt in principiis. Hæc difficiliora iudicatu manent, quàm aliter, tamen minus, si non sit ob hæc, sed ob morbi modum.

¶ Quidam verba illa in ardoribus siccitatis coniungunt cum superioribus, quasi noua sententia incipiat ab illis, maxima ex parte absq; sudore. Verum eam lectionem nemo probabit, qui quæ dicta sunt intellexerit, & quæ mox dicentur. Dictū mihi antea est, febres malignas habere solere inter cætera, euacuationes symptomaticas, nihil cōferentes. Nunc ergo Hippocrates per insinnationem dicit, multis in illa pestilenti cōstitutione, fuisse sudores mox ab initiis febrium. Nam dixerat, fuisse in ardoribus aquam largam. Nunc dicit, in ardoribus siccitatis, id est, cum est maximus calor sine pluuiis, maxima ex parte contingere febres absq; sudore (quia scilicet corpora fiunt, vt ipsa tempestas vita est arida) in his autem, id est, in ardoribus, si superrorauerit, (superrorare vocat pluere raris guttis, vt per ardores solet) magis sudatorias fieri, ob hanc scil. externam causam. Id verò fit in principiis symptomaticè, quia in summis febrium vigoribus, & decretoriè, non ob externam causam, sed robore facultatis naturalis fiunt copiosi sudores. Hoc obseruauit Hippocrates in Perintho, vt narrat sectione tertia huius libri, dicens: sub roribus aūt, qui ęstate deciderunt, apparuit sudor in febricitantibus, & quidam sudores ab initio statim facti sunt. Hæc mala quę cum sudoribus à principio fiunt, difficiliora iudicatu maneut, qoam aliter, id est, quam si nulli apparerent. Nam paulò pòst dicet. Quæ bene iudicatura sunt, ne statim appareant. Iudicatoria nō iudicantia, partim lethalia sunt, partim difficilis iudicationis. Non est autem semper mala, febris magna per huiusmodi tempestates, quam sudores comitantur ab initio, sed nonnunquam, cum scil. fit maligno modo, vt loco citato ex constitutione tertia huius libri dicit. Sunt hæ quas antiqui vocabāt febres elodes, perniciosum genus febrium: vt perniciosæ & siccę, dicebātur typhodes. Docet id Gal. lib. quem cōtra Lycum scripsit, An maligno modo sudor fiat, an non quo pacto cognosci debeat, audies in commentatione 3. section. seu cōstitutionis. Interim tamen scias, ex conferentia aut tolerantia, de quibus prima particula aphorismorum dictum est, dignosci. Cæterùm, siue maligno modo fiant, siuę non, sudores à principio fientes, difficilis iudicationis febres significant. Multo autem minus, si non ob hęc (ob intemperiem iuqnam aeris) sed ob morbi modum fiant sudores, ante tempus iudicationis, velut in tertianis tertio quoq; in inclinatione, siue intermittens, siue perpetua tertiana sit, aut singulis diebus in quotidianis. Fiūt enim in his sudores ob propriam morbi figuram, ac nihilominꝰ multitudinem excrementitiæ humiditatis significant (hác enim ob causam omnes sibi persuaserūt, sudorem in tertiana, aliam prænunciare) tamen minus quam in aliis morbis. Quia vt morbi naturę hominis congruentes, minus mali sunt, quam qui non congruunt, ita symptomata congruentia naturæ morborum. Velut hi sudores in tertianis sequuntur morbi figuram, in aliis malignitatem Epidemialem.

Febres ardentes in æstate magis fiunt, & in aliis temporibus. Siccantur autem magis æstate. Autumno magis ferinæ, & cardialgia. Et si hæc minus maligna sit, ipso morbo tali existente,

¶ Febres ardentes merito fiunt magis in æstate, A sed & in aliis tēporibus, quia vt dicitur tertio aphorismorum, morbi omnes in omnibus temporibus fiunt, quidam tamē magis in quibusdam ipsorum, & fiunt & exacerbantur. Fieri ergo ob victus prauitatem in quouis tempore, etiam hyeme media, possunt ardentes febres, ob naturam autem ipsius temporis, in æstate imprimis, secūdo loco, & in autumno. Nam referre morbos autumnales incipiēs Hippocr. citato lib. aphor. dicit in autumno autem & ex æstiuis multi. Sed cum vtroq; tempore fieri B soleant tales febres, æstate siccantur magis, id est, minus sudatoriæ fiunt, quàm in autumno. Quia, vt dictū est nuperrimè, in ardoribus siccitatis (huiusmodi sunt æstiui) febres maxima ex parte absq; sudore contingunt: in autumno autem frequētes pluuias esse solere, experimento didicimus, & Gal. dicit in comment. primi epidemiωn in ipso principio. Autumno fiūt magis ferinæ, id est, cum vermibus, aut cum fœdis cutis maculis, vel vlceribus, & cardialgia, id est, dolor oris ventriculi, & si hæc mi- C nus maligna sit ipso morbo tali existenti, hoc est, ferino & autumnali, quā si non esset. Ita enim est pathognomicū ipsorum vermium, aut familiare tempori, aliter est iudicium malignæ, & venenosæ materiæ. Hanc esse legitimam huius loci enarrationē facilè intelliges, consulens Gal. in enarratione con textus quatuordecimi sectionis primę sexti epidemiωn, quo ita dicitur, ferinum autumno, & cardialgia, & horrores, & atra bilis. Præterea idem Gal. libello obsoletarum Hippocratis vocum dicit, feri- D rinum apud Hippocratem signare vermes, & sæua vlcera. Causas porrò quibus in autumno hæc fiūt, Galen. docet illo loco ex sexto epidemiωn esse mali succi, tunc temporis abundantiam, & intemperiei aeris inæqualitatem. Multa præterea ad hanc rem facientia nos de autumni vitiis in com. tertiæ particulæ aphorismorum diximus, & rursum paulo post dicemus.

Ascarides vesperi similiter huic: & illa eam potissimum diei partem perturbant, non solum quod magis laboretur. Sed ipsi per se ipsos.

¶ Diei partes analogiam quandam habent cum partibus anni, non immeritò. Quia vtrunq; tempus finitur vna solis circuitione: dies quidem circuitione totius cœli, annus propria ipsius solis. Respondet verò meridies æstati (vtraq; enim est pars temporis maximè solis ad nos accessionis) nox F media hyemi (quia vtraq; parte harum, maximè à nobis sol recedit) horæ circa ortum solis veri: circa occasum, autumno. Quia his horis mediocriter à nobis distat sol, matutinis accedens, vespertinis recedens. Manifesta est analogia, ob quam, qui quouis anni tempore fiunt, ea diei parte, quæ illi respondet, solent exacerbari: Velut æstiui in meridie: hyemales, in nocte media: autumnales, vesperi. Sed nunquid & vernales manè? videtur enim, si quis omnium de ea re conceptæ opinioni, & com- G muni experientiæ velit credere, nullis morbis esse aurora inutilis, nisi fortè alicui febri, cuius exacerbationes contigit in eas horas incidere: id verò nō ob morbi naturam, sed casū, ob materiam. Certe ita est. Nam neq; ver habet morbos aliquos, qui p se, & ob eius temporis naturam, fiāt, cum sit id tempus maximè moderatum, & proinde saluberrimū, vt ipsemet mox dicet: sed per accidēs, ob eum qui est in corpore apparatum, quidam morbi eo tempore fiunt. Itaq; hac causa, nulli morborū est familiare exacerbari summo mane: contra vesperi exacerbantur omnes, quia ea est deterrima hora, vt respondet deterrimo tempori, autūno scilicet. Velut ergo autumno quidam morbi fiunt, magis quam aliis temporibus, omnes autem fiunt eo tempore deteriores, quia est omnium temporum insaluberrimum, ita vesperi exacerbantur omnes ob horæ malignitatem. Quidam verò etiam peculiari quadam ratione, quia sunt autumnales. Hoc ergo est quod dicit Hippocrates ascarides vesperi fatigant, similiter huic, id est, eadem ratione quam hoc tempore, id est, in autumno. Quia vt nuperrimè dictū est, vermium generatio est autumnalis morbus, & illi eam potissimum diei partem perturbant. Non solum quod magis laboretur. Id est, non solū quod omnes morbi eo tempore magis exacerbentur, sed ipsi per ipsos. Id est, ratione peculiari, quia est autumnalis morbus. Non autem soli ascarides, sed etiam omnium vermium genus. Meminit autem ascaridum vt solet, vtens vt exemplo, vna aliqua re, earum in quibus est ratio aliqua communis. Quod ergo prius dixerat nomine communi, Autumno magis ferinæ, dicit nunc in exemplo, Ascarides vesperi similiter huic.

Autumno acutissimi morbi, & maximè lethales. Vniuersim simile ipsi vesperi exacerbari, tanquam ipso anno periodum habente morborum, vt dies morbi. Quale est vesperi exacerbari, tale ipsius morbi, & cuiusq; constitutionis ad se mutuo, cum nihil mouetur in superiori specie, alioqui alterius constitutionis hac principium fuerint.

E ¶ Acutissimi morbi fiunt in autumno & æstate. Nam & in aphorismis cum recensuisset morbos æstiuales, adiecit, autumno & multi ex his. Verum vt ęstiuales acutiores, ita autumnales magis lethales. Quia succi autumnales crassiores, sed deterioris speciei, atrabiliarij enim, ob vstionem maximā, quæ antecessit. Ob quam eandem causam, & ob propriam temporis inæqualitatem, facultates sunt debiliores, & morbi difficilioris iudicij, & vix vnquam sine productione morbi, aut malis abscessibus, aut permutationibus, aut recidiuis, relinquentes. Quo fiet vt & si acutas habeant primas inuasiones, tamen multi ex acutie decidant. Sunt enim autumnales, mortales aut difficilis iudicij. Fit etiā, vt qui acutis correpti, autumno moriuntur, moriantur nihilo tardiùs, sed citiùs etiam quam qui æstate: qui euadunt, euadant tardiùs. Simul ergo acuti, & mortales magis in autumno, quam alio quopiam temporum. Ex his & iis quæ nuperrimè diximus, intelligi potest facilè tota ferè hæc dictio. Autumno (inquit) acutissimi morbi, & maximè lethales: vniuersim, id est, secundum totum annum, seu totius anni rationem habendo. Simile quiddā est quod autumno accidit, ipsi vesperi exacerbari, tanquam ipso anno periodum habente morborum

rum,vt dies quicunq; habet periodū morbi. Quia A quale est vesperi exacerbari, magis quam aliis horis diei: tale est ipsius morbi, & cuiusq; constitutionis ad se inuicem. Id est, tale est, morbos autumno fieri grauiores, quàm aliis anni temporibus, & constitutionum omnium anni, & specierum morborum, qui eas consequuntur, proportio quædam & ratio est, velut ipsarum horarum diei, & diurnarum cuiusq; morbi mutationum ad se ipsas. Quæ proportio eadem semper seruatur, nisi quid in superiori specie nouatum sit. Id est, nisi tempestas no B uam aliquam, & insperatam mutationem faciat. Velut si procedente hyeme, rursum fiat autumni tempestas: aut incipiente vere, antequam iustam longitudinē obtinuerit, æstas incipiat. Tunc enim alterius constitutionis hæc, principium fuerint: id est, morbi tunc quoque mutabuntur, fientq; non quales tempestas, quæ procedebat, afferre erat nata, sed quales ea, quæ tunc incipit. Nam & ipsa mutatio fuerit vt initium alterius tempestatis. Cum morbi non fiant ob hunc aut illum mensem, sed C ob hanc aut illam temperiem. Vt curandum nobis non sit, quotus dies cuius mensis agatur, sed quæ temperies aeris sit.

Quare & annum ad se ipsum ita habere. In temporibus consistentibus, & tempestiuè tempestiua reddentibus annis, constantes & boni iudicij morbi. In inconstantibus verò, difficilis iudicij. Vt in Perintho, cum aliquid deficiat, aut D redundet, aut vētorum, aut non ventorum, aut imbriū, aut siccitatū, aut æstuum, aut frigorum.

¶ Annum dicit ad seipsum ita habere debere, vt tempora fiant consistentia, id est, non recipientia mutationes nisi naturales, & tempestiuas: id est, talia, qualia esse secundum naturam solent, suam quocunq; tempore temperiē afferente. Quia cum tales anni sunt, morbi fiunt constantes (id est, suas naturas, quas habent à principio, retinentes, neq; E facientes mutationes non naturales) & boni iudicij, id est, qui perfectè iudicari solent. In inconstantibus verò anuis fiūt morbi difficilis iudicij, id est, qui vix iudicatur: & cum abscessibus, permutationibus, aut productionibus insperatis. Sed quia nō apposuerat Hippocrates exemplum anni tempestiui, neq; id satis explicuerat, apponit exemplum intempestiui, vt inde illius & huius notitia compararetur, velut rectum indicat obliquum. Vt (inquit) in Perintho, cum aliquid deficiat aut redūdet, ven- F torum aut nō ventorum, imbrium aut siccitatum, æstuum aut frigorum. Ergo tempestiuus est cum nihil horum nimium fit, aut minus quā oporteat, sed tantum taleq; fit cuiusq; horum, quantum & quale, iuxta cuiusq; regionis naturam, quocunque tempore, esse consueuit. Qualia verò esse soleant hæc, quocunq; in loco habent incolæ obseruatissimum. Sed cur nunc Perinthi meminit? an non vbiq; est intempestiuus annus, in quo redundat aut deficit aliquid, ventorum, pluuiarum, aut caloris? G certè. Sed subiit nunc in mētem fortasse ea Perinthi cōstitutio, quam narrabit in parte tertia huius libri. Sed huius dictionis Hippocraticę longiusculam enarrationem inuenies apud Galen. in initio commentariorum primi libri Epidemion.

Ver autem vniuersim saluberrimum est, & minimè lethale.

¶ Ver, vt nuper cœpimus dicere, nullos morbos affert per se, quia ad nullam intemperiem inclinat: sed quia multorum succorum motum cohibebat frigus hyemis, quo soluto frigore, ver fluere finit. Proinde saluberrimum esse dicit, minimè autem lathale: quia qui fiunt, minùs mortales esse consueuerunt, quam aliis temporibus illi ipsi, ob clementiam cœli, & facultatum robur. Sed vtrumq; horum inest veri vniuersim. Nam quodā vere, nihil prohibet insalubrius & perniciosius esse, quodam autumno, ob intempestiuas aliquas aeris constitutiones.

Initia morborum considerandum, an statim floreant. Manifestum autem incremento: ipsa autem incrementa, periodis & iudicationes inde manifestæ, & ipsis in periodis, exacerbationibus, si prius an non, & an plus temporis an non, atq; si magis an non. Omnium autem continuorum, & intermittentium qua longa, & vulnerum, & sputorum cum dolore. Et tuberculorum inflammationes, & quæcunq; alia apparēt posterius. Forte autem & aliarum rerum communium, qua celeriùs, breuiora, quæ autem tardius, longiora. Et in periodis quod prius, & aliud incrementum recucente morbo.

¶ Non dubium est multa verba in hac dictione, atq; adeo in toto hoc libro esse vetustate sublata, alia etiam transposita, alia corrupta. Quod ipse sermo carens nonnunquam congruentia iusta grammaticæ regularis, ac nonnunquā mutilus, & varietas lectionum quæ occurrit in græcis exemplaribus, indicat. Ferè continet tota hæc dictio eandem sententiam, quam aphorismus duodecimus primę particulæ, & si quędam illic dicuntur distinctius quam hic, quædam hic quam illic. Nam in aphorismo docet agnoscere paroxismos & cōstitutiones, ex natura morbi, & temporis, & circuituum incrementis, & ex mox apparentibus: cuiusmodi sunt sputum, vrinæ, & delectiones, & sudores. Hic solas constitutiones (non etiam paroxismos) cognoscere docet, nulla naturæ morbi neq; temporis anni facta mentione, sed ex circuituū incremento, & ex mox apparentibus, & præterea ex communibus signis quorum in aphorismo non meminit. Dicit ergo initia morborum considerandum. Significat verò hic nomen initij, neq; ipsum primum insultū, neq; temp^s cruditatis, sed primos dies, siue primo, siue secundo, siue tertio, siue tam aliocunq; medicus ad ęgrorū accedat. Quasi diceret, mox ac curam suscipim^s ęgrotantiū, cōsiderare oportet ipsos morbos. Considerare verò oportet, an statim floreant. Significat verò illud, statim, nō ipsum principium (non enim florent morbi in principiis) sed q cito: quasi diceret, an citò morbus venturus sit ad summū vigorē, velut in aphor. dicitur, quib. statim vigor est. Oportet itaq; coniectari quātum temporis superfit vsq; ad summū vigorē (idē aūt est hoc, atq; constitutionem morbi inuestigare) nam aliter nulla ratio esse potest instituendi victū neq; curādi morbos. Manifestum aūt (inquit) hoc fiet ex incre-

mento,id est, ex tempore quod vsq; ad incrementum insumitur, & ex celeritate, aut tarditate, crescendi. Nam quo citius venit ad incrementum, eò citiùs finitur morbus: cum sit ea morborum legitima proportio,vt tantum temporis supersit à die quo primum apparent signa concoctionis manifestæ, quantum à primo die ad eum vsq;, exactum est. Præterea tantu citius via pertransitur, quantò celeriùs: quare & morbus veniet ad summū tantò citius,quanto celeriùs crescet. Hoc est quod dicit, ipsa incrementa periodis: hoc est, circuitus indicant,an morbus venerit ad incremētum,& quanta celeritate crescat. Obiter docet, quid ex hac notitia boni eueniet, dicens, iudicationes hinc manifestæ: id est,hinc coniecturam facies,an futura iudicatio sit,& quam cito. Nam acuta iudicātur,& quæ cito veniunt ad vigorem,citò etiam iudicātur. Explicat deinde quo pacto circuitus hęc iudicent, dicens: Et ipsis in periodis,exacerbationibus. Periodus constat paroxismo & interuallo. Paroxismus est tempus difficillimum interualli,seu ipsa exacerbatio. In exacerbationibus ergo tria dicit considerandum, si prius an non, id est, si anticipent horas priorum quæ sequuntur,an non, sed eisdem fiant, aut tardent etiam plus: & an plus temporis an nō: id est,an longiores sint prioribus,an non,sed æquales,aut breuiores: atq; si magis an non, id est,si magis affligāt(id quod agnoscitur magnitudine symptòmatum quæ afferunt)an non,sed æquè aut minus. Nam si anticipant & longiores fiunt, & magis affligentes,morbus crescit: si contraria omnia, decrescit: si omnia æquè accidunt,stat. Si autem quędam talia,quędam contraria,crescat,decrescet,aut stabit,vt hæc illis,aut illa his,præstant, aut æqualis momenti sunt. Velut si febris anticipet (ne sit autem natura anticipans,aut tardans. Nam hoc neq; crementum,neq; decrementum significat, sed naturam morbi) fiat autem tanto minor, siue quod æquiparari possit anticipationi, neq; crescet, neq; decrescet. Ex his itaque tribus considerationibus constat notitia incrementi aut decrementi. Quæ omnia complexus est illis verbis aphorismi, & circuituum inuicè incrementa. Mox addidit in aphorismo: Sed & ex superuenientibus, vt in pleuriticis si mox apparat sputum. In hanc ipsam sententiam,addit nunc: Omnium autem continuorum & intermittētium quæ longa,vt vulnarum,& sputorum cum dolore,& tuberculorum Inflammationes,& quæcunq; alia apparent posterius. Quæ sanè verba nullum idoneum sensum continent, neque congruam orationem constant, libuit tamen ea ita exprimere vt in meo codice reperi. Sunt tamen haud dubiè ita restituenda,vt legit Petrus Iacobus Steue: Omnium autem morborū,tum continuorum, tum intermittentium, longorum,vrinæ, excretiones,& sputa, consideranda sunt, & vulnerum dolorificorum,& tuberculorum inflammationes,& quæcunq; alia post apparent. Hæc verba dignam Hippocratis sententiam continent, & aptè hærent cum his quæ sequuntur. Fortè autem & aliarum rerum communium, quæ celerius breuiora,quæ verò tardius,longiora,& in periodis, quod prius & aliud incrementum reiiciente morbo. Nimirum signa quædam sunt pathognomonica, his definitur propria morbi species (quare necessario accident suis morbis semper) quædam sunt superuenietia quæ superuenire solent morbis, adesse autem à principio nunquam. Huiusmodi sunt signa concoctionis,& contraria concoctioni. Nam incipiunt febres à crudis: cocta aut contraria superueniunt iam crescentibus. Quædam sunt assidentia: hæc sunt quæ adesse & non adesse possunt quocunq; morbi tempore, vt capitis dolor, anxietas,delirium, fastidium, & alia huiusmodi. Porrò quæ superuenientia dicuntur considerantur, non indistinctè, in quibusuis morbis sed quædam in quibusdam,velut sputum in morbis thoracis, vrina in febribus, deiectiones in affectionibus alui, hæc sane in his,aut solum, aut præcipuè. Quæ autem dicuntur assidentia, communia sunt multis morbis. Nam in omnibus quæ dicta sunt, & aliis quam plurimis,consideranda sunt omnia. Proinde referens genus superuenientium, apposuit genera morborum in quibus consideranda, dicens omnium morborum, tum continuorum, tum intermittentium longorum: id est, omnium febriū; seu morborum cum febribus (vt intelligantur etiā febres accidentes)continuorum,qui etiam magna ex parte sunt acuti: & intermittentium qui longi, aut saltem non sunt acuti. Vrinæ excretiones, & sputa,consideranda sunt: & in vulneribus dolorificis,& tuberculis,considerandæ,inflammationes. Id est,an cito & multum inflammentur partes vlceratæ,& tuberculo maior ardor(qualis in suppuratione solet)accedat. Nam hęc in his superuenientia sunt: quia incrementi eorum morborum sunt signa. Consideranda ergo, hæc, & quæcunq; alia post apparent. Quia ea omnia sunt signa incrementi morborum: cognoscitur vero constitutio ex incremento. Referens deinde genus signorum assidentium,& communium (quorum in aphorismo non meminit) dicit,forte autem & aliarum rerum communium, quæ celerius,breuiora. Nam si concursus omnium, aut multorum eius generis, malorum cito apparet,cito moriturum: si bonorum, cito euasurum ægrotum, significatur. Vt in prognostico dictum eidem Hippocrati est. Si ergo insignia eius generis symptomata, seu bona seu mala,tardius appareant,longiora mala significantur. Si simul in periodis quod prius, & aliud incrementum reiiciat morbus,id est, si simul absit anticipatió paroxismorum & prorogatio, & exacerbatio maior. Nam si hæc adsint, tam firma indicia sunt incremēti,vt significent breui finiendum morbū, vtcunq; habeant assidentia. Hæc enim dictum est posse adesse,& non adesse. Sed dices, maiores esse paroxismos & longiores, & interualla breuiora, non sunt signa breuitatis morbi,sed cōtrarij. Nam sunt signa maioris morbi & maioris causę,morbus autem cæteris paribus,quanto maior, tanto fuerit longior,vt & quiuis alius motus. Falso ergo dicit Hippocrates hæc significare, morbum statim vigorem obtenturum. Hic quidam allucinantur magnopere, & incautè incidunt in contrarias assertiones. Sed oportet scire, anticipationem, magnitudinem, & longitudinem paroxismorum, fieri posse ob multitudinem materiæ, siue morbi magnitudinem, aut ob celeritatem, anticipationem quidem magis ob celeritatem: magnitudinem & longitudinem æquè ob celeritatem & magnitudinē: omnia autem hæc ob celeritatem & magnitudinē simul. Quia cæteris paribus, quòd ad celeritatē attinet,

tinet, quantò maior morbus, tantò hęc magis accideot: & cæteris paribos, quod ad magnitudinem, quantò morbus celerior, tanto hæc magis accidẽt. Itaq; quicunq; morbus tantò finietur citius, qoanto paroxifmus magis anticipabit, & loogior ac maior fiet: non inquam taoto finietur citius quam alius quiuis cui hæc non infiot, fed quam ipfemet aut quam alius illi æqualis, cui hæc ooon ioeffent.

Etenim eorum qui ftatim morituri funt, celeres iudicationes, etenim labores celeres, continui, & vehementes. Quæ autem iudicant in melius, ne ftatim appareant. Iudicatoria non iudicantia, partim lethalia funt, partim difficilis iudicationis. Quæ præiudicata, fi cum cruditate iudicata fint, recidiua, fin minus acrifia. Fuerunt autem & lethalia, quæ non parua.

¶ Quia dixerat, iudicationum tempus ex ootitia cooftitutioois morborum agnofci, dicit nunc quo tempore agantur iudicatiooes. Eft verò fumma rei, bonas iodicationes non agi ante coctum morbum. Quia quæ vigore naturæ aguntur, tempeftiuè, & cum ordine aguntur: malæ verò intempeftiuè. Ergo io morituris celeres iudicationes, id eft, quocunq; tempore, & antequam morbos venerit ad fummum, fieri folent. Nam cum mala iudicatione, mors quocunq; tempore, morbi lethalis, accidere poteft: & fi falus, nonnifi exacta morbi inclinaoone. Atq; adeo & fi in fummo vigore morbi moriatur homo, potuerit habere prios moltas euacuaoones malè iudicantes, vel à principio. nam tales fiunt natura non ferente irritationes. Quia labores celeres, id eft, cum celeritate quadam vrgentes, continui, & vehementes effe folent. Quæ verò iudicant in melius, ne ftatim appareant, id eft, non ante actam coococtionem, quia tanto minùs bona font, quantò citiùs fiunt. Tanto enim maior irritatio, & oaturæ impotentia fignificatur. Atq; adeo, & fi pofsint aliquando parte mali fucci euacuata vtiles effe, tollere tameo morhum ounquam pofsint. Iudicatoria autem non iudicantia, id eft, quæ non tollunt aut magnopere minuunt morbos, partim fuot lethalia, partim difficilis iudicaoonis. Itaque femper funt figna mala: quia aut mors fuccedit, aut difficile iudiciũ. Eft difficilis iudicationis morbus, qui per multos abfceffus, & multas permutationes finitur, quod vocatur difcrifia. Sed quędam iudicari videntur, atque adeo integræ falui, cruda adhuc materia, non funt foluta tamen perfectè ac tuto, quia recidiuæ fiunt. Sin autem iudicationes accidunt, id eft, euacuationes, & febres maneot, accidunt acrifiæ, id eft, iniudicariones, quod eft prodoci plurimùm febres, vt vix vnquam finiendæ videantur. Hæc verò fiunt, fi paruæ funt illę euacuationes, vt fcilicet ferri pofsint. Non raro enim hæ cum per impotentiam fiant, profufæ adeo funt, vt homines diffolutis viribus intereant: fiuntq; hæc lethalia, quia oon parua, id eft, quia maiora quàm vt ferri pofsint.

Quæcunq; decretoria cum fiunt, hæc eadem fi non fiunt, difficilis iudicij: contraria autem fignificantia, malum: non folum fi recurrant, fed etiam primaria natura contraria repentia. Vt & malorum fignorum in cõtraria repentia.

¶ In omni agooftica doctrina, fiue ad cognitiooem præfentium & præteritorum, fiue ad perfenfionem futurorum fpectet, optimum argumẽtum eft, ab iis quæ non adfunt. Quia quæcunq; adfunt, fignificant aliquid, illa fi non adfunt, fignificatur contrarium. Velut fi in morbo acuto nobeculam in vrioa fieri feptimo die, booi iudicij fuo tempore futuri eft indicium: hoc idem non apparere, difficilis iudicij eft. Si igitur ita affecto, feptiuoo, octauo, aut nono, nulla manifefta concoctio in vrioa fit, fiat autem aluus lubrica, difficilis iudicatioois fore morbus agnofcitur: ab eo quod adeft, à ventris inquam fluxu, qui adeft, cum adeffe non deberet: & ab eo quod non adeft, à concoctione inquã quæ non adeft, cum adeffe deberet. Sed in decretoriis, id eft, in euacuationibus quæ foluere folent morbos, hoc euenit manifeftè. Nimirum fuot quędam effluxiones, & quibufdam viis factæ, quibufdam morbis congruentifsimæ, quibufdam aliis minus (eoarratum mihi hoc fufiùs eft lib. 10. contr.) velut inflammationi gibbæ partis hepatis mictio, fimmæ, deiectio. Rurfum hepatis inflammationi, fluxus fanguinis ex nare dextra: lienis, ex finiftra. Igitur cum fluere fanguinem ex nare dextra in inflammatione hepatis beoe iudicatorium fit, hoc omninò non fieri, aut non fieri idem, fed aliud, difficilis iudicij eft. Velut fi pro iis euacuationibus quas morbi natura amat, enntrarię fiant, vt fi in inflammatione hepatis fluat fanguis ex nare finiftra, & in inflammatione lienis, ex dextra. Quæ enim contraria fignificant, id eft, decretoria fignificantia contrarios motus, iis qui funt beoe iudicatorij, malum. Id quod fieri poteft recurrente materia ad interna, aut ad partem male affectam. Vt fi abfceffus qui bene fieri cœpit retrocedat. Id enim fignificat contrarium motum, quod quidem eft valde periculofum. Sed non ita folum mala funt, quòd fignificant contrarium: non folum inquam fi recurrant, fed etiam primariæ naturæ contrà repentia: id eft, repentia contra priftinam naturam morbi. Velut fi à priocipio morbi videantur adeffe figna motus materiæ deorfum, & nunc fubito mutato eo impetu, qui huic morbo videbatur effe naturalis, apparere incipiant figna raptus contrarij, in caput facti. Quemadmodum mala figna, quæ in contraria repuot, in contraria fcilicet ei motui, quem per cõueoientem regionem tenere cœperant fucci: & ei qoem natura morbi amabat. Difficilis enim iudicij hoc eft, quia fecundum rectitudinem quandam naturæ familiarem fieri debent naturales euacuationes, bonæ vt fint. Et quæ aliter fiunt, naturam non fatis vincere materiam morbi, figoificat. Sed vt hac prædicendi regula, quæ eft pulcherrima, pofsimus vti, oportet tenere notas, quibus oofse pofsimus, impetum fuccorum, quamcunque in partem fiant, & in contraria mutatum. Proiode Hippocrates qui nihil eorum, quæ vtilia funt, omifit, apponit eas notas diceos.

Confiderare verò fic oportet in coloribus, compreffionibus venarum, tumoribus hypochondrio-

rum, sursum vergentibus, deorsum vergentibus. Sed & multa sunt huiuscemodi. Velut abortientium mammæ graciles fiunt, neque enim contrarium est. Neq; tusses diuturnæ, quoniam vbi testis intumuit cessant: & testis tumor à tussi cessat, & subleuatur. Quæ res admonet nos communionis pectorum, mammarum, geniture, vocis.

¶ Id est, agnosces in quam partem vergant socci, & an motatus impetus in aliam partem sit, ex coloribus. Nam rubor nimius faciei, impetum in superna significat, maximè si simul venæ tumentes sint. Velut contra, mediocris candor; & venarum compressio, significat in aliam partem sanguinem ferri. Quare si cui facies rubebat, & tumebant venę frontis, nunc repentè mutetur color io candidum, & detumescant venæ, intelligemus in contrariam partem mooeri iam succos. In quam autem, intelligemus, ex iis quę parti superuenient. Velut si tūc incipiant eleuari in tumorem venæ crurum, & cutis rubere. Sed & ex tumoribus hypochondriorū, sursum vergentibus, deorsum vergentibus: id est, cum tumores hypochondriorum sunt, coosiderantes in quam partem vergant, sursum, an deorsum, intelligemus, quo inclinent succi. Nam cum tumida, & sursum retracta videntur hypochondria, sursum eunt, (quia hepar suam multitudinem in venas sursum tendentes refundit, quibus tumentibus ille retrahitur) cootrà, com detrahi deorsum videotur. Explicat deinde hæc exemplis, pręcipuè quod de compressionibus partium, ex qoibus receduot succi, dixerat, & quod de tumoribus partiū in quas ferūtur, insinuaoerat. Multa inquit, sunt huiusmodi. Velut abortientium mammæ graciles fiunt (dicit hoc idem Aphorismo 37. particula quinta) reddens huius rei causam dicit, neq; enim contrarium est rationi, quia est magna communio mammis & vtero, id qood alio etiam exemplo explicat. Neque enim rationi contrarium est, quod in tussi diuturna euenit. Nimirum tussis diuturna solet cessare superueniente tumore testiculorum, & hic tumor, superueniente tusse. Obseruauit hoc Hippocrates constitutione prima lib. 1. vbi dixit, multos eorum quos tussis sicca fatigabat, alterius, aut vtriusq; testiculi ioflammationem incurrisse. Horum autem omnium causam esse dicit, communionem pectorum, mammarū, geniture, vocis. Id est, instrumentorum genitalium, quæ sunt vterus, testes, & virile membrum: & vocaliū, quæ sunt imprimis larynx, & nerui recurrentes: deinde, & thorax, & omnia instrumēta respirationis. Horum consensio & communio multis significator indiciis. Mutatione vocis ex vsu veneris, & ex testium defectu: iotumescentia mammarum ex suppressione menstruorū, & iis quæ hic refert, gracilescentia mammarum in abortu, & mutua passiooe thoracis & testium, qua scilicet, ex tussi sicca & antiqua intumescit testis; & ex illius intumescentia, fit tussis. Illa vocalium cum genitalibus communio est manifesta, in venis quæ de mammis descendunt, per musculos rectos abdominis, & committuntur cum ascendentibus ex vtero: & in nerois sextæ coniugationis, eadem enim mittit surculos quosdam in testes, & producit neruos recurreotes. Cum ergo habeant thoracis partes, vias communes cum genitalibus, non mirum tenacem succum qui noo potens excreari, difficilem & siccam tussim facit, per eas, in testes abscedere, & contra, qui non potest in testibus resoloi, noonunquam in thoracem repere.

Abscessus aut per venas, aut per ossa, aut tonos, aut cutem, aut aliæ emotiones. Boni autem sunt, qui infra morbū fiunt, velut varices, lumborū grauitates ex supernis. Optimi verò præcipuè sunt, inferni, & longißimi infra ventrem, & remotißimi à morbo, & qui per effluxionem fiunt, velut sanguis è naribus, pus ex aure, sputum, vrina, quæ per effluxionem fiunt. At abscessus quibus hæc non fiunt, sunt, velut dentes, oculi, nasus, sudor. Sed & quæ sub cutem abscedunt foras, tubercula, velut humentia, & quæ suppurantur, aut vlcus, aut eiusmodi exanthemata, aut squamæ, aut defluuium capillorum, vitiligines, lepra, aut eiusmodi quæ sunt aceruatim fluentia, & non semel repentia, & quæcunque alia dicta sunt. Atq; si non sint pro ratione excretionis morbi indigna. Velut Temeneptis, ex morbo forti ad digitum decubuit, qui cum non sufficeret ad suscipiendum morbum, recurrit. Mortua est. Abscessus aut per venas, aut per aluum, aut per neruos, aut per cutem, aut iuxtà ossa, aut secundum spinalem medullam, aut secundum alias effluxiones, os, pudendum, aures, nares.

¶ Per quas partes agi soleant abscessus, & qui qoibus meliores aut deteriores sint, hac dictione docet, appooeos quædam exempla. Vtitur verò quibusdam repetitiooibus, vt ipse sermo iudicet non satis esse hunc librum expolitum. Hippocrati abscessus est quæcunq; abscessio succorum, vt dictum mihi iam aotea est, non semel, siue cum effluxione extra corpus, siue sine ea, fiat. Narrat p quas partes fieri soleat, illud verò per quas, significat, per quas solet egeri extra corpus, vt per os, nares, aures, aluum, pudendum: & per quas vias abit de parte in partem, vt per veoas de mammis ad vterum: & in quas decumbunt; velut dicimus, per cutem expurgari viscera oborta scabie. Dicit ergo, abscessus, aut per venas, effluente scilicet saoguine, vt de naribus, de hęmorrhoidibus, de vtero aut nō effluente, sed abscedente in partem, vt suppressis menstruis intumescunt mammę, & lac habent, aut etiam inflammantur: aut per ossa. Hoc est quod mox, eundem sermonem repetēs, dicit, iuxta ossa. Nimirum decurrunt sępe succi per periostum iuxta ossa, & nonounquam in ipsa ossa subeont, corrumpuntq; ea. Nonnuoquam per abscessus: aut (ioquit) per tonos. Hic quidam tonorum nomine neruos recurrentes solum intelligi voluot, quia scilicet sectione quarta hoius libri edisserens de recurrentibus, dicit, duo verò toni à cerebro. Sed quòd illi toni sunt, rectè intelligunt: quòd illi soli, non rectè. Ita enim intelligere posſis eos solos neruos esse, si dixero sunt duo oerui à cerebro. Satius ergo

ergo sit putare, tonos dici neruos. Nam mox in repetitione scripsit: abscessus aut per venas aut p neruos, quasi eadem res sit neruus & tonus. Quanquã toni nomen non videtur propriè dici, nisi de neruis motus, quia illis continētur partes in tono. Itaque quod dicit est, abscessus fieri per neruos mot⁹, eos scilicet qui inserti musculis, tendines fiunt. Per hos autem solere secundum rectitudinem fibrarũ deriuari succos, & per tales abscessus resolui nonnunquam crura aut brachia, ac nonnunquam corruptione eorum claudicatem afferri, idq; fieri sæpè deriuatis succis per spinalem medullam, aut secundum alterum, aut secundum vtrumq; latus, res est expertissima. Proinde mox repetens dixit, per neruos, aut secundum spinalem medullam. Exemplo est Fullo de quo lib. 4. occurret scriptum, Fullo collum, caput, septima manus stupida, nona, crus stupidum. Tussis cessauit. Aut cutem inquit (quod etiam mox repetiit) nimirũ per cutem fiunt abscessus omnes cutanei (quorum etiam enumerationē facit in hac dictione) & insensilis euaporatio, & sudor. Sed quia nondum fecit omnium viarum, per quas abscedũt succi, enumerationem, addit, & per alias emotiones, id est, alios succorũ recessus à partibus affectis. Deinde docet dignoscere bonos & malos abscessus. Boni, inquit, sunt qui infra morbũ fiunt, id est, infra partem primario affectam, velut cum fiunt varices, & lumborũ grauitates ex supernis. Sed quia tantùm dixerat, bonos esse eos qui infra morbum, possunt autem esse infra morbum, & tamen in nobilem partem, velut si ex hepate fiant in renem aut vterum, qui abscessus non erunt optimi, cum afficiant partes minimè viles: atque adeo possit aliquis abscessus fieri in partem inferiorem primario affecta, esse tamen malus, velut si ex collo in pulmonē abscessus fiat. Addit, optimi verò præcipuè sunt inferni, idq; nō vtcunq;, sed longissimè infra ventrem positi, & remotissimi à morbo. Nam infra ventrem sunt tantùm crurum partes; omnes quidem externæ & humiles. Dictum autem ei est in prognostico, eos abscessus maximè optari debere, qui eò exteriora expectent, & ad humiliorē partem fiant. Sed vt abscessus, qui sine effluxione fiũt, tantò sunt meliores, quãtò longius ab affecta parte succus pellitur, ita qui cum effluxione fiunt meliores sunt, quàm qui sine ea. Nimirum ita, abscedunt etiam magis. Scribit mox exempla abscessuum cũ effluxione, deinde sine effluxione. Cum effluxione sunt, vt sanguis è naribus: pus ex aure: sputum: vrina. Sed cur addit, quæ per effluxionē fiunt? nunquid hæc quę dicta sunt aliquando sine effluxione fiunt? certè illud quæ per effluxionem fiunt, potest intelligi appositiuè, aut intelligi de sputo, & vrina. Hæc scilicet esse tales abscessus; cum fiũt cum effluxione decretoria. Nam quotidiana mictio, & sputio, non est abscessus. Scribit deinde exempla abscessuũ sine effluxione, dicens; at abscessus, quibus hæc non fiunt, id est, qui non fiunt cum effluxione, sunt, velut dentes, oculi, nasus, sudor. Id est, vt qui ad dentes, oculos, nasum, aut sudore, fieri solent. Nimirum solent in has partes aliarum excrementa decumbere, & ita his affectis alios morbos iudicare. Exemplum abscessus in dentem facti, accommodatissimum est in calce. 4. libr. huius operis, vbi describens tempestatem quãdam insalubrem, dicit, quibusdam etiam dens corrosus est; tertius præcipuè ex supernis: præ omnibus autem hic reperitur corrosus. Hunc abscessum cum huiusmet dentis corruptione iam ergo vidi, sæpiùs autē ad oculos, facta ex dolore capitis, ophthalmia, aut acri lacryma, & nonnunquam oculi corruptione aut procidentia & in nasum, factis Ozenis, aut Polypo. Iam verò sudor crebertimus abscess⁹ est. Sed cur sudorem ponit in iis, qui sine effluxione fiunt? An quia non effluit affatim; vt sanguis è naribus, aut ex vesica vrina, sed magis erumpit ad cutē, atq; inde detergetur? Sed & omnia quæ sub cutem abscedũt per corpus, sunt in hoc genere abscessuum: Hæc verò sunt tubercula, aut vlcera, aut maculæ; aut habentia horum quædam. Tubercula quidem dicuntur omnes tumores præter naturam, & omnes quidē possunt fieri abscessu aliorum malorũ; crebriùs verò soluuntur alij morbi tuberculis humentibus, & quę suppurantur, id est, inflammationibus, quæ emolliuntur & ad suppurationem perueniunt: Vlcera etiam multifurmia fieri solent abscessu, & maculæ, vt vitiligines, & albæ & nigræ, & lentigines. Atq; adeo comitari tales abscessus solet defluuium capillorum, siue alopecia, siue ophiasis. Siquidem succis qui sub cutem capitis abscedunt, corrumpentibus eorum radices, fit. Fiunt etiam abscessu ex aliis morbis exanthemata omnia in quib. est omne gen⁹ scabiei cum sanie, & squamine (sunt verò squamme, vt magni furfures, sicca quædam scabies) neq; solum simplex scabies, sed etiam quæ lepra dicitur, solet abscessu fieri (hæc omnia sunt partim tumores, partim vlcera, partim maculæ) est lepra, tetra quædam scabies, tamen nõ tam altè tenens carnes, ꝗ qui dicitur elephas. Proinde lepra bonus abscessus esse potest: elephas non pōt: Non tamē hęc semper sunt aliorum morborũ abscessus. Nam si cui per febrem longam nascitur scabies febre nihilominus detinente, nō est abscessus, sed est alius morbus, vt si alius quiuis morbus accessisset. Quando ergo hæc abscessus sunt? si (inquit) non sunt semirepentia, sed aceruatim fluentia, atque si non sint pro ratione excretionis morbi, indigna. Id est, si non sint semirepētia, quod duobus modis fieri contingit, aut quòd incœperint erumpere, nō eruperunt tamē bene, aut quòd etsi eruperint, minori tamen quantitate, quàm pro morbi magnitudine. Et quęcunq; (inquit) alia dicta sunt. Quæ scilicet dictum est in bono abscessu desiderari, ne scilicet mox appareat, neq; cũ cruditate, ne sit lethale; quia paruum, ne fiat in contraria primarię naturę, ne recurrat. Hæc itaq; necessaria sunt, vt bonus sit abscessus, & ne minor ꝗ pro morbi magnitudine. Velut Temeui nepti ex morbo forti ad digitũ decubuit, qui abscessus cũ non sufficeret ad suscipiendum morbum, id est, ad suscipiendam totam morbi caussam, recurrit, & mortua est. His dictis facit repetitionem partium per quas abscessus fiunt, mentionem nouam faciens quarundam, vt alui, per quã fieri solent crebri abscessus. ʒ⁹ ꝑ tonis dicit nunc neruos, vt hinc palam fiat, dictos antea esse tonos neruos. Ego verò motus tantùm neruos, dixerim tonos. Addit & spinalem medullam, & os, pudendum, aures, & nares. Per hęc quidē cum effluxionē solere abscessus fieri res est notissima: sed & per spinalem medullam deriuari excrementa, & ita solui grauissimos morbos capitis vidimus. Quin & altera capitis pars, cum altera spinalis medullæ, solet

totius capitis morbos excipere, vt paraplexia solet finire apoplexiam.

Ex vtero menses, quæ iudicationum postridie, vt in lumbos, aut femur.

¶ Hæc dictio variè admodum scripta occurrit. Et nata est varietas partim ex varietate Græcorum codicum, partim ex sententiæ difficultate, diuersis diuersa coniectantibus, & variè proinde mutantibus dictionem. Quidam legunt ex vtero menses: finiuntq; ibi superiorem orationem: moxq; aliam exordiuntur, dicentes iudicationes postridiè fiunt ad lumbos aut ad femur. Sed hęc sententia, aut falsa, aut omnino imperfecta sit. Non enim omnes iudicationes fiunt postridie, neq; omnes quæ ad lumbos aut femur fiunt, fiunt postridie, neque omnes quę fiunt postridie, fiũt ad lumbos aut femur. Non explicat autem quas iudicationes dicat, neq; à quo die sit illud postridie, an à primo morbi, an ab aliquo superueniente signo. Alij proinde ita legunt, ex vtero octomestri postridie iudicia facta sunt, quasi in lumbos, ac coxas malum reperet. Dicunt hi esse narrationem historiæ. Sed malè vbi dicitur, aut in coxas, seu in femur (nam μήρος vtrunq; significat) illi, pro aut, legunt &. Quomodo autem narraret postridie illi mulieri factam esse iudicationẽ ad lumbos aut femur? diceret enim distinctè in quam partem. Præterea hic dicẽs τὰ τῶν ὑστέρων euacuationem videtur significare. Nam abscessus cœperat vocare ἀποστάσιας, euacuationes verò vteri, neque per lumbos, neq; per coxam, neq; per femur, fieri possunt. Proinde ego hanc meam lectionem, & aliam sententiam sequutus sum. Ea est, ex vtero mẽses fieri solere & iudicationes, id est, euacuationes illas menstruas, solere fieri postridie, ex quo in lumbos aut femur dolor decumbit. Id verò est expertissimum, fitque & in iis quibus morbi talibus euacuationibus iudicãtur, & bene valentibus, quibus nõ omnino facilè hę euacuationes erumpunt. Causa est, quia incumbente in vterum succo antequam reseratis osculis in cauum illius subeat, intumescunt venæ, aut quæ ex lumbis in vteri fundum tendunt, aut quæ recurrentes è femoribus in illius os, aut vtræq;.

Et in testes aliquando ex tussi, & testis ipse in se ipsum.

¶ Hæc quoq; est repetitio dictorum antea. Dixerat enim, tusses diuturnæ, vbi testis intumuit cessant, & testis tumor cessat, à tussi. Nunc dicit, aliquando tumere testem ex tussi, aliquando per se, ipsu in se ipso congerente materiam, aut saltem nõ per passionem secundariam. Quo quidem casu, nõ laborat per cõsensum cum thorace. Sed ille potiùs solet in cõsensum trahere thoracẽ, & tusses afferre.

Tussiculosi abscessus, qui supra ventrem non æquè perfectè soluunt.

¶ Tussiculosi abscessus sunt illi, in quos tusses inueteratæ finiuntur. Si ergo rectè dictum noper est, optimi verò præcipuè sunt inferni, & longissimi infra ventrem, & remotissimi à morbo. hi quoque perfectius soluent, infra ventrem, id est, infra cauum thoracis facti, quàm supra. Sed & peculiari ratione hi soluent perfectius. Nam vtcumq; ex thorace descendant succi, liberantur, & expediuntur magis instrumẽta vocis, & respiratus, quàm si sursum petunt. Vix enim est aliqua superiorum partium, quæ non soleat tussim ipsa mouere, etiã cum primaria affectiona tenetur, nedum cum ab ipso thorace malum excœperit. Non ergo æquè perfectè liberabitur pulmo, aut thorax à tussi, euntibus succis sursum, atq; deorsum.

Fluxus sanguinis largi ex naribus soluunt multa, vt Heragoræ. Non agnoscebant medici.

¶ Non solum fluxus sanguinis, sed aliæ multæ euacuationes quarum antea facta mẽtio est, solent soluere multos morbos, non quidem vtcunq;, sed cum fiunt copiosæ, & largæ. Nam tentatæ euacuationes, ne minuunt quidem morbos, & difficilis iudicij aut lethales esse significant. Quod quidem de omnibus decretoriis non iudicantibus, nuper dictum est, speciatim verò de sanguine guttatim stillante, nõ semel hoc ipso opere dicit Hipp. Sed cur deorsum fluxus sanguinis ex naribus, nunc meminit, cum illum inter alias evacuationes jam numerasset? Certè ut admoneret, hunc solere sæpe solvere morbos acutos, ut febres ardentes, & inflammationes internas, in quibus maximè expectãtur judicationes, & solere medicos sæpe falli, putantes malum noxiumq; esse fluxum, cùm tamẽ sit benè judicatorius, & optimus: atque adhibentes medicamenta, quibus, cum maximo hominum malo, naturæ repugnant. Quod medicis qui Heragoræ aderant, dicit accidisse. Sed & hoc etiam in aliis evacuationibus potest contingere, minus tamẽ solent medici imperiti, terreri multitudine dejectionum, aut copia sudoris, quàm sanguinis, utpote in quo animã esse hominibus videtur. Nihilominus si per bonam judicationem exit, non sine magno peccato cohibebitur. Neque verò solum hoc modo peccari hac in re potest, sed etiam ex contraria opinione: si quis omnem fluxũ sinere statuat, decretorium esse putans. Sæpe enim etiã ob vitium sanguinis, aut retentricis debilitatem, aut venæ rupturã, fit fluxus mortiferus. Quid ergo faciẽdum? certè curandum tenere methodum dignoscẽdi salutarem & noxium fluxum. Ea est ut Hip. brevissimè omnem euacuationis speciem complectens, dixit, ex conferentia & tolerantia. Quoniam autem tolerantia, quę ex pulsu & colore, & viribus animalibus spectatur, non admodum exercitatos, quiq; veros facultatum lapsus & non reparabiles, à levibus distinguere nesciũt, potest fallere, satius sit in considerationem adhibere omnia quæ Galen. tertio de crisibus sparsim ab Hippoc. scripta collegit, magnitudinem, & speciem morbi, naturam diei, iudicationem, & signa decretoria, & concoctiones, quæ antecesserunt, aut non.

Qui asperas voces natura habent, & linguæ subaspera: & quæcunq; asperitates à morbu eodem modo. Quæ ergo sunt duræ natura, & sine morbo hoc habent, quæ verò molles & tardiores in peccatum, non bonum: aut prior natura: considerandum & quæ à victu.

¶ Corruptionem loci huius, quæ & in plærisq; Græcis

Græcis exemplaribus,& in versione Iani Cornarij est,facilè notabit quicunq; perpenderit,vt à Petro Iacobo Steue primum, deinde etiam à me restitutus est. Nam hæc lectio,sensum cõtinet Hippocrateum,illa nullum non absurdum. Sed quid contineant hæc verba enarremus. Dictum est Gal.4 de locis affect.cap 8 mihiq; in scholiis, quæ sint vocis differentię,& quas habeant causas vtq; causę nonnunquam in compositione instrumẽtorum, nonnunquam in temperamento, eo maximè quod secundum humidum & siccum sint. Raucam enim vocem humiditate,clangosam siccitate gutturis & asperę arterię fieri. Clangosa verò est etiam aspera. Nam asperà fit ob asperitatem arterię. Asperitas verò contingit in siccitate, quia est vitium figuræ in superficie, figuram autem retinere siccum natum est,humidum minimè. Et quia siccitas parit duritiem,& humiditas mollitiem. Merito ergo clangosa est etiam aspera, & vtraq; differentia siccitatem & duritiem instrumentorũ indicat Ergo qui asperas voces habent natura,asperitatem habuerint naturalem,qui ex morbo,præter naturam. Sed si vox aspera vocalium instrumentorum vitium indicat, cur in asperitatem linguæ id reiicit Hipp. cum lingua in instrumentis sermonis sit,non vocis? Certè quià laryngi & epiglottidi,quæ vocalia sunt,est affixa lingua,& fieri non potest, quin illis siccatis, & asperitatem habẽtibus,lingua quoq; ita affecta sit. Hæc verò potest à nobis melius agnosci, vt quæ in conspectum venit. Quæ ergo linguæ sunt natura durę & sine morbo hoc habent,voces scilicet asperas,(hīc debet suppleri) quæ verò non sunt natura tales, non habent clangosas voces & asperas, nisi cum præter naturam,duritiem,siccitatem,& asperitatem,acceperint. Docet deinde præsagire ex cõtrariis : hoc est ex mollibus: quę verò (inquit) molles & proinde tardiores in peccatum,id est, balbutientes (nam qui sunt humida lingua loquuntur pigriùs,& peccant in prolatione,mutantes quasdã literas) non bonum. Significat enim imminentem paralysim, aut prior natura hominis talis erat: & considerandum quæ à victu. Id est,malum est, nisi id est homini naturale,aut nunc superuenit ex prauo victu,vt si ebrius balbutit. Si ergo neq; ebrius, neq; id natura habens homo,incipit pigrius loqui, & peccare in prolatione,non bonum. Nam paralysis significatur.

Qui magno capite sunt,& magnis ceruicib. ab inclinationibus,& venarum magnitudo, & amplitudo ab eodem: & angustiæ & crassities, & breuitates & tenuitates,à contrariis. Quorum venæ latæ sunt,& ventres & ossa etiam lata. Sunt autem his qui graciles,& pingues contraria horum. Et in iis qui famè macerantur, mediocritates ex his. Ab his consideranda sunt incrementa cuicunq; quæ minuunt,& diminutiones,quæ augent, & incrementis qualia simul augentur,& qualia simul roborantur,& distantia quales communes venarum.

¶Quia caput & ceruix occurrentium nobis hominum facilè perspiciuntur,vtpote quæ in conspectum mox veniunt, docet Hipp. ex his agnoscere totius hominis robur & firmitudinẽ, indicat enim magnum caput, cum quo etiam se prodit magna ceruix,humilis capite in humerum aut pectus inclinante,robur hominis: secũdum facultatem animalem per se quidem, & manifestè, quia caput radix neruorum est,& illud cum spina quæ à ceruice incipit,est radix ossium : ossibus verò & neruis firmatur,& agitur motus animalis : sed & secundum naturalem etiã & vitalem. Nam magnitudo & amplitudo partium,cùm est cum bona figurã,& bona partium concinnitate coniuncta, robur formatricis facultatis indicat Ergo magnitudo capitis concinna, & cum idonea figura (nam si male formatũ sit,quod magnum caput, redundantiam materiæ potius indicabit) significat nõ solum animalis, sed & naturalis facultatis robur: illius,quia eius facultatis origo est,huius,quia ab ea est formatũ. Si verò ambæ robustæ sunt, vitalis etiam fit robusta, quæ calorem naturalem illis impertitur : calore enim aguntur omnia, & calor omnia dilatat. Cum ergo orta attestentur suis principiis, calidum hepar esse indicabunt amplæ venæ,calidum cor amplæ arteriæ. Igitur q̃ magno capite cũ magna ceruice sunt, calidi sunt & robusti, & venarum (intelligit verò Hipp. nomine venarũ etiã arterias) magnitudinẽ & amplitudinem habent: hoc est,venas magnas & ampliter cauas. Nam hæc omnia, ab eadem causa fiunt, & angustiæ venarum, & crassities tunicarũ, & densitas,quæ coniunctam habet stricturã viarũ, breuitates,& tenuitates hoc est exiguitates secundum omnes distantias in mẽbris quibusuis,ex contrariis : puta ex frigore. Sed q̃ amplas venas habẽt, habent etiã mox amplos ventres,id est, omnes corporis cauitates amplas,vt thoracem, ventriculum, & vesicam,& magna ossa,non tñ statim & crassum corpus. Quin potius tales esse solẽt,graciles carnibus,& abundantes sanguine. Quod quidẽ est temperamenti vehemẽter calidi & sicci : pingues,obesiq; contraria habent, sunt enim angustis venis, & ventribus omnibus,& exiguis ossibus. Tales enim sunt frigidi & humidi. Nam frigidi & sicci omnia hæc habent exigua,& præterea graciles sunt. Inter hos sunt alij neq; tam calidi vt illi, neq; frigidi vt hi, neq; vt hi graciles aut obesi,sed bene corporati, benè crassi,& habentes vasa bene magna. Quia calidi sunt cum quãdã mediocritate sanguinis,& temperamenti. Hinc fit, vt aliorũ nulli sustinere possint multam inediam, graciles, qui sunt amplis venis, quià sicci & biliosi cũ sint,facilè exoluuntur, obesi, aut vtcunq; exiguas habentes venas, quia sunt debiles cum penuria sanguinis. Soli illi qui bene temperati,& mediocriter carnosi sunt,possunt in victu tenui contineri, quia robusti, & satis abundantes sanguine. In quã sententiam dixit Hipp. facta mentione graciliũ & obesorũ, & qui fame macerantur, id est, qui famẽ sustinere possunt, mediocritates ex his, id est, sunt quib. hæc mediocriter insunt, calor scil. & amplitudo vasorũ, & corpulentia. Sed contingit dubitare, cum dictũ sit generatim, magnitudinem & amplitudinẽ partiũ ab eodem, & gracilitates & breuitates ac omnino exiguitates à contrario, quo pacto, qui sunt magnis ossibus, venis & arteriis, sint graciles, & qui angustis venis & arteriis fiunt obesi, & valde corpulẽti? Huic dubitationi occurrens Hipp. addit, ab his cõsideranda incrementa cuicunq; q̃ minuunt, & diminutiones q̃ augent, & qualia simul augẽtur, & qualia simul roborãtur.

Quasi diceret, & si magnitudo ac amplitudo omnium instrumentorũ & omniũ partium solidarũ, ab eadẽ causa fiunt, & angustia ac exiguitas à contraria: non tñ omnia quæ in homine sunt augẽtur simul, aut minuuntur: sed quædam sunt, & in quibusdam naturis, quę simul augentur & roborãtur, quædam, & in quibusdã naturis sunt, quæ crescentia afferunt aliorum imminutiones, & imminuta aliorum incrementa. Velut quãtum pinguedinis augetur, tantùm minuitur sanguinis (docet Arist. 2. de partib. anim. cap. 5.) & ita quibus crassescentibus, aut ob mutationem ætatis, aut victus, totius corporis carnosa moles crescit, venæ & arteriæ fiũt angustiores, quia exhauriuntur sanguine, & fiunt densiores, quia pinguescẽtibus tunicis fiunt minora caua: quibus cõtrà, denuo exercitatis, aut ad calidiorem regionẽ translatis, aut ad totum victũ calidiorem, in venis incipiũt sanguis & spiritus augeri, carnea moles incipit minui. Quibusdam autem simul augentur & roborantur omnia hæc. Velut si quem velis, frigidum natura & siccum, & proinde gracilem, & membris omnibus & partibus simplicibus, cum penuria succorum, transferre ad meliorem naturam, calido & humido victu, exercitationibus, frictionibus & inunctionibus idoneis, omnia simul augebuntur, & roborabuntur. Oportet verò hæc omnia nosse & considerare, ad agnoscendum temperiẽ & robur hominum. Sed quorsum Hippoc. de abscessibus & decretoriis euacuationibus differens, ad magnitudinem capitis, & disputationem de temperamẽtis nunc diuertit? Profecto tam difficile sit vnum quendã ductum, & ordinẽ, in hoc secũdo libro inuenire, vt in quibusdam sententiis omnino fieri non posse videatur: tñ nunc videtur locus hic, alteri, libri sexti, sectionis sextæ, respondere: & ratio ordinis loci huius ex illo intelligi. Illic enim ita dicitur: Quibus sanguis multus ex narib⁹ fluit, quibus quidem colorum priuationes exactæ, his parum prosunt, quibus autẽ rubri colores, non similiter, & quibus capita bonæ tolerantiæ, prosunt, minimè autem, quibus non. Hæc duo loca ex seipsis explicãtur mutuò. Nam illic dixit capita firma bene ferre fluxionẽ sanguinis, sed quæ essent firma capita tacuit, hic explicuit, dicens esse magna cum magnis ceruicibus. Ergo cum dixisset sanguinis fluxum multos iuuare, quosdam autem lædere, addidit firma capita esse talia, vt scil. intelligamus quod illic explicuit, qui talibus sunt capitibus, solere iuuari fluxu sanguinis. Hac occasione venit mentio firmitudinis capitis. Hinc verò nata est disputatio fusior, de habitu corporum & temperamẽtis: docuitq; graciles esse latis venis & magnis ossibus, obesos cõtrà, angustis venis, quosdam in quibus simul augescant hæc. Nosse verò oportere hæc plurimũ, quod exangues & pingues, fluxu sanguinis lædantur, sanguinei siue graciles, siue bene carnosi, iuuentur. Addit considerare etiã oportere, quales sint distantiæ communes venarũ, hoc est decisiones cõmunes venarum, & quo modo in quamcunq; partem corporis distribuantur venarum rami. Nam ita constare poterit quęcunq; pars cum qua habeat venas communes. Iuuantur verò quibus sanguis fluit secundum rectitudinem, siue sponte siue arte fluxio fiat: non iuuantur, quibus ex cõtrariis. Vt si cui calido hepate, aut inflammatione tentato, fluit sanguis de nare dextra, bene fertur, sin de sinistra, non ita refert ergo multum, nosse, & quæ simul augentur aut non, & dissectionem venarum, cum ad alia multa, tum vel maximè ad iudicandũ, an sanguis vtiliter fluat, an cũ noxa.

Abdominis ruptura, quæ quidem circa pubem sunt, plerunq; sunt statim innoxia. Quæ verò parum supra vmbilicum in dextra parte, dolorifica hæ, & fastidiosa, & vomitum stercoris facientes, vt quod Pittaco. Fiunt autem hæ, aut plaga, aut distentione, aut alterius insultu.

❡ Abdomen est id quod tegit totum vẽtrem inferiorem, constat, cute, pinguedine, & octo musculis, huic desuper hæret peritonæus, ad mediũ quidem ventris secundum longitudinẽ concrescens cum tẽdonibus musculorũ. Rupturæ possunt fieri hac in parte, aut diciso abdomine secundum altitudinem: cute inquam & musculis ac peritonæo simul: velut cum vulnera penetrantia inferuntur telo aut gladio: aut incipientes ab interiori parte cute quidem sana, dirupto aũt peritonæo, vel solo, vel simul cum musculis, aut eorũ aliquo. Fieri autẽ hoc solet, distentione facta motu aliquo vehemẽti, vt clamore, aut saltu, aut casu, aut incidẽter aliqua aut vtcunq; illata plaga. Solum peritonęũ dirumpi supra inguina, leue est, nisi attingat diruptio eã partem, qua concrescit cum tendonibus musculorum. Si autem ea parte rumpatur, aut in inguine, aut superioribus lateribus, aut qua nascitur scrotũ, excidunt loco suo, quæ intra illum natura cõtinentur, faciuntq; ita conspicuum tumorem: in inguinibus quidẽ aut superioribus partibus, per solam ruptionẽ, in scroto per hanc, aut laxitatem. Vocanturque hæ omnes, herniæ. Quin & quæcunq; magnæ intumescentiæ scroti, etiamsi per dilatationẽ externæ cutis, internis omnibus partibus sua loca tenentibus, fiant, aut multa aqua in eo collecta aut flatu, vt sit velut eius partis ascites aut tympanites: atq; adeò si ipsa testiculorum carne plurimum aucta, scrotum intumuerit, vocãtur herniæ, varia nomina accipiẽtes à loco, aut causa. Vt dicatur bubonocile, enterocile, hydrocile, sarcocile, pneumatocile, aut tantũ cile. Sed hæc persequi, nunc opus non est, ac multo minus curationem. Illud tãtum nosse expedit cum omnes abdominis rupturæ dolorosę sint, & partes subiectas debilitari faciant, non tamen omnes æquè, sed quæ circa pubem sunt plerunq; sunt statim innoxiæ, id est, non tantam afferentes noxam, vt nõ sint multi, qui secundum eas partes rupti, longam vitam agant, non admodum miserã. Quæ verò parùm supra vmbilicũ, maximè in dextra, multo sunt periculosiores, quia per infernas rupturas intestina solùm possunt exire & alterari, & ea quidẽ crassa, per supernas verò, omentũ simul, & intestina gracilia. Omentum verò excidens loco proprio, admodum lęditur, quia, vt dicitur in aphorismo, si omentum exciderit necesse est putrescere. Intestinorum gracilium quæcunq; læsio maior est. Vlcerata enim non curantur (vt aliquandò quidem crassa) intemperata verò aut obstructa, ꝓ dolore colico, qui in crassis intestinis fit, volnulum vocatum afferre solent, morbum perniciosissimũ, & à quo vix vllus euadit: cuius propria signa sunt, dolor acutissimus supra vmbilicum, fastidium, & vomit⁹ fecum. Maximo ergo in periculo sunt, quibus

bus ruptio abdominis supra vmbilicum est, quia parati sunt ad voluulum. Quid Pittaco cuidam euenisse dicit, quem verisimile est, ex ruptura facto voluulo, interiisse.

Quibus quod est inter abdomen & cutem inflatum est, & non subsidet, & color qualis valde pallidus, qui ex albo colore, ab hepate totum quod huiusmodi, & ab hoc hepatici morbi in his: & icteri ab hepate in subcandidum, & aqua inter cutem laborantes, & leucophlegmatici, qui autem à splene, nigriores, & hydropes, & icteri.

¶ Hepatici dicuntur quicunque laborant morbo longo hepatis, vt intemperie, quæ cum debilitate coniuncta sit, aut difficili obstructione (nam eum qui inflammatione hepatis laborat, non dicimus hepaticum, sed ita affectum) harum affectionũ maxima iudicatio est ex colore faciei: quia cũ sit propria succorum officina, & tales in cute florescãt colores, quales humores abundãt in corpore, necesse est vitium sanguinis in hepar reiici, & colore prodi. Ergo vitiosus color præter naturam per totam cutem factus, malum aliquod hepatis primarium, aut secundarium, necesse est indicet. Quia omnia actio læsa indicat vitium proprij instrumenti: species autem coloris talis, speciem affectionis indicabit. Velut hydrops & regius morbus, qui in hoc morborum genere sunt præcipui, coloris vitiosi specie iudicantur. Nam vtrique habent minimè rubrum, neque bene candidum, neque omnino naturalem, sed albidum inter mortuum; & velut ex pallido & albo. In hydropicis verò, est albi multùm, pallidi omnino exiguum, vt magis sit malus modus albi, quã pallor: in ictericis, est pallidi coloris multum, vt in quibusdã partibus, crocei dissoluti color. Dicitur verò etiam hic color subalbidus, quia vacua rubore cutis candidã est, & fit quidam color, referẽs effusionẽ flaui per candidum, & hæc quidem, habẽt icterici, & in omni hydropis specie laborantes. Addit Hippoc. & leucophlegmatici, quasi leucophlegmatia non sit hydrops, sed aliud hepatis malum, hydropi analogum loco affecto & causa, hydropis vero sint tantũ duæ species, ascytes & tympanites. Galen. certè tres species esse ponit, leucophlegmatiam inter eas recensens. Hip. videtur hanc ab aliis separare, velut certè, & vulgus hominum ex solo vẽtris tumore hydropem indicat. Nihil refert modo intelligatur, omnes has passiones hepatis esse: Quibus color albidus est, vt leucophlegmaticis & hydropicis, hepatis per se aut per consensum, cum ventriculo, intestinis, aut pulmone (hęc enim non mutant colorem ad aliam speciem) frigidam: quibus verò pallidus valde vt ictericis, calidam & siccam intemperiem sine obstructione nõnunquam cum solo vitio sanguinis, plærunque cũ obstructione. Non sunt autem hæ affectiones semper simplices, sed componi possunt, cum inter se, tum etiam cum aliis. Velut siquis morbo regio laborans hydropicus fit: huic color flauus, cum albido incipiet permisceri. Verum bilis effusio plurimum huius complicationis cognitionem, quæ ex specie coloris haberi posset, interturbabit. Maxima distinctio continget ex tumore ventris, qui iam icterico superueniet. Nimirum ab ascyte est inseparabilis tumor aquosus vẽtris, & à tympanite, flatuosus, quia in illa multã aquã, in hac multus aer, tenet id cauũ quod est inter intestina & peritonæum. Hinc fit ille tumor qui manui occurrit. Atqui vulgus hominum putat, eam materiã inter carnem abdominis & cutem contineri. Nam ex hac vulgari opinione natum est nomen Latinũ, aqua intercus: & Hispanum, *agua entre cuero y carne*. Hanc opinionẽ sequutus Hippocrates describẽs per propria symptomata hydropem, dicit, quibus quod est inter abdomẽ & cutem inflatũ est. Non quod Hippocrates ignoraret ipsum etiam abdomen, distentum esse, sed quia istam diligentiã modo sermo nõ desideraret. Itaque si morbus regius & icterus simul hominem tenet, color ad albidum aut pallidum inclinat, vt alter altero magis affligit. Euidens autem cognitio fit ex tumore ventris. Cùm aliis etiã copulantur hi morbi: vt cum ex liene fit hydrops, aut morbus regius. Nam vterque morbus incipere potest ab ipso hepate primario laborãte, aut cõsentiente cum alio membro male affecto: sæpissimè autem veniunt ex liene, quia refrigeratus lien refrigerat hepar, fitque hydrops, aut obstructio, quæ lienem obsidebat, vsque ad hepar producitur, fitque icterus, sed vteruis horũ morborum ita factus sit, erit cum alio complicatus, qui dicitur icterus niger. Hic est, cum atra bilis diffusa per totum corpus, cutem tingit: fitque liene nõ satis purgãte sanguinem ab atrã bile, vt dictus antea icterus, vesica fellis non purgante satis à flaua. Vtrunque autem fieri potest, aut bile plurima genita, aut parte ad quã pertinet expurgatio debilitata, aut via obstructa. Si ergo ob debilitatẽ aut obstructionem lienis portio melancholiæ, quæ cutẽ possit denigrãre, diducitur, antequã hepar debilitetur aut obstruatur, fiet solus icterus niger, & color, tantum niger: si autem iam etiam debilitetur hepatis vis concoctrix, fient simul hic & hydrops, eritque color ex albido & nigricante: si autẽ obstruatur qua parte expurgatur fel; fient ambo icteri, flauus & niger, & color etiam ita mixtus. Quòd si hepar ambo patiatur simul, intẽmperiem dico & obstructionẽ, fient dicti tres morbi simul: duo icteri & hydrops, atque color quidam nascetur, qui hæc omnia mala ex parte referat. Verum fieri non potest, vt lien debilitatem attulerit hepati, non debilitatus: aut obstructionem, nõ obstructus. Quarẽ si hydrops aut icterus à liene cœperint, necesse fit melancholiam iam male expurgari. Necesse ergo sit, eos qui à liene cœperint, nigriores esse siue hydropes, siue icteros. Sed enarremus totam hãc orationem. Quibus (inquit) quod est inter abdomen & cutem inflatũ est, id est, quibus regio ventris inferni tumida conspicitur, vt in hydropicis, & aliis omnibus, quibus tumores duri hypochondriorum sunt: & nõ subsidet, id est, & non citò subsidet, vt quibus ex lauta cœna, aut larga potione, aut satietate fructuum horariorum, aut olerum, aut etiam ex collico dolore, intumuit (nam ob tales occasiones solet tumere sine morbo hepatis, sed mox cõquiescit, velut certè aliorum omnium morborum, ob manifestas quasdam causas, solet species apparere, sed duratione diiudicantur. quia scilicet talia mox cõquiescant) & color est qualis valde pallidus. Sed quia non, is tantùm qui propriè dicitur valde pallidus, quique in ictericis cõspicitur, indicat malum hepatis, sed etiã

albidus color hydropis, addit, is qui exalbo colore, id est, nõ solùm qui propriè est valde pallidus, sed qui vtcumq; ob vacuitatem ruboris, & coloris viuidi, vocatur vulgo, nunc pallidus, nunc albidus: ab hepate totum quod huiusmodi: id est, vtcunq; homo colorem habeat albũ aut pallidũ, aut velut ex his mixtum, & ventrem tumidum quod fit per inflationes aut tumores scirrhosos hypochondriorum vel abundantiam aquæ aut flatus inter intestina & peritoneum in hepate esse malum significatur: & ob hoc hepatici morbi in his, id est, & hanc ob causam hepatici morbi dicuntur, quibus hęc adsunt symptomata, & icterici, & aqua inter cutem laborantes, id est, tympanite aut ascite, & leucophlegmatici, qui ab hepate sunt, id est, qui id per primariam passionem hepatis habent (aut saltem non ex liene) ad subcandidum inclinant, id est, colores habent citra rubrum, & expertes nigritiæ. Hydropes autem & icteri, qui à liene incipiũt, nigriores sunt.

Et vlcera quæ ægrè sanescunt exalbidorum, & lenticulosorum, & cutis valde finditur, & labia, vt Antilochus & Aleuas: quod ab humoribus ex corpore salsuginoso: quod sub cute maximè & à capite, cum à pulmone calefit.

¶ Aphoris. 8. sextæ particulæ dictum est, hydropicis vlcera facta in corpore ægrè sanatur. Hoc idẽ dicit modò, causam præterea apponẽs. Dicit ergo, vlcera quæ ægrè sanescunt exalbidorum, & lenticulosorum, & cutis valde finditur & labia. Id est, vlcera quæ fiunt in corporibus exalbidis, simul cum maculis quibusdam lentibus similibus, cum & cutis multum finditur, & labia, qualia erant quæ Antilochus & Aleuas passi sunt, ægrè sanescunt. Quæ quidem duabus affectionibus lethalibus & in extremo iam constitutis hydropi & phthisi, accidere consueuerunt, in vtrisq. quidem ob humorem salsum. Hic tamen colligitur in hydropicis sub cute in toto corpore, idq; est frequentissimum, & maximè fieri consueuit: fit autem etiam salsa pituita à capite fluẽte cũ à pulmone calefit, vt in phthisicis. Nimirũ solet id malum incipere à catarrho, & procedere vsq; ad hæc vlcera insanabilia. Repletur caput pituitoso succo, qui fuliginum quæ de pulmone ascendunt, calore, fit salsus, & defluit, imprimis quidem in ipsum pulmonem recta, deinde verò & per habitum corporis deriuatus. Inprimis ergo ob salsam qualitatem corrodit exulceratq; pulmonẽ, deinde cum plurimum in eo malo processum est, etiam cutem corporis, & ob hanc quæ in corpus defluit salsam humiditatem, & ob proprij cuique parti alimenti corruptionem. Quę corruptio, cum ob materiæ differentiam varia sit, varias etiam parit maculas lentibus similes. Qua autem hæc vlcera ægrè sanescunt, dicta est mihi causa in commentario aphorismi. Ea est eadem quæ facit, puta salsa humiditas: cum vlceratæ partes non aliter possint curari, quàm siccatæ & expurgatæ.

Occasiones vnde ægrotare cœperint considerandum, siue capitis dolor, siue auris, siue lateris. Signum autem in quibus dentes & in quibus bubones.

¶ Occasiones morborum dici solent causæ procatarticæ, quæ occasionem ægrotandi præstitere, quo significato haud dubiè verissima esset hæc sententia. Nam multum refert considerare qua causa ægrotare cœperit homo, ob inediam an ob multũ cibum, ob æstum an ob occursum auræ frigidæ, ob vigiliam, ob somnum nimium: ad cognitionẽ quidem per se, ad curationem vero ex accidenti. Quia à contrariis causis non potest omnino eodem modo esse affectum corpus. Vtcunq; autem affectus differat, debet esse ratio curationis alia. Tamen hic aliud est quod occasionis nomine significatur. Nã ἀφορμὴ non fert hanc significationem, & illud ὅθεν ἤρξαντο κάμνειν, id est, vnde cœperint ægrotare, significat esse partem primam, seu primum impetum à quo morbos cœperit, & multo magis id indicant exempla. Nam (inquit) siue capitis dolor, siue auris, siue lateris, fuerit. Signum autẽ in quibus dentes, & in quibus bubones. Ergo quod docet est, cõsiderare oportere, vt cœperit ægrotare corpus, & ex qua passione cœperit morbus, si febris cœperit ex dolore capitis, siue ex dolore auris, siue lateris, siue quacunq; alia passione: Sed dices quid refert hæc considerare? videtur enim satis esse scire quæ passio sit nunc, & si nescias quæ fuerit. Certe refert multum nosse quale fuerit initium passionis quã suscipimus curandam, & qui decursus, quotcunq; mutationes fecerit malum: idq; siue prioribus passionibus abeuntibus, posteriores acciderint, siue manentibus, accesserint. Si recesserint nosse oportet, quot, quæ, & quo ordine fuerint, si maneant, quo ordine sint factæ. Velut si duo occurrãt febricitantes, nunc quidem eodem modo. Alteri verò ex capitis, alteri ex renum dolore, facta sit febris: nosse quidem id distinctè oportet: atq; si cui simul dolent, aut vtcunq; affecta sunt, ventriculus & caput, nosse oportet, an capitis dolor priùs afflixerit, & vẽtriculi deinceps subsecutus sit, an contrà. Refert enim hæc consideratio, & ad agnosticam, & ad prognosticam, & ad curationem. Nam si dolor ventriculi antecessit, dolor capitis per consensum esse putabitur, & curatio incipiet à ventriculo: si dolor capitis antecessit, ea putabitur esse primaria affectio, & curabitur per se: atq; si dolor capitis vehemens ante febrem, aut ea incipiente fuit, merito timebitur raptus materiæ in eam partem, & præcauebitur admoto oxyrrhodino. Si doluerint renes, in illos etiam timebitur, & cauebitur decubitus. Quia si quæ pars ante morbum doluit, in eam morbus firmatur. Sed quid est quod addit, signum autem in quibus dentes, & in quibus bubones? Certè sunt exempla quæ forte fortuna tunc occurrebant curanti, & in memoriam venerunt scribenti Hippocrati velut si cui cum dolore dentium facta sit febris, timeri debet partibus superioribus, & ipsi dentes solent excidere iudicatoriè, vt antea dictũ est. Iam verò si cum bubone cœperit, non est exigui momenti nosse, quia febres ex bubone singularem malitiam habent, vt in aphorismo dictum est, & singularem curam exigunt.

Quæ fiunt vlcera, & iudicant febres, & tubercula, quibus hæc non accidunt sublata iudicatio. Quibus verò interius relinquuntur, his certissimæ reuersiones, & celerrimæ.

¶ Dictum

¶ Dictum est ab Hippocr. quæcunq; indicatoria signa fiunt, eadem hæc si non fiunt, difficilis sunt iudicationis: ergo & vlcera sponte nata, & tubercula, cùm decretoria esse solere multis morbis, dictum etiam nuper sit, si iis morbis, qui tales indicationes amant, non fiant, difficilis iudicationis, aut impeditæ iudicationis, id sit. Morbi verò, quibus sunt tales iudicationes, familiares sunt, vt in Prognostico dicitur, febres quæ prorogantur, saluo affecto homine. Proinde ego soleo mox ac febris aliqua videtur produci, & ex crassis succis pendere, estq; laboriosa, si quæ pars ignobilis dolet, aut doluit, in eá abscessum vocare: sin nulla talis sit, omnes partes adenosas fouere calente oleo, aut etiam alia inonctione conuocante. Nam quibus cùm iuxta naturá morbi deberent erumpere, hæc manent interius, vel non satis erumpentia, etsi incœperint, vt cùm fiunt abscessus minores, quàm vt prosint, vel ne tentantia quidem erumpere, celerrimę & certissimæ sunt recidiuæ. Nam si abscessum succorum facere natura non potuit, multò minùs possit euacuationem. Quæ verò relinquuntur in morbis, recidiuas faciunt.

Crudos & humidos secessus milium solidũ in oleo coctũ sistit. Vt nautæ puer & Myriochaune.

¶ Deiectiones madentes nõ biliosæ, quales per diarrhœas fiunt sæpè, debilitata retentrice facultate intestinorum, vocat crudos & humidos secessus. Curatur hæc diarrhœa vsu siccátium & adstringentium, cùm retentrix humiditate & laxitate maximè debilitetur. Non raró opus est medicamẽtis deuoratis, & per sedẽ iniectis, & admotis: sæpè autem sola mutatione victus ad sicciorem, & qui suapte natura difficile descendat, curatur: vt caseo veteri, & duris ouorum vitellis, & hepate asso, & aliis huiusmodi, in quibus etiam est milium integrum oleo coctum, aut solo, cum iure aliquo. Milij quidẽ in hac Hispaniæ parte rarus est in cibis vsus, tamen pro eo vtimur ad diarrhœam, oriza cocta iure carnium, aut oleo. Prosunt etiam esculenta, quę orizæ polline parátur, vt qui vulgò dicitur *manjar blanco*. Proderunt ergo etiam quæ parabuntur ex milij farina, non tamen ipsum solidum milium: cuius in nautæ puero, & in Myriochaone periculum Hippocrates fecerat.

Sectio secunda.

MVlier cor dolebat, & nihil remittebat, sed in mali punici succum polentam inspergens, & semel in die comedens, depulit, & non vomuit, qualia quæ Charion.

¶ Haud dubiè hìc, vt & alibi semper, καρδιαλγεῖν significat habere dolorem oris ventriculi. Nam ratio curationis id indicat, & quòd, velut quiddam notatu dignum, Hippocrates narrauit, hanc non vomuisse. Accedit quod magna coniectura est, hunc Charionem, cuius hìc mẽtio fit, esse illum Charionem primę partis 4. Epid. Aut hìc aut illic corrupto nomine. Nam ille habuit capitis grauem dolorem, & turbatam aluum ex tenuibus, & tremorem labij inferioris, notas acris confluxus in ventrem, & decimasexta vomuit biliosa multa. Itaq; cùm nomen ægroti occurrat, vna literula mutata, idem, & narratio, quod ad vomitionem attinet eadem vtrobique, videtur esse ille ægrotus. Charion verò laborauit ore ventriculi confluẽtibus in illud multis & acribus excrementis, quæ quidem mox pariunt cardialgiam, seu cardiogmon: id est, dolorem, aut morsum oris ventriculi. Malum sanè non leue: ob consensum magnum partium principum cum illo. Nam quibusdam affert lipothymiam, aut etiam syncopem, consentiente corde, quibusdam vertigines, suffusorum visa, conuulsiuos motus, atque adeò epilepsias, consentiente cerebro. Quibus ob cruditatem acidam, aut redundantiam flatus, vel crudorum succorum, aut intemperiem frigidam, os ventriculi dolet, calorifica ratio curationis debetur: quibus verò ob cruditatem nidorosam, aut confluxum biliosorum excrementorum, aut omnino calidam intemperiem, adstringens & refrigeratoria, vt bilis feruor sedetur, & laxatus ventriculus adstrictione roboretur: vt ea quę adest bilis, dolorem non faciat, & quæ nondum venit, fluere desinat. In quem vsum laudatur meritò malum punicum, vtcunque eo vtaris, siue totis granis per se, aut cum pane mandocans, siue hausto succo solo, siue panis micis in eum intinctis, siue eum succum cum aliquo idoneo cibo admisto comedas, vt cum ptisana, aut cum amylo, aut cum polenta. Paratur polenta ex farina hordei. Ergo paratis pulticulis ex farina hordei, aut farre cum succo mali punici, curari potest id malum, quia replebitur ventriculus, attemperante & adstringente cibo. Ego sanè iam aliquot cardialgicos & pyerocholos iuui, solùm præcipiens, vt tota æstate vterentur pro vino decocto totius mali punici, totius, inquá, cum cortice & granis. Dicit igitur Hippocrates, mulierem cardialgicam, quæ citra intermissionem vexabatur, curatam esse polenta, insperso succo mali punici, & μονοσιτίῃ, id est, & semel in die accipiens. Sed dubitet aliquis: si dolor ille ex frigore erat, quo pacto posset esse succus mali punici vtilis: si vero calidus cur semel solùm in die capiebat cibum? Nam qui ita affecti sunt, nulla re magis læduntur, quàm ieiunio, vsque adeò, vt nisi summo mane cibi aliquid capiant, ante consuetum prandij tempus linquantur animo, aut saltem grauem morsum sentiant, atque nusquam melius habeant, quàm cùm plenus cibis venter est, quibus bilis imbibatur, & astrictus ventriculus non recipiat. Certè ille affectus erat fluxio calidorũ, vt & in Charione, & qui ita affecti sunt, debent accipere cibos, neq; exigua quantitate, neque tenues, quia tales vitiantur, & augent cacochymiam: si vero accipiuntur multi & crassi, liberant à fluxione, & coquuntur. Non tamen possunt coqui multi & pluries accepti, à ventriculo præcipuè male affecto. Proinde semel & copiosè pasci debent. Sed quia neque longum interuallum sine omni cibo possunt transigere, vti debet mane & vesperi cibis quibusdam lenibus & medicamentosis, vt polenta cum succo mali punici. Itaque Hippocrates non vocat hìc μονοσιτίην vnicam degustationem cibi, sed vnicum prandium: vt consilium sit semel bene prandere, & aliis horis aliquid medicamẽtosum, quod replere corpus nõ possit, degustare. Vt si consulas primo mane accipere micam panis, ex vino diluto per hyemen, ex succo

mali punici in æstate: & cœnæ tempore polentam cum illo succo, aut assum pyrum. Illa igitur mulier ita cutata est, semel quidé bene prandens, alus horis medicaméti loco accipiens polentam cum succo mali punici, & liberata quidem est, non vt Chærion, sed sine vomitibus: quod quidem indicat intemperiem fuisse maiorem, quàm pro multitudine materiæ.

Mutationes iuuant, nisi ad malum mutentur, velut à pharmacis vomẽtibus febrium causa, fines in meraciora putrefactionem significat, vt Dexippo.

¶ Vt in Aphorismo 14. sectionis 2. dicitur, in alui fluxionibus mutationes deiectionum iuuant, nisi ad praua mutatio fiat: id cùm in spontinis fluxionibus verum fit, tum multò magis in iis, quæ pharmaco accepto fiunt. Nam si quam significationem malam præstare potest deiectionum varietas, multorum & diuersorum excrementorum, & multiplicis cacochymiæ, hanc minuit pharmacum. Nam ne prauæ quidem & variæ excretiones, quæ cum accepto pharmaco fiunt, adeò malæ sunt, vt Aphorismo 21. particulæ 4. dicitur, his verbis: Deiectiones nigræ, velut sanguis niger sponte venientes, & cum febre & sine febre pessimę sunt: & quantò plures fuerint peiores colores, tantò deterius. cũ medicamento verò melius, & quantò plures fuerint colores, non malum. Si ergo varietas in pessimis, quæ sponte facta mala est, facta cum pharmaco est minus mala, varietas in minus malis, quæ, vt causa prodest, & vt signum minus mala est, quàm vnica admodum sincera perseuerans, cũ pharmaco proderit multò magis, quàm sine illo. Ptoinde addit Hippocrates hoc loco, velut vomẽtibus à pharmaco febrium caosa: id est, velut in iis, quibus ob febres pharmaca solemus propinare. Dicit verò vomentibus, quia vt ex aliis locis constat, erat illo seculo maximus vsus vomitionum expurgantium. Sed sit ita: iuuet mutatio deiectionum non prauarum, quia perpurgant corpus, sed vt signum, vtræ sunt deteriores, variæ an simplices? Videntur enim deteriores esse variæ, quia multiplicium excrementorum redundantiam significant. Certè non potest hoc sine distinctione dici, neutræ enim sunt simpliciter meliores. Sed deiectiones sinceræ sunt, quædam quia non habent manifestam alterius generis permistionem, vt tantũ biliosæ: quædam quia & à suo etiam sero sunt depuratæ, vt quæ dicuntur biliosæ sinceræ, vt vitellinæ & æruginosæ. Variæ sunt, aut ex tantum malis, vt ex simpliciter crudis & biliosis: aut ex pessimis, vt ex opima nigra & fœtida, & cruenta. Quæ variæ & pessimæ sunt, omnium sunt pessimæ, vt dicitur in Prognostico, & Aphorism. 21. part. 4. quæ variæ ex tantum malis aut crudis, peiores sont vnica syncerâ non omnino pura, quia multitudinem excrementorum significãt: sed minus malæ, quàm vnica sincera secundo modo. Quia talis admodum mala est, & vituperatur Aphorismo 7. part. 7. vbi dicitur, Meracæ alui egestiones, malum. In quã etiam sententiam, causam simul reddens hîc dicit, fines in meraciora potrefactionem significant, vt Dexippo: id est, mutationes excrementorum finiri in vnam speciem meracioris excremẽti, graue est, quia significat putrefactionem, Id est, magnam excrementorum corruptionem, & magnam vim, & firmitudinem causæ corrumpentis. Nam in quacunque actione naturali cùm omnes materię partes in vnam speciem trahuntur, magna effectricis causæ potentia significatur. Nam cùm ea est minor, dimersa gignontur, secundum conditionem materiæ. Igitur vnicam talem deiectionem perseuerare, deterius signum est, quàm mutationes fieri: & non ita iuuat, quia non tam fit natura corpus perpurgante, q̃ ob putrefactionem. Id contigit Dexippo.

Serapis ex liquida aluo intumuit. Pruritus haud scio quot dies, non vltra. Habebat autem & abscessum quendam in parte inani, qui quidem denigratus occidit.

¶ Ex quacunq; euacuatione profusa solere hydropem fieri Hippocr. & Gal. dictum sæpè est, & experimento notissimum. Nam minus fluentibus menstruis, vt in Aphor. dicitur, morbi fiunt (explicuimus verò in commentario hydropẽ inter alios) fluentibus etiam plus satis hæmorrhoidibus, succedit hydrops. Quin & nimiis alui fluxionibos solere succedere, dicitur Aphorismo 43. partic. 6. his verbis: Quicunque lienosi à dysenteria corripiuntur. Simile quiddam coniecto esse, quod mulieri, de qoa præsens narratur historia, contigit, ei quod in hoc Aphorismo fieri solere Hippoc. dicit. Collegerat in hepate, aut liene, aut alio quodam internorum viscerum multa & mala excrementa, cœperatque per aluom deponere, & ob malignitatem exeuntium facta est effloxio nimia, vacuatis simul succis vtilibus cum malignis, quo factum est, vt debilitato naturali calore, hydrops successerit. hydrops verò nõ ex aqua tantùm, sed malignis simul, quæ per ventrem ibant, cum aqua distributis, tentauit natura per cutem pellere, & factos est pruritus, qui durauit aliquot dies, & non potente natura eũ abscessum absoluere: repentè, ita vt fit in malignis abscessibus, euanuit pruritus (id enim significant illa verba, non vltra, quasi diceret, non vltra productus est pruritus, sed euanuit) & retrocedente materia in partem inanem, collectus est magnus abscessus, qui ob magnitudinem cutem obsedit, & subiectas etiam partes tenuit: ob malignitatem verò succi, ex inflammatione facta est gangręna. Proprium enim inflammationis abeuntis in gangrænam indicium est denigratio. Gangræna verò, quę internas partes attingit, perniciosa est.

Et Stymargi vxor ex ventris perturbatione paucorum dierum, cùm multum curasset sistere, & abortum fecisset fœtus fœmina quadrimestris, à corruptione sana facta, intumuit.

¶ Hæc historia quadam ex parte similis est proximæ, quia hæc etiam mulier à perturbatione ventris incœpit laborare, & posteà intumuit. Verùm hæc euasit, etsi magno cum periculo. Hæc mulier cùm vtero gereret (maximè cùm filiam concepisset) meritò multa & praua excremẽta collegerat primis mensibus, vnde factum est, vt proxima iam quarto

quarto mensi, alui profluuio corriperetur. Quod quidem magnũ erat abortus periculum. Nam nisi sisteretur, irritatione & mordicatione intestinorũ, partium vtero adeò vicinarum, aut ob euacuationem nimiam subtracto fœtus alimento factus, fortasse esset abortus: atq; hoc fortè timore Medicus aliquis sistendum omni ratione curauit: & cũ nondum esset purgatũ corpus, hoc idem euenit. Conuersa sunt enim excrementa ad vterum, & corruptione acetabulorum subsecutus est abortus quadrimestris. Quòd verò quadrimestris fuerit, nõ minimum auget significationẽ periculi. Nam recentiores & antiquiores fœtus faciliùs abortiuntur. Nihilominus sanata est à partu, & febre, & alui profluuio: & in extremo mali intumuit, reliquiis morbi abscedẽtibus ad cutem, & hepate debilitato, ita vt in magnorum morborũ inclinationibus: tamen per bonum victum, pristinum habitum recuperauerit, & perfectè sanata fuerit. Hic casus nos admonet quantũ periculi esse soleat in sistendo alui profluuio. Quoniam verò non minus etiam est, nisi sistatur antequàm nimius fiat, considerare cautè oportet in omni effluxione, quid agendum sit, an sistendum, an mouendum magis, an permittendum fluere. Scopi verò in hac consultatione sunt, conferentia, tolerantia, & modus fluendi. Nam si cum conferentia & tolerãtia bene fluit, permittendum tantùm: si cum illis, tamen lentè fluit, mouendum: si sine illis, sistendum est.

Moscho admodum calculoso, in superiori palpebra hordeolum fiebat, versus aurẽ magis, deinde ruptum est intrò. Quinta & sexta ab interiori parte pus effluxit, quæ infra soluit. Bubo iuxta aurem erat, & infrà in ceruice secundum rectitudinem superioris bubonis.

¶ Calculosi fiũt, quibus multi succi crassi in lumbos incumbere solent. Multis autem cessat ea affectio in alias partes, facto talium succorum abscessu. Neq; mirum est, facto vno aliquo abscessu magno, solui affectionem, quæ sæpè solet redire, ita vt non redeat ampliùs. Nam frequentes in eandem partẽ reditus fiunt ob illius debilitatem, quæ plerunque conseruatur reliquiis materiæ pertinaciter hærentibus. Per magnos autem abscessus solẽt primariò affectæ partes illas etiam reliquias perpurgare, & firmari in posterum, velut Moscho euenit: qui cùm calculosus valdè esset, oborto aliquando hordeolo in palpebra superiori ad angulum externum, qui spectat aurem, & ruptu intrò, effluenteq; pure ex interna parte oculi, vt ex oculo prodire videretur, quinta & sexta die ab orto hordeolo, simulq; ortis duobus bubonibus in ceruice, altero iuxta aurem, altero inferius è regione prioris, soluta est affectio calculosa, & iam inde melius habuit. Sed miretur aliquis solutum esse morbum renum facto ad oculum abscessu, cùm eæ partes nullam rectitudinem habere videantur: deinde ad tantum morbum soluendum, hordeolum, exiguum adeò tuberculum, momentũ aliquod habuisse. Verùm oportet nosse, plerunq; fieri abscessus secundum rectitudinem, & eos meliores esse quàm contrarios: nonnunquã autem fieri in alias partes quibusdam occasionibus non inutiles. Nam Hipp. ipse 6. Epid. parte 3. dicit: Alterius loci morbos loca excipientia, aut ob dolorem, aut ob grauitatẽ, aut ob aliud quiddam, liberant, aut quæ aliis sunt communicationes. Hæc illo loco. Fortasse ergo Moscho occasione aliqua aliæ doluerunt partes circa caput, aut debilitatæ sunt, vt hanc ob causam lumborum fluxionem exceperint, etsi id rectitudo partium non admodum fecerit. Est etiam verisimile Moscho fluxionẽ in lumbos à capite venire, vt plerisq; venit, atq; ita oculo & ceruici, & si cum parte recipiẽte nulla esset, cum transmittente fuisse magnam rectitudinem & viciniam. Neq; quidem abscessus adeò exiguus fuit, vt subsecutam sanitatem adeò mireris. Nõ enim fuit hordeolum solùm, sed cum hoc duo bubones insignis magnitudinis. Hippocrates verò noluit omittere quippiam, eorum quæ acciderũt. Accedit nonnunquã abscessus exiguos, assiduitate expurgãdi, & duratione, liberare solere à magnis morbis, vt vel vnica pustula multũ tempus nõ sanescens, sed sordes quasdã continenter demittens, liberet nonnunquam ab epilepsia, aut morbo alio magno.

Frater vxoris Aristei fatigatus itinere incalescebat. Deinde in tibia terebinthi fiebant. Deinde febris continua fiebat, & postridie sudor fiebat, & aliis etiam diebus paribus fiebat semper. Adhuc autem febris detinebat. Erat autem sublienosus. Fluebat sanguis ex sinistra nare, sæpè & paulatim. Iudicatus est. Postridie & iuxta dextram: minor autem hic & incalescebat: hæc euanuerunt, & non sunt suppurata.

¶ Hic haud dubiè cœpit iter agere plenus succis melancholicis, oportuit antè redundantiam illam deponi antequam exerceretur, nedum laboraret. Nam vt Gal. docet in Aphor. 20. part. 3. si homo vel pituita, vel flaua bile, vel atra, vel ipso etiam sanguine plenus, ad exercitationem perducatur, in multa, atq; adeò grauissima mala perducetur: nam apoplexia, aut epilepsia fiet, aut, rupto vase in pulmone, morbus insanabilis: & multi, cùm febricitare cœpissent, propter exercitationes acutissimis morbis fuère correpti, & quibusdam aliis exercitatione euocante excrementa ad cutem, vlcera oborta sunt. Nimirum Hippocr. dicit, si impurgatus exerceaRis, vlcera fient. Meritò ergo hic cùm cacochymus iter ageret, incalescebat: id est, calore quodam febrili tentabatur, qualia per neutras dispositiones fieri solet, incipientibus malis succis putrescere ob calorem ex labore. Et in cruribus facti sunt terebinthi: id est (vt Galenus intepretatur 6. Epidem. parte 3. Commen. 17.) tumores quidam nigri cum pustulis figuram fructus terebinthi habentes. Habent enim ortum ex melancholico succo. Cùm verò hic abscessus minor esset, quàm pro multitudine excrementorum, quæ cœperant alterari, subsequuta est continua febris, cui, vtpote pendenti ex multo succo, successit sudor postridie, & aliis sequentibus diebus paribus: qui sudores, vt Aphorismo 36. particula 4. dicitur, significant dolorem & magnitudinem morbi, & recidiuam. Addit autem Hippocrates, factos esse illos sudores, non quidem quibusdam diebus paribus, quibusdam non, sed sequentibus diebus paribus, semper. Nimirum & Aphor. 42. eiusdẽ particulæ dicitur: Sudor semper fluens significat morbũ. Sed quorsum, cũ dixisset, febris

continua fiebat, dicit deinde, adhuc autẽ febris detinebat? Certè vt magis explicet hos ſudores ſymptomaticos fuiſſe, & multitudinis ſobolem. Nã dixit Aphoriſ.56. dictæ part. Febricitanti ſudor eueniens, febre non remittente, malum. Moram enim trahit morbus, & multam humiditatem ſignificat. Meritò ergo huic euacuationes multæ & variæ, nõ tamen copioſæ & affatim liberantes, ſed ſæpè tentatæ & imperfectæ euenerunt. Factus eſt lienoſus: quod maximè declarat dictam ſucci ſpeciem. Fluxit ſanguis ſæpè & paulatim ex ſiniſtra nare. Quæ euacuatio etſi ſymptomatica, atq; vt ſignum mala fuit, tamẽ quia ſecundum rectitudinem facta, profuit, liberauitque, non perfectè & tutò. Vt ſi eſſet bona iudicatio, ſed cum abſceſsibus. Oborti enim ſunt tumores poſt aures: poſt ſiniſtrã quidem maior, ob dictam rectitudinẽ cum liene, & quia id latus ſuccis melancholicis magis obſidetur: ſed quia toto etiam corpore abundãt, alius, etſi minor, poſt dextrã: & obortis his tumoribus incaleſcebat homo, id eſt, tentabatur rurſum febrili calore, reliquiis ſuccorũ putreſcentibus, tamen cùm tam multæ anteceſsiſſent euacuationes, factum eſt vt euaneſcerent reſoluti, ſine ſuppuratione.

Qui ab Alcibiade venerat, ex febribus modicis ante iudicationẽ tumidum habuit ſiniſtrum teſticulum. Erat autem & ſplenem habens magnum. Et certè tunc iudicata fuit febris vigeſimo die, & deinde ſubincaleſcebat ſubinde, & ſpuebat ſubfloridum.

¶ Hæc quoq; narratio indicat ex craſsis melancholicis ſuccis factam eſſe febrẽ huic. Nam ꝙ morbus recidiuas & abſceſſus multos habuit, & ꝙ febris adhuc intra fines acutorum fuit modica, indicat ſuccos non fuiſſe bilioſos & acres: ꝙ in lienem & partes ſiniſtras incubuit, indicat fuiſſe melancholicos. Ergo primũ correptus eſt febre continua & modica, procedente febre intumuit primũ lien, ob naturam ſucci, mox teſticulus ſiniſter, ob rectitudinem cũ liene. Iudicata eſt febris vigeſimo die, vltimo ſcilicet fine acutorum: ſed non tutò: non enim cum manifeſta aliqua euacuatione. Abſceſſus ergo à principibus partibus, potuit facere febris interruptionem, perfectam ſolutionẽ ſine euacuatione non potuit. Subinde ergo ſubincaleſcebat: & ſucceſsit tuſsis & excreatio ſubfloridi: id eſt, ſemialbi & rubri: quia, vt dictum eſt 1.ſect. tuſsis à tumore teſtis, & tumor teſtis à tuſsi fit, ob communionem genitalium cum ſpiritalibus inſtrumẽtis.

Cui manus dextra & crus ſiniſtrum ex tuſsiculari affectu, cùm ſpuiſſet tenue, & non indignum mentione reſoluta ſunt paraplectico modo, alio autem nihilo alterata eſt, neq; facie, neq; mente. Non quidem fortiter illis. In melius capit progredi circa vigeſimum diem. Ferè factum eſt circa muliebrem fluxionem, & fortè tunc primùm facta eſt. Virgo enim erat.

¶ Multis atque adeò grauiſsimis morbis corripiuntur virgines tempore pubertatis, niſi maturè prodeant menſtruæ euacuationes: à quibus, cùm erumpunt, liberantur, vt Hippoc. docet lib. de Morbis virginum. Nam confluens ſanguis de toto corpore verſus vterum, ſi liberum exitum nõ inuenit, redundat in partes alias, & nihil mali eſt, quod nõ poſsit facere. Nam ſeptum tranſuerſum premens, retracto vtero, præfocationem: in caput irruens, inſaniam, epilepſias, catochos, aut etiam apoplexias; occupans thoracem, facit tuſsiculares affectus: irruens in cor, palpitationes & tremores cordis, ac nonnunquã ſyncopas: occupans aliquando vnam aliarum partium, quà neruos excipit, facit ſtupores & immobilitatem, & ita reſolutiones. Velut huic virgini euenit, volentibus iam menſtruis euacuationibus erumpere, neq; id facilè facientibus ob naturalem vaſorum anguſtiam, aut ſanguinis craſsitiem, aut expultricis facultatis debilitatẽ, tuſsi primùm & difficili reſpiratione laborauit (nimirum eſt conſenſio facilis genitalium cum ſpiritalibus) deinde cùm nihil mentione dignum ſpuiſſet, reſoluta ſunt manus dextra & crus ſiniſtrum, irruente copia in ceruicis dextram partẽ, quà committitur cum thorace. & in brachium, & in lumborũ imam partem & ſiniſtram, & in femur: nõ occupauit autem cerebrum, neque partes ſuperiores ceruicis. Quare neque facies, neq; mens alterata ſunt, vt in aliis ex ſimili cauſa ſolent. Neque illis partibus fortis paſsio facta eſt. Non enim erat reſolutio vera, vt quæ pituita occupãte neruos fieri ſolet, ſed ſtupor magnus, compreſsis multitudine neruis. Quod exitus iudicauit. Nam fluentibus menſtruis vigeſimo die cæpit melius habere. Hippocratès dicit, fortaſſe tunc primùm eruperunt. Suſpicatur id, non ſciuit certò. Tamen nõ multùm referebat ſcire. Nam eadẽ mala fieri poſſunt menſtruis ſuppreſsis, quæ non erumpentibus ſuo tempore.

Apamantus & fabri pater, eius qui caput fregit, & Nicoſtratus, non extuſsierunt: erant autem alibi ſecundum renes dolores, interrogationes: dicebant enim ipſi ſemper repleri potu aut cibo.

¶ Quod dicit pater eius qui caput fregit, nihil aliud eſt, quàm quædã nota ad facilem memoriam comparata. Hi tres ægroti laborabant tuſsi, alioqui non narraſſet non extuſsiſſe. Laborabant præterea dolore circa renes, in lumbis ſcilicet. Difficilis erat ſcitu cauſa. Proinde interrogationibus opus fuit. Maximum autem momentum habet ad præſentem corporis ſtatum agnoſcendum, de vita anteè acta interrogare. Interrogati reſponderunt, ſe ſemper repleri potu aut cibo. Quid ergo ex his conjectes? Certè illos ob voracitatem collegiſſe multam crudæ humiditatis copiam, hinc excitatas fluxiones de capite, vt fit, decubuiſſe in thoracem. aut in thorace ipſo primùm congeſtam copiam, ob cruditatem verò nihil notatu dignum excreatum, ſed deſcendiſſe fluxionem in lumbos: vbi ob frigiditatem & capacitatem partis, multum hærens, & crudior manens, poterat diu vexare, ac fortaſſe facere hydropem, aut impingens in vrinæ vias, aut in veſicæ collum, ſuppreſsionem vrinæ facere, aut abſcedens in inteſtina, diarrhœâ ſolui: aut abſcedens in vterum, profluuium muliebre facere. Opus ergo erat ſicco & tenui victu, pituitæ expurgatione & clyſteribus.

Dolores

Dolores vehementißimos quomodo cognouerit quis conspicatus. Terror bona tolerantia. Oblationes & ignauia.

¶ Docet notas, quibus cognoscere possis, an dolor sit vehementissimus. Sed fortasse dices, nō fuisse his notis opus, siqoidem dolor ipse per sese proditur, cùm sit ipse tristis sensus. Tamen quia dolor ægroto quidē manifestus est, Medico verò nō nisi ex narratione ægroti, aut notis his: ægroti verò nō omnes eadem dicunt, aot cōqueruntur eodem modo, dolentes: sed ast qui neq; tantillum dolorā sine vociferatione ferre potest, est, qui maximos dolores silentio transigit, fit vt nō ex qoerela modō possit Medicus agnoscere quantus sit dolor, sed opus sit notis. Accedit dolorem nō solùm dici vehementem, ꝙ magnus sit, sed ꝙ plurimùm debilitet: quæ duo nō necessario æquè fiont, sed contingit ob morem morbi, dolorē videri minorem, noxæ verò afferre plus. Vehemens ergo dolor nunc dicitur, qui plurimùm lædit. Quantum autē lædat, duo signa præcipuè indicant, alterū capitur à terrore aut tolerantia, alterum ab oblationibus aut ignauia. Tolerantia significat virium constantiam, & tolerantiam doloris: id est, bene ferre dolorē, sine facultatis lapsu, quod ex pulso præcipuè, deinde ex animalibus actionibus agnoscitur. Oblationes dicuntur Hippocr. cibi, qui offeruntur. Hīc verò oblationes, dicitur ipsum bene habere ad oblationes: hoc est, cibos libenter accipere. Ponitur verò terror vt contrarium tolerantiæ, & ignauia oblationi. Ergo terror significat disphoriam, id est, difficilem tolerantiam doloris, & ignauia, tædiū accipiēdi cibos. Causa verò quā terror ponitur pro disphoria, quia cùm dolor grauis est, & virtutē debilitat, similem passionem affert ei, quā magnus terror. Nimirum q grauissimo dolore cruciatur, pulsum habet contractum, & extremorum frigus, & quarundam partium tremores, & ciborum inappetentiam, vt qui terrentur. Qui hæc non patiuntur, non admodum graues habent dolores. Graues ergo indicat mala tolerantia & fastidium: non graues, bene ferre dolorem, & bene habere ad oblationes.

Aqua qua celeriter calescit, & celeriter frigescit, semper leuior est.

¶ Hæc sentētia sine vllo ordine interiecta est, vt aliæ multæ huius libri. Explicata mihi est antea in Aphoris. sed nonc quoq; aliquid in eius enarrationem dicetur. Non sanè scripta est, vt doceamur agnoscere, quæ aqua leuior sit (nam q d refert?) sed quæ melior. Quia quę leuior, melior est, nisi aliqua corruptio, aut aliena qualitas illi accedat. Nā monstratum mihi est in Physicis, totā leuitatis causam esse in tenuitate. Igitur aqua quæcunq;, qoantò leuior, tantò tenuior: porrò quantò tenuior, tantò facilius alterascit, & in calidom, & in frigidom. Nam in rebus omnibus, quarum est eadem natura, euenit, vt quantò tenuioris substantiæ sunt, tantò facilius recipiant vtramq; passionem. Nota ergo substantiæ leuioris est in aquę generibos, facilior commutatio: atqua facilior commutatio & leoitas substantiæ tenuioris. Aqua verò quantò tenuior est, tantò est melius alimenti vehiculum, quia tantò minus moratur in hypochōdriis, sad distribuitur, deducitque secum cibos solidiores.

Cibi & potus experientia indigent, an ad æqualitatem maneant.

¶ Tota ea medicinæ pars, quæ ad ciborum & potuum scientiam spectat, est empyrica: nam cibum aliquem esse moltū aut parū, citò aut tardiùs nutrientem, citæ aut tardæ excretionis, excrementosum aut excrementis vacans, boni aut mali succi, nulla exacta ratio est agnoscēdi præter experimentum. Non tamen proinde dicit Hipp. nonc, cibi & potus experientia indigent. Nam nihil horū est ad æqualitatē manere. Sed id dicit propter ciborum vsus, & quantitatem. Nam æquale & inæquale de quanto dicitur, & dicitur ad aliquid aliud. Significat ergo Hipp. opus esse experimēto ad cognoscendum an cibi & potus ad æqualem mensuram maneant cum aliquo alio. Sed quid illud est? Ratio vtendi cibis est, nosse quantum, & quale, & quo tempore & ordine dandum sit, id verè scire possumus, secondum rationem communem, aut singularem: secundum communem, ratiocinatione possumus discere: velut biliosis dandum plus & solidius: pituitosis minus & tenuius: dandum cibū posteriorem vbi prior descenderit: dandum tenuem antē crassum: tamen secundum rationem singularē, nō possomus sine experimento propriæ naturæ eius, cui cibus instituitur. Imò verò nisi præsentes & periculum facientes, & quædam addendo, quædam detrahendo. Nam victos nō instituitur homini, sed huic homini. Singularium verò nōn est scientia. Quod ergo dicit Hippoc. est, opus esse experimēto ad prescribendum cibum & potum, ita vt ad qualitatem maneant cum eo, quod corpus & dispositio perit: id est, vt exactè tantùm detur, quanto opus est. Hanc esse legitimam enarrationē loci, constat ex eodem Hippoc. lib. 1. de Dieta, vbi ita dicit: Siquidem enim supra hæc inuenta fuerit ciborum mensura, & laborū ad vnamquamq; naturā numerus, ita vt excessus neq; supra neq; infra modū fiat, inuēta sanè exactè fuerit hominibus sanitas. Nunc verò prædicta qoidem omnia inuenta sunt, qualia sint, hoc verò inuenire impossibile est. Siquidem igitur præsens quis sit, & inspiciat, cognouerit quidem hominem exeuntem, & in gymnasiis exercitantem, vt custodire sanom possit, alia detrahēdo, alia apponendo. Verùm non præsenti, impossibile est cibos ac labores exactè præscribere.

Dicendum quod sanguine fluēte expallescūt, & quæcunq; alia huiusmodi dicere debent.

¶ Si fieri posset, vt Medicus singulorū hominum naturam nosset exactè, id esset optimum atq; vtilissimum. Sed non potest. Debet proinde conari, vt quantū possit, agnoscat eius, cuius curationē suscipit, naturam. Et multa quidē ex iis, qoæ de temperamentorum notis tradita sunt à Medicis, cognoscet, non tū omnia. Proinde interrogare debet multa, & ipse ægrotus debet dicere quæcunq; p experientiam proprij corporis obseruauerit: vt, quibus soleat iuuari, quibus lædi: qualibus affectionibus, qualib⁹ symptomatis corripi facilè soleat. Nihil horum debet ægrotus omittere, neq; Medicus negligere, sed hic interroget multa, ille respōdeat libenter, quæcūq; circa seipsum obseruationa cognoue-

rit. Velut si solet facilè fluente sanguine linqui animo, aut expallescere, dicere debet. & quæcunq; alia huiusmodi. Nā qoibus id accidit minus mitti sanguis debet, quia parū iuuantur, vt Hippoc.6.Epid. part.6. dicit, his verbis: Quibus sanguis multus fluxit ex naribus, qui quidem decolores mero modo sunt, parùm prodest, quibus verò colores rubicundi, non similiter. Non ergo parùm refert hoc Medico narrare, vt cautiùs sanguinem mittat.

Sexaginta dierum masculi corruptio in de tentionibus partus salubris.

¶ Nomen ἀποφθορά, quo hic vtitur, non significat abortum sponte factum: is enim dicitur ἔκτρωσις, sed corruptionem fœtus factam medicamento venenato. Qoare præceptum hoc ad veneficos spectat. Medicis enim neque vitæ, neque honoris cuiusquam gratia licet id tentare. Quanquam antiquissimis illis seculis, quibus lex naturæ minus cul ta erat, corrumpentibus medicamentis vtebantur. Ac proinde occasiones, quibus illis vti quis tutò poterat, obseruabant. Sed cur Hippucrates, qui iureiurando se altrinxerat, discipulosq; suos astringi faciebat, nihil se tale propinaturos, docet nunc occasionem idoneam ad propinandum? An aliquando iuramenti oblitus, ille quoque propinabat? Si quidē puellæ psaltriæ abortum saltu molitus est? An solum erat placulum pharmaco corrumpere, non etiam saltu? An vt alij, qui corrumpentia dabant cum minori periculo darent, hæc docet? An ex hac venefica obseruatione aliquid etiam, quod nobis vtile sit, nascitur? Nimirum si curruptio masculi, quæ exactis sexaginta diebus agitur, salubris est: id est, sine matris periculo agitur, & abortus masculi post sexaginta dies sponte factus, sit salubris: fœminæ vero eodem tempore, aut masculi, sit insalubris. Sed qua causa masculi abortus siue sponte, siue pharmaco factus, sexagiota diebus est salutaris? Masculi certè semper & partus & abortus est salubrior, quàm fœminæ, ob dictam sæpè causam. Maximè autē qui sexaginta diebus. Nam, vt ipsemet Hippocrates dicit, libello de Natura pue ri, masculus triginta diebus formationem accipit, fœmina multò pluribus. Atqui, vt ibidem Hippocrates autor est, tempus expurgatioois respondet tempori formationis, & in Leuitico præcepit Deus, eas, quæ masculos peperissent, nō adire Templum ante triginta dies, quasi id esset longissimum tempus expurgationis in illis. Itaq; mares triginta diebus formantur, fœminæ non tam citò. Docet præterea Hippocrates libello de Alimento, duplū tem pus insumi in sensus & motus accessionem, atque informationem. Itaq; masculum, si triginta diebus formatur, sexaginta moueri & sentire, fœminam multò tardiùs. Ergo masculus veneni vim, aut quamcunq; causam abortus sentiens, poterit sexaginta diebus iuuare editum proprio motu, antè ve rò id tempus non poterit, neque fœmina eo tempo re. Iam verò si causa superior spectetur, sexagesimus dies non est infelix. Nam motus Solis habet aspectum sextilem, lustrata sexta parte Zodiaci. Si menses lunares numerentur, incidit in tertium mensem, qui fœlicior est paribus mensibus. His omnibus accedit Hippocratis autoritas & experimentum.

Hercules intumuit mali diei octaua.

¶ Quid euenerit Herculi nō narrat, illod vnum narrat, abscessum esse illi factum octaua die, die nō iudicatoria. Quid tum postea? hac causa non fuerit bonus abscessus. Mirum ergo si morbum priorem soluit, aut si non retrocessit.

Dysenteria tentatur magis, qui & tenesmo.

¶ Tenesmus est in extremo recti intestini, quod dysenteria in intestinis. Meritò ergo qui est τεινεσμώδης, id est, tenesmo tentatur crebrò, est etiam δυσεντεριώδης, id est, paratus ad dysenterias. Nimirum affectiones & causæ, & loci malè affecti, sunt similes.

Lactans quædam papulas per totum corpus habebat. Cùm autem cessauit lactare, sedata sunt æstate.

¶ Lactantibus rarò fluunt menstrua vsque dom cessant lactare, aut ad certum vsque tempus: quia ob naturalem necessitatem feruntur in mammas, quę in vterno abire consueuerant, & redundantia sanguinis in lac insumitur. Necesse est ergo lactantes, nisi alioqui sint valdè euchymæ, repleri malo succo. Quia & si menstruæ euacuatinnes cessant, quia lactant, non tamen eadem est materia earum & lactis. Nam menstrua fiunt ex pessimo sanguine, lac ex bono. Expulsione enim fiunt illa, hoc tractione & commutatione. Pultrix verò facultas fertur in prauum, tractrix in bonum. Ergo insumitur in lac bonus, & retinetur malus in lactātibus. Quare non mirum, si lactans illa habebat per totum papulas, referentes cacochymiam, & cessans lactare, profluentibus menstruis euacuatiooibus, sedatæ sunt. Æstate narrat solutas papulas. Meritò id quoque factum est: quia id tempus est accomodatissimum ad omnes decretorias euacuationes. Hic contingat aliquē dubitare, si suppressio menstruorum etiam in lactātibus est causa cacochymiæ, cur qoærantur notrices quibus non profluant. Videtor enim esse satius, vt singulis mensibus purgentur, quàm vt impurus sit sanguis. Tamen res non ita habet. Noo inquam qoærēdæ sunt quibus profluant. Quia cùm non possit fieri expulsio excrementorum, quam non antecedat excretio, necesse est singulis mensibus, tempore excretionis (quam doloribus totius corporis qui antecedunt agnoscimus) totum sanguinem perturbari, atq; adeò perturbato vitiari lac. Satius ergo fit, beoe temperatam nutricē eligere, & bonos succos ei idoneo victu procurare, quàm cum illius conturbatione cre bra sanguinis expurgationem à menstrua euacuatione expectare. Accedit quòd naturæ opera ordinem habent: cùm ergo menstruus sanguis sit generationis principium, cùm is apparet, ad aliam iam prolem natura conuertitur, quare ad priorem inepta esse incipit: quare & puerum oportet transferre ad aliam nutricem. Quod si non est copia nutricum, sed vna adest menstruam habens, euacuationem singulis mensibus, dum profluit, vitet, quoad fieri possit, lactatiooem. Magis autem vitet vnum aut duos dies, antequam erumpat (quod tempus secretionis est) quàm cùm iam fluit.

Coriarij, qui coriacea faciebat, cū peperisset, & soluta

soluta esset perfectè, visum est secundinæ aliquid membranosum remanere. Erupit quarto malè. Nam stranguriosa fiebat: statim concipiens peperit marem. Multos autem annos iam habebat. Demumq́; neq; menses fluebant: cùm autem peperit, intermisit strangurια modicum.

¶ Quî potuit hæc mulier soluta, id est, liberata esse perfectè à partu, manente interius parte membranosa secundinæ? Certè nullatenus. Sed perinde intelligẽdum est, ac si diceret, cùm videretur soluta esse perfectè, deinde visum est secundinæ aliquid membranosum sumere: erupit quarto die à partu malè: id est, magnò cum labore & difficultate: quia fiebat stranguriosa: id est, cœperat iam anteà ei stranguria fieri, quod non minimum auxerit difficultatem expurgationis vteri, & excretionis secundinarum iam putrescẽtium; ob viciniam colli vteri, & vesicę. Omnibus sanè iam partui proximis fit passio quædam, stranguriæ similis. Vltimis mensibus, antequàm dolores multum fiant, ob compressionem vesicæ, quam distentus vterus facit, deinde & ob hanc, & ob naturalem nixum vteri deorsum, per compassionem, vesicæ collum irritatur. Plerisque nulla passio propria in ea parte fit, quibusdam autem fit, & post partum etiam manet, vt aliis etiam hæmorrhoides. Huic ergò fortasse ob hanc occasionem fiebat, fortasse etiam multò antefieri cœperat, aucta tamen tunc est, & purgationis difficultatem auxit. Hîc mirantur quidam, quòd conceperit, tam multos annos nata, vt iam cessassent menstruæ euacuationes, idque miraculum esse putant. Ego verò non intelligo menstrua huic cessasse antequam conciperet; sed post hunc vltimum partum nunquàm amplius effluxisse. Mirum quidem quòd eà ætate marem pepererit, non tamen à deò, vt fide carere debeat: Quòd stranguria intermiserit modicum à partu, copiosa expurgatio fecit: nimirum excrementa diuerterunt à vesica ad vterum, & hæc liberata est, vsque dum collectis rursum excrementis morbus rediit.

Quædam coxam dolebat, antequam conciperet, postquam autem concepit, non ampliùs doluit. Postquam autem peperit, vigesima die rursum doluit: peperit igitur masculum.

¶ Hoie haud dubiè vteri os erat contortum in coxam per morbum vterinum. Nam idem Hippocrates libro de Superfœtatione ita reliquit scriptũ: Si cui dolores in coxendice, aut in capite, aut manibus, aut aliqua alia corporis parte fuerint, cùm verò prægnans est, desinunt: conceptu autem ab vtero exoluto rursum insunt odorata, & bibere, & ad vteri os apponere conducit: Porrò libro primo de Morbis muliebribus dicit: Quibus verò os distortum est, & ad coxam allapsum: fiũt enim etiam talia prohibentia, ne vterus semen suscipiat: Cùm igitur tale quid acciderit, odoratis fomentis fouere oportet. Post fomentum autem per digitum auulsum à coxa detrahito. Hæc Hippocrates: quibus constat illum dolorem coxæ, morbum vteri fuisse. Nam illi morbo congruit curatio, quæ odoratis suffitibus agitur. Prohibebat verò ille morbos conceptum, sed vsu venereorum curatur, & conceptione, & tempore prægnationis liberæ sunt mulieres ab eo malo, quia insumitur materia, quæ os distorquebat, in fœtum: maximè cùm masculus conceptus est: quia quæ fœminam concipit, excrementosior est, & frigidior, & plus ei excrementi redundat, & insumitur minus. Huic ergo conceptione solutus est morbus vterinus, & toto tempore prægnationis, & viginti dies à partu, qui ferè in expurgatione vteri insumi solent, vt libro de Superfœtatione scripsit, durauit sanitas. Post id tempus rursum doluit. Sed quando ita ei contigit, meritò peperit masculum. Quod insinuans dicit: Peperit igitur masculum.

In vtero habenti in tibia dextra infernè, tertio aut quarto mense exãthemata, ad quæ manna thuris vtimur, & in manu dextra iuxta magnum digitum. Haud scio an pepererit: reliqui enim eam semestrem. Habitabat autem, vt ego existimo, prope Archelaum in rupe.

¶ Vtero gerentes colligunt cacochymiam, quia non expurgantur singulis mensibus, & non insumitur in fœtum tam prauus sanguis, quàm expurgatur. Proinde primis tribus mensibus solent illis fieri picæ, nauseæ, fastidia & vomitiones: deinde pani: & aliæ multæ maculæ & exanthemata. Velut huic facta sunt exanthemata, qualia curari solent, insperso puluere mannæ thuris, aut cerussæ. Sunt maculæ quædam rubentes cum excoriatione. Facta quidem sunt ob cacochymiam: in illis autem partibus, quia sunt emunctoria propria hepatis, velut sinistra manus, & pes sinister, lienis. Indicauerunt ergo illa exanthemata malè affici hepar, & consentaneum quidem est, vitium sanguinis hepar primùm persentire, quia est officina propria illius. Hac ipsa causa ego censeo sectionem venæ factam in manu dextra, inter digitum medium & anularem, aut hunc & minimum (eodem scilicet loco, quo hæc habuit exanthemata) vtilem esse in iecoris affectionibus.

Antigenis vxor, quæ circa Nicomachum peperit filium, carnosum quidem, habentem autem maxima discreta: magnitudine autem vt quatuor digitorum, sine ossibus: postmodum verò crassum rotundum. Hæc ante partũ asthmatica fiebat. Deinde simul cũ partu pus euomuit modicum, quale ex furunculo.

¶ Huic mulieri cùm concepisset monstrum, accidit etiam difficilis respiratio, fiẽte in carnosa parte fundi ventriculi, aut in aliquo viscere eorũ, quæ iuxta ventriculum sunt, suppuratione. Id quod exitus indicauit. Nam simul cum partu pus euomuit modicum. Monstrosum partum fuisse satis indicat descriptio. Dicit enim peperisse filium, carnosum quidem, id est, vt frustum quoddam carneum; crassum & rotundum, sine ossibus, habentem tamen in magnitudine quatuor digitorum discretas maximas partes, vt caput, brachia & crura. Monstri verò generationem nullus non tribuit debilitati formatricis, aut defectui, aut corruptioni, aut redondantiæ materiæ. Nam monstrum fit, aut deficiente parte naturali, vt si nascatur sine brachiis:

aut redundante, vt si duplicia habeat: aut partibus naturalibus malè positis, vt si caput nascatur ex medio pectore: aut habentibus figuras alienas, vt caninas, aut equinas. Defectus partis, defectu materię, aut debilitate formatricis in parte fiet: defectum verò, qoi semen de toto corpore decidi, putant, dicent esse defectum partis seminis ex parte tali decidendæ: qui ex solis vasis seminarijs, nō ita, sed defectum materiæ in parte factum, postquam gigni fœtus cœpit, aut separatione particulæ seminis, aut corruptione. Redundantiam, qui muliebre tantùm semen præstare materiam putant, dicent esse ex superflua redundantia seminis cepta generatione multarum partium, quæ ad multos fœtus pertinebant, & coalescentibus. Iuxta sententiam putantium vtrunque semen præstare vim & materiam, simulque decidi de toto corpore, fiet & ob hanc causam, & quòd semina non misceantur aptè, vt si separatim sint partes decisæ à capite mulieris & viri, & ob id duo capita generari incipiant. Malus positus, si de toto corpore semen deciditur, fit, quòd facultas formatrix non benè separet partes seminis, sed malè commistæ sint: si de solis vasis seminariis, quòd cœpta iam materiæ alteratione, & cùm alterum est iam potentiâ crus, aliud manus, antè tamen quàm duruarint, malè contenta confunduntur. Alienæ figuræ fiunt ob corruptionem seminis. Nam figuræ alienæ non possunt fieri per se à causa formatrice, sed per accidens, ob materiæ dispositionem. Dispositio autem, qua semen fit potentia aliud quàm erat, corruptio est. Nisi his addas vitiosæ & alienæ imaginationis vim, quæ quantum quoque causa possit alterare fœtus, alio loco mihi disputatur. Præter imaginationem verò, constat, causas omnes dictas, non nisi in morbosis corporibos accidere. Nam aut defectus alimenti est, aut redundantia excrementi, aut maligna qualitas & corrumpens, aut debilitas facultatis nō benè coniungentis, quę coniungi, aut separantis, quę separari oportet, aut quædam formantis, quædam alia non formantis. Velut in hoc fœtu, caro quidem genita est, vtpotè genitu facilior, ossa verò minimè, definiente formatrice in ea parte, vt difficiliori. Debilitatem verò facultatis constat in morbosis corporibus esse, quala erat huic mulieri, cui simul cum conceptu, collectio puris in visceribus facta est, atque ob id difficilis respiratio, compressis instrumentis respirationis. Meminit Galenus huius dispnœæ 3. de Difficultate respirationis, non longè à fine.

Eius quæ filias gemellas peperit, & difficulter peperit, & non admodum est purgata, intumuit totum corpus: deinde venter magnus est factus, alia autem subsederunt: & rubra fluebant vsq; ad sextum mensem, deinde alba valdè iam totum tempus: atq; hæ fluxiones Veneri officiebant, & mera rubicunda fluebant.

❧ Huic ex partus difficultate facta sunt duo grauissima mala, hydrops, & vlcera vteri. Meritò autē fuit difficilis partus: quia peperit fœminas duas. Nam & quia fœminæ, & quia duæ, poterant id facere cùm geminus partus simplici sit difficilior, & fœminæ quàm viri. Proinde non satis est purgata, & distributis per totum corpus excrementis intumuit. suffocato deinde calore eorum multitudine, hydrops successit. Cuius manifestæ notæ sunt, ventrem intumuisse aliis partibus superioribus extenuatis. Nam libro de Affectionibus ita scriptū est: Si expurgatione nō facta fiat hydrops, venter aqua impletur. Humeri verò & clauiculæ, & pectora, & fœmora, liquefiunt. Hoc est quod nunc dicit, magnum esse factum ventrem, & alia subsedisse. Vlcera verò facta esse in vtero, indicant fluxiones rubrę ad sextum mensem durantes, & factę deinde albæ, facto scilicet iam pure in vlceribus, quæ in venereo congressu dolebant ob confricationem, & mera rubicunda rursum fundebāt. Fecerūt ergo hæc quod alia omnia vlcera recentia fuderūt sanguinem, inueterata pus, refricata sanguinem rursum.

Diuturnis leuitatibus intestinorum, acidum ructum fieri, anteà nunquam factum, signum vtile, vt Demæneta accidit. Fortasse autem est & arte facere. Etenim turbationes huiusmodi alterant. Fortasse autem & acidi ructus leuitatem intestinorum soluunt.

❧ Aphorismo 1. par. 6. dicit, ructum acidum post longam leuitatē intestinorum, esse bonū signum, id quod explicatum mihi suo loco est. Nunc verò dicit signum vtile, vt insinuet non esse solùm bonum vt signum, sed vt causamentum. Nam nō omnino idem est ἀγαθὸν & χρηστὸν, nam illud est quod bonum, hoc quod vtile. Vtile verò dicitur, non quod solùm bono aliquid indicat, nisi etiam prosit. Hic ergo insinuat esse bonum vt signum, & vt causam, vsus duobus his nominibus, signum vtile. Nam signum est quod significat, vtile quod prodest. Sed quia multò certius est, talem ructum esse bonum signum, quàm causam, addit fortasse autem & acidi ructus leuitatem intestinorum soluunt: vt causæ scilicet salutares, atque ita fortasse, est (id est, licet) eos arte facere. Nam quæ sunt bona tantùm signa, non licet arte facere, sed quæ cùm facta sunt, iuuant. Reddit causam, qua adducitur, vt suspicetur, acidos ructus licet arte facere, dicens: Etenim turbationes huiusmodi alterant: id est, nam turbationes huiusmodi, mutant corporis dispositiones, quare poterunt fortasse transferre ad melius. Sed quid est quod Hippocrates docet? Eloquamur apertiùs. Certè lienteria cū ex debilitate concoctricis & retentricis fit, quarū illa calorem, hæc siccitatem amat, ob frigidam & humidam intemperiem plerunque fiet. Hanc proinde calefacientibus, siccantibus & adstringētibus curari vult Hippocrates, & ructum acidum, cùm succadit, probari quidem vt signum, non fieri tamen arte, quia potius dari cibos, qui facilè concoquantur, & quoad fieri possit, non tam facilè descendant. Si tamen hac via non succedat, quæ legitima est, tentari aliquando ructus acidos arte facere (illegitimū quidem hoc, sed fortasse aliquādo vtile, tentandumq; vbi curatio legitima non cedit) dando cibos qui facilimè acescant, vt si concoquere non potest ventriculus, saltem ad aciditatem trahat. Nam magis languescet nihil faciens omnino, quàm prauè commutans, quia nulla ratione magis languescant vires omnes, quàm cessatione.

Sanabatur

Sanabatur hellebori potione Lycia. Postea splen magnus, & dolores, & febres, & in humerum dolores, & vena, quæ secundum splenem in cubito secabatur, & pulsabat quidem sapè, aliquando autem non fuit secta, sed cum sudore abijt, aut sponte. Ex quo autem abierunt, splen in dextra intendebatur, spiritus intrò duplicabatur, non quidem magnus. Delirabat, contegebatur, flatus inerat, nō deijciebat deorsum quidquam, neq; mingebat. Mortua est ante partum.

¶ Hæc mulier, vti indicia manifestè declarant, mortua est ex inflammatione lienis, & antequam inflammatio ea fieri inciperet, laborabat: non narrat quo morbo: fortasse melancholico: aut abundabat excrementis, vt solent vtero gerentes. Hanc verò, vt euentus declarauit, contigit tunc abundare malignis. Videbatur iuuari ex purgatione, & vsa est helleboro, atq; à priori quidem passione visa sanari, posteà dictam inflammationē incidit. Non mirum: nam medicamenti expurgantis vsus, cùm non est admodum tempestiuus, qualis quidem esse in vtero gerente vix potest, habet periculum inter cætera inflammationis hypochondriorū. Nam quæcunq; causa morbum aliquē, cùm adest, augere potest, eadem nondum præsentem nata est facere in corpore valdè parato. In hoc ergo tam excrementoso facilè fieri potuerit inflammatio interna ab ellebori potione. Fuisse autem talem morbum, indicant in primis signa pathognomonica, deinde & tota syndromes signorum, quorū quædam sunt passionis, quædam magnitudinis morbi, quædam mortis: passionis quidē, vt magnus splen & dolor, (ex tactu scilicet) & febris: magnitudinis inflammationis, vt dolores in humerū (nam dolor humeri dextri quasi deorsum detrahatur, significat inflammationem hepatis nō exiguam: sinistri, lienis: Proinde ego intelligo hos dolores humeri sinistri fuisse) & pulsus arteriæ in cubito, & q; splen in dextra intendebatur, id est, crescebat, vt videretur ire in partem dextram: mortis, vt spiritus intrò duplicatio (hic enim significat conuulsionem) & delirium, & q; contegebatur quasi frigens, quod cum interna vstione pessimum est: & q; flatus inerant, quod etiam frigus inferni ventris significat: & suppressio deiectionis & vrinæ, quod omnium humorum ad inflammatam partem accursum significat. Non sunt autem hæc æquè mala, sed quædā superueniunt prius, quædā proximis iam morti. Et narrat quidem Hipp. ea eodem ordine, quo acta sunt. Primùm ergo ab expurgatione splen magnus cum dolore & febre, & dolore sinistri humeri, & pulsatione arteriæ in cubito, non continenter, sed quibusdam temporibus. Nimirū inflammationes pleræque exacerbātur ex quibusdam interuallis. Sed quia, vt dicitur 6. Aphor. 22. Dolores ex dorso in cubitum descendētes, venæ sectione curantur, secuit Hipp. aliquoties venam in cubito, cū pulsaret (non quidem eadem secabatur, quæ pulsabat, sed Hipp. venæ nomen venis & arteriis tribuebat) & abibat pulsatio, exhausto sanguine calidiori, qui venas eo loci replebat: aliquando autem non fuit secta, sed pulsatio cū sudore abiit, aut etiam nonnunquam sponte, id est, sine aliqua euacuatione, naturâ aut arte facta. Hęc pulsatio in cubito prænunciabat futuram insaniam. Nam in hoc ipso lib. tempest. 4. dicit: Quibus vena in cubito pulsat, insanum & furibundum. Deinde procedente malo abierunt hæc; dolor, inquam, humeri & pulsus in cubito, quia totus calidus sanguis collectus est ad partē præcipuè affectam, & creuit plurimū inflammatio, vsq; adeò vt splen videretur intendi ad dextram partē. Hinc iam spiritus offendens, & delirum, tracto cerebro ad magnam compassionem. Tamen non fuit spiritus magnus, etsi deliraret homo, quia aderat dolor inflammationis, qui prohibebat, & conuulsio, per quam, cùm dilatari cœperat thorax, retrahebatur. Hinc iam grauius affecta ob magnitudinem febris internæ, & omnium succorum & spirituum ad interna reuocationē, cœpit insanire frigus extremorum & demittere flatum. Proximè autem iam morti suppressa deiectio est & vrina. Mortua itaque est ante partum. Admonet nos hæc historia, ne in iis, quæ vtero gerunt, medicamentis expurgantibus, nisi leuissimis, vtamur.

Quæ circa fauces in alterutram partem impetu lata, nō sunt exulcerata, ad sinistra conuertebantur. In splenem venit dolor nō decretoriè.

¶ Non satis constat an hoc enarret, vt quod Lyciæ contigerit, an quod illa tempestate cōtingeret multis. Nam Lyciæ factus est tumor lienis non decretorius, fortasse ante hunc tumorē repserant succi in alterutram partem faucium, & illinc collecti sunt in lienem, narraturq; id nunc Hippoc. præpostere. Magis autem videtur hæc dictio continere quod in multis obseruabatur illa tempestate. Nimirum succi impetu ferebātur in fauces: hoc est, in internam oris partem; & quædam impegerunt in eas partes, & vlcera fecerunt: quædam non hærentia ibi, in quamcunq; partē faucium, siue dextram, inquam, siue sinistram, ferrentur, colligebantur in sinistra, & in liene dolorem faciebant, nō decretoriè, quia eo abscessu nō soluebatur malum, sed procedebat acerbiùs, vt in Lycia contigisse legimus. Nam vt euacuatio agi potest decretoriè (vt cū tempestiuè venit, & quia oportet, & soluit, aut subleuat morbum) aut symptomaticè (vt cùm non confert) ita etiam abscessus. Ergo in liene fieri potest dolor & tumor, per abscessum decretoriè, soluiturq; ita, aut subleuatur morbus prior: aut non decretoriè, velut cùm febri quæ cœperat, mox succedit inflammatio lienis non minuens, sed augens febrem. Porrò cùm tumor lienis febrē facit, nihil minus est ille tumor, quàm decretorius, num est ipse præcipuus morbus: tamen cùm aliquando ex febre prægressa fit tumor, reiicientibus venis sua excrementa in illam vnicam partem, & febris prior soluitur, decretoriè fit tumor. Illis verò, de quibus loquitur Hippocrates, non ita est factus, sed intempestiuo & augens magis periculum, quàm minuens.

Hieroni iudicatio facta est decimaquinta die.

¶ Tam rarum est indicationē decimaquinta die fieri, vt cùm occurrebat, velut notatu dignissimū, scripto ab Hipp. mandaretur. Velut nunc Hieroni dicit accidisse, & 4. huius operis, fœminæ cuidam in Bulagoræ villa. Causa autem, qua perpauci hoc die iudicatur est, quia illi maximè iudicari possent,

in quibus morbi mouerentur diebus imparibus, sed & in illis quatuordecimus, qui inter tredecimum & quindecimum positus est, arripit iudicationem fere semper. Proinde lib. 1. huius operis numerans dies, quibus iudicari solent, qui mouentur per impares, dictos duos omisit, quasi raro iudicantes, ob dictam causam.

Coi sorori hepar elatum est splenico modo. Mortua est secunda die.

¶ Ingens hepatis inflammatio fuit hæc, quæ secunda die interfecit sororem Coi. Si enim fuisset scirrhosus tumor, quali solet lien intumescere, non potuisset tam breui interimere. Quare quòd dicit splenico modo elatum esse, ad magnitudinem tumoris pertinet. Nimirũ solet lien tumescere adeò, vt in dextram partem videatur aliquando tendi, vt Lyciæ accidisse nuper narrauerat. Nunc explicans inflammationis magnitudinem dicit, intumuisse splenico modò, id est, in tantam molem elatũ esse, in quantam lien solet. Sed quantumuis inflammatio fuerit magna, mirum est occidisse mulierem secunda die, cùm Galen. dicat, primum & secundum diem decretorios nõ esse, atq; velit, cùm in Prognostico dicit Hippocrates, deterrimas febres interimere quarta die, aut citiùs, intelligi quarta aut tertia. Tamen simile est hoc ei, quod de angina diximus in Commentario Prognostici: nimirum anginam quantumuis acuta sit, non potest ante diem tertium solui: tamen potest secundo atque etiam primo strangulare. Nam strangulatio fit crescente tumore, qui, vt contigerit esse impetum fluxionis, crescet. solutio verò morbi non nisi depulsa materia à natura, quas depulsiones nõ potest natura, nisi decretoriis diebus, perfectè facere. Ita etiam tumor hepatis potuit tantoperè crescere, vt compressione septi transuersi, & compassione cerebri, secunda die interfecerit, tamen solui non potuisset ante diem aliquem decretorium.

Bion simul copiosè mingebat sine sedimento, & sanguis de sinistra nare fluebat. Erat enim splen in giberum elatus & durus, & sursum latus. Superstes fuit. Recidiua.

¶ Hanc quoq; fuisse inflammationem lienis existimo. Nam in aliis eius visceris tumoribus neque expectantur iudicationes, neq; recidiuę. Quod autem liberatus sit Bion ab ea inflammatione, fluxũ sanguinis de nare sinistra, non mirum. Nam ea est ei morbo maximè accommodata euacuatio, & maximè secundum rectitudinem procedens. Tamen quod fluxu multu vrinæ, mirum fortasse videatur alicui, qui legerit apud Gal. 13. Meth. nullam huic visceri expurgando patere per renes viam. Tamen nosse oportet, etsi manifesta via à liene ad renes nõ sit, nisi per multos anfractus, esse tamen haud dubiè naturæ vias notas, per quas possint succi abscedere. Nam Hippoc. dicitur, omnia conspirabilia & confluxibilia: & alibi, natura sibi inuenit vias. Itaque expurgari posse lienem per vrinam constat, per vias occultas, etsi id frequens non sit, quòd nullæ sint manifestæ. Tamen videtur Hipp. docere, non hoc solùm exemplo, sed alibi etiam, sequutus communes obseruationes posse expurgari ita lienem, quin etiam & solere. Itaque videtur Galeno repugnare. Nam libello de Passionibus, seu affectionibus (quanquam eum librum Polybij esse Galenus putat, non est aspernandus) docens rationem curandi spleniticos, post alia quædam, suadet vti diureticis medicamentis. Quæ (inquit) mollire splenem, scriptũ est. Si igitur diuretica mollientia splenem sunt, non mirum, neque sanè rarum, mictione copiosa crassæ & perturbatę vrinę solui lienis tumorem. Quin & Gal. ipse in curatione quartanæ iubet vti diureticis, etsi ea febris cùm affectione lienis plerumque fit. Animaduertendum est posse partem aliquam malè affectam iuuari per se, euacuata materia propria morbi, aut ex accidenti, expurgato toto corpore. Prodest enim tantoperè in partium morbis totius vacuatio, vt sæpè sola ea sit satis ad perfectam curationẽ, quin ad medicamenta localia procedere opus sit. Ita ergo vsus diureticorum mollire potest lienem, non quidem per se, sed quòd deriuata crassiori parte sanguinis, quæ splenis duritiem souebat, ad vrinę vias ille mollescat. Itaque mictio copiosa affectioni lienis raró esse possit vacuatio propria, deriuatio tamẽ esse possit, sitque non raro in iis, quibus, biliosi cùm sint, biliis vstione crassa in liene colliguntur. Nam illis causa antecedens mali est bilis flaua, quæ ob tenuitatem facilè mingitur. In pituitosis & melancholicis non ita fiet, quia neque proxima, neq; antecedens causa purgari per vrinam facilè possit. Quartanam eodem modo curant diuretica, expurgatis scilicet totis, aut maximis venis & arteriis per eam viam. Ita ergo Bion liberatus est ex lienis inflammatione, mingens copiosè, & sine sedimẽto: hoc est, crassum & perturbatum, atq; ob perturbationem non residens. Sed non potuit tam perfectè lien illa deriuatione perpurgari, vt non redierit morbus, minor tamen, & ex quo superstes mansit. Hæc verò intellige dicta de communis formationis hominibus. Nam raris quibusdam, quibus à vena caua via quædam fertur in mesenterium, facilè potest lien purgari per vrinam, recurrentibus succis à mesenterio, per cauam in vrinæ vias.

Erant autem anginosorum passiones huiusmodi: Ceruicis vertebra intrò vergebant, quibusdam plus, quibusdã minus. Exterius cauum habens ceruix, atque dolebat ea parte tacta. Erat autem & cuidam infra os quod dens vocatur, cui non similiter acutum est. Est autem & quibusdam valdè conspicuum maiori peripheria, siquidem cum dente vocato fauces sint, non inflammata, sed iacentes. Partes sub buccis tumebant, non inflammatarum modo, neque glandulæ alicui tumuerũt, sed secundum naturam. Et linguam non facilè conuertebant, sed maior ipsis esse videbatur, & prominentior, & venæ sub lingua conspicuæ, sorbere non poterant, aut valdè difficulter, sed in nares effugiebat, si valdè conarentur, & per nares loquebantur. Spiritus autem his non valdè sublimis. Quibusdam autẽ venæ in temporibus, & in capite, & in ceruice elatæ. Tamen parùm quiddam horum quibusdam

busdam iratis tempora calida, etsi alioqui non se briciabant. Non suffocabantur plurimi, nisi deglutire cuperēt, aut saliuam, aut aliud aliquid: neq; oculi intus desidebant. Quibus tumor in rectum, neq; in alteram partem vergens, hi neque paraplectici fiebant. Caeterùm si quempiā periisse viderim, in memoriā reuocabo, quos autē nunc noui superstites manserunt. Erant autem quidam celerrimè allcuātia, plurima autem etiam in quadraginta dies peruenicbant. Hoc autē plurimi etiam sine febre: multi autem & in valdè longum tempus habentes partē aliquam tumorem, & deglutitio & vox significabant. Columellæ quoq; eliquata significationem quandam præbebant, nihil mali habere apparētes. Quibus autem in alterutram partē inclinabat malum: in ea parte vnde vertebra inclinabant, resoluebantur, & versus alteram trahebantur. Erant autem hæc in facie apparentia maximè & ore, & intersepto secundum gargareonem. Quinetiam inferiores buccæ pro ratione mutabantur. Paraplexia autem nō per totum corpus fiebant, vt ex aliis, sed vsq; ad manum, à parte quæ erat sub angina. Atq; hi coctā spuentes rauci erant. Quibus autem in rectum, etiam spuebant. Quibus autem cum febre, hi multò magis & difficulter spirantes, & fundebant saliuam, & venæ his magis attollebantur. Et pedes omnium frigidissimi. Horum autem maximè hi erecti stare non poterant, & quidam nō statim mortui sunt. Quot autem ego noui, omnes perierunt.

Hactenus singulares historias narrauit, nonc commuoē quendam morbō describit, q quadam tempestate multos inuasit. Explicata autē est hæc narratio Gal. 4. lib. de Loc. patient. cap. 5. & ibi in scholiis. Quare minus nunc opus sit sermonē multum producere. Multi periculum suffocationis incurrerunt ob luxationē vertebrarum ceruicis, quibusdam luxatis in rectum, id est, in nollum laterū, sed intro, quibusdam io latus: rursom quibusdam cum febre, quibusdā sine febre. Fiebat verò ob hæc non exigua differētia passionū & accidentium. Atqui omnia hæc quibusdā accidebant acutiora, quibusdam tardiora, ob causæ speciē: qoibusdā etiam maligniora, qoibusdā mitiora. Atq; ita erat magna differentia magnitudinis symptomatū propriorū, & superuenientium: quorū mala ferè sunt strangulatio, & si deglutire non tentarent, respiratio sublimis, tumor venarū, in ceruice, frōte & temporibus, & sub lingua, & calor in temporibus, & effusio molta saliuæ, refrigeratio extremorū: bona verò, contraria. Vocat Hipp. hoc malum passionem anginosam, seu anginam, ob symptoma, qnia præfocabat. Omnē enim strangulationem p passionem aliquā ceruicis accidentem, vocabat anginam Hipp. non tantū eam, qoæ inflammatione eo loco oborta fieret, vt posteri. ac multò minus distinguebat cynanchas & synanchas. Nō enim profectò inflammatio his vertebras luxabat, sed tubercula cruda in ligamentis osium facta, vt & gibberū patientibus ex morbis, aot lente contractum fieri solet. Nam & in illis solet fieri intro spinæ curuitas cum repandıtate, aut extra cum gibbaró, aut in alterū latus cum obstipitate. Fuisse autē tubercula cōstat, qúia non videtur quę alia causa potuerit vertebras suis locis euellere: deinde & quia soluebantur concoctiooe & excreatione concoctorum, quod quidem, si sine his essent laxatæ vertebræ fieri non poterat. Quæ enim esset materia concoctioni apta? Erāt (inquit) anginosorū passiones hoiusmodi. Ceruicis vertabræ intrò vergebant, quibusdam plus, quibusdam minus, externus cauum habens ceruix (qua scilicet recesserant vertebræ) atq; dolebat ea parte tacta. Erant autem enim diuulsæ partes, ac proinde dolētes: Erat autem & cuidā osii, infra id os, quod dens vocatur, id est, infra secundam vertebrā: Nam hæc ob figuram vocatur dens. Itaq; dicit in quibusdā fuisse luxationem in tertia vartebra, innuēs scilicet multis aliis fuisse in secunda. Addit, quod non similiter acutum est, intelligendum verò non os (nam secunda vertebra acutius os est, aliis omnibus) sed malū: non enim tā graue est luxari tertiam, q̃ secundam: quia secunda & prima præstant motum proprium capiti, tertia solis buccis. Accedit q; secunda luxatio obruere magis potest spiritus viā. Itaq; malum minus acutum est, luxari tertiam, q̃ secundam vertebram: Quanquam quibusdam simul cum tertia luxabatur secunda, & illis erat malum satis conspicuō, maiori peripheria externæ excauationis. Hoc est quod dicit, est aotem quibusdam valdè conspicuom maiori peripheria, quibus scilicet luxatā tertia simul cum vocato dente, quibus etiā fauces, id est, partes oris inter laryngem & gulam, no inflamatæ (non enim inflammatione tenebantur) sed iacentes, id est, afflictæ & cōmpressæ. Metaphoricè enim iacentia dicuntur, quæ malè habent. Pars dictionis huius, quæ hactenua enarrata est, occurrit mille modis scripta, & in Hippocratis Græcis codicibos, & in eo quem secutus Galenōs est, & mille etiam modis donata latinitate, interpretibus in multos ac varios sensus euntibus. Tamē quia eam lectionum differentiam loco citatō, ex opere de Locis male affectis expolui, nunc satis sit simpliciter dixisse, quod est maximè consentaneū. Addamus reliqua. Partes sub buccis, Id est, internę oris partes tomebant, nō inflammatarum modō, sed vt pulsæ loco à luxatis ossibus, neq; glandulæ, externæ scilicet, & quæ in ceruice (nam parythmia cū partibus sub buccis intelliguntur) alicui tumuerunt, id est, nullos tumor videbatur in collo aot ceruice, sed glandulæ illæ habuerunt secundum naturam. Et linguam non facilè conuertebant, sed maior ipsa esse videbator, & prominentior, & venæ sub lingua conspicuæ. Sorbere noo poterant, aut valdè difficulter, sed in nares effugiebat, si valdè conarentur, & per nares loquebantur. Hæc omnia strangulationis symptomata sunt. Ita enim fieri solet, omnibus, quibus ceruix cōmprimitur, & spiritus via quacunq; causa obturatur. Spiritus his non valdè sublimis. Dicitur sublimis spiritus, non vt qoidam falsō potant, qui trahitur rectā ceruice, sed p quem sublimia respirationis instrumenta mouentur, musculi scilicet veniētes à ceruice simul cūm claviculis. Hic in summa necessitate fit, & viarum obstructione, aot animalis facultatis debilitate. Quibosdam venæ io temporibus, & ceruice, & capite ela-

tæ, ob moltitudinem sangoinis, qoi accurrens ad caput hęc, & tubercula sunul in ligamentis osis om fecit, aut post factam luxationē per præfocationis angustiam conuocatus est. De horum symptomatum malitia maiori aut minori, ita scriptū 6. Epid. 7. parte: Qui solùm deglutire non poterant, his valdè mites & toleratu faciles erant: qui verò etiam insuper obscurè loquebantur, his molestiores ac diuturniores. Quibus verò etiam venæ circa tempura & ceruicem attollebantur, his aliqoantū malè erant. Pessimus verò iis quibus spiritus sublimis coeleoabatur. Hæc Hippocrates. Ex quibus facilè intelliges, eorum, quæ accidisse hac tempestate anginosis narrat, quæ augeant, & quæ minuant periculum. Addit parum quiddam horum quibusdam iratis, tempora calida etsi alioqui non febricitarēt. Illud iratis Græcè [illegible], vt in scholiis quarti de Locis patientibus monuimus, per metaphoram dicitur de ipsis malis: id est, malis cùm viderentur facta mitiora redeūtibus, & factis malignioribus, non suffocabantur (inquit) plurimi, nisi deglutire cuperent, aut saliuam, aut aliud aliquid (hoc leuis suffocationis esse dictum est anteà) neoculi istus desidebant, sed aot manebant secuodum naturam, aut oonnihil erumpebant. Atqui secuodum natoram manere esset optimum, quia neque suffocationem, neque contractionem partium, quæ in extema debilitate fieri solet, significaret, tamen leuius esset in hoc affectu tumere exertos, quod familiare est suffocatiooi, quàm contractos esse, quod est à suffocatione alienissimum. Hactenus narrauit quæ in commune acciderunt anginosis, non omninò grauiter affectis, sed sine febre, siue in rectum, siue in alterum latus luxatæ vertebræ inclinarent. Deinde narrare incipit seorsum, quæ iis, quibus in rectum, id est, in anteriorem partem, non in latus aliqood, luxatio est facta, & quæ qoibus in latus, sed vtrisque quidem sine febre: postremò in calce dictionis oarrabit quæ febricitantibus euenerunt. qui ferè omnes mortui sunt, cùm eorum, qui sine febre laborârunt, vix vllus sit mortuus. Sed redeamus ad Hippocratem, quibus tumor, inquit, in rectum, neque in alteram partem vergens, hi neque paraplectici fiebant (id est, nulla parte resoluebantur) omnes tamen, qoorum Hippocrates meminerat, liberati sunt. Meritò quidem, nam lethalia signa, quorum in hoc morbu magna vis est, non admodum his accidebant. Neque tamen omnes liberabantur citò, sed quidam celerrimè, quidam autem oon ante quadraginta dies, qui finis est morborum neque acutorum simpliciter, neque iam longorum. Hoc autem plurimi habebant, etiam sine febre (certè hactenus de iis, qui sine febre ita affecti erant, loquitur. de febricitantibus posteà loquitur) multis autem etiam cronicus fuit hic morbus, & in longum tempus, in annum fortasse integrum productus est, & habueruot partem aliquam tumoris (tumoris illius, quem impulsa vertebra faciebat) in ore (nam oullus alius tumor apparebat) & deglotio difficilis, & vox gracilis, vt per angustam fistulam significabant perseuerantiam affectionis. Et columellæ liqoatæ, id est, extenoatæ, & factæ graciles, quales in extremo mali fieri solent iis, qui fluxione partium oris laborant, siccatæ, quantum suspicor, calore aeris per angustum expirati, significationem quandam præbebant mali nondom soluti, etsi nihil mali habere videbantur, id est, etsi neque inflammationem, oeque vlcus, neque aliud quippiam tale habere videbantur. Quibus autem in alterutram partem inclinabat malom, in ea parte, vnde vertebræ inclinabant, resoluebantur, & versus alteram trahebantur. Eraot autem hæc in facie apparentia maximè & ore, & intersepto secundum gargareonem, id est, & gargareone: quinetiam inferiores buccæ, id est, quæ inferiorem mandibolam vestiunt, pro ratione mutabantur, id est, ab ea parte, in qoam inclinabant vertebræ contorquebantur in contrariam. Paraplexiæ autem, id est, lateris resolutiones, non per totum corpus fiebant, vt ex aliis passionibus. Solent, ex affectionibus scilicet cerebri, vt paraplexiæ, quæ ex apoplexiis solent superesse, atque etiam nonnunqoam, vt ego existimo, ex epilepsiis, sed vsque ad manum, à parte, quæ erat sub angina, id est, à parte, quæ erat sub luxatione eo latere io qnod inclinabant luxatæ vertebræ. Sed vt hæc omnia, quæ de resolutione dicit, non sine causa euenerint, vtque his acciderint, illis oon, & his partibos non illis, & hoc modo facilè intelliget, qui quæ diximus libro quarto de Locis affectis, oblitus non sit. Nimirum curuitas spinæ fieri potest angulata, vt cùm vertebra proxima à proxima decedit, ita vt angulus ex ambabus fiat: aut arcuata, vt cùm multæ incuruantur singulis à vicinis paulatim recedentibus. Vtrumuis horum fieri potest introrsum, aut extrorsum, aot ad latera: porrò horum quodcunqoe in ceruice, aut dorso, aut lumbis. Præterea partes contorqueri possunt, resolutione, aut conuulsione. Per resolutionem laxatur pars malè affecta, ac proinde ea trahitur in contrariam: per conuulsionem, pars affecta contrahitur, & proinde trahit contrariam. Porrò ob læsionem spinæ illæ partes corporis resoluontur, aut conuelluntur, qoæ ex ea parte, qua spina læditur, accipiunt neruos. Luxatio spinæ angulata, si magna fit, & magnum angulum facit, in quamcunque partem fiat, comprimit, aut mediam secat spinæ medullam, quare omnes infrà positæ corporis partes sensom amittunt & motum, non tantùm eæ partes, quæ è regione læsionis sunt, & quæ neruos ab ea spinæ parte, qua læsio contingit, accipiunt. Non enim solùm læsio contiogit secundum ipsas neruorum radices, sed secundum medullam. Si autem læsio arquata fit, seruatur iocolumis medulla, quia ipsa quoque iocuruatur sensim nullibi compressa. Potest tamen lædere neruorum radices, ad latus aliquod facta, quia cùm nerui oriantur à lateribus spinæ, ex foraminibus, quæ commissura superiorum cum inferioribus vertebris constát, vertebris à vertebris recedentibus, distrahuntur neruorum inde orientium fibræ in ipsa radica: atq; etsi quam maximè arcoata læsio sit nerui in eam partem, in quam spina ioclinat, laxitatem facit, laxitas verò neruorum affert partibus resolutionem: in contraria verò parte, à qua spina refugit, facit contractionem, & contractio conuulsionem. Tamen hæc mala nó in toto corpore, quod infra læsionem est, sentiuntur, sed solùm in partibos, quę inde neruos accipiunt. Atqoe hoc eoenit magis & apertiùs in partibus superioribus spinæ, quà io inferioribus, quia io soperioribus pertinet foramē æquè ad ambas

bas vertebras, superiorem & inferiorem, quanto autem pars spinę est inferior, tantò foramen magis pertinet ad superiorem. Quanto autem magis æquales partes tribuunt ambæ foraminibus, tanto quod inde prodit magis distrahere possunt distractæ. Maximè autem conspicua est flexura partium, quæ, quibusdam resolutis, & contrariis conuulsis fit, in facie. Quippe in qua, cum nō fiant gemini artus, vt brachia, aut crura, necesse est à conuulsis laxatas trahi, & laxatas in non laxatas abire, velut loris equorum ab altera parte laxatis aut contractis, capita equorum torquentur. Merito ergo luxatio in rectum nullam resolutionem fecit. Ea verò quæ in obliquum, fecit partes, ab ea parte in quam fiebat spinæ flexura, torqueri in contrariam. Apparebat verò in facie solum, & vsq; ad manus, quia illæ partes sunt quas solas attingunt nerui ex ceruice. Sed cur nō etiam sentiebatur resolutio septi transuersi: quod quidem ex ceruice accipit neruos, etiã antequam manus: Certè nerui qui ex quarta & quinta vertebris veniunt, antequam attingant septum committuntur cum neruis ex sexta coniugatione cerebri. Non potuerunt ergo læsione spinæ toti lędi. Atqui fortasse quod, ob alterius partis neruorum lęsionem, difficultatis respirationi allatum est, angustiæ laryngis imputabatur. Sed redeamus ad narrationem. Vtrosq;, & eos quibus in rectum & in obliquum luxatio erat, spuisse cocta, & fuisse raucos dicit. Non immerito, raucitatem enim facit in larynge imbibitus humor, nisi autem concocta & dissipata essent tubercula, non essent illi liberati. Sunt autem liberati ferè omnes quos hactenus narrauit. Velut quos in fine dictionis narrat, mortui sunt omnes: qui scilicet cũ febre magna & perpetua id mali passi sunt. Nam & in aphorismo dicitur, ei qui à febre tenetur, si collum repente peruertitur, & vix potest deuorare nullo tumore apparente in faucibus, lethale. Neq; mirum. Nam febris magna, & repente facta vertebrarum luxatio significat in his inflammationem esse, quod in priorib. tubercula crudiora: qđ verò nullus tumor apparet, significat interius propè ipsissimam spiritus viam esse. Quo pacto autem non intereat homo simul aucto plurimum vsu ob febrem, & constricta via ob inflammationem? Maximè autem si non solum interna inflammatio sit, sed ea etiam maxima, quod quæ apparebant in ægrotis symptomata, indicabant. Nimirum hi cum febre multo magis & difficulter spirabant, & fundebant saliuam inter loquendum, & venæ his magis attollebantur, & pedes frigidissimi. Horum autem maximè hi erecti stare non poterant, quia cum conabantur erigere ceruicem, dolebant ob inflammationem. Multi cito moriebantur, quidam non statim, quos autem (inquit) ego noui, omnes mortui sunt.

Sectio tertia.

IN Perinthum circa solstitium æstiuum venimus, fuerat autem facta hyems clementi cælo, austrina. Ver autem & æstas valde sine aquis vsque ad occasum vergiliarum. Si enim aliquid factum fuerat, erat vt ros. Et Etesiæ non admodum flauerunt: & qui flabant sparsim.

TOtus hic annus fuit calidus & siccus. Calidus quidem quia frigus hyemis cohibuit auster, & calorem æstatis parum emendauerunt Etesię. Humidus autem, quia toto illo anno ab initio hyemis vsq; ad initium alterius hyemis, quam occasus vergiliarum inchoauit perpaucæ & exiguæ pluuiæ fuerunt. Nam hyems tota fuit clementi cælo serena & sine pluuiis, reliquum valde sine aquis: atque si quid pluuiæ fiebat erat nō largus imber, sed velut cadens ros. Solus auster potuit emendare siccitatem hyemis. Sed humiditas austrina sine pluuiis, minor est quam pro naturali hyemis humiditate. Quare ea etiam anni pars sicca fuit.

Aestate causi populariter grassati sunt multi. Erant autem sine vomitu, & ventres turbati tenuibus, aquosis, non biliosis, cum multa spuma. Habebant autem aliquando hypostasim repositæ, ex quibus sane quod sub dio reponebatur simile erat. Excretiones similes specie semper, malum. In his multi comatosi erant, & delirantes, hi autem ex somnis tales fiebant. Cum enim expergiscerentur, intelligebant omnia. Spiritus sublimes, non quidem valde. Vrinæ tenues plurimis, & modicæ, alioqui non decolores.

¶ Considera hic narrationem intempestiuæ aeris temperiei cœpisse ab initio hyemis quę antecessit, narrationem verò morborum ab initio sequentis æstatis, hoc est, ab ortu vergiliarum qui circa finem Aprilis contingit, inchoare. Non enim fiunt morbi populares quales illa dies petit, sed quales ea corporis dispositio quam antegressa tempestas reliquit. Itaq; necessario aeris mutationes incipiũt multo antea, quam morborum ea species quæ speciem tempestatis referat, incipiat esse communis. Fuerit ergo is morbus qui ab initio æstatis grassari cœpit, qualem temperies hyemis & veris nata fuerat facere. Fuerat autem hyems calida austrina, talis verò solet multam pituitam salsam generare. Hyems enim pituitam semper facit magis quam aliam speciem, calida autẽ calidam, qualis salsa est. Fuerint ergo causi ex salsa pituita. Nam præterquã quòd quæ dicta sunt de causa id indicant, symptomata etiam quæ adfuerunt, multo magis id declarant, fuerunt enim sine vomitu. At verò Hippoc. 1. de morbis, describẽs causum ex bile dicit, plęrunq; verò in primis diebus vomitur, aut quatuor aut quinq;. Nimirum bilis efferri in superiora nata est, ac proinde vomi, pituita verò salsa quæ per venas putruit magis repit deorsum in intestina. Ventres erant turbati tenuibus aquosis non biliosis & spumosis. At verò lib. de ratione victus in acutis dicit causo ex bile, fieri liquidas & pallidas, biliosas scil. ex tenui bile: his autẽ factæ sunt tenues & aquosæ, quia ob pluuiæ defectum venæ totius corporis aquam multam ex ventre traxerant, vt arbores quibus desuper ros aut pluuia nō incidit largiori irrigatione indigẽt à radicibus. Distributa verò aqua & admista cum putrescente pituita, salita est, q iam

tunc redundans ad ventrem inclinauit. Spumosa verò fecerat auster. Is enim ventus quia crassus & laxans, flatu replet corpora, qui cum aquea substantia mistus spumam parit. Quod autem pro vomitu deiectiones acciderunt, falsi causi admodum est. Nam loco citato ex lib. de ratione victus in acutis primam notam talis causi scribens dixit: Aluus subit itaq; deiectiones factæ sunt liquidæ, non totæ per totas aquæ, sed partim ex aqua salsa partim ex pituita. Proinde repositæ, cum aliquando reponebantur & repositæ seruabantur hypostasim habebant. residet enim crassum sub tenui. Ex quibus quod subdio reponebatur simile erat. Illud subdio reponi nihil nobis nunc significat, neq; enim alterationem aliquã quam aer in deiectionibus faceret, sed narrat rem hanc vt agi solet. Solent enim alui excrementa noctu quotidie extra domum deportari, & in sterquilinia proiici, illa illo in loco dicit similem speciem multum tempus retinuisse. Vbi in primis admirari oportet Hippocr. hominis quidē suo tempore nobilissimi, & philosophi summi diligentiam in curandis ægrotis, qui non tantum recens factas deiectiones domi contemplabatur in pelui, sed sæpe etiam hesternas in sterquiliniis requirebat, nihil censens indecens, neq; indignum, quod ex officio pro tuenda hominis vita agatur. Sed significabat illa eiusdem formæ in deiectionibus perseuerantia? malum certè. Nam excretiones (inquit) similes specie semper, id est, multum tempus perseuerãtes sui similes, malum. Causam Hippoc. non dicit, ea verò est hæc. Quocunq; morbi tempore excrementa sine mutatione insigni diu durēt, significatur morbi longitudo. Nam distinctio temporum morbi agnoscitur præcipuè mutationibus excremētorum in concoctione aut contrario, si autem idem tempus, quodcunq; illud sit, producitur, totum morbum produci constat, quia tota constitutio morbi constat temporibus vniuersalibus, & eorum proportio quædam est. Si verò post multas mutationes in vnam speciem incidunt excrementa, & eam diu retinēt, iam id corruptionis & mortis signum est. Quod Hippoc. ipse docuerat proxima sectione dicens, fines in meratiora, putrefactionem significant. Id itaque mali in his morbis fuit quod excrementa parum mutabantur. Illud etiam erat malum in multis quod comatosi erant ob vapores pituitæ putrescentis qui in caput vi febris efferebãtur, hoc verò morbi & causæ speciem nonnihil referebat, illud verò erat grauius delirare ex somno. Nam in aphoris. scriptum est, vbi somnus laborem facit mortale, si iuuat non mortale: ac rursum vbi somnus delirium sedat, bonum. Ergo per insinuationem dicitur si somnus delirium facit mortale. In his verò constabat ex somno esse delirium, cum enim expergiscerentur, intelligebant omnia, id est, cum aliquantulum experrecti sine somno continerentur. Non enim delirarent dormientes sed recens excitati, redirent verò ad mētem paulo post. Erat etiam his spiritus sublimis, id est, qui superno thorace trahebatur, quia ardente febre tenebantur, non tamen admodum. neque sane immerito: nam admodum sublimis spiritus valde lethale est: ex his verò febribus nulli narrantur mortui. Vrinæ his erant tenues & non decolores, sed russæ fortasse, quod in prognostico dicitur crudam affectionem significat, minus verò quam si etiam essent albæ & tenues, vt hoc exemplo constet posse esse vrinam boni coloris sine bona substantia. Modicæ etiam fuerunt his vrinæ, quia erant alui turbatæ tenuibus & aquosis. Vt ergo copiosa mictio exiguam deiectionem facit, ita copiosa deiectio, maximè aquosa, facit exiguam mictionem.

Sanguinis fluxiones è naribus non fiebant nisi paucis, neq; parotides erumpebant, de quibus postea scribam: neq; splenes attollebantur, neq; dextrum hypochondrium neq; dolorosum valde, neq; intentum fortiter. Significabat autem aliquid & maximè. Iudicabantur omnia frequenter circa decimam quartam, pauca cum rigore: & admodum paucis recidiua fiebant. Sub roribus autem æstate fientibus, apparuit sudor in febricitantibus, & quidam sudores statim à principio fiebant, non tamen maligno modo: et quibusdam sub hoc tempus iudicationes cum sudore fiebant. Superueniebant autem in æstiuis febribus circa septimam, octauam, & nonam, asperitates in cute miliacea, culicum morsibus maximè similes, non admodum pruriginosa, hæ persistebant vsq; ad iudicationem. Nulli autem viro notu hac floruisse. Mulier autem nulla mortua est, cui hæc accidissent. Auditu erant graui, & comatosa. Prius autem nō valde erant comatosæ quibus futura erant.

❡ Narrat Hippoc. iudicationes quæ non accidebant & quæ accidebant ægrotis illa tempestate, iudicationes verò quæ cum excretione, & quæ sine excretione per solos abscessus, & quæ tempestiuè & quæ intempestiuè. Sed quorsum quæ non accidebant, aut cur non persequitur omnia quæ non acciderunt? Non enim dicit, non fuisse copiosam excreationem, neq; fluxisse pus ex aure. Certè vanum esset narrare, quæ non acciderunt nisi quòd accidere soleant talibus morbis aut verisimile esset, tunc temporis affutura, atq; ipsum non superuenire, significationem aliquam præstaret notatu dignam. Sanguinis fluxiones ex naribus in ardentibus febribus frequentes sunt, elatis sursum succis præ feruore: atq; in quibus ob aliquam causam non potest satis erumpere, fieri solent parotides. In his verò neutrum horum fiebat, fortasse quia succi pituitosi cum essent non efferebantur sed deorsum repebant. Sed cur narrat splenes non attolli neq; dextrum hypochondrium fuisse dolorosum admodum, neq; intentum fortiter? An quia vt dictum Hippoc. est in prognostico debent in febrib. acutis considerari semper hypochondria, vt quæ magnam significationē præstare possunt boni aut mali. Quãdoquidem ergo Hipp. narrat modũ quo hypochondria habuerunt, cōstat illum id perquirendi habuisse curam, habendamq; proinde nobis in omnibus acutis morbis. Nam vt dicitur in prognostico: Hypochondriorum optimum, quod sine dolore est, & molle & æquale dextris & sinistris partibus: inflammatum autem & dolens, vel intentum, vel inæqualiter affectum dextris partibus

ad

ad finistras, hęc omnia obseruare oportet. Nam tumor in hypochondriis durus & dolens pessimus quidem si in toto est hypochondrio: si verò sit in altera parte, minus periculosus est in sinistra. Hoc ergo bonum erat in his ægrotis non attolli, neque intenta fuisse hypochondria multum, significationem tamen (inquit) quandam præstabant. Id est, nonnihil nihilominus erant affecta. Et pleraq; iudicabantur circa decimamq; quartam, quia erāt acuti morbi. Tales verò, vt in aphorismo dicitur, quatuordecim diebus iudicantur, pauca etiam cum rigore, quanquam hæ duæ iudicationum species familiares sunt febribus ardentibus. Nam ita dicitur in aphorismo, In febre ardente rigore superueniente, solutio, & in prognostico, Sudores optimi sunt in omnibus acutis morbis, qui in diebus decretoriis fiunt & febrem perfectè submouent. His verò ægrotis non contigerunt hæ iudicationes, nisi paucis, nimirum rigores affuerunt, quia morbi pituitosi, magis quā biliosi erāt, sudores verò, quia tempestas sicca. Nam sub roribus æstate fientibus apparuit sudor in febricitātibus, vt etiam in initio sectionis primæ huius libri, narrans tempestatem, quæ in Cranone dixit, in his si minutæ imbris guttæ deciderint, magis sudatoriæ fiunt ab initio. Ita hic quoq; dicit apparuisse sudorem in febricitantibus sub roribus fientibus, id est, cum pluebat velut narrauerat, & quidam sudores statim ab initio fiebant ante tempus iudicationis, quia non fiebant ob internam causam, natura iam tentante materię expulsionem, sed ob externá quæ corpora humectabat: tamen & si ab initio illi sudores fierent, nō maligno modo fiebant, id est, non manebant difficiliora iudicato quàm aliter, vt in historia Cranonis dicebat, sed fiebant non maligno modo, quia etsi essent signa mala, vt certè omnes symptomaticæ euacuationes, non tamen lædebant, sed iuuabant fortasse partem aliquam materiæ facientes euacuari. Neque quidem omnes sudores erant ab initio, sed quibusdam sub hoc tempus iudicationes cum sudore fiebant, quibus scilicet accidebat concoctos iam esse succos cum incipiebat pluere. Vna quædam insignis abscessus species superuenit horum plurimis in æstiuis febribus circa septimam, octauam, & nonam, asperitates scilicet in cute milij granis similes, culicum morsibus maximè similes, non admodum prurigiosæ. Hæ, vt ex hac descriptione & accidentibus, quæ mox dicit, constat, erant illæ maculæ quæ Hispanis nouato nomine vocatur tabardillo. Sunt enim maculæ quædam per cutem erumpentes in febribus ardentibus symptomaticè, ob feruorem & malignam corruptionem succorum. Superioribus annis fuit malum hoc in Hispania frequens. Malum alioqui rarissimum, vsq; adeo vt tunc temporis primum videretur morbus cum nomine natus. Tunc obseruauimus illis qui eo malo affliguntur fieri hæc quę narrat Hippocrates symptomata. Nimirum antequam erumpant maculæ, anguntur plurimum & vigilant, ægroti, succo qui interius secernitur, & cuius natura parat expulsionem, lædente viscera: postquam eruperunt & dum erumpunt delirant & comatosi fiunt. Nimirum hoc malum non fit ex sanguine tenui admodum, ille enim non cohibetur cute, quia dissipatur, sed ex crassiusculo malignè putrescente, aut tenui cum crasso admisto, quod etiam non esse admodum pruriginosas eas facit. Cum tenui ergo effertur crassior sanguis in caput, faciuntque vapores putredine mala affecti delirium, crassi coma. Hæ maculæ colore plurimū differunt, indicatque colorum differentia tantam malignitatis morbi differentiam, vt ex nigris aut liuidis, vix vllus euadat, ex rubris pauci admodum intereant. Tales fuerunt in ægrotis huius tempestatis, quādoquidem tam pauci ex his mortui sint, vt nullum Hippocrates viderit. Atqui profectò merito illius anni morbi, etsi magni ac vehementes, fuerunt tamen tam boni iudicii, vt omnes ferè liberarentur, & perpaucis acciderent recidiuæ. Quia etsi fuit annus male temperatus, quod quidem morbos multos & magnos, inclinauit tamen ad siccius, quod securiores & melioris iudicij facere poterat. Quia vt dicitur in aphorismo: Ex anni constitutionibus, in summa siccitates pluuiosis salubriores sunt, & minus lethales. Quod mulieribus solis dicta exanthemata per febres ardentes hac tempestate eruperint, duplicem causam esse puto, & quod ob deteriorem temperiem malignius eis succi putrescerent, & quod ob densiorem cutem, & debiliorem calorem, minus exhalatione insensili discuterentur.

Non tamen in totum perseuerabant, sed comatosa & somnolenta æstate & vsq; ad pleiadum occasum. Deinde autem vigiliæ magis, sed neq; omnino sub hac constitutione moriebantur. Ventrem igitur non dabatur, neq; iis quæ gustantur sistere, sed præter rationem putaret aliquis medicationem conferre. Atqui per multa erant quæ quibusdam ibant, quod quis in frigore iaceret prostatus vt exulceret quidem frigus. Calefaceret autem hanc speciem ex appositione est potius, & nullam natura passionem fieri. In quibus etiam, & qualia signa, & plura aut pauciora fientia, oscitatio, tussis, sternutatio, pandiculatio, eructatio, flatus, omnia huiusmodi corrumpunt.

¶ Hoc loco & in Græcis codicibus occurrit tanta lectionum varietas, & in Latinis versionibus, vt difficillimum proinde fuerit intelligere quid Hippocrates velit; &, quod ego sciam, intellegerit multos. Tamen labor hic susceptus mihi est, & collatis codicibus, inuenta lectio hæc, emendatissima, & apertissima. Febres illæ ardentes & comatosæ, de quibus hucusq; locutus est, non durarunt nisi vsq; ad occasum pleiadum, qui principio hyemis fit. Ab eo tempore laborauerunt dysenteria curatu difficili, facta ex refrigeratione. Cuius accidentia & causam & curationem hac breui oratione complectitur, simulq; communem omnis refrigerationis curationem, & notas insinuat. Non (inquit) in totum, id est, per totum annum perseuerabant dictæ febres, sed comatosæ & somnolentæ erāt æstate & vsq; ad pleiadum occasum, deinde autē, id est, hyeme, vigiliæ magis, quia dysenteriæ non permittebant satis dormire. Sed neque omnino, id est, sed sed neque per totum hunc annum moriebantur,

Quare neq; sob hac constitutione moriebantur vt neq; sub superiori: etiamsi erant dyseoteriæ magnæ, vsque adeo vt noo posset venter sisti, neqoe iis quæ gustabantur, sed præter rationem potaret aliquia curationem conferre, id est, sed omnis curatio quæ conferre solet, præter rationem agi videretur. Hîc apertè insinuat Hippocrates sistendi aluum maximam spem collocandam esse in cibis & potibus idoneis & medicamentis ore acceptis. Atqui profecto ego ita puto, siue ad sublimia siue ad humilia intestina malum pertineat. Quanquã detergeotium etiam elysterium vsus io hac pasaione est vtilissimus, astrigentium verò esus aut potus. Itaq; difficilè his sistebatur. Atqui per multa erant quæ quibusdam ibant. Occasio autem ægrotandi erat, qood quis io frigore iaceret prostatus. Itaque maxima ex parte laborabant pauperes, ita vt fit, & qui carentes lectulis decumbebant in frigida humo. Id verò fiebat, vt exulceret quidem frigus, id est, vtpote quod frigus exulceret. In talibus verò oportet calfacere oon repente & multum sed ex appositione potius, id est, paulatim, vt nulla naturæ pasio fiat. Quia si dysenten coa etsi præ frigore laborare cœperiot, plurimom calfacias, auxeris exulceratiooes & floxiones. Oportet ergo id facere modice & paulatim, vt refrigeratio soluatur tuto, & in omnibus refrigeratis etiamsi dysenteria noo tentêtur, eadem ratio corationis tenenda est, quia refrigerati ob cohibitionem calidi effluoij facilè incidunt in febres magnas, & internas inflammationes. Ergo in omnibus frigidis pasiooibus calfaciendum est modicè. His & talibus signis cognosci possunt, qualia in illia esse solent, aut omnia aut quædam plora aut pauciora, vt plus aut minos secundum plures aut pauciores partes. Refrigerati sunt. Hæc sunt oscitatio, tussis, sternutatio, pandiculatio, eructatio, flatus. Omnia enim huiosmodi corrumpunt, id est, significant refrigerationem. Nam etsi omnis immodica intemperies corruptio est, refrigeratio verò potius, quia vita calore seruatur præcipuè.

Quibus in febribus anxiosis, horridis, rubescunt facies, laboriosè degunt. Dolores oculorum, capitis grauitates, paraplexia, & muliebria si apparuerint: maximè autem quibus primum, sed & virginibus, & mulieribus, quibus ex multo tempore, sed & quibus non quo consuetum est tempore, aut vt oportet, apparent, deinde pallidæ fiunt.

¶ Hìc narrat Hipp. quæ molieribos accidere solent quòd meostrua nõ fluant, aot quòd ex muito tempore, id est, rarius quam oporteat, aot quòd nõ quo consoetũ est tempore, sed nonc crebrius nunc rarius, aut non vt oportet, sed difficilè & parum. Quibusdam eoim consueto tempore semper fluit, sed semper minus qoam pro corporis indigentia. Ob hæc omnia merito accidunt multa & graoissima mala, quia ea expurgatio mẽstrua maximè necessaria est corporibus muliebribus, vtpote qoæ excrementosa admodum sunt. Ergo ea priuata redundant multis & malignis excrementis, qualia sunt quæ illa euacuatione expelluntur, iociduntq; in morbos quibus ob grauitatem & symptomatũ horribilium multitudinem Hippocr. librum proprium dicaoit, qui est de morbis muliebribus. Atqui, quia hæc eadem grauiora multo accidunt virgioibus, quippe quibus, quia veoere oon viuntur, sanguis minus fluit, & semen etiam (quod est multo grauioa) detentum putrescit, seorsum scripsit de morbis virginum. Hicq; eadem ob causam dicit, maximè autem quibus primum, id est, iis quę adolescentiam ingrediuntur. Sed & virgiobus, id est, omnibos venerem oò expertis, etsi sæpe iam menses fluxerint. Et mulieribus inquit, id est, sed & iis quæ venere vsæ suot, si non frequenter, & consueto tempore, & vt oportet, apparent. Hìc quidem non narrat omnia quę dicta occasione mulieribus fieri solent (neq; enim tam breui possent) sed præcipua quædam. Verum & quæ dicit & quæ omittit facile intelliget qui legerit dictos libellos. Nam libello de morbia mulierum docet Hippoc. non tantum quas ooxas afferre soleat menstruorum difficilis fluxio, sed & quo ordine, & quas primo meose quo defecerunt, & secundo, tertio, ac deinceps, vsqoedum sit malum incorabile. Ioter cætera dicit corripi sæpe mulieres febribos cum anxietate, simulq; explicat quid vocet anxietatẽ. Nam, inquit, anxia erit & alias atq; alias se ipsam iactabit. Horridas etiã esse, ac labore plenaa his febres dicit. Nam hæe sunt illiua verba suffocatio alias atque alias in ipsam irruet, & febris alias atque alias corripiet, & horror, & lomborum dolor. Sed hæc etiam omnia grauiora fieri in virginibus: simulq; resolutiones quarundam partium: quæ cum alterius corporis partis sunt, paraplexiæ dicuotor, libello alio dicit. Iam verò dolores oculorum ad radices, & capitis grauitates fieri vterioo morbo deteotis, Hipp. dicit, sed & molieribus omnibus est notissimum. Omnia autem hæc fiunt, ooo tam cum mulier prioata est floxione coosueta, quam eo tempore quo fluunt male, aot qoo tentatur ea expulsio, sed non perficitur: cum scilicet, vt dicit Hippocr. libello de morbis virginom, sanguia in vteros coofluit velut effluxorus. proinde hìc dicit & muliebria si appareriot, id est, accident hæc cum muliebria appareriot male, aut cum instant. Nam quod hæc euacuatio cesset tantùm colligitur in corpore cacochymia, tamen cum sint quieta excrementa melius transigunt mulieres, dum autem fit, aut instat, agitatur viiiosus saoguis missus in vterum vodique, comq; non inoeniat exitum recurrit ad superiora, & male afficit cor, caput, & instrumenta omnia respirationis, atq; ante etiam quã recurrat effumat agitatus, vnde capitis grauitates, oculorum dolores, rubores faciei, anxietates, suffocationes, nonnunq̃ etiã insanias facit. Cũ igitur (inquit Hipp.) osculum exitus nõ fuerit apertum, sangoia autem amplios iofluxerit, tuoc sanguis non habens effluxum præ multitudioe resilijt ad cor, & ad septum trãsuersum. Sed paraplexias quo pacto facit? quẽadmodom (inqoit Hippoc.) cum aliqoo lõgo tempore desidente sanguis ex coxis ac femoribus depressus in tibias ac pedes torporem iodocit, à torpore aõt pedes ad iter faciendom impotentes fiũt, donec sanguis ad seipsum reoertatur. Itaq; resolutiones in his fiuot, confertim repleote partem sangoine, atqoe ita, repente, eunte sanguine, soluuotur, vt, genus causæ ignoraotibus, videantur multa

talia

talia miraculosa. Sed quæ dicta sunt, fluente, aut dum tentat natura fluxionem, maximè fiunt, postea verò suppressa fluxione cacochymæ fiunt mulieres, debilitanturq; earum facultates naturales, & multas obstructiones contrahunt, deinde pallidæ fiunt.

Magnum autem in omnibus quod deinceps, & in quo tempore, & in quibus, præcipuè in febribus valde biliosis, vniuersim quibus in crura purgatio. Medicamentorum etiam modos scimus, ex quibus fiet qualia, & quæ. Non enim omnes, sed alij aliter bene disponuntur: & alibi citius aut tardius accipienda manuum tractationibus, velut siccare, aut tundere, aut coquere & alia huiusmodi. Mitto plurima quæcunq; vnicuiq; cōducunt, & in quibus morbis & quo morbi tempore, ætatem, speciem, victum, quale tempus anni, & quod, & qualiter procedat & huiusmodi.

¶ Breuissimè, vt solet, hac oratione complexus est multa ad curandi rationem spectantia, quę medicus scire & facere debet, & quæ considerare vt præstantia indicationem faciendorum. Sunt verò hæc omnia quæ hoc loco simul collegit, sparsim scripta ab Hippocrate in multis alijs. Pars prima orationis æquè videtur posse duo significare: alterum, magnum esse, id est, magni momenti, in omnibus morbis scire quod deinceps ægroto superuenturum est: & quo tempore, hoc est, an mox an aliquanto an multò pòst: & in quibus morbis quidq; superuenturum sit: quia nō sunt eadem omnibus morbis superuenientia æquè bona aut mala, sed quibusdam meliora aut deteriora. Atqui præscire quod deinceps futurum sit, differentiam habet ex iis quæ possunt superuenire. Aut enim superuenturum morbum morbo præsentimus, aut accidens aliquod morbo, idq; bonam aut malam significationem præstiturum consistens in genere signorū salutis aut mortis, vel cōcoctionis & contrarij: aut constitutionem aut iudicationem & iudicationis speciem (cum quibus intelligo signa omnia decretoria) aut salutem aut mortem. Morbus morbo superuenire potest, aut citra necessitatem aut necessario. Atqui quod citra necessitatem, aut quod ita soleat, aut casu quodam. Casu quodam superuenire potest, quodcunq; cuicunq; cum quo potest cōplicari, & huius agnoscendi non est ratio aliqua ex specie morbi prioris, sed ex signis quæ solent præcedere posteriorem. Quod soleat, vt primo de morbis Hippocr. dicit, ex pleuritide febris ardens (febris scilicet morbus, nam febris accidens necessario coniuncta est) ex phrenitide peripneumonia, dysenteria ex tenesmo, ex dysenteria lienteria, ex lienteria hydrops, ex pituita etiam alba hydrops (nam leucophlegmatiam non vocat hydropē Hippocr.) ex peripneumonia & pleuritide, pectoris suppuratio: Necessario, vt (inquit) si vigor corrupuerit necesse est superuenire febrem: si neruus dissectus fuerit conuulsionem facit: ex cerebri vulnere necesse est febrē superuenire, & alicuius partis corporis conuulsionem: facto fluxu sanguinis in vētrem aliquem necesse est grumos putrescere. Accidentia mala sentimus, vt si vulnus cerebrum attingit, superuenturum vomitum biliosum, si inflammatio irrepsit in septum transuersum, futurū delirium: si dentes strident, futurum furorem: bona, vt siquis purgationem copiosè fluere considerans, prædicat sitim, futuram perfectę purgationis notam. Signa concoctionis, vt siquis videns turbatam vrinam iam clarescere, prædicat futurum vt cito aliquid contineat, & videns semirubrum semi album sputum, futurum purulentum: Constitutionem, hoc est, futurum morbum breuem aut longum, agnoscimus maximè ex signis concoctionis, quia si mox apparent, morbum contrahunt, sin autem tardius, producunt. Iudicationem futuram esse ex magnitudine & acutie morbi coniectamus, quia magna iudicātur, parua soluuntur, vt Gal. dicit. Ad præsensionem speciei iudicationis multæ Hippocratis sententiæ spectant. Velut illa in prognostico: inquirendum num doleant caput, an hebetudines subeant oculorum, fluxus sanguinis de naribus instat. Huc etiam spectat quod mox in hac ipsa sectione dicet è directo etiam laterum intentio dolorosa, & hypochondriorum intentiones, & splenis eleuationes è naribus eruptiones. Salutem futuram significāt omnia signa quę ab Hippocrate siue in aphorismis, siue in prognostico siue prorriticis, siue hoc ipso opere, siue alibi, bona dicuntur, præcipuè verò quæ admodum salutaria: mortem, omnia quæ mala, præcipuè verò quæ lethalia, ac multo magis quæ valde lethalia. Talia sunt quæ possunt deinceps fieri quæq; magni momenti est præsentire. Magni quidem momenti & ad honorē medici, & ad curationem suscipiēdam vt in proœmio prognostici indicatū est. Hæc verò datur præsentire non tantum futura esse: sed quo tempore, velut si nubecula quarta die rubea apparet, iudicatio erit septima: & quibus septima die excerni incipit excreatio partim biliosa partim purulēta, eos morituros quatuordecima spectare oportet. Porrò à die qua inuadunt rigor & febris & pro dolore pondus ruptionem suppurationis expectare oportet vigesima trigesima quadragesima, aut etiam sexagesima die. Porrò considerare expedit nō solùm quid superuenturum sit, sed etiam in quibus morbis: quia id quoque magnum momentum habet. Nam fluxus alui superueniens sorditati, hydropi, aut spleniticis est bonus: pleuritidi aut peripneumoniæ, malus. Conuulsioni ex alui profluuio febris superueniens, mala, conuulsioni ex partu, bona. Omnium ergo horum præsensio magni momenti est, præcipuè verò in febribus valde biliosis; id est, in morbis acutis qui cū putridis febrib. continuis affligūt (nam in his est maior vsus artis prognosticæ) & hæ sunt quæ iudicationes habent: sed & in iis q̄ pro iudicationib. habent abscessus (velut multæ ad crura, vtpote partem externam humilē & ignobilem) id est in longis. Itaq; hæc periphrasis præcipuè in febribus valde biliosis, vniuersim quibus ad crura purgatio significat idem, ac si diceretur, præcipuè in acutis sed omninò etiā in longis. Hoc ergo est quod prima totius huius orationis pars significare potest, pertinetq; iuxta hanc enarrationem ad partem prognosticam per se, ex accidenti etiam ad curatoriam, vt curationi morborū prænotio subseruit. Alterum est magni momenti, scire quid post, quid circa ægrotātem agi oporteat.

Ad quem locum spectat illa consideratio, vtrum sit potius post expurgationem mittere sanguinem, an expurgare post sanguinis missionem, & illa, an ab epoto pharmaco dormiendum an mouendum, & an à clystere mittendus sanguis an contra, atque alia innumera: latissim⁹ enim hic locus est, & multas considerationes continens, quia non satis est scire, quæ agẽda, sed etiam quo ordine. Atqui iuxta hanc enarrationem proprius vsurpatur illud deinceps, quàm iuxta priorem. Nam Aristotele enarratore, deinceps succedere aut esse dicuntur, nõ quęcunq; postea vtcunq; sunt, sed quæ proxima, ita vt nihil eiusdem generis intercedat. Itaq; sit hæc consideratio, à quocunque auxilio medico quod aliud mox succedere debeat, vt rectè procedat, quæcunque curatio suscepta sit. Non est autem satis nosse quæ agenda (nam hanc considerationem priorem intelligi volumus) & quo ordine, sed & quo tempore morbi, anni, aut diei. Morbi, vt an expurgandum ante diem quintum, an non ante concoctionem, an vtendum solis resoluentibus in summo vigore, an nõ ante inclinationem: Anni, quia quibus venæ sectione aut expurgatione est opus, vere facere expedit, vt in Aphor. dicitur: Diei, quia vt 1. de morbis dicitur, quidam morbi sunt quibus occasio est vt curentur matutina diei hora, alij quibus occasio est vt curentur semel in die, nec refert quo tempore id fiat. Sed & in quibus morbis, vt an in pleuriticis sit expurgandum, an solum mittendus sanguis, an in angina sit vtendum repercutientib⁹, an non. An in affectione ventriculi liceat vti solis laxantibus aliquando. Sed cum hæc omnia nosse in morbis omnibus magnum momentum habeat, præcipuè verò in acutis, quippe in quibus si quid ob imperitiam erratum sit, minus ob breuitatem emendari poterit. Prima ergo pars hæc continet. Secunda pars continet, quæ spectat ad materiam. Pertinet verò ad medicum, quia vt Arist. dicit ad eundem artificem pertinet nauem facere, & nosse ex quibus lignis facienda sit. Medicamentorum (inquit) modos scimus, id est, scire debemus, vocat verò modos differentias seu species. Atqui medicamentorum nomine licet hîc intelligere, aut quæ propriùs medicamenta vocamus, aut generatim omnia auxilia medica. Atqui vtroq; modo verum est quod dicitur, & multi modi intelligi possunt. Nam scire debet medicus omnes modos auxiliorũ secundum primas differentias & posteriores vsq; ad vltimas. Secundum primas dico, velut quæ victu aguntur, quæ pharmacis, quæ chirurgia: aut vt aliis placet diuidere, quæ assumenda, quæ admouenda, quæ agenda. Secundum posteriores, vt rationem mittendi sanguinẽ, expurgandi, instituendi victum, medicamentis alterandi, & aliud quiduis faciendi. Medicamentorum quoq; modos nosse oportet & eos qui sunt secundum differentiam facultatum, & secundum modos præparationum ad vsum. Primo modo, vt quæ calida, quæ frigida, quæ humida, quæ sicca, quæ duo horum habent: sed & secundum facultates secũdas vt quę adstringentia, quæ laxantia, quæ resoluentia, quę mouentia pus, quæ diuretica, quæ expurgantia. Sed & secundum tertias, quæ velut proprietates quædam sunt, vt quæ capitalia, quæ hepatica, quæ lieni vtilia. Secundo modo vt quæ ore accipiuntur forma liquida, potu: aut forma boli, aut trochiscorum aut tabellarum, esu accipi posse: aut catapotiorum aut puluerum, deglutione. Quæ admouentur, infundi, vt embrochas, aut inungi vt olea, linimenta: aut admoueri, vt cataplasmata: aut affigi vt emplastra, aut ceratos linteolos. Modos hos omnes medicaminum & medicationum nosse oportet, non enim omnes eodem modo, sed alij aliter benè disponuntur, & curantur. Et alibi citius aut tardius, id est, & alij indigent curatione celeriori, alij tardiori. Vt scilicet morbus ipse acutior est, aut tardior. Nimirũ, vt dicitur 2. de morbis, repentinæ auxiliorum occasiones sunt in acutissimis morbis, in aliis minus repentinæ. Sed hoc quod de celeriori aut tardiori curatione dicimus, ad considerationes curatorias spectare videtur, quod mox addit pertinet ad materiam. Assumenda (inquit) manuum tractationibus velut siccare, aut tundere, aut coquere, & alia huiusmodi. His verbis insinuat artem seplasiariorum etiam esse ad curationes obeundas necessariã, ac proinde medicinæ partem. Quia medicamenta omnia indigent præparatione aliqua manu facta, aut mistorum aut simplicium. Mistorum quidem præparatio est artificiosa & quæ vnicuiq; cõgruat, mistio: simplicium, vt quædã siccare oportet, & in pulueres redigere insolata aut ad ignem: quædam tundere, idq; tenuiter aut crassiusculè: quædam elixare in aqua, quædam aliter parare. Sed cum omnia medicamenta præparationem quandam desidereot, ea maximè quæ intra corpus assumenda sunt, quia plæruq; qualitates aliquas noxias præparatione deponunt, & in assumendis maius periculum ab inemendatis impendet, quàm in iis quę admouentur. In fine orationis per præoccupationem dicit omnia à quibus curatoriæ indicationes accipi possunt. Ea verò sunt omnia quæ naturalia, & præter naturam & non naturalia sunt. Naturalia quidem, vt temperies naturalis, & ętas, & peculiaris cuiusq; natura, seu proprietas & consuetudo. Peculiarem naturam intelligit dicens, quæ vnicuique conducunt, secundum conditionem, scilicet singularem: temperiem quæ secundum appellationem communem dicitur, intelligit, dicens speciem. Consuetudinẽ intelligit dicens, victum. Considerare scilicet oportet victum qui antecessit. Prędicter naturã sunt morbus, & quæcunq; morbi pars, causæ & symptomata. Non naturalia sunt, tempus anni, & quæ huiuscemodi, vt regio. In anni tempore considerandum, quod sit, vt an ver, æstas, autumnus, an hyems, magis autem quale. Non enim semper ver est sui simile, neq; omnibus annis fiũt tempestiua tempestiue. Magis autem refert ád curationes morborum considerare quo pacto affectus sit aer, quàm qui mensis, aut quotus illius dies sit. Sed & quo pacto ꝓcedat. Nam mutationes aeris quæ dum morbus durat succedunt, magnas etiam mutationes morbi constitutioni afferunt. Quare non solum quale tempus sit semel considerandum, sed quotidie etiam qualis sit ille dies. Nimirum ex his omnibus nascitur ratio curationis, quæ tenenda est, rebus naturalibus petẽtibus similia, rebus pręter naturam petentibus contraria non naturalib⁹, nunc similia, nunc contraria, vt euenit iouare naturam aut morbum.

7\. *Zoilo iuxta murum ex tussi concocta, febris acuta; & faciei rubor, & aluus intercepta nisi ad ne-*

ad necessitatem. Lateris sinistri dolor, & auris è regione dolens valde, & caput nō adeo. Spuens semper suppurulentum ægrotabat. Sed alia iudicata sunt. Et secundum aurem pus multum effluxit, circa octauam aut nonam diem. Principia autem nonæ diei doloris auris finis. Nesció quomodo sine rigore iudicium. Sudauit caput valde & hic. Firma inustio sinistri lateris. Sursum simul cum aure secundum scapulam præcipuè leuatus est dolor. Sed & prius sputa multa quæ secundum principia spuebantur floridá, & circa septimam aut octauam. Deinde concocta. Venter restitit vsq; ad nonam & decimam. Dolor euanuit. Tumor remittebat, & sudores exigui fiebant, non tamen iudicabant. Manifesta autem erant & aluo, & secessu. Cum enim inciperet dolor auris, etiam venter turbatus est. Effluxit autem ex aure nona die, & iudicatus est quatuordecima sine rigore morbus eadē die. Ceterùm sputum largius ibat, & magis concoctum, postquàm ex aure effluxit. Sudores verò & herpetes in capite in multum tempus fiebāt. Arescentes tertio quoq; die

¶ Difficilem faciunt hanc narrationem repetitiones quibus vtitur. Videtur enim nunc ad eadem deuolui, nunc redire ad priora, nunc dicere contraria. Causa verò est, quia in principio narrat breui totam historiam, summatim attingens prima & vltima, mox redit rursum ad eandem narrationem à principio, narrans sigillatim singula. Intelligentur vero facilè verba re ipsa prius explicata vt acta est tota. Zoilus proculdubiò laborauit catarrho ob redundantiam excrementorum in capite (nam id totus processus & exitus morbi indicauit) hic fecit tussim, quæ sicca durauit aliquandiu, ita vt fit, deinde maturescente iam tussi, cum calor in eo vegetior esset factus, roboratum cerebrum tentauit multitudinem expellere, expulitq; simul magnam partem ad porum auditorium sinistrum, & ad sinistram partem thoracis, & ad totum id latus secundum alteram capitis & ceruicis & scapularum partem. Itaq; cœpit simul laborare auris inflammatione, & pleuritide, & dolore occupante totum id latus. Cum auris dolor cœpit, ac cum eo reliqui etiam dolores & febris, fluxit etiam aluus copiosè, vnum fortasse diem, aut etiá noctem, deinde restitit vsq; ad decimum diem, vt nihil nisi ad necessitatem, id est, vix siccum & cum clysteri egereret. A principio dolorum & febris, cœpit excreare suppurulentum seu floridum, hoc est, semisanguinem semipus. Vtraq; inflammatio, auris, inquá, & lateris, suppuratione iudicata est. Auris quidem inter octauam & nonam diem, lateris autem quatuordecima, vtraq; sine rigore. Circa iudicationem inflammationis auris, factus est sudor copiosus capitis. Ab eo tempore exigui quidam nihil iuuantes processerunt: à suppuratione pleuritidis processit sputum largius & magis concoctum, id est, bene suppuratum deposito iam rubore, & adhibuit medicus vstionem thoracis, quæ in hoc malo maximo remedio esse solet, & multum tempus post hæc fiebant in capite sudores, & herpetes, qui tertio quoq; die exacerbabantur, & tertio quoq; crescebant. Ita tandem euasit. Zoilo, inquit, iuxta murum habitanti, ex tussi concocta, febris acuta. Tussim illam ex redundantia excrementorum in capite fuisse, euentus declarat. decubitus illi materiæ secundum rectitudinem cum capite, & sudores, herpetesq; capitis, quibus tandem solutus morbus est. Cerebri enim excreméta abscesserint primum ad alteram illius partem, inde magna illius pars, in aurem, & latus secundum rectitudinem positum, incubuerit. Quod verò coqui cœpta tussi alia grauiora mala superuenerint, non mirum. Nam cum multitudinem excrementorum magis quàm cruditaté sequi possint, sæpe vno malo concocto aliud superuenit deterius. Faciei rubor hic, ad suppurationem tendétibus pleuritidibus, aut ad peripneumoniam, solet fieri. Aluus intercœpta est præ febris magnitudine, & vehementia impetus ad superna concitati: atqui deterius fuit, quod, vt mox dicetur, in principio multum soluta multum siccata aluus est, illud enim significauit magnam copiam, hoc magnum recursum, atq; adeo in morbis thoracis & capitis vtrumque malum est, & multum fluere, & multum siccari aluum. Lateris sinistri dolor, & auris è regione posita, hoc est sinistra, dolens valde, & caput non adeó. Nimirum auris dolor, quem ego ex catarrho aliquoties in me ipso expertus sum, acutissimus est. Spuens semper, id est, à principio febris acutæ (cum enim hæc exciperet concoctam tussim, fieri ita potuit) subpurulentum, id est, semipus, ægrotabat. Alia iudicata sunt, id est, quæ pertinebant ad aurem, ceruicem, & scapulam soluta. Rationem verò & tempus iudicationis indicat, dicens: Secundum autem pus multum effluxit circa octauam aut nonam diem. Explicás deinde cur dicat circa octauam aut nonam, dicit: Principia nonæ diei doloris auris finis, id est, finitus est dolor circa principium nonæ diei. Nescio (inquit) modo sine rigore iudicium factum est. Miratur Hippocrates quia suppurationes in partibus sentientibus solet rigor comitari. Nam in prognostico dicit initium suppurationis esse, ex quo primum eum rigor apprehendit. Fortasse in hoc homine abstulit rigorem copiosus sudor, qui hoc ipso tempore, hoc est circa octauam & nonam diem, contigit. Proinde dicit, sudauit caput valde & hic. Firma inustio sinistri lateris. Id est firma tandem curatio fuit, inustio sinistri lateris. Auxilium sane Hippocrati in his & in omnibus ferè doloribus diuturnis familiarissimú, nostro tempore non sine magno ægrotantium discrimine inusitatum iam. Quia si quis medicorum eo vti vult, tempestiuè ægroti nō parent, vtpote meliora & minus molesta sperantes: cum iam in extremo vitæ constituti quiduis paterentur, medicus non vult id tentare, vt qui videat iam nullam salutis spem esse. Quod ego iam in aliquibus facere cœpi, cessitque optimé, audi: Nihil præfatus sub emplastro aliquo quo ad dolentes partes vtor, pono medicamétum causticum, qua emplastrum hæret loco, quem vri volo. Ægrotus doloris causam non intelligens, incaute patitur, vsquedum facta sufficiens inustio est. Fieri verò id potest in vna aut pluribus particulis, vt res exiget. His dictis cum extremum narratinnis videretur attigisse, redit Hippocrates ad

nuper dicta. Sursum simul cum aure secundum A scapulam præcipuè leuatus est dolor. Id est, simul cum dolore auris, sedatus est dolor scapulæ & humeri & ceruicis è regione. Sed & sputa multa quæ priùs secundum principia, & circa septimam & octauam spuebantur florida, deinde, hoc est, post septimam & octauam, concocta, id est, suppurata iam spuebantur. Venter restitit vsq; ad nonam & decimam diem. Ergo intelligimus circa nonam & decimam fluxisse. Iudicat autem bene morbos aurium, fluxus ventris. Nam in aphorismo dicitur B profluuium ventris surditatem tollere. Itaq; dolor auris euanuit circa initium nonæ diei vt dictum est: deinceps tumor, hoc est inflammatio lateris remittebat, & sudores exigui fiebant. Non tamen iudicabant. Manifesta autem erant, excrementa quæ in corpore abundabât, & aliis & secessu. Nam etsi dictum est aluum restitisse, & nihil egerere nisi ad necessitatem, tamen cum inciperet dolor auris, hoc est primo die, aut etiam secundo febris & dolorum, venter turbatus est, vt etiam circa nonam C & decimam. Effluxit autem, vt dictum est, pus ex aure nona die, & iudicatus est totus morbus, pleuritidis scilicet, quatuor decima, sine rigore etiam fuit solutio hac eadem die, vt fuerat nona. Cæterùm sputum largius ibat & magis concoctum, hoc est suppuratum, ex quo ex aure pus effluxit, atque ita processit, vt intelligamus post quatuordecimá fuisse adhuc copiosiores puris excreationes. Hoc tempore etiam vstio facta fuerit, & si id Hippocrates non repetat. Sudores verò & herpetes in capite D in multum tempus fiebant, arescentes tertio quoque die, & tertio quoq; die reflorescêtes, quod quidem significabat biliosam fuisse capitis cacochymiam.

Quæcunq; sine signo aliquo disparent difficiles sunt iudicationis, vt puella Pollmarci erysipelas.

¶ Erysipelas non potest bene solui nisi paula- E tim & exusta in parte malè affecta cute, relictoque vestigio: si nullo relicto euanescat repente, non debet probari ea solutio. Significat enim introuerti, quod tantopere in prognostico vituperatur.

In bubonibus febres malæ sunt exceptis diariis, & quæ in febribus bubones nequiores in acutis ab initio decrescentes.

¶ Dictum mihi est in commentatione aphoris- F mi quinquagesimi sexti quartæ particulæ, siue febris non diaria superueniat buboni, siue bubo febri, siue ingruant ambo simul, malum esse, quia significatur viscerum graue malum. Itaq; bubones malos esse cum febribus putridis. Addit nunc Hippocrates eos esse deteriores qui in acutis febribus sunt, tales enim solent esse periculosissimi, atque adeo pestilentes. Maximè verò eos qui ab initio decrescunt, id est, mox in initio pullulantes, deinde non crescunt cum febribus, sed decrescunt se- G bribus crescentibus, illud enim & esse malignam materiam, & recondi in visceribus significat.

Spiritus hypochondriis eleuatio mollis & intentio neutra, in ipsis sursum rotundum, in dextris velut circunferentia, suppuratoria. Aliud longius magis, aliud diffusum, aliud deorsum repens, & hinc inde contentio vsq; ad vmbilicũ. In omni sursum rectitudine, si reuocetur & abeat in rotundum, si quidem spiritus sine iudicatione, extenuatur calore: si autem hoc effugiat, in suppurationem tendit.

¶ Notas causæ & affectus & affectæ partis in ventris tumoribus docet, & si non persequitur omnia, sed tangit, vt solet. Docet hæc fusius Gal. lib. 5. de locis patientibus. Dicit Hippocrates eleuationem in hypochondriis mollem, hoc est non admodum renitentem tactui, cum distentione, tamen quę facit vt fouea quæ compressione facta fuerit, non multum retineatur si intentio neutra est, hoc est ad neutram partem inclinans, sed totum hypochondrium tenens, significare spiritus, hoc est flatus. Tale enim est quod in tympaniticis apparet. Si verò supra hoc est in suprema ventris parte, in dextris, hoc est, in hepatis loco, rotundus tumor velut circunferentia, suppuratorium est. Quia illo loco tumor rotundus cum aliis necessariis notis, inflammationé hepatis significat, & eam quidem magnam, exiguam enim musculi occultant. Ex magnis autem inflammationibus plærunq; suppurationes fiunt, maximè iis quæ in hepate sunt, nam vt in prognostico dicitur, œdema quod in ventre fatigat, minus facit abscessum, quàm quod in hypochondriis: minimè verò partes sub vmbilico in suppurationem vertuntur. Atqui tumores in ventre non omnes rotundi, sed aliud longius magis, id est, alius tumor est in longum productus, talis est qui tenet musculos rectos, aliud deorsum repens, non secundum rectum, talis tumor est qui tenet musculos obliquè descendêtes aut obliquè ascendentes: obliquè descendentis musculi est, qui repit à parte posteriori in anteriorem deorsum, obliquè ascendentis qui à parte anteriori ad posteriorem deorsum, aut (quod idem est) à posteriori ad anteriorem sursum. Et hinc inde contentio vsq; ad vmbilicum. Tales sunt tumores musculorum transuersorum. Aliud est diffusum, id est, ad varias partes pertinens & versus varias spectans, vt cum tumores tenent musculos diuersos, aut internarum partium multas variè dissitas. Atqui tumor rotundus mox ac producitur vltra constitutionem inflammationis, suppurationis suspicionem præbet, tamen non semper suppuratio est, sed nonnunquam collectio flatuosa. Atqui sane vtraq; collectio & puris scilicet & flatus, & tumoribus aut tentionibus diffusis, aut in longum productis, reuocatur aut colligitur in vnam partem materia, & in rotundum abit. Sed an flatus sit, ita dignoscitur. Si spiritus seu flatus est, sine iudicatione, id est, sine manifesta euacuatione, extenuatur & insensibiliter absumitur calore, id est, calorificis fomentis: si autem hoc effugiat, id est, huic curationi non obediat, in suppurationem tendit.

Densi spiritus, parui, magni, rari, parui rari: exit extra magnus, intro paruus, hic quidem tardans, ille festinans, duplex intro reuocato velut superinspirantibus, calidus, frigidus.

¶ Hæc

Hęc eadem ſententia cum multis ſequentium ſcripta occorrit ſexto libro epidem. parte ſecunda, atq; adeo hic deſunt duæ voculæ quæ illinc transferendæ huc ſunt. Scilicet magni denſi. Nam cum hoc & illo loco velit Hippocrates breuibos amplecti omnes differentias reſpirationis, & tres differentias coniugationum magni & parui cum raro & denſo ſcribat, denſi ſcilicet & parui, magni & rari: parui & rari, quarta haud dubiè deeſt, magni & denſi. Sed vt Hippocrates tam breui oratione ferè nullam reſpirationis differentiam non attigerit, cõſiderare oportet, etſi quam omiſit, addere. Differentiæ plurimæ communes ſunt reſpirationi & pulſui, non tamen omnes. Nam quędam huic quędam illi ſunt propriæ. Communes quidem ſunt, magnitudo, celeritas, & crebritas, rhythmus, ęqualitas, aut inæqualitas, ordo aut contrarium. Debilitas & vehementia. Hæ quidem eodem modo in vtriſq; definiuntur, & dicuntur vniuocè. Propria differentia pulſus eſt durities, & mollities. Quia in reſpiratione, cum non ſit eius iudex tactus, conſiderari haud quaquam poteſt. Velut reſpirationis eſt differentia propria ſublimem aut non ſublimem eſſe, quia hæc differentia capitur, ex numero inſtrumentorum quæ in actionem adhibentur, quæ quidem quia multiplicia, & liberè mouentia, non adhibentur ſemper eadem. At verò pulſui nõ poteſt eſſe differentia aliqua quæ huic reſpondeat, quia ſemper agitur inſtrumentis eiſdem, corde inquam & arteriis leuibus. Velut etiam accidit ſoli reſpirationi vt quodam poſitu facilius aut difficilius agatur, vnde ea differẽtia prodit quę orthopnœa nuncupatur. Eſt etiam propria reſpirationi differentia quæ capitur ex qualitate materiæ, quæ expiratur. Vnde ſpiritus calidus & frigidus dicitur: in polſu verò nullus ſenſus eſſe poteſt materiæ, quæ trahitur aut pellitur. Hic igitur Hippocrates omnium differentiarum communium reſpirationi & pulſui meminit, præter vnam debilitatẽ aut vehementiam: & vnius propriæ, calidi inquam & frigidi. Duas ergo ſolùm proprias omiſit, ſublimis & non ſublimis, & quæ ex poſitu capitur orthopnœam. Quam ſi addas, nulla amplius deeſſe videbitur. Dicit verò Hippocrates non tantum ſimplices, ſed & compoſitas. Simplices enim ſunt magna & rara, velox & tarda, ſeu tardans & feſtinans denſa & rara. Fiunt hinc compoſitæ quatuor differentiæ: magna & rara, magna & crebra, parua & rara, parua & crebra. Et ſunt hæ differentiæ ſignificatione inſignes. Nam vt in prognoſtico dicitur, ſpiritus creber & magnus ſignificat ardorem: creber & paruus, dolorem: rarus & magnus, delirium: rarus & paruus, extinctionem caloris. Atqui celeritas & tarditas cum dictis differentiis componitur. Nam qui magnus & creber eſt ſpiritus, celer etiam neceſſario erit: qui paruus & rarus, tardus etiam ſtatim: qui magnus & rarus, etiam celer, quia cum non cogit ſumma neceſsitas ceſſant à reſpiratione qui delirant, cum verò cogit, reſpirabunt etiam celeriter. Paruus & creber, vt vrgebit magis calor aut dolor, ita erit tardus aut celer. Si enim calor etiam cum dolore vrget vt per inflammationes, erit celer & creber: ſi verò dolor multum & calor nihil aut exiguum, vt per concluſos flatus, erit paruus & tardus. Rhythmus eſt, cum ſecũdum naturalem proportionem reſpondet magnitudo expirationis & inſpirationis: ſunt mali rhythmi cum ab hac proportione deficiunt: aut quòd dilatatio ſit maior conſtrictione, quod fit cum maior eſt neceſsitas attemperandi cordis calorem aut reficiendi ſpiritus cerebri, quàm expellendi fuligines, aut quòd conſtrictio ſit maior dilatatione, quod ob contrarias cauſas euenit. Aequalis & inæqualis multę differentiæ eſſe poſſunt: & inæquali ſunt ordo aut deordinatio. Tamen Hippocr. vno exemplo inæqualitatis maximè inſignis, attigit totum hoc genos. Duplex, inquit intro reuocatio velut ſuper inſpirantibus. Hic eſt qui in aphoriſmo vocatur offendens, diciturq; conuulſionem ſignificare. Calidus præterea aut frigidus. Calidus ſpiritus mediocriter, naturalis eſt: vrens, eſt febrilis: frigidus eſt peſsimus, quia extinctionis caloris ſoboles: ac proinde dicitur in prognoſtico admodum exitialis. Supereſt addamus differentias quas hic deeſſe diximus, vt euadat perfecta hæc lucubratiũcula. Has diximus eſſe tres, vnam communem cum pulſu, & ſi habeat non eandem rationem dignotionis: Hæc eſt ſpiratio fortis aut debilis: Hæc eſt in vehementia illius motus, vt quiuis alius vehemens aut debilis eſſe poteſt. In iis qui adhuc loqui poſſunt, ex vocis vehementia, agnoſcitur ea quæ eſt in reſpiratione, vtpote materiam præſtante voci reſpiratione. Vocis autem vehementia audito cognoſcitur. In iis verò qui loqui non poſſunt conſiderandum an ſuper pectore ponderis aliquid ferre poſsint, quanto enim poſſunt ferre minus, tanto maior reſpirationis debilitas ſignificatur. Duas diximus eſſe proprias, vnam quę ex poſitu, quem ægrotus reſpirandi gratia requirit, capitur: in hoc genere eſt orthopnœa: quæ aut ob ardorem ſummum, aut anguſtiam viarum reſpirationis, cõtingit: alteram quæ ex inſtrumentis, quæ in reſpirationem adhibentur, capitur. Inſtrumentum quod primo adhibetur, idq; ſolum neceſſario ac ſemper, eſt ſeptum tranſuerſum, poſt illud, ſecundò loco muſculi intercoſtales: tertiò, qui veniunt à lumbis in thoracem: vltimò, qui à clauiculis & collo deſcendunt. Ea tamen lex mouendi eſt, vt hoc quo dicta ſunt ordine, priora ſinè poſterioribus moueri contingat, poſteriora verò ſine priorib⁹, minimè: ſunt verò dicta priora quæ humiliora, poſteriora quæ ſuperiora. Reſpiratio igitur ſublimis & quæ ſublimibus iam inſtrumentis agitur, extremæ neceſsitatis & debilitatis eſt, nulla iam potente facultate mouere ſatis, ac proinde mouente omnia:

Medicatoria continuarum oſcitationum longa reſpiratio, non potantibus autem & vix reſpiratio breuis.

Reſpiratio longa dicitur quæ ex longis interuallis fit, & multum producitur, magna ſcilicet & rara: breuis reſpiratio eſt, quæ huic contraria, parua ſcilicet & crebra. Medicatorium dicitur, non quod vtcunq; bonum, ſed quod ſanat, eſtq; cauſa ſalutaris. Reſpirationem longam & raram dictum nuper eſt eſſe ſignum phreniticum, nunc dicit curare aſsiduas oſcitationes. Cauſa autem eſt, quòd crebrę oſcitationes tunc fiant cum multus & craſſus flatus redundat circa ventriculum, aut per capitis aut thoracis partes, ex quib. in muſculos bua-

carum redundant. Vnde fit, vt oscitentur & qui fame premuntur, quòd multum flatum in ventriculo colligant, & qui somnolenti, quòd in caput multus vapor ascendat, & qui alioqui redundant multis excrementis flatuosis. Illos quidem cibus aut somnus curat omnium optimè, hos cohibere spiritum & non nisi ex longis interuallis respirare (nó potest autē respirari ex longis interuallis, nisi longa respiratio, in quibus cōsulto detinetur thorax) quia ita dissipatur optimè flatus qui in ventre aut viis instrumentisve respirationis continentur, vt scilicet sanari solet singultus, & tussis arida ex frigida intemperie. In altera parte, in qua Hippocrates dicit non potantibus & vix, respiratio breuis, intelligunt plæriq, vix potantes, esse phreniticos, quia Hippoc. in libro prorrheticorū dicit: οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, id est, phrenitici parum bibētes. Nam reuera phrenitici etsi vrgētur admodum siti, ac proinde sæpe accipiunt potum, auideq́, si offertur, tamen nunquam nisi exiguum bibunt. Nun tamen video quo pacto possit dici phreniticorum curatorium respiratio parua & crebra. Dicunt, quia magna & rara in phreniticis mala est, paruam & crebram esse bonam. Tameo non dicimus respirationem magnam & raram esse malam in phreniticis vt causam noxiam, neque vt signum mortis per se, ita enim contraria esset in eisdem bona vt causa, aut signum, sed vt signum pathognomonicum: significat enim ita respirantes phreniticos esse. Quare phreniticis non possit contingere contraria respiratio. Non ergo potest esse curatoria in phreniticis, si quidem ne esse equidem omnino. Dicunt, non posse breuem respirationem phreniticis accidere, posse tamen succedere cum phrenitis soluitur, significareq́ iam solui. Cęterum hoc, imprimis impropriè dicitur curatorium, deinde falsu etiam. Nam etsi phrenitis soluatur, non fiet respiratio parua & crebra, nisi solutę phrenitidi succedat inflammatio alicuius instrumenti respirationis. Quod si dicas breuem spiritum dici eum qui tam longus esse desinit, impropriet atis multum, vtilitatis exiguum, continebit oratio. Proinde aliter puto: vix potantes dici eos qui strangulantur, vt neq; respirare, neq; deglutire possint præ multitudine humorum, aut fuliginum, irroentium in septū transuersum & cor, quæ quidem passio histericis & hypochondriacis solet accidere. In talibus, in ipso paroxismo consilium est, vt quam maximè possint cunentur respirare crebro (multum enim nó possunt) ita enim expurgantur fuligines, & passio minus præualet. Natura quidem ipsa ita affectos docet hoc auxilium. Quum verò respirationem intermittunt, oportet assistentes acclamare, & hortari vt loquantur, aut comprimentes digitos aut aliter dolorem ciere, cogereq́ vt conquerantur & clament. Loquentes enim, aut saltem edentes vocem, non possunt respirationem intermittere. In quibusdam còdicibus legitur vtrobique respiratio longa, vt tota dictio sit: medicatoria continuarum oscitationum longa respiratio, non potantibus autem & vix, respiratio longa. Iuxta quam lectionem placet non potantium & vix potantium nomine intelligi phreniticos, esseque perinde ac si diceret, Respiratio longa, quæ necessario magna est & rara, medicatotia est oscitationum continuarum, & phrenitidis indicatoria. Itaque oon eodem modo dici esse oscitationum & phrenitidis, sed illarum vt salutarem causam, huius vt signum pathognomonicum.

Secundum rectum & laterum intentio dolorosa, & intentiones hypochondriorum, & lienis eleuationes, ex naribus fluxiones.

¶ Hęc oratio pars esse videtur decissa ex alia longiori sexti epidemiōn sectionis secundæ, qua ita habetur. Secundum rectum & laterum dolorem, & intentiones hypochondriorum, splenis eleuationes, & ex naribus fluxiones. Et aures secūdum rectum. Horum plorima eadem etiā in oculis. Nunquid igitur omnia, anque inferne sursum secundū rectum, vtq; iuxta buccas aut iuxta oculum & aures: quæ autem supernè deorsum non secundum rectum? An etiam quæ infra hepar sunt ex supernis distributa vt in testes, ac varices? Eadem vtrobique seotentia est, hæc scilicet, decubitus omnes humorum, qui ex quibusdam partibus in quasdā fiunt, & fluxiones spontaneas secundum rectitudinem solere fieri, esse scilicet rectitudinem parti recipienti, aut vię, per quā euacuatio fit, cum parte primario affecta, & quæ mittit. Rectitudo verò est dextrorum cum dextris, sinistrorum eum sinistris, superiorum cum superioribus, inferiorum cum inferioribus. Dextra & sinistra dicūtur secundum hominis latera: superiora & inferiora distinguntur quā est hepar. Quod apertè insinuat Hippocrates dicens, an etiam quæ infra hepar sunt ex supernis distributa. Itaq; vtrobiq; est hæc eadem sententia, sed interest quia quod hic dicitor simpliciter, illic non simpliciter, sed producta quadam dubitatione, an scilicet vt ex infernis sursum secundum rectitudinem lateris fiunt abscessus, vt ex hepate parotis dextra, aut fluxus sanguinis ex dextra nare, ita & qui ex supernis in infernas, id est, infra hepar positas partes. Decissio verò est vltima illa interrogatio, an etiam quę infra hepar sunt ex supernis, vt in testes ac varices. Quasi diceret, non solum in illis, sed in his etiam atq; adeo omnibus, rectitudinem seruari solere. Quod non dicit simpliciter, sed quibusdā exemplis, partim decubitus (vt cum dicit secundum rectum laterum intentio dolorosa, & intentiones hypochondriorum, & lienis eleuationes) partim euacuationis, cum dicit, ex naribus fluxiones. Solent quidem abscessus secundum rectitudinem fieri, non tamen omnes necessario fiunt. Euenit enim nōnunquam abscedere in partem contra positam, aut effluere per viam nullam rectitudinem habētem. Neq; mirum. Nam omnia sunt confluxilia. Sed qui secundum rectitudinem fiunt, meliores & vtiliores sunt (cæteris paribus) iis qui sine rectitudine. Atqui hæc est maxima precipuaq; causa, qua in euacuationibus, aut reuulsionibus, quas arte paramus, dictam legem rectitudinis seruare debemus: nimirum eorum quæ naturaliter eueniunt imitatione. Tametsi enim ratio hæc argumentandi est Empirica, tamen est optima pro præsenti loco, in quo practicas rationes sectamur, magis quā logicas argutias. Disputata verò est diffusè admodū ea quæstio in cōtrouersiis.

Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidiuas facere nata sunt. Primum igitur

benum

lienum eleuationes, nisi in articulos finiantur, aut sanguis fluat, hypochondrij dextri intentio, nisi profluant vrina. Hæc enim vtrorumq; interceptio, & recidiuæ horum merito.

Recidiuas fieri cum corpora non sunt in primo morbo perpurgata, sed quædam relicta fuot post iudicationem, in aphorismo etiam dictum est. Nunc verò id docet, simolq; quæ soleant relicta recidiuas facere. Primum, inquit, fieri solent, ex febribus difficilis iudicationis, eleuationes lienum, nisi in articolos fiant abscessus, aut sanguis fluat: fieri etiam solet hypochoodrij dextri intentio, nisi profluant vrinæ. Hæc anim est vtrorumq; intarceptio, id est, interceptio eleuationis lienis est abscessus ad articulos aut floxus sanguinis: intentionis hepatis interceptio, est profluuium vrinæ. Et recidiuæ horum merito fiunt, id est, & cum hæc supersont ex morbis, neque intercipiuntur illis modis, merito ex illis recidiuæ morborum fiunt. Hippocrates qoidem docet hic quę plurimū contingunt, coostat verò neq; hæc solùm solere ex febribus superesse, neq; has solùm interceptiones habere hæc mala, neq; à solis illis posse præseruare quamcunq; illarum. Nam multa alia solent superesse ex febribus significantia recidiuas, valut ventriculi durities, aut vteri, aut solùm oris amaritudo, linguę ariditas, & sitis. Intercipi etiam potest lienis eleuatio vrinæ profluuio, nam si intercipitur abscessus ad articulos, molta vrina crassa & alba facta, vt aphorisino 74. particulæ quartæ dicitur, & eleuatio lienis abscessu ad articulos, profecto & elauatio lienis profluuio crassæ vrinæ. Inteotio etiam hepatis possetintercipi fluxu sanguinis. Quare & fluxus sanguinis, & vrinæ profluuinm, possit intercipere vtrumq; malum, non tantum vtrumq; alterum.

15. *Abscessus igitur horum, non fientes facere, fientes autem declinare. Hos autem excipere si eant quales oportet, qui verò non valde, cooperari, eos autem auertere qui omnino inutiles fuerint, præcipuè autem hos futuros, sin aliter, cum nuper inceperint.*

Breuissimè dicit indicationes omnes, quas ab abscessibus accipere potest medicus. Abscessus enim aut sunt boni aut mali, atq; vtriq;, aut fientes aut futuri. Atqui fieotes, aut satis magnu impetu fiunt, aot lentè. Bonos ergo nondum fientes, id est, qui si fierent essent boni, hos facere. Malos fientes aut futuros declinare, bonos & fiētes quales oportet, excipere tantùm, id est, nihil facere, sed finere vt fiant, bonos & fientes, nō valde, id est, non satis, sed lente, cooperari, id est, iuuando naturam conari vt perfectè fiant. Omnino inutiles, ac multo magis noxios, auertere. Optimum autem fuerit eos auertere futuros, id est, antequam fieri cœperint, sin id nō posis, saltem cum nuper cœperint. Nam sero medicina paratur, cum mala per longas conualuere moras.

16. *Quarto die facti sanguinis fluores, difficilis indicationis.*

Nullo alio in morbo posse vide͂tur fluxus saoguinis qoarto die facti esse bene iudicatorij, quàm in febribus continentibus ex sanguine, quæ ob multitudinem crassi sanguinis cum spontanea lassitudine fiunt, vt aphorismo 74. sectionis quartæ dictum est, tamen in illis etiam, dictum est eodem aphorismo, non esse satis ad perfectam iudicationem, nisi simul multa & crassa vrina fluat, & sanguis ex naribus. Solus ergo sanguinis fluor etiam in illis erit difficilis iudicationis, vtpote non sufficiens euacuatio.

17. *Quæ diem vnum intermittentes altero superrigent, cum iudicatione in septimum.*

Bene intermittere & cum rigore iocipere proprium tertianæ exquisitæ est, quæ verò talis est ad septem periodos cùm longissimè prorogatur, vt in aphorismo etiam dicitur.

18. *Scopo ex coryza & faucium phlegmone prauo victu vso, aluus intercepta est, & febris continua facta est. & lingua arida, & sine somno infra vmbilicum intensio vehemens aqualis, paulatim in infernam partem in dextru spiritus subdensus, dolebat hypochondria & cum respiraret & cum conuerteretur, sine tussi excreabat subcrassa. Data peplus ab hypochondrio depulit, prodiit autem nihil. Postridie autem glandes duæ apposita non apparuerunt. Vrina autem crassa & turbida. Hypostasis leuis & aqualis, & fletu aluus in turbulentia, atque venter mollior erat, & lien elatus, & deorsum vergens fiebat. Puto vtebatur oxyglyci. Decima, sanguis aquosus paucus ex sinistra venit. Non valde autem debilis ob hoc ipsum. Et vrina subsidentiam habens, in hypostasi autem subcandidum quiddam adhærens vasi tenue, neque quale semen, neq; dissimile. Fluebat hoc breui. Postridie iudicatus febre liber, & descendit subtenax vndecima, quod circa fluxum, biliosum. Vrina autem purgatio multa, & multitudine & subsidentia, & priusquam vinum potare cœpisset, parum quiddam emollitioni simile. Penetrauit vndecima die, vt quod essent pauca, lenta autem & stercorosa turbulenta. Hoc iudicatorie, quòd & quod Antigenu in Perintho.*

Perrarum est non sisti cito & tuto coryzam nisi quis in principio prauo victu vtatur. Tamen à principio vtentibus copiosiori cibo & puto multa neque leuia mala ex ea procedere, rarum non est. Quod certè & Scopo euenit, qui cum coryza laborans, vt exitus iodicault, biliosa, sed ex multa materia & phlegmone fauciom ob destillationem, & prauo victu vteretur, neq; idonea curatione, febre continua vndecim dierum laborauit, cum multis ooo leuibus symptomatis. Habuit enim à principio febris alui interceptionem, linguæ ariditatem & peruigilium. Infra vmbilicum ad inguem dex-

trum fuit intentio vehemens & paulatim in infernam partem inclinans, & æqualis secundum tempus, id est, citra intermissionem affligens. Habuit etiam dolorem hypochondriorum, hoc est, supremæ regionis ventris, sentiebatq; hunc dolorem, & cum respiraret, & cum conuerteretur de latere in latus, habebatq; spiritum subcerebrum, excreabat subcrassum sine tussi. Causa horum hæc fuit, cum excrementa quæ coryzam & inflammationem faucium faciebant plurimum in capite redundarent, natura tentauit ea pellere, non potuit autem affatim extra corpus, depulit ergo in partes humiliores. Illa repentia deorsum, simulq; putrescentia, fecerunt febrem, & dolores aliarum & aliarum partium. In initio febris aluus intercepta est præ febris vehemētia siccatis fecibus, & humiditatibus auersis ab intestinis, conuersisq; in partes quæ doluerunt. Lingua etiam arida & peruigilium significabant febris magnitudinem & bilem. Bona pars succorum defluxit in hypogastrium dextrum, vnde intentio accidit vehemens, paulatim in infernam partem vergens, & nunquam intermittens. Maxima succorum pars hæsit in hypochondriis, fecitq; ibi distentiones & repletiones. Vnde spiritus fiebat subcreber ob compressionem septi transuersi, vt in iis quibus vētriculus multo cibo distētus est. Hinc etiā dolor hypochondrioꝛū, & cū respiraret, & cum cōuerteretur: cū enim quis, cui pars illa ventris distenta est, vehemētius respirare conatur, ipso septo transuerso comprimit distentam partem, simulq; cum ipso septo mouet (mouentur enim inter respirandum etiam intestina) ob vtramq; causam dolor fit. Nam mouetur vtroq; modo succos aut flatus qui in cauis continetur. Plurima autem quæ quieta dolorem non faciunt, mota faciunt, & quæ quieta leuiorem, mota grauiorem. In intestino id experiri est facilè, cum succus aliquis aut flatus frigidus mouetur. Conuersio corporis eadem ratione dolorem facere poterat, mouendo scilicet, nam cum conuertitur corpus de latere in latus, quædam interuarum partium laxantur, quædam distenduntur, quædam comprimuntur, atque ita quod interius est mouetur. Quo fit vt cum aliquis flatum sentit, neq; facilè emittere potest, conuertere corpus consilium sit, sæpe enim hoc solo remedio pellitur. Quæ sine tussi excreabat subcrassa, de capite veniebant ad palatum. Nam si de thorace excrearentur, non possent sine tussi, illa ergo via expurgabatur quod in cerebro erat relictum, neq; abscesserat in inferiores partes. Quidam ob vehementiam febris suspicantur fuisse dolorem illum hypochondriorum, inflammationem internam: ego verò non ita poto. Nunquam enim Hippocrates dedisset peplum, cum nihil, vt ipsemet docet libro quarto de ratione victus in acutis, sit à ratione alienius quàm dare medicamentum expurgans tentatis inflammatione hypochondriis. Quod si quando per eas inflammationes eo est vtendum, tamen nō ante inclinationem. Constat verò nondum venisse in inclinationem illud hypochondrij malum cum peplo Hippocrat. vsus est. Nam multi dies restabāt à data peplo vsq; ad vndecimum, quo febris soluta est. Non erat itaque inflammatio, sed quod diximus. Proinde vsus est peplo, quòd scilicet intelligeret succos fluere deorsum à cerebro, quare etsi non dicat quo die, vsum fuisse suspicor peplo intra primum quaternarium. Expurgationes enim reuulsoriæ quæq; non expectata concoctione succorum, sed quòd fluant, faciendę sunt in ipso principio, id est, intra tres aut quatuor dies fieri debent, antequam scilicet cessauerint fluxiones. Nam in hanc sententiam dicit ipsemet 4. de ratione victus: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, cum venter murmurauerit: si non, à medicamentis abstineto. Verum si murmurauerit, fuerintq; excrementa biliosa, scammonia mediocriter purgato. Quantum verò ad aliam pertinet sanationē, quam minimè exhibebis tum potus, tum sorbitiones, vt meliùs æger habeat, nisi remissione facta decimā quartam fuerit egressus. Itaq; duplex occasio purgationis est, altera ob fluxiones reuulsoria cum nodum fluxio cessauit, aut inclinat materia in ventrem, quod murmure agnoscitur, altera post exactam concoctionem. Prima quidem purgatio agi debet in principio, secunda post summum vigorem. Proinde in morbis simpliciter acutis quorum summus vigor quatuor decimo fieri solet, prima occasio expurgationis intra primum quaternarium est, secunda non nisi post quatuordecimū, quod & libello de expurgantibus medicamentis Hippocrates dixit. Præter has duas expurgādi occasiones quæ certi temporis sunt, est alia incerti temporis, cum scilicet turget materia. Nam quocunq; tempore, immo verò etiā quocunque die turgeat, expurgandum est, vt fiant iam tres occasiones expurgationis. Ergo Hippocrat. videns Scopo descendere ex capite humores, eosq; per hypochondrium viam capere cœpisse, morari autem illic, ne plus satis morarentur, & inflammationem aliquam aut grauem alium affectum concitarent, dedit peplum intra primum quaternariū arbitror. A data peplo nihil per ventrem descendit, sed vsq; adeo sine expurgatione transacta res est, vt duæ glandes quæ postridie appositæ sunt, non apparuerint, sed interius remanserint. Nihilominus noxiū non fuit medicamentum, neq; inutile, nam depulit ab hypochondrio succos, qui depulsi, in primis in vias vrinæ deriuati sunt. Deinde & in ventrem post duos scil. aut tres illos dies, quibus post acceptam peplum ne glandes quidem reddebat, interim etiam in hac excrementorum turbatione, cum nō omnes viam cœperint, alui, aut vrinæ quædam pars in lienē collecta est, qua ille elatus est. Vrina ergo post datam peplum fuit crassa, non vt concocta, sed turbida, hypostasis leuis & æqualis. Sed quo pacto in vrina turbida erat talis hypostasis? An cū reponebatur clarescebat, subsidebatq; leue. Non arbitror quale id quod perfecte cocto iam morbo solet, sed quale quod cœpto coqui. Durabat autem perturbatio plusquā pro elaboratione eius quod subsidebat, ob conditionem morbi qui cum ex catarrho principium traheret, flatum etiam multum habebat cum succo permistum, qui vrinā magnopere perturbat. Aluus stetit in turbulentia, & venter mollior erat. Hoc est, cœpit etiam postea fluere ex aluo, perseverauitq; ea ventris turbatio aliquot dies. Lien elatus deorsum vergēs fiebat. Sæpe quidem lien intumescit secundum propriam figuram transuersim, seu indicotomę lunæ figurā, sæpe etiā producitur deorsum. Nimirū est laxę cuiusdā substantiæ & versus quaq; aptę dilatari, producitur vt in totum aut mediū, aut extremū fluxio incumbit.

Potu

Potu (inquit) vtebatur oxyglyci: ὀξύγλυκυ esse potionem quandam parari solitam in Græcia ex fauis, expressis prius melle, elixatis in aqua purissima. Galenus dicit libro a. de Fracturis, Comment. contextus 29. Ego vel ipso nomine cogor suspicari aliquid aceti in eam potionem infundi solitum, aliuqui cur vocaretur ὀξύγλυκυ. Sed & vsus illius id indicat. Seruabatur enim ad æstatem vt potus sedans sitim. Quod quidem si ex solo melle pararetur, non posset præstare. Verum est non posse esse oisi perquàm exiguum aceti, quod illa potio acciperet, aliuqui non esset potio vtilis laborantibus neruosis partibus, vt Galenus ibidem notat. Erat itaque potio non admodum diuersa à mulsa, aliquantò suauior: quippe qua ad voluptatem vtebantur homines per æstatem, velut nunc ea, quæ Hispanis vocatur aloxa. Constat ergo eum potum ad catarrhosam affectionem esse vtilem, magis verò in hoc carere reprehẽsione, si accipiebat aliquid aceti ob magnam febrem, & bile permistam fluxionem. Malo ita procedente, decima sanguis aquosus paucus ex sinistra nare venit. Qui quidem fluxus illud vnum habuit boni, quod secundum rectitudinem fluxit, tamen illa mala, quòd die non decretorio, & quod paucũ fluxit & serosum. Quibus causis videbatur fore inutilis & noxius, & solam debilitatem ægro allaturus. Nun tamen ita fuit, neque valdè debilis ob hoc ipsum factus est æger, quia mox ab ipso fluxu sequuta est bona iudicatio, vt fluxus sanguinis potius esset velut initium quoddam (etsi non admodum idoneum) iudicationis noni diei, quàm euacuatio decimi. Vrina adhuc erat subsidentiam habens, & ex subsidentia quiddam subcandidum adhærebat matulæ, tenue quidem, neque quale semen candidum & filosum, neque dissimile, id est, partes admodum diuersas habens: erat illud ex pituita, quæ sedimenti formam nondum exactè receperat. Fluebat (inquit) hoc breui, id est, ex breuibus interuallis, & celeriter: ex breuibus quidem interuallis, quòd crebrò mingeret, celeriter verò, quòd esset multum succi cum vrina redderetur, neque obstruebat, neque hærebat in via, neque pigrè reddebatur. Cum hac euacuatione, quæ post datam peplum incœpit, & decima die aucta est, postridie est iudicatus & liberatus à febre, & descendit ea die subtenax, qood circa fluxum biliosum: id est, descendit per ventrem, subtenax, id est, lentum, & crassum, & biliosum. Fluxus scilicet ex pituitosis & biliosis. Nam ex talibus erat morbus à principio. Vrinæ autem purgatio hac quoque die multa & multitudine & subsidentia, id est, furfuræ ipsius copia, & subsidentiæ. Et prius (inquit) quàm vinum potare cœpisset, parum quiddam emollitioni simile, penetrauit vndecima die, vt quæ essent pauca, lenta autem & stercorosa, & turbulenta: hoc est, antequam vinum potare cœpisset, emollitio quædam ventris erat: influere enim iam in ventrem cœperat humor, penetrauit autem, id est, integrè erupit vndecima die, vt quid iam superesset paoca. Subsecutæ ergo sunt deiectiones non multæ, sed lentæ, stercorosæ & turbulentæ, ex pituita scilicet & bile, stercore & flatu. Huc iudicatoriè factum esse euẽtus indicauit. Fuit enim febre liberatus. Quòd (inquit) & quod Antigenis in Perintho, illud non habet vim causæ, sed perinde est ac si diceretur, velut & quod Antigenis in Perintho. Itaque insinuat Hippocrates, se dedisse Scopo vinum circa septimum aut octauum diem. Nam ante decimum, quo euacuationes manifestè creuerunt, non tamen antequàm emolliri cœperit venter, qui cœpit quidem duos aut tres dies, ab accepta peplo. Mirum tamẽ quòd in febre ex catarrho & siticulosa vinum dederit, quod calidum cùm sit, febres augere & sitim natum est, & cùm facilè diducatur, fluxiones augeat, quòd facilè efferatur, caput repleat, & cùm multum penetret, tentet neruos: quibus de causis, paocis affectibus febriculosis fit vtile, catarrhosis maximè fit noxium. Cæterùm considera Hippocratem non dedisse cum deturbati iam à superioribus partibus succi vias vrinæ & alui tenere cœperant, cumque iam linguæ ariditas erat bona ex parte sedata. Neque quidem dederit vinosum & merum, sed oligophorum, quod libro 3. de Ratione victus in acutis morbis, maximè commendat, & æquale æquali permixtum, quali ad affectiones, quæ vinum maximè omnium amant, vo iubet libro septimo Aphorismorum. Tale illa occasione dari poterat, quo cœptas euacuationes iuuaret, cùm fluxiones ad superiora iam destitissent: ac fortasse etiam iuuit tantoperè exhibendi vini indicationem natura propria hominis, vt vitari oon potuerit. Nam aliter suspicor me febris acutæ solutionem fuisse expectaturum, ne catarrhus, quantumuis videretur esse solutus, vsu vini recrudesceret. Ego cum vtroque modo peccari posse nun negem, multò tamen plus periculi esse puto in nimia vini indulgentia, quàm in nimia detractione. Cùm præcipuè tam multæ potiones medicatæ, omnes vini commoditates præstare possint.

Quæ circa linguas eleuantur coagmenta, & exigui existentes lapilli, & quæ podagricis iuxta articulos debiles illorum sunt, etenim ossium natura causa & quòd hoc durescat est, & quòd contendatur.

¶ Ossium naturam esse causam, quà durescant & contendantur, coagmenta quæ eleuantur circa linguas & lapillorum exiguorum, & eorum, quæ circa debiles articulos podagricorum fuot, nulla ratione videtur posse dicere, quamtumuis quidam conentur id reddere consentaneum. Dicunt tamen quædam aliena, & longè petita. Proinde ego existimo longè aliud Hippocratem dicere. Nimirum ea, quæ circa linguas eleuantur, & exiguos lapillos, quacunque in parte generentur, & quæ iuxta debiles podagricorum articulos colligũtur, coagmenta esse, id est, coogestione generari. Omnia enim huiusmodi congestis excrementis fiunt, vt tumores quidam lapidei in lingua, cõgestis excrementis alimenti proprij ipsius linguæ, lapilli in renibus aut vesica concrescentibus arenulis, aut crassis succis, tophi ossei circa articulos podagricorum, excrementis crassis durescentibus & concrescẽtibus cum ipsis ossibus. Atqui in istis tophis materia est crassum illud excrementum: effectrix causa duritiei & contentionis, id est, coalescentiæ cum ossibus, est ossium natura. Quia naturaliter ipsa ossa congesta excremẽta in naturam suam mutãt: crescuntq; ibi ossa in ossea tubercula, vt lapides

crescunt, accrescente terra & aqua. Hoc itaque A est quod dicit: Osium natura causa est, quòd hoc durescat, & quòd contendatur: id est, accrescat, augeatque ipsa ossa.

Quod Hippostrati ex annua quartana tumebat, cùm subfrigida palàm esse videretur, impetus in totum corpus, & sudor, ita iudicata est, & post hæc muliebria plura, multitudine & tempore. Tunc enim supprimebantur, abscessus non est visus constitisse. B

¶ Vbi ego legi quod tumebat, legit Cornarius collectio, & Iacobus Steue de vertice decurrebat. Neuter tamẽ mihi videtur exactè expressisse quod dixit Hippocrates. Quanquam Cornarius accessit propiùs, quia intumescẽtia velut collectio quædam est, sed non est omnino idem. In primis ex illa lectione, quam sibi fingit Steue, non videtur aptè explicari posse illa verba, abscessus non est vi- C sus constitisse: neque ille explicat, de quo abscessu dicatur. Deinde nõ quadrat cum Græca lectione. Nam hæc occurrunt scripta in Græco codice: [illegible] ἀνεκορύφου. illud vero ἀνεκορύφου, nõ videtur posse fluere, nisi à verbo κορυφοῦμαι, quod significat attolli, aut tumere: atqui iuxta hanc versionem redditur sensus consentaneus. Nimirum Hippostrati vxori per annuá quartanam intumuerat pars aliqua: non dicit quę pars, fuerit tamen quæcunque. Multæ enim & variæ so- D lent per diuturnas febres intumescere, quas scilicet euenit in ægrotis esse aliis debiliores, tametsi quædam, in quibus magis solent id pati, velut per quartanas solet lien intumescere: neque tamen ille solus, sed nonnonquam crura, nonnunquam etiam pars alia quæcunque. Ratio autém intumescentiæ, quę per tales febres debilibus partibus fit, præcipua est congestio reliquiarum eorum succorum, qui in singulis paroxysmis putrescunt, aut vruntur, quæ quidem illic hærent, vsque dum per E iudicationes perfectas simul cum succis, qui à principio morbum facere cœperant, euacuantur. Ita euenit huic mulieri, pars quædam per quartanam intumuerat, ea, ex annua quartana, hoc est, post quartanam: & cùm subfrigida iam palàm esse videretur, id est, cùm videretur iam esse sine febre, natura partis tentauit id, quod tumebat, pellere: cumque id extra corpus vno impetu per ventrem, aut vrinæ vias, aut conspicuam aliam viam egeri non posset, impetum cœpit per tutum corpus, dis- F tributumque est, deinde partibus totius corporis incumbentibus in expulsionem, sudor factus est, & ita mulier iudicata hac ratione. Et abscessus ille in partem tumentem factus, non est visus constitisse, id est, euanuit. Tamen hæc iudicatio nunquam fuisset tuta & perfecta, nisi fluxissent deinde muliebria plura multitudine & tempore, tunc enim supprimebantur: id est, nisi fluxissent multa & multos dies. nam per febrem supprimebantur, & consentaneum est suppreisionem euacuationia G adeò necessariæ fecisse morbum, hunc verò attulisse partis tumorem, ergo tumoris iudicatio non posset esse satis ad morbi solutionem, quia tumor non erat morbi caosa, sed ex morbo potius processerat, nisi accessisset euacuatio menstrua, qua quidem morbi præcipuè causa præscindebatur. Sed videri posit mirum, quartanam febrem, cùm ex crasso & melancholico succo originem ducat, sudore, quo serosi & tenues succi euacuantur, indicatam esse perfectè. Desines verò mirari, videns non solo sudore, sed magis euacoatione muliebri indicatam esse, & sudore quidem abscessum illum potius quàm febrem, hanc verò alia euacuatione. Neque quidem quod exudatur necesse est serum esse, sed tantùm tale, vt calore fundi posit. Neque sanè melancholia succus est seri expers. Atqui per morbos melancholicos multum seri gignitur, non ob speciem succi per se, sed per debilitatem caloris naturalis, & facultatis debilitatem ac incoctionem, velut etiam gignitur multa pituita. Illud ergo serum nonnunquam æqoè per totum prouenit, diluitque ipsam melancholiam, fiuntq; ita sæpe copiosi sudores per quartanas, nonnunquá colligitur vno loco, & ea contrahit tumorem aquosum, atqui si ea pars ventris regio sit, superuenit hydrops ascites. Itaque in illa muliere reliquiæ melancholiæ sero dilutæ, collectæ loco qui intumuit, fuerit, vnde distribui in totum corpus & exudari potuit.

In salientibus, seu pulsantibus hæmorrhagijs figuram inueniendum, & omnino si ex decliui accliue fiat.

¶ Vbi ego cum Iano Cornario legi, in salienti- D bus, seu pulsantibus, vult Iacobus Steue deleri σφύζειν, & scribi σφίγγειν, id est, constringunt: gratis autem id fingit: quoniam non assequitur quid velint sibi hæc Hippocratis verba. Ego verò legi salientibus, aut pulsantibus, quia vtrumque significat verbum σφύζειν, quinimò solùm significat salire, aut subsaltare, ac proinde arteriæ σφύζειν dicuntur, quòd subsiliant. Itaque duo videntur posse hîc significari aut in hæmorrhagus salientibus, id est, in quibus sanguis exit saliens, aut in hæmorrha- E giis: quæ fiunt ex venis pulsantibus. Atqui posit vtroque modo eadem res significari, si illud saliens significat modum exeundi ex arteriis. Cognoscitur enim sanguis ex arteria exiens, quòd subsultim exeat. Potest etiam illud saliens significare nihil aliud, quàm copiosam eroptionem sanguinis, siue ex arteria, siue ex vena. Atque ita nihil aliud sit, quàm si diceretur in copiosis sanguinis floribus illo modo, in fluoribus sanguinis ex arteriis. Vbi ego legi inueniendum, legunt alij omnes, amplaq; F existens, referuntque ad figuram: nam Græcè habetur σχῆμα εὐρὺ τιθὲν. Ego quia non video cur figura ampla desideretur in hęmorrhagiis, nisi impropriè dicatur ampla, id est, idonea: censeo legendum pro εὐρὺ τιθὲν, εὑρεῖν τιθὲν: leuis enim corruptio codicis fuerit, & redditur sensus expeditus & facilis. Nimirũ in fluxionibus sanguinis magnum momentum habet inuenire figuram accommodatam. Vt scilicet si decliuis est pars, ex qua fluit, accliuis fiat, quia positus decliuis multum auget fluxionem. Neq; verò G hoc solùm desideratur ad idoneam figuram, vt scilicet sit accliuis, sit etiam vt sit figura indolens: plurimùm enim currit sanguinis ad partem dolentem gratia doloris, neque sanè sola figura solet esse satis ad sistendas hæmorrhagias, sed multæ aliæ sunt suppresiones, quas 6. Epidem. his verbis collegit:

Sanguinis

Sanguinis venarum suppresiones, deliquium animi, figura alia, ioterceptio, linamentum, appositio, deligatura. Dicit verò hic de figura, vt quę ante alia sic procuranda. Neq; solùm sanè in hæmorrhagiis ex arteriis necessaria est idonea figura, sed in omnibus, vt hac ratione satius videatur intelligere in hæmorrhagiis, quæ affluenter subsiliunt. Si tamen quàm maximè videatur intelligi de hæmorrhagiis ex arteriis, dicēdum de illis loquutum Hippocratem, nō quòd solæ, sed quòd maximè curatione indigeant. Difficilius enim sistitur fluxus rupta arteria, quàm vena.

Quapropter & ligatura impetum faciunt in venarum sectionibus, quæ si fortes sint, remorantur.

¶ Hæc sententia pertinet ad chirurgiam mittendi sanguinem. Nam cum vena secatur in manu, aut crure, vt fieri solet, curandum vt sanguis copiosè fluat, & ex alto corpore: quod vt fiat, conuocari debet ad partem frictione, balneo & ligaturis, aut horum quibusdam. Ligatura verò ita fieri debet: Antequā secetur vena ligari debet fortiter pars, mox debet vltra ligaturam sectio fieri: à facta verò sectione debet ligatura non solui quidem, sed laxari tantillum, ne fortis sit. Nam si solueretur omnino, efflueret id, quod attractum erat, moxque venire sineret, cessaretque impetus: si autem nihil laxaretur, nō posset sanguis exire, astricta vena vehementius. Nam ligaturæ mediocriter fortes impetum faciunt in venarum sectionibus: id est, sanguinem faciunt impetu effluere: quia enim mediocres sunt, neque qui dolore trahitur venire, neq; qui iam venit, effluere cessat, fortes verò ligaturæ remorātur. Sed quo pacto potest hęc dictio cum proxima coniungi, vt hæc incipiat à particula illa quapropter? Certè illa particula apertè significat aliquid deesse priori orationi, illud verò fuerit, quod ego in Commentatione suppleui, ac si ita diceretur: In hæmorrhagiis salientibus figuram inueniēdum, quæ sine dolore, & vt ex omnino decliui accliue fiat. Quapropter, quia scilicet dolor conuocat sanguinem, ligaturæ impetum faciunt in venarū sectionibus, quæ si fortes sint, remorantur.

Sanguineum subbiliosumq; acidum ructum faciens, forte autem & in atram bilem his finietur.

¶ Galenus libro 3. de Locis malè affectis, cap. 5. referens eos, qui ad melancholiam morbum parati sunt, dicit: Macri verò & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt, vt huiusmodi humor in ipsis cumuletur. Fitque interdum vt impensè rubri homines affatim in melancholicā temperiem decidant, atq; post hos flaui. Hoc est quod Hippocrates dicit nunc, sanguineum & subbiliosum temperamentum, quale est in perrubris & in flauis, solere in melancholicum mutari, atq; adeò tales homines solere in melancholiam morbū incidere. Sanguineum quidem, quia abundat sanguine multo & crasso. Fit autem ex tali multum naturalis melancholiæ, vt ex multo & crasso vino multæ feces: biliosum, quia bilis vstione migrat in atram bilem. Biliosi verò incurrunt id periculum in iuuentute, quia ea ætas est calidissima. Vritur verò succus alioqui vstioni aptus calore eius ætatis. Sanguinei vero in ætate consistendi. Tunc enim frigidior, crassior & minus spirituosus sanguis fieri incipit, quare fœculentus, crassus & terreus. Itaq; hęc temperamenta in melancholię morbum nata sunt incidere. Signum autem iam iam incidētium sunt ructus acidi. Cùm enim multa melancholia alioqui naturalis, aut multa atra bilis vsta colligatur illis circa viscera, redundetq; in ventriculum, sitque omne genus melancholiæ acidum, admiscens sese cum cibis, eos vitiat, facitq; acescere, vnde ructus acidi fiunt. Neq; quidem obstat nasci semper ex frigore ructus tales: omnis enim melancholia, vt acida est, ita frigida subiecto, & terrea.

Rigores incipiunt mulieribus à lumbis per dorsum in caput. Quin & viris etiam parte corporis posteriore magis quàm anteriore, velut cubitis ac femoribus. Sed & cutis rara. Indicat autem capillus animalium.

¶ Hæc sententia & eisdem verbis est Aphor. 69. part. 5. atqui hæc eadem scripta est 6. Epid. part. 4. atque adeò multò distinctius quàm hic: quia illic addita, aut hîc sublata est quædam particula multum addens perspicuitatis. Illic enim ita dicitur: Rigores incipiunt mulieribus quidem magis à lumbis, & per dorsum in caput. Sed & viris posteriore corporis parte magis quàm anteriori. Horremus enim magis exterioribus, quàm interioribus corporis partibus, velut cubitis, femoribus. Sed & cutis rarior. Indicat autem pilus. Quod est, rigores magis incipere à partibus posterioribus, lumbis scilicet, & per dorsum vsque in occiput, quàm anterioribus: & exterioribus, vt cubitis & femoribus, quā interioribus: quia rigor passio frigida est, & posteriora quàm anteriora, & exteriora quàm interiora, frigidiora sunt. Cæterùm cùm hæc ratio communis sit fœminis & viris, & vtrique magis posterioribus quàm anterioribus, & exterioribus quàm interioribus rigere incipiant, tamen fœminæ magis quàm viri incipiunt à lumbis, quia habent vteros lumbis alligatos, qui frigidis passionibus maximè capiuntur: & viri magis quàm fœminæ incipiunt à cubitis & femoribus, quia fœminis, vt dictum est, est maior causa incipiendi à lumbis per dorsum in occiput. Hinc tamen non fit, vt viri incipiant sæpius à femoribus & cubitis quàm à lumbis, neque contrà, sed vt ab vtrisque æquè aut ab alterutris vt cōtigerit. Probat verò Hippocrates, partes posteriores frigidiores esse anterioribus, quia in anterioribus cutis rarior est: esse autem cutem rariorem indicat pilus, qui in anterioribus magis abundat. Vtrumque autem & amplitudo inquam pororum & abundantia pilorum indicat calorē. & pili quidem abundantia indicat pororum amplitudinem.

Quibus nihil intra constitutum tempus, singulis partus vitales fiunt.

¶ Id est, quibus nulla causa abortus accidit, sed manent vsque ad constitutum & fatale tempus exeundi, partus vitales fiunt. Partus non vitales sunt, non quicunque recens nati moriuntur (mo-

riuntur enim citò multi alioqui vitales, ob erratum aliquod, aut morbum, qui superuenit) sed qui ob imbecillitatem, quam ex vtero trahût, non possunt viuere. Huiusmodi autê sunt, qui aut nondum ortui maturi ante tempus legitimum abortiuntur, aut qui intra vterum morbum aliquê contraxerunt, quo nondum soluto, eduntur. Ergo dicit Hippocrates, quibus ante constitutum tempus nihil accidit, id est, nulla causa abortus, quæ ante tempus exire coegerit, & nullus morbus, qui vel in ipso tempore fecerit exire debilem, in ipso tempore nascuntur vitales. Sunt autem abortus causæ, missio sanguinis, atque omnino alimenti subtractio vtcunque facta, corruptio fœtus veneno, aut admodum medicamêtosa re accepta, vt vehementer mouente menstruas euacuationes, aut expurganti medicamento, aut motus vehemens corporis, aut animi, atque ob vehementem animi motum, quantum ego existimo. (etsi Medici quidam aniles quasdam fabulas de hac re somniant.) Pica, seu appetentia rei alicuius, qua potiri non detur. Morbosos exire fœtus facit, aut morbus aliquis, aut maligna cacochymia parentum, aut prauus victus vtero gerentis. Debiles facit tenuis victus gerentis vtero, aut euacuatio aliqua fluês, quia hæc cùm fiunt, impossibile est fœtum esse fortê, vt in Aphorismo dicitur. Quibus ergo nihil horum accidit intra constitutum tempus, in ipso constituto tempore eduntur & vitales. Constat tamen intelligi debere, si quæ vtero gerit sterilis non sit. Est enim quoddam genus sterilium (vt Hippocrates ipse libello de Sterilibus dicit) quæ concipere quidem possunt, tamen non possunt deinde retinere, propter crassitiem, aut humiditatem, aut ob exiguitatem vterorum, aut quod omnino dilatari pro fœtuum magnitudine nô possunt. Talibus sanè abortus fiût quibusdam certò, quibusdam incerto tempore, etiam si nihil dictorum accidat. Tempus partus non est tam constitutum mulieribus, quàm aliis animantibus, vt Aristoteles libro 7. de Historia animalium, & Plinius libro 7. de Historia naturali, dicunt. Habent enim multa tempora, in quæ naturales partus solêt incidere. Capra verò & ouis quinto mense semper, sus quarto, asina & equa vndecimo parit, & ita aliorum animalium vnumquodq;. De têporibus naturalis partus dubitata sunt multa, & à Iureconsultis, & à Medicis. De vndecimestri an possit esse vitalis, ac multò magis de duodecimestri, & de octimestri, ac de minori septimestri. Nonum mensem esse maximè omnium naturale tempus partus, & eos omnes ferè in lucê edi, experientia est confirmatissimum, & nemo dubitat. Septimo etiam & decimo mense edi posse vitales, concedunt omnes. Vndecimo mense posse edi vitalem negauerunt quidam Iureconsulti, tamen de hac re consultus diuus Adrianus, considerata causa, decreuit posse: idque meritò. Nam Hippocrates etiam id dicit pluries. Vltra vndecimum mensem produci posse partum nemo dixit, præter Auicennam, qui quatuordecimum etiam aliquando attigisse, se à quodâ accepisse dicit. Octomestris adeò non putatur posse esse vitalis, vt si quis videatur octauo mense natus viuere, putetur mulier conceptionis tempus ignorasse. Ante septimû mensem, aut ante centum octoginta duos dies posse aliquê edi vitalem, negat Hippocrates. Ergo vix quippiá est in rebus naturalibus, quod omnino impossibile, aut necessarium esse affirmem. Horum causas referunt in numerorum naturas qui sectantur Pythagoricam philosophiam: Astrologi in stellas errantes: Hippocrates lib. de Octomestri partu, insinuat tres causas, quas nos lib. 1. Contrar. vno capite complexi sumus, primam ex proportione temporum prægnationis, quòd scilicet tempus motus sit duplum tempore figurationis, & tempus partus triplum tempore motus. Secundam, quæ ex numero quadragenariorum, quòd quadragenarij dies magnam vim habeant in affectibus fœtuum, incidat verò septimus quadragenarius in nonum mensem, & quintus in septimum. Tertiam, quæ refert hos euentus in proportionem causę factricis & materiæ, & in experimêtum. Dictum est mihi loco citato primam causam nû satis esse idoneam (quanquam proportionem illam temporum fœtationis teneri sæpè dicat Hippocrates vel hoc loco statim) post hanc verò secundam esse commodiorem, tertiam omnium maximè carere calumnia. Verùm hæc & illo loco, & in Commentario libelli de Alimento dicta sunt fusius.

Apparentia quibus mensibus fiunt labores in circuitibus, quod in septuaginta mouetur in triplicibus perficitur.

¶ Eadem sunt quæ vocat apparentia, & quæ labores. Nimirum eas mutationes insignes fœtus, quæ temporibus quibusdam & articulis prægnationis contingunt, & apparent, notis quibusdam, maximè vero laboribus & doloribus, qui illis momentis vtero gerentibus accidunt. Cùm enim moueri incipit fœtus, & viuificatur, quædam anxietatibus, quædam doloribus, quædam deliquiis animi corripiuntur, vt quædam mulieres dicant, se animæ ingressum sensisse. Hæc ergo apparentia dicit oportere considerare quibus mensibus fiant. Nam fiunt ex quibusdam circuitibus, quorum ratione habita, poteris præsentire tempus partus, si die conceptionis notata consideres. Nam quòd in septuaginta diebus mouetur in triplicibus, hoc est bis centum & decem perficitur. Quantum autem certitudinis hoc habeat, dictum mihi iam est.

Post menstrua aliquando dextra aliquando sinistra hiant.

¶ Duplici causa à recens facta euacuatione menstrua facillimè fit conceptio in plerisq;, & quia nuperrimè aperta hiant, & os vteri, & quæ in vterû finiuntur venæ & arteriæ, & quia recês vacuatus vterus auidè trahit humorê. Nam dum adhuc fluunt, malè retinet vterus, vtpote conuerso p eum ad euacuationem toto corpore, vt per id tempus nô concipiant, nisi quædã quibus vterus adeò côniuet naturâ, vt nunquã satis hiet, nisi dum fluunt: reliquo tempore omnibus conniuet aliquantò plus, q̃ à recens facta euacuatione. Ergo post menstrua facilè concipiunt, qoia hiant vteri partes. aliquando masculum, aliquando fœminam, quia dextra hiant, aut sinistra, aliquando geminos fœtus, quia vtraq; hiant. Quare gignitur secundina vtrinque vna, & fœtus duplex. Neque mirum videri debet, nunc in dextra, nunc in sinistra parte, nunc in vtraque fœtum

tum gigni, etsi vterus muliebris sinus non babeat, sed vnicum cauum Habet enim nihilominus in latus vtrumque distributas venas & arterias, secundum iustitiam & æqualitatem laterum, quam natura semper tenoit, quibus productis secundinæ fiunt, quibus fœtus continetur, & alitur. Fiunt ergo nunc ex dextris, nunc ex sinistris, nunc ex vtrisque. Cur mares in dextra, fœminæ in sinistra gignantur magis (qood etsi hic non dicat, insinuat tamen, quandoquidem differentiæ laterum meminit) dictum mihi est in commentatione Aphorismi 40. sectionis 5.

Humiditas per exeuntia, victus ratione siccissima.

Multæ non concipiunt, quòd habeant vteros humidos & excrementosos, adeò vt neque auidè recipiant semen, neque retinere posint, quæ quidem dispositio contraria est ei, per quam indigent menstruis, vt hient vteri. Agnoscitur hæc dispositio exeuntibus. Effluunt enim mucosa quædam frequenter. Curatur victus ratione siccissima. Nomine victus hic intelligi debet tota ratio vioendi, quà & curationis ratio contineatur. Nam huic passim nō semper solus victus, qui in cibo & potu consistit, est satis, curatio verò fuerit, vt in aliis morbis contraria affectioni. Vt hinc constet, qoàm non sit vna ratio curandi eas, quæ non concipiunt, vt vulgares Medici sibi persuaserunt, sed varia & multiplex pro ratione causæ, quæ sterilitatem parit. Quasdam enim omni ratione humectare, quasdā siccare, quasdam tantū calfacere, nonnullas etiam refrigerare & humectare conuenit.

Quod citius discretum & motum est, augetur rursus segnius, & in longius tempus.

Muliebria corpora cùm geruntur vtero, tardius recipiunt figuram & motum, quàm masculina, postquam verò hæc nata sunt, crescuot citius, & breuiori tempore, idque non solùm dum vtero geruntur, sed postquam edita iam sunt, atque ita citius decrescunt senescentia: masculina contrà in vtero discernontur, & mouentur citius, deinde crescunt tardios, producitur que eorum incremētum in longum tempus, atque adeò crescunt, & viuunt plus. Hoc ergo est quod Hippocrates dicit, quòd citius discretum & motum est, augetur segnius, & in longius tempus. Causam verò huius necesse est esse in differentia temperamentorum vtriusq; sexus. Nimirum muliebria corpora sunt humidiora & frigidiora, maximeque oportet talia fuisse principia, ex quibus sint genita. Humidum verò difficilè recipit figuram propriam, ergo embrio humidior tardius recipiet figuram, ac proinde etiam animam. Nam cùm anima sit corporis talis, hoc est ad vitam bene dispositi, præcipua autem dispositio sit organorum formatio, quantò tardius figuram recipiet, tantò etiam tardius & animam, quæ non aliter quàm motu agnoscitur, quare & motum. Ergo corpus muliebre, quia humidius tardius recipit figuram & motum, atque hac ipsa causa citius crescit, quia quæ humida, faciliùs quàm sicca dilatantur, dum est calor, qui id facere posit. Est verò mulieribus primis annis, quod etsi frigidæ sint naturâ, tunc per ætatem calent. Cessant verò citius ab incremento, crescuntqoe minus, quia frigidiores cùm sint, nō potest earum calidum incrementum vsque adeò producere. Itaque augentur citius, quia humidiores: minus verò, quia frigidiores. Accedit illa menstrua euacuatio sanguinis, quæ mox atq; accidit, tollit corporis incremētum.

Labores circa tertium diem supra quinquaginta, & sextum supra centum menstruales secundo & quarto, qua oportet nosse ad septimestrem.

Dixerat antea, labores in circuitibus. Nunc circuitum quendam laborum narrat, qui obseruari solet in fututis septimestribus, non quidem necessariò in omnibus, sed in moltis. Sentiunt videlicet labores quinquagesimotertio, & centesimo sexto. Menstruales, hoc est, si per menses velis dicere, secundo & quarto. Nam quinquagesimus tertius secūdi, centesimussextus quarti mensis est. Hoc quidem, qui in Hippocratis obseruatione volet acquiescere, minori labore recipiet. Si tamen dicendum de causa aliquid, quod si non euidens consentaneum tamen sit, ea esse videtur, quod de diebus quinquaginta nouem, qui duo sunt, detractis septem, qui ob expurgationem menstruam plerunque detrahi debeot, supersunt qoinquaginta duo. Est ergo qninquagesimustertius primus tertij mēsis. Vt ergo in morbis acutissimis, qui plerunque mouentur imparibus, magnam vim habet tertius dies, ita in prægnatione breuissima tertius mensis. Nam mensibus constat, & finitur tempus prægnationis maximè insigne, qood in quadragenariis est. Centesimus verò sextus incidit in tertium quadragenarium, proinde hic quoque labores affert, hic verò magis quàm alius eiusdem quadragenarij, quia complet tempus duplum tempore primorum laborum, redeunt verò hi secundum quādam propagationes. Sed si quinquagesimus tertius affert labores, qoia primus tertij mensis, quo pactò est secundi mensis? Certè secundum computationem vulgarem mensium Græcorum, aut Latinorum. Nullus enim computans menses, detrahit de mensibus integris, etsi ratio ex quorundam dierum detractione constet.

Aut à menstruis numerandi sunt nouē menses, aut à conceptione, & in ducentos & septuaginta dies Græci menses fiunt, etsi quid insuper, aut maribus, aut fœminis hæc fiūt, aut cōtraria.

Nunc docet practicam rationem computandi in partu legitimo, ac frequenti, quem dicit esse nouem mensium Græcorum, hoc est, qualium in Græcia erat communis vsus, qui erant triginta dierum. Nouem ergo tales menses habent ducentos & septuaginta dies. Sed dices, nouem menses tales, incidunt in decem lunares. Videtur verò haberi debere, iuxta dictas hic & alibi causas, ratio lunarium, ergo partus communes decē mensium sunt, non nouem. Ita est profectò, quodammodo nouem, quodammodo decem mensium sunt. Atque ita componuntur facilè autorū verba, si quan-

do siue in naturæ historiographis, siue in poetis, siue etiam in literis sacris legitur, nunc noue, nunc decem mensibus fieri. Nouem enim fieri plerunque scribunt omnes, sequuti vulgarem computationem. Sed & Vergilius de communi partu intelligens, dicit:

Matri longa decem tulerint fastidia menses.

Aristoteles quoque lib. 7. de Histor. animal. cap. 4. dicit, fœminas magna ex parte decimo mense parere. Sunt verò hi decem, nouem menses Græci. Est autem hic finis partus cõmunis, potius quàm lunares nouem, quia longius abest fœtus, qui Græcos nouē compleuit, à sexto quadragenario, quo, vt Hippocrates censet, ægrotabat, quàm qui lunares. Quod autē fit exactè hic finis, scilicet 270. dies, causa fuerit proportio facientis ad materiam. Causam enim cœlestem nullam scio, quæ huic fini admodum quadret, nisi fortè id facit aspectus tetragonus Solis, quem ferè illo die habere incipit, cum puncto, quo facta fuerit conceptio, quia percurrerit tres partes integri circuli. Computatio huius communis partus incipere debet à conceptionis die, si modo is agnosci possit. Sunt verò nonnunquàm indicia necessaria, vt cùm ex vnico congressu cum viro conceptum est: semper autē licet considerare eas notas, quas Hippocrates lib. de Genitura his verbis scripsit: Postquam coiuit mulier, siquidem conceptura non est, foras procedet genitura, vbi fœmina volet. Quòd si fœmina partus perita fit, & cognouerit, quando genitura nũ exciderit, sciet qua die intra seipsam concepit. Rursum libello de Carnibus dicit: Satis manifestum est, harum rerũ peritis, quòd mulier cùm in ventre concepit, statim horret, & calor, & dentium stridor cõsequitur, & conuulsio occupat, tum articulos, tum totum corpus, & vterum segnities & torpor. Si igitur his signis agnoscere possumus diē conceptionis, ab illo incipere deberet cõputatio, sin minus, à menstruis, non quidē ab iis quæ vltimò fluxerunt, sed ab eo die quo primùm defecerunt, cùm expectarentur. Nam à die conceptionis procedent dies 270. Perrarum autem fit diem conceptionis esse ipsummet diem quo fluxerũt, siue primum, siue vltimum quo fluxerunt intelligas. Si ergo computatio fiat à menstruis fluentibus, semper videbitur produci partus vltra nouem menses Græcos, eritq; computatio incerta, atque non rarò peccabitur in victu, putante muliere se iam ingressam nonum, cùm nondum egressa octauum mensem sit. Si autem fiat computatio à menstruis deficiẽtibus, semper attinget nonum mensem, & nunquà excedet. Nam pariet 270. dies, exceptis tot, quot præcesserint à die conceptionis vsq; ad diem deficientium menstruorum. Si igitur conceperit recens expurgata, pariet in initio noni, si cùm iam iam mẽstrua imminerent, in fine, si inter hæc, medio mense: semper tamen intra nonum Græcum, & vltra 270. nunquam producetur, si modò partus communis sit. Quoniam autem nonnunquà contingunt partus singulares longiores, addidit, & si quid insuper. Atqui quoniã nulli dicti partus necessarij sunt, neque quidem alij maribus, alij fœminis necessarij, sed quiuis eorum & maribus & fœminis potest accidere, & contrarius, addidit, aut maribus aut fœminis hęc fiunt, aut contraria. In quam sententiam dixit lib. de Alimento, enumeratis partibus est, & non est. Hìc verò quiddam aliud addidit, dicens, & maribus & fœminis. Scilicet nõ tantùm non esse hominibus certum aliquem partum, sed neque sexui cuique suum. Sed vtrosque, mares scilicet & fœminas, posse his aut aliis diebus nasci. Quare quod Aristotel. 7. de Histor. animal. mares magis quàm fœminas fieri septimestres, fœminas magis decimestres dicit, nõ admodum probo. Nam præterquàm quòd fœminas vidi septimestres, tamen neque ratio admodum est pro illa sententia. Nam etsi tardius recipiant figuras & motus, non crescunt tardius, sed, vt dictum nuper est, etiam citius, & proinde incidũt & marium & fœminarum editus in eadem tempora.

Cibis & potibus humeri ac mammæ inflantur, & eorum quæ sunt in capite infirmitates & inflationes incrementa recipiunt.

De vtero gerentibus loquitur haud dubiè, dicitque illis mammas & humeros intumescere (hoc enim significat hìc verbum inflari) nam hæc est nota prægnationis inter cæteras, quòd mammæ intumuerint, & solidæ ac duræ factæ sint. Quod Aphorismis 52. & 53. particulæ 5. insinuatur. Facit verò hunc tumorem sanguis, qui cùm versus vterum vocetur vndique, in venas mammis & vtero communes venit, & in vtramq; partem abundat. Sanguis verò est commune alimẽtum, quod rationem sequitur semper cibi & potus: atque vt Aristoteles dicit 2. de Partibus animalium, cap. 2. quoties cibus non ingeritur, sanguis deficit, quoties ingeritur, augetur. Atque si alimenta bona assumuntur, sanguis integer est, si praua, vitiosus. Igitur si vtero gerens lautè capiat potus & cibos, non vtcumque mammæ, sed humeri ac mammæ replebuntur: atq; debilitas & repletio capitis, si qua mulieri anteà fuerat, aut ex conceptione superuenit, incrementa recipient, tumorem comparatibus humeris & mammis. Nam si, quibus in mammis sanguis colligitur, furorem indicat, quia significat sanguinem melancholicum ferri in partes superiores, profectò quæcunque redondantia in mammis & humeris, portendet capitis repletionem, & imbecillitatem, quæ redundantiæ statim succedit, quia quòd mammas distendit, & humeros sursum petit.

Donec ossa solida fiũt, mensium circuitus est. Quæ antè hæc fiunt, grauia sunt, laboribus octimestrium germana, & primiperarum.

Ossa recens natis sunt mollia & rara, & laxiùs posita, procedente ætate durescunt, densantur, & concrescunt. Itaque senibus iam solida sunt. Menstrua sanguinis euocatio naturalis est genere, non quòd semper mulieribus accidat, sed quòd omnibus, etsi non semper. Nam neque in pueritia, neq; in senectute, sed fieri incipit pubescentibus, desinit senescentibus. Est itaque circuitus mensium ab initio adolescentiæ (quia arbitror ea ætate est iam minor euacuatio insensilis, atq; per corpus totum dissipatio) vsque ad finem consistentiæ, & initium secundæ senectutis. Quo tempore frigidum & siccum iam est corpus, & sanguine minus abundat. Igitur vt diceret vsque ad senectutem mensium circuitus est, vsus est hac periphrasi, donec ossa solida fiunt.

fiunt. Quod addit, quæ ante hæc fiunt, grauia sunt, videtur significare, ante euacuationes menstruas esse difficultates & dolores, idque est verissimum. Nam fæcietio magnos labores affert. Tamen quod addit, laboribus octimestrium, & primiperarū germana, videtur in alium ferre sensum. Nam labores abortum facientium octauo mense, & primiperarum sunt insigniter graues: illarum, quia ægrotat fœtus, & ipsæ etiam ob malam aliquā affectionem tentant partum intempestiuum: harum, quia non hiant satis vteri. Quorsum e go conferret quæ antecedunt menstruas euacuationes in commune, cum doloribus octimestrium & primiperarum? Proinde putandum est eum loqui, nō de om nibus menstruis, sed de vltimis, & quæ antequam omnino cessent, fiunt. Illæ enim solent fieri cum magna difficultate & doloribus, nunc exiguæ, nunc profusæ, & fine certo ordine rarescentes. Quia sanguis iam ea ætate crassus, non, nisi cum magna difficultate per vias angustiores, duriores, & minus dilatabiles, effundi potest. Proinde in primis rarescit, sex mensium nonnunquam intermissione faciens, nulla quæ sentiri possit noxa corpori accidente, deinde sursum multùm nitente natura, multum pellitur crassi, ac cum eo etiam tenuis, duratque multū euacuatio, ac non paucæ hac occasione profluuij mensti ui periculum incurrunt, manentque, cùm sistitur, siccæ & exsucces, atque hac ipsa causa in posterum fine ea euacuatione transigunt.

Lac nutrimento mutationem accipiente, octimestri vero perficiente.

Generationem lactis, & tempus, quo in vtero gerentibus primùm apparet, docet breui hac oratione: Lac fit nutrimento mammarum (id est, sanguine, qui ad nutritionem mammarum venit) mutationem accipiente. Nimirum mammæ in sui substantiam trahentes sanguinem, lác faciunt, quum abundat qui illé sanguis, & commutatur, tam abundanter, vt redundet, & exugi possit, cum non adeò abundat, commutant, quantum suæ nutritioni satis est, nullum autem exugitur. Quibus menstruæ euacuationes fiunt, rarò fit lac, quia eadem est materia vtriusque. sed neque vtero gerentibus, quia insumunt eam materiam in fœtus generationem, sed prægnationi succedit lactis prouentus, vt oportet scilicet, quo infans recens editus, lacte nutriatur. Succedit vero lac prægnationi nō affatim, sed paulatim, vt successiuæ aliæ mutationes solent. Atque non, cùm iam editus infans est, incipit primùm lac fieri, sed cùm iam partus instat, incipit apparere, quo scilicet, cùm iam vn eo infantem oporteat, maturius, concoctius, ac velut paulatim paratum lac sit. Incipit quidem aliquibus prius, plerisq. autem octauo mense lac in mammis apparere. Quod Galenus docet in Comment. Aphor. 39. part. 5. Huius autem rei causam esse puto, quòd vltimis mēsibus, octauo inquam & nono, multū iam crassioris sanguinis congestum est, in venis & arteriis vteri, per quas fœtus alimentum trahit, quod influenti sanguini impedimento est. Fœtus verò magnus iam multo indiget, & multum trahit: multos ergo tractus, & penetrare non potens, recurrit per commu nes venas ad mammas: qui recursus & ad lactis, cu ius vsus iam imminet, præparationem, vtilis est, & vt fœtus alimenti penuriam magis sentiens, calcitret, dirumpatque acetabula, & in lucem prodeat. Hæc autem omnia ita mensurauit natura, vt necessarias causas iis, quæ fieri expedit, aptauerit. Post enarrata verba succedunt quædam alia de vlceribus, tamen ipsamet res, de qua agitur, indicat, dilaceratas & malè cōmixtas esse has dictiones, transferendaque huc esse verba hæc.

Quapropter mēses, quales octimestrium, qui fiunt ad decimum tendentibus, malum.

Dictum est lac fieri incipere vtero gerentibus octauo mense, quia perpau... naturaliter habentibus, fluunt menstruæ euacuationes, dum gerunt vtero, aut dum lactant. Sed à principio prægnationis insumitur in fœtum, deinde in lac illa materia. Propterea (dicit) menses quales octimestrium, qui fiunt vtero gerentibus, tendentibus ad decimum mensem, malum. Insinuat vero hac breui dictione multa: in primis, malum esse fieri menses vtero gerentibus: deinde solere esse talib⁹ difficiles, & quales octimestrium, deinde solere fieri hos tendentibus ad decimū: id est, parituris non ante decimum aut vndecimum mensem Græcum, quibus scilicet partus producendus, vltra consuetum tempus est. Sunt verò hæc omnia rationi consentaneā. Nam si vtero gerenti fluunt menstrua, impossibile est fœtum esse sanum, vt in Aphorismo dicitur. Quod si ægro fœtu fluunt, laboribus, quos ipsi fluxus afferre solent, accedentibus aliis ex fœtus ægrotatione, erunt quales octimestrium, id est, octauo mense abortientium. Quibus verò hæc fiunt, meritò partus producitur. Quia si benè fortis fœtus non potest vitalis exire, nisi ex labore septimi mensis quadraginta dies quiescat, debilis plurimo tempore indigebit ad refectionem. & præter hæc, serius veniet ad perfectionem. Duplex enim ratio esse potest, quā partus producatur, aut quòd ob amplitudinē viarum matris & fœtus, & naturam alimēto abundantem, tardiùs sentiat fœtus alimenti penuriam, & respirationis indigentiam: aut quòd ob debilitatem tardiùs veniant ad perfectionem. Illi eduntur robusti, ac tantò citiùs, quàm solent alij, rident, quantò tardiùs nati sunt: hi habent omnino contraria. Atque ita partus producti, nonnunquam meliores, nonnunquam deteriores sunt, quàm communes.

Si in vulneribus fortibus tumor non appareat, magnum malum, laxi vtile, crudi deterius. Quibus tumores in vlceribus non valdè conuel luntur, neque insaniunt. His autem euanescentibus repentè, quibus quidem in posteriora conuulsiones cum doloribus, quibus autem in anteriorem partem, aut insania, aut dolores lateris acuti, & dysenteria rubra. Tumores præter rationem leuantes, fallax, vt Andronici puero erysipelas recurrit. Nisi in eundem locum veniens vtile aliquid significet. Hinc ex generatione circa aurem, ad pubem distributum est, alteri tertia die ex natiuitate factus suppuratus est ne

na. Hic septima die sanus euasit. Deteriora sunt, quæ repentè euanescunt.

¶ Aphorismis 65. & 66. & 67. sectionis 5. hæc eadē, eisdē fere verbis, scripta sunt, quæ cùm in Comment. mihi explicata sint, haud erit hìc multū immorandū. Vbi legi crudi deterius, habetur in Græco codice ἄνω τρεπόμενα, id est, sursum nascentes. sed restituimus hunc locum ex aphorismo, quo legitur ἔ- [illegible], quam lectionem sequitur Galenus in Commentatione. In vulneribus tumures non apparere malum est, quia secundum rationem apparent, fluxionis gratia. Atqui, etsi Medicus curat tumores medicamētis arcere, nihilò minus, Medico id non moliente, sponte sua nō apparere, non est bonum. Quia apparētes tumores, etsi mala causa sint, quia prohibent vlceris curationem, tamen signum oon malum. Atqui legi potest, si tumur nō appareat magnus, malum. Aut si tumur nō appareat, magnum malum. Litera Græca vtrunq; sensum fert, & vterque est verus. nam dicit in fortibus vlcerihus, id est in magnis & malignis, vt quę circa articulos, aut in neruis fiunt. In talibus verò non satis est apparere qualescunq;, sed magnos etiam tumures petit ratio vlcerum. Si verò in fortibus vlceribus nō apparere tumores magnos, est malum: nullos apparere, sit magnum malum: oportet enim apparere, & magnos. Non tamen qualescunq; si appareant bene actum iam cum ægroto sit, sed si molles, seu laxi, id est, facilè cedentes curationi: crudos enim, id est, rebelles & insuperabiles auxiliis, apparere, deterius est, fortasse etiam quàm nullos. Dictum enim mihi in commen. Aphorismi est, illud laxi & crudi, metaphoricè accipi, ac significare qd' dictum est. Quis autem probet in vlcere cācrum aut carbonē? Tumores verò mites apparere, bonum. Quia quibus tumores in vlceribus, nō valdè conuelluntur, neque insaniunt, quæ signa perituris ab vlcere maximè solent accidere. Quibus verò non fiunt, aut euanescunt, fiunt hęc & alia non minus mala, pleuritis fortis, suppuratio, aut dysenteria cruenta. Docens Hippocrates, quibus hæc, & quibus illa, dicit in Aphorismis: Quibus à parte posteriori conuulsiones cum doloribus, quibus ab interiori, insanię, dolores acuti lateris, suppuratio, dysenteria, præcipuè si rubri erant tumores. Hìc dicit. Quibus in posteriora, quibus autem in anteriorem partem. Sed eadem res est. Nam quibus à posterioribus, proinde fiunt illa, quia in posteriora: & quibus à prioribus, quia in priora. Nimirum, quia posteriora vlcera rectitudinem habent cum neruorum exortu, in eum à posterioribus recurritur, & conuulsiones cum doloribus fiunt: & quia anteriora cum cerebro, thorace & ventre, illis timetur, cùm euaoescūt repentè tumores. Nam fallax salus est, tumores repentè euanescere, quod Hippocrates millies docet, & nunc, recordatus pueri Andronici, exemplo confirmat. Fieri tamen aliquando potest; vt cum bono aliquo euanescat tumnr, si scilicet ad certam aliquam partem recurrat, eamq; contingat esse humiliorem, exteriorem & ignobiliorem (nam ad tales salubriter fieri abscessus, 2. sectione huius 2. libri dictum est) velut cuidam, cui ex generatione, id est, ab ortu fuerat circa aurem tumor, euanuit: sed ad pubem distributum est: facta scilicet est ad pubem permutatio, eaque euanescentia tumoris non fuit mala. Alteri (huius meminit obiter, quòd forte fortuna eodem tempore obseruauerit) tertia die, ex qua natus est, factus est tumor, & suppuratus est nona. Intelligi potest nona ex natiuitate, & ita quasi suppuratione ipsa sanns euaserit, addiderit, hic septima die sanus euasit, quia septima à tumore, erat nona à natiuitate. Aut nona à facto tumore, atque sanus euaserit septima à suppuratione. Vtcunque hoc factum sit, cùm malum sit tumores circa vlcera oon apparere ob dictas causas, deterins tamen est, cū apparuerint, repentè euanescere, cùm non in certam aliquam partem, eamq; ignobilem conuertuntur. Proinde concludit totum hunc sermonem Hippocrates, his verbis. Deteriora sunt, quæ repentè euanescunt.

Sectio quarta.

HEpatitis in lumbis vsq; ad magnam vertebram infernè, indeq; vertebris committitur sublimis per iecur ac septum transuersum in cor, & hac quidem recta ad clauiculas: inde autem aliæ quidem in collum, aliæ autem in scapulas, aliæ autem deorsum reuertentes, ad vertebras & costas inclinant, & ex sinistris quidem vna prope clauiculas, ex dextris autem aa quandam regionem alia. Hac autem paulò inferiùs reflexa, vnde quidem illa deficit, defertur iuxta, costis reliquis omnibus, hac hinc, atque inde, ramos in quamcunque tribuit, vna cùm sit. A corde quidem ad regionem quandam in dextris magis existens, in ea, quæ sub arteria vsq; dum delitescat, & eò veniat, vnde hepatitis eleuari cœperat. Prius autē quàm eò perueniat, iuxta extremas duas costas diuisa est. Et cum alia quidem inde, alia autem inde vertebrarum peruenit, euanescit. Recta autem à corde ad clauiculam contendens supra arteriam est, & ab hac, vt & ad lumbos, sub arteria abit, ad hepar, partim quidem in portas & fibram, partim in reliquum parum infra septum transuersum. Septum autē transuersum adnascitur hepati. quod non facilè separes. Geminæ autem à clauiculis, alia hinc, alia inde, sub pectore in abdomen. Quo autem inde, nondum noui. Septum autem infrà iuxta vertebram, qua sub costis, quà ren ex arteria hac circumcingit. Arteria quidem ex tendine nascuntur, hinc inde arteria tonum habentes. Hic iam tandem finitur, qua recurrit à corde, hepatitis. Ab hepatitide autem per septum transuersum maximè duæ, alia hinc, alia inde, feruntur sublimes: multifidæ autem per septum transuersum, sunt circumcirca illud, & inseruntur supernè per septum Hæ autem præcipuè conspicuæ.

CEnset Iacobus Steue totam hanc nouā dictionem, & quæ mox succedit, historiæ venarum &

& neruorum, esse adulterinam, & ab aliquo impe- rito, aut impostore huc coniectam: quòd narratio non videatur satis distincta & exacta, neque, vt ille putat, vera. atq; adeò, quia occurrit hic nomen arteriæ pro arteria leui, cùm id nomē non soleat antiquissimis significare nisi asperam, vocenturque illis, arteriæ leues, venæ pulsantes. Ego verò mihi imperaui, quę in Hippocratis operibus reperirim, neq; apertè falsa, neq; omnino indigna, etsi subobscurius, ac fortasse etiam indistinctius tradita, illius esse censere, quia leue est, leuiter autori denegare (quanquam id fit aliquando necessarium) quæ ex multis seculis sub illius nomine recepta sint. Maximè quæ vt genuina ab aliis antiquissimis citantur. Velut hic locus citatur, non sine commendatione à Galeno quibusdam in locis, præcipuè autem lib. 2. de Nat. hum. Comment. contextus 6. vbi ita scripsit: Vna est vastissima vena, quam vocant cauam, per gibbum iecoris tota animantis longitudine porrecta. Dirimit autem septum transuersum imam animantis regionem à suprema. Hæc vena caua septum transuersum penetrat, contenditque suprà ad cor, infrà ad spinam secundum iecoris gibbum peruecta. itaq; ex illa, quæ suprà petit, tanquam caudice, venas supra septū transuersum germinari, apertè cernas, ex altera quæ ad spinam diuertit, inferiores. Horum Hippocrates in lib. 2. Morborum vulgar. autor est, vbi iecorariam appellat cauam venam. Hæc etiam confirmat quotquot anatomiam tractauerunt. Hæc Galenus. Itaq; eo enarratore. hæc ab Hippocrate scripta sunt, atque adeò quæ Hippocrates hoc loco ducet, sunt quæ Galenus verissima, & ab omnibus, qui anatomiam tractauerunt confirmata esse dicit. Esse vnam aut alteram vnculam additam, detractam, aut transpositam, possim adduci, vt credam, ob libri vetustatem, tamen omnino negare esse Hippocratis, negligentię esse puto, nisi cùm id ob maximas causas fit, quæ profectò hic sunt nullæ. Nam etsi hæc, quæ de venæ distributione dicuntur, dici fortasse possent distinctius & fusius, tamē dicūtur verè. Quod quidē satis est, illo præcipuè seculo, quo nondum erat anatomes historia adeò culta. Nam facūdiam & elegantiam ab Hippocrate quis requirat? Ego certè nuperrimè hunc locum discipulis meis enarraui, non aliter quàm posita ob oculos vena, factāque coram multis illorum dissectione, quā facilè intellexerunt quę docet Hippocrates verissima esse. Hepatitem vocari venam cauam Galenus autor est, quòd ex hepate oritur. Caua autem vena est, non solùm quā erumpit ex hepate sed & in quamcunque partem producatur. Itaque tota vena, non pulsans, dicitur hepatitis: arteria dicitur vena pulsans, aut non hepatitis, atque nonnunquam arteria sine addito, plerunque arteria leuis, quia antiquissimi arteriæ nomen tribuebant asperæ: Magnam vertebram hic vocat coxæ articulum. Duo enim articuli solent Hippocrati magni dici, hic, & qui ex secunda ceruicis vertebra fit, quem autem quoque loco intelligat, descriptione solet explicare: velut libro de Ossium natura, dicens: Coxa verò magno ventriculo, quod iuxta os sacrum est, ex ligamento cartilagineo, ac neruoso adhæret. Hic magnum verticulum intelligit, quod in osse sacro. Paulò post addit. hinc vsque ad magnum verticulum, quod supra supernas humeri partes est, ē dirrectu gibbosa [illegible] haud dubiè intelligit secundam ceruicis verteuram: quandoquidem dicit supra supernas humeri partes est. Velut hoc loco constat significari articulum ossis sacri, quandoquidem dicit, in lumbis infernè. Hippocrates quidem hic vnico illo nomine, hepatitis, insinuauit venæ principium, & venarum radicationem hepar esse, ac proinde venas hepate humiliores ab eo descendere, superiores ab eo asscendere, atque adeò communem superiorum & inferiorum venarum radicem esse in ipsa hepatis parte gibba, quà exit vena. Ibi diuiditur vt in duos magnos caules, alterum sursum, alterū deorsum, iuxta spinam repentes. Incipiēs ergo Hippocrates narrationem ab hepate, caulem deorsum repentem vocat hepatitidem in lumbis: repentem sursum, vocat hepatitidem sublimem. Et ab inferiori caule incipiens, dicit, hepatitidem, quæ in lumbis est, attingere per infernam partem vsque ad os sacrum. Profectò & vsque ad extremos pedes producitur, sed quia in osse sacri secatur in duos ramos, deficiēte iam caule, in eam vsque partem produci dicitur, quasi non amplius procedat vna existēs. Inde (inquit) id est, ab exortu vsque ad extremum ossis sacri, in ipso osse sacro & lumbis, vertebris spinæ committitur; id est, iuxta spinam iacet producta. De hac venæ parte hoc tantùm dicit, & ad sublimem transgreditur, dicens, sublimis per iecur, id est, per iecoris gibbam partem, ac per septum transuersum in cor tendit, & hæc quidem, neque insinuitur in cor, neque in illud inttat, sed prætereuns iuxta, & in illius dextrum ventriculum mittens ramum, rectà ad clauiculas ascendit, vbi in multos iam ramos secta, vna esse definit: velut de hepatitide in lumbis antea dicebatur: abit verò eò loci in venas iugulares, quæ per ceruicem in caput subeunt: quarum quæcunque duæ venæ deinceps fit: quarum alia internas, alia externas capitis partes adit. Præter has fiunt eò loci alia tria paria venarum, nō tam insignium, quarum aliæ abeunt ad scapulas nutriendas (quæ venæ facere solent, vt raptum sanguinis in caput, dolor scapularum antecedat) aliæ eodem loco ortæ deorsum reflectuntur magis, & in vertebras primas dorsi insumuntur: aliæ duæ descendentes, vtrinque vna, à dorsi initio, producuntur vsque ad quintam vertebram dorsi, & mittunt, quacunque in suum latus ramulos conspicuos, qui nutriant quatuor spatia intercostalia. Antè autem quàm vena hepatitis sublimis clauiculas attingat, & vna esse desinat abiēs in venas has, demittit multas alias in via, ad nutritionem partium, consistentium in via, & è regione posita: velut profectò venas axillares mittit in brachia, quæ in cubitis internæ vocantur (harum hic non meminit, etsi profectò insignēs satis sint) atque mox ac cor prætergressa est, mittit per partem dextram venam, quę sine coniuge vocatur, quia ei nulla in sinistra parte respondet. Hæc repit deorsum, incipiens quā desinunt duæ, quas diximus nutrire quatuor spatia intercostalia, & mittit in septem reliqua spatia binos ramulos in vtrunque latus, vnum, atque ita sola hæc vena est pro duabus superioribus. Hæc docēs Hippocrates dicit, ex sinistris quidem, id est, in sinistra parte, vnā solùm venā (intellige reflectitur per spatia intercostalia) & hæc quidem propè clauiculas, ex dextris verò; duæ. Nam vna propè clauiculas,

coniux eius, quæ ex sinistris, [illegible] ndam regionem (ad quintam scilicet vertebram thoracis) alia. Hæc autem paulò inferius reflexa, vnde quidem illa deficit, defertur hæc costis reliquis omnibus, hinc atque inde ramos in quamcunque tribuit, vna cùm sit, vna scilicet, & sine coniuge. Describens rursum hanc eandem venam dicit, à corde quidem ad regionem quandam in dextris magis existens, in ea, quæ sub arteria vsque dum delitescat, & eò veniat, vnde hepatitis eleuari cœpit: id est, ab ea parte, qua cordis suprema pars est orta, ad regionem quaodam procedēs per partem dextram, decurrens sub arteria aspera, nam partim latet dextra parte arteriæ tecta, partim etiam sub tota arteria, mittit surculos in sinistra spatia, & producitur vsq; ad eam partem, qua vena caua, quam sublimem appellauimus, ex hepate orta, sursum ferri cœpit: hic enim finitur: aut si quid amplius procedit, extenuatur adeò, vt delitescat. Priùs autem quàm eò perueniat, vode hepatitis eleuari cœpit, iuxta extremas duas costas diuisa est, vt scilicet & iuxta superiores: est verò hæc vltima diuisio eius venæ, atque cum alia hinc, alia inde vertebrarum peruenit: id est, cum alia in hanc, alia in illam partem, alia vltra, alia citra vertebras spinæ peruenit, euanescit. Redit deinde ad hepatitidem sublimem, dicens, rectà autem à corde (ab ea scilicet parte, qoa sine coniuge orta est) ad clauiculam contendens, supra arteriam est, & ab hac, vt & ad lumbos sub arteria abit ad hepar: id est, à clauicula abit sub arteria, vt & ad lumbos sub arteria abit ad hepar. Ita illud sub arteria repeti debet· collatio enim est à clauicula venam, quæ ferebatur supra arteriam fieri sub arteria, vt & ea, quæ est in lumbis. Quod vt intelligas, scias hîc arteriam vocari venam pulsantem: porrò per totum corpus ferri venas cum arteriis, verùm per partes extremas, cuiusmodi sunt manus, crura, & ceruix, ac tota cutis, venas esse exteriores, sub illis arterias (alioqui non essent venæ tam opportunæ sectioni) tamen in internis partibus. Atque intra corporis ventres, thoracem dico, & quod intra peritonæum, venas esse interiores arteriis: propinres enim sunt arteriæ spinę, & illis incumbunt venæ. Necesse est ergo venas & arterias, cùm iamiam sunt ex internis emersuræ, positum mutare, atque eas, quæ superstant, submitti: atqui profectò ita fit, iuxta clauiculas vena, quæ incumbere arteriæ thorace toto videbatur, sub arteria fit, atque ita tota ceruice exterior fit, quàm arteria. Et vena, quæ per tota crura fertur exterior quàm arteria, iam ingressa ventris regionem sub arteria est, & ad lumbos insilit in arteriam, non per illam rectà producta totius ventris longitudine, sed trásuersim soper arteria tendens, transiliens in dextram partem, quasi tendens in hepar, partim in portas & fibram, partim in reliqoum paruum infra septom, id est, partim in gibbam & sublimem eius partem, ex qua hepatitis oritur. Dixit verò, vt hanc hepatis partem significaret, parum infra septum, qoia septum transuersum adnascitur hepati, quod noo facilè separes. Hoc vsque adeò verum est, vt semper ex macello cum hepate aliquid septi transuersi deportetur. His de hepatite, quæ in lumbis, & de hepatis partibus, & septi situ obiter dictis, redit ad hepatitidem sublimem, dicens, geminæ aliæ à clauiculis hioc inde sub pectore in abdomen. Hæ sunt venæ, quæ de hepatitide sublimi, qua iam separaotur venæ, ituræ ad brachia erumpūt in mammas, & repunt exterius per thoracem, & per musculos rectos abdominis, vtrinque vna. Quare illud sub pectus, non dicitur quod sub osse pectoris feratur (fertur enim per exteriorem thoracis partem) sed quòd non finita in thorace, sub illum feratur in abdomen: id est, per musculos rectos, quò autem (inquit) inde nondum noui. Non habebat id exsctum, neque mirum: nullam enim aliam in partem tendunt, sed ibi cum ascendentibus ex vtero congressæ coalescunt. Redit rursum ad septi transuersi situm, & hepatitidis finē, dicens, septum aotem infra secundam vertebram, quæ sub costis, quâ ren ex arteria hac circumcingit. Septi figuram & positum oculis contemplari oportet, vt hæc intelligantur. Est quidem musculus figuræ singularis. Nam quasi quædam membrana carnea tenditur, diuidens totum corporis cauum, per medium circumcingens, quà finis est costarum. Ex illo ergo & costis fit thorax, velut ex eodē & peritonæo venter. Hoc septum peoetrant vena hepatitis à dextra versus sinistram partem sursum tendens circa partem anteriorem, & superior pars ventriculi à sinistra versus dextram obliquè descendens circa medium, & arteria magna, quæ à corde rectà per spinam descēdit. Hæc ergo penetrat septum in postrema parte iuxta spinam, qua illud spinæ alligatur. Hoc est ad vltimam thoracis vertebram & primam lomborum. Quæ vt significet, dicit, septū circumcingit, hoc verbo innuens illius positum, infrà iuxta vertebram, quæ sub costis, id est, alligatum vertebræ vltimæ thoracis: atqui reuera alligatur vndecimæ & duodecimæ. Describit verò hāc partem aliis notis, dicens, quâ ren ex arteria. Nimirum illo loco erumpit, vt dixi, magna arteria, ex thorace in ventrem descendens: atq; ex ea, in ipso egressu, recipiunt renes arterias. Ergo alligatur septum spinæ, quâ ren pendet ex arteria. Quia scilicet procedunt inde ad renes duæ arteriæ. Eodem ferè in loco, ex vndecima vertebra thoracis, procedunt tendines quidam in quosdam musculos femorū, quibus magna arteria, quæ per lumborum vertebras procedit vsq; ad os sacrum, vtrinq; habens vnum, firmitudinis gratia alligatur, atq; adeò & quæ tendunt in renes. Hoc vt insinuet, dicit, arteriæ ex tendine nascuntur. Non nascuntur profectò arteriæ ex tendine, sed eodem loco ex magna arteria nascuntur, quâ magna arteria erūpit thorace. & qoâ tendines nascuntur ex vertebris. Itaque dicit, arteriæ ex tendine nascuntur, habentes hinc inde arteriæ: id est, ab vtraque parte arteriæ magnæ tonum (hos ipsos tendines vocat hîc tonos) hîc iam tandem (inquit) finitur, quæ recurrit à corde hepatitis: id est, vena sine coniuge. Sed quomodo finitur quà septum transoersum alligatur spinæ, si verè anteà dictom erat, eam produci vsque dum perueniat eò, vnde hepatitis eleuari cœpit. Num hepar infra septum transuersum est? Certè vena sine coniuge quodammodo finitur in vltimo spatio intercostali, quia ibi mittendi in vtrunq; latus surculos finem facit, quodammodo etiam attingit vsque ad eam partem, quà hepatitis eleuari cœpit, qoia ad eam vsq;, ac fortasse etiam aliquantò plus procedit, quidam gracilis illius venæ finis, vt cauda quędam muris euanescens. Non est tamen prima productio,

ductio, quæ ex hepatitide sublimi fit, vena sine con iuge. Nam cum hepatitis penetrat septum, mittit per ipsius supernam partem duas venas satis magnas, alias hinc, alias inde quæ per supernam septi partem multitudo per illud feruntur & inserun tur superne, toto septo alimentum præstantes. Hîc finem posuit narrationi venarum, dicens, hæ autem præcipue conspicuæ, quod aut de his vltimis, quæ nutriunt septum intelligi potest (dixerat enim eas esse maximas) aut de omnibus dictis, quasi nô sint exposita venæ omnes, sed quæ præcipuè conspicuæ. Nam possumus negare multas venas nô ignobiles, omissas in hac narratione esse. Nam venientium ad brachia nulla est facta mentio, neque venarum emulgentium, neque genitalium, neq; venæ arterialis, tamen non proinde quæ dicta sunt, non sunt dicta verè, neque pro antiquissimo illo seculo parum exactè.

Duo autem toni à cerebro sub os magni verticuli deorsum, & ad stomachum præcipuè, vtrinque arteriæ procedunt, vterque in seipsum incidens, vni similis, deinde vertebræ & septũ transuersum coalescũt. Hîc finiuntur, & quidam dubij ad hepar & lienem, ab hac communione tendere videntur. Alius tonus ex vertebris, quæ vtrinque iuxta spinam, tenditur obliquè vertebrarum, & costis distribuitur, vt venæ, ita hi per septum transuersum in mesenterium mihi videntur tendere, in his verò deficiunt. Rursus autẽ vbi septum transuersum cohæsit, hinc continuus existentes iuxta medium sub arteria, reliquum vt venæ, vertebris distribuunt, vsq; dum absumantur, cum ad sacrum os peruenerint.

¶ Exiguum quiddam docet Hippocrates de neruorum historia, mittitque dicere multo plura: neque quidem quæ dicit satis exponit: non tamen proinde non sunt hæc verissima. Velut nuper non narrauit historiam venarum omnium, atque externarum nullam mentionem fecit, ita nunc non omnes neruos, neque eos qui in proximas ex quadam spinæ parte procedunt, vult persequi, sed eos, qui in multas partes quasi multis communes, per interna deferuntur. Hi sunt tantùm duo, sextum par ortorum ex cerebro, & quartum ortorum ex ceruice. Quanquam sextum cerebri par, recipit tantam accessionem ex septimo, & quintum ceruicis, ex quarto & sexto & septimo, vt contingat dubitare, sexto, an septimo cerebri, & quinto ceruicis, an aliorum alicui tribuenda sit illa distributio. Quin & qui ex cerebro veniunt, ex his qui ex ceruice accessionem accipiunt, & hi ex illis, vt quocunq; eorum alterutri ferantur, videantur quodammodo ferri vtrique: tamen singulis in proprias fibras sectis, & re ita explorata, constat eos, qui ex ceruice veniunt, ferri in medium septi transuersi, deferentes illi motum, atque in illud multifariam distribui, ibique finiri: eos verò, qui ex cerebro veniunt, cùm primùm attingunt supremam thoracis partem portionem quandam mittere ad radices costarum sub membrana succingente costas, in initio quidem exiguam, excurrentem verò per totum thoracem deorsum, & ex neruulis venientibus à vertebris, in singulis spatiis intercostalibus, recipientem accessionem, & hanc quidem neruorum portionem penetrare in ventrem cum arteria, ea parte, quà septum vertebris alligari diximus, atq; surculos mittere, in primis in ipsum septum, deinde & in omnes ferè partes infra septum positas: nam in fundum ventriculi, & omentum, & crassa intestina, quin & in tenuia, iecur, lienem, & vesicam fellis, atque adeò & in genitalia: aliam porrò portionem dicta maiorem, per internum cauum thoracis procedere, ex qua fiunt nerui, qui vocantur recurrentes, & surculi mittuntur in pulmonem & pericardium, & quod eius, post has distributiones superest, (est verò id satis multum) insumitur in os ventriculi. Totam hanc historiam narrat Hippocrates, quanquam non satis distinctè: Duo (inquit) toni, id est, duo nerui motus, veniunt à cerebro sub os magni verticuli. Os magni verticuli vocat hîc secundam vertebram ceruicis. Sed quo pacto duo illi nerui veniunt à cerebro, & sub os magni ventriculi: certè duo nerui, sunt duo illa neruorum paria, quæ dicta sunt, sextæ coniugationis cerebri, & quintæ ceruicis. Aliud nascitur ex cerebro, aliud sub os magni verticuli, & vtrunq; fertur deorsum. Itaque legendum videtur, duo autem toni, à cerebro & sub os magni verticuli, deorsum. Narrans deinde quò tendant, dicit, & ad stomachum (id est, ad os ventriculi) præcipuè vtrinque arteriæ (asperæ scilicet) procedunt. Hi sunt rami sextæ coniugationis, qui per thoracis cauum feruntur, quorum pars sunt nerui recurrentes, vterque (inquit) in seipsum incidẽs vni similis. Tria videntur significare posse hæc verba, aut vtrumque cum altero coalescere multis locis, eum (inquam) qui ex cerebro, & qui sub os magni verticuli, & conflare vnum neruum, quasi eodem in seipsum per partes incidente. aut vtrumque eorum neruorum, qui à sexta coniugatione vtrinque arteriæ ferũtur, in stomachum præcipuè, antequàm eò peruenerit, recurrere, quasi in seipsum incidentem, quodammodo vnum, quodammodo duos factum: aut hos eosdem neruos, cùm os ventriculi attigerint, ita congredi, vt vtrisque in seipsos incidentibus & cúplicatis, vni similis fiat. Deinde vertebræ & septum transuersum coalescunt (vbi anteà dictum est) hîc finiuntur. Qui hîc finiuntur, sunt nerui dicti sextæ coniugationis, & nerui, qui nascuntur sub osse magni verticuli, qui nerui septi transuersi vocantur, quia in medium illius incidentes motum illi præstant. Et quidam dubij (neruuli scilicet) ab hac communione (id est, ab hoc loco, quo septum & vertebræ coalescunt) ad hepar & lienem tendere videntur. Certè quædam reliquiæ exiguæ neruorum oris ventriculi insumuntur in cauum hepatis. In lienem hinc non apparet quid feratur, sed ille proinde dicit, dubij. Alius (inquit) tonus ex vertebris, quæ vtrinq; iuxta spinam tenditur obliquè vertebrarum: id est, alius neruos (hic est pars sextæ coniugationis, quæ sub membrana succingẽte costas repit) per vertebras, quæ vtrobiq; & supra septum & infra septum sunt, tenditur iuxta spinam, non per medias ipsas vertebras, sed obliquè vertebrarum (liceat vti hoc græcismo) hoc est, deflectentes nonnihil à vertebris, & per thoracem, distribuitur costis, & vt vena (in-

quit) ita hi nerui (quod nũc dicit alius tonus, nunc hi, nihil refert, nam est vnus vtroque in latere) per septum transuersum in mesenterium mihi videntur tendere, & in his, hoc est, partibus mesenterij, deficiunt. Rursus autem vbi septum transuersum cohæsit hinc continui existentes. Hoc dicit Hippocrates secundum ipsam rationem administrationis anatomicæ. Nimirum licet neruum illum, qui sub membrana costarum descẽdit per septum transuersum, consectari persequiq; surculos, quos demittit ad omentum & mesenterium, eisque ibi finitis redire rursum in eam partem, quà septum transuersum cohæsit vertebris, vbi videntur nerui continui existentes: nimirum rami ex eodem caule, inde ferri iuxta medium corporis, sub arteria magna, quæ illac descendit, & reliquum, quod superest ex sexta coniugatione, variè distribuunt vertebris, vt venæ. Nimirum vt caua vena, quæ illac etiam repit, demittit ramulos in proximas quasque partes, ita illi neruuli. Sed quod dicit, distribuere vertebris, iuxta veritatem non satis exactè dicitur. Nam ex singulis vertebris nascuntur neruuli, qui coalescunt cum surculis, quos illi nerui demittunt, quare non magis tribuunt vertebris, quàm ex illis accipiunt. Sed dicitur hoc, vt monui, secundum administrationem, ad quam nihil interest, nerui hi tribuant vertebris, an accipiant ex vertebris, modò dissector videat surculos ex dictis neruis demissos, ire in vertebras. Atqui ita fit, vsque dum absumantur, cùm ad sacrum os peruenerint. Nam si quid genitalibus ex hac coniugatione tribuitur, id quoque sub sacro osse est. Itaq; horum neruulorum historia, etsi non satis exactè, verè tamen Hippocrati narrata est. Quod tamen sæpè dicere soleo, nunc non omittam, partium historiam à nullo autore petendam esse, sed oculorum intuitu inuestigandam. Nam citra hunc, sola lectione nihil certi consequi possis.

In Aeno leguminum esu continenter vtentes, fœmina & viri, crurũ impotes fiebãt, & ad finem vsque perstiterunt. Verum orobum comedentes, dolentes genua.

¶ Hæc eadem sententia eisdem omnino verbis sexto libro, sectione quarta, scripta occurret, quanquam fortasse perperam interposita illo loco est, hic solùm ab Hippocrate scripta. Galenus enim nullam illius mentionem facit in eius libri Commentariis. Sed vtcunq; hoc habeat, morbosa hæc constitutio facta est, quòd homines multu leguminum esu essent vsi per famem, hoc est, annonæ caritatem, vt dicit Galenus in Comment. aphoris. 16. particulæ tertiæ, in quo, vt multis aliis in locis, hanc citat historiam. Accidit verò id in Æno vrbe Thraciæ, regionis sterilis admodum & frigidæ, vt vel hac ratione magis, accidere fuerit consentaneum. Quod fœminas & viros laborasse dicit, videtur insinuare fuisse morbum epidemialem. talem enim esse dicimus eum, qui vtriusque sexus & omnis ætatis homines apprehendit, tamen quòd non in aere causam esse dicit, sed in prauis cibis, alia ex parte non videtur epidemialis. Si enim illi solùm tali morbi genere tentati sunt, qui leguminibus sunt vsi, non fuit epidemialis. Fieri autem potuit, vt incipiente à malo victu morbo, in aerem infectio serperet, esseque ita epidemialis, & ægrotarent ob communem esum leguminum, qui nunquam legumina gustassent, ita vt fit. Sæpè enim pestis grassatur in vrbe, cuius causa prima non fuerit communis, sed peculiaris aliqua, vt vestes, aut lectus, aut cibus: Proximam verò, iam cùm epidemialis morbus est, necesse est communem esse causam. Ita fieri potuit in Æno. Incepit tamen malum ab esu leguminum, & maxima ex parte tentati fuerint tali morbo, leguminum esu vtentes continenter. Non enim profectò qui aliquando fortasse, ac cum reliquis cibis condita, vt solent, legumina gustassent, sed qui eis in præcipuis cibis vterẽtur semper, aliorum penuria. Hi verò merito ægrotârunt. Nam, vt Hippocrates ipse libro de Ratione victus in acutis dicit, legumina omnia flatuosa sunt, & cruda, & fricta, & macerata, & viridia. His vtendum non est, nisi cum cibis. Vnumquodque verò ex ipsis sua peculiaria vitia habet. Galenus etiam libro de Cibis boni & mali succi, legumina in cibis mali succi ponit, adeò vt paucis nominatis, dicat, cæteris homines non vesci, nisi fame & rerum inopia premantur: velut scilicet hi, qui in Æno. Habent itaque legumina omnia multa communia vitia, vnumquodque verò ex ipsis sua peculiaria, velut nunc omnibus leguminibus vtentibus crura sunt debilitata, vtentibus eruo doluerunt præterea genua: & hæc quidem non per ipsas putridas & malignas febres, quibus consentaneum est fuisse correptos in initio mali (quod & libro quarto huius operis dicetur, vbi de hac tempestate aliquãtò plura, etsi breuissimè etiã, scribetur) sed postea etiam per totam vitam crurum vitia perseuerabãt. Quia, arbitror, ex leguminibus multum praui & crassi succi colligebatur. Atqui qđ crassum in crura paulatim subsidet. Hinc fiunt varices, elephantes, cancri, sine vlceribus, aut cum vlceribus, hinc atrophię crurum: quia vbi multum mali, exiguum est vtilis succi, & id quod est à prauo, nonnunquã prohibetur affixi. Hinc etiam fit, vt nerui crurum ab humoribus crassis occupati, nonnunquam resoluantur. Eruum præterea habet insignem vim siccandi, & partes acres, vsque adeò vt ne bobus quidem detur sine magna præparatione, vt Galenus libro de Aliment. facult. cap. 29. docet. Potuerit ergo siccare ligamenta articuli genu, ac facere malè flexilia, vt, cùm flecterentur, dolerent, atque eius acres partes, in altum articuli collectæ, dolorem mouerint. A talibus autem succis, tam crassis, inquam, & contumacibus, paulatim factæ infirmitates, non poterant non tota vita durare.

Curandum iram inferre, & reuocandi coloris causa, & effusionis succorum, & lætitiam, & timorem, & huiusmodi, atque si aliud corpus simul ægrotet, simul curare, si autem non, hoc.

¶ Quandoquidem ira, gaudium, timor, & huiusmodi passiones, animi sunt non solius, sed communes cum corpore, vsq. adeò vt ex motione sanguinis & spirituum definitiones physicas & materiales habeant, constat esse causas alterantes nostra corpora, vsq; adeò, vt quædam illarum sint calorificæ, quædã refrigeratoriæ causæ: id qđ ex differentiis, quas pulsibus afferunt, manifestũ fiet. Quòd si

alterare

alterare nostra corpora possunt, posſint eſſe cauſæ ſalutares, poſsintq́; ſanare, cum contigerit, ea teneri morbu contrario affectioni, quã natæ ſunt afferre. Vel hoc ſolo argumento, quòd poſſunt morbos quoſdam gignere, poſsint à contrariis liberare. Vti ergo poteſt medicus omnibus animi motibus in curatione morborum. Vtatur verò ſingulis opportunè, & ad quoſdam morbos, aut quibuſdam occaſionibus. Vtimur motibus quibuſuis, nunc ob communes cauſas: nunc ob proprias. Communes appello eas, quæ non naſcuntur ex morbi natura, ſed aliis rebus aduentitiis, quæ quidem in aliis etiã morbis fieri poſſent. Vt cum ſuſpicamur aliquem aſsiſtentium noxium eſſe ægroto, & ſuademus ægroto vt eum arceat, ſi non poſſumus aliter, etiam curantes vt in eum iraſcatur. Aut cum timidum eſſe ſuapte natura ægrotum videmus, aut timere nunc morbi periculum, vſque adeo vt debilitetur, animum facimus, ſuadentes nihil periculi in malo eſſe. contra cum non vult ægrotus nobis obedire, timorem incutimus, grauia comminantes. Si videmus triſtem eſſe, exhilaramus. Hæc verò communia ſunt. Propria autem, per morbos frigidos ad iram prouocare, vtpote ira caloris exiſtente cauſa. Nam vt ſexto libro epidem. ſect. 5. dicitur ira trahit in caput calidum & humidum. Feruet enim per eam paſsionem ſanguis circa cor, proinde caleſcunt thorax & caput, replenturq́; ſanguine feruente, vt feruore redundat in olla ſuccus. Simul etiam cum præcipuis partibus caleſcit totus habitus corporis. Ergo cum friget multum corpus, redundatq́; crudis, & calor, vt ignis ſub viridibus lignis, periclitatur ſuffocari, quod color cutis albidus & intermortuus prodit, nõ abs re erit, ad iram prouocare crebrò hominem. Ita enim funditur ſanguis & reuocatur color, pariterq́ue viuificatur calidum naturale, & expeditur ab obruentibus fuliginibus. Poteſtque eſſe vſus iræ, & in reductione corporum morbidorum, & in curatione ægrotantium. Lætitia vtimur, vt proprio eorum medicamine, per morbos melancholicos. Nam metus & mœſtitia ſunt ſymptomata propria talium morborũ, lædunt p duobus modis, & debilitantia virtutem, & conſeruantia augentiaq́ue rurſum morbum, à quo nata ſunt. Si enim multi occaſione aliqua correpti metu & mœſtitia, cumq́; hæ paſsiones multum perſeuerarent, melancholici euaſerunt, poterunt eædem præſentem ſeruare & augere. Igitur tollere triſtitiam (quod eſt lætitiam inferre) eſt curatio legitima, quia ex cauſæ ſeruantis ſublatione, eſtque ſymptomatum facultatem debilitantium ſublatio. Timore curantur etiam inſani, quia metus facit vt mens ſeſe colligat, & ad ſapientiam redeat. Timore etiam repentino curatur ſingultus, quia territi continent ſpiritum, ſpiritus autem detentione ſingultus tollitur. Quin & quartanam febrem vidi, timore hora paroxyſmi ſuperuenientе ſublatam, non amplius rediiſſe, & multi alij teſtificantur. Id verò fit, quia timore eiectur alius ſuccorum impetus vehementior motu paroxyſmi, atque ita natura obliuiſcitur motus illius conſueti. Accedit, timore turbari ventrem non rarò, deponiq́; ita feces, cùm ex toto corpore, tum vel maximè ex liene. Itaque non rarò vtendum eſt motibus animi, vt propriis morborum auxiliis. Nunquam tamen omittenda ſunt alia auxilia, ſi mothus aliud auxiliu[illegible] exigat ratione ſui, aut cauſæ, aut corpus alio mo[illegible] teneatur, præter id quod petierat animi motu[illegible] aut ipſe motus animi, dum vnam curat, aliam [illegible]ionem intulerit. Velut ſi ſublata aliqua ex pa[illegible] [illegible]deatur inſania, aut qoartana febris, timore, [illegible] [illegible]ſt proinde omittenda expurg[illegible] melanchol[illegible] [illegible]e ſi timor ob ſingultum [illegible]atus, deliquium [illegible] deliquium curare. Si quartana febre ſimul cu[illegible] [illegible]ctione laborat homo, & timor quartanam [illegible] [illegible]ir, lienem propriis auxiliis mollire, & ape[illegible] [illegible]ſi reliquum corpus ægrotet ſimul, ſimul curare: [illegible] minus, id eſt, ſi non ſit affectio alia, neq́; alia curati[illegible]is indicatio, hoc, id eſt, hoc ſolũ facere ſit ſatis. Vt ſ[illegible]lo ſingultu ob flatũ in ore ventriculi laboret, ſolus timor eſt ſatis.

Stymargi famula Idumæa erat, cum peperiſſet filiam, os vteri contortum eſt, & in coxam & crus dolor. Liberata eſt iuxta talum ſecta vena, etiam ſi tremores ſecundum corpus eam tenebant. Sed ad occaſionem oportet venire, & occaſionis initium.

¶ Filiarum partus ſolere eſſe difficiliores, dictũ antea eſt ſæpe. Huic dolorem ad coxam & crus faciebat, os vteri plenitudine contortum, & proinde premens neruos, qui rectà eunt ad crus eius lateris: ita ſcilicet vt fit cum lapide laborat ren, videbatur huic non mittendus ſanguis, vt neque aliis quæ præfocatione cum vteri peruerſione, aut retractione laborant, quia ea paſsio frigida eſt, ſanguinis verò miſsio auxilium refrigeratorium, maximè cum tremores, frigus, aut debilitatem, aut vtrumq́; indicarent. Id dico, quia ſi concuſsiones cum rigore vocat tremores, paſsio calidi innati eſt, ſin autem veros tremores, eſt facultatis motricis impotentia. Nihilominus ſecuit Hippocrates venam, quia oportet ad occaſionem, & occaſionis principium venire. Nimirum, vt cognitio incipit à poſtremis, hoc eſt, à ſymptomatis, ab iiſq́; procedit ad affectus eſſentias, & ad cauſas, proximas primũ, deinde remotas vſq́; ad primas, ita curatio incipere debet ab indicationibus cauſarum, primarum primùm, mox proximarum, deinde affectus, tandẽ ſymptomatum, ſi quæ ſunt, quæ non tollantur ſimul cum morbo. Hoc vt ſignificet, dicit, veniendũ ad occaſionem, & occaſionis principium, id eſt, per cauſas vſq́; ad primam. Nam occaſio, eſt cauſa procatarctica, quæ prior eſt antecedente, & in ipſis procatarcticis, ſunt aliæ ante alias. Oportet verò venire ad omnium primam, quia etſi procatarcticæ quę receſſerunt, curatoriam indicationem non habeant per ſe, præſtant tamen multum ad cognitionem affectus, & cauſarum internarum, quas habent. Oportet ergo in curatione, rationem habere prius cauſæ quàm affectus. Velut in hac, ſecta eſt vena, quia etſi eſſet frigida affectio ac cum debilitate, tamen erat ex exigua purgatione partus, quod ex ipſis ſymptomatis palam fit, & Galenus libro de rigore, tremore & palpitatione dicit. Fieri verò ex hac occaſione, indicabat frigidam paſſionem ex accidenti factam eſſe. Nam ſanguis per ſe calorem magis natus erat facere. Si ergo erat affectio ex accidenti frigida, auxilio indigebat ex accidenti calido, cuiuſmodi eſt miſsio ſanguinis.

Est etenim per se auxilium refrigeratorium, aliquando verò per accidens calfacit, cum refrigeratio multitudine obruente erat facta. At qui debilitas ex euacuationis suppressione, non in essentia, sed per aggrauationem esse cognoscebatur, hanc vt tollit euacuatio. Quod si mittendus erat sanguis, pr... ecto ex talo eiusdem lateris Quia id exigit ratio rectitudinis.

Sectio quinta.

44. **Q**Vicunq. russi sunt, & acuto naso, ac paruis oculis, praui: qui verò russi, simi & magnis oculis, boni.*

HÆc sententia & aliæ quædam huius libri, spectant ad physiognomiam, quam philosophiæ partem non esse inanem probat Aristotel. multis argumentis, in libro cui Physiognomicum titulus est. Gal. quoq. libello, quòd animi mores corporis temperaturam sequuntur, multa physiognomica docet, cùm ex illo libello, tum vel maximè ex 1. de historia animalium. Esse autem physiognomiam, manifestum est, quia norunt venatores bonos canes & venationi idoneos ex corporum formatione dignoscere, & equires agnoscunt solo intuitu generosos equos. Si ergo belluæ notis corporeis agnosci possunt, possint & homines, cum præcipuè illis colorum, & formæ totios longè maior differentia sit, quàm alicui alij animantium generi. Sed & ratione constare potest. Si enim animi mores corporis temperaturam sequuntur, vt Galen. toto illo libello confirmauit, & compositio idonea instrumentorum sequitur cuiusque mores & temperaturam, vt septimo cap. illius libelli de sententia Aristot. dicit Gal. constat ex forma externa posse ingenium & mores coniectari. Hoc vero est physiognomiæ, videlicet ex naturalibus notis agnoscere, quę intra hominem, ad animam pertinentia, delitescunt. Sequi mores hominum & ingenia temperaturam, constat, quia cibis & potibus, morbo & lãguore, & ætate, & mutatione temporum, videmus eiusdem hominis mores sæpe mutatos. Constat verò hæc mutare corpus, manente anima eadem. Præterea regionis differentia facit ad differentiam ingenij & morum, quod exemplo Europęorum & Asianorum docet Hippocrat. libello de aere, locis & aquis. Constat verò id ad differentiam temperamenti regionum referri, quæ non aliter, quàm corpora aliter afficiendo possunt mores permutare. Præterea, humores multum præstant ad mores, vt 1. de natura hum. commen. 39. Galen. docet, humores verò rationem quandam habent ad temperamenta. Sed præter dicta constat quod dicitur, quia virtutes & vitia, vt Aristoteles docet de sententia Platonis, quæ Galeno maximè placet, sunt in tribus animæ partibus, aut earum aliqua, rationali inquam, irascibili, aut concupiscibili, quæ in tribus pręcipuis membris sedem habent, rationalis in cerebro, irascibilis in corde, concupiscibilis in hepate. Prudentia ergo est in rationali, fortitudo in irascibili, temperantia in concupiscibili, iustitia in omnibus. Igitur mutatis membris, mutantur potentiæ illæ, aut partes animæ, ac cum illis virtutes & vitia. Præterea si quæ pars est animæ propria, & non communis cum instrumento corporeo, ea est mens seu intellectus, si igitur mens perturbari potest, aut lædi per corporeas passiones, vt certè potest, quandoquidem vino & phrenitide, constat omnia quæ ad ingenium & mores spectant, posse cum corporis temperie permutari. Sed & cum his mutari instrumentorum formationem, ac proinde externam corporis speciem, constat. Quia animalium cuiq. dedit natura compositionem maximè accommodatam illius moribus, nam audacibus dedit cornua, rapacibus vngues, timida inermia fecit, sed ad velocitatem comparata. Igitur & in singulis cuiusq. speciei ita fecerit, dederitq; cuiusq. moribus accommodatum corpus, simileque eius animalis corpori, cuius mores maximè imitetur. Atqui stultè, nisi ita, faceret. Velut si quis sutori fabrilia instrumenta, & fabro sutoria tribueret. Si igitur temperamentum facit ad mores & ad compositionem, & compositio etiam ad mores, poterit significare forma exterior mores & morbos. Dico autem mores, non qui fiunt (nam hos educatio, & doctrina, & Dei gratia, solet mutare) sed ad quos propensus natura quisq; sit. Morbos dico, quos natus quisq, habere sit. Si enim in vinculo animæ & corporis hæc pędia principium habet, poterunt eisdem signis præsentiri morbi animi & corporis: constatq; iam hinc, quo pacto physiognomica doctrina ad medicinam referatur. Versantur physiognomi circa naturalia apparentia, indeq; capiunt notas, vt circa partes omnes, & particulas, earum figuram & colorem: circa voces, vt quòd gracilem habeant aut crassam, & motus, vt quòd oculi nictent, aut non: & mores apparentes, vt quòd tristes sentiantur aut hilares. Argumentantur cuiusq. notæ significationem, relatione ad alia animalia. Velut oculos magnos rotundos & eminentes, bouinos mores, & ingenium significare docet Aristot 1. de historia animalium, cupiditates scilicet & hebetudinem, quia tales oculi bobus sunt: & relatione ad alios homines, velut molles carne, mansuetos etiam esse & prudentes, quia tales sunt Asiani: aut relatione ad passionem, vt nares secundùm pinnas valde apertas, iracundi esse, quia irati solent nares ita aperire: & relatione ad alias ætates, vt caluities significat senilem maturitatem & prudentiam, quia senibus solet accidere. Est alia ratio argumentandi, ex obseruatione morum, vt quibus aures arrectæ, loquaces sunt, quia tales esse solent, qui eiusmodi. Sunt duæ aliæ rationes philosophicæ, & potiores: relatione ad causam. Vt magnitudo partiū præcipuarum & viarum, bonos mores: quia significant robur facultatis. plerunq. autem meliora, quæ fortia & virilia, deteriora, quæ debilia & muliebria: alia ratio est ex quibusdam, quibus aliud necessariò succedat, velut si tristem & iracundum necesse est esse inuidum, si notæ tristitiæ & iracundiæ sint, & si non sint notæ inuidiæ, iudicabitur inuidus esse. Obseruandum verò in hac parte est, vt in alia omni prudenti coniectura, ne communia signa pro propriis capiantur, vt si quis leoninum signum vocet, quod non minus sit in equo, aut morem leoninum, quem habeant æquè alia animalia: præterea, ne cum multa signa sint, vni soli credatur, aut ambiguo, sine aliis quæ possint significationem ambiguam certam facere. Velut nunc dicit,

dicit, rufos bonos esse & malos, sed distinguit ex adiunctis. Color rufus capillorum mediocris est, inter eos qui frigiditatem temperamenti significant, & eos qui calorem. Proinde rufi temperie mediocri sunt, atq; ingenio acuto, tales autem non norunt esse mediocres moribus, sed aut probi aut nequam, vt in hæc aut illa studia incumbunt. Præterea rufus color capillorum, videtur fieri posse ob mediocritatem temperamenti, aut ob mixtionem contrariorum excrementorum, quæ quidem ex mixtione contrariorum succorum, & contrariorum principiorum, ortum trahat. Mediocritas faciet ad probos mores, mixtio cõtrariorum ad perfidiam, itaq; his rationibus videtur, vtriusque contrarij nota rufus color. Quin & in sacris literis celebrantur duo rufi, Esao & Dauid, quorum alterum odio habuit Deus, alterum secundum cor suum esse pronuntiauit. Rufi itaq;, & boni & mali sint. Bonitas quidem non est vna aliqua virtus singularis, sed in omnibus consistit. Definitur autem bonitas præcipuè beneuolentia, & inuidiæ vacuitate. Nam qui omnibus bene vult, nulli vnquam iniurius esse poterit, sed quoad fieri poterit, omnibus vtilis, & in bonum diriget semper consilia, & operabitur, atq; proinde Plato proprium bonitatis esse putauit, nulli inuidere: eritq; contrarij, omnibus male velle, & facere. Sed cum rufus color vtriusque possit esse nota, accedente naso acuto, id est, angusto, & ad extremitatem in acumen desinente, & oculis paruis, prauos significabit: accedentibus naso simo, & magnis oculis, bonos. Nimirum vt Aristoteles in physiognomico docet, nasus amplus, & latis viis, qualem quidem nunc simum vocat, significat magnanimos, & audaces homines, quia refertur ad leones, atque quia cerebrum & thorax facilius ventilantur & expurgantur, quare minus vrgentur fuliginibus, suntq; animosi, qui θυμώδεις dicuntur Græcis, non iracundi, qui ὀργίλοι. magni etiam oculi, maioris facultatis formatricis in cerebro (quia orta attestantur principiis) & naturalis caloris plus: acutus nasus, & exigui oculi, contraria. Omnia autem quæ magnanimitatem & robur significant, sunt probitatis, quæ pusillanimitatem & debilitatem, improbitatis signa. Quia vt Cicero in officiis dicit, iniuria nascitur ex timore. Quare minimè sunt perfidi, aut iniurij, qui minimè timidi. Cæterùm neque simum quod in naso commendat, est qualecunq;, neque magnum in oculis. Qui enim valde simi sunt, vt angusti sint narium pori, neque bene ventilantur, neq. absunt ab omni nequitia, quia sunt valde salaces, referuntur enim ad ceruos: sed simum nasum vocat, amplum, non valde pressum. Oculos magnos rotundos & prominentes Aristoteles vituperat 1. de historia animaliũ. Boni ergo sunt qui magni, angulati satis, & mediocriter demissi. Talea ergo sont boni. Exigui verò mali, maximè si exigui, simul & caui admodum, sint.

Hydropici charopi & calui fuerint.

¶ Putari posit hæc etiam sententia ad physiognomiam pertinere, vt prior, & quę mox sequitur, quia dictum nuper est significari talibus signis, vt mores, ita & morbos. Itaque putetur nunc dicere, charopos & caluos, paratos esse ad hydropem. Mihi tamen id non videtur admodum cõsentaneum, Nam charopus color significat temperamentum calidum & siccum, caluitium siccum: hydropa verò nata est fieri ex frigore & humore. Quod verò soleat siccitas partium per atrophiam succedere hydropi, nihil facit. Nam temperamentũ cui morbus aliquis est familiaris, non est simile ei quod ex accidenti succedit morbo, sed naturæ quam habet morbus à principio. Proinde censeo hanc sententiolam pertinere ad prognosticam medicinæ partem, significareque hydropicos solere, procedente malo, fieri charopos & caluos. Cum autem charopos dicit, intelligit glaucos abutens nomine, velut etiam in calce tertiæ sectionis tertij epidemion, enarratore Galeno. Nimirum illic Hippocrates describens tempestatem quadam hydropicorum tabescentium, dicit, forma tabidorum erat leuis, subalbida, lentis colorem referens, subrubra, & charopa, pituita alba referti. Galenus in comm. dicit, hydropicis non posse fieri charopos oculos, hos enim esse leoninos, ac proinde calorem & siccitatẽ referentes, fieri tamen illis glaucos, abscedente in oculos pituita, atq; adeo consentaneum esse, Hippocratem abusum nomine, dixisse charopos pro glaucis. Est autem huic enarrationi admodum consentaneum, quod aniculæ cuidam hydropicæ glaucos oculos factos esse narrat, 4. epidem. Hoc verò facit pituita, quę in hydropicis redundat, quę cum putrida & salsa sit, radices capillorũ corrumpens, ophyases, & alopecias, & caluitium infert. Tametsi caluitij nomẽ propriè non dicitur, nisi de naturali capillorum defectu, qui ob naturalem siccitatem, aut senectutem fit, transfertur tamen etiam nomen ad id defluuium quod corruptione pilorũ supra frontem fit. Solere autem fieri redundantia pituitæ defluuia capillorum, aut canitiem intempestiuam cum oculorũ glaucedine, experimẽto didicimus. Fieri itaq; posint hydropici calui præter naturam, tamen secundum naturam calui nõ fuerint, parati ad hydropem. Neq; sanè glauci & calui esse naturaliter posint, cum alterum humiditatis, alterum siccitatis sit. Quare etsi glauci pro charopi intelligatur, non potest esse hæc sententia physiognomonica, sed prognostica, vt explicatum est.

Vocis gracilitatem soluit varix ad sinistrum & dextrum, absq; horum altero fieri non potest, vt soluatur. 6.5.

¶ Gracilitas vocis fit, aut ob angustiam asperæ arteriæ, quam vocant λεπτοφωνίαν Græcè, aut ob debilitatem musculorum vocis, quã vocãt ἰσχνοφωνίαν. Quo nomine hîc vtitur Hippocrates. Pueris vsq; ad pubertatem est vox gracilis, debiles enim sunt vocales in pueris, vt alij musculi, ob humiditatem temperamenti, & arteria est gracilis vsq; ad eam ætatem. Quibus ex testibus semen effunditur siccantur partes, præcipuè autem vocales, propter eam communionem, quæ est inter vocalia & genitalia quam 1. sectione huius libri 2. celebrauit Hippocrates. Firmantur ergo musculi vocales, & hac causa, & quia procedit arteriæ incrementum, mutatur vox in crasiuṙẽ. Quibus verò testes perscinduntur, manet musculorum humiditas, & cessat subtractione caloris dilatatio arteriæ, & ita gracilitas vocis perseuerat. Vt igitur puerilis vocis

gracilitas tumescentibus semine testiculis tollitur, ita quæ per debilitatem ex morbo contingit, soluitur varicibus in testem vtrunq;. Non enim vt tussim solui diximus sectione prima, tumore facto in alterutro testiculorum, ita vocis gracilitatem putandum est, sed factis in vtroque varicibus. Nimirum tussis plerunq; fit ob succos in altera thoracis parte impactos, gracilitas ob debilitatem musculorum omnium. Proinde dicit, absq; horum altero fieri non potest, vt soluatur.

---

4 *Magni, calui, balbi, gracili voce præditi, boni.*

¶ Non dicit Hippocrates hos omnes, magnos inquam, & caluos, & balbos, & gracili voce præditos, esse bonos, sed eos qui omnia hæc habeant, qui scil. simul magni, calui, balbi, & gracili voce præditi sint. Nam quodcunq; seorsum nasci posit ex aliqua causa mala: magnitudo, ex materiæ redundantia: caluitium ex siccitate: balbuties & vocis gracilitas, ex debilitate musculorum. Cæterum hæc simul, signum quoddam non exiguum probitatis exhibent: physiognomica causa, quia caluitium refertur ad senes, balbuties & gracilitas vocis refertur ad infantes, itaq; ambo simul repręsentant senilem prudentiam cum infantili simplicitate. Prӕterea est causa naturalis hæc: magnitudo fieri potest ob facultatis robur, aut ob materiæ redundantiam, tamen cum caluitio coniunctam, non est verisimile ex redundantia materiæ esse: cum caluitium siccitatis sit, quæ neq; cum multa, neq; cum valde humida materia esse posit. Caluitium præterea siccitatem significat, quare per se mores duros & seniles, tamen magnitudo & balbuties ac vocis gracilitas, non ferunt siccitatem esse nimiam, neq; quidem caluitium fert humiditatem, quę balbutiem facit & gracilitatem vocis, esse nimiam, neque pertinere ad cerebrum. Quare horum signorum contra pugnantia, significationem bonam facit. Neq; sic ipsa cōtraria in extremo possunt consistere, cum in particulis adeo vicinis, & ad eãdem corporis partem, puta caput, pertinentibus sint.

---

5 *Morbos autem habent balbus, aut caluus, aut gracili voce, aut hirsutus, vehementer atrabiliarios.*

¶ Non debent legi hæc coniunctim vt in proxima oratione, sed diuisim, quòd illa particula, aut, quæ semper interponitur, apertè significat. Nimirum eum cui aliquid horum accidit, esse inquam balbum, aut caluum, aut gracili voce, aut hirsutũ, paratum esse ad morbos atrabiliarios: non tamen, cui duo aut tria horum, necessario etiam sit talis, sed cui aliquod eorum seorsum. Nam qui simul est caluus & balbus, & gracili voce, accedente magnitudine, bene temperatus ac morigeratus est. Sed hæ notæ seorsum vnaquæq;, morbos atrabiliarios significant. Caluitium quidem, & hirsuties, quia vtrumq; est sicci temperamenti, quo proinde succi terrei multum colligetur. Sed caluitium significabit melancholiam naturalem, vt quod siccitatem solam cerebri significet, non etiam calorem aut frigus: hirsuties atram bilem, ob calidum & siccum temperamentum. Sed balbuties, & gracilis vox, est consideratione dignum, qui posit tales morbos significare, cum pituitosa potius signa esse videantur, & pituitæ substantia tam longè absit à melancholia, vt in illam transire vnã mutatione haud posit. Certè Alexander Trallianus vnam quandam speciem resolutionis esse putat, ex melancholia, quia etsi succus potentiã siccus est, succus tamen cum sit, videtur neruos emollire posse. Adducitur vt id ita putet, quòd nihil magis expertum est, quàm melancholicis passionibus laborantes, resolutiones multarum partium pati: atq; adeò saliua acida abundare solent, & humidis vomitionibus. Ego quidem an ex melancholia fieri posit resolutio, non contendo modo, tamen qui negant dicent, plerosq; eorum qui resolutionibus simul & melancholicis morbis tenentur, non ob melancholicum succum vtrosque pati, sed resolutiones ob pituitam, quæ in melancholicis multa colligitur, ob incoctiones. Nam & quartana febre affecti, crebrò vomunt pituitam, & melancholici sunt saliuosi, atque pituitosi, & melancholicæ passiones sæpe concurrunt, non quidem pituitoso homine melancholiam generante (nihil enim minus) sed melancholico pituitam. Itaq; balbuties, & gracilis vox, possunt in pituitosis fieri per se, possunt etiam fieri in melancholicis ex accidenti, atq; tunc temporis significabunt melancholicos morbos. Itaque non dicit has notas morborum melancholicorum, quòd semper fiant in melancholicis hominibus, sed quòd possunt, & soleant, quodq́ue in pituitosis aut melancholicis nata sint fieri, & qualis sit is, in quo tales notæ considerantur, ex aliis notis facilè iudicari posit. Si enim balbus, simul sit toto corpore albidus, glaber & mollis, & piger, pituitosum esse constabit, & pituitosis morbis obnoxium: si verò quæ pituitosam naturam significent, non adsint, & balbus sit, melancholici morbi meritò expectantur. Quædam etiam alia balbuties est, vt in commentatione aphorism. 32. sextæ diximus, quæ iracundum hominem significat, ac proinde biliosum, quod cum alicui valde inest, atrabiliarij morbi in iuuentute media fiunt.

---

6 *Qui lingua titubant, & manuum non sunt potentes, necesse est cum hæc soluuntur, suppuratos fieri.*

¶ Eadem passio significatur in lingua, atque in manibus, nimirum quod in neruis septimæ coniugationis, deferentibus motum linguæ, facit illius titubationem, hoc idem in neruis è ceruice venientibus ad manus, facit illarum impotentiam, & debilitatem, ac tremorem. Id verò est neruos pituitosis & crassis succis irrigatos esse. Multis igitur, pueris adhuc, accidit, lingua titubare, & manibus tremere, & beneficio temporis curantur paulatim, sine alio malo, vt aliæ omnes pituitosæ passiones. Atqui illud idem fieri posit mutato victu ad siccius, aut mutata regione, quod cum victu etiam intelligi potest. Tamen quibus citra hæc affatim illa passio tollitur, necesse est, abscessum materiæ in partem aliam fieri, expectari verò multo magis debet, ad eam quæ cum primo affecta habeat maximam rectitudinem, & alioqui recipere paratissima sit. Quorum vtrumque thoraci inest. Nimirum cum linguæ radice, & ceruice tota, maximam habet rectitudinem, atque vt inde facile recipi-

recipiat, facit positus decliuis, & assiduus thoracis, & pulmonis motus, quo succū ad sese allicit. Crassō autem succo, ad locum cui exitus expeditus nō est, deriuato, necesse sit putrescentiam, & suppurationem fieri, quam qui in thorace habēt, dicuntur antonomasticè suppurati. Quidam vbi Hippocrates dixit, χειρῶν μὴ ἱστάντων, id est, manuum impotentes, volunt, etiam inuito autore, pro χειρῶν legi χειλέων, id est, labiorum. Quia fortasse maior vicinia labiorum cum lingua, & maior rectitudo à labiis ad thoracem, quàm à manibus. Sed profectò, si non ipsarum partium ratio habeatur, sed neruorū ad ipsas venientium, vt sane oportet (non enim illæ titubant aut tremunt propter se ipsas, sed ob neruos qui in eas inseruntur) non est minor communio neruorum manuum & linguæ, quàm linguæ & labiorum, neq; minor rectitudo in thoracem ab illis, quam ab his. Ego quoad possum malo sequi lectionem quam in codicibus, aut omnibus aut optimis reperio, quamquam quis somniet.

Dolorem inferiorum locorum fortis surditas soluit, aut sanguis mult⁹ ex naribus, aut mania.

❧ Surditas est signum raptus humorum in caput, proinde qua ratione potest eleuare euacuationes per inferna factas quales sunt diarrhϾ, vt aphor. 28. particulæ. 4. dicit Hippocrates, eadem, & dolores partium inferiorum, mutata scilicet sursum materia. Atqui materia in superna repens, potest, poros auditorios occupans, surditatem afferre, aut per venas iugulares, rectà in nares rendens, effundi, aut occupans cerebrum, facere maniam. Potest etiam facere aliud ex alio, vt post surditatē maniam, cum surditatem in phreniticis signis ponat Hippocrates libro de iudicatione morborum, & post surditatem fluxum sanguinis de naribus, fluxo soluente surditatem & priorem passionem. Fieri verò hæc obseruantur, vt ex dolore coxæ surdita, ex dolore hæmorrhoidum mania, ex dolore hypochondrij fluxus sanguinis de naribus.

Si puerperis spasmus fiat, ignem fac, & in vesicam ceratum infundens multum tepidum, lauare.

❧ Conuulsionem superueniente febre curari dixit aphorismo 57. 4. atqui ego in commentario iudicaui, non quancunq;, sed eam solùm, quæ ex repletione. Si ergo mulieri cui ex parte plurimū sanguinis fluxisset, conuulsio superueniret, nihil esset deterius, quàm febrem facere. Nam conuulsio ex nimia sanguinis euacuatione, ab inanitione esse merito censetur. Verum quia hoc raro fit, & semper fere puerperæ defectu expurgationis ægrotāt, conjectamus conuulsionem à partu ex repletione esse, quare febrem facere nō videtur fore alienum. Nimirum febris absumit humorem, & siccat neruos. Ego, vt verum fatear, satius esse puto in talibus venam secare quàm febrem facere. Plus enim euacuare posset missio sanguinis, quam febris absumere idq; tutius, quia citra putredinis occasionem. Quod si ob vires dimittatur (nam ob quid aliud?) certè neq; febris excitari tuto possit, maiori enim facultate opus sit ad ferendum febrem quæ tantum absūmat, quàm missionem sanguinis quæ tantundem euacuet. Sed si excitari etiam febris debeat, non proinde ab auxiliis localibus ad vterum abstinendum est, sed colluendum cerato infuso in vesicam aut catheterem, vtrisq; enim vti solemus pro clysteribus. Sed quo pacto infundatur in vesicam ceratum, aut quod ceratum? Cum ceratum solidum sit, minimè fluxile, qualia quæ hodie vocantur in officinis vnguenta? Certè aut ceratum, aut linimentum, aut vnguentum, aut irrigatio, aut quodcumq; aliud, facultatibus erit quale affectio exigit, laxans vias, abstergens vterum, mitigans inflammationes, & anodinum, ac mediocriter resoluens. Ceratum tamen si quod est ad eam rem vtile, & in vterum infundi vis, facile est liquido aliquo dissoluere.

Si capitis os fractum sit, dare potu lac & vinum æquale æquali: si autem vlcus sit, secanda sunt venæ interna, nisi febricitet, si autem deliret, caput irrigare, nisi hypochondria eleuata sint.

❧ Non eadem occasione hæc omnia fieri debēt, etsi in eodē morbo fieri pussint: neq; scripta sunt, quo ordine sunt facienda. Nam capite vlcerato, mox à principio mitti debet sanguis, nisi admodū sit corpus inanitum, & ex succe. Non enim solùm profectò cum redundans corpus succis est, sed etiam cum est eorum moderata copia, quia oportet membra reliqua penuriam pati, ne mittant ad caput, etiamsi inde tractio agatur. Verum sanguinis missio non eadem ex parte fieri debet, ex qua ob inflammationem: sed ex aliquanto remotiori, dum vlcus solum est, & non etiam accessit inflammatio. Nam inflammatio per se petit missionē sanguinis, vlcus nō nisi propter inflammationem. Cum ergo nondum erit inflammatio, ob morbum qui nondum est sed timetur, mittitur, talibus verò debetur reuulsio, vt præsentibus iam deriuatio. Si igitur inflammato capite, ex externa brachij eiusdem lateris mittitur, incritu ex vlcerato tantum ex interna eiusdem, aut externa contrarij sanguis mittetur: ex externa verò, si iam inflammatio aut affectio alia huic similis, in capite concitata sit. Hæc tamen concitata esse non poterit, sine aliqua febre. Secanda ergo ob capitis vlcus vena interna est, (internam vocat hic Hippocrates eandem quam Galen. eam inquam quæ respicit hypochondria) nisi febricitet: si autem iam febricitet, externa: quia febris tentari iam exulceratam partem alio malo indicat. Si iam deliret, duorum alterū esse potest, aut initium phrenitidis, aut signum decretorium, indicans instare fluxum sanguinis de naribus. Si illud est, oportet irrigare caput, oxyrrhodino infuso ex alto in futuram coronalem: si verò hoc, abstinere ne indicario, futura vtilis, prohibeatur. Sanguinis ex naribus instantis, in præcipuis signis est, retrahi sursum hypochondria. Dicit verò nunc eleuata quæ retracta, quasi sursum tracta. Merito ergo si delirare incipit, qui vlcus capitis habet, irrigatione vtemur, nisi hypochondriorū retractio accedat, atq; alia huiusmodi signa, q̄ prænūtiare possint iudicationē cū sanguinis fluxu. Tunc enim permit tendū est fluere: q̄a si nihil impediat, soluet febris,

& mitigabitur omnis affectus, supereritque solum vlcus: quod vbi sedata fuerit omnis inflammatio, atq; suppurata omnia contusa, & expurgata sordida, nil aliud desiderabit, quàm idonea medicamenta ad partium regenerationem, cibos boni succi facilè nutrientes. Maximè verò si os etiam deficiat, vt cum confractum, nō solùm fissum fuit. Nam ossa habent difficilem generationem, ac proinde ad eorum productionem, quod facile nutriat, debet mediocriter abundare. Talia verò inprimis sunt lac & vinum. Atqui iam cum conquieuerint omnia symptomata, licet dare vinum. Si enim in principio daretur, vix esse potest aliquid periculosius vino, aut lacte. Vtrumq; enim replet caput, vinū præterea affert conuulsiones, & fluxiones commouet. Hac mixtura vini & lactis paribus portionib⁹, nullum vidi vti, neq; video an alicui esset futura satis suauis, tamen in occasione dicta auderem tribuere ægro, in cibis lac, & vinum in potu, temperatum aqua, magis quàm ille per bonam valetudinē consueuisset. Mixturam verò illam, quam licet vocari οἰνόγαλα, nondum hactenus.

Si caput doleat in pectus descendit, deinde in hypochondrium, deinde in coxam, omnia autem non possunt dolere.

¶ Decursus hic est familiaris rheumati, quem quidem catarrhosi fere omnes experti sunt. Cerebrum, vtpote humidum & frigidum, & ex toto corpore vapores semper excipiens, cōgerit multa excrementa, quæ deinde deponit in partes inferiores, per thoracem, hypochōdria, ad coxam, ac nonnunquā ad extremos pedū articulos. Non possunt autem (dicit) omnia dolere, non quòd non posit aliquando fieri, vt hæc omnia ob maximam omni in parte redundantiam doleāt, sed quòd plerunq; alij aliis dolores succedant, & nouis accedentibus priores solui soleant, quia permutatione succorum de parte in partem fiunt, quare qui in alias partes irruunt, destituunt, quas affecerant prius.

Anemien venæ sectio.

¶ Ἀνεμίην duo videtur posse significare, difficultatem vomendi à verbo ἐμέω, id est, vomo, aut idem q; ἄνεμος, id est, flatus. Et ipsa quidem vox hoc secundum videtur significare magis. Vtrumuis autē significet, non videtur facilè dictu, qua ratione soluatur venæ sectione. Quid enim missioni sanguinis cum difficultate vomendi, aut cum flatu? hac causa suspicatur Iacobus Esteue, anemien significare semen quod citra concubitum effluit, spontè, quasi subuentaneum semen, vt dicuntur oua subventanea. Itaq; anemien esse gonorrhœam, hancq; solui missione sanguinis, quippe quæ nasci solet ex sanguinis redundantia. Mihi verò non probatur hæc enarratio, quia est longè petita. Sed si difficultatem vomitus significat, quod Hippocrates docet, est, multis, alioqui difficilè vomētibus, euerti ventriculum, fieriq; vomitum per sanguinis missionem, vt scilicet solet fieri alui fluxus & sudor. Sed vt dixi minus videtur ipsa vox ferre hāc significationem. Nam libello de antiquatis Hippocratis vocibus, dicit Galen. ἀνεμοῦται (vnde haud dubiè fluit anemie) idem esse Hippocrati, quod inflatur, quare anemie sit profectò flatus. Habet verò hic locus non incongruam enarrationem ex libello de flatibus, quo Hippocr. monstrat, febrium & morborum apoplecticorum, & omnis feruoris sanguinis, causam esse flatus sanguinem perturbātes. Tales ergo morbos vocat nunc anemien à causa accepta appellatione: curanturq; tales sectione venæ, quia sanguinis detractio sanguinem attemperat, & venas laxat, & facit corpus perspirabilius. Itaq; hæc sententia, non multum abest ab illa quæ paulò post occurret, repēte voce priuatos, si febre careant, sanguinis missione curare. Quanquam anemie plures affectiones significat, quàm apoplecticas: nam & feruores, ac perturbationes spirituū, quibus solent repente per corpora fieri maculæ, tumores, ardores cum pruritu: quæ omnia fuso sanguine conquiescunt.

Pharmaco quod fluit sistere inungendo. Fluxus enim ex magna vena est. Si autem spontè fluat multum, ieiunet, aut aquæ duas, quatuor lactis partes.

¶ Rationem sistendi fluxionem sanguinis, docet optimè Galenus lib. 8. methodi reuulsoria euacuatione, & reuulsionib. sine euacuatione, vt quæ agitur frictione & ligaturis, atq; victu idoneo, & potionibus medicamentosis, & medicamentis admotis parti ex qua fluit. Monet vero cap. 6. eius libri, non esse veniendum ad hæc, quæ parti admouentur, antequam necessaria reuulsio & totius corporis euacuatio facta sit, quare tūc solum est his vtendum, cum reuulsio sola, & euacuatio corporis non est satis. Porrò scire oportet, fluxionem aliquam nimiam fieri posse, aut ob rupturam partis ab externa causa factam, vt fluit sanguis vulnerata vena ferro aut ictu, aut sponte & citra causam manifestam, ob internam scilicet. Rediguntur verò omnes internæ causæ fluxionis ad duas has, multitudinem, acrimoniam, & malam qualitatem, ac tenuitatem, scilicet succorum. Hæc enim duo solum sunt, quæ retentricem irritando faciunt suo munere malè fungi. Nam si quàm maximè velis, præter has causas, ponere propriam retentricis debilitatem, quæ ob partis intemperiem fiat, hæc quoq; quodammodo in illis causis est. Nam ne debilitata quidem retentrix cessat retinere, nisi irritata, irritatur verò à tantò minoribus causis, quantò debilior est. Quare id quoq; quod debilitatem irritat, multum, aut qualitate molestum est, si non simpliciter & omnino, tamen ad hanc facultatem. Dicit ergo, eō vena aliqua magna vulnerata est ferro aut ictu, necesse est sistere, pharmaco inungendo partem vulneratam, idoneis scilicet inunctionibus, quales sunt astringentes. Necesse inquam est ad hæc venire, quia si fluxus ex magna, hoc est, ex insigni vena, non exigua & capillari, est, non erit satis cura totius corporis, vt cesset. Quod si quando erit satis vt cesset, consultum tamen nihilominus erit, inungere, ne rursum effluat. Si verò spontè fluat multum, hoc est, si fluxus spontaneus accidat ob multitudinem, ieiunet, inquit, homo, quia ieiunium euacuatio quædam est, & plurimum prodest ad fluxiones sistēdas, vt nihil est, quod fluxiones adeò moueat, ac cibus & potus. Si verò ob acrimoniam succorū fiat spontaneus fluxus, opus est alimentis dulcedinem afferentibus & attemperātibus, proinde con-

sulit

fulit dare duas aquæ, & quatuor lactis, aut vnam aquæ, duas lactis partes. Sunt vero hæc consilia, non ad fluxus sanguinis solùm, sed ad fluxus etiam ventris, & reliquas fluxiones vtilia: paranq; solet hoc lac, ex aquę & lactis dictis portionibus, immissisq; lapillis ignitis, aut ignito ferro, vsque ad consumptionem tertiæ partis. Estq; ita paratum magni vsus in dysenteria, & omni fluxione, quam succorum mordacitas peperent.

Steriles fouere, ac pharmaco vti.

❡ φάρμακον, ac φαρμακεύειν, quò nunc vtitur, medicamentum expurgans significat, cum simpliciter dicitur, neq; additur aliquid, quod aliam speciem medicamenti significet, vt in proxima sententia dicebatur pharmaco inungendo. De causis sterilitatis, quæ multæ ac variæ sunt, & de multiplici earũ curatione, scripta sunt multa lib. de sterilibus, & in aphorismis, modo autem quodam rediguntur omnes earum curationes in hæc duo capita, Fomenta & expurgationem. Fomenti autem nomine intelligi velim quæcunq; interiùs & exteriùs, cataplasmatis, irrigationibus, clysteribus, pessis, & suffitu, admonentur: vt expurgationis, ac pharmaci nomine, vomitiones & alui subductiones. Nam sterilitatis causa omnis sit, aut vitium compositionis, aut temperamenti, aut vlcus vteri, aut totiùs corporis cacochymia. In vitio compositionis vteri, est vteri exiguitas, aut crassities, oris vteri strictura & durities, vt non dilatetur satis: aut peruersio oris vteri, aut amplitudo, & quod dehiscat adeò vt non retineat, aut strictura venarũ vteri, vt hanc ob causam menstruæ euacuationes non influant, aut laxitas, vt nimium effluant. In vitio temperamẽti sit calor nimius qui semen absumat, aut frigus quod non concoquat, aut siccitas quæ etiam semẽ & fœtus alimentum absumat, aut humiditas qua retentionem impediat: quam vlcera etiam vteri impediunt: cacochymia etiam cum in vterum refunduntur, corrumpunt semen, cum non refunduntur, non impediunt conceptinnem, tamen fœtum malo socco vti faciũt, ac proindè abortus, aut morbidos fœtus. Compositiones vitiatæ, si à prima generatione contractæ sint, incurabiles esse solent, sin autem aliis morbis succedont, illorum etiam curatione tolluntur. Cacochymię omnes pharmaci vsum postulant, intemperies omnes vteri, quæ cum succo consistunt ac cum aliqua totius corporis cacochymia coniunctæ sunt, & vlcera, in primis postulant pharmacum, deinde fomenta, infusiones, insessiones, pessos. Sint verò hæc omnia ad calorem frigida, ad frigus calida, ad humnrem sicca, humida ad siccitatem, & ad vlcera qualia ratio curandi vlcera petit. Sed hæc omnia longius persequi non est huius loci: hîc satis sit iridicasse totam sterilium curationem, fomentis & pharmaco contineri.

Qui repente voce priuantur, si sine febre sint, sanguinem mittere.

❡ Apoplecticæ affectiones, quarum commune accidens est vocis interceptio repentè facta, nonnunquam ex manifesta causa fiunt, vt ex ebrietate, aut lautiori cœna, nonnunquam sine ea. Hoc accidens venarum interceptionem significare, 4. de ratione victus in acutis dixit, ac proinde sanguinis missione vtendum esse, vt scilicet laxentur, & peruię spiritibus fiant. Dicit etiam quinta aphorismorum, eos qui ex vino voce priuantur, repente solere mori conuulsos, nisi eos febris corripuerit, quasi febris salutaris causa in his sit. Atqui etsi illud, de obmutescentibus repentè sine manifesta causa dixit, in disputatione de ratione victus, & hoc, de obmutescentibus ex vino in aphorismis, tamen ratio eadem est. causa enim externa internam quandam parit, similem ei quę sponte fit cùm causa nulla manifesta est, puta venarum repletionem & interceptionem. Proinde nunc de vtrisq; dicit, curari debere missione sanguinis si sint sine febre, si enim febris superueniat, fieri poterit vt ea sola sit satis ad morbi solutionem. Neq; verò hinc fit, vt nunquam sit mittendus sanguis, si febris adsit, ad aliquos enim vtroq; auxilio opus erit, febre, & missione sanguinis. Sed quod nunc docet est, si alterum, hoc est febris desit, altero saltem esse opus, puta missione sanguinis. Nam si neutrum horum fit, aut fiat, mori solent cnnuulsi aut resoluti, arripiente humore neruos & eorum principium, vt partim quidem dictum est in aphorismo, atq; 1. prorrheticorũ dicitur his verbis, vocis interceptiones cum singultu pessimæ. Vocis interceptiones cum exolutione pessimæ.

Pituitæ fluxus ex mammis oculi trahunt, & eructatur per nares in pulmonem.

❡ Catharri plerumq; solent cieri accurrentibus excrementis in caput ex toto corpore, atq; inde in modum euripi descendentibus rursum in pulmonem & thoracem per asperam arteriam, vbi tussim & raucedinem pariunt: anteq; quam in thoracem incumbant, solent nasi poros occupare, & vocatur ea passio coryza. Fluxus succorum ex corpore in caput, mammarum tumore maximè innotescit: quia succis sursum repẽtibus, repleri solent. Quam ob causam, vt in aphorismo dicitur, sanguis qui in mammis colligitur, significat furorem. Porrò oculi sunt, qui redondantiam quæ in capite est, maximè produnt. Quod ergo dicit, oculi trahunt ex mammis, perinde est, ac si diceret, in caput ex corpore confluunt. Nimirum cum corpus in caput mittit, videtur caput trahere. Atqui lib. 4. de morbis ità dicitur: Quantum in cibo & potu pituitæ inest vbi in ventriculum peruenit, partim corpus ad se trahit, partim caput, vt quod cauum sit, & velut cucurbità corpori incumbat. Mihi verò magis videtur, venter & corpus in caput mittere. Caput verò repleri indicant oculi, atque ita videntur oculi trahere. Hanc verò, seu impulsionem seu tractionem, prænuntiant prius intumescentes mammæ.

Quibus tussis sicca, non soluitur, nisi dolor fortis in coxam, aut in crura, aut in testem.

❡ Dictum est prima sectione huius libri, tusses siccas cessare solere intumescente teste. Neque verò in solum testem fieri potest abscessus ex vocalibus instrumentis, quamquam in eum sæpius, sed & in alias inferiores partes, vt coxam, & crura. Nam in hac ipsa sectione dictum est antea, ex do-

lore capitis ad thoracem descendere, deiode ad hypochūdria, postea ad coxam. Nunc ergo dicit tussim siccam solui facto abscessu in coxam, aut crura, aut testem, quem abscessum indicat dolor. Nam vt in aphorismo dicitur, si quæ pars per morbum dolet in eam fiunt abscessus, dicit verò non solui aliter tussim siccam. Quod quidem de sicca & antiqua intelligi debet, recentem enim, facilè sperare possis, excreatione solutū iri, maturata fluxione: inueterati verò & plurimùm producti morbi, abscessus desiderant.

Si hydropicum tussis corripiat, malum.

¶ Enarrata mihi est hæc sententia in commentariis aphorismorum, est enim trigesima quinta sectionis sextæ illius operis.

Si quis statim animo linquatur, calidis omnibus vti debet, si autem non, vinum bibere & cibis repleri.

¶ Statim animo linqui, idem est ac sine causa manifesta, aut ex leuicula quauis causa, id pati. Hi sunt de quibus in aphorismo dicitur, qui crebro, ac multùm, sine causa manifesta exoluuntur, repente moriuntur. Dictum verò est Galeno, & mihi, in commentariis, eam passionem debilitatem naturalis calidi significare. Tota ergo ratio curationis, talis esse debet, vt robor naturalis caloris augeat. Hoc ergo est quod dicit, calidis omnibus vtatur. Nun quidem quod omnia vtcumq; calida, illis sint vtilia. Multis enim præ intemperie extremè calida & biliosa, naturale calidum debile est, & facilè exoluitur, quamquam sunt alij quibus ob temperamenti frigiditatem est ea debilitas. Nimirum omnis immodica intemperies lædit omnes facultates. Frigidis ergo calida dabuntur, quæ non vt alimenta calfaciant solùm, sed vt medicamenta etiam alterando. calidi verò & debilibus non ita, sed quæ vt cibi calfaciant, nutriendo scilicet & bonorum spirituum, & boni sanguinis copiam augēdo. Nun itaque omnium calidorum vsus est vtilis, sed dicit calidis omnibus vtatur, quasi diceret totus victus sit calfactorius, vt oportet tamen. Velut in aphorismo dicit, omnis victus humidus febricitantibus conuenit, non tamen pruinde omnia humida sunt febricitantibus vtilia, sed quia totus victus debet ad humectationem spectare. Hoc itaq; est quod dicit calidis omnibus vtatur. Verùm quia talium duplex curatio est, alia quæ imbecillitatem illam tollat, alia quæ, cum paroxysmo tenetur, hominem reuocet, vtramq; docens Hippocrates addit, si autem non, id est, si autem non possit deliquium vitari, sed nihilominus deliquio correptus fuerit, cogatur vinum bibere, & cibis repleri. οἰνοφλυγεῖν quod nos vertimus vinum bibere, omnes ferè putant esse vino mero vti, mihi verò indicatum est in commentario vigesimi primi aphorismi secundæ, simpliciùs significare vti vino, siue mero siue diluto. Ita hic oportet legi. Nam & si plerisq;, vt ex animi deliquiu reuocentur, vtile est haustum merum, quibusdam verò est vtiliùs dilutum. Vinum inquit bibere, & cibis repleri, ne intellige cibis se ingurgitare, vt quidam Hypocraticam phrasim minimè tenentes, transtulere, sed cibis refici, & vt ita dicatur, renutriri. Ita enim dicitur in aphorismo, faciliùs est repleri potu quam cibo, id est, faciliùs & citius reficimus potu, quam cibo. Quod nunc Hippocrates dicit, vinum bibere & cibis repleri, optimè fit offa panis ex vino, & vno haustu vini aut etiam duobus, aut offa ex iure carniū, & potu vini.

Secare venas internas morbo in tēsione facto.

¶ Morbum factum in tensione vocat morbum magnum pendētem ex multo succo. Talem enim solet antecedere sensus tensionis venas internas vocare Hippocratem, aliquando venas magnas, quæ sub cute producuntur, vt externas exiguas & capillares quibus cutis texitur, explicatū est mihi in commentatione illius aphorismi, difficultatem vrinæ venæ sectio soluit, secare autem internas. Itaq; secare internas, est venam secare, velut secare externas, est sacrificare. Est verò in sanguinis missionibus, maius efficaciusq; remedium sectio venę maioris, quam carificatio: proinde & commodius ad morbos magnos, quales lassitudini tensiue, & phlegmonudi, succedere solet.

Solutio coxarum doloris, oculorum distortiones, cæcitas testium tumoris, mammarū elatio.

¶ Dicit oculorum disturtionem & cæcitatem, esse solutionem doloris coxarum, & elationē mammarum, tumoris testium: non quod hi sint boni abscessus, sed quod fieri soleant, & si sint mali. Nam & primo libro prædictiuum ita est scriptum, ex lumborum recursu oculi distortio, malum. Id est, oculi distortio fieri solet ex lumborū dolore, estq; mala permutatio, quia ex recursu humorum ab infernis & ignobilioribus, ad superna & nobiliora, à quibus solent, estq; satius, excrementa in humiliora deriuari. Vt ergo ex lumbis, ita ex coxa solent succi recurrere in caput, & vt faciunt oculorum distortiones, ita & cœcitatem. vtrumq; verò cum magno ęgrotantis malo. Nam vt anteà dictum est, ex dolore capitis solent succi in pectus, hypochondria, & coxam descendere, estq; hic bonus abscessus, si contra ascendunt, malignus recursus est, verum fieri solet. Indicantq;, vt nuper dictum est, capitis mala oculi maximè, qui occupati humoribus, conuulsi distorquentur, & obturati excæcantur. Porrò mammarum elatio ex testium tumore, & testium tumor ex mammarū elatione, fict, ob communiooem vocalium & genitalium partium, vt sectione prima huius secundi libri dictum est. Eadem enim ratione, qua tusses, vbi testis intumuit, cessant, & testis tumor, à tussi.

Si febre tenente, quæ circa faciem macilenta sint in die legitimo sequenti die soluetur.

¶ Celebratissimum est apud Galenum, & reliquos medicinæ Doctores, iudicationem duabus partibus constare, anxietate doloribus, & difficultate, quæ dum secernuntur mala à bonis cootingunt, quæq; vocant signa critica: & euacuatione, quæ consequitur, & euacuata causa affert morbi solutionem, aut remissionem (nisi tamen sit iudicatio mala) solutionem quidem, cum optimę conditionis est crisis, quæ inter cætera illud habet, vt fiat in die decretorio: remissionem verò, cum est

tantum

tantum bona, cuiq; aliquid bonorum deest, velut si fortè dies non sit in optimis. Diem ad iudicationem accommodatum vocat Hippocrates nūc decretorium, nunc contemplabilem, nunc legitimū, nunc imparem. Inter cætera symptomata terribilia, quæ instante iudicatione fieri solent, est faciei repetente facta extenuatio. Extenuatur enim sępè facies destituta succis, quod alio conuersi, vi facultatis expoltricis euacuationem parantis, sint. Ergo dicit, si febre tenente, hoc est, per febres continuas. Nam hæ propriæ tenent homines, aliæ repetunt. Atqui iudicatoria signa in acutis præcipuè morbis habent vim, qui vt in prognostico dixit Hippoc. cū febre affligunt. Si itaq; febre tenente, quæ circa faciem macilenta sint in die legitimo, sequenti die soluetur febris. Non quidem sequenti die naturali, velut si septimo facies gracilescat, soluetur febris octauo. Alioqui soluetur die non legitimo, atq; ita non erit iudicatio perfecta: quod si non est, cur soluetur? Sed vt in aphorismo dicitur, quibus crisis futura est, nox ante accessionem difficilis, quanquam illa nox & accessio in eundem naturalem diem incidunt, ita nunc dicit, sequenti die febris soluetur, si iudicatoria anxietas incipit ab hac nocte, & sequenti nocte, si incipit ab hoc die. Neq; te debet deterrere, quod extenuatio faciei signum lethale esse soleat, & in lethalibus ponatur ab Hipp. in initio prognostici: omnibus enim signis decretoriis euenit, vt aliquando signa mortis sint, vt lacrymæ inuoluntariæ, nunc significant facultatis rectricis corruptionem, nunc fluxum sanguinis de naribus: tremor labiorum, nunc conuulsionem, nūc vomitum. Vtrum autem significet quodcunq; horum, ex adiunctis agnoscitur. Non ergo quæcunq; extenuatio faciei pollicetur febris solutionē, sed cui accedent aliæ nutæ indicationis bonæ, in quibus est, vt die legitimo contingat. Referet autem quoq;, vt signa concoctionis antecesserint, & indicatio in quaternario antecedente facta sit. Et, quod maximi momenti est, ne alia signa mortis attestentur.

Hydrops, si tumorem habens in cruribus tussiat, malum.

¶ Dixerat antea, si hydropicum tussis corripiat, esse malum: nunc addit tumorem habens in cruribus, non quidem fortasse augens periculum, sed vt passionis signum apponens. Non enim graue est hydropico pedes intumescere, proprium enim est huic morbo incipere à pedum tumóre, neque grauius semper est tumētibus adhuc pedibus tussi corripi, quàm iam detumescentibus. Multis enim vidimus proximis iam morti, siccatos esse pedes plurimùm, ob atrophiam, & excrementis præ debilitate facultatis manentibus iam in superioribus partibus. Tussis quidem horū non sit minus mala, quàm si iis accidat, quibus adhuc pedes tumeant: quanquam grauissimum etiam est tantopere redundare aquam, vt supernas & infernas partes simul occupet, & grauius, quàm si, tussire incipiente homine, remitteret tumor pedum, nō arefactorum, sed quòd fluxio ad superiora conuertatur. Facilius enim possit ad inferna reuocari, humor nōdum plurimꝰ, quàm qui omnia iam occupet, morbus curari. Si igitur ad hos referatur hæc sententia Hippocratis, augens periculum, dixerit si habens in cruribus tumorem tussiat, malum: si autem nō, dixerit id, apponens hydropis signum, quasi solo morbi nominè non satis contentus.

Si auris doleat, lacte vtatur.

¶ Lactis instillatio vtilis est ad sedandum dolorem auris non quemcunq;, neq; quacunq; occasione, sed eum, qui ex ardore, aut inflammatione, nondum inueteratis, excitatur, velut etiam eo vti solemus ad ophthalmias. Ignoscendum tamen est Hippocrati quòd neq; distinctione affectus, neq; causæ, neq; occasionis apposita, simpliciter dixerit, si auris doleat lacte vtatur, ob consuetum breuiloquium, etsi id in aliis, merito vituperetur.

Nisi in die legitimo recedat febris, necesse est redeat.

¶ Dictum nuper est Hippocratem eosdem dies vocare iudicatorios, contemplabiles, legitimos, & impares. Iudicatorios quòd iudicia in illis contingant plerunq;: legitimos, quod iudicia, quæ in illis fiunt legitima esse putantur, quæ in aliis diebus, non ita, sed ob illegitimam aliquam occasionem: contemplabiles, quasi contemplatione dignos: impares quod impar ferè sit totum horum genus. Dicit ergo nunc quod in aphorismo dixerat, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet repetere.

Cui vena in cubito pulsat, maniacus & iracundus, cui autem quieuerit, ira vacuus.

¶ Vbi Hippocrates scripsit τεθώδες vertunt quidam, stupidus, alij lętus, alij etiam mutus, quia Galenus libello de antiquans Hippocratis vocibus hæc omnia dicit significare id nomen. Ego verò legi, ira vacuus, quia idem Galenus enarrans hunc locum 6. libro de placitis dixit τὸ τεθώδες significare quod ἄοργον: itaque sententia est, venam in cubito pulsare, esse hominis parati ad maniam, & iracundi, contra quiescere, esse hominis tranquilli, & tardi ad iram. Quæ sententia haud dubiè pertinet ad physiognomiam, non ad prognosticam medicinæ partem. Non enim morbi cuiuspiam euentum, sed sani hominis naturam, & mores, docet agnoscere. Venam antiquissimis dici solere etiam arteriam, celebratissimum est apud Galenum & mihi dictū sæpe. Cubitus est ea pars, quæ inter mediam totius brachij flexuram & manum est. Itaq; ad cubitum pertinet ea pars qua frequenter solemus, pulsum requirentes, arteriam attrectare. Pulsus nomen nō de quocunq; arteriæ motu, sed de conspicuo, vsq; adeò, vt vbi solo tactu sentiri solet, possit videri, dici ab Hippocrate vel ex hoc loco monstrat Gal. loco citato ex 6. de placitis. Nam, vtcunq;, omnibus hominibus pulsat arteria in cubito. Cum ergo Hippocr. dicit, quibus pulsat in cubito, non vtcunque intelligit, sed multùm ac vehementer. Quoniam ergo vsus pulsus in attemperatione caloris est, constat quibus maximus est natura pulsus, eos maxima attemperatione indigere: atq; adeò temperamento esse calidissimo, quod mox parit iracundiā, & magnum prouentum vstæ bilis. Qua qui abundant, maniaci fieri periclitantur. Pulsus verò dicto contrarius, contrariam significationem præstet,

necesse est. Magno & celeri contrarius, sit exiguus & tardus. Iracūdo quod aorgitoo, seu ira vacuum. Ergo quod Hippocrates dicit: Quibus verò quieuerit, non si omnino non pulsare. Id enim nunquā euenit, nisi in asphygia, cum proximi iam sunt mortis homines: sed perinde sit, ac si diceret, quibus verò lentè mooetor. Talium enim natura frigida est, ac proinde ad iram minimè prona. Hæc itaque est huius loci enarratio, iuxta hanc versiooē, quæ Galeno placet. Quoniam verò, illius nominis typhodes, non videtur admodum legitima significatio quæ dicta est, sed potius videtur significare eum qui facilè inflammatur, & non in omnibus codicibus oecorrit eadem lectio, sed in quibosdam legitur ἀψυχίᾳ, id est, quiescat, in aliis ἀψυχίᾳ, id est, exactè ac verè dicat, cogor suspicari, ferre posse locū hunc alium sensum, ac fortasse legendum ὀδὰ ἀψυχίᾳ τοῦ φύσει, id est, vt autem exactè dicatur, inflāmabilis. Quæ lectio, & enarratio, est facillima, verisima, & iuxta legitimam vocum significationem. Fuerit enim hæc tota dictio. Cui vena in cubito pulsat, maniacus, & iracundus, vt autem exactè dicatur, facilè inflammabilis. Rectè autem dicitur, vt exactè dicatur, quasi diceret, vt per causam dicatur, & in causam referatur. Nam sunt maniaci & iracundi, quia calidissimi, & hoc ipsum est, esse facilè inflammabiles, & ad ardentes febres opportunos. Galenus in calce citati libri, interpretatur, hanc pulsationem io cubito sinistro magis notari quàm in dextro. Quam enarrationem mihi videtur Galen. inuexisse deceptus, & sui sermonis impetu delat[9]. Nam neq; id dixit Hippocrates (nisi fortè ille habuit alium codicem antiquiorem) neq; rationi videtur consentaneum. Nam & si arteria aorta ex sinistro cordis ventriculo nascatur, maior tamen arteria in brachium dextrum, quàm in sinistrum distribuitur. Quo fit vt copiosiores spiritus in brachium dextrum veniant, atq; vt in omnibus bene compositis, & temperatis hominibus, maior & vehementior pulsus in eo fit, quàm in sinistro. Quòd si mediocribus naturis, plus pulsat arteria in dextro cubito, & in calidis crescet ad portionem. Itaq; quod Hippocrates dicit, de vtroq; cubito intelligi potest, aut de dextro potius.

Læsio si sanguinem fundat, vlcus non irrigare, caput verò irrigare calida.

¶ Cum pars aliqua vulnerata est, imprimis oportet partem lauare à sanguinis grumis, etsi quid sordis inter labia vlceris collectum est, nisi magnus sanguinis fluxus adsit: tunc enim satius est alligare partem, vt ipse sanguis in grumos versus, fluenti obstruat viam: aut vrere, aut infundere astringens medicamentum. Prohibet verò Hippocrates in initio libelli de vlcerib. vlcus lauari nisi vino, præterquàm cum fuerit in articulo: tunc enim quia facilè tentatur homo conuulsione, satius sit lauare calida aqua. Aqua quidem ne mordeat, calida, quia frigidum est vlceribus mordax. Atqui etsi illo loco articulorum tantum meminit, eadem ratio est vulnerum in capite, & nudatorum, defractorumq; ossium. Quia inde etiam imminet conuulsionis periculum: atq; proinde in aphorismo dixit, calida plurimum confert ossium fracturis, maximè iis quæ nudata sunt, horum verò maximè habentibus vlcera in capite. Ex his prodit facillima huius loci explicatio, si quædam voculæ interponantur, quia Hippocrates quędam dicit, quędam insinuat. Ac si diceret, si ex læsa parte fluat multum sanguinis, ne lauetur oionino, sed alligetur vsq; dum sanguis restiterit, sin antem talis fluxus non sit, reliquas partes lauare oportet vino, caput verò vulneratum aqua calida, dictam ob causam. Quamquam nisi opus sit pus multum mouere, ego non consulerem simplici, sed mulsa aqua vti.

Si cor doleat, calidum panem cum vino mero dare.

¶ Oris ventriculi dolor, ex quo affatim vires exoluuntur, vocatur Græcis cardialgia, id est, cordis dolor: cuius curationem nuper attigit Hippocrates, dixitq; ipsum animi deliquium solui vino & cibis facilè nutrientibus. Quę duo, offa panis vino intincta, optime præstari diximus: qood nunc ipse Hippocrates apertè dicit. Qnod verò dicit panem calidum cum vino mero dare, intellige vt explicatum antea est, etsi enim optimum, ad hanc passiooem remedium sit hoc, nullum tamē potest esse omnibus optimum citra vllam distinctionem. Vinosis enim & frigidis hyeme maximè, vino mero, atq; adeò generoso intincta debet offa dari, abstemiis verò, aut biliosis, æstate maximè, satius sit succo granatorum, aut etiam vuæ acerbæ intingi: mediocribus naturis, passiuumibus, aut temporib[9], satius sit intingi diluto. Vinum verò, modo non sit multum, neq; merum, nisi sit austerum (hoc enim merum etiam esse potest) cardiacis etiam biliosis vtile est, quia astringit, & roborat. Proinde ego biliosis hyeme do vinum dilutum, æstate succum malorum granatorum: pituitosis hyeme merum, æstate dilutum. Panem (inquit) calidum enm vino mero. Ne sit autem panis calidus, quòd reeens, talis enim non facilè coquitur, sed tostus, aut intingatur panis frigidus beoe coctus in vinum calidū.

Vomitus solutio, aquam calidam potu dare, & vomat.

¶ Vna quędam curatio vomitus est hæc, non parum artificiosa, vomitu scilicet. Nimirū excrementa quæ ventriculo hæserunt, plærunq; solent facere, ne quæ ingeruntnr contineri possint: & quæ impacta sunt illius tunicis, vt euomantur quęcunque in veotriculi cauo continentur. Vomitus ergo arte factus, qui pelli faciat quæ hærentia aut impacta sunt, curabit vomitum sublatione causæ, velot etiam alui profluuium, ac dysenteria, expurgatione & clysteribus curantur: quas curationes ego sæpe fœliciter scio me tentasse. Neq; tamen temere tentari debēt, sed cùm auxilia, quæ per se sint morbo contraria, non videntur posse opem ferre. Hæc enim sunt per se similia, ex accidenti contraria, vt & alia multa in arte. Temerarij autem fuerit medici, experiri ea, à quibus ex accideoti aliquo expectetur auxilium, si nihil prohibeat, iis quæ per se sint vtilia, curare. Sed hic, vt in aliis plærisq;, obseruari debet, ne minoribus, facilioribus, certioribus, & tutioribus, maiora, difficiliora, incertiora, & periculosiora præferantur. Non ergo ad qnemcunq; vomitum iubet Hippocrat. dare vomitorium medica-

dicamentum, aquam scilicet calidam (intellige verò modicè calidam seu tepidam, huiusmodi enim est quæ vomitoria) vt vomat plus, & ita euacuata causa ventriculus conquiescat, sed cum non potest expectari auxilium ex roborantibus ventriculum, & astringentibus, eo quod impacta, aut admodum hærens causa sit. Tunc verò non aquam tepidam solùm, quę, vt facillimum, ita est optimum auxiliũ, licet dare, sed & mulsam, & decoctum fœniculi, & oxymelli cum tepida, & acetosum, ac succum etiá raphani, & narcissi folia, atq; huiusmodi multa.

Quæcunq; sphacelo corripiuntur, intercepta vena exulcerare & sanare.

¶ Sphacelum ossium corruptionem propriè dici, vt gangrænam carnis, Gal. docet lib. de tumoribus præter naturam, tamen latius etiam patente nomine, sphacelum dici omnem cuiusq; partis corruptionem, vt gangræna etiam, quæ est carnis corruptio ob magnitudinem, aut malitiam inflammationis facta, sphacelus fit. Huius curationem nunc docet Hippoc. dicens intercepta vena exulcerare & sanare, id est, sanatur nó aliter, quàm intercepta vena & parte exulcerata. Intercipi autem venam dicit, eam, aut eas, quæ ad partem gangræna tentatam deferunt sanguinem, in via, scissione, vstione, aut laqueo intercipi. Exulcerare dicit, animus partem scarificare. Oportet ergo cum gangrænæ notæ in parte incipiũt apparere, citissimè toti corpori prospicere & si quæ vena videatur tumidior & nigricans, eam intercipere cauterio, ac morientes iam particulas altis scarificationibus vlcerare, aut vrere, aut partim exulcerare, & exedentia medicamenta admouere, partim vrere. Minora verò his, inutilia in hac affectione sunt.

In conuulsione digitorum manus sine febre, scarificare, nisi doleant capite, si autem non, aquam calidam infundere.

¶ Semper Hippocrat. quid ad affectioné quancunq; agendum sit, vno quodam exemplo docet, oportet autem nos ob communem rationem ad alia omnia eiusmodi sententiam transferre. Velut nunc docere volés Hippocrates nihil aliud, quàm in cóuulsione partis, si affectio propria sit conuulsæ partis, illi adhibendam esse curationem: sin autem per consensum cum neruorum origine, neruorum principio, dicit in conuulsione digitorum manus sine febre, scarificare, nisi doleant capite, si autem non, id est, sin aliter, atq; si caput doleat, & proinde opus nó sit curare digitos sed caput, quod primariò laborare dolor indicet, aquam calidam infundere. Non tamen hoc verum est in conuulsione digitorum manus, magis quàm in manuum ipsarum conuulsione aut digitorum pedum, neq; scarificatione solùm curatio ea agitur, sed & idoneis inunctionibus & irrigationibus, quin & infusione aquæ frigidæ aliquando. Neq; sanè cum solo capite potest esse consensus, sed & cum spinali medulla, ex hac enim plęriq; nerui motus ducunt originem, neq; certè capitis aut spinalis medullæ vnica curatio est, infusio aquæ calidæ, sed & olei, & amygdalini, nónunquam & costini, aut ex castoreo, aliquando etiam solius violacei, & aliorum medicaminum innumerabilium admotio. Neque certè in conuulsione, siue propria passione facta sit, siue per consensum, tota curatio localis esse debet, sed hanc debét antecedere communes euacuationes. Verum hoc vt commune ómni affectui omittit, & propriam considerationem, in conuulsione maximè necessariam, exponit. Nimirum in conuulsione digitorum manus, aut partis cuiusq; alterius talis, si per propriam passionem pars laboret, & sine febre sit, oportet partem ipsam curare, medicaméntis resoluentibus succum qui conuulsionem párit, in quibus optimum est profectò ac potentissimũ, scarificatio cum cucurbitulis. Dicit si sine febre, eadem ratione qua prius dixerat qui repentè voce priuantur, si sine febre sint, venæ sectione curáre. Nimirum quia si febris adest, & conuulsió est ex repletione, ab ea potest auxilium expectari. Si verò laboret pars conuulsa per cósensionem cum capite, aut spina, eò oportet transferre curationem, & irrigare neruorum principium idoneis medicamentis. Non est in postremis aqua calida ad cóuulsiones, quamquam ad resolutiones esset inutilissima, nisi esset medicamentosa, vt nitrosa, aut aluminosa. Hæc enim siccat, dulcis & calida aqua resoluit & laxat, atq; pręter hęc, si quid neruorum mordet principium, dulcedinem infert. Dignoscendi conuulsionem propriam, ab ea quæ per cősensum fit, multæ rationes sunt, quas Galen. in opere de locis patientibus persequitur: præcipua verò est ex accidentibus quę contingunt parti per se laboranti. Velut si conuulsi sunt digiti dextræ manus, & doleant vertebræ postremæ ceruicis, & nulla peculiaris læsio digitorum antecesserit, consentaneum est per consensum digitos conuelli. Hanc ob causam dicit, nisi doleat capite: si enim dolet, fit morbus capitis, non digitorum. Tametsi enim nerui motus digitorum, nó ex capite, sed ex ceruicis medulla oriontur, tamen non potest pars tám vicina capiti, ex ipsa substantia cerebri producta, ab excrementis occupari, quin caput doleat. Sed neq; illud, ob ceruicem, quin doleat & ipsa ceruix. Quare satius fit omnia considerare, ac nihil omittere.

Oculorum spodij duodecimam partem, croci quintam: grumorum thuris vnam: cerussæ vnam: myrrhæ vnam. Aquam in caput infundere, & dare allia cum maza.

¶ Constat nullum medicamen esse ad omnes oculorum affectiones idoneum, sed dicit Hippocrates vnum quoddam esse ocularium medicaméntorum quę vsu probata sunt, quod nunc describitur: quodq; accipit, pinguis partis thuris & cerussæ & myrrhæ vnam quandam mensuram, siue vnciam, siue trientem, siue quadrantem, siue drachmam, siue scrupulum, siue aliam quancunq;: spodij duodecimam, & croci quintam: relatis duodecima & quinta ad certam illam mensuram quam accepérimus, vt vnciæ, aut drachmæ duodecimam, vt si diceremus. R. pinguis partis thuris, cerussæ, & myrrhæ, an. ℥. iij. spodij ℈. j. croci ℈. ij. & grana viij. Hoc medicamentum est maxima ex parte concoctoriũ: Nam crocus, thus, & myrrha, hac virtute maximè pollent. Est etiam agglutinans & siccans. Nam dicta omnia habent astrictionem bonam, & siccationem quandam. Siccationem verò insignem habét spodium & cerussa. Est ergo vtile medicamentum

ad antiquatas iam fluxiones, ophthalmias, & ad A vlcuscula, in quibus coquere & absumere succos opus est, & agglutinare labia vlcusculorum, aut roborare partem. Qua etiam vi prohibetur ne fluxio noua fiat. Sunt verò hæ omnes medicamentorum materies oculares, quia mordacitatis expertes, qua libus ad oculos vtendum semper est, nisi summa cogat necessitas acria tentare. Verùm incipiente ophthalmia, aliis collyriis fuerit opus, quæ scilicet tantùm repercutiant. Atque vnde tunc quoque fuerit, aquam frigidam in capitis coronalem suturam in- B fundere ex alto, vt oculorum, & totius capitis calor extinguatur, & fluxio arceatur. Sed qua ratione iu uerint allia cum maza, quos iuuat aquę frigidæ infusio? Certè vtrunque iuuare possit eos qui oculis malè affecti sint, sed non eadem occasione. Qua ergo occasione vtrunque explicemus. Maza Græcis dicebatur quodcunque edulium paratum ex farina aut pane. Quare in hoc genere sunt massa cocta, & pultes, & offæ, ex iure, vino, lacte, aut aceto & oleo, aut quocunque alio succo. Constare hoc facilè po- C test ex Hippoc. lib. 2. de diæta. Itaque allia cum maza dicêtur offæ quæ cum alliis parari solent, quibusque vtuntur rustici cum sunt dolia musto plena versaturi, aut vuas conculcaturi in torcularibus: vt in patria mea fieri consueuit. Id verò faciunt, quia allia fumos noxios musti arcent & absumunt. Igitur eadem causa cum iam cessauit fluxio, & quod influxerat impactum & contumax est, iuuare possunt allia in maza, vt & vini potio dolores oculorum soluit. At verò aqua frigida in caput infusa non hac D occasione, sed cum adhuc fluit, estque fluxio calida. Tunc enim frigida infusa in syncipu, arcet fluxionem ex capite & oculis, quę ex toto corpore agitur per venas iugulares. Itaque Hippocrates docet nune auxilia ad oculos, quę non simul neque eadem occasione, sed sua quodque, agi debent.

Varices caluerũ nisi fuerint magni, maniaci.

Dicitur sexta particula aphorismorum: Quicunque calui fiunt, iis nõ fiunt magnæ varices. Quo E pacto ergo nũc dicit, varices caluorum nisi magni fuerint? quasi magni esse soleant? Explicatum mihi est, quod Galen. prior dixerat, illo loco caluitium non dici, quod ob siccitatem & duritiem quibusdam hominibus naturaliter fit, sed quamcunque pilorum corruptionem, quæ ob malignam cacochymiam, quæ melancholiæ habet semper quàm multum, significatque proinde redũdare eam in partibus superioribus. Quo fiet, vt quibus id accidit, F rarò varices fiant magni, non enim vtrisque in partibus, superioribus dico & inferioribus, poterit adeò redundare. Sed aut nulli varices fient, aut exigui. Si quando tamen fient magni, accidet permutato contrariam in partem excremento, quare soluetur caluitium, quod quidem per varices exiguos non soluetur, immo verò grauius affecti capitis indicium erit quantò tentatus solùm & imperfectus abscessus, grauius signum est, quàm nullum abscessum fieri. Merito ergo in caluis, factis exiguis varicibus, G timetur magis mania, quam si nulli fierent.

Vitiliginis & lepra, calcem in aqua, vt non exulceres.

Vitiligo & lepra morbi sunt cutis, & satis exitimi, ex succis pituitosis aut melancholicis, vtrisque malignis. Calcem viuam aquam non expertam respuunt, quia altius excedunt, recens madefactam, & semiextinctam amant, quia hæc siccat, & cutem nouam, detracta veteri, gignit.

Secundarum purgatio si quid superfit, ad nares apponere vt sternutet & apprehendere nares sternutantis & os.

Hæc est 46. sententia quintæ aphorismorum, quam suo loco explicui.

Sectio sexta.

Si caput magnum, & oculi parui, balbi, iracundi.

Hæc sententia & multæ aliæ huius particulæ ad physiognomiam spectant, & obseruatione eorum, qui huic philosophiæ incubuerunt, constant. Oportet verò etiam naturales singulorum causas inuestigari. Caput magnum magnitudinẽ cranei significat, non tamẽ mox opus est vt internæ capitis partes magnæ sint, & interna orificia lata. Quin potius fieri potest, vt cauum cranei factũ sit à principio latius, quàm pro magnitudine eorum, quæ interius continentur, aut vt craneũ sit valde crassum, & altitudinẽ magnã inter duas tabulas osseas habens, vt craneum sit magnũ & cauum illius exiguum, atque vtraque ratione, in capite magno erunt internæ partes exiguæ. Hanc figuram significant, in capite magno, exigui oculi: nam oculi exoriuntur proximè ex cerebro, orta verò plerunque sunt qualia sua principia. Angustia internarum partiũ capitis & thoracis multum facit ad iracundiam. Nam cum præcipua membra male ventilantur & à fumis expurgantur irritanonis crebræ initiũ habent intra sese: maximè si angustiæ organorum accedat calida intemperies. Hæc enim gignit plures & mordaciores fumos, & strictura prohibet expurgari. Magnitudo capitis calorẽ profectũ significare nata est, magis quam frigus. Hæc ergo accedens oculorum exiguitati, auget significationem iracundiæ: quamquam, cùm reliqua quæ in capite sunt, magnitudinem habent illi respondẽtem proportione, significat hominem probum, magnanimum, & alienum ab iracũdia. Confirmat verò iracudiæ suspicionem balbuties accedens. Nam dictum est in superiori sectione, diceturque in hac rursus, quosdã balbutire præ iracundia, quę præcipitanter loqui velint, & præ bile, quę eorum musculi irritentur multùm, & parum firmi sint. Quibus igitur caput est magnum & oculi parui, & sunt balbi, iracundi sint. Sed continget dubitare, quî fieri possit, vt cum magno capite exiguũ cerebrum sit factum, cum sint partes adeò vicinę, & quæcunque causa magnitudinem capitis fecerit, videatur cerebri quoque magnitudinẽ fuisse factura. Certè multa talia contingere solẽt in formatione, vt in magnis manibus sunt quibusdam exigui digiti, aut quòd inæqualis fuerit materia: generationis temperies, aut quòd inchoata iam generatione partium inęqualiter facultas formatrix in illis materia abundauerit. Vtcunque autem cerebrum exiguum factum fuerit, etsi ob frigiditatẽ eius partis, facit angustia ad iracun-

iracundiam, quòd si craneum ob calorem creuerit, multò magis: sin autem frigidum etiam sit, sed ob materię redundantiam, tunc quoq; iracundus erit homo, nō quia caput magnum, sed quia cerebrum exiguum, etsi sit caput magnum.

Longæui plures dentes habent.

❡Duplici ratione constat, dentium raritatem & paucitatem, breuitatem vitæ, densitatem & multitudinem, longitudinē significare: & quia pars hæc plus quam alia quępiam indicare potest robur, aut debilitatem caloris naturalis in partibus, & facultatis naturalis, & quia est apprimè necessaria ad vitæ custodiam. Nam sola hæc pars post aliquot iam menses editis nascitur, non quasi partis alicuius plus auctæ particula, sed quasi aliis innascens, ac infixa, & post aliquot annos excidens, renascitur. Itaque est particula, quam, nullam antea existentem, bis producit natura denuò, ac proinde ea maximè indicare posit, quàm fortis sit naturalis partium facultas: si scilicet multos, densos & firmos producit, fortis sit facultas, sin minùs, debilis. Quæ quidem ad longitudinem & breuitatem vitæ, maxima omnium causa est, cùm nutritione seruetur vita nostra. Præterea ad fœlicē partium nutritionem faciunt dentes plurimùm. Nihil enim quod non probè comminutum in ore sit, potest in ventriculo benè commutari, neque in aliis officinis. Constat verò vt rari, q etiam infirmi semper sunt, dentes, non possint satis cibos comminuere, etsi multùm in ore versentur.

Balbi, celeri lingua, melancholici, biliosi, inconniuenter aspicientes, iracundi.

❡Duplices balbos esse sæpè iam, & in hoc opere & in aliis dictum est, quosdam pituitosos, ob mollitiem & debilitatem musculorum linguæ balbutientes, alios ob mentis celeritatem, aut irritantem bilem. Illi, siue loqui tantùm, siue cantare velint, siue cunctanter, siue rapidè, nunquam non balbutiunt, suntque hi pituitosi, & tardi, & minimè iracundi. Hi celeri lingua sunt, & vno impetu, antequàm hæreant in sermone, loquuntur expeditè, & cum sedato impetu cantant. Hi sunt biliosi adeò, vt etiam fiant in iuuentute ex biliosis melancholici: proinde etiam sunt ad furorem parati. Quod maximè prodit intuitus inconniuens & iracundia. Nimirum, vt tradunt Physiognomi, oculi inconniuentes significant homines cogitabundos, inuerecundos, & maniacos. Solent hæc omnia in eosdem incidere. Non autem semper. Nam multi studiosi & probi sunt cogitabundi. Quidam alij sunt, qui parùm tanguntur pudore, non sunt tamen maniaci. Quæ ita distinguuntur: Oculi inconniuentes & torui maniacorum, non torui non maniacorum: horum qui cum quodam humore, studiosorum: cum siccitate, inuerecundorum sunt.

Magnum caput, oculi nigri & magni, nasum crassum & simum habentes, boni.

❡Dixerat in initio superioris sectionis, simos, magnos oculos habentes, bonos esse: nunc addit, caput magnum, & oculos nigros alterū quidem, vt quod per se conferat ad probitatem: alterum, non quòd conferat, sed quòd etsi per se malum signum esse soleat, adiunctum tamen aliis, nihil detrahat. Nam magnitudo capitis haud dubiè bonam significationem præstat, & facultatis formatricis robur indicat, & cerebrum benè perflabile. Oculi nigri significant, vt Galenus in Arte medicinali autor est, exiguitatem, aut altum positum crystallini humoris, aut quod splēdidus exquisitè spiritus visorius non sit, aut quòd humor aqueus sit crassus, vel redundans. Quæ omnia mala potiùs quàm bona censeri debent. Nam robur formatricis, & calor naturalis, partium solidiorum prominentiam & magnitudinem pariunt, & aquearum multitudinem, & excrementitiam crassitudinem detrahunt. Fulgor verò ipsa instrumenti facultatis animalis perfectio est. Tamen in capitis totius & oculi magnitudine, & nasi dicta simitate, exiguum est ad improbitatis significationem, oculos esse nigros. Atqui cùm causæ nigritiei non omnes sint æquè malæ, in bonorum signorum concursu, minimè malæ consentaneum est imputari: ea verò est altior crystallini positus: velut pessima, spiritus obscuritas.

Charopi, magni oculi, caput magnum, ceruix tenuis, pectora stricta, congrue aptati hominis sunt.

❡In plerisque codicibus legitur caput paruum: Ianus Cornarius transtulit magnū, quæ lectio hoc loco magis arridet. εὐάρμοστον, seu congruè aptatum hominem esse, ad corpus aut animam referri potest. Nam ita appellamus eum, cui congrua totius corporis, & elegās compositio est, & cui benè compositi mores. Charopus oculus, qualis leonibus est, & magnus, omnibus hominibus videtur facere ad pulcritudinem. Magnum verò caput, & tenuis ceruix, & pectus angustum, nulli probantur, nisi gracilis ceruix ad magnum caput dicatur, non quę admodum talis sit, sed quæ producta, vt caput non humeris hæreat (quod ad proceritatem corporis facit plurimùm) & stricta pectora dicantur, non quæ ad mammas talia sint, & prope alas, sed quæ sub thorace, quà thorax à ventre separatur: cuius loci angustiam pulcritudinis gratia, sunt qui adeò procurent, vt fasciis & laqueis sua corpora vehementer comprimāt. Ad corporis igitur congruam compositionem ita faciunt hæc. sed & ad morum probitatem videntur posse multùm conferre. Si enim, vt Plato dixit, ceruice separauit Deus caput à thorace, vt minùs perturbaretur mens ab irascibili parte, profectò ceruicem esse non valdè crassam & productam, & thoracem nō nihil angustum, quod cor non feruidum, neque æstuans significat, faciet multùm ad mentis tranquillitatem, idq. ad temperantiam. Cū hac verò tranquillitate caput magnū esse, & spiritus fulgentes (quod charopus color indicat) facit multū ad mentis perspicaciam, ac proinde ad prudentiam. Hęc verò ad omnē probitatem. Hæc igitur, nisi in extremo sint, ad prudentiam & temperantiam: sin autem extremè angusta sint ceruix & thorax cum magnitudine capitis, faciunt ad versutiem & astum. Quia cum nimia vitalis facultatis debilitate, aut angustia cordis, quæ improbitatis sunt, prudentia mutatur in calliditatem.

6.

Qui capite est paruo non fuerit balbus, neq; caluus, nisi sit glaucus.

¶ Obseruatio physiognomonica hæc esse videtur, eius philosophiæ peritis experimento cognita. Si quam tamen rationẽ oportet dicere, hæc fuerit. Capitis exiguitas aut ex debilitate facultatis, aut ex materiæ penuria videtur orta. Penuria materiæ cum bona temperie fecerit exiguum, non tamen caluum, neque balbum: debilitas facultatis, quę exiguum capitis incrementum pepererit, multorum etiam crudorum causa fuerit. Crudum autem alimentum oculorum glaucedinem solet facere. Nisi ergo glaucus fuerit homo, non habuerit exiguum caput ob facultatis defectum. Si autẽ ob facultatis defectum, qui cum vitio temperamenti coniunctus est semper, poterit esse balbus, aut caluus, atque alia etiam habere vitia, præter exiguitatem capitis.

7.

In conuulsionibus si vox in die legitimo soluitur, liberat à magno morbo.

¶ Conuulsiones nunc vocat eas venarum interceptiones, quę succis aut vaporibus copiosis occupantibus neruos fieri solent, vt in ebriis: aut sine occasione plethora occupatis, & in mortem cum manifesta conuulsione finiri. Aqua quidem liberatur, si loquutor legitima hora solutionis ebrietatis, qui ebrij sunt: aut qui repleti, qua solent solui apoplexia, & aliæ apoplecticæ passiones. De his aphorismo quinto, sectionis quintæ ita dicit: Si ebrius quispiam repentè obmutuerit, cõuulsus moritur, nisi eum febris corripiat, aut ad eam horã veniens, qua solent solui crapulæ, loquatur. Hic addit nunc, in conuulsionibus (in his scilicet passionibus) si vox soluitur in die legitimo (est vero legitimus solutionis dies cuiq; in morbo, quo solet solui) liberat à magno morbo. Vox quidem non liberat vt causa, sed vt signum, quia indicat liberari hominẽ à conuulsione lethali. Nimirum in omni vocis interceptione, maximus metus est ex conuulsione, siue ex manifesta causa, siue sine ea vocis interceptio acciderit. Nam de iis, qui ob manifestã causam priuantur, dixit in iam citato aphorismo. De iis qui citra talem causam, dixit in lib. de Rat. vict. in morb. acutis, his verbis: Cùm aliquis repentè voce priuetur, venarũ interceptio significatur, si sanè hoc contingat absq; manifesta aut alia forti causa. Interiectis paucis addit: Incidunt autem plurimis ipsorũ hæc, rubores faciei, oculorum stabilitates, digitorum in manibus distentiones, dentium stridores, maxillarum contractiones. Constat verò hæc conuulsiua signa esse. Sed & lib. 1. Prædictionum, de vocis interceptione in communi, siue ex causa manifesta, siue aliter, ita scriptum est: Vocis interceptiones cum singultu pessimæ. Et rursus in vocis interceptione spiritus, veluti iis qui strangulantur, malus est. Nimirum hæc conuulsionis sunt signa, cũ quibus aphonia pessimè affectos significat homines, qui si legitimo solutionis tempore loquuntur, euadunt, & à morbo quidem grauissimo. Atqui profectò multò magis euadunt, qui ex forti apoplexia non loquuntur, vsq; ad legitimum solutionis tempus vt vsq; ad tertij diei initium, aut vsq; dum saltè totus dies naturalis exactus est, q̃ qui statim, aut non multò post quam correpti sunt. His enim paulò pòst redit grauius & moriuntur. Ac multò magis si sine vlla partis cuiuspiam resolutione loqui incipiunt, quia multò magis præter rationem ea solutio est, cui meritò non fidas. Sed tunc solùm putetur euasisse homo, cum legitimo solutionis tempore loquetor.

8.

Parturienti, febricitanti, & dolenti, aquam affundere, & dare, ter in die ptisanam crassam, calidam.

¶ Vbi ego legi vtero gerenti, habetur Græcè κύκῳ, quod nomẽ recens enixam potiùs significat, atque proinde omnes vertunt puerperæ febricitãti. Mihi tamẽ videtur nomen κύκῳ non de ea tantùm, quæ peperit, sed de parturiente dici posse, & iuxta hanc lectionẽ sensus est valdè consentaneus. Nam ob puerperas febricitantes, aut dolentes, non hæc tantum leuia, quæ Hipp. consulit, sed magna quædam, vt in primis missiones sanguinis solemus facere. Tamen vtero gerentes, nullas curationes, nisi omnino exiguas ferre possunt, qa misso sanguine ex vena abortiunt, & expurgãdæ nõ sunt, nisi cum magna cautione, si materia turgeat, neq; ita quidẽ semper, sed à quarto mense vsq; ad septimum. Sed neq; tenuem admodum victum sustinere possunt, quia priuatur fœtus alimẽto, neq; auxilium aliud, quod magnoperè possit corpus permouere. Atqui dum en eorum vsum multò minùs, quia mouent etiam menstruas euacuationes & abortus. Proinde, siue febricitent, siue doleant, blandiùs tractandæ sunt, atq; si fieri possit febris sulu victu, & dolor solo fomento anodino curari debet, victu verò humectante nam talem amat febris, nõ autẽ admodum tenui. Huiusmodi est ptisana crassa (quam totam ptisanam solet vocare) data ter die, ne, si detur semel aut bis, detur plus q̃ ventriculus benè ferat, si neq; tãtùm, neq; plures, minus quàm res desideret. Detur verò hæc actu calida, quandoquidẽ cibi loco sumitur: ita enim melius coquitur. Neq; proinde est minus humectans. Atqui eãdem ratione tu possis vti: Pulli exigui cum lactuca elixati, cremore, atq; etiam carnibus, & alio quocunq; tali cibo. Non enim vnicus est ad affectionẽ aliquã idoneus, sed nominauit Hipp. sibi maximẽ familiarem. Fomentum quoq; anodinum, si fieri potest, ne sit stupefaciens, sed aliquod eorũ, quę ob mediocritatem & blandum sensum, quẽ faciunt anodina, propriè nuncupantur, cuiusmodi aqua calida. Ergo dixit Hipp. parturienti febricitanti ptisanam crassam calidam ter die dare: calidã dolenti affundere. Quasi diceret has blandiùs tractari. Non tamen proinde nunquã est aliis vtendum, sed nisi res vrgeat. Hoc enim alia omnia præcepta tollit.

9.

Puerulus nutritur septimo mense, aut nono, aut decimo, & firmatur voce, & robur sequitur, & manibus validus est. Voce soluta omnia soluuntur: solutio enim voci est similis. Soluitur autem in legitimo.

¶ Quædam tempora esse legitima partui, hæcq; esse, septimũ, nonũ & decimũ mensem pręcipuè, & quas ob causas, dictũ anteà est. Nunc docet easdem ob

ob causas hæc eadẽ tempora esse legitima, quibusdam mutationibus, quas editi iam in lucem pueri subeont. Hæ sunt, dentitio, & tempus dandi cibos solidiores, & soluẽdi manus, & ambulandi, & edendi voces & loquelæ. Est enim vocis duplex solutio: prima, qua voces articulatas incipiunt edere, nihil significantes: secunda, qua iam loquuntur. Et reliquæ etiam mutationes geminæ sunt, & ad portionem accidunt, vt ipsa vocis solutio. Nam septimo mense, aut nono, aut decimo (raro autem tardius) incipiunt garrire, & hoc ipso tempore incipiũt dentire, quod, ob miram naturæ prouidentiam iam significat opus esse aliquid cibi infanti dari debere, & tunc iam manibus apprehendunt, incipiuntque manuum vsum nosse. Duplo tempore 14. inquam, 18. aut 20. mense iam loquuntur, & ambulant, & possunt omnino carere lacte, cibos solidiores iam capientes. Hoc est quod dicit, vuce soluta omnia soluuntur: soluno enim voci similis est id est, similem solutionem habent omnia solutioni vocis: soluitur autem quodcunque horum in tempore legitimo. Sunt hæc tempora dictis solutionibus legitima, quia duplum & triplum tempore partus.

Si venæ in manibus pulsent, & facies rectè valet, & hypochondria non sint mollia, diuturnus morbus fit, sine conuulsione nõ soluitur, aut sanguine multo ex naribus, dolor coxa.

¶ Videntur esse hæ duæ sententiæ, alia ad morbi diuturni signa, alia ad doloris coxæ solutionem, spectantes. Mihi verò non ita videtur (nam cur in coxæ dolore speretur salus ex fluxu sanguinis de naribus?) sed vnicam esse hanc, venarum in manibus pulsum, & faciem rectè valentẽ, & hypochondria non mollia, significare morbum diuturnum, & cuius solutio non contingat sine conuulsione, aut sanguine multo ex naribus, aut dolore coxæ. Proinde vbi dicit, ὀδύνη ἐς τὰ ἰσχία: id est, dolor in coxam. legendum fuisse censeo ὀδύνη ἐς τὰ ἰσχία: id est, aut dolore coxæ. Facit enim hæc exigua literæ mutatio magis congruentem sermonem. Sed perpendamus singula. Si venæ (inquit) in manibus pulsent. Hoc certè nihil aliud est, quàm si diceretur, si pulsus indicet febre teneri hominem. Nam venæ nomen de arteriis dici constat, cùm addat pulsent. Manus Hippocrati non dicuntur solùm extremæ manus, sed brachia tota, atqui pulsare vocat ille, non vtcunque pulsare, sed plus quàm benè valentibus soleant. Itaque perinde est, ac si diceret, si plus deprehendatur in brachiis, iis scilicet locis, quibus commodius attrectatur, ad carpum, maior celerior & crebrior, quàm soleat. Est verò hoc, quod nobis solet febres indicare. Vt ex hoc loco constet Hippocratem ad deprehendendas febres, vsum fuisse pulso, vt & Galenus & alios posteriores. Si itaque dicit, febricitet, & facies rectè valet: id est, non fit pro febris magnitudine extenuata, diuturnus morbus fit. Quod etiam in Aphorismo dixerat, his verbis. Febricitanti non omnino leuiter, nihil minui corpus, aut plus quàm pro ratione extenuari, prauum: alterum enim longitudinem morbi significat: alterum autem imbecillitatem. Sed addit, & hypochondria non sint mollia. Merito profectò: quia nihil est, quod tam faciat ad citam morborum iudicationem, quam hypochondria libera ab obstructione esse: per ea enim agitur omnis humoris distributio, & omnis commeatus, siue ad ventrem per mesenterium, siue ad vesicam per vreteras, siue ad totum corporis habitum ex alto sint penetraturi. Duritica verò hypochondriorum significat obstructiones. Sed & alia ratione significat hypochondriorum durities, morbum longum fieri, quia significat succos, ex quibus morbus pendet, crassos esse, aut crassos esse factos. Si igitur dicta signa adsint, morbum fieri diuturnum significant: eum verò qui talis est, non speres soluendum sine abscessu. Nam, vt in Prognostico dicitur, si qua febris prorogatur, saluẽ affecto homine, abscessum spectare oportet. Abscessus verò plerumque fiunt ad articulos, vt innumeris in locis Hippocrates dixit, atque in illo loco Prognostici, & in hoc libro tam sæpe ad articulorum ligamenta & tendines, qui ex eis in musculos producuntur: nam sectio:e prima huius secundi libri dixit, abscessus, aut per venas, aut ossa, aut neruos. Abscessus ergo in neruos aut tendines fecerint cõuulsiones, aut resolutiones: in articulos, articulares dolores: in quibus præcipuẽ est dolor coxæ. Merito ergo ex longo facto morbo, timetur conuulsio, aut dolor coxæ. Nam vt in Aphorismo dicitur, quibus febres diuturnæ, iis vel tubercula, vel dolores in articulos fiunt. Fiunt verò, nisi talem abscessum anteuertat fluxus sanguinis de naribus. Nam, vt dixit nuper, sectione quinta huius libri, dolorem in locis infernis furtem surditas soluit, & sanguis multus ex naribus erumpens. Sed & aliæ copiosæ euacuationes possunt etiam abscessum tollere. Nam, vt in Aphorismo dicitur, quibus spes est ad articulos abscessum fore, liberat ab abscessu, vrina multa & crassa, & alba facta. Si autem & ex naribus sanguinis profluat, & admodum citò soluitur.

Ad guttur aquam calidam capiti affundere, nisi frigus fuerit, si autẽ non, farinam quàm calidissimam dare, & vinum meracum.

¶ Guttur est caput asperæ arteriæ. Constat verò non posse ad omnes gutturis affectiones vllum auxilium, nedum tam simplex, vtile esse. Ergo ad aliquam certam gutturis passionem, intelligi oportet hanc curationem esse vtilem. Ea verò non potest esse alia, quàm tussis arida, ob destillationem tenuem & acrem ẽ capite in guttur. Ea enim si non ex multo, sed ex exiguo, tenui, salso, aut acri succo pendet, neque corpus vnà plenum fit, infusione aquæ calidæ in caput curatur, præcipuẽ quibus caput lauare consuetum est. Nam ita reuocatur ad cutem, per eamque exspirat, quod in guttur destillabat, atque si quid reliquum est, dulcescit, & citra irritationem gutturis excreatur. Id verò fieri nihil magis prohibet, quàm frigus aeris ambientis. Nam laxatum balneo caput facilè frigore læditur, & nouam ac deteriorem fluxionem patitur. Confert quoque ad destillationem, vti cibis crassitudinem afferentibus, & hebetantibus, cuiusmodi pulticulæ ex farina paratæ, aut ex amylo, aut etiam oryza, & huiusmodi: contrà ac cum ex crassis & crudis fluxio pendet, in qua vtendum cibo calorifico & extenuante, sed & in his e[illegible]

vt excrementa cruda absumantur: in illis, non exiguo, ne reddâtur acriora. Sed oportet omnia, quibus ad pectus vtimur, indicatione partis, actu esse calida, etiamsi alioqui medicamenta frigida, ob humoris speciem, sint. Meritò ergo dicit, aquam calidam capiti affundere, nisi frigus fuerit, si autẽ non, id est, si frigus fuerit, ac proinde non liceat balneo vti, farinam quàm calidissimam dare. Addit & vinum meracum. Hoc sanè mihi est in talibus fluxionibus maximè suspectum, ac proinde haud scio, an id præbere aliquandu tentauerim: conferre verò potest, vt & ad oculorum dolores, & ad dolores capitis, & ad soluendam ebrietatem. Coquẽdo scilicet & dissipando. Cauendum tamen quàm maximè est, ne tentetur pleno corpore, neq; cùm fluxio possit denuò concitare. Id enim faciet potiùs, quàm priorẽ absumet. Ego proinde prioribus auxiliis contẽtus, & aliis eiuscemodi, malo paulatim huic malo succurri, quàm nunquam non in fluxionibus periculosum vinum propinari. Propinat verò ille vinum, cùm frigus est, pro balneo, vt discutiat. Neque enim quia dicit, si autem non, farinam quàm calidissimam dare, intellige nõ esse hæc danda, nisi quibus infundere aquam non liceat. Nihil enim prohibet simul, & fieri balneum, & cibos tales dari, sed perinde est ac si diceret: Si autem non liceat vti balneo, & farinam quàm calidissimam dare, da farinam, & potionem copiosam vini meri, & dormiat, vsque dum cum vino partim absumatur, partim coquatur fluxio.

In turbatione ventris fabas coctas dare, nisi superiora ardeant, aut cuminum edendum dare cum fabis.

❡ Quos in calce primæ sectionis vocauit crudos & liquidos secessus, nunc vocat turbationem ventris, & qua ratione illic milium coctum dari iussit, nunc iubet fabas coctas, vt cibos tardi descensus, vt si orizam eu ajn diceret. Cæterùm fabæ integræ sint, ac cum corticibus. Nam farina deterget plus quàm vt possit sistere. Habet id incommodi, quòd multus flatus ex ea prouenit, qui in supernarum partium imbecillitate maximè debet timeri. Nam effert ad superna excrementa, atque ita capitis dolores facit, aut auget. Proinde cùm caput repleri excrementis ex toto corpore paratum est, vel etiam thorax, vt cum calida intemperie laborant, vitari debet vsus fabæ, aut aliquid, quod flatum possit tollere, & ventrem nihilominus siccet, cuiusmodi cuminum, quum fabis est admiscendum.

Interceptio morbi non possit fieri, nisi in die legitima, neque quidem principium fieri possit, nisi in die illegitima, & mẽse, & anno legitimo.

❡ Dictum non semel iam est, dies legitimos vocari iudicatorios, quibus scilicet moriuntur ægroti, & quibus salui fiunt. Itaque dies fatales, & extremi morborum acutorum. Qui menses & anni dicantur legitimi. exigit hic locus, vt dicamus. Huiusmodi quidem sunt, qui iudicatorij, qui fatales, qui insignes mutationes nati sunt afferre. Non tamen hi perinde atque dies, sunt velut articuli quidam morborum, sed ætatum, & vitæ hominum. Itaque menses & anni, qui insignes vitæ hominum mutationes afferre solent, sunt legitimi. Menses quidem, vt nuper dixerat, partus, dentitiones & loquelam, fieri solere quibusdam mensibus: anni autem velut septeni finiunt infantiam, pueritiam, adolescentiam, & reliquis etiam ætatibus mutationes afferunt. Atqui in his ipsis naturalibus mutationibus morbi noui fieri solent. Ac proinde Hippocrates tertia particula Aphorismorum, omnes morborum differentias, quæ cum ætatum mutatione fieri solent, persequutus est. Accepimus præterea ab antiquissimis rerum naturalium obseruatoribus, annos certos esse hominum vitæ fatales, quos climactericos (attigit id Plinius libro septimo, capite quadragesimonono) quasi scalares appellabant, quòd per eos, velut per scalæ quosdam gradus, ex quibus omnibus soleant præcipitari homines procedât. Illos annos esse periculosos, quòd aut mortem, aut morbos insignes (fortunarum etiam iacturas dicunt quidam, sed hæc non curo) afferre soleant. Hos esse dicebant septenarios & nouenarios, & qui multiplicatione septem & nouem fiunt. Velut in primis 63. quod fit septies nouem: deinde 81. quod nouies nouem: & 49. quod septies septem: sed & 54. quia est sexies nouem, estque à 63. gradus proximus, quia fit ab illo, detractis nouem: sed & 70. quia est septenarius, fiens ex 63. additis septem. Sed & ante hos sunt climacterici omnes septenarij à primo, quin & menses septimi & noni, climacterici infantibus sunt. morbis enim maximis, illis mensibus tentantur, & multi deficiunt in detentione, & in lactis cum solido cibo commutatione, ex febribus, ex ventris profluuio, ex epilepsia, ex vermibus, & aliis puerilibus morbis. Sunt itaque dies legitimi solutionis morborum, & menses, & anni, legitimi ægrotandi. Non tamen perinde sunt dies legitimi incidendi in morbus. Non enim vt dicimus septenis mensibus, & annis, morbos accidere solere ita possis dicere, hoc aut illo die. Nulli enim sunt legitimi dies morborum, sed accidunt incertis diebus. Proinde dicit Hippocrates, interceptio morbi nõ potest fieri, nisi in die legitima, neque principium fieri possit, nisi in die illegitima, & mense, & anno legitimo. Cùm verò audis, non potest fieri, perinde intellige, ac si diceretur, non fit, aut non solet. Si enim rigidius intelligas, profectò neque anno climacterico ægrotare, neq; morbum die decretorio finiri necesse est. Alia quoque ratione dici potest dies ægrotandi illegitima, quàm quod incerta. Nimirum Galenus libro de Decretoriis diebus autor est, omnes dies esse plus minúsue decretorios, præter primum & secundum. Primum enim non esse decretorium. Significare ergo possit hic locus Hippocratis, finiri morbos die decretorio, diem quo incipit decretorium non esse, sed illegitimum, malum, improsperum, contrarium diei solutionis. Huc spectant quidam, qui dies decretorios cũ musicis numeris conferentes, dicunt decretorios dies esse eos, qui dissoni sunt primo.

Nitrum Aegyptium, & coriandrum, & cyminum terere, & cum vnguine inungere.

❡ Malè coniecta videtur huc hæc sentẽtia. Nam & ipsa videtur aliunde decisa, & cœptum sermonem

tionem interrumpit. Sed hoc non adeò multùm facit ad rem, si singula legitimè enarrètur. Nitrum Ægyptium secundo loco commendatur à Dioscoride: solùm enim præfert Philadelphicum, estque, vt & coriandrum & cyminum, calorificum, siccàs, & discussorium. Non explicat autem Hippocrates ad quas passiones, neque cui loco debeat hoc linimentum ex nitro, coriandro, & cymino, & oleo paratum inungi. Quare oportet nos ex aliis coniectemus. Profectò non ad vnicam affectionem, neque vnica in parte vtebantur eo antiqui, sed ad quamcunque frigidam passionem, quæq; calorem cum quadam discussione desideraret. Nam paulò pòst in hac ipsa sectione Hippocrates dicet, vt mulier in vtero concipiat, nitrum Ægyptium tritum, coriandrumque, ac cyminum, in pastillos efformato, in pudendumque subdito. Quoties scilicet ob frigidam & humidam vteri intemperiem nó concipit: Dioscorides cap. 80. lib. 5. tritum cum cumino, aut ruta, aut anetho potum ex hydromelite, aut sapa, sedare tormina: illiniri verò ad febres circuitu redeuntes, ante suspectam accessionem. Ad hæc ergo omnia illiniri vtiliter possit, & ad alia huiusmodi, nitrum cum coriandro & cumino & oleo. Ori vteri ad steriles, ad febres circuitu redeuntes, lumbis & toti spinæ. quia, vt in Aphorismo dicitur, & hoc ipso libro, inde incipiunt rigores: sed & ad ventris perturbationes, ad quas cuminum edendum dare insserat, si ex intestinorum frigida intemperie initiũ traxerint, illitio hæc ventri facta vtilis fuerit.

Quicunque obeunt, necessum est in die legitimo, & legitimo mense, & legitimo anno. Prædicere autem rectè habet, mortem aut dolores fortes,

¶ Qui ex acotis morbis moriuntur, die legitimo mori solent. Nam solent mori ex iudiciis. Moriuntur verò homines eisdẽ diebus, quibus salui fiunt. Sed & mense & anno legitimis mori solent, quia his solent ægrotare, eisdem autem mensibus & annis necesse est moriantur ex morbis, quibus ægrotant. Cæterùm non est ea solùm vis diei decretorio, ac mensi & anno climactericis, vt interitum afferat, sed menses quidem & anni morbus insignes & acutos, à quibus vix euadunt, aut cronicos dolores, quibus reliquum vitæ vexantur, vt podagram, aut calculum renũ: dies decretorij, etiam cùm male iudicant, aut mortem, aut mutationes in deterius. Proinde dicit, prædicere autem rectè habet mortem, aut dolores fortes. Nimirum, vt in initio Prognostici dicitur, Medicum vti prouidentia optimum est. Atqui profectò ad Medici honorem & admirationem artis, magis refert prædicere mortem in morituris, quàm salutem in euasuris. Nam in his maxima laus est in restituta sanitate, & seruata vitæ incolumitate: in illis nulla superest, nisi vt culpa putetur Medicus vacare, quòd prædixerit.

Quorum oculi non sunt robusti, mors in proximo, si aũt in anno legitimo fiat, ab vtroq; legitimos fieri necesse est: si autem legitimo anno, & illegitimo die, necesse est mori die legitimo.

¶ Vnum quoddam lethalium signorum est, oculos nó esse robustos in morbis acutis. Nam in Prognostico dicitur, si lucem effugiant, aut nolétes illacryment, aut distorqueantur, aut alter altero maior fiat, aut albas partes rubentes habeant, aut venulas liuidas, aut nigras in ipsis habeant, aut lippæ circa oculos appareat, aut etiam sint instabiles, aut eminentes, aut caui vehementer facti, aut squallentes & obscuri, hęc omnia mala & perniciosa esse putandum est. Et rursum alibi, si neque videat, neque audiat, mors in proximo est. Sed scire oportet, vt bona signa diebus decretoriis fientia, meliora siũt, ita mala illis diebus fieri deteriora. Nimirum dies decretorius addit signis omnibus firmitudinem, sed & annus legitimus & mensis. Si quis enim in anno climacterico laboret morbo acuto cũ signis lethalibus, maiorem metum facit, quàm si alio anno. Nimirum ipse annus horribilis est, proinde si hoc signum, aut aliud quodpiam valdè lethalium appareat anno legitimo & die legitimo, ab vtrisq;, id est, vtriusque temporis vi, legitimas fieri significationes necesse est, & proinde eodem die morietur. Si autem fiat anno illegitimo, & illegitimo die, morietur quidem (tanta est signi vis) tamen nó eodem die, sed aliquo sequentium decretoriorum: aliquantò quidem tardius, si vtrumque est illegitimum: aliquantò citius, si alterũ sit legitimum, dies, inquam, aut annus.

Numeri quidem, tertius validissimus est.

¶ Tertius numerus, si generatim, & quantum in ipsa numeri ratione agitur, consideretur, est omnium perfectissimus: quia primus impar, atq; primus numerus. Vnitas enim & binarius principia potius numeri sunt, vt forma & materia. Horum congressu conflatur ternarius, primum, totum & perfectum: & primi tres dicuntur omnes, & ob id omnia constant trinitate: physica, principiorum: mathematica, dimensionum: intellectualia, potentiarum & virtutum. Sed & si in diebus cótemplabilibus morborum spectetur, tertius est validissimus. Nam est primus decretorius in acutis tertius, quique affert paroxysmum: & tertij est tanta vis, vt vix vnquam permittat quarto (alioqui in primis iudicatorio) iudicare, pręripiens illi iudicationem.

Cynanchem & ophthalmiam, vena sectio.

¶ Vtraque harum affectionum missione sanguinis curatur: siquidem vtraque est inflammatio, & ex eadem vena ambæ, puta ex cephalica, cùm ambæ ad partes supra clauiculas pertineant. Non tamen eadem ratione ad vtramq; mitti debet. Nam ad ophthalmiam licet copiosè mittere, & affatim, nullo ex deliquio animi timore imminente, tamen ad anginam non licet vti nisi repetita, ne præ deliquio animi introrsus collectus sanguis in pulmonem incumbat, & peripneumoniam faciat. Nam hæc post pleutrindem, aut anginam, desperata affectio est.

Vulnerato intestino, respiratio descendit obscura per vulnus, vacuanturq; pectora: date igitur lac & vinum æquale æquali.

¶ Hanc sententiam meritò reiicit Petrus Iaco-

bus Esteue, tanquam suppositiriam, quia neq; per ventris vulnus respiratur, neque idoneum ita vulneratis fit lac cum vino mixtum.

Quorum pectora ardentia sunt, balbi furentes, & calui, horum quicunq; ab ortu etiam strabones, amentes, lapides, maniaci, quibus autem non, alterius mali solutio.

❧ Dixerat sect. 5. morbos habent, balbus, caluus, & hirsutus fortiter atrabiliarios. Hoc idem est quod nunc dicit, quorum pectora ardentia sunt, balbi, furentes, & calui. Nam hirsuties pectoris calidi inditium est. Porrò hac eadem sectione nuper dixerat. Balbi, celeris linguæ, atq; bilis humori obnoxij, biliosiq; sunt, oculis non nictantes iracundi. Hæc quoq; verba continent eandé sententiam, putà iracūdos, hirsutos, balbos, & caluos, paratos ad maniam, quia calidi sunt & sicci atq; atrabiliarij. None addit his aliod ad maniam parati hominis signum, dicens, horū qui strabones etiā à primo ortu sunt, amētes, maniaci, lapidei. id est, parati ad insaniam, & ad stupidam quandam immobilitatem, quę crescens solet in cathocum finiri. Hoc idem significat oculi non nictantes, quorum mentionem anteà fecerat. Sed quod strabisinus à primo ortu insaniam significet, argumentum physiognomonicum est, relatione ad passionem. Nimirum qui iam insaniunt, ita solent oculos iactare quibus autem non est strabisinus à primo ortu, sed succesit, alterius morbi est solutio. Solere enim abscessu ex alio morbo oculus distorqueri, didicisti nuper ab Hippocrate, dicente, solutio doloris coxarum, oculorum distortio.

Circa naturam plurimam vim habet mamma dextra & oculus dexter, & quæ infrà sunt: nam & nares dextris partibus hærent.

❧ Multum præstant naturali calore dextræ partes sinistris, quia in dextra parte hepar situm est, principium omnis nutritionis. Iam verò & generatiua membra sunt dextra sinistris valdè calidiora: testiculus enim dexter ex vena caua venam accipit, siniter ex emulgente serosum sanguinem. Porrò ren dexter sublimior & hepati propior. Sed & arteria aorta, à sinistro ventriculo cordis orta, mox versus dextram partē flectitur, & dextro corporis lateri maiores arterias impertitur. Hinc fit, vt omnes partes dextræ sinistris sint firmiores, quod vel inde cognosces, quòd mares dextris vteri partibus hærent magis, vt in aphorismo dicitur. Ergo plurimam vim habent circa natoram dextræ partes: hoc est, magnum momentū habet, dextra pars an sinistra sit, quę affecta sit, aut vtcunque patiens, aliquam significationem præstet. Nam si pars dextra quàm sinistra præstantior, est & morbus dextræ quàm sinistræ maior, ac deterior. Porrò si oculum peruerti morbo acuto, aut lachrymari graue est, peruerti dextrum, aut lachrymari grauius. Si mammam gracilescere gerēti vtero significat abortum maris. Si hypochondrium alterum habere tumorem & dolorem est periculosum, dextrum ita habere multò grauius est. Atque ita dextra pleuritis, & arthritis, & hemicranea, quàm sinistra deterior est.

Mulieri menstrua vt cohibeas, cucurbitulam maximam secundum mammam affigere.

❧ Hic est aphorismus 50. sectionis 5. in cuius cōmentario diximus, nullius partis cum alia vlla esse rectitudioem maiorem, quàm mammę cum vtero. Causa autē est communio partium thoracis cum genitalibus, quam esse præcipuè in communibus venis, quæ per rectos musculos abdominis producuntur, iam diximus, non semel in hoc ipso libro.

Trimestris puerulus omnia habet manifesta, & lac tunc habet. Si multum fluat lac, necesse est vt langueat quod in ventre est: si solidiores sint mammæ, magis sanus est embrio.

❧ Secunda pars huius sententiæ est aphorismus 52. sectionis 5. Illa verò verba, trimestris puerulus omnia habet manifesta, & lac tunc habet, significāt tertio mense esse iam partes omnes fœtus distinctas, itaq; finitam partium figuram, seu formationem, & tunc primum apparere lac in mammis vtero gerentium. Quod de figura dicitur aliis omnibus placitis videtur consonum. Siquidem cū Hippocrates & in libello de Alimēto, & in lib. de Carnibus, & in hoc ipso libro, multos ac diuersos figura fines ponat, nullum tamen non intra tertium mensem. Nam fœminæ enim, quæ tardiùs quàm mares figuram accipiont, circa sexagesimum diē, accipiunt cum tardissimè. Huc enim videtur spectare, quòd Deus sexagintasex dies prohibuit templum adire, eam quæ filiam pepererit. Communis enim analogismus est, tempus purgationis enixæ, respondere tempori formationis infantis. Sed quod dicit de lacte, repugnare videtur ipsi Hippocrati, qui nuper in hoc ipso libro, sectione 3. dixerat, lac nutrimento mutationem accipiente, octimestri verò perficiente. Quibus verbis diximus significari octauo mense lac fieri, quin & Galenus in Comment. sententiæ 39. particulæ 5. octauo mense lac fieri docet: quo pacto ergo tertio? Certè Aristoteles 4. de Generat. animal. cap. 8. decidit hanc controuersiam, dicēs, septimo mense primùm fieri mulieribus lac vtile, ac concoctius, & copiosius, aote id tempus exiguum esse & inutile, quod appareat. Sed quid quod vtile ne octauo, ne nono quidem mensibus fit, siquidem etiam vsque ad peractum tempus expurgationis sunt, enixis etiam, quæ vocantur colostra? Sunt enim colostra (dicit Plinius libro 28. capite 9.) prima à partu spongiosa densitas lactis, & infantes eo lacte vteotes inuadit morbus, qui dicitur colostratio, dicunturque colostrati. Certè ita est, lac vsque ad exactum tempus purgationis non est satis vtile, tamen ante septimum, aut octauum mensem omnino inutile, & exiguū, ab hoc tempore plus iam est, & notrire, tametsi eū aliqua incommoditate, potest, fit tamen qualecunque lac mense tertio.

Vena habetur crassa in vtraq; mamma, hæc maximam habent partem prouidentiæ.

❧ In vtramque mammam erumpit ab internis vena quædam valdè manifesta, tunc saltem cùm mulier gerit vtero, aut lactat, aut cùm instant menstruæ euacuationes. Huius venæ pars maxima in mammam

mammam distributa insumitur, reliquum venæ A repit deorsum per musculos rectos abdominis, vsque ad vterum. Hæc (inquit) maximam habet partem prouidentiæ: hoc est, hæc multum præstare potest ad præsentionem Nam, vt superiori sectione dixerat, pituitę fluxus ex mammis oculi trahůt. & rursum in Aphorismo, si lac in mámis appareat, insanum & furibundum. Quæ significant tumorem mammarum significare transmissiones succorum à capite ad corpus, & contrà, ob has scilicet venas. Sed & alium sensum, quē nunc probo magis, B hæc verba ferunt. Nimirum magnam significationem præstare prouidentiæ formatoris, has venas erumpentes in mammas ob iofantis necessitatem, & in vterum productas, ob necessitatem fœtus, & vt eâdem materia nutriatur, qua genitus sit.

Vrinæ stillicidium soluit vena sectio.

¶ Trigesimussextus aphorismus sectionis sextæ est hic. Quare eius enarrationem suo loco require C ex meis Commentariis. Galenus enim putauit esse adiectitium.

Si superna partes turgeant, quæ circa caput, vlcerum purgatio, vomitus, aqua.

¶ Vbi ego scripsi aqua, in omnibus Græcis codicibus ὕδρωψ, id est, aqua intercus. Tamen quia nihil potest illa lectio continere, quod dignum sit Hippocrate, imò neq; quod verum, suspicor scriptum D fuisse ab Hippocrate ὕδωρ, id est, aqua. Nam facilis lapsus librariorum fuerit, pro ὕδωρ ὕδρωψ, & hæc sententia est vera, & aliis Hippocratis præceptis valdè consentanea. Illud σπαργῶν, id est, turgere, significat tumere, & irritatam esse partem vlcere. Si igitur, inquit, supernæ partes, quæ circa caput turgeant, id est, si caput habeat vlcus, & adhuc tentetur inflammatione, & tumeat, vlcerum porgatio, vomitus, aqua: id est, curatio est, dare in potu aquam, & E expurgare corpus pharmaco, deinde vti ad vlcera extergentibus, & aliis idoneis medicamentis. Nam Hippocrates vomitum vocare solet expurgationē, quæ pharmaco fit. Quia expurgationes ex bile, crebrò faciebat ille vomitione. Huiusmodi est illud: ad helleboros qui non facilè suprà purgantur, eorum corpora pluri cibo & quiete humectare. & rursum illud: si velis magis ducere helleboros, moue corpus. Hæc enim, & huiusmodi omnia, nomine hellebori & vomitionis, de omni expurgatione dicuntur. Igitur purgationem & aquam commēdat F in talibus vlceribus capitis. Atqui vtrumq; in præcipuis posuit. Nam libro de Vlceribus, non longè à principio ita scriptum est: Modicus cibus & aqua quàm maximè omnibus vlceribus conducunt, & magis recētioribus, quàm vetustioribus, & si quod aliud vlcus inflammatum est, aut inflammationem minatur, atque si periculum est corruptionis, & vlceribus ac inflammationibus in articulis, & vbi cōuulsionem fieri periculū est, & vulneribus in ventre: maximè verò omnium fracturis in capite & fe- G more. Porrò de porgatione paulò inferiùs dicit: Purgatio ventris deorsum plurimis vlceribus confert, & in vulneribus, quę sunt in capite. Quòd purgationem fieri vomitu iubeat, consentaneum videtur aphorismo decimooctauo, sectioois quartæ, in quo dicitur: Dolores supra septum transuersum, qui purgatione opus habent, sursum versus purgatione indigere significant: qui verò infrà, deorsum. Quanquam, vt in commentatione illius aphorismi dixi, purgatio sursum ob caput facta, magna consideratione indiget, & rarò potest magna noxa carere. Cuius gratia in capitis vlceribus ego non tantùm non moueo expurgatorium vomitum, sed ne purgationem quidem pharmaco per os ingesto facere soleo, præcipuè si tempus anni calidum sit, sed si possum clysteribus acrioribus & tenui victu contentus sum, tenens, quod libro de Locis in homine dicitur: Febricitanti caput ne purgato, ne furiosus fiat. Calfaciunt enim caput pharmaca purgatiua, & ad caliditatē febrilem accedente ea, quæ in medicamento est, insaniam facit. Hæc illo loco. quæ mihi videtur admodum rationi consentanea, ac proinde, siue homo vehementer febricitet, & præcipuè secundum partes superiores, siue caput inflammatione tentatum sit, siue tentari periclitetur, siue phreneticus sit, siue magnum habeat vlcus, quod possit non sine periculo irritari, deuito pharmaca quod possum, certò sciens his magnoperè tentari capita. Indicat enim id summus, qui iis, qui expurgantur, mox ingruit.

A ventris turbatione, aut à tussi, fiente cancro, os amarescit. Dare autem bibere elaterium bis, aut ter, nisi balbus sit. Alligare oportet aru flo rem cū visceru vsq, dum rufus fit, & spongiam, nisi balbus sit.

¶ Dictum mihi est in enarratione aphorismi 24. particulæ 4. dysenteriam ex atra bile, quam lethalem Hippocrates vocat, esse cancrūm intestinorū: atram enim bilem eo loco, vt in aliis solet, cancrum cum vlcere excitare, vt flaua bilis, aut salsa pituita facit, per minus periculosas dysenterias, vlcera alia simpliciora. Simile quiddam accidit in aspera arteria per tusses. Nimirū vt dysenteria fit destillatione in patientibus intestinis, & ea quidem in primis radente, deinde exulcerante manifestè, mitiùs aut maligniùs, vt est ipsa influentis succi species, ita per tussim asperæ arteriæ tunica interna, to primis detersiooem patitur, procedente malo etiam exulcerationem aliquando iam tantam, vt magna membranæ frusta tussi reiiciantur, atque adeo etiam cartilaginum: & hęc vlcera pro specie succi aliquando sunt simplicia, aliquando maligna, non aliter ac in ipso ore videmus fieri, nunc apthas, nunc malignas nomas. Itaque maligna, & dysenteria, & tussis esse solet, adeò vt cancrum patiantur intestina, aut asperа arteria. Cuius affectionis essentiam, & notas, & curationem, complectitur breuis hæc dictio. Essentiam quidē his verbis, à ventris turbatione aut tussi fiente cancro: notas, his os amarescit: reliquis, curationem. Nimirum alui turbatio dicitur omnis ventris fluxio immodica, siue diarrhœa, siue dysenteria, siue lienteria sit: quæ verò cum intestinorum exulceratione fit, dysenteria est: & tussis etiam fit patiente aspera arteria destillationem acrem, quæ cùm procedit, multū exulcerat. Exulceratio vtraque timeri debet, ne cancrosa fiat: vbi enim facta erit talis, erit iocurabilis. Timebis autem multò magis, si videris os ægroti amarescere, noo vtcunque,

ſed multùm. Quia vlcera tunc fiunt cacoethe, cùm corpora ægrotantium ſunt cacochyma: nam quæ bono vtuntur ſucco, aut nulla, aut ſimpliciora habent vlcera: cacochymiæ autem bilioſæ nota eſt, oris amaritudo, quâ quidem multùm vtitur Hippocrates, vt innumeris in locis videre licet. Non quidem eſt hæc ſola cacochymiæ eius notà, ſed eſt hæc magna: mala quidem in omni febre, tumore, aut vlcere, communi ratione, peculiari autem magis in tuſsi atque dyſenteria, quia oris tunica interna habet cum ventre continuitatem & rectitudinem, atque cum aſpera arteria viciniam & continuitatem, per gulæ partem anteriorem, & aſperæ arteriæ poſteriorem. Significat ergo oris amaritudo non ſolùm eſſe in corpore multam bilem, ſed etiam regurgitare in illas partes. Satius autem fuerit, non hanc ſolam conſiderare, ſed alias etiam notas adiungere, cacochymiæ totius corporis & harum partium, quæ ab excrementis præcipuè, & totius corporis colore capiuntur. Sed veniamus ad curationem, quam duplici auxiliorũ genere exequi iubet, pharmaco, & admotis ventri medicamentis. Elaterium, inquit, dare bis, aut ter. Elaterij hiſtoriam & vires, apud omnes, qui de materia medicinali ſcripſerũt, licet legere, vtque is ſit ſuccus valdè purgans. Quem quidem ego, aliis omnibus medicamentis expurgantibus, ad dyſentericos, putiorem eſſe non exiſtimo, ſed fortè aliis minùs commodum. Verùm antiquus mos eſt Hippocrati expurgationem præcipere, nominato ſemper aliquo medicamento eorum, quæ ſibi erant familiaria, vt helleboro, elateriu, aut enico. Perinde ergo tu intellige, ac ſi diceret, expurga. Illud, bis aut ter, feſtinationem continet, quaſi diceret, expurga citò, ac ſi opus ſit, repete medicamẽtum ſine mora. Sed quorſum expurget quis in dyſenteria? Annon trahet ad partem affectam excrementa? Certè. Lædet ergo interim? Haud dubiè, tamen præſeruat expurgatio multos à maligna dyſenteria, tempeſtiuè extrahens multam copiam ſuccorum. Quia multò magis exulcerantur inteſtina paulatim in ea excremẽtis influentibus, quàm affatim per ea effluentibus multis. Itaque expurgatio non tollit periculum, quod à ſuccis ipſis impendet, ſiquidem hos trahit ad inteſtina, ſed quod à mora, & lenta fluxione. Proinde ſi expurgãdum in dyſenteria eſt, præproperè faciendum, quia vbi multùm proceſſerit malum, fruſtrà ſuſcipietur. Neque tamen hoc curationis genere in omni dyſenteria vtendum: temeritas enim aliquid habet excrementa omnia eò vocare, quò cum magno hominis malo ſpontè fluunt: ſed tunc ſolùm cùm maligna dyſenteria imminet, adeò vt non videatur mediocris alia curatio, quæ detergentibus & aſtringentibus agitur, poſſe eſſe ſatis. Tunc enim ſatius eſt, aliquid cum temeritate facere, quàm ſinere hominem certò perire. Hæc igitur iubet facere, cùm turbata eſt aluus, & os amareſcit, niſi ægrotus ſit balbus. Balbo enim familiaris eſt turbatio alui, vt in aphoriſmo dicitur: æquum ergo eſt, cum eiſdem notis minorẽ morbum eſſe ſuſpicari, quàm in alio quopiam homine. Cùm ergo non ſit expurgandum niſi in periculoſiſsima dyſenteria, non mirum ſi in balbo, his ipſis apparentibus, expurgatio deuitetur. Accedit, quòd vt faciliùs ſit alui fluxio in balbo, ita faciliùs augebitur, & fiet nimia, & minùs poterit ſiſti. Ergo à morbo eſt balbo periculum minus, ab expurgatione maius. Quare ſatius ſit in talibus non expurgare, etiam ſi in aliis dyſentericis, eiſdem & æqualibus ſymptomatis apparentibus expurgandum ſit. Docet deinde eam rationem curationis, quæ exterius admotis perficitur, dicens, alligare oportet ærem floris, vſtum adeò vt rufus ſit, & ſpongiam. Flos æris medicamentum eſt ſiccans & aſtringens, quale vlcera deſiderant, ſed eſt etiam exedens, & nimis acre, verùm hanc acrimoniam (vt alia omnia acria) vſtione deponit, adeò vt fiat pro exedente valdè extergens, quod etiam amant vlcera, præcipuè maligna. Spongia vti poſſumus vt inſtrumento, ad fomenta & irrigationes accommodato, vt medicamento: ipſa enim per ſe, præcipuè recens, & quæ mare adhuc olet, ſiccãs admodum eſt, & multa vlcera ſanat. Quare inſpergere florem æris vſtum, & ſpongiam alligare, citra aliud quidpiam, fuerit ad vlcera ſananda potentiſſimum: aut etiam puluis ſpungiæ recentis & vſtæ, cum flore æris mixtus & inſperſus. Neque verò mirum tam vehementi medicamento Hippocratem vti. Non enim quamcunque dyſenteriam, ſed malignam docet curare. Poſcente verò nobilia medicamenta vlcerũ ſpecie, pars affecta tale admodum poſcit, quia eſt naturâ ſicca, & in alto poſita, & excrementitiam humiditatem habens multam: quæ omnia ſiccantium vim augeri poſtulant. Sed quoniam hæc curatio eſt vehemens, non niſi cum vehementis morbi ſuſpicio eſt, ea vtemur: quare rarò ad balbos: quia, vt dictum eſt, talium natura minuit eam ſuſpicionem, proinde nunc quoque adiecit, niſi balbus ſit.

In inquietudine, horrore, oſcitatione, vinum æquale æquali.

¶ Hic eſt aphoriſmus quinquageſimusſextus ſeptimæ particulæ, figura ſermonis tantùm differẽs. Illic enim legitur, inquietudo, horror, oſcitatio, vinum æquale æquali potũ ſoluit. In aliis codicibus inquietudinẽ, horrorem, oſcitationem, vinum æquale æquali potum ſoluit. Sed hæc differentia ſermonis nihil addit aut detrahit ſententiæ. Hoc loco occurrit in omnibus Græcis codicibus, quos mihi contigit videre, adiectum præſcriptis verbis, aut lac. Verùm ſuſpicor, vt alij etiam multi, corruptionem eſſe codicis, atque illas duas voculas malè in hunc locum cecidiſſe: quia nõ ſunt in aphoriſmo. Sententiam autem in aphoriſmis & in epidemiis ſcriptam eandẽ, conſentaneum eſt, in aphoriſmis perfectius ſcriptam cenſeri, atque ita lectionem aliam emendari. Nam aphoriſmos ſcripſit Hippocrates, elaboratiſsimas ſententias colligẽs, hos autem libros non ita, ſed vt adhoc obſeruans, & elaboranda deinceps compilans: accedit quòd ad has paſsiones minimè eſt vtile ἀλυμὸ, quam ego inquietudinem appello, aut anxietatẽ, quidam etiam vocant pandiculationem. Tamen luce clarius eſt, eos errare, ex iis quæ Galenus dicit in Commentario citati aphoriſmi (æquum autem eſt illi credere in nominis Græci expoſitione.) Dicit enim eſſe eam paſsionem, qua qui tenẽtur, nunquam quieſcunt, ſed ſemper præſentibus moleſtantur, & ab vna re in aliam ſe transferunt. Itaque inquietudinem, ſeu anxietatem licet dicere. Anxij enim inquieti ſunt. Hoc verò nihil eſt minus, quã pandiculatio. Nam hæc

hæc est in totius corporis musculis, quod oscitatio in buccis, fitque vt hęc, quòd crassus flatus moueatur inter musculos, eique exitum præstent musculi, variè sese mouentes, vt ille erumpat. Itaque hæc multum crassumque flatum indicant, qui aut ob multum crudumque adhuc cibum in ventriculo sunt, vt iam iam dormituris, aut quòd excrementa in ventrem confluant, vt esurientibus, aut quòd alioqui crasso & crudo excremento abundent, vt iam iam ægrotaturis. Horror spontè fiens (de tali enim Hippocrates nũc loquitur) excremẽta abundare, quæ per cutem delata compassionẽ inferant, significat. Anxietas, seu inquietudo, nulla causa magis fieri potest, quàm quòd os ventriculi maligna aliqua excrementi qualitate molestetur, vnde & cardialgia, ac lipothimia fieri nata est. Dictum verò est Hippocrati proxima sectione, ad cardialgiam vtile esse, panem cum vino dare. Nunc ad omnes has passiones iubet vti vino mediocri, ter temperato, scilicet æquale æquali. Nimirum hę passiones sunt neutræ potiùs quàm morbi, proinde ad eas omnes nihil vtilius, quàm victum ita moderari, vt cruda coquantur, & quæ digeri possunt, digerantur, euacuatione manifesta, aut insensibili. Quæ omnia vinum præstare potest, valdè dilutum debiliter, meracius, cũ febris periculo: proinde iubet æquale æquali temperare. Intellige autem hanc mensuram in vino mediocri retinendam, non in omni. Nam perinde fuerit veteri & generoso vino duplum aquæ infundere, & oligophoro subduplum, & mediocri æquale. Sed & totum victum oportet ad procurandam concoctionem & corporis puritatem, adhiberi idoneum. Nihil enim refert vinum temperare, si vtaris multis horariis fructibus, aut porris, cepis & alliis.

Ad auris dolorem cucurbitulam affigere.

¶ Multò familiarior erat Hippocrati vsus cucurbitulæ ad dolores omnes, quã Medicis huius tempestatis, qui eam adeò timent, vt ne nominare quidem audeant, nisi semimortuo iam ægroto, quum scilicet satius esset agere nihil. Verùm Hippocrates (vt videre licet libro de Medico) multis ad dolores vtebatur, & pro dolorum differentia, figura differentibus, ad dolores scilicet in alto positos, ad magnam aut fortem tractionem, opus est angustis, ore, ad dolores per cutem velut effusos, amplioribus. Ego certè in doloribus circa quasdam partes consistentibus, raro nõ vtor cucurbitulis, cum scarificatione, aut sine ea, cùm dolor non cedit vniuersali vocatæ euacuationi. Quãuis enim id nunc Hippocrates tacet, tamen intelligi debet quod dicitur, salua methodo. Nimirum affigere oportet cucurbitulam, prægressa totius corporis euacuatione, quam affectus exigat, & ægrotus possit tolerare. Nam neque ad aliud aliquod auxilium valenter resoluens, veniendum est prius. Neq; tamen proinde expectandum est, vsque dum totum corpus sit euacuatum, & exsucce, vt plerique Medici hodie faciunt, quibus nulla euacuatio ad cucurbitularum admotionem videtur esse satis, sed quantum vrgeat partis passio considerandum, atque, vt resoluentia medicamenta admouemus vacuari cœpto corpore, nõ semper euacuatione finita, ita non raro, vrgante passione, cucurbitulæ euacuationibus sunt interponendæ, vt morbus qui non potest expectare totam euacuationem, cùm eam partiri opus est, alternatim secta vena, & cucurbitulis admotis, perficiatur. Neq; enim vbi nondum est iam admodum plenum corpus, neque fluxionis primus insultus est, suspicari oportet tantam futuram tractionem, vt toto ex corpore in affectam partem fluxio commoueatur, aut augeatur. satis enim erit, si de interna doloris sede ad cutam trahatur. Neque enim hypochondrio admouere, hepati aut lieni, & admouere hypogastrio, vesicæ, aut vtero: & admouere lumbis, renibus admouere est. Intersunt enim musculi, & alia multa. Quòd si post admotas cucurbitulas dolor recurret denuò, & fluxio, quid prohibebit iterum misso sanguine deriuare? Nam & in aliis curationibus, cùm vrgentiæ aliqua ratione factum est satis, redimus ad legitimas indicationes, quæ procedunt à causis. Libuit hæc fusiùs dicere, propter nos Medicos, qui nõ tantùm non volunt Hippocratem hac in re imitari, sed meã etiam praxim hac causa vituperant. Quod hîc Hippocrates ad auris dolorem, in calce libri de Iudicationibus commẽdauit, ad omnes partes circum circa caput dolẽtes, his verbis: Caput circumcirca dolenti, quicunque ex supernis locis doluerit, cucurbitam affige. Itaque & ad dolorem oculi, & occipitis, & temporum. Ob aurem quidem humero in primis, deinde ceruici è regione, deinde post aurem glandulis eius loci. Nam ipsi auri admoueri non potest, sed neque oculo, sed si aliter laboret eisdem partibus; quibus ad aurem, sin ambo, mediæ ceruici ad occiput, vt & ob tempora. Dixerat proxima sectione Hippocrates, si auris doleat, lacte vtatur. Quæ sanè videntur longè diuersa auxilia. Sed non mirum, multis sæpè opus est ad eandem passionem, aut ob differentiam causæ, aut temporis. Velut si ad phleginonem auris in primis instilletur lac, temperandi partem & mitigandi dolorem, gratia procedente malo affigatur cucurbitula, reuellens & euacuans: aut ad phlegmonem: instilletur lac, ad dolorem ex flatu, admoueatur cucurbitula.

Quodcunque supernorum doluerit, dolor in coxas, aut in genua & asthma, soluit omnia, cùm hæc fiunt.

¶ Hæc quoque sententia scripta est loco citato libri de Iudicationibus, & nõ est à proxima dictione decisa, sed eadem sententia. Nimirum dicit, quæcunque pars supernarum in capite doluerit, curari cucurbitula. Quòd verò curationi non cædat, neque hominem interimat, sed producatur, solui solere cum abscessu, vt alios omnes morbos productos & salutares. Abscessus, quos solent habere, sunt in coxas aut genua, aut firmari in thoracem, & facere asthma. Quod quidẽ consonum est illis verbis, quæ proxima lectione enarrata sunt, si caput doluerit, ad pectus descendit, deinde ad hypochondria, postea ad coxam. Omnia verò vt doleant, fieri non potest.

In voluulo tenui frigidum vinum multum merum secundum rationem dare, vsque dum

somnus fit, aut crurum dolor fiat, soluit autem & febris & dysenteria sine dolore.

¶ Pulcherrimam & mihi iam experimento probatam, docet curationem voluuli: non omnis (neque enim eius, qui ob inflammationẽ fit, & quem acuta febris comitatur) sed eius, qui à flatu crasso distendẽte, aut feces duras ad intestina gracilia efferente, aut à succo frigido impacto. Talem enim nihil potest soluere melius, quàm vinum merum. Coquit enim cruda, extenuat crassa, dissipat flatus, digerit deducitque per corpus. Quare aut coquendo, dissipandoque causam, aut in aliam partem trudẽdo, liberat ab hoc malo. Accersere enim solet vinum somnum, aut artuum dolores, aut articulorum, suscitare: & vtraque harum est in hac affectione causa salutaris. Somnus quidem quia per quietem & indolentiam facultas reficitur, & reuocato intro calido, causa coquitur. Dolor articulorum, aut artuum, quia facto tali abscessu cessare solet morbus prior, velut in podagricis habemus obseruatissimum. Vix est morbus à quo non liberentur, podagra superueniente. Nimirum, vt Hippocrates nuper dixit, non potest fieri vt omnia simul doleant. Igitur vel iis rationibus est vtile vinum, quod somnum conciliet, & dolores crurum afferat, & cùm horum aliquid fecerit, satis vini putetur datum. Si enim in his doloribus stupefacientia sæpe sunt vtilia, quòd somnum faciant, ipsa alioqui per se noxia morbo, quantò vtilius sit vinũ, quod somniferum etiam est, & per se vtile ad morbi causam tollendam? Non tamen vtcunque datum hæc fecerit, sed quàm optimè hoc poterit facere. Puta satis multum & merum. Dilutum enim aut exiguum, neque somnum, neque dolores crurum affert. Multum, si affatim detur, non poterit retineri, sed statim euometur, vtpote ventriculo talium, ad vomitionem conuerso, etiam fæcum: neque multum & merum si retineretur, coqui posset à facultate debili, acesceret ergo, & factum acetum augeret morbum. Quid ergo superest? vt detur multum merum, sed paulatim, crebro scilicet & exiguo haustu. Ita enim paulatim retinebitur, & coquetur, & coquet, & reliqua præstabit bona. Hoc in calce libri de Iudicationibus, vbi hæc eadem sententia verbis nonnihil differẽtibus, scripta est, docuit Hippocrates, dicens, vinum multum merum κατὰ μικρὸν, id est, paulatim dare. Et hoc idem est, quod nunc intelligit, dicens, κατὰ λόγον, id est, secundum rationem. Nimirum illud datur ad hãc passionem, secundum rationem, quod datur frigidum, multum, merum & paulatim. Reliqua quidem ob causas dictas, frigidum verò, vt ita quoque minus euomatur. Addit, soluit autem & febris, & dysenteria sine dolore. Quę verba partim nouum sensum, partim prioris confirmationem continent. Nimirum febris & dysenteria sine dolore, cùm sponte superueniunt, tollunt voluulum: febris quidẽ, eum qui à flatu, aut crassis & pituitosis: dysenteria & hunc, & eum qui à siccis fecibus. Sed vinum multum paulatim datum potest facere febrem & dysenteriam: omnes ergo bonos voluuli exitus, qui numerantur quatuor, somnus, dolor artuum, febris, & dysenteria sine dolore, facere solet vinum. Quare voluulo admodum salutare sit. Sed quã vocet dysenteriam sine dolore? Si enim intestinorum exulceratio, quo pacto sine dolore fit? Certè Hippocrates loco citato ex libro de Iudicationibus, non addidit illud sine dolore, sed simpliciter dixit, febris, aut dysenteria. Quapropter quidam censent hinc deleri, vt codicis corruptione interiectum. Ego verò non ita censeo, sed dysenteriam hic & illic dici quancunque alui perturbationem: addi vero hoc loco sine dolore, vt significetur diarrhœa, quæ hoc differt à peculiariter vocata dysenteria, quod sine dolore, aut cum minori dolore intestinorum est crebra deiectio, & hæc sanè succedens illi, solet soluere voluulum.

Si hypochondrium distentum fuerit, comprimere manu, & lauare, aquæ recedentis à lacte, octo cotylas bibendas dare: si autem vomat, & non bibat, allij intritum acutum.

¶ Distentiones hypochondriorum fiunt flatu, aut aqua, aut succis crudis eo loco redundantibus, aut tumoribus scirrhosis cum obstructionibus viscerum consistentibus, vt per hydropis duo genera, ascytem & tympanitem, & per morbũ vocatum flatuosum (est verò melancholia hypochondriaca) & ventriculi apepsias frigidas. Fiunt etiam hypochondrij elationes ob inflammationes magnas. Quæcunq; ex causa intumescat hypochondrium, curatur horum aliquo, aut his omnibus, compressione manus, lotione, expurgatione, & mouentibus vrinas, ac aperientibus cibis. Inflammationes missionem sanguinis ante hæc omnia amant, & reliquæ etiam affectiones aliquando, sed non semper, neque tam copiosè. Verùm comprimere cum flatu, aut aqua, aut etiam tumoribus scirrhosis eleuantur, vtile est, quia aqua & flatus expulsi inde, coguntur exitum quærere, & tumores prohibentur adeò crescere, & cùm sint indolentes, nihil læduntur. Comprimere autem manu quàm fascia, maiorem quandam habet vtilitatem, quia manus calore naturali & nobis familiari, coquit, & soluit flatus. Lotio sanè, seu irrigatio hypochondrij, ad omnes dictas passiones vtilis est, sed non ex quacunque materia, neque ex eadem ad omnes, sed ex diuersa pro affectionis & partis indicatione: velut ad obstructiones ventriculi, ex mentha & absynthio: hepatis, ex hoc ipso & mentha, cum exiguo aceto: lienis, tamarycis, cappari, & splenij, & aceto [illegible]bri. Ex his verò parantur olea, aut decocta, & hęc ex aqua & vino: vt ad hydropas ex hoc, aut aqua marina, aut vrina. Serum lactis, quod aquam recedentem ex lacte vocat, frigidum & humidum medicamẽtum est, verùm participatione quarundam acrium particularum est expurgans, & extergens, & deobstruens, & mouens vrinam. Quare in dictis obstructionibus maximi est vsus. Vtimur verò eo, nunc simplici, vt cùm obstructiones cum calore aliquo præter naturam, siue febricula consistunt, nunc verò composito, vt cùm sunt cum frigida materia & intemperie. Tunc enim ad pituitam admiscemus illi mel, & salem: ad melancholiam infundimus quæ eum humorem possint extrahere. Iubet vero Hippocrates dare octo cotylas. Capit verò cotyla vncias nouem: quare octo cotylæ ferè capiunt, quod Hispani vocant *azumbre*. Hippocrates certè potiones omnes medicamentosas dabat maiori quantitate, quàm nunc est in vsu, verùm hæc

maxima

maxima quantitas est vt bibatur vno die. Ille verò dabat, vt affatim satisque multùm expurgaret. Ego hanc expurgandi rationem nondum sum expertus. Seri autem duas cotylas sæpe dedi ad expurgandum paulatim, vt per aliquot dies cotylæ duæ summo mane acciperentur, nunc simplicis, nunc cum aliqua infusione. Atque ad expurgationes copiosas, in sero lactis medicamina bene purgantia dissoluo. Meritò verò timet Hippocrates, ne tantum fieri non posit bibi, sed euomatur, præcipuè distento anteà ventre: proinde iubet, intrito, quod paratur ex allio, vti. Nam hoc, vt Dioscorides capite de Allio monet, vrinam ciet, & hydropicis est vtile. Certè & flatus dissoluit, & obstructiones omnes tollit. Febricitantibus verò, aut dolentibus capite, ne detur, præcipuè insuetis. Alioqui verò ad distentiones ex flatu aut aqua, est eius vsus vtilissimus.

Ad reduuias galla nigra cum melle.

¶ Abscessus, qui iuxta vngues oritur, exiguus esse solet, quare siue suppurauerit iam, siue oondum, siccante medicamēto, ac resoluente, quale hoc est, aut fieri prohibebitur, aut factus breui delebitur, & citra vnguis corruptionem. Nam galla repellit & siccat, ac siccando absumit humorem. Mel resoluendi vim habet.

Vt mulier in vtero habeat polypos super flamma assatos, quā calidissimos & plurimos, semulos edendos dare. Et nitrum Aegyptium, & coriandrum, & cuminum terere, & pastillos facere, & apponere pudendo.

¶ Non ad quascunque steriles vtilis curatio est hæc, sed ad eas solùm, quæ frigidæ, & feminæ fœcundo parùm abundantes sunt. Polypus enim est salacissimum animal, & quod coitu nimio resolutum tabescit. Quæ verò talia sunt, necesse est vt augendi semen vim habeant, tali enim succo sunt, & in talem nata mutari. Iam verò quod apponi iubet calorificum est, ac proinde tentiginem faciens. Quanquā ego cuminum detraherē, vtpote quod absumit flatum, vt ruta. Dixi ego antè, hancillitionem in dursofactam, ad vehementes rigores esse vtilem:

Si caput ex crapula doleat, vini cotylam bibere: si verò aliter doleat, panem calidissimum cum vino mero edere.

¶ Non temerè dari debet vinum dolentibus capite ex vino, sed tunc solùm, cùm & dolores oculorum soluit, vt in aphorismo dicitur, cùm scilicet corpus plenum non est, & dolor firmatus ob causæ difficilem discussionem. Quod dicit, si verò aliter doleat (intellige, si verò ob cardialgiam vt plerunque fieri solet) edere panē quàm calidissimum cū vino mero. Nimirū superiori sectione dixerat, hoc suluere cardialgiam. Constat verò sympathiæ curationē debere incipere à curatione ꝓtopathiæ.

Liber Tertius Epidemiorum.

Sectio prima.

PYTHION, qui habitabat iuxta Telluris templum. Caput tremor à manibus, prima die febris acuta, delirium. Secunda omnia exacerbata sunt. Tertia eadem. Quarta à ventre pauca, mera, biliosa, fluxerunt. Quinta omnia exacerbata sunt, somni tenues, & aluus restitit. Sexta sputa varia, subrubra. Septima os distortum est. Octaua omnia exacerbata sunt, tremores perseuerabant, vrina autem in initiis & vsque ad octauam tenues decolores, suspensiones habentes nebulosas. Decima sudauit, sputa subcocta, iudicatus est; & vrina subtenues circa iudicium, post iudicium autem quadraginta diebus, postea suppuratio circa sedem, & stranguriosus factus est abscessus. π. π̄. ϋ. μ. ϋ.

NE liber hic incipiat à solœcismo, satius est putare; verba illa, Pythion qui habitabat iuxta Telluris templum, seorsum scripta esse, vt titulum huius narrationis, & narrationem incipere ab his, cœpit tremor à manibus. Ex tota narratione constat, hanc fuisse acutam febrem à principio, vna earum, quæ intra quatuordecim finiuntur (iudicata enim est vndecima) sed imperfectè iudicata, decidisse ex acutis, in genus earum, quæ durare solent quadraginta dies. Est considerationе digna, motus figura, quam ab initio retinuit. Incidit enim exacerbatio in secundo diem, vt fieri solet in iis, quæ mouentur per pares, sed iam inde non habuit exacerbationes per omnes pares, sed quartanas. Nam exacerbatio repetiit quinto & octauo, & iudicatio vndecimo. Atqui iudicatio eiusdem diei est, cuius esse solet exacerbatio. In diem secundum incidere exacerbationes, morbi est ex multa materia pendentis: quartanā verò figura atrabilliarij. Atqui profectò morbus erat ex multis & variis, & concoctu difficilibus. Patiebatur verò præcipuè cerebrum, & neruorum principium, quia cœpit primo die delirium, & tremor à manibus. Nam etsi Galenus putat tremorem hic vocari eum, qui per animalis facultatis debilitatem euenit, atque hic significare debilitatem ex aggrauatione, egò verò suspicor motum conuulsiuum, per quem non possunt manus consistere, vocari tremorem, quia perrarum est incipientibus febribus tremere: tentari verò conuulsione, aut concuti rigore quodam, admodum frequens, atque hunc etiam vocare tremorem est consuetissimum. Accedit, quòd cùm hic teneretur febre acuta, & de-

liraret, & somni essent tenues, irritabatur cerebrum biliosis & acribus. Quid ergo magis consentaneum, quàm neruos quoque in principio irritatos conuulsiuè moueri? Maximè quum Galenus mox dicat, quia habuit die sexta sputa varia, & subrubra, & deinde subcocta citra difficilem respirationem, fuisse collecta excrementa multa prima & suprema intercostalia, quà nascuntur nerui manuum: quæ enim fingi potest maior conuulsionis occasio, quàm excrementa, quà nerui oriuntur? itaque die prima cœpit febris acuta, tremor manuum, & delirium. Secunda omnia exacerbata sunt. Maximæ profectò acutiei. Acutus enim est morbus, in quo pericula cito veniunt. Tertia eadem. Quarta à ventre pauca mera biliosa fluxerũt. Iam hinc licuit agnoscere morbum letbalem, aut difficilis iudicij, quia deiectiones intempestiuæ erant. hoc est, non prægressa concoctione, quas euacuationes vocauerat Hippocrates. decretoria non decernentia: sed &, quia exibant pauca, nam & stillas sanguinis de naribus hac ratione vituperat Hippocrates. Nimirum cum tentat natura pellere, tantò maioris impotentiæ est, quantò minus pellitur: sed & quia mera & biliosa. Nam excretiones omnes meraciores vituperat Hippocrates in Prognostico, ponitque in lethalibus biliosas deiectiones. Mortuus ergo haud dubiè hic homo esset, nisi admodum firma facultate fuisset, qua quia fuit, euadere potuit, sed cum difficili iudicio, decidentia, ac tandem duplici abscessu. Quinta, omnia exacerbata sunt, & somni tenues, quin etiam somni significabant cerebri passionem. Quin & aluum ea die restitisse, malum. Restitit enim ægro non leuato, sed malignius ægrotante: quare sine vlla conferentia. Præterea recursum in superiora minabatur: maximè cùm contigerit septima die os distorqueri: quod sine conuulsione aut paralysi musculorum mouentium buccas, non potuit fieri. Vnde magis adducor, vt suspicer, manuum tremorẽ fuisse conuulsionem, aut paralysim. Quia nerui motus buccarum & manuum, proximum ortum habent. Si igitur sputa sexti diei varia, subrubicunda, significabant redundantiam sanguinis, & pituitæ intra thoracem, nõ autem in pulmone, neq; septo transuerso, neque humilibus intercostalibus (quia Hippocrates difficilis respirationis meminisset) sed in supremis intercostalibus, quà oriuntur nerui manuum, & proximi his nerui buccarum, apertè sunt conuulsi, aut resoluti, quis iam non suspicetur tremulum manuum motum conuulsionis, aut resolutionis fuisse initium? Accedit quòd octaua, quà omnia rursum exacerbata sunt, perseuerabant tremores, qua die probabile est euacuatam fuisse iam multitudinem, partim spontaneis deiectionibus, quæ antecesserant, partim ab ipso Hippocrate. Narrat postea quales vrinæ fuerint in Pythione. Hoc enim nunquam contemnendum est. Narrat verò id distinctissimè persequẽs omnes vrinę partes. Nam fusuræ substantiam & colorem, & id quod continetur, & quibus diebus similes fuerint, & quibus receperint mutationem, dicens, vrinæ ab initiis, & vsque ad octauam, tenues, decolores, suspensiones habentes nebulosas. Decolores dicuntur aquosæ. Tales enim sunt, quæ colorem minimè omnium habent. Tenues verò & aquosæ maximè cruditatis sunt, quare suspensiones non fuerint bonę, candidæ & leues, quales coquenda materia fieri consueuerunt, sed obscuræ, turbidæ, nebulosæ, quales crudis adhuc morbis apparere solent. Perseuerauerunt tales vrinæ vnam septimanam. Ab octaua die, quæ secundæ septimanæ est prima, cœperunt fieri, pro tenuibus aquosis, subtenues, quales perseuerauerunt vsque ad diem vndecimam, qua iudicatus est. Decima enim sudauit, sputa subcocta, quę scilicet antea varia & subrubra, iam candida, & mediocriter crassa, copiosius excreari cœperunt, & ita iudicatus est, die scilicet proxima, quę quarta erat ab octaua, qua fuerant exacerbata omnia, & visus est à febre liberari: sed quia sine concoctionis signis iudicatus est, imperfectiùs est iudicatus, ac proinde, exactis aliis quadraginta diebus, duplex abscessus cõtigit, suppuratio circa sedem in clune, scilicet in quam verisimile est crassa & cruenta abscessisse: & stranguriosus abscessus, hoc est, fluor vrinæ cum dolore, receptis in vrinæ vias acribus tenuibus & salsis. Hoc genus iudicationis est, quod apparuisse in multis eorum, qui in Thaso ægrotauerunt, sectione 2. libri 1. narrauit, dicẽs: Multis autem & vrinæ fluxiones cum dolore biliosæ, aquosæ, ramentosæ, purulentæ cum stillicidio, nõ renales. Sed his alia pro aliis. Sed hæc verba suo loco enarrauimus. Nũc superest literas has exponamus. π.π.ι.μ.υ. has literas, & multas alias, quæ sequẽtibus historiis subscribuntur, constat scriptas esse ab Hippocrate breuitatis causa, ita vt sit, vt notas exitus morbi, & speciei iudicationis. Nam in omnibus, q. mortui sunt, vltima litera est θ in his qui euaserunt υ. vnde euidẽs fit illud significare θάνατον, id est mortem. hoc ὑγείαν, id est sanitatem. Prima litera semper est π. quæ cũ in omnibus scripta sit, quid aliud esse possit, quàm πιθανὸν, id est probabile: medię verò literæ, variè pro differentia iudicationis ægrorum scriptæ sunt. Quare oportet in singulis, quæ eis euenerunt, considerare, indeq; coniectari quid literæ significent, idq; habere pro vero, quod maximè quadret. Velut nunc, quia vrina fluẽte quadragesimo sanatus est, fuerit. π πιθανὸν, id est probabile. π. πλήθει, id est multitudine. ι. οὔρων, id est vrinarũ. μ. hoc est quadragesimo (nã eius numeri nota est.) υ. ὑγείαν, id est salutem contigisse homini. Dubitare verò possis, an quadragesimo à primo abscessum habuerit, an ab vndecimo quo est iudicatus. Mihi quidẽ ab hoc videtur, qui fuerit à primo quinquagesimus. Nam etsi quadragesimus est magis iudicatorius, fuerit verò duplicis generis morbus, acutus & decidens, & duplex motus, & duplex iudicatio, & duplex dies decretorius. Nõ alia ratione adducor, quàm quòd Hippocrates ipse ita factũ narrat, dicẽs, μετὰ κρίσιν ὕστερον, id est, post indicationem posteriùs, τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, quadraginta diebus. Sed hæc historia non petit plura.

Hermocratem, qui decumbebat iuxta nouũ murum, ignis corripuit: cœpit autem dolere caput. Lumbos. Hypochondrij intentio molliter, lingua autẽ ab initio adusta est. Surditas statim, somni non inerant: siticulosus non valdè, vrinæ crassæ, rubræ, reposita non subsidebant. A ventre autẽ vsta nõ pauca exibant. Quinta minxit tenuia,

nuia, habebāt suspensionē. Non subsidebāt. Ad noctem mente cōmotus est. Sexta ictericus, omnia exacerbata sunt, non resipiscebat. Septima cum difficili tolerantia, vrina tenues similes, sequentibus similiter. In vndecima verò constituto omnia visa sunt leuata esse. Coma incepit, vrinæ crassa subrubra, infra tenues, non subsidebant, resipiscebat tranquillè. Quatuordecima sine febre, non sudauit, dormiuit, intelligebat omnia, vrina similes. Circa decimam septimam existenti rediit, calefactus est sequentibus, febris acuta, vrina: rursum autem vigesima iudicatus est, febre liber, non sudauit. Cibum non capiebat per totum tempus, resipiscebat, loqui non poterat: lingua arida, non sitiebat, dormiebat soporosus. Circa vigesimam quartam calefactus est, aluus humida, multis tenuibus fluens, & sequentibus febris acuta, lingua combusta est. Vigesima septima mortuus est. Huic surditas semper perseuerabat, vrina aut crassa & rubra, non subsistentes, aut tenues & decolores, suspensiones habentes. Gustare non poterat.

¶ Galenus narrat, priores enarratores commentos esse multa, excogitantes causas quibus dixerat Hippocrates Hermocratem decumbere ad nouū murum, putantes magnum aliquid eis verbis insinuari, contineriq́ occationem, qua febricitare cœperit. Verùm omnia illa merito censet Galenus meras nugas esse, hæc enim & huiusmodi alia quæ occurrent, quale etiam fuit Pythionem iuxta telluris templum habitasse, solùm memoriæ gratia scripta ab Hippocrate sunt. Sed febris speciem & constitutionem consideremus. Fuit haud dubiè febris ardens, quæ ab hepatis inflammatione præcipuè incepit, & phrenitidem attulit, ac tandem per naturalis caloris extinctionem interemit: durauit verò vsque ad vigesimum septimum. Vt iam hinc constet, non omnes acutos morbos finiri intra vigesimum vt Galenus videtur putasse, sed ad vigesimum septimum etiam posse produci, non deposita acutie. Neq́ id profectò immerito. Nam quatuor septimanæ, quæ eò die finiuntur, vnico lunæ motu complentur à quo vires diebus decretoriis accedere probabile esse, indicatum iam alibi nō semel est. Habuit morbus hic semper signa perniciosa, multa, ac varia, partim phrenitica, partim extinctionem facultatis præ se ferentia. Illud verò habuit insigne, intra dictos dies visum esse hominem febre liberatum nnn semel, cum tamen esset tam citò moriturus. Sed singulorum significationes & causas percurramus. Hermocratem inquit corripuit ignis, hoc est, ingens febris, cœpit dolere caput & lumbos, hæc, causæ morbum facientis, multitudinem & commotionem indicant, solentque magis in morborum initiis vrgere, quàm cum iam sunt plurimùm aucti: contra ac symptumata alia, quæ ob materiæ alterationem contingunt. Agitata autem multa materia caput dolet, quia fumum è toto corpore excipit: & lumbi, ob magnam venam, quæ per illos cum arteria etiam magna, perreptat. Verùm hæc & si multarum febrium initiis fiant, non sunt illis pathognomonica, proinde non fiunt in omnibus, sed quibus maximè contingit repleri caput, & sanguinem conturbari. Hypochondrij distentio mollis, hoc est, sentiebatur hypochondriū intentum, sed non sentiebatur durities, sed velut vacua distentio. Hoc oportet considerare hoc loco, diligentissimum Hippocratem, nunquam in febribus acutis omisisse hypochondriorum attrectationem, quam in prognostico commendauit, & merito quidem. Vix quippe vnquam occurrit vlla earum febrium quæ vehementer ardēt, vt per quas lingua exusta est, & quæ exeunt de vētre torrefacta, quin aliquod internorum viscerum præcipuè patiatur, habeatq́ inflammationem, aut eam quàm phlegmonem Græci vocant, aut pro hac erysipelas, aut quam vocant phlogosim, hoc est, ardorem. Sentiunturque hæc, duritie, tumore, dolore, aut calore insigni in ea regione, qua, viscus affectum, locatum est, velut nūc Hermocrati hypochondrium erat intētum, quod, quia nō dicit vtrum fuerit, dextrum an sinistrum, cùm soleat vbi ambo intelligit, dicere hypochondria, alterum, idq́ dextrum magis consonum est intelligere, quia lingua erat exusta, & quæ exibant valde biliosa, quæ in hepar referre, sanguinis officinam, est consentaneum: & quia huius hypochondrij, quàm contrarij, tumor periculi plus affert. Sed quia non sentiebatur durum, licet intelligere, si quæ fuit phlegmone, fuisse in parte caua, aut fuisse exiguam, aut fuisse solum erysipelas, aut ardorem. Ita enim tumere potuerit pars fluxione, sine duritie. Atqui ego mox ac vstionem maximam in febricitante intueor, si phlegmonis internæ signa, quæ diligenter requiro, non apparent, de aliqua tamen tali affectione cogito, & eò curationis rationem dirigo. Surditas inquit, statim. Somni non inerant. Hæc duo signa phrenitica sunt, hoc est, phrenitim futuram significantia. De surditate video conceptam vulgo hanc opinionem, quæ in medicos etiam transfusa iam est, in morbis acutis bonum signum esse. Eos enim qui morituri sint, plus satis audire. Verùm hi ex quibusdam quæ re vera solent euenire, falsam assertionem colligunt, & Hippocrati ac Galeno valde repugnantem. Qui extenuati plurimùm, illæsa mente moriuntur, aut fortasse etiam læsa, auditorio tamen puro non occupato, multùm solent audire, vt mirentur qui adsunt. Quod in extenuationem partium pori auditorij, & nuditatem nerui, reiici rectè puto. Quanquam non raro qui adsunt mirantur, non quòd ægri plus aliis audiant, sed quòd eos audituros iam non putarent. Sed sit ita, quidam morientium audiant solito plus (nam id aliquando fieri non nego) cur tamen proinde surditas bonum signum putetur? Verum est etiam quosdam acutè febricitantium, quibus surditas superuenit, liberari fluente sanguine de naribus, alios fluxione alui, alios coxæ, & genu dolore, nihilominus surditas nihil boni præ se fert, nisi bonum signum haberi debet, quod significat periculum, quod modo aliquo possit æger euadere. Certè surditas, constante facultate significat phrenitidem imminere, debilitata, mortem. Si verò post phrenitidem, aut grauem alium capitis morbum, surditas succedat, prio-

ri morbo cessante, aut alleuato, & facultate non A debilitata, haberi possit bonum signum, quia poterit esse facta, abscedente materia ab interno cerebro ad externas eius partes, expectabunturq; tunc temporis à surditate parotides. Huic igitur cui surditas non in extremo superuenit, sed statim, signũ fuerit raptus bilis in caput, maximè sublato somno. Bilis enim in cerebro peruigilium, vt pituita veternum facit. Addit non valde siticulosum fuisse, quod in tanta febre duorum alterum significare poterat, corruptionem sensus, aut delirium. Nam B non dolere cùm sit causa dolendi in parte, nulla alia ex causa fieri potest, quàm aut quòd propria partis natura admodum sit corrupta, ac proinde in ea sensus, aut quòd mens, quam partibus omnibus, vt in controuersiarum libro quinto capite de sympathia, protopathia, antipathia & consensu, indicauimus, vt sentiant adesse oportet, sit per delirium auocata. Ac proinde & si patiatur non sentiat. Iuxta id quod in aphorismo dicitur, quicunq; parte aliqua dolentes omnino dolorem non sen- C tiunt iis mens ægrotat. Sensum statim non est consentaneum fuisse corruptum, sed cœpisse eum à principio mente capi, fuisseque hoc etiam signum phreniticum, vt priora. Exeuntia maximam biliosorum redundantiam significabant. Vrinæ enim erant crassæ rubræ, & deiectiones multæ, vstę. Vrinæ porrò repositæ non subsidebant, quòd agitationem magnam sanguinis biliosi significabat, ac proinde, hoc quoq; capiti minabatur. Itaque vrina simul significabat passionem calidam quæ hepati D aderat, colore, & quæ cerebro imminebat, perturbatione. Hæc à principio vsque ad quintum diem adfuerunt. Quinto vrinæ cœperunt apparere tenues, habentes suspensiones sublimes, quæ magis etiam quàm priores significauerunt phrenitidem. Nam cum semper mictæ essent crassæ & rubræ, repente factas esse tenues, quid aliud, quàm in contrarias & superiores partes rapta excramenta, significabat? Id enim significare solere tenues vrinas, dictum ab eodem Hippocrate est in aphoris- E mo, his verbis: Quibus vrinæ perspicuæ & albæ sunt, malæ: maximè in phreniticis si apparuerint. Iam verò suspensiones sublimes idem significabāt. Cùm enim non ob manifestam coctionem fierent, vt nubes bonæ solent, constat flatum multum in causa fuisse, qui crudum succum efferret. Merito ergo eadem die ad noctem mente commotus est, durauitque hæc commotio vsque ad vndecimum diem, quo, vt dicemus cœpit tranquillè resipiscere. Sed priora percurramus. Sexta, inquit, icteri- F cus est factus. Hoc in acuta febre ante septimum grauissimum esse in aphorismo dicitur, significabatq; phlegmonosi affectus hepatis magnitudinē: se.l & quia sexto, erat multò grauius. Omnibus enim euacuationibus & abscessibus infaustus est is dies. Quanquam aliquos etiam contingit, ictericos eo die factos, liberari, quod primo huius operis sectione secunda multis accidisse narrauit. Sed hic nullum aliud signum renuebat, omnia enim erant lethalia, & ea die omnia exacerbata sunt. & non re- G sipiscebat. Hoc dicit, quòd non fuerit delirium intercisum, vt per paraphrenitidem solet, sed perpetuum, vt per phrenitidem. Septimam transegit cum difficili tolerantia. omnia scilicet maleferens, & languescens. Vrinæ adhuc perseuerabant similes prioribus, tenues scilicet, vt & in sequentibus A vsq; ad vndecimam. In vndecima verò constituto omnia visa sunt leuata esse, non tamen leuata sunt reuera, sed peruigilium, anxietas, ac magnitudo, commutata cum comate, quod nihilo melius erat. Non enim minus somnus quàm vigilia, si modum excedit, malus est: fit enim aut debilitata facultate, adeò vt non possit vigilare, aut refrigerato, aut obstructo primo sensitiuo frigidis & pituitosis. Hic nō erat verisimile, cum tam multis signis mor- B bi merè biliosi, repentè pituitam cœpisse abundare, sed potius langore naturalis caloris, & debilitate facultatis, hominem iam hinc non potuisse vigilare. Vrinæ, specie mutata, redierunt ad crassas subrubras. Erant verò nunc infra tenues, hoc est in summo crassæ & perturbatæ, in imo minus crassæ, quasi pendente fæce, vt fieri solet in vini doliis, cum bullit mustum. Has vrinas putat Galen. mediocres fuisse, ac proinde, ob contrarij inquam signi concursionem, tardatam fuisse hominis mor- C rem vsq; ad vigesimum septimum. Ego verò nihil boni puto præ se tulisse has vrinas: sed longè diuersas fuisse, ab illis quas in prognostico, longitudinem morbi & securitatem significare, dixit. Hæ enim erant perturbatæ sine subrubro sedimento, infima parte tenuiores, quas arbitror significasse exusti sanguinis perturbationem, cum crassioris flatus redundantia. Neq; mirum durasse hominem vsq; ad vigesimum septimum. Nam cum duplex sit moriendi modus, & alij moriantur vi morbo- D rum perempti, alij seorsim extincta facultate, illi breuius, hi tardius mori solent, contingitq; mirari sępe medicos, quod post signa desperationis, tàdiu vita producatur. Nimirum extinctio facultatis, non afferente morbo repentinum casum, magis producitur, quàm atroces morbi solent. Hic autem Hermocrates à quinto vsque ad vndecimum phrenitide tenebatur, iam inde soluta phrenitide naturalis calor sensim elanguit. Addit, resipiscebat tranquillè, hoc est, in quietudine deposita redibat E ad mētem aliquando, quia iam hinc fuit delirium intercisum vsque ad diem quatuordecimum, quo omnia intelligebat, liber iam omnino à delirio. Consideratione dignum est, post diem septimum non amplius facere mentionem Hippocratem singulorum dierum, sed vndecimi, quatuordecimi, decimiseptimi, vigesimi, vigesimi quarti, & vigesimi septimi. Nimirum hi sunt quaternarij, qui in primis sunt contemplabiles in morbis acutis, & afferunt insignes mutationes, & singulorum mu- F tationes indicant mutationes alias, in sequentibus proximè. Verùm vndecima viderentur alleuata omnia, decima quarta attulit mutationem maiorem, quia à febre fuit liberatus. Addit, non sudauit, quod non de sudore solo intelligi debet, sed de omni alia euacuatione, quasi diceret, liberatus est à febre, tamen non habuit euacuationem aliquam, qua febris solueretur. Nominat autem fortasse sudorem, quòd hic ardentibus febribus sit familiaris euacuatio. Sed quorsum hæc dicit Hippocra- G tes? non enim videbatur referre, narrare, quæ non acciderunt, sed quæ acciderũt Hermocrati. Certè, vt insinuaret causam, qua non est soluta febris tutò, sed habitura proximo quaternario recidiuam. Nam quò tuta habeatur iudicatio, debet fieri cum signis cōcoctionis, & euacuatione idonea pro morbi ratio-

bi ratione: quæ aliter fit, præter rationem fit: quare non est ei fidendum, vtpote bono quod præter rationem euenit. Cùm ergo Hermocrates neque concoctionis signa, neque sudorem, aut aliam euacuationem habuerit (nam inquit, non sudauit, & vrinæ similes dictis,) quiuis medicus solertiæ particeps, iudicationem habuisset suspectam, timuissetq. recidiuam. Sed qui valde solers esset, mortem etiam timeret, ab eo morbo, qui videretur esse solutus. Perinde enim iudicaret, ac si non esset febris soluta. Cùm vero nondum essent concoctionis signa, & antecessissent signa tantæ debilitatis, vt per impotentiam comate esset tentatus, timeri debuit, ne non posset durare virtus donec morbus coqueretur, maximè cùm signa contraria concoctioni apparere cœpissent, in vrina, non solum cruditatis. Subleuatus autem adeò est, vt febre liber dormiret: dormiret scilicet sine sopore, & omnia intelligeret. Sed contingit hìc dubitare, qui fieri posit (videtur enim id admirationem parere) vt qui re vera sunt propiores morti, videantur habere melius, & a febribus, & doloribus, & anxietate liberari. Triplex autem mihi nunc succurrit ratio. Quibusdam emoriente sensu per partes internas, & cessantibus concoctionibus remittuntur dolores & febres vt incipiente gangræna in parte inflammata solet contingere: quibusdam naturalis facultas præ debilitate cessat excrementa mouere, ea verò quieta, quàm mota, quantumuis putrescant, minores dolores faciunt, quia minus occurrunt nouis partibus. & minores febres, quia minùs summittunt ad principes partes. Quibusdam etiam abscedunt excrementa à partibus principibus ad tempus, extremos conatus apponente facultate. Hoc mihi persuadeo factum in Hermocrate à die quatuordecimo vsq; ad 17. quia dormiuit, & intelligebat omnia, quod liberati aliquantisper cerebri magis, quam corruptæ naturæ esse videbatur. Decimo septimu rediit & calefactus est homo, hoc est febre correptus. Et sequentibus diebus vsq; ad vigesimum fuit febris acuta, vrinæ nihil habuerunt boni, sed mutatæ in crudiores fuerunt. Iam hinc tenues. Nihilominus vigesima rursum est iudicat[illegible], & liber [illegible]us à febre, [illegible] febris [illegible]. multò magis quam prior in extinctionem caloris referenda fuit. Nam vrina fuit tenuis, & neq; nunc sudauit. Itaque neque concoctionem neque euacuationem habuit, & præterea neque cibum neq; potum appetebat, cum vtroque indigeret, & non deliraret. Quantum ergo periculi præ se ferret non fitire illa indicant, quod mente constabat, & loqui non poterat lingua arida, id est, non poterat loqui præ linguæ ariditate: supererat enim vt casus facultatis esset. Quam coniecturam confirmabat, quòd etiam dormiebat soporosus, cum ergo tam lethalis causa esset, non soluta, sed extincta febris, circa vigesimam quartam rursum calefactus est, & aluus humectata, fluentibus multis tenuibus per debilitatem, cessante iam retentione, vt in moribundis (qualis postremò hoc quaternario Hermocrates fuit) fieri solet. Et sequentibus vsq; ad fatalem diem, febris acuta, & lingua combusta. Quare vigesima septima mortua est: vltimo die mensis lunaris. Quem proinde ego finem morborum acutorum esse existimo, tametsi Galenus vigesimum, & Hippocrates, quatuordecimum aliquando statuat. Reliqua dicit Hippocrates velut epilogum faciens & in summa redigens, quæ maximè notari oportuit in tota hac historia. Hæc scilicet, surditatem huic semper à principio perseuerasse, de qua primo prædictionum ita scriptum est: Surditas in acutis & turbulentis succedens, mala. Vrinæ fuerunt semper, aut crassæ & rubræ non subsidentes, aut tenues & decolores, & sublimes, suspensiones habentes: & gustare non poterat, neq; cibum enim neq; potum appetebat. Addit π. ε. δ. κ. ζ. θ. quas notas continere hęc, πιθανὸν ἐξιόντων διαχωρημάτων. κ. ζ. θάνατος, id est, probabile, exeuntibus deiectionibus, vigesimo septimo mortem accidisse. Constat ex morbi fine respondente literę vltimæ, & numero respondente proximis, & ex communi explicatione literæ primæ, & ex modo moriendi, fluente iam aluo, & omnino dissipata vi, qui reliquis literis cógruit. Quanquam Galeno magis placet pro ε. dicere ἐπισχεθέντων, id est, suppressis, putatq; die 27. suppressis deiectionibus 24. cœperant, obiisse. id vero Hippocrates non narrauerat, & his literis nihil noui solet narrationi addere, sed quæ dicta sunt literis notare. Accedit locus ex primo prædictionis, qui cum hoc adeò consonat, vt eadem omnino res narrari videatur, & literas in meam expositionem trahit. Nam ita habet, surditas, & vrinæ non subsidentes valdę rubicundæ, innatantes, mentis emotionem portendunt. His morbo regio corripi malum est. Mala etiam est, & ex morbo regio stoliditas. Hos voce priuari sed sentientes esse contingit, venterq; arbitror his copiosè fluit, vt Hermippo accidit, vnde obiit. Ferè eadem videtur narrare accidisse illic Hermippo, quæ hìc Hermocrati, vt mihi contigerit dubitare, an forte hic vocatus fuerit Hermocrates Hermippus, fueritq. eiusdē vtrobiq; facta mentio. Tamen illic dicit ex fluxu obiisse, quare & hic eonsco magis cōsentaneum intelligere ἐξιόντων quã ἐπισχεθέντων διαχωρημάτων. Nam etsi Galenus censet librum prædictionum non esse Hippocratis vtpote minus, quàm aphorismos, & librum prognostici, elaboratum, ego tametsi minus elaboratū, ac proinde minus dignum fide esse video, nō proinde despero scriptum ab eo viro esse, quem video nō tantum scripsisse, quæ firma iam & rara esse putaret, sed quædam solùm, vt obseruationes, quædam vt assertiones. Huiusmodi sunt quæ hi libri Epidemion continent, nondum satis experimentis confirmata, sed cum quadam suspicione probabili. Huiusmodi etiam quę in libro prædictionum scripsit, non quasi ita statuenda, sed quasi examinanda magis (scribebat verò fortasse sibi soli hæc & illa) quędam verò vt experimentis iam exploratissima, & rationibus confirmata satis, vt quæ in aphorismis & prognostico. Itaq; mediocrem quēdam modum doctrinæ mihi videtur tenuisse in libro prædictionum, eios quem in his de morbis popularibus, & in illis, aphorismorum, ac prognostici. Hîc enim maxima ex parte agit tantum historicum, in aphorismis & prognosticis, certus iam rerum, agit doctorem, in libro prædictionum de multis, velut inuestigans, dubitat. Quare is liber nnu habuerit aliis parem fidem, fuerit tamen fortasse in eiusdem Hippocratis scriniis, & ab eodem scriptus.

Tertius ægrotus.

QVi decumbebat in horto Dealcis, capitis grauitatem, & in dextro tempore dolorē habebat multo tempore. Ex occasione autem ignis corripuit, decubuit. Secunda, ex sinistra exiguum fluxit meri sanguinis, à ventre autem stercora bene exierunt: vrina tenues, varia, suspensionem habentes minutatim, velut farina crassioris, genituræ similes. Tertia febris acuta, excretiones nigræ, tenues, spumosæ; subsidentia liuida deiectionibus, caro premebatur, difficulter surgebat, vrinis subsidentia liuida subuiscosa. Quarta, euomuit biliosa, flaua, exigua, paulo post æruginosa. Ex sinistra exiguum merum effluxit. Deiectiones similes, vrina similes, exudauit circa caput & clauiculam. Splen eleuatus est, femoris dolor, secundum rectitudinem, hypochondrij dextri contentio submollis. Nocte non dormiuit, delirauit aliquantulum. Quinta deiectiones plures, nigræ, spumosæ, subsidentia nigra deiectionibus, noctem non dormiuit, delirauit. Sexta, deiectiones nigræ, pingues, viscidæ, fœtidæ, dormiuit, intelligebat omnia. Septima lingua sicca, siticulosa, non dormiuit, delirauit, vrinæ tenues non boni coloris. Octaua, deiectiones nigræ, exiguæ, cōsistentes, dormiuit, intelligebat, siticulosus non valde. Nona riguit, febris acuta, sudauit, frigus, mente motus est, dextro oculo distortus est, lingua arida, siticulosus, insomnis. Decima, eadem. Vndecima, intelligebat semper omnia, sine febre, dormiuit, vrina tenues circa iudicationem, duos dies fuit sine febre, rediit quatuor decima, statim autem noctem non dormiuit, mente motus est, omnino delirauit. Decimaquinta, vrina turbata, vt ex iis quæ subsederunt fit, cum fuerint agitata. Febris acuta, omnino delirauit, non dormiuit. Genua & tibias cum dolore habebat, à ventre autem, glande apposita, nigra stercora exierunt. Decimasexta vrina tenues, habebant autem quod in eis ferebatur nebulosum. Delirauit. Decimaseptima summo mane extrema frigida, contegebatur. Febris acuta. Sudauit per totum, leuatus est, intelligebat magis, non est à febre liberatus, siticulosus, vomuit biliosa flaua pauca. A ventre autem stercora exierunt. Paulò autem post, nigra, pauca, tenuia, vrina tenues, non boni coloris. Decima octaua, non intelligebat. Soporosus. Decima nona eadem, vrina tenues. Vigesima dormiuit, intelligebat omnia, sudauit sine febre. Non sitiuit. Vrina autem tenues. Vigesima prima parum delirauit, parum sitiebat, hypochondrij dolor, & circa vmbilicum palpitatio vsque in finem. Vigesima quarta vrinis hypostasis, intelligebat omnia. Vigesima septima coxæ dextræ dolor. Vrina tenues; & habebant subsidentiam. Alia autem habebant conuenientissima. Vigesima nona dextri oculi dolor, vrina tenues. Quadragesima egessit pituitosa alba aliquanto plura, sudauit multum. Ex toto perfectè iudicatus est.

¶ Morbus hic acutus fuit, quiq; hominem intra finem acutorum interemisset, nisi forte eum contigisset esse robustissimum, quod cum esset, factum est, vt morbus, qui neq; finiri potuerit, ob multam, variam, & cōcoctu difficilem materiam intra suos fines, neq; hominem interimere ob eius firmitudinem, decidens ex acuto, quadragesimum diem attigerit, qui iudicatorius est acutorum ex decidentia. Miretur itaq; aliquis percurrens signa lethalia, quæ omnibus fere diebus apparuerunt, significantia partim multam, partim variam & crassam, partim malignam materiam, partim etiam membrorum principum affectionem, non interiisse hominem. Cuius causa puto, hanc narrationem incepisse, ab ea dispositione, quæ febrem antecessit, quam vocare solemus neutram dispositionem, & monuisse hominem ex occasione cœpisse febricitare. Nimirum occasio vocatur causa procatarctica, seu manifesta. Dicit ergo habuisse hunc capitis grauitatem, & in dextro tempore dolorem diu, & cum ita haberet, ex occasione, vt ex ira, aut longa mora in sole, aut vini potu, aut causa aliqua tali, cœpisse febricitare. Sed quid intererat hæc monere? Maximè cum non dicat quæ occasio fuerit? Certè capitis grauitas & temporis significabant plenum esse hominem, præcipuè secundum caput multis succis (dolere enim solet caput cum grauitatis sensu ex ea abundantia, præcipuè secundum tempora, ob notatu digna vasa quæ eo loco sunt, & multam carnem, & neruos, & ossium commissuras) ac proinde paratum esse in morbum, timeriq; debere capiti, ac præcipuè dextræ illius parti, quia vt in aphorismo dicitur, si quæ pars ante morbum doluit in eam morbus firmatur. Quia ergo paratus erat, quæcunque occasio accederet, potuit in febrem acutam incidere: eam verò, quòd ex occasione fieret, minus periculosam esse, quàm foret alioqui, erat consentaneum: quia vt in commentario in prognosticum satis iam diximus, ac monstrauimus, procatarcticæ causæ præsagiis omnibus detrahunt, atq; lethalia ex occasione facta, minus lethalia sunt, quàm aliter. Potuit ergo non mori ex morbo, qui toto ferè tempore morbi acuti, videbatur lethalis, quòd homo esset robustus, & ex occasione cœperit ægrotare. Potuerit verò ea occasio facere morbum in homine, & si robusto, parato tamen. Robustum verò natura, paratum esse, & dispositione neutra teneri, non mirum. Aut si quis miretur, legens quæ Hippocrates dicit innumeris in locis, maximè in initio primi libri de dicta, desinet mirari. Ibi enim monstrat fieri non posse, quin homo paulatim congerat morborum causas, & ex quibusdam interuallis ægrotet. Sed videamus sigillatim quæ huic homini acciderunt. Die prima ex occasione cœpit febricitare & igne correptus decubuit: secunda fluxit ex nare

sinistra

sinistra exiguum meri sanguinis. Quod quidem A iam hinc significabat, fine robusta facultate, mortem, cum ea, difficile iudicium. Nam omni ratione vituperãda fuit euacuatio, & quia secunda die (dictum enim erat antea Hippocr. iudicationes ne sta tim appareant) & quia fluxit exiguum. Cum enim id in omni euacuatione tentata vituperetur, in sanguinis stillis vituperatur maximè, primo prædictionum, neq; immerito. Quod enim aliæ euacuationes tentatæ significant aliis in partibus, puta, morbum malignum & debilitatem, hoc, hæc to capite B Sed & quod id exiguum fuit meri sanguinis. Merus enim sanguis dicitur, qui sine sero & pituita (his enim diluitur, vt aqua vinum) crassus & niger, is verò significabat malignam qualitatem. Ex omnibus enim tēperatam amat sanguis. Sed & quòd ex nare sinistra, doluerat enim tempus dextrum, quare tentata iam sine rectitudine euacuatio debilitatem facultatis, & multis in partibus abundantem, maligni morbi causam, significabat. Illud vnũ habuit bonum ea dies quòd stercura à ventre be- C nè exierunt. Vrinæ enim satis malæ fuerunt, tenues enim & variæ, id est, non æque tenues, sed variæ per partes, aut etiam fortasse coloribus variegatæ, & minotatim habentes suspensionem, quę quidem referebat farinas crassiores, & genituræ partes, & crudorum succorum, vt febris exultorum, redundanti in significabat. Tertia die fuit febris acuta, excretiones ex aluo nigræ tenues & spumosæ, referentes redundantem bilis vstæ, & flatum perturbantem succos. Spumosæ enim deiectiones D aliquando fiunt præ feruore, vt in ollis spuma, & tales cnmitatur colliquatio & pinguedo, suntq; simul spumosæ & pingues: aliquando fiunt redundantia flatus, quæ & ipsæ pessimæ sunt in acutis febribus, quia significant perturbari sanguinem flatu per totas venas & arterias, id quod capiti signi..at adesse, aut affuturum esse malum. Huic vtra causa spumosæ deiectionis affuit, nam erat ea dies febris acuta, & non multò post delirauit. Vrinę quia tenues erant, habebant subsidentiam, partem E scilicet crassiorem quæ subsidebat. Eam dicit fuisse liuidam. Qui color omnium deterrimus esse censetur, quia semper putatur esse extinctionis naturalis caloris soboles, adeò vt nunquam putetur bene ac salubriter exire posse. Quare mirum est, si liuida tam citò exierũt homini superuicturo, & morbo tam longo. Ac fortasse temisse nigra erant hæc, magis, quàm liuida, aut liuoris illa species, ex mixtione excrementorum aliorum colorum, nascebatur. Caro inquit premebatur. Hoc quoq; ex pitui- F ta erat, aut pituitoso sanguine, qui ante febrē nondum putrescens, grauabat tantùm, tam putrescens fecit carum. Difficulter surgebat, vt caro pressos, & vt pondus alienum toto corpore, ex multitudine excrementorum, sentiens. Vrinis erat subsidentia liuida, & subuiscosa, facta arbitror mixtione pituitæ & nigræ bilis, hac prętante remissam quandam ni..ntiem, illa lenturem. Quarta die euomuit bilis flaua exigua, pau'ò pòst æruginosa, quas vomitiones in prognostico vituperat, vtpote meraciores, & magnum recessum à mediocri temperamentn. quod natura partium amat, significantes. Ex sinistra nare exiguum merum sanguinis effluxit. Quod quidem & secundo sic factum fuerat cũ mala significatione, sed nunc illud etiam mali accessit, quòd quarto die euenit. Id enim etiam per se vituperatur primo prædictionum in 1. itiu, vt ita scriptum est: Stillatio è naribus his p tnciosa, tum aliàs, tum si quarto cœperit die. Nec sane citra causam, quodcunq; enim signum graue die iudicatoriu grauius est. Dies autem quartus est primus impetus, eorum qui mouentur per pares, & quod ad cœlestem causam attinet, primus eorum qui magnam vim habent. Primi enim quaternarij finis. Vrinæ & deiectiones fuerunt similes iis quæ in die tertio, sudauit, circa caput & clauiculã: quod sudoris genus potest duo significare, aut exolutionem innati calidi, in iis enim qui animo linquuntur fieri solet) aut redundantiam excrementorum in sublimibus partibus, quia vbi sudor ibi morbus, vt in aphorismo dicitur. Atqui nunc, hanc secundã sudoris eius causam, verisimile est fuisse, cum tam mu'ta signa sint, vel ante morbum, multitudinis in capite. Splen eleuatus, & femoris dolor secundum rectitudinem, hoc est sinistri. Hunc solum abscessum commendat Galenus inter ea quæ quarto die apparuerunt. Mihi verò & hic videtur malam significationem præstitisse, quia abscessus in febribus in prima eruptione non soluentes morbum, longitudinem morbi significant, vt in aphorismo dicitur. Constat vero vt hic abscessus non soluerit, neq; subleuauerit morbum. Quare quia abscessus, significauit longum fore morbum, vt euenit: quia verò ad lienem & sinistrum femur in sinistro etiã latere, ex quo etiam sanguis destillauit, magnã redundantiam excrementorum significabat. Sed & hypochondrium dextrum cōtentionem, mollem, hoc est, sine duritie quæ premendo digitis sentirĩ posset, habuit. Quod quidē significabat hepatis affectionem, quin & noctē fuit sine somno, & delirauit aliquantulum, quod pertinebat ad caput, vsq; adeò in omnes partes principes redundabant excrementa. & turgere nunnihil videbantur: atqui iam hinc fuit phrenitis. Neq; mirum, quia ante febrem etiam doluerat caput. Sed videamus quæ attulit dies quinta. Deiectiones plures, nigræ, spumosæ, & habentes subsidentiam nigram: ferè quales proximis diebus, & ob similes causas, quia & sine somno fuit nocte, & delirauit. Sexta fuerunt deiectiones etiam nigræ & pingues, & viscidæ, & fœtidæ. Nimirum significantes succum nigrum malignè putrescentem, cum colliquatione & mixtione aliqua crudioris pituitæ. Dormiuit & intelligebat omnia Fortasse liberatum ad tempus cerebrum est, inclinantibus ad inferna excrementis. Nam septima, qua vrinæ apparuerunt tenues non boni coloris, hoc est minus tinctæ colore, quàm naturales solent, & lingua sicca, & sitis maior, quæ recursum in superiora significare poterant, rursum non dormiuit, & delirauit. Octaua rursum videtur bilis superiora reliquisse, quia delectiones fueruot nigræ, & dormiuit, ac Intelligebat, nō valde siticulosus. Quod autem deiectiones nigræ fuerint exiguæ, & consistentes, vstio faciebat, & quòd bilis vsta quæ descendit cum fæcibus, non erat tanta, vt G fluere ac diluere fæces, sed vt tingere solùm posset. A nona die vsq; ad vndecimã peractum est iudicium quoddam, specie sanè, morbo satis accommodatum, rigore enim & sudore (quæ quidem iudicatio febribus ardẽbus satis cōmoda esse solet, vt in aphorismo dicitur) difficilę tamen fuit, & im-

perfectum. Difficile quidem malignitate sympto- A matum, imperfectum defectu euacuationum, quæ etsi liberare interim potuerunt, non ita tamen, vt non rediret citò febris. Nimirum ante concoctionem fuit iudicium, quod declarabant vrinæ, quæ tenues erant circa iudicationem. Cùm itaq; iudicatio duas partes habeat, difficultatem & laborem qui fit ob secretionem: & euacuationem, quæ secretioni succedit: illam habuit difficilem, puta rigorem, febrem acutam, frigus extremorum, maius delirium, oculi distortionem, ariditatem linguæ, B sitim, peruigilium: hanc insufficientem, puta sudorem, & insensilem euacuationem, & occultos in aliquas internas partes abscessus. Nam sine his, ob sudorem noni & decimi diei, non adeò conualuisset vndecimo, vt sine febre & delirio dormierit. Est hic notatu dignum, quòd oculi etiã distortio, quæ conuulsiuum tantùm signum esse solet, fuit huic iudicatorium: humore qui secernebatur, vt ex sudaretur, interim musculum oculi penetrãte. Duos dies fuit sine febre, rediit quatuordecimo, vno sci- C licet quaternario à die quo intermisit, atq; die, per se primæ notæ inter decretorios: talibus verò diebus omnes insignes morborum mutationes, & bonæ & malæ, fieri consueuerunt. Rediit verò cum febre acuta phrenitis, delirauit enim rursum, & sine somno fuit. Neq; sanè solum ante hûc diem fuerant delirij interruptiones, sed neque reliquis diebus æquè semper delirauit. Quod fortasse dubitet aliquis quo pacto fieri posśit, cum hanc phrenitidẽ fuisse concedamus, & phrenitidem perpetuum de- D lirium esse, inter omnes medicos conueniat. Sed scias, vix vllam esse phrenitidem, per quam nulla interruptio delirij fiat, & ne tantillum ægrotus ad mentem redeat: nihilominus verè ac propriè delirium perpetuum appellari: quod non habet intermissiones certas, & ex statis periodis. Velut profectò hunc ægrotum febre continua laborasse nemo negauit (nun enim intermittente, cùm neque quotidiana, neq; tertiana, neque quartana) tametsi duos dies sine febre fuit. Nimirum illa interruptio E non fuit ex propria morbi figura, vt in intermittentibus, sed ex casu contingentibus iudicationibus imperfectis: ita de perpetuo delirio phrenitidis sentiendum est. Vrina turbata decimiquinti diei, cruditatis succorũ, & morbi capitis nota erat. Nam ita dicitur in aphorismo: Quibus vrinæ perturbatæ, quales sunt iumentorum, iis dolor capitis adest aut aderit. Eadem die tentauit natura abscessum ad inferiora, qui tamen nõ processit, & dolore genuum & tibiarum iudicatus est. A ventre autem F (inquit) glande apposita nigra stercora prodierũt. Sed quorsum nunc dicit glande apposita, cùm nõ cœperit narrare auxilia, quibus ad morbos vtebatur, sed quæ ęgrotis euenerũt, & sponte facta sunt? Nunquid sola glande vsus est Hippocrates in toto hoc morbo? non sanè. Sed dicit apposita glande, vt insinuet fuisse aluum suppressam ea die, & indiguisse glande, aut etiam fortasse quòd commendet assiduam curam exonerandi ventrem, glandibus, aut clysteribus. Id enim nisi sponte alius effluat, G nunquam omittendum est, vtpote sine noxa vtile. Quanquam neq; hoc ita accipiẽdum est, vt crebrò diuq; non expectantes naturales euacuationes, vtamur illis instrumentis. Assuescit enim natura illis, & impotentior in reliquum fit, & eiusdem opis indigua: sed tũc solùm cùm natura cessat, aut cùm occasionibus quibusdam ipsam iuuare opus est. Decima sexta, mutata est vrinarum species, factęq; sunt tenues, & continentes quiddam nubilosum & turbidum, cruditatis quidem signa nõ minoris, sed maioris etiam, quàm turbidę. Decima septima, vtpote finis huius extremi quaternarij, & recidiuæ quæ à quatuordecima cœpit, attulit iudicationem aliam difficilem, & imperfectam, aliqua ex parte similem ei quę die nona incepit. Nam illa die habuit rigorem, febrem & sudorem, hac habuit febrem & sudorem, & pro rigore solùm frigus, quale fieri solet per febres pituitosiores, vt meritò putemus, talem fuisse partem succi, qui ea die motus est. Sed mirum in modum nos potest admonere hic ęgrotus, ne leuiter & ex quacunq; occasione de morbi exitu, aut constitutione, aut etiam figura propria, sententiam feramus, aut bene iam conceptam mutemus. Sed tardiores in ferendis sententiis, expectemus singulorum exitus. Quotus enim quisque non affirmasset nona die, atq; hac etiam decima septima, illa quidem tertianam exquisitam, hac verò, quotidianam aut tertianam non exquisitam esse factam, abiisseq; iam cũtinuam febrem in intermittẽtem, aut factam duplicis febris complicationem? Quorum neutrum euenit, sed fuit vtraque iudicatio quædã, imperfecta, sanè etiam hæc. Nam etsi leuatus est, & intelligebat magis, tamẽ non est à febre liberatus, & fuit siticulosus plus etiam quã ante, quod verisimile est fecisse bilem in ventriculum irruentem. Nam vomuit biliosa flaua pauca, à ventre exierũt stercora in primis, hoc est, cibotũ in fæces, & paulò pòst nigra pauca, tenuia, ex bile atra. Vrinæ fuerunt tenues non boni coloris, hoc est, albæ & tenues, quæ maximæ cruditatis sunt. Proinde iudicatio proxima imperfecta fuit, & morbus quasi denuò inchoatus, & denuò auctus, vsq; ad vigesimum, quo rursum iudicationẽ aliam imperfectam recepit, vsq; adeò per singulos quaternarios videtur malum rediisse ad principium, habuisseq; multa principia, atq; reliqua etiam tempora. Nam decima octaua iam non intelligebat soporosus, & decima nona eadem, & vigesima dormiuit, intelligebat omnia, sudauit, & fuit sine febre. Sed considera quàm attentè omnia narret Hippocrates qui cùm dixerit eum fuisse decima octaua, ac nona soporosum, dicit vigesima dormisse: quasi sopor, nõ sit somnus, sed impotentia vigilandi, aut somnus cum addito, puta præter naturam. Excitatus verò medicus facilè distinguet à sopore somnum, ille enim grauis, & ex quo difficilè excitãtur, aut si non excitantur difficilè, tamen excitati malè redeunt ad sese, & vigilant. Quin potius non nisi magna vi contineri possunt vigiles, & somno terrentur, aut cõuulsiuis motibus tentantur, aut pulsus concidunt, & refrigerãtur extrema, & colorem viuidum faciei amittunt, aliquando febres augentur plurimùm, vt de his verè scriptum ab Hippoc. sit, somnum laborem facere: dormientibus verò sine sopore nihil tale accidit, sed contraria omnia. Itaq; hoc modo dormiuit die vigesima, qua & sine febre mansit, & non sitiuit. Sed cur non fuit hæc iudicatio satis fida, & sine recidiua? Nam quia sine febre fuit homo, ea videbatur esse perfecta, quia nõ sitit, videbatur manere sine signis recidiuæ, sitim enim intus relictam dicet Hippocr. 6. huius operis,

præcipuum signum esse reliquiarum praui humoris à quo timere debeamus recidiuam. His accedebat, vt fides tribueretur iudicationi, dies, qui optimè iudicatorius est. Ita est sanè, hæc omnia aderàt, sed deerant signa concoctionis, sine quibus nulla iudicatio fida esse potest. Quod vt innueret Hippocrates, addit, vrinę autem tenues, & proxima die, puta decimanona, dixerat, vrioæ teoues. Proinde redit mox malum, & nihilo mitius quàm antea, & si vergerc iam ad inferna magna ex parte succi cœperunt, quanquam portiones quædam exiguę sursum fuerunt elatæ. Nimirum non tam est tota materia, aut voo genere euacuationis pulsa, aut in vnā partem, quàm per multas euacuationes, & in multas partes, pulsa, & dissipata. Vigesima prima redit delirium, & sitis, & si vtrumq; parum. Hypochondrij dolor, aut totius aut certè dextri, & palpitatio circa vmbilicum. Vigesima quarta, vt per omoes quaternarios consueuerat, mutationem in melius fecit, habens in vrina hypostasim (non quidem quantum suspicor, optimam & quæ concoctionis perfectæ esse dicitur, sed multam crassam & ex succis crudis) & intelligebat omnia. Vigesima septima, quę alio quaternario distat à vigesima quarta, attulit aliam iudicationem, partim per abscessum ad coxam dextram, partim euacuatione vrinæ tenuis, multę, & habentis multam subsidentiam. Sed considera, vt euenerint abscessus postremi huic secundum rectitudinem, & secundum rationem, responderintq; initio principio. Nam vt in quinta sectione libri secundi dixit Hippocrates, si caput doluerit descendit ad pectus, deinde ad hypochondria, postea ad coxam. Huic caput primùm, hypochondrium deinde doluit, & circa vmbilicum palpitauit, deinde coxa. Tempus quidem dextrum & hypochondrium dextrum, ac dextra coxa. Palpitationem docet Galenus in commentario prognostici, non aliter ac pulsum in hypochondriis, significare deli ium, aut perturbatiooem. Vtrumque quidem erat io hoc ægroto, delirabat enim, & ægrotabat cum periculo, quod perturbationem facit. Si autem palpitatio erat hæc, & non pulsus, haud dubiè fiebat flatu aliquo fumoso quęrente exitū, atqui fortasse illemet, illatus in caput, fecit dolorem dextri oculi, qui vigesima nona hominem vexauit, & eadem die finitus est, & reliqua omnia fuerunt à die vigesima septima conuenientissima. Scilicet fuit sine febre, sine delirio, sine sopore, aut peruigilio, sine siti magna, aut magno fastidio, & aliis huiusmodi. Sed neq; hæc omnia satis fuerunt, vt homo integrè liberaretur, neq; hæc iudicatio perfecta fuit, quia adhuc vrinæ tenoes. Sed reliquum tempus mitiùs ægrotans transegit vsq; ad quadragesimum, qui est finis morborum acutorum ex decidentia. Et tunc habuit deiectiones copiosas & albas, atq; sudorem: illis crassa, hoc tenuia, euacuata sunt. Et homo perpurgatus. Sed hic quoque ægrotus confirmat, quod ego antea dixi, finem morborum acutorum esse integrum lunæ mensem. Nam vsq; ad vigesimum nonum, fuit huic morbo acuties.

Sectio secunda.

Quartus ægrotus.

IN Thaso Philistes caput dolebat multo tempore, atq; nonnunquam etiam subsoporosus decubuit. Ex potationibus verò febribus continuis factis, dolor exacerbatus est. Nocte incaluit primùm. Prima die vomuit biliosa exigua, flaua primùm, post hæc æruginosa plus. A ventre stercora fluxerunt. Noctem difficulter tulit: secunda surditas. Febris acuta. Hypochondrium dextrum intentum est. Repebat in interna. Vrinæ tenues pellucidæ. Habebat appendiculum semini simile, parum insaniuit, circa medium diei. Tertium difficulter tulit. Quarta conuulsiones, exacerbata sunt omnia. Quinta manè, obiit.

PHilistes paratus erat ad graues morbos capitis. Nam dolorem capitis multò tempore habebat, & aliquando subsoporosus decumbebat. Quæ duo redundantiam sanguinis crudioris significant, & vsus vini largiori potu incidit in febrem continuam & dolor exacerbatus est. Atqui fortasse dolor & sopor, quæ multò ante febrem acciderunt, ex assiduo vini potu nascebātur, quòd homo vinosus esset, aliquando verò potu aliquo solitò largiori, eum febricitauit. Fortasse illa ob alias causas acciderūt, & potus insolitus febrem fecit, & dolorem auxit. Vtcunq; hic habuerit, grauis febricitandi causa, parato homini, superuenit. Quo factū est, vt grauiter, acute scilicet, & lethaliter, ægrotauerit. Et eueneruni sanè omnia, vt talis causa oata erat facere. Euomuit enim prima die biliosa, primùm flaua, deinde æruginosa, bile scilicet admodum flaua. Noctem tulit difficulter crescente vstione. Secunda die surditas, bile cum vinu irruente in caput. Febris eadem ratione acuta. Hypochondrium dextrum intentum est, & repebat in interna, quasi retractum in internas, & superiores partes, quæ sunt io thorace sub costis: quod etiam succorum in superna irruentium indicium erat. Nam cùm hepar sit venarum radix, & succorum foos, cum succi, vt plenis canalibus, per venas in superiora feruntur, turgent venæ, & distentæ retrahi faciunt sursum hepar. Vrinæ erant tenues & pellucidæ, habentes appendiculum semini simile: colore & substantia propria significātes cruditatem, & raptum in caput: contentu verò, vstionem crudi succi. Insaniuit parum circa medium diei, & tertiam diem tulit difficulter, crescente cum reliquis delirio. Meritò sanè. Nam vt in primo prædictionum scriptū est, qui in capitis doloribus æruginosos vomitus habent, vigilantq; cum surditate, citò & vehementer insaniunt: quarta die acciderunt conuulsiones, quas si vomitus æruginosi solùm apparuissent, suspicaretur aliquis consensum cerebri cum ore ventriculi fuisse: verùm cùm surditas etiam apparuerit & delirium, consentaneum magis est fuisse propriam passionem cerebri, & neruorū, maximè, cùm vinum tantopere soleat neruos ten-

tare, & vt in aphorismo primo, quintæ particulæ dicitur, ebrij suleant conuulsi mori. Velut etiam hic, qui cum conuulsione mortuus est, quinta die mane. Meritò hoc quoq;. Quia morbus hic est acutissimus exactè, quales qui quarto die finiũtur. Nã & in aphorismo citato proximo dicitur, eos qui conuulsione corripiuntur, quatuor diebus perire.

Quintus ægrotus.

CHartonem qui decumbebat iuxta Demænetum, ex potu ignis corripuit: statim autem capitis grauitas dolorosa. Non dormiuit. Aluus turbata tenuibus, subbiliosis, tertia febris acuta, capitis tremor, maximè autem labij inferni, paulo antè, post rigor, conuulsiones, omnino delirauit. Noctem difficulter tulit. Quarta per quietem parum dormiuit, delirauit. Quinta laboriosè omnia exacerbata sunt. Delirium, difficulter tulit noctem, non dormiuit. Sexta per eadem. Septima superriguit, febris acuta, sudauit per totum, iudicatus est. Huic perpetuò ab aluo deiectiones biliosa, exiguæ, synceræ. Vrina tenues, boni coloris, appendiculum nebulosum habentes: circa octauam minxit melioris coloris vrinas, habentes hypostasim albam, exiguam. Resipiscebat, febre vacans, intermisit, nona rediit. Quatuordecima autem febris acuta, sudauit. Decimasexta vomuit biliosa flaua, satis multa. Decimaseptima superriguit, febris acuta, sudauit sine febre, iudicatus est. Vrina post recidiuam & iudicationem melioris coloris, subsidentiam habentes. Neq; delirauit in recidiua. Decimaoctaua incalescebat, parum insuper sitiebat. Vrina tenues. Appendiculum nebulosum. Parum delirauit. Circa decimam nonam à febre liber: circa ceruicem habebat dolorem. Vrinis subsidentia. Perfectè iudicatus est vigesima. π. χ. π υ. κ. υ.

¶ Hic quoque ex vino cœpit ægrotare, vt proximus ægrotus, ac proinde primis diebus babuit symptomata sæua, quæ vinum solet parere: verùm quia antea quàm in febrem incideret, non erat paratus ad grauem morbum capitis, vt ille, non est mortuus breui, sed euadens hæc vini symptomata, per mitiorem & salutarem morbum, ad vigesimum vsque diem processit, quò vt legitimo fine multorum morborum acutorum, liberatus est. Sed quæ habuit ex vino? Ignem, & capitis grauitatem dolor[illegible]m. Non do[illegible]miuit. Vinum quibusdam affert soporem, quibusdam peruigilium. Quibus non tam bilem vrit quæ pngere & siccare possit cerebrum, quàm vaporum multitudine replet somnum humiditate facit, quibus verò contra, facit peruigilium calore. Quod euenit puero illi, quem Galenus narrat, ex vini potu nunquam ampliùs dormiuisse. Sed & hic Cherton, ex vino non dormiuit, vsserat enim illi bilem, quod deiectiones etiam indicarunt. Nam aluus turbata est tenuibus sub biliosis. Tertia die febris etiam acuta fuit, & capitis tremor, maximè labij inferni, & paulò pòst, rigor, conuulsi[illegible]es, & delirium. Hæc omnia vino erant imputa[illegible]a, illud enim tremores & incontinẽtiam p[illegible]tium afferre solet, ob multam copiam vaporum replentium, & infirmantium neruos, rigores verò pungens partes sentientes cùm illud, tum bilis, quam reddit acriorem, & agiliorem: conuulsiones, pungens & occupans radices neruorum: delirium, perturbans mentis sedem. Hæc ergo omnia potuit his rationibus afferre Chertoni. Quanquam vbi dicit Hippocrates capitis tremor, suspicor id nomen dici de motibus conuulsiuis, quia addit, maximè autem labij inferni. Labium autem infernum conuulsiue moueri crebrò solet, tremere non nisi raro, inter loquendum. Sed si tremores illi conuulsiones fuerant capitis & labij, quas alias conuulsiones dicit, addens, conuulsiones? certè manuum, crurum, oculorum, palpebrarum, nasi, & aliarum partium. Hæc cùm habuisset die tertia, & noctem tulisset difficulter, auctis fortasse illis omnibus: quarta iam per quietem dormiuit parùm, hoc est, quieuit, & dormiuit nonnihil, tametsi delirauit hac quoque die. Nimirum factus est, ob dictam causam, phreniticus. Quinta laboriosè sunt omnia exacerbata, maximè delirium. Noctem tulit difficulter, non dormiuit: atque fortasse, quia non dormiuit. Duo enim hæc video huic ægroto accidisse, quod diebus imparibus habuit deteriùs, & quod his ipsis tulit noctes difficilius. Illud arbitror factum, quia morbus erat ex bile syncera tenui, talis autem per impares mouetur: hoc quia parum dormiebat. Grauius autem est laborare vigilem cùm dormire soleas, quàm interdiu, quia id etiam difficultatis accedit, quòd non dormias. Sexta eadem fuere, quanquam fortasse mitius. Septima iudicatus est, rigore, & nouo quodam feruore, & sudore superueniente, quasi superueniente febris tertianæ vnica accessione, sed aliud erat: nimirum rigor, de quo in aphorismo scriptum est, superuenire febri ardenti, & eam soluere. Optimum verò est rigori iudicatorio calorem & sudorem superuenire, quia sudor perficit motum, qui per rigorem inchoatur. Nimirum rigor fit excrementis à venis internis ad habitum corporis exeuntibus. Sudor ex habitu extra cutem. Dicit huic perpetuò exisse deiectiones biliosas exiguas, synceras, quales scilicet à principio inceperant, significãtes biliosam esse febrem. Vrinæ in hunc vsq; diem fuerant tenues boni coloris, tales videntur esse rufæ tenues, de quibus in prognostico dicit Hippocrates crudam ægrotationem significare. Nimirum sit tenuis cruditate: bonum colorem contrahit bilis flauæ portione exigua, quæ colorem sine crassitie tribuere possit. Sed fortasse hęc ne rufa quidem erat, sed coloris minus boni. Nam quo pacto quæ coloris essent optimi, factæ fuissent die octaua, melioris? Quare videntur die septima fuisse tenues, coloris non mali, quę cruditatem significant maiorem etiam quàm rufa tenuis. Et habebant appendiculum nebulosum, hoc est, obscurum & turbidum. Iam hinc cœperunt vrinæ mutationem in concoctiores facere, vsq; ad decimumseptimum. Nam octaua die fuerunt

runt vrinæ melioris coloris, habentes hypostasim albam exiguam, itaq; colore sunt factæ meliores & hypostasi, quia pro nebuloso & turbido habere cœperunt sedimentum candidum, illud tamen tenue & exiguum. De substantia, quandoquidem nihil dicit, intelligere oportet fuisse quales priùs, tenues scilicet. & totum hunc diem resipuit vacans febre, quæ cum soluta esset die septima, octaua intermisit: tamen mox rediit nona die, quia sine signis concoctionis, quæ iudicationem possent satis firmare, intermiserat. Atqui recidiua vsq; ad decimumseptimum durauit, quanquam quatuordecimo cœpit imperfectè iudicari (est enim notatu dignissimum, vt omnes dies contemplabiles afferant insignes mutationes) nam ea die facta est febris acutior & sudauit, processit tamen febris, & decimasexta (fortasse incipiente iam motu decimæ septimæ) vomuit biliosa, flaua, satis multa. Decimaseptima superriguit, & febris acutior est facta, & sudauit, & iudicatus est, factusq; sine febre. Quapropter notare oportet, per totum morbi decursum à principio, in quas partes inclinent euacuationes, nam tales debent spectari. Velut huic ægroto tertia die rigor accidit, septima, rigore febrem iudicauit: & rursum decimaseptima rigore iudicauit recidiuam. Atqui profectò nō solùm ad præscisionem iudicationis futuræ, refert notare, in quas partes excrementa inclinent, sed & ad curationem aliquando, quia illæmet euacuationes promouendæ sunt, si natura pigriùs mouet. Quia ab octaua vsq; ad decimamseptimam, vrinæ nullam, & aliorum accidentium exiguam mentionem fecerat. Addit, vrinæ post recidiuam & iudicationē, hoc est, postquàm facta iudicatione die septima cœpit recidiua die nona, semper fuerunt melioris coloris, & subsidentiam habentes: hoc est, tales semper perseuerauerunt, quales apparuerunt die octaua, neq; delirauit homo in tota recidiua. Verùm quia vrinæ, nondum processerunt ad concoctas, neq; hæc iudicatio carere potuit recidiua, sed die decimaoctaua visum est malum cœpisse denuo, nouo calore, & noua siti accedente, & vrinæ rursum crudiores: eædem enim quæ fuerant primis diebus, tenues cum appendiculo nubiloso. Non arbitror eadem materia facta crudiori, quæ coqui cœperat, sed portione alia denuo putrescente, & mota. In hac secunda recidiua parum delirauit. Circa decimamnonam factus est à febre liber. Supererat tamen quidam dolor circa ceruicem. Successit vrinis subsidentia, multa scilicet & crassa, qualis solet iis qui per vrinam purgantur, & iudicatus est perfectè vigesima. Dolorem illum ceruicis suspicor fuisse signum decretorium. Nimirum iudicatoriam euacuationem antecedit semper secretio, & in secretione dolores partium multarum. Nam si instat euacuatio aliqua, earum quæ per cutem aguntur, vt rigor, sudor, & insensilis euacuatio, exudantia excrementa de venis & arteriis in musculos, dolores excitant tensiuos, aut punctorios, vt sunt excrementa: si verò aliqua earum, quæ per internas vias vt ventres, vesicam, & vterum: confluunt excrementa ex corporis habitu in venas, maiores indè in vias euacuationum, transmittenda, &, cùm commeantibus excrementis, tùm, tumentibus venis, fiunt dolores partium. Quod in iis quibus instant menstruæ euacuationes, sæpe licet obseruare. Itaque dolor hic ceruicis ita fieret, duraretq; donec copia in vrinarias vias euingeretur. Sed quo pacto cessare potuit febris ante iudicationem? Certè vt bis iam desierat febris, homine nondum à morbo liberato, qui, si ante recidiuam euacuatio sufficiens materiæ, anteuertisset, potuit à recidiua præseruari, & liberari à morbo, cuius iam ante soluta esset febris, vt certè fit sæpè. Sed superest exponamus has literas π.χ.π.υ.κ.σ. primum π. significare πιθανὸν, id est, probabile, & vltimum σ σωτηρίαν, id est, salutem, indicatum est antea. Indicatum etiam penultimam literam significare numerum, quod hîc maximè respondet. κ enim significat vigesimum. Indicatum etiam hanc priorem, prioresve significare speciem euacuationis. Quod hic quoq; satis quadrat. nam π υ. significare solet πλῆθος οὔρων, hoc est, multitudine vrinæ. Hunc verò ita iudicatum esse, iam diximus. Vnde rursum constat subsidentiam illam vrinæ vigesimi diei fuisse copiosam & euacuatoriam, non indicatoriam solùm, vt exiguam illam quæ octaua die cœpit apparere. Voco indicatoriam, illam quæ ad agnoscendum materiæ concoctionem, & morbi tempus, consideratur: ad euacuationem autem nihil, aut omnino exiguum præstat: euacuatoriam verò eam quæ copiosa est, adeò vt magna materiæ pars vrina expurgetur. χ in multis codicibus non est, vbi tamen est, homini ægroti respondere videtur, quasi illis literis diceretur, probabile Cheriónem multitudine vrinæ vigesimo sanatum.

Sextus ægrotus.

EVryanactis filiam virginem ignis corripuit, erat autem omnino sine siti, non gustabat quidquam, à ventre pauca exierunt. Vrinæ tenues, exiguæ, non boni coloris. Incipiente autem febre circa sedem dolebat. Sexta autem die febre libera, non sudauit, iudicata est. Quod autem circa sedem, parum suppuratum est, & exiuit cum iudicatione: post iudicationem verò die septima riguit, parum quiddam incaluit, sudauit. Post iudicationem verò octaua die riguit non multùm, postea verò extrema frigida semper. Circa decimam post sudorem eum qui fiebat delirauit, & rursum citò resipuit. Dicebant autem, tam hæc pati, quò gustasset racemum. Intermittens autem, duodecima rursum delirauit, venter turbatus est, biliosis, paucis, & meris, tenuibus, mordacibus. Crebrò surgebat, à die autem qua delirauit posteriùs, mortua est die septima. Hæc autem incipiente morbo doluit fauces, & omnino ruborem habebat, & columella reuulsa, fluxiones multæ, exiguæ, acres: tussiit concocta. Nihil excreabat. Nullum cibum toto tempore accipere poterat, neque appetebat quidquam, sine siti. Neque bibit quidquam notatu dignum. Tacita, nihil

loquebatur. Tristis, desperata statim erat. Erat autem natiuum quiddam tabidum.

¶ Narratio hæc duas partes habet, prima continet, quæ quibusdam diebus acciderunt, vsque ad eam qua mulier mortua est, secunda quæ per totum morbum perseuerauerunt. Hęc duos morbos habuit, inflammatiunculam quandam in ano, quę sexta die, eum suppuratione soluta est. vt nihil notatu dignum eius inflammationis, post eum diem, relictum sit: & destillationes quasdam acres, quæ à morbi principio fluxerunt à capite, in columellam, fauces, ventrem, & pulmonem, & tandem intra vigesimum nonum diem, vt ego existimo (non enim est dierum supputatio facilis in hac narratione) in tabem finita est. Quod ad hanc secundam affectionem attinet, in ægrotantibus, quos tabe periisse, prima sectione primi libri narrauit, virgo hæc esse videtur, ferè enim habuit, quæ ea tempestate in ægrotis apparuisse, narrauit. Sed persequamur totam narrationem sigillatim. Eurynactis (inquit) filiam virginem ignis corripuit, erat autem omnino sine siti, neq; gustabat quidquam. Hæc fuit grauissima pars mali illius, à siti & fame tam longè abfuisse, vt neque potum, neque vllum omnino cibum, vel gustare, sustineret. Est enim hoc maximæ corruptionis, facultatis eius, qua appetimus, indicium. Ea verò non potest tantoperè deficere, nisi extincto calore naturali in ea parte, ad quam ea fácultas pertinet. Hoc proinde vt grauissimum, & vt maximam mortis quæ successit causam, in principio narrationis ponit Hippocrates & in calce repetit. A ventre exierunt pauca, & vrinæ etiam tenues, exiguæ, non boni coloris. Quę omnia debilitatis cócoctricis, & expultricis erant. Incipiente autem febre, circa sedem dolebat. Hunc dolorem ex inflammatione sedis fuisse, exitus declarauit, quia die sexta à febre est liberata, & iudicata sine sudore, & exiit cum ea iudicatione pus. Nimirum facto pure cessauit febris, quæ, fiente pure, ardebat, vt solet. Sed quia non id solum malum erat mulieri, sed destillationes etiam acres è capite, citò post hanc iudicationem redit febris. Nam septima die riguit, parum quiddam incaluit, & sudauit, & sudore rursum iudicata est. Et rursum octaua post iudicationem (post iudicationem scilicet proximam septimæ diei) riguit non multum. Nimirum est familiare admodum, destillationibus ex capite decurrentibus, sæpe & citra certam periodum rigere, & ardere, & sudare excrementis nunc tangentibus sentientes partes, nunc putrescentibus per partes, nunc earum calore dissipatis. Sed ex hoc secundo rigore non recaluit satis, nam extrema frigida semper fuerunt, quod debilitatis naturalis caloris erat. Circa decimam, post sudorem eum qui fiebat (nimirum sudabat decima) & post cœptum sudorem, delirauit, & rursum citò resipuit. His dictis interponit Hippocrates causam externam, qua dicebant, hanc mulierem cœpisse ægrotare, inconduto profecto ordine, in principio enim totius narrationis oportuit dici, aut certe in fine. Sed Hippocrates fortasse die morbi decima factus est certior eius occasionis, & scripsit rem totam, vt accepit. Fortasse vetustate codicum est conturbatus ordo. Vtcunq; hoc habeat, occasio erat satis noxia mulieri, & morbus rectè occasioni respondit. Comedit enim vuæ racemum (magnum arbitror) mulier natura parata ad tabem, & fluxionibus de capite, tenuibus & acribus correpta est. Vuæ verò, fluxionibus maximè replere, consueuerunt. Dicta ægrotandi occasione, redit ad narrationem, dicens, intermittens autem (diem scilicet vndecimam, delirandi intermissionem faciens) duodecima die rursum delirauit. Venter turbatus est, biliosis, paucis, & meris tenuibus, mordacibus, & crebro surgebat, ex biliosis, scilicet destillationibus, quę in intestina repebant. His ita procedentibus, die septima, à qua posterius delirauit, hoc est, septima à duodecima (nam decima delirauit prius) mortua est. Die itaque decima, haud dubiè, tabida facta ex dictis destillationibus. Fuisse verò has, quas dixi legitimas singulorum causas ostendunt, quæ subdit in secunda orationis parte. Hæc (inquit) incipiente morbo doluit fauces, & omnino ruborem habebat, & columella reuulsa. Constat hæc fluxionis à capite esse, quod ipse etiam dicit apertè, addens, fluxiones multæ. Columella reuellitur aliquando multitudine fluxionis tumens, nonnunquam siccante fluxione velut salita & corrugata: cùm illa est causa, est tumida. cum hæc, flaua, aut rubra, siccata, & exasperata, atq; facta exigua. Talem fuisse in hac constat, quia fluxiones fuerunt tenues & acres. Itaque fuerunt multæ, non quod copiosæ, sed quòd affligentes continenter, & in multas partes incumbentes. Nam in fauces, & columellam (quod indicauit dictus rubor) & in asperam arteriam, quod fecit, vt extussiret concocta, & nihil exerearet, hoc est, vt crebrò tussiens, rarò extussiret, vt per tenuissimas destillationes fit: aliquando verò concreta & crassa, quasi vstam pituitam (hæc enim nunc ob similitudinem cocta vocat) quia tamen præ intemperie sicca & calida pectoris fiebant, referri debebant magis ad efficientem causam, quàm ad materiam, cùm non esset morbus pituitosus. Esse verò hanc legitimam expositionem, intelliges ex his verbis primæ sectionis libri primi. Spuebant autem exigua densa cocta, modicum quiddam vix excreantes. Sed & in ventrem superiorem decubuit maligna fluxio, tantam noxam illi inferens, vt ferè muri fecerit, ac substulerit cibi & potus appetentiam (nimirum vt solet externa pars sthiomenum pati, præ maligna fluxione, quam excipit) & in inferiorem, faciens crebram cupiditatem desidendi, cum biliosis, paucis, meris, tenuibus, & mordacibus deiectionibus. Teneri enim grauissimo aliquo morbo interius, non tam magoo quàm mali moris, & quasi sub dolo, indicabat tanta taciturnitas, vt nihil loqueretur, & tristitia tam desperata, vt neque conquereretur, neq; auxilium peteret, aut omnino velle videretur. Tale quiddam est hoc, quale quod in externis morbis videmus. Si quę pars magna inflammatione corripitur, quæ, vt magnæ solent, in suppurationem mutatur, febres accidunt & dolores ingentes, & æger vigilans vociferatur, sin autem in gangrænam abit, febres exiguæ sunt, & dolores nulli, sed pars velut silens (liceat metaphora vti) moritur. Non mirum ergn, si caloris naturalis tabe, mulier tam breui contabuit, & mortua est. Quo minus autem mireris, monet Hippocrates fuisse huic natiuum quiddam tabidum. Itaque in

illis

illis erat hæc, de quibus Hippocrates, dixerat citata sectione: Est autem quibus incepit primùm: his vergebat natura in tabem: moriebantur autem celeriùs, quàm solent hæc transigi. Mihi verò citæ consumptionis, causa alia maxima videtur accedere, illa integra ferè cibi & potùs abstinētia. Nam cùm vita hominis iuxta Hippocrat. septem dierum sit, qui potuerit non marcescere hæc virgo, decem & nouem.

Septimus ægrotus.

ANginosa quæ iuxta Aristionem Hæc primùm à lingua incepit. Obscura vox, lingua rubra resiccata. Prima die horrida, incaluit. Tertia rigor: febris acuta, tumor subruber, durus, ceruicis, & super pectus ab vtraque parte. Extrema frigida. Liuida. Spiritus sublimis. Potum per nares reiiciebat, bibere non poterat. Deiectiones & vrina restiterunt. Quarta omnia exacerbata sunt. Quinta mortua est. Anginosa.

¶ Hæc angina tenuit partès internas oris, & externas ceruicis, quia iocepit à lingua, quæ rubra & resiccata erat, quasi erysipelatosa. Vnde vox facta est obscura, & fuit tumor durus, & subruber, inflammatio scilicet erysipelatodes, ceruicis & super pectus ab vtraque parte. Horrorem primi diei, & rigorem tertij, biliosa fluxio, quæ in eam partem ferebatur, occurrens partibus sentientibus, fecit. Illa vero frigida & liuida extrema, & spiritus sublimis (hoc est, qui superioribus thoracis partibus trahitur) longè deterrima erant, significabantque naturalis caloris, & facultatis extinctionem. Quòd potum per nares reiiciebat, & bibere non poterat; angustiæ viæ, inflammatione compressæ, ascribi potest, aut resolutioni gulæ, vel fastidio extremò, quòd scilicet ob facultatis corruptionem deglutire mulier non posset, & eum ore quàm maximè conaretur per nares reiiceret. Atqui Galenus extremæ debilitati id vult ascribi, quia deterrima illa signa aderant, quæ dicta sunt. Ego verò vtramque causam adfuisse suspicor, & viæ incommoditatem, & facultatis debilitatem. Deiectiones & vrinæ restiterunt prę debilitate expultricis, in internis manentibus excrementis. Quarta, sunt exacerbatá omnia. Quinta mortua est anginosa, π. Δ. ι. ι. θ. hoc est, πιθανὸν διαχωρημάτων ἐπισχεθέντων θάνατον, hoc est, probabile delectionibus supressis quinta mortem: hæc enim significari his literis antea explicatum est Galeno. Ob has censet, non fuisse tales literas scriptas ab Hippocrate, sed ab aliis adiectas, quia non probat mortuam esse hanc ob suppressas deiectiones, sed ob anginam, delectiones verò esse suppressas ob debilitatė facultatis. Ego an ab Hippocrate scriptæ, an ab alio adiectæ hæ literulæ sint, non possum dicere, tamen has literas non esse malè hoc loco adiectas, affirmo. Nam angina per quam fauces & ceruix rubent, maximè descendente rubore ad pectus, diuturnior est, & multi ex ea euadunt vt in prognostico dicitur, neque alia ratio moriendi in tali est, quàm recurrentibus intro excrementis. Non ergo hæc mulier mortua esset ex hac angina, nisi facultas fuisset debilissima, quod frigus & liuor partium, & sublimis spiritus, indicabant, neque omnino fuisset mortua, nisi recurrissent intrò excrementa: recurrerunt verò, quia suppressæ sunt deiectiones & vrinæ, itaque & ob hanc causam est quinta mortua, alioqui non moritura, aut non tam citò. Si enim valuisset per ventrem, & vesicam, atque vndique facilè pellere, neque tantam naturalis caloris extinctionem passa fuisset, neque mortua. Cur enim ab angina externa? Quia verò non valuit, excrementa retenta sunt, quæ extinxerunt calorem, & debilitatem facultatum rectricum, & mortem attulerunt. Tam longè abest à vero loci huius sensu Galenus, vt miretur, qui potuerit hæc angina produci vsque ad quintum, quin priùs mulier mortua fuerit.

Octauus ægrotus.

ADolescentem illum qui decumbebat super foro mendaciorum, ignis corripuit, ex lassitudinibus, & laboribus, & cursibus insolitis. prima. aluus turbata, biliosis, tenuibus, multis. Vrina tenues subnigra, non dormiuit, siticulosus. Secunda omnia exacerbata sunt. deiectiones plures, intempestiuiores, non dormiuit, mens turbata: parum sudauit. Tertiam difficulter tulit: siticulosus, anxius: multa iactatio: perplexitas, delirauit. Extrema liuida & frigida. Hypochondry intentio submollis vtring. Quarta non dormiuit, in peius. Septima mortuus est, ætatem agebat circa vigesimum annum. acutum. π. ξ. ζ θ.

¶ Adolescentem fuisse duorum quidem causá fuit, primum vt ex occasione tam acuto & calido morbo corriperetur; deinde, vt cum tam graui morbò, vsq. ad diem septimum, durare posset. Proinde bis id monuit Hippocrates in principio, narrationem inde incipiens, adolescentem illum: in fine, dicens, ætatem agebat circa vigesimum annum. Quia ergo erat adolescens, ac fortasse natura calidus, & nutritus calidis, etsi alioqui otiosus, potuit ex labore corripi tam calido morbo. Atqui quanquam reliqua omnia quæ naturæ & victus calidorum sunt, facerent ad facilem passionem, tamen, otiosum fuisse, non subleuauit periculum, immo auxit plurimum, nulla enim causa magis labores læserunt, quàm quod insoliti: quia insolita omnia fert malè natura. Proinde hic malè tulit; etsi adulescens, & alioqui fortis. Nimirum vt in aphorismo dicitur, soliti labores ferre, minus lædi solent, etsi sint debiles & senes, quàm insoliti, robusti & iuuenes. Quoniam autem dicit, lassitudinibus, & laboribus, & cursibus, significat, vehementes & multiplices motus eum sustinuisse, atque inde defatigatum esse. Labores enim sunt motus nimij, longè productiores quàm exercitationes: lassitudines verò, affectiones quas labores

ain eius voluuli causam inflammationem fuisse, eamq; magnam & malignam, quæ non minus peruigilium, quàm alia dicta, erat nata facere. In calce narrationis speciei exeuntium mentio facit. Quæ quidem species in genere signorum, quæ Galenus vocat assidentia, est, quia quocunq; tempore morbi puterant accidere, & non accidere. Meminit verò Hippocrates vrinæ in morbo, qui nō erat venarum, ob communem rationem, quam Galenus attigit, quo scilicet cōstet, an venas attigerit affectio, sed & ob peculiarem etiam, quam ego addo: quia scilicet, cùm soleat hepar ad compassionem cum intestinis trahi, & inde maxima huius morbi periculi pars sit, refert quàm plurimùm scire, quantam læsionē hepar acceperit, quod ex nulla re melius, quam ex vrina intelligi potest: præcipuè si secundum gibbam partē patiatur hepar, vt si secundum cauam, ex deiectiunibus. Vrinæ ergo tenues & paucæ, cruditatis & mali hepatis esse poterát. Sed quia tenues, præcipuè verò si etiam paucæ sint, fieri solent raptu humorum in aliam partem, vt cùm in phreneticis apparent: mihi significassent potiùs inflammationis magnitudinem, rapiētis ad se omnia more cucurbitæ. Mirum verò, quòd voluulo tanto laborans, deiectiones habuerit. Nam, vt diximus, nihil omnino solent per sedem emittere. Sed neq; hic fuit pars quæpiam excrementorum expultricis facultatis, vi prçcipuè pulsa, sed tenue quiddam & crudum, vt quidam ichor, calore hepatis & mesenterij liquescens. Tantus erat morbus, ex quo tam citò mortua est, vt nullus fuerit remedio locus. Quare verisimile est, etsi id tacuerit Hippocrates, mortuam fuisse secunda die, aut paulò pòst. Nam de iis, quibus ob morbi breuitatem subuenire non possumus, dicit ipsemet Hippocrates in initio Prognostici. Quidam enim diem viuentes vnā, aut paulò plus, moriuntur, antequam Medicus arte repugnet. Eiusmodi fuit hæc, & Hippocrates tacuit diem mortis, vt hinc multò magis intelligeres citissimè mortuam esse, vt vix dies interfuerit, quasi diceret, statim mortua est.

Decimus ægrotus.

MVlierem quandam earum, quæ apud Pantimedem, ex abortu recentis fœtus ignis corripuit, lingua sicca, siticulosa, fastidiosa, insomnis. Aluus turbata, tenuibus, multis, crudis. Secunda superriguit, febris acuta, ab aluo multa. Non dormiuit. Tertia maiores dolores. Quarta delirauit. Septima mortua est: aluus per totum humida, deiectionibus multis tenuibus crudis. Vrinæ pauca, tenues. Febris ardens.

¶ Febres acutæ in recens enixis, & iis, quæ fœtus corruperunt, valdè periculosæ sunt. Non enim fiunt iis, quæ ritè purgantur, sed quibus supprimuntur euacuationes. Id verò fit locis vteri, à quibus euulsæ sunt secundinæ, ob rupturas inflammatis, & proinde obstructis, atque materia, alioqu maligna, multū redundante, & inculcata. neq; pot. nte exire. Atqui, etsi possit aliter, citra inflammat. ones, inquam, fieri: tamen acuta febris in enixa rarò aliter fiat, & ita semper fieri, putare oportet, quia huc curationis rationem dirigens, nunquam errabis. Neque profectò minùs periculi est in abortum facientibus, quàm in enixis. sed, vt Hippocrates libro de Morbis dicit, multò plus; quia quod naturaliter in his fit, in illis fit præter naturam. Quod verò violentum, periculosius, q̃ quod naturale. Sed, vt in materia dicatur apertiùs, constat magis dilacerari acetabula vteri, à quibus vi fœtus euellitur, quàm à quibus naturaliter excidit: vt si pomum nondum maturum arbore decerpas, quàm si sponte cadat. Minùs enim lacerum, & sano propius manet id, vnde naturaliter, velut separatur. Si ergo in abortiente magis vlcerantur vteri, faciliùs etiam inflammabuntur, ac reliqua mala fient, vsque adeò, vt de iis, quæ corruperunt, dicat loco citato Hippocrates: In huiusmodi enim periculum est, ne vteri exulcerentur, & inflammentur. Hoc autem est periculosum Nun parùm autem refert, quo mense conceptionis abortus fiat. Nam quæ corrumpūt fœtum nondum menstruum, aut non antiquiorem, quæ scilicet primo prægnationis mense abortiunt, exiguum, aut vix vllum periculum habent, quia acetabula adhuc sunt mucosa, vt dissipari, nullis manentibus vlceribus, possint: sanguinis verò expurgatio non maior desideratur, quacunque earum, quæ singulis mensibus contingunt, vtpute cùm nulla antea talium euacuationum intermissio facta sit. Quæ aliquantò tardiùs, vt secundo aut tertio mense abortiut, cum periculo id faciunt, solidioribus iam aliquantò acetabulis, & suppressionibus menstruorum prægressis, non tamen cum tanto, quanto quę mediis, aut postremis mensibus: quarum quæ mediis mensibus, ob firmitudinem acetabulorum, periclitantur plus, quàm aliæ omnes: ob multitudinem autem excrementorum, plus quàm quæ primis, minùs quàm quæ vltimis: quæ vltimis, multitudinē excrementorum plus omnibus, firmitudine acetabulorum non quantum quę mediis, vt omnibus collatis, in mediis & vltimis mensibus non admodum impar sit periculum, in primis autem manifestè, minùs quàm in aliis. Itaque huic mulieri non admodum erat futurus periculosus abortus, vt quæ recentis fœtus, nisi magnus apparatus in corpore fuisset. Contigit autem fuisse tantùm, vt ex febre ardente, biliosa, acutissima, facta phrenitide quarta die, mortua fuerit septima. Acutiem autem maximam satis indicauit, quòd prima statim die fuit lingua sicca, & mulier siticulosa, & insomnis. Biliæ redundantiam & malignam qualitatem, indicabant hæc ipsa, & fastidium, & aluus turbata, tenuibus, multis, crudis. Biliosorum enim est valdè sitire, & cibos non posse capere. Deiectiones verò tenues & crudas vocat ex tenui bile, quæ prima die, non nisi ob redundantiam, aut malignam qualitatem excerneretur. Secunda die eadē fuerunt. Nam non dormiuit, & ex aluo fluxerunt multa, & insuper riguit: id quod in iis, quæ ex abortu, aut partu laborant, sæpe euenit, ob sensus vteri acrimoniam. Tertia die fuerunt eadem, & insuper maiores dolores, vterini arbitror. Quarta eadem, & insuper delirauit, facta iam inde phrenitica: quia, arbitror, proximę diei dolores facti fuerunt, malignis succis occurrenti bus ad vterum, & nō potentibus erumpere, cùm ergo exire prohiberētur, inde impetum

fecerunt in sublimem partem, & tenuerunt caput: cætera transacta sint, vt par est in postrema parte lethalis morbi, vsque ad septimam, qua mortua est, quam indicauerat maligna permutatio quartæ. Dicit deinde per recapitulationem. Aluus per totum humida, deiectionibus multis tenuibus crudis, vrinæ paucę, tenues. Fortasse repetit hoc, quod de deiectionibus dicitur, significans id fuisse à principio signum omnium grauissimum. Vrinæ verò fuerũt tenues, quód crudæ. paucæ verò, ob deiectionum tenuium multitudinem, & ob febrem vrentem. Talem enim fuisse testatur Hippocrates ipse, dicens, febris ardens. Si modò verba hæc vltima Hippocratis sunt, ae non potiùs, vt Galenus putat, adscriptitia.

Vndecimus ægrotus.

ALteram ex abortu circa quintum mẽsem, Oeceta vxorem, ignis corripuit. Initiò comatosa, & rursum insomnis, renum dolor, capitis grauitas. Secunda aluus turbata, paucis, tenuibus, meris primùm. Tertia plura & deteriora, nocte nihil dormiuit. Quarta delirauit. Timores, tristitia, dexter oculus distortus est, sudauit circa caput exiguum & frigidum, extrema frigida. Quinta omnia exacerbata sunt. Multùm delirauit, & rursum celeriter ad mentem rediit. Siticulosa, insomnis. Aluus multis meris vsque ad finem. Vrina pauca, tenues, subnigra. Extrema frigida, sublivida. Sexta eadem. Septima mortua est. Phrenitis.

¶ Periculosior abortus est qointo mense, q̃ primis tribus, quanquã huic & proximæ mulieri, par malum & periculũ videtur superuenisse, cùm ambæ septima die mortuæ, & ambæ quarta die phreniticæ factæ sint. Id quod factum fuerit, quòd prior illa tantò maiorẽ ad acutum morbum apparatum habuerit, quantò minùs periculosam ægrotandi causam. Atqui profectò ita fuisse, vtriusque morbi symptomata indicãt. Semper enim fiunt tales morbi, quales antecesserunt apparatus. Illa vero habuit biliosissimum morbũ, vt omnia symptomata indicarunt, hæc verò ex variis succis. Nam quædã symptomata pituitam, quædam bilem, quædam etiam nigram bilem indicarũt, atq; adeò quædam sanguinis redundantiam. Illa ergo biliosior erat, hæc succorum habebat quandam commixtionem. Coma enim pituitam indicabat, peruigilium, & aluus turbata tenuibus & meris, bilem: dolor renum & capitis grauitas, redundãtiam sanguinis, & toto corpore, & circa vterum præcipuè, cùm nnn ritè expurgaretur: timores verò & tristitiæ, melancholiam. Itaque prima die fuit comatosa, & rursum insomnis eadẽ die. Scilicet prima diei parte dormiebat inexcitabiliter, altera vigilabat, vt nunquã ampliùs dormitura. Quod quidem in semitertianis, aut quæ illarum naturam referunt, vsu venit. Hęc verò febris causam habuit causæ hemitritæi nõ valdè dissimilem: ex pituita enim & bile maximè. Eãdem die renum dolor, & capitis grauitas. Secunda aluus turbata paucis tenuibus meris, exeũte bile, vtpote tenuiori ante alios succos: tertia exierũt plura & deteriora, putridiora scilicet, & variegata ex variis iam excrementis. Nocte eius diei nihil dormiuit, antecedente scilicet, vt solet peruigilio delirium. Nam quarta delirauit, occupãtibus putridis succis cerebrum. Fuit verò species delirij in timore & tristitia, vt iis qui ex atro succo delirãt. Fuit verò eadem die dexter oculùs distortus, quod signum nõ fuit huic iudicatorium, vt ei qui decumbebat in horto Dealcis, qui huius libri fuit tertius ægrotus: sed lethale, iuxta illud quod in Aphor. dicitur: In febre non intermittente, si labium, aut palpebra, aut supercilium, aut oculos, aut nasus distorqueatur. Nimirum hoc erat signum conuulsiuum, quod quidem cum delirio coniunctum, & febri ardenti superueniens, grauiter affici cerebrum indicauit. Reliqua etiam omnia, quæ ea die accidisse narrat, lethalia esse, ex Prognostico didicimus, vt sudasse circa caput exiguum & frigidum, & extrema frigida. Quæ omnia quinta exacerbata sunt, & multùm delirauit. Quod dicit celeriter ad mentem rediisse, non significat phrenitidis solutionem, sed quod in plerisque phreniticis obseruamus, vt cùm valdè commoti mente sunt, repentè quædam prudenter loquantur. Siticulosa etiam fuit, & insomnis. Quamquam hæc duo nõ erant tam grauia, quàm reliqua. Non enim erant præter rationem febris, quin potius fortasse siticulosa fiebat, cùm ad mentem redibat. Aluus, inquit, turbata multis meris vsq; ad finem, id verò nõ potuit cũ vrinis tenuibus & subnigris morbũ soluere: euacuationes enim sine signis concoctionis, nedum cum concoctioni contrariis, symptomaticæ sunt. Extrema etiam hac die, nõ frigida solùm, sed liuida etiam fuisse dicit, quod, vt in Prognostico dicitur, magis pestiferum est, quàm si nigrescant, quamquam hoc quoq; morientibus iam partibus, fieri soleat. Sexta eadem fuisse, & septima mortuã dicit. Meritò quidem, quia acutissimè processerat morbus, & die quarta facta fuerat in signis mutatio in deterius. In calce dictionis scripsit, phrenitis. Quamquam in quibusdam codicibus reperi φρενιτικά, id est, phrenitica: ego sequor eam lectionem, quam ex eius commentariis intelligo, sequutum fuisse Galenum: illa enim fuerit antiqua & certa. Galenus dicit scriptum fuisse φρενῖτις, quam vocem, vt nuper dixi, non putat scriptam ab Hippocrate, sed ab alio adiectam. Ego nihil possum de ea re affirmare. Sed si Hippocrates voces has solutas, in fine narrationum adiecit, cur hanc potius phrenitidem & proximam febrem ardentem vocauerit, cùm vtraque fuerit febris ardens, & vtraque in phrenitidem abierit, non habeo quod dicam aliud quàm vtramque fuisse vtrumque, proinde licuisse illi, vtramuis ægrotationem alterutrom appellare.

Duodecimus ægrotus.

MVlierem quæ decumbebat in foro mendacitorum, enixam primũ dolorotè masculũ, ignis corripuit. Mox in principio siticulosa, fastidiosa, dolebat cor, lingua arida: aluus turbata: tenuibus paucis nõ dormiuit. Secunda parũ riguit, febris acuta: parũ circa caput sudauit frigidum.

dum. Tertia laboriosè ab aluo cruda multa tenuia fluxerunt. Quarta superriguit. Omnia exacerbata sunt. Insomnis. Quinta laboriosè. Sexta eadem. Ab aluo fluxerunt humida multa. Septima superriguit, febris acuta, sitis multa, iactatio, circa vesperam sudauit per totum frigidum. Refrigeratio extremorum, & recalescebat rursum, & rursum ad noctē superriguit. Extrema non recalescebant, non dormiuit, parum quiddam delirauit, & rursum citò resipuit. Octaua circa medium diei recaluit, siticulosa, comatosa, fastidiosa, vomuit biliosa, pauca, flaua. Noctem difficulter tulit, non dormiuit, minxit multum, confertim inscia. Nona remiserunt omnia, comatosa. Ad vesperam parum superriguit. Vomuit amara, biliosa. Decima rigor, febris exacerbationem habuit, nō dormiuit quidquam. Manè minxit multū, subsidentiam non habens. Extrema recalfacta sunt. Vndecima vomuit virulenta biliosa, riguit non multò pòst, & rursum extrema frigida. Ad vesperam rigor, sudor, vomuit multa, noctem laboriosè. Duodecima vomuit multa, nigra, fœtida, singultus multus, sitis laboriosa. Decimatertia nigra, fœtida, multa vomuit, rigor. Circa medium autem diei voce priuata est. Quatuordecima sanguis de naribus. Mortua est. Huic per totum aluus humida, horrida, ætas circa decimumseptimum annum, causus.

❧ Haud dubiè febris hæc incepit cum maiori acutie, quàm priores duæ, aut non cum minori. Nam prima statim die habuit omnia, quæ mulier, quæ habitabat apud Pantimedem, & insuper dolorem cordis, hoc est, oris ventriculi, & reliqua omnia acutissimè processerunt, vt miraculo simile fuerit [illegible] septimum diem mulierem hanc effugisse: durauit tamen vsque ad secundum septimum, fortasse. Quia erat ætatis tam florentis: qua causa verisimile est Hippocratem in calce narrationis, vt huic admirationi occurreret, dixisse, ætas circa decimū septimum annum. Nam in historia adolescentis illius, qui decumbebat in eo ipso foro mendaciorū, quo hæc mulier, perinde fecit Hippocrates. Est consideratione dignum, in iis, quæ ex partu laborare cœperunt, nunquam nō dicere Hippocratem, marem an fœminam pepererint. Nam hanc dicit marem, & vxores Sileni & Dromeadæ, quæ etiam ex partu mortuæ sunt, dixerat filias peperisse. Qua [illegible]e apertè insinuat, non parùm facere id ad part[illegible] difficultatem & periculum. Longè enim difficilior est affectio gerentium vtero fœminas, & periculosior partus. Nam & ob deteriorem apparatum, & maiorem excrementorum redundantiam, fœminæ concipiuntur, & maiori expurgatione [illegible]ent filias enixæ. Nam sexaginta sex diebus expurgari solent, enixæ filios solis triginta. Suppressio ergo in illis est maior. Atqui profectò si memoria velimus repetere omnes Hippocratis historias, p[illegible]res enixarum filias mortuas fuisse reperiemus.

Ergo peperisse filias periculom auget: sed peperisse filios & nihilominus mortuas fuisse, auget admirationem. Quanquam filios peperisse, & æquè grauibus teneri morbis, periculosius est, quia minùs naturale. Multos rigores citra vllum ordinem habuit, per totum morbum hæc: quod familiare esse omnibus enixis, aut quæ fœtus corruperunt, ex illis ipsis historiis, quarū nunc memini, & aliis eiusmodi, licet intelligere. Quin etiam omnibus suppressione menstruorum laborātibus, iam familiares esse rigores putauit Hippocrates, vt in aphorismo sexagesimo primo quintę particulæ dixerit: Si mulieri purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre accedente, verùm cibi fastidia ipsi accidant, hanc in ventre habere existimato. Quasi scilicet suppressionem patientibus siue conceptu, rigores accidere soleāt: multi autem sine febribus, aut per febres. Neque sanè id citra rationem. Maligna enim qualitas excrementorum, & acer sensus vteri possunt id facere. Quibus accedit consensio oris ventriculi. Quod in hac muliere peculiare etiam fuit. Nam plus quàm in proximis, & plus q̄ in aliis multis soleat, laborauit os ventriculi, quę pars cùm mordetur, omnium maximè rigores solet facere, vt ipse Hippocrates libro sexto huius operis dicet. Laborasse verò in hac tantoperè os ventriculi, indicauit prima die, præter sitim & fastidium, & linguæ ariditatem, cardialgia, seu dolor oris ventriculi præcipuè. Iam enim inde in eam partem ferri excrementa constabat, sed & ex processu morbi nauseæ & vomitionum. Primùm enim tantùm biliosa, deinde virulenta biliosa, postremò etiam vomuit nigra fœtida. Hic enim decursus indicabat materiam morbi semper ire ad deteriorem putrescentiam, ventriculum verò continenter pati, quæ eadem causa fuit, vt postremò etiam singultus magnus superuenerit, signum adeò lethale, cum extenuatis iam, aut ardente febre, malignaque, afflictis superuenit, vt nunquam me ex hoc signo deceptum meminerim, tametsi ex eo multos morituros esse prædixerim. Huius etiam particulæ passio, & materiæ mala qualitas in causa fuerint, vt sudor paucus frigidus circa caput, & aliæ extremorum refrigerationes, quæ iam iam morituris solent accidere, vsque adeò anticipauerint, vt vel à secunda die inceperint. Nimirum huiusmodi non fiebant primis diebus, ob extremam naturalis caloris extinctionem, vt solent, sed per deliquia animi, similia iis, quæ afferre solet cardialgia etiam in non morituris, ac nonnunquam in nondum decumbentibus. Licet autem, inter cætera, in hac narratione vires dierum decretoriorum obseruare. Per singulos enim quaternarios videtur semper morbus denuò inualuisse, facta semper accessione deteriorum signorum. Nam quarta, dicit, omnia exacerbata sunt. Die septima fuit extrema illa frigiditas sudoris & totius corporis, quæ plus quàm viginti horas durauit. Nona cœpit vomitus perniciosus, virulentus, & biliosus, & inde fœtidus & niger. Decimaquarta mortua est. Non sanè penuria euacuationum. Sed quòd nullæ fuerint morbo congruentes, neque concoctionis materiæ signa fuerint vlla. Nam huic fuit per totum morbum aluus humida, & vomitus non paucus, sudores quidam, & postremò sanguis de naribus. Sed hic morbus expurgationem ex vtero deside-

rabat, hæ aliæ euacuationes nihil aliud indicabant, quàm multam & malam materiam à natura coerceri nõ posse, sed inuictam erratico modo, hàc & illàc effluere.

Sectio tertia.

Statuis pestilens.

Annus austrinus, pluuiosus, sine ventis per totum. Cùm in prioribus ad annum temporibus fierent siccitates, circa arcturum cum austro pluuia multa. Autumnus vmbrosus, nubilosus, aquarum multitudines, hyems austrina, humida mollis, post Solis conuersiones. Multò pòst, prope æquinoctium seræ hyemes, & iam circa æquinoctium borealia, & niues non multo tempore. Ver rursum austrinum, sine ventis aqua multa semper vsq; ad Canem, æstas serena calida, æstas magna, etesiæ paruæ, sparsim spirarunt. Rursum verò circa arcturum in borealibus aqua multa.

Describit statum quendam pestilentem: habet verò narratio duas partes. prima narratur aeris intemperies, quæ pestilentẽ statum fecit: secunda narrantur morbi populares, qui ex ea intemperie nascuntur. Fuit vero annus integer, qui insignẽ habuit intemperiem, ab ortu arcturi incipiens, vsque ad alium eiusdẽ syderis ortum. Totus hic annus fuit austrinus, pluuiosus, sine ventis. Nam etsi partes quædam exiguæ eius anni fuerunt flatuosę, & quædam etiam sine pluuiis, tamen exiguæ partes non prohibent totum annum talem appellare. Toti enim tribuitur, quod secundum omnes ferè partes conuenit. Proinde primis verbis summatim totius anni temperiem complectens, dicit status pestilens, annus austrinus, pluuiosus, sine ventis p totum. Deinde percurrit singulas anni partes. Sed quo pacto fuit annus austrinus, si sine ventis? Certè auster est ventus quidam placidus, & qui sæpe flat leuiter, vt non videatur rapidè moueri aer: dicimus autem non esse ventos, cùm non flant vehementiùs. Itaq; quòd dicit est, toto anno flasse placidè austrum, & pluuias multas fuisse, & raros, aut nullos ventos fortiores. Singulas anni partes percurrere incipit, dicens, cùm in prioribus ad annum temporibus fierent siccitates: id est, cùm in temporibus superioribus & proximis, anno ei, de quo diximus, æstate scilicet superioris anni, fuissent siccitates magnæ, circa arcturum: id est, in vltima parte mẽsis Augusti (arcturus enim oritur 26. & 27. eius mensis, & inchoat autumnum) cum austro fuerũt pluuiæ multæ. Autumnus etiam totus fuit vmbrosus, nubilosus, & pluuiosus. Hyems quæ inchoat ab occasu vergiliarum, 7. scilicet & 8. Nouembris, fuit austrina itidem, humida. hoc est, pluuiosa: mollis, hoc est, sine frigore multo, idq; habuit ferè tota hyems. Nam solùm post solstitium hyemale, quod vocat conuersiones, nõ statim, sed multò pòst, iam scilicet prope æquinoctium. quod inchoat ver, fuerunt seræ hyemes, hoc est, sera frigora. Explicans quid vocat seras hyemes, & quo pacto hoc actum fit, dicit, & iam circa æquinoctium, borealia & niues, non multo tempore. Ver quod ab æquinoctio incipit, rursum redit ad statum priorem, factum austrinum, sine ventis, & pluuiosum semper, vsque ad Canem. Scilicet durauit illud totum ver, quod ortu vergiliarum in fine Aprilis finitur, & primam æstatis partem, quę durat vsq; ad ortum Canis. Æstas serena, inquit, calida, vltima scilicet æstas (nam dixerat primam fuisse quale ver) erat calida, serena, sine pluuiis, cũ forti æstu, & etesiæ, quę illis diebus interdiu spirantes, magnum remedium æstus esse solent, paruæ fuerũt, & sparsim spirarunt. Non tamen diu durauit serenitas: nam ne per totã quidem hanc postremam æstatem, quæ ferè quadraginta dierum est, sed iam prope arcturum: id est, circa medium Augusti, cùm iam instaret ortus arcturi, rursum fuerunt aquæ multæ, hoc solùm à superioribus pluuiis diuersæ, quòd flante borea descenderunt. Constat itaq; totum hunc annum, vix exiguis quibusdam particulis exceptis, fuisse austrinum, humidum & tranquillum.

Cùm autem factus esset annus austrinus, & humidus, & mollis, per hyemẽ quidem salubriter transigebãt, præter tabidos, de quibus scribetur: ante ver autem simul cũ fientibus frigoribus erysipelata multa, aliis quidem cum occasionibus: aliis autem nõ, cacoethe multos peremerunt. Multi fauces doluerunt, voces vitiatæ, causi phrenitici, ora vlcere feruido affecta, pudendis tubercula, ophthalmiæ, anthraces. Alui turbatæ, fastidiosi, siticulosi alij quidem, alij autem nõ. Vrina turbata, multa, mala. Comatosi multùm, & rursum vigiles, iudicationes sublatæ multæ. Quadam autem difficilis iudicij Hydropes, tabidi multi. Morbi quidem populariter vagantes, hi.

¶ Morbos, qui ob dictam intemperiem populariter grassati sunt, nunc colligit, postea de singulis seorsum acturus. Sed cur incipit narratio hęc à hyeme? Cur non dicit, qui morbi fuerint in eo autumno, quo status ille pluuiosus incepit? Certè quia illo autumno nihil noui actum fuerit, nondũ enim mutata fuerint adeò corpora, vt tẽpus fuerit morbidum. Semper enim necesse est causas externas morbos antecedere. Autumno ergo illo nihil noui in hominũ communi valetudine fuerit, sed neq; in hyeme multũ. Sed per hyemẽ salubriter degebant, præter tabidos, de quibus scribetur postea. Et meritò sanè tabidi facti sunt multi in hyeme humida & austrina, quam autumnus etiam talis, & æstas valdè sicca antecesserat. Nam vt in aphorismo 13. part. 3. dicitur, si æstas sicca fiat, & aquilonaris, autumnus verò pluuiosus, & austrinus, capitis dolores ad hyemem fiunt, & tusses, & raucedines, & grauedines, quibusdam etiam tabes. Sed si hæc omnia in tali statu per hyemen fiunt, qui factum est, vt soli tabidi fuerint in hoc, qui describitur? Certè illa omnia ad eandem affectionem pertinent. Nam capitibus repletis dolores fiunt: inde destillantes succi faciunt, partim grauedines, partim tusses & raucedines: procedentes verò faciunt etiam pulmonum

num corrosiones,& hę tabes. Sed hi,& reliqui omnes morbi, quos ante ver simul cum fientibus, frigoribus, id est, in postrema illa hyemis parte, qua flate aquilone ninxit, dicit incepisse, meritò in hoc anno acciderunt, fueruntq; pestilentes, vtpote ando pluuioso & austrino. Nam vt in initio huius operis dictum est, pestilentē statum facit putrefcentia aeris: nulla autem intemperie magis putrescit aer, vt neque res alia quæpiam, quàm calida & humida, cuiusmodi est austrina & pluuiosa. Atqui quoniam plerique, & pessimi morbi sunt, qui ex B putredine, meritò dicit Hippocrates in aphorismo: Ex anni constitutionibus, in summa, siccitates pluuiosis salubriores sunt, & minùs lethales. Sed qui morbi fiant in pluuiosis temporibus, quæ sunt insalubriora, & magis lethalia, in aphorismo alio, qui est decimusſextus tertiæ particulę, ita dicitur: Morbi per assiduos imbres magna ex parte fiunt, febres longæ, alui deiectiones, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, & anginę. In his geoeribus sunt omnes morbi, quos hoc anno accidisse dicit. Nam erysipelata C cacoethe, & ora vlcere feruido affecta, & pudendorum tubercula, & ophthalmiæ, & anthraces in putredinibus sunt, quin & febres ardētes phreniticæ. Quando quidem in Comment. illius aphor. diximus, intelligi putrescentiam succorum in venis & arteriis, & vlceribus, & tumoribus præter naturam & vitiis cutis. Dolores faucium, & vitiatæ voces ad anginas referuntur, alui turbatæ idem dictum est, & alui deiectiones. Hydropes & tabes videntur mihi referri ad febres longas: vtrumq; enim mali genus solent longissimæ febriculæ comitari. Reliqua D huius orationis symptomatum nomina sunt, non morborum. Fastidiosos enim fuisse eius tempestatis ægrotos, & alios siticulosos, alios sine siti, & vrinas fuisse turbatas, multas, & malas, & comatosas fuisse multùm, & rursum vigiles, & iudicationes sublatas, & iudicationes difficiles, ad symptomata pertinuit: non pathognomonica, sed partim assidentia, partim superuenientia. Sed singulorū causas nos summatim dicamus, vt ab Hippocrate narrantur. Bilis collecta æstate, ob blandam hyemis E tem periem nō est extincta, & per hyemis humiditatem in fine frigore, collecta est pituita salsa: à duplici hoc humore, aut eorum altero putrescente malignè, orta fuot omnia. Biliosis enim, quibus bilis ab æstate in id vsque tempus retinebatur, constipata cute vehementi paucorum dierum frigore, putruit, & ad externas partes pulsa, erysipelata fecit. Fuerunt verò ea maligna, ob malam putredinem. Potest enim quicunque morbus, vt febris quæcunq; F & quicunq; tumor præter naturam, esse magnus, etsi simplicior, aut malignus, etsi minor. Illud quidem est in causæ facientis magnitudine, hoc in malignitate, vt malo succo, magna vitione: hinc in malignitate, vt malo modo putrescendi. Proinde hæc erysipelata fuerunt cacoethe, & multos peremerunt. Quod quidem est fuisse pestilentes morbos. Fauces & partes circa illas, paratissimæ sunt recipere excremeta cerebri, pulmonis, & ventriculi, in quibus omnibus per annum humidum, multos succos cōtineri, necesse fuit. Proinde fauces excipientes fluxiones doluerunt. Deinde cùm hæ partes, vt & genitales, fallè putrescant, vocalibus instrumentis, aut aliquibus [illegible] in proximis rum, quæ vium alique præ[illegible], excisis, voces vitiatæ sunt. Eandē ob causam G fuerunt in multorum ore vlcera feruida, id est, nomæ malæ cum magno caloris sensu. Nimirum ex bile, aut salsa pituita, malignè putrescentibus: in pudendis etiam fuerunt tubercula, in adenosis videlicet partibus circa genitales: vt fauces excipiebant excrementa superiorum partium: vt cerebri, & pulmonis. ita genitalibus excipientibus excrementa inferiorum, vt renum, & mesenterij, & hepatis. Nam huc mittit in vtrasque partes. Causi fiunt putrescentibus in venis bile, aut salsa pituita (nam ex duplici hoc succo ponit Hippocrates duplex causi genus esse) malè autē patientibus capitibus; vt flante austro solent (dicitur enim in aphorismo, austri caput grauantes) meritò ex illis phrenitici facti sunt, succo putri delato in caput. Oculis verò excipientibus excrementa capitis, fierent ophthalmiæ, nō aridæ, quales solent fieri in aquilonaribus, sed humidæ, & ex multo succu. Anthraces fiunt in pestilentibus constitutionibus, ex sanguine feruente præ maligna putredine, vt in Cranone accidisse dictum est. Proluuia alui fiebant prę multitudine exerementorum, & maligna qualitate & debilitate retentricis, quam humida intemperies maxime facit. Quæ eadem in humidis natura corporibus facieba: hydropas Tabidi verò fierent quidā ex hydropicis per atrophiam, quidam ex putrescentia pulmonū, initium capiente à distillationibus. Fasti. hi in illi succi abundātiam, aut corruptionem facultatum in gula: & ore ventriculi sequi consueuerunt. Sitis ingens bilem aut salsum succum ibidem imbibitum, sitis vacuitas per febres deteriores causas sequi solet, de quibus dictum sæpe est. Vrinę multæ, multarum succorum: turbatæ, multorum datuum: malæ, id est, contraria concoctioni signa habentes, malè putrescentium succorum erat sobnles. Quòd comatosi & vigiles alternatè erāt, duplicem succi speciem, quam diximus, referebat. Quòd iudicationes sublatæ & difficiles fierent, rationi erat consentaneum, quandoquidem, vt in aphorismo dicitur, cùm non tempestiuè tempestiua redduntur, inconstantes & difficilis iudicij morbi fiunt.

Hi erant populariter vagantes morbi. Quacunque subscriptarum specierum erant ægroti, & moriebantur multi.

¶ Nisi quacunq; morbi specie laborassent multi, etiam si plurimi morbis non eisdem ægrotarent, nulli fuissent epidemiales, sed sparsi omnes. atq; etiam si fuissent epidemiales, nisi ex eis morirentur multi, nulli fuissent pestilentes Quandoquidē aūt fuerunt multa morborum genera, & singulis ægrotarunt multi, & multi mortui sunt, constat nō vnicam solùm, sed multas fuisse pestes, quodammodo autem etiam vnicam, eamq; maximā, qua commune quiddam omnibus erat, maligna putrescentia.

Accidebat autem singulis horum hoc modo. Multis quidem erysipelas cum occasione. In quibusuis, & in valde paruis causis in toto corpore, præcipuè autem in ijs, qui circa sexagesimum annum, circa caput, atque si parum neglecta erant, multis autem etiam in ipsa curatione, ma-

gnæ phlegmones fiebant, & ipsum erysipelas multùm vndique celeriter depascebatur. Plurimis igitur ipsorum, abscessus in suppurationes accidebant. Carnium, & neruorum, & ossium, elapsus magni. Erat autem & fluxio collecta non puri similis, sed putredo quædam alia, & fluxio multa & varia. Quibus igitur circa horum aliquid euenit fieri, glabricies huic totius capitis fiebant, & menti, & ossium denudationes, ac elapsus, & multæ fluxiones, hæcq; in febribus & sine febribus. Erant autem hæc horrenda magis, quàm mala. Quibus enim ad suppurationem horum maturatio peruenit, plurimi horum seruabantur. Quibus autem inflammatio & erysipelas euanuit, huiusmodi autẽ abscessum nullum fecerunt, horum multi mortui sunt. Similiter autem quacunque alia corporis parte aberraret, acciderunt hæc. Multis enim brachium, & totus cubitus effluxerunt, quibusdam autem in latera hæc mala inciderunt, aut aliquam anteriorum aut posteriorum partium. Quibusdam autem femur totum, aut tibia nudata sunt, & pes totus. Erat autem omnium horum difficilimum, cùm circa pubem & pudenda accidisset. Quæ cum vlceribus occasione fiebant, huiusmodi erant. Multis autem in febribus, & ante febres, & per febres acciderunt: erat autem & horum quæcunque abscessum faciebant per suppurationem: aut secundum ventrem turbatio aliqua tempestiua, aut vtilium vrinarum excretio contigisset, per hæc soluis. Quibus autem nihil horum accidit, sine signo autem euanescentibus, exitiosiora fieri. Maxima ergo ex parte plurimis accidit erysipelas vere, durauit autem & per æstatem & autumnum.

¶ Particulatim nũc percurrit singula mala, quæ antea summatim narrauerat, recensens singula eodem ordine quo prius. Proinde de erysipelatis dicit nunc: horum enim primam mentionẽ fecerat, dicens: Ante ver autem simul cum fientibus frigoribus erysipelata multa, aliis quidem cum occasionibus, aliis autem non cacoethe multos peremerunt. Hæc eadem nunc dilatat & explicat. Explicat, inquam, cum quibos occasionibus acciderint quibusdam, & quibus partibus, quibus hominibus præcipuè, & quæ accesserunt illis erysipelatis, & quos exitus habuerunt. Multis quidem, inquit, erysipelas cum occasione in quibusuis hominibus, & in valdè paruis causis. Vocat valdè paruas causas, quas & occasiones. Erant verò hæ causæ manifestæ, seu occasiones, vlcuscula exigua cutis, vt quæ per vulgarem scabiem fiunt, aut pruritus, aut tale quidpiam, quæ scalpentibos initium præstabant erysipelatis. Constat verò hæc [illegible]e, quas vocat occasiones. Nam paulò infrà dicit, quæcunque cum vlceribus occasione fiebant, huiusmodi erant. Ergo dicit, erysipelas fiebat, in quibusuis hominibus, ex valdè paruis causis, vt vlcusculis, aut pruritu toto corpore: præcipuè autem circa caput, in sexagenariis. Non quidem arbitror sexagenarios reliquo corpore liberos esse à morbo, sed (quod erat omnium grauissimum) secundum capita plus aliis laborasse, quia, arbitror, sunt excrementitii, & ob naturalis caloris debilitatem facilè eis pituita putrescit, fitque salsa. Quò fit, vt familiares sint illis, pruritus totius corporis, vt in aphorismo vltimo tertiæ particulæ dicitur. Ergo ex pruritu & scalptu fiebant illis secundum capita vlcuscula, & inde erysipelata. Hæc verò, quibus parũ negligebantur, quibusdam verò etiam si non negligerētur, sed in ipsa curatione fiebant in medio erysipelatum magnæ inflammationes, & ipsum erysipelas multùm vndique celeriter depascebatur. Duplicem exitum dicit habuisse hæc erysipelata, quædã abscessus quosdam horrendos, per quos multi liberabãtur, fecisse: quædam, ex quibus mortui sunt, nullo relicto signo, euanuisse: neque mirum, nihil enim periculosius esse potest, quàm recurrere intrò excrementa: periclitantur enim omnia membra præcipua, & verisimile erat, iis, quibus euanescebant, interius euenire, quod iis, in quibus fiebant abscessus, eueniebat externùs. Abscessus vero erant huiusmodi: Fiebant abscessus in suppurationes, & putrescentibus, & in pus resolutis partibus fiebant, carnium, neruorum, & ossium elapsus magni. Et fluxio collecta in vomica, non erat puri similis: id est, bono puri similis, quale fieri consueuit ex bono sanguine, in inflammata particula mediocriter putrescente sed putredo quædam alia multa & varia, nimirũ sanies ex bile collecta, & partibus computrescentibus. Et quibus circa caput horũ aliquid euenit fieri, glabricies etiam totius capitis & menti facta est, putrescentibus radicibus capillorum, & ossium nudationes, excesa cute & subiecta carne, & ossium elapsus. Quod est dictu, computrescebant etiam subiecta ossa capitis, vt particulæ eorũ extraherentur excisæ. Et multæ fluxiones, hoc est, multæ sordes, & copiosum virus redundans in affecta parte: & hæc, quibusdam cũ febribus, quibusdam sine febribus euenerunt. Erant autem, inquit, hæc horrenda magis, quàm mala, quibus ad suppurationem horum maturatio peruenit (certè, vt non erat bonum pus, ita neq; bona maturatio, sed qualiscunque maturatio, vt qualecunque pus) plurimi horum seruabãtur, liberatis scilicet internis partibus. Quibus autem inflammatio & erysipelas (dixerat in erysipelatis oriri phlegmonas) euanuit, repentè scilicet, & insperato, ac præter rationem, & huiusmodi abscessum nullum fecerunt, multi mortui sunt. Nimirum vt in Prognostico dicitur, & in hoc ipso opere non semel iam notatum est, erysipelas intrò recurrere periculosum est. Indicat verò intrò recurrisse, euanescentia. Non tantùm autem quibus circa caput oriebatur erysipelas, eueniebat quod dictum est, sed similiter, quibus in alia quacunq; corporis parte oberrabat erysipelas (oberrare dicit, quia, vt dictum est antea, depascebatur vndiq;, & serpebat) multis enim brachium & cubitus effluxerunt. quibusdam inciderunt hęc mala in latera, quibusdam in aliquam partium anteriorum aut posteriorum. Quibusdam femur totum & tibię nudatæ sunt, & pes totus, quibusdam circa pubem & pudenda. Itaq; rectè dixerat, quacunq; corporis parte. Nullam enim externarum non enumerauit.

Erat

Erat autem, inquit, omnium difficilimum cùm circa pubem & pudenda accidisset. Nimirum hæ partes sunt putredini valdè opportunæ, io quibusq; ob eam naturam adeò solet putredo serpere, vt cogantur in eis chirurgi mox vrere & secare. Non mirum ergo si in tam maligna putrescẽtibus, quibus abscessus, aliis in partibus futuri salutares, ad has fierent, periclitarentur. Huiusmodi itaq;, inquit, erant, quæ cum vlceribus ex occasione fiebant, aliis verò fiebant sine omni occasione: id est, nullo, vel exiguo prægresso in cute vitio. Fiebant verò his (vt prioribus etiam) quibusdam cũ febribus, quibusdam sine febribus: & quibus sine febribus, quibusdam ante febres, quæ postea succedebant, quibusdam post febres, quæ antècesserant. Malum autem esse, & cum febre, & ante, & post febrem, quodcunque eorum, quæ ad cutem erumpunt, constat ex iis, quæ mihi dicta sunt in commentatione aphorismi 55. particulæ 4. Contigit hæc quoq; erysipelata, vt priora, si euanescebant sine signo: id est, nullo vestigio relicto in parte (quod io puella Polimarchi vituperauerat, sectione 3. libri 2.) neque facta aliqua euacuatione per ventrem, aut vrinam, aut aliter (quod est præter rationem euanescere) lethalia esse. Soluta autem sunt per abscessum cum suppuratione, vt priora: & quædam etiam per turbationem alui tempestiuam, id est, post signa concoctionis accidẽtem: aut per excretionem vrinarum vtilium, id est, exeuntium cum conferentia & tolerantia, soluebantur. Dicit tandem hæc erysipelata, quę vere inceperunt, durasse per totam æstatem & autumnum. Neque mirum: nam & intemperies aeris per totum annum durauit.

Multa autem turbatio his, & circa fauces tubercula, & linguæ inflammationes, & circa dentes abscessus. Vocesq; multis significationem præstabant, vitiata & impedita: primùm quidem tabidis incipientibus, sed & causo & phrenitide laborantibus.

¶ Cùm satis iam de erysipelatis dixerat, ad reliqua properat. Dixerat verò mox post præscripta de erysipelatis verba, multis fauces doluerunt, voces vitiatæ. Hæc nuoc explicat, dicens, circa fauces tubercula, & linguæ inflammationes, circa dentes abscessus, & voces vitiatæ, & impeditæ. Qua causa fauces, & partes circum circa laborauerint, dictum antea est. De abscessu in dentes diximus sectione prima libri secundi, in hæc Hippocratis verba, abscessus quibus hæc non fiunt, sunt velut dentes. Vbi & loci alterius ex calce libri quarti meminimus. Sed cur dicit, voces vitiatæ & impeditæ significationem præstabant? An quia vitium vocis non semper fuit pathognomonicum, vt fortasse, in tuberculis faucium, & linguæ inflammationibus, sed in quibusdam, vt signũ prauum, superueniens, vt in tabidis, & in causo, & phrenitide affectis. Quod dicit, multa turbatio his, & ad priores, & ad eos, qui sequuntur, referri potest. turbatio enim Hippocrati significat periculum, quod perturbationem & timorem afferrre solet ægrotis, & iis qui adsunt.

Cœperunt igitur causi ante ver, & phrenitica postquam fiebant frigora, & plurimi tunc ægrotarunt, acuta autem his, & mortalia acciderunt. Erat autẽ constitutio febrium ardentium, quæ fiebant, huiusmodi: Incipientes comatosæ, fastidiosæ, horridæ, febris acuta, nõ valdè siticulosi, non deliri. A naribus exibant pauca. Paroxysmi plurimis in paribus: circa paroxysmos autem, obliuio, exolutio, & priuatio vocis. extremaq; his semper frigidiora pedum & manuum, maximè autem circa paroxysmos, rursumq; tardè & non benè recalescebant, & rursum intelligebant, & loquebantur. Detinebat autem aut coma perpetuum, non somnolentum, aut cum doloribus vigiles. Alui turbata plurimis horum deiectionibus crudis, tenuibus, multis. Vrina multæ, tenues, neq; iudicatorium, neq; vtile quidquam habentes. Neque aliud quidpiam iudicatorium, ita habentibus fiebat. Neque enim sanguis benè fluebat, neq; alius quispiam abscessus eorum, qui consueti sunt, vtilis fiebat. Moriebatur quicunque, vt contigit, erraticè. Plerumq; autem circa iudicationes. Ex multo autem tempore quidam priuati voce, sudantes multi. Iis igitur, qui lethaliter habebant, acciderunt hæc. Similia autem & phreneticis. Sine siti autem hi erant. Neque insaniuit phreniticorum quisquam, vt in aliis, sed alia quadam graui ac lenta delatione in somnum, grauiter peribant.

¶ Post fauciũ dolores, & vitiatas voces, febrium ardentium & phrenitidum meminerat Hippocrates, hęc nunc dicit qualia fuerint: primùm quidem agens de laborantibus sola ardente febre sine delirio, deinde de phreniticis. Ambo genera malorum (erat verò id quodammodò etiam vnũ, succedente phrenitide in multis ardẽti febri) dicit cœpisse ante ver, cùm iam fierent frigora, flante Aquilone, & plurimos tunc ægrotasse. Sed miretur quisquam, qui factum fuerit, vt cùm constitutio, quæ morbosum fecit annum, fuerit austrina & humida, tunc ægrotare cœperint, cùm ad cõtrarium mutata est, antea salubriter degentes: cùm tunc temporis emendari potiùs anni intemperiem, quàm augeri, esset consentaneum. Tamen id factum est ex accidenti, nõ quòd ea mutatio aeris ad frigidiorem excrementa auxerit, sed quòd obstructione cutis, genita antea, cohibuerit, putrescereque fecerit. Acuta, inquit, his & mortalia acciderunt, symptomata scilicet: quæ autem ea fuerint, deinde percurrit, dicens: Erat autem constitutio febrium ardentium, quæ fiebant, huiusmodi, incipientes: id est, à principio comatosæ, ob grauitatẽ capitis, quam auster fecerat: fastidiosæ, ob malignã putrescentiam: horridæ: quia familiare est morbis omnibus cum destillationibus è capite, aut vndecunq; fluxionibus vagantibus, atque adeò solis catarrhis citra alios morbos, horrores inordinatos habere. Neq; id immeritò: si enim certæ fluxiones, & ordine quodam repetentes, ex certis partibus in partes certas, certos & ordine repetentes faciunt horrores, & alternatè febres incertæ & vagæ faciẽt incertos. Febris, inquit, acuta, id est, acuta ad manũ. Nam quòd ad

constitutionem attinet, omnes ardentes sunt acutæ. Tamen non valdè siticulosi: addit, non deliri, quasi diceret, non erant valdè siticulosi, etsi non erant deliri. Si enim deliri, nõ mirum si fuissent sine siti, tamen citra delirium & cum febre acuta, satis prętar rationem, ac proinde etiam malum. Significare enim poterat naturæ corruptionem, tametsi in his hoc non puto ad malignã causam referri, sed ad multæ humiditatis redundantiam, quam assiduæ pluuiæ illius anni pepererint. A naribus exibant pauca, quod vituperatum sæpe ab Hippocrate est: nimirum, vt alia quæuis euacuatio tentata, & vt propriam capitis abundãtiam repræsentans, aut raptum humorum in illud. Omnia verò, quæ grauitatis capitis signa sunt, etiam austrinæ constitutioni congruentia. Quòd paroxysmi fierẽt diebus paribus malum esse, & quã ob causam, dictum est mihi 3. sectione libri 1. huius operis. Graues admodum fuisse paroxysmos, symptomata satis indicabant. Per paroxysmos enim, inquit, obliuio, exolutio, & priuatio vocis. Obliuio sanè ob mentis alienationem, non enim ob abolitam memoriam, cùm id frigoris sit. Exolutio & priuatio vocis, deliquij animi erant: idq; debilitatis calidi innati, vt & illud etiam, atq; adeò multò magis extremas manus, & extremos pedes frigere semper, maximè verò circa paroxysmos, & tardè ac non benè, id est, non satis, recalescere. Sed quo pacto, si semper hæc erant frigida, aut saltem subfrigida, erat febris acuta ad manum? Certè secundum ventrẽ & costas. Rursum, inquit, intelligebant, & loquebantur: insinuans, illam obliuionem esse non intelligere. Non sanè delirare (dixerat enim nõ deliri) sed velut mentis stupore teneri, ac proinde attonitorũ modo, neq; meminisse, neq; loqui: dispositio catocho similis. Tantoperè laborabãt ea tempestate capita: q id etiam qđ addit, indicabat. Detinebat, inquit, eos, aut coma perpetuum non somnolentum, aut erant vigiles cum doloribus: id est, nisi dolore aliquo excitabantur, tenebat eos coma vigilans vocatum: hoc est, passio media inter coma altum & vigiliam. Fit verò id à causa etiam media ex bile & pituita, quos duos succos meritò per illam tempestatem redundasse nuper indicatum est. Erant his multæ euacuationes intempestiuæ, nihil conferentes: quod redundantiæ maximæ est, &, vt in inconstantibus temporibus solent, inconstãtes morbi fiebant, per quos neque moriendi dies certus erat, vt solet, aut, ob certam morborum constitutionẽ, multis idem, sed incerta omnia. Proinde dicit, alui turbatæ plurimis horum, deiectionibus crudis, tenuibus, multis. Vrinæ etiam tenues, multæ, neque iudicatorium, neque vtile quidquam habentes: id est, neque tollentes, neque subleuantes morbos. Neque aliud quippiam iudicatorium ita habentibus fiebat. Iudicatorium scilicet iudicans: nam qualia iudicatoria non iudicantia ille vocauit, libri secundi prima sectione, multa apparuerunt, iudicantia autem, non: quia neque sanguis benè fluebat, neque alius quispiam abscessus eorum, qui consueti sunt, vtilis fiebat. Moriebatur quicunque, vt contigit, erraticè, id est, incertis diebus: plerumque autem circa iudicationes, id est, cum aliquibus euacuationibus. Hæ enim etsi nõ iuuent, imò verò etsi lædant, iudicationes aliquando appellantur: tametsi id nomen de bonis dicatur anatomicè: quo sensu antè dixerat, nihil habẽtes iudicatorium. Sed certè non minùs mors, quàm salus, solet ægrotis cum euacuationibus subrepere: vt his, qui circa euacuationes moriebantur, quidam in aliis euacuationibus, multò antè, quàm morerentur, priuati voce, quidam sudantes. His igitur, inquit, qui lethaliter habebant, ex solis scilicet febribus acutis, acciderunt hæc. Similia autem, inquit, & phreniticis, sine siti autem hi erant: priores dixerat non valdè siticulosos, hos qui delirarunt, fuisse sine siti omnino. Neque mirum, nam si sine delirio nõ erant, futuri valdè siticulosi, quo pacto alienati mente sentiãt passionem, alioqui leuem, cùm, vt in aphorismo dicitur, quibus mens ægrotat, etsi dolendi causam habeant, passionem non sentiant. Sed quod est illud ænigma, quod addit, dicens, neque phreniticorum insaniuit quisquam? Quo pacto erant phrenitici, si non insanibant? Certè non dicit id simpliciter, sed, neque phreniticorum insaniuit quisquam, vt in aliis: in aliis scilicet phreniticis, qui vigiles, & loquaces, & inquieti, & apertè delirantes sunt, sed cũ graui ac lenta in somnum delatione, grauiter peribant. Vocat verò, vt cùm aliàs, tum vel maximè toto hoc opere constat, phreniticos, non eos solùm, quibus calidis excrementis abundat cerebrum, sed vtcunq; alienatos mente, in quibus sunt etiam lethargici, & typhomania laborantes. Sed de ardente febre & phrenitide hæc.

Erãt insuper aliæ febres, de quibus scribetur.

¶ Cùm morbos summatim collegit, febrium ardentium solùm meminit, quanquam non illis solis laboratum est, neque consentaneum: nam vt in aphorismo tertiæ particulæ, quem citauimus, dicitur, longæ febres familiares sunt pluuiosis tempestatibus, quare non solæ ardentes: proinde quasi aliarũ febrium anteà oblitus, obiter, & velut aliud agens, nunc eas etiam fuisse dicit, acturus de eis posteà suo loco.

Ora multis cum aphthis vlcerata, fluxiones multæ circa pudenda, vlcera, tubercula foris intus, quæ circa inguina. Ophthalmiæ humidæ, longæ, diuturnæ cum doloribus: eruptiones palpebrarum foris intus, multorum corrumpentes oculos, quas ficus vocant. Erumpebant autem & in aliis vlceribus multis. Et in pudendis carbunculi multi per æstatem, & alia, quæ seps vocatur, exanthemata magna, herpetes multis magni. Circa aluum autem multis multa & noxia acciderunt: primùm quidẽ tenesmi, multis cum dolore: plurimis verò puerulis & pueris, qui ante pubertatem, & plurimi horum peribant. Lienterici multi. Dysenterici. Neq; hi cum magno dolore. Biliosa autem & pinguia, & tenuia, & aquosa, multis quidẽ ipse morbus in hoc decubuit, & sine febribus, & in febribus cũ doloribus. Tormina & voluuli maligni, multorum quæ inerant, & suppressa erant, exitus. Et exeuntia dolores non soluentia: iis autem, quæ offerebantur, difficulter obedientia. Nam purgationes plurimos

mos lædebant: ita autem habentium multi quidem acutè peribant, multi autem diutiùs viuebant. Vt autem in summa dicatur, omnes & qui longis, & qui acutis morbis tenebantur, ex ijs, quæ secundum aluum, moriebantur præcipuè. Omnes enim aluus substulit. Fastidiosi autē omnes fiebant, & in omnibus antea scriptis, in quos ego vbi vbi incidi. Multi autem, præcipuè hi, & qui ex talibus, & ex alijs autem, qui & perniciosè habebant, alij quidem siticulosi, alij autem non, eorū qui in febribus & alijs, nullus importunè, sed poteras, quod ad potum attinebat, instituere victum vt velles. Vrina autē multa, quæ exibant, non iuxta potum, qui offerebatur, sed multùm superantes. Multa autem malitia erat vrinarum exeuntium, neq; enim crassitiem, neque concoctiones, neq; expurgationes vtiles habebant. In multis enim purgationes per vrinas vtiles fieri, bonum. Significabant autem plurimis colliquationem, & turbationem, & dolores, & iudicationum sublationes. Comatosi autē erant præcipuè phrenetici, & qui febribus ardentibus laborabant, verùm & in alijs omnibus morbis maximis, qui cum febre fiebāt. In summa autem plurimis aut sopor grauis aderat, aut tenues & exiguos somnos dormiebant.

¶ Hæc, quæ nunc percurrit, vt ipsemet monet, quibusdam cū febribus, quibusdam etiam sine eis accidebant, atque adeò quibusdam cum ardentibus, quibusdam cū alijs, de quibus mox scribetur. Atque adeò omnia ea mala, quorum in hac constitutione fit mentio, alia cum aliis complicabantur, etsi quædam cum quibusdam magis, & hæc est causa, qua Hippocrates videtur repetitionib⁹ quibusdam vti, quas nisi quis quod dicimus intelligat, putet esse inutiles. Nam vel nunc dicit, quod & anteà dixerat, comatosos fuisse phreniticos, & febre ardente laborātes. Sed anteà de ipsis febribus & phrenitidibus agebat seorsum, nunc alia, quæ sine eis in quibusdam fiebant, in quibusdam autem cum eis, eas in memoriam reuocauerunt. Cur internæ partes oris, & pudenda, & laxæ partes inguinum, per succorum putrescentiam faciliùs, quàm aliæ partes, vlcera, fluxiones, & tubercula interiùs & exteriùs contrahāt, dictum anteà est. Dictum est etiam oportuisse ophthalmias humidas esse, per hāc tempestatem pluuiosam & austrinam, non aridas, quales per aquilonares fieri solent. Constat verò eas, quæ ob humiditatis abundantiam fuère humidæ, fuisse statim futuras longas & diuturnas, ac cum doloribus. In diuturnis autem & concoctu difficilibus ophthalmiis multorum malorum periculum oculis impēdet. Nam vngues, leucomata, suffusiones concretæ, rixæ, hypopia, encanthydes, & alij multi abscessus fieri solent, à quorum quibusdam visio, ab aliis oculus etiam corrūpitur: velut nunc fiebant ficus, hoc est, tubera quædam carnea, ficus ob figuram vocata, quæ in vlceribus, vt ipsamet vlcerata caro rotunda, subdura, subrufa nascuntur. Oriuntur verò magna ex parte in capite, vt author est Paulus capite 3. libri 3. sed & in reliquo corpore, quod & hic dicit Hippocrates, addens, erumpebāt autem & in aliis vlceribus. Multi in pudendis carbunculi per æstatem nascebantur, & vlcera altiùs exedentia, & serpentia, quæ ob id vocantur seps: id est, serpens. Nimirum carbunculi vrendo sanguine & feruente fiunt. Vlcera illa ab atra bile acerrima: nimirum sunt cancri vlcerati: æstas verò tales succos maximè parata est gignere, & ea corporis pars omnē malignam putrescentiam maximè recipere, eàdem prorsus ratione, qua erysipelata, de quibus multa iam dicta sunt, fiebant exanthemata magna, & herpetes magni multis. His dictis de malis, quæ in cute efflorescebant, transit deinde ad ea mala, quæ ex aluo patiebantur ægroti, quæ omnia cùm summatim mala omnia colligeret, dicens, alui turbatæ: nunc hæc explicās, dicit, circa aluum autem multis multa & noxia acciderunt. Primùm quidem tenesmi multis cum dolore (magno intellige, nam sine omni dolore nulli accidunt) plurimis verò puerulis, & pueris maiusculis, denique vsque ad pubertatem, quæ pueritiam finit, & adolescentiam inchoat: fortasse humida natura, in humida constitutione præcipuè, patiēdi occasio fuit. Acciderunt etiā lienteriæ, dysenteriæ, & diarrhœę, quæ sunt tria genera deiectionum morbidarum. Neque dysenterici fuerunt cum magno dolore intestinorum, vt solent: quia arbitror multitudo humiditatis mordentem qualitatem hebetabat. Diarrhœæ verò fuerunt nunc biliosorum & pinguium, & tenuium, & aquosorum, aliquando cum his, simul exeuntibus deiectionibus variegatis, aliquando seorsum. Biliosis quidem ex eius succi redundantia, pinguibus ex colliquatione, tenuibus & aquosis, ex crudis & pituitosis. Multis quidem, inquit, morbus ad hoc decubuit, & sine febribus, & cum febribus, cum doloribus: id est, cum doloribus intestinorum. Nam dixerat antea erysipelata illa horrenda, quæ nunc cum febribus, nunc sine febribus accidebant, aliquando soluta per alui turbationem, iam verò per febres turbatas fuisse aluos plurimis, dictum etiam iam anteà est. Sed cùm de dysentericis dixerit, neque hi cum magno dolore, quo pacto dicit decubuisse morbos ad aluum cum dolore? Certè dolores dysentericorum, qui ex intestinorum exesione fieri solent, fuerunt exigui: alij verò dolores intestinorum, vt tormina & voluuli, magni & maligni. Maligni erant, quòd periculosi: quod inde maximè deprehendebatur, quòd nō soluebantur euacuationibus. Multorum enim, inquit, quæ inerant, & suppressa erant, fiebant exitus, & exeuntia dolores non soluebant, & iis quæ offerebantur, medicamentis scilicet expurgantibus, difficulter obediebant. Difficulter obedire dici poterant, aut quòd non exirent dato pharmaco, aut quòd exeuntia non prodessent: dici autem hic ob hoc vltimum constat, quia addit, nam purgationes plurimos lædebant. Certè grauissimum signum est in quouis morbo nihil prodesse, neque quæ sponte fiant, neq; quæ arte tententur. Pharmaca verò raro non lædunt in morbis pestilentibus, quia conuocant malignos succos versus cor, & in os ventriculi, nisi mox in initiis turgentibus succis. Neque sanè, nisi raro in talibus spontaneæ alui fluxiones vtiles sunt: accommodatiores enim sunt euacuationes, quæ ex alto corpore in cu-

tem euocant, & tales etiam sunt arte procurandæ: vt euocatio ad cutem par frictiones, cucurbitulæ cum scarificatione adhibitæ, & prouocatus sudor: non tamẽ ob hæc nego antecedere debere missionem sanguinis, ac si res exigat expurgationem turgentium. Maximum verò impedimentum expurgationis, hypochondriorum inflammatio. Hoc autem quod dicimus ex hac tempestate licet agnoscare. Nam, inquit, ita habentium multi quidem acutè peribant, multi autem etiam diutiùs viuebant: vt autem in summa dicatur, omnes & qui longis & qui acutis morbis tenebãtur, ex iis quæ secundum aluum moriebantur præcipuè: omnes enim aluus sustulit. Repetitione significat Hippocrates se velle, vt hoc velut notatu dignissimũ consideremus: quid enim aliud erat dicere, omnes ex aluo moriebantur, quàm omnes aluus substulit? His dictis de alui turbationibus, transit ad alia, quorum etat facta mentio, ea verò diximus esse symptomata potiùs, quàm morborum species, fastidium scilicet, sitim, & vrinas copiosas. Proinde magna diligentia axplicat, quibus morbis illa acciderent. Fastidiosi, inquit, in omnibus anteà scriptis morbis fiebant, omnes in quos ego incidi vbi vbi. Nimirum Hippocrates multas vrbes, quin & insulas multas perlustrabat. Non enim, vt ridiculè quidam Lusitanus intetpretatur, id dicit, quòd ipsemet Hippocrates illis omnibus ægrotauerit. Quis enim id diceret, nisi leuissimus? Multi autem, præcipuè hi, id est, præcipuè autem multi fastidiosi arant, qui laborabant ex aluo, & qui (inquit) ex talibus, vt qui etsi non præcipuè ex aluo, sed febre laborarent, fluxiones alui habebãt (nimirum quibus vtcumq; sentiebantur mali succi repere ad ventrem) & ex aliis autem morbis fiebant fastidiosi, qui pernitiosè affecti arant. Nimirum fastidium maximum magnum casum facultatum significat. Sitis non perinde ac fastidium omnes ægrotos tenebat, sed alij quidem erant siticulosi, alij autem non. Qui laborabãt cum febribus, illi omnium maximè sitirent, quanquam neque illi omnes æquè. Eorum autem qui in febribus, & aliis eiusmodi, in phrenitide scilicet, nullus importunè siticulosus erat, sed potetas quod ad potum attinebat, instituere victum vt velles. Dictum etiam anteà erat, hos non fuisse siticulosos, & qua causa. Vrinas dicit fuisse multas, & potum multo excessu superantes, initium fortasse diabeticæ passionis, quæ, vt in aliis solet, ex renum calore, & nimio potu incipere, ita in iis inciperet, ex renum ardore febrili & multa humiditate, ob anni statum in corporibus redundante. Multam autem malitiam dicit fuisse vrinis, quia neq; vt signa, neque vt causæ boni aliquid habuerũt. Quia neq; crassitiem & concoctionem præ se ferebant, vt inde boni aliquid significaretur, neque habebant purgationes, vt ita saltem aliquid corporibus conferrent. Itaque neque bonam significationem prę̨stabant, neque cum conferentia euacuabantur, vt sæpè solent. In multis enim purgationes vtiles per vrinas fiari, bonum. hoc est, nam multis fiunt expurgationes vtiles per vrinas, præstatq; talis expurgatio bonam significationem morbi integrè soluendi, & hominis ab abscessibus & aliis motbis liberandi. Maritò profectò Hippocrates occasione vsus hìc est laudãdi euacuationem per vrinam, quia morbis quàm plurimis est accommodata. Rati enim morbi nobis curandi contingunt, qui non sint in genere febrium putridarum, quæ omnes causam præcipuam habent in venis & arteriis, vnde vrina destillat, quæ decretoriè excernitur. Nam quotidiana mictio, ex potu est nondum distributi. Congruit verò vrina reliquorũ etiam morborum maximæ parti: nam iis qui vesicæ, renum, & hepatis partis gibbæ. Hepar verò, vt bonorum succorum benè habens, ita malorum, malè, præcipua causa plerumque est. Sed & alij omnes morbi, quibus causa proxima intra venas non est, habent tamen ibi causam, quam vocant antecedentem, quæ velut radix proximæ, & per eam morbi, plurima mictione solui possunt. Meritò ergo in multis purgationes per vrinas vtiles sunt. Qua causa ego soleo hac in re, Galenum imitatus, omnes ferè morborum ex materia pendentium curationes diureticis finire. Non autem, quia in omnibus possunt, & solent esse vtiles, & bonam significationem præbere, necesse est semper fiut, & præstent, sed tunc solùm cùm fiunt, facultate expultrice eò excrementa pellente. Cùm verò præ mala ventris affectione, quod dolores significant, aut præ corporis colliquatione, aut ob malignam qualitatem succorum facultate non potente tatinere, lædunt & malam significationem præbent, vt horum plurimis significabant colliquationem, turbationem, & dolores, & iudicationum sublationes. Nam vbi copiosa aliqua & noxia euacuatio adest, ea quidem non iudicat, & alias iudicationes fieri prohibet. Comatosi autem erant præcipuè phrenetici, & qui febribus ardentibus laborabãt. Ita quoq; anteà dixerat, neque insaniuit phreniticorum quisquam, vt in aliis, sed alia quadam graui ac lenta in somnum delatione grauiter peribãt. Addit verò, & in aliis omnibus morbis maximis, qui cum febre fiebant. Nimirum omnia mala eius tempestatis dixit fiari aliquando cum febribus, etsi quædam eorum sine febre etiam aliquando: vtcunq; ergo essent grauia mala & cum febre, erant etiam comatosa. In summa, inquit, plurimis, omnium eo anno ægrotantium, aderat aut grauis sopor, aut dormiebãt tenues & exiguos somnos: id est, habebant coma vigilans.

Multa autem alia febrium genera populariter vagabantur, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continentium, longarum, erraticarum, fastidiosarum, inconstantium.

¶ Omnia febrium putridarum genera populariter vagata sunt, nam continuæ & intermittentes, quę tertianæ, quartanæ, & quotidianæ, & erraticæ, & acutæ, & longæ, & malignæ, & inconstãtes. Sunt verò hæ omnes febrium differentiæ, neque secundum vnam solùm, sed secundum multas partitiones. Nam secundum figuram sunt hæ febres, continuæ & intermittentes, atque intermittentes tertianæ, quartanę, quotidianę & erraticæ: secundum constitutionem acutæ & longæ: & rursum constantes & inconstantes: secundum morem, simpliciores aut malignæ. Inconstantes enim sunt, quæ illegitimas habent constitutiones, & nũ recipiunt diebus legitimis legitimas mutationes, ac proinde sunt iudicatu difficiles. Intelligit verò nomine nocturnarum quotidianas: quotidianæ enim sunt, vt

1.Epidem.

1. Epidemiorum, ſectione 3. dicebatur, nocturnæ, aut diurnæ. Noo refert autem parùm, hæ ſint, aut illæ, quia vt illo loco Hippocrates dixit, neque æquè longæ, neque periculoſæ ſunt, ſed diurnæ nocturnis deteriores. Proinde voluit Hippoc. hìc vno nomine dicere fuiſſe quotidianas, & quales fuerint. Faſtidioſarum nomine intellexit malignas, quia magnum faſtidium, vnũ quoddam accidens eſt eorum, quæ maximè poſſunt ſignificare morbi malignitatem. Omnia ergo genera putridarum febrium, & omnia maligna & inconſtantia. Nam circuitus quartanis longiores, vt quintanarum & ſeptimanarum, rariores ſunt in febribus. Vt nõ opus fuerit, ſi dicti tres circuitus febrium eo anno erant, illos etiã fuiſſe. Sed miror Galenum cenſere, quod de illis febribus loco citato ex 1. huius operis dicit, non eſſe Hippocratis, quia hìc nullã quintanarum aut ſeptimanarum mẽtionem fecit. Quaſi verò hìc omnes febrium differentias perſequi ſtatuerit, ac noo potiùs narrare quę fuerint illo anno: aut quaſi neceſſe ſit febriũ omnia geoera, quæ omnino ſint, eo anno fuiſſe. Nõ eſt ſanè neceſſe, etiamſi omnia, quæ non ſunt rariſsima, populariter vagata ſunt, neq; ſanè citra cauſam. Nam calor bilem vtramq;, humiditas pituitam peperit, in tribus autem his generibus ſuut febres omnes putridę. Malum autem morem maligna putreſcentia fecit: inconſtantiam, quòd non fuit tempeſtiua & conſtans temporum anni temperies.

Omnes autem hæ cum multa turbatione fiebant, alui enim plurimis turbata. Horrores, ſudores non iudicatorij & vrina, vt ſcriptum eſt. Longa autem plurimis horum: neq; enim qui fiebant his abſceſſus, iudicabant, vt in aliis. Difficilis iudicationis omnibus omnia fiebãt, & iudicationes ablata, & diuturna, longè autẽ magis his. Iudicium verò fiebat horũ paucis circa octogeſimum, plurimis autẽ vt contigit, defecerunt. Moriebantur horũ pauci ſub hydrope erecti ambulantes, & in multis etiã aliis morbis tumores infeſtabant, valdè autem magis tabeſcentes.

¶ Turbationem cum fine addito dicitur, ſignificare periculum, dictum iam eſt, dictum etiam alui profluuia eſſe in malignis febribus periculoſa. Dicit ergo omnes dictas febres cum multo periculo fieri, quia alui plurimis turbatæ ſunt. Sed quia dictum eſt antea fuiſſe inconſtantes, neceſſe eſt fuiſſe difficilis iudicationis: hoc verò eſt euacuationes omnes eſſe non iudicatorias, aut ſaltem non benè iudicatorias: quare meritò fiebant ſudores non iudicatorij, id eſt, non ſoluentes febres. Sudores certè ob pluuioſam anni tempeſtatem, non iudicatorij, ob malignitatem morborum. Vrinæ, inquit, vt ſcriptũ eſt. Significat verò illud ὑπογέγραπται, id eſt, ſcriptũ eſt, hoc loco & multis aliis, quod antea ſcriptum eſt. Erant ergo vrinæ multæ potum ſuperantes, & neq; concoctionem, neq; excretiones vtiles habentes. Hæ verò eandẽ cauſam habebant, quàm ſudores. Longa ergo mala fuerũt plurimis, hoc eſt, ita febricitantium, quia abſceſſus qui fiebant, his nooiudicabãt, id eſt, quia euacuationes (has enim vocat plerumque Hippocrates abſceſſus) non ſoluebant febres, neque deiectiones ſcilicet, neque ſudores, neque vrinæ. At verò, vt dicitur aphoriſmo 56. particulæ 4. Febricitanti ſudor oborieos, febre non remittente, malum. Moram eoim trahit morbus, & multam humiditatem ſignificat. Aliarum euacuationum eſt eadem ratio. Meritò ergo dicit fuiſſe longa mala, qoia euacuationes non conferebant, vt in aliis ſolẽt. Horrores etiam, vt & rigores, iudicationes tentatæ erant, & præterea paſsionem oris ventriculi ſequi poterant. Omnia, inquit, mala omnibus eo anno fiebant iudicationis difficilis, & diuturna, & iudicationes ablatæ, longè autem magis his, febricitantibus ſcilicet his febribus. Iudicabantur verò horum pauci circa octogeſimum, quia in affectionibus diuturnis habent magnam vim quadragenarij dies, octogeſimus verò abſoluit duos quadragenarios. Plurimis autem defecerunt, vt contingit, id eſt, in certis diebus, quod etiã ad inconſtantiam febrium pertinebat. Horum pauci euadebãt hydropici, & recti obambulantes moriebantur. Neque ſolùm, inqoit, in his, ſed in aliis morbis fiebãt tumores, id eſt, hydropes: multò autem magis infeſtabantur hydrope, qui tabeſcebant, per debilitatẽ ſcilicet facultatis coneoctricis.

Maxima autem & grauiſsima erat tabes, & occidit multos. Multi enim incipiente hyeme partim decumbebant, partim erecti ambulabant, ante ver autem moriebantur plurimi decumbentium: aliorum autem deficiebant tuſſes nulli, remittebant autem per æſtatem, ſub autumno autem decumbebãt omnes, & multi moriebantur. Longum autem horum multi ægrotarunt. Cœpit igitur horũ plurimis, ex his malum repentè. Rigores crebri, ſæpè febres continuæ, acutæ, ſudores intempeſtiui, frigidi, multi, vſq; ad finem, multa autẽ refrigeratio, & rurſum vix recaleſcebant, alui variè ſubſtiterunt, & rurſum celeriter humectabantur; & omnium eorum quæ circa pulmonem diſtributio deorſum. Multitudo vrinarum non vtilium, colliquationes malæ. Tuſſes autem inerant vſque ad finem multæ, & educentes multa cocta & humida, cũ doloribus verò non admodum, ſed etſi aliquantulum dolerent, ſtatim leuiter à pulmone purgatio fiebat. Fauces non admodum mordaces, neq; ſalſugines quidquam infeſtabãt. Lenta quidem, & alba, & humida, & ſpumoſa multa à capite ibant. Longè autem maximum malum comitabatur hos & alios, faſtidium, vt ſubſcriptũ eſt. Nam neq; potum, neq; cibum libenter ſumebãt, ſed valdè ſine ſiti degebant, grauitas corporis, comatoſi. Plurimis ipſorum tumores & ad hydropem deueniebant, horridi, delirii iuxta mortem. Species autem tabidorum erat leuis, ſubalba, pituitoſa, ſubrubra, charopa, leucophlegmatiæ, alati. & mulieres ita. Melancholica item forma, & ſubſanguinea. Cauſi, & phrenitides, & dyſenteria his accidebant, teneſmi iunioribus pi-

tussosis, longa diarrhœa, & acres deie[...]nes, & pingues biliosis.

¶ In prima morborũ narratione, qua [b]reui omnes, qui illa tempestate fuerũt, comple[x]us est, omnium vltimo meminit tabis, dicens: Ta[bi]di multi, noo sanè quòd leuissimũ malum, aut m[in]imè commune fuerit: fuit enim, vt dicit, tabe[s] maxima & grauissima, & occidit multos, sed qu[ia] morbus is diutiùs quàm alij productus sit, vlt[ra] tutum illum annum productus, partim incipie[n]s à principio, ex sula tussi & destillatione, vt fier[i] solet, partim capiens initium ex acuto aliquo m[orb]o. Atqua adeò omnes, qui non sunt acutorum vi sublati, sed diutiùs vixerunt, videntur mihi facti tabidi ex acutis, vt aliis etiam, à tussi sola & destillatiooe tabidis factis, acuti morbi accedebant, vsqua adeò omnia contigit eo anno complicari. Dixerat in principio totius narrationis, per hyemem quidem salubriter transigebant, præter tabidos, de quibus postea scribetur. Huc nnnc redit, & præstans quod promiserat, de solis tabidis seursum scribit, ad illã hyemem reuocato sermone. Multi, inquit, cœperunt hyeme tabescere, non tamen omnes æquè grauiter, sed quidam eorũ decumbere cogebantur, quidam non, sed erecti ambulabant. Decumbentes, quique grauiter affecti erant, plurimi moriebantur ante ver, postremis scilicet hyemis diebus, quibus ninxit, & flauit boreas, quia, vt in aphorismo 17. sectionis 3. dicitur, boreales constitutiones, si circa thuracem aliquis dolor prius est, magis affligũt, nõ autem dolorem solũm, sed eàdem ratione morbum quemcunq; thoracis auget boreas: quare qui graui tabe tenebantur, nõ immeritò hac mutatione temporis mortui sunt: aliorum verò, qui nõ decumbebant, nulli omninò defecit tussis, sed remittebat plurimis per æstatem, quia scilicet cùm æstas esset serena & sicca, minuebatur destillatio, sub autumno autem, hoc est, postrema parte æstatis, ac prope autumnum, cùm rediit boreas, omnes decumbebant, & eorũ multi etiam moriebantur. Neque mirum eos, qui primã aeris ad borealem conuersionem sustinere potuerant, secundam nõ sustinuisse, sed aut mortuos esse, aut saltem decubuisse, & longum tempus deinde ægrotasse. His verò qui longum tempus ægrotarũt, quid euenerit facilius quiuis intelligat. Nam quod crebrò solet, cum longa scilicet tussi & putida excreatione lenta extenuatio. Cæterùm qnod euenit iis, qui tam grauiter ægrotarunt, vt eadem hyeme, quà ægrotare cœperint, mortui sint, operæpretium est audire. Proinde ad hos rediens dicit, cœpit igitur horum plurimis, & his malũ repentè (repentè enim dicitur malum incipere, quod breuiùs quàm solet fit summum) ergo dicit, plurimis horum repentè incepit malum, ex his, seu cum his, quæ sequuntur. Rigores crebri, quales scilicet fieri solere ex catarrhis dictum mihi antea est. Sæpè febres continuæ acutæ, id est, erroneo modo accidentes febres continuæ, & satis ardentes. quales fieri solent excrementis p partes putrescẽtibus, aut fientibus in pulmone suppurationibus: sudores intempestiui, significãtes scilicet nimiam excrementorum abundantiam, qui deteriores etiam erant, q̃ multi frigidi vsq; ad finem malorum fiebant. Frigidi anim sudores, ant quòd valdè cruda sint, quæ abundant excremẽta, fiunt, aut ob calidi innati debilitatem. Ad quam etiam causam refertur, quòd erat multa extremorum refrigeratio, & rursum vix recalescebant. Alui variè subsiterunt, humida esculentorũ parte eunte in caput & pectus, aut declinante in vrinas, quæ multæ erant, & rursum celeriter humectabantur, regurgitante succorum multitudine in aluũ, & omnium eorum, quæ circa pulmunem, distributione deorsum facta: neq; est quòd hic labores, dubitans quibus viis de pulmone in ventrem abire possint succi: natura enim ipsa inuenit sibi vias, vt in hoc ipso opere dicet Hippocrates, &, vt alibi dicit, omnia confluxibilia, & perpauci admodũ abscessus sunt, qui per manifestas vias fiunt, præ iis, qui per occultas. Atqui Hippocrates non ea solùm, quæ in ipso pulmooe sunt, dicit in aluum distribui, sed quę circa pulmonem in capite & thorace. Vt ergo quæ sursum ditatem facinnt, ad aluum inclinare solent, ita & quæ circa pulmonẽ, sed & iis, quæ intra ipsum pulmonem conclusa sunt, manifestaa vias esse ad aluũ & vesicam cap. 4. lib. 6. de Loc. affect. Galenus indicauit, per arteriam scilicet venalem, & cordis sinistrum ventriculum, sed & per venam arterialem & dextrum ventriculum, & venã cauam, & hepar, & mesenterium. Itaq; nullo modo hoc admirationem habet. Illud, solũ oportet meminisse, tales fluxiones physicis nõ solere esse vtiles, quia, vt aphor. 14. sect. 5. dicitur A tabe habita diarrhœa superueniens, lethale. Multitudo, inquit, vrinarum non vtilium. Multitudo enim humiditatis anni illius age bat vrinæ copiam, & symptomaticè excernebatur, vi caloris colliquantis. Quare colliquationea malas significabat, magis quàm iudicationes. Tusses inerãt multæ vsq; ad finã: neq; enim poterat aliter fieri, malè putrescente pulmone. Educebant multa concocta, id est, suppurata & humida, id est, fluxilia: quod qnidẽ fiebat ob nimiam hnmiditatem & putrescentiam circa pulmonem, atq; quia è pulmone affecto eductio fiebat, non admodum cum dolore, quia pulmo exiguo sensu, ac ferè nullo præditus est. Quòd si aliquando doleret, tangente corrosione membranulam, qua vestitur, statim laniter, facilè scilicet & expeditè, ac sine dolora purgatio fiebat: quæ tamen ob nimiam redundantiam, quã annus attulit, nõ fuit satis ad perpurgandum. Atqui quoniam in tanta multitudine non poterat, quod acre & mordax, non esse contemperatum, & dilutum, fauces non admodum mordebantur ab acribus, neq; à salsis. Dictam autem multitudinem apertè indicabant, quæ de capite ibant, lenta quidem, & alba, & humida, & spumosa multa. Pituitosa scilicet, & flatu permixta, qualia peperisse erat consentaneum pluuias & austrum. Hic enim flatus capita replet, ibique moram trahens, & cum pituitosis se admiscens, spumosa facit è capite descendere. Longè autem maximum malum, inquit, comitabator hos, & alios omnes eius anni ægrotos, vt subscriptum, id est, antea scriptum est, fastidium, idq; non qualecunq;, sed maximum, per quod neque cibos, neq; potus libenter sumebant: sed valdè sine siti erant. Cur non dicit sine fame? Quia certè id dictum erat, cùm dixisset fastidium: poterat autem esse fastidium cum siti: non arat tamen, sed fastidium omnium, quod facultatum omnium, & sensus in ventriculo corruptionem indicabant. Erat præterea grauitas corporis & ægroti comatosi,

ob

ob dictas iam causas, ac fortasse etiam iam prope mortem constitutis, vt fieri solet, tabidis, ob debilitatem facultatis & impotentiam vigilandi, coma fiebat. Plurimis ipsorum fiebant tumores, ventris scilicet, &(hæc est particula declaratiua) ad hydropem deueniebant, collecta eò multa, quæ per totum corpus redundabat, humiditate. Iuxta mortem iam, erât horridi & deliri. Horrores debilibus facere facilè poterant boreales flatus, qui & substulerunt. Deliria horum, vacillationes menus sunt, natæ ex debilitate. His dictis de iis qui intra hyemē mortui sunt, narrat qualis fuerit species, seu facies tabidorum omnium eius anni. Fuerit verò qualem esse tabidorum, in hydropem ob pituitæ redundantiam abeuntium, consentaneum erat. Leuis scilicet & subalbida: non enim alba, vt nix aut papyrus, sed ob caloris debilitatem inter mortuū quendam candurem, & cincritium referens: & pituitosa tota scilicet, qualis pituita redundante fieri solet. Erant deniq; leucophlegmatiæ tumidæ. Addit, & subrubra, fortasse eadem facies erat reliquis partibus subalbida, & maxillis subrubra ob calidam passionem pulmonis. In multis enim tabescentibus, id vidimus: aut fortasse alij erant albidi, alij subrubri. Fuerint enim subrubri, quibus forma melancholica & subsanguinea, de quibus mox dicitur. Dicit fuisse tabescentium, pariterque hydropicorum, faciem charopam. Quod haud dubiè ad oculos pertinet. Explicatum verò iam est sectione quinta libri secundi, cùm illa verba enarraremus quæ ad hunc locum multùm faciunt, hydropici charopos oculos habent, hîc & illic charopi nomen abusiuè vsurpari, diciq; de glauco, quod exemplo anicolæ cuiusdam, cuius historia in calce libri quarti occurret, confirmauimus. Itaque his fiebant oculi glauci, pituita in oculos abscedente. Alatos etiam fuisse dicit tabidos, nò arbitror quòd tabe alati fierent, quanquam extenuatio carnium aliquid nonnunquam ei figuræ adiicit, sed quòd alati tabescerent, vtpote ad tabem paratissimi, vt primo libro huius operis dictum iam est. Addit Hippocrates & mulieres ita, id est, & mulieres ita afficiebantur, non quidem solæ, sed quasi diceret non tantum viri, sed & fœminæ, ac fortasse hæ plus etiam quàm viri, quód per sese sint humidiores, & excrementis magis affluentes, cui naturę accedens anni humida intemperies, maior morborum occasio fieret. Quorundam etiam tabescentium forma erat melãcholica & subsanguinea, hoc est, subnigra & subcruenta, referens redundantiam sanguinis crassioris, in iis scilicet in quibus sanguis redundaret. Dictum enim antea est, succorum omnium eo anno fuisse redundantiam, iuxta cuiusq; naturam. Horum ergo facies fuerit subrubra, vt pituitosorum subalbida. His etiam quibus tabescentibus erat forma melancholica & subsanguinea, acciderũt causi, & phrenitides, & dysenteriæ, dum corpus cum pulmonis putrescentia tabesceret, putrescente & bilescente sanguine per totas venas, aut irruente in caput aut ventrem. Cùm verò dictis ægrotis multa circa aluum mala acciderint: nam tenesmi, diarrhœæ longæ, & deiectiones acres, & pingues, narrat Hippocrates, quibus quæ acciderint, secundum ætates, & naturales temperaturas, differentiam accipiens. Galenus legit, tenesmi iunioribus pituitosis: longæ diarrhœæ & deiectione, acres, ac pingues, biliosis. Ego verò nō video cur minus longæ diarrhœæ acciderent pituitosis quam biliosis, aut cur potius acria & pinguia iunioribus (quorum nomine adolescentes, aut pueri adolescentiæ proximi, videntur intelligendi) quàm iuuenibus, & consistentibus ætate. Proinde ego ita lego. Tenesmi iunioribus, hoc verò est quod antea dixerat, tenesmi pueris (& quos vocauerat παῖδας πρόσθεν, nunc vocat, νέους) & pituitosis longæ diarrhœæ, ob abundantiam scilicet multæ fluxionis: & biliosis deiectiones acres & pingues ob calorem. Vbi legi, forma tabidorum erat leuis, subalbida, pituitosa, in quibusdam codicibus legitur, φακώδης [illegible], id est, lentes referens, tamen apertum est mendum, quia Galenus lectionem hanc sequutus est, & multò magis videtur congruere, vt ex ipsa interpretatione iam patere potest.

Erat autem omnibus subscriptis difficillimū quidem ver, & plurimos abstulit, æstas autem facillima & minimè moriebantur. Autumno vero, & sub pleiadibus rursum moriebantur multi, quartanary.

¶ Dictum antea erat tabidos multos abstulisse primum ver, æstate melius habuisse, & autumno rursum multos esse mortuos, eorum qui ver euaserant, dictumq; quam ob causam. Quod nunc dicit autũno & sub pleiadibus, est idem ac si diceret toto autumno, ineunte scilicet, & sub autumno & ad occasum, qui occasus finit autumnum & inchoat hyemem. Dixerat nuper, multos eorum qui antea decumbebant, extrema æstate mortuos esse, & eorum qui non antea decumbebant, multos tunc decubuisse. Consentaneum ergo est, hos qui ineunte autumno decubuerât sub pleiadibus, hoc est, occidentibus pleiadibus, tempore mutato ad frigidissimum (ea enim hyems fuerit qualis solet, finito iam anno intempestiuo) accubuisse. Vox illa quartanarij, censetur à Galeno esse adiectitia, quia nihil pulchrum videtur significare posse. In quibusdam codicibus occurrit scriptum [illegible], id est, quartanam, in quibusdam [illegible] id est, quarti, seu quartanarij. Quid autem significet, multiplex coniectura est, quidam anni quorum dicebât quarta die mortuos, sed quo pacto tabidi quarta die moriebantur? An superueniebat illis in extremo constitutis, malum quatriduanum? At id oportebat dictum prius. Quidam dicebant, hos esse quartos ægrotos, quasi quartam constitutionem epidemialem, post duas in Thasu, in primo libro scriptas, & tertiam in Cranone scriptam in secundo. Sed vix constat, an hos libros omnes in ordinem digesserit Hippocrates quasi in lucem emittendos, qui putemus tantam præscriptorum toto opere habuisse rationem? Alij putant multos eorum, qui ex febribus erraticis hunc annum euaserant, sequenti anno fuisse quartanarios, vt fieri solet. Aut hoc est quod Hippoc. dicit, aut nihil, sed adiectitia est illa dictio. Supersunt vsq; ad extremũ huius libri tertij, decē & sex ægroti, quos quidā interpretũ putarunt, quosdam fuisse eorum, qui dicto anno ęgrotarunt, seorsum, exēpli gratia scriptos, adducti illa vocula subscriptis, quæ videtur significare non scriptos antea, sed subscri-

bendos deinceps. Dicuot ergo, cùm hic dicit, erat euté omnibus ſubſcriptis difficillimũ ver, intelligi omnibus qui ſequuntur, indeque conſtare eoſdem eſſe qoi ſequuntur, & qui antea dicti ſint. Ego quidem ſuſpicor quoſdam fuiſſe eorum qui eo anno ægrotarunt, non tamẽ hoc argumento (pluries enim iam vidimus, tota hac tempeſtate dici ὑπογεγραμμένον, id eſt, ſubſcriptum, quod antea ſcriptũ) ſed quia ſtatim adiecti ſunt huic conſtitutioni, & quidam illorum videntur habere multa ſymptomatum, quæ narrata ſunt, & qui aliis modis videntur ægrotaſſe, fortaſſe hac ipſa ratione à communi narratioue excepti ſunt, quòd peculiari morbi forma ægrotauerint. Sed veoiamus ad ſingulares hiſtorias.

Sedecim ægroti.

Primus ægrotus.

IN Thaſo Parium, qui decumbebat ſuper domum Artemiſij, febris corripuit acuta, circa initia continua, ardens, ſiticuloſa, incipiens comatoſus, & ſtatim inſomnis. Aluus turbata in principiis. Vrina alba. Sexta minxit oleoſum, delirauit. Septima exacerbata ſunt omnia. Nihil dormiuit, ſed vrina ſimiles, & mens turbata. Ab aluo autem biliosa pinguia fluxerunt. Deinde octaua parum à naribus deſtillauit. Vomuit viroſa pauca, parum dormiuit. Nona eadem. Decima omnia remiſerunt. Vndecima ſudauit non per totum, circumfriguit quidem, citò autem recaluit. Duodecima febris acuta, deiectiones biliosa, tenues, multa, vrinis enæorema, delirauit. Decimaſeptima laborioſè tranſmiſſa eſt. Neq; enim ſomni, neq; febris intendebatur. Vigeſima ſudauit per totum, inſomnis, deiectiones biliosa, cibum non capiens, comatoſus. Vigeſima quarta rediit. Trigeſima quarta ſine febre, aluus non ſubſtitit, & rurſum recaluit. Quadrageſima ſine febre, aluus reſtitit tempus non multum. Cibum non capiens, parum rurſum caluit, & per totum erraticè ſine febre aliquando, aliquando autem non, ſi enim aliquid intermiſiſſet, & alleuata eſſet rurſum reuertebatur, cibariis multis & malis vtebatur. Somni mali in recidiuis. Delirabat. Vrinas craſſitiem quidem habentes: mingebat tunc, turbatas autem & prauas, & aluus adſtricta, & rurſum ſoluta. Febriculæ cõtinua, deiectiones multa tenues. Centeſima autem vigeſima die mortuus eſt. Huic aluus continenter à prima humida, biliosis humidis multis, erat, aut ſuppreſſa in feruidis & crudis. Vrina vſq; ad finem malæ. Comatoſa. Pleruмq; cum doloribus inſomnis. Faſtidioſus. Continenter febris ardens.

¶ Hæc fuit febris ardens & acuta vſq; ad diem vigeſimam, inde cœpit ex acutie cadere, acutiem adhuc aliqoam retinens vſq; ad quadrageſimam, qua finiuntur morbi medij inter acutos & diuturnos, inde iam cronicus factus eſt morbus, & ſenſim tabeſcens homo, alios duos quadragenarios durauit. Tribus verò exactis, die vigeſima ſupra centeſimam, mortuus eſt. Habent enim ſuos dies decretorios morbi omnes, ſed in acutis habent meritò vim maiorem, & notantur breuioribus interuallis, in longis minorem, & ex longioribus. Proinde Hippocrates vſq; ad vigeſimum, omnes ferè dies percurrit, à vigeſimo iam attingit rariores, vſque adeò vt poſt quadrageſimum nullum vſque ad centeſimum vigeſimum, nominauerit. Habent verò vim magnam vt in acutis ſeptimanæ, ita in longiſſimis affectionibus, quadragenarij: quorum tres dicta dies finit. Sed percurramus ſingula, quæ ex dictis antea noo ſemel, intelligi poſſunt facilè, legentes ſolùm, quæ nondum explicata ſunt, interpretantes. Nam ita fiet, vt opus neque faſtidioſum ſit, neq; in immenſum creſcat. Parium, inquit, febris corripuit acuta, circa initia, continua, ardens, ſiticuloſa, id eſt, quæ primùm fuit acuta, continua, & ardens, etſi deinde in longam decidit. Incipiens, id eſt, primis morbi diebus, fuit comatoſus, & ſtatim inſomnis. Quibus quidem notis ſatis videbatur eſſe, vnus quidam eorum qui illo anoo ægrotarunt, dixerat enim eos ounc ſopore, nunc peruigilio teneri, redundantes ſcilicet duplici ſucco. Aluus turbata in principiis, & vrinæ albæ: fuerint verò vrinæ tales ob cruditatem, & declinante in aluum bile. Talia habuit vſq; ad diem ſextam, qua minxit oleoſum, id eſt, vrinam oleo ſimilem. De hac vrina dubitatũ eſt à prioribus interpretibus, quibuſdam putantibus eſſe omnino ſimilem oleo, craſsitie & pinguitudine, fieriq́ue liquata corporis pinguedine. Galeno, cuius ſententia mihi magis placet, videtur hoc fieri non poſſe, quia pinguedo liquata mox cohæreſcit & ſupernatat, atq; adeò, & ſi aliquandiu vi caloris fieret vt non concreſceret, tamen innataret: nam & oleum ipſum inuehitur in aqua. Proinde ſuperſuut duæ probabiles opiniones, oleoſam eſſe in qua innatat pingue, dictamq; oleoſam, quaſi pinguem, eo quòd oleum pingue ſit: aut eſſe vrinam ſimilem oleo craſsitie, & colore, etſi ipſa fuſura lentam pinguedinem nõ habeat. Pinguis colliquationem ſignificat, aut ſecundum renes cùm cõfertim mingitur, aut ſecundum corpus totum, cùm aliter. Fieri verò hanc in Pario ſexta die, non erat diſſonum: ita enim fieri ſolet in aliis febribus acutis. Neq; verò pinguedinem liquari tam graue eſt, vt propterea dubites potuiſſe huic tam cito fieri craſſam, & olei colore, quidam putabant ſignificare colliquationem, multò maiorem qnam pingue, fieri enim ex partibus carneis velut aſſatis, vt ſi ſuccum eum qui ex aſſatis carnibus deſtillat, quis colligat. Tales fortaſſe erãt de quibus ouper dicebat Hippocrates multitudo vrinarum non vtilium, colliquationes malę. At verò conſumptio tanta noo poſſet ſexta die fieri, victuro vſque ad centeſimam vigeſimam. Proinde cenſeo, vt & Galenus oleoſam vrinam, vnam quandam earum eſſe, quæ conturbatione craſſeſcunt. Itaque eſſe conturbatam, referentem colore oleũ. Talibus verò malum capitis imminere ſolet.

Velut

Velut huic accidit qui talem mingens, mox delirauit. Sed,& de Pithione,qui tertius est huius partis ægrotus,ita scriptum occurret, vrinam minxit oleosam,noctu turbatio multa,delirabat.Licet cōsiderare mutationes insignes septima & vndecima die,& decimaseptima. Miror quòd quatuordecima nihil noui attulerit,aut quod ille omiserit.Fortasse Hippoc.non affuit ægroto ea die. Die octaua stillę sanguinis de naribus malam significationem præstare poterant,vt nō semel iam dictum est.Sed & illud quod duodecima die dicitur accidisse, vrinis eneorema,delirauit,est consonum ei quod primo prædictionum dicitur,vrinæ innatantes phreniticæ. Quod dicit decimaseptima laboriosè transmissa est,quia neq; somni, neq; febris intēdebatur, videbitur fortasse dissentaneum.Dices enim,laboriosius fuisset somnos & febrem intendi, vt febris esset ingens cum comate.Verùm nō ita intelligendum est,sed,neq; somni erāt,id est,dormire nō poterat,neq; febris intendebatur,id est,neq; extrema calescebant,effuso æqualiter per totum corpus calido, sed erat insomnis cum extremorum frigore. Nihilominus vigesima iudicatus est, non tñ perfectè,neque enim poterat nullis concoctionis signis prægressis: neq; sanè id,ea ipsa die quis possit expectare, quia exiguæ conferentiæ notæ aderant. Tametsi enim fact⁹ est sudor nō qualis vndecima, sed per totum,tñ erat insomnis nunc, nunc comatosus,aut fortasse insomnis comatosus, id est, cum comate vigili,& cibū fastidiēs. Satis ergo fuit, neq; sanè parùm fortis naturæ argumētum, imperfecte iudicari,sudore & deiectionib.totiùm tunc biliosis, euacuationibus quidē symptomaticis,sed ex parte factis ea die vtilibus.Itaq; febris nō sanè,quantum intelligo,sublata,sed remissior multò facta est.Sed quia imperfecta fuerat iudicatio, fuit etiam infida, & rediit febris apertè vigesima quarta. Trigesima quarta,inquit,sine febre est factus. Addit,aluus nō substitit,& rursum recaluit.Sed cur dicit,aluus nō subsistit? aut si dici oportebat,quæ nō fiebant,cur non dicit etiam,non sudauit, aut non vomuit, aut aliud quiduis? Certè significat melius actū fore cū ægroto si aluus restitisset: atq; adeò consentaneum fuisse sisti.Nam velut cōsentaneum est in mutationibus in melius, fieri euacuationes vtiles, ita, sisti noxias. Hoic verò noxiæ erant, biliosæ & pingues euacuationes, consumendo magis,quā expurgando corpore fientes. Consentaneum ergo, cessante febre,cessare aut minui liquationē, & bilis fluxionem,& sisti aluum. Dicit itaq; aluus non substitit, & rursum recaluit,quasi insinuans inter cætera,ob hoc etiam citò recaluisse,quod nō substitit. Quod multò magis declarat, quod addit, quadragesima sine febre,aluus restitit. Sed quia ne tunc quidem restitit multū tempus,& mansit cibū non capians: rursum,non vt priùs, sed parum caluit. Nimirum fastidium, & oris amaritudo, & similia, vt dicetur sexto libro huius operis,significant intus manere, & recidiuam. Verùm vt facta est mutatio in signis, & declinatio ab acutie,die vigesima, abeunte morbo acuto in morbū medij generis, ita oportuit die quadragesima agi,quia qui hanc excedunt, apertè iam fiunt diuturni, & vt vigesima multorum acutorum est finis, ita quadragesima morborum medij generis. Quare iam inde febris erat minor, & per totum erraticè, aliquādo sine febre, aliquando cum febre erat. Intellige verò id non exactè,sed q̃ videretur. Nam reuera,nunquam sine febre fuit,ac multo minus post quadragesimum, quia tabescat iam: tabescentes autem ex febribus semper habēt febriculas. Et ipsemet Hippocrates mox addit, febriculæ continuæ,sed & hic ita debere intelligi, vt explicui, ipsemet indicat, addens: si enim aliquid intermisisset, & alleuata esset, rursum reuertebatur. Nam illud,&,est declaratiuum,quod illud, aliquid intermittere sit,non simpliciter intermittere, sed aliquid intermittere & alleuari: quare & illud reuerti,esset rursum intendi. Addit cibariis multis & malis vtebatur. Sed quo pacto,si,vt in fine historiæ dicitur, erat fastidiosus? Certè suspicor hunc, vsquedū iam tabesceret, fuisse fastidiosum, vt nullum cibum libenter caperet (dixerat enim Hippocrates bis,cibum non capiens) deinde tamē,penuriam alimenti sentientibus partibus,& excrementis cibi boni appetitum corrumpētibus, ingessisse multos & malos. Itaq; semper fuit quodammodo fastidiosus, quia semper fastidiuit bonos, etsi multis diebus vsus est multis malis. Dicit,vrinas mingebat crassitiem quidem habētes, turbatas autem & prauas. Meritò sanè addit,turbatas autem & prauas,quia cum simpliciter dicit crassas, coctas solet Hippocrates significare,aliter profectò ac Gal. qui crassarū nomine turbatas intelligit. Perducta narratione vsq; ad diem vigesimam supra cētesimam, qua mortuus est,epilogu colligens quæ fuerunt in Pario deterrima, dicit, huic aluus continenter à prima humida (id est fluens biliosis. humidis,fluxilibus,& liquidis,multis) aut suppressa in feruidis & crudis. Sed quo pacto in feruidis & crudis,si suppressa? Certè nunc erat laxa fluentibus multis biliosis liquidis, nunc astricta fluentibus paucis feruidis & crudis. feruidis sanè exustis,crudis,ex malè coctis in ventre cibis,vtrisq; tamen,paucis,& nō fluxilibus,cessante fluxione ad vētrem. Dictis aliis signis pessimis,finit sermonem, dicens,cōtinenter febris ardens: quod intelligi debet, dum acutè laboraret, & vsq; ad vigesimum.

Secundus ægrotus.

IN Thaso decumbentem iuxta frigidam, ex partu, & fœminam enixam, & non fiente purgatione, febris acuta, horrida tertia die, corripuit. Ex multo autem tempore ante partum febriculosa erat, in lecto, fastidiosa. Postquam autem riguisset, continua, acuta, horrida febres. Octaua multùm delirabat, & sequentibus diebus, & breui rursum resipiscebat. Aluus turbata multis tenuibus, & vt aqua biliosa. Sine siti Vndecima resipiscebat, comatosa autem erat. Vrina multa, tenues, & nigra insomnis. Vigesima parum circum friguit, & rursum breui recaluit. Parum delirauit insomnis, vēter imus in eisdem. Vrina aquosa, multa. Vigesimaseptima sine febre aluus subsistit. Non multo aūt tempore post, dextra coxa dolor fortis tempus multum.

erraticæ, ob exereméta multa & varia putrescentia per partes. Sexagesima rursum attulit aliá insigné mutationé, nimirum tusses defecerunt sine signo, id est, euanuerűt repente, nullo relicto vestigio: quod genus deficiendi in omni abscessu, quin & in omni passione vituperatum est, quia quod repéte euanescit, ac non potius paulatim, aut simul cum euacuatione aliqua, præter rationem soluitur: quæ verò ita euanescunt maligniùs redeunt, aut in grauiores alias passiones permutantur: velut nunc, quia nolla concoctio sputorum manifesta fiebat, vt cocta, & expurgata materia, solueretur tussis, neq; alius consuetus abscessus, vt expurgatio ex vtero, quæ maximè omnium erat huic expetenda, aut coxę dolor denuò factus, aut tumor aliquis circa genitalia, quæ etsi minus bona, solent tamen etiam ex tussi fieri, dicitur tussis defecisse sine signo. Et re in deterius eunte, maxilla dextra diuulsa est, secondum dextri lateris rectitudinem mutatis abscessibus, contra tamen ac oportebat, ab infernis enim sorsum. Nam à dextræ coxæ dolore tussis, ab hac dextræ maxillæ diuulsio facta est. Quod quidé superna petente excremento fieri, confirmarunt coma & delirium accedentia. Sed ne tunc quidem fuit firmata phrenitis, sed breui resipiscebat. Non tamen proinde non erat iam affectus grauissimus, habebat enim iam à cibis animum auersum, non solum, vt antea, cibum non capiebat. Nimirum magnæ exaggerationis gratia dicit, πρὸς δὲ τὰ ῥοφήματα, ἀπεστραμμένως εἶχεν. quod haud scio an melius verti possit, quam habebat auersum animum à cibis, aut saporibus. Est verò vt Galen. rectè censet, vsus dictione affectata, vt significaret fastidium summű. Quod sanè maximi iam periculi est, quia fit corruptis facultatibus rectricibus. Qood vbi factum est, nulla salutis spes superest, quia etiam si qoæ euacuatio succedat, nihil confert, immo verò quæ conferre solent, ea ipsa videntur mortem properare, deficiente facultate quæ toleret. Velut huic accidit, quæ cùm, redeunte maxilla ad locum suum, alui fluxionem biliosam haberet, nihil est iuuata, sed febricitanit acutius, & fuit magis horrida, & sequentibus diebus est voce priuata, & octogesima mortua est. Sed quo pacto priuata iam voce & morti proxima, rursum resipiscebat, & loquebatur? Sed quid mirum? Certè & ex magna apoplexia vidi quam plurimos morti iam proximos, ad mentem & vocem reduisse, vt assistentibus videren tur liberati. Hæc sanè facit extremus conatus, qui, si non expellit, facit tamen abscedere à quibusdam partibus, ad quas, ob virium impotentiam, nouo impetu irruentia excrementa, mortem afferunt, cum spes aliqua salutis sese cœperat insinuare. Reliqua quæ per epilogum dicit, explicata iam sunt.

Tertius ægrotus.

IN Thaso Pythionem, qui decumbebat supra templum Herculis, ex laboribus, & lassitudinibus, & prauo victu, rigor magnus, & febris acuta, corripuit. Lingua arida, siticulosa, biliosa. Non dormiuit. Vrina subnigra, appendiculum sublime. Non sudauit. Secunda circa medium diem refrigeratio extremorum, præcipuè circa manus & caput, sine loquela, sine voce Breuisspirius in multum tempus. Recaluit. Sitis. Noctem cum quiete. Sudauit circa caput parum. Tertia cum quiete. Vesperi circa solis occasum subfriguit parum. Turbatio nocte laboriosè. Nihil dormiuit. Ab aluo autem pauca compacta stercora exierunt. Quarta manè cum quiete, circa medium autem diem omnia exacerbata sunt. Frigus. Sine loquela. Sine voce, in deterius. Recalefactus est. Post tempus minxit nigra habétia appendiculum Noctem quietè dormiuit. Quinta allenatus esse visus est. Circa aluum autem pondus cum dolore. Siticulosa. Noctem laboriosè tulit. Sexta mane quietè, vesperi auté dolores maiores, exacerbationem habuit. Ab aluo autem vesperi clystere bene etecit. Noctem dormiuit. Septima die fastidiosus, submolestè ferebat, minxit oleosum. Nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiebat Octaua mane dormiuit parum, citò autem frigus, vocis interceptio, tenuis spiritus, & imminutus. Vesperi autem rursus recaluit, delirauit Iam auté ad diem, modicùm leuatus est. Deiectiones meræ, exiguæ, biliosa. Nona soporosus, fastidiosus, cű excitaretur nő valde siticulosus. Circa solis occasum molestè ferebat, delirabat, noctē malam. Decima mane sine voce. Multa refrigeratio Febris acuta, multus sudor. Mortuus est. Dolores huic in diebus paribus.

¶ Duplici causa mihi videtur Hippoc. meminisse causæ procatarcticæ huius morbi, primùm quia hic non admodű videtur laborasse, vt alij eius tempestatis ægroti, sed modo quodam proprio, & insinuat non esse illud referendum ad communé causam intemperiei aeris, sed ad peculiare vitium in victu. Deinde quia morbus videtur durasse diutius quàm pro malignitate, quam præ se ferebant symptomata, quod fortasse factum fuerit, quód morbus ex manifesta causa inceperit, non ex solo interno apparatu. Nam quodcunq; signum, siue bonű siue malum, fit tantò debiliùs, quantò causam habet apertiorem. si igitur hic nullo victus vitio prægresso ægrotasset, meritò censeretur, essetq; reuera grauiùs affectus, & mortuus citius. Ne ergo grauissima symptomata legens, mireris non mox fuisse extinctum, dicit ex laboribus & lassitudinibus, id est, lassatum ex laboribus, & prauo victu. Non explicat qua in re. Pertinet verò victus ad res omnes nő naturales, & præcipuè ad cibum & potum. Significat ergo hominé negligéter vsum illis omnib. rebus, sed & prauis, & nullo ordine ingestis cibis. Considerãdum in hoc morbo est, quod Hippocr. monet, fuisse dolores, hoc est exacerbationes diebus paribus. Nam secunda, quarta, sexta, octaua, diebus interiectis difficiliores fuerunt, & decima, mortuus est, quia eisdem diebus moriútur homines quibus salui fiunt: & morbi qui per pares mouentur paribus iudicantur, qui per impares, imparibus. Eandem ob causam nox secundæ diei fuit cum quiete, & noctè quartæ diei quietè dormiuit, & sextæ no-

vt hanc formã exiguatũ febriũ incurrant, & quędã corpora præ debilitate naturalis caloris febricitẽt interiùs, exteriùs refrigetata, atq; adeò oon solũ secuodũ caput manus ac pedes, sed & secundũ asperam arteriam, pulmonẽ, & thoracẽ, & internũ os: vt hanc ob causam spitent frigidum, exiguum, & raró, & babeant frigidas linguas. Constat verò hęc in valde lethalibus esse signis. Reliqua ferè omnia, ex dictis intelliges, quid portendetent, & quas haberent vires. Pauca illa compacta stercora, quæ ab aluo prodierunt die tertia, fæces in iotestinis ex multis dicbus impactas significabant, per longam enim moram fuerant compacta, quod magis declarauit, pondus cum dolore circa aluum, die qninta. Semper enim dolot grauans multitudinem significat in dolente parte, quod sentiens Hippocrates, sexta die vesperi clysterem infundi iussit, quo ab aluo eiecit bene, id est, copiosè stercora, vt sani solent. Sed rogabis, cur Hippocrates cum cutationes motborum taceret toto hoc opere, nunc clysteris meminit, & cur clysteris solius, quin etiam cur totoopere vix vnquã auxilij cuiuspiam meminerit, præterquam glandis, aut clysteris. Ao his solis curabat hos morbos. Non sanè, nam & missionis sanguinis alicubi meminit, & in narratione status pestilentis huius anni, dixit, iis, quę offerebantur dissicnltet cedentia. Nam purgaoones plurimos lædebant. Quod sanè videtur dixisse, vt purgationes expertus, nisi fortè, vt qui alios purgationibus lædere animaduertisset. Vtrumq; autem hoc habeat, ex innumeris locis constat, eum plurimis aliis auxilns vsum esse, quin etiam omnia quæ in hũc vsq; diem in vsu sint, ab eo viro fluxisse, & quędam alia, posteritatis negligentia, concidisse. Meminit verò erebrius in singularibus historiis huius libri, glandis & clysteris, vt qoi curationes vellet tacere, hæc verò non tam vt auxilia curantia, quàm vt quibus aliquid tentaretur, & à quibus aliqua caperetur indicatio, nominat. Velut nunc, quia clystere hene euacuata aluo, dormiuit, cõstat quid grauitas cum dolore significaret. Nolo tamen proinde non intelligas, familiaria fuisse Hippoc. clysteres & glandes, & multò vsoi esse hæc in re medica. Oleosa vrina qualis sit, ptoxima historia dictum est, atque ex eo loco dictis constat, meritò ab hac mictione hunc delirasse. Exitus etiam huius morbi consideratione dignus est. Nimirum decima die mortuus est cum sudore multo, vt constet hoc exemplo, & multis huic similibus, quæ partim occurrerunt, partim etiam occurrent, non tantum eisdem diebus mori homioes quibus salui fiunt, sed eisdem prorsus euacuationibus, vt meritò dicat Gal. enacuationes, & alia omnia dectetoria, oeq; bona neq; mala esse simpliciter, sed vt euenit, amanda scilicet & expetenda, si signa futuræ salutis se exhibeant, detestanda verò & fugienda, si lethalia. Nam tunc temporis simul cum humoribus vitalis spiritus exhalat.

Quartus ægrotus.

PHreniticus prima die qua decubuit vomuit æruginosa, multa, tenuia, febris horrida. Multus sudor continuus per totum, capitis & colli. Grauitas cum dolore. Vrina tenues, suspensiones exigua, dispersa. Non sudauit. Ab aluo verò eiecit stercus consertim, multa delirauit, nihil dormiuit. Secunda mane, sine voce. Febris acuta. Sudauit. Non intermisit. Palpitationes per totum corpus. Nocte conuulsiones. Tertia exacerbata sunt omnia. Mortuus est.

¶ In multis codicibus Latiois & Græcis occurrit scriptũ, quarta mortuus est. Ego verò nolui eam lectionem sequi, quia Galenus, vt constat ex eius commentario, non habebat voculam illam, qnarta, in suo codice, quem verisimile est, vt antiquiorem, ita fuisse certiorem. Miratur taotopere Galenus phreniticum mortuum esse ante diem quartã, vt putet id non factum esse vi phrenitidis, sed succi praui & veoenati, quem homo collegerit ob prauũ victum, phrenitidem verò fuisse vt vnum quoddã veneni symptoma. Velut si quis accepto veneno, aut morsus à fera, delirans moreretur, non diceremus substulisse eum phrenitidem, sed venenum. Videtur verò hoc quod Galenus affirmat multò probabilius effici, vomitũ illo æruginoso, qni nisi materia venenosa esset, & celerrima corruptio, nõ posset die prima fieri. Ego verò, etsi Galeno coocedam, rarum admodum esse phtenitidem finiri ante quartum, & ptoduci vltra vigesimum, impossibile tamen neutrum esse suspicor. Neq; mirot admodum, si id Galen. nunquam viderit, & Hippocr. occurrerit: quin potius oh hanc raritatem puto propositum nobis ab eo esse, & scriptum in initio narrationis, phreniticus. Raró enim Hippocr. nattationem inchoat à morbi specie, oec nisi cùm momentum aliquod habet inde incipere, velut fortasse nunc dixit phreniticus, quia illud erat maximè notandum, phrenitico ita euenisse. Sed si inflammatio aliqua maligna pattis cuiuspiam externæ, potest intra diem septimum interimere, cur non possit inflammatio cerebri, si malignam eam esse cõtingat, interimere tertia, vel etiam citius? Quod si tunc dicas, non esse imputandnm inflammationi, sed maligno succo, perinde sit ac si dicas, nunquam phrenitidem interimere, sed succum à qua illa fit. Imputatur tamen hoc inflammationi malignæ. Neq; sanè morbi lethales, & exactè acutissimi quarta die interimunt, sed quarta aut citius vt in prognostico ipsemet dici Hippocr. Itaq; ego Galeno cõcessetim, posse intra nostra corpora gigni venena, quia horrendi quidam casus id indicant, atq; adeò posse panlatim genitum, aliqoando noxam repentinam inferre, aut repentinum impetum capiens in partes principes, aut quod verius puto, veneoatam qualitatem repentina altetatione contrahens, ad quam ante longo tempore, tantam disponeretnr. Velut ligna multo tempote siccantur, & tepeote inflammantur: atq; adeo in hoc talem soccum fuisse ob vomitum illnm æruginosum, & febrem acutam & horridam, & ob inctedibilem illum lapsum virium, quo factus est die secunda manè sine voce, & ob palpitationes pet totum, ac deniq; secunda die factas conuulsiones, tamen non proinde noo substulit hunc phtenitis maligna ex maligno succo. Nam prætet dicta, ad exttemũ non est hic mortuus syncope, sed conuulsionibus, quæ ad cerebri noxam pertinebãt. Sed quo pacto dicit, prima die multus sudor cõtinous per tutũ, moxq; eadem die dicit, nõ sudauit? Certè non est legen-

dum vt occurrit in multis codicibus sudor multus continuus per totum capitis & colli grauitas cum dolore, sed sudor multus continuus capitis & colli per totum, scilicet diem. Ac deinde, grauitas cum dolore. Nimirum per totũ diem sudauit multùm capite & ceruice, vt solent qui linquuntur animo, & præterea habuit grauitatem cum dolore, significantem multitudinem prauæ materiæ: non sudauit tamen æqualiter, vt qui iudicantur. Reliqua ex dictis iam sæpe intelliges, quam præstarent significationem.

Quintus ægrotus.

76 *IN Larissa caluus femur dextrum doluit repente, nihil eorum quæ offerebãtur proderat. Prima, febris acuta, ardens, paulatim tenebat, dolores autem consequebantur. Secunda femoris quidem remiserunt dolores, febris autem intendebatur. Subdifficulter ferebat. Non dormiebat. Extremitates frigidæ: vrinarum multitudo exibat non vtilium. Tertia, femoris dolor sedatus est, mentis autem emotio, & perturbatio, & multa iactatio. Quarta circa medium diem mortuus est acutissimè.*

¶ Periculosum admodum est simul cum abscessu febrem inuadere, & periculosius multò, cùm ita inuaserit, abscessu euanescente febrem augeri, ac multo magis si cùm ille euanuerit, quę partis principis læsionem indicent, superueniant symptomata, quæ omnia in hoc caluo videre licet. Repente enim correptus est femoris dextri dolore, & febre acuta ardente quæ paulatim crescebat, & dolores consequebãtur, id est, crescebant pariter cum ipsa febre: & secunda die dolores femoris remiserunt, & febris intendebatur, & symptomata alia difficilia, quud significatur illis verbis, subdifficulter ferebat: & tertia, omnino sedatus est femoris dolor: &, vt dolor femoris tollebatur, ita apparebant inditia passionis membrorum principum. Nam secunda non dormiuit, tertia mentis emotio, quæ ad caput pertinebant, & extremitates frigidæ secunda: & perturbatio, & multa iactatio, tertia, quæ ad facultatẽ vitalem cordis. Non mirum ergo, cùm tam celeriter facultates labescerent, & præcipuę partes læderentur, tam breui hominem mori. Vrinarum multitudo, quæ exibat, redundantiam succi maligni significabat. Dicit verò fuisse eas vrinas inutiles huic, vt plurimis eius tempestatis ægrotis, de quibus antea differens, dixerat, multa autẽ malitia erat vrinarũ exeuntium, neq; enim crassitiem, neque concoctiones, neq; expurgationes vtiles habebant. In multis enim, purgationes per vrinas vtiles fieri, bonum. Itaq; hunc nõ iuuabat euacuatio, quę multis vtilis esse solet, sed neq; quidquam eorum, quæ à medico offerebantur, quidquam proderat: quod sanè grauissimum signum esse, non pridem dictum est. Nihil refert nunc dicere, quę sit consentaneum fecisse Hippocr. sed illud vnum sibi facilè persoadeat quiuis, Hippocr. secundum artem fecisse rectè, omnia quę expedirẽt, siue aliquid quod ore acciperet offerẽdo, siue aliquid circa ægrotum faciendo, vt secando venam, aut tale aliud, siue admouendo exterius repellentia, ant anodina. Illud est admodum consentaneum, etsi, aliis locis, oblata, aut qoæ offeruntur, ea solum dicantur Hippoc. quæ ore accipienda dantur, hìc tamen id nomen dici de exterius etiam admotis. Non dubium enim in tanto dolore, illa etiã tentata esse, præcipuè cum dicat, nihil eorum quæ offerebãtur proderat, quasi tentato omni genere auxiliorum. Grauissimi ergo mali erat, cùm rectè omnia quæ secundum artem possent, agerentur, nihil iuoari, neq; etiam iis euacuationibus quę sponte fierent. Non ergo, si cui videmus dolorem magnum partis cuiuspiam externæ repẽte accidere, hoc exemplo territi, debemus mox tantũ periculum valde formidare, sed si simul cum dolore febris ardens fiat, & nullis auxiliis malum cedat, & reliqua, vt huic caluo succedant lethaliter, per symptomata grauissima. In quibusdã eodicibus habet hæc narratio in fine ὀξύ, id est, acutum: in quibusdam ὀξυτάτως, id est, acutissimè: in aliis ὀξύτατον, id est, acutissimum. Galen. suspicatur nihil horum esse Hippoc. sed adiectitium, nihil refert. Malum fuit acutissimum exactè.

Sextus ægrotus.

77 *IN Abderis Periclem morbus arripuit acutus, continuus, cum dolore. Sitis multa, fastidium, potum continere non poterat, erat autem sublienosus. & capite grauatus. Prima, fluxit sanguis multus ex sinistra nare, febris intendebatur, minxit multum, turbatum, album, repositũ nõ subsidebat: secunda omnia exacerbata sunt. Vrina autem crassa quidem erant, residẽtes autem magis, & fastidium leuatum est, dormiuit. Tertia febris emollita est. Vrinarum multitudo, coctæ multam hypostasim habẽtes. Noctem quietè transegit vsq; ad medium diem, sudauit sudore multo calido quarta die per totum, à febre liber. Iudicatus est. Non rediit. Acutum.*

¶ Ecce exemplum iudicationis quarti diei, quã tam raram esse dicit Galen. vt Archigeni tuto vitæ tempore contigerit videre bis, & ipsi in eum vsque diem, quo id scribebat, semel, quia etsi hęc dies cœlestes causas habeat adiutrices, quia est dimidium primæ septimanæ, tamen motum materiæ, quem causam infernam dicimus, non ita, hic enim in tertium aut quintum semper ferè incidit, (qui enim acuti per pares mouẽtur ex multa materia pendẽt & contumaci, vt dictum antea est, ac proinde vix possint esse cõstitutionis adeo breois) cum autem materia non obedit, causa efficiens non multùm potest. Rarum ergo meritò est. Verùm huic euenit, quia euenit illud quod rarum esse dicim⁹, tam breuem scilicet fuisse morbum & exacerbari per pares. Secunda enim, inquit, omnia exacerbata sunt, & tertia febris emollita. Foit in hoc morbo aliud notatu dignissimum, quod iam dicam. Velut medici cùm nihil nimis vrget, legitimè prosequuntur curationes, studentes concoctioni primùm, deinde incisioni & apertioni, vltimò euacuationi, verùm aliquãdo vrgentiæ cuiuspiam gratia omnia peruertunt, auxilium quod ex curatione legitima

non

non expectant, se posse consequi, illegitima procurantes, ita natura, cùm nihil plurimum irritat, ordinem sibi familiarem retinet, retinendi primùm, & coquendi, secernendi deinde, & expellendi, cùm verò irritationem, quæ multitudine aut qualitate fit, nõ potest sustinere, euacuat antequam coquat, quæ euacuationes bonæ causæ aliquãdo cum sint, euenit aliquando in robustis morbos, etiam magnos, ab ipsa natura curari præpostero ordine, antequàm coqueret. Id quod rarissimè fit perfectè, imperfectè autem non valde raro. Atqui cùm hoc fit, euenit quiddam aliud, quod rarum etiam est; minui febrem & propria eius symptomata, materia concoctionem non consequuta, sed coquenda, quia euenit, vt & si materię alteratio crescat aliquãtum, minuatur tamen quantitas magis, & proinde affectus decrescat. Exemplo est hic ægrotus, qui cũ laboraret acuta febre, & lienis tumore, & capitis grauitate cum dolore, & siti & fastidio, quæ ambo calidæ intemperiei sunt familiaria, & non posset sustinere potum quin euomeret, fortasse ob eandẽ intemperiem debilitata retentrice, aut (quod ego magis consentaneum puto) ob tenuem & multam humiditatẽ, quæ in melancholicis ex liene redundat, qua solent fieri saliuosi: cùm inquam hęc haberet, fluxu multi sanguinis de nare sinistra, & mictu multæ vrinæ turbatæ & albæ, quæ prima die acciderunt, adeo minuta materia morbi est, vt tametsi secunda, tendente morbo in incrementum, omnia exacerbata sint, tamen durante expurgatione per vrinas, tertia emollita, & quarta sublatá febris sit. Sed quo pacto euacuationes tam intempestinæ, vt prima die apparerent, fuerunt tam vtiles causæ? Certè quia etsi contigit illis id mali vt intempestinè fierent, contigerunt tamen alia bona, sanguis enim ex sinistra nare secundum rectitudinem fluxit lienis & capitis, neq; fluxit stillatim sed multus. Et duplici malo duplex euacuatio, vtraq; accommodatissima accessit, tumori lienis & grauitati capitis fluxus sanguinis, febri acutæ expurgatio per vrinam. Sed quo pacto tam perfecta & secura iudicatio esse potuit, quæ ab intempestiuis euacuationibus incepit? Certè & etsi ab intempestiuis inceperunt euacuationes, euaserũt intẽpestiuas. Nam vrinæ cœperunt coqui obscurè die secunda, tertia die iam manifestè tales apparuerunt. Quanquam ergo fluxus sanguinis & mictus copiosus, qui morbum minuerunt, fuerunt ante concoctionem, tãmen sudor qui finiuit, post cõcoctionem fuit, multus, & calidus, per totum diem. Quare meritò fuit à febre liber, & non rediit.

Septimus ægrotus.

ABderis virginem, quæ decumbebat in via sacra, febris ardens corripuit, erat autem siticulosa, & insomnis. Fluxerunt autem muliebria primùm ipsi. Sexta fastidium multum, ruborem cõtraxit, horrida, mœsta. Septima eadem. Vrina tenues quidem, boni autem coloris, quæ verò circa aluum non erant incommoda. Octaua, surditas, febris acuta, insomnis, fastidiosa, horrida, intelligebat. Vrina similes. Nona eadem, & sequentibus, manebat item surditas. Quatuordecima mens turbata. Febris remisit. Decimaseptima de naribus fluxit multùm, surditas parum remisit: & sequentibus fastidium, surditas inerat, & delira erat. Vigesima pedum dolor, surditas, delirium intermisit, fluxit parũ sanguinis de naribus, sudauit libera à febre. Vigesima quarta febris rediit, surditas rursum, pedum dolor permansit, alienatio mentis. Vigesima septima sudauit multùm. Libera à febre. Surditas defecit. Dolor pedum permanebat. Alia autem perfectè iudicata sunt.

¶ Vt nunquam tacere solet [illegible] fœmina an vir ægrotans, ita neq; nunc tacuit fuisse virginem. Nimirum vt sunt morbi proprij mulierum, ita & in ipsis mulieribus, virginum: ac proinde Hippocrates scripsit post morbos mulierum, seorsum de morbis virginum. Morbi mulierum, ex redundantia eius sanguinis, qui singulis mẽsibus solet fluere, nascuntur, virginum verò, ex ea ipsa redundantia, & seminis. Quo fit, vt horrenda magis sint virginum mala (sunt verò eadem & iuuenũ viduarum) quã aliarum mulierum. Hæc virgo nõ multum habuit earum passionum, quæ virginibus præcipuè familiares sunt, earum autẽ quæ mulieribus, multum. Nam cùm laborauerit febre acuta, quæ iudicata est vigesima septima, qui ferè est postremus finis acutorum, processisse morbum ex redundãtia sanguinis illius praui, expurgatio muliebris, quæ in principio statim apparuit, ostendit. Non valente tamẽ ea euacuatione minuere multùm materiam, factus est recursus ad superiora, sexta, septima, & sequentibus diebus: qui recursus facilè cognosci poterat, ex iis quæ aderant, & iis quę nõ aderant. Nimirum cessauit muliebris euacuatio & iam nõ aderat, neq; pro hac fluxit aluus (hoc enim est quod dicit, neq; aluus erat incommoda) aderat verò rubor faciei, & mœstitia, quæ significabant malum sanguinem ferri in caput, & superuenit octaua surditas & peruigilium, quæ omnia pertinebant ad caput. Sed & fastidium & horror significabant, vẽtriculi, & partium eius oris, passionem, quæ etiam fiebat petentibus excrementis sursum. Sed cùm dixisset hæc superuenisse, addit, intelligebat, quasi aliquid mirabile, quia rubor ille & surditas fuerãt signa phrenitica. Contigit tamen non tam citò lædi mentem, neq; vsq; ad quatuordecimam, qua iudicatio quædam imperfecta est facta, febre non soluta, sed remittente, cum mentis turbatione. Nimirum mentis turbatio aliquando est signum decretorium. Non dicit quæ euacuatio die quatuordecima affuerit, verisimile autem est affuisse aliquam: aut certè, cum euacuatione insensili, & copiosa, ipsa suam causam absumens, & dissipans, febris inclinauit. Non potuit tamen fieri iudicatio perfecta, ne si multæ ac copiosæ euacuationes affuissent, quia nullæ manifestæ notæ concoctionis antecesserant. Vrinæ enim tenues & boni coloris, sunt rufæ tenues, quas crudum morbũ significare, in prognostico dicit. Itaq; videtur, in principium morbi insumptos fuisse dies quatuordecim: quare meritò in totum morbũ viginti septem insumpti sunt. Legitimum enim est, insumi duplũ principij in totum morbũ. Reliqui omnes quaternarij, post quã-

tuordecimam sequẽtes ordine, attulerunt aliquid insigne. Decimaseptima fluxum multi sanguinis de naribus, quo surditas parum remisit (notat remisisse parùm, quia consentaneum erat multum remittere) sed illa euacuatio alioqui multi sanguinis, tantò fuit minor, quàm pro capitis redundantia, vt manserit surda & delira vsq; ad vigesimam, qua rursum recurrentibus deorsum succis, factus est ad pedes abscessus, accidit'q; pedum dolor, fluxit'q; simul parum sanguinis de narib⁹, & sudauit: atq; ita, materia partim abscedẽte, partim euacuata, intermisit surditas, & delirium, & febris: surditas & delirium abscessu & sanguinis fluxu, febris sudore. Nihilominus suspectam oportuit esse hanc iudicationem, vtp[illegible] cùm non esset absoluta constitutio legitima, longius enim fuerat principium, quàm vt vigesima solui febris posset. Atq; ita vigesima quarta febris rediit, & surditas rursum, & mẽtis alienatio. Illud verò habuit hæc mutatio boni, quòd dolor pedum permansit, alioqui magnus raptus in superna rursum significaretur. Vigesima septima (quam acuti morbi esse postremum finem censeo) rursum sudauit multùm, & liberata est à febre, finito iam morbo legitimè. Dolor solus pedum permansit, ita vt fit ex morbis iudicatu difficilibus, alia autẽ perfectè iudicata sunt, febris scilicet, & surditas, & delirium, & fastidium, & reliqua symptomata. Vnde manifestũ erat, nisi quid committeretur in victu, illum morbum nullam recidiuam habiturũ. Nam cùm intus manet aliquid causæ, & symptomata aliqua illorum restant.

Octauus ægrotus.

79 *ABderis Anaxionem, qui decumbebat ad portas Thracias, febris acuta corripuit, lateris dextri dolor continuus, habuit tussim aridam, neq; expuit primis diebus. Siticulosus, insomnis. Vrina boni coloris, multa, tenuis. Sexto delirauit, post fomenta autem calida nihil remittebatur. Septimo cum labore, febris enim intendebatur, & dolores nõ sunt minuti, & tusses infestabant, & difficilis erat respiratione. Octauo cubitum secui, fluebat multum vt debebat, remissi sunt dolores, tusses quidem aridæ comitabantur. Vndecimo febres remiserunt. Parum circa caput sudauit. Tusses adhuc, & quæ à pulmone humidiora. Decimaseptima incepit, pauca concocta, spuere: leuatus est, sitibundus autem erat. Et eorum quæ à pulmone non vtiles purgationes. Vigesimo sudauit, à febre liberatus est. Post iudicationem autem subleuatus. Vigesimoseptimo febris rediit, extussiit, excreauit cocta multa. Vrinis subsidentia multa alba. Desiit sitire, dormiuit. Trigesimo quarto sudauit per totũ, liberatus est à febre, iudicatus est omnino.*

¶ Pleuritis fuit hæc multò longior solito. Non enim solet citra suppurationem vltra vigesimum produci. Non tamen proinde recessit à constitutione legitima: nam decimaseptima videtur, finem principio, & incremento initium, dedisse, qui dies duplicati triginta quatuor faciunt, quibus liberat⁹ à morbo est. Fuit enim tempus cruditatis summæ vsq; ad vndecimum, cùm semper habuerit tussim siccam, & nihil excreauerit vsq; ad eum diem, quo motatione facta ad concoctionem obscuram (quæ & ipsa est principij) tusses factæ sunt humidiores. Verùm decimoseptimo incepit excreare pauca cõcocta. Est enim pleuritidis principium cùm neque multa neq; concocta excreantur: status & inclinatio, cùm multa & cocta: incrementum, cùm aut multa non cocta, aut pauca sed cocta. Itaq; incrementum habuit à decimoseptimo vsq; ad vigesimumseptimũ, quo excreauit cocta multa, statum ab hoc vsque trigesimum quartum, quo iudicatus est omnino. Mirum est, si pleuritico Hippocr. non ante octauum diem venam secuit: mirum etiam, si neq; vllo sequentium dierum, sed semel extraxit quantum extrahere erat necessarium. Galenus putat Hippocratem secuisse etiam venam priùs, neq; dicere octauo venam secui, quod tũc primùm, sed quòd tunc quoq; venam secuerit, præter opinionẽ antiquatam, quæ fortasse illa tempestate inualuerat: non esse secandam vltra quartum. Cui opinioni Celsus etiam, ętate Galeno posterior, præter rationem fauit. Sed si sexto die tentauit Hippocr. fomẽtis, & septimo obseruauit nihil illis iuuari, quis eo die febris intendebatur, & dolores non sunt imminuti, & tusses infestabant, & difficili erat respiratione, non est cur ante octauum venam secuerit. Nimirum ipsemet lib. 2. de ratione victus in acutis iubet, fomentis tentare antequam vena secetur, atque iuxta illud præceptum dicit nunc, sexto delirauit, & post fomẽta calida nihil remittebatur dolor. Hoc ergo dicit, quasi reddens causam, quà de secanda vena cogitauit, quia scilicet cùm tentatum esset fomentis calidis dolorem soluere, ille nihil remittebatur. Si igitur sexto hæc acta sunt, non mirũ octauo esse sectam venam. Sed cur tam serò tentauit fomentis, aut cur tam multum in hac curatione perseuerauit, vt tam serò vena secaretur? Fortasse præsensit constitutionem morbi, futuri tam longi, vt octauus dies in primam principij eius partem incideret, putauitq; non tardiùs mitti sanguinem octauo, morbi triginta quatuor dierum, quã quarto, morbi decẽ & septem. Sed & semel extraxisse Hippoc. sanguinem, nõ mirabor, cùm ipsemet citato libro de ratione victus scribat: neq; vt copiosè sanguis detrahatur est cunctandum, sed eo vsq; auferendus, donec rubidior multò, vel pro puro rubidoq; liuidus fluxerit. Itaq; Hippocr. fecit huic, quod pleuriticis fieri suadet, tentauit primùm calidis fomentis, deinde copiosè, semel sanguinem detraxit. Non tamẽ proinde ego ita fieri suadeo. Non enim opus est tentare, nisi cùm dubia est affectio (non semper autem est dubia) neq; semel, euacuari totum expedit, ne forte accidat produci euacuationem vsq; ad deliquium animi, quod in thoracis inflammationibus vitandum est. Non mirum autem aliquid Hippocraticis curationibus tam multa tempora addidisse. Nam neq; illud probatur, sectionem venæ, non tollere dolorem, nisi is ad clauiculam pertineat. Itaq; Hippoc. secutus suam sententiam, secuit octauo cubiti venam, scilicet internam cubiti: hæc enim est, quæ cum parte affecta

habat

habet rectitudinem, vt alibi indicatum mihi est. Quod dextri lateris fuerit morbus potius quàm sinistri, satis congruit cum Auicennæ sententia, putantis dextri lateris esse pleuritides salubriores & longiores, qualis profectò fuit hæc. Ego verò non puto, magnã habere periculi aut securitatis, neq; longitudinis aut breuitatis differentiam: quia pro sinistri ventriculi cordis calore, est hepar locatũ in dextra parte, & tribuit natura dextro lateri arteriã maiorem. Quare aut nulla differentia est in latere, aut certè dextri est acotior, quia latus est calidius, atq; eadem ratione in sinistro erit periculosior, si eam contigerit esse æquè magnã, quia erit minus congruens. Neq; quod Hippoc. (si modò Hippo. is liber est) dicit cap. de pleuritide ex dorso, lib. 3. de morbis, contrarium huic sentẽtiæ est, etsi videtur. Dicit enim optandum magis vt ex sinistrá: id verò dicit de suppuratione iam rupta in hoc aut illud latus, non de pleuritide, neq; certè ob morbi magnitudinẽ aut malignitatẽ, sed ob difficultátẽ curationis, quod grauius putet secare ac vrere nobilem q̃ vilem partem. Curationis habet differentiam affectum latus. Hac enim causa oportuit dextri brachij venam secari, & ei lateri fomẽta admoueri. Siticulosom esse, & insomnẽ, & delirare, non erant ꝓpria huius passionis. Nam sitim pleuriticorũ, aliquádo subleuat tussis leuiter irritans. Peruigilium & delirium patiente per consensum cerebro fiunt, quod quidẽ aliquando euenit pleuriticis, nõ rarius autẽ non euenit. Vrinas boni coloris, satis multas, & tenues, in multis pleuriticis conspexi. Fiunt enim boni coloria etiam in principio, ꝙ ea passio non pertineat ad venas: tenues verò ob febrẽ quę extenuare solet bilem, vt aliæ etiam diariæ, aut etiá vt sola ira, aut fames, aut exercitatio aliquando. Euenit etiam huic, quod & plęrisq; pleuriticis, vt misso sanguine dolores remitterentur, tussi adhuc arida & morbo in principio consistente. Nimirum inflammatio omnis est morbus multiplex, partim in magnitudine, partim in temperamento: magnitudinẽ auget copia fluentis succi, intemperiẽ qualitas: contingit ergo alterũ decrescere crescẽte altero, ac plerunq; anticipat fluxionis decrementũ materiæ cõcoctionem, præcipuè verò in succis concoctu difficilibꝰ, quales erant huic. Sed quid est quod dicit, decimo septimo eorum quæ à pulmone non vtiles purgationes? Certè expuebantur cocta & pauca, quæ quia cocta bonam significationem præbebant, sed quia pauca, non poterant ad minuendũ morbum conferre manifestè, proinde erant bona signa, sed non vtilia, id est, non tam bonę causæ, quàm signa. Iudicatio diei vigesimi meritò fuit infida, quia intempestiua, facta enim est ante perfectam concoctionem in incremento medio: quæ facta est post vigesimũ septimum, fuit perfecta, & fida, quia iam inde excreauit multa concocta, & vrinis fuit subsidentia multa alba. Cùm verò Hippocr. dicit, subsidentia multa, multo maior copia significatur, ea q̃ significationẽ concoctionis optimę præbere solet, quanta scil. fieri solet, crassis succis per vrinam expurgandis. Itaq; hæc subsidentia, quia alba, erat bonom signum, quia multá, boná etiá causa. Bonom autem est in morborum iudicationibus, multas diuersasq; euacuationes fieri, & si quædam earum non sint qoę peculiariter morbo respõdeant. Multis enim opus est ad corporom perpurgationem. Aut enim proxima causa, quæ morbum facit euacuabitur, aut communis, quæ proximam fouet. Velut nunc excreatione expurgatus est thorax, vrina venæ maiores, sudore totus corporis habitus: laborat verò in pleuriticis inflammatione latus, fluxionem verò illi totũ corpus aliquádo suppeditat.

Nonus ægrotus.

Abderis Heropythus caput erectè obambulans dolebat, non multo autem postea decubuit, habitabat prope superiorem viam. Febris eum corripuit ardẽs acuta. Vomitus in principiis multorum biliosorum Siticulosus. Difficilis tolerãtia multa. Vrina tenuis nigra. Sublime appendiculum, aliquando quidem, aliquando autem non. Noctem laboriosè. Febris alias aliter exacerbescebat, plerunq; sine ordine. Quatuordecima verò surditas. Febres intendebantur. Vrina per eadem. Vigesima multum delirauit; & sequentibus. Quadragesima multus sanguis exiit de naribus, & intelligebat magis. Surditas inerat quidem, minus tamẽ. Febres remiserunt, sequentibus diebus sanguis erumpebat crebrò et paulatim. Circa sexagesimam autem fluxus sanguinis cessauerunt. Coxa autem dextra dolor fortis, & febres intendebantur. Non multo autem tempore postea dolores omnium inferiorum partium. Contigit autem, aut febres esse maiores, & surditatem multam, aut hac quidem recedere & subleuari, infernarum autem partiũ circa coxam maiores esse dolores. Iam verò circa octogesimam remiserunt omnia: defecit autem nihil Vrina enim boni coloris, & plures subsidentias habentes, prodibant, & deliria minora erant. Circa centesimam autem aluus multis biliosis turbata est. Et tempore non exiguo, multa huiusmodi prodibant, & rursum dysenterica cum dolore. Aliorum autem quies. In summa febres defecerunt, & surditas cessauit. In centesima perfectè iudicatus est. Febris ardens.

¶ In morbis longis rariores esse dies iudicatorios, vsq; adeò, vt perinde sit in illis quadragesimos & vigesimos notare, atque in acutis septimanas, & quaterniones, dictum est antea, & ex hac narratione etiam intelliges, qua post vigesimam, semper per vigesimos facta additio est, quadragesimi, sexagesimi, octogesimi, & centesimi mentione facta. Quidam etiam centesimum vigesimum scribunt, ita scilicet centesimo vigesimo perfectè iudicatus est. Verùm in meis codicibus Græcis non habeo eam lectionem, sed centesimo perfectè iudicatus est. Galenus non explicat in commentariis qualem habuerit. Illud est notatu dignissimum, omnes vigesimos attulisse magnas mutationes. Sed percurramus narrationẽ à principio. Non parum refert scire, an ante morbum pars aliqua doluerit,

quia in eam morbus firmatur. Proinde narrat, Heropitum ante morbum erectè obambulantem caput doluisse, vt scias, meritò per morbum delirasse. Febris, inquit, eum corripuit ardens, acuta, vomitus in principiis multorum biliosorum, siticulosus, multa difficilis tolerantia. Hæc omnia multæ & acerrimæ bilis sont, vt & vrinæ tenues nigræ, quæ vstionem magnam indicabant in hoc ęgroto, cùm non responderet color niger speciei propriæ materiæ morbi. Sublime appendiculum quod apparuit aliquando, aliquando non, dictum iam sæpe est delirium portendere. Sed quam noctem intelligit, dicens, noctem laboriosè tulit? Nam nullius diei hucusq; meminit, sed vnicam narrationē fecit omnium vsq; ad quatuordecimum. Duorum alterum videtur posse significare, aut noctem decimi tertij, proximā scilicet quatuordecimo, & quæ eum diem inchoauit, quia noctes quæ accessiones antecedunt aut iudicationes, difficiles sunt: aut (quod magis probo) dixisse noctem, non, quasi vnam quandam noctem, sed quod noctem per eum morbum laboriosiùs ferret, quàm diem semper, aut plærunq;. Nam quasi de multis diebus narrationem faciens dicit, febris alias aliter exacerbescebat, plærunq; sine ordine: id est, nunc vt tertiana, nunc vt quotidiana, nunc vt quartana, plærumq; tamen sine vllo ordine. Quatuordecima, tendente iam malo in phrenitidem, facta est surditas, quá esse signum phreniticum diximus iam non semel. Et vrina per eadem, tenuis arbitror cum appendiculo sublimi, & febres intendebantur, calidis succis sursum agitatis. Meritò ergo vigesimo, & sequentibus, vsq; ad quadragesimum delirauit multùm. Quadragesimo multus sanguis fluxit de naribus, & iudicata est phrenitis lentè ac imperfectè: melius enim intelligebat, & surditas minus aderat, & febres remiserunt: nihil tamen horum omnino defecit, neq; euacuatio semel facta est, sed sequentibus diebus vsque ad sexagesimum semper fluebat sanguis, crebrò & paulatim. Sexagesimo cessauerunt sanguinis fluxus, & permutatione facta ad partes infernas superuenit primum dolor dextræ coxæ fortis, qui vt alij fortes dolores solent, febres auxerunt, paulò post & dolores partium omnium inferiorum, femorum fortasse, & genuum, ac extremorum pedum, aut coxarum, & lumborum. Verùm non est firmatus satis hîc abscessus, sed succis reciprocè, nunc sursum nunc deorsum motis, contigit à sexagesimo ad octogesimum, aut febres esse maiores & surditatem multam, infernarum verò partium dolores minores, aut febres & surditatem recedere & subleuari (nō enim omnino recedere) infernarum autem partium circa coxam dolores esse maiores. Iam verò circa octogesimum remiserunt omnia. Iam scilicet, per multas euacuationes, & multos abscessus, imminuta materia: defecit autem nihil, vtpote nulla in parte satis consumptis excrementis. Tamen iam hinc melius habuit: nam & deliria minora erant (vnde constat hunc, plus aut minùs, semper à vigesimo die delirasse) & fuit hæc in melius mutatio, firma & secura, quia concoctionis notæ apparuerunt, in vrinis boni coloris, & habentibus subsidentias multas: quæ quidem, quia boni coloris cum subsidentia, concoctionis notam prę se tulerint, quia verò subsidentias multas habebant, fuerint vtiles euacuationes. Iam hinc, vt fieri solet, semel cœpto morbo vinci, multæ processerunt euacuationes. Nam circa centesimum aluus multis biliosis turbata est. Et tempore non exiguo multa huiusmodi prodibant, facta scilicet diarrhœa, & rursum eisdem excrementis lædentibus viam, fiebant dysenterica cum dolore. Aliorum verò (inquit) quies: dolorum scilicet aliorum, & febrium, & surditatis. In summa (inquit) febres defecerunt, & surditas cessauit. Centesimo perfectè iudicatus est. Scriptum est in fine, febris ardens, vt & in aliis historiis, & in quibusdam phrenitis. Quas quidem voces semper putat Galenus adiectitias: atqui fortasse non sunt. Verùm hic morbus nō semper fuit febris ardens (nam non habuisset tam longam constitutionem) sed multas fecit mutationes. Vsque ad diem vigesimum fuit febris ardens, inde vsq; ad quadragesimum fuit phrenitis, inde vsq; ad sexagesimum fuit etiam phrenitis, sed cum fluxu sanguinis de naribus inclinans ex acutie, à sexagesimo ad octogesimum fuit scyas vocatus morbus, seu dolor coxæ: ab octogesimo, diarrhœa, & dysenteria, vsq; ad centesimum: qui fuit morbi finis.

Decimus ægrotus.

ABderis Nicodemum ex Venere & potu febris corripuit, initio fastidiosus erat, & cardialgicus, & siticulosus. Lingua vsta. Vrinæ tenues, nigræ. Secundo febris exacerbata, horrida. Fastidiosus, nihil dormiuit. Vomuit biliosa, flaua, vrinæ similes. Noctem quietè dormiuit. Tertio remiserunt omnia, & quies erat. Circa solis occasum rursum subdifficilem habebat tolerantiam. Noctem laboriosè. Quarto rigor, febris multa Dolores omnium. Vrina tenues, appendiculum. Delirauit multa. Septimus leuis. Octauo, alia omnia remiserunt. Decimo & sequentibus inerant quidem dolores, minus autem omnes. Paroxysmi autem & dolores huic, vsq; ad finem, in diebus paribus erant maximè. Vigesimo minxit album, crassitiem habebat, repositum non subsidebat. Sudauit multùm, visus est sine febre fieri. Vesperi rursum calefactus est, & iidem dolores, horror, sitis, parùm delirauit. Vigesimo quarto minxit multùm, candidum, multam subsidētiam habens. Sudauit multum calidum per totum, sine febre iudicatus est.

¶ Vix est vllum morbi genus, quod non possit venus nimia facere: nam facit malignas succorum putrescētias, & omniū partium principū debilitates, & neruos emollit, & fluxiones cōmouet, & cruditatibus replet. Vtuntur verò plurimo vino, qui & nimia venere, & eam etiam ob causam multò plus ea mala incurrunt. Vt verò vtantur, euenit, quia ij maximè sunt Veneri dediti, qui & Baccho, sed & qui Veneri indulgent, sentientes sese debilitari, vinum, vt debilitatis remedium appetunt, eueniteq; illis multò lædi magis, quia vinum ipsum caput & neruos

neruos tentat, & fluxiones cõmouet, & incoctum cruditates auget: si tamen coqu potest, calefacit, se bresq; excitat, sitq; vt, Venere naturalem calorem minuente, & vino præternaturalem augẽte, febres fiant malignæ, vt huic accidit, & adolescenti Melibeę, de quo posteà scribetur. Valdè familiaris est febricitãtibus ex Venere cardialgia, hoc est, oris ventriculi dolor, & inde anxietas. Promptè enim debilitatem sentit ventriculi os, & cum genitalibus habet magnam sympathiam. Meritò ergo primo die hoc habuit hic ægrotus, & secundo vomuit biliosa flaua, id est, syncera. Habuit etiã fastidium ac sitim, & linguam vstam: quæ febris vrentis sunt. Vrinæ tenues p incoctionem fiebãt, nigræ fortasse ob passionem renum, qui nunquam benè habẽt in venere deditis. Secũdo febris exacerbata est, sed & quarto & sexto, quantum suspicor, etsi id nõ dicat, quia pauló pòst dicit, paroxysmi & dolores huic, vsq; ad finem, in diebus paribus erãt maximè. Sed quo pacto verum possit hoc esse, cùm paulò ante hæc verba dixerit, octauo alia omnia remiserũt, decimo & sequẽtibus ioerant quidem dolores, minus autem omnes? Certè ob hanc ipsam causam, quia inquam hoc dixerat, monuit in medio narrationis, cùm id in fine soleat dicere, dolores fuisse diebus paribus. Quasi diceret, etsi octauo alia omnia remiserunt, & decimo & sequentibus, putà duodecimo, quatuordecimo, decimosexto, & decimooctauo fuerint dolores minores, non ita tamen, quin octauus difficilior fuerit septimo, facilior tamen secundo, quarto & sexto. Ac proinde dixit, octauo remiserunt alia omnia, non scilicet quæ fuerant septimo, sed quæ aliis diebus paribus & prioribus. Ita etiam decimus, & sequẽtes pares attulerunt minora symptomata, quàm pares priores, sed maiora quàm impares, quia ipsis proximis imparibus fuerant difficiliores: ac proinde noctes imparium difficiliores, & parium faciliores: quod & in Pythionis historia notatum est. Sed quì factum est, vt in morbo vigesimo quarto iudicãdo, dolores ab octauo minui cœperint? Nõnne circa initia & fines sunt omnia symptomata imbecilliora, & cùm consistunt, ac vigẽt, fortiora? Certè ita est, venit verò id (vt suo loco diximus) intelligendum de symptomatis propriis, & quæ fluxerunt à propria morbi essentia. Quædam enim alia, quæ motum materiæ sequuntur, aut læsiones quasdam, simul cum morbo ortas à causa aliqua procatarctica, decrescere solent antequã morbus. Velut nunc, cardialgiam, & anxietatẽ, & quædam alia, quæ non tam faciebat febris, quàm simul cum febre recens defatigatio à venere, cõtigit coquiescere, antequam ipsam febrem. Horror & rigor, cùm non sunt propriæ febrium figuræ, significant malignam qualitatem succorum, aut passionem partium neruosarum. Sed & vrinæ rationem quandam habuerunt causæ, nõ signi solùm in hoc morbo. Nam cùm à principio, dictam ob causam, fuissent tenues & nigræ, & sexto tenues etiam cum appendiculo (sublimi arbitror) vnde & delirauit, vigesimo minxit album crassum, non subsidens, vt lacteam scilicet, aut puri similem vrinam multitudine humorum, in renibus, & circa genitalia, velut suppurata, & faciente ea via vtilem euacuationem. Vigesimoquarto, eãdem ratione, minxit multum, candidum, & multam subsideotiam habens. Vtroque etiã die sudauit multùm, vigesimo quidẽ quarto plus. Sudor verò iis, qui ex Venere malè habẽt, coogruit plurimùm. Quia Venere putrescit semẽ, quod computrefacit rores partium, vtpote analogos succos. Vt hac ratione mihi persuadeam, solere nonnunquam hoc, eò vsque procedere, vt ob solùm Veneris immoderatum vsum, citra vllam con tagionem, fiat id vitium, quod morbũ Gallicum vulgò appellant. Vt ergo eo morbo laborantibus, ita quibusuis, qui à nimia Venere ægrotare cœperunt, congruit sudor: nisi sit nimius, vt dissoluat vires.

Vndecimus ægrotus.

IN Thaso mulier morosa, ex mœrore cum occasione, erectè obambulans, insomnis facta est, & cibum non capiebat, & siticulosa erat, & fastidiosa. Habitabat verò prope Pyladem in Leto. Primo sub initium noctis, terrores, sermones multi, tristitia, febricula tenuis. Manè conuulsiones multa. Cùm autem intermisissent conuulsiones illa multa, delirauit, turpia loquebatur. Multi dolores, magni, continui. Secundo eadem. Tertio conuulsiones quidem defecerunt, coma autem & cataphora, & rursum vigilia. Exilyt, continere se nõ poterat. Delirabat multa, febris acuta: ad hanc autem noctem sudauit multo calido per totum. Liberata est à febre, dormiuit. Omnia intelligebat. Iudicata est. Circa tertium autem diem vrina nigra tenues. Appendiculum verò valdè rotundum, non subsidebat, circa iudicationem autem muliebria multa fluxerunt.

¶ An mulier hæc morosa antea fuerit, an ex mor bo morosa sit facta, noo explicat, vtcunque autem hoc sit, mœrens ex occasione, facta est melancholica. Non enim quia melancholica, cœpit esse mœsta, sed ex occasione, id est, ex causa manifesta: cùm autem mœror duraret plurimùm, aut esset maximus, adeò vt erectè adhuc ambulans præ mœrore, neq; dormiret, neq; cibum caperet, & esset siticulosa, facta est melancholica. Nimirum vt in aphor. dicitur, mœtus & mœstitia longo tempore perseuerantia, melancholica: quia aut ex melancholia procedunt, aut si q̃ maximè proceduot ab occasione, melancholiam faciunt. Imaginationis enim & cordis debilitatẽ pariunt, vt illa facilè erret, & hoc facilè terreatur: & sanguinem facit crasiorem, & sicciorem. Quod quidem huic euenit per vigiliam & iocdiam: ambo enim hæc siccant. Sed & per vehementes motus animi, obliuiscitur naturalis facultas suorum operum, quare & eo cibo, qui accipitur, minus fruuntur partes, & oatorales, necessariæque euacuatiooes minus fluunt: vt huic eoaeua tiones menstruæ minus, arbitror, fluxerant. Nam & euenti huius morbi id indicauit, qui illis fluentibus solutus est: & ita solere fieri, certò scimus. Nam & cùm fluunt, si terror aliquis, aot triste ouncium superuenit, sisti solent, multò autem faciliùs rętioeãtur, cùm noodum fluuot. Sin autem, vt est

consentaneum, huic non secundum naturam fluxerunt, hæc ipsa satis magna occasio fuit cacochymiæ melancholicæ. Vnde factum est, vt phrenitis hæc fuerit melancholica, & tota affectio velut ex phrenitide & melancholia mixta: &, vt maniacè, & cum terroribus, ac nonnunquam exiliendo delirauerit. Nimirum species, seu modus delirandi, duo semper solet referre, & succi, qui in corpore est, speciem & occasionem delirãdi. Succi speciem, vt qui ex sanguine, delirant cum risu: occasionem, quia solent delirantes talia loqui, qualia iam iam deliraturi cogitarunt, præcipuè verò cũ ex forti aliqua imaginatione delirium inchoauit. Itaque motus animi vehementes multùm & multis modis lædere solent, magis autem mulieres & viros debiles calido innato, aut imprudentes. Nimirum cùm illi motus sint innati calidi, eius debilitas facit ad facilem passionem: sed & imprudentia: prudentia enim omnes eos motus temperat: vtraq; autem ratione magis afficiuntur fœminæ, quàm viri. Accedit his naturalis illa mulierũ euacuatio, quæ suppressa, multos & horrendos morbos facit, quos Hippocrates libris de Morbis mulierum, ac multò magis libello de Morbis virginum, complexus est. Quædam ergo earum solent, præ mœrore tabescere, atq; adeò pre tabe lentè mori, nunquam priùs febricitantes, quàm laborent febribus hecticis: quædam aliæ ob sanguinis malam qualitatẽ, & euacuationum suppressionem, præoccupantur febribus acutis, quæ ob cordis debilitati passionem, & cerebri cum corde compassionem, atq; alia etiam ratione, ob compassionem vtriusque (cordis dico & cerebri) cum vtero, in quo illæ excrementorum suppressiones contingunt, laborant deliquiis animi, & deliriis, & conuulsionibus: &, ob malignam materiæ qualitatem non vtcunq; insaniunt, sed nunc furibundè, nunc procaciter, nunc deuouentes sese, nunc loquentes turpia, vt vulgus hominum immundis spiritibus eas putent vexari. Talis ergo fuit hic morbus adeò acutus, vt tertia die iudicatus fuerit, cùm fuerit phrenitis. Vt minus iam hinc admirationis habeat, quartũ huius ordinis ægrotum ex phrenitide esse mortuum. Difficilius enim est morbum quemcunq; ante suæ constitutionis tempus solui, quàm ægrum ex eo mori. Sed vtrunq; iam in phrenitide fieri posse cognouimus. Scilicet est phrenitis aliquãdo tam acutus morbus. Sed percurramus breui singula, quæ acciderunt. Facta, inquit, est in somnis ἄσιτος, id est, cibo abstinens, & siticulosa: & ἀσώδης, id est, fastidiosa. Sed quorsum hæc dicit? videtur enim idẽ esse dictu, cibo abstinẽs & fastidiosa. An nõ est? Sed ἄσιτος est, qui non capit, quacunque causa id fiat, siue quia non vult, siue quia nõ habet, siue quia fastidit: ἀσώδης verò qui fastidit. Perinde ergo est, ac si diceret, non capiebat cibos, sed neque poterat, quia erat fastidiosa. Accedit, quòd ἀσώδης videtur significare quiddam aliud, nam & fastidiosum, & anxium. Primò, inquit, sub noctis initium, terrores, & sermones multi, & tristitia (hæc ob dictas causas) & febricula tenuis, quia cùm vstus sanguis esset, phrenitidis materia nõ poterat magnam flammã excitare, sed lentè vri: conuulsiones etiam multæ. Ob has conuulsiones, quas in tristibus & iratis experiri solent, putat vulgus hominum, epilepsiam & conuulsiones omnes esse passiones cordis. Fiunt verò hæc omnia per compassiones, quas explicuimus. Quanquam in hac muliere, rapto in caput sanguine, propria eius passio, & phrenitis facta est. Quo magis consentaneum est cõuelli. Cùm autem intermisissent conuulsiones, excussis excrementis ex neruorum radicibus, & hærentibus circa cerebri substantiam, delirauit, & loquebatur turpia, dicta iam causa. Dolores multi cõtinui, magni: hi fieri solent in neruos, irruentibus excrementis: vnde per tales passiones, cùm non tenentur deliquio, aut apoplectica aliqua passione, grauissimè vociferantur. Secundo fuerunt eadem, & febris acutior, morbo eunte ad summũ. Tertio defecerunt conuulsiones, quia arbitror, inceperunt iam excuti à neruis in caroes, & deturbari à capite ad vterũ excrementa, vnde acciderunt sudores, & menstrui fluxus. Sed factum est coma & cataphora, ob antegressam arbitror defatigationem, ex qua recreata, rursum vigilauit. Illud, & cataphora, declaratiouum tantùm est. Nam nihil aliud est coma, quàm cataphora apud Hippocratem, vt Galenus explicat lib. Absoletarum voc. Hippoc. Cùm verò nondum esset facta è corpore euacuatio, non euigilauit placidè, sed exiliit, & continere se non poterat, & delirabat, & febris maior. Hæc erant decretoria, quibus, cũ fuisset dies difficilis, successit ad noctẽ iudicatio, cum sudore calido per totum, & liberata à febre, reliquũ dormiuit, & intelligebat, facta iam iudicatione. Sed quî potuit esse secura, cum vrina tenui & nigra, & sedimento rotundo non subsidente? Hoc enim, vstum citra coctionem sanguinẽ: illud, atram bilem & cruditatem significabat. An hæc vrina ob instantes euacuationes menstruas fiebat? Successit ergo euacuatio, quam, verisimile est mulierẽ persanasse, reliquisseq; multo magis sanam, quam antequam ægrotaret, atque adeò deposita mœrore. Sæpè enim excrementa, quæ ob animi passionem congeri cœperunt, eam ipsam passionem conseruant & augent, faciuntq; ne deponi possit, antequam ea euacuata sint.

Duodecimus ægrotus.

IN Larissa virginem febris corripuit ardens acuta. Insomnis, siticulosa, lingua fuliginosa arida. Vrina boni coloris, tenues autem. Secundo laboriosè non dormiuit. Tertio multa fluxerunt ab aluo, vt aqua biliosa & sequentibus fluxerunt hac cum bona tolerantia. Quarto minxit tenue paucum. Habebat appendiculum sublime, non subsidebat. Delirauit ad noctem. Sexto per nares largiter fluxit multum. Horrore correpta, sudauit multo calido per totum sine febre, iudicata est: in febribus autem, & iam iudicata muliebria fluxerunt tunc primùm: virgo enim erat. Erat autem semper fastidiosa horrida. Rubor faciei, oculorum dolor, capitis grauitas. Huic non fuit recidiua, sed iudicata est. Dolores partibus.

¶ Bis dicit fuisse hanc virginem, insinuans occasionem ægrotandi fuisse, quòd tunc primùm menses ei fluxerint. Ita enim dicit: Muliebria fluxerunt tunc

toncprimûm, virgo enim erat. Meritò quidem hęc dicit simul. Non enim sunt mulieres maturæ viris, antequá menses fluant, & præter naturalem ordinem fit, si quæ ante id tempus nobit. Morbus itaq; virginalis hic fuit. Nimirū pleręque mulieres morbo aliquo tentantur, cúm iam iostat tempos muliebris fluxus, quia adolescentulis Venerem inexpertis exigui sunt vieri, & viæ omnes, quæ ad vterum finiontur, angustæ: quę angustia facit difficilem primam mensium excretionē. Quo fit, vt qoibusdam, qoibus angustiæ est plus, aut debilitatis facultatis axpoltricis aut crassitiei succorum, eo tempore pro bona & salutari excretione, fiát obstructiones multæ viscerum. Aliis verò non hę fiunt, sed fiuunt mediocriter menses, tamen ob sanguinis agitationem insolitā (omnia anim insolita mala fert natura malè) quam facit secretio, quæ euacuationem anteecedit, corripiuntur febribus, à quibus liberátur, flueotibus meosibos, vt huic eueoit. Constitutiooem habuit hæc & alia omnia febris ardeotis. Ná iotra primam septimanam finita est, & fuit à primo die ardens, acuta, insomnis, siticulosa, lingua fuliginosa & arida. Vrioæ primo die tenoes, & boni coloris, quales scilicet, de quibus dicitur in Progoostico, rursa tenois crudam significat ægrotationē. Secundo die laboriosè transegit, magis scilicet q̄ primo, quia morbos, vt mox dicit, dies pares habuit difficiliores, & non dormiuit. Vbi legiious, tertio fluxerunt ab aluo molta, vt aqua bilioia, habetur in quibusdā codicibus ὑδατόχροα, i. coloris aquæ. In aliis ὑδατόχροα, aot ὑδατόχλωρα (nam idem est) id est, vt aqua colore chlora. Quam quidem lectionē censeo esse legitimam, quia aquæ nullus color est. Quare si ὑδατόχροα vellet Hippocrates dicere, dieeret aquosa, vt solet. Accedit q vox hæc ὑδατόχλωα, pro ὑδατόχλωρα est familiaris Hippocrati, vt dicit Galenus lib. Absolet. voc. Hippoc. Quoniam verò chlorum, vt in Commeot. Prognostici dixi, significat flauum & viride, & ambo hi colores sunt bilis, transtuli ego, vt aqua biliosa, quę quidem fluxerunt tertio & seqoētibus cum booa tolerátia. Quæ quia tenues, & colore tali prędítæ, cruditatem morbi & bilis redundaotiam significabant, & symptomaticæ erant. Sed bona tolerantia significabat nō esse ioutilea. Quarto minxit paucū, quod tunc fieri solet, cùm io superiores partes sueci rapti sunt, aut certè aliam in partem. Fortasse enim hoic deiectio aquosa vrinam minuit. Appendiculum verò sublime nunquam notat Hipp. quin aut eâdem, aut sequēti die dicat ægrotum delirasse: quod & huic ad noctem contigit. Sexto per nares fluxit multum largiter, euacoatosq; illac est saoguis, q sese in caput collegerat, & reliquū quod per totius corporis venas putrescebat, in habitum corporis exiit, & fecit primo horrorem, deinde exudatum est, & mulier soluta à febre, & iudicata. Non tamen fuisset tuta iudicatio, nisi tunc illi fluxissent menses: ea eoim fuerat occasio febricitādi, vt diximus. Quod quidem vel illud confirmat, quod pepilugum addit, dicens: Erat semper fastidiosa, horrida, rubor faciei, oeulurom dolor, capot grauitas. Hæc eoim omoia retētionis menstruorum esse solent. Sed quî fieri potuit, vt die omnium pessimo, sexto ioquam, iudicaretur, & nulla successerit recidioa, cùm nisi diebus imparibus febris reliquerit, soleat recidiuare, vt in aphorismo dicitur? Ipsemet Hippocrates respondet, quia dolores diebus paribos. Nam vt dicebatur 1. Epidem. quæ paribos moueotur, paribos iudicantur.

Decimustertius ægrotus.

APollonius Abderis sese erectè obambulans, sustentabat multum tempus. Erat autem magnus visceribus, & circa hepar dolor continuus multo tempore comitabatur, & sanè tunc ictericus fiebat, flatuosus, colore subalbido, comedens autem & bibens, bobinam carnem. Incaluit primū modicum, decubuit: lacticiniis verò vsus coctis & crudis multis, caprinis, & ouinis, & victu prauo, omnium læsiones magnæ. Febres enim exacerbatæ sunt, & aluus ingestorū nihil mentione dignum reddidit. Vrinæ q̄ tenues & pauca prodibant. Somni nō inerant. Inflatio mala, multa sitis, comatosus, hypochōdrij dextri eleuatio cum dolore. Extrema omni ex parte subfrigida, parū delirauit. Obliuio omnium, quæ loquebatur, mouebatur mente. Circa quatuordecimū autē ex quo cùm riguisset, decubuit, insaniuit, vocisferatio, turbatio, sermones multi. Et rursum quies & coma, tunc temporis accessit. Post hæc autē aluus turbata, multis biliosis, meris, crudis. Vrina nigra, pauca, tenues, multa difficilis tolerātia. Deiectiones variæ, aut enim nigra & paucæ, aut æruginosa, aut pingues, & crudæ, & mordaces. Postea verò videbatur & lactosa reddidisse. Circa autē vigesimumquartū cum solatio. Alia verò eodem modo, parū autē delirauit, ex quo autem decubuit, nullius recordabatur. Rursum autē celeriter resipiscebat, procedebant omnia in deterius. Circa autem trigesimumquartum mortuus est. Huic vsq; ad finem, ex quo ego illum noui, aluus turbata, vrina tenues, nigra, comatosus, insomnis, extrema frigida, delirus vsque ad finem, phreniticus.

¶ Narrat Hippocrates & apparatū morbosum, quem ante hanc febrē habuit Apollonius, & occasionem proximam febricitādi, & oceasionem qua cùm modicè cœpisset febricitare, deiode grauius q̄ pro priocipio ægrotauit. Fuit verò apparatus morbosus, quòd erat magnis visceribus: hoc est, maiori q̄ secundum oaturam hepate & liene, & circa hepar hababat dolorem continuum multo tempore. Vnde fiebat, vt erectè obambulans sese multo tempore sustentaret, id est, magno cum labore, & vix sese potens ferre, sustentaret. Atq; ob viscerum affectionem fiebat icterieus, & colore subalbido, vt simul laborare videretur incipere, ictero & leucophlegmatia. Nimirum laborabat obstructionibus magnis, & tumoribus scirrhosis, hepatis & lienis. Dolebatq; hepar, cùm adhuc p recenté fluxionem eius membrana distenderetur, lieo natura sua habet minores dolores q̄ reoes & hepar, & maiores qoàm polmo: huic verò non dolebat, qoia erat fortasse magis scirrhosa, ac proinde indolens affectio. Hepatis erat etiam flatuosa. Verùm obstructio

hepatis fecerit, vt solet, icterum, obstructa via vesicæ fellis: hydropis verò initium fecerit hepar refrigeratum, aut per sese à succis, eo loco hærentibus, aut potiùs à liene. Itaq; icterus, non tam quòd molta bilis gigneretur (nam quî posset in frigida affectione hepatis, quàm quòd non expurgaretur hydrops ob cruditatem. Cùm tam morbosus esset apparatus, leui occasione febre correptus est, vt certè solent qui talibus laborāt obstructionibus, ob difficilem succorum dispensatiooem per corpus, & facilem potrescentiam eorũ, quæ oppilata sunt. Quò fit, vt crebrò nunc ex facilimis occasionibus, nunc etiam sine illis, febricitent, & euacuationibus indigeant. Huic verò occasio fuit, quòd aliquando lautè bibit, & comedit bobinam carnem: carnem concoctu difficilem, & ita difficilè putrescentem. Primùm ergo iocaluit modicè, & decubuit, fuissetque fortasse leuis morbus, si probo esset vsus victu. Verùm accessit alia occasio ingrauescendi, nam quia iam febricitans vsus est lacte multo, nunc crudo, nunc cocto, nunc caprino, nunc ouioo, & in cæteris etiam victu prauo, factę sunt omnium læsiones, id est, omnes læsiooes magoę. Nimirum lac dare febricitātibus malum est, præcipuè verò obstructione & inflatione viscerum laborātibus. Flatus enim multos parit pars lactea, & obstruit caseosa. Corrumpitur facilè lac, & nonnunquā in grumos concrescens malignum satietatis genus parit. Explicans verò quas læsiones omnium dixerit, addit: Febres enim exacerbatæ sunt, & aluus ingestorum nihil mentione dignum reddidit. Quasi diceret, corrupto lacte creuerunt febres. Id autem, vnde io satietatibus solet auxilium expectari, nō adfuit, quia nihil mentione dignum reddidit aluus, quod referret cibos ingestos. Vrinæ tenues & paucæ prodibant, (tenuitatem cruditas, paucitatem faciebat vehementia febris, aut raptus in superiora) somni nō inerant, & erat comatosus. Nimirum anteà dictum est, multos huius tempestatis fuisse, qui laborantes comate vigili, neque dormire, neq; vigilare poterant. Huic verò peruigilium faceret febris magnitudo, coma lactis qualitas: vt etiam fecerit inflationem malam lac, & multam sitim febris. Hypochondrij dextri eleuatio cum dolore, accedente magna febre, & ingente siti, significabat hepatis tumorem factum esse phlegmonosum. Ad quod etiā referri poterat extremorum frigus, & quod in primis parùm delirauit: nam in hepatis inflammationibus sæpè delirator per consensum. Cùm verò læsio partium omnium principum procederet, malo iam eunte in phrenitidem, corripuit eum obliuio omnium, quæ loquebatur, & meote motus est: quod quidem grauius est dictu, quàm parùm delirauit. Hæc acta sunt vsque ad diem quatuordecimum, quæ omnia cumulatè, nullis nominatis diebns narrauit, quia fortè non adfuit mox à principio ægroto, quod ille insinuauit postremis historiæ verbis, dicens, huic ex quo ego illum nooi, quasi nō à principio nouerit. Circa quatuordecimom, inquit, ex quo cùm riguisset, incaloit, decubuit. Sed quo pacto dicit quatuordecimo decumbere, quem dixerat primo die febris decubuisse? Certè legendum censeo, circa quatuordecimom ex quo decubuit, cùm riguisset incaluit, insaniuit. Aut circa quatuordecimum, ex quo cũ rigore incalescens, decubuit, insaniuit. Hoc verò insanire, plus etiam significat, quàm delirare, & mente moueri, quę anteà acciderant. Quod apertè explicat Hippocrates his quæ addit, vociferatio, turbatio, sermooes multi. Et rursum, inquit, quies, & coma tunc temporis comitabatur: quasi diceret, tantoperè laborabat cerebrum, vt cùm non erat furens, esset comatosus. Post hæc fuit aluus turbata, multis biliosis, meris, crudis. Crudis, non vt quæ antonomaticè dicuntur cruda, (ea enim sunt pituitosa) sed vt biliosa sunt cruda, tenuibus scilicet. Non tamen semper erant deiectiones eædem, sed variæ: nunc enim qoales dictæ sunt, nunc nigrę & paocæ, nunc ærugioosæ, quæ erant vstionis, nunc pingues, quę colliquationis, & crudæ, & mordaces: id est, quales ex corruptiooe ciborum malè concoctorum in ventre. Nam per ventriculi satietates, cibi, qui non coqountur vt oportet, corruptiones quasdam recipiunt, nunc acidas, nuoc acres, nuoc (secuodum diuersas partes) ambas: ambę verò sunt mordaces. Esse verò has deiectiooes ex corruptis cibis, indicarunt subsequutæ deiectiones. Nam posteà, inqoit, videbatur & lactosa reddidisse, ex lacticiniis scilicet, quibus se repleuerat. Interim vrinæ erant nigræ, paocæ, tenues, quas lethales esse sæpè iam dictum est, vt & commemoratas omoes deiectiones, maximè accedente multa difficili tolerantia: quod quidem significat vires maximè languescere. Circa vigesimumquartum, qui erat vndecimus à quatnordecimo, quo insignis acuties accesserat morbo, ac proinde, vt contemplabilis coosideratus est ab Hippocrate, fuit cum solatio: hoc est, minus anxius & tristis, & videbatur sibi melius habere, eratque proiode cum minori desperatione: alia aotem eodem modo: quod est, vrinę autem & deiectiooes, aliaque mala signa, ex quibus poterat Medicus agnoscere moriturum hominem eodem modo: minùs autem deliraoit. Vix voquam vllus moritur, quin aliquando antequam decedat, videatur sibi & vulgaribus, qui adsunt, habere meliùs. Medicus verò, ne leuiter his fidat, sed consideret, an reliqua eodem modo habeant, an scilicet signa pessima, & quæ maximi momeoti sunt, quæqoe vulgus non intelligit, perseuerent adhuc. Addit Hippocrates quiddam aliud, quod video multos, vulgares etiam, solere animaduertere in morituris. Ex quo, inquit, decubuit, nullius recordabatur. Nimirum omnium eorum, quæ quis amat recordari, & de eis loqui per morbum, bonũ signum est, & vitalem honc esse homines dicunt, quia de hac vita videtur cogitare: contrà, si quis neque charissimæ vxoris, neque dulcissimorum pignorum videatur vllam curam habere, neque amicorum, qoos vnicè dilexerit, recordari, neque rerum, quibos oblectari consueuerat, graue admodum est, & lethale: neque causa est obscura. Omnia enim quæ similia sunt iis, quæ in eisdem, cùm benè valerent, bona, quæ dissimilia, mala. Ita ergo & sermones & curæ. Nam, vt in summa dicatur, ægrotum non esse sui similem graue est. Non tamen vt erat valdè obliuiosus, ita multùm semper delirabat, sed celeriter resipiscebat: id est, ad mentem reuocatur facilè, ad rerum autem recordationem, & consuetudinem, nunquā. Ita procedebant omnia io deterius. Quare mortuus est circa trigesimumquartũ, q à primo totios morbi erat iudicatorius, quia vigesimoseptimo, qui est finis acutorum, adiicit septimanam,

tim, & à quatuordecimo, quo morbus comparauit maiorem acutiem, est vigesimus. Vt iam hinc intelligas, nō solùm habendam esse rationem dierum contemplabilium à primo, sed pariter ab hoc, & ab eo qui attulerit insignem mutationem in acutiem. Cætera, quæ per epilogum dicit, enarrata iam sunt.

Decimusquartus ægrotus.

85. *IN Cyzaco mulieri, quæ gemellas pepererat, & cum pepererat, & non satis expurgata erat, primò febris horrida, acuta, capitis & ceruicis grauitas cum dolore, insomnis à principio, taciturna & tetrica, & non obsecundans. Vrinæ tenues, siticulosa, fastidiosa plerumque. Aluus erratice turbata, & rursum adstricta. Sexto ad noctem multa delirabat, nihil dormiuit. Circa vndecimum verò insaniuit, & rursum intelligebat. Vrinæ nigræ tenues, & rursum intermittentes, oleosæ, & aluus multis tenuibus turbatis. Quatuordecimo conuulsiones multæ, extrema frigida, nihil iam intelligebat, vrinæ suppressæ sunt, mortua est. Phrenitis.*

Nō est numerus certus muliebrium fœtuum, tamen duorum est partus frequens, plures rarò eduntur vitales. Gemelli propriè dicuntur, qui simul concepti simul eduntur: alij enim edi solent simul, non simul geniti, sed ex superfœtatione. Causa numerosæ futuræ oon est multitudo sinuum, vt qui dissectionem ignorant, suspicantur. Vnicus enim sinus est toto muliebri vtero: sed abundantia & decisio principiorum, ex quibus fiunt fœtus, seminis, inquam vtriusque. Decisionem dico, non separationem seminum inuicem, sed cùm ex commixtis fiunt, velut diuersa oua, quæ fœtos inchoāt. Grauius esse non satis expurgari, eam quæ filiam pepererit, quàm quæ filium, dictum iam anteà in multis ægrotis est. Grauius est etiam eam, quæ pepererit geminas. Nam etsi non abundet tam multis, quàm quę vnicam, vtpotè quæ duabos alimentum præstiterit, habebit tamen excrementa deteriora, vtpotè ex qua duę exsuxerint bonum sanguinem. Meritò ergo hæc cùm perperisset, ægrè. hoc est, cum magnis doloribus & partu difficili, filias duas, & non esset rectè expurgata, correpta est febre magna & lethali. Habuit verò febris, quæ enixis febricitantibus familiaria esse indicatum est sæpè. Nimirum fuit horrida, acuta & melancholica: nam fuit mulier taciturna & tetrica, & non obsecundans, quod idem est atque morosa. Habuit capitis & ceruicis grauitatem cum dolore, quod multitudinis io superiores partes collectæ erat: quod idem ob biliosam qualitatem faciebat eam insomnem esse. Vnde etiam factum est, vt sexto delirauerit, & vndecimu etiem insanuerit (quod quidem grauius est quàm delirare) & vt ante mortem passa fuerit multas conuulsiones. Omnia enim hæc pertinent ad cerebri passionem. Vrinæ tenues cruditatis erant, nigræ tenues, vstionis esse poterant, & melancholici succi, qui redundabat. Quòd verò erant rursum intermittentes & oleosæ (id est, facta

A aliquando intermissione tenuitatis & nigritiei, erant oleosæ) significabat ad mixtionē crassorum, & agitationē. Has vrinas in nullo ægroto notatas vidimus, qui non deliraucrit. Quòd erat siticulosa & fastidiosa, erat magnitudinis & malignitatis febris. Quòd aluus erraticè turbata, & rursum adstricta, significabat multitudinem & inquietudinem succorum. Nunc enim redundantes effluebant, nunc in aliam partem rapti detinebantur: quòd etiam prope mortem iam constituta muliere, fecit

B vrinas supprimi. Quin & extrema frigere fecit similis quædam causa. Omnibus enim ad cerebrum raptis, euacuationes naturales suppressæ sunt, & vnà cum excrementis calidum etiam naturale ad malignè inflammatam partē raptum, extrema defecerunt: vnde phrenitis tantoperè aucta est, vt, nihil iam intelligens, mortua sit. Est autem consideratione dignum, quod quatuordecimū videtur Hippocrates dixisse, ab eo quem vocauerat primum, quo dicit fuisse febrem horridam acutam. Non fuit

C autem ille primus, idem dies quo peperit: nam antequam febre corriperetur, pepererat, & non satis expurgata erat, quud quidem eàdem die non videtur posse esse satis perspectum. Mortua est ergo die quatuordecimo, vt sine quodam proprio accutorum, fuitque is quatuordecimus, non à partu, sed à febre. Non ergo dies decretorij febricitātium ex partu, videntur fluere à partu, sed à febre: quare hinc videtur ducenda computatio, atque Hippocrates ipse videtur ducere contrà ac in Prægno-

D stico scriptum est. Quid res habeat in hac quæstione, dictum mihi est decimo libro Controuersiarū. Pro hoc loco, duorum alterum dici potest. aut eàdem die, quā peperit, correptam esse febre, & quod dicit, & non satis expurgata erat, intelligit in ipso loco (nam, vt Hippocrates definit, debet mulier in ipso loco effundere sanguinis sesquiheminam) aut fortasse diem illum à febris principio quatuordecimum, ab ipso partu fuisse alium etiā insignem, vt decimum septimum, aut vigesimum. Quod au-

E tem Hippocrates neq; hoc monuerit, neq; a partu supputauerit, nihil habet incommodi. Nam, vt dictum etiam anteà est, hoc libro historicū agit Hippocrates, licet illi rem narrare, vt volet, modò narret vt est acta. Sed & in hac ratione narrandi est aliud quiddā vtile, quod notes. Nimirum etsi computatio dierum decretoriorum ducenda sit à partu præcipuè, nunquam tamen omittendum considerare, quicunq; dies, qui à partu sit insignis, quotus sit à febre: si in proxima historia rectè moni-

F mus, non solùm esse habendam rationem dierum contemplabiliū à primo die morbi, sed pariter ab eo, qui attulerit insignē aliquā mutationem. Nam cùm insignis mutatio plerumq; habeat rationem aliquā numeri contemplabilis ad primū diem morbi, quicunq; dies secundum rationem aliquam notatu dignā adiicientur illi habebunt etiā rationem aliquā insignem ad hunc. Velut in Apollonio contigit esse trigesimumquartum à primo, qui erat vigesimus ab eo, qui attulit insignem mutationem.

G

Decimusquintus ægrotus.

86. *IN Thaso Dealcis vxorē, q decūbebat in Leio, febris horrida corripuit ex mærore, à princi-*

pio autem contegebatur, & vsq; ad finẽ: semper tacita, palpabat, vellebat, scalpebat, pilos legebat, plorabat, & rursum ridebat, non dormiebat. Ab aluo irritatio, nihil exibat, exiguũ admonita bibebat. Vrina tenues, pauca. Febres ad manũ tenues. Extremorum frigus. Nono multũ delirauit, & rursum quieuit tacita. Quatuordecimo spiritus rarus, magnus per tẽpus, & rursum breuispira. Decimoseptimo ab aluo irritatio turbulenta, deinde ipsi potus prodibant, nihil consistebat. Omnino nihil sentiebat. Cutis arida circũtensio. Vigesimo sermones multi, & rursum quiescebat muta, breuispira. Vigesimoprimo mortua est. Erat huic vsq; ad finẽ spiritus rarus, magnus, sine sensu omnium erat. semper cõtegebatur, aut sermones multi, aut taciturna vsque ad finem. Phrenitis.

¶Vt mœror facere soleat facultatum quibus nostra corpora reguntur languorem, & excrementorum retentiones, & proinde grauissimos morbos, dictum est in historia mulieris illius morosæ, quæ perinde atq; hęc, ex mœrore cœpit ægrotare, & decumbebat in Leio: nunc satis sit dicere, quæ in hoc morbo fuerint præcipua: ea verò non contingit agnoscere aliunde, quàm ex symptomatis: ex eis verò constat, hanc duo præcipua habuisse mala: alterum quidem lethale, alterũ verò admodum lethale & exitiosum: phrenitidẽ scilicet, & extinctionẽ caloris naturalis. Neq; sanè mirum. Nam mœstitia & metus extingunt naturalem calorem. Phrenitidis ergo erãt hæc, semper esse tacitam, palpare, vellere, scalpere, pilos legere. Hæc enim in Prognostico ponit Hippocrates in phreniticis. Taciturnitas verò significabat delirium, non simpliciter, sed ex mœrore, vt & plorare. Ex ploratu verò rursum ridere, maior insania erat, præcipuè laborantem ex mœrore: & nunc cum multis verbis, nunc tacitam esse, & delirare, & spiritus magnus & rarus, & nõ bibere nisi exiguum, & admonitam. Phrenitici enim sunt βραχυπόται, id est, exiguo potu vtantes primo prorrhiticorũ, extinctionis naturalis caloris & languoris facultatum erãt reliqua ferè omnia. Horridam esse, & à principio semper tegi, febres ad manuum tenues, & extremorum frigus, & quod erat breuispira, & tandem muta (indicatum enim est in historia Pithyonis, talem spiritum esse paruum & rarum, & significare caloris penuriam) atque adeò quod illi potus prodibat, & nihil consistebat. Hoc enim est vnum quoddam eorũ, quæ in certò morituris sæpè obseruaui. Nimirum cùm potus cadunt in ventrem cum quodam sonitu, nihil in via consistentes, sed velut incidentes pondere, non aliter ac si inde mortuum iam corpus, & omni facultate carens, demitteretur, vnde & moribundos arguit homines communi epilogismo. Cui simile etiam est illud, q nihil sentiebat: hoc est, exiguum iam omnibus in partibus habebat sensum, quod proximã mortẽ significat, quale est illud Prognostici, si non videt, neq; audit, propè iam est mors. Talis etiam erat cutis aridæ circumtensio, de qua in initio Prognostici scriptum est: cutis circa frontẽ dura, intenta, arida. Itaq; duobus his malis premebatur, proinde quædã alternatè accidebant ei symptomata, ambo referẽtia (vt spiritus, nũc magnus & rarus, nunc erat breuispera) quædam accidebant simul (vt pariter habebat extremorũ frigus, & delirabat) quædam etiam accidebant communia, vt non dormire (id enim & passionis cerebri biliosam fluxionẽ iam recipientis, & debilitatis esse poterat) & vrinæ tenues & paucę: nam & p debilitatem facultatis, & p raptum in cerebrum paucæ esse poterãt. Quædam etiam alia malam qualitatẽ succorum, quę illorum malorum causa fuerat, referebant, magis q̃ ipsa mala: qoalis erat illa crebra irritatio alui, quin exiret aliquid: quam rursum vocat irritationẽ turbulentam, id est, turbationem afferentem magis, q̃ euacuationem. Illud enim refert malignã qualitatem, magis q̃ copiam. Maligna autem qualitas facere solet morbos hos maligoos, magis q̃ magoos. Vbi dicitur, ab aluo irritatio, nihil exibat, exiguum admonita bibebat, legunt quidam, nisi cùm exiguum admonita bibebat. Quæ lectio significabit hæc omnia, illam exiguum bibere, idq; non nisi cùm admoneretur, vtpotè phreniticam, & mox à potu reddere ex aluo, vtpotè non consistente potu. Verùm qa hoc signum graue admodum est, non mihi persuadeo accidisse ante nonũ, moriturę vigesimoprimo, quare magis probo hanc lectionem, quam sum sequutus. Porrò vbi dicitur, spiritus rarus magnus per tempus, & rursum breuissima, illud per tempus, duo potest significare, aut spiritum magnũ & rarum non fuisse semper, sed per tempus, quis scilicet rursum breuispira: aut per tempus, seu spacium longum, quasi diceret, spiritus magnus rarus non vtcunq;, sed per longa interualla. Hunc sensum solùm probat Gal. quia, inquit, Hippocrates in fine historiæ dixit, erat huic vsq; ad finem spiritus magnus & rarus, id verò non diceret verè, si per tempus tsntùm, id est, non perpetuò, esset. Ego verò æquè probo vtrumq; sensum: nam cùm adiecerit, & rursum breuispira, constat non habuisse perpetuò spiritum magnum & rarum, sed Hippocratem dicere, semper factum per morbum, quod sæpè, & p omne morbi tempus. Nam ita loqui solemus, neq; sanè opus fuerit, vt nunquam non contegeretur, etsi dicit, semper contegebatur.

Decimussextus ægrotus.

IN Melibea adolescens ex potu, & multa venere multo tempore calefactus decubuit. Horridus & fastidiosus, & sine somno, & sine siti. Ab aluo autẽ primo multa stercora prodierunt cum multa defluxione, & sequentibus aquosa, biliosa multa prodierunt. Vrina tenues, pauca, decolores. Spiritus rarus magnus per tẽpus. Hypochondriorum distensio submollis producta vtrinq;, cordis palpitatio perpetua vsq; ad finem. Minxit oleosum, delirauit modicè, modestusq; & mansuetus, cutis arida & distenta, deiectiones, multa tenues, aut biliosa pingues. Quatuordecimo omnia exacerbata sunt. Mente est motus, multa delirauit. Vigesimo insaniuit. Iactatio. Nihil mingebat, exiguum potũ continebat. Vigesimoquarto mortuus est. Phrenitis.

¶ Non

¶Non valde dissidet hic morbus à proximo. Hic enim etiam fuit phrenitis cum facultatum debilitate, & caloris naturalis defectu: quorum quidem illud, vinum: hoc, Venus nati erat facere. Tametsi ab vtroq; etiam factum meritò esset vtrumque. Vinum enim sumptũ immodicè, calorem naturalem suffocat. Venus caput insigniter debilitat. Cœpit hic adolescens ægrotare eisdem occasionibus, quibus Abderis Nicodemus, decimus huius sectionis ægrotus tamen ille non incidit cum tanta debilitate: quo factum est, vt melius se patuerit expedire, habueritq; meliorem exitum: & meritò, quia morbum habuit minus mali moris: Ille enim habuit febrem magnam, sitim ingentem, vrinas copiosas, quibus multum contenti crassi reddebatur, & copiosum sudorem, q̃ magnę sunt, sed nõ pe:inde malignæ, febris: hic verò, cum magna febre carebat siti, non mingebat, nullam aliam idoneam habuit euacuationem, quæ omnia debilitatem facultatum naturalium significabant. Præterea habuit distentionem hypochondriorũ, submollem, productam vtrinq;, & cordis palpitationem, quæ viscerum significabant affectiones. Nam vt ex Gal. antea diximus, distentio submollis hypochondrij in morbo acuto, inflammationem significat internam hepatis, aut lienis, aut vtriusque: distentio enim tumorem, mollities non ad musculum, sed internam pae tem pertinere significat. Cordis palpitatio excrementa collecta intra pericardium, & angustiam inferentia cordi, indicant. Cuns etiam arida, & distenta, est signum admodum lethale, vt ex prognostico nuper diximus: vt & exiguum potũ continere posse, corruptionis facultatis retentricis ventriculi est. Species etiã delirandi fuit præter rationem, homo enim vinosus & libidinosus, delirauit modicè, fuitq; in delirio modestus, & mãsuetus. Omnia verò ea q̃ prętet rationem fiunt, deterioris moris moebi suspitionem faciunt: nisi forte nõ erat natura neque longa consuetudine talis, sed contigit tunc age re incõtinenter. Deiectiones omnes fuerũt crudæ, aut biliosæ: aut pingues: aut biliosæ pariter & crudæ, aut biliosæ pariter & pingues: quæ omnis quales corruptiones significent, dictum iam est sæpe. Neq; minus dictum est, quem dicat spiritum magnum & rarum per tempus, & quid significet.

Videtur autem mihi, secundum rationem fuisse vtilem, fientem æstatem. Nam æstiuos morbos superueniens hyems soluit, & hyemales æstas superueniens transmutat. Atq; ipsa per se ipsam quæ fiebat æstas, non erat bene constans, sed repente calida austrina & sine ventis, tamen, ad aliam tempestatem transmutata, profuit. Magnam autem partem artis esse existimo, posse considerationem facere rectè de iis quæ scripta sunt. Qui enim scit, & vtitur his, non vtiq; mihi videtur multùm falli in arte. Oportet autem discere exactè, quamcunq; temporũ constitutionem, & morbum bonum, quod commune in constitutione aut in morbo. Qui morbus longus & mortalis, qui longus & superesse sinens, qui acutus mortalis, qui acutus superesse sinẽs. Ordinem decretoriorum considerandi, & prædicendi, ex his datur facultas, siquidem ex his contingit scire, quos, & quando, & quomodo oportet victum instituere.

¶Ex his quæ in calce huius libri scripta sunt, fit consentaneum, decem & sex præscriptos ægrotos, quosdam fuisse eorum, qui illo ipso anno, qui in hac tertia constitutione descriptus est, ægrotarunt. Nam rediens nunc ad narrationem eandem dicit, videtur secundum rationem fuisse vtilis illa æstas. Nimirum in fine narrationis dixerat: erat autem omnibus subscriptis difficilimum quidem ver, & plurimos abstulit, æstas autem facilimæ, & minimè moriebantur. Nunc huius causam reddit, cur vtilis fuerit illa æstas, nimirum ob communem rationem, quia æstiuos morbos superueniẽs hyems soluit, & hyemales superueniens æstas. Quia cum vnicuiq; tempori familiares sint morbi, qui cum eo habent analogiam, contrariis temporibus non erunt iidem familiares, sed qui altero fient, altero extinguentur. Atqui profectò illa æstas non fuit vtilis, quòd per se bene admodum constans, id est, optimè suam naturam retinens: non enim erat, cum repente facta sit calida austrina & sine ventis, æstas verò solet paulatim ingruere, & habere ventos aquilonares, vocatos etesias, sed quòd, etsi per se esset futura insalutaris, superueniens verò contrariæ temporis naturæ, facta est causa emendans & salutaris. Ita enim fit. His dictis, commendat hanc doctrinam, dicens: Magnam autem partem artis esse existimo, posse considerationem facere rectè, de iis quæ scripta sunt. Qui enim scit & vtitur his, non vtiq; mihi (inquit) videtur multum falli in arte. Explicans deinde, quæ scire ex hoc opere, & quomodo iis vti oporteat, dicit: oportet autem discere exactè quæcunq; temporum constitutionem, & morbum. id est, animaduertere, quæ constitutio temporis fit, & qui morbus populariter grassetur: bonum, quod commune in constitutione & in morbo: id est, bonum etiam est considerare analogiam speciei morbi, & cõstitutionis temporis. Nimirum sunt singulis temporum constitutionibus morbi quidam congruentes, quidam non, qui autem quo cunq; tempore sint nati fieri, licet discere, ex iis quę scripta sunt. Oportet etiã considerare qui morbus sit longus & mortalis, vt qui Parij: qui longus & salutaris, vt qui Heropyti: qui acutus mortalis, vt qui Calui: qui acutus salutaris, vt qui Periclis: neque quidem hæc solùm possis discere, ex iis quoq; scripta sunt: sed ordinem etiam dierum decretoriorum considerandi, datur ex his facultas. Nam vt in singulis historiis explicuimus, maximam rationem ordinis dierum talium visus est semper Hippocrates habuisse, vt videatur hæc esse praxis doctrinæ de diebus decretoriis. Hæc verò non tantùm vtilia sunt ad rectè prædicendum, sed etiam ad rectè suscipiendas curationes, vt in procemio prognostici ipsemet dicit, siquidem ex his contingit scire, quos, & quando, & quomodo oporteat victum instituere. Quæ verba videtur mihi posse duo sensa continere, ambo vera. Quos & quando curare oporteat, & quomodo victum instituere, vt his verbis insinuetur curatio tota, & tota victus institutio: aut quos & quando & quomodo cibare, vt cõtineatur his tribus voculis, sola victus institutio, quæ magna medicę artis pars est, cùm tres habeat, phar-

macis, chyrurgia, & victo, vteotem. Sed qoo pacto pendent hæc omnia ex illa cognitione, constitotionis, & pericoli morbi, & dierum decretoriorum? Certè quos curare oporteat & quos secus non possis exactè scire, nisi moritoros à noo morituris dignoscas, hos .n. curare oportet, & illos sinere. Neq; sanè scire possis quando oporteat corare quando agere quietem, nisi tempora vniuersalia, quib. tota constitutio constat, dignoscas. Quia inchoantibus morbis mouendum est quidquid videtur, aut iam inclinantib. cùm verò consistunt ac vigent, melios est qoietem agere, raroq; est agendum tunc temporis aliud, quàm occurrendum symptomatis, quæ tunc sunt vehementia, aliter verò, non est, facultatem occupatissimam interturbandum. Sed neq; in diebus decretoriis, quibos mutationem aliqoam insignem fieri speres, aut timeas, instandom aoxiliis est. Quia quæcunque iudicatio fiat, aut instet, neque mouendum, neqoe nouandum quidquam est. Ergo non possis exactè scire quando curandum, nisi dierum decretoriorum ordinem consideres, & constitutiones morborum, multo aotem minus quomodo victum iostituere oporteat. Cùm vbi morbus peracutus est, statim extremè tenuissimo victu vti necesse sit, vbi verò non, pleniori victu vti liceat, & tanto plus indulgere, quanto morbus est minus acutus: & morbo in vigore consistente tenuissimo victa vti necessa sit. Non potest itaq; rectè victus institui, nisi constitutio morbi, & futurus vigor præseotiatur.

Liber quartus.

1 POST *æquinoctium & post pleiadas, qualia exedentia & sordida, quæ caput aperuerunt, prodierunt supra aurem, & ei qui propè Leucydem, in pede. Phanodico digiti in pede, in pectore. Qui sectus est tibiam, hac etiam denigratus est. Erat magnum vlcus in externa parte tibiæ, & ex posteriori prodibat. Cùm purum factum est, lateris dolor, & sinistri thoracis secũdum rectitudinem, & febres. Mortuus est à febre.*

IN hoc quarti libri initio, nullum morbosum statum describit, neq; cõmunem constitutionẽ, sed singulares narrationes, & eas quidè breuissimas, non tam persequens ipsas historias, q̃ ootans in singulis quædam, quæ ipsi videbantur obseruatione digna, non quæ, in vna aliqua constitutione, aut in vno oppido, sed in multis, & in certis, notauerit, & suæ memoriæ consulens, & vt solent diligentissimi quiq; facere, in priuatis chartis reposuerit. Neq; profectò in aliis constitutionib. aut vrbibus ab iis quas superiorib. libris descripsit, necesse sit hæc contigisse, sed quædam fortasse cõtigerint in eisdem. Velut quę nunc in initio narrat, haud dubiè pertinent, ad proximi libri vltimæ sectionis statum pestilentem, vt hac ratione ego cẽscam, qoę sont vsq; ad illa verba, circa solis conuersiones hyemales q paulò pòst occurrent, adscribenda potins fuisse lib. 3. aut esse velnt illius appendicem: quartum verò ab illis verbis incipere. Hæc verò ad tertium pertinere cõstat, ibi enim ita dixit, multis quidem erysipelas cum occasione io quibo suis, & in valde paruis causis, in toto corpore. Præcipuè autẽ, in iis qui circa sexagẽsimum annum, circa caput, atq; si parum oeglecta erant, multis aũt etiã in ipsa curatione, magnæ phlegmones fiebant, & ipsum erysipelas moltum celeriter vndiq; depascebatur. Plorimis igitor ipsorum abscessus in supporanones fiebant, carnium & neroorum, & ossium, elapsus magni. Erat aotem & fluxio collecta non puri similis, sed putredo quædam alia, & fluxio multa & varia. Quib. igitur circa caput horum aliquid euenit fieri, glabricies his totius capitis fiebant, & mẽti, & ossium denudationes, ac elapsus, & molię fluxiones, hæ q̇. & in febrib. & sine febrib. Erant aũt hæc horrenda magis q̃ mala. Quibus enim ad suppurationam horũ maturatio peruenit, plurimi horom seruabantur, qoib. antem inflammatio, & erysipelas euanoit, hniosmodi aotem abscessum nullum fecerunt, hornm molti mortui sunt. Similiter autem quacunq; alia corporis parte aberraret, acciderunt hæc, multis enim brachiom, & totus cubitus, effluxerunt, quibusdam aũt & in latera hæc mala inciderunt, aut aliquã anteriorum aut posteriorum partium, qnibusdam autẽ femur totum, aut tibię nudatę sunt, quibosdam autem, & pes totus Hęc illo loco, quib. nunc addit, illa vlcera exedentia, q̃ erysipelate depascente fiebant, & sordida, in qoib. scilicet erat fluxio collecta nõ puri similis, sed putredo quædam alia, & fluxio multa & varia, & caput aperuerunt. id est, fecerunt in capite ossium nudationca, prodiisse supra aurem. Verum quia dixerat, non omnib. hæc exedentia vlcera accidisse in capite, sed similiter etiã qoacunque alia in parte, multis in brachio, & cubito, aliis in lateribus, quibusdam in femore, tibia, aut pede, exempla nũc scribit, vt scilicet ei qui prope Leucydem in pede, Phanodico digiti in pede corrupti sunt, & in pectore etiã habuit aliud vlcus exedens. Alius fuit cui tibia secta est, quia denigratus est ea parte, propter gãgrænam scilicet, & habebat vlcus magnum in externa parte tibiæ: ea scilicet parte, quæ ad anteriora nostra expectat, qua ad os acutũ maximè & pręeminens est, & procedebat ex posteriori parte tibiæ. Nam vocat tibiã hic nõ totã cruris partem quæ est inter malleolom & geno, sed os illnd magnum, q ea parte est, & com femore & pede, articulos facit, cui à posteriori parte coalescit aliud os satis gracilius, nõ valde breuius, ad poplitem, spacium qnoddam in interna cruris parte formãs. q carne plenum est. Ab hac ergo, carnosa, & interna cruris, & posteriori tibiæ, parte, producebatur vlcos ad anteriorem. Curato huic, sectione & vstione vt par est, cũ purũ factum esset vlcus, superuenit dolor lateris, & sinistræ thoracis partis, externæ scilicet, quam in moltis etiam teotatam fuisse in hac peste dixerat, & febris, & mortuus est à febre, nimirum venenata materia cor iam obsepiẽte. Fortasse dum coraretur, rapente factum est vlcus purum plus satis, cõtigitq;, quod multis aliis contigisse dixerat, his verbis, quibus inflammatio. & erysipelas euanoit, horũ molti mortui sunt: fortasse etiam ob curationem artificiosam sanatum est crus, & in deterios cessit. Nam vilium & externarum partium morbi, vt internis &

nob-

nobilibus securitatem afferunt, ita nonnunquam earum periculo curantur, cui aotem nunc medicorum narraretur, alicui facta esse in capite vlcera sordida, & glabriciem capitis & menti, sine febre, & cũ exulceratione podendorum & faucium, ac postremo nudata excidisse ossa, qui non affirmaret esse citra dubium Gallicum morbum? Fuerunt verò in illa tempestate plorimi tales. Ob quos, & multos alios affectus, qui in hoc opere, & aliis Hip. narrantur, adducor vt censeam, nihil in illo morbo esse nouum quodqoe priora secula non viderint.

2 *Biliosum restiario catacores.*

¶ Galenus libello absoletarum Hip. vocum dicit κατακορίη esse alui egestiones ex meraca bile: & pectora κατάκορα, quæ eiusmodi soccum generãt, quidam tamen hirsuta intellexerunt. Sed & κατακορέας homines similiter appellat tali bile abondantes, pharmacum autem κατακορὲς vocat, aot propter humorem qoi ab ipso eoacoatur, aut ob propriom colorem. Nominat etiam sitim alicubi κατακορῆ quæ vel ob talem humorem orta est, aut ad summum intenta. Itaque κατακορῆ vocat Hip. interprete Gal. omnia biliosa, siue hominem, siue excrementa, siue pharmaca, sioe pasiones. Hic pasionem aot excrementum significare posse videtur, vt significetur, restiarium morbo exquisitè bilioso fuisse affectom, aut deiectiones syncerè biliosas haboisse. Atqui hoc est longè probabilios, quia euacuationum quę ægrotis accidebant, videtur Hip. præcipuè rationẽ habuisse. Non parum verò est dignum consideratione quàm sint syncerę deiectiones biliosæ, quia omnes euacoationes syncerę significant extremas intemperies, & magnas naturæ corroptiones.

3 *Et caustica afferenti, circa aquinoctium sanguis multus fluxit deorsum.*

¶ Καυστικὰ καταφέροντι haud dubiè dicebatur aliquis, sioe pigmentarius, sioe chyrurgus, qui hac re maximè præcellebat, & caustica parabat. Illi, ægrotanti circa æquinoctium, fluxit sanguis mult⁹ deorsum. Quod circa æquinoctium, vernum scilicet, sanguis flueret, non erat prẹter temporis rationem. Nam in vernis morbis posuit Hipp. 3. aph. sanguinis floxiones, quod deorsum exibat, multò meli⁹ erat qoàm si sursum, quia vt in aph. 25. particulæ quartæ dicitur, sanguinem sursum vtrunq; exire malum, deorsum verò bonũ. Quare coniectandú huic accidisse, vt multis solet, quib. ineũte vere, daiectiones cruẽtæ salubriter contingunt, aut fluũt hæmorrhoides.

4 *Seni valde vehementer abscessit, non vltra quatuordecim dies.*

¶ Quæ notato digna in ægrotis occurrebant, mandabat Hippocrates memoriæ. Abscedere hoc loco non est quod aliis ἀπόστασιν seu abscessum facere, sed corrumpi, corruptumque abscedere, vt cùm morientes partes deciduut, aut decidontur: quale illod qood in non ita pridem scripta oratione dixerat carnium, neuorum, & osaiom ἐκστάσιες μεγάλαι, id est, elapsus magni. Hoc verò constat ex ipsis autoris verbis. Dicit enim πρέσβει πάνυ σφόδρα ἀπεγένετο. ἀπογίνεσθαι enim non est abscedere, aut longè fieri, sed aboleri aut corruptum decedere. Dixerat ergo proximi libri sectione vltima, ad quam hanc primã quarti libri partem, ego puto pertinere, multos, senes præcipuè, habuisse depascentia vlcera in capite, ex malignis erysipelatis, vsq; ad osiom nudationem. Non tamen omnibus æque hæc partium decesio processerit, sed quibosdã tardiùs, quibusdam celeriùs: constat verò celeritatem corruptionis serpẽtis, periculi magnitudinem augere. Proinde, hic senex, cui valde vehementer abscesit, non potuit vltra quatuordecim dies morbũ sustinere, sed potredine multom serpẽte, ac fortasse in internas nobilesque partes, breui mortous est. Fieri etiam potest, vt illud ἀπεγένετο non dicatur de parte, sed de homine, sitque sensus, seni valde vehementer corruptio contigit, quasi senex citisimè mortuus est. Nam vt περιγίνεσθαι significat superuiuere, & à morbo liberari, ita ἀπογίνεσθαι, significat mori. Sed dices, quid habet admirationis, aut quæ tãta acoties, mori senem intra qoatuordecim dies? Certè nũquam est stopendã acoties, quæ morbũ ad dies qoatuordecim produci sinit: tamen intellige, eodem tẽpore ac eodem morbi genere, ægrotasse plurimos lenti⁹, & qood quidem id seni acciderit, admirationem auget, quia senes vt minus curabilib. ita minus acutis morbis laborare solent. Ecca duos loci huios sensus satis congruentes. Constat verò hoc secundo sensu esse figuratã orationẽ, & poni casum ꝓ casu.

5 *Percusso ab Antiphilo vsto facta iudicatione septima die, bilioso, & typhode febre laboranti. Tertia post iudicationẽ sanguinẽ sanè spuit, superstes manebat, & recidiua postea facta est. Iudicatus est, vt par erat, circa pleiadum occasum primùm. Post pleiadum verò occasum biliosum ad insaniam vsque. Iudicatio, superuixit die nona sine sudore.*

In hac quoqoe dictione ponitur casus pro casu, perinde enim est ac si diceret, percussus ab Antiphilo, tertia post iudicationem, sangoinem spoit, & superstes manebat: alioqui cõmittetur solœcismos. Habet hæc dictio duas particolas, prima dicit hominem febricitasse acutè & imperfectè iudicatum, habuisse recidiuam: secunda, quę inde incipit, iudicatos est vt par erat, dicit, quibus temporibus facta fuerit iudicatio prima, & recidiua. Illis primis verbis τῷ δὲ στιγματίᾳ τῷ Ἀντιφίλου καυτικῷ, haud dubiè videtur Hippocrates occasionem morbi significasse. Suspicor aũt hunc, iusta cicatrice, aut signo aliquo, ab Aotiphilo (erat fortasse illi⁹ seruus) correptom fuisse ex dolore & vlcere, vt ex occasione, febre vrente. Nam στιγματίζειν est percutiendo signare, qoare στιγματίᾳ percuisione signato, addito verò καυτικῷ apertè significat, inustione signato. Quæ sanè in homine alloqui parato, nõ exigoa fuerit oacasio. Erat verò biliosus, atq; febre typhode, id est, vrente, correptus est. Hic est iudicatus die septima. Non dicit qua euacuatione, fortasse sine vlla manifesta, ac ꝓinde non fuerit iudicatio tuta, sed cũ recidiua. Tertia die post iudicationẽ (nona scilicet) sanguinem spuebat: quod etiã int⁹ manere causam iudicabat: nam aut multitudinis, aut malæ qualitatis erat: nihilominos superstes manebat, id est, bene robust⁹, & salubriter affectus videbatur. Recidina postea facta est, nimirum imperfectè iudicato. Quo tempo-

re hæc acciderint, & qualis fuerit recidiua, narrat postea, dicens, iudicatus est vt par erat, circa pleiadum occasum primùm, post pleiadum occasum factus est biliosus ad insaniam vsque, id est, recidit in phrenitidem cum magna insania & furore. Non enim fuisse maniam, seu phrenitidem, iudicat constitutio, iudicatus enim est die nona, mania verò est longior morbus. Sed cur dicit iudicatum esse primum circa pleiadum occasum, vt par erat? Certè alludit ad illud, quod libello de aere, locis & aquis ipsemet dicit, his verbis: Oportet autem astrorum exortus considerare, præcipuè Canis, deinde Arcturi & pleiadum occasum. Morbi enim in his maximè diebus iudicantur, aliique pereunt, alij verò desinũt, aut in aliam speciem aliumq; statum mutantur. Itaq; cum prope illud tempus, in postrema scilicet autumni parte, hunc ægrotare contigisset, iudicatus primùm est circa pleiadum occasum, vt par erat, id est, vt temporis ratio poscebat, cùm verò citra euacuationẽ insignẽ, à typhode, & biliosissima febre liberatus imperfectè esset, & bilis maximè vsta interius maneret, & ob mutationem ad frigidiorem tempestatem, in altiores corporis partes repelleretur, post occasum pleiadum biliosissima phrenitide correptus est, à qua rursum nona die iudicatus superuixit, habuitq; illud etiam notatu dignum, quod citra sudorem, atque adeò, citra omnem aliam euacuationem manifestam liberatus est. Antiquum enim est Hippocrati dicere sine sudore, quasi sine euacuatione manifesta. Multi verò morbi etiam acuti finiuntur insensibiliter, ipsa febre suam materiam absumente, vt inflammatio resoluitur suo ipsius calore.

---

6 *Circa æquinoctium Chalcidonius à portu delatus ad forum, ruptura circa dextram mammam, dolens spuebat aliàs & aliàs subchlorum. Venter, sudor incipiens septima tenebat plerunque vsque ad octauam. Iudicatus est quatuordecima. Circa quadragesimam verò tumores facti sunt circa aurem vtramque. Non immerito videbatur suppuratus fore. Non factum est.*

¶ Cùm rumpitur alicui vas aliquod in pulmone, aut thorace, aut ob vehementem motum, aut perfrigerationem maximam, aut multitudinem ad vasa vocatam, aut ob rodentem qualitatem (corrosio enim etiam rumpit vasa) nisi citò coalescat, periclitatur suppurari, non minùs quàm ex inflammatione eius loci, primùm quia vlcusculum ipsum aliquando dilatatur putrescens, & pus colligit, deinde, quia sanguinem ex rupto incidentem in ventrem, seu cauum thoracis, concratumque in grumos, necesse est pus fieri, nunc melius, nunc deterius. Hic ergo Chalcidonius rupturam accepit circa dextram mammam in thorace: ex corrosione, arbitror, ob biliosam sanguinis qualitatem. Nam locum affectum indicauit dolor, sanguinis verò qualitatẽ sputum, aliàs & aliàs subchlorum. Id est, nũc flauum, nunc subuiride, ac fortasse etiam nũc subflauum. Nam omnem hanc colorum speciem continet quod chlorum: totum verò hoc genus est biliosum. Cùm igitur is affectus maiusculus factꝰ est, febrem attulit, vt & pleuritis solet. Venter etiam egerebat, & sudor copiosus fuit ferè per totum septimum. Quæ omnia multitudinis erant. Vt iam constet multum & biliosum fuisse huic succum. Quod factum est, vt etsi iudicaretur, id est, à febre liberaretur quatuordecima die, non tamẽ perfectè, & totò liberaretur, sed citra quadragesimam tumores facti fuerint circa aurem vtramque. Qui tumores hominem omninò liberauerunt à morbo pectoris, citra suppurationem. Quæ quidem suppuratio meritò timebatur. Atque cùm, inquit, meritò putaretur suppuratus fore, non factum est, sed resolutione finiti sunt: aut, cùm meritò putaretur fore suppuratus intra thoracem, quia vt ipsemet Hippocrates dicit in prognostico, quicunq; dolores ex his locis non sedantur, neque ad sputorum purgationes, neq; ad stercorum alui subductionem, neque ad venæ sectiones, & victus rationem, & medicamenta, eos ad suppurationem verti, sciendum est. Ergo cùm bene fluxisset aluus, & excreatum esset multum, & exudatum, & nihilominus non esset persanatus homo, meritò putabatur suppuratus fore, tamen non est factum, quia commutatio facta est, morbi thoracis cum parotidibus.

---

7 *Pectus Aristodemo vstum est. Philidu filio, cui abscessit ex casu, ipsi etiam vstum est.*

Quam familiaris fuerit Hip. vstio pectoris in suppuratis, siue ex casu, aut alia manifesta causa, siue citra omnẽ occasionẽ suppurati fuerint, hinc, & ex aliis multis locis, intelliges. Quomodo fieri debeat, docet Paulus libro 6. quanquam non proinde non sit alia commoda vrendi ratio. Ego sanè, vt absit terror, & ægroti pareant, causticis vtor, quanquam inustionem candenti ferro factam, si ægroti sint animosi, non nego esse meliorem.

---

8 *Post æquinoctia autumnalia recidiuæ, & aliàs vsq; ad solstitia hyemalia, post solem æstiuum.*

¶ Vere, ob optimã temporis conditionem, & æstate ob calorem, fieri solent morbi citra iudicationis. Autumno verò ob inæqualem aeris intemperiem & debilitatem quam superior tempestas reliquit, morbi fiunt, qui lethales, acutissimi: qui salutares, difficilis iudicij, & vix vnquam, idq; per multas recidiuas, desinentes. Hoc est, quod dicit post æquinoctia autũnalia, id est, in autumno, recidiuæ: quoniam verò non solùm post æquinoctium, sed ab initio etiã autumni, q; est ab ortu arcturi, incipiunt esse multæ recidiuæ: neq; solùm per totum autumnum durant, sed etiam per primam hyemem, quæ solis conuersione finitur, velut corrigens se ipsum, addit, aliàs, quasi diceret, aut vt melius dicã vsq; ad solstitia hyemalia, post solem æstiuũ: id est, ex fine æstatis, quam finit ortus arcturi vsq; ad solstitia hyemalia. Nimirum æstate sanguis & excrementa omnia exuruntur, vires debilitantur, ac iam inde ob hãc causam, & quia sol à nobis recedit longius (ad quem omnium corporum ortus, vita, & robur, referuntur) nulli morbi perfectè iudicantur, & vix vllus sese potest à morbo expedire, & robur pristinum recuperare, vsque dum idem sol ad nos redire incipiens, corporibus, ortus naturalis & salutis, autor esse incipit. Quod tam est experimento cognitum, vt vulgus etiam hominum, eos qui diuturno morbo tenentur, beneficium primi veris, & redeuntis solis, iubeat expectare.

Aibtlad

9 *Acheloi uxor sexta die abortum fecit, sanguinea cùm esset, & horrida, & sudores. Iudicatio decimaquarta. Quot mensium esset, non noui. Masculum autem etiam alium, ad dies viginti se abortisse, dixit. An vera dixerit, non scio.*

¶Sexta die febris, fecit hæc sbortum, quem febris, vt solet, attulit. & decimaquarta accidit fieri iudicium: dacimaquarta (intellige) eiusdem febris quæ est iudicata. Nsm vt cùm febris superuenit partui, computatio à partu esse debet, ita cùm partus febri, à febre. Sed est bîc notatu dignum, qood dicit, cùm esset sanguinea hortida, & sudores. Dicit enim id, velut causam abortus reddens. Nimirum huic, qoia gerebat vtero, fortasse non est sanguis missos, & ea quia sanguinea, abortiuit: multitudlne scilicet sanguinis expultricem vteri facultatem prouocante, aot acetabula vteri disrumpente. Quorum vtrumqoe natom erat in hac muiiere fieri. Nam qualitas mala sanguiois irritare, moltitudine disrumpere solet. Horror verò indicabat mordentem qualitatem, & frequens sudor multitudinem. Vt iam binc constet verisimè quosdam dicere, nō semper misionem sanguinis facere abortum, sed multas hoc aoxilio ab eo præseruari. Sed qoorsum dicit se non nouisse, qoot mensium fuerit fœtus? Cur si nesciuerat, non tacebat potiùs? Certè vt intelligas, momentum aliqood habere ad abortos, qoot mensiom sit fœtus. Nam primis & vltimis mensibus facilios, ac proinde minos periculosè sbortitur. Porrò, quorsum commemorat, eam dixissa, abortisse se alium masculum ad dies viginti, præcipoè cùm dubitet, an vera dixerit? An quia hæc qooqoe refert disqoirere in abortiente, an consueuerit abortom facere. Qoia qoo plos est in mulieris natura, eò minus imputandom est affectui præter naturam. Quo etiam tempore prægnationis abortiat nonc, & antea abortierit: an eodem semper, an altero. Nam vt libr. de sterilibos dicit, hinc pendet csusæ cognitio, quia quæ eodem tempore multoties abortiunt, ob exiguitatem naturalem vteri, aut substantiam non bene dilatabilem, id pati censentur.

---

10 *Post solis hyemales conuersiones borealia erant. Icterici fiebant, catacores, & alij quidem cum horrore, alij non. Linguæ vstæ tertia die, & turbationes circa sextam & septimam, & longum durantes. Quatuordecima alui retentæ, & pharmacis non obedientes, secundum rationem febrium etiam sine sudore. Lienes quibusdam exigui ad dextra hypochondria intenti, & ad manus submurmurantes. Hæmorrhoidas habentes, & vrinis expurgatio & iudicatio. Multo autem magis deorsum nitebantur, & enim hoc occurrebat sub hoc tempus. Quibus non ita erat, lienes verò elati, fluebat sanguis ex sinistra nare. Solstitium praterierat, hyberna hyberno modo in borealibus. Paulò autem pòst, austrina fiebant ad quindecim dies, post hac autem vix quatuordecim diebus. Per hanc constitutionem icterici catacores, non recipientes iudicationem syncerè, amantes reuersiones. Post niues autem austrina superuenerunt, & pluuia, grauedines eruperunt, & cum febribus, & sine febribus: uni verò cuidam, & in dentes, qui antea ex medio doluerat ad dextra, & supercilium & oculos. Erant autem & rauci, & fauces inflammata & spongia vocata intumescebant, & circa aures & buccas, intumescentia molles, & cum febre sedabantur: incipientibus febricitare fiebant supernè, & ad vtramque partem pleraq; horum. Erant quibus & spongiæ sub autumnum & hyemem: sed & porrigines.*

¶Vt antea dixi, hinc videtur mihi liber quartus melius incepturus, à quodam scilicet statu morboso, & communi, vt priores inceperant. Præcipuè cum, quæ hucusqoe sunt enarrata, velut particulæ quædam historiarum libri proximi esse viderentur. In hac narratione oportet, distinctionis gratia separare, quę pertinent ad aeris tamperiem, ab iis quæ sd morbos: indistinctæ enim videntor commixta omnia. Verùm ita distinguitor. Post solis hyemales conuersiones, hoc est, cùm solstitium hyemale iam præterierat, borealia erant. Nimirum erant hyberna hyberno modo in borealibus. Paulò pòst solstitium, scilicet ad finem Decembris, foerunt aostrina quindecim diebus, post hæc rursum ninxit aliis quatoordecim diebus: post niues, appetente iam vere, austrina superuenerunt, & pluuiæ. Per hanc anni constitotionem, duplex morbi genus fuit commune. Primùm facti sunt moltiicteri, cum febribus biliosis, difficilis iudicationis: deinde multi catarrhi in varias partes, vt fieri solet, incumbentes. Fuerunt, inquit, icteri catacores non recipientes iodicationem perfectè, amantes reoersiones, id est, habentes recidiuas. Dictum est nuper, catscores significare apud Hippocratem, interprete Galeno libello antiquatarum vocum, quod est valdè biliosum, siue de morbo, siue da succo, siue de homine, siue de caosa, siue etiam dicatur de accidente. Velut nuper significabat excrementum, cùm diceret, biliosum restiario catacores: nunc ex symptomate morbum. Nam icteri catacores dicuntur, per quos est msximus pallor per totam cutem. Nam sunt quidam per quos soli oculi, aut soli illi multum, pallent, neque verò erant hi morbi, soli icteri, sed com acutis febribus. Nam alij (inquit) inuadebant cum borrore, alij non. Erant soté piorimis communia hęc. Linguę vstę tertia die, & turbationes circa sextam & septimam, & hæ longom durantes. Id est, sæoa accidentia, & inquietudo quæ turbationem afferebsnt domi (hoc enim solet Hippocrati vocari turbatio) accideront sexta & septima, neqoe ea turbatio præteriit breui, sed duraoit satis multum vtraque die. Quatuordecima nullæ euacuationes acciderunt, vt in acutis febribus par erat, quin imò alui erant adeò retentæ, vt neque pharmacis obedirent: neqoe erant sudores secondom rationem febrium. Non enim intelligendum venit, non obedientes medicamentis secundum rationem febriom. Quia febris vehementia per se nō iuuat ad facilem expurgationem, sed vt explicuimus, nō erant sudores pro ratione febriū. Febrib. enim acutis valdè familiaris est sudor,

Itaque hi icteri facti sunt à prima die febrium acutarum, non tamen proinde dicit mortuos essa omnes aut plurimos, sed fuisse difficilis iudicij, & amántes recidiuas. Vtrumqoe est consideratione dignum, quî facti siot icteri tam biliosi in tempestate boreali & frigida, & quî poterint tam molti euadere à morbo regio ante septimum. Nisi enim euasissent multi, noo dixisset fuisse morbus difficilis iudicij, sed grauius aliquid. Considerare oportet Hippoc. oon dicere tota hyeme fuisse hyberoa hyberno modo, sed circa solstitium fuisse hyberna hyberno modo in borealibus. Quibus verbis insinuatur, ante id tempus, in prima inquam hyemis parte, non fuisse hyberna hyberno modo, neq; tûc nisi in borealibus, hoc est, quòd boreas flaret. Ergo ante id tempus fuerat hyemis prima pars, veri similis, & tunc flante borea repente, vt solet, magnum frigus factum est. Cùm igitur bilem ab ęstate collectaio, frigus prioris temporis non extinxisset, erant adhuc biliosa corpora, & à repentino frigore obstructa, prius quam emendata, in morbos biliosissimos inciderunt, & obdurata cute, prohibitoq; bilioso effluuio, tincta est bile cutis. Frigus enim paulatim ingruens, æquè emendat feruorem bilis & densat corpora, quòd verò ingruit repente, anticipat cutem densare. Vnde ex accidenti biliosi morbi fiunt. Hic argo, illud symptoma mutan coloris, rationem exteroæ causæ morbi sequutum est, qua ratione oportebat mious periculosum esse, quàio in talibus soleret. Iam vero Hippocrates oon dicit ex morbo regio ante septimum omnes ægrotos mori, sed malum esse, neque hoc quidem vbiq; eodem modo. Nam quarto libro de ratiooe victus in acutis contextu octogesimo primo, ita occurrit scriptum: In biliosa febre morbus regius cum rigore ante diem septimom factus morbum soloit: si verò absque rigore præter occasionem superuenerit, mortale. Itaque morbo regio accidit quod aliis abscessibus. Est enim malum signû cùm aote diem morbi decretorium fit, atque cùm non solùm ante diem decretorioin, sed languidè etiam atque tentato magis, quàm facto abscessu, pessimom, & nibil tunc temporis potest habere booi, ne vt causa quidem. Significat verò rigor morbo regio, adhuc fiénti accedens, maiorem quendam impetum facultatis expultricis in partibus. Ac proinde, nó mirum, si rigor cum morbo regio soluat febrem, etsi aote septimum fiat, sine rigore non ita, quanquá ne tûc quidē necesse sit omnes ab eo signo interire. Nam etsi mortale esse ponatur, possit ab eo signo ægroti aonualescere. Occorrerunt etiam libro 1. sectione 1. multi, qui à morbo regio diei sexti superuixerût. Potuerunt ergo etiá hi superoiuere ante septimum icterici, cùm præcipuè multi illorum corriperentur ictero cû horrore, qui est quidam rigor. In hac excrementorum redundantia, cùm nullæ euacuationes manifestæ contingerent, sed versus quaque diffunderentur, contigit crassiores partes bilescantis sanguinis in lienem colligi, vt certè plerunq; fit in morbis difficilis iudicationis, ob eius visceris laxitatem. Verùm in quibusdam ita obsederunt lienem vt deorsum versus reperent, quod quidem exiguo lienis tumore, & quadam intentione versus dextram partem, & mormure: quibusdam sursum, quod elatione & tumore eius hypochnndrij, significabator. Illis succedebaot hæmorrhoides, & vrioæ iudicatoriæ, & expurgatoriæ, & infra nitebantur, tentati scilicet tenesmo: his fluxiones sanguinis ex nare sinistra. Nimirum murmuris hypochoodriorum, vt ad inferoa vergeotiom succorum notæ, crebra apud Hippocratem meotio est: vt & intomescentia hypochondriorum cum seosu cuiosdam reuulsionis, & ad superoa retractionis, futuri fluxus sanguinis ex naribus, est indicium. Hoc erat primom genus morborum qui ea tempestata acciderunt. Aliud, quodque posteriùs accidit post austrina fuit catarrhus, quem ea temporis, nûc borealis, nunc austrini, diuersitas, haud dubiè erat allatura: nunc austro replente, nunc borea exprimēte. Destillant verè non in eandem partem omnib. sed vt quisq; paratus est, aliis in nares, aliis in palatum, aliis in laryngem, aliis in dentium radices, vnde quibusdam excidunt: aliis etiam ad oculos, vnde humidi lachrymàtur: aliis ad externas faciei pattes, vnde circa aures, aut buccas, aut supercilia, molles intumescentiæ œdematosæ. Quibusdam fiebant tomores in internis oris partibus, vt in faucibus, aut spongiis vocatis, quibusdam etiam fortasse in gargareone. Quas vocet Hippocrates spoogias explicat Gal. lib. vocum antiquatarum citans hunc locum & ita dicens, σπόγγοι glandulæ circa faoces, vt io quarto morborum popularium. Non fiebant hæc vt febrium abscessus, immò verò sebres illis succedebant, aut simul cum illis oascebantur, quibus etiam sedabantur. Nimirum vt in cootrouersiis monstratum est, morbos huiusmodi, qui ex incoctis succis pendent, succedeotes aut accedantes febres sanant. Fiebant itaq; aut aote febres, aut incipientib. febricitare. Multis supernè ad vtramq; partem, pleraque horum. Antecesseruot verò io hac tempestate, vt in aliis etiam valde morbosis, quædam inditia futurarum passionum. Nam quibosdam etiam sub autumnum & hyemem, id est, per autumnû & hyemem, ante scilicet quàm morbi dicti (incœperunt enim circa solstitium hyemale) acciderunt spongiæ, hoc est, tumores glandularum, sed & porrigines aliis, id est, surfures multi in capite. Quæ omnia excremeota multa in capitibus iodicasse constat. In quibus verò talis apparatus erat, necesse erat futuram aeris intemperiem dictos morbos afferre, præcipuè secundi geoeris.

Sexta virgini iudicata, sexta reuerterunt, iudicata verò sunt omnia per sextam. In his tēporibus sexta & octaua iudicabantùr circa pleiadum occasum. 13

¶ Non tantùm mutationes insignes, vnios perpetuique morbi, diebus iudicatoriis fiunt: sed & recidiuæ, cùm contingit morbos intercidi, in illos ipsos dies solét incidere. Proinde virgini illi, vt sexta die iudicata sunt primum sua mala, ita sexta à prima iudicatiooe, reuerterunt, & sexta iudicata soot rursom omnia. Nimirum illis temporibos sextam & octauam contigit esse iudicatorias. Id qood certè fieret, quòd morbi esseot acutissimi, & moueren tur per pares. Nam vt acotissimi qoi per impares mouentur, finiontur septima, ita qui per pares, finientur sexta aot octaua. Qui enim alius finis par sit vnius septimanæ? Moueri verò per pares, vt sæpe est indicatum, morborum est difficilis iudicationis. Itaque iudicari sexta aut octaua, est acutissimorum

simorum & difficiliom morborom: tales verò meritò fiebant circa pleiadum occasum. Id enim tempus est autumnus, cui tales, familiares soot.

12 *Meandri caeci vxor statim chlorum & statim purulentum spuit, circa sextam, & hepatis feruor, & deorsum deiectio modica, carnopurulenta sursum pauca, alba, lata spuebat: cibum fastidiens, mortua est prope vigesimam diem.*

¶ Hæc laborans ardeote febra & biliosa, qua hepar præcipuè inflammabatur, collecta in pulmonem bile, in suppurationem incidit, perniciosam adeò, vt meritò propè vigesimam diem mortua fuerit. Factum est enim huic, quod in prognostico his verbis scriptom est: Suppurationes, quæ cum bilioso adhuc sputo excreaotur, lathales admodum, siue per partes biliosum com pure excreetur, siue simul. Maximè autem si incipit procedere suppuratio à tali sputo, cùm morbus iam est, septem dierum. Talia vero excreantem, fore vt quatuordecimo moriatur, speraodum est, nisi aliquod ei superueniat bonum. Huic certè mala superueneruot. Nam carnopurulenta excreare pulmonis celeriter computrescentis erat. Alba etiam & lata, quæ sunt etiam rotunda, & consistentia, excreare malum est: & cibum etiam fastidire. Quare magis mirandum non ante quatuor decimam esse mortuam, quàm paulò post interiisse. Sed erat fortasse firma alioqui natura.

13 *Ex vicinis textoris famula ex vstoriis deiectione biliosa copiosa hypochondrio intento. Sexta ex suppressione ipsi aluus, tenuia, copiosa, vna vice egessit. Et statim sudauit & iudicata est, & aluus stetit, eadem autem hora, cùm riguisset febricitauit, & in eandem rursum horam.*

¶ Illod ex vstoriis significare potest materiam, aot causam procatarticam. Hoc modo, sigoificat mulierem hanc ex victu calido cœpisse ægrotsre: illo verò deiectionem biliosam fuisse ex vstoriis, hoc est, ex acerrima & vrente bile. Vtcomqua hoc habeat (neque enim Hippocrates satis explicat) constat ex ipsa narratione, hanc laborasse deiectione biliosa, & copiosa aliqoot dies, deinde suppressa aluo, nondum finitis excrementis, hypochondrij regionem intentam esse: collectis scilicet eò, quæ antea fluebant. Deinde sexta die à suppressiooe (nimirum iudicabantor eo tempore sexta & octaua plærsq;) factam illi esse vna vice copiosam deiectionem teouium & liquidorum, & statim sudasse, & iudicatam esse, & rursum aluom stetisse, neqoe iam inde fluxisse amplius copiosa deiectione. Verum quia tenuia fluxerant ex aluo, & sudore tenuia etiam euacoari soleot, hæsit circa viscera crassum, ac velut cinericium, vnde febris Intermittens (com rigore enim repetebat) est suscitata: qoam est verisimile fuisse diuturnam, cum repetaret semper eadem hora, & io aphorismo dicatur. Quibos fiont paroxysmi, quacunq; hora febris dimiserit, si eadem sequeoti die inuaserit, difficilis iodicationis est malum.

14 *Thersandri vxor, leucophlegmatica nō valde existens, lactans, acutè febricitauit. Huic lingua exusta est, aliis etiam vstionem subeuntibus. Sub hoc tempus lingua etiam exasperabatur, vt grandine multa, & lumbrici per os. Circa vigesimam verò non perfectè iudicata est.*

¶ Mulier hæc febricitauit ardente febre ex pituita salsa. Nam iocipiens illa leucophlegmatia pituitosum spparatum indicabat. & exasperatio linguæ velut grandioe multa coosperſæ, & lumbrici per os reiecti, significabant eundem succum. Noo mirum autem qood ex eo febris ardeos nasceretur, & lingua aliaque omnia exurerentur. Nam vtidem Hippocrates. 4. de rat. vict. in acutis autor est, duplex est causus, alius ex bile, alius ex salsa pituita. Fit verò pituita salsa putrescentia, non semper, sed cum quiddam hsbet terreæ naturæ admixtum. Quod verò pituta talis fieret maxima causa fuit, quod lactaret. Lactantibus enim menstruæ euacoationes detinentur, quæ cùm maligni sanguinis siot, admisceotes sese pituitæ, illam reddidere malignè putrescentem. Est verò hæc maxima lactantium noxa, impura excrementa quæ singolis mensibus exire solent, retioere, pro puro lacte, qood exsugitur. Lombricos & si per os nonnunquam reiiciantur, in intestinis, præcipuè gracilibus habere geoerationem, aliis locis dictum est.

15 *Circa pleiadum occasum puer Metrophanti caput percussus testa, ab alio puero, cùm attigisset duodecimam diem, febricitauit Occasio autem, quòd scalpens, perfricuit partes circa vlcus, & refrigeratus est, & intumuerunt statim labia: extenuata est cutis multis locis vltra vlcus. Secto autem non tardè, neque pus effluxit, neq; allenatus est. Iuxta autem verò videbatur suppurari in maxilla ad sinistra, hac enim parte etiam vlcus erat. Deinde & hoc non suppuratum est, celeriter mortuus est circa vigesimam quartam.*

¶ Mirom profectò est mortuum ab vlcere fuisse puerum, cùm oeqoe mox percussus ceciderit, neque vomuerit, aut qoidpiam habuerit eorum, quæ letbaliter percussi: ac multo magis cùm duodecimam diem attigerit febre vacans. Non immerito autem dicit Hippocrates: Nullum capitis vulnus leuiter cootemni debet, sæpe enim cotis sola contusa ferro, aut alia aliqua re, si non diligenter, aot cum quadam cautione curetur, velut si ssnguis concretus oon expurgetur. aut aliod quiddam negligatur: vlcus inerodescens non parum molestiæ exhibet, & aliqoando etism febrem inducit: & medico quidem negotium, ægroto verò periculum non mious affert. Hęc Hippoc. Mori verò contingit ex vulnere capitis sola cute concisa: aut ea sola reuera concisa, & nulla alia parte solutioné patiente: aot quòd ea sola concisa esse videatur, lateat verò interius fractura aliqoa. Hoc quidem manifestū est, quā sit pericolosum: quia dum cutis sola frustra curatur, erescit in insanabilem ioterior noxa. Sed & citra hāc, contingit qoosdam mori, ex cutis capitis ruptura, ob pessimū corporis apparatū, aot capitis maximam debilitatem, aut curationem malam, aut

tempestatem, regionemue, aut deniq; victus rationem incommodam. Nimirum cùm quippiam horum accidit, ex leui occasione fiunt grauissimi affectus, & ex minimis initiis accipiunt maxima incrementa, vt in statu illo pestilenti sectionis tertiæ, libri tertij accidebat ęgrotis, de quibus ita dicebatur, Multis quidem erysipelas cum occasione, in quibusuis & valde paruis causis, in toto corpore, præcipuè autem circa caput, atq; si parum neglecta erant. Poteſt itaq; nulla in terna parte diuiſa, fluxio quæ ad ſectam cutem concurrit, læſionem incurabilem, in internum caput, refundere. Nam quid niſi ex digito gangræna affecto contingit mori, ſi malum negligatur? Ita accidit Metrophanti puero. Si enim internæ partes à principio læſæ fuiſſent, aut mox percuſſo ſymptomata aliqua id indicaſſent, aut certè multò ante duodecimam diem, febris & alia ſuperueniſſent. Sed non venit ante eam diem, neque tunc citra occaſionem, ſed quòd ſcalpens perfricuit partes circa vulnus, & refrigeratus ea parte eſt. Leuitas autem occaſionis indicauit malignum corporiſ apparatum. Quanquã hinc quoque nos oportet admonitos, arcendos eſſe capite percoſſos, abſcalptu, & vlcus nũquam eſſe nudandum citra medicamen, linamentum, aut linteolum, vſq; dum cicatrix omnino obducta ſit, quin & firmata omnihil. Facilimè enim alteraſcunt vlceratæ partes à frigore, & vt Hippocrates dicebat, vlcera incrudeſcunt: quod huic eo magis euenit, quod contempſit tegere vulnuſculum circa pleiadum occaſum, frigidiſſimo ſcilicet tempore. Narrat verò Hippocrates percuſſum fuiſſe teſta, non oblitus ſuarum præceptionum, qui libro citato poſt dicta verba ita ſcripſit: Primùm igitur, capite vulnerato interrogare oportet, per quid vulneratum ſit. Nimirum teſta non potuit ſcindere, citra partium adiacentium contuſionem, quarum ſi neglecta ſuppuratio eſt, meritò ſucceſſerit maligna putreſcentia. Intumuerunt ergo labia vlceris frictione & frigore læſa, & noua fluxione recepta, extenuata autem eſt cutis multis locis per partes vltra vlcus, hoc eſt, in capite ſuperiori, vt tangenti videretur pus ſubeſſe. Atqui etſi illæ partes ſunt ſectæ non tardè, ſed maturè, vt oportet ſuppuratas, tamen neq; pus exiit, neq; puer leuatus eſt. Nimirum illæ cutis extenuationes non ſunt factę per ſuppurationem, ſed per corruptionem facultatum naturalium in parte male nutrita, ac proinde tabeſcente cute, eodem modo, quo labia ipſa vlcerum malignorum ſolent extenuari, & areſcere. Erat verò vulnus in ſiniſtra capitis parte iuxta aurem, parte quidem per ſe minimè periculoſa, vtpote in qua os firmiſſimum eſt. Videbatur, poſtquam labia intumuerant, ſuppuratio colligi eadem parte ad maxillam, quæ ſanè ſuppuratio ſi proceſſiſſet, fuiſſet ſalutaris, vtpote ſecundum rectitudinem, in proxima vlceri parte & humiliori facta. Verùm ea euanuit, & humerus dexter ſuppuratus eſt. Quod quidem fuit graue ſignũ, ob loci contrarietatem, eadem ratione, qua vt monet Hippocrates ipſe libello citato, in perituris conuulſiones in contraria parte fiunt. Si (inquit) in ſiniſtra capitis parte vulnus habeat, in dextra corporis parte conuulſio corripit, ſi verò in dextra capitis parte vulnus habeat, in ſiniſtra corporis parte conuulſio corripit. Cùm ergo tam graue iam ſignũ accederet, breui mortuus eſt, circa vigeſimãquartam. Fortaſſe quia vigeſimaquarta fit ex bis duodecim, & duodecima acceperat inſignẽ mutationem. Hæc enim eſt ratio conſtitutionis legitimę. Sed cur conuulſio in contraria parte fiat, morituris ex capitis vulnere, & non potius in eadem ſupereſt dicamus. Atheneus huius euẽtus cauſam facilem commentus eſt, ſed non adeò veram, neruos nullos in ſui lateris partes recta ferri, ſed ſtatim in exortu ſeſe mutuò interſecantes, ad figuram græci X. ſingulos ferri in latus contrarium. Sed cùm hoc falſum eſſe ipſa anatomes indicet, nihil refert à quo dictum ſit, ſed alia opus eſt ratione. Ea verò eſt hæc: vlcera in perituris, vt in prognoſtico dicitur, ſiccescunt, & deponunt tumores labiorum. Quibus enim in vlceribus tumores appareant (vt dicitur in aphoriſmo) non valde conuelluntur, ſed his euaneſcentibus: quia cùm perit facultas rectrix in parte læſa, ceſſante ſenſu & dolore, & tractione alimenti, ac proinde areſcente parte, non recipitur quod venit, quare quod mittebatur non receptum quo mittebatur, repellitur in partem contrariam, euaneſcuntq; in vlcerata tumores, & conuulſiones apparent in contraria: magis verò ſi vlcerata pars poſterior eſt, quàm ſi anterior. Hæc enim, vt in aphoriſmo citato dicitur, inſaniam aut mala alia potius facit, quàm conuulſiones, niſi forte oculorum, qui quis ab anteriori cerebro recipiũt motum, poſſunt per vlcerationem partium anteriorum, facilè conuelli. Sed cur (vt hoc obiter in gratiam lectorum dicatur) ſi ex dextra ſiniſtra, & ex ſiniſtra dextra patitur, non etiam ex anteriori poſterior, & ex poſteriori anterior? Certè anterior eiuſdem lateris cum poſteriori, & poſterior cum poſteriori contrarij, parẽ contrarietatẽ habet, tamen non parẽ diſtantiam. Propior .n. eſt poſterior poſteriori, quã anterior. Cũ verò fluxio ob dictã debilitatẽ errat à parte in quã tendebat, conſentaneũ eſt, declinet prius in cõtrariã proximam, quàm in cõtrariã remotam (alioqui & in longiſſimè poſitam, & multis modis contrariã feratur primùm) quare ex vulnere dextræ & poſterioris partis, in poſteriorem ſiniſtram feretur, potiùs quàm in anteriorem dextram, & ex anteriori in anteriorẽ aliquomodo contrariam, potiùs quàm in poſteriorem. Accedit quòd aphoriſmus ille non de vlceribus capitis, ſed de quibuſuis intelligitur. Sed hæc obiter dicta ſunt. Huius loci gratiã illud ſolùm dicere intererat, ſignum lethale eſſe in vulneribus, conuelli parte contraria, eadem enim ratione lethale fuit huic puero euaneſcere ſuppurationem è ſiniſtra maxilla, & dextrum humerum ſuppuratum eſſe. Similis vulneratæ partis langor, & ſimilis expultricis error.

Poſt pleiadum occaſum, ille qui aurem dolebat circa vigeſimam, poſtea voce priuatus fuit, & dextrarum partium impotens, ſine febre ſudauit. Dextra auris, dexter oculus, conſiſtebat non valde, & trahebat aliquid ex inferna parte, in ſiniſtra verò diſtortus eſt oculus grauiter dolens. Ceruix dura facta eſt, tertia hora poſtea quam doluit. 16

❡ Huic vigeſima die febris, rapta multitudine in caput, auris dolebat, creſcente poſtea paſſione cerebri factus eſt paralyticus toto dextro latere, & vt ſolent

ſolent paralytici, voce priuatus ſudauit & febris, cùm abſceſſu, tùm ſudore extincta. Auris dextra, & dexter oculus non valde conſiſtebat, id eſt, motitabatur, vt ſolent quibus reſolutio imminet. Sed quo pacto auris non conſiſtebat? Auricula enim non mouetur, auris verò ſolius ſenſus inſtrumentum eſt. Certè ita intelligendum eſt, dextra auris & dexter oculus conſiſtebat non valde, & trahebat aliquid ex inferna parte. Qoia oculus non conſiſtebat, & vtraq; pars trahebat aliquid ex inferna parte: id eſt, recipiebat fluxinnem inferne ſurſum veniētem: qood quidem indicabatur humiditate circa eas partes redundante. Nun admodum curat Hipp. diſtinguere, pars quæ aliunde recipit, trahat, an recipiat ſolùm, vtcunq; enim hoc habeat, trahere dicit eam quæ recipit: id qood præcipuè in oculorum fluxionib. obſeruaui. Nam & qointa ſectione ſecundi libri dixit, pituitæ fluxiones ex mammis trahunt oculi. Sed addamus reliqua. In ſiniſtris, inquit, diſtortus eſt oculus grauiter dolens, & ceruix dura facta eſt, tertia hora poſtea quàm doluit oculus. Hæc, connulſione facta ſunt. Nimirum dextra pars erat reſoluta, & in ſiniſtra oculus & ceruicis muſculi conuulſi. Nam etſi, diſtorqueri poteſt oculus reſolutione & cunnulſione, conuulſiones verò potius ſunt quæ à graui dolore incipiunt: & duritiea illa, ac velut rigor ceruicis, longe aberat à reſolotione. Quare argumento à dolore antecedente, & à paſsione proxima partis, conſtat ſiniſtri oculi paſsionem conuulſionem fuiſſe. Non mirũ autem alias partes cōuulſione alias reſolutione tẽtari, paſſiones enim ſunt, loco affecto, & materia, ſimiles.

---

17 *Poſt pleiadum occaſum, ſeruus Attici, à quartana correptus, fatuus permanſit.*

¶ Fatuitas frigida paſsio cerebri eſt, ex crudis ſnecis quales ſnnt pituitoſi & ſeroſi. Hi enim ſucci vergentes ad corpus facinnt reſulutiones, & vrgentes ad animam, fatuitatem: velut melancbolici, vergentes ad animam faciunt inſaniam, vergentes ad corpus conuulſionem. Nihilominus videmus multos ex melancholicis morbis in paſsiones illas incidere, vt ex epilepſia melancholica, aut ex melancholia morbo, in reſolutiones, & ex quartana, & dicta epilepſia, in fatuitatrs: quia melancholicus ſanguia eſt admodum ſeroſus, quia in eo boni, & mediocris ſanguinis exiguum eſt, ſed totus reſoluitur in fœcem & ſernm, velut quædam vitioſi lactis genera, ex quibus caſei & ſeri extrahitur multum, mediocritrer craſsi lactis & butyri nihil ferè. Hac cauſa ex quartana ſudatur multùm, & melancholici ſunt ſaliuoſi, ac redduot copioſam vrinam. Pituitæ etiam multum colligitur, in melancholicis, ob debilitatem caloris, & incoctionem. Has ergo ob cauſas, non immerito potuit hic ægrotus ex quartana fatuus fieri. Quanquam Alexander Trallianus, vt reſolutiones neruorum quoſdam ex melancholia eſſe dicit, videtur mihi dicturus, eſſe fatuitatem ex melancholia.

---

18 *Alius eodem tempore vera thyphlomania, in coxas & crura venit dolor, conquieuit, quota die haud ſcio.*

¶ Vt ſatnus, & qui velut mentis ſtupore tenetur, proxima ſententiola dicebatur τυφλώδης, & qui apertè multumq; delirat, dicitur maniacus, ita qui mixtam habet paſsionem, dicitur Hippocrati typhlomaniacus, & paſsio ipſa typhlomania. Quanquam apud Galen. occurrit ſemper ſcriptum τυφομανία, ho vetuſtate mutatis in ο. Cùm hic ęgrotus hac paſsione teneretur, dolore deſcendente ad coxam & crura, liberatus eſt. Nimirum vt ſectione quinta ſecundi libri dicebatur, ſi caput doluerit ad pectus deſcēdit, deinde ad hypochondria, poſtea ad coxā.

---

19 *Eodem tempore horridi, vomentes, & poſt iudicationem faſtidioſi, & bilioſi, & ſplenes, magni, duri, dolentes, & hæmorrhagici. Quibuſdam autem eodem tempore poſt pleiadum occaſum, ex naribus ſanguis bilioſus in ſpleneticis.*

¶ Vexabantur hoc tempore, vt in autumno plęrunq; ſolent, ora ventriculurum bile flaua, & fiebant morbi difficilis iudicationis, & amantes recidiuas. Illud quidem indicabant horrores & vomitus, hoc faſtidia poſt iudicationes, & bilis effula, & magni ſplenes, quia vt 6. epidemiorum ſectione 5. dicetur, rigor (eſt vero eiuſdem generis & horror) à ſuperiore ventre fit: & vt 2. ſectione eiuſdem libri dicetur, oris reſiccatio, & amaritudo, & faſtidium poſt iudicatinnem relicta, recidiuas minantur. Abſceſſus etiam ad lienem in difficilibua morbis fieri ſolent. Sunt verò ſæpe lienoſi tumores hæmorrhagici, id eſt, ſanguinem fundentea: quanquam non omnes per eandem partem: ſed quibus tumet, & intentus ac velut ſurſum detractus lien eſt, præcipuè ſi phlegmonoſus videatur affectus, quod dolore & calure maximè ſignificatur, ex naribus fiunt eruptiones, vt ſectione 5. libio 2. dicebatur. Quibus vero minus tumet, & velut in latera & humiles partes diſtenditur, fiunt fluxiones ex hæmurrhoidib. His itaq; merito ſanguis ex naribus bilioſus fluebat ob ſplenes, cum iis eſſent magni, duri, & doloroſi.

---

20 *In Cranone Niceſtrati vxorem correptam, quatuordecima, ſtatim anticipauit impotentia colli, & aliorum, & cibus incluſus eſt vſq; ad decimam. Spiritus denſus paruus, impotentia, palpans agitu: delirans: ſudores: diſtracta ſunt ad dextram, ceruix, os, oculus, naſus.*

¶ Correptos, ſeu deprehenſos vocant medici, eos qui apoplectica aliqua paſsione repente corripiuntur, & omnium maximè catochos. Hac ipſa ratione dicit mulierem hanc correptā fuiſſe quatuordecima die morbi, hoc eſt, in apuplexiam aut catochum ea die incidiſſe, vnde haud dubiè mortua eſt. Narrat verò quæ hanc apprehenſionem anteceſſerant, dicens correptam quatuordecima, anticipauit ſtatim impotentia colli, & aliorum: hoc eſt, mulierem illam quæ quatuordecima die morbi correpta eſt, anticipauit ſtatim à morbi initio impotentia, hoc eſt, debilitas, & ægre mouere. Collum, & partes alias omnea, vt brachia, & crura: & cibus incluſus eſt vſq; ad decimam, hoc eſt, aluũ non exonerauit vſq; ad decimam diem. Quod quidem duplicem habuiſſe cauſam eſt conſentaneum, debilitatem muſculorum abdominis, ſimilem ei, quæ

rat in reliquis partibus, & raptum humorum in partes superiores: quibus fieret, vt fæces duræ, à debilibus musculis exprimi non possent. Spiritus etiam hoc tempore fiebat paruus & frequens. Sed cur, diceus spiritus peruus densus, eddit impotentie? Præcipuè cùm dixisset mox, anticipenit colli impotentia, & aliarum partium? Videtur enim frustra repetitum illud nomen impotentie. Certè rarum quiddem & magnum innuens. Id verò est, respirationem talem, non esse factam ob dolorem partium supra septum transuersum, vt in prognostico ab ipsomet Hippocrate dicitur, fieri solere, & qua sola causa fieri posse à Galeno putatur, sed ob impotentiam mouendi septum transuersum. Nimirum anticipauerat hanc, impotentia colli & aliarum partium, quare & musculorum pertinentium ad respirationem, quorum præcipuus est septum transuersum. Necessarium autem videtur, causam hanc ponere respirationis talis, quanquam eius Galenus non meminerit. Nam si semiresolutum, & cum mouendi impotentia septum fit (quid autem prohibet ita esse) non poterit longum dilatari, quare dilatabitur motu curto: cùm verò visu, vtpote quem non ponimus diminutum, non fiet satis, necesse sit, moueatur crebrò. Iudicat etiam hoc ita habere spiritus sublimis, qui creber & paruus plærumq; est & debilitati imputatur. Verùm quia per morbos acutos, qui cum febre fiunt, de quibus in prognostico agebatur, dolorosi affectus intra thoracem frequenter fiunt, impotentiæ verò huiusmodi, rarissimè, atq; non ob ipsos acutos morbos, sed ob alios cæsus ipsis accedentes, vt paralysim, velut perpetuum quiddam statuit illic Hippocrates. Crebrum spiritum significare dolorem, aut incẽdium: crebrum scilicet cum exiguitate dolorem, cum magnitudine incẽdium, Gal. cùm in libris de dyspnœa, tùm etiam vbiq; alibi, videtur contempsisse quartum & quintũ libros epidemiorum, quoniã arbitror, videntur negligentiùs scripti quam tres priores, & qui proximè sequitur. Mihi verò ex his etiam videtur multum frugis capi posse. Fuit etiam palpans digitis. Quod quidem instantis delirij esse, in prognostico dicitur, in hac verò, euentus id aperiè significauit. Nam delirauit etiam. Quapropter videtur hæc affectio, vsq; dum in magnã & manifestam deprohensionem venit, velut ex ingrueote apoplexia & phrenitide mixta fuisse, delirabat enim, & partes omnes sensim in resolutionem ibant: quæ quibusdam in partibus manifesta fuit: nam ceruix, os, oculus, nasus, ad dextram pertè distracta sont, per resolutionẽ, arbitror, partiũ sinistrarum. Nam etsi tortura faciei, conuulsione partis versus quam distorquetur, aut resolutione contrariæ, fieri posit, tamen impotentia quæ antecessit, & apoplexia sub sequuta, nos vocant in resolutionem. Non poterãt autem hęc nisi admodum pleno corpori contingere, vnde & sudores crebri fiebant: & quatuordecima die in apoplexiam malum finitum est.

21 *Vrinarum subsidentia alba orobina, alia alba ramentosa, alia subchlora vitellos pisos referẽs. Huic aliquando vt pingue quiddam superstabat, hocq; aceruatum, non multùm dispersum vt eneorema dispassum, vt quod exit ex ouicula. Non subsidens, deinde mingebatur, & aliud quidem huiusmodi, aliud autem residens. Aliud huiusmodi paucum in latum dispersum: aliud perturbatum, aliud huiusmodi. Eneorema nubecula nigra quæ videretur crassitudinem habere. Laxum autem aliud tenue, aliud eneorema tenue tale, aliud quale equi, aliud vt qua caliginosa.*

¶ Non est Hippocratis institutum hoc loco, logicam partitionem, & quæ differentias omnes vrinarum contineat, facere, sed memoriæ mandare, eas quæ ea tempestate in ægrotis occurrebant, exercitationis, & experientiæ gratia. Proinde veritatis tunc & obseruationis, magis quam logicarũ differentiarum studiosus, collatione cum rebus quibusdam, quæ extra nos sunt, & cum vrinis aliorum animalium, qualis & quomodo apparebant, quã maximè ratione potest, conatur fideliter explicare. Atqui, quia non solùm in multis ægrotis apparebant variæ differentiæ, sed in quibusdam etiam eisdem, nunc hæ, nunc illæ, cùm dicit aliud huiusmodi, aliud alterum, significat, cùm idem ægrotus pluries viseretur, alium vrinã fuisse huiusmodi, aliam non. Sed percurramus singula verba. Vrinarum, inquit, subsidentia alba orobina, alia alba ramentosa, aliæ subchlora vitellos pisos referens. Orobinum contentum vrinæ, duplex est, quoddam sola figura orobinũ vt grana orobinis similia, alba tamen, quoddam colore & figura orobi granis simile. Itaq; quæ vt grana quædam sunt figure, simulq; frustulis veterum vitellorũ colore similis, orobina simpliciter sunt. Quæ grana alba, sunt orobina alba: quæ verò sunt frustula alba, non tamen figura vt grana, sed vt ramenta, est albe ramentosa subsidentia. Hęc qui dem fiunt exulceratione viarum: orobina verò vstione succorum: alba, pituitosorum simpliciter orobina, sanguinis biliosi. Huic (addit) aliquando vt pingue quiddam superstabat, hocq; aceruatum, non multum dispersum, vt eneorema dispassũ vt quod exit ex ouicula. Scilicet, hypostasi orobinæ simili vitellis pisis (illam enim refert illud, huic) superstabat aliquando vt pingue quiddam, non qualecumq;, sed aceruatim mistum. Meritò sanè nam illud orobinum fit, sanguine bilioso renibus vsto, significat verò pingue confertim mistum, vt in aphorismo dicitur, calorem renum. Proinde consentaneum est, quibus talia orobina minguntur supernatare etiam pingue aceruatum, non multùm dispersum, vt simile sit eneoremati disparato, vt (inquit) quod exit ex ouicula, id est, quale est qood apparet in ouium vrinis. Quo loco licet mirari Hipp. diligentiam, qui obseruabat non solùm hominum, sed aliorũ etiam animalium vrinas, quo aliquid inde fructus caperet, conferens vrinas cum vrinis ad earum cognitionem: ac etiam ad cognitionem osturæ. Nimirum erat contemperaneus, & amicus Democriti, qui omne genus, vel reptilium dissecabat: tanta erat philosophorum illius seculi diligentia. Sed videamus reliqua, non subsidens, inqoit, deinde mingebatur, & aliud quidem huiusmodi, aliud aũt residens, aliud huiusmodi paucũ & latũ dispersum, aliud perturbatum, aliud huiusmodi. Hoc est, aliquando erat vrina ex qua nihil separabatur. Neq; tñ ille perseuerabat, sed alia mingebatur huiusmodi, alia residẽs, alia huiusmodi, hoc est, non residens

residens manifestè, sed habens paucum dispersum in latum: alia perturbata, alia rursum huiusmodi, hoc est, non perturbata, sed in qua nihil residebat. Quod quidem significabat, multos, varios, & inæqualiter coctiles succos. Eneorema, inquit, erat nubeculæ nigræ, hoc est, in quibusdam erat quod continebatur nubecula nigra, quæ videtur crassitudinem habere, hoc est, quæ ob nigritiem videbatur crassior quàm erat reuera. Erat verò aliud eneorema laxum (hoc est, disruptum, deiunctum, seu sparsum: deniq; non continuatum, & cohęrēs) tenue, aliud tenue tale, hoc est, tale qualis nubecula continuata, quæ etsi ob nigritiem videretur crassa, erat tenuis. Nihil autem habet admirationis descendere cum vrina, nigrum quod tenue sit. Nam habet etiam melancholia partes satis tenues, immo verò multas. Nam vt nuper monstrauimus, est admodum serosa, & lienis substantia nutritur nigro & tenui, quæ proinde, vt est nigrior, ita tenuior hepate, & aliis visceribus. Addit: Aliud quale equi, aliud vt quæ caliginosa. Quæ verba ad ipsam fusuram vrinæ referūtur, non ad aliud quippiam quod in ipsa contineatur, aut innatet. Constat vrinam qualem equi, esse, eam quam in aphorismo vocat similem vrinis iumentorum, diciiq; significare dolorem capitis qui adest aut aderit: quæ quidem est perturbata, non vtcumque, sed perturbatissima. Itaq; quanquam dixerat antea perturbata, & nunc dicit quale equi, non est repetitio inutilis. Non enim quamcunque perturbatam dicimus esse qualem equi. Caliginosam vrinam, aut qualem caliginosa, vocat, vrinam obscuram magis quàm crassam. Vt ergo videmus succos quosdam esse crassos non valde obscuros, sed pellucentes, ita constat esse alios turbidos obscuros, & tenues. Non enim obscuritas æquè comitatur crassitiem, vt dictum est, sed est aliqua crassa clara, aut saltem non valde obscura vrina, & alia caliginosa tenuis, aut saltem non valde crassa. Cum summa enim tenuitate non potest esse nisi aquosa, quæ est alba perspicua, neq; cum summa crassitie, nisi cenosa, quæ est etiam obscura. Verùm potest esse inter hæc alia minus obscura, quam pro crassitie, alia minus crassa, quam pro obscuritate. illa significabit pituitā à vitrea substantia non absimilem, hæc, melancholiæ tenuē ichorem.

---

22 *Qui primus delatus est adolescens, huic vrina pura tenuis, omnium deiectio tenuis, multa, sine bile. Lingua aspera admodum, febris valde vrens, insomnis. Aluus curua. Hic delirauit arbitror octaua procaciter, exurgere, pugnare, turpia loqui fortiter, cùm talis non esset. Huic venientib. confertim vrinis multis tenuibus ex suppressione, somnus factus est continuus, & sudor qui videbatur iudicatorius, ex quo talis fortasse circa decimam. Deinde ins- ..iuit statim, & mortuus est celeriter, vndecima die. Occasionem arbitror, bibere merum multum, antequam insaniret. Pauci anni huic prope viginti.*

¶ Quæ febris esset hęc, & quę eius causa, & quid, quouis tempore, humores quiq; reperent, ex ipsis symptomatis licet agnoscere. Ardentem enim fuisse ex bile, eaque exusta, vt atræ bilis naturæ iam accederet, indicat linguæ asperitas, & quòd febris erat valde vrens, & peruigilium, & delirij species. Causa autem qua bilis meracior est facta, duplex esse videtur, ipsum incendium febris: & quod aqua, qua solet bilis dilui fundebatur largiter, in primis per secessum, deinde per vrinam. Et cùm aqua deorsum inclinaret, bilis facta calidior & meracior, rursum efferebatur. Quod indicabat vrina pura tenuis, hoc est, alba & perspicua, qualis aqua: & deiectionem, per febrem vrentem, sine bile esse, & peruigilium, & curua aluus. Hoc est aluus tumida, elata, & proinde incurus. Ea enim cùm deiectio aquæ multa fieret, detenta circa viscera bile, & sursum eunte, fiebat. Quod subsequutum delirium declarauit. Delirauit (inquit) arbitror die octaua. Nimirum cùm non esset Hippocrates satis certus qua die, vt fieri solet, cùm principium morbi non satis exactè ex relatione agnoscitur, aut inter duos aliquos dies mutatio euenit, reiecit illud in octauam ob naturam tempestatis illius, qua omnia sexta aut octaua recipiebant insignes mutationes. Quantū vero delirium esset, multis exaggerat Hippocrates dicens: delirauit procaciter, exurgere, pugnare, turpia loqui fortiter: & (quod magnitudinem delirij maximè auget) cum talis non esset, hoc est, cum ipse alioqui esset honestus, & modestus, & temperans. Huic ab initio fuerat mictiu exigua, aqua, vt est consentaneum deriuata ad aluum: & bile, quæ mictionem mouere solet, sursum elata. Nam vt dicit, fuit omnium deiectio multa sine bile. Cùm verò nomen hoc διαχώρησις latine abscessus, significet præcipuè deiectionem alui, & hic non de omnibus eius tempestatis ægrotis ageret, sed de solo hoc adolescente, constat dictum esse omnium deiectio, quasi omnis deiectio. Itaq;, quia erat omnis deiectio tenuis multa sine bile, vrina reddebatur exigua vsq; dum post octauam, erumpente arbitror parte aliqua bilis, eius qua aluus tumebat, per vesicam, minxit confertim multa tenuia, & somnus factus est continuus, & sudor, bile effusa, pariter per vias vrinæ, & corporis habitum, & ad tempus recedente à cerebro: quod tunc temporis, sanguis pituitosus occupauit. Sudor ille iudicatorius videbatur, quia circa decimam, quæ his morbis qui mouentur per pares, est pro vndecima. Et ob hanc ipsam rationem, Hippocrates non satis certus diei, reiicit in decimam, dicens, circa decimam fortasse: & quia sudor calidus erat per totum, vt hac etiam causa magis iudicatorius esse videtur. Tamen cùm nullę coctionis notę antecessissent, non poterat esse iudicatio perfecta. Fortassè non fuisset inutilis, nisi, dum hæc agerentur, adolescens per intemperantiam bibisset multum merum. Ex hac vero occasione insaniuit statim, & mortuus est celeriter, vndecima enim die. Merito sanè intra diem & noctem ab occasione. Eo enim tempore iudicantur, quæ à causis procatarticis fiunt, graues noxę. Et quid ni fieret, ex vino multo mero, adolescenti viginti annorum, in summo febris ardentis, cum phrenitide, constituto?

---

23 *Eumenis vxor, autumno vomuit bilem nigram, & odores manifesti, & febres horrida, & cardialgia biliosa in breuia vomēs, & lumbricū. Deiectiones tenues, totū tēpus ante occasū plena-*

dum desinebant circa ipsas sanguinis eruptiones, & breuiores febres, & statim reuertentes breuibus recidiuis, & cibum non capientes, & excocti, & anxij, & cardialgici, & ferini in iudicationib. & rigore affecti, & biliosi ἀσώδεες.

¶ Incipians ab iis quæ vxori Eumenis acciderunt digreditur ad ea quæ in communne, ea tempestate, acaidebant multis. Non dicit qui fuerit morbus præcipuus vxoris Eumenis, cõsentaneum autem, fuisse febrem acutam & periculosam, quales autumno solent fieri. Quicunque antem fuerit, ex his symptomatis quæ illi acciderunt, constat fuisse pericnlosissimnm: siquidem os ventricnli laborabat multum, à materia biliosa malignè putrescẽte. Vomebat enim nigra, & admodum graueolentia, & habebat cardialgism biliosam, hoc est dolorem oris ventriculi à bile. Vnde fiebant febres horridæ, quia, vt dictum est, sæpe sensus eius partis facit, vt ea patiente crebrò rigeant aut horreát ęgroti. Hinc etiam fiebat, vt crabro vomeret, irritato scilicet ore ventriculi: mirum verò quòd tales succos in ventricnlo colligens, lumbricum vomeret. Nam acres & acidi occare solent animalcnla huiusmodi. Sed hoc quidem necesse erat fieri, in intestinis gracilibns genitis ex semiputri chylo lumbricis, & ascendentibus in ventriculum, vbi necarentnr à malignis succis, & eorum vi extincti reiicerentur. Non dicit quem habuerit exitum morbus: ego verò suspicor, mortuam esse hanc mulierem. Quia vomitꝰ nigros, & graueolentes, in perniciosis ponit Hippocrates in prognostico. Deinde diuertit ad ea quæ in multis obseruabat, hæc scil. deiectiones tennes per totum tempus ante occasnm pleiadum, hoc est per totum antumnum: desinebant etiam circa ipsas, hoc est, circa ipsarum occasum, & ineunte hyeme, sangninis aruptiones, & febras fiebant breuiores quàm superiori antumno, & statim renertentes breuibus racidinis, boc est, ex brauibus intermissionibns habentes breues & multas recidiuas: & erát ægroti valde fastidiosi, & excocti, hoc est, vsti, & anxij, & cardialgici, & ferini in iudicationibus, & rigore affecti, & biliosi, boc est, bilem bac & illac effundentes, & colore ac reliquis symptomatis, bilem p̃seferentes. Vbi legi, anxij, græcè dicitur ἀσώδεις quæ vox solet significare fastidiosos, eos præcipuè qui ex satietate fastidiunt. Hîc verò constat, id nomen non dici de fastidiosis, cum dixerat ἄσιτοι, hoc est, cibum non capientes: non adderet verò fastidiosi: quia vox hæc ἄσιτοι multò magis abhorrẽtes à cibis significat quàm ἀσώδεις, etiam cùm hæc de fastidiosis dicitur. Qnare ineptè, cùm dixisset ἄσιτοι, adderet ἀσώδεις Sed hic ἀσώδεις dicuntur anxij. Velnt & paulò pòst, in hoc ipso libro. Ferinum Hippocrati enarrante Gal. libello de antiquatis vocibus, significat nonnunquam lumbricos, aut morbum per quem bestinlæ illæ reiiciuntur: nonnunquam vlcus agreste & malignnm. Est atiam cùm significat tabescentiam. Hìc nulla ratio est, qua de vlceribns intelligatur id noman: tamen duorum alterum significare potest, ægrotos circa solntiones morborum acutorum tabescere, aut per morborum iudicationes reiicere lumbricos, & vtrumque quadrat naturæ temporis. Nam tabes familiares snnt autũno. & Hipp. (quem locum Gal. lib. da vocibus antiquatis citat) vocat autumnum ferinum, à lumbricis, qui eo tempora multi gignũntur. Et in hanc de lumbricis suspicionem feror potiùs, ob id quod de vxore Eumenis dixerat, in breuia vomens, & lumbricum. Itaque dicit, in iudicationibus illa tempestate lumbricos apparuisse. Quibus autem causis singula illorum fierent, constat ex sæpe iam dictis. Illud solùm nũc sit satis dicere, omnia quidem fuisse morborum pericnlosorum, & difficilis iudicationis, quales autumno, præcipuè solito insalubriori, erant familiares.

Adolescens peregrinus. Tertia sanguis ex naribus multus & quarta, & quinta. Sexta stetit, compositè delirauit. Septima aluus stetit, comatosa erat reuersio tertia die, aluus destitit enim. Vrinam non vidi circa iudicationem vt oportebat: circa pleiadum verò occasum austrina & pluuia erant, & tunc adolescens mucosa, subbiliosa, cocta, deiiciebat. Lentas multas deiectiones. Febris continua, lingua arida. Iudicatus est sexta. Septima statim arripuit, dimisit eadem die cum tremore, fluxit ex aure sinistra lentum & crassum: sexta. 24

¶ Ex redundantia sanguinis, pituitosi magis quàm biliosi, ob austrinam constitutionem caput occupante, videtur morbus hic natus. Nam occupasse caput, fluxio sanguinis de naribus in principio apparens, & expurgatio ex aure, quæ morbum finiuit, apertissimè indicarunt, præter delirium & coma: non fuisse autem sanguinem biliosum nisi modicè modns delirandi, qui fuit moderatns & cõpositus, velut ex sanguine mitiori: abundantiam pituitæ, coma, & deiectiones mucosæ, lentæ, & multæ, & quod ex aure, exiit. Lentum enim illud etiam fuit & crassum. Fuisse tamen etiam nonnihil bilis (nam qni posset non esse in ardente febre) indicarunt deiectiones, quæ etiam fuerunt subbiliosæ, & arida lingua: tamen hæc minùs, quia ex salsa etiam pituitæ qualitate fieri porerat. Vbi dicitur, & tunc adolescens. mucosa, subbiliosa, cocta, deiiciebat, in quibusdam codicibꝰ desideratur illud cocta, & sententia nihil læditur. Nam reuera illa non erant cocta. Crassa enim fiunt quæ coquuntur, non lenta. Quare suspicor redundare eam vocnlam, aut significare descendisse simul cum succis crassis & lentis, fæces similes iis quæ ex aluo egeri solant. Illæ enim cùm crassitiem quandam, & colorem qnendam, sunt consequutæ, snnt quodammodo coctæ. Enumeratio dierũ in hoc morbo est difficilis, quia Hippocrates noluit id oratione satis explicare, & præpostero ordine videtur narrationem prosequi, vt vix intelligas quę dicit, an de eisdem diebus pluries disserens, an de diuersis, dicat. Ego verò curabo vt apertè explicem. κωματώδης ὑποστροφὴ seu ὑποφορὰ (nã nihil differt) significare solet Hippocrati vt Galenus dicit in libr. antiquarum vocum, accessionem quæ comate reuertitnr: velut solent quibusdam, tertianæ, ant qnotidianæ, redire semper cum sopore. Quare vbi dicit erat comatosa reuersio tertia die, ne intelligas aliquam recidiuam factam esse, tertia die ab aliqua indicatione, sed eum figuram morbi exponere, ac si diceret, tertia quaqua die fiebant accassiones cum sopore. Nam si de aliqua recidiua

cidioa loqoeretur, non diceret erat reuersio comatosa, sed fuit. Itaque dicit hanc febrem fuisse continuam cum liogua arida, & habuisse accessiones comatosas tertianas, & vsque ad sextam diam, qua stetit, fluxisse sanguinem à tertia. Aluum etiam dicit stetisse septima: antea enim fluxerat, qualibus postea dicet. His dictis de morbi figura, addit quæ ad iudicationem pertinuerunt, dicens primùm quæ circa iudicationem, & ante ipsam euenerunt, deinda qua die facta sit iudicatio, deiude subsequuta suut. Alius, inquit, destitit eniti, & vrinam non vidi circa iodicationem, vt oportebat. Hoc est, cùm aluus antea uiteretur semper excernere, & flueret, circa ipsam iudicatiouem destitit (nam vt mox dicetur iudicatio facta est die sexta, & septima aluus iam stetit) & vrinam, inquit, non vidi, qualem oportebat quo bona esset iudicatio, coococtam scilicet. Quid ergo apparuit ante iudicatiouem? Cùm, inquit, tunc circa pleiadum occasum essent sustrinæ & pluuiæ, quæ scilicet alui fluxiones nata erant facere, adolescens mucosa subbiliosa cocta deiiciebat. Lentas & molias deiectiones, qoæ scilicet redundantiæ eraut, magis quàm quòd materia superata reiiceretur. Proinde tametsi febris erat contiuua & acuta (hoc sigoificabat lingua) quales sunt quæ iudicari consueuerunt, tamen iudicatio quæ sexta die est facta tam fuit infida, vt mox die septima febris reuerteretur. Neque mirum: nam illa iudicatio habuit omnia contrà ac oportuit. Nam concoctiones non apparuerunt, & euacoatioues quas tunc oportebat incipere, tuoc cessauerunt. Itaque iudicatus est sexta infidè. Quia septima statim arripuit eum febris, quæ tamen rursus eadem die dimisit illum cum tremore. Non arbitror cum tremora propriè, vt Galen. vti eo nomine vult, vt scilicet est motus talis à sola debilitate facultatis auimalis, non enim tam repentè fit facultas ex forti ita languida, & rursum ex ita languida fortis. Quare uon tam repentè incidisset, aut diutiùs durasset tremor. Sed qui ita incidit, est τρόμος ῥιγώδης, hoc est, partim tremor, partim rigor. Quem Galen. dicit Hippocr. vocari non τρόμον sed ἔντρομον. Mihi etiam nomine τρόμος vidatur Hippocrates vti pro tremore rigoris participe. Sunt verò tales multi tremores. Ita enim tremunt qoi timeut, & labia eorum quibus instat vomitus, & crura earum, quibus partus. Hnic adolescenti magna causa rigendi fuit, cùm, vt euêtus indicauit, pus aliquod circa auris partes gigneretur. Languidiori ergo facta facultate à febre prægressa, conngit cùm dimitteret, fieri tremorem cum rigore: non expurgata verò mali caosa, sed procedante eius suppuratione, sexta die à recidiua (non euim fit à priucipio sexta, quàm antecessit septima) fluxit ex sinistra aore lentum & crassum: pituitosum scilicet, nou bene suppuratum, quandoquidem lentom. Itaqoa hic etiám ægrotus fuit vnus eorum qoi sextis diebus recipiebant insignes mutationes: & totos morbus videtur aingisse, aot decimamtertiam, aot solùm duodecimam, vt longior aut breuior fuerit ea intermissio febris, quam sexta attulit. Tametsi enim dicit statim septima febrem rediisse, non dicit qoa hora, potest verò esse in viginti quatuor horis septimæ, & si quas alias sextæ etiam dimisit, tanta differentia. Sed hoc noo multùm refert. Quod tota dictio continet, ego, aliter compositis verbis, dicam apertius. Adolescens peregrinus habuit febrem continuam, & linguam aridam, & comatosas reuersiones tertiis diebus. Tertia die sanguis ex naribus multus, & quarta, & quinta, & cùm essent tûc circa pleiadum occasum sustrina & pluuiæ, adolescens mucosa subbiliosa cocta deiiciebat, non vtcumque, sed lentas & multas deiectiones. Sexta stetit sanguis, & delirauit compositè, & indicatus est, aluus niti cessauit, & non vidi vrinam circa iudicationem, vt oportebat. Septima stetit aluꝰ, & statim febris arripuit, & dimisit eadem die eum tremore, fluxit ex aute sinistra lentum & crassum sexta.

Pucro Phagedæna laboranti, dentes inferni, & supernorum & infernorũ anteriores emergebant, cauum habebant. Quibus os ex palato abscedit medius nasus subsidet: quibus verò dẽtes anteriores supernæ partis censentur habere extrema lata. Quintus ab anteriorib. quatuor radices, secundùm binas cõiugatas, vt ad vtrunque vicinum dentem, omnes quidem reflexas ad internam partem. Iuxta tertium dentem suppurationes plures, quàm iuxta alios omnes. Et quæ ex naribus crassæ fluxiones, & à temporibus dolores ex hoc maximè fiunt. Exeditur hic maximè. Quintus ex medio quidem excrescentiam habebat: duas autem ab anteriori parte. Paruus primus interiùs iuxta duos exedebatur. Radicem vnam crassam acutam habebat septimus. 25

¶Hæc oratio partim pertinet ad disputationem de abscessibus, partim ad causas simitatis, partim ad anatomem: tota tamen ad dentes. Accipere solent dentes, magnam, & numeri, & magnitudinis, & figoræ, differentiam in variis hominibus, maiorem multò, quam aliæ quæcunq; partes. Sæpe enim qui huic minores illi sunt maiores, & qui hoic plures, illi pauciores radices habeut, est tamen quædam formatio commuuis plurimis: quædam eorum quæ Hipp hic dicit, notat vt pertinentia ad communem formationem, quædam vt rara. Quæ tamen hæc sint, non aliter intelligere possis, quam sciens, quæ accidant plerisq;. Deutes esse solent trigintaduo, in vtraq; maxilla sedecim. Quatoor anteriores siti in anteriori & media mandibulę parte, ampli & acuti, quibus ad incidendum vtimur, vocanturq; ob id incisorij: duo vocati canini ob figuræ similitudinem, vtrinq; vnus, quibus vtimor ad frangeudum: decem molares, qoibus vtimur ad comminuendum, vtrinq; qoinq;. Incisorij, & caniui habent radices singolas: caoini longiores multò, & crassiores, ac magis rotondas, vt cùm omnes infixi sint vt claui, hi videantur esse claui grandiores. Malores habent radices plnres duas enim aut tres, aut qoatuor. Nam neque in omnibus hominibus, ueqoe omnes molares neqoe in ambabus maxillis, totidem. Superiores enim plures quàm inferiores, & qui ad postremam maxillæ partẽ spectant, plures qoàm anteriores, radices habent: vt plurimis, in superiori maxilla tres postremi molares habeant quaternas, & duo anteriores binas. Postremi etiam habent radices tortuosas magis, fir-

mitodinis gratia, quàm anteriores, & superiores A quam inferiores. Omnes recipiunt per radicem venam & arteriam, exiis quæ in totum caput ex iugularibus distribuuntur, & neruum ex tertio pari descendentium ex cerebro. Omnes solent excipere abscessus præcipuè ex capite. Nam & secundo libro sectione prima, inter abscessibus opportunas partes, dentes numerauit. Nunc ergo dicit, poero laboranti phagedæna (secundum os scilicet: quæ pars exedentibus vlceribus crebrò solet corripi) dentes maxillæ inferioris (omnes scilicet) & vtriusque maxillæ anteriores (qui dicontur incisorij) emergebant, id est, excidebant, nempe suis alueolis: & cauum habebant, hoc est, caui alueoli pro dentibus relinquebantur. Sed cur cùm dixisset dentes inferioris maxillæ omnes emergebant, addit, & superni & inferni anteriores? Frustra enim videtur repeti & inferni. An vt significetur faciliùs corrumpi infernos supernis, & in vtrisq; anteriores posterioribus? Hinc arripit occasionem digrediendi ad similitatis causas (quod physiologicum nunc pathologicum est) ac dicit, quibus os ex palato abscedit, medius nasus subsidet. Os hoc esse videtur quod Vesalius vocat sextum maxillæ superioris, quia collocatur ad finem palati, qua uarium foramina in oris amplitudinem pertinent. Hic cùm firmeotur vt quodam cemento nares, si ob corruptionem id os dehiscit ab aliis, & subsidet, media etiam nasi pars subsidet, vt fieri solet, morbo Gallico aut Elephante correptis. Quoniam autem duodecim ossiculis, propriis finibus circumscriptis, constat maxilla superior (nisi etiam pluribus) fit sæpè, vt illorum aliquod putredo deuastet, quæ alia, oe attingat quidem. Quibus verò inqoit, dentes anteriores supernæ partis excidunt, censentur habere extremum nasum latum, quia maxillæ lamioa exterior, eleoariab infixis dentibus desinens subsidet, ac cum illa nasi extremum. His dictis traosit ad dentium historiam, & vocat quiutum ab anterioribus, tertium molarem. Anteriores enim hic dicit duos anteriores & omnium medios, quorum vterq; est primus sui lateris. Oportet enim intelligere mandibulam per medium iu duas partes sectam, vt reuera gemioa est. inter dictos enim duos dentes, habet ossium agglutinationem. Ergo post hunc primum, in quo vis latere superest incisorios vnos, & caninus alter, quare tertius molaris, est post primũ quiutus dẽs. Ille, atque ab illo etiam reliqui molares, quartus & quiotus præcipuè io superiori maxilla, habẽt quatuor radices, binas ad vtrumque vicinum dentem, omnes reflexas ad internam partem. Hinc redit ad abscessus, ac docet quiddam quod apod Hippocratem magna cum voluptate reperi, vtpote sæpè à me notatum. Iuxta tertiom dentem suppurationes plures fieri quàm iuxta alios omnes, ac proinde sæpios exedi, & huic condolere magis tempora, & fluxiones crassas nasum ob hunc magis pati. Causa qua tempora condolent dentibus, est in ea portione nerui tertiæ coniugationis, quæ erumpit è caluaria, qua coarticulantur mandibulę. Ea enim distribuitur in tempora & radices dentium, vnde compassio temporum & dentium. Quòd verò maior compassio cum tertio, hoc est cum canino, fit, causa est maior crassities & longitudo radicis. excipit enim ob id plus nerui, venæ, & arteriæ, quàm alij, & naribus propiùs accedit, & rectius situs est. Quæ mox sequootur pertioent ad dissectionem. Quintus, inquit, ex medio quidem excrescentiam habebat, duas autem ab anteriori parte. Quintus hic dicitur secundus molaris. Duo enim incisorij sunt: & vous caninus, post quos secundus molaris, est quiutus dens. Hic, vt & primus, raró habet quatoor radices, sed cum plurimas, tres, doas ab anteriori acie, & aliam velut ex medio deote erumpentem. Addit paruos iuteriùs iuxta duos exedebatur. Hoc rursum pertinet ad abscessus, dicitur verò par uus primus, secũdus incisorius, quia incisorij sunt primi dentes, doo verò medij sunt maiores multo aliis, proinde alij dicuntur primi parui. Alter ergo horum interiùs exedebatur iuxta duos proximos, hoc est pertingente exesione duos dentes proximos. Addit deinde aliud, quod vtrarum notauit. Septimum scilicet in quodam homioe habuisse radicem vnam crassam. Septimos enim est quartus molaris, qui habere solet quatuor, aut minimùm, tres radices. Verùm, vt diximus, deotium formatio magnam recipit varietatem.

Athenada puero masculo doluit à sinistra parte infernus dens, supernus à dextra. Huic auris dextra suppurata est, cùm non ampliùs doleret. 26

Quandoqoidem non dicit, qui dens, suspicor fuisse tertium, quem omnium maximè solere tentari dolore, nuper dixerat. Fuerit verò ille, aut quiuis alius, meritò malum ad pos per aurem venit, vt solet scilicet. Quia communio magna est dentibus cum aure, cùm quintæ coniugationis neruorum cerebri pars abeat ad aurem, pars cooerescat prope maxillarum articulationem cum parte tertiæ, quæ mittit surculos in dentes. Meritò etiam cessauit, cùm primùm pus apparuit, dentis dolor, qoia quæ in hanc partem mittebat cerebrum, in aliam mittere cœpit. Atqui hoc est per abscessum liberari. Nam vt de his mutationibus dixit Hippocrates, impossibile est omnia simul dolere.

Post pleiada clemens calum, nubilosum, & caligines. Indicationes quintana, & sextana, & septimana, adhuc autem & longiores. Reuertentes febres, & erratico modo, & fastidiosa, & biliosa, & dysenteria, fastidiosa, biliosa. 27

Post pleiada dicit, quod paolò pôst dicet post pleiadum occasum, tunc enim fuerũt austrina, quæ faciunt clemens cœlum, & nubilosum, & caligines, vt ex superioribus constat. Tunc inquit fiebant indicationes qointanæ, & sextanæ, & septimanæ, adhuc autem & longiores, reuertentes febres & erratico modo, hoc est, iudicationes accidebant qointis, sextis, & septimis diebus, aut adhuc pluribus. Reuertebantur verò, & certis diebus, & erratico modo. Ad banc eandem sententiam pertinent, & eius exempla sunt, quæ pauló pôst dicit. Post pleiadum occasum austrina. Quæ qointa die iudicabantur, intermissa vna repetebant. Et illa etiam. Sotor quidam septima iudicatus est, vna intermissa, altera rediit: rursus, quarta iudicat⁹ est. Alius, ex iis qui

qoi à Loocyde venerant, ſeptima iudicatus eſt. Alius quarta. Moſchus nona. Largos ſanguis ex ſiniſtra, modicus ex dextra nare, ad decimamquartam ad iudicationem. Rurſum, delinquentes circa edulia decimaſeptima fiebant. Nimirum hi partim iudicabantur quinta, ſexta, aut ſeptima, partim tardiùs recidebant, partim vna die interpoſita, partim rariùs incertis interuallis. Quia hæc omnia pertineot ad difficiles iudicationes, quales autumnalibus, aut ex autumno cadentibus morbis, ſunt familiares. Erant etiam faſtidioſę & bilioſę febres. Quia, arbitror, non acciderunt, initio hyemis frigora tempeſtiua, qoę extinguerent bilem, & ob eandem cauſam fiebaot dyſenterię, faſtidioſę, bilioſæ. Magnum eſt, in dyſenteriis non faſtidire cibos, qoia venter ſuperior bene babet.

---

28 *Circa pleiadum occaſum auſtrina fortiter erant, hæmorrhagia & febres tertianarum figuram referentes, epialarum naturæ.*

¶ Cùm, vt dictum eſt, boc initium hyemis non valeret bilem extinguere, fiebant hæmorrhagiæ (bilioſus enim ſanguis maximè floit, & auſter non cohibet, ſed potiùs fundi facit) & per putredinam bilis intra venas, qoàm auſtrina conſtitutio omnibus ſuccis, quin & rebus omnibus, nata eſt afferre, tertianæ continuæ. Quas Hip. vocat *πυρετοὺς*. Cùm verò oon poſſes, non ea anni pars aliquid pitoitæ adiicere, ſuccorum calidi & frigidi mixtione, contrahebant ſebres naturam epialarum, per quas ſimul ardere & algere, videntur corpora.

---

29 *Qui in ſutrina decumbebat, ſanguinem fudit valde bilioſum, deiectio pauca, iudicatus eſt ſeptima cum rigore.*

¶ Qoia ſanguinem ſudit valde bilioſum ex naribos, habuit deiectionem paucam. Conſcendente enim multa humiditate, & ea bilioſa, in caput, ſiccata ſunt ſtercora in vētre, & ceſſauit fortaſſe quotidiana irritatio inteſtinorum, quam affert bilis. Siccauerit etiam fæces ipſa febris, quæ fuerit ardēs: cui familiaris iudicatio eſt rigor, ſi quidem à febre ardente rigore ſuperueniēte ſolutio. Cùm ergo hic nō acciderit ſexta, qua ſolet eſſe malus, ſed dierum optima, potuit iudicare, & ſi morbus proceſſerit per difficilia. Fluxus enim ille ſanguinis ante iudicandi tempus, malum erat ſignum, vt cauſa verò videtur fuiſſe bonus, quia non vt ſtillæ, ſed copioſus.

---

30 *Puer qui iuxta extremam cauponam, fudit ſanguinem die quarta, mox multum nugabatur, aluus renitebatur, hypochondrium doloroſum durum, ad glandem die ſexta deiecta ſunt mala, chlora. Septima mane iactatio, multus clamor, venarum pulſationes iuxta vmbilicum.*

¶ Non dicit quem habuerit exitum hic morbus, ſuſpicor tamen puerum mortoom fuiſſe non multo poſt, aut ſi forte fortuna enaſit, euaſerit ſupporatos. Quia ſanguis de naribus fluens malos eſt, vt dicitur initio primi prædictionum, præcipoè ſi quarta die appareat (cauſa dicta iam mihi antea eſt) indicat verò phrenitidam, quod mox euenit: mox. multum nugabatur, qood eſt blandius delirare. Aluos renitebatur huic, vt proximo ægroto, grauius verò, quia fuit hypocbondrium durum & doloroſum. Hoc enim eſt inflammationis, quam etiā fuiſſe ex valde calido ac bilioſo ſanguine exeuntia diei ſextæ declararūt, cum eſſent chlora. Sed inflammatione in ſummum aucta die ſeptima, factæ ſunt venarum pulſationes in hypochondrio, de quibus in prognoſtico dicit Hippocrates furorem ſignificare (id verò eſt ob magnitudinem inflammationis) cuius ſententiæ accommodatiſsimom exemplum hic puer præſtat, cui ſimul cum pulſu circa vmbilicum, iactatio, & clamores contigerunt. In tāta ergo ventris inflammatione, quid poſſes aliud expectare, quàm mortem, aut ſaltem ſuppurationem? Non enim inflammatio infra vmbilicum conſiſtebat, ſed ab hypochondriis ad vmbilicum.

---

31 *In acutiſsimis febribus pulſus creberrimi ac maximi.*

¶ Contendunt qoidam Hippocratem nullibi de pulſibus agere. En verò locus, vbi febrium pulſus deſcribit. Pulſus inquit in febribus acutiſsimis creberrimi ac maximi. Quia febris, hoc eſt, aucti præter naturam caloris in corde, pulſus, ſunt magni, celeres, & crebri. Maximarum ergo febriū, maximi celerrimi ac creberrimi. Si verò ſunt maximi, ac creberrimi, neceſſe eſt ſint etiam celerrimi. Si enim ab aucto calore incipit magnitodò, priùs accedet celeritas, quàm crebritas: ſi verò à debilitate, aut incommoditate arteriæ incipit crebritas, priùs accedet celeritas quàm magoitudo. Non poſſunt ergo eſſe craberrimi & maximi, quin ſint celerrimi. Tales verò ſunt magnarum febrium, vt febriū omninò, maiores, celeriores, & crebriores.

---

32 *Quale eſt ad veſperam exacerbari, tale in omni morbo.*

¶ Hoc eſt, omnis morbus exacerbatur ad veſperam. Conſtat verò intelligi, morbum pendentem ex materia, atqoe niſi figura propria morbi impediat. Si cui enim ſummo mane eſt acceſsionis initium, & ad veſperam inclinatio, leuabitur ad veſperam. Cùm verò acceſsio id non facit, ipſa diei hora ex ſeſe, facit vt morbus exacerbetur: & ægroti, quin & valetudinarij omnes ſibiipſis magis diſplicentes fiant: quia vt lumine, calore, & motu, & vigilia, euocantur ab internis excrementa, ita tenebris, frigore, & quiete, & ſomno, occurruot ad viſcera grauantq́ue partes. Proinde, cùm acceſsionis inclinatio non incidit in eam horam, ad veſperam ingraueſcont morbi. Qood non eſt imputandum morbi naturæ, ſed horæ. Quin & quibus inclinat ea hora febris, inclinat minus, ac deterius ſoluitur, quam quibos mane. Et hac ratione fit, vt febres diurnæ, quarum inclinatio incidit in noctem, minus veniant ad infebricitationem, quàm nocturnæ, quarū, in ſommom mane. Ac proinde diurnæ noctornis deteriores ſunt, vt libro 1. ſectione 3 dictum eſt.

---

33 *Ad principia verò & paroxyſmi, & quod priùs, & continuitas, & anni tempus.*

¶ Hæc eſt prima pars apboriſmi duodecimi ſe-

ctionis primæ. Docet enim nos eo aphoriſmo Hippocrates agnoſcere acceſsiones & cooſtitutiones ex doplicibus ſignis, aliis qoibus vti poſſumus ab ipſo morbi initio (hęc ſunt morbi, & snoi tempora, & circuituum inoicem iocrementa) aliis, qoib. non poſſomus vti, oiſi cùm booa iam morbi pars proceſſerit: hęc ſunt quę ſuperuenientia vocantur, vt qoę coococtionis sut contrarij. Prima pars aphoriſmi contiinet prims ſigna, quæ & hæc orario contioet: ſecooda quæ inde incipit, ſed & ex mox apparentibos, continet ſeconda. Quod illic dicit, morbi, hic dicit continoitas, id eſt, an morbos ſit cooónoos ao intermittens. Qoòd illic dixit circoituom ioui-cem incremeota, dicit hîc paroxyſmi, & quod prius: hoc eſt, an paroxyſmi priùs ao poſteriùs fisot. Aooi temporis memioit vtrobiqoe.

34 *Poſt pleiadum occaſum Auſtrina, quæ quinta iudicabantur, intermittentia diem vnam, corripiebant.*

¶ Diximos hoc eſſe qood nuper dixerat, iodicatiooes quiotsnæ, & febres recidioaotes.

35 *Quæ verò puſtuloſa folliculos referentia, qualia Acanthio Lapyto. Circa pleiadum verò occaſum ſubleproſa, & aſpera, quæ prurigi-noſa, non lachrymantia: præcipue autem hac tempeſtate: verum & impetiginoſa elata. Talia erant vxori Pythodori, & Capilio. Cùm febre ſimul incipiente ferè vxori Pythodori, coxa impotentes.*

φολλικώδεα dicit Galen. libello antiqosrũ vocom Hippocrstis eſſe φυγεθλώδεα, hoc eſt, referentia folliculos: tales ſont puſtulæ quædam ampollis interſitæ, quæ ſeroſsm eſſe materiam puſtulsrum declsrant. Hæc aoteceſſerunt, æſtate fortaſſe & autumno, ſeqouta aotem ſunt ism circa pleiadum occaſom, alia ſcabiei maligniora genera, cooſumto iam ſero, & ſiccatis pitoita & bile, factisq; pituita, ſalſa, & bile, atra. Fuit verò meritò atræ bilis multò plus. Atrabiliarium enim eſt id tempos magis qoàm pituitoſum, ac proinde fueruot ſub leproſa (ita eoim verto ὑπολεπρώδεα) aſpera, prurigiooſa, nó lachrymátia, multò magis. Verùm quibuſdsm etiam fuerunt impetiginoſa elsta. Vocat impetigiooſs elsts, impetigioes qooſdam, per quos msgoæ qoædam sc craſſæ, velot cruſtæ eleuaotur. Sunt enim slij per qoos nulli ferè tumores ſunt, ſed qoædam vlceratæ maculæ ſerpentes. Talia, inquit, erant vxori Pythodori. Coxæ impotentes ſimul cum febre incipiente, hoc eſt, coxæ factæ ſunt impoteotes, atque ea impotentia incepit ſimul cum febre. Fit impotẽtia articuli alicuius, laxatis ligamentis oſsium ob mucores quos imbibont. Meritò verò ootsoit ſimul cum febra iocepiſſe, qois in hoiuſmodi neruorum & ligameotorum paſsionibus, moltum refert febris antecedst, ſubſeqoatur, sn comitetur, oeque omittendom vnqos m eſt, id conſiderare.

36 *Poſt pleiadum occaſus: horrida, ſanguinis fluxiones ex naribus.*

¶ Qood sotea dixerat circa pleiadom occaſum fluxiones ſangoinis, & febres, epialas referentes, dicit oooc his verbis: Nimirum epialæ ſunt, vt perpetui qoidsm horrores ſebribus sdmixti.

37 *Sutor iudicatus eſt ſeptima die, vnam diem intermittens rurſum apprehendit, ſtatim quarta iudicatus eſt. Alius eorum, qui à Laocyde, iudicatus eſt ſeptima, alius quarta, Moſchus nona.*

¶ Exempla ſuot hæc iodicatiooũ io varios dies iocidentium, & recidiuarum per varia ioterualla repetentium, vt ooper diximus.

38 *Largum ex ſiniſtra, ex dextra nare paucum.*

¶ Plerunqoe ab ioeunte vere & vſque ad mediom æſtatis, floit ſanguis ex dextra oare magis, ob ſanguinem & bilem, ac hepatis affectiooes: à media æſtate & vſqoe ad extremum sotumoum, ex ſiniſtra, ob bilem nigram, & tumores lienom. Meritò ergo ad pleiadom occaſum hoc fiebat.

39 *Ad quatuordecimam in iudicationem, ſiut oportet incipientia exacerbarentur.*

¶ Qosodoquidem morbi eraot acuti, meritò eorum finis iotra quatuordecimam expectabatur, quia acori his finiontur plerooqoe. Qoooiam ergo morbi indicant cooſtitutiooes, quia erant acuti, indicabatur iudicatio intra hos dies: non tameo morbi ſolùm, ſed & circuituom iouicem iocrementa. Multi enim morbi, noo videotur mooeri tsm acutè, qoàm exigit eorum oatura & ſpecies, ſed videntur à ſoa acutie degeoerare, ac tuoc quidem quidem prodocuotur msgis qoàm ſolent. Si verò à priocipio exacerbantur vt oportet, id eſt, vt exigit ſua natura, finiuntur intra legitimom tempos.

40 *Errantes in cibis decimaſeptima fiebant.*

¶ Cibos copioſior qoàm res exigat, facultatem grauat & morbom aoget, ac proinde nihil eſt quod crebrios iudicationes, alioqoi ſoo tampore futuras, impediat, & morbos producat. Velut oooc, qui quatuordecima vt alij eſſeot iudicandi, oõ iodicabãtur aote decimamſeptimam, quòd erraſſeot in eibis, accipieotes plures. Si enim paociores accepiſſent, facultas periiſſet ante morbi cõcoctiooem, potiùs quàm iudicationem diſtuliſſet.

41 *Iuxta aurem dextram exiguum, introrſum durum, extrorſum exiguum molle, dolens, nihil remittens, ſuperuenit decimanona noctu.*

¶ Cùm febris aliqoa ſupra legitimam conſtitutiooem prorogatur, ſaloe affecto homioe, vt dicitur io progooſtico, abſceſſum expectare oportet, vt huic ſupra quatuordecimam, qoæ maximè erat eo tempore decretoria, atqoe adeò ſupra decimamſeptimam qoæ erat etiam quibuſdam, prorogata febra, decimaoona ad noctem factus eſt poſt aurem tumor. Fuit verò is, vt conſtat, phlegmoo œdematodes. Phlegmoo qoidem, quia introrſum durus & doleos, œdematodes, quia extorſum mollis. Nonqoam autem omittit Hip. dicere, ad quam partem pertineant abſceſſos aut euacuatiooes, qoia cùm membro-

membrorum natura semper moueat secundum rectitudinem, inde agnoscimus, quæ pars princeps laboret excrementorum multitudine. Quare attentè notat ad dextram aurem erupisse.

42 *Valde biliosis, suppuratis maximè, sepia atramento similis purgatio.*

¶ Suppurationes valde biliosæ pessimæ sunt, nunquam enim ex bile pus bonum, sed sanies aliqua chlora, viridis, aut nigra, atramento similis. Ac proinde maiori cum periculo suppurantur valde biliosi, quàm sanguinei, aut pituitosi. Quam ob causam scriptum in prognostico est. Ex suppurationibus quæcunque, dum sputum adhuc biliosum est, suppurantur, perniciosæ valde sunt.

43 *Qui cucurbitulam affixit, cùm in coxa dolorem haberet, huic in crus deorsum venit, & melius habuit.*

¶ Vulgares huius temporis medici, reformidant cucurbitarum vsum, nequa affigentes, nisi iam moribundis, & qui reuocari nequaquam possunt, fecerunt id remedium infame, cùm tamen Hippoc. frequenter illis vteretur, ac fortassa non rariùs quā venæ scissione: nam & in doloribus plerisque, & in aliis quos solùm vacuare studium est, vt qui ex alto exciderunt. Sed quid est quod tantopera reformidant? Ne (dicunt) in partem cui affigitur trahatur vndique. At verò Hippocrates dicit affixa cucurbitula coxæ, ad crus deorsum venisse, & habuisse meliùs. Tam longè abest, vt semper trahat ad partem laborantem, cui superponitur. Quid ergo? Nùnquid cucurbitula inde detrusit materiam? Non certè. Nam qui posset? Sed ex alto in cutem trahens, ac digerens, fecit, vt ex expeditiori iam articulo natura deturbaret. An parum est cucurbitam ex loco affecto, qui in alto positus sit, in cutem trahere, nisi etiam in illum vndique conuocet? An non potest locus qui præter naturam erat distentus vacuari, quin tantundem alionde recipiat? An non possunt partes subsidere? Fallnntur certè quàm maximè: nullum enim in omni magno dolore, remedium magis præsentaneum, & vt à parte affecta in aliam ignobiliorem materia abscedat, sæpè causa est: vt huic euenit.

44 *Qui à Ceramici equo cecidit, & non affixit statim cucurbitulam, vstus est intrò, & vigesima recruduit. Sanguinis fluxiones feculentæ & exedentes.*

¶ Vt nunc ex equo, aut ex edito aliquo loco cadenti, venam secamus, ne coacerbatus sanguis in partem contusam, aut in aliam aliquam internam (quod esset multò grauius) incidens, affectum aliquem grauem pariat, ita Hippocratis tempore mittebatur sanguis scarificatione cum cucurbitis sparsim corpori affixis. Hoc cùm omisisset facere hic, vstus est intrò, id est, febrem incidit, ex vsto int. qui fundendus fuerat, sanguine, & malum vigesima à casu recrudoit: id est, exacerbatum est, & accidérút fluxiones sanguinis fæculentæ, & exedentes. Non narrat, per quam partem, neq; quid factum de homine sit. Ego quendam vidi qui missionem sanguinis à casu contempsit, & aliquot deinde dies, nihil mali putauit se habere, post aliquot verò alios magna febre correptus, fæculentum sanguinē vomēs, mortuus est. Hic fortasse per sedem deiiciens, vt per conuenientiorem regionem, fuerit liberatus. Ex casu verò multarum sanguinis fluxionum pericula impendent. Quidam enim vomunt, alij deiiciunt, alij meiunt, alij excreant ex thorace, aliis etiā ex auribus erumpit.

45 *Tenedia quarta die corrupit, vt dicebat, triginta dierū masculum. Aluus humida tenuia, lingua exusta est. Iudicatio quarta.*

¶ Hæc ex febre acutissima quarta à febris initio abortum fecit, & quarta ab abortu, quæ septima febris fuit, iuxta legitimam acutissimarum constitutionem, indicata est. Certè vtero gerentes non nisi lethaliter corripiuntur morbo acuto, inter cætera, quia paratissimum est abortus periculum & ex morbo ipso, & ex curatione, & victu. Abortus verò etiam solus est partu periculosior, nedum cū morbo acuto. Verùm fœtus recens, quanto facilius, tantò cum minori periculo abortitur. Difficilius enim mediis mensibus ob firmitudinem acetabulorum: postremis ob magnitudinem ipsius fœtus. Hæc ergo abortiuit faciliè, & citra dispendium salutis, septima iudicata est, quia vnius solùm mensis. Abortiuerit verò meritò marem trigesima die cōceptionis, & quarta febris. Quia, vt diximus lib. 2. & in cōmentario lib. de alimento, trigesimus dies est primus finis, quo fœtus accipere possunt primam mutationem, quam figurationem vocamus: bane verò accipiunt mares breuiùs quàm fœminæ. Proinde trigesimus conceptionis maribus mutationem insignem afferet, eritq; in masculorum conceptionib. contemplabilis: iam verò quartus, in morbis septimo iudicādis, multò magis, quia index septimi. Incideotibus ergo in eundem trigesima conceptionis maris, & quarta febris, abortus est factus. Malè verò agebatur cum muliere, quia humida tenuia alui deiiciebat, verùm quia erat constitutione acutissima febris (quod vsta lingua indicabat) indicata est septima.

46 *Post pleiadum occasum splenica, & vsque ad quintam fluebant. Iudicabantur.*

¶ Ad occasum pleiadum meritò intumescunt lienes multis ob autumnum, optimè verò liberantur, cùm dysenteria, ex fæculentis ac melancholicis superuenit, nisi, vt in alio aphorismo dicitur, dysenteria plurimum duret, tunc enim, hydrope aut leuitate intestinorum succedente, moriuntur. Optimè ergo hac tempestate actum est cum splenicis, quibus splenica excrementa vsq; ad quintam solùm diam fluebant, & mox cessabant. Meritò iudicabantur, id est, liberabantur ab splenis affectione.

47 *Cuidam septima die vrina vt orobi lotura, similis ipsa sibi ipsi: deinde pura. Recidiua. Intermisit etiam Megaris filio, praterquam quòd sanguis non fluxit. Vrina qualis Antigenis, alba, crassa, similis.*

¶ Hypoſtaſim orobinam vocare ſolet Hippocr. quaſdam velut carunculas, ſeu ſanguinis grumulos, nunc veró fuſuram ipſam confert orobi loturę, quòd referret colore orobum: quæ ſanè vrina redundantiam ſanguinis crudioris ſignificabat. Vrinam ſimilem ipſam ſibi ipſi, aut omnino ſimilem, vocat nunc, quàm aliis locis æqualem. Nimirum, vt æqualis per totum tẽpus hypoſtaſis dicitur, quę talis perſeuerat: ita hic ipſa vrina dicitur ſui ſimilis, aut ſimpliciter ſimilis, quæ non recipit mutationes multas, ſed ſui ſimilis manet. Pura dicitur hîc, quæ aliis locis alba perſpicua. Hæc veró eſt decolor & aquoſa. Non enim aliter ex orobi loturæ ſimili, fieri poteſt pura, quàm depoſito colore: hoc enim præcipuè habebat illa impuritatis. Itaque cuidam fuit ſeptima die vrina ſimilis erui loturæ, & nõ quidam ea die ſolùm, aut primùm, ſed fuit ſimilis ipſa ſibi ipſi, quia talis etiam fuerat prioribus diebus. Cur ergo dicit ſeptima die fuiſſe, ſi antea etiam fuerat? Certè quia ſeptima intermiſit febris, refert autem multum ſcire cum quali vrina intermittat. Intermiſiſſe verò, per inſinuationem dicit, quia addit, deinde pura facta eſt vrina, & fuit recidiua. Qui poſſet autem recidiua fieri, niſi intermiſiſſet? Intermiſit ergo ſeptima, & quia ſine ſignis concoctionis, ſucceſsit recidiua. Non autem ſolùm intermiſiſſe, ſed qua iudicationis ſpecie dicit per inſinuationẽ: addit enim intermiſit etiam Megaris filio, ſcilicet vt illi, & ſi non fluxit ſanguis, vt illi, & vt ea tempeſtate fluebat plurimis (nam hoc quoque dixerat antea). Vrina erat huic, velut Antigenis, alba craſſa. ſimilis, id eſt, talis manens multis diebus. Conſtat huic quoque factam eſſe recidiuam vt priori, etſi id non dicat apertè: quia niſi rediiſſet, dixiſſet potiùs iudicatam fuiſſe, quàm intermiſiſſe febrem, dicit veró intermiſit etiam filio Megaris, vt priori ſcilicet, cui rediit. Sed & per ſeſe eſt conſentaneũ, quia ceſſauit febris ſine vrina cocta, perturbata ſolùm.

48 *In ſolſtitio hyemali aſtrum non exiguum. Quinta autem poſtea vbiq; terræmotus.*

¶ Aſtrum, ſignificat ſtellarum congeriem, ſeu congreſſum. Congreſſus magnos ſtellarum vocãt aſtrologi, eos qui ſunt notatu digni, rarique, quos eoſdem dicunt magnæ efficaciæ eſſe, in permouendis his corporibus, quæ penes nos ſunt. Sunt autem tales duplici ratione, aut quòd plura aſtra conueniant quàm ſolent, aut quòd aliqua, quæ rariſsimè, congrediantur, & quæ tardiùs, vbi ſemel fuerint congreſſa, decedant, vt ſi Saturnus & Iupiter coniungantur. Hippoc. aſtrologicas conſiderationes ad res medicinales non paruipendit. Nam lib. de aere, locis, & aquis, dicit, ortus & occaſus aſtrorum conſiderari debere, præcipuè verò pleiadum & arcturi. Non ſolùm autem has dicit conſiderari debere, ſed has præcipuè: conſideraſſe enim eum non eas ſolùm, ſed quaſcunq; etiã ex hoc loco conſtat, quo dicit in ſolſtitio hyemali fuiſſe aſtrum non exiguum. Id verò non potuit eſſe ortus, aut occaſus pleiadum, aut arcturi, quia nõ incidit in id tempus, præterquam quòd ortus, aut occaſus non dicitur aſtrum, ſed ſolæ coniunctiones aut cõgeries. Quod aſtrum fuerit hoc, non eſt vlla ratio intelligendi, non exiguum fuiſſe dicit, & ob illud, quinta die à ſolſtitio ſubſequutum terręmotum vbiq;, id eſt, latè per multas terræ partes, ac multa oppida. Non ſanè ad medica opera terręmotum fieri intererat, ſed quo intelligas aſtra, quandoquidem tantum terræmotum afferre poſſunt, corpora etiã noſtra vehementer mouere, ac proinde rationem eorum habẽdam eſſe medico. Non tamen, quia ortus & occaſus aſtrorum, & aſtra inſignia quæ incidunt in tempus quo quis ægrotat, vtiliter cõſiderantur, proinde medicos nimios eſſe oportet, & ad ægrorũ natiuitates, ac multò minꝰ ad interrogationum tẽpora, & alia huiuſmodi procedere, quæ vana humanum curioſitas excogitauit. Nullum veró talium, apud autorem quemquam frugi exemplum inueniri poſsit.

49 *Quæ in Perynthe morabatur aſthmatica, Antigenis vxor, quæ non ſciebat, an prægnans eſſet. Rubra inſuper apparentia, aliàs atq; aliàs venter paruus, aliàs magnus, tuſsiens certè, ac ſi ſemper contingeret iter feciſſe celeriùs. Menſis erat octauus, conquieuit, febricitans priùs.*

¶ In quibuſdam codicibus legitur ſeparatè quæ in Perynthu morabatur, aſthmatica, quaſi alia fuerit ab Antigenis vxore, quæ in Perynthο aſthmate laborauerit, in aliis coniunctim, quaſi ſit eadẽ, quæ ignorans an in ventre haberet, eſſet aſthmatica, ac tuſsiculoſa. Non multum refert, eadem enim prorſus ſymptomata dicuntur, ſiue tota hæc ſit vnica dictio, ſiue duæ incipiatque ſecunda inde, Antigenis vxor. Nam dicit fuiſſe ſemper, ac ſi iter feciſſet celeriùs quod eſt, anhelantem, & ſpirantem difficulter. Itaque Antigenis vxor dubitans an vtero gereret, venit ad menſem, quem putauit eſſe prægnationis octauum. Neque mirum, tametſi enim multa ſunt quæ ad cognoſcendam hanc affectionem faciunt, nulla tamen ſunt, quæ id poſsint euidenter à quibuſdam aliis diſpoſitionibus ſeparare, vt à molis, & aliis affectionibus vteri, quibus menſtruæ euacuationes ſupprimuntur. Tametſi enim quędam prægnationes conſpicuę admodum ſunt, vt nullus ſit dubitandi locus, quia alię quædam ſolent fieri obſcuræ, & affectionibus præter naturam ſimiles, contingit meritò non raró dubitare, etiam vſq; ad menſem, qui putatur eſſe poſtremus. Quia menſtruæ euacuationes ob multas alias affectiones ſupprimuntur, & iis ſuppreſsis intumeſcit venter, quin & lac in tumidis mammis colligitur, & nauſeæ faſtidium, pleno excrementis corpore fiunt. Quin etiam motum fallacem aliquando craſſus flatus, in obſtructis locis concluſus, ciet, fœtus grandioris motui ſimiles. Iam veró pulſus & reſpiratio, vtcumque diſtento vtero, fient quales in vtero gerentibus: &, ſi talium vrina eſt, ob menſtruorum ſuppreſsionem perinde fiet. Multò autem miretur quis magis, quòd vxor Antigenis in ea dubitatione fuerit, apparentibus inſuper, hoc eſt, apparentibus, etiam poſtquam in ea dubitatione fuit, rubris menſibus. Verùm conſtat, etſi ſoleant deficere, poſſe tamen etiam vtero gerentib. fluere, quia præter venas & arterias, ex quibus pendent ſecundinæ & fœtus, ſubeunt in os vteri aliæ, recurrentes è femoribus, quæ poſſunt in illis ſanguinem fundere. Quod aliàs atque aliàs erat vẽter paruus, aliàs magnus, flatus multi cũ excrementis admixtionem indicabant. Illis enim nunc craſsioribus,

ribus, nunc tenuioribus factis, facilè intumesceret, & subsideret venter. Crassis verò soccis, ac multò minus molæ, non potest in alterutrum tam facilis mutatio contingere. Non fuisse itaq; huic molam, sed succorum & flatuum abundantiam in ventris partibus, vtero inquam, aut etiam inanibus partibus cum intestinis, hinc constat: atque adeo ex exitu quem habuit. Correpta enim febre acuta, ab ea affectione liberata est, febre scilicet crudos succos, & flatum absumente.

50 *Vxor autem fratris Apemantis abortiuit fœminā sexaginta dierum, ut dicebat septima die, ad nonam autem perturbata est. Post crisim verò dextra doluerunt, velut à recidiua. Hac concipiebat citò, & corrumpebat.*

¶ Merito Tenedia, & hæc, corruperunt fœtus, illa trigesima, hæc sexagesima die, quia vt lib. secundo dicebatur, contingunt abortus, cùm labores menstruales. Iisdem enim circuitibus, quibus nisi vtero gererent menstruæ euacuationes fierent: natura (quæ naturalis motus nunquam obliuiscitur) commouet corpora. Velut etiam per morbos contingunt commotiones, non solùm diebus quibus iudicantur, sed aliis etiam decretoriis. Merito ergo illa corrupit quarta morbi, & conceptionis trigesima, hæc sexagesima, & morbi septima, insignibus articulis prægnationis & morborū in eosdem dies incidentibus: cùm præcipuè alia etiam causa vtriq; accesserit ex ipsius fœtus mutatione. Vt enim loco citato diximus, tres sunt fœtus mutationes, formatio, vita cum sensu, & partus: bis omnibus commouetur corpus vtero gerentis, quare vltima est ipsa editus, primæ afferre solent abortus. Contingit verò prima duplo tardius fœminis quàm maribus. Hi enim triginta diebus possunt eam recipere, illæ recipiunt sexaginta, aut circa sexaginta: vt ob hanc mutationem, non carnerit ratione triginta abortirimerem, fœminem sexaginta. Sed neque marem quarta, & fœminam duobus quaternariis, quia mares gerentes celidiores sont, & morbis acutioribus corripiuntur, & vt partus marium breuiores sunt, ita abortus celeriores. Velut hæc, etsi eadia abortiuerit, nō est septime iudicata, sed nona: quod significans dicit, ad nonam perturbata est. Nimirum indicatio semper agitur cum perturbatione: id autē eum velle, constat, quia subdit mox, quasi de crisi loquutus, post crisim verò dextre doluerunt. Sed quia non explicat quæ dextra, par est intelligere circa vterum, vt dextram coxem, femur, ac renem, hæc enim ob vteros dolore solent. Dicit, velut à recidiua, significens, non esse factam recidiuam, vt solet, radit egrato morbo, sed enim dolorem fuisse pro recidiua. Volens dicere aliquid ad mulieris conditionem pertinens, addit: hæc concipiebat citò, & corrumpebat. Sunt enim vt lib. de sterilibus dicitur quædam, quæ concipiunt sæpe, sed citò corrumpunt: & quædam earum totidem diebus semper, ob exiguitatem vterorum: quædam incertis temporibus, ob intemperies extremas, humidam aut siccam. Quibus enim sicca est, male alitur fœtus & corrumpitur citò: appetitur verò homiditas, ac proinde facilè concipitur. Quibus humida, excidit ob lubricitatē atq; bis etiam fieri potest, vt ob hanc causam appetant, & facilè concipiant, quæ citò corrūpant. Velut renes in diebete quia facultas retentrix debilis est, & multum trahunt, & mox deponunt.

51 *Alia albis fœmellam peperit, alia rubris, vt par erat.*

Mulieres quibus profluuia albe fiunt, rarum admodum fit parere. Nam ipsamet vteri affectio, aut concipi, aut retineri prohibet. Fieri tamen potest vt hæ quoque aliquando pariant, euacuata iam bona copia, & vtero emendato aut omnino, aut partim. Velut & venter à lienteria nonnunquam venit ad probam, & retentionem, & concoctionem. Legitimum verò & frequens est, parere in rubris, hoc est, quibus rubræ fluxiones singulis mensibus fiunt: Proinde dicit quendam peperisse fœmellam albis, aliam rubris, vt par erat. Verùm rationi consentaneum fuit, eam quæ albis pareret, filiam parere. Quæ enim excrementosiores cùm sint concipiunt, filias concipiunt potiùs.

52 *Horridi, anxij, cibum auersantes, biliosi, sanguinem fundentes, subsplenici, doloroso modo ex sinistra parte plurimi.*

¶ Dixerat nuper in hoc ipso libro, eodem tempore, horridi, vomentes, & post iudicationem cibum auersantes, biliosi, & splenes magni, duri, dolentes, & sanguinis eruptiones: & rursum paulò pòst, dixit: ante pleiadum occasum, febres statim reuertentes breuibus interuallis, & cibum auersantes, & excocti, & anxij, & cardialgici: & rursum addit, & rigore affecti: & pluries etiam in hoc ipso libro, quo toto agit de morbis, qui quodam autumno contigerunt, hæc eadem repetit sparsim, inter multas historias singulares. Hæc ergo eadem sunt quæ nunc repetit. Nimirum familiaris est autumno, illi maximè qui fuit insaluber debilitas ventriculi, marcescente naturali calore: ac proinde horrores, aut rigores, anxietates, cibi fastidia, cardialgiæ. Familiares sunt etiam morbi acuti, & difficilis indicationis. Ac proinde biliosi, & recidiuantes, & abscessus multi, præcipuè ad lienes, quia ea pars colligit sanguinis fœcem, quæ eo tempore redondat. Quare plærisq; ægrotis eo tempore, quibus febres productæ sunt, si attrectentur, sentiuntur sinistræ hypochondriorū partes dolere. Quibus verò lien est affectus, vt in hoc ipso libro Hipp. dixit sanguis fluit ex sinistra nare, si est eleuatus, sin velut extentus ad dextra, per infernas partes.

53 *Apemantis vxori, oculus distortus est dexter huic. Ad aliam autem partem ilē.*

¶ Vt reram abscessuum complicationem, videtur mihi Hipp. narrare hanc: simul enim ad dextrū oculum, & sinistrum ile decubuit humor, partes duplici ratione contrarias, alterem enim supernam & dextram, alterem infernam & sinistram. Verùm etsi abscessus moltos simul fientes, aut alios ex aliis in partes eisdem lateris, & mutuam rectitudinem habentes, contingat incidere plærunque: tamen non mirum est, contrarios etiam cōplicari, vt neq; affectiones primarias. Si forte enim hæs micranea dextra & lienis tumore simul laborabat,

quid habebit admirationis, in dextrum oculum simul, & sinistrum ile, abscessisse.

54 *Aristophontis filia, tertia, & quinta febricitauit. Sicca permanebat plerumq., venter quidem turbatus, huic difficilis iudicationis, supra triginta cessauit.*

¶ Hæc febri coutinua haod dubiè febricitauit pust partum, qoæ tartiis diebos exacerbabatur, vt sulent biliosæ. Nimirum euim si tam simpliciter, vt B tertiana intermitteote, febricitaret ex partu, præcipuè quæ sicca plærunq., huc est, siue vlla expurgatiuoe maoifesta per os vteri, permaoaret. Accidit hoic, qoud aliis multis enixis, pro muliebri fluxu fluxus alui. Nuu putest aotem cui id cuenit (tametsi uon rarù à murte liberat) uuu iudicari difficile, qoia uun est huic morbo ea ragiu conueniens. Produ&cta ergo huic mulieri febris, quæ iuxta suá acutiem esset quatuurdecim, vltra triginta dies. Nesciuit arbitror Hip. qoutu die febris cessaoerit. Certè C multi murborum muliebriū ex partu, sout quadraginta dierū, & aliuqui etiam qui decidūt ex acutis. fuerit hæc iudicata circiter qoadragesimum. Verū non umuibus qui similiter affecti sunt, totidem exactè diebus morbi finiuntur. Quia etsi qoædam causæ cūmones sont molris, certè firmæ ac statæ, vt qoæ in cęli motu, etsi qoæ alia est huiusmudi (vt dicunt) uumeri, aut mosicæ: tamen ex ipsa materiæ dispositiune, est differentia indeffinita.

D

55 *Famulæ retro Heroum rigor factus est.*

¶ Male hæc sententiula, intra quandam aliá longiorem, & multò plus frogis côtiuentem, couiecta ast. Proiude ego eam excepi, mux reliqoa, quæ dirupta, nuu beoe pussent enarrari, interpretaturus. Hęc verò tenue quiddam est quud continet: famulæ cuidam retru Heroû habitanti factum esse rigoré. Nuu arbitror laboraoerit bæc sebre tertiana intarmitiēte, vt fuerit in ipsa febris figura rigur, qoorsum enim uotaret? Sed, qoud est rarius, aut contiuua febris inceperit à rigure, aut ardenti coutiuuæ rigur superueuerit. Putuerit verò, tunc quoqua die boou soperuenire, ac cum reliquis bouæ iudicationis couditiunibus, & febrem suluere: aut sexto alioue die tali, sine tolerantia & conferantia, fueritq; lethale. Vtrum sit factum, nihil refert scire, mudò scias quæ fieri suleant.

56 *Ampullæ quidem ex laßitudinibus non valde magnis perueniunt vsque ad septimam, sublíuidæ: albæ autem magnæ, nequæ ipsæ valde bonæ, catochorum, & somnolentorum, & non concidentium, & bile renitente, atque siue humida sit siue sicca, non concidentes.*

φλύκταιναι seu φλυζάκια seu φλυκτίδες dicuntur papolæ, seu ampullæ, quæ in combostis uriri solent, & in iis qui iusuliti exercentur, aut quàm sint suliti vehementiùs, velut agentibus iter fieri sulent in plantis pedom, ex affrictu, sed & in aliis partibus obseruoré sanguinis, velut profectū inferuente ulla fiuot moltæ bullæ ad operculum. Has dicit ex lassitudinib. (uon spôtaneis scilicet, sed ex labore) non A valda magnis, sulere fieri sobliuidas (quales scilicet in collisis partibus, aut verberatis fiunt, sanguinis parte aliqua cum sero effusa. Videmos verò sanguinem extra vasa ad cutem effusum mox liuuré quendam cumparare, vt io sugillatis) & tales durare vsque ad septimam, muxq; arescere & sului. Sed cur dicit nuu valda magnis? Nunne id maiures facient putiùs? Quia arbitrur, si maximè lassitudinis siot, non tam citò solueutur, sed in vlcera, & tetra scabiei genera abibunt, aut certè nun fiaot pustulæ, B sed multò grauiora mala. Itaq; lassatis tales ampullæ fieri cunsueuerunt. Aliæ verò sout albæ & magnæ, quæ, etsi ob culurem simpliciores esse videntur, neq; ipsæ tamen suot valde bunæ (vt signa scilicet) nam fiunt ub crudurum succorum redondaotiam: atq;, & si aliquandu accidunt uollu graui murbu occopatis, nou raró tamen etiam accidunt valde lethalibos murbis. Nam sout catuchorum (dicūtur tales nun sulùm qoi actu deprehēsi sunt, sed qoi depreheodi solent) & sumnulentorum (in C buc genere sunt lethargici, & caro presi) & uun coocidentium, & bile reuitente. Id est, & aliurum etiam uun cuncidentium, id est, non laburantiom illis caducis murbis, sunt tales pustulæ, ub huc solùm, quia bilis renitatur, Id est, quod cùm siot cacochymi, malus succus nou deiiciatur. Consueuit enim Hippocratea vocare bilem omnem potridom soccum. Addit, atq; siua humida sit siue sicca (aluus scilicet) uun cuocidentes: quasi diceret, atque adeo quidam habēt dictas pustulas, qoi cuucidentes nun sunt, idq; siua aluos sit lubrica, siue sicca. D Itaq; etsi neq; caducu morbo taneautur ueque bilis renitatur, sed sulùm quùd abundeut succis crudis. Nimirum aliquando citra magna mala fiont, grauissimè affectis, dixit, ueq; ipsæ valde bonæ. Nun dixit valde malæ, quia nou semper sont tales, sed neq; valde bonæ, quia aliqoaudo pessimarom affectiouum sunt comites.

57 *Zoili fabri tremuli pulsus, imbecilles. Mictio E & aluus mediocriter decolor, ventris imi intentio vtrinque in rectum vsq. ad vmbilicum, cum acuta. Cibnm non capiens, siticulosus.*

¶ Locus hic satis apertè indicat, Hippocratem pulsus, nuu aliter ac posteriures illu medicus, in ægrotis rationem habuisse, quáquam aam artis partem umnium minimè excoluit. Tremulos polsos dici, nullus probabilius putare pusais, quá eos qui tremente arteria fiout. Tremere verò nun dicatur F arteria, quæ locu cousistens dilatetur & cunstringatur, alioqoiu umnis arteria tremit, sed quę secundum se tutam loco mouetur, velut cuncussa: vt scilicet curdis tremur dicitur is mutus, quu, velut cuncussum, locum mutat. Iu hoc genere sunt vibratus, & couuolsious. Vibratus verū, ub arterię duritiem, & auctum vsom, cum quudam robure, fit: qoare qoi imbecilles pariter ac tremoli dicuutur, cououlsiui potiùs fuerint, qui inflammatiooes in doris ac neruosis partibus consistentes, cum debili facul- G tate, meritò sequerentur. Fuisse verò huius huminis præcipoam affectiunem, cum sebre maligna ioflammatiuuem in hypogastrio, à pube inquam vsque ad vmbilicom, in mosculis rectis, qua parte sese tangunt, & in durissima ea parta peritonæi, quæ iu rectum sub ipsis musculis protenditur, coale-

coalescentia tendonum musculorum, transuerso- A rum & obliquorum, cum ipso peritonęo facta, constat ex ventris imi intẽtione in rectum vtrinq; vsq; ad vmbilicum. Fuisse enim, non aliud tumoris gen' quàm inflammatiuum, febris acuta, & tales pulsos iubent coniectare, malignam verò fuisse etiam febrem, quòd pulsus mox debiles, & cibum non capiebat, & siticulosus. Tametsi huc peculiarẽ quandam causam in partium imi ventris, cum quo facillimè patitur ventriculus, affectiune, habuisse videtur. Quod mixtio, & alui egestio, mediocriter deco- B lor fuerit, id est, paulò infra naturalem mediocritatem consistens, & remissiori colore quàm per bonam valetudinem solat, iudicat rationem generandi morbi. Duplici enim ratione fiunt morbi ex excrementis, aut quod ea redundent supra copiam quam ferre potest sanitas, aut quòd non expurgentur, qua secundum naturam solent. Aliquando vtrumque euenit. Constat, cum non expurgatur bilis satis per aluum & vrinam, aut ob viarum incommoditatem aliquam, aut facultatum naturalium C debilitatem (vt huic contigit) necesse esse, vt in ipso hepate detenta morbum faciat: aut si id non fiat, in quampiam aliam partem præter naturam trudatur, aut in venis & arteriis abundet, vnde febres, & partium inflammationes, aut horum alterum, fiat. Tale ergo quiddam huic contigisse videtur, cùm pariter febrem acutam, & inflammationem, vrinasq;, ac secessus decolores, habuerit. Quod enim non erysipelas, herpesue in eo factus fuerit, sed phlegmon, nihil ubitat. Nam biliosus sanguis D male intra venas consistens, sæpe facit inflãmationem, fuerit verò ea erysipelatodes. Nã & acuta febre laborabat homo, & erat siticulosus.

---

58 *Filia ædilis apud Tecomæum, cum in ventre habere sine signo cœpisset, secundo mense vomitus pituitosus, aliquando autem biliosus fluebat. Difficulter peperit, perfectè purgata est. Vomitus similiter vsq; ad triginta dies, deinde aluus E turbata est, & vomitus sedatus. Lienteria. Muliebria non successerunt duobus annis, hyeme habebat hæmorrhoidas.*

¶ Consentaneum est hanc mulierem, vnam earum esse, quibus non rectè, neque suis temporibus fluunt menstrua. Hæ enim solent maximè sine signo concipere, ac crebrò in magna sunt hæsitatione. Quibus enim certò ordine fluit, horum ipsorum retentio fit maximum conceptionis signum. F Licet etiam id suspicari ex eo quod euenit. Morbosæ enim mulieres solent eius euacuationis intermissionem pati, quas si contingit concipere, difficiles habent, & prægnationes, & partos. Fastidium plurimis recens prægnantibus fieri solet. Et vt aphorism. 61. quintæ particulæ dicitur, ipsius conceptionis est signum. Quibusdam etiam fiunt vocatæ Picæ, quæ malorum succorum abondantiæ sunt, multò verò magis, cum multæ etiam vomitiones & variæ fiunt, vt huic, cacochymia indica- G tur. Solent hæc omnia ventriculi mala secundo mense, cùm scilicet primum menstrua iam suppressa lædunt, incipere, durareque vsque ad quartum: iam enim trahente versus vterum multum fœtu, solet ventriculus liberari; quòd si diutius durant, A longe iam maior cacochymia indicatur. Velut huic durauit varius vomitus vsque ad partum, atque amplius triginta dies. Nam, inquit, difficulter peperit, & vomitus similiter vsque ad triginta dies, similiter scilicet ac antequam pareret. Sed quo pacto potuit id fieri, muliere perfectè purgata? Aut quo pactu potuit perfectè purgari, quæ difficulter peperit? Certè purgatam perfectè dici suspicur, non quòd quantum sui corporis dispositio, & excrementorum multitudo postulabat, sed quòd B quantum aliæ mulieres solent, ac fortasse etiam quantum ea ferre posset. Non enim semper expedit, quantum mali succi corpore est effundere. Peperit ergo difficulter, & magnis cum cruciatibus; accurrentibus ad vterum multis excremẽtis: quorum effusa est magna pars, quanta alteri esset satis: nihilominus multum in viis hæsit, & eis obturatis, in partes alias raptum est, & vomitum triginta dies, deinde diarrhœam fecit, fluxione in contrarium deriuata, lienteriam postea debilitatis iam, C per longam ventris passionem, concoctrice & retentrice facultate. Muliebria non fluxerunt duobus annis, sed natura viam aliam quęrente, habebat mulier hæmorrhoidas hyeme, quia (arbitror) reliquo anno, insensili euacuatione sanguis dissipabatur.

---

59 *Duo fratres Cecropis familiares, quibus nigra ab initio prodibant, subfeculenta, edulia ex D sanguine confecta, colore referentia, ex valde biliosis spumosis, chlora erant.*

¶ His ab initio morbi prodibant nigra qualis sanguis niger, qualis scilicet esse solet in farciminibus sanguinis. Deinde valde biliosa & spumosa: ab his chlorora. Quas omnes deiectionis species in lethalibus esse, in prognostico dicitur ab eodem Hippocrate & in aphorismis. Nam vt 21. sectionis 4. dicitur, deiectiones nigræ, qualis sanguis niger, sponte procedentes, & cum febre & sine febre, pessimæ. E Talia verò omnia tanto sunt deteriora, quanto citius à morbi principio, & ante iudicationis tempus, fiunt, iuxta illud etiam quod mox sequenti aphorismo dicitur: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis supra aut infra exierit, lethale. Nigras ergo ab initio his fieri graue erat: sed & quæ subsequuta sunt. Nam & biliosæ vituperantur aphorism. 47. eiusdem particulæ, quæ eædem, æquè ac spumosæ, & chloræ, vituperantur in prognostico. Ergo quod ad deiectiones pertinebat, quas con- F tigit his ægrotis esse dignas mentione, lethaliter eorum procedebat affectio. Quid quæque talium deiectionum significarent, superfluum sit hoc loco dicere, cùm in commentariis locorum quæ citauimus, satis sit dictum.

---

60 *Qui asinum ex pacto eleuauit, febricitauit statim tertia, sanguinem fudit, quarta, & quinta, & septima, & octaua: iudicatus est: aluus G humida.*

¶ Non satis possis ex ipsa dictione intelligere, an octaua iudicatum dicat cum tertia, quarta, quinta & septima sanguinem fudisset, an sanguinem etiam octaua fudisse, & iudicatum deinde, non nominato die: neque an dicat iudicatum esse fore

te ipsa sanguinis fusione,& deinde molto tempora babuisse aluum humidam. Nam cùm in plerisqua, nullis grammaticæ regulis sit adstrictus Hippocrates sed velut solutis vocibus vtatur,omnia hæc potest ferre sua phrasis, atq; adeo omnia possent contingere. Sed quia octaua non est valde iudicatoria, neque morbo per quem sanguis adeo funderetur, deiectio ex aluo erat satis congruens iudicatio,omnium maximè consentaneom ast, hominem ex nimio nixu & labore, cùm asinum ex pacto eleuasset, febri correptum esse, & raptom ei sanguinem fuisse ad superna, ac proinde copiosè fusum esse per nares, atque tandem iudicatum esse (nona fortasse aut vndecima) superfuisseque huic conualescenti iam ex morbo, humidam aluum: quia vt dicitur in aphorism.27.sectionis quartæ. Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte,in refectionibus, his ventres humectantur.

61 *Vir metallicus, hypochondrium dextrum intentum. Lien magnus, & aluus intenta, subdura,spirituosus, decolor. Huic in genu sinistrum, recidiua,omnino iudicatus est.*

¶ Quibus hypochondria intenta sunt, ac moltò magis quibus aluus tota,fiunt spirituosi, id est,difficulter spirantes ob compressionem septi transuersi.Hi iidem fiunt decolores,ob hepatis debilitatem, vt quibus lien solus tumet, solent colorem quendam sub nigrum contrahere,ob atræ bilis in totum habitum distributionem. Hic ergo, cùm febricitaret,& iam iam hydropicus, ob vtrumq;, præcipuè verò ob dextrum hypochondrium fieret, abscessu in sinistrum genu liberatus est à febre. Tamen quia exiguus erat abscessus ad tantum morbom, recidiuam haboit,sed tandem omnino iudicatus est,partim febre ipsa absumente,partim per abscessus.

62 *Filius Temenai habebat quid spiritus, velut chlorus in dorsum,in manus chlorus.*

¶ Spiritus apud Hippocratem significat respirationem,hic verò non quancunq;,sed eam quæ præter naturam fit, & quæ vocatur dyspnœa: respirationem enim omnino,omnes habent, quandiu viuunt. Quare cùm dicat hunc ægrotũ haboisse qoid spiritus, quasi neq; omnes homines, imo & quasi neq; omnes ægroti habeat,intelligi debet difficilis. Itaq; dicit hunc haboisse respirationem nonnihil difficilem. Quæ autem addit velut chlorus in dorsum,in manus chlorus, non possunt coniungi com prioribus.Quid enim habet chlorum cum respiratione? Aut quid etiam manus? Chlorum enim dictum iam sæpe est, speciè esse coloris, inter flauum & viridem consistentis. Manus verò,neq; in instrumentis respirationis,neq; in iis, quæ mouentur com illis,sunt. Nihil ergo hæc aliud significant, quàm fixisse huic ægroto colorem subchlorum in dorso, & chlorum in manibus. Considerandà est Hippocratis diligentia, & imitanda, animaduertentis colorem ægroti, non in facie solùm, vt solet, sed & in manibus, neque solùm in his, in qoibus etiam est peruium, sed in dorso. Verisimile autem est eum, qui in dorso vitiosum colorem inuenit, toto corpore quæsiuisse, vsq; adeo Hippocrates nihil omittebat eorum, quæ aot curationis modum indicare poterant,aut significationem aliquam præstare, siua bonam, siue malam. Valut hic color, qui profectò pessimam significationem præstabat. Nam in prognostico vituperat colorem chlorum faciei,ferè vt liuidum & nigrum, quasi extinctionem naturalis coloris etiam significantem,vt illos. Ergo & in reliquis etiam partibus, prinda significet. Solent verò hi colores aliquando fieri, æqualiter par totam cutem colore mutato: aliquando quibusdam maculis exiguis & frequentibus subortis,quas quidem semper significare,per febres acutas, nondum inclinantes malum, constat: cùm omnis intemperstinos abscessus à mala qualitate succorum nascatur. Verùm maximam differentiã malignitatis aut benignitatis habere ex colore,rationi consentaneũ ast:cum colores cutis,omniom maximè possint indicare quales in corpore sint succi. Sed experimento est proximis annis confirmatissimum. Grassata enim sunt,neq; adhuc extincta, cum febribus acutis & malignis,hæc exanthemata, quæ nisi cum rubra sunt,nunquam non lethaliter fiunt. Solent vero incipere plerimis à manibus, ceruice, & dorso, vtpote partibus à visceribus facile recipientibus,ab hepate præcipuè & corde. Hic forte tale quidpiam habuit. Vtcunq; verò, siue inquam aum exanthematis, sine sine illis, certè morbo maligno tenebatur. Nam respiratio magnam habet vim in acutis morbis ad salutem aut mortem: mala ergo, habebat magnam ad mortam: color verò cutis chlorus, ast malignorum succorum & caloris debilis nota, vt in prognostico indicatum est.

63 *Maritus Lechus, qui prope Sitodochi ædes, ictericus,ad quem septima die veni, octaua moriebatur, neq; vrinam, neq; deiectionem emittens. Hypochondriaca magna & dura, & spiritus densus. Hic moriens, neq; ex labore frontem humectauit.*

¶ Quandoquidem dicit septimo die se venisse ad ictericum, insinuat eum ante septimum factum esse talem. Meritò ergo mortuus est ex eo signo, quãdoqnidem,vt in aphorismo dicitur, malom ast. Solet verò icterus talibus, cùm inquam lethaliter fit, vt Gale. in commentario illius aphorismi dicit, fieri ob hepatis inflammationem,id, & si non fit perpetuom, vt non possit aliter fieri, est verò plærunq;ita. Certè hic habuit inflãmationem, eamq; maximam,non hepar solùm,sed omnia hypochondria occupantem. Quo factum est, vt non solùm moreretur,sed vt etiam citissimè. Maximam verò, ac omnia hypochondria occupantem, esse,omnia certè quæ narrat significauerũt. Magna enim fuisse & dura hypochondria,ex propria essentia inflammationis,significabat id tactui, sed & vrinas, & deiectiones, atque alias omnes euacuationes suppri-mi(id enim insinuat,exaggerans quod circa sudorem euenit mox) maximæ inflãmationis erat,collis gentibus enim sese ad vnam aliquam partem, quæ maxima fluxione occupatur succis,euenit euacuationum consuetarum suppressio, quæ ab inflammatione fit, & ipsam posteaauget. Iam verò spiritus creber, si magnus est, ardorem ingentem: sin minus affectum dolorificũ in instrumentis respirationis, aut partib. proximis, significat. Vtrumq; verò est inflammationis magnæ, magnus inquã ignis & dolor.

dolor. Probabile est autem hunc spiritum crebrum & exignom ob dolorem fuisse, & ob impedimentum quod hypochondria facerent, qoo minus septum satis dilataretur. Cùm enim essent magne & dura, qui possenenon obstare? Hunc vsqne adeò siccaoit illa ad viscera confluxio succorum, & vehemens inde à magna inflammatione tractio, vt ne frontem quidem humectauerit moriens, vel ex labore, vt scilicet morientes solent. Frigidum enim secnndum frontem sudare solere, in prognostico dicitor. Caosa certè esse solet exolutio, cum calido innato quod expirat, exennte parte aliqna succi, & ob illius exolutionem, refrigerata: in aliis etiam fuerit (quam hic Hippocrates insinnat) ex labore, vt solent qui anxij snnt, aut vehementius aliquid nituntur. In hoc tamen tanta vis fnit reuocationis ad interna, vt neqne ex labore tantillum per frontem sudarit, sed cohibitis interins omnibus excrementis, mortnos fuerit, suffocato calido, potiùs quàm expirante.

---

64 *Huius vxor eiecit filiam septimestrem septima die: apparuit autem quarta. Hanc à principio dolor pedum tenebat, desinente verò febre spiritus non est solutus, sed intus praeoccupauit, dolor in manus & brachium.*

¶ In hac moliere apparuit satis vis septimi, vtq; vis eius non solòm in diebus, sed in mensibus, atq; adeò in qnadragenariis, notetur: & quod est secnndo libro tantopere celebratum, esse quosdam menses parivi decretorios, vt acutis morbis dies. Haec ergo septimo mense pręgnationis correpta est morbo, & septima die morbi fecit abortum. Quanqoã, vt secnndo libro dictum est, mensis septimus, non omni ratione est septimos: si enim quadragenarij numerantur, est quintus: verùm, numerandis lunae circuitionibus, est septima. Quod dicit apparuit quarta, indicat, quod saepe etiam ab eodem autore dictum est, qoartam diem esse primum morborum impetnm, & esse Indicem secondi, qui septima ebsoluitur. Velot ergo in praegnatione motus qui nono mense plaerunq; perficitur, septimo tentatnr, ita in morbis acutissimis, qoi futuros est septima, solet tentari quarta, atque futoram iudicationem seprima, indicat qoarta, ex concoctione manifesta, vt forte nnbecula rubea: quae autem iodicatio futura sit, ex moto qui tentatur, idque siue bona siue mala sit futura. Velnt sanguinis stillae quarta die, minantur phrenitidem in septima, si verò simul appareat concoctio manifesta, & alia virtutis signa, fortasse[illegible]tionẽ per nares futuram. Huic itaqoe, quantum suspicor, quarta die dolores acciderunt, vt putaretnr abortum velle facere, quem septima fecit. Neque tamen cum abortu omnino liberata est, etiamsi sit febris solota, sed cùm à principio teneretur dolore pedum, desinẽte febre (die arbitror septima) non est solotus spiritus, id est, non rediit ad facilem respirationem, vt par erat degrauato iam vtero, & soluta febre, sed perseuerauit respiratio difficilis vt cum gereret vtero, ac fortasse etiam vt cùm febricitaret: qood significabat, homorem qui partes imas tenebat, sorsum raptum, spirituales partes occupasse. Id verò ita factum esse, multo magis indicauit, qnod cum à principio teneretur pedum tantum dolore, deinde, cùm scilicet solota febre difficilis respiratio perseueraret, intus praeoccupauit eum dolor in manus & brachium: id est, ex interna caosa, citraque vllam externam, febris solotionem enteuertit dolor mannum & brachiorum. Manos Hippocrati significat totum brachium. Nam quam vulgo manum vocamus, ille vocat extremam manum. Brachiom illi significat primam partem vulgo dicti brachij, eam inquam quae est inter humerum & cubitum. Ergo dicens in manus & brachium, significat, non in extremas solùm manus, sed in totas manus, aut in brachia. Id verò constat factum, qoia cum antea tota humorum copia, natura eò nitente & abortum parante, deorsum reperet, atque proinde pedum dolorem faceret: qui, vt etiam tumor, gerentibus vtero ob rectitudinem pedum cum vtero, familiaris esse solet: cumque abortus eam humoris partem euacoasset, quae febrem tollere potuit, non tamen corpus purgare, reliquię se in superiores partes collegerunt, atqoe occupantes thoracem, respirationem difficilem produxerunt, & redundantes in brachia, eorum dolores intolerunt. Rectè ergo narrat haec simul, spiritum non esse solutum, & factum esse dolorem brachiorum, vtpote signa annnentia sibi mutuó, & eandem significationem tribnentia.

---

65 *Recidiua per longissimum corripiebat, quib. vrina ante iudicationem supprimebantur.*

¶ Nullum certius inditiom esse potest futurę recidiuae, quàm citra euacuationes manifestas, & pro moltitudine excrementorum, febres solui. Atqui in quocunqne tempore sunt expectandę, pręcipuè eae enacuationes, quas in qoamplorimis obseruauerimns, & earum soppressionem timere debemus, ob eamqoe pręcipuè timere recidiuam, si mediocriter quidem suppressa sit, minorem breuioremq;, sin antem plurimùm, longiorem. Qnoniam ergo dicit recidiua per longissimum corripiebat, quibus vrinae ante iudicationem supprimebantor, oporret intelligere, morbos ea tempestate solitos iudicari per vrinam, ac proinde quibns id non accidit, accidisse recidiuam, & qoibos, & ante iudicationem, & in ipsa iudicatione, omnino supprimebantur, accidisse longissimã. Nam posse quosdam morbos soloi sine euacuationibus, infidè tamen, & quibusdam morbis esse familiares quasdam euacuationes, atq; adeò quibosdam tempestatibus, dictum antea saepe iam est.

---

66 *Soror qua erat apud Timeneum cum rigore iudicata est. Chloro autem colore soluto celeriter manus & humeri. His autem solutis, capitis: oculorum autem superiores palpebra eleuata sunt, & lachryma fluebant, non nouis reliquae iudicata est circa septimam primum.*

¶ Nibil refert, fuerit haec soror Timenei, àn alicuius alterius, apud Timeneum habitans: neque en fuerit hic idem Timeneus cuius filij morbus nuper narratus est, an alius. Videtnr sane consentaneum eundem fuisse, quia morbi sunt valde similes, habentque commune illud chlorum

circa homores, dorsum, & manus, & reliquom corpus. Malignæ autem illæ maculæ cum febribus solent in multos simul quibusdam tempestatibus incidere, præcipuè cohabitantes in eadem domo, aut quòd contagiosi habeant aliquid, aut quòd qui in eadem domo degunt, plerumq; eodem vtantur victu. Habuit ergo hæc febrem acutissimam & malignam: acutissimam quidem, quia septima iudicata est. malignam, quia habuit maculas chloras, quibus etiam illud malignitatis accessit, quòd celeriter solutæ sunt, citiùs scilicet quàm sperare posses, & antequam febris inclinaret. Quod sanè, & in omnibus, siue tumoribus, siue doloribus, siue maculis, malum est, ita pessimum in malignis. Non tamen ex omni parte omnino euanuerunt, sed reliquo corpore euanescentes, circa manus, & humores factæ sunt, & his solutis, superuenerunt aliæ capitis: quòd etiam habuit malum, abscessum scilicet sorsum ire, cùm ad inferiora descendere magis probetur. Non putauit ergo non male affici cerebrũ. Malæ autem illius affectionis significationem præstiterunt, palpebrarum superiorum reuulsio sorsum facta, & inuoluntariæ lachrymæ. Ambo enim hæc vituperantur in prognostico, quasi male affectum cerebrum significantia. Non tamen semper lethaliter fiunt, sed cùm alia signa sont, vt in conuelituris, esse soleut etiam hæc decretoria, conuulsio inquam circa oculos & inuoluntariç lachrymæ. Nam vt antea dixisse me memini, in secretione succorum contingit quasdam particulas corripi cõuolsione, quę, mox succedente iudicatione, cessat. Lachrymæ etiam possint ob eandem causam accidere, ac iudicationem præmonstrare. Dices verò, solent hæc cùm quam maximè decretoria sunt, iodicare fluxum sanguinis ex naribus, non rigorem. Ita sanè est, verùm & fundentibus sanguinem biliosum ex naribus, solet iudicatio fieri cum rigore, vt accidisse seruo in extrema caupona decumbenti, nuper narrauit. Si ergo fundenti biliosum ex naribus accidit, certè & parato fundere, possit accidere. Itaq; euenit huic, vt cum his signis iudicaretur septima die cum rigore. De qua iudicationis specie sæpe iam est dictum. Dicit verò iudicatã esse circa septimam primùm, non quòd certò sciat, alia postea iudicatione fuisse opus, sed quòd ignoret, an deinde habuerit aliam, successeritque recidiua. Dicit enim, Non noui reliqua. Iudicata est circa septimam primùm.

67 *Menandri vinitor eodem modo, præterquam quòd venter circa principia tenuia reddebat. Deinde stetit etiam vrina, iudicatus est. Non riguit septima die, quia vẽter antea turbatus est.*

¶ Reliqua habuit hic vt furor Timenei, præterquã quòd fluebant illi à principio tenuia ex aluo, & proinde citra rigorem iudicatus est. Itaque profuerunt ei deiectiones tenues intempestiuæ, ad acrioris bilis euacuationem. Nam alioqui non substulissent rigorem. Id verò in tali morbo optandum non est: nam minimè est tali morbo (febri ardenti dico cum cutis maculis) congruens euacuatio per ventrem, tametsi aliquando etiam prosit. Vidimus certè nonnullos ita affectorum alui fluxione liberatos, tamen multo melius tutiusq; liberantur sudore, quia auertuntur à visceribus succi maligni. Deiectiones verò in ita affectis, multo sæpius vidimus prodesse citatas pharmaco, quã sponte fluentes. Neq; immeritò. Quia in talibus natura extrorsum nititur, introrsum ergo ire sponte succos, magnæ debilitatis est. Trahi verò pharmaco, non ita. Quia quod à causa externa fit, non est quòd imputetur affectioni. Expurgare ergo inter initia plurimos horum iuuit, atq; adeò per totum morbum procurare, ne aluus adstricta sit, quia nulla ratione melius præcauetur capiti à quo omnes ferè huiusmodi periclitantur. Tamen cum spontaneis deiectionibus ingruere hunc morbum, aut per alui fluxionem iudicari, periculosum esse, & dicta ratione, & plus satis iam longo experimento didicimus. In sudore euenit contrarium. Quia qui sponte fit, & tempestiuè illos optimè liberat, qui verò arte elicitur, plerumq; auget febres, & virtutem aliquando minuit. Nisi forte inchoatũ iam à natura adiuues. Quapropter cùm das alexipharmaca, quorum in his morbis magnus vsus est, deuita valde calida, si febris magna est. Ac neq; cùm dederis mediocria, tegumentis plurimum preme: sed tempestiuum sudandi tempus expecta, & serua spontaneos. Vbi dicitur deinde stetit, dicit Hippocrates ἔπειτα ἔστη, καὶ τὸ οὖρον ἐκρίθη: quod quidem duob⁹ modis legi potest, aut ita, deinde stetit (aluus scilicet) & vrina iudicata est, aut ita, deinde stetit etiam vrina, iudicat⁹ est. Certè dicere vrinam iudicatam esse, noua phrasis sit apud Hippocratem, iudicari enim dicitur morbus aut ægrotus, non vrina. Sed si hoc non videtur durum, atq; vrinam iudicari vis intelligi, vrinam, quæ antea supprimebatur, fluere copiosè, satis pulcher sensus redditur. Nimirum dum venter fluebat, vrinam modicè fluxisse, (ita enim fit) suppressa autem aluo, cœpisse fluere, & ita circa rigorem febrem iuditatem esse die septima: habuerit ita hoc boni ægrotus, quòd non sine euacuatione sit iodicatus. Sin autem durior videtur phrasis, dic stetisse cum deiectionibus etiam vrinam, & iudicatũ esse hominem septima citra rigorem. Sed cum qua euacuatione fuerit iudicatus? Fortasse cum fluxu bilioso ex naribus, & si id Hippocrates taceat. Fortasse etiam cum nulla sensibili. Inde verò nihil euenit absurdi, aut quod non possit fieri, sed solùm, non fuisse satis tutam iudicationem. Quid tum postea.

Filius Patamonis, huic aluus non fluebat septima, ante iudicationem duos dies. Non riguit ob hoc: Neq; vrina supprimebatur. 68

¶ Hic etiam simili morbo occupatus septima etiam iudicatus est. Sed duos dies ante iudicationem non egessit ex aluo, qui certè videbatur hac causa, rigore iudicandus. Nam si vinitor Menandri non riguit, quia aluus fluxerat, oportebat hunc rigere, cui non fluxerat. Non tamen (inquit) riguit ob hoc. Sed quæ fuit causa? Neque vrina (inquit) suppressa est: quasi diceret, quia vrina non est suppressa vt aluus, sed fluxit. Et quod vinitori præstiterunt liquidæ deiectiones, hoc filio Potamonis præstitit vrina copiosa Neq; mirum, analogæ enim admodum causæ sunt, & altera alterius vicem facilè supplet.

Dens Hegesistrato, cui suppuratio iuxta oculum, 69

lum,& suppuratus est iuxta extremum,& rursum sanatus est oculus, & secundum nares pus descendit crassum: iuxta gingiuam caruncula parua rotunda abscesserunt. Huic iuxta tertium videbatur suppuratio futura, deinde auertebatur, repente autem intumuit maxilla & oculi. Hegesistrato duo dentes extremi, quà sese mutuò respiciunt, corrodebantur, extremus habebat supra gingiuã duos nodos, vnum quidem iuxta corrosionem, vnum autem in alterum, quà autem erant duo, ea radices latæ similes ex duobus coincidebant. In alia vna medietas rotunda.

¶ Duæ ac dissitæ sententiæ occurrunt hæ, in omnibus exemplaribus, atque quasi ad duos fortè Hegesistratos pertinetes. Mihi verò visa est vnica narratio, & ad eundem pertinens. Proinde, quæ quibusdã interpositis paulò pòst scripta inueniuntur, ego huc transferens, hæc omnia verba coniunxi, vt historiam vnam continentia. Mirum si duo, ambo Hegesistrati, dentium corrosione laborauêre ambo, & id Hippocrates nõ aperuit, dicens: Alter, qui etiam Hegesistratus vocabatur, aut tale aliquid. Quod si fortè id ita euenit, nihil læditur doctrina his omnibus, quæ ad dentium corruptionem pertinent simul enarratis, siue eidem homini omnia, siue duobus acciderint. Ac fortasse etiam fuisset satius, hæc cum illis huius ipsius libri quarti verbis coniungere, quæ ad dentium & formationem, & morbos pertinebãt, quia ex illis pendet horũ enarratio. Ita enim dixit Hippocrates, iuxta tertiũ dentem suppurationes plures, quàm iuxta alios omnes, & quæ ex naribus crassæ fluxiones, & à temporibus dolores, ex hoc maximè fiunt. Expeditur hic maximè. Hoc idem euenit Hegesistrato: cui ex suppuratione circa oculum, facta est suppuratio ad extremam radicem dentis, & secundum nares descendit pus crassum. Videbatur verò suppuratio futura ad tertium dentem (ad caninum scilicet, vt solet) abscessu è regione illius primùm facto, deinde auertebatur: colligebatur videlicet pus versus alium, aut secundum incisorium, aut molarem primum. Cur ex doloribus temporum suppurationes magis fiant ad dictum dentem, quàm ad alios, & cur descendat crassum etiam ex naribus in tali abscessu, illo loco dictum est. Constat verò eandem esse rectitudinẽ dentibus cum oculis, & cum temporibus. Meritò ergo huic ex morbo circa oculum abscessus hic factus est: &, excipientibus pus naribus & dentibus, sanatus est oculus à suppuratione. Nihilominus ex dentium dolore, vt fieri solet, repentè intumuerunt maxilla & oculi. Neq; sanè leuiter laborauerunt partes oris ad dentes. Nam, præter dicta, pus descendẽs exæsit frustula carnis, quæ ex gingiua huius lateris abscesserunt: & præterea ex duo dentes extremi, postremi scilicet molares (consentaneum est id factum esse in eodem latere) quà sese mutuo tangunt, corrodebantur, & extremus ac vltimus omnium, habebat supra gingiuam quasi duos nodos: vnum iuxta corrosionẽ, iuxta eam scilicet partem, qua tangebat alium. alterum in aliam partem, in extremitatẽ scilicet, quà finiebantur dentes. Reddit causam qua id euenit ex ipsa ossis figura. Quà (inquit) erant duo (nodi scilicet) hoc est, à facie hac anteriori, qua dentes teguntur labiis, erant denti radices duę latæ, quæ reflexæ in sese coincidebant, similes ex duobus: hoc est, similes illis radicum paribus, de quibus loco citato dixit. Quintus ab anterioribus quatuor radices habet, secundũ binas coniugatas, vt ad vtrumque vicinum dentẽ, omnes quidem reflexas ad internam partem. Nimirum illic dictum est, quosdam dentium molarium habere quatuor radices, secundum paria reflexas ad sese: alterum par à facie anteriori & exteriori, alterũ à posteriori & interiori: quosdam habere tantũ tres in facie anteriori duas, & tertiam in posteriori à medio ortam. Nunc dicit, dentem illum postremum habuisse à parte anteriori, quà est gingiuæ facies, duas radices similes ex duobus, id est, illis radicum paribus, quas esse antea diximus: in alia parte, vnam medietatem rotundam, hoc est, vnicam radicẽ rotundam è medio productam. Quanquam certè hic, cùm esset vltimus molaris, atque vt suspicor superioris maxillæ (his enim est maior rectitudo cum oculis & temporibus) quatuor habere solet. sed, vt diximus, magnam differentiam recipiunt dentium figuræ. Sed quid hæc ad nodos? Certè supra duas illas radices facti sunt duo abscessus duriusculi, quos vocat nodos. Nam, vt dictum illic est, per radices recipiunt dentes abscessus.

Quibus ad oculos abscessus in febribus ardentibus, valdè rubri secundum maxillas, & hæmorragici: sed & quibus ad aures sunt. Fortasse autem & abscessus ad articulos magis. Non sanè satis scio. 70

¶ Qui per febres ardentes rubent valdè maxillis, & sanguinem è naribus fundunt crebrò, & oculorum abscessus patiuntur, vt rubores oculorum, seu ophthalmias: aut aurium, vt dolores in eis pulsantes, certè hi multo sanguine pleni sunt. Tales (inquit) fortasse solent ad articulos facere abscessus, magis quàm alij acutis febribus laborãtes. Sed explicans cur dicit fortasse, addit, nõ sanè satis scio. Nimirum diximus in initio huius operis, hoc opus scriptum esse captando potius experimenta, quàm docendo quæ iam essent confirmata. Vide ergo quam fidem debeas Hippocrati, cùm aliquid affirmat, quia cùm hæc scriberet, nondom fortasse hoc habebat experimentis confirmatissimum, non affirmat, sed aperit tantùm quam habet de re, seu opinionem, seu tantùm suspicionem. Sed dices, videri quod docet aphoris. 74. sect. 4. ei quod modo dicit longè contrarium. Nam, inquit, quibus spes est abscessum fore ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, & crassa, & alba prodiens, qualis in febribus laboriosis quarta die quibusdam fieri incipit. Si verò etiam ex naribus sanguis eruperit, breui admodum soluitur. Tam longè ergo abest, vt sanguis ex naribus fluens, significet abscessus ad articulos, vt etiam alioqui futuros, fieri prohibeat. Certè non sunt contraria hęc duo, sed ad eandem sententiam pertinent. Si enim sanguis copiosè fluẽs liberat ab abscessu ad articulos, certè abscessus ad articulos nati sunt fieri in sanguineis morbis. Sanguineos enim natus est soluere fluxus sanguinis: sanguineũ

ro, præterquam quòd iudicatus est septima (quia scilicet non ex menstruorum suppresione laborare cœpit, vt illa) & erat subsplenicus, ac proinde fortasse fluxu sanguinis ex sinistra nare est iudicatus. Nam cùm coniectauerimus mulierem fluxu sanguinis esse iudicatam, & huic eadem accidisse dicat, consentaneum est hunc quoque ita esse iudicatum, ac proinde illud in sinistra, significare fluxum in sinistram narem incidisse: & illud, subsplenicus continere simul affectionẽ & iudicationis causam, quasi diceret, erat subsplenicus, ac proinde in sinistra inclinauit iudicatio: quia, vt in hoc ipso libro dixerat, quibus splenis eleuatio, iis sanguis ex sinistra nare fluebat. Fortasse etiam illa verba, subsplenicus in sinistra, nihil aliud significent, quàm fuisse subsplenicum, dictumque sit in sinistra per pleonasmum, quia lien ad sinistra pertinet. Cùm huic eadem acciderint, quæ vxori, accidit etiam in oculum dextrum decubitus, vt illi (contigit eis eum oculum habere debilem) verùm non tam citò, sed vigesimaoctaua, & tardiùs (cœperit scilicet vigesimaoctaua, & lentè ad dies alios processerit) reddit Hippocrates causam, qua coniectat, tanto tardiùs huic esse factum, ac non octaua, vt vxori. Forte (inquit) quòd post iudicationem, & quòd multa, hoc est, quia iudicatio præuenit diem octauã, ac proinde eius diei decubitũ substulit, qui delatus in tantum tempus est, quia etsi iudicatus perfectè nõ est (omnino enim habuisset nullum) tamen euacuata sunt multa per iudicationem, ac proinde factus est tardior multò, & minor abscessus.

---

75 *Hymena soror spirituosa, & intentis hypochondriis apparebat per tempus, an verò etiam haberet infantem, non noui. Aluus primùm suppressa, & tunc vomebat, deinde non amplius. Aluus enim multa viscosa & biliosa egerebat. Hypochondrium non impediebat. Vndecima in magnum dextra digitum phlegmone, fluxio, & procedebat superiùs. Cùm autem hoc fieret, melius habebat. Etenim cataphora minor & febris, & aliquando meliùs spirans, quòd suprà vomuerat vomitum prauum. Decimasexta gracilis factus est spiritus, & densus, & febris. Mortua est. Hæc febricitauit ante abscessum, septima post abscessum periit. Erat etiam hæc ex rubro modo.*

¶ Ecce aliam quandam, quæ ex menstruorum suppresione ægrotauit, vt aliæ multæ illa tempestate. Nam nisi fuissent suppressa, non dubitaret Hippocrates an vtero gereret. Sed & ex iis quæ habuit, agnoscitur, erat enim (inquit) etiam hæc ex rubro modo, hoc est, vultu perrobro, qui modus erat tunc temporis in multis. Nam & de quadam alia nuperrimè dicebatur, valdè rubra, & paulò antè, quibus abscessus ad oculos in febribus ardentibus, valdè rubra secundũ maxillas. Habuit etiam intenta hypochondria, quod sanguine multo sorsum regurgitante, eàdem tempestate factum esse in multis, nuper dicebatur. In hac ergo primum omnium, consuetę euacuationis defectus fecit difficilem respirationem, & tentionẽ hypochondriorum: idque non eùm iam febricitaret, sed per tempus, per multos scilicet dies antè, vt videretur vtero gerere, ac fortasse etiam gerebat. Nam quid prohibet simul vtero gerere, & morbo lethali corripi? Certè tam difficile est aliquando discernere, an gerat vtero quæ ægrotat, an solùm teneatur morbo, quem suppresio menstruorum fecerit, vt in hac, quæ multos ante dies habuit ventris tumorem, & respirationem difficilem, & decem ac septem dies posteà febricitauit, confiteatur Hippocrates, se nõ nouisse an vtero gereret. Cùm igitur mulier ea dubitatione, ob dicta accidentia, teneretur, correpta est febre acuta cum cataphora, vt solent quibus multus ad caput sanguis effertur, præcipuè si is est pituitosus, qualis esse huic videbatur ex alui deiectionibus. Nam in primis aluus suppressa est, & tunc sursum repentibus excrementis, vomebat pituitosa, & biliosa arbitror, qa deinde, hoc est, postquàm aluus suppressa esse desiit, & non amplius vomebat, aluus multa deiecit viscosa, & biliosa: quæ, quia viscosa magnam pituitæ mixtionem habere agnoscebantur. Addit, hypochondrium non prohibebat, quod non video quid aliud posit significare, quàm non prohibebat vomere, aut deiicere. Scilicet non erat admodum dolens, etsi intentum. Non tamen hoc admodum placet, rariùs enim solet ea intentio prohibere deiectionem & mictum, quàm vt deberet id Hippocrates admonere. Quare suspicari cogor, vbi legitur οὐκ ἐκώλυε, legendum fuisse οὐκ ἀνέλυε, hoc est, non demittebat, aut soluebatur, quasi diceret, aluus multa viscosa & biliosa egerebat, hypochondrium tamen non demittebat ea, à quibus intendebatur, sed nihilominus tumebat. Ita enim fit in quibus morbus ad malum tendit. Nihil excernitur è partibus præcipuè affectis, & reliquis inutiliter euacuatis vires dissoluuntur. Vndecima die in magnum digitum dextræ incidit phlegmone. Quia raró non tentantur abscessus in morbis pendentibus ex multo sanguine. Manus autem dextra maximè nata est ab hepate recipere, & hoc est maximè natum sanguine redundare. Addit, fluxio, & procedebat superiùs: hoc est, per id etiam tempus erat humorum fluxio per vomitum. Cùm autem id fieret, id est, cùm vomeret, meliùs habebat, remittebatur enim & cataphora, & febris. Et aliquando etiam euenit fieri meliùs spirantem, quòd suprà vomuerat vomitum prauũ. Constat per pleonasmum dici supra. Non enim est vomere infra. Sed causam qua tantoperè subleuabatur vomitibus, cùm esset lethaliter affecta, satiùs sit considerare. Videtur enim perituris illud in primis esse proprium, nullis euacuationibus magnoperè iuuari. Certè quæ vterinis morbis tenentur, aut ex suppresione menstruorum ortis magnoperè solẽt iuuari vomitibus, quia cũ vtero magnoperè consentit ventriculus, & eius pasiones grauisima symptomata afferre solent: anxietates enim & deliquia animi, & capitis grauitatem, & vertiginem, & motus cõuulsiuos, & præfocationem. Quæ eàdem symptomata morbis illis sunt familiaria. Depositis ergo quæ ventriculum premunt, cessat eius consensio, & ea cessante, magna ex parte remittuntur accidentia. Eàdem ratione in hoc eueniebat, vt vomitibus subleuaretur, non sanè quòd ita morbus præcipuus minueretur: alioqui fuisset liberata, sed quòd deonerato ventriculo sympto-

mata minterentur, & illa videretur potiùs habere, quàm haberet meliùs. Nam ita procedente morbo, decimaseptima spiritus factus est exiguus, & creber, & febris aucta, quod quidē inflammationē magnam in spiritalibus instrumentis ortam significabat, aut (si id citra dolorem maximè contigit) ardorem ingentem cum maxima facultatis debilitate. Tandem mortua est. Non sanè eàdem die, sed decimaseptima. Nam, inquit, hæc febricitauit ante abscessum (nam vndecima die febris habuit abscessum) & septima post abscessum periit. Est verò septima ab vndecima, decimaseptima. Nec immeritò id euenit. Quæ enim eodem modo, & ex eadē occasione ægrotātes seruabantur in hac tempestate, iudicabantur decimaseptima. Eisdem autē diebus moriuntur homines, quibus salui fiunt, vt Hippocrates ipse autor est.

---

76 *Ille puer, qui erat mulieris sororis Apemantis, hypochondria magna, & splen spirituosus, deiectio lenta, biliosa, substercorosa. Defessus ex operibus. Vigesima die in pedes, & iudicatio certè lassis in articulos, & non in oculum. Hypochondria autem intenta erant. Atque etiam erat tussicula quædam continua.*

¶ Puer hic maiori aliquo, quàm pro suis viribus, labore defessus cœpit febricitare cum hypochondriorum tumore, præcipuè lienis, ac cum difficili respiratione: ac proinde abscessus factus est huic in pedes (non in oculum, vt aliis de quibus dictum est, qui eodem tempore ægrotārunt) & in pedum articulos, idq; meritò, quia, vt in aphorismo quartæ particulæ dicitur, lassitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potissimùm abscessus fiunt. Hic ergo, quandoquidē in pedum factus est articulos, videtur, iter agendo defatigatus esse. Si enim esset aliter, fortè factus esset ad maxillas, cùm maximè iuxta tempestatis conditionem esset futurus in oculum. Sed pueri & debiles cùm pedites agunt iter, solent ex ea defatigatione inflammationem visceris contrahere. Quæ excrementis ex toto corpore tractis, ea in tumorem elevatur, dextrum, aut sinistrum, aut vtrumq; vt sunt dextra, aut sinistra, aut vtraque parte debiles. Ita accidit huic, cui ambo hypochōdria, lien verò præcipuè intumuit, & erat difficile spirans, & ob compressionem, quam afferebant hypochondria thoraci: & quia talis respiratio lassitudini ipsi est familiaris. Ob redundantiam verò excrementorum multiplicium, quę ibi collecta sunt, fiebat deiectio lenta, biliosa, & stercorosa, ex pituita scilicet & bile cum stercore admixtis. Vigesima die dictam ob causam abscessum habuit in pedum articulos. Atque ita iudicatus est, imperfectè tamen. Nam & post factum abscessum, hypochōdria intenta erāt. Et tussicula etiam quædam sicca, continua, hærentibus adhuc multis excrementis iis in partibus, & resudante parte aliqua in thoracem tenuissima, vt solet in hydropicis. Vnde facilè constat hunc non fuisse bene liberatū, sed obnoxium recidiuis, quod vt insinuet, addit hæc, quæ sequuntur.

---

77 *Quæ relinquuntur post iudicationem recidiuas faciunt, & quæ in ipsis morbis excernuntur; sputum præmaturum, venter, intemperies, & huiusmodi.*

¶ In multis locis scriptam inuenias apud Hippocratem hanc sententiolam: Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidiuas faciunt. Nam vel in hoc ipso opere enarrata iam est libro secundo sectione tertia, & rursum libro sexto occurret. Itaque quòd ad primam partem attinet huius contextus, non est quòd moremur, quòd verò addit, & quæ in ipsis morbis excernuntur, sputum præmaturum, venter, intemperies, & huiusmodi, aliquantò est difficiliùs. Nam si quæ relinquuntur recidiuas faciunt, non facient quæ excernuntur. Contraria enim sunt, excerni & retineri. Iam verò concoctiones omnes securitatem iudicij significare secundo libro dictū est, quo pacto ergo præmaturum sputum significet securitati iudicij contrarium, hoc est recidiuam. Venter non videtur hîc posse significare aliud, quàm deiectiones. Intemperies videntur pertinere magis ad ipsum affectum, quàm ad causam, illud verò quæ relinquuntur, dicitur de causa morbi, & malis succis. Quid ergo est quod dicit Hippocrates? Certè non quæ satis copiosè excernuntur, & vsque ad corporis perpurgationem faciunt recidiuas, sed quæ imperfectè excuntia retinentur, atque sexto libro sectione secunda dicet his verbis: Siquidem ex effusis intus relinquatur, parata est recidiua: hoc est, si aliquid, eorum quæ effundi cœperint, retinetur, vt effusio non perfecta facta sit, paratus est homo ad recidiuam. Hoc idem nunc dicit, & quæ in ipsis morbis excernuntur. Perbellè autem dicit, & quæ in ipsis morbis excernuntur. Nam excerni non in ipso iudicationis tempore, & extrema morbi parte, sed in ipsis morbis, id est, per ipsos totos morbos, dyscrisias, seu difficiles iudicationes indicat, ac proinde recidiuas, vt dicebatur libro secundo sectione prima. Ergo per morbos, intempestiuè fientes excretiones, siue aliundè, siue ex ventre, significant futurum morbum difficilis iudicij, atq; ob id iudicandum difficilè, & habiturū recidiuam. Quod ergo addit, venter, hoc idem potest significare, putà deiectiones imperfectas, aut etiam fortasse ventrem tumentem, quasi dicat ventris tumorem ex morbo relictum, significare intus manere aliquid, quod minetur recidiuam. Ad hūc sensum fert puer ægrotus, cuius causa videtur Hippocrates hæc dixisse. Nam dixerat, post iudicationem hypochondria illi intenta fuisse. Quòd dicit sputum præmaturum & intemperies, simile est ei quod dicitur 6. Epidem. sitis intus relicta. Nimirum cùm morbi, acuti præcipuè, causa perfectè euacuata est, facillimè ac citissimè redit corpus ad temperiem: cùm ergo non redit, quod ex siti, aut crassato sputo cognoscitur, timeri debet, ne aliquid interius relictum sit, quod recidiuā afferat. Sputum ergo præmaturū hoc loco videtur mihi dici, nō quod benè maturatū facilè excreatur, sed saliua crassior facta, ac præcalida intemperie exusta. Quoniā enim sputum, cū coquitur, crassescit, ob accidentis similitudinem, quod vtrumq; calore crassescit, licet vocare præcoctū. Hæc ergo & huiusmodi, hoc est quæcūque intemperiē significant, aut succos, vt sitis amaritudo oris & fastidium, recidiuas prænunciant.

78 *A Pemanto, cui dolores in ſede, in dextro ili, & iuxta vmbilicum paulò infrà, & ex dextro, ante dolorem mingebat cruentum. Deſiit tertia. Et faber in cætera ex eadem rectitudine, & hic mingebat priùs cruentum, deſinente verò, ambo ſubſidentias habebant, & hoc tertia. Fouebatur autem plurimùm Apemantus, alter nõ ſentiebat, niſi in ſiniſtra. Et Nicoſtrato accidit: aliquid in imis dextrarũ partibus, inferiùs quàm quibus in ſiniſtris. Longè verò ante ile. Vſq; ad vmbilicum vtriſq;.*

¶ Aliquando dolores renum, ac viarum vrinæ, tam ſimiles ſunt doloribus inteſtinorum, vt primis diebus omninò diſcerni non poſsint, quòd ſcilicet in vtroque contingat, & vrinam & deiectionem cohiberi, & ægrotum nauſeare, & doloris ſpecies in eodem loco eadem ſit. Non diſcernuntur ergo vſque dum incipiant vrinæ, & deiectiones exire. Tunc enim earum forma indicat, renes an inteſtina laborent, ex renibus enim mictu, ex inteſtinis deiectione reiiciuntur, quæ affectiosem indicent: Cùm ergo dolorem, aut mox inuadentem comitatur, aut antecedit iu ſignitar mutatâ vrinę ſpecies, facilè dignoſcentur, vel in ipſa prima inuaſione. Nam & timebuntur antequam fiant. Velut accidit Apemanto & fabro: quorum, Apemantum, dextri renis & vreteræ ſecundum dextrum ile: fabrum, ſiniſtri, & vreteræ etiam ſiniſtræ, dolore laboraſſe certum aſt. Nam vterq; ante dolorem mingebat cruentum, per debilitatem, arbitror renis, laxatis, quæ in eûm finluntur venis quam anaſtomoſim vocant, aut laxatis meatibu, qui à primo in ſecundum ſinum ſunt, ac ita malè peracta ſecretione. Ea verò vrina cùm incepiſſet ante dolorem, ceſſauit in vtroque die tertia. Non explicat an tertia à doloris initio, an ab ea qua cœpi cruentum mingere. Vtrumque ſanè fieri potuerit. Vtrumuis autem ſactum ſit, rene debilitato per intemperiem, ac ob debilitatem colligente excrementa, quæ obturârint, & ſuppreſsionem ſanguinis fecerunt, hæc ipſa excrementa cruentum mictum tollentia, dolorem auxerint. Verùm etſi ruoris expers vrina reddi deſiit, non tamen proinde omnino exiit pura. Nam ex illis ipſis excremẽtis, quæ obturârunt, deciſa ſunt ſabuloſa quædam, quæ ſubſidebant in tenui vrina, quod nunc vocat ſubſidentias. Ergo dicit, Apemanto dolores in ſede (non quidem arbitror in ipſo podice, ſed iuxta in interfœmineo, per illud enim præterlabitur tortuoſè veſicæ ceruix ad extremum colem) & in ili dextro iuxta vmbilicum, paulò infra illum (qua ſcilicet vretera deſcendit ex rene dextro in veſicam) & ex dextro (rene ſcilicet) ante dolorem mingebat cruentum. Deſiit tertia die (doloris arbitror) & faber in cætera (hoc eſt, in ſiniſtras partes habuit dolorem incumbentem) ex eadem rectitudine, id eſt, ſecundum eandem rectitudinem, producto dolore à rene ſiniſtro, per ile ſiniſtrum ad colem. Et hic etiam mingebat priùs (quàm ſcilicet dolaret) cruentum, deſinente verò (cruento mictu) ambo (Apemantus ſcilicet & faber) habebant in vrina ſubſidentias (arenoſas ſcilicet, aut craſſas, ſedentariasque, quales renales eſſe ſolent) & hoc tertia die euenit vtriq;.

Fouebatur autẽ plurimùm Apemantus, alter non ſentiebat niſi in ſiniſtra: hoc eſt, Apemanto extendebatur dolor ad partes plures, vt multis ſit proximis partibus conſentientibus, aut ſecundariò occupatis, ac proinde fouebatur plurimis partibus, faber verò paucioribus, quia non ſentiebat dolorẽ niſi in ſiniſtra parte. Obiter inſinuat (quod eſt veriſsimum) maximum vſum eſſe fomentorum in huiuſmodi doloribus, anodinorum ſcilicet & laxantium. Nicoſtratus, qui tertius eſt in præſcripta narratione ægrotus, videtur habuiſſe dolorem inteſtinorum, quia non minxit cruentum vt illi, & dolorem habuit, non ſecundum ilis rectitudinem, ſed ad anteriorem partem inclinantem in dextra parte. Quoniam verò, comparans hunc cum fabro, qui in ſiniſtra parte habuit dolorem, dicit, in imis dextrarum partibus, inferiùs quàm quibus (legendum arbitror cui) in ſiniſtris: & mox addit, vſque ad vmbilicum vtriſque, fabro ſcilicet & Nicoſtrato: conſtat fabrum, etſi dictum ſit ſecundum eandem rectitudinem doluiſſe ſiniſtra parte, qua Apemantus dextra, habuiſſe tamẽ dolorem non æquè humilem, ſed ſecundum rectitudinem ilis, ſuperiorem verò: nam attigit vmbilicum, & non attigit interfœmineum: nam ſi hoc attigiſſet, non poſſet dolor Nicoſtrati inferiùs deſcendere. Ergo faber habuit ab vmbilico deſcendentem per ſiniſtrum ile, non vſque ad pubem, Nicoſtratus verò ab vmbilico ante ile vſque ad pubem: qui locus inteſtinorum, potiùs quàm viarum vrinæ eſſe videtur.

79 *Ea anus, quæ iuxta Soſileum, leucophlegmate. Tibiæ duris tumoribus, candidis, mollibus. Et pedes, minus autem. Erat autem & in iis, quæ infra femora. Plurimis autem difficiliùs exibat hoc eſt. Sed & lumbi: & tenuis venter, hypochondria ſubmollia. Spiritus [illegible] autem non valdè. Erat autẽ deficient[illegible] plurimis, cura etiam alia, cùm glauci [illegible] erant oculi. Hic autem oculorum [illegible] quidem paulò erat. Coxa autem & cruris, vterina erant, quæ videbantur, dolores eſſe[illegible]. Appoſitum bene olens ex farina & vnguento. Contigit citò diſcuti, & finiri. Tempus abſceſſus in oculos. Annus.*

¶ Hæc anus ea hydropis ſpecie, quæ ob pituitam toto corpore redundantem, & colorem quem cuti tribuit, leucophlegmatia vocatur, laborauit. Eſt is affectus vt Galenus dicit, in toto corpore aut multis partibus, quod œdema in vna quadam particula. Vocant enim Medici iam pridem œdema, tumorem mollem ſine dolore. Talis verò etiam eſt candidus: quanquã Hippocrati & vetuſtiſsimis œdema, ſine adiecto, non hunc aut illum, ſed tumorem ſimpliciter ſignificabat. Proinde dicit, hæc leucophlegmate laborauit, mox deſcribens affectionem per ſymptomata, addit tibiæ οἰδήμασι, id eſt tumoribus albis, & φυσώδεσι, id eſt mollibus, ſeu laxis, & folliculorum ſimilibus. Sed quo pacto fieri poterant, vt eſſent etiam duri (dicit enim etiam σκληροῖσι) ſi erant φυσώδεα? oportebat verò mollia eſſe, ſi œdemata? Certè quod Hippocrates inſinuat his verbis, eſt quod in leucophlegmaticis ſæpe vi-

demus: in quibus carnes adeò intumescunt, vt distendatur cutis, ac proinde durescere videntur. Tamen si quis comprimat, fouea fit, quasi sub distenta cute non durum quidpiam, sed molle, aut inane sit, vt in inflatis follibus. Hæc omnia significans dicit, duris, albis, & φυσώδεσι. Erant, inquit, hæc etiam in pedibus, sed minùs: erant autem & in iis, quæ infra femora, ad genua scilicet. Exaggerans obiter mali huius periculum, dicit: Plurimis autem est hoc δυσέξοδον, id est, difficilis exitus: hoc est, habet autem in plurimis hic morbus difficilem exi- B tum. Nam vt libro secundo de Morbis dicitur, morbus hic maximè à nullo discedit. Verùm quæ hic addit, parùm videntur congruere cum iis, quæ illic scripta sunt. Dicitur enim ibi, tumet totum corpus tumore albo, & venter crassus ad contactum. Hic verò & lumbi, & ἀσθηνηρὸν, id est, tenuem habens ventrem: additque, hypochondria submollia. Rursum illic, & respirat aceruatim, hic, spirituosa autem non valdè. Malè ergo dicit, hanc leucophlegmate laborasse, quæ eius morbi notas non C habebat omnes. Certè non ea omnia semper inseparabilia à passione sunt, sed cùm ea est maxima. Hæc autē proinde liberari potuit ab hoc morbo, etsi is in plerisque soleat habere difficilem exitum, quia scilicet in eo non multum est ei progressum: sed, etsi tibiæ, pedes, & femora, & lumbi, tumore albo duro, & folliculoso tenerentur, venter erat tenuis, & hypochondria submollis, & non erat valdè spirituosa, quod certè apertè significabat pituitam superiores partes non admodum oc- D cupasse. Sed, quos abscessus habuerit hoc malum, operæpratium est audire. Deficientibus iam tumoribus oculi facti sunt glauci, & eius glaucedinis cutis quædam etiam fuit, quæ per annū durauit, post [illegible] iam tumores. Verùm hic abscessus mitior fuit: neq; enim dolores quospiam, neq; symptomata alia aceruè inferebat: fuit autem alius imminior. Nimirū dolores [illegible] & cruris. Non dicit dextra an sinistra in parte, sed nihil refert: certū tamen est, non fuisse in vtraq; quia dicit coxæ & cruris, a- E lioqui dixisset coxarum & crurum. Qua causa hydropicis fiant oculi glauci, dictum est lib. 2. sect. 5. vbi ita scripsit Hippocrates, ὑδρωπικοῖσι χαροποί, vbi ex quodam loco Galenus, & hoc quem ibi produximus, indicauimus, dici illic χαροποὶ abusiuè γλαυκοὶ, nunc ergo nō est, quòd causam eius euentus dicamus. Veniamus ad coxæ & cruris dolores. Vterina, inquit, erant, qui videbātur esse dolores. Dolores certè erant, alioqui quomodo viderentur? Sed intellige, cùm viderentur esse dolores earum par- F tium per propriam earum passionem, erant tamen ob passionem vteri. Nimirum vt libro 5. de Morbis muliebribus pluries dicitur, distortio vteri in coxam, facere solet dolores maximos, coxæ, inquam, incidit, & crurum, soletq; esse tam immite malum, vt aliquando finiatur in suppurationem & excisionem ad ipsam coxam, & ligamentum, vt etiam in aphor. part. 5. dicitur. Num ergo oportet suspicari, hanc cœpisse fieri hydropicam ex vtero, vt multas solere eodem lib. Hipp. dicit? Fieri quidem ita po- G tuerit, nam corrupta hepatis temperie, nunc à ventriculo, nunc à liene, nunc ab vtero, nunc à renibus & inani parte fit hydrops. Non tamen ex iis, quæ narrantur, necesse est its esse factum. Vndecunque enim hydrops inceperit, potest pituita ab-

scessus in vterum incumbere, occupareq; alterius lateris ligamenta, atq; its eum distorquere, atq; in coxam trahere, vnde dicti dolores mox fiunt. Probat deinde Hippocrates dolores hos fuisse ex vtero, argumento quod Galenus vocare solet à iuuantibus & nocētibus. Nimirū apposito medicamento benè olente, contigit citò discuti, ac sinistri dolores. Talis autem est ratio curandi oris vteri torturam. Ita enim scriptum est lib. 2. qui citatus est de Morbis muliebribus: Quibuscunq; osculum aliò inclinatur, & ad coxam allabitur (contingūt enim & hæc, quæ vterum purgari prohibent, & genituram suscipere, & liberos gignere) hanc odoratis souere oportet, & post fomentum digito reuellere, & à coxa disparare, & posteà tædulis & plombeis fistulis immissis dirigere. Cùm ergo odoratorū admotio tam sit vterinarum passionum propria curatio, vt quibusdam videatur esse vtero seorsum donum, quo vt animal quoddam odorata prosequatur: & hi dolores odorati medicaminis admotione, tam citò soluti sint, constat eos fuisse ex vtero. Odorata verò admouentur, aut in ipsum os immissa ad formam pessi: aut illita, vt acopa, aut vt cerata, aut cataplasmata: aut suffitu & vapore, aut duabus pluribusue etiam formis. Facilè verò fit quouis modo medicamentum odoratum parare. Huic quanquam quidem ex farina & vnguento, seu oleo, admotum est, constat fuisse cataplasma. Quo vnguento paratum sit, non dicit, solet verò laudare passim in eodem libro ad eandem passionem, vnguentum Egyptium. Quod verò sit id, quod Ægyptium vocat, non satis constat: constat tamen esse aliquod bnè olens, cuius eo tempore esset vsus, vt quod Romæ multò pòst vocabatur foliatum aut spicatum. Ac nunc parantur quædam accipientia mus[illegible] un aut galliam. Fortasse erat illud vnguentum Ægyptium ex myro, quod dicunt esse arbustum quoddam odoratum: incognitum verò id est.

Περιομφαλιῆς ᾗ ἐν τῷ ἐξανθήματα ἐξεπάγη οὐ πλέως. ἐσὶ δ᾽ ὡς ἀπὸ τῶν συρμάτων τοιαῦτα. 80

Circumumbilicaris, cui exanthemata contabuerunt non perfectè. Sunt autem & à ramentis talia.

¶ Vbi ego legi circumumbilicaris, legitur Græcè περιομφαλίω, vertitque Cornarius circum circa durus: & vbi ego rameitis, legitur συρμάτων, & vertit ille disquammatis. Estque tota dictio, circum circa durua, cui exanthemata contabuerunt non perfectè, sunt autem & à disquammatis talia. Quæ verba non video quid significent, neque sanè, multùm diuque cogitans, inuenire potui, quod, vel non displiceret omnino. Proinde corruptum esse codicem coniectaui, scribendumque pro περιομφαλίω, περιομφαλίης. & pro συρμάτων ξυσμάτων. arbitror verò Ianum Cornarium etiam legisse ξυσμάτων, ac pro ramentis dixisse disquammata. σύρμα enim res est longè diuersa. Ita ergo restituta lectione, videamus quid possit tota hæc dictio significare. Certè dolorem factum esse circum circa vmbilicum cuidam, cui exanthemata sublata sint non perfectè: eumque dolorem fuisse, qualis esse solet à ramentis.

mentis. Quæ sanè res rationi est valde consentanea. Exanthemata enim perfectè sublata dicuntur, cùm decretoriè, ac commodè, & secundum rationem cessaruot, imperfectè verò, cùm iotempestiuè euanoerunt, quæ res vt in nullo externo tumore, aut etiam partis cuiospiam dolore, tuta est, ita in exanthematis est valde periculosa. Collectis enim intrò excrementis, pręcipnè malignis, qualia esse solent quæ facrunt exanthemata, internæ passiones succedere solent, atq; adeo sæpisimè dysenteria; quæ ab intestinorum magno dolore incipit, & enm etiam comitē habet. Meritò ergo cui exanthemata contabuerunt non perfectè, factus est dolor circum circa vmbilicum, intestinorum scilicet: isq; dolor fuit qualis à ramentis, hoc est, qualis ex dysenteria. Dysenteriam enim indicanr ramenta, quæ exulceratis intestinis decidnntur. Monet ergo nos hæc historia ab imperfectè solutis exanthematis, dysenteriam timere.

---

81 *In Hippologi villa puer, cui quod continebatur in hypochondriis, circa ambo erat & ipsi, durum autem & infernè habens fulgorem aliquē, similem ei qui in muliere fabri ferrarij hydropica, cui tenuia venientia partem aliquam euacuarunt. Erat autem & hoc ipsum ad dextrum planum quid, supra ea quæ circumferentiam habebant, eleuatum. Huic vmbilicus ex semine erat niger, & vlcus profundum fiebat, & vmbilicus non valde cicatricem contrahebat, & pudendum extrema parte nudum factum est, non statim tale existens, neq; congenitum, & adhuc magis fiebat: hic vomebat plerumq;: febris: fastidium: sanus: circa septimam autem à decubitu. Antea enim ægrotabat, & aquam multam bibens, & fortasse aliter, parui pendebat, iactabatur, & aliquantulum conuellebatur, desinēte autem conuulsione latenter mortuus est. Ante hoc autem minxit confertim, & flatus prodierunt cum crepitu, & superna partes nihil euacuata sunt. Statim verò ac ille defecit, & illa sunt euacuata fortiter, & reliqua rubrefacta sunt, vt verberibus totum corpus, præter id vbi maximè tumor erat, ac calidus etiam multum tempus erat.*

¶ Hic puer à suæ generationis principio erat melaocholicus, qood nigrities vmbilici apertè declarabat. Tales enim fiunt in partibus colores, qualib. vtuntur succis. Ea verò nigrities non successit postea, sed ab ipsa generatione facta est, & hac ipsa causa, meritò potiùs in vmbilico, quā alia vlla parte cootracta est. Nam cùm caplator per vmbilicum primordiale alimentum & illud ipsum esset melancholicū, ipsam viam qua recipiebatur, & circa eam consistentes particulas, primùm maximeq; tingebat. Fortasse etiam non est inde recens nato satis expressum ab obstetrice. Sed & morbus quem contraxit, hāc esse illius naturā iodicauit. Nam vitiosæ naturæ, io morbos similes snnt admodum pronæ. Constat verò bunc morbum grauissimum, oatum esse ex multa melancholia, collecta io hypochondria. Durata enim sunt ambo, & iotumoeruot: factique sunt in eis scirrbosi tumorcs, quos à crassis succis fieri necesse est: eos verò principio melaocholicos fuisse, potiùs quàm pituitosos, iodicauerunt vlcera ægrè sanabilia, circa vmbilicum orta, & effusio illa nigrioris sanguinis quæ mortuo est facta, qua totum corpus redditū est rubrefactum, vt vibicibus. Sed quo pacto factus est etiam hydropicus? Factum enim etiam fuisse talem, indicabat ille fulgor qui in distenta ventris cute apparebat, & illa nuditas extremæ partis pudendi. Illa enim ambo hydropicis fieri videmus, vtruoque quidem distenta cute à subiecta pituita & aqua. Nam membranæ omnes distentæ, comparant secundum superficiem lenitatē: (deponunt enim rugas) lenitas verò facit plurimum ad fulgendum, quia ex superficie vna melius totus fulgor repercutitur, & nullę neq; sensiles, oeq; insensiles vmbræ fiunt. Hac ergo causa, tentio cutis fulgorē illum facit in hydropicis: nuditatem verò pudendi, quia distenta cutis ventris, contrahit cutem, qua ea pars tegitur. Cùm ergo hydrops, aquæ sit, aut pituitę aot flatus; pituitosum potiùs quàm melancholicum malum fuisse videtur. Certè redundantia crassioris ac nigrioris sanguinis, occupans hypochondria, ac pręcipuè hepar, obruit calorem naturalem & debilitauit. Eo debilitato hydrops successit. Ita cùm laboraret & febricula quadam, vt hydropici solent, sed nondum decumbens, oeq; sane bono vtens victu, sed (quod ita affecto erat aduersississimū) multam aquam bibens, & alia etiam aduersa faciens, exosta, ac proinde acriori atra bile facta, cœpit acutè ac malignè febricitare, à quo septima die, præter spectātium opinionem, mortuus est, eadem prorsus post mortem habēs, quæ qui moriuotur ex veneno. Nimirum atra bilis adeò ooooonquam excandescit, vt sit quasi venenum intra corpora genitom. Sed enarremus singula verba, atq; si quid historiæ omissum est, adiiciamus. In Hypologi villa puer cui quod cōtinebatur in bypochondriis (tumor scilicet) circa aobo hypochondria, erat & ipsi (vt aiiis fortasse ea tempestate) durum autem & inferne (versus medium scilicet ventrem) habens fulgorem aliquem, similem ei qui in muliere fabri ferrarij hydropica (obiter dicit quid hydropicæ illi euenerit) cui teouia venientia, hoc est, aquosæ deiectiones, partem aliquam euacuarunt, eius scilicet quo venter tumebat. Nimiruin vt aphor. 14. particulæ sextæ dicitur: Ab hydrope detento vbi aqua in venis ad ventrem confluit, solntio fit. Redit ad puerum, dicens, erat autem & hoc ipsum, hoc est, tumor durus, etsi ad ambo hypochondria pertinebat, tamen erat ad dextrum planū quid supra ea quæ circumferentiam habebāt, id est, supra alias partes quæ circum circa tumorē eum erant, eleuatum. Multo itaq; maiorem tumorem contraxit hepar, & magis affectum est quàm lieo. Constat verò quod nunc dicimus planū, pro læui accipieodum esse, læuitatem enim habuisse fulgor declarauit, tumores verò hepaòs rotundi apparere soleot, non plani. Itaq; ouoc dicimus planum vt contrarium aspero nō vt rutundo. Atq; hoc idem significat verbū quo vsus est Hippoc. ὁμαλὸν, id est, ęquale. Nam quod asperū, est inæquale secundū extremitatis partes. Huic ex semine erat vmbilicus niger, hoc est, ab ipsa generatiooe, & vlcus profundum

fiebat, quasi diceret, & ob hanc causam, quia scilicet ea pars prauo vtebatur succo, vlcus profuodũ fiebat in vmbilico, & non facilè cootrahebat cicatricem. Nimirum à corrodentibus succis, qualis maximè est atrabilis, exesa carne, fiunt vlcera caua, & ob eandem causam dysepulotica, id est, ægrè ad cicatricem venientia. Videntur verò hæc verba duo posse significare, aut hoc tempore qoo tumore illo ventris laborabat puer vlcus vmbilici esse ei obortum profundum & contumax, aut non eo tempore solùm, sed solitum eum aliquoties babere id vlcus. Nam illud verbum fiebat, indefinitum tempus significat. Vtrumq; autem rationi erat consonum. Nam duplex est rebelliom vlcerum genus, alterum quod sæpe cicatrice obductum, sępe redit: alterum quod vix cicatrice obducitur. Quod ergo sępe rediret, & ęgrè semper sanesceret, faceret cacochymia eius partis, præsente autem hoc morbo accederet etiam alia difficilis sanationis causa, qoòd vt aphor. 8. sectionis sextæ dicitur, hydropicis fientia in corpore vlcera, non facilè sanantur. Pudendum extrema parte factum est nudum nõ statim tale existens (explicans quid dicat statim addit) neq; congenitum, hoc est, nõ ex ipso statim ortu factum tale, vt vmbilicus niger, sed ex hoc morbo, & ad hũc magis fiebat, id est, & io dies increscebat hoc accidens. Hic vomebat plærumq;, ob debilitatem, arbitror, ventriculi: & febris eum tenebat (febricula scilicet, qualis in hydropicis fieri solet cùm putret iam aqua) & fastidiũ, ob vitiosos succos in ventriculo imbibitos: post hæc occurrit, ὑγιάνθη, id est, sanatus est. Sed non video qui posit sanatus esse, qui septima die à decubitu est mortuus, vt mox dicit. Proinde suspicor, non ὑγιάνθη sed ὑγιέας aut ὑγιεῖς, id est, sanos legendum esse. Sanus autem videtur dici, non quòd oollo morbo omnino teneretur, cùm vomitu, sebricula, & fastidio laboraret, sed quod nõ ita vt cogeretur decumbere. Quasi diceret multo tempore antea vomebat crebrò, & laborabat sebre, & fastidio, nondum tamen decumbens, deinde cœpit acutè ægrotare, & coactus est decumbere, & circa septimam à decubitu iactabatur hoc & illuc in lecto, præ anxietate, & conuellebatur. Eueniebant verò ambo hæc, patiẽtibus corde & cerebro à maligna atræ bilis qualitate. Cordis enim anxietas, cerebri conuulsio est. Reddens interim causam quà dicit à decubito, & aperiens occasiones tam grauiter ægrotandi quæ antecesserunt, dicit: antea enim ægrotabat (antea scilicet qoàm decumberet) neq; sanè bono vtens cibo, sed (quòd hydrope iam tentato erat aduersissimum) multam aquam bibens, & fortasse aliter paruipendebat, id est, & fortasse aliter etiam peccabat, psrui pendẽs morbom. Euenit itaq; hinc, tam graui malo corripi, vt septima die à decubitu moreretur. Sed quomodo, audiamus. Desinente conuulsioue latenter mortuus est, hoc est, cessauit conuulsio, & cùm hac causa meliùs babere fortasse videretur, inopinatò mortuus est. Nimirum sæpe in proximis iam morti, pereũte partiom sensu; & cessante facultatum actione, mitescere videntur symptomata, & hoc ipsum, est ipsum mori. Ante hoe autem, hoc est antequam moreretur, minxit confertim, & flatus prodierunt cum crepitu, tamen supernæ partes (hoc est hypochoodria) nihil euacuatæ suot: quia, arbitror, nihil crassioris succi quo bypochondria tumebant, & qni hydropis cieodæ causa fuerat, euacuabatur, sed aqua & flatus. Hæc verò, manente priori ac deteriori morbi causa, leuare noo poterant, poterant verò debilitare spirituum effusiooe, atq; ita mortem properare, velut profectò in omnib. hydropicis eueoit, quibus aut alia maligna affectio in corpore est, aut iam est partium temperies radicitus euersa, vt euacuatione aquæ siue sponte siue arte facta, primùm quidem videantur iuuati, deinde verò multò debiliores redditi, citiùs moriantur. Statim verò (inquit) ac ille defecit, & partes (hypochoodria ioquam) sunt euacuatæ fortiter, & alię rubre factæ sunt, diffluẽte scilicet iam sanguine illo exusto, vt per inanimes canales. Et totum corpus, vt ex verberibus, maculatum est, præter id vbi maximè tumor erat: quia scilicet inde effluebat. Neq; sanè mox refrigeratus, vt solent cadauera, sed multum tempus post mortem erat calidus. Hoc potredinalis caloris est (non enim naturalis) vbi maligoa putrescẽtia succorum suberat. Atq; vt & vibicibus per totum corpus à morte maculari, & atrociter, cum anxietate, (inquam) & iactatione, ac conuulsionibus, mori, in signis moriẽtium ex veneno est, vt Galenus vltimo de locis affectis dicit. Verùm ibidem etiam dicit, sæpe in taotam malitiã venire succos, vt sint quasi venena in nobis spoote genita.

Illi autem qui in Abderis, effluxit deorsum. 82

¶ In tam concisa oratione, non possomos planè dicere, quid cõtineatur. Fortasse autem & hic erat bydropicus, meliusque cum eo factum est, quàm cum proximo ægroto, quòd aqua infernè per sedem ex aluo effluxerit, hunc eoim esse solere bonũ hydropis exitum, ab Hippocrate ipso dicitor in aphorismo, sextæ sectionis, 14.

Cuidam autem in anteriori parte intumescebat sine febre, tumor autem ad contactum similis erat suppurato. 83

¶ Hic quoq; fiebat hydropicus: oam in anteriori ventris parte tumorem cootrahebat pitoitosom & serosum, ac proiode fiebat sioe febre, quia scilicet ex frigidis nõdum putrefactis, & ob hanc eandem causam tumor erat mollis, & taogeoti videbatur aliquid sub digitis exundare, vt in suppuratis.

Anhelosa famula, tunc cùm vasa sanguinem funderent, in menstruis autem fiebat, anhelationes illa cessabant. Febris fiebat. Mamma sinistra supernè suppurata est, & à principio etiam auris. 84

¶ Anhelosæ famulæ, cùm vasa sanguinem funderent (fiebat autem id per menstruas vocatas euacuationes) anhelationes illæ cessabant. Addit, febris fiebat. Noo dicit quo tempore fiebat. Num ergo hoc etiam fiebat, cùm vasa sanguinem funderent? At non videtur coosentaneum ea euacuatione fieri febrem, qua anhelationes cessarent. Proinde censeo deesse huic dictioni verba hæc, cùm autẽ non funderent, vt tota dictio sit hæc: Anhelosæ famulæ, cùm vasa sanguinem funderent, anhelationes

tiones cessabant, cùm autem non funderent, febris fiebat. Mamma sinistra supernè suppurata est, & à principio etiam auris. Cùm scilicet aliquando non fluerent facta est febris vt solebat, & mamma sinistra supernè est suppurata, à principio autem, id est, prius, antè etiam quàm mamma inflammationem contraheret, ex aure etiam erumpebat pus, quòd anhelationes menstruis fluentibus soluerentur, causa est, communio illa vocalium cum genitalibus, quam libro secundo tam insignem esse dixit: quòd cessantibus, mamma vsq; ad suppurationem inflammaretur, communio mammarū cum vtero per venas secundum rectos abdominis musculos productas. Auris suppuratio excrementosum significat cerebrum, quibus verò tale est, facilè, cessantibus aliis euacuationib⁹, repletur, & eius repletio facilè finitur in anhelationes. Facilè enim decumbunt capitis excremēta in pulmonem. Non ergo ratione caret (quod ego etiam ipse obseruaui) quibus pus ex aure fluit, anhelosos fieri. Siue cerebro primario laborante, & sua excrementa refundente in pulmonem, siue eo etiam aliunda recipiente.

85 *Olympidiori famulæ sanguis ex dextra nare. Et iudicata est ad vigesimam, qualia & febricitantibus, & deiectiones quales etiam æstate popular iter facta sunt, & qualia Hipponacti.*

¶ Speciem iudicationis, & quæ ad eam spectant narrat Hippocrates potiùs quàm morbi ipsius speciem, aut figuram. Iudicatam esse dicit fluxu sanguinis ex dextra nare, circa vigesimā diem. Quod dicit εἰς εἰκάδα, id est, quasi ad vigesimam, seu ad vigesimam, ac non potiùs simpliciter εἰκάδι, vt solet, dubitantis arbitror est, ac non tenentis exactè, an ipsa vigesima. Itaq; fluxit ei sanguis, aut ipsa vigesima, aut ad vigesimam. Addit qualia in febricitantibus, id est, qualia in febricitantibus acutè fieri consueuerunt, ac fortasse etiam ea tempestate fiebant. Nimirum biliosę febres, quales plerumq; sunt, quę acutæ ob hepatis intemperiem fieri solent. Cum hepate verò magnam rectitudinem habet dextra naris, & acutis febrib⁹, sanguinis è naribus, accommodatissima euacuatio est. Iam verò dies vigesima intra fines acutorum, etsi non exactè, est decretoria. Deiectiones atiam dicit fuisse, quales ęstate populariter factæ sunt. Biliosæ arbitror, tales enim fuerint, si æstatis conditionem secutæ sunt. Adiunxit verò, memoriæ gratia, alium cui hæc similiter euenerunt, dicens, & qualia Hipponacti.

86 *Et Hyle famula Aristidi, octaua in pharmacorum purgatione deorsum, signa qualia facilè ferunt, & si non præter rationem debilitant, & neq; spumosa, neq; sub cruenta, sed qualia oua sunt, qualia Heraclide. Purgata est multùm & ferebat facilè.*

¶ Hyle famula Aristidi purgata est die octaua, q̄ dies in multis est ad purgationem idonea, quibus scilicet septima est iudicatoria. Semper anim Hippocrates elabi sinebat diem decretorium, atq; si is non iudicabat morbos, mox ipse purgabat. Nam & libello de Medicamentis expurgantibus ita scriptum ab eo est: Quicumq; à febribus fortibus corripiuntur, his madicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris: sin minus, saltem non intra quatuordecim dies. Hæc illo loco. Constat verò quòd quibusdā morbis est dies quatuordecimus, hoc aliis esse septimum. Proinde vt in illis non ante quindecimum, ita in his non expurgauerit Hippocrates ante octauum. Atq; suspicor sanè attétè admodum, & vt hoc insinuaret, narrasse, octauo die expurgationem esse factam. Tam longè absunt ab Hippocratis sententia medici vulgares, qui omnes ferè ęgrotos die sexta expurgāt, timentes, vt ipsi dicunt, ne nō possint impurgati diei septimi violentiam sustinere. Euenit tamen aliter, aut vt motu pharmaci debilitati, naturalem diei motum non possint sustinere, aut vt indicatio imminens, impediatur. Bena cessit huius purgatio: quia euacuata sunt qualia oportebat, & cum bona tolerantia: hæc autem cùm adsunt non potest nō accedere conferentia, vt in aphorismo dicitur. Sed quibus verbis hæc dicat, est operepræcium cōsiderare. Signa (inquit) qualia facilè ferunt: hoc ast, deiectiones tales erant, & talia signa præ se ferebant, qualia solent eæ, quas ægri facilè ferunt. Definiens tales euacuationes addit, & si non prǽter rationem debilitant, id est, quæ debilitant quidem, sed non prǽter rationem, hoc est non magis quàm pro euacuationis multitudine. Nimirum bonæ tolerantiæ euacuationes esse dicuntur quę non debilitant, nō tamen ita est intelligendum, quasi nihil debilitent (nullæ enim, etsi sint quàm maximè naturales, nō debilitaut aliquid) sed quasi non prǽter rationem, id est, non plus quàm pro euacuationis multitudine. Esse talia qualia euacuari oportuit, significat describēs deiectionum speciem, Neq; (inquit) spumosa, neq; subcruenta, sed qualia oua sunt. Nimirū euacuantur qualia oportet, cùm euacuantur ipsi succi qui morbos faciunt, huiusmodi sunt in biliosis febribus deiectiones biliosæ. Est verò vna quidē bilis species, quæ refert vitellos ouorum. Quæ autem spumosæ aut cruentæ sunt, colliquationem, aut exulcerationem, aut affectionem huiusmodi significant. Erant itaq; qualia oportebat euacuari. Qualia (inquit) Heraclida (subaudi vxori) quę purgata est multùm, & ferebat facilè. Nimirum non tanti momenti est, quantum excernat quis, quāti, vt ferat. Quia deiectiones non multitudine sunt extimandę (sed neque magnitudine) sed si talia aeuacuentur, qualia euacuari oportet, & æger facilè tolerat.

87 *Quæ in Bulagora villa depurgata est, cœpit febricitare ex splene. Habentibus autem & dextrum, non quidem sublime, sed intentum, hi & perrubri fiunt aliquantò magis, perrubra existens, aluum in principiis perturbatam, expectabam abscessum in oculum. Huic septima die salsa ex oculis & mordax lachryma venit, & secundum nasum, & secundum fauces, & aurem sinistram. Quindecima sudauit, cum rigore non iudicabatur, ante rigorem valde chlora facta est, & faciei angustia, & afflictio. Auris secundum rectitudinē splenis & lateris dolebat.*

¶ Non satis possis intelligere, an hęc mulier quę

purgata est, cœperit febricitare ex spleue, atqoe vt causam procatarcticam ęgrotandi narrans dixerit, quæ depurgata est, cœpit febricitare, an non, sed hæc quidem pet hunc morbom purgata sit, & memoriæ gratia, insinuans scilicet quam mulierem dicat, aut etiam fortasse declarans quid ipse circa ęgrotam egerit, dicat, quæ in Bulagotę villa depor gatā est. Nihil eoim horū rationi dissonō sit. Nam sæpe expurgationes quæ excremēta commouent, oon satis euacuantes, tumores in hypochondriis pariunt. Iam verò hanc, morbo per quem tanta mali succi redondanria erat, quantam tam multi dolores, tam multæ tentatæ euacuationes, còlor chlorus, & rigot, & salsa ac mordax excretio, significabant, labotantem, haud dubium est purgarione indiguisse per ventrē, cùm præcipuè laboranti spleni ea euacuatio sit accōmodatissima. Vtcumq; ergo hoc haboerit explicemus quo muliet morbo, siue purgatione læsa, siuè alitet, ægrotare incipiēs, laborauerit. Febricitare cœpit ex splene. Non solùm dicit febricitare cœpisse cum splenis aliquo affectu, quasi duplici affecto forte laborauit, sed ex splene, significans causam febris fuisse lienis affectionem. Constat ergo suisse phlegmonosom affectum. Quod etiā reliqua quæ habuit significarunt. Nam fuit perrubra secundum faciem, & superuenerunt, lachryma ex oculis salsa & mordax, & secundum nasum sinistrum & fauces fluxio eiusmodi, & dolor auris finistræ, quæ omnia calidorum succorum redundāoam secundum rectitudinem lienis, quasi inde regurgitātiom, indicabant. Quod vt interpretaretur, scripsit iu fine historiæ, auris secundum tectitudinem splenis & lateris, dolebat. Fuit etiam multitudinis signum, non minus quàm ante dicta omnia, habere aluum in principiis perturbatam. Euacuaooues enim omnes mox apparentes, debilitatis, aut moltitodinis, aut malignæ qualitatis sunt. Sed cur expectabat abscessum io oculum? Certè quia horum plurima ad oculos solent abscessus facere. Nam libro 6. sect. 2. ita occurrit scriptum: E directo & laterum & hypochon driorum intentiooes, & splenis eleuationes, & è naribus eruptiones, & aures è directo. Horum plurima etiam ad oculos. Non est omuino deceptus expectarione. Nam etsi fortasse ophthàlmiam sinistri oculi expectabat, contigit tamen iam quidam in oculos decubitus. Nam septiiua die salsa ex oculis & mordax lachryma venit. Quindecima die colore chloro respersa est, qui color lienosis est congruens. Facta est ei faciei angustia, & afflictio, quibus oominibus significatur quędam repentina extenuatio, quæ iis qui linquuutut animo, aut moribundis, solet fieri ob defectum innati calidi, aut etiam qoibus rigor imminet ob eiosdem innati calidi sugam, vt certè euenit huic, cui mox accidit rigor & rigore sudor. Quæ iudicatio quanquam solet febres acutas tollete, haoc tamē non iudicabat, hoc est, nō tollebat febrem. Coostat verò hoc suisse signum difficilis iudicationis. Nam ita scriptum est aphoris. 56. sect. 4. sebricitanti sudor oboriens, sebre non remittente, malum, moram eoim trahit morbus, & moltam humiditatem significat. Sed & ob die quindecimæ naturam, qua id contigit, erat hoc discritum. Nam aphorismo 36. eiusdem sectionis, ita habetur: Sudores sebricitanti si inceperint boni sunt, tertia die, & quiuta, & septima, & uona & vndecima, & decimaqoarta, & decimaseptima, & vigesima prima, & vigesima septima, & trigesima prima, & trigesima quarta. Hi enim sodores morbos iudicant, qui verò non sic fiunt, dolorem significant, & longitudinem morbi, & recidiuas. Constat ergo consentaneum esse, productum esse multo plus morbum, neq; solutum postea sine recidiois & abscessibus, nisi verò postea quàm Hippocrates illam vidit, etiam mortua est. Si enim ex hac die quindecima debilis supererat facultas, mors erat expectanda, sin autem non debilis, difficile iudicium post morbi longitudinem.

Pueris alui turbatæ, & tusses siccæ, in humerum aliquando suppuratio fiebat in tussibus, posterioribus. 88

¶ Familiares morbos esse poeris tutbationes alui, & tusses, constat ex iis quæ de morbis ętatum, sectione tertia aphorismoruio, scripta ab Hippocrate sunt. Siccæ verò tusses dicuntur, cùm nihil excreatur, quod ob maximam causæ cruditatem, aut tenuitatem euenit, aut quòd ex sola intemperie pendeant. In his citra materiam fieri, non est consentaneum. Nam aloi turbatæ, & abscessus qui eas finiebant, succorum abundātiam declararunt. Neq; verò extremè tenuis materia est, quia talis nō est nata in pus mutari. Superest ergo fuisse morbū valde crudum, talibus verò euenit fieri longis, & difficilis iudicationis. Meritò ergo abscessu solutæ sunt multæ tusses, & is quidem fuit, non ad testes, vt solere sectione prima libri secuudi dixit, aut ad partem aliam homilem, sed ad humerum. Dicitur enim ibidem ab Hippocrate: Tussiculosi abscessus qui supra ventrem sunt, non similiter perfectè liberant. Addit verò, in posterioribus · quod Ianus Cornarius de diebus intelligi vult, vertit enim posteribus diebus. Mihi verò videtur referre tusses, vt sensus sit, in tussibus posterioribus, id est, quæ in vltimis iam ægrotis, ac in fine tempeststis acciderunt. Cùm enim dixisset aliquando suppuratio fiebat, significans non in omnibus, sed in quibusdam tussibus fieri: explicans deinde in quibus, addit io posterioribus, hoc est in fine tempestatis illius, magis quàm antea. Non caret autē hoc ratione, nam ad fines tempestatum solent moueri succi crassiores, tenuibus antea consumptis, & insalubres temporum causæ solent debilitari: atque, ob hoc, euadont: ob illud nō sine abscessibus: qui etiam morbi exitus cum puerili ætate quadrabat. Tali enim familiares sunt abscessus in suppurationem abeuntes, ob succorum crassitiem, & fortem facultatem. Meritò ergo & hi morbi, & hi abscessus facti sunt pueris, magis quàm adultis, & posterioribus ęgrotis, quàm prioribus.

Fullo collum, caput, septima manus stupida, nona crus stupidum, tussis cessauit. 89

¶ Fieri est hæc historia enarrata libri secundi sectione ptima, vbi Hippocrates dixit, abscessus ait per venas, aut per ossa, aut per tonos. Sed quæ illic obiter atrigimus, nunc apertiòs explicemos. Fullo hic caput & collum habuit malè affectum & dolens: vnde destillante succo, verisimile est tussim excitatam. Num & cum abscedente de capite & collo

collo humore,in alterum ceruicis latus,qua ex ſpinali medulla procedunt nerui mouentes manum (ferè verò id fit à quarta vertebra ceruicis vſq; ad primam dorſi)reſoluta manus eſt(nam ſtupor eſt initium reſolutionis)& poſtridie, reliquiis eiuſdē materiæ deorſum repentibus in poſtremas lumborum vertebras(ſecundum idem arbitror latus, ita enim fit)crus reſolutum eſt. Facto abſceſſu per neruos & ſecundum ſpinalem medullam(vt illic dicebatur) tuſsis ceſſauit.

---

90 *Cui bucca diſtracta fuit quinto menſe in ventre, diſtracta erat ad ſiniſtram partem.*

¶ Nihil aliud hîc dicitur, quàm mulieri cuidam vtero gerenti, menſe quinto prægnationis, diſtractam fuiſſe buccam ad ſiniſtram partem. Sanè & ſi ad ſiniſtram partem diſtracta eſſet, nondum inde conſtare poterat, eſſètne pars ſiniſtra affecta, an dextra. Si enim cōuulſione tortura fiebat, ſiniſtra: ſin autem reſolutione, dextra pars erat affecta. Id verò ex aliis ſignis, præcipuè autem ex prægreſsis, fluxione & dolore, licebat agnoſcere. Euenire id gerenti vtero admodum fuit rationi cōſonum. Quia quæ vtero gerunt, multa excrementa congerunt, ob defectum menſtruæ euacuationis. Qui enim ſanguis fœtum nutrit, eſt bonus, ac pro eo detinetur intra corpus malus, alioqui ſingulis menſibus effluxurus, ac proinde quāto in prægnatione plus eſt progreſſum, tanto cacochymia eſt maior, quia tanto pluries defecit euacuatio conſueta. Meritò ergo etiam menſe iam quinto hoc euenit, potiùs quàm prioribus. Neq; mirum nō perſeueraſſe mulierem diutiùs ſine morbo, vt poſterioribus menſibus primùm fieret. Nam quater iam defeciſſe illam adeo neceſſariam euacuationem, admodum graue malum eſt, & vt Hippocrat. 1. de morbis muliebribus dicit, Quibus menſtrua defecerunt vſque ad quartos menſes, curari poſſunt, quintis verò iam difficillimè curantur, & ſextis ſunt incurabiles.

---

91 *In Cranone Lycino grammatico, ex febre biliosa in ſplene, capitis grauitas, ſtridebat ſecundum ſplenem. In vtriſq; labiis vlcuſcula interiùs rotunda parua. Deinde etiam exiguum aliquid ſanguinis ex nare, quæ è directo, fluxit.*

¶ Fortaſſe febrem bilioſam vocat, vt ſolet putridam, non exactè iudicans ſucci ſpeciem, fortaſſe etiam erat ex bile. Vtcunq; hoc habeat(nihil enim prohibet bile putreſcente intra venas febrem excitari, vtcumque lien melancholiam congeſsiſſet) cōſentaneum fuit, cui eſſet capitis grauitas in ſplene, ex febre, fluxum ſanguinis ex nare ſiniſtra ſuccedere. Nam cùm lien abundaret ſanguine melancholico, febris ſuperuenientis calor hunc in caput extulit: is itaq; elatus capitis grauitatem fecit, elatus verò iam in caput ex liene, qua meliùs quàm per ſiniſtram narem erumperet? Laborabant itaq; iam lien & caput multitudine mali ſucci. Affectionem lienis præter alia ſignificabat rugitus ſecondum lienem(nam quia id viſcus flatuoſum eſt valde, mox eo loco ſita inteſtina ſtrident) capitis verò, vlcuſcula cacoethe in vtriſq; labiis, interiùs orta. Nam quia caput excipiebat à liene multum & malum ſuccum, multitudo faciebat grauantem dolorem, malignitas vlcera cacoethe. Nam cacoethe eſſe indicabat forma eorum, quæ cùm magna non eſſent, erant tamē rotunda & profunda. Quæ duo in vlceribus maximè vituperantur. Porrò labia ſępe ob hypochondriorum affectus patiuntur, quia aſcendentia ſurſum eorum excrementa, tanquam in via intercipiunt.

---

92 *Famula quam nuper emptam vidi, cui durities in dextris erat magna, non valde doloroſa, & venter magnus & circum tentus non ſimilis aquoſo, & in aliis craſſa, & non admodum difficulter ſpirans, decolor autem. Muliebria ſeptem annis non prodierant, facta eſt dyſenterica non cum teneſmo. Et ſub hac dolens erat quod in dextro, & febres lentæ, & non vltra ſeptem dies, & aluus turbata eſt, electro ſimilis, ſubuiſcoſus, multus, in dies aliquot, ſanata eſt. Et muliebria poſt hac facta ſunt, & ſecundum ventrem craſſa, & corpus boni coloris, & craſſum erat ipſi.*

¶ Ætatis ſatis prouectæ erat ſerua hæc. Nam quoniam dicit ſeptem annis muliebria non prodiiſſe, conſtat prodiiſſe antea aliquoties, ac deinde ſeptem annis defuiſſe. Defuerāt ergo huic ſeptem iam annis, cùm recens empta. Dyſenteria primùm & febricula correpta eſt, cui ſucceſsit mox diarrhœa pituitoſa, per quam ita ſanata eſt, vt ei rurſum menſes fluxerint: & bonus habitus corporis, bonusque color ei reſtitutus eſt. Verùm totus hic morbus qui ſuperuenit, iudicatio fuit diuturnarū affectionum, quas ex menſtruorum defectu contraxerat, vt ſanè ſæpe euenit. Contraxerat enim hæc ſcirrhum magnum in hepate (nam duritiem in dextra parte magnam, non valde doloroſam) & tumorem in ventre, & tenſionem. Erat verò ei venter non qualis aquoſos. Nimirum non ſentiebatur ſubeſſe aqua, vt in aſcite, ſed erat ſolidus, vt refertus craſsis & pituitoſis ſuccis, atque adeo & per totum corpus erat huiuſmodi, velut leucophlegmatica. Nam & in aliis partibus erat craſſa & decolor, albida ſcilicet. Neq; verò præter rationem euenit, vt retentione ſanguinis ſcirrhoſus affectus, & pituitoſorum redundantia fieret. Hærent enim circa hypochondria craſſæ ſanguinis partes, & ſuffocatur calor, & ita frigidæ paſsiones oriuntur. Minor verò refrigeratio hepatis facit leucophlegmatiam, quàm aſcitem, aut tympanitem. Itaq; elanguit in hac, non tamē adeò vt non potuerit iudicari. Ergo agitare incipiente natura excrementa, quæ in ventre inculcata erāt, primum commoueri cœperunt tenuia acria ſi quæ erant, & tenue etiam aliquid ſalſumque pituitæ. Quo factum eſt, vt dyſenteria tentaretur aluus, & tumor hepatis dolere cœperit, irritato à calidis viſcere, & ſcirrho phlegmonoſum quid contrahente. Et febres lentæ, hoc eſt, exiguæ & ſubmiſſæ, quales ex ſuccis ſubiecto frigidis, putreſcentibus tñ, fieri ſolēt. Verū nō durauit hęc dyſenteria multū, ac proinde non eſt fact⁹, vt ſolet, ex ea teneſm⁹. Nō.n. durauit vltra ſeptē dies, & ſucceſſit mox diarrhœa. Aluus.n. turbata eſt, & factus eſt ſeceſſus copioſus electro ſimilis, ſubuiſcoſ⁹, mult⁹,

qui dorauit in dies aliquot. Erat igitur secessus lentus, crassus, albus, particeps cuiusdam exigui palloris. Tale enim est electrum, seu succinum. Constat verò talem secessum esse ex pituita crassa, quæ colorem illum comparauerit, aut putrescentia, aut modicæ bilis admistione. Nimirum & si naturalis calor debilior erat mediocri, tamen aderat calor præter naturam, si quidem aderat putrescentia & febris. Quoniam ergo copiosè euacuata sunt, qualia euacuari oportuit, sanata est, & sublatis obstructionibus, ac per detractionem succi obruentis roborato naturali calore, muliebria denuò facta sũt, & mansit secundum ventrem crassa, & corpus boni coloris & crassum erat ipsi. Nam hæc non fuerat extenuata per morbum, sed crassa, nutriebaturq; multa pituita. Pituita verò roborato calore, facilè emendatur, abitq; in sanguinem, atq; ita quæ crassa & decolorata sunt, possunt crassa manentia, colorem & habitum in meliorem mutare. In Græcis codicib⁹ occurrit scriptum χρῶμα εὔχρουν, id est, color boni coloris, cõstat verò legendum esse σῶμα εὔχρουν id est, corpus boni coloris. Nam præterquã quòd illa est dura locutio, addit Hippocrat. καὶ πάχυ, id est & crassum, constat verò crassum non posse dici de colore, sed de corpore.

93 *Ea quæ Minois, quæ ex sectione prementibus sphacelum contraxit, insidente in pulmonem, breui significationem præbuit, quotquot superærat, & aliud quid interiùs.*

¶ Per insinuationem dicit hãc Minois, seu vxorem, seu filiam, seu ancillam, mortuam esse breui, & causam qua mortua est, aperit. Ea fuit, quòd cum ei pars aliqua externa secaretur (quid priùs perpessa secaretur, non dicit) & chyrurgi plusquàm oporteret partem secandam premerent, tractarẽt, & affligerent, contigit vt ex sectione sphacelum contraheret. Deinde verò insidente in pulmonem prauo succo, qui in corpore redundabat (nõ enim euenire solent hęc nisi cacochymis) tabuit, & mortua est breui, neq; id admodum latuit. Nam post sphacelum, breui significationem præbuit malum, quotquot diebus superærat (his verbis indicat superfuisse paucos dies) aliud aliquid interius esse, præter id scilicet malum quod in externa parte conspiciendum se exhibebat. Hic admonentur imprimis chyrurgi, ne partem quampiam vlceratam, circa quam aliquid moliuntur, plusquam necesse sit, premant, aut attrectent: sed quoad fieri possit, leuiter, ac suspensa manu quiduis agant. nam mortificationis, quam sphacelum (quasi dicas syderationem) Græci vocant, periculum in nimia attrectatione esse, quotidie nos admonent carnes quæ ad cibos parantur, qua parte eas manu quis tenuerit, faciliùs citiùsq; quàm aliis putrescentes. Porrò hic obserues licet, ab externarum partium affectionibus non aliter homines mori, quàm ad aliquam internarum eis transfusis, velut hic ad pulmonem. Iam verò ex pulmonis malis arescere corpora, res est notissima, idq; tanto citiùs fore, quãto deterior succus in eum incubuerit, est consentaneum: neq; minùs, tanto citiùs significationem sui morbum quemcunq; præstiturum, quanto citiùs fit peruersurus ad summum: crescunt enim cum passione quæcunq; pathognomonica vocata symptomata.

Quoniam ergo in hac malignus succus pulmonẽ obsedit, breui fecit tabescere, & breui sui significationem malum præbuit.

Quæ induntur in nares si febricitauerint, si solutus sit dolor, crassa per nasum effluunt, sin autem neq; dolor, neq; febris, tenuia & fortasse feruida, velut tenue Hegesippo, cùm ad noctem quid indidisset, crassum autem erat ei qui in Corintho, simili eunucho qui Celeuris. 94

¶ Redondantiæ excrementorũ in cerebro nulla euacuatio proprior, neque magis accommodata est, quàm per nares. Cietur verò ea, cùm sponte non succedit satis. Cietur inditis in nares medicamentis aliquibus acribus, aut solùm aperiẽtibus, & extergentibus: vel forma liquida vel solida: quæ vocatur errhina. Non est autem ea moliẽda in principio, sed cùm cocti iam sunt succi, velut in aliis omnibus morbis, siue totius corporis, siue partis cuiuspiam, pendentibus ex succis concoctilibus. Ita & in grauedine capitis expectanda concoctio est materiæ propriæ. Nam si ante hanc sternutamenta moueas, aut acria medicamẽta naribus haurias, euacuatione parum iuuabis, quia passio cruda nõ cedit, & irritatione, capitis grauitatem augebis. Signum autem concoctionis in hoc, vt in aliis etiam, est crassities eius quod educitur, crassities inquam quæ sine lentore. Porrò in coryza, vt & in inflammatione, febres & dolores accidunt magis cùm coquitur materia, quàm coctione iam perfecta. Quoniam autem non omnes coryza laborantes corripiuntur febre, sed nonnulli sine ea transigunt, con stat in eis qui febricitauerint, maiorem excrementorum crassitiem debere expectari. Febris enim siccat, cogit, & crassiora reddit, quin & coquit excrementa, cùm horum concoctio non sit perfecta qualis alimẽtorum, sed imperfecta, & vstionis aut putrescentiæ cuiusdam particeps, qualis puris, aut eius quod in vrinis, febribus putridis laborãtium, subsidet. Ergo, dicit, quæ induntur in nares, id est, cùm induntur aliqua medicamẽta in nares (idem autem euenit si non indantur, sed sponte effluant excrementa, dicit verò hoc innuens obiter rationẽ purgandi per nares) si febricitauerint, si solutus fit dolor, crassa per nasum effluunt, quia febrem & dolorem antecessisse, & solutum iam esse dolorem, significat antecessisse concoctionem, & perfectam iam esse: sin autem neq; dolor neq; febris (soluta scilicet fiat, sed adhuc maneant) tenuia, & fortasse feruida effluẽt, huiusmodi enim sunt, quæ coquuntur, cocta autem non sunt: calore enim feruent, crassitiem verò nondum compararunt. Velut ergo ex inflammatione adhuc dolente multùm, & ardẽte, nemo exprimet nisi tenue & feroidum, ita neq; in coryza ex naribus, cùm adhuc febris & dolor vrgent. Velut (inquit) tenue effluxit Hegesippo, cùm ad noctem quid indidisset, quod scilicet nondum concoxisset morbum, crassum autem alteri, Celeuris, seo filio seu seruo, eunucho simili qui erat in Coryntho. Hæc omnia dicit memoriæ gratia, proposuitq; duo exempla, alterum tenuis, alterum crassæ emunctionis.

Maturi in morbis abscessus si iudicant signũ. 95 *Si se-*

Si febriculosa existentia non febricitant, & difficilis tolerantia existentia, facilè ferunt, vt quæ Charioni in sede.

¶ Maturos abscessus arbitror illum dicere, eos qui suppurantur, quia suppuratio vt 4. libro meteororum Aristoteles dixit, maturitas quædam est. Tales verò abscessus sunt febriculosi, id est, nati febres facere. Sunt præterea difficilis tolerantiæ, & dolorosi, quia cùm pus conficitur, dolores & febres fiunt. Velut ergo in omni iudicatione nullum præstantius signum est, quam conferentia, & tolerantia, ita & in omni abscessu. Conferentia verò est, ne affectiones morbosas augeat, aut si fieri potest, etiā tollat. tolerantia facilis, ne facultates plusquam pro ratione debilitentur, & ne symptomata admodum vexent. Ergo maturi abscessus si iudicant, id est, tuto ac perfectè à prioribus morbis liberent, ex hoc signo agnosces. Si febriculosi alioqui existētes (sunt verò tales omnes suppurationes exiguæ) non faciant febres, & existentes difficilis tolerantiæ non difficilè ferantur. Vt quæ Charioni in sede, cui forte suppuratio aliqua magna circa sedem facta est ex alio morbo, citra nouam febrem, & citra magnos dolores, sed facilè, & ægro se sentiente leuari, & à febre & ab omni alio morbo. Verùm notādum hîc est, etsi omni febre carere & labore, perfectè iudicantis abscessus signum sit, non tamen eum qui perfectè iudicaturus sit, abscessum, necessariò sine febre fieri. Nam nihil prohibet ob suppurationem ipsam in magno abscessu excitari febrem, & nihilominus priorem febrem per eum abscessum solui. Verùm tunc quoq; ea febris erit, aut diaria solùm, qualis solet esse ex bubonibus, aut si putridæ aliquid habens, tamen simplex omnino, & breuis. Multò verò melioris abscessus, & perfectiùs iudicantis sit, nullam omnino afferre, quia perfectæ expurgationis internarum partium argumentū est, suppurationē non exiguam, nullam posse febrem excitare. Nam quanto corpora sunt puriora, tantò minùs ab externis causis febricitant.

---

96 *Leambio verò, cùm intestinum vlcerosum esse videretur, in dysenteria pharmaco curato, humerus & sedes exulcerata sunt in sinistra, citra febrem.*

¶ Aliud exemplum est hoc abscessuum sine febre, cùm essent febriculosi, ac proinde rectè iudicantium. Nimirū huic ex dysenteria, magna adeo, vt intestinum exulceratum videretur, factæ sunt duæ suppurationes, altera in humero, altera in sede, ambæ in sinistra parte atque ad exulcerationes processerūt citra febrem, atq; ita est liberatus. Nam tametsi id nunc non dicat, ex nuper dictis licet intelligere: cùm dixerit: Abscessus si iudicant signum, si febriculosa existentia non febricitant. Sed quo pacto dicimus dysenteria teneri, ita vt videretur intestinum esse ei exulceratum, si dysenteria ipsa exulceratio intestinorum est? Certè dysenteria est corrosio intestinorum, quæ ad exulcerationem procedit, non est autem vt magnum aliquod ac insigne intestinorum vlcus. Si cui enim intestina laborant vlcusculis ac excoriationibus, dysenteria dicimus eum teneri, si verò vlcere aliquo magno, dicimus potiùs exulceratum esse ei intestinum, neq; ab vllo symptomate nomen ei morbo damus, sed ab essentia, dicentes esse intestini vlcus. Proinde diximus hunc teneri tanta dysenteria, vt exulceratum intestinum esse videretur. Sed quia magis consentaneum est maiorem affectionem ex minori, quàm contra processisse, atque adeo vlcus à dysenteria, non dysenteriam ab vlcere, constat quod dicit: Leambio cùm intestinum vlcerosum esse videretur in dysenteria, pharmaco curato, humerus & sedes exulcerata sunt in sinistra: citra febrem, ita legendum esse: humerus & sedes exulcerata sunt in sinistra citra febrem Leambio, curato pharmaco in dysenteria, cùm vlceratum intestinum esse videretur: intelligendumq;, quia in dysenteria est curatus pharmaco, id est, expurgatus (nam φαρμακεύειν Hippocrati significat expurgare) eo mali peruenisse, vt vlceratum esse intestinum videretur, ac postea superuenisse ei dictos abscessus. Significat ergo obiter, quàm sit temerarium expurgante medicamento curare dysenteriam, cùm enim ad ipsa exulcerari cœpta intestina, excrementa mordacia trahantur, apertum periculum est, ne manifestè exulcerētur. Non tamen proinde negauerim aliquando nulla ratione meliùs curari dysenteriam, verùm quæ occasio ea sit breui dicam. Aut in dysenterico est cum cacochymia magna exulceratio nondum magna: aut cum exulceratione magna, cacochymia exigua: aut vtraque cacochymia dico & exulceratio exigua: aut vtraq; magna. Si primum, expurgari debet: si secundum minimè: sed ad vrinas & sudorem, & vomitus, vocandum, & instandum localibus interius & exterius pro vlcere curando. Si tertium, ne tunc quidem opus est purgatione, neque localibus admodum, sed bono victu, & facili ad alias euacuationes deriuatione: si tertium, insanabilis est, facies aut nihil, aut omnia tentandi gratiā, velut in re desperata. Tales enim etiam curationes aliquando profuerunt, neque mihi semper displicet illud Celsi: Sæpe quos ratio non iuuit, temeritas adiuuat. Sed est consideratione dignum, quàm rectitudinem habuerit cum intestinis, vt dysenteriam finiret humerus. Sedes enim habet rectitudinem manifestam. Verùm scire oportet, partem, qua euacuatiō sponte aut arte, aut etiā abscessus fit, rectitudinē seruare posse, aut cum parte recipiēte, aut cum ea quę mittit, ac nihilominus vtilem esse rectitudinem cum mittente, sed vtiliorem etiam, si fluxio nondum cessauit. Sedes ergo habuerit rectitudinem cum ipsa affecta & recipiēte parte, puta cum intestinis, humerus verò fortasse cum mittente. Fit enim sæpe dysenteria toto corpore mittente acria aut salsa in intestina, non rarò etiam, ex capite catarrho salso defluente. Huic si ex capite fluebat, nulla pars potiorem rectitudinem cum mittente parte haberet quàm humerus: sed & si ex toto corpore: nam partes mediæ respiciunt totum.

Qui à flatibus eleuabatur, eleuationē & dolorem quendam habebat in inani parte. Huic lac multum & meracius bibenti, & insuper dormienti, statim nausea, & calor fiebat, deinde admonenti, & pro cibis farinam crassiorem in craticula coctam comedenti, subsistit venter, & puri simile quiddam egessit. Sede autem inflam- 97

mata, sine febre & sine dolore erat sufficienter. Hoc dico.

¶ Hoc iam est tertium exemplum, abscessus febriculosi, & toleratu difficilis, sine febre & siue dolore vt antea dicebatur. Nimirum ex morbo partis inanis, hoc est, ilis, inflammata huic est sedes, satis sine febre & dolore. Quod sane, vel ob partẽ ipsam, erat mirabile. Est enim ea acriter sentiens. Tumebat, eratq; eleuatus huic venter flatibus, præcipuè autem in inani parte, quam vocamus ila, secũdum quam etiam habebat dolorẽ quendam. Quoniam verò dicit ὑπήλγει, quod nos vertimus. subdolebat, aut habebat dolorem quendam: constat extenuatione esse eum vsum, innuentẽ dolorem minorem fuisse tumore, hoc est, dolorem minorẽ fuisse, quàm pro tumoris magnitudine. Quod quidem fit, cùm flatus non tam est qualitate, quàm copia noxius. Est enim magna etiam in ipsis flatibus qualitatis differentia, quæ ex differentia succorum, qui illis materiam suggerunt, ortum habent. Nonnũquam enim flatus est valde frigidus & crassus, qui sanè vehementem dolorem infert in intestinis, nonnunquam etiam acer & fumosus, qui mordendo etiam infert, aliquando etiã est simplex & apius, seu qualitatis expers, distentione tantum dolorem faciens. Fuisse autem huic talem, rationi est consentaneum. Nam succus q in intestinis hęrebat, non erat admodum lentus & vitreus, siquidem puri similis, candidus scilicet & sine multo lentore, excretus est. Neque verò dicit excreuisse pus, vt suppurationem aliquam internam fuisse cogaris suspicari, sed puri simile, quod minoris cruditatis succorum fuisse autuma. Sed à iuuantibus & nocentibus constat, hanc fuisse eius passionem. Læsus est enim lactis meratioris potu, & admota farina crassiori, in craticula tosta, aut confracto, scilicet & tosto, hordeo, aut tostis furfuribus in sacculo admotis, & ipsa farina crassiori tosta in cibo accepta, iuuatus est: ita scilicet vt fit in dolore partis inanis ex flatu & crudis succis. Dicit igitur huic, lac multum & meracius bibenti, & insuper dormienti, statim nausea & calor fiebat. Ex hoc loco constat crebriorem vsum lactis fuisse antiquis, quàm nunc sit, consueuisseque eos vti in potu lacte, aut mero, aut mixto cum aqua, aut etiam cum vino. Nam, quasi diluto solerent putare, dicit bibisse meracius. Quin etiam ipsemet libro secundo Epidemiorum ad quædam vlcere iussit potu dare lac & vinum pari sque mensura. Insinuat ergo fortasse, non tam grauiter lædendum fuisse, si cum aliqua parte vini bibisset lac, verum quia merum bibit, flatus creauerint, & inde communicata ventriculo passione, vt fit in dolore ilis, nausea acciderit, & lac ipsum corruptionem receperit, vnde & febris orta sit. Somnus quidem hęc mala non fecerit per se, sed potui multi lactis necessariò superuenerit, & ex somno, cùm nausea & febre excitatus sit homo, non valente somno probè, per eam præcipuè passionem, tantum lac coquere, ac proinde flatus gignente, & præstante initium alterationis, quæ per impotentiam facultatis deciderit in corruptionem. Deinde inquit (cum, arbitror, sentiret se tali victu lædi, mutato consilio) admouenti. Ianus Cornarius vertit incendenti ignem. Nam græce habetur ἀνάπτοντι quæ vox significat & accendenti & admouenti. Cùm verò significet vtrumque, videtur mihi hoc multo magis quadrare. Nam ignem accendere quis vlli ægroto vnquam præcepit ad dolorem ilis? Admotis verò frumentaceis seminibus confractis & tostis, in sacculis, est vtilissimum vti. Siccant enim & discutiunt flatus. Significat verò mihi hic quodcumque tale, aut etiam furfures tostos, nomen farinæ crassioris admotæ. Sed & pro cibis, addit, farinam crassiorem in craticula coctam comedenti. Hoc est, quod far, seu vulgari nomine nunc farrum dicimus. Paratur enim confractis & tostis granis hordei. Hoc verò siccatione & extersione iuuare poterat. Et ita euenit Substitit venter. Stetisse autẽ aut substitisse vẽtrem hic dici intelligo, non quòd aliis locis (nullius enim fluxionis alui mentio facta est) sed subsedisse, aut tumorem deposuisse. Egessit quiddam puri simile, vt dictum est, & sedes est inflammata, non tamen ob id febrem habuit aut dolorem, sed sine febre & sine dolore erat sufficienter. Quoniam verò dicit sufficienter, videtur innuere, non omnino sine febre & dolore fuisse (alioqui dixisset simpliciter, sine febre, & sine dolore erat) sed sufficienter. satis scilicet, vt febre & dolore carere diceretur, quod omnino haberet exigua, & quę medicus posset negligere. Et quia hoc quidem rarum est, & notatu dignum, narrationi veluti subscribens, addidit, hoc dico.

---

98 *Senex qui in lapide in vestibulis lumbos dolebat, & ambo crura, & vtrumq; descendebat in femora & aliquando tibias, & aliquando genua. Durante autem plurimum multa recursiones factæ fuerant. Tumor in pedibus, lumbis, tibia parui bubones. Venter durus, & intentio interfœminei tota, & dolorosa. Plerumq; repertus est habens vesicam duram, & dolorosos articulos, & post hac doluit iuxta aures, idem tumultus adenem non tangens, os non suppurans, hoc euanuit, & tunc statim febricitauit.*

¶ Senex qui habitabat in vestibulis lapideis (vico quodam ita fortè nuncupato) magna succorum crassorum redundantia laborabat secundum humiles corporis partes. Tales autem sunt renes, & quæ circa illos, aut sub illis sunt, vt vterus, vesica, & crassa intestina, in internis: femora, genua, & tibiæ, & pedes, in externis. Nullam ergo humilium partium videtur mihi hic senex habuisse crassis succis liberam. Nam dolores, tumores, & tentiones, eas omnes, aut simul, aut alternis vicibus, obsidebat. Omnium autem maximè videtur laboresse vesica. Nam plærumque repertus est habere vesicam duram, & dolorosam. Sed & intentio interfœminei pertinebat ad vesicam, quia eius ceruix illac procedit tortuosa. Dicit verò intentio interfœminei (est ea pars quæ inter podicem & testes) tota (id est, totius interfœminei) & dolorosa. Si cum febre acuta duritie & dolore ea regio laboraret, phlegmon vesicæ, & eius ceruicis esse putaretur, verùm quia ea non dicitur fuisse, consentaneum est dolorem ex ipsa tentione natum (dolent enim non solùm quæ inflammatæ, sed & q̃ distentæ valde sunt partes) tentionẽ verò ex ipsis succis in fibras imbibitis. Sed & renes laborasse, constat lumborum dolore,

lore, præcipuè ad femora descendente, sed & ex affectioua vesicæ quæ subsecota est. Vt enim à vesica in eius ceruicem, ita à renibus in eam descendisse, est consentaneom. Sed & aliæ omnes, quæ dictæ sunt partes, laborabant. Nam aliquando dolebant genua, aliquando tibiæ. Aliqoando verò dicit, non quòd aliquot diebus doluerit, ac deinde citra dolorem perseuerauerit, sed quòd alternatè sæpe, dolor harum partium, & cessauerit & redierit. Nam durante plurimùm morbo, multę horum dolorum recursiones factæ sunt. Tumor etiam in pedibos, & tibiis, & lumbis (tumor arbitror œdematosus, qualis in his locis ex pituita sæpe conspicitur) & bubones parui, tumores scilicet in adenusis inguinum partib⁹, qoi ex crassissima pituita, duri & exigui, vt scirrhuli quidam, fieri solent. Et venter durus, quia partibos omnibus ibi crassis succis repletis, necesse erat eam regionem esse distentam, ac proinda cum duritie quadam tactui occurrere, certè, vt vesicam dicit plærumq; occurrisse. Verba reliqua, quæ fini dictionis huius adiecimus, hæc scilicer, & articulos dolorosos, & post hæc doluit iuxta aures, idem tumoltus adenem non tangens, os non supporans, hoc euanuit, & tunc statim febricitauit. Hæc inquam verba, post multa alia eorum qoæ sequuntur scripta occurrunt, in omoibus codicibus, sed qoia cum illis nou aptè hærant, neque idoneum sensum reddunt, censoi iude excipienda ex transferenda huc & ita restituendam lectionem, vt hîc seorsom scriberentor, quæ ad historiam singolarem videntur pertinere, mox qoę proxima dictione quę hanc sequetur, quæ in commune dicentor, de iis quibos cognoscimos qoæ circa ægrotos fiunt. Ita ergo restitutam orationem enarremus. Plærumq;, inquit, repertus est babens vesicam duram, & dolorosos articolos, nam vt dictum est genua, & pedes, & femora, & lumbos dolebat. Et post hæe doluit iuxta aures, iu ea scilicat parte, qua est os petrosum. Dolorem huuc constat fuisse vehementem admodum, ex iis qoæ addit. Nam inqoit, tomultus idem (vocat σύγχυμα, nos tumultom vertimos, passionem hanc quòd graoiter angeret, & tumultuari cogeret) adenem non tangens, os non soppurans, id est, fuit dolor vehemens, tamen nou fecit tumorem in adenibos, neq; res venit ad ossis corruptionem, vt solet. Sed hoc euanoit, & tuuc cœpit febricitare, cùm non febricitaret antea. Hoc non intelliget, nisi qui ex ipsis operibos cognooerit, solere maximos dolores circa ossa diu durantes, per quos præcipuè uullus tumor in carue ossi incumbenta sentiatur, in corruptionem membranæ, qoæ periostom vocatur primùm, deinde & ipsioa ossis, finiri, atque adeo hos dolores, & has corruptioues ossium, sæpe fieri citra febrem, velot in externam partem & ignobilem putrescentia iocombente, atq; oonnóquam has externas affectiones cessare com magno ægrotautium malo, velut eadem putrescentia in interna racondita. Vbi vertimoa vtrumque descandebat ad femora, reperimus iu græco codice θάτερον, id est, alterom. Sed si alterum tantú descendebat, quo pacto alterum descendebat io femora? Ac non potiùs in femur? Præterea, si alterum tátum in femor, qoo pacto dolebant ambo crura? uam femur suprema & prima pars cruris est: crus ergo coi non in femor descendebat, non dolebat. Proinde constat legeodum fuisse ἑκάτερον, id est, vtrumq;, vt uos legimus.

Porrò vbi legimus, parui buboaea, habetor græcè βραχέες βουβῶνες, vertuntq; breues bubooes, qui autem dicantur breues nisi qui exigoi, non succorrit. Proinde cùm βραχὺ significet, & quod breue & quod exiguum, magis placet legi parui bubones.

---

99 *Et germinationes & calores, quòd oculis, auribus, naribus, manu. Indicationes, & alia quibus cognoscimus ægrotus an sudet, an tangat, an olfecerit, an gustauerit. Alia autem agnosce, pili, color, cutes, vena, nerui, musculi, carnes, ossa, medulla, cerebrum, & quæ a sanguine viscera, venter, bilis, alij succi. Pulsus, tremores, conuulsiones, singultus, circumspiratio, secessus quibus cognoscimus.*

¶ Hîc voluit Hippocrates in vnum capot colligere omnia quibus vtimur ad cognitionem. Ea medicinæ pars, ad qoam hæc pertinent, dicitur agnostica. Tripliciom rerum facit mentionem, non sanè admodum distinctè & artificiosè distributarum. Hoc verò vetustati est condonandum, & à nobis, quod ordini & distinctioni deest, addendum. Triplicia illa sont: Quibus poteutiis, seu organis, ad hanc medicinæ partem opere exequendam, vtamur: Quæ signa captemus: Quarum partium consideremus affectiones. Atqui quæ vt signa consideramos, sunt duplicia, qoædam antecesserunt, quædam comitantur. Organa qoibus vtimur sunt, oculi, nares, aures, & manus, visus enim, auditus, odoratus, & tactus, suut bæc organa. Gusto verò uullos vtitur medicus ad medicinales agnitiones, quia excrementa aliqoa, siue sudorem, siue vriuam, siua quiduis aliud degustare, absurdum, & minimè necessariom est. Proinde Hippocrates à tali rationa agnitionis semper abstinuit, neq; scio an saporis excrementorum vnquam meminerit, nisi fortè dulcedinis sordium auris, sect. 5. lib. 6. huius operis, proinde neque boc loco linguæ meminit, tamen odoris multis in locis fecit meotionem, fœtidarum scilicet, & vrinarum & deiectionum, & quàm minimè fœtidi puris, atq; boc loco etiam narium. Quibus itaq; agnoscimus, quatuor hæc sunt. Sigua quę vt prægressa consideramus, an sudauerit, an tetigerit, admotumue ei foerit aliqoid noxium, an olfecerit, gustaueritue aliquid à quo potuerit esse læsus, ac deniq; omnia alia, quę ægrotus facere, patiue potoerit: vt an vigilauerit homo, aot laborauerit, aut inediam sustinuerit, aut aluus copiosè fluxerit, aut deniq; aliud tale antecesserit. Nam huiusmodi omuia quæ procatarticę causæ medicis vocantur, considerare consuluit Hippocratea initio prognostici, aut ex aliis coniecturam facientea, aut, nisi id fieri poterit, interrogantes. Nam quæ consideramus vt præseotia, nou eodem modo semper indicant, sed plos aot minus bona aut mala fiunt, vt illa, qoę vocamus prægressa, antecesserunt, aut non. Nam quæ considerantor vt comitantia affectionem, sont, germinationes, seu qoæ exteriùs per cutem germinât, quo in genere sont, quæ exanthemata vocantur, maculæ scilicet, & papulæ, & tubercola exigua: pręterea & vlcera omnia, & tumores præter naturam externi (omnia enim hæc per cotem germinant, & significatiouem aliqoam præbent) & calores, quã totũ corpus, aut quasdam partes præcipuè tauãt

& color In toto corpore, præcipuè verò in vultu, & lingua: & pulsus (vt bioe etiam constet Hippocratem consueuisse tangere ægrotãtium arterias. Nam σφυγμὸς non significat palpitationem, aut motum alium quàm dilatationem arteriarum) & tramores, conuulsiooes, singultus, circumspiratio, & secessus, & alia quibus agnoscimus, vt decnbitus, palpitationes, extenuationes partium, manuum gesticulationes, vomitiones, & vrinæ, & sputa. Circumspirationis oomine intelligo ego hoc loco spirationis difficilis omnes differentias. Ex illis enim omoibos significatio aliqua capitur in morbis, pecoliariter tamen qoam dispnęam significet, non possunt certò affirmara. Non enim memini ma vnquam hoc nomeo ἀμφίπνευμα seu circumspiratio, apud Galenum aut vllum alium autorem legisse. Naqoe sanè Galenos io libro de antiquatis vocibus Hippocratis illins meminit. Proinde omni auxilio destitutus, hac in re sola possum coniectura vó, ea verò ducit in respiratiooem sublimem: sublimis enim videtur posse circomspiratio vocari, quod noo tantom septum transuersum & thorax per eam moneâtur, sed & partes qnæ circumstant thoracem, sopernè quidam claniculæ, infernè ilia. Nam re vera cùm augetur debilitas, quantò hæc quæ circumstant thoracem monentor euidentiùs, tantò thorax videtur mooeri minòs, vsq; adeo vt cûm ad extremam debilitatem iam ventum est, non respirare, sed circumspirare videatur animal. Atq; ita oisi me coniectura fallit, pessima omnium specierum dyspnœæ, nomine circumspirationis significatnr. Dictum itaq; alt, dictis organis, ant facultatibus, dicta signa considerari. Id qood facilè constat: nam oculis sentimns germinationes, & colores, tum io partibos, tum in secessibus, & aliis excrameotis, atque adeo modos substantiæ, io his ipsis. Aoribns, qoasdam dyspnœæ species, vt cùm feruet plenus in gutture pulmo, & excretiones flatuosas. Naribos, odores iu vlceratis partibos, & in excramentis. Manibus, calores & refrigeratiooes, & partiũ dnrities, aut mollities. Porrò tremores, coouulsiones, & dyspnęæ plęręq; species, & decubitus, partim oculis partim manibos videntur sentiri posse: vt & singultus partim oculis, partim auribus. Porrò dictum est, bæc significationẽ mutara, ob ea qnæ antecesserint aut noo antecessarint. Quod etiam constare poterit singula perpendenti. Germinationes certè in febriom initiis malignitatem homoris indicant, oisi tamen exsudationis vi, ant attactu: affrictuoe alicuius medicaminis calidioris, ant longioris moræ in sole, aot potu vini meracioris, & esu rerum acrium, erupériot: tùnc anim non malignæ, vt qnæ tabardillo, sed simpliciores, vt quæ sarpullido Hispanis vocaotur, fuerint germinationes. Calores itidem mordaces & maximi, ardentes febras iodicant, aliquando verò esu aut potu rai calidioris, ant inedia excreuerunt, & citra graoẽ vllnm affectum apparant. Pulsus etiam oonnolli ob perturbationes animi finot, qui citra eas pericula noo axigua portenderẽt. Iam tremores motn defatigatis aut inedia, aut vigilia, aut dolore aliqno, qui alioqui extremæ debilitaós assent, conuulsiones, & singnltus, qui conuolsionibus analogi sunt, ex vino, aut gustu odoratuue oiinio rei acrioris, cum minori pariculo: ex expurgatione per pharmacum, aot nimia sangoinis effusione, aut etiam nimia exsudatione, cum maiori fiunt, qnàm sine eis. Ciraumspiratio ex vehemeoti curso aliqnando fit sine magno malo, alioqoi omoiũ pernitiosissimum signum. Secessus nigri, virides, liuidi, & impeosè flaui, pessimi sunt, si verò dauorato pharmaco fiant, minus erũt mali, atq; si ingestis copiose cibis eiusmodi, multò minùs mali. Periode etiam euenit in aliis omnibns, q̃ circa ægrotos considerantur: quæcumq; enim eorũ quæ comitantur, qoibosdam antecedenöbns, grauiora: quibusdam lauiora fiunt. Quare inditia nõ ex eorũ qoæ adsuot consideratione procednnt, sed eorum & antecedentium. Partes quarũ considerara debemus affectiones, snnt, pili, cutes, venæ, nerui, mnsculi, caroes, ossa, medulla, cerebrum, & q̃ à sanguine viscera, veoter, bilis, & alij succi. Enumeratio est hęc partiũ omniom. Nam dnplices partes sunt. Quędam quę propriè sunt partes, & in toto viuũt: qoędam quæ oon propriè, sed quia aut in nostris corporibns naturaliter semper sunt, cuinsmodi quatuor sncci, & osiũ mednlla, & proprij partium rores: aut quia ionascuntur nobis, vt pili, & cutis oon vera, & extremi vngues Quę propriè snnt partes quędam, snnt simplices & homogenææ, quædam organicę: simplices snot carnes & ossa (in carnibus verò sunt, rubræ, & pingues, & laxæ, & cuiq; parti propriæ) & medulla, spinæ & cerebri. Organa sout duplicia, quædam organa prima, & potioribus organis cõmuniter seruientia, vt vanæ (in his sunt & artariæ) & nerui & musculi qnædam organa præcipua, vt venter, (& bic superior aut inferior) & vterus, & vesica (bi enim etiam sunt vẽtres) & cerebrum, & viscera qnæ à sangnioe, id est, partes qoæ ex sanguine concreuerunt (cerebrũ enim & venter ex seiuine) vt cor, hepar, lien, & renes. Omnium ergo curam habere iubet Hippocrates, vt rectè possimna de ægrotantium affectionibus iudicia ferre, non solùm partiũ, sed & eorum qoæ in nobis uaturaliter innascuntur. Porrò hęc vt habeaot agnoscimus, ex dictis antea signis, & ex horum affectionibus notas alias accipimus, vnde in grauiori ant minus graui statu esse ęgrotom constitutum, agnoscimus. Nam ventris affectiones agnoscimus, ex secessibus ant vomitibos, velot vesicæ & reoum ex vriois, bepaós & cutis, ex germinationibus, & calore, & colore. Cordis & venarum, ex his ipsis, & pulsu: & medullæ, & oeruorum, & cerebri, & musculorum, ex tremoribns & conuulsiooibns: borum ipsorum & ventriculi, ex singultn: bilis & allorum succorum, ex excrementis, secessibus inquam, & vriois, sndoribns, & sputis, & vomitubus: ossium, ex quibnsdam germinatiooibus, ex vlceribus enim diuturnis. Porrò pilorum decideooæ malignas cacochymias, aut extremum tabescentium periculum, indicans. Repentina & intempestina caniciea frigiditatem & humiditatam cutaoearum capitis partinm. Cntis distentio & ariditas, siccationem corporis: venæ tumores, redundantias. Indicant arteriarum motus mnltiplices, mnltiplices affectus: nerui & musculi affecti, faciunt partinm quarundam peruersiones, quę & ipsę in acutis morbis significationem habẽt insignem. Carnes emollitiooes quasdam, aut durities præ se ferunt, malum statũ vtraq; ratiooa indicantes vt in leucophlegmaticis, & tabascentibus Ossa corruptionem subeuntiũ, dolores quosdam solent pati horrendos: mednlla spinæ affecta resolutiones parit: cerebrum affectum, deliria: cor,

dali-

deliquia animi: hepar & venter, incoctiones: bilis & alij succi, fastidia, oris amaritudinem, aut salsuginem, & alia multa. En quę continet hæc Hippocratis dictio, quam satiùs, arbitror, fuerit rursum enarrando repetere. Et germinationes (inquit) & calores (suppl.) considerari oportet, eo quòd oculis, auribus, naribus, & manu fiunt indicationes: id est, iudicamus quæ circa ægrotum sunt. Neque verò duo illa tantum consideranda, sed & alia quibus agnoscimus, id est, quibus iuuamur ad necessariam circa ægrotos agnitionem, vt an sudet, aut tangat, id est an sudor aliquis nimios, aut tactus aliquis noxius antecesserit, an olfecerit aliquid insigniter lædens, an gustauerit cibum, potũ aut pharmacum. Alia autem agnosce, id est, & alia omnia quæ antecedere possint, quæ agnosce, id est, cura agnoscas, aut per teipsum, aut interrogando. Porrò quæ considerari debent, sunt pili (calor dicit, sed satiùs sit hic excipi, & cùm signis posterius poni) venæ, nerui, musculi, carnes, ossa, medulla, cerebrum, & quæ à sanguine viscera, venter, bilis, alij succi. Porrò reliqua signa quæ consideranda sunt, præter germinationes, & calores, sunt color, pulsus, tremores, conuulsiones, singultus, circumspiratio, secessus, quibus agnoscimus, id est, & alia, quibus ad agnitionem vtimur.

100 *Suppurationibus oculi, & eruptentia magna vlcera fiunt, & secta profunda, vtroq; modo intuitus exulcerantur.*

¶ Suppurationes fiunt aliquando in oculis, collecto sub cornea tunica pure. A quo quantum periculi visui impendeat, vel hinc constat, quòd si expectes vt ipsum erumpat sponte, fiunt vlcera magna (quia non aliter erumpere potest, quàm corrodens tunicas ipsas, atq; ita magnum vlcus faciens) si seces, facies vlcus profundum (quia non satis sit, nisi totam ipsam corneam disseces) & vtroq; modo intuitus exulcerantur, id est, exulcerantur oculi, ita vt intuitum amittant. Quid ergo remedij superest? certè quod Gal. 4. de com. 2 loc. cap. 3. consulit, discussoriis collyriis tentare pus absumere.

101 *Aristeas ex Amphilochi pago quarta delirauit, aluus subchlora egerebat, & somni salubres. Colore albus.*

¶ Species quædam mihi videtur esse hæc, hominis phrenitici in lethargicum abeuntis. Nam ortas habebat vtriusq; succi, bilis dico, & pituitæ. Nam biliosas deiectiones habebat, & colorẽ album, quorum illud bilem, hoc pituitã indicare poterat. Nam duo sunt hi loci à quibus rednndantium succorum capiuntur argumenta, ab exeuntibus, & à colore ęgrotantis. Albus enim pituitam, flauus bilem, ruber sanguinem, niger atram bilem indicat. Videbatur verò nunc moueri bilis, quia aluus egerebat biliosa & delirabat, quare cum notę pituitæ simul apparereot, qui est frequentissimus transitus in delirium ex pituita, cum febre (nam malum erat acutum) sese insinuabat: in lethargum ergo. Multo verò magis, eum simul essent somni salubres. Nam duorum alterum videtur posse significare, dicens somni salubres, aut somnos vtiles ac conferentes, aut quietos, & similes iis qui per sanitatem fieri solent. Vtcumq; hoc interpreteris, constat hunc nõn teneri magno peruigilio, vt phreniticorum plærique solent, sed dormire. Certè somni phreniticis omnibus vtiles sunt, vt peruigiliũ noxium, si tamen nulli aut prorsus exigui somni huic fuissent, non dixisset somni salubres, sed quod solet, somni nolli, aut non dormiebat. Dicit itaq; huic somnos fuisse, vel similes benevalentium, aut vtiles, aut fortè vtrumque. Nam alterum ex altero fit. Si enim phrenitico somni placidi, certè & vtiles: atq; si vtiles, certè non valde implacidi neq; inquieti. Nam qui omnino tales sunt, laborem faciunt, & deliria & conuulsiones augent, quare & lædunt. Qui ergo iouant, sunt similes somnis benevalentium. Tales verò sunt huic somni, vtraq; ratione salubres. Tales verò attestabantur coloris faciei, ac indicabant in cerebro non valde syncerem esse bilem, sed pituitæ satis admixtam. Quare cùm bilis per aluum efflueret, consentaneũ erat futurum, vt passio abirat in pituitosam.

102 *Incipientibus velut subtremuli & digiti, & labia cum loquerentur, & alia, & celeriori lingua præditi proterué. Rubor in facie præcipuè his erat. Hi vinum bibebant, aut vomitum vtiliter vomentes intumescebant.*

¶ Qui vehementer vomare conantur, cùm alioqui non sint ad vomendum faciles, neq; ad vomendum paulatim assuefacti: aut corpore pleno, & capite infirmo sunt, lædi solent similiter, atq; qui vino plurimo, meraciori præcipuè, vtuntur. Nimirũ vomentes solent, non aliter ac ebrij, tremere manibus, & labiis, & balbutire, læsis neruis ob consensum cum ore ventriculi, & ruborem, tumoremq; in facie contrahere, & oculos tumidos, exertos, & humidos, habere, raptis in caput humoribus. Cùm ergo aliqui, per morbos incipientes, hæc habent symptomata, considerare oportet, an aliqua harum causarum adsit. Si enim adest, melius sperare potes ægroto: plærumq; enim cocto vino, aut quiescente à vomitu corpore, symptomata hæc cessant: si autem neutrum affuerit periculosa constitutio est. Nam apoplecticam aliquam passionem minatur. Hoc ergo nunc nos hac historia Hippocrates docet, dicẽs, multos per initia morborum habuisse digitos subtremulos, & labia, cùm loqui inciperent, & alia huiusmodi, & fuisse celeri lingua. Hoc idem epitheton lib. 2. sect. 6. dedit balbutientibus: sed addit nunc proterué, quòd sanè non omnium balbutientium est commune, sed peculiare ebriorum Nam loquacem balbutiem, & petulantiam, præstat vinum: & ruborem, faciei præcipuè, etiam dicit fuisse his: verùm hæc non citra occasionem facta, sed quòd tales ægrotare cœpissent, aut ex ebrietate, aut nimio vomitu. Verùm non omnia æque accidunt ebriis, & vomentibus. Nam petulantia est ebriis maior, & tumor faciei vomẽtibus. Proinde dicit priùs (quòd ad bibentes vinũ magis refertur) celari lingua præditi proterué, & posteà addit, vomentes intumescebant. Sed dubitabis, cur dicat vtiliter vomentes. Nisi enim nimius vomitus sit, non videtur tam noxius futurus, sin autem nimius, quî sit vtilis? Certè qui vomunt, aut vomunt naturali quadam vi coacti, non potentes retinere, aut sponte id faciunt alicuius vtilitatis gratia, vt qui vomitorium pharmacum accipiunt, aut digitis, inunctis ue oleo pennis, sibi ipsis vomitum cient. Hi verò; aut nimis sese ad

vomitum cogunt, & in ea re modum non tenētes, dictas sibi noxas faciunt, aut fortassa intempestiuè vomere tentātas. Velut enim quidam vtilitatis gratia sese expurgare tentauerunt, & à pharmacis vehementer læsi sunt, superpurgatione correpti, aut commota citra euacuationem bile, aut distemperati, aut aliter: ita multi, sanitatis causa vomentes, læsi sunt, rupto aliquo vase, aut grauato capite, aut debilitata ventriculi retentrice, aut aliter. De his dicit, vtiliter vomentes intumescebant, id est, vtilitatis gratia vomentes, & vt ab aliis affectionibus liberarentur, ac fortasse etiam vtilitates alias inde capientes, has noxas incorrerunt, intumescebant scilicet secundum faciem & oculos, & tremebant digitis & labiis, & balbutiebant cũ rubore faciei, impetu quodam actis in caput humoribus (qua eadem ratione solet quibusdam, nimio & crebro vomitu vtentibus, visus acies bebetescere) & ora ventriculi læso, ab accurrentib excremētis, cõi consentiēte neruoso genere tremores & concussiones partium fiunt.

---

103 *Qui iuxta Medosade, cui tenuia sine bile, aquosa, multa deiiciebantur. Hypochondrium obediens & gibbum, comatosus fiebat, circa quatuordecimam ad iudicationem præcipuè eunti, rigor sine tremore, dissolutio, langor, concursus. Quæ exeuntium, comatosus, negligens ex somno, non insaniuit. Iudicatus est circa decimamquartam. Nullum iudicantium contrarium.*

¶ ὑπακοῦον, id est, obediens, hypochondrium vocat hic per metaphoram, quod molle, & cedens digitis tangentis: gibbum verò quod intentum. Nam tumens & elatum hypochondrium rotunditatem quandam comparat. Dicit ergo nunc obediens & gibbum hypochondrium, quod vocare solet intentum & molle. Rigor sine tremore est horror, aut quod solùm vocatur frigus. Nam dempta concussione, rigor fit horror. Vnde constat rigoris nomen apud Hippocratem latiùs patere quàm apud Galenum, & significare omnem extremorum refrigerationem, aut saltem horrorem & rigorem. Alioqui non posset esse rigor sine cõcussione partium. Constat etiam, vt & in aliis multis locis huius operis indicauimus, tremorem non dici Hippocrati vt Galeno eam solùm partiũ instabilitatem, quæ ex pondere & debilitate nascitur, sed omnem partium sine voluntate concussionem, qua partes loco mouentur. Nam aliter quorsum diceret rigor sine tremore? Peculiariter enim vocatum tremorem à Galeno, vix vnquam habet rigor adiunctum. Notauit ergo rigorem sine tremore fuisse, quasi carentem eo tremore quem solet habere, ea verò est concussio partium ab expultrice facultate procedens. Accipiuntur ergo hìc nomina rigoris & tremoris vt dictum est. estq; rigor sine tremore, horror. Dissolutio & langor eandem rem fortè significant, nisi fortè λύσις (dissolutionem vertimus) est motus partiũ debilitas: & κάρος (debilitatem vertimus) est animi deliquium, & vitalis contentionis remissio. Vellem sane Galenum libro antiquarum Hippocratis vocum, harum meminisse, verùm quando ille non fecit, licet nobis quod videtur congruentissimum coniectare. Addit deinde συμπτώσεις τῶν ἐξιόντων: nomen verò Symptosis non est facilè diiudicare quid hoc loco significet. Nam nomen ipsum significare potest multa, quorum hoc loco vix vllum quadrare videtur. Significat enim concursum seu congressum, & compressionem, & infortunium, seu calamitatem, & accidens, seu symptoma. Quod autem horum dicas magis quadrare? Quid enim sit congressus aut compressio quæ exeuntium? Nam illud quæ exeuntiũ, idest est ac si diceres, quæ exeuntia συμπτώσεις τῶν ἐξιόντων, id est, συμπτώσεις τὰ ἐξιόντα, itaq; sensus sit, exeuntia erant compressio, aut concursus, aut calamitas, aut accidens. Compressionem legi non est consentaneum. Quia quid aliud significaretur, quàm comprimi exeuntia seu sisti? Quo pacto autem cui antea fluxissent, eunti in iudicationem supprimerentur, aut quo pacto si supprimerentur circa quatuordecimam, mox circa eandem diem iudicatus esset? Sed neque symptoma commodum sit legi. Cur enim in ipsa iudicatione dicerentur euacuationes esse symptoma? Leges ne calamitatem? Vt dictio sit calamitas quæ exeuntium, id est, calamitas exeuntia? Id verò significet, dictam dissolutionem, & langorem, videri euacuatione augeri, itaq; euacuationes videri non cum satis multa conferentia ac tolerantia prodire, sed angi & debilitari deiectionibus. Non quadrat, cùm addat mox, iudicatus est circa decimamquartam, nullum iudicantium contrarium. Quid enim magis aduersum in iudicationibus, hoc est, in euacuationibus decretoriis, excogitari potest, quàm sine conferentia aut tolerãtia, denique calamitatem, esse? Superest ergo concursum eo nomine significari, vt dictio sit quàm præscripsi, concursus quæ exeuntium, hoc est, concursus exeuntia. Quid verò significare possit ea dictio? Certè præcipitatã & frequentem fuisse deiectionem in iudicatione, adeo vt viderentur deiectiones concurrere. Quæ sanè nimia deiectionum frequẽtia, casus virtutis periculum afferre potest, ac proinde vituperatur in prognostico. Quia, inquit, si aceruatim & sæpe egerit, periculum est ne in animi deliquium incidat. Verùm si hoc absit & bona tolerantia est in iudicationibus, nihilo deterius est abundanter & crebrò deiicere. Vt ergo diceret hoc malum omen non affuisse, sed bene tulisse ægrotũ tam copiosam euacuationem, addidit, nullum iudicantium contrarium. Vnum adhuc nomẽ interpretationem indiget, vtpote non satis vsitatum παραφερόμενος ἐξ ὕπνου: quod quidem ego verti, negligẽs ex somno. Nam vt ὑπερορᾶν est despicere, seu res non videre, sed præterire, ita παραφέρεσθαι præterferri, non considerare, negligere, & παραφερόμενος qui res non considerat, sed quasi non videat quæ videt, neq; audiat quæ audit, negligit. Cùm ergo esset comatosus, erat etiam ex somno, hoc est, cùm excitabatur, negligẽs, vt obliuiosus, aut stupidus. His nominibus, quæ certè omnia inusitata sunt, explicatis, historiã aggrediamur. Hic haud dubiè laborauit morbo acuto ex pituitosis & aquosis, hisque satis synceris. Omnia enim signa talium humorum semper fuere (vt hinc constet non omnes acutos morbos esse ex bile, sed frigidæ etiam subiecto materiæ, posse celerem alterationem accidere) nam habebat multam deiectionem per totum morbum (quod multitudinis est) tenuium. Quoniam verò duplicia excrementa sunt in nobis tenuia, biliosa & serosa, addit, ἄχολα, id est, minimè biliosa, sed ὑδατώδεα, id est, aquosa. Hy-

sa. Hypochódrium erat obediens & gibbum, id est, molle & intentum, qđ etiam aquosæ (cum flatuosa forte) materiæ redundantiá significabat. Comatosus fiebat, procedentibus scilicet aquosis excretionibus, pituita putior fiebat, vnde fiebat comatosus. Circa quatuordecimam ad iudicationem præcipuè eunti accidit rigor sine tremore, hoc est, frig⁹ aut horror, q̄ etiam frigidi succi erat, alioqui accidisset rigor ver⁹. Accidit & dissolutio & langor (hęc refrigeratio illa affert) & tunc temporis multò abundantius cępit deiicere, adeò vt concursus quidá esset exeuntium, & tunc fiebat magis comatosus, & si quando excitabatur erat ex somno negligés, hoc est, nihil considerans eorum quæ sese offerebant, sed velut mente alienatus. Nihilominus non insaniuit apertè. Vnde constat nó fuisse legitimum lethargum, sed coma solùm. Tandem per tam cumulatam deiectionem iudicatus est citissimè, mox enim circa decimamquartam, & bene sanè: nullum enim iudicantium (hoc est, signorum decretoriorum) fuit contrarium, hoc est, improsperum, & aduersum. Nam in die decretoria, & optima, cum euacuatione congruente, & copiosa, cum conferentia & tolerantia, solutus est morbus. Vnde consentaneum est, nullam recidiuam superuenisse.

---

104 *Similiter alius in principiis subuiscosas deiectiones, ex quib. quæ crassa iudicatoria. Insomnis: post hæc subuiscosas subbiliosas, coctas, biliosas non tenues. Postquam autem cœpissent compactæ esse, celeres iudicationes. Hypochondrium intentum apparuit modo venoso circa sextam, deinde dormiuit septima: iudicatus est circa nonam.*

¶ Cùm plurima eorum quę hoc opere continentur videantur extra ordinem ab aliquo collecta, aut ab ipso autore tumultuariè scripta, multo certè magis quę hoc quarto lib. quàm quæ prioribus, quod ex multis aliis dictionib⁹ iam constat, sed & ex hac constare potest, in qua quędam dicuntur pertinentia ad historiam singularem, quædam interponuntur pertinentia ad communem doctrinam. Multæ etiam in hoc libro sunt inusitatæ voces. Similiter etiam (inquit) alius in principiis habuit deiectiones subuiscosas. Dicit similiter, q̄ hic etiam, vt qui ante hunc scriptus est, habebat copiosas deiectiones. Tametsi profectò non fuerunt qualitate similes. Prior enim habuit tenues non biliosas, quę quidem tales cùm essent longè aberant à viscosis, hic verò habuit subuiscosas, hoc est, aliquantulum viscosas. Nam illud, sub, minuit significationem. His dictis quæ pertinent ad narrationem, apposuit illud: Ex quibus quæ crassa iudicatoria: quod sanè non de hoc ægroto, sed in commune dictum putari debet. Nimirum deiectiones crassę concoctionem præ se ferunt, & proinde iudicatoriæ sunt. Hoc verò non est deiectioni proprium, sed commune excrementis omnibus. Nam suo quodque genere, quod coctum crassum est. Concoctio enim omnia facit crassiora. Verùm non vt crassa quæ cocta, ita lenta sunt, immò verò sine lentore crassa. Lentor enim in excrementis, ex interno frigore & cruditate nascitur. Cùm ergo dicitur ex quibus quæ crassa iudicatoria, non est intelligendum ex quibus subuiscosis deiectionibus quæ crassa iudicatoria. Nam in lentis, quantò crassior tantò crudior deiectio fit: sed ex quibus ex deiectionibus scilicet. Itaque hæc verba nihil aliud continent, quàm quod in prognostico dicitur his verbis: Inspissari oportet deiectionem morbo ad iudicationem eunte. Erat insomnis. Hoc sanè non attestabatur viscosis deiectionibus; sed bilem potiùs significabat. Quid ergo intelliges aliud quàm pituitosa in inferna repere, & bilem in supernis partibus abundare? Quod & euentus declarauit. Nam post hæc, elapsis scilicet duobus aut tribus diebus principij, paulatim cœpit detrudi deorsum bilis, & paulatim cœperunt deiectiones bilis speciem ostendere, & hypochondria exceperunt calidos humores, vsq; dum recedente à capite bile dormiuit septima, & nona iudicatus est. Itaque (inquit) post hæc deiecit subuiscosas subbiliosas, coctas, id est, crassas, biliosas non tenues, sed ex crassa bile cuiusmodi est vitellina. Non sanè omnes has deiectiones habuit simul (nam qui posset?) sed alias post alias, procedente verò, bilis ad inferna detrusione, abierunt à subbiliosis ad biliosas: interim prodibant aliquæ stercorosæ, seu ex fæcibus crassis, quas coctas vocat. Atqui ex eo tépore quo cœperunt compactæ esse, celeres iudicationes expectabátur, quia vt dictum est primo huius operis concoctionem celerem iudicationé & securitatem significant. Hypochondrium intentum apparuit modo venoso circa sextam. Scilicet à sexta ad noná est quaternarius, semper autem primus dies vltimi quaternarij, & qui in iudicationé finitur, solet perturbationem afferre. Itaq; sextus nonum indicauit. Sed quid est venoso modo intentú esse hypochondrium? noua certè phrasis. Phlegmonosum affectú puto venosum modum vocari, qđ tumefactis primum, ac repletis venis soleant phlegmonosi affectus excitari. Fortasse etiam (quod magis placet) legendum fuit, non φλεβώδεα τρόπον, sed φλεγμονώδεα τρόπον. Itaq; intentum erat hypochondrium cum calore & dolore, quod significabat eam regionem succos calidos copiose imbibisse, cumq; mox sequenti die dormierit, cóstat ex supernis partibus eos descendisse. Iudicatus est circa nonam, procedente arbitror eo biliosorum descensu, ac hypochondrij redundantiis deiectionibus biliosis euacuata. Cùm enim Hippocrates non dicat stetisse ante hos vltimos dies deiectiones, ego intelligo ad finem vsque morbi processisse. Itaq; malum hoc, alioqui acutissimum, ex vtrisq; excrementis, pituitosis inquam & biliosis, pependit, fuitque biliosior multò, quàm qui ante hunc enarratus est.

Albi colore, non rufi, vtrique. 105

¶ Ambos duos ægrotos qui dicti sunt & eum q̄ iuxta Medosadę habitabat, & hunc alium qui similiter ęgrotauit, dicit esse λευκόχροι, id est, colore candidos, non rufos. Vnde considera Hippocr non contemnere in morbis qualis natura sit ægrotantium; imò hanc in pręcipuis considerare, atq; ob hác notas omnes, ex corporis habitu, colore, capillis, & reliquis omnib. quæ ad eam cognitionem iuuare possunt. Albi colore plerũq; rufi sunt plus aut min⁹, vt Germani, quidam aũt etiam sunt colore faciei satis albi, capillis verò & barba nigri. Qui albi & rufi sunt, siquidem in vigente iam ætate sunt tales, fri-

gidi fuot. Qui albi & oigris capillis cootrarias ootas habere videntur, aliam qoidem frignris, aliam caloris. Verùm qoiá contraria non poſſoot eidem ſimul ioeſſe, neceſſe eſt ambo hæc ſigna ſimol, aliud ſignificent, præter vtriuſq; ſignificatiooem. Quoniam ergo color capillorũ aliqoando ſequitur conditionem canſæ facientis, aliqnando materiæ, oeceſſe eſt quandn duo dicta ſigna oon poſſuot atteſtari facientibos quia eſſeot contrariæ, & ſimul, aot ambo, aut alterum, feqnantur cooditionem materiæ. Meritò ergo coniectemns eum q́ ſimnl ſit cute albus capillis niger, duplici ſncco abundare pitoitoſo & melanchnlico. Noo. o. æqnè repngoat dnos hos ſuccos abondare, atq; calidũ frigidumq; ſimol eſſe corpus. Ambo. o. ſunt frigidi ſucci, atqui melanchnlica viſcerum natura, ob ſubſtantię proprietatẽ gignit nigros ſuccos, atq; adeò nigras fuligines, ob incoctiones verò, etiá ex pituitoſis eduliis moltam pituitam, qoa molliores corporis partes nutrinnt. Snnt verò io melaocholicis multæ incoctiones, q́a eorum debilis eſt oaturalis calor. Itaq; illi erant pituitnſi & melancbolici, & vterq; ſanè morbos fuit magna ex parta cõgruens tali naturæ (nam melancbnlici feroſi etiam ſnot, pituitoſi verò lentis abondant) non tameo omnino. Nam fatis etiam biliofus morbus fuit huic poſtremo. poſſe verò & congruẽtes, & omnino nnn cõgruentes, & partim coogruẽtes morbos bnminib. accidere, ob multas cauſarũ coocurſinnes, oon eſt q́ dicam. Illud ſnlùm addamns opnrtet, cùm Hip. non dicat qoi fuerit illis pilorum color, ſed ſolùm noo fuiſſe rufos, vnde coniectemns fuiſſe nigros. Certè quia albi, rufi magna ex parte ſunt, plos aut minùs, quaſi nntatu dignũ notaoit fuiſſe albos, nullatenus rufos: tales verò ſuot qui nigri. Rubri eoim aut virides, pili bomani eſſe non coofuenerunt, neq; ſanè albiſsimi, oiſi raris quibuſdam. Tales autem ſi eſſent, par erat rem rariſsimam apertiorib⁹ verbis ſignificare, cur enim qnia non erant flaui, ſuſpiceris fuiſſe quales rariſsimi eſſe ſolent, ac oon potiùs quales mox finnt, pota caodidos colore & oigros capillis? Cnnſtat verò iuxta hác enarrationem, πυῤῥὸν ſeu rufum latiùs accipi, vt & ὠχρὸν, ſeu pallidum, atq; adeò ipſom ξανθὸν ſeu flaoom, pro omni pallore, vt non rufi dicantnr, qui oollateous rufi, hoc eſt, omnino abſunt à pallidorũ genere. Nimirum dicta tria nnmioa, & ſi differeotiá quaodam palloris fecnndom maios & min⁹ pletunq; cõtinent, nnnnonq̃ etiam promiſcuè, ſeu pro omni palloris genere, qnodcunq; eorũ, accipitur.

106 *Deiectionum aquoſarum cùm ſub dio expoſita eſſent, leue supernè tenue valde ſimili Iſatodi, infernè fit ſubſidentiam habens.*

¶ Iſatis græcis dicitur ea herba, qoæ latiois glaſtum, cuius ſucco vtuotur tioctnres ad cæruleum colorem præſtandũ, eo. n. colnre eſt is ſnccus. Herba ipſa viridior, ooo omoinn viridis, binc ſpecies q̃dam bilis vt Gal. docet lib. de atra bile ἰσατώδης, boc eſt, iſatidem colore referens, vocatur: ea eſt inter viridem & cęruleum, fit vt omois alia viridis bilis ſpecies vſtione, niſi cùm ſequitur códitioné ciborum, vt io ventriculo aliquando. Ergo dicit deiectiones aqonſas multas, cum ſub dio expoſitæ manerent, habniſſe ſupernè tenue & leue, ſimile flnri qoi in vinis ſolet ionatare, colore ſimile iſatodi bili: infernè verò ſobſideotiam ex parte craſsiori. Nimirum vt io vrinis repoſitis ſeparatur infernè ſobſideotia, & ſopernè qniddam tenniſsimæ telæ arancorum ſimile, leue & teone, ita io pleriſque deiectionibus aquoſis. Refert verò qood ſeparatur id quod io eis latitabat. Significabat ergn hoc teoue & leue iſatidi ſimile, bilem cnm aqoa deſcendere. Vnde manifeſtom fit, hoc Hippocratem ooo dicere de deiectionibns aqooſis, qoæ eraot in ægroto qui inxta Medoſidæ ędes habitabat. Ille eoim deïciebat teouia ἄχολα, id eſt, bilis expertia, hę verò delectiones eraot bilioſæ, & iſatodea, ſed potiùs haoc fuiſſe differentiam aliam aqnoſatum, illis contrariam, quàm in aliis ægrotis eadem fnrtaſſe tempeſtate ootauit. Tu interim cnnſidera Hippocr. diligentiam, qui deiectiones, & receotes & repoſitas, cnntemplabatur, qnod in aliis etiam aotea animaduertimos.

107 *Quibus in dextris ſubmollis intentio, phreneitici, ſi non ſoluatur febre deſinente. Quibus verò ſub mollitudine alui in hac ipſa circumcollectum, aut durum, doloroſum fit, & valde malignum, non vult diffundi, fortaſſe ex talibus ſuppurantur. In dextris autem eleuationes, quacunque quidem premente aliquo, multum ac maximè ſubmurmurarint, non valde cacoethes fuerint, in dextris ei qui ab Amphiloco, & ei qui iuxta Medoſada. Hi comatoſi, & in ſomnos deferebantur.*

¶ Quantum referat io acutis morbis, & iis qui ex acutis decidunt, attrectare bypocbondria, & vẽtris inferni regionem, iotelliges facilè ex iis qoæ do ea re io prognoſtico Hipp. reliqoit ſcripta, ad qood ſanè etiam pertinet hæc tota dictio, qoam enarrare aggredimur. Dictum eſt Hippoc. illic, tumores hypocbnndrij dextri deteriores eſſe quàm ſioiſtri, qđ ſanè nb hepatis dignitatem, quæ ex communis alimenti generãdi facnltate procedit, veriſsimum eſt, vſque adeò vt phlegmones hepatis lethales ſint, & inueterati tumnres cum duritie inſanabiles. Haoc nb canſam tumores in dextris partibus ventris præcipuè perſeqnitur, eorum differẽtias qoaſdam inſignes, & ſignificatiooes proponens. Prima eſt, intentin ſubmollis in dextris, qnam diximos iam ſæpe fieri ob flatus co lnco collectns, ſi eoim ex tumore pblegmonnſo aut ſcirrhnſo naſceretur, eſſet dura, ſi ex œdemate, ooo admodum eſſet intenta pars, ſed laxior, ſi ex aqoa inter peritonæom & inteſtina, defineret per totum ventrem, neq; diſtẽderet ſolùm dextrum hypochondrium. Flatus verò eam ſolùm partem, qua contingit gigni, oonnonq̃ diſtendit, ſurſum petens, oeq; verſus qnaqne diffuſus. Ita qnibuſdam ex flatu diſteoditur ſolùm hypocbondriom dextrum, aliis ploribos ſioiſtrum, aliis etiam totus venter, vel qond plurimus ſit & vix toto ventre capiatur, aut quòd io omoibos ventris partib⁹ gignatur, aut à lumbis, vtero, aot parte alia inferna gigni cœperit. Tales qoidem tumores diſtentionis plurimnm habent. Nam flatus, velnt ad ſumma elatus, membranas tendit. Duritiei verò propriæ, & qnam tactus à tentione dinerſam eſſe ſentiat, exigunm. Eſt ergn diſteotio ſubmollis, qua per febres continuas apparente, duplex exitus expectari poſsit, alter bonos, vt ſcilicet ſenſim

flatus

flatus à febre dissipetur, simulq; tentio & febris de-
sinant: alter malos, vt scilicet phrenitici fiant. Sci-
mos enim flatus per venas & arterias redundan-
tiam, semper esse capiti periculosam, & significare
morbos eius, qui adsunt, aut aderũt, velut profectò
vrinas turbatas vt subiugalium. Ergo dicit, inten-
tio submollis in dextris, futuram phrenitidem ti-
mere iubet, si oon soluatur desinente febre. Si enim
febre perseoerante tentio ipsa perseueret, quasi fe-
brilis calor nihil eius absumat, aut ipsa soluatur fe-
bre non desineute, vtroq; modo timeri debet phre-
nitis. Illud.o. significat maximam indissolubilis fla-
tus reduudantiam, hoc fortasse raptum ad caput.
Quia si febris non desinit, meritò putes desiisse ten
tionem, causa aliam in partem abeoote, potiùs quã
consumpta. Quod si febre desinente tentio non sol
uatur, non sene est quod timeas phrenitidẽ, non e-
nim ea fit sine febre, tameu hoc per febres acutas ra
rum fit, tales enim consueuere flatuosos morbos fi-
nire, aut in alios, causæ transmissu, mutare. Quie
ergo hoc rarum fit, dicit si non soluatur tẽtio febre
desiuente phreniticos fieri ęgrotos. Omniuo enim
necesse est quatuor horum aliquid euenire, aut tol-
li ambo. tentiunem dico & febrem, quod est maxi-
mè expetendum, eut ambo perseuerare, aot febre
mauente tolli tentionem, quæ duo phrenitidem
minentur, aut solui febrem, & tentionem manere.
Cùm ergo boc vltimum adeò rarum sit, nisi primò
fiat, rationi cõsonum est. ob secundum aut tertium
phrenitidem timere. Apposuit mox aliam tumoris
iu vẽtre differentiam, diceos, quibus verò sub mol-
litudine alui in hac ipsa velut circumcollectum aut
durum dolorosum fit, & valde malignum non vult
diffuodi, fortasse ex talibus suppurautur. Multas
etiam notas scripsit in prognostico iuternæ in aluo
inflammationis in suppurationem abeuntis, quod
sanè etiam posse cognoscere plurimùm refert, estq;
hæc vna earum rerum, quibus periti medici impe-
ritis maximè præstant. Nam multi ex internis in-
flammatiouib. ed suppurationes mutatis moriun-
tur lentè. cum putarentur iam esse à morbis libera-
ti, atq; à medicis dimissi. Cùm enim facto iam pure
dolores & febres magnopere remittantur, putan-
tur molti ad maximam morbi remissionem & secu
ritatem peruenisse, quibus pus interiùs vomica ali-
qua collectum subest. Quorum quidam beneficio
ipsius naturæ fortis, rupta vomica & excreto pure,
liberantur: quidam pure maligniùs potrescente, &
computrefaciẽte partes internas, aut assidua febri-
cula, quam putidæ ex loco in cor delatæ fuliginea
fouent tabescẽtes, intereunt, aut vomica rupta, sed
tardiùs, & cùm iam debilitata virtus est, magis quã
vt possit ipsam puris excretionem sostinere. Mul-
tùm ergo refert scire notas iuternæ inflammatio-
nis in supporationem abeuntis. Ac multi quidem
has igoorant, quia ne ipsas quidem internas inflam
mationes dignoscere sciunt, & latentium affectio-
num cura deposita, nihil ferè considerant, præter
ea quæ sensibus comprehenduntur citra ratiocina
tionem vllem, & vulgarib⁹ etiam sunt nota. Opor-
tet verò inflammationes, & affectas partes nosse,
possesq; eas ab aliis dolorosis affectib. dignoscere, &
magnas ab exiguis. An enim facturi sint abscessum,
seu suppurationem, agnosces ex tribus, loco, ma-
gnitudine, & modo inflammationũ ipsarum. Nam
inflammationes partium calidiorum, nisi anticipẽt

A resolui, magis supporantur quàm frigidiorum, e&
proinde vt dicitur in prognostico, tumores in ven-
tre minùs faciũt abscessus quàm qui in hypochon-
driis, minimè verò qui infra vmbilicum sunt. Por-
rò exiguæ inflammationes pleræque resoluuntur,
præcipuè si in locis calidis sint, magnæ in calidis
quidem locis suppurant, in frigidis manent crudæ
& inuictæ. Quod ad modum attinet, quæ sunt ro-
tundæ & eminẽtes, & proprio loco circumscriptæ,
& in vnum collectæ, futuræ supporationis signifi-
B cationem præbent, quæ verò extentæ, & latæ, effu-
sæ, non admodum suppurant, sed si exiguæ sunt
aot materiæ tenuis, resoluuntur, si magnę aut cras-
sioris, iudicationem subeũt, fluxu sanguinis, aut a-
lia euacuatione, si modo bonũ exitum habet. Hæc
continent illa verba, quib. verò sub mollitudine al-
ui in hac ipsa velut circumcollectum, aot durum do
lorosum fit, & valde maliguum non vult diffundi,
fortasse ex talibus suppurantur. Mollitudinem alui
vocat ipsum abdomen, & sub alui mollitudine ap-
C parere durum est, ipsum abdomen extima in parte
molle esse, interiùs autem sub ea mollitudine du-
rum quiddam reconditum esse, hoc ergo significat
tuberculum internum. Quia verò dicit durum do-
lorosum in hac ipsa, hoc est in febre, seu cum febre
continua, significat id tuberculum inflãmationem
esse. Hæc, inquit, si sit circumcollecta, & valde ma-
ligne nolit diffundi; hoc est & nolit in partes cir-
cunsitas effundi & extendi, neque compressa, neq;
aliter, sed vno quodam loco durities & dolor hæ-
D reus, & velut circonscriptam, certamque particu-
lam, sese colligens, quod quidem est malignæ in-
flammationis (nam quę se effundit non est tam fir-
mata in parte) fortasse, inquit, ex talibus suppuran
tur. Hoc est, fortasse in iis qui hæc habent, expecta-
ri debẽt supporationes internæ. Meritò sanè Nam
tales sunt inflammationes magnæ (& ob essentiam
propriam, quia in alto cùm sint, sentiuntur mani-
feste: & propter cacoethism, quia dolent malignè,
& nolunt diffundi) & in loco calido, quia sub mol-
E litudine alui, & non sunt bene resolubiles, quod in-
dicat durities. Quid ergo aliud expectes quam sup
purationem? Dicit vero fortasse, conditione huius
operis, quo non tam docere, quàm obseruationes
& experimenta, vt occurrebant tradere institutum
est. Dicit ergo fortasse ex talibus soppurantur qua-
si non definiat modo, sed affirmet in talibus se ob-
seruasse suppurationes fieri. Tu verò iã hinc, quan-
doquidem ego experimento idoneam rationẽ ad-
iunxi, vtere vt signo satis bono. Apponit deinde a-
F liam differentiã tumoris in ventre, q̃ non esse caco
them dicit: Adiungens duo exempla. In dextris, in-
qoit, eleuationes quæcunq; quidem premente ali-
quo, multũ, ac maximè submurmurant, non valde
cacoethes sunt. Cõstat has eleuationes in iis esse, q̃
nõ admodũ circũscriptæ sunt, sed diffundũt, quas
diximus iudicatione aliqua, seu abscessu aliquo eorũ
q̃ per effluxionẽ fiũt, vt sanguinis fluxu ex narib⁹,
aut deiectione copiosa, aut tali aliqua solui. Quæ e-
uacuatio expectanda sit, ex iis q̃ tensioni accedunt;
G agnosces. Quibus enim hypochondria velut retra-
cta sursum, & distenta sunt, fluxus sanguinis im mi-
net: quibus murmurant, fluxus alui. Si ergo mul-
tùm murmorant cum quis premit, constat nõ esse
humores admodũ firmatos in parte, & ad interna
vergere, per aluum non difficulter excernendos, vt

nibil prohibeat mox aliqoid expurgantis medica-
meon dare. Non est igitur hæc maligna affectio. Ta
lis, inquit, tensio fuit in dextris ei qui ab Ampbilo-
co, & ei qui iuxta Madosadæ: ei scilicet de quo ou-
perrimè scriptum est. Ambo dicti ægroo erant co-
matosi & in somnos deferebantur (constat illud,
&, esse declarariuum) quod etsi graue videbatur,
tamen nihil illis euenit mali. Certè de eo qui iuxta
Madosadæ, ita est dictum. Circa dacimamquartam
iodicatus est, nullum iudicantium contrarium.

108 *Constitutiones quales in quibus magis & mi-
nùs fiunt, temporibus, regionibus. Vigores quo
tēpore morborum & ad iudicationem, & quod
quotidie, & quod priùs & tardiùs, tertia, quar-
ta periodo. Et circuituum in quibus iudicantia,
tumentia, cruenta, & non.*

¶ Quanti faciat Hipp. senteotiam duodecimam
primæ particulæ aphorismorum, qua dicitur, pa-
roxysmos & constituóooes iudicari ab ipsis mor-
bis, temporibus anni, & circuituum incrementis,
& iis quæ mox appareut, iude intelliges, quod mul
tis suorum operum locis sparsim eam repetiit, par-
tim qoidem eandem ram omnino dicens, partim a-
liquid quod ad eandem sententiam facit, adiiciés.
Sanè val in hoc ipso quarto epidemiarū lib. bonam
partam eius aph. scripserat, quem hîc repatit, quæ-
dam etiam vtilia adiicieus, quædam atiam detra-
hans non inuólia: vt videatur mihi bæc sentantia
(quod & antea dixi) si vndiq; colligatur, perfecta
euasura, & totam doctrinam de crisib. contentura.
Hic non meminit signorum concoctionis in excre
mantis, quę in aphorisino vocauit mox apparentia,
quæ sanè maximã præsensiunis in morbis partem
continent, tamen adiecit, habendam esse rationem
circuituum quibus iudicationes, aut abscessus fiāt,
quod atiam ipsum ad fidam aut infidam iudicatio-
nem babet magnom mumentum. Constitutiones
dixlt in aphorismo iodicari, ab ipsis anni tempori-
bus, inter cætera. Vt autem ab anni temporibus, ita
& à regionibus, & aliis cougeneribus causis iudica-
ri, ast intelligendum. Quia scilicet quædam, & anoi
tempora & regiones, quasdam: quædam, alias coo-
stitutiones morborum facere, nata sunt. Quia cali-
da tempora brauiores, frigida longiores, morbos,
alioqui eosdem, esse faciūt. Ergo vt possis bac præ-
sentiendi raónne vti rectè nunc monet, dicens, sci-
re oportet qoales coostitutiones, in quibos tempo
ribus & reginoibus, magis & minùs fiūt. Nimirum
breues constitutiooes in calidis, & temporibus &
regionibus magis, in frigidis mioùs fieri, longas cō-
tra. Sed quid refert cōsiderare constitutiones mor-
borum? Certè vt præsentias quo tempore vigorea
morborum, id est, vt præsentias quando habiturus
sit morbos vigorem, & quantum ad vigoram vsq;
transigeodum sit. Quorsum id? Et ad iudicatiouem
inquit, quasi dicat, quia iudicationas morborum
fiunt lo ipsis morborum vigoribus. Ergo & ad prę-
sentiendum tempus iodicatioois, oportet præsen-
tire vigorem, & ad honc, cōstitutioonem. Neq; verò
solùm hanc præseosinuem præstant anni tempora,
& regiones: sed & circuituum inuicem collata in-
aremeota, siue quotidie, siue alternis diebus, siue ex
longiori interuallo fiant, vt io aph. dixit. Qood idē
nunc explicat, dicens, & quod quotidie, & q priùs,
& quòd tardiùs, hoc est anticipeot, ao tardent pa-
roxysmi (inde anim nascitur circuituum ad sese in-
arementum, aut decrementum) & quod quotidie,
tertia, & quarta pariodo, hoc est, siue quotidie, siua
alternis diebus, siue quarto quoq; die repetat pa-
roxysmus. Noo meminit aūt longiorū circuituom,
qoia quiotani, septimani, & longiores, rarissimi
sont, & in acutis ounquam fiunt. Itaq; hæc verba i-
dem omnioo significāt, quod verba illa aphorismi.
Qua ratione autem cognoscatur constitutio mor-
bi, ex circuituum ioter se collatione, in commenta-
rio aphorismi dictum est. Addit, & circuituum lu
quibus iodicantia, tumentia, cruanta, & ooo. Iudi-
cantia Hippocr. vbique vocat euacustiones, velut
adm dixit, iudicanria ne mux appareant: & rursum,
iodicanria quæ non iudicant, id est, euacuaóones
quæ non tollunt morbos. Porrò hæc ipsa aliquan-
do vocat abscessus, distinguens abscessus, in absces-
sus cum euacuatione & sina ea. vocansq; abscessus
cum euacuationa, excretiones, vt sudores, fluxus
sanguinis, & deiectiones. Ergo dicit nunc, non solū
constitutionem esse notandam, sed etiā habendam
rationem circuituom in quibus apparent iudican-
tia (id est, eoacuationes) aut tumentis, id est, tumo-
res præter naturam, siue fiot cruanta, id est, tumo-
res ex affluenta sanguine, & phlegmones, siue non,
sed qoalia œdamata, aut scirrhi. Non enim hoc pa-
rum refert, si quæ vis est dierum decratoriorum, ac
nisi frustra est scriptum ab Hip. in aph. Sudorea fe-
bricitanti si cœperint, bonl sunt tertia die, quinta,
& septima, & nona, & vndecima, & decimaquarta,
& decimaseptima, & vigesimaprima, & vigesimase-
prima, & trigesimaprima, & trigesimaquarta. Hi. n.
sudores morbū indicant: qoi verò non sic fiūt, do-
lorē significant, & longitudinē morbi, & recidiuas.

109 *Abscessus quibus recidiuæ.*

¶ Multa dicta suot antea in hoc ipso opere de ab
scessibus, præcipuè lectione prima libri secundi, v-
bi diximus, morbos difficilis iudicationis, esse eos
qui per abscessus sine excretionibus, aut cum reci-
diuis, aot cum vtrisq; finirētur. Hoc idem est, quod
Hippocrates hoc loco docet. Nimirum abscessus &
recidiuas eisdem morbis essa familiares, iis scilicat
qui imperfectè iudicati sint: & abscessus solere fie-
ri, quibus & recidiuæ. Nimirum vtraq; fiunt ex iis
quę relinqouutur in morbis post iudicationes, aut
ob acrisias, siue iudicationom defectus. Nam qui
contra iudicantur perfectè, perpurgantor, ac pro-
inde tutò, sineq; vllo malo alio, fruontur sanitate.

110 *Vena temporum, & concidentia, & colorum
mutationes ante iudicationes, & quibus iudi-
cationes non fiunt, & anxietates, circumtensio-
nes, colorum mutationes ex rubro in chlorum.
Si non iudicent, & cutis circumtensiones sine
iudicatione, & collapsus oculi. Corporis durities
sicca.*

¶ Hac oratio oe complectitur Hippocrates signa
corporis tendentis ad ariditatem seu marcoram.
Quia anim siccitate extrema, & quam coofirma-
tam vocant, fiuot partes omnes corporis duriores,
vnda

vode & dorum polsom talibos, & totios corporis habitus duritiem, contingit fieri, vocat eam corporis affectionem, corporis doritiem ſiccam, hoc eſt, duritiem corporis, noo ob concretiooem à frigore, ſed ob ſiccitatem, & naturalis corporis humiditatis conſumtionē factam. Quę qoidem affectio, vi ignei caloris, cũ naturalis debilitate, fieri conſoeuit. Qua ratione molti ex febribus potridis tales manent, cùm præcipuè illæ ſunt ardentiſsimæ, aot mali moris, aot com ioterna aliqua inflāmatione, præcipuè viſceris alicuiˢ calidioris, aot cordi proximi, vt pulmonis, hepatis, aot ventriculi. Talis affectionis futuræ ſigna ſunt hæc quæ hîc receuſoit. Venas temporum vocat, manifeſtas in temporib. pulſationes. Nam venas vocabant antiquiſsimi geoos vtrumqı & polſantes. & noo pulſantes: vt cùm dicit, venarum pulſationes. Velut ergo pulſus ſolet Hippoc. vocare, non qualeſcuoqı arteriarum motos, ſed inſignes & conſpicuos, ita vocat venas, non ipſos ſanguinis canales: hæ enim non fiunt in ægrotis, quibus in partib. noo eraot, cùm bene valerent: ſed venas manifeſtè, & plus ſolito, pulſantes. Concidentias temporum vocat, quæ in prognoſtico collapſa tempora, vt & collapſom oculi, qood illic dicit oculos cauos. Ferè ergo ſunt hæc ſigna, quæ in principio prognoſtici ſcripta ſuot, quęqı vulgus medicorum vocat Hippocraticam faciem. Nam ſont oculi caui, & collapſa tempora, & cotis, frontis circũtenſiones, & colorum mutationes in chlorum. Addit hic polſus in temporibus, & anxietates. Sed qua ratione hæc tabem indicent explicemus. Hęc magnę cõſumtionis carnium, & vitalium ſpirituum, ſunt. Aut ergo primis diebus, atqı mox ac homo incipit ægrotare, apparent, aut procedente morbo paulatim fiont. Atqı vtrouis tempore, aot ex manifeſta aliqua occaſione, aut citra vllā. Velot in initio morbi, qoia vigilaoit homo, aot aluos ſoluta eſt, aut ieionauit: vel procedente morbo, qood euacuatio aliqoa inſignis nuperrimè aoteceſſerit, aut adhuc fiat: vel citra omnē talem occaſionem. Hoc ſi fit imputandom eſt morbi magoitudini, aut malignitati. Qui quidam ſi mox inter initia citra omnem occaſionem hæc facit, noo magnos ſolùm, ſed malignus eſt, neqı ſine maxima naturalis caloris debilitate, ac proinde nihil aliud ſignificatur, quã mors. ſi verò poſtquam dies moltos vrens febris corpus confecit, hæc incipiunt apparere, minùs eſt mirandom, & mioris malignitatis eſt. Significat verò tunc qooqı carnes exſuccatas: qood certè, ſi ob copioſam aliquam ſocci profuſionem, factum eſt, cauſam habet manifeſtam: ſi verò vtra illam, ſignificat febris vi corpora ſiccari. Meritò ergo ſint hæc indicia marcoris imminantis: quib. annuont venæ temporum. Nam fiunt ob igneas fuligines, qoæ per arterias deferuntur, & cutis extenuationem, vt venæ polſare ſentiantur, vbi ſentiri non ſolent. Sed & anxietates. Nam qui ita afficiuntur, præ debilitate habent anxietates indicibiles. His etiam perit vitalis color & decens, fit verò qoiboſdam in partibos rubor inſolitus, vt in genis, ob calidam arteriarum intēperiem, aliis color chlorus, ob effuſam bilem, aot ſpirituum penoriam. Itaqı dicit, quib. venę temporum, & concidentiæ corundem temporum, & colorum motationes, hæ ſcilicet qoæ dictæ ſunt ante iudicationes, & quib. iodicationes non fiunt, hoc eſt, non accidentes poſt aliquam inſignem euacuationem, aut adhoc fiente, & anxietates, & circõtẽſiooes (cutis ſcilicet frontis, & aurium & partium hoiuſmodi, in quibos præcipuè hæc apparent) & colorũ motationes ex rubro in chlorum, ſi noo iudicent. Hoc, ſi nõ iudicent, dicitur de ſola mutatione ex rubro in chlorũ. Nã talis mutatio aliqoando fit decretoriè, vt & morbos regius: aliquando ſymptomaticè, ſignificatqı tonc ſangoinē per totas carnes bileſcere, atqı euenit tũc carnes ab ipſa bile qoa imbouutur ſiccari vt ſolent qoæ ſaliontur ab ipſo ſale. Talis ergo motatio, niſi iudicatoriè fiat, ſignũ & cauſa eſt ariditatis corporum. Et cutis, inquit, circuntenſiones ſioa indicatione, hoc eſt, quæ non ob euacoationem aliquam magnam fiaot (hæc repetitio oon eſt admodum vtilis, cum dictum antea fuerit circontenſiones. Verùm in tam antiquis codicibus non poteſt non eſſe aliqos corruptio, & vanios voculæ inutilis repetitio, leuis corruptio eſt: & collapſos oculi, hoc eſt, oculi cauitas. Corporis dorities ſicca: hoc eſt, dicta ſi adſiot, corporis dorities ſicca ſignificatur.

Qui volentes illachrymant non malum, quibus verò inuoluntariè fluunt, malum 111

¶In prognoſtico non longè à principio libri dixit Hip. nolentes illachrymare in malis & exitialibus eſſe. Cuius rei reddita à me caoſa in eius loci commentatione eſt, explicatomqı quib. in morbis, & quib. exceptis intelligi debeat: nimirũ in acotis, præter cauſas externas, & peculiares affectiones oculorum. Itaqı altera ex parte non indiget præſeripta oratio noua enarratione, id verò ꝙ dicit, volentes illachrymare non malum & ꝙ in aph. 52. ſectionis 4. qui idem eſt cũ hac ſentẽtiola, adiecit perpẽdendum eſt. Nõ ſignificet ſolum volentes illachrymare non eſſe malum, vt ooleotes, an aliod aliquid ita ſcilicet, vt quẽadmodum inuolontariè lachrymare malum eſt, ita lachrymare voluntariè, bonam aliquam ſignificationem præbeat. Certè ſi quicunque inuoluntariè lacbrymat, poteſt voluntariè etiam lachrymare, nihil boni per ſe ſignificat voluntariè lachrymare, ſed eſt minùs malum ꝗ̃ inuoluntariè id facere. Si verò qui in eo ſtatu iam conſtitutus eſt, vt inuoluntariè lachrymet, non poteſt volontariè flere, certè voluntariè flere poſſe, minꝰ malæ diſpoſitionis, aut etiam melioris, ſignom eſt. Videtur autem ita habere. Nam & experimento cognitum eſt eis qui moribundis hominib. aſtiterũt, nulla ex cauſa eos flere poſſe. Neque ratio quidem non ſobſcribit epilogiſtica, qoia naturalis triſtitiæ ſignificatio eſt fletus: eis ergo qui plurimom extra oaturam acti ſunt, conſentaneum eſt talem iam ſignificationem non adeſſe. Nimirum vt nihil aliud ſecundom naturã iã agi, neqı ridere, neqı flere: Sed & analogiſtica ratio accedit. Vt enim cõ naturalis partium firmitudo iam labaſcit, humores inuoluntariè excidont: ita non poſſunt volontariè exprimi, quia ob eandem facultatis remiſsionem, ob qoã non retinentur, neq. exprimontor. Maiori enim conſtrictione fit expolſio, quam retentio. Excidere ergo poſsint inooluntariè, volootariè pelli nõ poſſint, quib. facultas, qoæ regit corpora, corrupta eſt.

Quibus in dentibus circum circa viſcoſa fiunt, malum eſt ſubhiare. 112

¶ Vbi verti subhiare, dicit Hippocr. ὑποχάσκειν: significat verò χάσκειν aperire, aut infixis oculis aspicere. Quare ὑποχάσκειν sit subaperire os, aut suspicere infixis oculis. Accidit verò vtrumq; horum hiantibus, & iis qui laqueo, aut nimio æstu strangulantur. Aperiunt enim os, & inconniuentibus oculis intuentur. Hoc verò malum esse quibus circum circa dentes viscosa fiunt, constat. Siquidem in aphorismo dicitur, quibus circa dentes in febribus viscosa fiunt, iis fortiores fiunt febres: nunc in eandē sententiam addit signum aliud, quod vt ex eadem causa ortum, illi annuendo plurimùm valet. Nimirum lentores circa dentes fiunt vi caloris febrilis, si tamen simul qui eos habet, hiet, multo iam manifestiùs est, eos esse ex igne. Nam lentores fortassa ob pituitosam fluxionē ex cerebro aut ventre, cum calore etiam exiguo fieri possint, vt ij materiam potiꝰ quam facientem causam indicarent: si verò per febres iá id fit, ac multo magis hiante homine, iam, ab annuentibus signis distinguitur ea ambiguitas, & concursus signorum agnoscitur ignis. Qua ratione ergo in aphorismo dixit in febribus, hîc adiecit, subhiare. Nam hoc ipsum subbiare, febris fortis est. Idem ergo est dictu febricitáti lentores fieri malum: aut cui lentores fiant hiare, malum.

---

113 *Qui in tibia vlcus habebat, & Attico vsus est, huic exanthemata eleuata rubra magna. Hoc pro tussi quæ postea accessit, antea enim non tussiit.*

¶ Tibia dicitur ea pars cruris, quæ inter genu est & pedem. Nomen accipiens à duorum ossium quæ ibidem sunt, maximo, & crassissimo, quod femori coarticulatur. Atticum cum simpliciter dicitur, nomen est medicamenti compositi, anóquis familiaris, & ad curanda vlcera comparati. An eius compositio alicubi iam extet an solùm nomen relictum sit, non satis scio. Parum refert. Non enim arbitror, quia, cum vlcus haberet in tibia, Attico vsus est, superuenerunt huic homini exanthemata, vt neque quia vlcus in tibia habuit, sed euenit, vt hoic, ea parte vlcerato & eo medicamine vso, exanthemata superuenirent. Fortasse (nam hoc consentaneum est) quòd, cûm id fieri vlcus maximè postularet, non est euacuatus, & expurgatus satis. Plenis enim & maligna cacochymia laborantibus, fieri solent exanthemata. Facta ergo huic sunt, eleuata, rubra & magna, ea scilicet quæ variolæ, ob varorū similitudinem, vulgò vocantur. Sunt verò multæ inflammatiunculæ malignæ. Hoc, inquit, pro tussi quæ postea accessit, antea enim non tussiit. Semper solent exanthemata huiusmodi, variolæ inquam & morbilli, tussi quadam prægressa præmonstrari, incipientibus, arbitror, eruptionibus secundum internas membranarum facies in ventribus, & cauis corporis partibus, locis præcipuè calidissimis, vt in thorace, fieri. Qua passione procedente, ventriculi euersiones, & dysenteriæ satis periculosæ fieri solent Itaque, huic factum est, vt solet. Cum antea vlcere solùm tibiæ teneretur, neque tussiret. postea tussiit. Deinde pro tussi, hoc est, ex tussi, seu post tussim (quasi tussis in malum hoc aliud abire videretur) facta sunt exanthemata, eleuata, magna, rubra.

114 *In Aeno quicunque horridi vulnera capitis maligna, & suppuratoria. Ex tenesmo ex itinere dolor pedum, & in turbationibus lassitudines. Quorum Clinia cibum auersans colliquescens, purulentum, aliquando exiguum cruentum, purulentum intumescens.*

¶ Dictum est lib. 2. huius operis sectione 4. fuisse in oppido Aeno tempestatem quandam morbosam, quæ ex fame processit, ita vt fit, vtentibus multis & viris & mulieribus leguminibus in tritici penuria. Non dixit autem Hipp. eo loco qualis fuerit, malignorum morborum, qui ea tempestate grassati sunt, species, sed solum exitum quendam notatu dignum, quem multi habuerunt, quibus crurum impotentia, & genuum dolor facta sunt, & vsq; ad vitæ finem durarunt. Hîc narrat quædam eorum quæ à principio, & procedente morbo acciderunt, vnius mulierculæ, Cliniæ nomine, quæ fortè, vt multi alij tunc, ægrotauit, mentione facta. Horrores & rigores intempestiui, & sine febribus & per febres, fiunt ex redundantia crudorum succorum. Proinde & iis qui putrescentibus multis & crudis febricitant, febres horridæ fiunt. Nullus autem victus magis paratus est febres tales facere, aut etiam sine febrib. horrores, quam esus leguminum. Hæc enim omnia sunt mali succi, & flatuosa, & coctu difficilia. Vnde crudis & malis succis, flatuq; replent. Febres ergo faciunt meritò malignas vtpote ex putrescentia malignorum: horridas, aut etiam sine febribus horrores, ob cruda, & flatus. Cum vlceribus mali moris, & suppuratoriis, hoc est, dysepuloticis, ac curatu difficilibus, & pus multum fundentibus. Nam ex crassis & crudis multis, copiosum pus prouenit. Nimirum ipsum pus simile est crudis succis. Maligni autem succi faciunt vlcera rebellia. Fiebát verò hac tempestate in capite vulnera dicta, flatu efferente in illud acres malignorum succorum partes, & cerebro, vtpote parte nobili & forti, extrudēte à se malignos succos. Patiebantur etiam simul crurum impotentiam, crassis succorum partibus (vt libro 2. dictum est) deorsum repentibus. Hanc ob causam, habebant ex tenesmo ex itinere pedum dolorem, hoc est, si iter agebant, aut ambulando tantillum defatigabantur, motu crurum deorsum trahente, tentabantur tenesmo, deinde dolore pedum corripiebantur. Et in turbationibus, inquit, lassitudines, hoc est, turbationes. ac lassitudines. ταραχὰς, hoc est, turbationes vocat Hipp. humorum commotiones, atque ita corpora turbari dicit, agitari humores, vt in nauigantibus, aut iis qui pharmaco commouentur, aut vehementi aliquo corporis motu. Et alui turbationem, deiectiones copiosas, quæ commotis humoribus & aluo soluta fiunt. Itaque ταραχὴ hæc, turbatio est. Nam turbationem animi, & timorem vehementem, vocare solet θόρυβον vt in prognostico, vbi dicit, significat turbationem, aut delirium. Hîc ergo turbationes alui videntur intelligi. Nam etsi corporis intelligi dicas, in idē redit. Quia corpora turbari dicuntur, cum commoti humores effunduntur vomitu, aut deiectione, aut vtroque modo simul. Cum ergo horum multi tenesmo & dolore genuum & pedum, ac eorūdem tenerentur, congeneres etiam his reliquas passiones fuisse coniectandum est, turbationes scilicet alui, &

ni, & reliquorum etiam articulorum defatigationes, & lassitudines. Nam flatuosi, & praui, crassiq; succi, cibi, ambo hæc facere admodum nati sunt. Flatus enim tormina intestinorum, & praui succi inordinatas excretiones, crassi verò articulares passiones, impotentię verò articulorum & neruorum, mox faciunt lassitudines. Lassantur enim ita affectis corpora vel sua ipsorum mole. Itaq; habebant huius tempestatis ęgroti lassitudines articulorum, & alui turbationes. Inter quos Clinia deiiciebat è ventre purulentum quiddam, & aliquando parùm purulentum, & subcruentum, aliquando purulentum subtumidum, hoc est, inflatum & spumosum. Erat verò interim cibum auersans, & colliquescēs. Tres deiectionum species describit, purulentam: & partim purulentam, partim cruentam: & purulentam spumosam (quid enim aliud potest tumentem deiectionem reddere?) Porrò purulenta dici videtur posse, vel quòd sit puri similis, vel quòd aliquid veri puris in se contineat. Velut etiam cruēta dicitur, quæ cruoris aliquid habet. Puri similes deiectiones sunt, quæ crassæ, & albæ, talesq; vt intuens dubites, sint ne reuera pus, an aliquis alius succus: Tales verò sunt quæ pingues. Nā ex liquata pinguedine, cum aliquo alio succo permixta, fit succus quidam huiusmodi. Hæ verò fiunt corporibus colliquescentibus. Quoniam ergo dicit Hipp. hanc fuisse fastidiosam, & colliquescentem, in hanc nos ducit coniecturam, vt suspicemur deiectiones fuisse pingues, puri similes, ob colliquescentiam factas: interim tamen aliquando ob hepatis debilitatem sanguinis aliquid cum eis descendisse: interim, has ipsas exiisse spumosas, ob eandem sanè causam. Nam spuma, vt Gal. dicit in prognostico, flatum, aut calorem igneum, ac colliquantem, indicat. Hęc verò omnia acciderint mulieri illi non immeritò, ob naturam morbi, qui illo tempore grassabatur, & conditionem praui victus, quo homines tunc vsi esse dicuntur. Nam per putrescentiam prauorum succorum, & flatus redundantiam, quæ ambo ex leguminum esu colligi necesse est, fierent hepatis debilitas, colliquationes, & spuma. Si verò illud πυῶδες seu purulentum significat quod in se habet puris admixtionem, constat significari, mulierem illam habuisse vlcera aliqua interiora, ex quibus, nunc pus, nunc pus & cruor excernerentur, non dissimilia iis quæ in externis partibus, ac pręcipuè in capite multis tunc fiebant, maligna & suppuratoria. Colliquescere aūt corpora ob hęc ipsa vlcera, & internas suppurationes, multis euenit. Fastidiū verò prauorum succorum redundantiæ, & igneo calori familiare admodum est. Quare qui vi febriū colliquescentium tabescunt, cibos auersantur.

---

115 *Mulier hippæ Hydropica, quæ etiam per tres annos vere incipiente tussiit, diutiùs suppurata est. Ad hyemem aquosa est facta. Illis autem pharmacis curata, firmata est. Mortua est ancilla.*

¶ Dubitare possis, an in hac ratione contineantur duę historiæ, altera mulieris illius Hippeæ suppuratæ & hydropicæ, altera ancillæ illius, siue ipsius met Hippeæ, siue alterius quæ mortua est: an non, sed eadem fuerit mulier illa, & ancilla. Nam etsi Ianus Cornarius legit, vxor Hippeæ, vt alia fuerit vxor ab ancilla, tamē Hip. dicit ἐκείνης, id est, illa Hippeæ, mulier scilicet, siue vxor, siue filia, siue familiaris, siue ancilla. Videtur tamen consentaneum, non vnicæ, sed duarum mulierum historias hîc narrari. Nam altera confirmata fuit pharmacorum vsu, altera mortua, quæ duo non videntur posse bene de eadem dici. Sed cùm Hippocrates scriberet hæc, obseruando quos exitus morbi haberent, & scripta historia mulieris quæ ab eo morbo pharmacis est liberata, recordaretur cuiusdam ancillæ quæ ex eodem morbo mortua est, gratia suæ obseruationis adiecit, mortua est ancilla. Sed hoc non multùm refert, naturam morbi contemplemur. Suppurati dicuntur, qui pus excreant, horum quidam, breui ex inflammatione in suppurationem mutata tales euadunt, vt ex peripneumonia, aut pleuritide: alii non ita, sed diutino pulmonis, aut thoracis morbo detenti, tandem pus excreant. Huiusmodi sunt qui ex assidua in pulmonem destillatione, aut succorum paulatina congestione, aut crudorum lateribus hærentium putrescentia, illud incipiunt extussire: quorum plæriq; euadunt pthysici. Tale quiddam passa est hæc mulier, quæ per tres annos, vere incipiente, tussi vexata est. Nimirò succorum redundantiæ vere maximè nocent, & huic ob naturalem earum partium infirmitatem, aut fortassè etiam structuram, occupabat spiritus vias, & cogebat tussire. Siue id ex capite deflueret: siue ex toto corpore conflueret: quod, ob ea quæ dicam, verius puto. Congesto tandem succo pluri quā extussiretur, contigit alterari, ac fieri pus. Neq; tamen hîc constitit noxa: sed exactis his, ineunte hyeme aquosa est facta, vel pulmone trahente ad compassionem hepar vel calore naturali iam debilitato ob incipientē pthysim: vel muliere (ita vt fit) ad solandam spiritus angustiam, pluri vtente potu, & aeris frigore, ex anni tēpore accedente. Addit, illis autem pharmacis curata, firmata est. Nō dicit quibus. Putes pharmacia hydragogia, hoc est, aquam vacuantibus (his enim curatur hydrops) sed quo pactu his liberaretur à puris excreatione? Aut quo pactu ab hac non liberata, firmitudinem, hoc est, firmam salutem, compararet, ac non potiùs tabesceret? Ego proinde suspicor hîc pharmaci nomen, non de solo expurgante per ventrem dici, vt aliquando solet, sed aut pro omni medicamine, vt solet etiam; aut pro omni medicata portione, atque vocem, illis, referre medicamenta aliqua, quorum antea facta sit mentio, etsi ex hoc volumine interciderint: aut dici figuratè, vt ea vocula significentur insignia, & ad eam rem magna medicamenta: ea verò esse mouentia menstruas purgationes. Nam perrarò muliebres morbi hunc decursum tenent, nisi ob menstruorum suppressionem: ob hanc verò sæpissimè, eo qui detentus sit pręter naturam, sanguine, occupante primùm vias spiritus in thorace, suffocante deinde naturalem calorem in hepate. Atqui has passiones, cùm eò vsq; progressæ sunt nunquam videmus curatas, nisi superueniente illa euacuatione, quæ vt cum maximo periculo detinetur, ita cum tanta vtilitate erumpit, vt eā mulieres multæ curatę sint, quæ videbantur insanabiles, vt sit nonnunquam res miraculo similis. An hoc innuit dicens, illis pharmacis?

Ex tussientibus, qui manibus laborabant, vel 116

ut puer, qui sarmenta torquebat, & qui Amintæ, ambo, sola dextra resoluti cessauerunt, quandoquidem patiebantur hoc tussientes. Qui autem aut equitarunt, aut iter egerunt, in lumbos, in femur. Sicca autem plurima, sin minus, violenta sanè.

¶ Tosses siccæ sunt, per quas tussitur inaniter, & omnino excreatur nihil. Violentæ, per quas excreatur quidem aliquid, sed exiguum & cum magno labore. Fiunt verò tales, vel ob intemperiem nudam instrumentorũ respirationis, vel ob maximã materiæ cruditatem. Intemperiẽ nudam fuisse horũ morborum, non est consentaneum, siquidem tam insignes habebant abscessus. Patiebantur. n. paralysim tussientes, quanquã non earundem omnes partiũ, sed quiuis earũ quibus maximè laborasset. Nã quidam, q laborabant manibus, vt puer qui sarmenta torquebat, & puer alius Amintæ, qui etiã laborabat manib⁹, liberati sunt ambo à tussi, resoluta dextra, ea nimirũ manuum parte resoluta, qua maximè laboratur, præcipuè verò ab iis qui sarméta torquẽt: qui verò equitauerãt, aut iter egerant pedites, lumborũ, aut femoris resolutionẽ patiebantur. Nimirũ Iter agentes lumbis, equitantes femoribus, & vtriq; vtrisque partibus, maximè laborant. Dictum verò Hipp. est 4. aphor. Quibuscunq; resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hîc fiunt abscessus. Dicitur verò in eo apho. nomen laboris, & de dolore, & de vehementi motu: vt & lassitudinis nomen in 31. de spontanea & non spontanea.

---

117 *Vxor Emmyris modo non morboso, videbatur sine febre, fatua esse. Deinde in tremorem venit totius corporis, & liquationem, & fastidium, & sitim: & frigida erat.*

¶ Hæc mulier primùm videbatur esse fatua sine febre, modo non morboso, sed vt esse videretur fatua, vt quædam aliæ quę naturaliter tales sunt. Deinde correpta tremore, incidit in febrẽ malignam, colliquantem, & generis earum quæ dicuntur lypiriæ, per quas exteriora frigent, & interiora vruntur, & sitim habent: fatuitas ob abundantiam pituitosorum in cerebro, per se, aut per consensum fit. Multis igitur & crudis constat mulieris huius corpus totum, aut caput abundare, aut ventriculum, vterumue, aut pulmonem, aliamue partem cum qua caput pateretur. Verùm quoniam ad totius corporis tremorem res venit, totis musculis debilitatis ex aggrauatione (intelligo enim hîc nomen tremoris, propriè, pro eo qui ex animalis facultatis impotentia procedit, accipi) constat totius corporis fuisse illam cacochymiam, maximè autem cùm successerit (putrescentibus malignè excrementis in proximis cordi locis, aut magna & maligna internùs inflammatione oborta) febris lypiria. Nam si ea redundantia ad solum cerebrum pertinuisset, omnino factus esset lethargus, aut passio aliqua apoplectica. Consentaneum ergo est, ob redundantiam totius corporis, occupatum imprimis esse ei caput, factamq; fatuitatem, crescenteq; aggrauatione instrumentorũ motus, factum tremorem, mox verò multitudine (ita vt fit) finita in putrescẽtiam, & magnam aliquã inflammationem internam, factam esse febrem perpetuam. Non mirum autem ex frigidis & crudis qualia fatuitas significabat, factam esse febrem colliquantem, & lypiriam. Nam liquare, & naturalem calorem trahendo extinguere, non certi cuiusdam succi est, sed malignæ putrescentię, q̃ cuiuis succo potest accidere, cõi putrescẽtia. Nam & in veris inflammationib. & œdematis & scirrhis, & omnib. ad hæc genera pertinentib. tumorib. videmus nũc fieri simplices, nunc malignas putrescẽtias. Ita ergo potest in febrib. euenire, nam ex succo subiecto frigido, potest vrens febris fieri ob modum putrescendi. Accedit q̃ euenit aliquando multiplicem fieri cacochymiam, quod duæ, pluresue species excrementorum, simul redundent, aut etiam aliam in vna, aliam in alia parte esse. Vt si huic mulieri pituitæ & bilis fuerit redundantia, aut pituita in cerebro, bilis in hepate, aliaue parte, & illa priorem, hæc posteriorem passionem fecerit. An simplex fuerit cacochymia, & modus alterationis tantam passionum differentiam fecerit, an multiplex, ex aliis signis oportuit agnosci, præcipuè ex exeuntibus, adiunctis, hominis natura, & anni tempore, & anteacto victo.

Nictalopes autem, qui plurimum mingebant, postea exiguum quiddam. In aures verò tussientes, super febricitantes, erumpentia circa septimam, aut etiam octauam. 118

¶ Nictalopia est visus imbecillitas, per quam noctu nihil, & in crepusculo exiguum videtur, tametsi interdiu videtur bene. Constat esse eum affectum aciei oculorum hebetudinem, aut spirituum crassitiem, & exiguum fulgorem. Siquidem indiget magno fulgore aeris, vt possit concipere visibilium species: passio contraria ei, per quam interdiu exiguum. & noctu aliquanto plus videtur: quod fané fit oculis & spiritibus tersis, tenuibus, & fulgentibus, cuiusmodi videmus esse noctuis. Talibus enim, diei fulgor cum tanto fulgore interno coniunctus, fit nimius, & nocturnus est satis. Ergo vel hac ratione constat nyctalopiam ei passionĩ contrariam in contraria affectione habere essentiã, esseque crassitiem ac opacitatem oculorum, aut spirituum, aut vtrorumque. Constat verò nisi in natura membranarum, succorumue oculi, aut spirituum sit, ex redundantia excremẽtorum in eum locum confluentium, pituitosorum, plærumq;, ex cerebro, fieri. Quibus excrementa in cerebro sunt, nonnunquam fiunt spontaneæ reuulsiones in inferna, ventrem inquam, aut vrinæ vias. & ita, si euacuatio satis producitur, contingit liberari, velut surditas fluente aluo cessat: nonnunquam deriuationes quædam ad vicina, & harum quædam sunt per conuenientes regiones, vt eruptiones ad glandulas q̃ post aures, aut in ceruice sunt: quędam per non cõuenientes, vt destillationes in pulmonẽ, aut ventriculum: nonnunquam euacuationes per propris emũctioria, vt p nares, aures, & palatum. Cùm ergo essent quadam tempestate multi, capitibus excremẽtosi, quod nyctalopia indicabat, primùm incipiebant copiosè mingere, pituitosis & aquosis descendentibus. Verùm hæc per vrinam expurgatio non satis producebatur. sed ea cohibita intempestiuè, eueniebat deinde exiguum quiddam mingere, minus etiam quàm alioqui soleret: quod recursum humo-

homorum in soperna declarabat. Eo ergo defluxu intercepto, neque cerabro de grauato necesse erat aliquid alia via erumpere, ciebatur ergo destillatio in polmooem, quara cessante copiosa mictione tussiculosi fiebant. Varũ cùm pro magnitudine prioris, exigua euacoatio ea esset, quæ ioculcata erat in cerebro, multitodioe putrescenta, febris soperueniebat, à qoa, cerebri facoltate expultrice abscessum faciente, septima, aot etiam quibosdam octaua febris die, post aores tobercula nascebantur. Non dicit qoid deiode factũ, meritò tamẽ credas, quosdam liberatos à cerebri passione & à oyctalopia, quosdam oon, aut oon omnino. Nam vt euacuationom decretoriarum, ita abscessuũ est dispar conditio. Ii præcipuè liberaoerint, qui septima eruperint, illi mioùs, qui octaua. Non enim solùm io eoacuatiooibus interest multũ quo die fiant, sed & in abscessibus. Nam vt nuper ipsimet Hippocrati dictũ est, habeoda ratio est circuituum, in qoibus iodicaotia, tumentia, cruenta, & non. A autem cootigit Hipp. videre id, die octaua febris, & rarum est vltra septimum in iuniore prodoci puris ex aore aruptiooem, miratus est: & quia fieri potuit, vt, etsi Id Hippocrates non animaduerterit, dia septima cœperit, dicit, fluebat purulentum circa octaoam, noo satis scio, scilicet, an tunc primùm, an aotea cœperit. Sin autem nullus auris dolor hoic puero fuit (fieri verò etiam ita potuit) coniectandum est, febrem ex potrescentibus io capite foccis pepeodisse, & euacuationem hanc circa diem octa-B uam, aut fortasse etiam septimam (ooo eoim satis certus Hippocrates est) tentasse natoram, vt per capiti oon parum familiara emunctoriom. Itaqoa fuerit non supporatio in aure ipsa facta, sed abscessus ex capite, eius geoeris, de quo aphor. 16. part. 6. ita est scriptum: Caput dolenti & circom dolenti, pos, aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aot os, aut aores, soluit morbum. Velut quibosdam aliis in dentes factos fuisse mox dicit.

119 *Emmyris filius febricitabat, & ex aure fluebat purulentum, circa octauam non satis scio.*

¶ Inflammatione pori aoditorij censeodum est puerom hooc laborasse, coi conioncta est cootinua fabris, si simol etiam haboit eios partis doloré (fortassa autam habuit, & doloris oon meminit Hipp. qoòd puer iofans esset, vt dolorem noo posset declarare) in talibus enim ex febre cõtinua & magna, cui puris eruptio soperuanit, intelligimus affectionem esse aoris inflammationem. Est verò morbus D poaris satis frequeos, & qui io illis plorimùm latet, quia neque qoa parta doleant possunt dicere, oeque si delirent, vt qoibus magna est ea inflammatio, agoofcere posfsia. Atqui ego moltos infantium, qol post acutam febrem conuelluntur, hoc malo perire suspicor, cooiectans id, ex iis qui euadoot, post febrem eiusmodi, pure ex aure effuso. Ii enim ipsi, nisi ad suppurationẽ res venissat, iocognita affectiooe periissent. Proinde ioter ea qoæ poerulis febricitantibus acotè, tentaodo ageoda suot, consultum E potò, aliqoid mitigatoriom, & conecoctorium auribus iofuodere, vt, primùm quidem, rosaceum, dein de verò cbamemælinom, aut ex dulcibos amigdalis. Qoid eoim mali iode fiet? Eoeoit (si res ita haboit) hoic puero, ioxta id qood capite 19. prognostici dicitor, vbi ita scriptum ast: Aoris acutus dolor cum febre continua & vehementi, graua est: pericolom enim oe homo desipiat & moriator. Cùm ergo fallax hic locos sit, celeritar oportet aoimom aduertere omnibus signia à primo die. Moriontur F verò ex tali morbo ioniores homines septimo die, aut citiùs, seniores verò multò tardiùs. Febres enim & deliria minùs ipsis accidont, atque ideo aores possont supporari. Verùm his ætatibus, recidiuæ morbi accideotes, plorimos ioterimunt. Ioniores verò antequam auris sopporet moriontur. Si aotem fluit pus albom iunioris ex aure, spea est eom superuicturum, si aliud etiã optimum signum ipsi accidat. Hæc Hipp. ex quibos constat, vt in commentario eius loci explicuimus; iunioribus periculosum G adeo esse hunc morbum, vt sæpe moriantur ante tempos supporaodi, aliquando tamen etiã supporare: idque cùm fit, iotra septimum fieri, & salubriter, si pos fiat album. Hic filius Emmyris exemplo est iuniorum quibus suppuratio fit, quandoquidem

C *Quibusdam autem etiã dens fuit corrosus, præcipuè tertius ex supernis. Præ omnibus, autem hic reperitur corrosus, in hũc dolor, & quibusdam etiam circum suppuratio, quibus autẽ in aures fortiter tussientes magis quam illi.* 120

¶ Dictũ antea est in hoc ipso quarto libro, quod parte prima hoios oratioois dicitur, potà tertium deotem superiorum, omnium maximè solere pati dolorem, corrosionem, & supporationem, dictaque est eios rei causa. Nonc quod addit oportet explicemus. Cor scilicet ij qoibus in aures poris abscessos fit, solent fortiter tussire, magis quam illi qoibus in dentes. Mihi sanè videntur aures maiorem rectitudinem habera cum partibus ioternis cerebri quàm deotes, & hos com externis qoàm aores. Internæ autẽ cerebri radondantiæ videotor in laryngem & asperam arteriam, atque adeo pulmooam incumbere, externæ autem io maxillas, dentes, & buccas potiùs. Ergo aoriom suppurationes, seu potiùs poris per aures eruptiones, interoæ cerebri redondatiæ signa suot, velut corrosio aut dolor deotiũ, aot buccarum tumores, externæ. Quara magis tussis mooebitur, qoibos aures pus effuodent, qoàm quibos dentes laborauot. Vnde etiam licet colligere deterioris grauadinis sapitis esse, tussire ob destillatiooem, quam facũdom maxillas, boccas, dentes, aut etiam nares, pati aliquid.

Quibus autem in suppurationem cum febribus, liberat septima. 121

¶ Com acotis febribos intelligit, com febribos diceos. Qoib. ergo ad fuppurationem, id est, puris per aũr excretionam res venit, laborantib. acuta febre, eos septima liberat. Nam com acuta febre pus geuerari, inflãmatiooem sigoificat, inflammationis aũt io quauis parte capitis, cum acuta febre cooiũctę constitutio longissima, prorogetur vsque ad septimam. pcipoè verò io iuniorib. natu. vt Hip. io prognostico ouper citatodicebat. Meritò ergo qoibus febricitantib. acutè, reaveoit ad suppurationem, iis septima die erũpit pus, & soluitor febris. Adeo vt cũ Emmyris filio circa octauam videretur pos fluere, ooo satis id crediderit Hip. sed suspicatosã septima cœpisse, dixerit, circa octauam, non satis scio.

122 *Postquam exacerbatum est hypochondrium, non est solutus: emollito autem erant exigua subuiscosa, compacta, non bona. Vrina colore sanguinis. Spuebat spumosum.*

¶ Hæc verba haod dubiè aliūde decisa suot, noo enim contineot integram narrationem, sed ægroto cuidam (cuius fortasse nomen vbique vetustas substolit) contigisse inter alia quiddam narratur, qood scitu dignum est, puta exacerbatum esse ei hypochondrium hoc est, duritie & dolore correptum, & ex quo exacerbatum est, non esse hominē solutum, hoc est, suppressas esse ei euacuationes consuetas, vsq; dum emollito rursum hypochondrio, cœpit deiicere ex aluo exigua, subuiscosa, compacta, non bona: & vrina facta est coloris sanguinis, & spuebat spumosum. Hic euentus haud dubiè significat sanguioeos & pituitosos succos sese ob morbi vim, & partium debilitatem in hypochondrium collegisse, iodeq; rursum, remittente malo, & facultate nixu demissa, hàc & illàc cœpisse effluere Est verò per acutas febres grauissimum, exacerbato hypochondrio euacustiones consuetas sisti, quia significatur humores omnes eò vi inflāmationis trahi: rursum, cùm totum hypochondrium, aut altera eius para tumat, euacuationibus plos solito exeuntibus, hypochundrium emolliri, bonum est. Nam vt Hipp. ipse in apho. dicit, splenicis dysenteria accedens, bonum. Eadem autem ratione iecorariis, deiectio & mictio prodest. Illa enim cauam, hæc gibbam eius partem vacuat Sputum etiam spumosum fieri potest, regurgitantibus in pulmonam, quæ ex hypochondrio erumpuot. Varùm ea euacuatio non est probanda, vt priores, non enim per conuenientem regionem, vt illæ, agitur. Sed quales deiectiones habuerit, oportet explicamus. Exigua, inquit, subuiscosa, compacta. Constat has deiectiones fuisse ex crudis, crassis, & lentis, quæ ab oppilationibos exirent: quod vt innueret, addidit, oon booa: id est, non per coctionem, vt solent compactæ, sed, quòd ex crassis crudisq; essent, & pituitosis. Sanguis etiā crudior, qui impactus hærebat, cœpit loco solutus, in vrinę vias deriuari, & vrina coloris sanguinis fieri, & regurgitante etiam sursum homora atq; carnē pulmonis occupaote, cœpit spomosum spui.

---

123 *Ille ad quem Cynicus me induxit, septima exacerbatus est, circa quatuordecimam autem iudicatus est, hordeacea praua, purus faucibus pauca, lata, cocta spuit, ex naribus parum exiit. Caput grauatum est Manuum & crurum resolutio. Aluus soluta profuit. Pedes semper calidi. Somni huic erat. Et iuxta aures non est factum quicquam, quia concocta spuit.*

¶ Hunc laborasse febre acuta, vel dies qua indicatus est indicat. Acuti enim quatuordecim diebus iudicaotur, exacerbatus verò est illi morbus die septima, iuxta legem constitutionis legitimæ, iuxta quam dimidiato totiùs constitutionis tempore, solant incipera morborum incremeota. In hoc præcipuè laborabat caput succorum putrescētium multitudine Nam ob hoc caput grauatum ei erat, & parum sanguinis è naribus destillaoit. Et somni ei aderaot, quod noo solùm indicat capitis passiooem, sed & succi speciem. Noo eoim is erat summè biliosus, alioqui delirium & peruigiliom fecisset, potius qoam grauitatē, & somnos. Erat ergo biliosus nonnihil (nam ab hac specie nunquam omnino absunt acutæ febres) cum sangnine crassiori & pituitosiori. Cùm ergo multum ac multiforme io capite redondaret, factum est, vt fluxio, in partes cum eo rectitudinē habentes, deriuaretur, in pectus scilicet & spinalem medullam: vnde euenit vt ex thorace, praua primùm, deindè cocta spuerentur, & ob medullam spinæ, manus & crura resoluerentur. Sanguis è naribus fluens, non potuit hominē liberare, quia fluxit parum. Quare vt signum quidem prauos fuerit, vt causa verò, inutilis. Profuit verò aluus soluta, eadem scilicet ratiooe, qua solet soluare surditatem Expectabatur toberculum huic secundum aures, quia vt in febribus laboriosis, & quas lassitudo comitatur, expectantur abscessus ad articulos, ita & in febricitantibus cū capitis grauitate expectantur tubercula ad aures, à quibus præseruare poterat fluxus copiosus ex naribus: verom quia huic fluxus fuerat exiguos, expectabatur meritò tuberculom: quod non est factum, quia spuit coococta. Per morbi decursum, potione parata ex hordeacea farina, excreauit praua, hoc est, excremēta prauis & varia, colore & substantia prædita, quæ circa fauces hęrebant. Deinde verò puris iam faucibus, ex pulmone extulit, pauca, lata, concocta, hoc est, crassa. Nam quæ verè concocta suot, non sunt lata, aut rotunda, sed crassa sine laotore, neq; tam cōpacta. Rotunda verò, aut lata (quæ etiam ob crassitudioem cocta, aliquando Hip. vocat) fiunt vi febris siccatis excremeotis. Verùm quando excreatio concoctorum, & liberauit eum alui fluxione à febre, & præseruauit ab abscessu, suspicor, post dicta, ad morbi finem bene concocta & multa spuisse. Multitudinē ergo fluxilioiū per aluū deiecit, crassa verò, & quæ non longè à parte potuerint fluere, excreauit. Ad quam rem accommodatissimæ sunt potiones, & ecligmata, quæ parantur ex hordeacea. Extergent enim optimè, & sputum cogunt, quæ per febres sane, omoibus quæ ex melle parantur, meritò præferuntur, ob frigidam & humidam naturam. Pedes calidos semper fuisse, febrem assiduam, & quę neq; rigore, neq; in febricitatione ioterrūperetur significat. Porrò eum qoi Hip. ioduxit, Cynicum proprio oomine vocari intellige, non ex professione, quia noodum oata erat Cynicorum schola.

---

124 *Demarati vxor, pedes etiā in horrorib. calidi, siue in suppurationem siue non, mortua est.*

¶ Occultæ suppurationis suspicionē habuit Hip. in hac ægrota, non tamen certò cognouit Occultā suppurationem voco internam, ea verò est, vt ipsemet libro de morbis dicit, & io superiori ventre, hoc est, in thorace, ad qoem pertinent, pulmo, & ipsa latera (cor enim non sustioet eam passiooem) aut in inferiori, ad quem pertinent omnia quæ sub septo transuerso sunt inter inguina & alas. Fiunt verò hæ ex tumoribus præter oaturam, vt ex pleuritide, aut inflammatione intestini, renis, aut vteri: vel ex vlcere, vt ex emptoyca passione, aut etiā non nonquā citra hæc, ex pituita non expurgata, ac propterea putrescēta, velut ex catarrhis aliquādo, non qdē prius facto phlegmone, aut exulcerato pulmone

ne (tametsi id quoq; fieri solet) sed aliqoandohę-rente solùm ea, quæ destillat, pituita, lateribus, & ibi putrescente, vt Hipp. locu citato autor est. Vtcumq;, vbi pus continetur, putredinalis calor partes corripit, qoi etiam per totum corpus deducitur, arteriis fuligines putridss recipienobus & ob hunc tam fixum, vt qnis dicat, calorem colliquescunt carnes & corpora tabescunt. Fientis suppurationis signa scribit Hipp. in prognostico, dicens, considerare antè oportet, principium sappuratioois fore colligentem à die quo primùm homo febricitsuit, aut quo primùm illum rigor præhendit, etsi dixerit pro dolore pondus ipsi fieri, in loco quo dolebat. Hæc enim in principiis suppurationũ fiunt. Suppuratorum iam signa scribens, mox subiunxit, suppuratos omnes agnoscere oporiet his signis, primùm quidem si febris non intermittit, sed p diem miuis est, per noctem maior & sudores multi superueniunt, & tussis fortis fit, & excreât nihil mentiune dignum, & oculi caui fiunt, & maxillæ sont rubentes, & vngues manuum coruantur, digiti autem calent, & maximè extremi. Dicta mihi est in cõmentatione hoius loci, causa qua digiti extremi calent suppursiis. Ea est, quam pauló ante tetigi. Deferunt scilicet venæ & arteriæ fuligines putidas, quæ extremis artibus expirant Cum ergo hęc mulier longũ laboraret, & haberet assiduum calorem pedum, etiam in horruribus, suspicatus est Hipp. in suppurationẽ abire, qnia horrores inordinati, ad suppurationẽ euntis morbi est, & calor extremorũ pedum, suppurati. Verùm cum fortasse alia signa viderentur desiderari, in suspicionẽ coniectus est, & suspicionis causam insinnans dicit, pedes etiã in horroribus calidi, siue in suppurationem siue non, mortua est Meritó aũt dubitauit, nisi alia multa adfuerunt signa. Nam noo suppuratis solùm, sed alia etiá solet hoc accidere morituris, iis scilicet, quibus malignus venenatusue humor intra corpus collectus, aut venenũ etiam haustum est. Talibus enim, etiá mortuis, calor putredinalis solet per extremas corporis partes expirare. Itaque constar, aut ex suppuratione, aut maligna febre, qusm mali moris vocant, mortuam esse hanc mulierem.

---

125 *Tenebatur senex. qui mortuus est simul cum sua vxore languida, cui occultũ maniacũ quid inerat. Postquam autem exeunte lumbrico sub crasso, & pauco cibo, statim sedatus est, & dormiuit, & sanus erat senex hic. Et corporis cutis circumtentio, extrema frigida, tenuis, tremulus in initiis, & labiis, & manibus, & voce. Motus est mente moderate. Hiabat non valde. Difficulter spirans erat diebus, non noui quot vltra viginti, mortuus est.*

¶ ἔχεσθαι, id est, teneri, & ἐχόμενον seo detentum, solet dicere Hipp. eum qui morbo tenetur non leuiter, velut in aphorismo dicit ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, id est, ei qni à febre tenetur, & rursum ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, id est, à febre ardente occupato Ita nunc dicit εἴχετο πρεσβύτης, id est, tenebatur senex, quasi dicst tenebatur morbo, & grauiter ægrotabat. Hic senex vt ex ipsa narratione constat, habebat vxorem qnandam debilem, & noonihil maniacam, etsi noo adeo, vt manifestum id esset, sed vt multis eoenit, qood dissimulari poterat, ac celari. contigit hunc seoem simul cum sua vxore ægrotare, ac mori. qui euentus, vtpote rarus memoriæ hæsit, quo factum est, vt Hip. qui seni acutè ægrotanti euenerunt volens narrare, hæc perscripserit. Senex qoi mortuos est simul cum vxore sns, debili, languida, cui occultum maniacum quid inerat: ille inqnam senex, tenebatur, id est, grauiter ægrotabat. Persequitur, his dictis, oarrationem morbi, in qua haud dubiè qoædam desiderantur. Nam intercisam esse dictionem, & quædam verba sublata esse, constat legenti. Dicit enim primùm, postquam teneretur, exeunte lumbrico, sobcrasso, & pauco cibo, statim sedatum esse morbum, & dormiuisse senem, & sanũ factum esse. Videtur autem nimis ex abrupto dixisse illud, postquam exeunte lumbrico. Cum non dixerit antea vt ægrotaret, an febricitaret, an non, an parte aliqua doleret, siti aut fastidio vrgeretur, aut peruigilio, aut tali aliquo, vt narrare solet. Sed cum tantum dixisset, tenebatur, adiecit modum quo sedatus est. Sed permittamus vt illo verbo tenebatur, significetur graui morbo teneri, & febre magna, & inquietum vigilemque esse dici per insinuationem, qoia adiicitur, sedatus est, & dormiuit. Verùm illud ferendum non videtur, dici, sanus erat senex hic, & corporis cutis circumtẽtio, extrema frigida, tenuis, tremulus. An simul sanus erat, & habebat hęc? Noo sanè fieri potest. Sed constat hunc exeunte lumbrico cum pauco cibo, qoieuisse, dormisse & liberatum esse à febre, aut omnino, aut ita sanè, vt sanus factus esse videretur, deinde veró post dies aliquot (noo enim dicit quot) factam esse ei recidiuá priori morbo longè grauiorem, à qua mortuus est cum his signis quæ apponit, cutis inqusm circumtentione, extremorum frigore, extenuatione, tremoribus, mentis alienatione, hiatu, & difficili respiratione. Hæc enim omnia in febribus continuis lethalia esse, pluries in prognostico & aphorismis, & alibi dicir Hippocrates. haud dubiè ergo vetustas sobstulit verba aliquot inter illa, sanus erat senex hic, & illa, & corporis cutis circumtentio, quibus significaretur factam esse recidiuam. Quasi ita diceret, dormiuit & sanus erat senex hic, dainde rursum febricitauit, acciditque ei inquietudo, peruigilium & corporis cutis circumtentio. Hæc inquam aut alia his similia desont. Quæ enim ea fuerint oon possumus diuinsre. Sed in tota hac narratione hæc duo sunt notatu digna: liberatum esse huoc ægrotum à tanto malo primùm exeunte solùm lumbrico crassiusculo, cum pauco cibo, hoc est, cum paucis fecibus cibi non satis cocti (ita enim solemus vulgo dicere, modicum cibum excretum esse) deinde mortuum esse cum his quæ narrantur symptomatis. Nam si liberatus hic est primùm, iuxta id quod in prognostico dicitur expediens etiam lumbricos rotundos descendere cum excretione, morbo eunte in iudicationem, qni potuit deinde intra fines acuti morbi mori? Si enim ibat iam malom in iodicatioocm, & cum coctionis signis, celeritatem iudicij, & securitatem significari oportebat. Non poterat ergo ex eo eodem morbo tam cito mori. Quod si non ibat iam malum in iudicationem, certè symptomatica, vermis, & fecis, excretio fuit, symptomatica verò & exigua, non poterat tantæ vtilitatis esse, vt inde diceretur ho-

mo sedatus quieuisse, & videri factus sanus. Quid ergo est quod ex hac narratione videtur probabilissimè colligi posse? Certè seoem hunc laborasse à principio morbo etsi sua parū congruente (puerili eoim) febre acuta ex crudorum putrefeentis, atqi proinde habuisse eam febrem in suis symptomatis, vt longè grauissimum, multum vermium prouentum. Nam si rectè perpendas, & autores omoes de hac re coosulas, videas pleraq; symptomata quæ narrantur, essa quæ vermiom in veotre abuodantiam sequi solent. Paulus cap.57. lib.4. ita de vermium signis scripsit. Accidit plerunq; eunctis lumbricos tereces habentibus, vellicatio intestinorum, & ventris, & tusses noo magnæ, aridæ, & irritantes: quibusdam verò etiam siogultus, somoique cum tremore, & irrationabilibus, stultisque ex somno resurrectionibus. Nooolli enim vociferatione exorgunt, & prosiliont, sed rursus deiiciuot, & in soporem prosternuntor. Pulsus ioordioati, & augêtur febres, oullo ordioe errantes, cum magno articulorum algore, quæ per tertiam qoartamoe, diei oostisue partem, hominem temere inuadunt pueruli vero & graodioribus natu, com prominente lingua exhausta, stridor fit dentium. Oculi cunniuent, silentium amant, & excitantibus indignaotur, stomachantur, oculique apparaot, & suffunduntur malæ rubore, atque rursus mutato colore liuescuot. Breoi verò hæc, & ex interuallis fiunt, quorundam verò stomachum peteotes, nausearum & vellicationum autores sunt: cibum ad hæc, laborantes auersantur, coacti verò, oausenates vix deglutiunt, oblatumque ac sumptum alimentum euomunt: non paueis verò veoter etiam deiicitur eum esculentorum corruptiooe, atqi tympani instar inflatur, reliquum verò corpus præter rationem liquefit, & tabescit, nequa fame præscripta, neque vlla euacuatione immoderata admissa. Cæterum non in omoibus prædicta sunt singulatim ioquirenda indita, sed quæ principatum tenent: aliquando verò plurima. Hæc Paulus, qoi etsi mol ta signa amplexus est, quædam tamen omisit, quæ alij adduut. Aetius dictis signis fere ex Diocle receensitis, ha caddit. Alij instar delirantium alieoa loquuntur in somnis. Alij decubitum transmutant continuè dormientes, angoreque vexaotur, ex locoque ad locum sese vicissim proiectant. Verùm paucus omninu ex ipsis morsum confiteri constat. Plæriq; eoim in mentis inopia ac taciturnitate degunt. Porrò quià rotoodis lumbricis iosestantur, etiam cibum auersantur, & si quid acceperint, reuomunt, aut nauseabuodi vix deglutire possuot: febres io eos, cum vehemeoti extremarū partiom refrigeratione, irrount. Hæc Aetius, tametsi igitur huic seoi multa signa eorum quæ vermium esse di cuntor oon adfuerint, si tamen omnia quæ adfue ruot vermes significare poterant, cum antecessisset illud, quod io horom cognitione maximi momenti est, puta vermem reiectum esse, meritò coniectemus toto morbo vermibos vexatom esse. Nam vt dicebat Paulus, non omnia hæc omnibus Ita affectis adesse necesse est, sed aut quędam præcipua, aut pleraqoe Nosse verò etiam oportet, com his signis intelligi debere, & quæ cum illis ob eaodem ipsam causam coniungi possunt. Si n. vehemens fit morsus ventriculi, deliquij animi, & conuulsiuorū mo tuum, ob oaturalem coosensum cerabri & cordis cum ventriculi ore, periculum est: si magna naosea adest, & hiatus quidam oris adsit necesse est: ac ob eandem causam, difficultas aliqua respiratiooîs. Nam hiaote ore non facilè mooetur thorax. Iam verò vomitum instantem tremor inferioris labij porteodere solet, & ob eadē causam tremula vox. Si tabescōt, fient graciles ac tenues, & cutis fiet circuotensa. Frigus verò extremorum, deliqui animi est. Delirium in signis vermiom ponebatur, scilicet per compassionem cerebri. Quaoquam ergo non omoia signa vermium dicitur hic habuisse, ver mes tamen illi innatos fuisse dicta eausa suspicor. Neq; sanè mirum ex hoc morbo mortuum esse, cuius ætati esset tam aduersus, cùm plorimi moriantur poeri, quorum ętati est congrueos. Cùm igitur vermes qui in homine quopiā generantur in æquali magnitudine sint, neq; eam qua sunt eodem tēpore conquirant, sed alij ante alios augescaot, & q grandioras sunt, sæuiora afferant symptomata, pusilli verò exigua, ficri potoit, vt huic homini vous quidsm vermis plurimum præ aliis aoctus, anxietatem & inqoietudinem afferret, adeò vteo expulso sedatus dormiuerit, factusq; sanus videretur, vsque dū auctis reliquis grauiora mala excitata sunt, ex quibus etiam est mortuus. Itaq; lumbricus ille, etsi eius excretio tantopere iuoisse videtur, non vt concoctionis signum, oeq; decretoriè, sad symptomaticè excretus est, iuuit tameo taoiopere dictam ob causam, neq; in morbo tali, re vt diximus habenta, excretio vnius noo exigui vermis, exigua debet eenseri.

Quibus hypochondria, & aluus, deiiciunt cōpacta, sepor, non cum crepitu, vt in Abderis, lacertæ formam referentia. 126

¶ Deiectiones duræ & compactæ, rarò exeunt cum crepitu, nam calor qui crassitudinem eis præbet, flatum insensibiliter absumit Porrò fæces compactæ, quæ sine summs siccitate sont (siccitas eoim in exigua frustula comminuit) longè fuot, & ipsa intestina, io quibus sunt densata, figura referont. Proinde, quę compacta, longa, & crassa sunt, in crassis intestinis compactionem recepisse significant: quæ compacta, longa, & gracilia, lacertulis similia, ab intestinis tenuibus compacta veniun'. Non solent autem fæces solidiatem, ante intestina crassa recipere, oisi cùm aliquanto maior solito, toto ventre calor est, oon tamen si maior sit multò, haoc eādem formam recipient, sed exigua, dura, stercus capræ imitantia, fient. Quæ ergo compacta, sine crepitu, lacertæ formam referentia, deiiciuntur, ab iotestiois gracilibus veniunt, & teporem, boc est, ca lorem mediucri paulo maiorem, indicant. Quia ergo ab intestinis gracilibus hæc veniunt, dicit Hipp. quibus hypuchondria & aluus deiicit compacta: alioqui enim non solet dicere, oisi quibus aluus deiicit. Verùm hypochondris est suprema alui pars, io qua gracilia iotestina sita suot.

Quod est primum dierum decretoriorum, in antecedenti. 127

¶ Dies decretorij decurruot per quaternarios intra fines acutorum. Nam vt in prognostico dicitur, primus impetos ad qoartum desinit, secundus ad septimum producitur, tertius ad vndecimum, quartus

quartus ad decimumquartum, quintus ad decimumseptimum, sextus ad vigesimum. Hi ipsi dies sunt morborum iudicatorij, & aliorũ indices. Nam in aphorismo dicitur, septenorum quartus est index. Itaque eisdem diebus fiunt indicationes, etsi non simul, neq; eorundem morborum. Sed indicatio antecedit iudicationem. Primùm itaq; in iudicationibus est indicatio, postremum ipsa iudicatio. Indicatio verò fit in antecedenti die, computatione facta per quaternarios, vt diximus, quart⁹ enim septimum, hic vndecimum, hic quatuordecimum, hic decimumseptimum, hic postremò vigesimum indicat. Meritò ergo dicit Hippocrates quod est primum dierum decretoriorum, hoc est, indicatio, fit in die antecedenti, in antecedenti scilicet diem in quo agitur iudicatio. Qua ratione indicentur iudicationes, alijs locis dictum est satis.

127 *Et mala & bona signa fiunt, diebus quibus superexacerbati producuntur, & quibus desinentes remorantur.*

¶ Eisdem diebus fiunt obseruanturq; in ægrotis signa bona & mala, nam & moriuntur eisdem diebus quibus salui fiunt, vt in prognostico dicitur: diebus nempe decretoriis vocatis. atque adeo bona signa in his meliora, mala deteriora sunt quàm in alijs diebus. Omnes itaq; mutationes morborũ dieb⁹ decretoriis potius quam alijs, præsentiri possunt. Siue breui finiendi, siue in longum producendi, siue bonum siue malum exitum habituri sint. In hanc sententiam dicit nunc Hippocrates & mala & bona signa fiunt diebus, quibus superexacerbati producuntur, & quibus desinentes remorantur. Sed videtur idem esse morbos produci, & remorari, χρονίζειν & βραδύνειν Quo pacto autem si idem est ἐπιπαροξυνόμενοι, id est, superexacerbati, & λήγοντες, hoc est, desinentes, aut cessantes, vtriq; producuntur, aut remorantur? Nam λήγοντες contrarij esse videntur ἐπιπαροξυνομένοις, quo pacto autem à cõtrarijs significetur. Atqui fortasse non vtrumque horum, sed neutrum potiùs videatur significare morbi productionem. Nam desinentes seu cessantes potiùs videntur finiri quàm remorari: exacerbari verò diebus decretoriis, non facit ad productionem, sed ad cõtractionem morbi. Nam exacerbationes crebræ, celeritatem motus significant, celeritas verò cæteris paribus contrahit cuiusq; motus tempus. Neutrum ergo horum significat productionem morbi, tam longè abest vt vtrumq;. Sed animaduertẽdum est Hippocratem non dixisse παροξυνόμενοι, id est, exacerbati, sed ἐπιπαροξυνόμενοι, id est, superexacerbati. Exacerbationes autem sunt, quæ legitimum naturaleq; tempus durant secundum cuiusq; morbi naturam, & sua hora remittuntur, superexacerbationes autem quæ producuntur adeo, vt occupent etiam id tempus, quo iam erant desituræ, velut & superpurgationes vocantur Hip. quæ procedunt vltra quam par est. Exacerbationes ergo crebras fieri, & nullum diem decretoriũ intermittere, quo non aliquid natura circa morbum moliatur, celeritatis est, ac proinde contrahit morbum: has non fieri, sed desinere, non etiã febre desinente, lenti morbi & tardius finiendi est. Quia quod lente mouetur, tardiùs quiescit. Verùm non item superexacerbationes significant morbum futurum breuem. Nam

A significant maximam succorũ multitudinem, hæc verò cũ debili facultate significat mortẽ, cum forti, morbi longitudinẽ. Salutares ergo morbos, futuros cronicos significãt superexacerbationes. Euenit ergo q̃ Hip. hoc loco animaduertit, & superexacerbationes, & exacerbationes desinentes, quanquam sint longè contraria significare eandem rem, puta morbi longitudinem: non eodem modo: sed alterũ ob materię longitudinẽ, alterũ ob motus tarditatẽ.

B *Et quædam non fideliter alleuabant, & quædam per se ipsa exacerbabantur.* 128

¶ Non fideliter alleuare haud dubiè dicuntur, ea, quibus non oportet fidere, ea verò sunt, vt apho. 27. sectionis secundæ dicitur, quæ non secundum rationem leuant. Secundum rationem verò leuãt, quæ cum signis concoctionis, & per iudicatoriam euacuationem, humoris multitudini respondentem. Cur autem fidendum non sit iis quæ leuant aliter, ipsemet dicit eodem aphorismo dicens, C plæraque enim talium inconstantia sunt, & non valde permanere solent. Itaque non fideliter alleuant, ea quibus postea accidunt recidiuæ, quæ plærumque primis morbis sunt grauiores. Quod sane ægrotis eius tempestatis, qua hæc scripta sunt, accidisse sequentibus insinuatur. Et quædam per se ipsa exacerbabantur, scilicet priora exacerbabantur, non per se ipsa, sed per recidiuas. Itaq; dicit Hippocrates quędam non fideliter alleuabãt, quia succedentibus grauioribus recidiuis exacerbabãtur, & quę- D dam exacerbabantur per se ipsa, hoc est, sine vllis alleuationibus, à principio ad finem vsq;.

Sputa peripneumonicis quibusdam biliosa, cũ desinere volunt. Valde flaua breuia fiunt. Quæ qualia in principijs erant, talia apparent, non valde puto hæc coqui, sed iudicare, vt illi qui iuxta præceptionem, & vt aliàs quoq; vidi. 129

E ¶ Scripto mandabat Hipp. quædam vt frequentia & legitima, quædam etiam vt rara & illegitima, in hoc præcipue opere, quod non selectissimis regulis, & ratione, multisq; experimentis, cõfirmatis dicatum est, vt liber aphorismorum, sed obseruationibus. Experimenta verò captantibus, non solùm mos est notare legitima, sed etiam, atq; adeo nonnunquam multo magis. iis contraria, & rara, velut nunc facit. Nam legitimum est, morbos solui concoctis excrementis, deiectionibus inquam, vrinis, aut F sputis, quibusuis horum iudicentur (nam eadem ratio est) euenit verò nonnunquam, vt materia non coquatur, soluatur tamen morbus, beneficio facultatis expultricis Neque mirum est, facultatem ad expulsionem eius conuerti, quod non posit coquere. Nam & cùm legitimè operatur, pellit ob irritationem. Verum est has solutiones non esse solère tutas, & ab eis recidiuas meritò timeri, non tamen proinde non posit fieri aliquando, vt etiam sine recidiuis fiant. Neque enim ratione contraria G probatur necessarium aliquid, sed vt consuetum naturæ, & frequẽs. Itaq; etsi iudicationes optimæ post cõcocta excremẽta fiant, & his non coctis exigua fides indicationib. esse posit, tamẽ nonnullis euenit iudicari citra concoctionẽ. Vt forte euenit illi q̃ iuxta præceptorẽ habitabat, & alias quoq; ali-

quando factũ vidit Hip. Sed cur incipimus ab enarratione vltimæ partis huius dictionis? Certè quia tota hæc oratio ad eandem sententiã pertinet, eam scilicet q̃ diximus. Vt vrinæ & alui deiectiones ad febres putridas cõsiderari debent, ita ad peripneumoniam, pleuritidem, & alios partium circa thoracem morbos, sputa. Nam illa in illis, hæc in propriã morborũ materiã indicãt. Sputa biliosa in crudis, valde flaua etiam in pessimis poni cẽsuit Hip. in prognostico. Quare secundum communẽ morborum rationem, longè abest vt hæc appareant peripneumonicis, cùm desinere volunt, tunc enim cocta esse oportet, alba scilicet, leuia, crassa sine lentore, & quę facilè excreentur. Verùm quia aliquibus id factum vidit, scripsit biliosa quibusdam peripneumonicis, cùm desinere volunt. Sanè eadem ratione possis expectare, deiectiones aut vrinas biliosas in febribus, cùm desinere volunt. Constat verò hæc non esse concocta, quia à talibus solent biliosi morbi incipere, quæ verò apparent qualia in principiis morborum erant, constat ea nõ valde coqui, sed aut nihil aut omnino exiguum. Nam principium morbi tempus cruditatis est, ex crudis autem vt cocta fiant, necesse est substantię modum mutent. Hæc ergo cùm apparent qualia à principio cœperant, non coquitur morbus, atq; si quo modo soluetur, certè eueniet iudicari, vt ille qui iuxta præceptorem, sine signis scilicet cõcoctionis. Neq; certè mirum. Nam velut curationes quæ arte fiunt, quædam sunt legitimè, quædam illegitimæ, ita & quæ spontè. Spõtè factas morborum curationes voco, concoctiones & indicationes, vt arte factas, missiones sanguinis, & expurgationes, & quorundam admotiones. Vt ergo artifici aliquando quibusdam occasionibus, regulis & methodo excedere licet, ita natura quibusdam causis familiari ordine cogitur desistere. Interiecit illa verba Hippocrates, valde flaua breuia fiunt, quæ quia sententiolam aliorsum nonnihil deflectunt transiliuimus, nunc necesse est ad ea reuertamur. Biliosa sunt quæcunque flaua sunt (is enim est bilis color) verùm ea amplam habent coloris differentiam. Nam & quæ pallida, & quæ rufa, & q̃ peculiariter flaua, & quæ quodcunq; horum remissè, aut admodum sunt, in flauis ponuntur. Hippocrates enim, vt antea etiam me dixisse memini, omnibus his nominibus, vtitur generatim, intentionem verò coloris oratione explicat. Cùm ergo dixisset biliosa sputa fieri quibusdam peripneumonicis, cùm desinere volunt, dixit valde flaua breuia fieri, quasi diceret, inter biliosa breuissimi morbi signa esse, quæ admodum flaua. Non dixit autem optima, sed breuissima. Nam deterrima sunt, vel hoc ipso nomine quòd cùm sint lethalia, sunt breuissima. Nam vt salutaria tanto meliora quanto breuiora, ita lethalia tanto peiora. Ergo valde flaua lethalia sunt, quia syncera, breuia autem quia acerrimi & tenuissimi succi soboles. Non dicit hic quem exitum portendant valde biliosa, sed tantum breuia esse quencunque habitura sint. Atque ita est profectò, aut moriuntur citò ex peripneumonia, aut tabescunt citò, atque ita etiam moriuntur satis breui, quia pessima talis tabescantia est. Aut si forte talia biliosa, aliquando cùm iam soluuntur morbi fiunt (quanquam hoc sit longè rarissimum) soluentur etiam breui, bile affatim vacuanda.

Nicippus in febribus semen effudit somnians, & nõ venit in deterius, & hoc idem illi sæpe fiebat, & nihil læsus est. Prædictum ille est fore vt cessaret, cùm febres iudicarẽtur, & factũ est ita.

¶ Sexto epidemiorum, parte quinta cont. 25. dicetur ipsi Hippocrati, Venerem morbis à pituita remedio esse, causa est vt Galen. dicit in commentario, quia siccat partes, atque ita humida excrementa absumit. Constat verò eadem ratione posse ita affectos iuuari seminis effusione, & si cum mulieribus non congrediantur. Porrò possunt citra congressum fundere, volentes, vt Diogenes, aut nolentes, idq;, aut excitati, quòd laborent gonorrhęa, aut dormientes. Vigilantes excernere præter voluntatem, maioris noxę est, quàm dormientes: hos enim sæpe instigant insomnia. Vtrisq; verò id euenit, aut ob redundantiam, aut ob prauam seminis qualitatem, aut ob debilitatem retentricis, diuturnitate morbi comparatam. Quibus ob debilitatem fit, nulla ratione potest esse ea excretio vtilis, exanimat enim, & tabefacit. Verùm quibus ob redundantiam, raro non est vtilis, & curandum illud solùm est, ne plus satis duret, & ne partium assidua intumescentia, arteriarum ora pateant, vt plurimum etiam spiritus effundatur. Ita enim fieri potest, vt cum redundanti semine abeat spiritus necessarius, fiatq; inde plus mali quàm boni. Alioqui excretio multi aut vitiosi, vtilis est. Quia eius succi suppressio adeo est noxia, vt cum sæuissimis symptomatis cruciet, viscera omnia vitiet, melancholicas passiones pariat, aliquando etiam repentinam mortem, velut ex epoto veneno. Quin etiam eum morbum quem gallicũ huc seculo vocant, si quid habet proprium, & quo ab aliis malignis cacochymiis discrepet, id certè est, ex maligna seminis putrescẽtia nasci. Cõputrescit enim mox cum semine per corp⁹ totum, proprium solidarum partium alimentum, quod semen etiam, etsi infecũdum, est. Hinc tot solidarum partium corruptiones, hinc illa penitissimè latens cacochymia, raro nisi vehementissimæ exsudationi, & exercitationi cedens. Argumento est, hoc illi⁹ esse principium, quòd vix vnquam nisi ex congressu cum sordida muliere nascitur. Tametsi ex multo etiam congressu cum non sordidis, nasci posse existimo. Si igitur tantarum noxarum seminis redundantia, aut vitium, causa est, meritò fit vt multi ægroti venere iuuantur. Præterquam quod, vt dictũ est, ipsa venus humiditates alias siccans, morbos ex humidis sanat. Vt non putem ratione carere, quod de gallico morbo laborantibus nonnulli affirmant, fieri aliquando vt congressu cum mulieribus non sordidis, qui ita affecti sunt, sanescant, & illæ inficiantur. Nimirum illi deponunt propriam morbi materiam, illæ recipiunt inquinamenti principium. Itaq; venerem causam salutarem aliquando esse, etsi Epicurei aliter putarent, ita indicatum sit. Quid Nicippo euenerit perpẽdamus, nunquid Nicippus febricitabat ex semine? Non arbitror. Fortasse enim ex eo succo non febricitantur nisi hecticè, eius verò febris iudicatio citò expectabatur futura. Febricitabat ergo ex alia causa (vt fortasse ex pituita) excernebaturq; simul semen redundans. Cur ergo prædicebatur ei fore vt cùm febris iudicaretur, cessaret ea excretio? Si enim ex diuersis succis passiones illæ pendebant, quid prohibeat manere

nere vtrãois altera sublata? Certè, quia antequam febricitaret, nihil tale patiebatur, coniectaoerit Hippocrates fore vt & cùm febricitare fineret, cessaret axcretio: viderítq; nõ ob solam multitudinem, aot corruptelam feminis fieri, sed quód calore febrili caudius, acrius, & mordentins fieret. Necesse argo erat cùm virtus illi constaret, interim prodasse, excreto redundanti & mordaci succo pariterque corpore siccato, desinere verò cùm febris soloeretur. Et factum est ita.

131 *Critias in febribus ab insomniis vexabatur, à quibus scimus, sedatus est etiam hic simul cum crisi.*

¶ Libello de insomniis molta ad hunc locum pertinentia scripta reperies. Ex quibus facilè intelliges, insomnia multa, & perturbantia, magnæ perturbationis in corpore, præcipuè verò in capite, aut per se, aut per consentum cum toto corpore significationem præstare. Cum enim agitandis foccis & vaporibus, agitentur animales spiritus, & cum eis conceptæ rerum species, fiunt varia, multaque spectra, vnde multa insomnia aut allegorica quapiam ratione, morbum, affectum locum, aut internam causam, aut ægrotandi occasionem, indicantia: aut morbi exitum præmonstrantia (vt alibi dixi) aut nihil certi, sed pertorbatè multa continentia, ipsa solùm perturbatione, perturbationem humorum indicantia. Hinc fit, vt plus solito somniare, præcipuè cum tumultu ac pertorbatione, in sanis prænunciet morbos, in ægrotis raptum humorum in caput, timere iubeat, aut iudicationem expectare. Raptum sanè, quia agitati facilè efferũtur: indicationẽ verò, quia decretoriam euacuationem antecedere consueuit agitatio. Ergo de insomniis perturbatis per febres, vt de multis aliis cẽsendum est. Si iudicationum indicatio antecessit, & opportunitas instat, decretorium haberi debet, putandumq; fore vt desinat simul cum febre, vt Critiæ euenit: sin minus, phreniticum est. Capiti ergo prospiciendum.

132 *Alcippus habens hæmorrhoidas, prohibebatur curari. Curatus insaniuit. Febre acuta superueniente cessauit.*

¶ Tantopere reformidat Hippocrates hæmorrhoidum curationem, vt dicat aphor. 12. sectionis sextæ, hæmorrhoidas sananti diuturnas, si non vna seruata fuerit, periculum est hydropem, aut tabem accedere. Et sanè meritò timet. Nam in omni euacuatione consueta supprimenda, periculum est redundantiæ, eius quod solebat euacuari: hac verò solet euacuari deterrimus, & fæculentus sanguis, maximum ergo periculum erit, vtpote ex pessimæ materiæ detentione. Proinde prohibebatur Alcippus curari, ille verò morbi tędio compulsus, curari se fecit, curatus verò non in hydropem aut tabem, vt alij solent, incidit, sed mania correptus est. Quod meritò etiam est factum. Illa enim mala cuiusque causæ euacuationis suppressione nata sunt fieri, à quibus ea euacuatio liberabat. Dicitur autem aph. 21. eiusdem sectionis: Maniacis varicibus, aut hæmorrhoidibus accedentibus, insaniæ solutio fit. Hac itaque causa maniacus est factus: qui febre acuta superueniente, à mania est liberatus. Duplici ratione fit, vt morbus acutus superueniens ædiuturnis liberet: nam, aut ipso igneo calore absumente excrementa, aut crassis excrementis simul cum materia propria acuti morbi in eius iudicatione radicitus euacuato. Illud fit in passionibus ex pituitosis & crudis, vt resolutione, & conuulsione, & lentis febribus, & catarrhis: hoc in melancholicis. Aquea enim igne absumuntur, terrea non item, sed crassescunt exusta. Alcippo ergo secundo modo consentaneum est solutam esse maniam. Nam mihi etiam ita ardentissima illa febris cùm agerem vigesimum octauum ætatis annum, substulit passiones melancholicas.

133 *In acutis febribus siticulosi, à medicis priuati potu, aut etiam à se ipsis, videntur posse bibere multum. Aqua frigida data vt vomant prodest. Biliosa enim aderunt.*

¶ Multis differit Gal. de potu aquæ frigidæ in febribus, lib. 9. meth. cap. 5. vbi proximum missioni sanguinis auxilium in continentibus febribus esse dicit, sed & in omni maxima febre, intelliges ex iis quæ ibi dicit, magnum remedium esse, si tempestiuè coi exhibeatur, quia habitus corporis refrigeratur, & hinc euenit facultatem recreari, & aluum solui supernè aut infernè, aut sudorem copiosum erumpere, & ita febres solui. Vnum horum est qď Hippocr. nunc iubet procurari, aqua frigida data, nimirum vt vomant. Ergo, inquit, qui in acutis febribus (acutam febrem vocat Hippoc. exurentem calorem) siticulosi sunt, & à medicis priuantur poto, aut ipsi per se abstinent, videntur posse bibere multum, id est, multum bibere poterunt si quis offerat (nisi fortè sint βραχυπόται, qui cum delirio fiũt) adeo vt videantur illi, neque congio satis recreandi. Illis ergo frigidæ poto vomitum mouere vtile sit. Nam cùm tam multum sibi bibere posse videantur, auidissimè capient quantum voles, bibentque vsque ad vomitionem, plus scilicet quam ventriculus possit continere, vnde fiet vt vomant (nam valde sitienti, si frigidæ modicum des, non vomet) bilis verò aderit præsto, vt vomatur. Nam fortis ille æstus ac sitis, significabat redundantiam bilis circa viscera. Cieri ergo poterit biliosos vomitus frigidæ poto ita affectis, eritque vtilissimus, quia pariter eodem auxilio materia euacuabitur, & intemperies extinguetur. Ad sententiolam hanc explicandam hæc erant satis, verùm ipsius rei gratia, & ne quam verba Hip. decipiant, opus sit explicare, quæ sit opportunitas frigidam exhibendi. Nam vt est auxilium optimum & iocundissimum, ita etiam & periculosissimum, & maximè positum in occasione. Non enim vtcunq; febris vrat & ægrotus sitiat, ac multum sibi posse bibere videatur, offerenda est frigida. Multis enim hæc habentibus oblata, primum quidem iuuare visa est ob intemperiem quam extinxit, deinde verò, vt denuò excitaretur alia febris, & maior & cõtumatior priori, causa fuit, quòd cum adhuc materia morbi esset cruda, oblata, eius & concoctionem & discussionem prohibuerit: aliis etiam incurabiles passiones, & pro inflammationibus breui resoluendis, indissolubiles tumores manere fecit. Alios vna aliqua parte læsos, reliquum vitæ fecit miserè transigere: quosdam etiam vita repẽtè priuauit naturali simul cum igneo calo-

re extincto. Neqoe igitor phlegmonem qoampiam internum habentibus, ueq; nisi cocta materia, oeqoe nisi robustis, & secondum partes omues iuternas, præcipuè nobiles abondantibus naturali calore offereuda est. Ego proiuda raro febricitantes ad copiosum frigidæ putum cugo, sed cruda adhue materia, aut phlegmone viscera ubsidente, abstinere iubeo, quautum citra periculum tabescentię pus sont: materia verò coqoenda, aut phlegmuoe ioclioante, eius potus quo per morbum vtitur, plus seo sim indulgeo, si frigidam pro deeocto (si decocto forte vtitur) efflagitat, audeo coucedere: interim, eum vrgetur siti, potiones medicatas, vt stillatitias aquas, aut serapla valde diluta, affatim uffero. Sunt euim horum quædam à quibus attemperatiuuem expectare posis, & iocommoda frigidæ aquæ uoo timere. Nihllominus uun negu quud Hipp. Galeuusque dicuut vtilissimum esse, sed cautè admodum fieri suadeo.

---

134 *Quòd nerui ipsi in se ipsos trahunt, signum est. Siquidem ipsi nerui in superna manus parte fuerint pracisi, deorsum nutabit manus, à neruis qui infra sunt, tracta: si verò contra, aliter.*

¶Superuam mauus partem vocat hic baud dubie, quam nos diceremus exteruam: iofernam verò quá interoam, eam scilicet versus quam flectitur. Nam si secundum longitudiuem bracbij iutelligat supernam & infernam manus partem, falsum fit manum deorsum outare quod oerui iu superna parte sint præcisi, aut contra: uon enim ita oppositi suut oerui mutorij, sed secundom motuum uatu ralium differeutiam, iuterni exteruis, & dextri sinistris. Et manus, seu aleuatio, seo exporrectio aliqui bus horum fit. Itaq; dicit oeruos motus in seipsos trahere, partes scilicet quas mouēt. Sed quo pacto? Certè contraheotes ipsi sese io seipsus. Ita enim fit, vt eorū contractioues partes quibus inserti sunt, sequaotur. Hoc ꝙ hac dictiuucula Hip. losinoat, est argumeotū totius operis, quod de motu musculorum scripsit Gal. verū Gal. exactiùs rem tractauit, propriū volontarij motus instrumentū distinctiùs indicans. Nam reuera instrumeuta aios motus uuo sunt nerui, sed musculi, verū mooeodi facoltatē accipiōt à cerebro per oeruos. Hi verò partim subeūt in mosculos coalesceutes cum ligamautis, factique teodones, rursum emerguut ex musculis per eorū caudas: partim Impermixtl prætereuat. Hi faeoltatem pręstant, non tameo etiā alligant musculos ossibus, & disteoduotur contrahuuturq; cū illis, atq; teosionem eis præbeot: illi verò, pręterquā ꝙ & facultatē aliquā deferuut, qua nerui sunt participes, per sese etiam firmant, & alligant musculos ossibus, & iis qui citra, & iis qui vltra articulos sunt. Vtriuis ergo uerui, siue inquam ij qui tautū suut nerui, facultatem verò muuendi deferunt, siue qui vocantur teudoues, præscinduotur, atq; siue aute capita, siue post caudas musculorū, necesse est mosculos ipsos motu priuari, & membrum in contrariā partem cadere. Quia deerit musculu virtus, aut partiū firmitudo & cootinuatio. Verū si & bæc, & alia omnia necessaria, rectè habent, mooentur partes hâc & illâc, multis museolis vicissitudiue operantibus, singulis verò habentibus voieom motum, cuntractiuuis scilicet io sese. Siue versus suam radicē, siue versos soom ventrē dixeris, nihil refert (qoáquam voluit contradicendi Galeuu ausam inde Vesalius accipere) oam si illi sese in suos vētres coutrahuot, oecesse est membra quæ ab eis mooeutur versus eorum radices euerti, ac com eis ipsos muscolos. Laborare ergo an iu suos veutres se eootrahaut, an versus suas radices, inane est. Nam vtrumqoe eueuit. Atqoi à coutractioue versus suos veotres rem incipere Galeu. optimè intallexit, qui masculorum motus explicans sexto meth. dicit, oecesse est vbi figura mutatur, alios musculorum tendi, ac veloti cōtractus rutuodari. Cunstat enim mosculus oon aliter rotundari pusse, qoàm in veotres suus contractos. Res ergo ita habet. Musculi ipsi in seipsos trahunt. Hippocrates verò dicit oeruos, iutelligens tenduues, quia bi musculorum ipsurum partes sunt. Cunstant euim musculi prupria carne, & teodunum fibris, quæ io eam iosumoutur.

Tussiunt siccum qui testes habent affectos, & ex tussibus in testem soluuntur secta vena, & phlegmone laborantes tussiunt, qui in febribus in bubonibus supertussiunt. 135

¶Nibil ferè noui contioet seuteutiola hæc. Nam lib. 2. parte prima dixit, tusses diuturnæ, vbi testis iotumuit cessant, & testis tumor à tussi cessat. Et pauló pòst dixit, testis à tussi, & testis ipse à se ipso. Rursum parte quiuta eiusdem libri, dixit, qoibus tussis sicca est, bis oou suluitor oisi dolor fortis ad coxas, aut ad crura, aut ad testem irruat. Huc idem dicit modo: oimirum tusses siccas fieri à testiculorum tumoribos, & à siccis tussibos tumores testiculorum, ob communionem scilicet vitalium cum geuitalib. vt primu loco ex citatis dixit. Certè qđ siccæ tusses ita finiantur potiùs quam humidæ, causa est quia hæc soluuotur per se excreatioue. Sed eur ex tumuribos testium fieot siccæ taotùm tusses? Certè & homidæ fieri poteruut, verum illæ etiam incipient à siccis. Nuu eoim excreantur ante quam euqui iucipiāt succi, quare excreatiunes autecedet tempus cruditatis, & sicca tussis. Sed quod boc lucu addit, secta vena, est cunsiderationa dignum. Videtur eoim dicere tusses finiri in tumurē testium nuu spontè, sed cum secator vena, lucis verò citatis nulla sectionis venæ mentio facta est. Fieri sanè potest vt citra venę scissionem boncabscessum natura muliatur, sæpe, tamen etiam fiet, vt quē multitudiue circa partem affectam obruta, non poterat facere, denuerata scissione venæ faciat. Non sulùm autem cum testibus ipsis dicit habere hanc communiuoem partes spiritales, sed & eom partibus omnibus geuitalibus, & qui illas circunstaut, adenibus. Quapropter & ub phlegmonas inguinum dicit corripi tussi quusdam, quibus febricitaotibos ex bubonibus tusses superueoiout, ob dictam scilicet communionem.

LIBER

Liber quintus.

Proœmium.

TAMETSI Gal. 3. de difficultate respirationis, & in initio primi commentarij libelli de humoribus, dicat, quintum & septimum libros Epidemiorum indignos esse Hippocrat. auctore, adeò vt neque Thessalo, aut Polybo, aut alicui è probatissimis Hippocrat. discipulis, adscribendos putet, ac proinde sine commentariis eos reliquerit, mihi tamen non ita placet facere: sed integritatis gratia, totum opus hoc, quod septem libris constat, commentariis prosequi, neque curare cuiusquam censuram, sed res singulas perpendere, & ex quib. aliquid fructus capi poterit, animaduertere, quæ prorsus erunt inutiles, aut indignæ, monere, & hoc ipsum indicare. Interim lectores, si quæ in lib. hoc continentur, nolent vt Hip. accipere, tamen quæ dicentur in commentariis, accipient vt mea. Hoc etiam consilio, & quartum sum commentatus, quanquam & de eo lib. dubitauere veteres, an Hip. esset, tamen scio non pauca scitu dignissima, eius commentarium continuisse. Itaq; & hunc quintum percurramus. Habet enim illud peculiare, quod in aliis multi desiderant, historias ferè omnes, modos quibus curati ægroti sunt, continere, vt hac ratione fieri possit, vt vtilior quam alij omnes, euadat hic liber, quia practicæ medicinæ habet multò plus.

1 *IN Helide Olitoris vxor. Febris corripuit ipsam continua, & pharmaca bibens nihil iuuabatur. In ventre autem infra vmbilicũ erat durum, & sublimius altero. Et dolores exhibebat fortes. Hoc digitis cum oleo fortiter tractatum, & compressum est. Et post hoc sanguis frequens deorsum processit, & superfuit sana & viuebat.*

¶ Rarò solet Hip. dicere quæ erga ægrotum acta sunt, sed ea solùm quæ patiebatur, nunc verò quæ patiebatur, & quæ acta sunt, & quæ inde euenerunt: non certè ea dicēs vt imitanda, quasi rectè acta sint, sed vt rectũ quiddam ab errore. Nam temeraria prorsus curatio erat, inflãmatum imum ventrē pharmacis expurgantib. (hæc n. vocat pharmaca) lacessere, mox- B que his nihil iuuantib. partem inflammatã fortiter attrectare, ac velut subiciēdo, oleo tētare emollire. Nam laborasse hanc mulierem inflámatiune in hypogastrio, constat, siquidem habebat ea in parte tumorem satis magnum præ reliquo ventre, & dolo- C res fortes, cum febre continua. Non expedit autem cùm hypochondria, aut vēter inflãmatus est, pharmacis expurgantib. vti, saltem non ante inclinationem, neq; tunc quidem nisi leuib. quia alioqui excrementa conuocantur ad affectam partem, & per ventrem laborantem adstricta passione (talis enim est inflammatio) malè demittuntur. Meritò ergo factum est, vt pharmaca bibens iuuaretur nihil: sed neq; digitis fortiter comprimendo subigere iubet D ars, sed blandius fouere, ne irritatione crescat inflãmatio. Verùm huic ex temeraria hac curatione vtile quiddam euenit, vt solueretur inflammatio iudicatione, per fluxum sanguinis frequentem ex aluo. Suspicor inflammationem hanc pertinuisse præcipuè ad venas mesenterij, quæ ea in parte sunt, nam quia naturaliter plenæ sunt sanguine crudiori, quē ipsemet gignunt ex chylo, quem ex aluo deducũt in hepar, & aliquando etiam ex eodem hepate recipiunt sanguinem confectiorem qui in eo redun- E dat, fit vt cum copiosus in eas sanguis influit, inflãmatio in tunicis & earum osculis oriatur, & sibi ipsi exitum obturãs illas plurimum distendat, & vt inflammatio sanguinem cohibeat, & is cohibitus inflammationem foueat. Quamuis ergo durior illa palpatio inflammationem ipsam nihil leniret, potuit tamen vix vi sanguinem exprimere, à quo deonerare cœptæ venæ, potuerint reliquum sanguinem eiicere, illis laxatis facilè discutitur inflamma- A tio. Oleum verò quo intincti digiti cõpressionem faciebant, ad discussionem valere posset. Sed si hæc ratio curationis nõ est imitanda, quia huic mulieri agendum fuisset? Certè mittendus sanguis ex malleolis, & laxantia blandè admouenda, expurgandum verò non ante mali remissionem.

In Helide Timocrates plurimum bibit, insaniẽs aũt ab atra bile bibit pharmacum. Hic purgatus est. Purgatio multam pituitam & bilem nigram egerebat per diem, & ad vesperam cessauit à purgatione, & dolore doluit in purgatione multo, & cum polentam bibisset, somnus ipsum corripuit, & tenuit per noctem, donec sol oriretur. in somno autem non videbatur iis qui aderant respirare quicquam, sed mortuus esse, & neque sentiebat quicquam neque verbum, neque opus vllum, extentum autem fuit corpus & rigidum, verùm viuebat, & excitatus est. 2

¶ Hic Timocrates à largo vini potu (non enim profectò aquæ) insania correptus est, ob quam purgatus, cum in media purgatione cibum accepisset, & ad somnum se conuertisset, pro somno apoplexia illi facta est, à qua, forti alioqui, liberatus est, ob expurgatam (arbitror) magnam copiæ partem. Sed hoc esse quod præscripta verba contineant, & singulorum causas explicemus. In Helide (inquit) Timocrates plurimum bibit. Si hinc hydrops, aut passio aliqua huic similis, esset facta, suspicaremur aquæ bibisse multum, at verò quia exustis succis fecit maniá, constat eum potũ fuisse vini, & eius meracioris. Vsisse verò potum succus, genuisseq; multum atræ bilis, non obscurè insinuat, siquidem narrata causa procatarctica ægrotandi, subiungit, insaniens ab atra bile. Sed quid fecit? bibit (inquit) pharmacum, nempe melanchologogum. Hic (inquit) purgatus est. Hoc videtur dixisse ob vxorem Olitoris, de qua dixerat, pharmaca bibens nihil iuuabatur. Quasi nunc diceret, hic purgatus est, non vt vxor Olitoris, quæ cum acciperet pharmaca, nõ expurgabatur. Itaque & si proxima historia non explicuit cur non iuuaretur mulier illa, nunc licet tibi intelligere, quod non expurgaretur, etsi pharmaca biberet. Sed quo pacto sit hic expurgatus audiamus. Per diem (accepit pharmacum diluculo vt fieri consueuit) egerebat multam pituitam, & bilem nigram. Bene sanè, nam hæc erant

qualia euacuari oportebat, nam in melancbolicis duplicem hunc succũ euacuare maximè optamus, nigrum quidem vt propriam morbi materiam, crudum verò vt per debilitatem naturalis caloris congestum. Sed quid mali habuit? Non est perfecta purgatio, quia cum egerebat (ꝙ imperfectam actionem significat) repẽte ad vesperam cessauit à purgatione: Sed neq; per ipsam purgationem, coferentiam præ se ferebat res. Non.n. facile fiebat & citra cruciatus, sed dolore doluit in porgatione multo, qui certè dolor malignitatẽ humorum, & copiam maiorem quam ꝓ magnitudine euacuationis, iodicauit. Cum ergo videretur iam cassare purgatio, ea tamen esset imperfecta, polentam bibit, & ad somnũ se conuertit. Facta verò est pro somno apoplexia fortis, quæ durauit per totam noctem & orto iam sole, est soluta. Nam non videbatur iis qui aderant respirare, sed mortuos esse, neq; sentiebat quicquã qood diceretur aut fierat, sed extẽtum erat corpus, & rigidum. Necesse est fuisse hanc pasionem apoplecticam: quæ autem fuerit, non est dictu facile. Nam carus non substulisset respirationem, catocho laborentes solent videre & audire quæ fiunt & dicuntur, & apertis esse oculis: apoplectici non solent habere corpore rigida, sed demissa, & resoluta: accedit quòd apoplexia fortis videtur non posse solui, catochus verò solui potest. Quód ergo habuit corpus rigidum, & excitatus est, me adducit vt catochum dicam: quòd verò neque videbat neq; audiebat quicquam, vt apoplexiam. Proinde apoplecticam pasionem, ex apoplexia & catocho mixtam (miscentur enim sæpe) fuisse suspicor. Facta quidem fuerit hæc pasio excrementis sese colligentibus in caput, ob debilitatem quam ei attulerit vinum. Quod verò ex nocte post tam copiosam crassorum euacuationem, venerit, admirationem parit, & me quidem suspicari res cogit, clam medico, eum ea nocte post polentã rursum bibisse vinum. Nam ille erat eius cupidus, ex cuiusq; verò moribus sæpe lubent Hipp. & Gal. morborum causas suspicari. Et euentus hanc suspicionem auget. Nam repente obmutuit, & vox rediit cum crapulę solui solent. Atqui si hoc factum est, tollitur admiratio. Nam apoplexia ex vino qoantumuis fortis, crebró soluitur, cum ipsa scilicet crapula: tametsi hæc nonnunquam non rarò interimit, pręcipuè senes, & eos qui diutina ebrietate cerebrum excrementis impleuerunt, sin autem non bibit ea nocte vinum, certe quia imperfecta fuerit euacuatio, quæ commota non exierint, fuerint in caput rapta, sed ob bonam copiæ partem succorum effusam, potuerit malum alioqui insuperabile, solui. Interim tamẽ iubet considerare modum cibi exhibendi, quo in purgationibus veteres vtebantur, ob omnes ferè nostri seculi medicos, quibus persuadere non possum, ne porgatione in medis contra Hipp. præceptum & rationem, cibos dent, sed potiùs abstinere faciant, donec euacuatiò conquiescat: nisi forte ægrotus is sit qui sustinere non posit, vel in re ipsa, quæ, insperata debilitas, intercurrat. Per diem (inquit) multum egerebat, ad vesperam cessauit à purgatione, & cum polentam bibisset somnus illum corripuit. Itaque non antequã cessaret à porgatione cibum accepit, neq; tunc nisi polentam. Quod certè Hippocraticum esse, ex iis quæ de ratione victus in acutis scripsit, constat. Non est autem cur tam timidi hoc seculo omnes medici sint, vt nullum ægrotũ putent posse sine cibo solido totum diem transigere, cùm multi me id, in omnibus fere quibus expurgãs medicamentũ do, videãt facere. Concedo certè ad meridiem potionẽ iusculi, ac quibusdam etiam prima, ne id quidem factur⁹, nisi ob inueteratã iam Hispanorum consuetudinẽ prandendi latiùs, quã cęnẽt, cõtra ac antiqui, dari ergo aliquid cibi leuisimi ad meridiem etiã non perfecta purgatione consuetudini hominũ, non est pręter artẽ, siquidem maxima est iudicatio consuetudinis: dari verò cibos crassos in purgatione media, nulla alia re minus noxiũ est.

Scõphus in Oenidis pleuritide correptus, mortuus est septima delirus. Pharmacũ aũt bibit deorsum purgans, die autẽ priori mẽtis erat cõpos, & purgatus est nõ multũ, purgat⁹ aũt delirauit.

¶ Neq; mortuum esse, neq; septima die id esse factũ ex pleuritide, mirũ est, quãdoquidem morbus est è lethaliũ genere, & semper acutus, nõ rarò aũt etiã, præcipuè cùm error aliquis in curatione committitur, acuṫsimus. Sed reliqua perpendamus. Ex pleuritide non admodũ solent homines delirare, neq; certè cũ pleura habet cerebrum magnam consensionem: sed pleriq; ex pleuritide obeuntes, ad extremum vsq; sapiunt, qui inquã ex sola pleuritide. Nam ij quib. septum transuersum inflammatum est, semper delirãt, & peripneumonicis crebrò superuenit deliriũ, pleuritis verò sæpe parit peripneumoniam, ac nõnunquã etiam sepi inflammationem, ea quæ in membrana lateris est serpente in partes proximas. Huic fortasse horum quippiam factum est, sin minus succi malignitas, & debilitas cerebri fuerint in causa, vt per consensum in pleuritide deliraretur. Dicit purgatum esse hunc pharmaco deorsum deiiciente, & cùm antea non deliraret, purgatũ delirasse. Non dicit purgationem attulisse delirium, verum narrat ꝙ actum est, vt tu coniectes an attulerit. Videtur suspicionẽ hanc augere, quod purgatus est non multum. Nam à pharmacis non omnino leuib. cum expurgatio non procedit, meritò timetur, ne commota excrementa & non exeuntia, in partem aliquam nobilem ferantur, vbi deteriorem aliquam pasionem faciant. Certè in pleuritide non est multi vsus expurgatio: nam vel in iis quæ pertinent ad inferiores costas, & ad hypochõdrium finiuntur, in quibus Hip. 2. de ratione victus in acutis iubet pharmaco vti, videtur Galeo. id esse periculis multis plenum, ac proinde, quoad fieri posit, agendũ sola sanguinis misione. Non tamen proinde nunquam est expurgandum. Nam in inclinatione, remittẽte iam inflammatione, cum corpus totum malo aliquo succo abondat, magnum expurgationis thoracis cõpendiũ, affert expurgatio tutius corporis. Sed & antequam fluxio in parte firmata sit aliquãdo (etsi rarius) ob dictas inflãmationes, vtile est, reuulsoria vti expurgatione. Id qđ ne temere facias, sed cum febris nõ sit omnino magna, & missus sit sanguis satis, & succi à sanguinis natura degenerent, & nihilominus facultas fortis sit ad ferẽdam alui fluxionem, & ad inflãmationis tempus legitimum transigendum, & natura propria hominis non repugnet, sed is sit qui facilè expurgetur. Tantæ difficultatis est, pleuriticum nondum inclinante morbo expurgare. Læduntur enim mille modis, aut aucta febre & inflammatione,

ab

116

ab ipsis medicamētis, aut debilitata virtute, & morbo nihil mouto, quòd non euacuatur quod oportet, neq; vnde oportet, aut quòd commoueantur multa, euacuentur verò pauciora, velut huic euenisse est probabile: qui, quantum suspicor, nisi accepisset pharmacū, aut nō obiisset, aut nō tam citò, sed vndecima, aut quatuordecima, tuncq; fortasse sine delirio, aut deliriū multò posteriùs accidisset.

---

4 *Phœnici in Oeniadis, & Andrea fratribus, altera gena intumuit & labrum quod ante genā & oculum, & neq; interiùs spectanti quicquam apparebat, neq; forinsecus suppurabat, sed tumens putrescebat arida putredine, & mortuus est. Et alter eadem perpessus. Mortuus est autem hic septima die, & bibit pharmacum, & nihil profuit. Phœnici verò circulus. Putridus exsectus, & vlcus purgatum est magna ex parte, antequam moreretur. Mortuus autem est etiam hic plus temporis viuens.*

¶ Putredinem aridam appellat partis cuiuspiā putrescentiam citra resolutionē in succum vllum, vt putrescentia humida sit suppuratio, per quam, & partes tumentes, & succi quo repletæ tument, mutantur in eum succum, quem pus vocamus. Itaq; arida putrescentia est, vt cùm vlceris labia fœtent ac liuent, & pars quæcumq; gangræna corripitur, aut vlcere est hyomeno, seu corrosiuo. Ergo hi duo fratres inflammatione secundum alteram geriam correpti sunt, & secundum labium superius eiusdem lateris (hoc enim significat dicena, labium quod ante genam & oculum) nimirum superius quod sub eadem gena) & neq; intro spectabat tumor, neq; exterius supporabat, sed in gangrænā abibat vtriq;. Sed quod in hac historiā est notatu dignissimum, eodem modo affecti, nō eodem modo curati, non sunt mortui totidem diebus, sed & si ambo mortui, qui purgatus est non vltra septimum diem vixit: cui circulo exsecta est pars emortua, & vlcus maxima ex parte expurgatum, diutiùs durauit. Vt hinc intelligas si superabile fuisset hoc malum, hunc potiùs seruandū fuisse, quàm illum. Quod quidem nos monet nō obscurè, in malignis inflammationibus, & gangrænis, nō esse expectandum serum auxilium, ex solis remediis vniuersalibus vocatis (tametsi hæc debent topica antecedere) sed citissimè veniēdum esse ad sectionem, vstionem, & siccationem maximam. Quin etiam considerandum, an materia venenosa sit, tuncq; à pharmacis, quæ cor versus trahere possunt abstinendū, nisi toto in corpore plurimum redundet, & missione sanguinis quam ita affecti possint tolerare, vtendum, & diaphoreticis, id est, per halitum discutientibus, quæ simul sint alexipharmaca, vtēdum; moxq; in ipsa parte ferro, igne, & siccissimis medicamentis, conandum putrescentiā extirpare. Nam hac ratione in pestilentibus constitutionibus seruantur plurimi.

---

5 *Euridamus in Oeniadis in peripneumonia decima die capit delirare, curatus autem rediit ad mentem, & sputa fiebant puriora, & morbus* A *ad melius procedens, & somno multo perfusus est. Et oculi icterici fiebant, & mortuus est ad viginti dies.*

¶ Omnes morbi acuti aliis acutis superuenientes lethales sunt, quia exhaustis iam à magno malo viribus, alius etiam magnus superueniens, non potest tolerari. Hanc ob causam in aphorismis rectè dicitur: A pleuritide peripneumonia malū, & à peripneumonia phrenitis malū. Vocare verò con- B sueuit Hippoc. phrenitidem, morbum omnem cui delirium perpetuum coniunctum est, vt phrenitis sit, & quod cum peruigilio, & quod cum comate est perpetuū deliriū. Crebrius succedit peripneumoniæ lethargus quam phrenitis, quia pituitosum malum est, crebrius quam biliosum. Proinde phrenitis superueniēs significat deteriorem peripneumoniam, quia biliosam. Verùm vtrumq; superuenit cum periculo, dictam ob causam. Huic Euridamo vtrumq; superuenit, phrenitis decima die, de- C inde cùm hæc auxiliis idoneis sisteretur, & pulmo videretur melius habere (nimirum ob aliò fientem succi permutationem & sputa fierent puriora (hoc est neq; cruenta, neq; biliosa, neq; spumosa, sed concoctis similiora) postremo factus est lethargicus (decimasexta fortasse die, quia per pares moueri cœperat) & oculi icterici fiebant (bile arbitror abscedente ab interno cerebro, quod pituita occupauit) & mortuus est ad viginti dies, iuxta legitimam sanè constitutionem, quia decima cœpit malum D per lethalia procedere.

---

6 *In Oeniadis vir morbo tenebatur, cum sine cibo esset, fortiter sugebat in ipsius ventre & dolebat, & cùm comedisset, & cibi contriti essent, & tempus superuenirēt post esum cibi, non valde postea, hoc idem patiebatur, & tabescebat corpus, & consumebatur, & non accedebat ei ali-* E *mentum à cibis cùm comedisset, & subducebatur cibus prauus & combustus. Cùm verò recens cibatus esset, hoc ipsum tempus minimè sugebat, neq; dolor tenebat ipsum. Hic pharmaca bibens omnigena, & sursum & deorsum, nihil iuuabatur. Secta autem venà in vtraq; manu, vsque dum exanguis redderetur, deinde iuuatus, & à malo liberatus est.*

F ¶ Audacter sanè tentata est copiosa missio sanguinis in tabescente, & alimentum ex cibis non capiente homine, & fœlicissimè successit. Quotus enim quisq; medicus non abstinuisset ab omni sectione venæ, ob virium imbecillitatem quæ adesse videbatur, & ob penuriam alimenti, & reliqua symptomata? Neq; tamen temere factum id huic ægroto est, sed prudenter. Nam fortis suctus in ventriculo, & dolor, nisi cùm recenti cibo madet, fieri potest, vel ob melancholici succi circa hypochon- G dria redundantiam, vel ob maximam toto corpore fientem dissipationem. Melancholicus enim succus corrugans os ventriculi, suctus speciem facit, nisi dum recens cibus temperat eius acorem: dissipatio verò maxima facit, vt partes fortiter semper sugant à ventriculo, qui suctus tunc temporis

t

ſentitur,& dolorem facit, cùm ooo eſt io eo quod ſugatur. Tunc enim preſsiùs ſugitur & pars magis vellicatur, vt certè in vacuo iam vbere. Melanchimia non faceret tantam fæcum exuſtionem, & duritiem, neq; tam citam ciborum cootritionem, oiſi eſſet atra bilis admodum exuſta, qualis etiam io pyloro ſolet eſſe. Sed oeq; ſi talis eſſet, faceret vt corpus totum tabeſceret, & partes alimentum nô ſentirent, niſi aut illi deeſſent cibi quos caperet, aut atra bilis toto corpore redondaret, atq; ita totum corpus ſiccaret, diſsiparetq;. Accedit, quòd ſi à melancholia hypochondriaca naſceretur malum, neceſſe erat pharmacis hunc ſuccum extrahentibus iuuari. Tales enim melancholici nulla ex re ſolent magis præſentaoeum auxilium ſeotire, quàm expurgatione. Cùm igitur hæc haberet omoia, & oihil pharmacia iuoaretur, neceſſe erat fieri ob maximam diſsipationem alimenti, toto corpore, ob calidam & ſiccam intemperiem, quæ aut citra humoreio eſſet io ipſis carnibus: aut quòd calidiſsimo ſanguine vterentur. Qua io affectione, expurgantia medicamenta, tam longè abeſt vt iuoarent, vt etiam morbum augerent, etiam ſi atrabiliarius ſanguis nutriret totum corpus, & melancholagoga præberentor. Quia vt Hippocrates libro de expurgantibus medicamentis ſcripſit, cùm carnes calidę ſunt diſtrahunt ipſum medicamentũ, quanto magis neceſſe erat diſtrahi in hoc homioe, in qoo cootinenter à ventriculo ſugebatur. Cùm ergo expurgantia medicamenta calida & ſicca ſint, intemperiem augerent, ac proinde omnia ſymptomata. Vnde ergo potiùs expectari auxiliom poterat, quàm à refrigerando corpore? Vt extincto calore ceſſaret diſsipatio, & hac ceſſante, ſuctus? Ad refrigerandom autem corpus nullum maius remedium excogitatum antiquis eſt, quàm miſsio ſanguinia vſq; dum linquatur animo, aut exangue corpus fiat. Proximum huic eſt potus aquæ frigidiſsimæ, & balneom ſubfrigidum. Nihil ergo citiùs poterat huic homioi malum tollere, quàm eo vſque ſaoguinem mittere. Verùm qui curationem aliquanto tardiorem, ſed aliquaoto tutiorem, optaret, mitteret ſanguinem aliquanto parciùs, & cibaret craſsis & lentis cibis, & vteretur potu gelido, & balneo ſubfrigido.

Eupolemus in Oeniadis dolebat coxam dextram, & inguen, & proximum congreſſum ad coxam ab inguine, & coxa anteriorem partem. Huic ſanguis detractus eſt à talo, valde multus, & niger, & craſſus, & pharmacum bibit elaterium, & purgatus eſt multùm, & melius quidem habuit. Dolores autem non deficiebant, ſed ſuppuratam habebat & coxam, & coxarum ad ſedem commiſſuram, & quod circa inguen, quæ dolebant etiam plus. Pus autem fiebat verſus os magis quàm circa carnem, in profundo & contemnebat, per tempus ita habens, donec valde debilis fiebat, deinde inuſta ſunt puſtulæ valde multa, & magna facta ſunt, & proxima inuicem, & pus fluebat multum & craſſum, & mortuus eſt paucis diebus poſt hæc, & à magnitudine vlcerum & multitudine, & debilitate corporis. Hic ſanè videtur ſi ſectus fuiſſet vnam ſectionem facilè fluentem, & per ſectionem exiſſet pus, ac ſi expediret alteram etiam ſectionem ſectus eſſet facilè fluentem, hæc patiens opportunè, videtur ſanè futurus fuiſſe ſanus.

¶ Coxa dicitor, & articulus ille omnium maximus quo os femoris coarticulator, & os illud magnum cum quo coarticulatur. Quod os dicitur, aot coxa, aut os coxæ. Eſt magnum, varias prominentias habens, & perforationea. Quod quidem cum oſſe ſacro coniungitur per ſymphyſim. Huius ſuprema pars quæ à lateribus teodit in partem anteriorem, & eſt ſuperior pudendis, ea in regione quę dicitur ile, vocator os ilium, pars media & quę habet magnam excauatiooem, qua recipit oſsis femoris caput, dicitur coxa, aut coxę os peculiariter: quod quidem è regione pudeodorum eſt, & per partem ioternam & imam habet proceſſum acumioatum, tendeotem ſub pudendis, quaſi vtrinq; venieotes productiones ſint in interfœmioeo congreſſuræ: propiùs autem acceduot ad ſeſe in viris, quàm in fœmiois: in oeutris verò vniuntur. Ab huius oſsis ſuprema parte producitur io anteriorem corporis partem ſupra pudẽda, os quod in medio. voitur cum proceſſu alterius partis, cartilagioe, & mox deorſum redit à latere pudeodi in imam partem coxæ, & finit ita per foratiooẽ ſatis magnam, quam hoc os habet, vocatur hæc oſsis productio, os pubis. Itaq; os ilium, & coxæ, & pubis, idem os eſt, verum prægrande, & quod tribus in partibus, tria nomina accipere potuit. Hoc os coarticulatur cum femore, atq; ita io eo voluuntur crura: coaleſcensq; cum oſſe ſacro, & dictam magnitudinem, figuram, & poſitum habeos, ſimul cum oſſe cocyxis munit, & commodoin locum parat podendis, & podici. Nam pudeoda erumpunt ioter os pubis, & internos illos proceſſos coxę, & podex inter hos proceſſus & os cocyxis. Sæpe teotatur dolore, & articulus ille magnus, & ipſum coxæ os, & illi hærentes carnes: articulus quidem, quia maximus profundiſsimusq; eſt, & aſperitatem etiam quandam habet, & interius quaſi in ceotro ligamentum quoddam, quod fluxionem, quam ob magnitudinem articulus recipit, imbibit. Os verò ipſum (vt oſſa dolere poſſuot) & caro, ac reliquæ partes quæ illi herent, quia poſita ſunt in ipſo ſordium confluxu. Nam per idos, & vrinæ & fæcum viæ decurrũt, & genitales: & illi proximæ ſunt veoæ hæmorrhoides, præter veoas & arterias ſatis magnas, quæ in crura deferuntur. Has ob cauſas ſolet hæc pars recipere multas variasq; fluxiones, & ab omni fluxionis genere cruciari, nunc in articulo, nuoc etiã extra, iuxta os, aot ad anteriorem partem verſos ioguen, aut ad imam ad interfœmioenm, aut ad poſticam ad nates: ſæpeq; fluxio ipſa io pus abit, quod niſi tempeſtiuè educitur, ſpontè erumpens extra, fiſtulas eo loci facit, aut interius manẽs acerbius cruciat. Suppurationes, cùm à cute nõ abſunt plorimùm, facilè deprehenduntur vel ipſo chirurgi tactu, cùm verò in alto latitant, maiori arte eſt cognoſceodum opos. Eas quæ in thorace aut magno alio ventre ſunt ſuppurationes, aut parte cor-

di vi-

di vicina, necessariò febres antecedunt, eçq; cũ pus cõficitur crescuot, fiuntq; horridæ, & cũ rupuntur nouos rigores cient, & iam inde faciunt pru dolore pondus, atqi adeo fluctuationes in conuersionibus, durantq; deinde febriculæ remissiores, sed ex quibus, nisi citò liberentur, tabescunt humines. Verùm fieri eueoit suppurationes quibusdam in locis, in qoibus non possis hæc expectare. Nam in brachio, aut parte alia longè sita à corde, potest fieri in alto latens iuxta ipsum os, pus citra febrem: non quidem erit multum, neq; ex inflammatione magna, sed exiguum, & ex corrosione particularum iuxta os, aut etiam ossis tunicam factum. Sed & quibusdam in partibus inter inguina & alas fieri potest vt pus lateat, cùm neq; febris maxima antecesserit, neq. sensus põderis, neq; fluctuatio subsecuta sit. febris quidem magna, quòd longè etiam sit pars à corde, & non ex magna aliqua inflammatiooe in suppurationem affatim abeunte processerit malum, sed ex fluxione aliqua, paulatim putrescente, & corrodẽte: fluctuatio aut pondus, quód oon habeat pars ventrem aut vomicam insignem, sed inter musculos & periostum, aut hoc & ossa interfluat, velut imbibitũ partibus pus. Velut huic, factum est pus in coxa, inter os ipsum & perioſtũ, periosto ipso. arbitror, corroso. Quæ ergo signa in talibus expectanda sunt? Certè febricula non potest abesse, vbicunq; pus notatu dignum (quod sectione dico aut vstione extrahi possit) inter inguina & alas, non sub cute, sed ad interiora expectans, sit. Nam vbicunq; ita sit, aut tenet arterias aliquas magnas, aut illis proximum est pos, per quas fuligines putridas in cor necesse est transmittat. Quo fit vt quibus incautis interna aliqua suppuratio est, lentè, ignariq; quid patiaotur, tabescant, cum quibusdam febriculis, quas neq. an febres vocent, satis certò sciunt vulgares medici. Et hoc quidem commune est omnibus internis suppurationibus, magis verò accidit iis quæ sunt in vẽtribus, In quibus quidem dolor tunc cessat cùm pus erupit, & pro eo fit solùm pondus: in iis verò quæ iuxta ossa, aut inter ipsa carnesq; proximas factæ sunt, febris non adeo apparet, sed quanto puris geoeratio magis procedit, tanto magis dolores ipsi ingrauescunt, quia tanto magis procedit periosti & partium aliarum sentientium corruptio, & exesio. Cùm ergo os aliquod, aut partes illi hærentes dolor cruciat, & vacuato expurgatoq; corpore, & adhibitis idoneis medicameotis, quanquam reliquo corpore videatur habere melins, & secundũ ipsam adeo partem iuuatus, ac si quid tumoris carnei aut inflammationis erat sublatum, dolores tamen durant, ac rursum augentur, & corpus debilitatur, quod vel ob dictam causam cnm febricnla fiet, vel etiam sine ea (vt erit pars) ob assiduum dolorem, meritò chirurgus suspicetur corruptionem subesse & pus, paretq; auxilia ad eam affectionem necessaria. Ea porrò, vt ex Hippocrate innumeris in locis accepimus, præcipuè libello de internis affectionibus, sunt duo, vstio & sectio. Nam medicamenta sola, raró sunt in his satis. Vstio prçterea est duplex, aut enim est penetràs vsq; ad ipsum pus, vt simul sit vstio & scissio, velut si cultello, aut stillo ferreo ignito pungas, aut seces aut est inustio. Hoc est vstio vulnerás superpositam cutem, & crustam gignens, non penatrans tamen. Priori vstione non minous quã sectione educitur affatim pus, inustione non ita, sed vlcuscula fiunt, vt per ea natura demittat, quç ad internam partem colligebantur, aut etiam quæ collecta erant, paulatim trudat, interna expurgans. Prosunt etiam inustiones siccando ac firmando partes, cum sunt humidæ & laxæ, ac intercludendo viam fluxionibus. Nimirum cicatrice durantur constringunturq; partes. Hinc fit vt cùm educere pus quod in alto est volumus, sectione vti debeamus, nisi pus malignum sit, & pars putredini opportuna, solo incisorio: sin autem sit, ferro candente, quia ignis cohibet, & exstirpat putrelcentiam: inustione vero, tunc solùm debeamus esse contenti, cùm fluxio nondum in pus mutata subest, aut mucores & laxitates partium, velut ligamentorum in dolore coxæ, & aliis articularibus. Nisi forte cùm sectionem non audemus facere, & si alioqui eam petat morbus. Velut suppuratis intra thoracem, iubet Hippocr. sectionem, dicto libello, penetrántem qua pus effluat, facere (nimirum id consulens quod morbus petit) alij tamen ioustionibus in spatiis intercostalibus contenti sunt, qui scilicet magnitudinem auxilij, & difficultatem, in debili iam ægroto reformidant. Huic igitur Eupolemo dolebat coxa, os scilicet coxæ, & inguen (inguen dicitur is flexuræ locus, quo suprema femoris pars adducitur ad pudẽda, qua parte sunt glandulæ copiosç) quare cùm addit & proximum congressum ab inguine ad coxam, illud, &, est declaratiuum. Congressum enim ab inguine ad coxam vocat illam adductionem. aut locum quo adducitur coxa, quæ est articulata cnm supremo femore ad inguen. Declarans etiam quæ coxæ pars doleret, addit ei coxæ partem anteriorem. Itaq; laborabat dolore partis anterioris coxæ quà expectat ad inguen, & ipsum inguen. Huic sanguis detractus est ex talo. Certè vnde maximè educi deboit, iuxta legem rectitudinis, quam in mittendo sanguinem, quoad fieri potest semper seruare oportet Nam ob partes hypochoodriis humiliores, ex crure eiusdẽ lateris euacuare oportet, velut ob superiores ex brachio. Itaq; & ob nephritin & ob schyadem, & ob inflammatas hæmorrhoidas, & bubonum tumores, oportet ex crura affecti lateris sanguinem mitti. Exiit verò etiam quantum & quale oportuit, Nam valde multus, & niger & crassus. Multum enim exigebat magnitudo affectus, nigrum & crassum cõditio loci. Nam ad has humiles partes, semper repit sanguis melancholicus, proindeque post missionem sanguinis, pharmacum etiam desiderant, datumq; huic est pharmacum Elaterium. Ita vocat Hippocrates familiare sibi pharmacum ex succo cucumeris syluestris paratum. Docet modũ parandi Dioscorides lib. 4 Commendat illud Mesue insigniter ad ischiadicos dolores. Sed & Hippocrates lib. his iam citato de internis affectionibus. Huic (inquit) qui sic habuerit (loquitur de ischiadicis) elaterium bibendum dato Itaq; venæ sectio & expurgatio rectè acta sunt, & purgatos est multùm, & meliùs habuit. Dolores autem non deficiebant, quia nõ peodebat malum ex sola redundantia soeci cniospiam circa eam partem, sed suppuratam iam habebat, & coxam, & coxarum ad sedem commissuram (ἀγκῶνα vocant Græci eam partem, qua in interfœmineo, inter pudenda inquam & podicem fere coniunguntur, in viris præcipuè,

duo illi coxarum processus, quos diximus) & quod circa inguen, quæ (inquit) dolebat etiam plus. Sed dices, si dolebat hæ partes etiam plus quàm antea, quo pacto dicitur habuisse melius? Nam dolor harum partium erat præcipuum malum, quo homo laborabat? Certè recens misso sanguine & facta expurgatione, necesse fuit laxatis circa partem venis dolores minui, verùm cùm in parte pus maneret, necesse etiam citò crescere deuuo succrescente potrescētia, & in maiores etiam abire quàm essent priùs. Pus verò fiebat non iuxta cutem, sed in profundo versus os magis quàm circa carnem. Quod quidem duplicis mali erat causa, & quod dolores essent grauiores, & quòd molto magis falleret, neque cognosceretur affectio. Vt sanè factū est. Nam non intelligens quid mali haberet, per tempus satis multum, cōtemnebat ita habens, hoc est, quamuis ita haberet, non magni faciebat, neq; se curandum medicis tradebat, putans se leuiori aliqua de causa dolere, & expectans, ita vt fit, auxilium temporis: donec valde debilis fiebat. Tuoc tandem intellexit curatione aliqua maiori esse opus, & innatæ sunt pustulæ valde multæ, & illæ quidem exeuntibus ischaris, vt in combustis fieri solet, factæ sunt magnæ, & proximæ inuicem. Qua in curatione duobus modis peccatum est, & quia serò iam est adhibita, ægroto iam præ debilitate non potente ferre, & quòd maior quàm pro facultate adeo debili. Nam multæ maiores & propinquiores inuicem factæ sont, non arbitror quàm morbus peteret, sed quàm facultas ferre posset. Nō est autem faciendum quantum morbus petat, sed quod & facultas permittat. Ita factum est vt pus flueret multum & crassum, morbo scilicet tantam curationē postulante, homo tamen moreretur, magnitudinem & multitudinem vlcerum facultate præ imbecillitate non sustinente. Si igitur huic nō fuisset adhibita curatio tarda, sed opportunè (ante scilicet quàm debilitaretur) factum esset qood expediret, verisimile est seruari potuisse, quandoquidem cœperat subleoari euacuationibus vniuersalibus, & alioqui affectio non est incurabilis. Atqui tune nō opus fuisset inustionibus, neq; sectionibos tam multis. Nam cùm pars non admodum cœpisset putrescere, neq; virus malignum, sed pus bonom esset, non oportebat ignito instrumento secare, sed incisorio solùm. Nam vt in quibusdam aphorismis reperitur scriptum, ignis sanare debet quos non potest ferrum, & hoc, quos non potest medicamentum. Frustra verò atq; adeo malè tētatur auxilium maius, vbi minus potest conferre. Porrò cum pars nondum esset diuturnitate facta admodum sinuosa, non opus esset tam multis vlceribus, sed satis essent vna aut altera scissio, bene fluētes. τομὴν εὔροον, id est, sectionem facilè fluentem vocat Hippocrat. non solùm amplam, vt Cornarius intelligit, sed accommodatissimam ad expurgationem sinus. Talis est quæ alta aut ampla est quantum oportet, & decliuis, ita scilicet facta, vt sponte pus effluat, si fieri potest, sin minùs, saltem vt minimo negonio extrahatur. Ergo doplici ratione expectare posses hunc seruādum fuisse, si tempestiuè esset curatus, & quia minus auxilium fuisset satis, & quia quodcumq; facultas tulisset meliùs. Proinde dicit, videri sibi seruandum hunc fuisse, si tempestiuè passus esset, vnam, aut alteram sectionem εὔροον. Vtilissima profectò est hæc lectio, sit cuiuscumq; ne lubet, qua non tantùm narratur quid factum sit, sed quid faciendom fuerit, docetur.

Licon in Oeniadis cæteris quidem eadem patiebatur, dolores autem, & in crus non valde procedebant, & non est factus suppuratus, sanus autem multo tempore. Pharmaca autem bibebat, & adhibebat cucurbitulas, & vena sectione vtebatur, & videbatur melius habere hæc patiens.

¶ Licon laborabat etiam ischiade vt Eupolemus, erat verò huic magis circumscriptus dolor in coxæ articulo, neque carnes proximas adeo occupans, neque ad crus se effundens, vt coxæ dolorem, plærunque solere Paulus animaduertit. Proinde non est supporatus, vt prior, vtpote carnibus non tentatis phlegmone, sed humore occupante articulum. Erant dolores magni, & ob altitudinem articuli, non nisi multo tempore sanus est factus. Diutinus enim est hic morbus, præcipoè cùm pituitosus est, & senioribus accidit. Tunc enim vt libro 2. prædictionum dicitor, nō solet finiri ante annum, & veris æstatisq; opem expectat: sed & cùm iunioribus fit estq; breuissimus, non ante quadragesimum diem soluitur. Ac plærunque quidem non soluitur tunc perfectè, sed mitescunt dolores, & qui priorum obliuisci non sinunt diutiùs durant: qoin etiam per vicissitudines, vt mutationes accidunt, aut aeris, aut victus, aliquando exacerbantur, aliquando mitescunt, & ita etiam curantor. Primis enim quadraginta diebus cùm malum vrget, instatur euacuatiunibus, & aliis auxiliis magnis. Deinde leui aliqua, & quàm diutiùs possit ferre ægrotus, curatione agitur, aliquandoque ex quibusdam interuallis, vt malum exacerbatur, aut corpus repletur, aut ob aliam occasionem videtur medico, reditur ad maiora auxilia. Sed quæ sunt ea? Venæ sectio in crure, & expurgatio, siue per elaterium, siue per quoduis aliud efficax, & crassos succos extrabens medicamentom, & cucurbitularum super ipsa coxa admotio, sioe cum scarificatione, siue etiam sine ea, & inustiones. His enim quatuor auxiliorum generibus præcipuè ad hanc affectionem vtebatur Hippocr. missiooe quidem sanguinis, ad vacuandum, & corpus totum, & proximas venas affectæ parti. Atqui vt proximæ venæ vacuentur, rectitudo venæ secandæ facit, qoæ quidem dicta in vena maximè est: expurgatione autem ad expurgandum totum corpus, ac nonnihil etiam extrahendum ex affecta parte. Maximè autem extrahent ex ipsissimo articulo in extimam cutem cucurbitulæ, quæ profectò maximi vsus in omni profundo dolore, in hoc verò præcipuè, sunt. Nam qua ratione (vt medicamentorum etiam meminerim) vitari iubet Galen. 10. de compos. med. sect. loc. cap. 2. in hac affectione repercutientia, & vti in initiis solis anodinis, deinceps ex alto trahentibus, eadem adducimur, vt cucurbitulis crebriùs quàm in alia affectione articulari vtamur. Nam quid aliud est cucurbitula, quam potenter extrahens auxilium? Si igitur admota cucurbitula cutem valde rubram reddiderit, scarificabimus, sin minus, scarificatione dimissa, super carne qoam

eucur.

cucurbita traxerit, medicamentum trahens imponemus. Inustiones quibus libro de ioternis affectionibus vtitur) mirabiles qoosdam vstionis modos reperies apud Aetium ex Arcbigeoe 1. cap. 12. libri) partim hac ipsa ratione prosunt, partim, quòd, vt in historia proxima dicebatur, siccant mucores, qoi sont in ligamentis articulorum, & firmant partes. Quod Hippocrates vltimis sextæ partis aphorismis apertè docet. Meritò ergo hîc missione sanguinia, expurgatione, & cucurbitulis melius habebat, & his repetitis persanari potuit. Quandoquidem dicit pharmaca bibebat, adhibebat cucurbitulas, sectione venæ vtebatur, imperfecti præteriti verbis vtens, innuit non semel eum visum his esse, neq; vno aliquo tempore citra intermissionem, sed aliquoties ex interuallis. Quibosdam fortasse oon probabitur quod diximus, missionem sanguinis debere fieri ex crure, quia 6. epidem. sect. 5. dicit, influxionibus ad coxam venas retro aures secato. Et Galenos loco citato ex 2. de comp. med. dicit à cubitu primùm sanguinis detractionem faciendam ac vomitoriis vtendum, cui subscribunt Paulus & Aetius propriis capitibus de isebiade. Porrò qoidam alij exigunt, vt dicamus, non tantùm in crure secandam esse venam, sed & qoæ vena, qoæ in interna, an quæ in externa parte tali. Verùm his vtrisq; respondet Galenus in comment. aphor. 36. particulæ sextæ dicens: Affirmare venas in cubito secandas esse ob ischiadem, neq; verum esse neq; consentaneum Hippocr. velle autem ipsas malleoli venas distinguere, esse inane. Videmus siquidem (ioquit) ipsum in omnibus libris suis, in partibos quæ supra hepar sunt, è manibus sanguinem mittere, in inferioribus verò, venas quæ in poplite vel malleolo sunt secari iubere. Siquis verò de his (hoc est de venis malleoli) ipsum dixisse arbitretur, secare autem interiores: hoc dictum paruam vim habet. Ab vna eoim ambæ nascuntur, qoæ in poplite trifariam dioiditur. Quoniam & voa vena ad hoc peruenit membrum, non sicuti ad manum duæ. Hæc Galenus quibus affirmat in malleolo oihil interesse quas venas seces, verum secandas esse in cubito ob ischiadem falsum esse, & minimè Hippocraticum. Quod verò Galenus alibi faciendum dicit, quod hîc dicit esse falsum, intellige non eodem modo esse vtrobique dictum, sed in aphorismo curari firmatam iam in parte ischiadem, aliis locis immioentem & iamiam partim mioantem, quo etiam tempore vomitiones qoàm deiectoriæ purgationes meliores sunt, contra quàm iam firmato malo. Sed de hac re scriptum mihi satis est in controoersiis cap. de rectitudine. De sectione venarum retro aures & de distinctione veoarum in crure iterum suo loco dicetur.

Athenis homo pruritu tenebatur toto corpore, pracipuè autem testibus & fronte, tenebatur autem admodum vehementer, & cutis crassa erat secundum totum corpus, & velut lepram habens aspectu. Et nulla ex parte potuisset apprehendere cutem pra crassitudine. Hunc nemo iuuare potuit. Transgressus autem ad Melum vbi sunt calida balnea: pruritus quidem sedatus est, & cutis crassitudo. Factus autem hydropicus, mortuus est.

¶ Hic affectus noo tam melaocholicus erat, quã lepra esse solet, sed magis ex pituita salsa, quia erat admodum vehemeoter pruriens. Verùm constat melancholiæ etiam admistionem habuisse, quandoquidem erat aspectu velut lepram habens. Atqui profectò erat lepræ proximum malum, & vt ego dixerim, lepra quædam. Erat ex melancholia & salsa pituita, fiebat pruritus ex salso & acido, vt siquis scalptu dilaniatæ cuti affricet salem cum aceto. Erat verò durata, ac velot crustosa cutis, congestione crassorum & siccantium excremẽtorum. Hic cùm medicamentis parum iuoaretur, confugit ad baloea aquæ dulcis & calidæ. Verisimile est autem hunc expertum iam morbi contumaciam, qui nullis medicamentis cessisset, vsum fuisse immoderatissimè balneis, à quibus meritò pruritus sedatus est, & cutis crassities, balneo dulcedinem afferente salsis & acidis, & resolueote succos, & emolliente cotem: tamen ob immoderatum vsum factus est hydropicus. Nam vt Galen. docet cap. 8. primi de simpl. med. facult. baloeum calidum refrigerat corpora, quia corpus rarefactum, transpirante immoderatiùs calore natiuo, frigidius efficitur. Admonemur itaq; hac historia, ne balneis calidis immoderatiùs vti sinamus, etiamsi quis ad eas affectiones, quarum gratia ad ea venit, vtilitatem videatur inde capere.

Athenis virum cholera corripuit. Vomebatq; & deorsum deiiciebat, & dolebat, & neq; vomitus, neq; deiectio sisti poterat. Et vox deficiebat, & moueri ex lecto non poterat, & oculi caliginosi, & caui erant. Et conuulsiones tenebant, ab aluo & intestino singultus. Deiectio autem multò maior erat, quàm vomitus. Hic bibit elleborum in lentium succo, & superbibit lentium alium succum, quantum potuit, & deinde vomuit, & coacta sunt, & constiterunt ei ambo. Frigidus verò factus est, & lauatus est infernè valde multa vsq; ad pudenda, vsq; dum & superna incaluerunt, & viuebat. Postera autem die polentam tenuem bibit ex aqua. 10

¶ Cholera, à χολῆς, hoc est, à bile vt multi volunt, à χολάδων, hoc est, ab intestinis, vt Trallianos, morbus est acutissimus pariter & periculosissimus. Plerumq; primo quaternario finitur, rarissimè superat septimanam, ac fortasse nunquam, si legitimus morbus is sit. Est morbus per quem simul euertitur supernus & infernus venter, oeq; continere se possunt ægroti, quin simul deiiciant & vomant. Constat ergo hoc symptoma pertinere ad reteotricem, & expultricem, esseq; alterius motum nimium, alterius impotentiam. Hæc fit aut in essentia debilitata facultate retentrice, per intemperiem propriam ventris, aut ob malignam qualitatem, redundantiamue immodicam alicuius excrementi, plurimum irritata expultrice, aot, quod plærunq; fit (multarum enim causarum congressum desiderant effecta grandiora) his omnibus si-

mul accidentibus; debilitate inquam retentricis, & magna copia maligni excremeoti. Hioc fit vt magnus præcepsq; lapsus virium bunc morbom citò sequator, ac pruinde vocis defectus, mouendi imputennia, caligo, & excauatiu oculorum, & frigus extremorum. Quia scilicet oon robore, sed impotentia facultatis agitur euacuatio, cum tali verò æqua funduotur spiritus & excramenta. Accedit loci natura, ventriculi inquam oris, cum quo cor & cerebrum facillimè patiuntur, ac per hanc compassionem, teotátur etiam, cùm procedit malom, cuooulsione: siogultu verò, quia est ventriculi conuulsiuus motus. In morbis huiusmodi, quibus euacuatiooes præter oaturam cooinnctæ sunt, fruitra, oeq; sine maiori periculo, tentatur adstrictio, antequàm copia excremeoti vacuata sit. Cùm ergo euacuationes videntur procedere satis copiosè, & ueque virtus adhuc labascit plurimùm (fereodæ enim sunt aliquæ debilitatis notæ, propter symptomata) neque cohibendum neque prouocandum est, sed occurrendum solùm aliis symptomatis: sio autem iam videtur processisse plusquàm pro excrementorum io corpore abuodaotia, aot plusquàm pro virtute facultatis, sistendum mox: siu autem irritatio, dolor & anxietas, sit maior quàm pro magnitudine euacuationis, & euacuatio minor quàm pro multitudine excremẽtorum, expurgandum est, vt copia affatim vacuata vacet symptomati, quod in nimia expulsione est, occurrere. Quæ regula & in cholera & in dysenteria pariter obseruanda est. Verùm quia symptoma vel à principio vrget, & irritatio nunquam per hooc morbum omnino tollitur, neque cùm exporgamus symptuma negligere, neque cùm cohibemus, irritantis succi obliuisci, debemus, sed expurgantibus debemus admiscere aliquid adstringens, & adstringentibus aliquid extergens, aut aliquid mordacitatem hebetás, aut alternatè eis vti. Hanc ob eausam dedit helleborum in succo lentinm, & superbibit lentiom alium soccum qoantum potuit. Vt scilicet, post medicamentum expurgans ebibitum, consulit secundo de ratione victus io acutis, ptissanam protious dare surbendam, non insigniter mioore quàm consuetum est quantitate: ita huic superbibẽdom dedit succum lentium. Intelligendum autem est, succum expressum cum iure bis coctarum. Talis enim, vt Dioscoridi & Galeno placet, adstringendi vim habet, & ad chuleram & dysenteriam vtilis est. Itaque miscuit helleborum cum succo lentium, vt expurgans adstrictorium faceret: eodem coosilio quo hodie io his passionibus dantur myrobalani tosti, aut etiam tostum rhabarbarum, aut aloe, non sanè, vt mihi videtur, præter ratiunem, sed iuxta banc quam secutus Hippocrates est. Sed cur dedit helleburum, qoo ad supernas purgationes solebat vti, vt ex aphurismo 4. particulæ constat, potiùs quàm deiectorium aliquod? Certè quia deiectio multo maior erat quàm vomitus. Cùm enim iotestina magis affecta esseot quàm ventriculus, vomitoria expurgatione, & totius corporis euacoatio, & à præcipuè affecta reuulsio fiebat. Id enim est qood in veotris affectionibus maximè timemus, non posse exporgari corpos nisi per affectam partem: vitandum ergo est id quàm maximè potest, atq; si ventris partes nõ æquè laborant, per eam mouendum quæ laborat minus. Multo ergo magis in dysenteria (vt hoc dicatur obiter) vomitorus vtendum est. Itaque accepit dictum pharmacum & euomuit, & ita (euacuate scilicet succo qni irritabat) coacte sunt, & constiterunt ei ambo. Frigidus verò factus est, debilitato ob effusos spiritus calore naturali, & eo q superat intra cor ob dolores & anxietatẽ recepto, vsq; dum his solutis reuocaretur, reuocatusq; sese in totum corpus effunderet, & à suffocatione, qua coactus constipatusque periclitabatur, liberaretur. Vsus proioda est aqua calida infernè valde multa, faciens ægrotum in eam descendere vsque ad pudeoda, manereq; ibi, vsq; dum calesceret totus. Fieri etiam potest hęc caloris reuocatio linteolis calidis, admotis brachiis & cruribus. Deinde cibatus est polenta tenui ex aqua, cibo sanè tenui, vt à debili etiam facultate commutari posset: & leoro & dulci, vt lentore hæreret, retinereturq;, & alia retineri faceret: & si quid reclusum, aut excoriatum maneret, obturaret & oblíniret: dulcedine verò siquid supresset irritans, obtunderet. In hunc vsum nos vtimur amylo ex iure pulli aut galliœ. Considera hic antiquorùm prudentiam circa victum debilitatorum, qui recens expurgatis, aut alioqui sponte exhaustis, tenuis cibi exiguum exhibebaot, adeo vt hic autor poleutam ex aqoa, non nisi teuuem, hoc est, constanteio pauca farina dare ausus sit. Contra ac vulgares medici faciunt, triboẽtes multos bene crassos cibus cum vino. Quasi qund multis diebos exhaustum sit, vna sint repositurі. Non esset præter rem huic ægroto cataplasmata secundum totum ventrem admouere, citra insignem calorem aut frigus, roborantia, & ventri naturaliter grata. Cuiusmodi sunt qoæ parantur ex carne citoniorum, aut palmularum, cum idoneis oleis, aut vino, aut aliis succis, & fariois: aot aliis huiusmodi. Verùm Hippocrati non erat institutum dicere omnia qoæ agi pussent, sed quæ acta sunt, neq; meuin sanè omnia addere, sed quæ sunt præcipua. Celius Aurelianus libro 3. acutorum morborom cap. 21. carpit Hippoc. qood vomitum curauerit vomitu, cùm cohibere potiùs opus esset. Verùm erat Mathodicus, & in sulam adstrictionẽ, aut laxitatem, oculos iutendens, & eorum qnæ ex accideoti fiunt, ignarus. Nos verò, vomitum vomitu solui, 6. lib. docebit ipsemet Hippoc.

In Larissa vxori Gorgia menses suppressi erãt per annos quatuor, prater valde paucos, in vtero autem quoquo versus conuerteretur pulsum exhibebat & pondus. Hac mulier concepit & peperit, & puella viua nono mense edita est, vlcus habens in coxa, & secunda consequentes, & sanguinis fluxus valde multus successerunt, & postridie, & tertia die & quarta etiam grumi sanguinis concreti, & febris eam tenebat vsque ad decem primos dies, & effluxit deinceps illi sanguis ruber, & intumescebat facies fortiter, & tibia, & ambo pedes, & alterum femur, & cibos non capiebat: sitim autem habebat fortem, & frigidißima aqua conferebat, vinum autem nullo modo. At venter post primum fœtum modicè emollitus est, valde autem non considit,

sed

sed durior erat. Dolor verò non aderat. Quadragesima autem die à prima excidit superfœtatio, caro, & venter considit, & omnes tumores, & fluxio tenuis, & sanguis olens, & sana facta est.

¶ Hæc Gorgiæ vxor habebat vterum scirrhosum, quod significabat pondus & pulsatio, quæ sentiebantur, in quamcunque partem mulier conuerteretur. Duratus enim vterus, velut alienum pondus, fertur quocunque conuertitur corpus, & arteriæ, quæ comprimuntur, nitentes sese efferre, sentiuntur pulsare. Hic affectus genitus fuerit ob suppressionem menstruorum, & rursum ob hunc affectum non fluxerunt. Ita suppressi erant menses per annos quatuor, præter valdè paucos menses, qui illis quatuor annis fluxerunt. Nihilominus concepit, & superfœtauit. Vnde constat duritiem non occupasse vterum vsque ad os eius, alioqui non posset cõcipere. Concepit verò fœmellam, & cùm iam instaret tempus partus, superfœtauit. Causam superfœtandi dicit Hippocrates libello de Superfœtatione, esse quòd os vteri exactè clausum non sit. Verisimile ergo est, affectionem illam diuturnam, etsi omnino prohibere non potuit oris adductionem, prohibuisse tamen exactam, vt concipere quidem potuerit, sed & superfœtauerit. Aut fortassè, non ob affectionem pristinam, sed ob instantem iam partum superfœtatio contigit. Incipit enim natura eo tempore os vteri iam recludere, ac proinde maius periculum superfœtationis est prope partum, quàm superiori prægnatione. Factam autem esse iuxta partum constat, quia abortus contigit quadragesima die à partu, & caro informis edita. Si enim vel viginti dies ante partum esset concepta, plus aliquid, ac meliùs formatum quàm caro, editum esset. Porrò constat, superfœtatione etiam conceptã esse fœmellam: masculi enim quadraginta dies sunt satis ad figuram, neque vnquam videntur esse caro. Non mirum autem impurum matris corpus concepisse fœminas. Et cùm secunda fœtura adeò exigua esset, non potuit expellere priorem, ipsa verò corrupta est, prioris partu, intra quadraginta dies. Et partus quidem cœpit, abortus autem succedens, perfecit iudicationem morbi veteris, ita scilicet vt solet. Cùm enim per partum tam copiosa euacuatio fiat, euenit multos muliebrium morborum partu indicari. Itaque, inquit, mulier concepit, & peperit: hoc est, concipere potuit, & ad perfectionem fœtum perducere, & puella viua nono mense edita est, non tamen sana, sed vlcua habens in coxa, ob prauum (arbitror) alimentum, quo in vtero vtebatur, factum. Et secundæ consequutæ sunt exeuntem fœtum (vt oportuit) & sanguinis fluxus valdè multus (statim scilicet in ipso loco, in quo sesquicotylam oportere euacuari, Hippocrates dicit) sed & postridie etiam & tertia die, & quarta exierunt grumi sanguinis concreti. Non tamen sine febre transegit (vt quædam solent) neque quarta die eam reliquit (vt plerasque earum, quæ ritè purgantur, solet) sed febris eam tenebat fortis vsque ad decem primos dies. Scilicet euacuatio primi quaternarij cessauit, ac proinde producta febris est vsque ad decem dies, quibus exire cœpit sanguis ruber. Non enim oportet cessare. Ita enim dicit Hippocrates libro 1. de Morbis muliebribus: Si verò purgatio puerperij primis tribus aut quatuor diebus processerit, verum posteà repentè euanescit, easdem affectiones patitur quas prior. Itaque post decem dies cessauit febris fluente sanguine rubro: cœpit verò, motus magnitudine fortè diuulsa, putrescere secunda fœtura, & proinde mulier habere ea, quæ Hippocrates initio de Superfœtatione, familiaria esse huic affectioni dicit, his verbis: Si verò non statim secedat superfœtatio (statim inquam ac deciditur, aut putrescere incipit) dolores exhibet, & fluxum fœtidum, ac febrem, & facies intumescit, tibiæ ac pedes, atque si pereat, cibum auersatur, donec exciderit. Quandoquidem ergo superfœtatio cùm rumpi incipit, febrem solet facere, consentaneum est hanc non fuisse omnino sine febre à decima ad quadragesimam diem, sed sine acuta & vehementi. Omnino autem fuisse aliquam, sitis illa fortis, quam habuit, indicauit. Sed qua causa his intumescunt facies, pedes & tibiæ, atque huic, alterum femur? Certè per compassionem cum vtero debilitato hepate, ac gignente sanguinem serosiorem, qui in corpus distribuitur. Cur ergo hæc potu aquę frigidissimæ iuuabatur, & vini nequaquam? Certè ob scirrhos vteri, qu[illegible] tunc essent phlegmonosi, vino exacerbabantur: frigidissimæ autem occursu, attemperatio quædam & solatium sentiebatur. Non tamen potus frigidissimæ posset persanara affectionem, neque persanata esset, nisi alia, eaque magna superuenisset euacuatio ex abortu. Primus enim partus affectiones veteres minuit, secundus substulit. Nam venter (inquit) post primum fœtum modicè emollitus est, valdè autem non considit, sed durior erat. Sed quo pacto durior erat, si emollitus est? Certè scirrhosi tumores minores facti sunt, atque ita venter ea regione, qua situs est vterus, durities habebat minores prioribus, qua causa emollitus dicitur: non tamen adeò minores vt non satis sentirentur, atque ita dicitur non valdè consedisse, sed esse durior, non quàm anteà, sed quã pro natura. Ita etiam dicit, dolor non aderat, non arbitror quòd omnino nullus adesset, siquidem superfœtationis corruptiones dolores exhibere dixit Hippocrates, libello de Superfœtatione, sed non quales antea. Nimirum phlegmonosum modum deposuerant magna ex parte scirrhi, quadragesima autem die (inquit) à prima (ea scilicet, qua peperit) excidit superfœtatio, caro. Et venter considit & omnes tumores, & fluxio tenuis, & sanguis olens, quæ scilicet congesta erant putrescentiã superfœtationis.

---

12 *Mulier in Pheris caput circum circa dolebat multo tempore, & nullus poterat quicquam opis ferre, neque cùm caput purgaretur. Meliùs autem habebat, cùm menses illi facilè prodibant. Hæc cùm caput circũ dolebat, subdititijs benè olentibus ad vterum appositu, iuuabatur, & expurgabatur modicum quiddam, & cùm concepisset, reliquerunt caput dolores.*

¶ Cùm caput doleret ob suppressionem menstruorum, meritò fiebat, vt non nisi fluentibus illis facilè, aut in vtero concipiente muliere tolleretur. Nam perinde est, quod ad quantitatẽ attinet vtero gerere & menses fluere, quia fœtus attrahit ad sese

sanguinem, & in sua nutritione consumit. Hanc ob causam prægnatione soluuntur dolores, qui ex suppressione menstruorum fiunt: quamquã quibusdam etiam prægnatio hos ipsos dolores affert, quibus anteà non erant. Quia quibus menstrua benè ac facilè fluebant, prægnatione detinentur intra vterum. Minus antè dolere possunt partes ex vtero facilè fluẽtibus menstruis, quàm ad vterum tractis, sicut etiam minùs ad vterum tractis, quàm neque tractis, neque exeuntibus. Proinde prægnatio dolores tales habentibus tollit: non habentibus, affert. Porrò suppositoria odorata, aut suffit⁹, vterum laxare, & vias eius aperire, & fluxiliores facere, ac proinde vterinas passiones, quæ ex adstrictione aut suppressione sunt, soluere, Hippocrati est celebratissimum, & vulgò notissimum. Causa verò est in tenuitate & calore vaporum. Quòd verò hæc ipsa naribus hausta præfocationes vteri angeant, quod etiam mulieribus est experimento cognitum, causa est iocunditas, quam cerebrum recipiens, & proinde otium agens, desistit à concussione, qua vterũ iuuare solet, & præfocationem discutere, non aliter ac epilepsiam.

---

13 *Mulier Larissa prægnans. Decimo mense sanguis exijt illi multus quatuordecim dies, plurimùm verò tres antè pueri corruptionẽ. Quatuordecima die excidit ex vtero puer mortuus, habens dextrum brachium adnatum lateri, & secundina tertia die, eâdem noctis hora, qua puer, & alba: deinde post hæc tres dies & noctes multa moderatè prodierũt. Post hoc autem febris apprehendit duos dies, & duas noctes, & doluit totum ventrem, & coxas, maximè verò pectinem.*

¶ Quasi prægnatio affectus sit decem mensium, dicit, decimo mense sanguis exiit illi multus quatuordecim dies, cùm tamen dictum sit libro 2. huius operis, sectione 3. nouem mensium Græcorum esse. Neque sanè ad id quod modò dicitur, satis est, quod eo loco notauimus, putà nouem menses Græcos continere partem decimi mensis lunaris, atq; ita naturales & communes partus fieri nouẽ mensibus Græcis, & decem lunaribus: neque quod ex libro de Carnibus diximus, nouem mensibus Græcis, & decem diebus, legitimum partum fieri. Non inquam satis est putare hìc intelligi menses lunares. Nam dicit, decimo mense exiit illi multus sanguis quatuordecim dies, at verò nouẽ menses Græci, non capiunt decimi lunaris, nisi nouem dies, aut quàm minimum plùs aut minùs, quo pacto ergo nouem decẽmue diebus exierit sanguis dies quatuordecim? Certè non potuit, sed intelligere necesse est, huic productam esse prægnationem vltra nouem Græcos (multas enim decem Græcis perfectis parere illo loco diximus, confirmauimusque testimoniis Hippocratis & Aristotelis) videtur sanè imperfecta esse narratio, in qua de re non adeò frequenti, quasi frequens sit, agitur, neq; id ipsum narratur: oportuit enim primùm omnium dici, huic productum esse partum vltra ducẽtos septuaginta dies, quibus nouem menses Græci constant. Non tamen hoc mirum est: imperfectam enim esse hanc narrationem, atque adeò, vt ego suspicor, vetustate mutilatã, alia ex parte intelliges. Nam cùm peperisset partu omni ratione præter naturã, tempore scilicet, quia neq; nouem, neque decem perfectis mensibus, & causa, quia ob fluxum sanguinis præter naturam (præter naturam enim fluit in partu ante fœtũ editum) & ipso fœtu: quia monstruosus aliquatenus erat, cùm haberet brachium adnatum lateri, cùm, inquam, adeò præter naturam peperisset, vt necesse esset multos dies post partum laborare, & multum periclitari, tamen narratio solùm continet, quæ primis septem diebus à partu passa est: neque de exitu morbi quicquam dicitur. Imperfecta itaque est narratio. Nos tamẽ notemus quæ acta sunt, ne fieri ita posse nos lateat. Itaq; hæc cùm prægnans excessisset nouem menses Græcos, iam decimum ingressa, cœpit fluxu sanguinis laborare, qui fluxit dies quatuordecim, maximè autem vltimo illorũ quaternario: nam tribus diebus ante corruptionem fœtus, corruptio verò contigit quatuordecima, quã excidit ex vtero puer mortuus, habens brachium adnatum lateri. Itaque ab vndecima ad quatuordecimam (qui vltimus quaternarius est) copiosiùs fluxit sanguis. Quatuordecima nocte excidit puer mortuus, tertia die eâdem noctis hora, qua puer exciderat, exciderunt secundinæ & alba excrementa. Expletis ergo à partus hora duobus diebus naturalibus, excidit secundina. Quod etiam difficilis partus fuit: in naturalibus enim & facilibus, secũdina mox subsequitur exeuntem fœtum. Post hæc tres dies & noctes multa prodierunt moderatè, erant itaq; insumpti iam quinque dies naturales, mox apprehendit eam febris duos & duas noctes, & doluit totum ventrem, & coxas, maximè verò pectinem. Non est consentaneum his septem diebus finitum esse morbum, sed mutilatam hìc narrationem.

IN Larissa Hipposthenes peripneumonia videbatur Medicis deprehensus esse, non erat autem. Principio quidem luctans in duro loco cecidit supinus, & insiluit in ipsum, & lauatus est frigida, & dormiuit, & grauari videbatur. Sequenti autem die febricitauit, & tussis tenebat eum siccior, & spiritus densus. Quinta die cruentum excreauit non multum, & cœpit delirare, cùm tussiebat, tunc dolebant pectoris partes, & dorsum. Sexta autem die sanguis effluxit ex naribus, cùm sternutasset, circiter cotylas quatuor. Ad vesperam neq; loquebatur, neque sentiebat, qua quispiam faceret, aut diceret. Vndecima autem mortuus est. Quinque autem dies nunc sapiebat, nunc non, & fiebat sine febre. Sputum autem nullum excreauit, neq; stertorem habebat. Neq; enim erat sputum. 14

¶ Hipposthenes mortuus est ex casu, videbatur verò Medicis quibusdam pulmonis inflammationem contraxisse, quia febricitabat cũ tussi & denso spiritu, tamen re vera non contraxerat, quod exitus ad apertè indicauit, cùm ad extremum vsq; neque excreauerit, neq; stertorem habuerit. Sed qua ratione fuerit læsus, ex iis quæ narrantur, oportet conjecte-

coniectemus. Principio luctans in duro loco, cecidit in occiput & dorsum, & aduersarius insiloit in pectus illius. Cumque oporteret mox sanguinem mitti, & frigidæ potum offerri, & pannis inuolui, ne sanguis ad contusas partes affatim accurreret, & vt iis qui conturbatus effususque esset, extenuatus discuteretur, nihil tale fecit, sed lauit sese frigida, & dormiuit, itaque cutem densauit, & sanguinem intrò repulit, eò etiam sponte ob somnũ coofluentem. Quam ob causam meritò grauari videbatur. Et seqoẽti die febricitaoit, putrescente iam succo in partibus, quibus erat inculcatus, & tussis siccior teoebat ipsom, & spiritos densus ob multos affectos phlegmonosos instrumentorum respirationis in thorace. Constat vero talem spiritũ fuisse etiam paruum, cùm crebrum & paruum faciant affectus dolorosi earum partium. Qoiota die exereauit cruentum ooo multum, ruptis iam (arbitror) in lateribus venulis, & cœpit delirare. Poterat sanè hoe fieri ob affectũ phlegmonosum septi transuersi, verùm ob raptum sanguinis, qui contorbatus ferebatur in caput, factum esse, iodicauerũt quæ subsecuta sunt. Nam sexta die sternutauit, & mox sanguis effluxit ex naribus circiter cotylaa quatuor. Ad vesperam, eâdem die, neque loquebatur, neque sentiebat quæ quispiam faceret, aot diceret. Quod aut ob euacuationis magnitudinem, linquente animo, aut occupato toto cerebro apoplectico modo, fieri poterai. Non videtur autem taotùm fuisse sanguinis effusum, vt ob hoc animo linqueretur, oisi fortè homo erat per se debilissimos: proinde in alteram cooiecturam magis feror, vel ob quinque sequẽtes dies, quibus nune sapiebat, nune delirabat, & fiebat aliquando sine febre. Nam quia delirabat, videtur cerebrum affectum: quia verò aliquando & delirio & febre liberabatur, constat nõ phlegmone, sed obstructione laborasse. Sępè enim vidiioua apoplecticos, per quædam ioteruualla ad sese redire, loqui, & sapere, vt videreotur cireũstantibus liberati, ae denuò occupari, idque bis aut ter: vsq; dum tandem non valentes reuocari, moriuntur. Quod coniectauimus fieri, expultricis facultatis cerebri opera. Hæc enim si valida est, longè pellit, & hominem liberat, si debilis admodum, ne mouet quidem, & tunc vno perpetuo paroxysmo moritur homo: sin auté est inter hæc mediocriter debilis, non pellit longè, facit tamen succos abscedere: cùm verò non satis renitatur pars quæ expulit, irruunt in ipsam rursum. Velut io boc homine, qui cùm sexto die apoplecticus esset factus, & per quinqoe dies, qui sunt à sexto ad vndecimũ denoò occupatos, ioortuus est. Quòd verò eo interuallo nunc delirauit, ounc non, succos etiam ille, qoi cerebrum obsidebat, fuerit in causa. Eius enim agitatio nunc plus, nunc minus cerebrum perturbaret, atque ob eandem causam cor nunc plus nonc minus io compassionem traheretur, & angeretor, ae proinde homo ounc febricitaret, oune non. Sputum nullũ excreauit, qoia scilicet nihil coctum est in polmone, neq; haboit stertorem. Vocat stertorem sonitum illũ, qoi fit, cùm feruet soccus aliquis in gutture. Nam addit, neq; enim erat sputum: hoc est, non erat succus in aspera arteria, qui eom sooitum faceret, vt in multis moribondis solet. Verùm hæc historia nos monet, ne casus ant ictus fortes contemnaınus, sed diligenter quę nuper huic fuisse facienda diximus, facientes, multos dies in bono victu homioes contineamos.

Scamander in Larissa, & coxa sphacellum habuit, & os diu luxatum. Hic sectus est sectionem magnam, & ad os vsq; pertinẽtem, & deinde vstus est. Tunc die duodecima post sectionem spasmus cæpit, & tenuit multum. Contrahebatur autem crus hoc vsq; ad costas: transiliebat aute & in alteram partem conuulsio: contrahebatur autem crus hoc vsq; ad costas: transiliebat autem & in alteram partem conuulsio: contrahebatur autẽ crus & extendebatur, & alia membra mouebat. Et maxillæ adducebâtur. Hic mortuus est conuulsus octaua post inuasionẽ conuulsionis. Curabatur verò tepefactoriis vtriculis, & fomentis erus totum corpus, & infusus est clyster, & exijt parùm veteris stercoris, & pharmacũ biliosum bibit, & superbibit, & exijt quidem, nihil autẽ à potione tuuatus est. Et somnus exiguus venit, & rursum bibens valdè biliosum pharmacum, fortè vesperi occidente Sole mortuus est. Videbatur autem plus temporis sustinere potuisse, nisi ob vim pharmaci. 15

¶ Exemplom est hoc eorũ, qui nõ curati dlotiùs viuerent, & curati citiùa moriuntur. Mortuũ enim esse hunc nõ ex veteri morbo, sed ex euratione constat, q̃a vigesima die à sectione est mortuus: sed & ex modo ıooriendi. Mortuus enim est coouulsus, vt solẽt scilicet qui moriuntur ex vulneribus circa articulos. Certè hic oõ poterat alia ratione curari, q̃ sectione, & vstione, cùm corroptionem iam ossis pateretur: satius tamen fuisset omnino non curare. Nihil enim refert curare vt morbus poscit, nisi eã ipsam curationẽ homo possit sustinere. Cœpit conuelli die duodecima post sectionẽ, & vstionẽ, non leuiter, sed cõuulsione magna, quæ illum moltom tenuit: hoc est, contineoter afflixit. Contrahebatur enim crus vsq; ad costas, per musculos scilicet mouentes femora, qui veniont à lumbis, iuxta finẽ costarum. Non mirom autem inde etiam ad ipsas costas dolorem effundi p commuoes surcolos neruulorum. Et aliquan lo etiam in alterã partẽ conuulsio velot transiliebat, itaq; alterum crus præcipoè ac maximè conuellebatur, sed nonnunquã etiam vtrũmque, atq; alternatè hoc & illod. Non erat autem conuulsio facta iam; per quamq; contractum crus esset citra distentionem vllam, sed cononlsiuus motus, per qnem contrahebatur, & extendebatur. Et alia eitaio membra mouebat homo coo oulsiuo modo, brachia videlicet & capot, ae deniq; partes alias, quæ liberum motum habent. Laborabant præcipuè maxillæ, quæ per conuulsionem musculorum elaudentium os addneebantur, vt non possent separari. Cùm adeò obtineret conoolsio, non mirum mortuum esse hone octaua die post conuulsiooem, quæ erat vigesima à sectione. Finitom enim est malum intra fines acotorum, & motum per pares. Sed cur hic, qui mutationem in deterius accepit doodecima, mortuus est octaua ab ea mutatione, ac non potiua vigesimamquartam saltem expectauit? Quum iuxta legem constitu-

tionis legitimæ tantùm temporis superesse ab exacto principio, quantum antecesserit, oporteat? Ob id fortasse, ac etiam ob vires, quas satis animaduerterit, dicit Hippocrates videri sibi, hunc potuisse plus temporis morbum sustinere, si nihil in curatione esset peccatum. Verùm proterue admodum expurgatus, adeò vt solis octo diebus bis aut ter pharmacum valdè biliosum acceperit, vi pharmaci extinctus est. Qua in re multis nominibus peccauit Medicus, primùm quòd conuulsionē ex vulnere pharmaco forti curare tentauit, deinde quòd cùm tentasset, & nihil proficeret, nesciuit à purgatione desistere, quin potiùs lædi argumētum non intelligens, bis aut etiam ter dedit. Certè conuulsiones, quæ citra phlegmonem vllum internum, aut vlcus, ex redundantia succorum fiunt, pharmacis solui possunt: verùm quæ post ardentem febrem, aut phrenitidem, aut euacuationem vllam copiosam, aut inflammationem internam, aut ex visceribus fiunt, nulla re magis læduntur: nam euacuatione siccat neruos, & mala qualitate irritat pharmacum. Ex febre autem ardente, aut euacuatione sunt sicci nerui, à vulneribus qui conuelluntur, sunt velut phlegmone tumentes. Phlegmones autem crudi læduntur ea agitatione, quá pharmaca cient, & euacuationibus non cedunt. Memini certè cuiusdam, qui cùm à phrenitide conuulsiuis iam motibus tentaretur, me inuito, suasu alterius pharmacum accepit, & paolò pòst nulla subsecuta vacuatione, mortuus est. Sed multò grauiùs peccauit hic, quòd iam vidisset ægrotum pharmaco non iuuari. Necesse est autem, vt auxilia magna si non iuuant, lædant. Bibit autem ægrotus pharmacum valdè biliosum: hoc est, admodum synceram bilem extrahens, & superbibit. Quod duobus modis videtur posse intelligi, aut superbibit pharmacum idem, aut simpliciter superbibit. Est autem superbibere pharmacum, antequam motus, quem ciuit, sedatus sit, rursum idem pharmacum bibere. Superbibere autem simpliciter sit quiduis post pharmacum bibere. Solebant autem antiqui, vt ex Hippocrate libro 2. de Ratione victus in acutis, accepimus, mox ab accepto pharmaco ptisanam dare sorbendam. Aut fortè aliud quippiam huiusmodi, aut ergo huic ægroto datū est pharmacum valdè biliosum eadem die bis, aut datum quidem semel legitimè, & iuxta consuetudinem accepta à pharmaco potione. Cùm præstantur pharmaca leuia, aut etiam mediocria, nonnunquam vtiliter superbibitur pharmacum, gratia acuēdi segnem motum: verùm cùm valdè biliosa, nunquam licet id facere. Sed vtcunque huic actum sit, constare facilè poterat pharmacis hominem lædi, quare abstinendum fuisset ab alterius exhibitione, nam exiit quidem, nihil autem iuuatus est à potione, & somnus exiguus venit. Euacuationes verò quæ consentia & tolerantia carent, malæ sunt. Non mirum ergo iterum accepti, valdè biliosi pharmaci potione, mortuum hominem esse.

---

16 *Hippocomus Palemedis in Larissa vndecim annorum, percussus est in fronte supra oculum dextrum ab equo: & videbatur os non esse sanum, & exiliebat ex ipso exiguum sanguinis. Hic sectus est multum vsque ad diploydem. Et curabatur ita habens os, quod & anterius statim os peperit in viginti. Tumor iuxta aurem incepit, & febris, & rigor. Et diu magis tumescebat, & dolebat tumor. Et febricitauit, incipiens ex rigore, & oculi tumebant, & frons, & tota facies. Patiebatur autē hæc in dextris præcipuè capitis. Perueniebat autem & ad sinistra tumor. Nihil igitur hoc læsit Tandem febris continua tenebat. Minus erat hæc vsque ad dies octo. Vixit autem vstus & purgatus per catapotium, & cataplasmate tumori imposito. Vlcus autem malorum causa nulla erat.*

¶ Quandoquidem percussus est hic ab equo, videtur consentaneum fuisse verè hippocomum, id est, equorum cultorem. Hi enim ab equis frequenter solent percuti, sed quia vndecim annorum erat, vix possum adduci vt credam, curam equi esse ei demandatam, sed fuisse hunc Palamedis filium, aut seruum, fortè vocatum Hippocomum, & ab equo percussum esse, vt narratur. Hoc habeat vtcumque, nihil refert, modò eorum quæ ad rem faciunt, nihil omittatur. Hæc sunt, fuisse vndecim annorum, & ab equo percussum fuisse, & in fronte, & reliqua quæ narrantur, partim pertinentia ad vlceris magnitudinem, partim ad ea, quæ acta sunt, partim ad ea, quæ euenerunt. Referre enim, scire, an puer sit, qui vulneratus est, constat ex eodem Hippocrate libro de Vulneribus capitis, vbi dicit: At vero puerorum ossa & tenuiora & molliora sunt, ea de causa, quòd sanguinolentiora, & caua, & neque antrosa, neque densa, neque solida, & à telis æqualibus, ac debilioribus, si similiter ac minùs fuerint vulnerati, iunioris pueri vulnus, & magis & citiùs suppuratur, etsi aliàs ex vulnere moriturus est, iunior seniore citiùs perit. Porrò à quo percussus quis sit, & quo telo interrogare iubet Hippocrates in initio eiusdem libri dicēs: Primùm igitur capite vulnerato interrogare oportet, per quid vulneratum sit. Itaq; & ab equo vulneratum fuisse, dici referebat. Sed & in fronte fuisse. Nam dictis mox addit: Postea qua parte vulnus inflictum sit. Et non multò pòst addit: Cerebrum enim citissimè & maximè iuxta synciput sentit mala, quæ & in carne & in osse fiunt, sub tenuissimo enim osse, ac modica carne cerebrum est hac parte. Cæterùm ex reliquis ossibus, id quod citra tempora est, debilissimum est. Omni verò capitis osse robustus est os verticis, & quod est retro aures, robustius est quàm totum, quod in anteriori parte est, & sanè his ita se habentibus, si quis & vulneribus & telis, omnibus æqualibus, ac similibus, & maioribus ac minoribus, similiter sit vulneratus, & magis: hac capitis parte os minùs rumpitur, & contunditur, & si homo aliàs moriturus est ex vulnere, si in posteriori capitis parte vulnus habet, diutiùs durans, morietur. Itaque graue fuit vulnerari ab equo. fortiter enim contundit equus calcitrans. Graue etiam vulnerari in fronte, quamqoam grauius fuisset in temporibus. aut syncipite. Fuisse verò puerum, qui vulneraretur periculum minuebat: faciliùs enim sanescunt eorum vlcera. Sed veniamus ad ipsum vulnus. Rupta est cutis frontis, & carnosa membrana, quę illi substernitur, & derectum

ctum os. Quinetiam os ipsum videbatur non esse sanum. Nam exiliebat ex ipso osse exiguum sanguinis, quod sanè non fiebat, nisi fissuram haberet. Quid ergo actum est illi? Certè quod Hippocrates ipse consulit libro citato, his verbis: Cæterùm si os nudatum carne fuerit, animaduersione habita, conari oportet cognoscere, si oculis videre ac noscere non datur, an ruptum sit os, & an contusum, an solùm contusum, an adsit contusio, aut fissura, aut ambo. Et si quid horum os passum fuerit, detracto sanguine, paruo terebello modicè, & cum cautione, os terebrare oportet. Et paulò pòst dicit, mori ægrotos, quibus os fractum, ruptũ, aut contusum, nisi quis raserit, aut perforauerit. Ita factũ est huic, quia habebat fracturam in prima lamina, sectus est multũ vsq; ad diploydem, seu secundam laminam. Terebro scilicet, aut cyclisco. Et curabatur os ita habens, detectum scilicet & derasum satis, ac leuigatum. Et benè sanè res processit. Nam os statim peperit os anterius in viginti: hoc est, intra viginti dies ꝑducta est anterior ossis pars, & quæ cyclisco, aut terebra exesa erat. Ad hãc rem plurimùm contulit ætas. In pueris enim adeò viget naturalis facultas, vt etiã ossium partes facilè pullulẽt. Quamquam ne in hoc quidẽ autumo mox fuisse verum os, quod producebatur, sed callum ab osse quàm minimùm diuersum, ob facultatis commutatricis robur. Itaque hactenus benè actum est cum puero. Nihilominus vigesima tumor iuxta aurem incepit & febris, & rigor, & oculi tumebant, & frons, & tota facies, etiam si non æquè secundum totam faciem, sed in dextris præcipuè capitis partibus hæc patiebatur, quamquam perueniebat etiam ad sinistra tumor. Hoc sanè factũ est ex fluxione, quæ vndiq; in exulceratam partem perueniebat, quæq; proinde, cùm supra oculum dextrum vulnus esset, dextras partes capitis, secundum rectitudinem scilicet lateris, occupauit. Et sanè multò minùs periculosum fuit hoc, quã si occupasset sinistras. Nam vt ab Hippocrate libro citato dicitur bis, notam esse morituri, ex vulnere in dextra capitis parte sinistra: & ex vulnere in sinistra, dextra conuelli. Eâdem ratione & tumore, & dolore corripi, contraria parte periculosius est, quàm eâdem, vel hac solùm causa, quòd magis præter rationẽ est. Nam quamquam Vidouidius putat hoc falsum esse, & omni ratione carere (quòd ipse nullam assequatur) tamẽ re vera non caret, sed qua ratione dicitur in aphorismo sectionis quintæ, si in vulneribus fortibus ac prauis tumor non appareat, magnum malum, eâdem si non appareat quo latere est vlcus, sed contrario, magnum malum est. Nam illud quidem fit fluxione ad vlcus concitata, retrocedente verò aliorsum, eò quòd à vulnerata non recipiatur. Est verò magnum periculum in hoc erratico motu retrocedendi, & ipsa causa, quâ non recipitur, grauis est. Nam etsi Galenus id dicit fieri, quòd medici repercutientibus nimis vtantur, ego & citra hanc occasionem fieri puto, cùm partis facultas emoritur, & alimentum non recipit. Contrahitur enim, ac proinde neque redundantem succum potest recipere. Itaque contraria parte conuelli, ac tumore & dolore affici, graue esset, eâdem verò parte non admodum. Nam vt alio aphorismo dicto proximo dicitur: Quibus tumores in vlceribus apparent, non valdè conuelluntur, neque insaniunt. Proinde factum est, vt nihil hoc læderet: id est, nihil homo ab hoc periclitaretur. Sed resumentes sermonem, dicamus qualia fuerint hęc mala. Tumor post aurem incepit, & febris, & rigor. Febricitauit, scilicet primùm incipiens à rigore. Constat itaque quod intermittente. Nam quibus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur. Tumebant etiam oculi, & frons, & tota facies. Ambo hæc & tumor, & febris fiebant à fluxione, quæ versus vlceratam partem mouebatur. Constat verò hanc moueri non continẽter, & toto tempore æqualiter, sed per partes ex quibusdam interuallis. Nam & febris fiebat intermittens, & tumor, & dolor quotidie, interdiu magis crescebat, & noctu hæc remittebantur. Nimirum pars recipiens, erat parua ea capitis & faciei. Recipiebat verò quotidie denuò, & quotidie in ea resoluebatur quod veniebat. Quare constare poterat, febrem etiam interdiu quotidie crescere. Itaque tota fluxio erat quotidiana, ac proinde & intumescentia, & febris. Sed si quotidiana erat ad pituitosam vergeret fluxio, quo pacto ergo à rigore inciperetur, biliosarum enim est hoc? Præterea quî fieri poterat, vt febris intermitteret, cùm tumor, etsi incrementa alternatè reciperet, nunquam solueretur? Certè fluxionem illam sanguineam bilis & pituitæ participem fuisse non mirum, imò verò consentaneum, cùm non ob succi alicuius redundantiam, sed ob vlcus excitata sit. Habuerit ergo pituitæ quædam, vt motum, quædam etiam bilis, vt rigorem. Febris verò intermitteret, quòd non posset à tumore seruari, nisi cùm esset tantus, id tamen etsi perpetuò esset, non perpetuò tantus. Neque sanè febris intermittens ad extremum vsque fuit, sed tandem continua febris tenebat. Quo die ab accepto vulnere hæc fieri cœperint, non dicit exactè, sed minùs, inquit, erant hæc vsque ad octauum diem, scilicet septimo cœperint dolor & tumor, & octauo iam fuerint conspicua. Non dicit quandiu durauerint, fortasse quia medicamentorum vi extirpata sunt, magis quàm naturæ. Vixit enim vstus, & purgatus per catapotium, & cataplasmate idoneo tumori imposito. Quanti vsus fuerit Hippocrati vstio, sæpè iam animaduertimus. Ego quoque iam in parotydibus, quæ ex morbis aliis non leuibus fiunt, citò, vel nulla expectata suppuratione, vstione vtor in ipso tumore. Nulla enim ratione meliùs prouidetur, ne tumor recurrat, sed materia, per ipsum vlcus, quod infligitur, expurgetur. Sed quo pacto concludit narrationem, dicens: Vlcus autẽ malorum causa nulla erat? Nunquid si hic vulneratus non esset, tumorem eum contraxisset? Non arbitror, neque febrem. Nam vel rectitudo, quam tumor cum vlcere seruauit, & dies quo contigit, qui erat septimus ab vlcere, id indicant. Sed dicitur nulla malorum causa fuisse vlcus, id est, nullam malignam causam. Seu vlcus ea mala non attulisse, quòd malignum esset, (non enim erat) sed ob corporis apparatum. Velut sæpè mortuo iam homine, iurãt Chyrurgi non interiisse ex vlcere, qui tamen si non fuisset vlceratus, non interiisset. Id verò dicunt, significantes, vlcus per se non fuisse lethale. Ita quidem huic vlcus nulla causa malorum fuit: id enim erat salutaris speciem præ se ferens, & carne labiorum, & osse bene habens, tumores verò hi superuenerint ob redundantiam succorum in corpore, aut fortasse,

quòd recenter vulneratus, non satis vacuatus sit. Meritò ergo huic vtilissimum fuerit, medicamentum expurgans deorsum, iuxta id quod libro sæpè iam citato scriptũ est, his verbis: Cùm verò in vulnere in capite homine terebello perforato, aut non perforato, osse autẽ denudato, tumor rubicundus erysipelatus accesserit in facie, & in oculis vtrisque, aut altero, & si quis tumorem contingat, doleat: & febris corripiat, ac rigor, & vlcus ipsum tum quòd ad carnem attinet, tum quod ad os, benè habeat ad aspectum, & ambientes vlcus partes benè habeant, excepto tumore, qui in facie existit: & aliud peccatũ nullum tumor habeat, quod ad reliquam victus rationẽ attinet, huius infernam aluum deorsum purgare oportet medicamẽto quod bilem ducit, & vbi sic purgatus fuerit, & febris dimittit, & tumor sedatur, & sanus euadit. Constat hunc locum maximè congruere cum iis, quæ facta sunt Hippocomo.

17 *In Larissa Theophorbi filius vesicam scabiosam habebat, & viscosam vrinam mingebat, & dolebat, cùm & inciperet mingere, & cùm desineret, & confricabat partem anteriorem. Hic cùm bibisset diureticum vehemens, in vesicam quidem nihil processit. Vomuit autẽ confertim puri simile, & bilem. Et infernè alia huiusmodi egerebat, & dolebat ventrem, & vrebatur interius. Reliquum verò corpus frigidum fiebat. Et dissoluebatur totus, & accipere nihil volebat. Huic exulcerata est aluus fortiter, à magna pharmaci vehementia. Mortuus est autem tertia die post potionem.*

¶ Nunquam est agendum diureticis, præcipuè vehementibus, in passionibus renum, aut vesicæ, ex multo succo pendẽtibus, antequàm purgatum totum corpus sit, reuulsumq; vomitu quoad possit, & ad intestina deriuatum, idq; faciendum pharmacis mitibus, & malignæ qualitatis expertibus. (non eatenus vt tractoriæ nihil habeant) quia quę vehementer expurgantia sunt, vrinam etiam mouent, & menstruas purgationes, & vel hac ratione abortus faciũt, vt merito videbatur Auerrooi. Nam si pleno adhuc corpore malis succis diureticum detur, idque debile, aut moderatum sit, certè confluere faciet in affectas vias excrementa, & congeri oppilariq;, ac proinde minùs exire. Sin autem detur vehemens, vt bene etiam oppilationem possit disrumpere, habebit etiam hoc facultatem exulcerandi, qua ventriculum & intestina exulcerabit, antequam affectum locum attingat, irritabitq; ita supernum infernumque ventrem pariter, & dolore excrementa ad ventrem conuocabit, fietq; quod vt diureticum dabatur, per accidens vomitorium & deiectorium: sed cũ magno hominis malo, cùm non facultate tractoria purget, sed exulceratoria, corrumpat. Quid ergo agendum? Certè vacuandum totum corpus priùs, reuellendumque & deriuandum mediocribus, & vomitoriis, & deiectoriis, deinde medicamentis, quæ peculiariter respiciant vesicam, vtendum. Hæc verò erunt qualia passio desiderabit. Si enim ardor, aut vlcus malum sit, nunquam diureticis est opus, nisi exiguis, quæ cum aliis medicamentis deducendi ea solùm causa, admisceantur. Vlcera enim petunt siccantia, ardor, temperantia, vtraque verò horum deducuntur à quibusdam diureticis. Si verò morbus sit cacochymia earum partium citra dicta duo mala, aut inflammationem nondum inclinantem, diureticis est agendum. Sufficerint verò vacuato expurgatoque iam corpore, minora exulcerantibus. Huic igitur vesicã laborare scabie ob cacochymiam partim pituitosam & salsam, partim biliosam & acrem indicabant symptomata, & exeuntia. Scabiem enim indicabat pruritus, qui ad pudendum quoque pertingebat, & dolor quem cùm inciperet, & cùm desineret mingere, sentiebat: fuisse verò causam pituitosam salsam, quòd viscosam vrinam mingebat, & puri simile euomuit. Quod sanè pus non fuisse constat (quæ enim suppuratio in ventre rum peretur?) Sed crudum succum candore & crassitie pori similem. Itaque pituita erat, hanc salsam esse ipsa vrinæ computrescentia faceret, indicaret verò mordicatio: quæ etiam bilem referebat, præterquàm quòd copioso etiam vomitu est reiecta. Dolere verò incipiente & desinente mictu, omnis exulcerationis aut corrosionis viarum vrinæ commune est. Dolores enim non cientur, cùm sentientes partes succo mordente plenæ sunt, sed cùm primùm perfunduntur, vt incipiente mictu, neq; cùm quietæ sunt, sed cùm mouentur, vt desinente mictu, quia sese exprimunt. Vtrumque enim dolendi occasio est primus occursus, incipiente & expressio, desinente mictione. Huic cùm quiduis agendũ esset potiùs, datum est diureticum vehemens (cantharides arbitror, aut aliud quippiam tale) vnde euenit ob medicamenti malignam vim, & corporis cacochymiam exulcerari ventrem maligno vlcere, & vri, ac proinde viribus dissolutis, & toto corpore refrigerato, & accipere nihil, neque cibi, neque potus (hoc enim euenit ita affectis, etiamsi vrantur) volentem mori.

18 *Vxor Antimachi in Larissa prægnãs erat circiter quinquaginta, & reliquo tempore, præ fastidio à cibo abstinebat, & septem dies dolebat locellos, & dolebat cor. Et febris ipsam surripuit. Non deijciebat hoc tempore. Huic datum potu est elaterium vehementius, quàm oportebat. Et euomuit bilem combustam, & à cibi abstinentia & à febre. Etenim neq; potu vtebatur vllo. Paucam autẽ & violenter vomuit, & grumosa. Ac deinde commota est, & emisit ipsam, & videbatur debilitata, & nolebat epota aquæ euomere. Post hoc autem dolor corripuit illam fortis infrà in aluo. Exulcerata enim est à pharmaco, & detectum illi statim est post stercus, subcruentum, ramentosum. Semper autem plus fiebat, & debilitas, & cibi fastidium, & purgationis erant quinque cotylæ. Sistebatur autẽ aluus aqua multa infusa per ventrẽ. Aliud autẽ nihil poterat conferre. Mortua est circa mediam noctem. Videbatur autẽ posse viuere si posset bibere aquã, & vomere statim, antequàm deglutisset.*

¶ Mulier hæc cùm vtero gereret, ferè iam dies quinqua-

qoinquaginta, correpta eſt dolore vteri, & oris ventriculi. (Nam hanc partem vocabant veteres cor, & hæc plurimùm ad compaſsonem cum vtero trahitur) & febre: quæ ſeptem dies ipſam tenuerunt. Erant verò illi hæc ſymptomata: præ faſtidio vix quicquam capere poterat (quod non illis ſeptem diebus, ſed reliquo etiam prægnationis tempore contigit) & eo tempore (quo febricitabat ſcilicet) non deiiciebat. Huic datum eſt pharmacum expurgans vehementiùs, quàm oportebat. Octaua arbitror die. Nam mortua eſt mulier eàdem die, qua accepit pharmacum, laborauit autem ſeptem dies. Aut ergo ſeptima ipſa, accepto pharmaco mortua eſt: aut, quod eſt magis conſentaneum, exactis ſeptem diebus febris, datum eſt pharmacum octaua. Nam nó erat rationi conſonum, ipſa ſeptima, non expectata mutatione, ſi quam dies afferret, pharmacom dari. Datum ergo eſt die octaua, & euenit, vt vomeret bilem combuſtâ. Combuſta enim fuerat, & à cibi abſtinentia, & à febre. Non mirum autem adeò exuſtam eſſe. Nam oon ſolùm abſtinebat à cibo, ſed neque potu vtebatur vllo. Quoniam autem cibus & potus bilis feruorem temperant, conſtat eorum abſtinentia, exuri, acrioremq; fieri, præcipuè accedente febre. Vt hinc conſtet, non admodum arcendos ab aqua eſſe, eos qui ex ſyncerá bile febricitant. Eius enim ſucci, vt alio loco mouſtrauimus, alteratio, vſtio eſt, potiùs quàm putreſcentia. Quare cùm concoctio contraria non ſit vſtioni, vt putreſcẽtiæ, in talibus ab attemperatione expectandum auxilium ſit, potiùs q̃ à concoctione. Quare aqua largiùs vtendum. Hæc ergo mulier, cùm neq; potu vteretur vllo, non mirum exuſtam illi fuiſſe bilem. Euomuit ergo violenter paucam bilem, & in grumos coactam (craſſeſcit enim vſtione etiam bilis, fitq; vitellis ouorum ſimilis) deinde verò (hoc eſt, poſt difficilem illam paucæ bilis vomitionem) commota eſt iterum, & conturbata, & emiſit ipſam copioſiùs. Non tamen ſubleuata eſt, neq; meliùs habere cœpit, ſed videbatur debilitata. Et cũ daretur ei aqua tepida, vt faciliùs euomeret, & ſi quid malignum, aut medicamenti, aut humoris ventriculo hęreret, reiiceret, nolebat accipere. Quia arbitror non poterat, ob magnam ventriculi & gulæ corruptionem. Deinde deſcendente pharmaco, corripuit illá dolor fortis in aluo: exulcerata enim eſt à pharmaco, & vt par erat, exulceratis inteſtinis, deiecit pòſt ſtercus (hoc.n. omniũ primum exit in purgationibus) ſubcruentum, & ramentoſum, ex fruſtulis, ſcilicet inteſtinorũ, quæ excidebantur. Creſcebat verò malum, & ſemper plus fiebat, dolor ſcilicet maior, & debilitas, & cibi faſtidium. Non quidem hæc ob magnitudinem vacuationis, erant enim expurgationis præter ſtercus quiuqoe cotylæ, ſed ob ingentem vſtionem, & magnam malignamq; exulcerationem. Quod quidem à iuuantibus & nocentibus cognoſci poterat. Nam ſiſtebatur aluus, & miteſcebant dolores aqua multa infuſa per ventrem, & nihil aliud poterat conferre. Nimirum conquieſcebat feruor occurſu aquæ frigidæ, nó potuit tamen affectionem ipſam curare, neq; mortiferam pharmaci vim extingnere, ſed mortua eſt circa mediam noctem. Mirum ſanè eſt hanc non abortiſſe dato pharmaco vehementi, cùm ne expurgans quidem vllum, niſi in maximo diſcrimine dari debeat, ſecundo prægnationis menſe. Sed id fortaſsè factum eſt, quia præuenit mori, alioqui non potuiſſet non corrumpere fœtum. Videbatur (inquit) poſſe viuere, ſi poſſet bibere aquam & vomere, antequàm deglutiſſet, nó quidem antequàm vllo modo deglutiſſet. Nam quî poſſet vomi, quod non eſſet deglutitum? Sed antequam aqua in fundo ventriculi reſediſſet. Maximum profectò remedium, vbi vehemẽtiùs quàm oporteat medicamentum datum eſſe ſentitur. Id verò fieri deberet in hac, atque adeò in aliis omnibus, antequam pharmacum ad inteſtina deſcenderet: poſtea enim clyſteribus attemperantibus & extergentibus inſtandum fuiſſet potiùs, vt in dyſenteria, atq; interim infuſione aquæ frigidæ. Sed conſidera Hippocratem nó dicere videri poſſe viuere, ſi bibiſſet aquam, & vomuiſſet, ſed ſi potuiſſet bibere. Nam etiamſi coacta arte quapiam, aquam in ventrem recepiſſet, atq; ita vomuiſſet, non poſſet, quantum ſuſpicor, tantoperè iam læſo ventriculo liberari. Verùm ſi poſſet bibere, ventriculus multò minùs læſus eſſet, atque ita poſſet viuere. Itaque aquam bibere & vomere, remedio fuiſſet, poſſe bibere, fuiſſet minoris noxæ ſignum, vt non poſſe, fuit pernicioſum.

---

19 *Famula Oneſidemi in Lariſſa vlcerata eſt ventrem & inteſtinum, à bile ſpontè commota, & prodibat ſurſum ac deorſum bilis & ſanguis. Et febris tenebat. Huic debili datum eſt pharmacum deorſum purgans, debile, potabile, aquoſum & paucum. Et vomuit ab eo multum, & deorſum ſubiit plus, & veſperi rediit. Poſtridie febris erat, ſed debilis. Venter autem vlcerabatur, & adhuc egerebat eadem. Tertia autẽ mortua eſt veſperi, cùm febris ipſam corripuiſſet valdè fortis. Hæc autem videbatur omnino moritura: minimè verò quòd aquam frigidam bibiſſet, vſque dum vomitus tenebat. Poſtquam autem refrigeratus eſt venter ſuperior, purgatus per aquam, ſucco frigido poſtea epoto, ita infuſum per clyſterem eſt.*

❡ Mira morbi celeritas, & morbi etiam diligentia Medicorum, qui tribus diebus tam multa circa ægrotantem fecêre. Qui etſi morbũ ſuperare non potuerint, quòd is eſſet omnino inſuperabilis, tamen hac cauſa commendandi ſunt, quòd morbi impetum agnoſcentes, pari celeritate properârunt auxiliis inſtare. Paſſa eſt hæc citra vllam externam occaſionem, quod poſtremis diebus vxor Antimachi à pharmaco. Nimirum bile pernicioſa commota ſpontè & influente in ventriculum, & inteſtina, ea omnia exulcerata ſunt adeò, vt ſurſum ac deorſum prodirent bilis & ſanguis. Fuit itaque hic chólera morbus, verùm cum febre, eaq; tertiana continua. Solis enim tribus diebus, licet eam figuram animaduertere, cùm prima die febris ipſam tenuerit, quæ poſtridie debilis facta eſt, tertia autem rurſum corripuit valdè fortis. Figura febris ſequuta eſt communem conditionem bilis, ſed exulceratio tanta repentè facta, illius qualitatem deleteriam. Eſtque hoc magnùm quoddam exemplum venenorum, quæ in noſtris corporibus ſpontè gigni ſo-

lent. Sed quæ acta sunt, consideremns: vt eoim raræ vehementiæ fuit morbus, ita raro quodam medelæ genere est curatus. Huic mox in ipsa prima die datum est pharmacum deorsum purgans, non sanè vehemens, vt vxori Antimachi, sed debile, quia & ipsa erat debilis. Datom verò non solidum, ne fortè partibus hæreret, sed potabile & aquosum: hoc est, in aqua dissolutum, vt facilè elaberetur. Paucum autem, quòd multum non videretur posse sustioere. Vomuit ab eo multum, & deorsum subiit plus, proindeque, vt fieri solet, cessauit aliquantisper vacuatio. Quoniam verò exulceratæ fuerant internæ partes, non potuit cessare fluxio, atq; ob id vesperi eâdem die rediit vomitus & deiectio. Postridie febris erat, sed debilis, venter autem adhuc vlcerabatur, & egerebat eadem, puta bilem & sanguinem. Tertia die febris ipsam corripuit valdè fortis, à qua ea die mortua est. Hæc (inquit) videbatur omnino moritura: hoc est, nulla ratiune videtur seruari potuisse, sed fuisse morbũ omnino insuperabilẽ. Minimè verò quod aquam frigidam bibisset: hoc est, minimè vero videbatur moritura, quod aquam frigidam bibit, atque omnino refrigerantibus vsa est. Imò verò si seruari potuisset, bac maximè ratione esset seruata, quia fuit curatio accommodatissima, in tanto bilis feruore, curatione adeò refrigeranti vti. Continet igitur hic modus dicendi commendationem curationis, & hanc argumentationem. Morbus hic erat insuperabilis, quia nõ est mortua ægra ob curationem quæ adhibita est, imò vero hac esset seruata, si seruari posset. Sed quæ fuerit hæc curationis ratio explicemus. Datus est illi potus copiosissimus aquæ frigidæ, adeò vt non benè ventriculo caperetur, & ob id euomeretur, & postquam ita est refrigeratus superior venter, & per aquam purgatus, rursum quantitate minori datus est, vt retineretur soccus frigidus, vt gelida aqua, aut succus aliquis refrigerans, vt plantagiois, aut rosarum, aut vuæ acerbæ. Et idem succus per clysterem infusus est. Hæc omnia meritò fiebant, vt, si posset, tam ardenti bili æquali refrigeratione occurreret. Acta verò fuerint hæc, secunda & tertia die: prima enim non possent simul cum expurgatione. Curatum ergo in primis est succi copiam minuere, mox occurrere eius qualitati. Verùm fecit humor morbum incurabilem, antequam possent Medici arte repugnare. Vide quàm diuersa fuerit ratio curandi hác famulam Onesidemi, & virum illum, quem Athenis cholera corripuit, cùm eodem laborarent morbo. Vt intelligas quantò meliùs doceatur medica praxis per exempla, quàm per capita morborum.

---

20 *Eudemus in Larissa hæmorrhoidas habens fortes valdè & diuturnas, cùm exanguis existeret, bilis commota est, sed cum corpore mitiùs egit, & aluus inferior turbata est, excreuit biliosa, & hæmorrhoides intumescebant. Pharmacũ deorsum magis deiectorium bibens, purgatus est benè, & mox superbibit succum, & magis perturbatus est, & dolor circa hypochondria consistebat. Huic manus admota est hæmorrhoidibus, cum adhuc aluum non bene haberet, sed indigeret curatione, & vomuit, deinde autem accedente cancro febris corripuit, & non dimisit, donec occideret. Quandoque etiam cùm rigor subrepens dimisisset, febris venit, & prodyt ipsi bilis & flatus, & partim prodibat, partim intus erat. Et dolor in ventre. Hæmorrhoides verò erãt extra intestinum rectum, quæ alio tempore à purgationibus inceperant. Et flatus per ipsas prodibat, & per sternutamentum prodibat in principio.*

¶ Hic mortuus est ab hæmorrhoidibus, intempestiuè curatis per chirurgiam. Quia cùm bilis in corpore alioqui cacochymo agitata esset, primùm spontè ac per se, deinde etiam pharmaco deorsom expurgante, & non esset perfecta purgatio, sed adhuc aluus curatione indigeret, tentata est curatio chirurgica hæmorrhoidum, cùm oporteret priùs perpurgari corpus, & bilis motum sedari, & aluum liberari à noxa, si quam bilis intulerat. Euenit ergo, vt exscissæ hæmorrhoides, aut vstæ, cancro tentarentur. Cùm illæ oon essent intra ipsum intestinum, sed in podice exteriùs, vt quædam etiam solent, tamen fistulis perexiguis cum intestino communicabãr. Quo factum est, vt flatus per ipsas hæmorrhoidas exirent. Quod quidem primùm sentiebatur sternutando (quia cum mouentur concutiunturque sternutatione omnia) deinde verò etiam citra hunc motum. Ex cancro eius partis excitata est febris, ac febre & corruptione procedentibus, mortuus homo est. Hippocrates libello de Hæmorrhoidibus docuit duas rationes chirurgicas curandi hæmorrhoidas, alterá quidem vstione non violenta, sed ita vt sustineri posit, siccante ferro candente, nõ tangente hæmorrhoidas, sed propè posito: alteram exscissione. Hic non dicit, qua harum vsus Eodemus sit, neutra sanè vti debuit, antequam reliqua ventris mala, & bilis purgatio conquiescerent: verisimilius autem est, scissione esse coratum, q ia vsta quàm scissa minùs tentantur cancro. Accedit quòd erant hæmorrhoides externæ, & quæ facilè curari poterant ferro, vt non esset igne npus. Verùm præsenti historia admonemur, ne temerè permittaious hæmorrhoidas curari (periculosè enim tractantur ferro aut igne) ac nunquam prorsus non perpurgato corpore. Sed enarremus literam. Eudemus in Larissa hæmorrhoidas habens fortes valdè & diuturnas (non sanè cæcas, sed fluentes multùm, siquidem exanguem ipsum fecerant) cùm exanguis existeret, bilis commota est. Hæc verba plurimùm videntur spectare ad illud, quod Auicenna dicit, sanguinem esse frenum bilis, siquidem velut causam reddens, dicit, cùm exanguis existeret, bilis commota est. Quod certè hactenus verum est, quòd cùm sanguis sit succus moderatissimus, alios omnes temperat, atq; in illius penuria alij omnes synceri fiunt, & ob exorbitantes qualitates naturæ magis molesti. Velut in hoc, quia erat hæmorrhoidibus factus exanguis, bilis molesta esse cœpit naturæ partium, ac proinde commota est. Sed cum corpore mitiùs egit, hoc est reliquum corpus parum læsit, sed in aluum decubuit, atq; ita aluus inferior turbata est, & excreuit biliosa, & hæmorrhoides qualitate bilis excuntis, exacerbatæ sunt, & naturæ nixu intumescebant. Bibens pharmacum deorsum magis deiectorium: id est,

id est, expurgans per inferna (ponitur enim comparatiuum propositiuo) purgatus est benè satis. Et mox superbibit succum. Non dicit quem succum. Suspicor huic datum esse, cùm putaretur iam benè expurgatus, succum aliquem frigidum, vt fieri solet, atq. vt famulæ Onesidemi factum est, attemperandi gratia (is fuerit cremor ptissanæ) & magis perturbatus est, vtpotè non perpurgatus. Et dolor consistebat circa hypochondria, quod multos succos in medio fluxu constitisse, atque hæsisse circa hypochondria significabat. Huic manus admota est hæmorrhoidibus: hoc est, chirurgica curatio hæmorrhoidum adhibita est, cùm nondũ aluum benè haberet, sed adhuc indigeret curatione corporis totius & alui. Et vomuit, in ipsa arbitror chirurgica curatione, prę anxietate, & perturb[illegible]. Quod iam hinc significabat difficultatem eius curationis, & malam tolerantiam, atque adeò intestina læsa esse per consensum cum podice, & ventriculum per consensum cum illis. Quæ sanè omnia inde nata sunt, quòd aluo adhuc malè habente, curatio illa laboriosa, tentata est. Sed quod omnium fuit grauissimum, deinde accedente cancro in parte qua excissæ sunt hæmorrhoides, febris hominẽ corripuit, & non dimisit donec occideret. Quod factum est bile atra & maligna, quæ in corpore adhuc cacochymo abundabat, ob dolorem & exolcerationem eò accurrẽte, & faciente vlcus cancrosum, & proximas partes exedente. Sunt verò ibi partes, quarũ exesione citò quis mori possit. Nam intestinum & vesicæ ceruix. Non tamen hæc tam citò exesa sunt, neque homo tam breui mortuus, quin aliquot dies durârit cũ febre & cancro. Quibus diebus etiam tenebatur dolore ventris ex bile & flatu, quæ partim exibant, partim intus manebant, vtraque ratione cruciantia. Bilis verò ob cacochymiam corporis influebat in intestina, flatus ob debilitatem naturalis caloris gignebatur, quandoque verò, hoc est, aliquibus diebus inordinatè intercurrebat rigor, & eo cessante febris veniebat: velut paroxysmi febrium erraticarum per febrem continuam intercurrentes. Cuius causa & in bile esse poterat, & in cancro, in bile quidem cùm inordinatè aliqua eius portio maior solito, & acrior moueretur, quæ mordicatione primùm faceret rigorem, putrescẽtia deinde febrem. In cancro verò, cùm contingeret particulam aliquam acrioris sensus exedi. Dicit deinde quales essent hæmorrhoides, & qua ex causa fieri illi homini incepissent, & quousque essent progressæ. Accidit hæmorrhoidibus esse magnis, aut paruis, multis, aut paucis, recentibus, aut inueteratis, internis aut externis, cæcis, aut fluentibus. Tot cùm sint hæmorrhoidum differentiæ, has dixit iam fuisse magnas, & diuturnas, & fluentes, nunc dicit fuisse extra intestinum rectum. Qoot fuerint, non dicit, non tamen adeò refert sciri. Constat fuisse plures vna. Alioqui dixisset hæmorrhoidã. Dicit bas alio tempore à purgationibus incepisse: hoc est, causam procatarcticam, à qua cœperint fuisse, quòd quondã, ob alias affectiones, purgationibus assiduis, aut clysteribus, aut glandibus vteretur. Vt scias, meritò multos horum vsum refugere, metu hæmorrhoidum. Primùm quidem igitur ex hac occasione inceperunt, deinde verò vetustis factis, euenit, quod multis solet, ex hæmorrhoidibus ad intestinum fistulas fieri, quod inde constare poterat, quòd flatus p ipsas prodibat. Constat verò fuisse fistulas tenuissimas, & vt euenire solet, inuisibiles. quia flatus tantum prodibat (alioquin exirent & fæces) ac multò magis in principio: hoc est, cùm primũ fistulæ fieri cœperunt. Tunc enim non nisi per sternutamentum prodibat, iuuante flatus impulsum, illa concussione. Postea verò etiam sine sternutamento, fistulis scilicet factis aliquantulum maioribus.

---

21 *In Larissa vir vulneratus est cominùs manu hasta posteriùs, & summum eius penetrauit infra vmbilicum, liuidum & tumidum, & percurrit multum spacium. Postquam autem vulneratus est, deinde dolor tenuis primùm fortis, & intumuit venter. Huic datum est postridie pharmacum deorsum purgans, & egessit modicum cruentum, & mortuus est. Videbatur huius intestina nõ esse sana, & aluus esse plena sanguine.*

¶ Certè luce clarius erat, huic homini transfixa esse intestina, ac venas multas [illegible]ruptas, effusumq; interiùs sanguinem. & ex loco quo transfixus est, & ex teli magnitudine, & ex liuore & tumore qui sub vmbilico per bonam partem hypogastrij decurrens conspiciebatur, & ex dolore ingẽti, & ventris tumore. Quapropter ille meritò mortuus est postridie, & expurgatio temerè tentata est, cùm fuisset potiùs nihil agendum, vt in manifestè morituro homine. Ego verò, vt in initio huius libri quinti dixi, nihil minùs puto, quàm omnia quæ hìc narrantur facta, Hipp. fecisse, sed quædam ipsum, quædam alios, cùm verò omnia, quæ in eius notitiam peruenerint, experimenti causa notasse, & rerum euentus.

---

22 *Apelleus Larissa habebat ætatem ferè triginta annorum, aut parùm deerat. Tenebatur autem morbo. Corripiebatur autem magis noctu, quàm diu, in somno. Aegrotauit autẽ ferè duos annos ante mortem. Vomebat autẽ bilem rufam, aliquando cùm excitaretur. Vomebat autem etiam nigram. Hic à capite, purgatione forti valdè, & in multum tempus purgatus, & cũ pharmacum bis bibisset, sex menses ipsum præteriuit. Erat autem multiuorus. Habens verò corpus biliosum, luctatus multùm, valde riguit, & febris ipsum corripuit, & morbus in noctem. Sequenti autem die videbatur sanus esse, & rursus altera die. Sequenti verò nocte morbus eũ inuasit cœnatum post primum somnum, & tenuit eum noctem & diem vsq; ad horam cœna. Mortuus est antequam resipisceret. Conuellebatur circa dextras partes primùm, & faciem, & reliquũ corpus, deinde in sinistris: & cùm videretur esse quietus, coma te tenebatur, & stertebat, & rursus succedebat morbus.*

¶ Hic iuuenilem ætatem agens, morbo comitiali ex bile & melancholia, per consensum arbitror cum ventriculo, correptus est, quo per duos annoa

ægrotauit, vſque dum mortuus eſt. Nimirum morbus comitialis, inter alios, familiaris eſt iuuenili ætati, vt in aphoriſmo tertiæ particulæ dicitur, præcipuè vero qui ex bile vſta ſit. Non enim quia non conuellebatur mox toto corpore, ſed circa dextras partes primùm, & faciem & reliquum corpus (ſecundum idem ſcilicet latus) deinde in ſiniſtris putandum eſt, non fuiſſe morbum comitialem. Qui enim alius eſſet, cùm eſſet paſsio apoplectica cum tanta partium conuulſione? Certè ſæpè occurrunt multi tum pueruli, tum grandiores, quos epilepſia laborare Medici omnes dicũt, quòd ſecundum alterum latus, aut ſecundum partes quaſdam, non autem toto corpore conuellantur. Neque immeritò: vt enim febris quodcunque genus, & alius quicunque morbus, poteſt eſſe exquiſitus, aut non exquiſitus, ita paſsio quæconque apoplectica, tunc dicatur eſſe exquiſita, quum eius definitio exactè ei congruit, cùm verò aliquid deficit, non exquiſita: ea tamen eſſe dicetur, cuius rationem maximè aſſequitur. Velut ſi qui ſine ſenſu & motu libero cadit, toto corpore concutitur, exquiſita epilepſia laborat: ſi vero altero tantùm latere conuellitur, epilepſia etiam laborat, non tamen exquiſita. Dicitur tamen meritò epilepſia, quòd ſit apoplectica paſsio cum conuulſione. Atqui fortaſſe, vt omni epilepſiæ congrueret, eſſet potior definitio hæc, paſsio apoplectica cum conuulſione, quàm conuulſio vniuerſalis. Eueniebat huic quod in multis epilepticis fieri vidimus, conuulſiuum motum non eſſe perpetuum toto paroxyſmo, ſed interrumpi quadam quiete, nihilo meliori ipſo concuſsionis motu. Iacent enim plurimi illorum vt mortui, ſine ſenſu & motu, & ex quibuſdam interuallis concutiuntur, vt quodammodo vnus paroxyſmus ſit, quodammodo multi, & repetentes. Nam obſtructio ita iacentibus ſoluta nõ eſt, alioqui redirent ad ſenſum, conuelluntur autem ex interuallis. Huic ita eueniebat. Corripiebatur autem magis in ſomno noctu, quàm diu & vigilans. Quod ſanè leuioris paſsionis erat, quàm ſi contra fieret. Nam cùm ſomnus fiat obſtructione quadam cerebri, & apoplecticæ omnes paſsiones maiores obſtructiones illius ſint, certè ipſe ſomnus, alioqui paratos, ad ipſas paſsiones poteſt trahere, vſq; adeò enim cum illis habet analogam naturam, vt ipſe ſomnus factus profundior, & ſolutu difficilior, in apoplecticam paſsionem abeat, & incubus à catocho hoc ſolùm diſcrepet, quod dormiẽtium ſolùm ſit. Quæcunque ergo apoplectica paſsio inuadit vigilantes, vehementior ob hãc cauſam eſt, quã quæ dormientes. Hic igitur cùm ad cerebri obſtructiones paratus eſſet, ſomno profundo capiebatur, & ob hanc cauſam conuulſione, quæ cũ interquieſcebat, ſomnus profundus cum ſtertore ſupererat, qui & ipſe apoplectica paſsio ab exquiſita apoplexia quã minimùm diſtans erat, & rurſum redibat conuulſio. Fuiſſe hunc morbum per conſenſum cum ore ventriculi, & ex bile vſta, illud declarat, quòd cùm excitaretur, ſimulq; liberaretur à morbo, vomebat aliquando bilem rufam, aliquando etiam nigram. Hic purgatus eſt à capite medicamẽto forti valdè, & in multum tempus, & pharmacum bis accepit: hoc eſt, purgatus eſt bis pharmaco valdè forti, & ex capite peculiariter educente, & purgatio durauit per aliquot dies, vt fieri ſolet cùm vehementius pharmacum eſt acceptum, & bis actis, ſex menſes ipſum præteriuit morbus: hoc eſt, ſex menſibus non eſt correptus à morbo, cum ſuperioribus decem & octo menſibus crebrò corriperetur. Dices, quorſum datum eſt pharmacum cephalicum homini, per conſenſum cum ventriculo laboranti? Aut rurſum dices, non laboraſſe per conſenſum cũ ventriculo, quandoquidem pharmaco cephalico adeò adiutus eſt. Sed ſcire oportet, partes quæ grauiter per conſenſum cum aliis, ob ſuccum aliquem aut vaporem qui tranſmittatur laborant, per ſeſe non eſſe ſanas (nam alioqui non compaterentur) ſed habere in ſeſe morboſum apparatum, ob quem facilè in compaſsionem trahuntur: præcipuè autem cùm morbus iam inueterauit. Omnis enim ſympathia diuturnitate tranſit in idiopathiam. Ob hanc ergo cauſam capitis expurgatio huic profuit. Verùm cùm prima morbi radix non eſſet extirpata recurrit maligniùs. Fuiſſe verò morbum hunc in cerebro per conſenſum cũ ventriculo, & in hoc per conſenſum cum toto corpore, conſtat ex iis, quæ ſubdit, narrans cauſas quibus morbus lethaliter redijt, dicens: erat autem multiuorus, habens verò corpus bilioſum, luctatus multum valdè riguit. Itaq. quia erat multiuorus, ventriculo patiebatur, & quia erat corpus valdè bilioſum, confluebat in illum bilis, & cùm ob voracitatem, & ob malam corporis naturam multa excrementa collegiſſet, luctatus vehementer, rigore, & poſt eum febre correptus eſt, agitatione & putreſcentia excrementorum, & morbus comitialis rediit in noctem. Sequenti autem die, & rurſum altera die, videbatur ſanus eſſe, & ſine febre, ſequenti verò nocte cœnauit lautè, & inuaſit eum cœnatum morbus, tertia ſcilicet nocte (vt erat bilioſus) poſt primum ſomnum, & tenuit eum vigintiquatuor horas, noctem & diem, vſque ad horam cœnæ, & mortuus eſt antequàm reſipiſceret: hoc eſt, cùm expectaretur ſore vt tunc reſipiſceret, vt qui ab apoplecticis paſsionibus euadunt, ſolent, mortuus eſt. Hic certè ab exercitatione, & ab intempeſtiuis cœnis læſus magnoperè eſt.

---

23 *Eumelus Lariſſæ, rigida habuit crura, & manus, & maxillas, & non poterat extendere aut flectere, niſi alius flecteret, aut extenderet, neq; maxillas diducere, niſi alius diduceret. Aliud autem nihil poterat, neque comedebat, niſi mazam, & mulſam bibebat. Vigeſima die ſedens cecidit ſupinus, & caput fortiter ad lapidem alliſit. Et ipſi vertigo offuſa eſt. Et paulò pòſt reſurgens, ſanus erat, & ſoluta ſunt omnia, præterquàm quòd poſt ſomnum, cùm excitabatur, exiguum quiddam ligati erant articuli. Anni autem erant duodecim, aut tredecim, ægrotauit autem tres, aut quatuor menſes.*

¶ Sæpiſsimè euenit, vt paſsiones quædam tardæ, & ſolutu difficiles, ſuperueniente aliqua alia acuta & graui ſoluantur, ſitque acuta paſsio tardarum iudicatio, citò ſcilicet inſumpta materia, quæ anteà lentè moleſta erat & noxia. Velut huic puero euenit, qui cũ tres iam, aut quatuor menſes malè haberet ſecundum articulos, & difficilè moueretur,

retur, postremò cœpit malum ingrauescere, adeò vt haberet crura rigida, & manus & maxillas, ita sci licet vt non posset extendere, aut contrahere, nisi alius contraheret, aut extenderet, neque posset os aperire, aut manducare, diducens maxillas, nisi alius diduceret, ac proinde vteretur solùm maza, pulticula scilicet ex polenta & aqua, & mulsam biberet. Vigesima die ex quo cœpit rigidas habere partes, cùm sederet, vertigo ipsi offusa est, vaporibus crassis, qui distentos tendones musculorum in artubus & maxillis tenebant, caput occupantibus & cecidit in occiput, & caput fortiter ad lapidem allisit. Et sine sensu ac motu, vertigine propè accedēte ad apoplecticas passiones, tantillum fuit, sed mox cerebro, vt est membrum nobile, & proin de forte, discutiente flatus, surrexit, & sanus erat: hoc est, mox sanum se sensit, non solùm ab hoc paroxysmo, sed & à priori malo. Soluta enim sunt omnia, præterquàm quòd deinceps recens excitatus à somno, exiguum quiddam videbantur esse articuli ligati. Nimirum contraxerant huius articuli debilitatem, somnus verò vaporum effluuia cohibet, quos imbibentia ligaméta faciebant articulos videri ligatos, vsque dum vigilia vapores absumeret, & articulos laxaret. Tristis sanè abscessus est, qui in membrum adeò princeps fit, fit tamē etiam hic sæpè vtiliter. Atq; adeò in omnium morborum paroxysmis, eorum materia copiosiùs absumitur. Nam & in febribus nox, quę paroxysmum antecedit, grauis est, quæ verò subsequitur magna ex parte leuior existit, & epilepticos etiam vidi sæpè, aliquot diebus antequam paroxysmo corriperentur, ex grauitate quadam corporis, & displicētia, suum malum præsentire, sequentibus verò hilariores esse, ac velut ab incumbente pondere liberatos. Hoc idem euenit huic ægroto, qui cùm duodecim annorum esset, puerilibus adhuc morbis erat opportunus, in quibus sunt omnes, qui ad cerebrum spectant, qui in adolescentia solui solent ætatis mutatione.

---

24 *In Larissa virgo, quæ sanguinem vomuit nõ multum, suppurata facta, febribus superuenientibus, non liberatur, vsq; dum tandem mortua est tertio mense: ante mortem autem obsurduerunt ei aures, & non audiebat, nisi quis valdè clamasset. Verùm ante sanguinis vomitum debilis erat.*

¶ Aphorismo 37. sectionis 7. ita est scriptū: Quicunque euomūt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: si verò cū febre, malum. Galenus in commentatione dicit, febres cum sanguinis vomitu significare inflammationem ventriculi, nõ qualemcunque, sed magnam & semper augescentem: scimus verò inflammationes maximas suppurari solere, maximè quæ in suprema parte ventris consistunt. Nam, vt in Prognostico dicitur, tumores, qui in hypochondrio sunt, magis faciunt abscessum, q̃ qui in ventre, minimè verò qui infra vmbilicum. Quia, vt sexto huius operis dicetur, suppurationū vmbilicus terminus. Hæc sanè mulier sine febre cœpit sanguinem vomere, & vomuit non multum, ac febris superuenit cōtinua, quod apertè indicat, etsi inflammatus ventriculus non esset, cùm cœpit vomitus, tamen mox, accurrente pluri quàm euacuaretur sanguine, superuenisse inflammationem magnam ventriculi, quæ dictas ob causas facta est suppurata. Meritò ergo non liberabatur à febre, neque sanè liberata est vsque dum tertio mense obiit, hectica arbitror facta, vt solent qui suppurati moriuntur. Nam primū quod suppuratis accidit, vt in Prognostico dicitur, est febrem non dimittere. Ante mortem obsurduerunt huic aures, quòd humuris in caput raptum significat, estque lethale, cùm non est instantis fluxus sanguinis ex naribus, aut parutydum. Hæc verò fiunt, cùm facultas est robusta, qualis sanè huic non fuit, quia & ante sanguinis vomitū, ex multo tempore iam erat debilis. Atqui fortasse ob hanc ipsam causam ex suppuratione in ventriculo mortua est, cùm alioqui soleant, qui bona ætate sunt vomitione puris, & subductione liberari.

---

25 *In Larissa famula Dyseridis adhuc iuuencula, cùm venere vteretur, dolebat circum circa fortiter, alioqui verò sine dolore erat. Concepit autem nunquam, facta autem annorum sexaginta, dolebat post meridiem, vt vehementer dolens. Cùm autem ante meridiem porrum edisset multum, & dolor fortissimus omnium, qui anteà ipsam corripuisset, exurgens asperū quiddam reperit in ore vteri. Deinde iam ipsa examinis, altera mulier immittens manum, extraxit lapidis quantum verticulum fusi asperum. Et sana iam inde erat tunc & postea.*

¶ Optimum exemplum eorum, quæ in nostris corporibus generantur præter naturam, miraculis similia. Gigni enim in renibus, aut vesica lapidem non est rarum, sed morbus eorum naturæ congruens, adeò vt Galenus libro primo de Locis affectis dicat, ab iis quæ præter naturam in partibus generantur argumētando, si lapis est, affectionem pertinere ad renes aut vesicam, quasi in nulla alia parte posset generari: verùm generari in vtero rarum est, non tamen impossibile, siquidem & in colo gigni alij affirmant, & ex recto intestino magnū lapidem se extraxisse, mihi quidam narrauit. Atqui profectò in solis vrinę viis gigni posse, nulla euidenti ratione monstrari potest. Quare huic mulieri in vtero gigni potuisse non negauerim. Miror multò magis pondus hoc alienum tandiu eius partis naturam sustinuisse, ac postmodum muliere iam facta sene, potuisse pellere. Verùm quæ rara sunt, nō admodum communes rationes sequi possunt. Huic, vt aliis solet in vesica, in vtero, congestione crassorum succorum genitus lapis est. Qui, cùm iuuencula adhuc venere vteretur, motu impulsuq; vteri in ceruicem trudebatur, & magnum dolorem circum circa os vteri faciebat: vtero enim turgescente, & lapide duritie & asperitate partes internas ceruicis collidente, necesse erat in ambitu & partibus, quibus cum alligatur, dolores sentiri. Alioqui verò, lapide in interno laxoque vteri spatio existente, sine dolore erat mulier. Nam & iis, qui in vesica habent lapidem, perinde euenit. Dolore cruciantur inter mingendum, alioqui sine do-

lore sunt, nisi lapis sit magnus, atque tunc quoque ponderis solùm habent sensum. Huic verò iuuenculæ adhuc non fuerit lapis magnus, postea enim tam multis annis magna ei accretio fuerit facta. Hæc nunquam concepit, neque immeritò. Nam ille lapis incidens in os, semen in vterum recipi prohiberet, & si quid receptum esset, pelli faceret, velut si quid præter naturam in ventriculo est, cibos, potusque naturales facit euomi. Cùm itaque adhuc esset iuuencula, sine dolore erat, nisi cum venere vteretur: facta autem sexaginta annorum, dolebat quotidie post meridiem, vt vehementer dolens, scilicet quasi pareret. Neque certè absimile erat. Fiebant enim illi dolores haud dubiè, vt in parientibus, nixu facultatis expultricis vteri, ad extrudendum lapidem. Causa verò huius noui nixus fuerit magnitudo, & durities lapidis noua, & debilitas maior retentricis, & vteri ariditas ac contractio, quæ senectutem fuerint sequuta. Nam vterus corrugatus minùs iam capere, & debilis minùs retinere potuerit. Constat verò debilitatem retentricis, & maiorem quàm anteà molestiam, maioris motus expultricis esse causam. Fieri autem potest, vt facultas debilior (debilior enim etiam erat expultrix) cùm maiori conatu plus efficiat, quàm fortior cum minori. Accessit medicamentosa porri vis. Cùm enim quadam die ante meridiem multum porrũ comedisset, post meridiem cum ingenti dolore, omnibusque qui antecesserant maiori, excreuit lapidem, siue casu, siue Medico quopiam ita consulente porrum comedit, certè non præter porri facultatem fuit, quod subsecutum est. Nam Dioscorides de porrò hęc dicit, vrinam ciet, menses pellit, venerem stimulat. Ob hæc omnia, vim iuuandi facultatem vteri habet. Cùm igitur (inquit) dolor fortissimus omnium, qui anteà ipsam corripuisset, qualis scilicet esse solet, cũ iam fœtus erumpit, exurgens præ dolore asperum quoddam reperit: id est, tunc primùm sensit in ore vteri, & exanimis facta est præ dolore, & ipsa iacente, alia mulier manu extraxit lapidem, asperum, magnitudinis verticuli eius, quę extremo fusi, quo nent, mulieres affigũt, ad firmandum motum fusi, & vt quietiùs circumuolnatur. Res est nota. Magnitudo eius quanta nucis, figura rotunda & plana. Mihi quidem hoc non contigit videre, certior tamen factus sum, non multis ante annis, idem duabus mulieribus accidisse, altera erat virgo monachalis, altera (vt accepi) vidua, quę quia venere non vtebantur, habebant anteà solùm dolorem grauantem, vt ex lapide in renibus. Excreuerunt verò postea haud dubiè ex vtero, si vera narrata sunt, vt famula Dyseridis.

---

26 *Maheus. Currus in ipsum incidit, pondus habens, supra costas, & confregit costas, & tempus quoddam substitit pus ipsi infra costas, sub splenem vstus, vulnus linteis religatum ad decem menses peruenit. Resecta verò cute, cauerna apparuit vtrinque, vsque ad omentum pertingens, & vsque ad renem, & vsque ad ossa pertingebat putrida. Huius habitum corporis latuit biliosum esse. Et in corpore putredo sicca omenti multa, & aliarum carnium, quas oportebat statim proijcere, si quis posset sicco pharmaco, dum robur aliquod homo habebat. Nam ab humidis nihil remittebat, sed putrescebant, à linamẽtis autem arescente humore rigor corripiebat, & febris, & putrescebãt magis. Affluebat autem isthic putridum quiddam subnigrũ, graueolens. Ante curationis autem aggressionem, quotidie multum foras exibat, erat autem non bene fluens. Agnitum est naturam morbi longiùs esse, quàm sub cute, verùm omnia rectè patiens, nõ tamen videbatur liberandus, etiam si ipsum diarrhœa corripuisset.*

¶ Multa huiusmodi consentaneum est accidere iis, qui cùm ex alto ceciderint, aut re aliqua dura, aut graui incidente collisi sint, primùm quidem contemnentes, deinde exactis multis diebus, tabescunt, aut etiam sine tabe incautè moriuntur. Nimirum sæpè rupturæ, aut collisiones manent interiùs sub sana cute, latenterque suppurationes, aut etiam malignæ partium putrescentiæ fiunt, vnde multis post diebus euenit mori. Velut huic Maheo, in quem quum onustus currus incidisset supra costas, neque omnino contriuisset, & exanimasset (mirum profectò hoc est, euenit autem non nunquam, ob rapidam celeremque currus transgressionem) sed costas confregisset, & mox (vt est verisimile) fractura curata, factaque repositione, & agglutinatione, vt solet, ad decem peruenit menses, ab eo tempore, quo collisus est, & iis exactis, obiit. Quid tamen interim actum sit, & vt malum processerit, est notatu dignum. Post aliquot dies ex quo læsus homo est, pus sentiebatur ipsi subsistere, & interiùs latere, non intra thoracem, sed infra costas, ad lienis scilicet regionem, inter septum transuersum, & coxam in sinistro latere. Non est autem mirum alia in parte ictum esse receptum, & alia esse pus collectum, cùm præcipuè ea, quæ pus recipit, cum ea, quæ læsa est, habet rectitudinem, & accommodatum positum ad recipiendum modo. Quare consentaneum est huic sinistro latere fractas esse costas: inde enim succus, qui ad dolentem partem conflueret, non magna naturæ opera, detruderetur in inferiorem & debiliorem, & secundum rectitudinem positam partem. Cum hanc ob causam puris collectio ea regione sentiretur, sub splenem vstus est, non quidem altè in primis, quantum intelligo, sed inustus, vt ex pustulis paulatim expurgaretur pus. Et cõseruabat vulnus, quod inustionibus fecerat linteis & ligaturis. Atq; cùm diu ita permansisset, & res procedere in deterius videretur, tandem, seriùs quàm oportuit, ad resectionem altam cutis Chirurgi peruenerunt. Qua resecta, cauernosum & putridum vlcus, exesis iam, putrefactisq; interiùs multis partibus, apparuit. Præcipuè verò apparuit ab vlceris ore duplex cauerna, per vtramque partem penetrans musculos abdominis, & peritonæum, & pertingens omentum. Neque certè in omento consistebat cauerna, sed demisso per eam specillo, perueniebatur vsque ad renem, & vsque ad ossa coxæ, aut etiam spinæ. Peruenit hic homo ad tantam corruptionem, quia latuit eius corporis habitum esse biliosum, & cùm id Medici nõ intellexissent, neglexerunt primis diebus expurgatione vti. Cacochymia ergo effecit tantam

tantam putrescentiam,vt esset intra corpus multa putredo sicca omenti,& aliarum carnium, muscu-lorum scilicet abdominis. Putredinem siccam di-ximus iam antea vocari ab Hippoc. putrescentiam partium ipsarum,non resolutarum in saniem , sed liuescentium,& fœtentium. Eas ergo partes opor-tuisset,si quis posset,statim, ante scilicet quàm eate nus processisset malum,& dum adhuc homo rohur aliquod habebat (nam cũ sectus homo est, nullus curationi locus iam fuit,& ob morbi magnitudinẽ & debilitatem)proijcere sicco pharmaco. Nam ab humidis nihil remittebat malum, sed putrescebãt magis partes.Hic ego intelligu vocari siccum phar macum ferrũ aut ignem, aut causticum. (Quibus enim aliis fit partium proiectio?)Humida vero vo-cari,non oleum solum aut pinguedinẽ (quis enim his in tanta putredine vteretur?) sed pulticulas o-mnes,& cataplasmata,& cerata,q & si sicca faculta-te essent,vehemẽtissimè id facere nõ possent. Nul-lo autem ita sicco vsi sunt, neq; putrescentium par tium proiectione,sed ceratis, aut pulticulis humi-dis,& linamentis ad siccandam partem, extergen-dumq; pus. Ab humidis verò magis putrescebant. A linamentis verò,arescente humore,hoc est, cùm vtebantur linamentis ad siccandam saniem rigor corripiebat,& febris,& putrescebant magis partes. Rigor sanè quia particulæ aliquæ sentientes irrita-bantur, febris, quia calidum rigore in cor fugatũ, emergere volens, corpus totum inflammabat(ita enim fit sępe vt febris succedat rigori,& si rigor nõ à succis putrescẽtibus,sed quacunq; occasione cœ-perit)calor verò prèter naturam auctus putrescen tiæ maioris causa fiebat.Itaq; omnibus quę fiebant videbatur malum ingrauescere. Affluebat autem circa ora vulneris putridus quidam succus subni-ger,graueolens,significans scil. malignã putrescen tiam. Dices fortasse, quomodo ergo erat sicca pu-trescentia, si sanies affluebat? Certè in alio erat o-menti sicca putrescẽtia,circa ora erat sanies ex car-nium alimento genita.Et ob id ante curationis ag-gressionem, hoc est, antequã inciperet chirurgus curare,quotidie exibat mulrũ eius saniei, quia scil. vlcus valde humidum erat,& longè aberat à sano, erat verò male fluens,hoc est,non habens figuram idoneam,neq; accommodatam ad saniei expurga-tionem.Et agnitum(inquit)est,naturã morbi lon-giùs esse quàm sub cute. Naturam morbi nõ video quid aliud significare possit , quàm ipsum vlceris principium & causam,ac velut fundamẽtum, quo morbus ipse nascitur,& fulcitur. Velut si quis ob cruris imbecillitatem,aut vehemẽtem motum,aut calorem,in eo exulceretur, aut phlegmonem con-trahat, eius certè vlceris aut phlegmones natura, seu ortus principium,in ipsomet crure fit: si verò crure nihil dictorum habente infigniter in sese, ob hepatis vitium id malum fiat,dicetur meritò habe-re alibi quàm in crure naturam. Itaq; quod nunc dicitur est,id vlcus altiùs habere causam & princi-pium quo fieret, & seruaretur, quàm in ipsa cute discissa : nimirum in toto corporis habitu, qui erat biliosus.Ac proinde nulla cura, quæ circa solum i-psum vulnus adhiberetur, curari poterat,sed opus fuisset ab initio corp⁹ expurgare satis, ac deinceps partes quæ putrescere cœpissent, tempestiuè abij-cere. Verùm (inquit) omnia rectè patiens,hoc est, etiamsi omnia rectè ac secũdum artem circa ægro-tum essent acta,tamen non videbatur liberandus, etiamsi ipsum diarrhœa corripuisset. His verbis in-sinuat,visum sibi esse morbũ adeo insuperabilem, & ob vitiosum corporis habitum,& ob vlceris ma-lignitatem, vt & si omnia rectè essent acta à medi-co,atque etiam diarrhœa, quæ maximè videbatur posse cacochymiam tollere,superuenisset,superari non posset. Nimirum quidam morbi sunt per se in soperabiles, quantumuis medicus arte repugnet.

Autonomus in Omilo ex capitis vulnere mortuus est decimasexta die, æstate media lapi. de percussus ex manu, secundum commissuras in medio syncipite. Hoc me latuit sectione opus habere, deceperunt autem me suturæ, haben-tes in se ipsis iaculi læsionem, postea enim perspi-cuum fiebat. Primum quidem in clauiculam, postea autem in latus dolor fortis valde, & conuulsio in ambas manus venit. In medio enim capitis & syncipitis habebat vlcus. Sectus autem est quindecima, & pus prodiit non multum. Menynx autem imputrida apparebat. 27

¶ Rectè quidem Hippoc. animaduertit qua par-te,& quo telo percussus homo sit. Nam secundum commissuras in medio syncipite,loco omniũ, quæ In capite sunt,periculosissimo, & lapide ex manu. Consideranda enim esse hæc,monet lib. de vulne-ribus capitis,quo etiam libro docet, vbi percusso capite,os fractum esse suspicio est, secãdam esse cu-tem,dilatandumq;,vlcus,& nudandum os,vt quo-modo id habeat,liquidò constet. Suspicamur verò fractum os esse,pręter alia multa signa,cum demis-so per vlcus specillo vsq; ad illud,asperum esse sen-timus etiam.Hinc fit,vt aliquando nos commissu-ræ decipiant,vt nunc Hippocr. Cùm enim Auto-nomus haberet secundum commissuras læsionem à iaculo,id est,à iacto lapide, putauit Hippoc. aspe-ritatem quam fractum os faciebat, naturalem esse commissurarum. Qui quidẽ dolus postea patuit, cùm Hippocr. symptomatum sæuitie compulsus, sero iam secuit. Nam quindecima secuit eum,qui decimasexta mortuus est. Satius arbitror,iam fuis-set infectum relinquere, ne sectionis labore citiùs moreretur. Hic inflammationis magnitudine cere bri & membranarum, potius q̃ putrescentia mor-tuus est.Nam mortuus est conuulsus,conuulsione ex repletione neruorum.Membrana verò quæ de-cimaquinta,vlcere secto, & exemptis comminutis ossiculis comparuit, imputrida esse videbatur, & pus prodiit exiguum,velut ex inflammatis partib⁹ redundans,non tamen vt ex putrefactis affluenter exiens. Conuulsio verò venit in ambas man⁹ ęquè, quia in medio capitis & syncipitis habebat vlcus homo. Alioqui,si in altero latere haberet, contra-rio conuelleretur , vt fieri solere, antea, quarto li-bro in historia pueri Metrophanti, dictum est. An-tecesserunt conuulsionem vt pareret, notæ reple-tionis,dolor scil. fortis primùm in clauiculum, po-stea in latus vtrunq;,aut alterum, quodcunq; con-tigit esse debilius. Non enim explicat. Hi dolores haud dubiè,multo succo sursum è visceribus ad ca put ascẽdente,facti sunt,q caput iam occupãs con-uulsionẽ attulit, & cũuulsione ac inflammationis

magnitudine, febrem quoq;. Commendat Celsus cap. 4. lib. 8. candorem & simplicitatem Hippocr. qui suum errorem tam apertè confitetur, contra ac imperiti, qui nihil se fatentur ignorare. Sunt verò eius hæc verba: A futuris se deceptum esse Hippocrates memoriæ prodidit, more scilicet magnorum virorū, & fiduciam magnarū rerum habentiū. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiam simplex veri erroris confessio præcipueq; in eo ministerio, quod vtilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus sit. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, vti interponeremus, effecit. Dictis his explicat Celsus qua ratione soleat futura fallere, & qua ratione cauere oporteat ne fallamur, dicens: Potest autem futura eo nomine fallere, qua æquè aspera est, vt aliquis hanc esse etiamsi rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed eo aperire tutissimum est. Nam neq; vnq; certa sedes, vt supra posui futurarum est, & potest idem & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxtave aliquid fissum habere. Quin aliqui etiam, vbi ictus fuerit vehementior, quamuis specillo nihil inuenitur, tamē aperire commodius est. Hæc Celsus & multò plura ad hanc rem pertinentia, eo capite docet, quæ licet cuiuis inde petere. Interim tamen animaduerte Celsum non dubitasse, librum hunc quintum Hippoc. esse. Quod si illo seculo ipsius esse putabatur, cur nunc, tanto posteriùs, vertatur in dubium. Quin & Galenus ipse, qui nescio quo consilio, alicubi negat, sæpe alibi sub Hippoc. nomine multa ex his libris citat.

28 *Famula in Omilo ex capitis vulnere, duodecim annos nata moritur, in media ætate decimaquarta die. Ianuam quidam ipsi impegerat, & os contuderat, ac ruperat. Sutura verò in vlcere erant. Hoc cognitum est rectè, sectione opus habere. Secta est autem non velut oportebat, sed quantum relictum est, pus in ipso factum est. Octaua rigor, febris inuasit: habebat autem non velut oportebat, sed quantum etiam prioribus diebus, quando febris non tenebat. Nona verò die reliquum sectum est: & valde modicum pus cum sanguine subtus apparuit: & membrana cerebri pura erat: & somnus quidem occupabat, febris autem non dimittebat. Conuulsio verò manum sinistram inuadebat. Nam in dextris magis habebat vlcus.*

¶ Hic casus proximo cætera similis est, præterquam quòd muliercula erat duodecim (quod vt in liberandis facit ad citiorem salutem, ita & in morituris ad citiorē mortem, præcipuè in ætate media) quodq; huic in dextrā capitis partem vulnus magis inclinabat, ac proinde sinistra solùm manu conuulsa est, & quòd hæc tempestiuè est secta. Tametsi enim ad futuras etiam hæc est vulnerata, rectè tamen cognitum est sectione opus habere. Curauerant fortasse chirurgi prius Autonomum, & successu admoniti, intellexerunt. Sed neq; in hac bene actum est quod oportuit, secta enim est tempestiuè, nō tamē velut oportebat: angustius enim est aperta cutis, quam vt quicquid læsum erat in conspectum veniret, vt fieri oportere Celsus citato capite docet. Fortè enim, cùm ianuæ impulsu percussa sit, læsio latè patuit. Quantum ergo relictum sub cute est, computruit, & pus contraxit, generatio verò puris (ita vt solet) octaua rigorem fecit & febrem. Habebat autem ea die, nun minùs quidem puris, vt oportebat, cū pus febre absumeretur, sed quantum prioribus diebus, cum non febriret. Calore scilicet præter naturam, tantum putrefaciēte, quantū absumeret, proinde nona die, quod ex prima sectione fuerat reliquum, sectum est. Bene sanè fecerunt, quod primo deliquerant, emēdantes, fecissent tamen multo meliùs, quantum oporteret, prima sectione detegentes. Valde modicum pus cum sanguine subtus apparuit, & membrana cerebri pura erat, internis, vt in Autonomo, affectis, præterquàm quod somnus eam semper occupabat (febrem enim continuam Autonomum etiam postremis diebus habuisse certo certius est) quod duplicem causam habere poterat, aut pituitę cum sanguine mixtionē, aut cari aliquid cum cōuulsione, ob cōcussionem quam cerebrum receperat ab impulsa ianua primùm, deinde etiā fortasse à chirurgicis instrumentis. Videndum enim chirurgis etiā est, ne duriùs ferramentis tractantes cerebrum, aut multum concutiant, aut comprimant, earum alioqui sola hac causa facturis.

29 *Cyrenius in Omilo suppuratus factus, infernum ventrem vstus est, triginta diebus tardiùs quam oportebat. Moderatè se habebat, & resiccatum est pus in ventre. Verùm in calidissimo tēpore edēs fructus horarios, et alios cibos nō conferētes, à febre corrept° & diarrhœa, mortu° est.*

¶ Ad omnes suppuratos, siue in thorace, siue malui regione pus collegissent, vtebatur Hippocr. vstione. Atq; cum vstiones non erant satis, ad sectionem penetrantem veniebat. Et sanè mihi persuadeo, hanc curationem futuram multis vtilissimam, si tēpestiue administraretur: nunc verò paucis, aut vix vllis est auxilio, quia aut non fit, aut omnino tardiùs multo quā oportet, partim quia ipsi medici, quasi magna hæc sit, reformidant: partim quia ægroti nolunt obedire, nisi cùm se mori aperte iam vident, tunc vero sero obediunt. Tempestiuus verò vsus horum est, cùm adhuc sunt ægroto vires, quę ferant. Vstiones ergo fieri debent, mox ac sientis suppurationis se exhibēt signa: sectio autem mox ac effusum pus senntur inundare. Quid enim iam expectes, vbi hæc adsunt? An vt debilitentur vires? Huic ægroto vstio facta est triginta diebus, postea quam medicus suppurationem fieri ex signis agnouit. Non quidem fortasse triginta ab eo die quo fieri cœpit, non enim tam exactè agnosceretur, sed ab eo quo peritus medic° cœpit agnoscere. Proinde, etsi iuuatus, nō persanatus est, quàquam fuisset hic quoq; fortasse, si multo tēpore (ita scil. vt oportet, eos qui ex longo & difficili morbo euadunt) se in bono victu continuisset. At verò nō fecit, sed fructibus horariis intēperanter vsus, & cibis aliis prauis, vt fortasse oleribus, & leguminib°, correptus febre & diarrhœa, mortuus est. Dicit verò in calidissimo tempore edens fructus horarios.

Quasi

Quasi grauius sit in calidissimo tempore quàm in alio edi. Quod rectè dici non videtor. Nam horarij fructus sunt, fugaces illi fructus qui in æstate proueniūt, vt cerasa, pruna, mora, duracini, ficus, vuæ, & eiusmodi, qui asseruari citra corruptionem non possunt (aut passi, quo sanè modo nihil mio⁹ sunt quam horarij) quare neq; in alio edi tempore, quá quo proueniunt, puta in æstate. Præterea cùm hi fructus crudos & aqoosos gignant succos, & facilè cortumpaotur, hacq; causa noxius eorum vsos, nisi satis moderatus, esse censeatur, si qua tamen prosunt certè ad sedandam sitim, & appetentiam ciborum concitandam, & laxandam aluum, atq; ita bilem par sedem deponendam, qui sanè vsus oullo potiùs tempore vtilis sit, quam calidissimo, quo fastidio, siti, & ardore, ac bile laboratur. Atqui profectò nihil probabilius quam eo tempore esse vtiles quo fiunt, cum præcipuè in aliud tales saruari non possint, siquidem natura est in causis, quæ alicuius gratia operantur, & finis in bono semper est. Igitur multos fructus horarios, in calidissimo temporo edere, nihilo deterius erat. Atqui profectò ego ita cēseo. Innui verò quiddam aliud illis verbis, vsum scil. esse illum multis fructibus horariis, vt intemperanter, ita negligenter in calidissimo tempore, hoc est, in æstate media, atq; in meridie, atq; quoniam negligenter eo tempore, vsum esse fructibus calidissimis, quales scilicet domum è foro illis horis deportantur, quo nihil est in victu nocentius. Nam cum fructus vtiles sint ad attemperandum æstiuum feruorem, vt dictom est, noxij verò & periculosi ob facilem corruptionem, accipi debent refrigerati, quantum possint: quia cum corruptio agatur ab externo calore, refrigerati citra putrescentiam persistent, donec comminutētur, & attemperabunt multo magis, calidi contra attemperationem nullam præstabunt, & in pituitam salsam, aut serosam quandam bilem facilè abibunt. Quo fit, vt qui calidis vtuntur fructibus, omnes fere in tertianas aut grauiores alias febres incidant, ac nō pauci in choleras morbos: multi verò ob refrigeratos fructus à febribus liberentur, & si alioqui negotiis & exercitationibus siot implicati. Refrigerandi ergo fructus horarios admota oiue, nullus arbitror posit consuetudinem non magnopere commendare, nam si quis ex fructuom frigore noxam sentit in ventriculo, is certò sciat se illis non indigere, neq; cousulendum illi est vt vtatur calidis, sed vt paucissimis, aot nullis. Potus alia ratio est, multi enim læduntur frigido, qui nihilominus vti debēt egelido. Vnde constat, multo magis esse necessariā niuem ob horarios fructus, quā ob potum, tametsi ob hunc quoq;, per æstatem & bonam aotumni partem, plærisq; vtilis est: aliis temporibus nulli, nisi iocunda, multis verò noxia. Quapropter ego vellem niuem cum horariis fructibus incipere ac desinere: atq; interim fructus refrigerari quam plurimum, & accipere quemcunq; qoantis indigeat iuxta naturā cum totius hominis, tum solius ventris, quę calida sit & sicca, vel frigida & humida, vel inter has mediocrium aliqua, & iuxta consuetudinem, & experientiam quam quisq; habeat proprij corporis. Potum verò non omnibus æquè, sed suo cuiq; modo secundum eosdem scnpos facta consideratione, essent enim ita, quæ nunc plurimi vituperāt, vtilia. Hic verò cuius narratur historia, cum debilis ex suppuratione nondom sanata esset, comedit multos fructus horarios negligenter, atqoe adeo actu calidos, quales in calidissimo tempore sunt, & insuper alios cibos mali succi, vnde euenit, vt febre & diarrhœa correptus moreretur. Neque mirum, qoid enim periculosius alui profluuio in supputato?

Hecason in Omilo, vt ille etiam alter, seriùs vstus est: similiter autem est exiccatus, prater exiguum quiddam, venter. Dysenteria autem surripuit, & ipsam effugiens, comedit quiuis, vsquedum totus intumuit: & erupit ipsi pus deorsum: diarrhœa. Mortuus est.

¶ Hecasoo in Omilo ab expurgationis defectu, & praua purgatione, in coxam decubuit illi dolor acutus: & hic quidem decessit, febres autē ipsum surripuerūt, & multum tempus in lecto decubuit, oeq; bibens quicquā, neq; sitiens, dabilisq; existēs, & rigens. Huic commodè qoidem ablatus est morbus, vt oportebat. Iuuabatur autem corpus ab iis q̄ offerebantur. Tandem erupit morbus deorsum, & totus secessit præ multa bile, & mente motus, & mortuus est: videbatur autem euasurus esse. Dubitare hoc loco euenit, an duo hi ægroti, casu eodē fuerint nomine & in eodem oppido, an errore librariorom factum sit, vt alterius in alterum nomē transferretur, an idem ęgrotus sit, atq; in Hippocr. chartis duplex narratio eiusdem morbi inueniretur, & qui compilauerunt, ne quid detraherēt, ambas simul scripserint. Atqoi ego in hanc vltimam suspicionem feror, quia germana esse qoæ narrantur vtrobiq;, & in eundem hominem rectè incidere posse, videntur. Est tamen secunda narratio amplior, & magis ab initio rem attingens, quanquam non omnino ab initio, non enim à primo morbo, sed ab abscessu. Nimirum hic ęgrotauit morbo putri, quicunq; is fuerit, & cum naq; natura, neq; arte, rectè expurgaretur, abscessum habuit ad coxam, dolorem scil. acutum. Hic dolor euanuit, neq; dissipata, neq; euacuata materia: atq; proinde febres ipsum surripuerunt: ob quas multum tempus in lecto decubuit, laborans abundantia pituitæ. Nam siti omnino carebat, & debilis fiebat, & rigoribus inordinatis tentabatur: quæ quidē euenerunt ipso suppurationem cōtrahente in aluo. Nam in febribus q̄ prorogantur languescente homine, & quosdam tales habente rigores, internam puris generationem fieri, suspicari oportet: quæ qoidem ex interna aliqua inflammatione procedat, aliquando autem & ex aliis tuberculis non adeo calidis: quin & citra tumores præter naturā, fieri potest, ex succis crassis parti alicui hærentibus, ibiq; putrefactis. Ita hic agnitus est suppurationem habere: sed fortasse agnitus est seriùs, quòd inflammationis notæ non antecessissent, atq; ob id vstus etiam seriùs est, quam oportuit, vt Cyrenius. Similiter etiam vt illi, exsiccatus est veoter, vt totum pus, prærer exiguum quiddam, consumptum fuerit: & corripuit ipsum dysenteria, & liberatus ab ea est: & morbus commodè ablatus, vt oportebat, videbaturq; iam sanus. Nam iuuabatur corpus ab iis quæ offerebantur, & reficiebatur. Quo factom est, vt ille negligentius viueret, & nondum satis roboratus, comedit quiduis, & denuo ægrotare cœpit, grauiusque

qoam priùs, intumuitq́; totos, debilitato certè hepate à prauis, multisq́; cibis, & potibus. Tandem illi morbus deorsum erupit: erupitq́; illi pus, & multa bilis deorsum, secessitq́; (inquit) illi totus morbus præ multa bile: hoc est, adeo multũ bilis cum pure secessit, vt tota morbi materia secessisse rectè putaretur. Tamen sustinere homo iam debilissimus, nõ potuit, & mente motus, mortuus est præ diarrhœę magnitudine. Mente sanè moueri hos, qui moriuntur exhausti, euenit paulò ante mortem, vacillante mente ob debilitatem. Vides vt hæc omnia eidem ægroto rectè congruant, eumdemq́; occasionem fuisse, censere melius sit. Cætera sanè narrationis huius, in aliis ante hanc explicuimus. Illud vnum velim modò cõsideres, quantopere sibi cauere debeant cõualescentes, etiam si rectè soluti esse morbi videantur, quia debiles cum sint, à leuibus erroribus grauissimè nonnunquam offenduntur. Id verò præcipoè timeri debet, in iis, qui ob internas aliquas affectiones, periclitati sunt, habitualibus intemperiebus corripi. Qoo in genere sunt omnes interius, vbi, suppurati & qui ob inflammationes, aut erysipelata interna cœperũt marcescere. Cum enim horum debilitas esset in essentia, non potest eorum facultas nisi diutissimè reparari. Sępe ergo, quibusdam quæ vrgebant mitescentibus, incipiũt velut reuirescere. Cum verò eorum virtus non sit confirmata breui, ob erratum aliquod, non grauissimum, denuo præcipitãtur. Itaq; hi lentè reficiantur & diu sibi caueant, atq; adeo omnes quibus ob malignitatem morbi, aut affectę partis naturam, facultas videatur esse corrupta magis quam pro morbi longitudine, pluri tempore reficiantur, quam extenoati sint. Respicientibus nobis non quanto tẽpore, sed quantũ sint debilitati quáq; in essentia.

---

31 *In Salamine, qui in anchorã incidit, in ventre percussus est, & circundolebat. Pharmacum autẽ bibit: & neq; infra deiecit: neq; reuomuit.*

¶ Totum hoc opus, obseruationis gratia, & captandi experimenta, potius quam docendi, scriptũ esse, dictum mihi iam sæpe est. Atqui quoniam nõ vnum, sed plurima sunt quæ à medicis debent obseruari (nam & signa varia quæ superuenire solent in morbis: & varij exitus: & vires dierum decretoriorum: & auxiliorum medicinalium vtilitates aut noxæ, ac deniq; vires ægrotãtium) cumq́; pharmaci expurgantis vsus tam sit insignis in hac arte, ac peculiariter ei fuerit tam familiaris: meritò illius vires peculiariter obseruauit Hippoc. Quandoquidem idem pharmacũ, quosdã morbo liberat, quosdam euacuatione lędit, quosdam ne mouet quidẽ: idq́; ob diuersum cuiusq; apparatũ, vel naturalem, vel præter naturam. Id ipsum voluit Hippocr. obseruare. atq; quasdam historias videtur scripsisse, vt animaduerteret ægrotos læsos esse expurgatione, aliàs vt adiutos: quasdam etiam in hoc solùm, vt animaduerteret dato pharmaco, nullam esse subsecutam purgationem: atq; id quidem aliquando narrat simpliciter: aliqoando insinuans causam, ob quam quis purgari non potuerit: aliquando narrans exitum, quem ea res habuit. Nimirum eorum qui à pharmaco non purgantur, quidam non læduntur multum, quibus scilicet nihil aliud actum est, quam quod pharmacum, aut multum confectum, cum alimentis est distributum, nutriens illud quoq;: aut non satis ad actum deductum, deorsum exit: quidam læduntur valde, vt quibus excremẽta ad partem aliquam interius affectam tracta sint, aut toto corpore commota, conturbataq́;. Hic non narrat qui fuerit morbi exitus, qua causa autem non fuerit expurgatus homo, prubabiliter possis ex his quæ narrantur, coniectare. Nam cùm in vẽtre percussus, circum circa partem percussam doleret, consentaneum est, cõuocatum eò esse sanguinem, & factam inflammationem: cùm verò inflammatio partem aliquam ventris tenet, nihil est magis perniciosum, quàm pharmacum, quia nihil finit inflammatio euacuari, sed quicquid à pharmaco mouetur, ad sese alliciens, mirum in modo immodum augetur. Nihil ergo deiicere hunc à pharmaco, neque reuomere lethalis affectionis, perito medico timorem faceret.

Mulier quæ seipsam iugulauit, suffocabatur, & data est ipsi multo post potio purgatoria, & exiit ipsi. 32

¶ Obscura sanè narratio est. Vix enim intelligas, an se, postquam hęc omnia acta sint, mulier iugulauerit, antea autem quam daretur pharmacũ, suffocatione solùm laboraret, an malum cœperit à iugulatione, dicaturq́; se iogulasse, non quòd se repente iuguli sectione interfecerit, sed quòd sibi vulnus inflixerit, quod deinde medici curare tentauerint, & vulneri successerit suffocatio, ob eamq́; pharmacum datum sit. Porrò illud iugulari Gręcè σφάξαι quamuis præcipuè dicatur de colli scissione, atq; ea pars dicatur iugulum, transfertur tamẽ & ad omne genus necis, & se iugulasse dici possit, etiamsi in ventre sibi vulnus inflixerit, quinetiam si citra vulnus, sibi alia ratione mortem cõsciuerit. Porrò vbi nos vertimus exiit ipsi, Hippocrat. dicit ἐξεχώρησεν αὐτῇ: Ianus cornarius vertit, per secessum sibi exiit. Aliis videtur, si id Hippocr. vellet dicturus ὑπεχώρησεν vt solet, aut vt in proxima historia dixerat διεχώρησε κάτω, ac proinde intelligunt illud ἐξεχώρησεν energiam quandam aliam habere, ac significare, inde exire, ex vulnere scilicet, atq; ita vertunt, exiit ipsi ex vulnere, quasi scilicet ille dicat ἐξεχώρησεν ἐκ τοῦ ἕλκεος, ἢ ἐκ τοῦ φάρμακου. Certè primo modo leoe quiddam est, quod narratur. Nimirum huic nõ esse frustra datum pharmacũ, vt molieri in Salamine, sed subsequutam esse expurgationem: secundo verò maius quiddam, & admiratione dignius narratur, scilicet pharmacum, multò postquá mulier vulnerata est, datũ, erupisse per ipsum vulnus. Nisi enim decisa erant, gula, ventriculus, aut intestinũ, qui poterat per vulnus exire, quod per os erat ingestum? Sin autem erant, qui factum est, vt antea, neq; cibus neq; potus exiret? Certè decisam fuisse dictarum partium aliqoam atq; adeo gulam, si modo secondũ ceruicẽ se vulnerauerat, cõstat, latuisse autem antea, quòd exigua scissio eam attigisset, & tunc demum vi pharmaci irritata vehementius expultrice, exiguam alioqui, scissionem esse proditá, ac fortasse etiam, vehementi motu partem laceratam amplius. Hæc mulier mortua sanè fuerit. Nam hæ partes decisæ, vt in aphorismo dicitur, nõ coalescunt, & quia nisi fuisset mortua, iugulatam fuisse, non diceret.

Adolescens

33 *Adolescens qui ex Eubœa venit, purgatus deorsum multum intermissione facta quietus febricitauit. Deinde cùm videretur per superna indigere, bibit radicem purgatoriam debilem, & post potionem quarta die mortuus est, nihil purgatus, sed somnus habebat, & non poterat sedari sitis.*

❡ Huic post purgationem primam, quam præcautionis gratia, antequam apertè febricitaret, susceptam esse coniecto, contigit febricitare, quia arbitror etsi multùm expurgatus est per inferna, nõ tamen satis perpurgatus. Proinde intermissa purgatione, quietus, id est, non deiiciens iam febricitauit. Deinde visus est per superna indigere purgatione, & res pessimè successit. Quid medicos deceperit iudicantes eum tali purgatione indigere, nõ possumus diuinare, cùm Hippocrates non narret qua causa visum eis ita sit, tamen nõ rectè esse tentatã eam expurgationem, euentus ipse indicauit: nam mortuus est ex morbo, qui nõ videbatur alioqui lethalis. Mortuum verò esse ob pharmacum constat, quia mortuus est quarto die à pharmaco, & ab eo suscepto somnus grauis ipsum tenuit, & sitis non poterat extingui, quasi ab eo cœperit homo laborare acutissimè, & lethaliter. Merito autẽ duo hæc symptomata consequuta sunt pharmaci potionem, à qua nihil est expurgatum. Nam nihil experimento magis cognitum, quàm solere à pharmaco homines somno premi vsq; dum euacuatio incipit procedere, agitatorum excrementorum vaporibus vndiq; in caput ascendentibus, vsq; dum cùm ipsis excrementis per aluum detruduntur. Cui ergo, agitata quidem, euacuata autẽ nunquã sunt, merito id symptoma perseuerauit. Sitis verò maxima excitatur, vbi pharmacum, cum excremẽtis quæ traxerit, non tempestiuè descendit, exustis ab eis gula, & ore ventriculi. Vnde constat, etsi nollus possit esse satis purgatus, vsquedum sitiat, sæpe tamen à pharmaco sitim pessimam esse. Vbi Hippocr. dicit radicem, quidam volunt intelligi veratri, quod eius radicis esset ei crebrior vsus, nescio tamen qua ratione veratri radix possit esse debilis. Fortasse debilem dicens, innuit aliam quam veratri: nisi forte radicem debilem vocauit, quasi debilem potionem ex radice: fueritq; ex radice non debili parata potio debilis, ob exiguam quantitatem, & multarũ rerum, à quibus eius vis deprimeretur, mixturam. Vtcumq; hoc habeat, est cõsideratione dignum, an fieri posset, vt hic qui à potione debili extinctus est, potionem vehementiorem hauriens liberaretur. Fortasse enim si, quæ commota sunt excremẽta, fuissent etiam euacuata, euasisset. Neq; à pharmaci vehementia, tam esset, quam ab agitatis, retentisq; excrementis, vnà cum ipso pharmaco non exeunte, periclitatus.

34 *Ea serua cui à catapotio sursum quidem exibant pauca, & suffocabant, deorsum autem multa, nocte mortua est. Erat autem barbara.*

Catapotia vocari Hippocrati quæ accipiuntur deglutiẽdo citra masticationem, antea dictum est. Vnde datum est id nomen pilulis, quia deglutiuntur, vt quæ potantur, non commansa. Exemplum quoddam aliud sibi ipsi scripserat Hippocrat. hæc mandans memoriæ, praui exitus expurgationis. Quoniam vero neq; affectionis speciem, nec dandi occasionem narrat, nihil hic possumus accipere aliud, quod nobis ex vsu sit, quàm non esse nobis temere purgationes tentandas, quasi non sint periculosissimæ, sed potiùs circumspiciendum esse, cui homini, quo morbo affecto, & qua occasione detur. Rectè enim Plato dixisse videtur, medicã purgationem, quæ pharmacis agitur, tunc solùm esse vtilem, cùm summa vrget necessitas, aliter autem, nullo modo sanæ mentis homini suscipiẽdam Sed illud, Erat autem barbara, nunquid memoriæ gratia solùm adiectum est? An illis etiam verbis aliquid vtile indicatur? Mihi sanè videtur. Scimus enim barbaros & eos qui longè aliũde, siue in Græciam, siue in Italiam siue etiam Hispaniam translati sint, ob magnam soli & patriæ temperiei mutationem, debiles fieri, & curationes vehementes minus sustinere posse. Quod ego, in æthiopibus expertus sum. Fortasse ergo ea serua ex expurgatione, per superna quidem difficili, quia exibant pauca & suffocabatur: per inferna copiosa, mortua est, quia barbara, alioqui melius toleratura. Quare nos oportet æthiopes & Indos, ac deniq; barbaros omnes qui longissimè adsportantur, curare cautiùs, & magnis euacuationibus nunquam vti, mediocribus rariùs, plærunq; inedia pro euacuationib. esse cõtentos, quia hãc melius sustinent, quã nostrates.

35 *Homo Eubœus, cùm bibisset pharmacum expurgans, tres dies purgabatur, & mortuus est. Habebat verò manũ suppuratam vsq; ad cubitũ.*

❡ Hic euacuationis magnitudine mortuus est. Oportet ergo virium rationem habere cùm datur pharmacum, & siquid ea in re peccatum sit, tempestiuè occurrere. Occurretur verò cibo, quiete, clysteribus, & somniferis medicamentis: atq; omniũ optimè, theriaca recenti. Ea si desit, antiqua cum tertia parte philonij. Plærisq; do theriacæ scrupulum vnum, Philonij scrupulum semis.

36 *Symmachi filius à bile suffocabatur nocte cũ dormiret, & febris ipsum teneret. Pharmacum autem bibens non continuit, neque purgatus est diebus sex, neq; antequam moreretur.*

❡ Hic mihi videtur ob nimiam bilis redundantiã, & in superiora lationem purgari non potuisse, & hanc ipsam fuisse mortis causam, quòd scilicet caput, & cor, bilis affatim occupauerit, & locus remedio nõ fuerit. Sed qui fieri possit, vt redundantia expurgationem impediat: nimias enim euacuationes videtur nata facere? Certè prohibens pharmacum retineri. Cùm hic igitur multitudine bilis, dormiens suffocaretur, quod multam in caput ferri, & supernis partibus quæ circa thoracem caputq; sunt, redundare indicabat, & pharmacum bibens non retinuerit, ac ne purgatus quidem sit, consentaneum est putare, bilis in superna ventriculi parte, quæ supra septum transuersum est, redundantiam retineri prohibuisse: sublata verò retentione & tractione, expurgationem sublatam esse. Quid ergo hoc casu agendum fuerit medico? non certè fidẽdum vni forti pharmaco, sed paulatim vacuandum, crebrò repetita vomitione.

37 *Qui apud Dromum habitabat, nocte sanguinem vomens, postridie mortuus est, sanguinem vomens multum, & suffocatus. In splenem autem & infra cruentum ipsi exiit.*

¶ Hic ex vomitu sanguinis nimio mortuus est, postridie ac vomere cœpit. Suffocauit autem illum ipsa, concreti iam in ventriculo sanguinis, copia. Incepit illi malum à lienis redundantia. Vt enim splenis eleuatio eruptiones è naribus solet facere (dictum est hoc libro 2. huius operis pluries) ita huic fecit sanguinis eruptionē per ventriculum, dirupta aliqua in eo vena, earum quæ ex liene procedunt. Hanc autem fuisse partem quæ miserit indicat illud aliud quod euenit: quod scilicet cruentum illi exiit multum in splenem & infra. Nam hîc illud verbum ἰχώρ non significat, vt in historia mulieris quæ se iugulauerat, è corpore euacuari (nam qui posset per splenem? Aut quæ ibi via est?) Sed ad cutem exire, atque apparere, seu efflorescere: & cruentum multum, significat cruenta exanthemata. Quare hoc, cruentum exire, est quod aliis locis vocat τὸ αἷμα [illegible], seu sanguinem manifestum. Exierunt itaque illi exanthemata perrubra multa aut vibices, aut deniq; maculæ ad lienem, & infra, in inani parte eiusdem lateris, secundum rectitudinem, quæ haud dubiè redundantiam sanguinis in subiecto viscere significabant. Cùm igitur ibi sanguinis redundantia esse eo signo agnosceretur, consentaneum est, inde in ventriculum regurgitare. Nulla enim, mittendi in aliam partem, esse potest potior causa, quàm redundantia. Oportuit ergo huius curationem aggredi, secta vena lienis, aut interna in cubito sinistro, & refrigerantibus, & adstringentibus potionibus, vt in aphorismo dicitur.

---

38 *Puer à mulo vulneratus ventrem & hepar, mortuus est die quarta, spiritum autem densum habebat, & non intelligebat, & febris tenebat ipsum.*

¶ Periculosissimus sanè locus est inter hepar & ventriculum, vt vehementer percutiatur. Ibi enim si vena caua disrumpitur, effuso toto sanguine, siue extrorsum, si vulnus homo acceperit, siue introrsum sub peritonæu, si contusa pars citra cutis vulnus sit, velut iugulatus, mox moritur homo: sin minus, ob sanguinis abundantiam quæ eo loco est maxima, inflammatio magna mox oritur & in hepate & in ventriculo, atque mirum sit, nisi etiam in tanta vicinia occupet septum transuersum. Quod malum, quancunq; earum partium seorsum teneret, esset acutissimum, nedum omnes afficiens. Tale quiddā huic factum est: qui quartò die est mortuus, vt ab acutissimo exactè morbo, ingenti scilicet inflammatione partium internarum. Habuit verò spiritum densum, quia habebat affectionem dolorificam partium, quę cum thorace mouentur. Spiritus enim densus, vt dicitur in prognostico, significat dolorem. Tenebat etiam ipsum febris, quę ab interna inflammatione nō poterat abesse. Non intelligebat, quia erat, arbitror, mente alienatus (non enim tenebatur apopletica passione) quod septi transuersi, simul cum aliis inflammati, significationem præbebat. Quanquam & per se, ventriculi & hepatis inflammatio, si maxima est, aut maligna, desipientiam solet facere: multo ergo magis, si omnia tenebantur. Atq; ita etiam magis spiritus esset densus, quia septum transuersum præcipuum respirationis instrumentum est. Curari ergo oportebat, vt inflammatione earum partium occupatum. Alioqui nullus erat remedio locus.

---

39 *Hermophili filius ægrotauit vndecim dies, febris autem tenebat ipsum, & non descendebant cibi, & primum quidem delirauit, nocte verò cessauit, sequenti autem die sine voce iacebat stertens, distortos habens oculos, febricitans. Penna verò immissa vomuit bilem atram, & clystere immisso, stercus multum subiit.*

¶ Puerilis morbus est hic, creberrimusq; eorum qui pueros solent affligere. Quanquam aliquando etiam natu grandiores fatigat: nimirum est ventris satietas, à qua febricitare eos euenit acutè, ob cibos computrescentes in aluo, & putidas fuligines copiosè in cor delatas. Eueniunt etiam deliria, & conuulsiones, & apoplecticæ passiones, per compassionem cerebri cum ventriculo, à quibus aliquando intereunt: nonnunquam vero cum magna expectantium admiratione, liberantur, euacuatis copiosè ex ventre fæcibus crassis, aut lentis, & ex superiori ventriculo, succis corruptis. Iuuantur itaq; plurimùm vomitibus & deiectionibus, & dum hæc non fiunt, ingrauescunt eis mala. Quòd verò immissa penna bilem atram vomuit, ne mireris, corruptione enim praua ciborum in ventre, multi pessimique colores fiunt, ac nonnunquam, multitudine corrupti cibi laborare incipiēte ventre, occurrunt in illum succi praui, quacunq; parte corporis sunt, & inde, ob partis naturam, grauissima cient mala, & cor & cerebrum in magnas compassiones trahunt. Ad hanc curationem accurrunt gregatim medicæ, atq; vt sunt officiosæ sæpe conferunt, manibus oleo intinctis ventrem subigentes, adiouentes cataplasmata laxantia, & vtentes crebrò clysteribus, & glandulis, deglutire cogentes, semen hormini aut psyllij, quæ curatio non est noxia, nisi procedatur (quod illę nonnunquam faciunt) ad venenosa, vt hauslam cerussam, aut argētum viuum. Hæc vitet medicus, simulq; capiti & neruis moderatis inunctionibus, & idoneis suffitibus prospiciat.

---

40 *Aristionis serua pes sponte sphacellatus est secundum medium pedis interius obliquè, & ossa putrida facta abscesserunt, & paulatim exibant fistulosa, & diarrhœa successit, mortua est.*

¶ Sphacellus est ossium corruptio sponte facta, hoc est, sine occasione aliqua externa: significat in corpore pessimum apparatum. Talem ergo cùm hæc mulier haberet, mortua est: non sanè ob pedis corruptionem (facilis enim est vel totius pedis iactura) sed diarrhœa facta est, malignis succis ad interna conuersis: ac fortassis etiam huic diarrhœæ ex malignis succis dysenteria successit, quæ ab atra bile lethalis est.

---

41 *Mulier quæ sana erat, & crassa, à catapotio conci-*

concipiendi gratia accepto, dolorẽ habebat ventris, & tormen in intestino, & intumuit, spiritus autem sistebatur, & perplexitas cum dolore, & sanguinem vomuit non multum, & exanimata est quinquies, vt mortua esse videretur, & neq; vomitu facto ab aqua frigida laxabatur, neque dolor præsens neq; spiratio. Superfusæ autem illi super corpus sunt aquæ frigidæ amphoræ circiter triginta, & sanè videbatur hoc solùm prodesse: & postea deorsum exiit bilis copiosa: cùm autẽ dolor eã teneret, nihil poterat secedere, & vixit.

¶ Quæ crassæ sunt nimis, esse solent ad conceptum ineptæ, vt dicitur aphoris. 46. quintæ, quia omẽtum illis os vteri comprimit. Mulier ergo hęc, de qua historia narratur, talis cùm esset, curationẽ suæ sterilitatis requirebat, atq; cùm extenuante victus ratione vti deberet, vt gracilesceret, medicamentum expurgans accepit, quasi ob cacochymiá concipere non posset: atq; ita non potuit res bene cedere. Tamen non mortua est. Cùm enim sana simul esset & crassa, difficulter tulit purgationem. Quia sana quidem, iuxta aphorismos 36. & 37. secundæ sectionis: quia crassa, multò magis. Crassa enim admodum corpora non possunt esse fluida. Vtraq; ergo causa euenit difficilis expurgatio. Solent verò, vt dictis aphorismis dicitur, talia corpora colliquescere, & ob id extenuari, angi, ac debilitari, & tormina intestinorum pati, ipsis medicamentis, & praua bile quæ colliquescentia gignitur mordentibus intestina. Hæc euenerunt huic, ac præterea ob angustiam viarum circa vterum, & compressionem oris eius, maxima strangulatio ex vtero, accurrentibus succis ad partes circa vterum, & tumefacientibus ibi consistentia vasa. Vnde euenit spiritum sisti, & intumescere, cùm ab ipsis succis liquatis, neque facilè exeuntibus, tùm vel maximè, à flatibus, qui vterinam affectionem mox sequuntur. Et perplexitas cum dolore (hanc enim perplexitatem parit anxietas, & anxietatem debilitas) & exanimata est quinquies vt mortua esse videretur; vt scilicet solent sæpe mulieres ex vtero. Accidit etiam sanguinem vomere: quod sanè corpori sano pharmacum expurgans accipienti non sine causa euenit. Nam, vt Galenus in cõmentario eius aphorismi, cuius bis facta iam mentio est, dicit, medicamentum proprium succum trahere appetẽs, bilem nempe flauam, vel atram, vel pituitam, vel aquosam superfluitatem, quia isti nõ adsunt, sanguinem colliquat, colliquare verò nõ potest quin calfaciat, commoueat, & exagitet. Hinc ergo euenit euomi, aut per aluum reiici: nam & insuper purgationibus solet post alios succos excerni. Purgatio verò in corpore sano, à principio est, quasi superpurgatio, cùm inutiles succi non adsint. Passio ergo hæc difficillima has habebat causas. Curatio verò etiá fuit notatu dignissima. Data est ei aqua (ita vt fit cum deuorato pharmaco timemus) ad vomẽdum. Hippocrates sanè dabat in hũc vsum frigidam, sed plurimam, vt vix toto ventre capi posset: nos tutius putamus dare pauciorem, sed tepidam. Vomebat ergo ab aqua, sed neq; laxabatur dolor præsens, id est, qui instanter vrgebat, neq; spiratio, hoc est, difficultas respirationis. Non (arbitror) quòd vomitus nõ esset vtilis (nam quid ni?) sed quòd esset minus debiliusq; auxiliũ quàm pro tanto malo. Superfusæ autem sunt illi super corpus aquæ frigidæ amphoræ circiter triginta. Res mirabilis, & quæ, nisi à generosissimo medico, tentata nunquá fuisset. Capit enim amphora congios octo, & congius sextarios sex, sextarius vncias viginti. Tantam ergo aquę copiam in pręfocatam ex vtero, quis, nisi Hippocrates, aut alius nobilissimus medicus, infudisset? Iuuit, arbitror, medici ausus, quòd hoc solùm prodesse videbatur. Sed dices, quo pacto prodesse poterat, cum vterina præfocatio passio frigida sit, Galeno authore nono de compositione secundum genera? Certè ob causam: velut febris nonnunquam calidis auxiliis, causam tollentibus, curatur. Quanquam ergo vteri pręfocatio calorem naturalem extingat, aliquando tamẽ à nimio æstu succos colliquante incipit, fluxione scilicet ita in vterum, vt in partes alias solet, concitata. Ita vidimus plurimas in æstate media vi ęstus præfocationem vteri pati, ex colliquatione succorum, vt coniectauimus. Ita huic ex colliquatione, caloris vi factum est malum. Talibus verò constat refrigeratione succurrendum esse. Calfactio enim colliquescentiam augeret, atq; ita & præfocationem, vnde constat, nõ vnicam esse rationem succurrendi hystericis, neq; indistinctè calorificis esse succurrendum eis, vt vulgaris praxis fert, sed adhiberi debere in considerationem causæ speciem, vt in aliis omnibus affectionibus, quę ex succis pendent. Huic itaq; commodè infundebatur frigida, & ad prohibendam colliquescentiam: & ad reuocandum animum (vt solet, his qui animo linquuntur) & ad sistendum sanguinis motum. Ita enim iuuare solet eos qui fluxu sanguinis vndecumq; laborant. Res ergo optimè successit, refrigeratione est recreata facultas, & aluus soluta, & bilis, quæ vagabatur, in aluum collecta, & inde excreta facilè (nam cùm dolor ipsam teneret, nihil poterat secedere, & quia dolor trahens ad sese, detinebat, & quia partes refugientes dolorem, non sese constringebant satis, vt expellerent) sedatus ergo dolor, & expulsa bilis est & vixit. Quàm periculosa fuerit expurgatio hæc, satis indicat, dicens vixit. Dicit enim velut insperatum quiddam. Quapropter admonendæ acriter mulieres sunt, ne desiderio prolis quiduis facientes, se ipsas perdant, aut morientes citò, quæ fortasse postea peperissent, aut nouatis plurimis morbis, miserè viuant. Est enim hæc plurimarum pernicies. Neq; tamen proinde nego esse taliũ idoneá aliquá curationem (dicauit enim ei Hippocrates opus proprium, cui de sterilibus titulus est) sed ne quippiam faciant sine consilio docti cuiuspiam medici, & viri boni, consulo. Quæ res profectò ab animi moderatione debet incipere, vt scilicet illæ ita se comparent, vt parere nõ plus satis exoptent, sed intra rectę rationis fines. Medicus, causarum, quæ multæ, ac variæ sunt, facta diligenti dignotione, nihil consulat, nisi quod magnoperè non possit obesse. Hæc verò requirat ab Hippocrate. Sed & ego alibi in hoc ipso opere de causis, & procuratione sterilium egi compendiariè.

---

42 *Ancander à Catapotio cætera sanus erat, circa vesicam verò videbatur dolorem habere.*

Purgata illi est acutè magna purgatione & à meridie dolor tenebat magnus, & in posteram diem strangulatio, & perplexitas, & iactatio, et vomebat, & nihil egerebat, & nocte male habebat, & somnus non accedebat: postridie verò egerebat multum & postea sanguinem, & mortuus est.

¶ Ecce aliud exemplum porgationis difficilis noo parum priori simile. Verum hic mortuus est, quia colliquatio ad ipsas vsq; partes citissimè processit, & ita inemendabiliter læse sunt plurimæ partium interoarum, primum quidem vesica, deinde ventriculus, tandem totus venter quia etiam fortasse bepar. Euenit verò illud pessimum in hac expurgatiooe, qood nihil fecit tardios, quàm illud cuius gratia suscepta est. Nimirum primò mouit vrinaio, deinde vomitum, postremo deiectionem, cum cōtra oportuisset. Fiunt verò huiusmodi præpostera opera, cum natura noo vtitur medicamentis, sed ipsa corrumpeodo contra naturam quicquam faciunt. Antander ergo ab accepta pońone purgatoria, cætera nihil mali senńebat, circa vesicam vero videbatur habere dolorē. Purgata mox illi est vesica acutè, magna purgatiooe: hoc est, excreuit iode multum quiddam & crassum, quod haud dubiè erat ramentum vesicæ, quod apertè indicabat in partes ipsas procedere colliquescentiam, & à meridie dolor magnus ipsum teoebat, secuodum exulceratam scilicet vesicam, & in posteram diem strangulatio & perplexitas & iactatio ob anxietatem, & vomebat, & oihil egerebat. Quoniam verò vomebat, & nihil egerebat, cōstat strangulationem, & anxietatem ex ventriculo esse. Et nocte malè babebat, & somnus non accedebat. Ná qui posset dormire cum taoto dolore, debilitate & anxietate? Postridie iam egerebat multum, procedente malo io intestina, & postea sanguinem etiam, hepate arbitror iam debilitato, & deponente sanguinem. Vitiatis ergo iam tam multis internarum partium, mortuus est.

---

43 *Athenada puero masculo phagedena laboranti, doluit à sinistris dens infernus, à dextris supernus: huius auris dextera suppurata est, cum iam non doleret.*

¶ Non narrat qua parte haberet puer hic phagedenam, hoc est, vlcus exedens. quacumq; autem parte haberet prauo succo vti inde significabatur. Qui verò ita affecti sunt, facilè multis fluxionibus laborát, & multis partibus doleot. Hic doluit dentibus, superno à dextra parte, & ioferno à sinistra, liberatus est deiode à dolore, permutatione facta humoris in aurem dextram, qua supporauit, cum iam cessasset dolor dentium. Certè à dentibus ad aurem, & ab aure ad dentes, crebram permutationem & facilè compassionem esse experimento quotidiano constat, causam esse suspicor, io communibus neruis. Portio enim quintæ coniugatioois, eorum qui ex cerebro oriuntur, quæ in porum auditorium se inserit, miscetur, qua maxilla dearticulator, cum portione tertiæ coniugationis, quæ inseritur io radices dentium, & gingiuas. Fiunt tamen abscessus vt dicebatur libro secundo sect. 1. per venas, aut ossa, aut neruos. Quod autem io sola dextra aure facta sit suppuratio, significat dolorem dentis dextri, & superni, ex maiori fluxione pependisse, quam sinistri & inferni: & hunc discussiooe, illum, non sine abscessu, solui potuisse.

Sutor soleas veteramentarias suens, pupugit sespsum supra genu in femur, & fermè digitum immersit. Huic quidem nullus sanguis effluxit. Vlcus verò citò clausum est: femur autem totum in tumorem eleuabatur, & tumor intendebatur vsq; ad inguen, & inanem partem. Hic tertia die mortuus est. 44

Vlcera omnia ioxta articulos præcipuè grandiores, vt genu & cubitum sunt periculosa: & vlcerum omnium puncturæ maximè, & ex quibus receotibus sanguis non effluit. Quæ omnia misero huic homini accidère. Afferunt verò hæc omnia idem periculum, conuulsionis scilicet, quia ad articulos multi nerui, & teodines sunt, qui vuloerentur. Et punctura icti facilius inflammaotur, & minus expurgantur quam icti aliter. Et cum saoguis non effluit ex vlcere: cum necessariò ad vlceratam partem conuocetur, necesse est phlegmonem fieri. Hæc verò oeruum occupantia, mox afferunt conuulsionem præcipuè cum oeruus aliquis insignis magnitudiois pungitur altius. Tunc eoim per continuatas fibras necesse est inflammationem, & tentionem produci vsque ad nerui exortum, indeq; & vsque ad cerebrum: vnde communis corporis totius conuulsio, & per conuulsiooem citò mors venit. Velut huic, cui neruus altius fuerit punctus: cum fermè longum digitum immerserit in crus acum. Sunt vero illic plurimi nerui, insignis magnitudinis omnes, præcipuè is qui ab anatomicis dicitur quartus moueotium crura, qui maximus est omnium oostri corporis, & cooflatus ex quatuor serie procedentibus, vigesimo quinto, sexto & septimo, & octauo, eorum qui ex medulla spioæ nascontur. Hic decurrit iuxta geou, inclinans ad partem posteriorem. Hic potuit pungi, & saoè altè satis. Quod factum esse & ob dolorem phlegmoousum esse affectum neruum vsq; ad eius radicem, dolor ille, qui per totum femur, & ioguen & inanē partem attigit, vsq; ad spinalem medullam, declarauit, vnde malo translato ad cerebrum, conógit conuulsum mori tertia die: miraberis qoòd tam citò, tamen, & tetanum esse morbum quatuor dierum Hippocrates docet. Hic habuerit magnum apparatum, quem maximam mali causam fuisse, suspicor. Videns nollo sanguine exeunte puncturæ osculum mox obturari, vulgaris homo contempsit, neq; venam mox secuit, oeq; vlcus dilatari sibi popóscit vt oportuisset.

Quidam iuxta inguen sagitta percussus, quē nos vidimus maximè præter opinionem seruatus est. Neq; enim cuspis exempta est (erat enim admodum in profundo) neq; hæmorrhagia vlla fiebat mentione digna neq; phlegmone: neque claudicauit. Nos autem cuspidem inuenientes exemi- 45

exemimus, cum sex iam essent anni ex quo percussus erat. Suspitio autem erat hæc inter neruos occultatam fuisse, cuspidem, nullamq́; venam, aut arteriam dissectam esse.

Res est certè hæc admiratioue digna, & in qua naturæ vim maximè posis laudare quæ cuspide sagitta, aut sphærula plumbea in alto manente, vlcus obducit cicatrice ad cutem, & circumcirca ipsam cuspidem aut sphęrolam, facit etiam carnem sanescere, vt siue corrosione, aut putrescentia aut phlegmone multis etiam annis, ac totam vitam persistat. Tamen non est tam rarum, ac mirabile. Sæpe enim euenit. Causam verò quu admirationem depouas Hippucrates reddit dicens, fieri id, cum eueuit inter neruos, & venas, & arterias delitescere, vt nihil illorũ dirumpat. Caru enim sola decissa facile sanescit. Profectò multũ minus inopinabile est, telu aliquu tali interius conclusu, sanescere vlcus, quam si quid ulei aut pinguedinis aut quæ sordities maneret. Illa enim sicca sunt & putrescere inepta, ac proinde, neque curationem admodum impediunt, neq; computrescunt. Neq; tamẽ solet nature alienum illud pondus cõtemnere, sed semper pellens extrorsum, ad cutim facit paulatim abscedere, hancq́; procedente tempore tantopere attenuat vt minimu negotio excidatur extrahaturq́; ita cuspis, aut sphærula. Quinetiam fortasse si dimittatur, ipsa sibi autem exulcerabit, ac exibit: vt factum sæpe videmus, cum quid decisi ossis sub sana cute relictum est. Habuit hic euentus peculiarem admirationem; quòd altius iuxta inguen percussus sit homo. Est enim proximus articulus maximus & magnus congressus venarũ, arteriarũ & neruorum in crus subeũtium, vt satis peritus videatur futurus dissector, qui manu illis omnibus illæsis cuspidem in altu collocauerit. Verum nonnunquam affert casus, quæ vix afferre posset prouidentia. In specula sanè aut medio femore, aut clune, aut etiam mediu brachiu supra cubitum expectare quis posset hanc felicitatem, verum in ceruice, aut inguine rarissimè, ac proinde maximè præter opiniunem, nou sulum vulgarium, sed & medicorum. An Hippocrates hunc viderit recens percussum, ipsumque etiam, vt alios Chirurgos, latuerit cuspis, quam ipsemet post sex annos exemerit, an solum cum multo iam tempore cuspidem interius coutinuisset; ipse accesserit, non satis constat ex narratione. Suspicor eum dixisse, quem nos vidimus, vt insinuaret se plurima huiusmodi audisse, vidisse hoc sulum. Omnibus enim nobis ita euenit, atque ita est naturà comparatum, vt harom rerũ quæ admirationis gratia narrantur, audiantur plurimæ, videantur paucæ.

44 *Qui iaculo acuto percussus est posterius, paulo infrà ceruicem vulnus accepit, aspectu quidem, non dignum mentione, non enim in alto fiebat, non autem multò tempore post extracto telo, tetano correptus est, in posteriora tractus vt opisthotonici, & maxillæ ligatæ sunt, atque si quid humidum in os acciperet, & id conaretur bibere, rursum relidebatur ad nares: & reliqua statim peiora fiebant, & die secunda mortuus est.*

❡ Hic percussus est inter spatulas paulò infra ceruicem iuxta ipsam spinam. Constat ergu transfixos esse iu suo exurtu duos, eosq́; maximus musculos, mouentes caput retrorsum. Oriuntur enim illi à quiuque primis vertebris dorsi, & duabus vltimis ceruicis, & implantantur iu occiput. Meritò ergu illi telo acuto transfixi, conuulsi sunt, si, vt est verisimile, corpus erat plenum, & immundum: atque illis couuulsis, necesse fuit caput, & ceruicem retrorsum trahi, fieriq́; hominem opisthotonicum secundum eas partes: conuulsione veru serpente iu partes proximas, ligatæ sunt maxillæ, vt non possent aperiri, conuulsis musculis claudentibus maxillam inferiorem (superior enim immobilis est per se) reflexa verò retrorsum ceruice cum capite, necesse erat impediri deglutionem. Comprimitur enim eo mudu gula, vnde fiebat (velut quibuscumque impedita est deglutio) vt si quid conaretur bibere, relideretur iu nares, & ob eum laborem, reliqua omnia peiora fierent: homine scilicet hinc strangulationis periculum subeunte, & sanguine iu caput magis occurrente. Hic verò die secunda ab vlcere mortuus est. Neq; immeritò cum valde lethalia signa prima die acciderint. Velut enim si quarta fierent, septima timeremus ægrotu: ita cum prima fiunt, altera, aut etiam eadem die meritò timemus. Nam superuenientia signa, siue salutaria siue lethalia, si citò apparerent, morbum contrahunt, si tardius producunt. Itaque dicens non multo tempore post extracto telo tetano correptus est, eadem die intelligit. Neque verò quia extractum est telum, conuulsus est homo, sed quia percussus. Neque enim vulnus erat, ex quu sanguinis, aut spiritus copiosum aliquod profluuium fieri posset, & ipsomet telo, quod infixum esset, cohiberetur. Non enim vulnus in altu fiebat, & in ventrem aliquem penetrabat, sed exiguum erat, & externum. Factum est autem adeo lethale ob locum, & apparatum quem in corpore esse contigit.

45 *Adolescens qui cucurrerat viam asperam, doluit calcaneum maximè inferna parte. Abscessum autem locus non recepit, vt humorem conuocans, sed quarta die pars tota nigra reddita est, vsque ad vocatum talum & cauum quod est è regione pectoris pedis, & quod nigrum erat non effluxit, sed prius interijt. Dies autem omnes à cursu vixit viginti.*

❡ Quàm periculosus sit malus corporis apparatus, & cacochymia iu corpore latitans, hinc disces apertissimè. Vnde enim, qui mediocritatem bonorum succorum haberet, nihil cõtraxisset mali, præter exiguum fortasse dulorem, sola quiete soluendum, qui verò multitudinem bunorom, aut etiam non omnino malorom, podagricum aliquem dolurem, aut tumorem non malignum, sic quòd malignos succus congessisset (neque enim poterat aliter fieri) contraxit mortificationem, die quarta à cursu (quod magis mirere) nullo prægresso tumo

re, vt videretur succus ad partem conuocatus. Vnde quid coniectes aliud quam hominem, non tam multitudine quam maligna qualitate laborasse? Habuisseque interius intra viscera latitans virus aliquod, veneno proximum, quod in eam particulam (dolore præstante motus initium) depositum est? Non expulsum autem inde, veneficam vim in cor refudit intra viginti dies. Hoc quoque est euidenti argumento (quod Galenus vlt. de locis affectis multis confirmat) posse atque adeò solere intra nostra corpora gigni veneno similia excrementa, atque posse alicubi multo tempore, latère, vsque dum aliquo occasione commota repentinos afferant casus. Vnde qui sapit maximè cauebit praui succi cibis vti, neque confidet, quod nihil mox sibi sentiat mali accidere. Si enim venenum latère potest, quanto magis succus aliquis prauus? Quin potius à talibus solent homines occultius lædi. Quæ enim sunt coctu difficilia aut tardè descendentia, aut flatuosa, aut impensè calida aut frigida, hæc statim læduut, quæ verò citra hæc omnia, sunt mali succi, statim nihil videntur facere, paulatim verò malis repleut, & in periculoso statu corpora constituunt. Dierum decretoriorum vires etiam in hoc ægroto obseruari possunt, siquidem quarto cœpit demigratio, & mors vigesimo. Verum perpende vigesimum notasse Hippocratem à cursu, quia quodcunque malum ab externa aliqua, & vehementi causa, inde accipere principium motus est consentaneum, & inde computatio debet incipere, vt à partu, ab vlcere, à casu, à dolore. Quod si vtriusque computationis rationem haberi vis, mortuus est vigesima à cursu, decimaseptima à demigratione.

---

46 *Qui oculo percussus est, percussus quidem secundum palpebram, cum acus altè penetrasset. Gena verò tumebat: secta palpebra, fœdata sunt omnia: nihil malum. Oculus permansit: & sanus factus est facile. Sanguis autem exijt largiter & multum.*

¶ Puncturæ profundæ nulla ratione melius curari possunt, quam discissa parte, vt pro punctura vlcus longum, patensque fiat. Porrò in vlceribus recentibus nihil magis est ex vsu, quam vt sanguis effluat: sanguine enim fluente vt lib. de vlceribus dicitur gracilescentia fiũt, ac minora: hoc est, minus inflammantur & citius sanescunt. Hæc punctura fuerit haud dubiè in palpebra inferiori deorsum, cuius causa gena è regione puncturæ intumuerit. Verum oculus ipse nulla parte ictus est, sed extrorsum ac deorsum punctura decurrit, & curatus est vt oportuit, secta secundum longitudinem puncturæ palpebra, & ex sectione, ac fortasse ex recens accepta punctura, sanguis exiit largiter, ac multum. Quantum verò momentum habes hoc ad salutem, inde intelliges, quod hic oculo altè punctus, facilè sanitati restitutus est. Sutor verò soleas veteramentarias suens, qui seipsum pupugerat supra genu, cui nullus sanguis effluxit, mortuus est die tertia.

---

47 *Virgo illa pulchra Nerei, quæ quidem erat 20. annorũ, à muliercula amica ludẽte, lata manu percussa est secundũ sinciput, & tũc quidem vertigine tenebricosa correpta est, & respiratione priuata, & cum in domum venit, statim febris eam tenuit, & doluit caput, & rubra circa faciem erat. Cum autem septima iam esset dies, per aurem dextram pus exijt, fœtidum subrubrum, plus cyatho: & videbatur melius habere, & subleuata est. Rursus intendebatur febris & deferebatur in somnum, & loqui non poterat, & dextra faciei pars trahebatur, & respirationem habebat difficilem, & conuulsionem, & tremebat, & lingua tenebatur, & oculus stupidus. Nona mortua est.*

¶ Debilissimam partem capitis esse sinciput, Hippocrates dicit libello de vulneribus capitis, cerebrum dicens & citissimè, & maximè, iuxta sinciput sentit mala quæ & in carne, & in osse fiunt: sub tenuissimo enim osse, ac modica carne cerebrum est hac parte: & plurimum cerebrum sub syncipite iacet. Exemplo certè euidenti est hæc virgo, quæ nona die obiit ex ictu, quem lata manu accepit, quod secundùm sinciput acceperit. Porro euenit, quibusdam plus, quibusdam minus, esse hanc partem debilem. Huic certè putãdum est fuisse natura debilissimam. Concussum enim, & compressum est cerebrum. Vnde cõpressione attingente neruos opticos (etsi sub lobis anterioribus cerebri perreptant) & concussione vẽtriculos cerebri, repente priuata est visu cum cerebri perturbatione (quã vertiginem tenebrosam appellant) & ob spirituum in cerebri ventriculis interceptionem, respiratione priuata est, velut catocho correpta: non tamen ea passio diu durauit, sed (vt fieri solet) ad se reuersa, in domum iuit. Quò cum venisset, statim febre correpta est cum capitis dolore, & faciei rubore, quæ signa erant inflammationis in capite. Quam suspicionem euentus verã esse indicauit. Siquidẽ suppuratio tanta subsecuta est, vt septima die exierit per aurem dextram puris plus cyatho (hoc est sesquontia) nam dolorẽ quem ictus fecit, conuocasse multum sanguinis rubor faciei declarabat: subsequuta verò est suppuratio, neq; ea quidem bona, sed maligna, siquidẽ exiit fœtidum, & subrubrũ, quale est quod aphorismo 44. sectionis 7. vituperat, & fieri solet partib. quæ contusæ aut inflammatæ sunt, simul cum humore malignè putrescentibus. Exeunte verò pure, visa sibi est mulier melius habere, deposita scilicet ea materiæ malignè putrescentis portione. Verũ partes non manebant, integrè neq; naturaliter dispositæ, sed putrescentes, & dolentes & conuocantes fluxionem nouam. Vnde meritò euenit, vt citò febris intenderetur denuo, & longè grauiora symptomata quã prius, vt morti iam proximæ superuenirent, nimirum delatio in somnum, & conuulsio dextræ partis faciei & tremores (hoc est motus conuulsiui) & aphonia, & dyspnœa & oculi etiam dextri stupor, seu immobilitas seu rigor, vtcunque lubet dicere. Certe hoc etiam erat eius oculi conuulsio. Hæc omnia pessimè iam affecti cerebri, & ægrotæ moribundæ esse constat, ei qui vel tantillum prognosticæ artis calluerit. Conuulsionem superuenisse morienti ea cerebri affectione, admodum

dum erat consentaneum, cum cerebrum radix sit neruorum. Delationem illam in somnum ego quidem in tam extremo coustitutis, per facultatis impotentiam fieri iam suspicor. Quem enim pituitę motum oportet iam causari, cum somnus remissio quædam sit actionum cerebri, cuius virtus iam labascit? Linguam quoq; teneri, erat conuulsionis. Dyspnœa huius etiam, & debilitatis. Facultate enim debili, & instrumentis, veluti alligatis, aut reuulsis, necesse erat difficultatem magnam oriri, ac necessitate cogente vix vi respirare. Quòd conuulsio retinuerit dextram partem, ex affecta parte ortum est. Nam dextram partem capitis huic præcipuè affectam esse, & doluisse, exiens etiam indicauit è dextra aure pus. Id factum fuerit, quòd casû percutientis manus, in dextram partem grauius incubuerit, vel quòd eam partem mulier habuerit paratiorem. Sed miretur quispiam meritò, quô pacto fieri potuerit, vt hæc non deliraret: aut si delirauit, vt id Hippocrates tacuerit. Ego sanè nô possum mihi persuadere, cum iam in extremis constituta erat, eam mulierem mente constitisse. Verum fortasse id latuit per delationem in somnum, & aphoniam. Primis verò diebus etsi teneretur inflāmatione cerebri, & partium circum circa consistentium, existimo fieri posse, vt nô deliraret. Nam quanquam phrenitidis essentia à Galeno in cerebri & membranarum eius inflammatione ponitur, atq; adeò plurimi phrenitidem in membranas recipiunt magis, scimus tamen non semper delirari his inflammatis. Vidimus enim in capitis fracturis membranas, præcipuè duram inflammari conspicuè, atque adeò suppurari, postea & frustatim extrahi, homine non delirante. Vndè mihi persuasi, non quancunq; cerebri aut membranarum inflammationem esse phrenitidem; sed eam per quam penitissimæ partes cerebri, in quibus mentis sedes est, sunt malo succo imbutæ. Vt liceat nobis hic Hippocraticam phrasim vsurpantes dicere, succos etiam facientes phlegmonas in cerebro, vergere nunc ad corpus, nunc ad animam: ad corpus quidem cum exteriores potius tument partes: ad animam, cum interiores sunt imbutæ. Huc respiciens Paulus, seorsum scribit de phrenitide, & de cerebri inflammatione. Quasi hæc sine phrenitide fieri possit, tanta, vt cerebri tumor faciat dehiscere commissuras. Hæc itaq; mulier vna earum fuerit, quibus ad corpus vergit malum, ac proinde conuulsiones, quæ corporalia sunt symptomata, habuerit potius quam deliria, quę animalia, vt ita dicatur. Quid fuerit huic factum non narrat. Timeo ne non fuerit missus sanguis quantum oportuit.

---

48 *Cleomenis puer hyeme incipiens, cibum capere non poterat, sine febre. Vexabatur; & vomebat cibos & pituitam. Duos menses fastidium durauit.*

¶ Non videtur hæc narratio perfecta, sed lacera, & mutila. Neque vlla ratio esse potest, supplendi quod deest. Proinde id quod est solùm viderimus quam habuerit causam. Certè & à pueri, & ab hyemis natura satis alienum est fastidium, quin & à pituitosa dispositione. Hæc enim cibi capiendi necessitatem, cupiditatē verò non solet tollere. Quin potius solent pituitosæ dispositiones facere, vt appetatur plusquam coqui possit. Et fames quædam canina ita fieri consueuit, refrigerato ventriculo. Cæterum & si horum singula, puerilis scilicet natura, quæ vorax est, & hyems per quam plurimum solet capi alimenti, & morbus pituitosus ventriculi, augere soleant appetitum, omnia simul eandem augentia intemperiem, meritò ipsum etiam appetitum corruperint. Omnis enim immoderantia nimia, tollere potest actionem quancunq;. Nam & ex ipsa nimia fame crescente eadem affectione fit bulimia, per quā iam ne appetitur quidem. Pueri etsi natura calidi sunt, tamen ob humiditatem naturalem, & ob voracitatem, sunt passionibus pituitosis opportuni. Hyems augere solet calorem ventris, frigidis verò valde siue naturaliter, siue præter naturam, auget frigus. Verisimile est ergo, hunc natura non admodum calidum, victu prauo factum esse frigidum, & ab hyeme auctam eatenus esse passionem frigidam, vt non solum retinere, sed neque appetere posset. Fuit verè puero ipsummet symptoma morbi curatio. Nimirum euacuata per vomitum multa pituita, moderatior est facta intemperies, & cœpit appetere.

Coco in spinā gibbositas ex phrenitide facta est. Huic nulla potio pharmaci conferebat. Vinum autem nigrum, & esus panis, à balneis abstinere, & fricari leniter fouerią non cum multo fomento, sed mansuete. 49

¶ Gibbositates fiunt ex quibusuis morbis acutis, abscessu facto in ligamenta vertebrarum spinę, vt scilicet in alios articulos fieri solent: ex phrenitide autem fieri, peculiarem habet quandam causam, quia spina rectitudinem habet cum capite, cuius phrenitis est morbus. Itaq; ex phrenitide gibbositatem superfuisse nô habet magnā admirationem: aliquanto autem maiorem habere videtur ratio curandi, quam Hippocrates docet. Si enim verum est, vt Gal. docet c.5. 4. de locis affectis gibbositates luxatione vertebrarum fieri: luxationis verò earum tantum duas esse causas; ictum casumve (deniq; causam externam) aut tubercula in earum ligamentis orta: cum huic citra causam externam sit facta gibbositas, fuerit sanè ex tuberculis. Hæc verò cur iuuarentur vino nigro, & esu panis, cibis sanè crassi succi? cur recusarent balnea & copiosa fomenta? Certè mihi videntur gibbositates, non eas solum causas habere posse, quas Galenus dixit, sed omnes quas luxationes. Constat verò aliorum ossium luxationes fieri, nô solum euulsis suis locis ossibus ob contractionem ligamentorū, sed etiam ipsis articulis factis laxioribus, ligamentorum emollitione. Velut enim succus, qui in neruos incidit, nunc conuulsionem facit, nunc paralysim, ita qui in ligaméta, nunc contrahit, nunc laxat. Alterum quidem auellit, alterum facit loco excidere ossa. Vtrumuis horum fiat in ligamétis vertebrarū, necesse est gibbositates superuenire. Hûc curatio indicat laborasse mollitie, & laxitate ligamentorum, adiutus enim est victu solidiori panis & vini nigri (scilicet moderatè sumptorum) & curatione sicciori, frictione scilicet sine balneo, & fomento nô copioso: ne copia molliret, sed qualitate

resolueret, ec siccaret. Panis certè est cibns quelitate omnium moderatissimus, si ex optimo sit tritico, tameu firmus & solidus, ac proinde nou resoluens. Vinum quoq; nigrum nutrit solidius, & ueruos teutat minus, vtpote minus penetrans, & fluxiones minus eiet, vt minus tenue. Quod verò dicunt vulgo esse humidius, falsum est, si cum albo tenui oligophoroque conferatur, ac nisi cum acri: verum est, solere esse minus siticulosum quam nigrum, quam quod elbum. Id verò fit, quia est crassius, & eius humor magis manet. Velut ptisana sitim magis sedat, etsi humidior quàm aqua non est. Itaq; vbi partes adstringere & firmare opus est, nigrum quam album est commodius. Nam & laxetam aluum firmari ab eo seutiinus. Frictio resoluit, siccans etiam partes: balneum resoluit succos uou minus, ipsas tamen interim partes emollit. Proinde huic optimè cõsultum est, frictioue sine balneo. Fomentum quoq; quod resoluendi succos gratia & laxandi partes admouetur, copiosum sit: tamen quod gratia siccaudi facultate posit, plusquem copia. Sed dices præter ratiouem esse, vt pharmaci nulla potio conferret, cum id vitium ex prauo succo ligamenta occupante, penderet. Nou quie Hippocrates dicit hunc nulla pharmaci potione adiutum esse, oportet intelligere, ad has passiones inutilia esse pharmaca: non enim hoc dicit Hippocrates, sed narrat hunc nou esse adiutum, quamquem iuuari alij quamplurimi ita affectorũ solent. Considerari ergo oportet, cur quidam non iuuentur, cum suleat pharmacum in ea affectione esse vtile. Qui morbis quarumdam partium ex materie vitiosa pendentibus, laborant, iuuantur pharmacis, tunc maximè, cum cacochymia totius corporis fouet affectiones, quæ suot io parte: cum verò iam succi in perte firmati sunt & reliquum corpns purum, particularibus auxiliis, & bono victu, & temporis beneficio, fidẽdum potius est. Corpora enim talium, vtpote sana, malè ferũt purgationes. Quod impactum in parte est, non cedit: quo fit, vt multi horum lædantur pharmacis, quòd facultas debilitetur, & morbus nõ remittat. Tale quiddã est consentaneum huic coco eccidisse: cum laborasset phreuitide, & vt in ea dispositione solet, corpus missione sanguinis, & expurgatione, aut iudicatoriis excretionibus vacuatum esset, & ita redditum purum, reliquias vitiosi succi sola ligementa vertebrarum occupasse, & factum esse gibbosum, ac proinde tulisse malè expurgatiooea: tutum verò fuisse corpus uutrire pene & vino, quòd corpus uon simul ægrotaret, sed vt est verisimile, excretiones fierent similes sanis. Hæc eadem historia repetitur lib. 7. & vbi hic dicitur fricari leniter, dicitur illic inungi, & inunctum fricari. Ego eandem recenseo vtrobiq; dici. Quia inunctio facit frictionem lenem: sicca enim aspera etiam est. Ne igitur asperitas frictionia fluxiones vllas commoueret, satius fuit fieri lenẽ, etq; vt lenis fieret, præire inunctiouẽ.

50

Et qua vigesimum etatis annum agebat, & pharmacũ corruptorium biberat, accidit labor. Vomitus biliosorum, multorũ pallidorum, & porraceorum. Cum bibisset, cõuulsio tenebat, linguã mandebat, cum ad quartam veniret: & ipsa lingua erat magna nigra, oculorum autem alba rubra, insomnis. Quarta die mortua est ad noctem.

¶ Iureiurando astringebet Hippocrates suos discipulos, ne cui darent medicamẽtum subdititium ad perdeudum fœtum. Longè cum meiori periculo dabitur pharmacum. Proinde quæ qualiaue sint hæc, dicere non licet, siquidem neq; eis vnquam vti. Illud vuum dicam, (quod deterrere potius quã allicere potest) omnia quæ verè ac propriè sunt corruptiua, venenosa esse, vtcumq; autem faciaut fœtum eiici, esse vehementissima, & periculosissime: quo potius corporis epparatu, nun dicam, ue iocautè modum vtendi talibus doceam. Quantum periculi iu eis sit, vel hæc puella iudicat, quæ cum viginti esset annorum, sustinere non potuit, sed quarta die, cum symptomatis quasi accepti veneni, pariit. Libro septimo narratur rursum hæc eadem historia, & est illic aliquanto copiosior narratio, quia narretur vomuisse cum potaret, nou solum porracea, sed etiam nigra. Narratur etiam con uulsionem die tertia accidisse. In quibusdam codicibus post hanc historiam scripta occurruot bæc verbe: origanum potum oculis malum, & dentibus: in quibusdam verò nihil est tale. Quare constat, eut ab aliquo esse præter rem interiectum, aut ab aliis quasi huius loci uon sit, expunctũ. Vtcunq; hoc habeat, siquis expungit, rectè mihi videtur fecisse. Nam neq; verum est quod dicitur, neq; si esset, heberet hic locum. Repetitum occurret lib. 7.

51

Puella quæ à rupe ceciderat voce est priuata: iactabat sese: & vomuit ad noctem multũ sanguinis: cum secundum sinistra cecidisset, copiosius effluxit. Melicratum difficulter bibebat. Stertor, spiritus densus, vt morientium. Venæ circa faciem intenta. Decubitus supinus. Pedes tepidi. Febris debilis: vocis interceptio. Septima vocem rupit. Calores tenuiores tenebant, superstes fuit.

¶ Rarum quiddam, & miraculo simile est, hanc euasisse puellam. Quia symptomata, quæ subsecuta sunt casum, læsa esse membra, partim principia, partim ad vitam necessarie, videbaotur indicare. Siquidem vocis interceptio repẽtina post casum: & à casu, & vocis interceptioue, vomitus, læsionem insignem cerebri, videbantur iudicare. Copiosus sanguis ex naribus, & ex ea parte in quem ceciderat copiosior fluxus, rupturam aliquam venarum: difficilis deglutitio, & stertor, tuberculum eliquod obortũ ad gulam & laryngem, quod strangularet. Venæ circa feciem intentæ, iuflammationẽ firmatam in capite: spiritus morientium, decubitus supinus, pedes tepidi, & febris debilis, quid aliud quã debilitatem extremam, aut maximã viscerum iuflammetionem? Si quidem igitur mortuam dixisset, neq; miraremur, neq; causam iuuestigantes laboreremus: sed cum dicat fuisse superstitẽ, vt fieri potuerit, oportet dicamus. Si hæc symptomata citra vllem manifestam causam apparuissent, meritò medicus de salute desperaret, quanquã ne sic quidem valde confidere poterat, in tanta grauissimorum

rum symptomatũ concursione, nisi fortè quia non est conuulsionem passa. Hoc enim solum videtur mihi defuisse ad certissimam mortis præsensionem. Verum si ob solam internam causam, vt sanguinis raptum in caput sponte factum voce priuaretur & stertèret, neq; posset deglutire, & venas circa faciẽ haberet intentas, quis non aliquem apoplecticarũ passionum tenere mulierem iudiceret? Atqui apoplexiam fortem, quæ citre causam externam fiat curari non posse, inter medicos omnes conuenit. Galenus verò in fortibus ponit eam, quæ aphoniã habet cum stertore. Apoplexia verò, quæ fit ob externam causam, etiamsi cætera videatur esse fortis, solui aliquando posse, indicat aphonia ex ebrietate, quæ si symptomata spectes, grauissima videatur apoplexia, soluitur tamen nonnunquam, qua hora solent solui crapulę. Nimirum quod pendet ex causa externa, soluitur vt ipsius externæ causæ motus solui solet. Vt quæ ex ebrietate, cum solent solui crapulæ, & hæc quæ ex casu, cum solent solui, aut remittere labores ex plagis, aut cõtusionibus: plerumq; vna septimana. Itaq; consentaneum est censere huic nullam partium præcipuarum, neq; necessariarũ diruptam, aut laceratam, concussas plurimas, & sanguinem ictu, & dolore exagitatum: magis verò secundum sinistram partem, secundum quam magis icta est affatim sese rursum collegisse: qui ob multitudinem exilit è naribus copiosè, & ex sinistra magis. Solutis verò doloribus, & tentionibus partium ita laborantium, septima die loqui cępisse, & melius spirare, ac cætera melius exequi. Vt si ob pedis contusionem incessu priuata tunc remittente labore incidere inciperet, miraremur quidem minus affectionem, vtpote externam intuiti, esset tamen ratio eadem. Verum satius fuerit singulorum causas coniectando percurrere. Repente quidem priuata fuerit voce ex casu, ob concussionem cerebri interceptis animalibus spiritibus, & ob contusionem vocalium instrumẽtorum, vt musculorum linguæ, aut neruorum recurrentium, aut vtrorumque: & hęc omnia seruauerit, auxeritq; redundantia sanguinis, in partibus, tumidas eas, & male flexiles faciens: vomitus conenso & contuso vẽtriculo: stertor & difficilis deglutitio, ob angustiam œsophagi, & viarum spiritus, quas tumidè etiam venæ facerent, & motum difficilem musculorum gulæ, & eorum qui descendunt in thoracem: decubitus supinus ob debilitatem, non in facultatis essentia, sed quod facultatis animalis esset exigua distributio in partes. Ita & frigus pedum, & febris debilis, quod sanguis non æque effusus in partes, sed sursum collectus esset affatim. Laxatis intra septem dies partibus, à lassitudine, vt ita dicam remittente, septima (inquit) vocẽ rupit, quod non sine magna dictionis energia dicit: quasi enim modo aliquo tenerentur instrumenta, eius vinculis quibusdam nixu facultatis ruptis loqui cœperit, dicit, vocẽ rupisse. Calores, inquit tenuiores tenebant, ne intellige tenuiores quam prius (erant enim antea pedes tepidi, & febris tenuis) sed calores tenuiores, id est, tenues, quasi diceret, iam inde febribus laborabat manifestis, nondum tamẽ magnis. Et superstes euasit. Nimirum solutis laboribus supernarum partium, & calore ac sanguine æque effusis, calere cœperit corpus, & ob obstructiones non potuerint integri perdurare succi, quare putruerint, & febres accenderint, ac febris quidẽ non omnino magna (maxima enim per sese esset periculosa) iuuarit, quia ipsa suam causam confecerit, ac ita superstes fuerit. Puto autem nunquam futuram fuisse superstitem, nisi fluxisset ei sanguis tam copiosè, & solum melicratum deglutisset: atq; (vt fieri sæpe solet) vnde qui aderant vulgares maximè timerent, ea fuerit mulieri salutis causa.

---

52 *Pythocles ægrotantibus lac multa aqua miscens dabat. Perniones dissoluere, tepefacere pedes hoc modo præcipuè calefacere igne & aqua. Oculis quam maximè malum lenticula. Fructus horarij dulces & olera. Dolentibus verò secundum lumbos, crura, & coxam, ex laboribus, marina & aceto calidis aspergere, & spongiam plenam admouere, deligare verò lanis, succidis, & agninis pellibus.*

¶ Hæc quoque videntur interiecta, & nullo ordine posita: tamen non prætereunda censui, quia in omnibus codicibus scripta reperi. Neque sane est quod admodum in hoc libro quo perpaucę perceptiones, sed obseruationes, vt occurrebant Hippocrati scriptæ sunt, ordinẽ requiras. Quanquam videtur ex loquendi modo, illud solum, quod de diluto lacte dicitur esse Pythoclis, cætera dici ex Hippocratis sententia, ego quidem suspicor omnes has curationes esse Pythoclis. Fere enim pleraque consueuerunt Græci præcipuè qui breuiloquio student, verbis infinitiui narrare. Itaque perinde intelligo, ac si diceret, dissoluebat, tepefaciebat, calefaciebat, aspergebat, admouebat, deligebat. Non dicit quibus ægrotantibus daret Pythocles lac multa aqua dilutum, insinuare videtur, crebrum eius vsum homini fuisse in plærisque morbis. Fortasse vtebatur hoc pro victu. Nam libro septimo repetuntur hæ curationes Pythoclis, ibique ita legitur: lac multa aqua miscens dabat, & tenue tribuebat. Quibus verbis insinuatur, pro alimento dari: tamen si ab Hippocrate didiceris noxas lactis, quas ferè vno aphorismo collegit sexagesimo quarto quintæ sectionis, videas perpaucis morbis congruere posse. Nam vel tabescentibus, ad quos maximè commendatur, non conuenit valde dilutus, sed aliter præparatus, vt minus aluum moueat, & minus acescat. Ego de lacte diluto non habeo aliud quod dicam, quàm me eo vti solere ad gargarismata, & oris collutiones in febribus, iis præcipuè, quæ fauces siccant, & exasperant. Perniones cutis refrigeratione, & densatione fiunt, proinde calfactione, & laxatione curantur. Nulla re facilius calefieri possunt manus aut pedes, quàm igne. Verùm ignis calor non adeo laxat, quin potius, si plurimum quis ignem sustineat, vt exuri incipiat cutis, etiam corrugatur, & adstringitur. Proinde meritò Pythocles calfaciebat alternatè, igne & aqua calida. Calida enim aqua laxat simul & humectat. Quare igne calefaciente, & aqua laxante, ac vstionem prohibente, dissoluetur materia, laxabitur cutis, & temperabitur pars. Nec sanè sola aqua tepida agetur commodiùs, (quanquam ea videatur vtrumque præstare posse) quia cum ea valde molliat, nisi amollitio ignis siccitate

corrigatur, manebit pars noxæ ab ambieota aere peropportuna, & occurrens ille, mox findetur, & afficietur grauiùs: quia & vtenti alteroatè aqua & igne, etsi minus, nonnihil periculi inde est, ac propterea qui curatur, nunquam debet manicis duplicibus, & mullibus, manus exuere. Itaq; perniciosam curatio hæc mihi valde probatur. Oculis malum esse vti lenticula, & fructibus dulcibus horariis, & oleribus, consonum etiam est rationi: siquidem omnium horum sunt vapores crassi & dissoluto difficiles. Dulcia enim crassarum partium sunt. Olera verò, aqua & terra leuiter permistis, cousistentiam habent. Lenticulam aciem visus obtundere Dioscorides affirmat proprio capite, crassam enim & flatuosam substantiam habet, vt alia fere omnia legumina, & plus etiam quam illorum plurima. Curare verò dolorem lumborum, crurū, & coxæ ex laboribus, hoc est, cùm dolor ex labore, ac defatigatione ortus est, aspersione mariuæ & aceti, & admota spongia illis plena, ac deligatis lanis succidis, & agninis pellibus, non semper probo, sed tunc solum, cum frigida humidaq; intemperies cū succo est: aut, etsi ea intemperies in parte non sit, talis humor in partem influxit. Nam marina calfacit & siccat. Lanæ etiam succidæ, & pelles agninæ calfaciunt & digerunt. Acetum siccat, & facit marinam penetrare. Qua facultate, ad coxam præcipuè, maximè est opus. Itaq; est hoc vnum quoddam eorum auxiliorum, quæ ad dolorem coxæ, lumborum, ac crurum, commodari meritò possint, nullum tamen est omnino, quod ai morbo eumodo, vnicum possit esse satis: nam neq; vlli alij, nisi adhibeatur distinctio causæ & naturę hominis.

---

54 *Fulloni inguina tumescebant, dura & sine dolore, & circa pubem, & in ceruice similia magna. Febris primùm quidem lenta tertio mense, quarto venter distentus est. Febres superueniebant. Lingua sicca, sitis, deiectiones per inferna difficiles. Mortuus est.*

¶ Hic ob prauū fortassè victum congessit multos succos frigidos, quorū redundantia debilitato naturali calore fact⁹ est hydropicus, & ex hydrope interiit. Frigidorum redundantiā facilè indicabant multi scirrhi, & magni, in partibus adenosis totius corporis, vt in inguinib. in pube, in ceruice, exorti: fiunt.n. aut à melancholia, aut à crassa pituita: q; est duplex genus frigidorum & crassorum. His putrescentib. primùm quidem tertio mense facta est febris lenta, quales scilicet ex crassis & frigidis fieri solent: mense quarto venter iam distētus est, & lingua reddita sicca, & facta magna sitis, vt scilicet in hydropicis fieri consueuerunt. Febres etiā superueniebant, id est, præter eam febriculam, quæ hydropicis, quibus est siccitas linguæ & sitis adest, superueniebant aliquando erratico modo febres, aut ob erratum in victu, aut ob casu exagitatas aliquas crassorum succorum partes. Accidit difficultas egerendi: quod hydropicis quidem superueniens, malum signum est, significat enim humidas omnes, potus, cibiq;, partes, in vētris illam cauitatem, aut in vasa arteriasq; transumi, & ob id fæces arescere. Quòd cùm fit necesse est hydropem augeri, vsque dum septi transuersi prohibeat motum, aut calorem toto corpore extinguat: velut contra, cùm hydropicis superuenit alui profluuium, aqua à venis in ventrem confluente, solutio fit, vt dicitur 14. aphorismo sectionis sextæ. Ob id igitur hic mortuus est. Quæ historia nos admonet, vt cùm multa sparsim per corpus (magna præcipuè) videmus oriri, cacochymiam citò conemur emendare. Nam hæc quæ ita pullulant, in internis latere humorum magnum vitium, significat. Quæ, nisi euacuati præueniant, maioris alicuius morbi causæ fiet.

---

55 *Cui caput lapide percussum est à Macedone, cecidit. Tertia sine voce erat. Anxietas: febris tenuis: non valde in temporibus erat pulsus: nihil audiebat omnino, neq; capiebat: non sine tremore: sed quarta mouebatur. Humiditas circa frontem, & sub naso, & vsque ad mentum, & mortuus est.*

¶ Non dicit qua parte capitis percussus fuerit. Quod (vt in historia virginis Nerei diximus) non parùm refert ad magnitudinem periculi. Verùm nulla parte capitis contemnendum vlcus est, nisi sola cutis sit cultello incisa, nedum cum lapide est contusa, & dissecta. Mox ac accepit volnus, cœpit lethalia signa habere hic: nam cecidit: hoc verò posuit Hippocrates libro de vulneribus capitis in signis fracti cranei, & læsionis quæ interna capitis attigerit. Itaq; haud dubiè huic contusum craneū est, ad interna vsque. Vnde inflammatio in internis cerebri contracta est. Manifestè autem non statim, sed tertia die, aut quarta, vt dicitur libro de fracturis, vulnera pleraque ingrauescant, vt quæ ad inflammationem procedunt, & quæ ad febres. Tunc ergo cœpit hic esse sine voce, & nihil audiebat omnino, nec sapiebat: scilicet, etsi loqui nō posset, ex nutibus constabat nihil audire, neq; intelligere: nec sine tremore erat, sed quarta (qua etiam mortuus est) mouebatur: conuulsiue scilicet. Dictum enim sæpe mihi iam est, apud Hipp. nomen tremoris significare vniuersum motum tremori similem: quare & conuulsiuum. Hæc inflammationem magnam in alto cerebro ortam indicabant: per tantam verò affectionem tam principis membri, necesse erat anxietatem fieri: nam & cor ad magnam compassionem traheretur: atq; (etsi id non dicat) difficilis fieret respiratio. Febris verò apparebat tenuis, & pulsus in temporibus non valde inerat. Quòd affectio interna esset, & per internas arterias & venas, potiùs quàm per externas fluxio reciperetur, contra ac in virgine Nerei factum esse dicebamus. Quod huic iam exhalanti animam sudor exiguus, ac guttatim, quem humiditatem vocat, factus sit per faciem, à fronte ad mentum, consonum est, eis quæ de sudore in prognostico dixit Hippoc. quorum causas ego in eius loci comment. reddidi.

---

56 *Eniates proprio iaculo percussus à tergo, lateris sinistra parte, vlcus quidem non dolebat. Tertia verò grauis dolor ventris: non excernebat. Abluto autem per clysterem, stercus ad noctem. Non intermittens labor, secedebat in scrotum. Quarta verò pubem & aluū dolor tenebat.*

vinens

Viuens sine tremore esse non poterat Biliosa vomebat syncera. Oculi velut eorum qui animo linquuntur. Post quinque autem finiuit. Dolor quidam tenuis inerat.

¶ Siue hic se suo iaculo sponte traiecit, siue casu in illud incidit, siue ab alio quopiam suo ipsius iaculo percussus est, nihil refert. Qua parte, & quousque videatur fuisse læsus, oportet dicamus. Latere sinistro à tergo est percussus. Non narrat an ad costas supernas, quas & legitimas vocant, an ad infernas, quas nothas: verùm quoniam læsio præcipuè videtur pertinuisse ad vẽtrem infernum, vel vsque ad pubem & scrotum, constat non esse illatum vulnus superna thoracis parte. Si enim inde descendisset iaculum in imum, dirupisset pulmonem, & septum transuersum, ac mirum ni attigisset cor, aut aortam arteriam: quare repentè cecidisset mortuus: superest fuisse vlcus postrema & ima parte thoracis, iuxta septum transuersum, inferius tamen. Inde verò iaculum deorsum versus intestina, non sursum versus thoracem consedisse, eadem ratio declarat. Cæterùm quia, primum quidem non excernebat, deinde verò tertia die, ablutus clystere, merum stercus, sine cruore aut sanguine, eiecit, constat non penetrasse vulnus in interna intestina, eorum tunicis laceratis, sed constitisse inter ea & peritonæum: præcipuè cùm labor, seu grauis dolor, seu velut ponderis sensus (nam hæc significat [illegible]) ad scrotum descẽderit. Quod quidem fit ex ipsomet peritonæo productione quadam. His ita statutis, quo pacto accidisse hæc omnia sit consentaneum, enarremus. Iaculo, quomodo, & qua parte, diximus, traiectus, vlcus quidem non dolebat, quia inflammationem non valde contraxerat, ob magnam fortasse sanguinis effusionem: quam, quia factam non narrat, suspicor factam introrsum, sanguine in ventrem effuso: quem cùm necesse esset corrumpi, & malignas qualitates contrahere, factum est, vt tertia die dolor grauis ventris fieret, copia grumorum sanguinis grauante, & premente, & qualitate maligna mordente extrinsecus intestina. Tamen non excernebat, quia mordentis, & maligni nihil erat intra intestina. Et cùm ob hanc molestiam, & excernendi difficultatem, clystere esset ablutus, excreuit exiguum stercoris, ob cuius excretionem, labor non intermittebat (neque enim inde nascebatur) sed non intermittens, velut residebat in scrotum, grumis sanguinis eò iam pondere delapsis. Quarta iam die, auctis copia & malignitate, morsum patientibus testiculorum ligamentis, & ceruice vesicæ, & quæcunque eo loco sita sunt, & totis intestinis, pubem & aluum dolor tenebat: & quousque mortuus est, sine tremore esse non poterat: quem tremorem consentaneum est fuisse rigorem, ob mordicationem intestinorum, & ventriculi. Tametsi enim talum ventriculum non attigerit, venenosa tamen qualitas grumorum putrascentium, eo vsque transmiserit. Accesserint etiam rigori conuulsiui motus per consensum neruosi generis cum ore ventriculi, & ob vtrunque non potuerit esse sine tremore, hoc est sine vitioso partium motu, & præter naturam. Vomitus synceræ bilis, ob compassionem ventriculi cum ventre inferno, fieret. Oculi erant postremis iam diebus, veluti eorum qui animo linquuntur, excausti scilicet, tristes, ac velut marcidi, & sine fulgore Tales enim fiunt iis, quos iam deficit virtus vitalis. Post quinq; dies, extrema scilicet quintæ parte, aut sexta die, finiuit vitam. Calor (inquit) tenuis inerat, id est febrem habebat exiguam. Quales scilicet apparere solent, quæ sunt malignæ, velut hæc quæ malignæ putrascentiæ grumorum succedebat.

---

57 *Ei qui hepar percussus est iaculo, statim color qualis mortuorum, diffusus est, oculi caui, anxietas, difficilis tolerantia: mortuus est antequam contio solueretur, eadem die percussus.*

¶ Quanto cum periculo hepar vulneretur, Galen. docet com. 18. sextæ particulæ aphorismorum, quia funditur inde multus sanguis, & hominem exanimat, & curationem prohibet. Quam ob causam nugari censet eos, qui affirmant, vel ab alto hepatis vlcere, vel abscisso hepatis lobo, sanatum esse quenquam. Quia scilicet nisi ad extremitatem vlcus constiterit, non possunt non dirumpi venæ, è quibus sanguinis effusio fiat. Vnde manifestum fit, si exulceratio venam cauam laceret in exortu, necesse esse vt homo moriatur repentè, vtpote iugulatus: vt huic euenit, qui cùm iaculo esset vulneratus, meritò, ab ipso telo coniectura accepta, putetur accepisse altum vulnus. Vnde sanguine effuso repente fuerit mortuus. Repente enim mori dicas eum, qui quatuor aut quinq; horis exhalauerit animam. Constat verò in moriente homine colorem mortuorum, excauationem oculorum, anxietatẽ indicibilem, & difficilem tolerantiam, meritò fieri. Hic mihi videtur iaculi extractione citiùs moriturus, vtpote cui iaculum ipsum posset vlcus obturare, & sanguinis fluxum cohibere. An extractum mox fuerit, non narrat.

---

58 *Vxori Polemarchi hyeme angi nosa tumor sub bronchio: multa febris. Vena ei secta est. Cessauit suffocatio ex faucibus. Febris comitabatur. Circa quintam genu dolor: tumor sinistri: & circa cor videbatur ipsi aliquid colligi, & respirabat vt qui ex summersione respirant: & ex pectore substrepebat, vt qui vocantur ἐγγαστρίμυθοι: tale quiddam accidebat. Circa septimam autem, aut nonam, ad noctem aluus fluxit, humida multa, quæ mala existimãtur. Ea verò sine voce mortua est.*

¶ Bronchium vocat laryngem, seu caput asperæ arteriæ, quia constat cartilaginibus, quæ in tota aspera arteria appellantur bronchia. Ortus itaq; est huic laboráti angina, tumor infra laryngẽ, externus quidẽ (conspicua enim narrat) qui quidẽ per se malum signum non erat (nam, vt in aphorismo dicitur, in angina tumorem apparere bonum est) verùm quia pendebat malum ex multis & crassis, qualia hyeme colliguntur, non fuit id satis ad salutem. Nimirum tumor externus nõ tam factus est humore extra conuerso, quàm interius & exterius redundante. Accedit igitur quod solet, iis qui ab angina liberati, nihilominus moriuntur: quod & in aphoris. 10. quintæ sect. dicitur his verbis:

Qoi anginam effugiunt, his ad pulmonem vertitur, & septem diebus moriuntur, si verò hos effugerint, fiunt suppurati. Hæc manifesta signa habuit delapsos succorum in pulmonem, à cuios affectionibus, vt & totius thoracis, alui deiectionea inutiliter, ac nonnunquam exitialiter succeduntı Mortua itaque est hæc breui, quia post decubitum in pulmonem alui floxio soccessit: quæ si non successisset, incidisset in suppurationem. Cùm itaqoe angina, simul cum tumore sub larynge soffocaretur, & esset multa febris, vt plerunqı iu anginâ solet, vena ei secta est, & cessaoit suffocatio ex faucibus (addidit ex faucibus, quia ex pulmone & aspera arteriæ infernâ parte, parum abest: quando fuerit suffocata) febris tamen non est soluta, quod scilicet non tam soluto, quâm permutato morbo fuerit solutio suffocationis. Circa quintam genu dolor, & tumor sinistri. Videtur his verbis significari, dextri genu fuisse dolorem, & sinistri tumorem, vt alterum geno dolore sine tumore, alterum tomore sine dolore laborauerit. Potest aotem etiam intelligi, vtronque doluisse, alterum solùm intumuisse. Vtcunque hoc habuerit, significatur humores deorsum descendisse, & qoidem hic abscessua bouns fuisse (nam deorsum in ignobiles partes, & longè à primario affecta) verùm non fuit satis pro tanto morbo, neqoa adeò muitum socci eò deriuatum est, sed maxima pars constitit in thorace. Nam circa cor videbatur ipsi aliqoid colligi: nimirum pulmo repletua comprimeret pericardion. Et respirabat vt qoi ex summersione respirant, vt scilicet qui periclitantur suffocari ex longa spiritus cobibitione: & ex pectore substrepebat, vt qui vocantur ἐγγαστρίμυθοι Galen. lib. de absoletis Hippocrat. vocibus dicit, ita vocari eos, qui clauso ore loquuntur, ἐπειδὴ δοκοῦσι φθέγγεσθαι ἐγγαστρός, quod ex ventre loqui videantur. Hoc significato oportet nos nunc hoc nomen accipere: quanqoam alij aliter eo vtantur. In decretis canonicis dicuntur hoc nomine quidam, qoi ex peloi vel alio vasis genere vaticinantur ἀγγείῳ, quod est vasis qooddam genus. Sed qui loqoerentur ex ventre, non satis scio, qoi essent. Cælius Rodiginos dicit ita appellatos quosdam, quibus in ventre dæmon esset aliqois, interrogantibus responsa tribuans, qui dicebantur pythonem habere in ventre. Fortasse citra dæmonem, fint, qui mugitu qoem claoso ore reddant, voces quasdam, non sanè distinctas, imitentur: vtrunque hoc habeat, quod hîc dicitur est, strepitum quendam in huius mulieris ventre sentiri, quod qoidem fecerit aer, qui intra asperas arterias ab humore coercebatur. Hæc cùm ita haberet, circa septimam aut nonam ad noctem aluus floxit, & excreuit multa humida, qnalia quæ potantur esse mala: vt hac ratione viderentur exire qoalia oportebat: molier verò tam longè abest vt habuerit melios, vt etiam priuata voce, fuerit mortua. Nimirum euenit, qood in pectoris & pulmonis morbis plerunque solet, vt tenuia transcolentur in ventrem, crassa intra thoracem hæreant, & facultate soluta, morbo non soloto, mors fiat. Quia à thorace in ventrem expedita via non est, & ea pars debilitatem, omnium minimè, potest sustinere, quia indiget motu vehementi: & ob alterum non purgatur, ob alterum, facultate eiꝰ tò destituitur. Dicit circa septimam aut nonam, vt qui non satia recordaretur qua die. Septima solere fieri dicitur in aphorismo, non mirum tamen quod septima fieri solet, vsqı ad nonam produci. Non enim sunt hi fines adeo ineuitabiles.

Subpurgare ventres oportet in morbis, cùm concocti fuerint, alios quidem deorsum cùm consedisse videris. Signum, si neque anxij, aut capite grauati fuerint, & cùm febres mitissimæ, aut cùm cessauerint post paroxysmos. Alios autem sursum in paroxysmis, tunc enim sua sponte subleuantur, cùm anxij, & capite grauati fuerint, & se iactarint. 59.

¶ ὑποκαθαίρειν, id est subpurgare, videtur significare purgationem exiguam, aot deorsum factam. Hæc enim significat ὑπὸ in compositione. Hîc verò neutrum horum est, sed quod καθαίρειν, purgare scilicet vtcunque. Addit enim, alios deorsum, alios sursum. Docet itaque hæc sententia, qui sint purgandi, & qua via. Porgare, inqoit, oportet in morbis cùm concocti fuerint: nimirum, vt in aphorismo dicitor, non sunt mooenda cruda, nisi turgeant, qualia sanè sunt perpauca. Qui verò expurgandi, alios quidem deorsum exporgare oportet deiectione, alios sursum vomitu, vt scilicet humores ipsi sua sponte sorsum aut deorsum vergunt, quia quo vergit natura per loca conferentia, eò oportet ducere. Signa verò quæ indicant consedisse humores, qoòd anxietas & capitis graoitas cessauerit, & febres mitissimæ sint, aut cessauerint post paroxysmos, hoc est cùm sint febres mites, & paroxysmis carentes, nisi forte exiguis: aut si habuerint paroxysmos, minimè mites tamen cessauerint iam. Alios autem oportet purgare sursum, cùm sunt in paroxysmis, cum anxij, capite graoati: & loco consistere non potentes. Reddit horum caosam dicens, tunc enim sua sponte sobleuantur. Hoc est, cum morbos fertur difficilimè, & anxij, inqoieti, ac grauati capite sunt, significatur succorum sursom latio: cùm nihil tale est, aut cessarunt hæc omnia, significatur succos non esse elatos, aut subsedisse. Sed videri posint hæc amethode dicta, & hæ definitiones incertæ. Nam dicere grauatos capite non esse exporgandos per inferna, videtur falsum, cum in vertigine, cephalea, cephalalgia, epilepsia, & aliis omnibus morbis capitis, non sit qui non consulat pharmaco deiectorio vti. Galenus certè hieram aliquam ex colocynthide mox exhiber. Quin potius in capitis grauitate, videtor meritò vitanda vomitio, ne laborare cogatur pars affecta, & sursum versus commotio fiat. Præterea, præter artem videtur, in ipsis paroxysmis vlla purgatione vti. Quia, vt in aphorismis dicitur, cùm morbi vigent, & ea quæ sont præter naturam sont fortiora, melios est quietem agere. Accedit quòd anxietas, inquietudo, & capitis grauitas, sæpè sunt decretora, prænnnciantia vomitum, aut fluxum sanguinis ex naribus præcipuè, sed & alias euacuationes aliquando: imminente autem crisi, nulla vacuatio tentanda est, quia quæ iudicātur aut iudicata sunt, ne que mouere, ueque nouare oportet, sed sinere. Certè Hippocra. non hæc, quasi exactas, & quæ solæ sofficiant, definitiones expurgationom superiorum & inferiorom, scribit, sed vt vtiles quasdam conside-

considerationes. Qoibus aliç omnes artes, fonted. iungeodæ. Nec dicit, oullos qui fuot capite grauati, expurgandos esse deorsum, sed eos quibus succi sunt cocti, & alioqui oihil obstet expurgari, si oeq aoxij fuerint, oec capite grauati, neq; febres in exacerbatiooe, exporgandos esse per ioserna: quia significaotur succos deorsum consedisse: cùm enim superferuntur, ventricolum superiorem, thoracé, & caput, molestia afficientes, angeot febres, pariūt anxietates, inqoietudlnes, & grauitates capitis. Hæc ergo si adsuot omnia, tamen expurgandum sit, expurgandum erit per superna, quia succi non cpnsideot. Tamen, si, etsi hæc adsiot, aliud aliqoid est, quod purgari corpus prohibeat, vt si indicatio imminet, aut fit, aut febris est vehementissima, purgandum omoino non est, neq; id Hippocrates dicit. Sed si purgandum, sursum faciendum. Capitis verò grauitatem solam, non dicit prohibere expurgationem per inferna, sed çum reliqnis. Quapropter in cephalea, & aliis capitis morbis, non prohibet dare dctectorium: sed io his ipsis vtimur vomitione, cùm ventriculus sentitur malè habere, aut qoód caput laboret ex ventriculo, aut ventriculus ex capite: vtcunq; scilicet circa ventriculum redundent excrementa, quod cognoscimos anxietate, qualem parit veotriculi morsus, aut naoseabonda laxitas. In paroxysmis, hoc est, febrium exacerbationibus, quarum expectetur citò futura inclinatio, expurgatio totius corporis ooo teotatur tutò. Satius est enim expectare remissiooem, oe duobus modis laborans facultas, succumbat: verùm si exacerbatio ipsa vrgeat, neq; alie ratiooe remissio expectatur, & nihil maioris momenti prohibeat, vomitione est expurgandum: qoia expurgandum est omnino, & iodicatur, talibus, succos non subsedisse. Qua eadem ratiooe io paroxysmis intermittentium febrium soleot vomitus esse vtilissimi, adeò vt solis his soleant tertianæ curari, & quartaoæ febres mitescere.

60 *Ex casu vulnerato cubito in sphacello cubitus suppuratur, maturato iam ichor lentus exprimitur, vt & Cleogenisco, & Demarcho Agartelis filio. Similiter autē & valde ex iisdem pus nullum, velut Aeschili filio contigit.*

¶ Sphacellus est corruptio & mortificatio partiom solidarum, occupans etiam ipsa ossa. Hæ corruptiooes aliquando sont homidæ, aliquando siccæ. Siccas putrescentias vocari Hipp. eas, quæ morientibus ipsis particulis, citra succi collectionem, aot reduodantiam fioot, non semel iam antea diximus: humidæ ergo sunt, cùm partes putrescentes io saniem aliquam resolnontur. Suntq; quædam suppurationes, deficientes à boois, quantum à benigna ioflammatione, aut contusiooe differt ipsa mortificatio. Nihilo benignior est mortificatio sicca quàm humida, sed, vt ego existimo, etiam malignior, qnia extinctio mera videtur esse hæc nati calidi; illa velut colliquescentia à febrili. Quamquam in tem melignis, non est qond eligas. Illud certum est, io corruptionibos homidis non posse esse pus bonum, vt in bonis supporationibus, qoia hæ caloris à naturali non valde deficientis sunt, illæ corruptiui. Proinde vt io his fit pus crassum sine leotore, Ita in illis contrarium, tenue scilicet vt ichor, & cum lentore. Quaoquam ne hoc quidem talibus multom durat, sed citò supprimitur, fitq; postremò vlcus siccum, vt repetens hanc ipsam sententiā, dicit Hipp. in septimo lib. Itaq; dicit, quibusdā, qui cobito percussi cùm essent, ex casu corruptiooem cubiti incurrerunt, duobos quidem exiisse ichores lentos, alteri onllum pos: atq; vtrumq; fieri solere. Neq; sanè in cubito solo, sed & io tibia, & brachio, & quauis alia parte simili perinde accidet. Verùm hęc forte occurrerant, quę memoriæ & obseruationis gratia notauit. Constat verò vetustissimam phrasim sapere, quòd, corruptom iam, & resolutum, in pus cubitum, maturatom vocat. Nam & io lib. de alimento vocauit cibos cocto faciles, facilè putrescentes.

Suppuratis autem plurimis, horror & febris superueniebat. 61

¶ Hæc eadeio verba (vt etiam superiora) occorrent iterum in libro septiino. Illic verò dicetur, febres superueniebant. Noo multum interest. Sed si verbo præteriti imperfecti vtitur, de aliqoa tempestate, qua multa fuerint sopporata, loqui videtur: forte de ea ipsa tēpestate, qua contigit ex casu vulnerati cubito Elengeniscum, & Demarcum, & Aschilli filium: sin autem verbo præsentis, docet, rigores in certos, & noua febriom incramenta, fientis suppurationis esse signa: qood in prognostico etiam dicitur ab eodem Hip. his verbis: Coosiderare suppurationis principium oportet, suppuratione facta ab ea die, qua primum homo febricitauit, aut si forte primum ipsum rigor apprehenderit. Causam io commeotatiooe eius loci reddidimus.

Parmenisci filio surditas, conducebat non lauare, purgare autem lana solùm, & infundere oleum, aut netopum, iubere vt ambularet, mane surgeret, vinum album biberet. 62

¶ Netopi oomen occurrit apud Hipp. scriptom sæpe, pręcipuè in libris de morbis molierum. Quid possit significare, & si de ea re lexica multa, & viros doctos, & græcæ lingoæ peritissimos, coosului, reperire non potui. Qnod me cogit suspicari, vitiatū esse codicem legendumq; esse metopiom. Est eoim facilis lapsus, cùm siot voces adeo similes, aot Hip. seculo vocatum esse oetopom, quod postea metopium. Nam metopium legi coogruit plorimū cum instituto. Significatur enim ea voce qood dicimos alio nomine galbanum, & vngnentom qnoddam in Ægipto parari solitum, qood describit Dioscorides lib. I. recipiens galbanom, à qno & nomen accepit. Accedit ad coniecturam, quod vbi vbi meminit Hipp. netopij, recenset illud inter resinas, & pinguedines, & olei genera, deniq; inter res emollieotes cum qoadam resolutiooe, cuius modi est galbaonm, & vnguentum illod. Vndeego citra dubium colligo, aut esse id qood dixi: aut, aliquid ei facultate simile, quale styrax, bdellium, myrrha, authos, aut succus sylphij. Quanqnam nihil horum, qoæ modò nominaui, esse constat, qoia locis citatis interea refertur ab Hipp. quasi diuersum qoiddam. Dico autem esse facoltate eiosmodi aliquid, magis antē addncor vt sospicer esse q̃ dixi. Nam præter dicta est illud vogueotū atq; adeo ipsum galbaoū

cum aceto & melle feruefactum, vtile ad grauem auditum, & surditatem, vt licet videre apod Galenum libro 3. de compositione medicamentorum secundnm locos cap. 1. qoo etiam io loco Galenus commeodat ad eam pasionem, deambulatiooem, & frictionem capitis, & corporis, ac deniq; totum victum siccum & attenuantem. Quia ea pasio à succis moltis & crassis in capite reduodantibus, fit. Quare & ambolare, erit etiam vtile, mane surgere, oe somoos multus afferat capitis grauitatem, & vt exereitatio tempestiuè agatur (noo enim à cibo fuerit vtilis) & vioum bibere album, quia tenoius & minos replens qnam nigrum, & purgare aures lana (ipsa enim expurgatio discutit) & iofundere oleum, aot, qnnd est multn efficacius (oleum enim nisi sit vetus, aot fernefactnm, aut qnnd vocatur elychniorum, leue aoxilium est) galbanum ex aceto & melle: itaq;, lanare erit noxium, quia bomectabit: nisi tamen laues balneo aliquo medicamentoso, vt vioo io quo amaracus, aut stœchas, aut alia eiusmodi iococta siot. Tuoc enim iuoare posis: si tamen prius, & corpus totum: & caput vacuaueris per hieram diacnlocynthidos, aut tale aliquod medicamētum, præmissa (si ea etiam sit opus) missinne sanguiois ex vena cæphalica: Exporgationē verò in hac pasinne princeps esse anxilinm, consentaneum est, siqnidem Hippoc. ipse dicit surditatem fluente aluo snlera cessare. Post maiores antē euacuationes, errhynis, & gargarizatu, seu etiam masticatoriis, ad extrahendam pituitam, vti contulerit. Cibi autem sint sicci & pauci, & concoctionis facilis, & caput minime replentes. Ob id Hippocrates libro 7. hnius nperis vbi historiam hanc repetit, & quædam præterea addit pertinentia ad victum, iosit abstinere ab oleribus, vt humidis, vaporosis & grauantibus caput (nam & lactoca, quæ inter olera tenet primas, hæc habet vitia) & vesci pane, & piscibns saxatilibos. Tales enim concoctu faciles, neq; mali sncci sunt, eorum verò humiditas pane emendatnr. Pisces saxatiles dicit Galenus esse scarum, merulam, turdnm, ioliam, fucam, percā, quòd in petrosis prnmontoriis, & vbi saxa suot delitescnnt. Ego verò intellexerim multos alios pisciculos, qoi io cœoosis, & lacustribos gignuotur tnnquam, sed limpidis aquis, & per petras decurrentibus, veloti salaras, si forte ita vocatæ snnt quæ nobis truchas, & vt cunque veteribos appellarentur, quæ nobis vocantor vermejoelas. Omoibus enim eiusmodi piscibns, est ea laus quam Hippocrates tribuit saxatilibns, non solùm illis marinis. Dabootur verò io hac affectione pisces frixi, potins, quàm elixati. De vion dubitet aliquis, an vtile sit. Videtur enim tentare caput & fluxiones in illod commooere. Ego quidem non iotelligo præferri hoc loco vinum albnm aquæ, aut alij potioni aquosæ, sed vino nigro. Satius autem fuerit ob partis indicatiooem vti aqua, nisi tamen iouererata iā pasio fit, & hominls consn:todo, aut etiam natura plurimum repugnet. Tunc enim, vt & in alio qoouis morbo, faciendum erit satis indicationi maiori.

---

62 *Vxori Aspasii grauis dolor dentis, & maxillæ intumuerunt. Cùm verò castoreo & pipere collueretur, iuuabatur.*

¶ Deotes parati sunt dolere, quia fluxiooibus snnt valde opportuoi. Qoiuls eorum cum maxillæ osse facit', vt quendam articulnm, quo, oon, vt io reliqois articolis, alligantur ossa ligamentis durioribus, & sensus expertibus sed neruulis quos per radices accipiont, pendent, & velnt claoi infixi snnt cumprimentes & compresi. Accipiunt præterea & venulas & arterinlas, qnia ob attritionem necessariam, indiguerunt alimeoto copioso, & asiduo: qnod etiam ipsos facit fluxionibus opportuoos. Eisdem enim viis recipiunt partes succos redondantes, quibos & notriuntur. Itaq; ob hæc solent dnlere dentes, non tamen semper dolent ab eadem causa, sed nunc ób intemperie calida aut frigida dolor iocipiens, conuocat fluxionem, à qua deinde seruatnr & augetur: nnnc fioxio prima dolendi causa est. Atqni ipsa floxio, siue dolorem antecedat siue sequatur, nunc est calida & acris, nunc frigida, nunc etiam flatuosa. Atqui nonnunquam dolor incipit à gingiuis, & coafficit dentes, onnioonqnam à dentibus & refunditnr in gingioas. Et tumor gingiuarum aliquando crescit com ipso dolore, quod vtrumq; simul fluxio faciat, aliqoaodo tnmescentibus giogiois dolor sedatur, qnòd fluxio conuertator ad externa. Nimirum, vt & io aliis omoibus articulorum doloribus snlet accidere: qui enim sine tumore cœperunt, snperueoiente tumore snlent mitescere. Ex his qoinis iotelliget, nollom esse medicamentum, quo omni dentiom dnlori æque occurratur, sed pro dnlendi caosa, aliis ant aliis esse opns. Horum triplex genus esse video. Quædam enim adstringentia parantur, ad arcendas fluxiones, & firmandns dentes, qoædam resoluentia, ad absnmendom fluxiones & flatus: qnædam stupefacientia, ad tollendum dnlorē com sensn. Compnnuntur hæc multis modis, cùm ab eodem medicamentn volumos molta præstari. Est verò cōmune omnibus qnæ pro dentibus parantur, indigere aliqun quod in altum deducat, alioquí nihil pręstiteriot neruorum radicibus, quæ intra ipsa osicula soot. Proiode vino geoeroso, aut aceto acerrimo pęlrumq; incoqunntur. Atqui profectò efficaciora soot io aceto incocta, quia vinum elixatione deponit vires. Cùm igitur hæc castoreo & pipere, medicameotis calidis & siccis, & tenuiū partiom, iouaretur, cnnsentaneum est, ex fluxione frigida, aut flatu crasso, dnlere cœpisse. Collutio verò facta fuerit ex aceto. Hæc eadem historia repetitur lib. 7. etsi nō omninn eisdem verbis, & qoiddam aliud additur, ad eundem pertinens ægrotaotem. Ita enim ibi legitur: Vxori Aspasij dentis dolor grauis, & maxillæ (suppleri debet tomor) castoreom & piper colluens, & ore tenens, iunabatur, & stranguriosa pasio ipsi iuoabatur. Calfacit & farina quæ cum rosaceo. His verbis intelligi potest stranguriosam pasionem mnlieris hnins, snlni castoreo & pipere potis, ex aqna, & cataplasmate ex farioa & rosaceo calido: aut hanc curatiooem snlo cataplasmate agi. Vtrumuis iotelligas, fit, curationem stranguriç calidorum vsu agi, qood qnidem non de omoi stranguria verum est, sed de quadam. Ea enim quæ ardore vrinæ aut obstructione fit, aot vlcere, alia poscit auxilia. Qnæ frigore pendet aot flatu, ea poscit calidas potiones, & fomeota.

Callimedonta puero cōtulit ad tuberculū in ceruice 63

Ceruice existens, durum, magnum, & crudum & dolens, apostasis brachij: & lini cataplasma imponere subactum vino albo, & oleo oblitum, superligare aũt valde coctum, aut cum melicrato coquere erui farinam, aut hordei, aut tritici.

¶ Tuberculum durum, crudum, & dolens, haud dubie est inflammatio scirrhosa. Nam tumor durus & dolens est inflammatio. Dicens autem durom & crudom, doritiem quandam solito maiorem insinoat, quæ inflammationis est scirrhosæ. Meritò ergo iuuabatur cataplasmatis emollieotibus, & resoluentibus. Hæc enim vtraq; desiderat talia affectio, aut simul, aut alternatè. Eruum & hordeum siccando resoluunt. Lini semen & oleum resoluunt minùs, molliunt tamen, vt & triticum, qood & suppurandi vim habet, si huic vellet inflammatio cedare. Vioum resoloentib⁹ cataplasmatis est liquor idoneus. Vbi dicit ἀπόστασις βραχίονος, videtur aliquibus significare recessum, decessumue sanguinis, hoc est, missionem sanguinis ex bracbio. Videri tamen posait dura interpretatio: occurrit enim apod Hippocratem & Galeoum ἀπόστασις sigoificás quod ἀπόστημα seu abscessus, & vbi significet sanguinis detractionem, non occurrit. Quanquam Galen. libr. antiquarum vocum, dicit ἀποστῆναι significare apud Hippocratem ἀποχέειν, & ἀπόχυσις significatione communi est idem quod ἀπόστασις. Etsi, vt significetur abscessus, Hippocraticam phrasim non adeò sapit ἀπόστασις βραχίονος, ac si diceret ἐς βραχίονα: videtur tamen non adeò esse durum, interpretari, abscessum brachij, id est, qui io brachium, atqoe in alienam significationem nomen transferre, si modo ea aliena est, etiam apod Hippocrat. Verum est si rem ipsam specteа optimum esse auxilium ad inflammationem in ceruice consisteotem, sanguinem mittere ex brachij vena externa, lateris in qoud malum inclinet. Cæterum, siue id antea factum fuerit, siue secos, potuerit etiam abscessos in brachium factus, spōtè liberare. Vt scilicet alia quamplorima ex succis peodeotia abscessu soluuntur. Est autem abscessus, homorum, in partem aliam ab ea quam primò afficiont, inclinatio, quæ tumore, aut dolore, aut vtrisque significatur. Itaque vtrumuis hoc loco significet ἀπόστασις siue secondom communem vsum; abscessum, siue missiooem sanguinis, vt apod Hip. ἀπόστασις, secuodum ratiooem eueoiret, vt ægrotus ab inflammationa ceruicis subleuaretor, ac proinde, io vtram loterpretationē potius inclinē, dobito.

---

64 *Melissandro gingiua crescente, & dolente, & simul vehemẽter intumescente, apostasis brachij. Alumen in principio sedabat.*

¶ Huic inceperuot, processeruotque simul, dolor & tumor gingioæ, vode & dentes accideret cõdolere. Magnus tumor indicabat copiosam fluxionem. Quare oihil esset potiùs, quâm sanguinem ex brachio detrahere: qoa eadem ratione, & si quis io brachiom secundum rectitudinem abscessus fieret, conferret necessariò. Vtrumuis ergo horũ hoic quoque oomen ἀπόστασις significet, non earat euentua ratione. Alumen communis est vsus in his, ad oris partium fluxiones, & plurimis stomaticorum medicameotorum vtilissimè miscetur. Nam adstringens firmat dentes: siccans, resoluit soccos: extergens, corat, si quæ sunt, vt solent, putria vlcuscula. Verùm quia magnam facit adstrictionem, vnde & græcom nomen accepit στυπτηρία, postquàm iam partes plurimum intumuerunt, vtile non est. Quia adstrictio resolutioni obstat: & magna adstrictio partes humidas velut contondit, pressiùs comprimendo. Meritò ergo huic alumen lingua in ore versatum, aot ex alumine & vino aut aceto collutio conferebat in principio, antequam vehementer intumuisset, postea enim satiùs esset, cum laxaotibus & resolueotibus commutari.

---

65 *Hydropicum oportet defatigari, sudare, panem comedere calidum in oleo, bibere non multum, lauari & caput tepidè: vinum autem album & tenue: & somnus auxiliatur.*

¶ Hydropicis omnibus commone est frigidis & crudis redũdare, seu pituita, seu aqua, seu flatu, seu omoibus, aut horum quibusdam, ob naturalis caloris debilitatem in hepate, quæ aut ab ipso incoeperit, aut ab alia parte. Indigent ergo omnes curatione, & victu, sicco & calfaciente, plus aut minus, vt febris adest, aut non. Ita enim & materia pręter naturam collecta consumitor, & intemperies, quæ eius causa est, tollitur. Meritò ergo iubet Hippocrates vt hydropicus defatigetur, hoc est, exerceatur plurimùm, & laboret. Nihil enim strenoiùs quàm exercitatio naturalem calorem excitat, & succos absumit. Verùm cum modo quodam accipi hoc oportet, vt ne magis quam ferre possint, debilitentur: sunt enim etiam valde debiles, & animo linqoi parati: exerceatur etiam hora idonea, qoæ præcipoè est mane ante cibum. Nam post cibum exercitatio contraria prorsos facit: auget enim obstructiones, & cruditates. Proinde Hippocrates libro de internis affectionibus hydropico victum præscribēs, iubet, vt quotidie deambulet, & mane exurgat, post cœnam verò, & serotino tempore dormiat. Nam etiam hîc somnum auxiliari. Nam etsi somnio causis humidis fit, atque siccandi gratia vigilandum quam plurimom foret, verùm, vt diximus, moueodum non esse semper, ne ægrotus deficiat, sed quiescendum etiam virtutis gratia, ita neq; vigilandum, sed dormiendom etiam, non solùm ob virtutem, sed & ob coococtionem. Nam laborat humore ob iococtiooem. Procuraoda ergo concoctio & siccatio, hæc motu, illa somno: agendum ergo vtrunque soo tempore. Somno hora idonea ast post cibom, motui ante eum. Sudare etiam dicit vtile esse. His erit sanè vtilissimom, si robore facultatis, ac non potiùs dissolutione fiat. Nam per sodorem ichores serosi, qualibos præcipuè abundat hydropicus, euacoantur, & vrinæ defectom optimè supplet exsudatio. Verùm per sudorem syncopis dissipatur facoltas. Sodores igitur tolerantia discernes, ac nisi syncopales sint, vtiles esse certò scias. Panem consulit comedere calidum in oleo, non qoidem calidum & recentem (talis eoim dolorem facit capitis, & est magis siticulosus, & ventrem grauat, & tardius descendit, & alioqoi corporis habitum minus siccat, vt 2. de ratione victus in acotis dictum est) sed, vt ipsemet loco citato ex libr. de internis affectionibos interpretatur, panē antiquum & calidum: qood est, qui iam vetustate duruerit,

y

& tostum. Hic enim calfaciet, & siccabit magis, & recentis noxas non habebit. Iubet verò etiam illo loco, vt fit quem vocant autopirum, ex quo nihil furfurum decesserit. Nam talis, præterquam quod siccabit adhoc magis, etiam facili⁹ descendet. Quò respiciens etiam hoc loco iubet dari panem in oleo, hoc est, oleo intinctum. Iuuabit etiam oleum panis descensum, bibere inquit non multum. Hoc sanè videtur remissè dictum. Oportet enim accipere po tua quàm minimum, & quantum possit sitim tolerare, vt humores aquosi insumantur. Potos autem B ne sit aqua, nisi fortè teneatur febre mauiuscula, atqui ne tunc quidem sit cruda, sed aliqua ex medicatis. Vinum verò bibere iubet Hippocrates & hîc, & illo loco: non tamen vtrobique idem, sed hîc album & tenue causa mouendi vrinam, illic nigrum crassissimum, reficiendi, arbitror, causa, & replendi concocto sanguine. Curationem illic suscipit eius qui ex colliquescētia fuerit factus hydropicus, hîc verò eius qui aliter, vt ex refrigeratione antecedente, atque ita vtrunque rectè dicitur. Si enim ho C minem, qui potu aut cibo frigidis, aut otio, aut ob structionibus factus sit hydropicus, cures, dare debes vinum album & tenue, vt fluidius fiat versus quaque corpus: si verò, qui ex febre colliquante cum extrema extenuatione, meli⁹ dederis nigrum crassissimum, & maximè austerum. Crassitiem enim debes huic corpori procurare, & euacuationes ex aluo maximè timere. Verùm hæc, complicatio iam affectionum esse videtur. Secundum indicatio nes hydropis per se, rectius dicitur album & tenue D desiderari ad hydropas. Quod dicit, lauari & caput tepidè, non tam videntur mihi esse præcipientis vt lauet, quàm prohibentis ne multùm, calida aut frigida lauet: ne capor quidem solùm, nedum totum corpus. Nam balneum haud dubie p se aduersum est hydropi. Erat verò hominibus eius tempestatis consuetissimum, cùm secundum totō corpus, tum vel maximè secundum caput. Proinde occurrens consuetudini hydropicis futuræ noxiæ, dicit, lauari etiā caput tepidè. Ego quidem, si liceret, vellem E accipi illud χλιαρῶς, id est, tepidè, metaphoricè, pro modicè, ac parum. Sed proprietas non videtur id ferre, sed significari, vt neque calidum neque frigidom balneum sit. Calidum enim dissoluet vires, frigidum augebit cruditates, & frigidas fluxiones. Itaque si lauandom fit, tepidom sit balneum. Ego verò mallem esse nullum. Præter hæc .n. multa & magna auxilia scripta sunt ad hydropicos, ab omnium sectarum auctoribus.

F

66 *Bianti pugili, cùm natura esset vorax, euenit incidere in passiones biliosas ex carnium esu, maximè verò porcinarum, cruentarum, & ebrietate vini odorati, & placentis, & dulcariis ex melle, & cucumere, pepone, & lacte, & polenta recenti. In æstate autem biliosa, & febres intermittentes.*

¶ Ex ebrietate vini odorati (quod & calidum est G necessariò) & placentis & dulciariis ex melle, consentaneum est hominem calidum & exercitatum in biliosas passiones incidisse: verùm ex esu carniū porcinarū fluentium sanguine quales scilicet sunt quæ crudiores, & ex cucumere, & pepone, & lacte, A & polenta recenti, in morbos ex crudis succis videtur potius casur⁹ fuisse: proinde duorum alterum interpretor: Aut passiones cholericas vocari hic choleram morbum, aut morbos omnes seu febres putridas. Febres enim ex bila, aut biliosas vocare solet Hip. ex quocunq; succo putri, interprete Gal. commentario aphorismi 42. septimæ. Atqui fortasse vtrunq; passum fuisse Biantem insinuare voluit, verbis illis vltimis, in æstate autem biliosa, & febres intermittentes. Fortasse enim passus est biliosas, & vomitiones, & deiectiones, & febres putridas intermittentes multiformes. Nimirum voracitas adeò multorum & diuersorum, intempestiuè ac citra ordinem ingestorum, non poterat non, & ventriculum vitiare corruptione multa chyli, & debilitare vim in eo concoquendi, & retinendi, atque totum corpus vitiosis succis & longè diuersis replere. Quorum illud, choleram morbum, hoc febres putridas inconstantes, natum est facere.

67 *Timochari hyeme catarrhus maximè in nares. Vtenti Venere siccata sunt omnia, lassitudo, calor, superuenit: caput grauatum sudor à capite multus. Erat autem etiam sanus sudare solitus. Tertia die euasit sanus.*

¶ Exemplum sanè est Timochares eius quod sexto epid. dicitur, vbi ita est scriptum: Coitus mor D bis à pituita vtilis. Nam hic non habuisset melius à catarrho in hyeme, tam breui, nisi Venere esset vsus. Quamquàm profectò non euasit facilè, sed difficili, & periculosa curatione. Nam superueniente febre cum grauitate capitis, & lassitudine, à quibus multo magis periclitatus est, quàm à catarrho. Hic enim tardior, sed minus periculosus est, si quis bono victu se continens, à permutationibus in alios morbos, vt ex acotis, in pleuritidem, aut peripneumoniā: ex longis, in phthisim, liberetur. Atqui pro- E fectò ipsa par se curatio pituitosarum passionum per Venerem, haud est tuta, vt proprio loco iudicabimus. Nam debilitat facultatem, & exhaurit spiritus: vnde ex accidenti crudis succis replere, & deliquia animi accersere magis solet. Laborat etiam per venerem & cerebrum, & totum neruorum genus, vnde eneruationes, & paralyses, & vertigines, & cephaleę, & capitis grauitates fieri solent. Commouentur exagitanturque succi toto corpore, vnde lassitudines, & variæ, molestiæ in partes, fluxiones, & obstructiones. Calescunt labore omnia: F vnde putrescentiæ, & febres fiunt. Hæc plus aut minus, vt cuique est apparatus, hoc est, vt cuique est naturale robur, corpus laxum, aut obstructionibus opportunum, boni habitus, aut mali. Nam quibus firmum per sese est totum corpus, & habitus aliqui non mali, si qua pituita ouoc abūdent, possint Venere moderata liberari, siccata, & dissipata pituita. Quibus verò hæc bona non adeò insint, si Venere vtātur, grauius afficientur, atq; diutiùs peiusq; ægrotabunt: aut si bonus ille, quē descripsimus, apparat⁹, neq; valde adsit, neq; omninò desit, permotatione in scotum aliquid, & grauesas cientes, simul à recenti & veteri passione, breui liberabuntur. Potest .n. esse hæc, & si non tuta, cō pendiaria tamē & breuis curatio, vt Timochari accidit.

Quem

'Ch. s. f. n.

Quem sanè constat, neque infirmum admodum, neque admodum malè paratum fuisse, siquidem à lassitudine & febre tribus diebus se, media hyeme, expediuit. Æstate enim aut diariâ habuisset solùm, aut fortasse nullam. Sed hæc præfati, quæ habuit, & morbi decursum explicemus. Hyeme habuit catarrhum, maximè in nares, qualem scilicet solet vocare coryzam, sed quia addit, maximè, cõstat aliquid etiam fluxisse in palatum & fauces, vt plerunque in maguis catarrhis fieri solet. Morbus sanè fuit tẽpori satis congruens, vsus est Venare Ita habens, & siccata sunt eiunia. Ne intellige siccatas esse partes, & consumpta excrementa. Non enim febris fieret, cum grauitate capitis, quæ sudore multo à capite solueretur. Nam vbi sudor, morbus. In capite ergo mãsit morbus. Sed cùm ob redundantiam aliquid prius incoctum ex ure & naribus euacuaretur, siccata fuut amunctoria omnia, morbusque factus deuuò crudior. Nam labore caput repletum denuò est, & calida etiam allexit cum crudis quæ continebat. Vnde velut affectum quendam phlegmonosum contraxit, atque ita siccatum denuò est, cum capitis grauitate & febre, velut cùm vlcus quod mediocriter expurgabatur, & occasione aliqua inflammatur, expurgari desinit: sicut & sæpe febrem facit. Lassitudines febribus ex catarrhis sunt familiarissimæ, quòd per neruos aliqua pituitæ defluxio fiat. Huic superuenit copiosus sudor à capite, & adeò contulit, vt febrem sublulerit, & caput degrauauerit. Itaque liberatus est homo à febre, & à catarrhu, magnopere subleuatus, tertia die, à qua cœpit febricitare, qua eadẽ Venere est vsus. Non enim profectò tertia die à catarrho. Quia eius constitutio non est adeò breuis. Sed ille quidem procedebat, vt solet, in longum, & intercurrente febre triduana, contractus est.

68 *Post Canem febres fiebant sudorosæ, & non perfrigerabantur omnino post sudorem. Rursum autem supercalescebant, & febres erant longæ, & mediocriter sine iudicatione, & non valde siticulosæ, paucis septem & nouem diebus cessabant, vndecimo, & quatuordecimo, decimoseptimo, & vigesimo iudicabantur.*

¶ Dies caniculares vocati finiuntur cum Arcturus oritur, euius ortus inchoat autumnum vltimis diebus augusti. Itaque post Canem, autumnum significat: incipientem (arbitror) alioqui dixisset vt solet, autumno, aut sub Arcturo. Huic tempori acuti & periculosi morbi sunt familiares, vt in hoc ipso opere non semel dictum iam antea est, tales erant febrium quas describit genus. Erant enim continuæ cum magnis exacerbationibus, & sudorosæ, hoc est, per qua toto paroxysmo sudabatur. Hoc genus febriom vocabant vatares, febres eludes, id est, humidas, & ponebant eas in perniciosis, quia quibus semper sudatur, non decretoriè, sed ignei caloris vi, aut redundantiæ aut malignitate humoris, fit. Harum itaque genus malignum erat. Hæc verò tempestate contigit non esse admodum tales. Iudicabantur enim plurimi, vt dicit. Iudicari verò solui morbos, est apud Hippocratem. Hinc licet cõiectare, multitudine potiùs humoris quam qualitate, aut colliquescentia, factas esse hac tempestate febres: alioqui perijssent plures. Cùm enim tres dictæ sint humidarum febrium causæ, pessimæ fiunt, quæ colliquescentia, secundo loco, quæ succi qualitate, minus his malæ, quæ multitudine. Post canem itaque dicit, fiebant sudorosæ febres, & non perfrigerabantur omnino post sudorem. Hoc est, non veniebant ad integram febris vacuitatem, seu, vt dicunt, in febricitationem. Rursum autem supercalescebant. Redeuntibus scilicet paroxysmis. Itaque erant continuæ cum exacerbationibus. Et febres (inquit) erant longæ. Paroxysmos intellige singulos esse longos. Ipsæ enim continuæ febres, cùm vigesimo, aut citius iudicarentur, non poterant longarum appellationem accipere. Paroxysmos verò eadem ratione, qua cum sudore fiebant, verisimile est esse lungus, quia scilicet pendebant ex multa materia. Quod dicit mediocriter sine iudicatione, idem est, ac quod prius dixerat, non perfrigerabantur omnino post sudorem. Nam de paroxysmis hoc quoque dicit, de totis enim febribus postea dicit, pauca septem aut nouem, plerisque vudecim, quatuordecim, decem & septem, aut viginti iudicatas fuisse. Nullatenus autem est sine iudicatione morbus, qui intra fines acutorum iudicatur sine recidiua: sed iudicationis nomen solutionem significat, est verò solutio ac iudicatio, totius morbi, & cuiusque paroxysmi per se. Quod ergo prius dixerat nõ perfrigerabantur omninò post sudorem, dicit nunc mediocriter sine iudicatione, quod est non omnino, non soluebantur, neque omnino soluebantur. Non erant valde siticulosæ. Hoc redundantiam humiditatis sequebatur. Siquidẽ Hip. narraret qualis esset eius tẽpestatis, & superiorũ eiusdem anni temperies, agnoscerem apertè causam, qua morbi facti sunt tales, nunc verò nihil aliud possumus quàm coniectare fuisse annum valde humidum, certò scientes, nihil sine causa fieri, & causas omnes, cum iis quæ ab ipsis fiunt, habere analogiam.

Polycrati febris superuenit, & quæ ad sudorem attinent qualia scripta sunt. Medicamento subter purgatus est, & febris mitior est facta. Rursum in temporibus sudores exigui, & circa collum post meridiem, deinde in totum, & rursus supercalfactus est. Circa duodecimam autem & quatuordecimam intentionem recepit febris, & defectiones exiguæ. Sorbitionibus post purgationem vsus est. Circa quindecimam autem ventris dolor secundum splenem, & secundum ile sinistrum. Calidorum admotiones minus quàm frigidorum proficiebant. Cùm clystere molli vsus est, dolor cessauit. 69

¶ Hæc narratio est imperfecta, siquidem ad quintdecimam solùm diem docta est, cum tamen Polycratis febris non fuerit iudicata ante vigesimamsecundam, vt constat ex libro septimo huius operis, in cuius initio narratur longius hæc eadem historia. Quam ob causam visum est, eius commentationem in eum locum differre, vt suo loco quiduis explicetur.

Magna nauis gubernatori ancora digitum 70

indicem & os infernum confregit. Dextra manus inflammatio successit, & sphacellus, & febris. Subpurgatus est moderatè. Calores mites, & dolores. Digiti quiddam decidit, post septem dies exibat sanies moderata. Post hac dixit se non posse omnia lingua enuntiare. Prædictum est fore opisthotonicum. Conferebant in hoc bucca conserta, deinde in ceruicem. Tertia die totus conuellebatur in posteriora cum sudore. Sexta die à prædictione mortuus.

¶ Iofernom os digiti esse poto, qꝫ manui ipsi ꝓximum est, & velut radix digiti. Nam mediocriter eleuatis manibus, vt plerunque & depinguntur, & operantot homines, illud est qood expectat ad inferna. Accedit, quód illud est longius aliis, & fractiooi magis opportunum, & situm inter duos articulos maiores, vt vel ea causa facilins inde homo conuelleretur. Itaqꝫ fractus est huic digitns index manus dextræ, in ipso digiti principio, iuxta metacarpium. Fortasse non est principio rectè coratus, neque nudata sunt ossa quantum oportuit, neque ossiculorum fragmenta coalescere inepta, extracta sunt Furtasse etiam, citra chirorgorum erratum vllum, ob malum corporis apparatum inflammatio successit, & spacellus, hoc est, ossium corruptio, & febris. Subpurgatus est moderatè. Non explicat satis, pharmaco, an spontè: sospicor tameo pharmaco, quia alioqni diceret vt solet, aluus solnta est moderatè. Accedit quód secundum artem fit, vt qui vulnera habent, qoacunque ratione magna, aut maligna, expurgentur. Erat vero hoc, ob partem articulis adeo proximam magnum. Non occorrit hic scriptum qua die, tamen in libro septimo repetitur hæc eadem historia, ibique explicator, quinto die à læsione factam expurgationem esse. Neque mirum: insumerentur enim quatoor primi in missionem sanguinis, & sedaodam inflammationem. Calores, hoc est, febres, mites facti sunt, & dolores, putrescentia tamen non cessauit, sed particulæ quædam digiti decidebant. Post septimum & exibat sanies moderata, oon sanè qualitate, sed quantitate non molta. Post hæc cœpit non posse mouere linguam: prædictum est à medico fore ægrotum opisthotonicum. Iuoabant hanc coniecturam buccæ qoæ inter se erant consertæ, & ad ceroicem retractæ, noo potente homine os proferre. Nam linguæ difficilis motus exiguum indicium erat opisthotoni. Conuulsionis quidem indicium erat mediocre, opisthotoni tamen perqoam exiguom, oisi accederet menti & buccarum in ceruicem adductio. Illud enim nihil erat aliud, quàm io posteriorem partem trahi. Tertia die, à qua linguam male mouere cœpit, conuellebatur iam totus in posteriora, cum sudore. Sudor quidem fit his qoi connelluntur, ob anxietatem, quam difficilis motus musculornm facit. Sexta die à prædictione, hoc est, ab ea die qoa cœpit lingua male moueri, mortous est conuulsus. Coniecto, qoanqnam Hippocrates non dicit aperte, fuisse quatuordecimam ab ea qna est percussus. Nam post septem, hoc est, octaua, decidebat quiddam digiti, & exibat sanies, post hæc, hoc est, nona, cœpit linguam male mouere, tertia ab hac, hoc est, vndecima, coouellebatur, & additis aliis tribus, facta est sexta à oona, & quatuordecima à prima, qua mortuus est.

---

71 *Filius Harpali qui ex Telephane liberta, luxationem infra magni digiti accepit. Inflammatus est, & cum dolore, & vbi repositus est, profectus est in agrum, rediens lumbos doluit: lauit: maxilla ad noctem conserebantur, & opisthotonus aderat. Spumosa saliua vix per dentes extra exibat. Tertia die mortuus est.*

¶ Dicens, Magni digiti infra pollicem pedis iotelligit. Hic eodem mortis genera obiit quo proximꝰ ægrotus, cum opisthotooo scilicet, qoi à consertione seu alligatione maxillarum, iocepit, ex occasione, nõ omnino eadem, sed simili. Sunt ambo accommodatissima exempla periculorum, qoæ ex articulis nascuntur. Alter enim ex fractura digiti manus, alter ex loxationne pedis, in opisthotooũ inciderunt. Quem morbum tertia die ioterimere scriptum est libr. 3 de morbis. Quod his duabus historiis rectè confirmatur. Ambo eoim soot mortui die tertia ab ea qua opisthotonici suot facti. Hic haud dubiè lęsus est quam plorimùm, quód recens reposito digito, cum deberet quiescere, etsi qoid inflammationis supererat ex repositione, soloere, profectꝰ est in agrum. Ex labore enim, excitato nooo dolore in pede, conoocata est fluxio noua, qoæ, rectitudinis gratia, læsit primùm neruorum radices in lumbis: sed secundum medullæ spinalis rectitudinem procedente compassione, conuulsio cœpit à neruorum origine, & factus est opisthotooicos, maxillis adeó alligatis (ligantur enim musculis tẽporariis qui neruos accipiunr à tertio & quinto pari neruorum cerebri) vt vix exiret saliua per dentes. Necesse autem erat exire spomosam ob æstum thoracis, quem difficilis respiratio faceret, vt scilicet est spoma circa os, iis qoi strangulantur.

---

72 *Trinõ Damonis filius, circa tibia malleolum vlcus iuxta neruum iam purum. Huic corroso à pharmaco, euenit opisthotono mori.*

¶ Neruum iam purum nudatumqꝫoe medicamento mordaci tangere, non caret periculo conuulsionis, ob acrem enim sensum, sustinere non potest, & trahit in compassionẽ oeroorum originem, vt hoic euenit. Innuit satis locos. Nã iuxta malleolom prætereunt nerui satis multi, vnos præcipuè insignis magnitudinis, qoi ex neruis vltimarũ vertebrarum lumborum, & ex primis sacri ossis conflatos est, ex quo etiam alij, qui iuxta tibiam decurrunt, decisi sunt. Verùm etsi occasionem præstitit locus, & neroi nuditas, & medicamenti mordacitas, suspicor temporis constitutionem vehementer iuuisse, fiebant enim eo tempore multi opisthotonici. Vt hinc intelligamus cauenda nobis semper esse ea, in quæ tempestatis conditio videator inclinare. Leui enim causa in ea incidetur, & quæ salubribus tempestatibus nihil, aut leuiter læsisseot, iosalubribus facilè, ea s quæ spontè grassantur, induount passiones. Velut hac tempestate, alius quód in agrum exiit, alius vsu medicamenti acrioris, causarum, insalubrium quidem, non tamen perniciosarum, opisthotooici sunt facti, & ioterierunt.

Certè

73 *Certè in omnibus suppurationibus, & iis quæ circa oculum, ad noctem labores.*

¶In prognostico ita scriptum est, omnes suppuratos, ex iis signis cognoscere oportet, primû quidem si febris non dimittit, sed per diê quidê tenuis est, noctu verò amplior. Hoc est quod nunc dicit, in omnibus suppurationibus ad noctem labores. Huius causam in commêtario prognostici reddimus. Quod de oculi affectionibus nunc addit, oportet exploremus. Oculus plerunq; patitur recipiens ex cerebro. Cerebrum verò malè affectum, & excrementis redundans, consentaneum est lædi somno. Siquidem somnus causa est similis cerebro, nã frigida & humida. Est etiam cerebri passio, fitq; eo obstructo. Obstructio verò, quòd in illud per somnû humores accurrant. Cacochymiæ ergo cerebri cô fluxu nono accedente, necesse est illud lædi. Quod si somno læditur, & nocte necesse est lædatur. Nam præterquã quòd noctu somni fiunt, ipsa per se nox est analoga causa somno, humida enim est & frigida. &, vt luce ac calore succi euocantur & dissipantur, ita tenebra reconduntur, & densescunt. Itaque nocte etiam lædi cerebrum, alioqui male affectum, & excrementis redundans, est consentaneum. Atque ita fit, vt capitis grauitas, & catarrhi, & conuulsiui motus, quin & deliria, nocte potius crescãt. In quam sententiam 4. de ratione victus, ita habetur: Noctes autem plus quàm dies delirij significationem præbent. Læso verò nocte cerebro, necessa lædi quæ per compassionem cum eo laborant. Nam, vt apertius in re proposita dicatur, cùm cerebrum mittat in oculos ob redundantiam, & nocte plus redundet, facta humorum accessione, tunc quoque plus mittit.

---

74 *Tusses hyeme, maximè in austrinis, crassa & multa alba cum excreassent, febre superueniebant, & quinta die cessabant, tusses autem circa quadraginta, vt Egesipoli.*

¶Non dicit tusses in austrinis, vt docens quod plerumque fiant, quasi magis in austrinis quàm in aquilonaribus, fieri soleant (côtra enim habet res) sed narrat quod alicubi quadam hyemali constitutione fiebat. Nimirum erat hyems austrina, & corripiebantur multi tussi, quæ plerisq; durabat quadraginta dies, vt morbus neque omnino diuturnus neque acutus. Possunt enim homines tussire ob aquilonê & ob austrum, ob illum quidem quia penetrat, mordet & refrigerat spiritales partes, etsi quid succi redundat in capite, veluti exprimit, ob hunc verò, quia caput humectat & replet, vnde fluere etiam euenit ob redundantiam. Hinc fit, vt tusses ex aquilone sicciores sint, ex austro [illegible] diores, ac per quas plura exercentur & crassiora, vt scilicet flante austro fluit copiosiùs. Febres etiam natæ sunt magis fieri ex austrina tussi, vel ob hoc ipsum, quòd ex maiori pendet excrementorum copia, vel quòd ea ipsa quæ redundant calida & humida sunt, vel quòd ipse aer valde est putrefaciens. Sequebantur ergo dictæ tusses conditionem temporis, febres verò erant tussis symptomata (tussim voco eam affectionem capitis & pectoris, quæ tussim facit) quæ superueniebant redundantiæ: durabãt verò minùs quàm tusses, quia ipsæ suam causam conficiebant. Tusses verò minori causæ copia seruari poterant, quàm febres.

Eutychides ex cholericis in cruribus tetanos desiit simul cum deiectione deorsum impensè flauum, bilem multam vomebat per tres dies & noctes, & valde rubram: & impotens erat, & anxius. Nihil autem continere poterat, neq; potuum neq; ciborum. Et vrina multa suppressio, & inferna vacuationis semper. Per vomitum fæx mollis venit, & erupit deorsum. 75

¶Cholerica seu choleram morbum vocant medici malum quoddam acutum, in quo simul vomitione & deiectione, cum retinendi impotentia, laborant ægroti. Cur ergo vocat hæc cholerica, si deiectionis per inferna erat suppressio semper? Porrò si hæc suppressio erat semper, quo pacto dicit desiisse malum in crurum tetanos simul cum deiectione deorsum, & rursum mollem fæcem simul reiectã vomitu, deorsum erupisse? Hæc hæsitatio ex figurata loquutione pendet, quam vt explicuero, narratione euadet apertissima. Inprimis nomen choleræ ei præcipuè tribuitur morbo, per quem euomunt simul, & deiiciunt deorsum ægroti, sed etiam cum sine his euacuationibus, à fluxu prauorû humorum, solis irritationibus cruciatur venter supernus, vocabatur cholera antiquissimis. Nam 4. de ratione vict9 in acutis dicitur, cholera sicca, per quam nihil euomitur, sed nauseatur tantum. Quãto magis cholera morbus fuerit hæc tametsi à sola vomitione incepit, qui in vtrasque simul euacuationes procassit? Sed narrationê iam exponamus. Eutychides (inquit) ex cholericis, in cruribus, in tetanos desiit, simul cum deiectione. Hoc est, cùm Eutychides cholera morbo laboraret, desiit malum in tetanos crurum, & in deiectiones. Hoc dicit per præoccupationem, narrans primû morbi exitum. Nimirum hic morbus in deiectiones & tetanos finitus est. Post hæc redit ad morbi initium, narratq; totius figuram, & decursum, dicens, tres dies & noctes vomebat multam bilem, impensè flauam, & valde rubram, & erat debilis, & anxius, & nihil continere poterat, neque potuum nec ciborum, interimque erat vrinæ multa suppressio, & omnis infernæ euacuationis. Posthæc, quarta scilicet die, successit vomitio liquidę fæcis, simulque cœpit eadem fæx deorsum deiici, atque cum hac deiectione finitum est malum in crurum tetanos. Hæc est narratio. Euenit autem dubitare, quo pacto vomeret bilem impensè flauam & impensè rubram. Si enim ambas simul, commixtasq;, neutrum poterant esse summè. Quo pacto enim insint eidem rei duo colores, impensè ambo? Si verò seorsum vtramque, aut secundum diuersas partes variegatas, qui possit bilis vlla impensè rubra esse? Rubrum enim est sanguinis solius, ne dum impensè rubrum. Si his nominibus [illegible] & [illegible] diuersi colores significantur, haud dubiè exibat seorsum rubrum & flauum, vel secundum diuersas partes malè permistum. Atqui quibus placet sententia Auicennæ, speciem quandam bilis rubræ esse dicentis, interpretabuntur hãc esse quam homo hic euomuerit, vocari verò impensè rubram non simpliciter, neque ad rubrum sanguinem, sed ad bilem, vt quis

dem fuerit hæc, quammaximè bilis esse potest rubra, fuerit verò omnino subrubra. Sin antem nulla talis est bilis species, sed omnis color rnber ad sanguinem pertinet, fortasse nomen ἐρυθρὸν capitur impropriè pro flauo, aut bilis rubra dicitur qoæ cum sanguine mixta sit: atqui fortasse bnic, ventriculi vellicatiune, venolæ aliquæ ruptæ sunt, &, inter alias summè flauas, qnædam etiam bilis partes rubore sangninis tinctę exierint. Primis tribus diebus tantus factus est, bilis toto corpore redundantis, impetus in superiorem ventriculum, vt ob eam cantam ventriculns nibil posset continere, & vrina ac reliqoæ infernæ enacuationes essent suppressæ: nimirum succis sursum latis. Hęc aũt cùm fierent, necesse erat bominé esse impotenté & anxinm, hoc est, debilem, nec potentē se vllo loco continere, sed iactare hac & illac. Nihil est enim quod adeó affligat, atqne oris ventricnli lancinatio. Bilis autem quæ in ventriculum effluxerat, maxima parte iam euacuata, cœpit pro bile fæx mollis euomi: remittente verò iam hac euacuatione, & naturæ vi in contraria, per lnmbus versus crura nitente neruos qui maximi & ex multis conflati à lumborum vertebris, & esse sacro oris, illac feruntur, occupauit hnmor, atque ita simnl & aluns fæcem mollem copiosè deiecit, & crura tetano sunt correpta. Nimirum, vt libro 2. sectione prima dicebatur, abscessus aut per venas, aut tonos, ant per ossa, aot neruos, aut cutem, aut alias connersiones. Hæc eadem historia repetitur, vt mnltæ aliæ, libro septimo eisdem prorsus verbis, præterquam quód illic post illa verba, & valde rubram, interiecta sunt hæc (post vomitum bibit) quæ nihil adeò notatn dignum addunt, ant detrahunt sensui. Ego coniecto ob vomitum eruentum datam esse ei potionem aliquam refrigerantem & adstringentem, iuxta aphorism. trigesimom septimum sectionis quintæ.

---

76 *Androphani vocis interceptio, delirium, solutis autem his supererat adhuc multum tembus, & recidiuæ fiebant. Lingua autem permanebat totum tempus sicca, ac nisi collueretur loqui non poterat, & plerumque erat valde amara, aliquando autem & ad cor dolor, quem venæ sectio soluebat. Huic aquæ potus, aut aqua mulsa contulit. Helleborum nigrum bibit, nec biliosum prodiit, nisi paucum, tandem hyeme decumbens motus est mente, & linguæ passiones simsles. Calor tenuis sine dolore, lingua decolor, vox peripneumonica, destillatio, vestes reiiciebat, & educi se iubebat, nihil autem poterat apertè loqui. Ad noctem vitam finiuit.*

¶ Huius ægroti morbus narratur aliqnanto distinctius in septimo libro, additis non paucis verbis, qnæ bîc desunt, qoapropter lubet eios narrationem in eum locum differre. Occurret illic nomine Androtbali, statim post historiam Pherecydæ.

---

77 *Nicanoris passio cùm in potum progrederetur, timor tibicinæ, cùm incipiente voce tibia, audiret tibia canere in conuiuio, præ timoribus turbationes, vix se sustinere posse dixit cùm nox esset, interdiu autem audiens, nihil commouebatur. Talia comitabantur illum multo tempore.*

¶ Melancholia morbo tenebstur hic. Est enim eins passionis proprinm immeritó timere, & mœrere. Snnt verò indicibiles timoris, qoi tales corripit, differentiæ. Qoæ sanè ex differentia insaniæ (semper enim insania quædam hos comitatur, tametsi simpliciter insanire non dicuntnr, vsq; dum omnibns iam videntur apertè dementes) seu lęsionis imaginationis, nascuntur. Non tamen possim singularum proprias causas reddere. Velut nunc, cur timebat sonitum tibiæ, potius quàm quippiam alind? Porrò quid habeat is sonitus cnm potu, vt tunc timeret maximè, & conturbaretur, cùm eo potante tibia inciperet sonare? Certè ita erat vitiata imaginatio, vt occurrerēt illi hæc vt terribilia qnædam spectra. Quòd hæc eadem terrerent potius noctu, qnàm interdiu, facilè intelligi potest causa. Ipsa enim nox terribilis est omnibus, qui non longè absunt à timore. Quæcunq; igitur timendi causa interius illis sit, noctu maximè id faciet, præcipnè si timoris talinm causa in nigritiē succi, & velut internam spiritunm animalium noctem, reiiciatnr. Itaq; melancholicus erat hic. Nam talia comitabantur illum multo tempore. Metus verò & mœstitia sine causa, longo tempore perseuerantes, melancholica snnt. Hornm summa curatio est, per inferna vehementius purgare, vt in apborismo dicitur, idque medicamento nigra extrahente.

---

78 *Damocles qui apud illum erat, cæcutire, & dissoluto corpore esse videbatur: & non accederet sanè ad præruptum locum, neque in pontem, neque minimam altitudinem scrobis transilire, sed per ipsum scrobem, poterat. Hæc per tempus aliquod illi affuerunt.*

¶ Hic melancholicus simol erat & vertiginosns, ea vertiginis specie, quam quidam appellant tenebrosam, seu tenebricosam. Huios enim symptoma est, non tam videri omnia circumagi, qoam cæcutire. Hi etiam, & omnes vertiginosi, sentiont quandam velot corporis dissolutionem, & præcipuè timent cadere, si in loco aliquo sublimi sint, aut rem finentem despectent. Proinde canent accedere ad præcipitia, & aqnam è pontibus spectare, & fooeas trāsilire. Cum species nigri humoris accedit, qood in his tenebrosis vertiginibus euenit, accedit timor melancholicus, venitque res iam ad aliquam speciem insaniæ, vt non solùm sublimes pontes præterire, sed neque exiguos omnino scrobes, ant eguæ, lutioe rinulos transire, andeant, sed per ipsos scrobes, & medium lntum procedant. Hos quoque oportet purgare, vt priores, medicamento verò, quod præterquàm quòd sit melancholagogum, & vehemens, respiciat caput, velnti fortasse biera diacolocynthidos Galeni, aut Archigenis, quibus ego vtor secundnm syngraphas Aetij. Doq; 3. iij. Interim continēdi snnt in loco obscuro quieti, in victu vitāda cacochymia, flatnosa, & capnt replentia. Mittitur etiā his aliqnando sangnis vtiliter, vt & melancholicis, & eisdem distinctionibns adhibitis.

---

79 *Passio Phœnicis ex oculo dextro talis quædam*

dam erat. Plerumq; velut fulgur elucere videbatur, cum continuisset autem non multum, dolor in dextrum tempus instabat, aut spondilum, & tertiò, & durities circa dentes, ac deducere tentans distendebatur. Vomitus si quando essent facti, prædictos dolores auertebant, aut mitiores faciebant. Verùm & venæ sectio conferebat, & potus hellebori educebat omnigena, non minimè autem porracea.

¶ Hic laborabat hemicrania, ex bile vsta in atræ bilis naturam incipiente degenerare. Nam dolor oculi dextri, & temporis etiam dextri, & ceruicis secũdum spõdilum, & tentio, & durities circa dentes (quod etsi nũ dicat, eiusdem lateris intelligi debere, rationi esse consentaneum, intelliges, mox ac causas singulorũ apposuerimus) hemicraniæ sunt euidentia inditia. Causæ verò speciem iudicabant exeuntia. Nam exibant porracea, q̃ nisi cum in ventriculo ipso ob speciẽ eduliorũ genita sunt, ingentẽ vstionem significant. Exibant verò & omnigena. Quòd arbitror in aliquam nigritiem etiam vrendo processissent, aliqua etiam fortasse incocta simul cum acribus euacuarentur. Quamquã propriæ materiæ morbi pars non esset. Quoniã verò calidorum succorũ redundantia ad hepar plærumq; pertinet, vt frigidorũ ad ventriculum, aut lienem, meritò in hoc quoq; mittens pars, ac velut fons, origoq; morbi putetur fuisse hepar calidum, eũ præcipuè dolentis lateris rectitudo in illud nos ferat. Itaq; ferebantur biliosa affatim ab hepate sursum secundum dextrũ latus, per venas, à quibus refundebantur etiam in arterias. Præueniebant verò repleti arteriæ (ita vt fit ob assiduam dilatationem, quam faciunt more follium) fumis biliosis, quos ob calidam naturam fumos potius, quàm flatus vocamus. Fumi igitur illi flaui, obuersantes cũ spiritib. visoriis, phantasiam faciebant fulgoris. Cùm aũt homo oculum continuisset aliquantulum, ac conclusisset, vitandi fulgoris gratia, fiebat vt fumi resilirent in venas & arterias proximi temporis (quæ pars ab huiusmodi causis crebrò dolet, ob vasorum, quæ ibi sunt, magnitudinem) aut in eas quæ maximæ ac copiosissimæ sunt in cerebri basi, qua exoritur spinalis medulla, & ita dolor instabat, aut in tempore, aut iuxta spondilum, primũ scilicet, quo caput spinæ coarticulatur, moueturq; antrorsum & retrorsum, aut etiam iuxta secundum, quod etiã dici solet ab Hipp. dentiforme ob figuram, quo caput circumducitur. Accidebat etiã huic (dicit) tentio, & durities circa dentes. Explicat verò mox, quid vocet tentionem & duritiem circa dentes, dicens, diducere tentans distendebatur. Itaq; diducere non facilè poterat, sed hærebant inferiores superioribus, velut cum quadam partium tentione, & immobilitate, atq; si vi diduceret dentes, velut distendi partes sentiebat. Hoc sane videbatur necessariò affuturum ob affectionem temporis. Cùm enim musculus temporis sit primus maximusq; masticatoriorum, & qui maxillam inferiorem adducit ad superiorem, plenis vasis temporis, musculum eum necesse erat tumere, ac inflammari, & ita contrahi, & inferiores dentes adduci, abduci autem violenter. Sed & sanatio indicat, rectè, de affectione, & eius causis, coniectatum esse. Nam conferebat venæ sectio, temperando (arbitror) hepar, & laxando vasa, & expurgatio per helleborum, quia euacuabantur qualia euacuari oportebat, omnigena enim, & præcipuè porracea. Interim si quando vomitus fiebat, dolores tollebantur, aut minores fiebant. Quia etsi is dolor non inerat per consensum cum ventriculo, tamen non poterat non, quæcunq; redundantia in ventriculo colligeretur, crebra euaporatione capitis noxæ superaddere. Verũ considera non dicere Hip. sanatum fuisse hunc venæ sectione, & potu hellebori: significantẽ scilicet ipsa phrasi, hæc non semel esse acta, sed pluries, ex quibusdã interuallis longis, ita vt fit, repetita.

Parmenisco & priùs incidebant tristitia, & decedendi à vita cupiditas, aliquando autem rursum lætitia.

¶ Post hæc verba, quæ in septimo libro, vt alia quam plurima repetuntur, adiecta est quædam historia morbi, quem in Olyntho passus est hic idem Parmeniscus, quam postquã hæc enarrauero, ego hoc loco adscribam, & enarrabo, ne quis cogatur, eiusdem ægroti historiam in duobus locis quærere. Mœstitia & desperatio melancholicorũ est, sed his ipsis accadit aliquando, sine vlla occasione lætitia suffundi, & ridere. Nimirum cùm mente non satis constent, solent ad insaniam, vtrumq; facere, nunc nulla de causa mœrere plurimum, nunc plurimum lætari. Frustra verò videatur peti ratio insaniendi, cum non contingat, vt ille dicit, cum ratione insanire. Sed in ipsa corporis affectione causam ego dixerim esse hanc, quòd cùm neq; sterquilinium vllum sit, quod æquè semper expiret fœtorem, sed cùm agitatur commoueturq; : atq; multò magis & omnes morborum causæ, quibusdam temporibus, aut certo quodam ordine, aut erratico modo, agitẽtur, necesse est, vt melancholici, nigris vaporibus mentis sedem occupantibus, mœreant, & aliquando copiosa effumatione cessante, & succi nigri motu sedato, mœstitia liberentur. Atq; cùm nulla lætitiæ maior causa sit, quàm soluenda mœstitia: vt & voluptatis soluendus dolor: necesse est aliquando lætentur sine vlla externa causa plurimùm, soluti à plurima mœstitia, q̃ sine externa causa inerat, iuxta id quod Socrates dicit in Phædone, cuius hæc sunt verba: Quam mira videtur ó viri hæc res esse, quam nominant homines voluptatem, quamq; miro naturaliter se habet modo ad dolorem ipsum, qui ei contrarius esse videtur. Quippe cum simul homini adesse nolint, tamen si quis prosequitur capitq; alterum, semper fermè alterum quoq; accipere cogitur, quasi ex eodem vertice sint ambo cõnexa. Post hæc in septimo libro ita scriptum occurret: *In Olintho autem aliquando autumni tempore, sine voce decubuit quiescens, ita vt parum quiddam saltem loqui conaretur. Iam verò si quid esset locutus, rursum carebat voce. Somni aderant, aliquando verò vigilia, & iactatio cum silentio, & anxietas, & manus ad hypochondria, quasi dolorem patienti. Aliquando verò auersus iacebat quietem agens. Febris verò semper, & bene spirabat. Postea dixit agnoscere se eos qui ingrediebantur. Bibere verò quandoq; tota die & nocte etiam, cùm tribuerent, nolebat: quandoq; verò vrnam repentè arripiens, totam aquam bibebat. Vrina crassa vt subiugalis, circa quatuordecimam verò remisit.* Hic fuit morbus acutus. Febris enim

perpetoe constitutionis dierum qustuordecim, superueniena melancholiæ diuturnæ. Qoo factú est, vt præter febrem, & eius accidentia propria, adessent multa accidentla melancholiæ. Cuiusmodi illa: Nunc nimie quies & taciturnitas, nunc nimia iactatio & inqnietudo. Nimia etiam & rapida potatio, & nimia potus aoersatio. Et alia omnia, quæ insaniȩ quendam modum prȩ se ferebant, melancholiæ familiarem. Sed satius fuerit singula percorrere, & quas coniectari possumus caosas, adiicere. In Olintho (inqoit) aliquando autumni tempore (quo scilicet maximè vrgere melancholici morbi solent) decoboit sine voce quiescens, hoc est, taciturnos neque se mouens in lecto. Explicat mox quàm esset taciturnus, dicens: ita vt peruio quiddam saltem loqoi conaretur: iam verò si qoid esset locutus, rorius cerebat voce. His verbis significetur, illom ita iacuisse teciturnum, vt psrú quiddã loqneretur, atqı id quantulumcunqı, vix vi videretur posse loqui, aut loqui molestißimè ferret, & mox rursum conticesceret. Qood qnidem non est referendum ed aliquod iostrumenti vitium, sed ad animi affectum. Non enim quòd loqui non posset, sed quod ob mœrorem nollet, tacebet. Neque dicitur cooari loqui, quod linguæ corporele aliqnod esset impedimentum, sed quia mele obsequuntur instrumenta omnis, cùm appetitus renuit. Itaqoe taciturnitas ille, & reqnies nimia, mœsti animi eret. Mœrorem verò esse melancholicum eccidens, satie constat. Somni (inquit) aderent aliquando verò vigiliæ & iectatio cum silentio. Melaocholiæ familiares sunt vigiliæ ob siecam intamperiem, tamen alia rstione etiam hi suot aliqoando veluti comatosi, ob mœstitism scilicet. Videmns enim eos qui tristi & demisso animo sunt, in somnum inuitos ferri qui qnidem noo tam est somnua, quàm vigilandi impoientis. Hic igitur, nunc ob succi naturam vigilabet, nunc concidente animo dormiebat: & nunc vigilsbst quiescens, cùm succus minus moueretur, nunc iactabatur, cùm succus agitstus instigabat. Semper autem silebar, quòd ea incidisset insaniæ species. Addit, & aoxietas, & manua ad hypochondria, quasi dolorem patienti. Hoc quidem melancbolicum etiam est. Plurimi enim melancholicorum sunt hypochondriaci. Aliis, raro non consentit ventriculus cum cerebro. Quapropter perpeuci eorum sunt, qoibus non secundum hypochondria anxietas, aliis quidem maior, aliis quidem minor. Id verò cùm fit, naturaliter videntur manus in eam partem ferri. Aliquendo verò auersus iacebat quietem agens. Dictum est eum aliquãdo immobilitati & silentio adiecisse auersionem, vt non tantum alloqni nollet, sed & videre recusaret, quod maioris adhuc eret tȩdij. Febris verò (inqnit) semper, & bene spirabat, meliùs scilicet qoàm alij febricitantes soleant. Cuius caosa est, quòd mala melancholicorum in cerebrum & hypochondria incumbunt magis, quàm in thoracis pstes. Postea, ioqoit, dixit, cognoscere se eos qoi ingrediebantur. Postqoam scillcet conoersus à pariete est, interrogatus an agnosceret, dixit se agnoscere, ec fortasse nominauit singulos. Quod sanè non est tanta dignum admiratione. Sæpe enim eoenit. Et ad tempus resipiscoot huiusmodi homines. Atqoe poterat etiam agnoscens omnes delirare, læsa ratione sine imaginatione, bibere verò (ioquit) quandoqı tota die & nocte nolebet, etiem si tribuerent qui aderant, qoandoqoe verò vrnem repentè accipiens, aqoam bibebat totam. Hoc quoque eccidens vidimns sæpe in insanientibus ex melancholia: vt quidem potum non petant etsi vrátur febre, sola mentis alienatio solet facere, qoia ij quibus mens ægrotat dolores non sentiont. Tamen vt ne admoniti quidem, vltra oblatum, velint accipere potum, semper ex insano aliqoo timore procedit, velot plærumqı imagioantur offerri sibi in potu mortiferum aliquid, pareriqı sibi ab offerentibos insidias. Tali aliqua suspicor de causa, hune diem & noctem potum recusare. Quandoqı verò euenescente ea imaginstione, & vrgente siti, repente arripare vrnsm, & tunc qooqı sine modo bibere totam aquam. Morbo intre suam constitutionem conseqouto concoctionem, iudicatus est homo per vrinam. Nam proeeßit vrina crassa velut subiugalis, & circa decimamquartam remisit febris. Morbis melancholicis accommodatißimæ euacoationes sont, deiectio & mictio, illa quidem hypochondriacis magis, hæc reliqois, qoia crassa & fœculenta multò meliùs euacuantur per has vias: quæ circa hypocbondria hærent, per ventrem: quæ in venis totius corporis, per vesicam. Nam sudoribus euacuantur serosa: fluxu ssnguinis, sanguis totus: vomitus non semper est euecuetio vniuersi corporis.

Cononis sexua, ex capitis dolore incipiente, mente mota est, vociferatio, clamores multi, raro quies, circa quadragesimum mortua est. Decem autem dies antequam moreretur, voce destituta, & conuulsa erat. 81

❡ Ratio quidem adstipolstur, sed & experimento cognoui, in iis qui à dolore capitis delirare cœperint, vociferationem, clamores, & inqoietodinẽ, imminentẽ connulsionem significare. Eneniũt enim ea ob neruorũ paßionem, in quorũ radices imbibnntur exerementa. Capite ergo recipiente, eiue dolor fit, eo iam repleto, & putrescentia vitiante cerebri temperiẽ (vt in phreniticis) aot nigritie obtenebrante sensuũ internorũ fulgorem (vt maniecis) læditur mens. Postea non continente se humore in mentis cellulis, sed occupante neruorum radices, fit corporelis paßio, quæ vocatur conuulsio. In ea succi in corpus (vt dicit Hipp.) conuersione, necesse est excitari dolores graoißimos, ob acrẽ sensom neruorũ, atqı ob id vociferari, & clsmare, etsi ob insaniam, qua parte doleãt, narrare nesciant. Itsqı malum à magno capitis dolore incepit, proceßit vsqı ad delirium, dumqı in conoulsionẽ sbiret vociferebatur, clamabet, & inqueta erat. Facta iam conoulsione, voce dastituta est, ꝙ vocales musculi tenerentur: vsqı dum occupáte iam (arbitror) omnia respirationis instruments conuulsione, circa quadragesimum, qui morborũ non plsnè cronicorũ finis est, mortua est. Simile qoiddam euenit infantibus epilepticis. Cùm enim eos iam iam inuadunt paroxysmi, clemant miserè, sed conuulsione iam occupati, ne vocem qoidem possunt emittere.

Adolescens quidam, cùm multum meracum bibisset, supinus dormiuit in vmbraculo quodã. Huic serpens Arges in os ingressus est, atque 82

cùm

cùm sensit, non valens loqui, stridit dentibus, & serpentem deuorauit, & dolore magno tenebatur, & manus efferebat, vt qui strangularetur, & iactabat se ipsum, & conuulsus mortuus est.

¶ Hæc historia mirabilis, admouet non esse tutum hianti ore sopitum iacere, supinumq́, in solo reptilibus pleno, vt solent rustici: euenire enim quod huic, qui vino mero planus iecebat, quid prohibet? Quamquam qui lacte pleni (vt etiam fit) dormiunt, periculo sunt magis opportuni, quòd lactis & odor & sapor reptilibus omnibus sit iocundissimus. Viui enim æstu, præcipuè si cùm aliis ingestum sit, fugantur potiùs. Atq; hanc reor esse causam, qua non adeo multi rusticorum, hoc modo periclitantur. Conuulsionem huic duplex causa afferre potuit, veneni vis, & quòd vipera os ventriculi morderet.

---

83 *Timocharis etiam seruus, ex melancholicis eum esse putantibus, talibus & tot viris, mortuus similiter est circa eosdem dies.*

¶ Propa historiam seruæ Cononis esse banc scriptam ab autore, & quæ interest, huic proximam, esse ab aliquo male interiectam, ipsa verba iudicât, Quid enim refert illud similiter, & illud circa eosdem dies, aliud quàm mortuum etiam esse hunc voce priuatum & conuulsum, circa diem quadragesimum. Nimirum hac ratione periclitantur melancholici breui mori, si fiant apoplectici, aut conuellantur, humore eo, qui animam perturbat, conuerso ad corpus. Fuisse verò hunc melancholicum confirmat multorum & talium virorum, qui illi aderant, autoritate. Quod scilicet illi ita putarent: suasse quòd ipse huic ægroto non adfuerit, sed rem aliorum relatu agnouerit, aut etiam fortasse vt obiter doceat, à medico, vt ipse alibi dicit, seu medici sententia, probabiliter affectionum argumentum capi.

---

84 *Nicolai puero circa solstitium hyemale, ex potationibus rigor factus est ad noctem, febres, postridie, vomitus biliosus syncerus exiguus. Tertia die concione nondum soluta, sudor totius corporis. Cessauit.*

¶ Hæc narratio mutila est, desuntq́; plura verba, quàm hic scripta occurrunt, vt conlatione facile potest ex libro septimo circa mediũ, quo loco eadem ipsa repetitur. Primùm ergo omniũ oportet, lectio restituatur, deinde enerretur. Ea habet hoc modo.

---

85 *Nicolai puero, circa solstitium hyemale, ex potationibus rigor factus est ad noctem, febres postridie, vomitus biliosus syncerus exiguus. Tertia die, concione nondum soluta sudor totius corporis, cessauit, & citò rursus incaluit. Circa noctes medias rigor, febris acuta, interdiu verò eadem hora sudor, citò rursus incaluit, vomitus similis. Quarta ab aqua mercurialis deiecit stercorosa, & humida, fœtida verò & spongiosa. Aqua mercurialis non dissimilis, hypostasim non habebat, neq; multa erat vrina. Appendicula parua. Dolores hypochondrij sinistri, & lumborum, putabatur ex vomitu superspirare, & superspirabat aliquando duplum. Lingua alba; habens dextra ex parte velut lupini concretionem: verùm parum erat siticulosus, insomnis, sapiens. Sexta autem dexter oculus maior, cum intueretur. Septima mortuus est. Verùm aluus ante mortem eleuata est, & mortuo posteriora rubra sunt facta.*

¶ Narrat Hipp. ætatem ægroti, anni tempus, & ægrotandi occasionem, quia hæc omnia faciunt quam plurimum ad agnoscendum morbi speciem & periculum, atq; ed rectè suscipiendum curationem, oportetq; singula considerari seorsum, & alia ed alia, velut nunc, febre hanc ardentem factam esse media bruma, periculum auget, quia non congruit cum tempore. Periculosum etiam fuit puero larga vini potione vti (has enim haud dubiè vocat potiones) plurimum enim læduntur pueri à vino. Et ex potationibus & ingluuie (simul enim consueuerunt hæc fieri) meritò nata est febris magna, & multiplex, magnam voco ob propriam essentiam, & ob malignitaté (fuit enim semper continue, & vehemés, & perniciosa) multiplicem, ob complicationem. Habuit enim homo à principio tertianam intermittentem, coniunctam cum perpetua. Nam incepit à rigore, & habuit deinceps tertia quaq; nocte rigorem, à quo increscebant febres: & rursum tertia quaq; die, cô contio erat in foro frequens (ad meridié scilicet) sudoré totius corporis. Quæ figura est haud dubiè tertianæ intermittentis. Non tamen cùm cessabat sudor, cessabat etiam febris, sed citò rursum incalescebat, & manebat febris vsque dum sequentis noctis hora media redibat iterum rigor. Eam notam habuit hæc febris malignitatis à principio, quòd cùm bilem satis syncerani præ se ferret, tamen multùm, vltra tertianę legitimam durationem, producebatur. Nam quiuis paroxysmus durabat circiter triginta horas. Nam rigor factus est circa mediam noctem, & postridie febris durauit vsq. ad diem tertiam, & die tertia circa medium diei sudor totius corporis est factus, qui cessauit (manente nihilominus febre perpetua) vsque ad sequentis noctis medium. Qua hora rediit similis omnino circuitus. Itaq; paroxysmus erat triginta sex horarum, interuallum verò tertianæ intermittentis, quod continua occupabatur, solùm duodecim. Vomitus, quia biliosus syncerus, talem significabat causam: quia verò exiguus, malus erat, vt alia decretoria imperfecta. Significabat vomitus talis, quod & paroxysmus productus, atque ambo simul, multo magis, redundantiam humoris, & facultatis debilitatem. Nam nisi humor esset multus, neque paroxysmus esset tantus, nec vomitu tentaretur. Si autem facultas esset fortis, & citiue sese à febre expediret, & abundentiùs vomeret. Has ob causas medicis visum est multum vrgere, neque expectari posse legitimum iudicationis, vel expurgationis tempus, atq; ideo die quarta mercurialem herbam contulerunt, à qua deiecit stercorosa, humida, fœtida, & spongiose, hoc est, stercus molle fœtidum, & spumosum. Vrina erat pauca, non dissimilis aquæ mercurialis, scilicet subuiridia, hypostasi carens; habens verò appendiculę paruas

Hoc loco Hippocra. qoamquam indiſtinctè vti ſolet nominibus nubeculæ, appendiculi, & hypoſtaſis, diſtinctè eſt lucutus, vocans hypoſtaſim quod ſubſtat, appendiculum quod in vrinæ medio vehitur. Has deiectionum, & vrinæ ſpecies, prauas aſſe conſtat. Nam vtraqua habet concoctioni contrarias notas. Nam in deiectione quod fœtidum eſt, & ſpumoſum putraſcentiæ malignæ eſt, & colliqueſcantiæ, vt & viride in vrina vitiunis. Ita factum eſt (vt ſcilicet talia poſcebant ſigna) vt expurgatio male cederet & morbus haberat peſsimum exitum. Nam cum ſtercoracea ſolùm exirent, à mercuriali bilis copia, mota tantum aſt, & ad hypochondrium ſiniſtrum, & renes collecta. Vnde auanit ſiniſtrum hypochondrium inflammatum dolere, & lumbos, ac cum vrina bilem exire. Non quidem affatim, vt iodicationi ſufficeret, ſed vt tantum bilis decubitum inutilem indicarat. Quapropter facta eſt vrina pauca, & viridis. Superuenerunt poſtramò ſigna peſsima, ſuperſpiratio duplex. Hoc eſt, ſpiritus qui vocatur offendens. Et lingoa alba habens in dextra parte concretionem, magnitudinis lupini, & erat parùm ſiticuloſus, inſomnis, ſed non delirans: & tandem oculus alter altero factus aſt maior. Spiritos offendens, & oculua alter altero maior, conuolſoria ſunt. & in prognoſtico. & aphoriſmis, plurimum vituperantur. Lingua fieri potuit alba, retracta deorſum bile. Concretio vero malignus erat abſceſſus. Sublata ſitis in ardente febre pluries vituperatur ab Hippocrate, neq; quidem nunc plurimum leuat id ſignō linguæ candor, quia non poterat in tanta febre non eſſe ſalia pituita, accedente præcipuè paruigilio. Si enim supernę partes abundarent pituita dulci, dormiret bumo. Id ſolum aderat boni, quód conſtabat mente. Verùm ſignum ſimpliciter bonum, multis peſsimis opponi, leue eſt. Quare meritò auenit, hominam ita affectum ſeptima mori, quia lethalia inceperunt à fine primi quatarnarij apparere. Euenit huic paulò ante mortem alnū intumeſcere, bile iam per retentricis impotentism effuſa, & in ſpatia ampliora regurgitante. Mortuu iam, poſteriores partes corporis rubræ ſunt factæ, iam effluente, ob ſacoltatum mortificationem etiam ſanguine, & cum naturali calore expirante, ſanguine extra vaſa effuſo. Hoc ſignum fieri ſolet in multia, recens mortuis, ac nonnullis atiam moribundis, velut in iis qui venenum acceparunt, ant internis iisq; malignis inflammationibus erant affecti, aut malignos aliquos ſuccos collegerant. Ego (ſiquidem hoc quoque dici non eſt inutila) diceram male actum eſſe cum hoc ægroto, quòd non ſit illi ante expurgationem miſſus ſanguis. Fuiſſet ſanè mittendus dia ſecunda veſperi, cùm iam ceſſante ſudore, videretur febris manere. Nam eo vſque non mirum ſi medicus expectaret, an tempore quo ſolent diariæ, ſolueretur, cùm febris ex cauſa procathartica initium cępiſſet. Nam & ſi incepit à rigore, quod quodammodo putridæ eſt, tamen non omnino inde conſtare poterat, non eſſe diariam, quia quæ ex ſacietate, aut ebrietate fit, diariarum omnium, maximè imitator putridarum figuram, ob redundantis cibi ac potus alterationem.

---

86 *Diopithis forori in ſemitertiana, erat etiam circa apprehenſionem cor grauiter dolens, & aderat etiam u dolor tota die, & huiuſmodi cardialgia etiam aliis ſimiliter aderat. Verùm ſub pleiadis occaſum viris talia rariora fiebant.*

❡ Simul hac dictione comprehendit ſingularem hiſtoriam, aius quod euenit vxori Diopithis, & communam morbi, qui quodam autumno graſſatus eſt adeo breui vtrumque, vt parum vtilitatis videatur inda capi poſſe. Nam de ſorore Diopithis nihil dicit aliud, quàm laboraſſe ſemitertiana cum cardialgia, quæ in ipſa febris inuaſione apprehendebat, & durabat per totum diem. De communi illa tempeſtate dicit, multis etiam alija, viris ſcilicet & mulieribus, etiam aliis febribus occupatis, accidiſſe cardialgiam, varùm ſub pleiadis occaſum, talia viris rariora fieri. Non narrat autem qualis fuerit eius anni tamparies, neque quo tempore cardialgiæ cœperint, neque quouſq; durauerint. Qoare multa deſunt ex quibus poſſamus aliquid ad artem vtile ancupari. Verùm dicemus, quæ ex eis quæ dicit, probabiliter poſsit quis coniactari. Semitertiana, febria quæ præcipuè ita appellatur, eſt continua, acuta, & periculoſa, & multiformis. Conſtat enim duplici typo, tertianæ & quotidianæ, & ex duplicis ſucci putreſcenna oritur, bilis & pituitæ. Proinde hic morbus congruens eſt conditioni automni, temporis adeo varij & inconſtantis, & ad multa variaque excrementa gignendum apti. Cardialgiam vocant veteres omnes medici, dolorem oris ventriculi, qui fit ob humorem frigidum & flatuoſum, aut calidum & mordacem, qui ibi gignatur, aut in eam partem influat. Plærumque verò frigidus ibi gignitur, & bilioſus aliunde influit. Quod euenit cum talis in corpore redundat ſuccus, & os ventriculi eſt, quacunque cauſa, debile. Ita fit vt hoc quoque malum autumno ſæpe accidat per morbos, quia eo tampore, & languent ventres, & exuſti ſunt ſucci: vtrumque ob antegreſſum æſtum, qui naturalem calorem diſsipauit, ſuccos verò vſsit. Accedit alia cauſa dolendi non exigna, ex repentina in frigus mutatione, quæ multis horis in ea anni parte fit. Accedit etiam multus eſus fructuum recentium, qui tunc abundant, & ventricolum laxant, & ſua facili putreſcentia vitiant. Iam verò in ſemitertiana peculiaris quidam apparatus eſſe videtur ad hoc ſymptoma. Nam quia quondiana eſt, raró non habuerit ſociam ventriculi debilitatem, quia etiam eſt tertiana, haboerit bilioſam cacochymiam. Itaqoe ob hæc niſi quid aliud peculiare habuit illius anni conſtitutio, facta fuerit cardialgia Diopithis ſorori in ſamitertiana, & aliis quamplurimis, in aliis quibuſuis morbis. Atqui quamquam ſemitertiana continua febris eſt, habet tamen innaſiones (valut rediens ad initia) altera die vnam, altera die duas. Cum his inuaſionibus fiebat cardialgia granißima, quæ vt febris procedebat ad incrementum, remittebat: non ita tamen vt non duraret tota die: quod quidem mulieri huic contigit, hoc eſt Tempeſtatem verò illam, qua cardialgia in multos graſſata eſt, autumnum fuiſſe, inde nobis inſinuatur, quod addit, ſob pleiadum occaſum viris talia rariora fieri: occaſus verò pleiadum finit autumnum. & inchoat hyemem, primis diebua Nouembris. Dicit igitur ad finem iam autumni fieri hæc rariora viris, quaſi ſuperiori tempore,

pure, hoc est, toto autumno, crebriora fuerint, & fœminis & viris. Neque sanè quicquam horum ratione caret. Nam autumno fuerint hæc crebra omnibus dictis de causis, incipiente autem iam hyeme, fuerit mutata constitutio, quia mutationes temporum mutationes afferunt morborum. Cœperit verò eius mali remissio potiùs in viris, quòd minus excrementosi, quàm fœminæ sint.

---

87 *Vxori Epicharmi antequam pareret dysenteria erat, dolor fortis, deiectiones subcruentæ, ramentosa. Vbi peperisset statim sanata est.*

¶ Quæ vteru gerunt malis replentur succis, quia detinentur eis menstruæ euacuationes, fœtus verò allicit ad sese sanguinem bonum. Hinc accidunt illis multa mala, quæ copiosa illa euacuatione, quæ per partum fit, solui solent. Huic igitur regurgitante iam malo succo in intestina, facta est dysenteria, & reuocato ad vterum per partum, est soluta. Hæc eadem historia occurret in libro septimo, nihil ab hac euarians quod sit momenti alicuius.

---

88 *Vxori Polemarchi in arthriticis coxa dolor quidam grauis: causa erat quòd muliebria non fierent. Vox suppressa erat totam noctem vsq; ad medium diem, audiebat autem, & intelligebat, & significabat manu, circa coxam esse dolorem.*

¶ Hæc quoque historia occurret in libro septimo, & vbi hic legitur, dolor coxæ grauis, illic dolor coxæ repentè. Et præterea additur defecisse menstrua, quòd betæ succum bibisset. Itaq; coniunctis ambobus locis constat, huic factum esse dolorem coxæ grauem & repentè, quòd fluentibus menstruis potasset succum betæ, & ea repentè supressa sint. Nimirum betæ succus tormina intestinorum facit. Quæcunq; autem talia cessare facit menstrua, præcipuè si cum aceto bibantur, vt betæ succus aut cremor, solet menstruarũ euacuationum suppressio haud scio an vllus morbus sit, cuius non possit esse causa: quosdam enim facit quòd sanguis statis temporibus, vt consueuit, in venas vteri influat, ob earum autem obstructionem, aut eius crassitiem, non exeat, aut quòd errore expultricis in alias partes refundatur, aut quòd ne moueatur quidem. Primo modo facit vteri retractiones, aut in partem alteram distortionem, & hinc præfocationes, & coxarum dolores, & conuulsiones per consensum, aut totius corporis (vt epilepsias) aut quarundam partium: inter quas præcipuè solet lingua apprehendi, & aphonia fieri: secundo modo solet facere dolores articulorum, & asthmata, & dysenterias, & innumera alia huiusmodi mala. Tertio modo febres putridas sine parte vlla peculiariter affecta, & multa cutis vitia, efflorescẽtibus in cute multis aut maculis, aut papulis, aut vlceribus, ob cacochymiã toto corpore dispersam. Huic igitur cõsentaneum est, primum quidem membris omnibus pellentibus non quo oportet, factos esse dolores multorum articulorum, deinde decumbente multo sanguine in vterum, nec exeunte ob sorbitionem succi betæ, contractum & distortum vterum esse, & ob distortionem incidisse in coxam, excitasseque ibi grauem dolorem, & ob contractionem fecisse præfocationem vocatam ex vtero, & per compassionem etiam aphoniam. Ob exortum verò neruorum, qui motum linguæ deferunt, à postrema cerebri parte, seorsum ab aliis neruis cerebri, fit sæpe vt cerebro toto non læso, ea solùm particula impedita sit. Vidimusq; sæpe ita affectas (qualem hanc fuisse narrat Hippocrates) audientes, & intelligentes, & nutibus laborem suum significantes, voce tamẽ destitutas: huic curatio missione sanguinis ex malleolo, secundum dolentis coxæ rectitudinem, perficeretur breui, & post missionem vsu diureticorum, quæ & ipsa mouent menstruas euacuationes.

Epicharmo circa pleiadum occasum humeri dolor, & in brachium grauitas, stupor, crebri vomitus, aquæ potus. 89

¶ Hæc eadem historia narrabitur rursum libro septimo huius operis eisdem omnino verbis, præterquam quòd pro νάρκη, id est, stupor, habetur illic ἄση, id est, fastidium, aut anxietas. Fortasse habuit vtrumq;, stuporem brachij, & in ventriculo fastidium. Neq; mihi id fit parum verisimile, quia humeri dolori, & brachij grauitati, proximum satis accidens est eiusdem stupor: & crebris vomitibus, fastidium. Dubium sanè est, quid sibi Hippocrates velit, quandoquidem non explicat, sit ne hic homo læsus aquæ potu, an verò curatus. Videtur enim potuisse vtrumq; contingere, quia illa symptomata potuerint à calore & à frigore proficisci. Si vero affectio fuit frigida, consentaneum est potum aquæ causam fuisse putare: si verò calida, curationem. Narrantur verò hîc symptomata quibus loca affecta possis cognoscere, potiùs quàm affectionis speciem. Ventriculi enim & brachij significatur passio: ventriculi quidem ob fastidium & vomitus crebros, quæ læsiones sunt actionum eius: brachij verò ob dolorem, quia vbi dolor ibi morbus. Atq; cùm ita sit, consentaneum est primariã passionem esse in ventriculo, secundariam in humero & brachio: laborante ventriculo cruditate ob vitiosos humores in eo redundantes, atque ex corruptis cibis ascendentibus vitiosis & crassis vaporibus ad neruos brachij, qui oriuntur, ex tribus vltimis vertebris ceruicis. Illis enim occupatis necesse erat primum quidem dolorem fieri, deinde & facultatem intercipi, ac propterea fieri grauitatem, & stuporem. Dolorem quidem in humero iuxta neruorum principia, quòd ibi à vaporibus impeterentur: grauitas & stupor in brachio, quòd languida iam perueniret facultas. Ex his autem omnibus non constat, an esset frigida cruditas vt quę acida, an calida, vt quæ vocatur nidorosa. Nam quicunque vitiosi succi redundarent, possent fieri fastidium & crebri vomitus. Nam tametsi fastidium magis solet calidam intemperiem sequi, quàm frigidam, tamen nomen ἄση significat etiam anxietatem, quæ à frigidis etiam & acidis fieri solet. Quin & fastidium etiam fit aliquando à pituitosis putrescentibus, & anni tempus frigidæ affectioni attestatur, magis quàm calidæ. Nam occasus pleiadum est initium hyemis. Sed neque si ex aliis signis cognosceres esse frigidam cruditatem, constare posset satis, an aquæ potus fuerit causa, an curatio, si verè testatur Trallianus, se aquæ potu curasse acida

cruditate laborantes, qui vini potione læderentur. Itaq; constat ex hac narratione, fuisse hanc affectionem ventricoli intemperiem, atq; compassionem brachij, quæ autem intemparies fuerit, ooo satis constat, oeq; an aquæ potus causa, an curatio fuisse dicatur. Coniectura soté magis inclinat, ob temporis conditionem, vt frigida fuerit intemperies, cum bumore (ob vomitus) potus verò aqoæ, causa, &, vt de corstione, dixerit nihil.

---

90 *Euphranoris filio exanthemata velut morsus culicum, exiguum autem tempus, postridie febricitauit.*

¶ Hoius qooqoe historiæ psrs prims occurret scripts in septimo, desunt veró illic verba illa, exiguum autem tempos postridie febricitsuit. Quare meliùs fit ensrrare hic vbi perfectiùs est scripta. Ne intelligas hunc, cùm habnisset exãthemata, postridie sebricitasse exiguom tempus, sed cùm habuisset exanthemats exigoum tempos, postridie febricitasse. Qua dictione apertè significatur, exanthemata eadem die esse oborts & euanuisse, nam hæc, morbis quidem succedentia, significant malignitatem, snte morbos facts, magnos ad morbos apparatus, atq; sdeo apparatus ad magnos morbos, & vtroq; tempore deteriora sunt, quæ breui stq; insperato euanescunt, quàm si per morbos durent vsq; dom cum ipsis febribus cessent: ante morbos verò, tanto tempore, vt quòd in cutem emerserat, putetur meritò per cutim ipsam assc paolatim rasolutum. Cùm enim breui eusnescunt, constat noo resolutum, sed reconditum potiùs in altum esse, stque ita interna graoiùs affici. Vnde in ægrotantib⁹, morbus timetur graois. Quod hoic euenit, qoi hæc qusdam die passus, postridie febricitauit, neq; forte leuiter. Huic consultum fuisset, febrem missione sanguinis aoteoertere. Aut enim fuisset ab ea præseruatus, aot ægrotsset minùs graoiter. Probibat verd medicos, præcipuè minoris notæ vulgi leuitas, molta buiusmodi facere & metus calomniæ. Quotus enim quisq;, si ita esset ssctum non imputsret febrem missioni sanguinis, potiùs quàm morboso apparatoi? Hanc ob causam dicere soleo, autoritstem medico sdrectè curandum esse vtilem: quod & Hipp. in initio prognostici dixit.

---

91 *Singultus multi post Fauonium fiebant, vsq; ad Aequinoctium autumnale: sub Canem suffocationes magnæ calidæ, febres sudorificæ, tubercula post aures plurimis fiebant.*

¶ Constat hæc verba non cõtinere nsrrationem integrã, sed decisa esse ex aliqus slia, aot alia molta verba hinc esse vetustate sublsta. Restitui debet locus hic ex alio libri septimi vbi its legitur. Siccitates fiebant vsque sd æqoinoctiom autumnale, sob Cane graoes suffocationes, & venti calidi, & febres sudatoriæ, & rursos statim calescebant. Tubercula verò iuxts aures moltis fiebant. Itsq; pro λυγμοὶ, id est, singultus, legi debet αὐχμοὶ, id est, siccitates. Et vbi legitur vox ἱδρῶ deest vox πνίγματα, & addi debēt illa καὶ πάλιν ἰσχῦς ἐπεθέρμαινον, id est, rorsus statim calescebaot. Sed quoniã illius loci lectio hac in parte probatur msgis, io eum qooq; referuetur enarratio vt ibi potius anarretur, vbi meliùs scripta ast.

92 *Tychon in obsidione circa Datum, percussus est pectus à catapulta, & paulò post, risus erat ipsi tumultuosus, videbatur autem mihi medicus extrahens lignum, reliquisse aliquid spiculi circa septum transuersum, & cùm ipsi videretur, vesperi clystere est vsus, & pharmacum deorsum purgans dedit, noctem transegit primam difficulter, statim verò ac dies facta est, videbatur & medico & aliis meliùs habere. Prædictio quòd vbi conuulsio fieret, breui esset moriturus. Sequenti igitur nocte cum difficili tolerantia fuit & insomnis, in ventrem plerumq; decumbens. Tertia die summo mane conuellebatur, & tunc mortuus est.*

¶ Datum nomen est oppidi, in cuios obsidione Tychon percussus est à catapulta. Erat verò catapnlta bellicum tormentom, quo lapides aut sagittæ iaciebantur. Honc sagitta traiectom esse declarsnt sequentia illa verba, videbatur medicus extrahens lignum, reliquisse aliquid spiculi circa septom transuersom. Quæ etiam verba declarant, percussum esse pectus & septum transuersum. Ex hoc loco videtur Aristoteles accepisse, qood tertio de partibus animslium cap. 10. dicit his verbis: Accidere etism dicunt & io bellis per plagas circa septum transuersum, risom, ob calorem qoi fit à plaga. Itaque Aristoteles potat traiecto aut percosso septo transuerso fieri risum, ob calorem eius partis, velut à titillatione. Hic enim etiam potat risum mooere calore qnem ciet. Ego verò vt in controoersiis etiã dixi, non arbitror hunc fuisse risom, sed conuolsionum qoendam motum septi tansoersi, risui similem, quem Hippocrates velot comparatione vsus, vocauit risum tumoltuosum. Cùm igitur bic percossus esset sagitta, paulò post soperuenit quædam circa pectus concussio, velot risos qoidam tumoltuosus: concociente arbitror se septo transuerso, vt executeret. Nam visus est chirorgus qui extraxit lignum, reliqoisse aliqoid spiculi interiùs circa septũ transoersum. Fortasse bic ipse risui similis motus, relictæ interiùs partis spiculi, significationem Hippocrati pręstitit. Qnsmquam etiam ex ipso telo, cui particula aliqua decisa sppareret, cognosci poterat. Et cum ipsi (inqoit) videretur, scilicet ipsi medico, aliquid interiùs relictum esse, aot videretur ita expedire, eadem die qua percussus homo est, vesperi vsus est clystera, & pharmacum deorsum purgana dedit (tantopere festioandum ast vrgeote malo) noctem eam, quæ prima etiam fuit transegit difficulter. Nec sanè mirum. Nam ex recenti vulnera, & agitatione pharmaci. Statim verò ac dies facta est, videbatur & medico, & aliis, meliùs habere, cessante forsasse iam motu exporgatioois, & partibus recenter degrauatis, & ob defatigationem antegressam requies aliqos subrepsit. Verùm cùm teli psrs adhoc esset infixa, neq; vlla esset ratio extrahendi, & para læsa esset adeo opportona inflammationi, & conoulsioni, meritò prædictum est, fore vt ex volnere inflammaretur, atq; conoelleretur: atq; còm id fieri inciperet, moreretnr breoissimè. Cùm enim conoolsio ab aliis partibos incipit, non euenit mori, vsq; dom peruenit ad respiratioois instrumenta, cùm verò huic ab ipso septo transuerso inciperet,

sioe

fine quo nulla respiratio agi potest, necesse erat mox ab incipiente conuulsione, interiret. Nam, vt in libro de coacis prænotionibus dicitur, conuulsiones omnes molestæ sunt, verùm difficillimè circa thoracem, & maximè periculosæ. Euenit igitur vt sequenti nocte, incipiente iam inflammatione, esset homo cum difficili toleratia, & insomnis, & in ventrem decumbens. Quod, vt in prognostico dicitur, delirium significat, aut dolorem in partib⁹ circa ventrem. Tertia die summo mane cõuellebatur, & tũc mortuus est in initio tertiæ diei, ex qua percussus est. Nulla esse posset ratio qua hic à conuulsione & morte liberaretur. Nam septi transuersi vulnera multis de causis atq; adeo manifestis, lethalia sunt.

93 *Bilo percusso in dorso, spiritus copiosus per vulnus cum strepitu exibat. Fluebat sanguis, apposito autem & alligato medicamento ad cruenta, curatus est.*

Hic accepit per dorsum inter costas vulnus, in Thoracem penetrans, atq; ob id spiritus simul exibat cum sanguine, atque ex spiritus cum sanguine mistione fiebat strepitus, vt in angustæ longæque ceruicis vasis, quæ ex vitro fieri consueuerunt. Hęc vulnera, cùm neq; septum transuersum, neq; cor, neq; pulmo, vsque ad arterias læsa sunt, curari plerunq; solent, si recta curatio adhibita sit. Quæ quidem post extersos extractosq;, si qui sunt, grumos sanguinis, in vsu medicamentorum, quę ad alia vlcera recentia & cruenta, parantur, consistit, & idonea alligatione. Mirari euenit, atque adeo quidam dubitabant, quomodo possint, qui hæc habēt vulnera, per ea respirare. Nam is aer qui ore in pulmonem trahitur, per ipsummet os reiicitur. Quare nõ videtur posse reiici per vulnus. Quòd si per vulnus reiicitur, alius est quàm qui ore trahitur, & reiicitur, quare non videtur Thoracis vulneratio posse priuare vocis materia. Experimur autem vtrunq;, & per penetrantia vulnera respirare homines, & cùm id admodum fit, loqui non posse, quasi vocis materia per vulnus euacuata. Res autem hoc modo euenit. Quod per vulnus reiicitur, non per os, sed per ipsummet vulnus trahitur, cùm verò pulmo proprium non habeat motum, sed sequatur Thoracem, fit vt cùm Thorax, dum dilatatur, habeat qua repleri possit, polmo minus possit sequi, atq; ita animalia respiratione naturali priuentur, quanquam illius & huius quæ per vulnus fit, non eadem sit materia.

94 *Philis filio nudatione in fronte facta, nona die febris accidit, liuidum factum est os, mortuus est.*

Exemplum est hoc accõmodatissimum, eios quod Hippocrates initio libelli de vulneribus capitis dicit, nullum vulnus capitis esse contemnendum, etiamsi sola cutis videatur esse recisa. Nam nudationem dicens insinuat nullam fuisse ossis fracturam, neq; quicquam aliud quam quod recisa fit cutis vsq; ad ipsum os, idq; ita nudatū sit. Quod sanè eo præcipuè loco, per sese minimè periculoso, lethale non erat. Eueoit autem nona die febris, & ossis liuor, quod corruptionis ipsius & subiectarum partium, erat inditium. Eueniunt quam plurima huiusmodi, nunc ex medici errore, qui minùs idoneis medicamentis vtatur, aut etiam his vtens, minùs cautè vlcus tractet, sed ab ambiente plus satis permittat alterari os, vel reliqua quæ ad totum corpus attinent, nõ rectè prouideat: nuoc ob curpuris apparatum pessimum: nunc ob morbosæ tempestatis conditionem, quę aut intemperie manifesta, aut in fœlicitate cuiuspiam astri talis sit. Scilicet non sunt omnium causæ conspicuæ.

95 *Et filio Phaniæ, & filio Euergetæ, liuefactis ossibus, & obortis febribus, abscessit cutis ab osse, & pus non apparuit.*

Hanc narrationem mutilam esse, constat ex libro septimo huius operis circa medium. Ibi enim aliter, ac fu ius scripta est. Oportet ergo primùm lectionem restitui, transferriq; illinc quæ hic desunt. Vbi hic legitur, pus non apparuit, legitur illic pus subtus depascebatur. Quod quidem vt patet consulenti illum locum, multo magis congruit. Tota igitur oratio ita habet. Et filiu Phaniæ, & filio Euergetæ, seu Euergæ, liuefactis ossibus, & obortis febribus, abscessit cutis ab osse, & pus non apparuit, & pus subtus depascebatur. His dum perforarentur, ex ipso osse egressa est sanies tenuis, ferosa, subpallida, graueolens, lethalis. Contingit autem talibus etiam vomitus superuenire, & in fine conuulsiones, & vt clangosam vucem edant, ac impotentes fiant, atq; si in dextris fuerit vulnus in sinistra parte, si verò in sinistris in dextra. Idem prorsus esse videtur quod pueris his accidit, & quod filio Philes. Nam quod in illius historiâ dicit nudatione ossis facta, his dicit, abscessit cutis ab osse, vtrisq; verò dicitur accidisse ossium liuor. Quamquam enim hic tantum dicitur liuefactis ossibus, & obortis febribus, nulla partis facta mentione: tamen constat ex his quæ adiicit, in capite fuisse vulneratos, siquidem de his omnibus pueris agens dicit, contingit talibus vomitus superuenire, & in fine conuulsiones, & clangosas voces, & impotētias, hoc est, resolutiones, si in dextris fuerit vulnus in sinistra parte, si in sinistris in dextra. Hæc vero esse signa lethalia, peculiariter capitis vulneribus superuenientia, constare potest facilè ex libro de vulneribus capitis, in cuius calce, ita scriptū est: Quicunq; verò ex vulneribus in capite morituri sunt, & fieri non potest vt sanus fiat, & feruetur, ex his signis dignotionem morituri facere oportet, & quod futurum est prædicere. Patitur enim hæc, cùm quis os fractum, aut ruptum, aut contusum, aut quocunq; modo fractum intelligens, per errorem deliquerit, & neq; raserit, & neq; perforauerit, veluti os non opus habeat, & velut os sanū existat, ante decimum quartum diem febris corripiet vt plurimum in hyeme, in æstate verò post septimum diem febris corripiet, & postquam hoc factum fuerit, vlcus colorem omittit, & ex ipso sanies pauca fluit, & quod inflammatum est ex ipso emoritur, & viscosum fit, & apparet velut salsamentum, colore rufum, subliuidum, & os tunc corrumpi incipit, & fit valde nigrum, postremò pallidum euadens, aut valde album, quum verò iam suppuratum fuerit in lingua pustulæ oboriuntur, & desipiens æger moritur, & conuulsio plærosq; corripit, in altera

corporis parte, siquidem in sinistra parte capitis vlcus habeat, in dextra corporis parte côuulsio corripit, si verò in dextra capitis parte vlcus habeat, in sinistra corporis parte conuulsio corripit. Sunt autem & qui syderati fiunt. Ecce, signa quę pueris his superuenerunt, eadem sunt, quæ Hippoc. letbalib⁹ capitis vulneribus dicit superuenire. Dicit etiam his superuenire vocem clangosam, quod quidem eadem prorsus fit ratione qua conuulsiones, & syderationes, nimirum conuulsis musculis aperientibus, aut resolutis, clangentibus laryngê. Fit enim clangosa vox per apertiores spiritus vias aut per aridiores Cùr in capitis vulneribus contraria pars resoluatur, aut conuellatur, potius quam coniuncta, dictum est à me in hoc ipso lib. 5. in historia Hippocomi Palamedis. Iam verò maximam esse sympathiam cerebri & oris ventriculi atq; ob eam, cerebri læsionem vomitu prodi celebratissimum est à medicis omnibos, nec non lethales esse puris differentias, saniem tenuem, serosam, subpallidam, graueolentem, quale his exiisse dicit ex ipsis ossibus perforatis ossibus, scilicet malignè putrescentibus (quod & liuor indicabat) cum quibus & computruit cerebrum. Quare mortui sunt.

---

96 *Aristippus in supernum ventrem violenter ac difficulter est sagitta petitus, dolor vētris grauis, & ardebat celeriter, deorsum verò non deiiciebat, anxius erat Biliosa syncera. Et cùm vomebat videbatur melius habere Paulò post rursus dolores graues, & venter vt in voluulis, calores, sites, & septem diebus mortuus est.*

¶ Hic est transfixus sagitta, qua fundum ventriculi est, & exortus intestinorum gracilium, ac citò ex vulnere eo loco inflammationem côtraxit, quæ anxietatem & vomitû biliosum faciebat, & febres, & sitim, & impediebat deiectionem, nihil à supernis permittens in inferna transmittere, & fæces exurens. Quòd mox à vomitu subleuari videretur, rationi etiam est consonum, degrauata interim nô nihil parte. Inflammatione verò manente, necesse erat nouam fluxionem mox conuocari, & denuo anxium fieri, & dolere grauiter. Quamuis autem dolorem grauem accidisse, & rursus dolores graues dicat, ne intellige id dici, quòd dolores essent grauantes, quales quos prementia pondera faciût, sed quod essent magni, & toleratu difficiles. Nam dicitur illud nô ob speciem doloris, sed ob magnitudinem. Dolor enim potius esset perforans, velut in voluulo. Quod mox explicuit Hipp. addens, & venter vt in voluulis. Imò verò mihi videtur hæc ipsa affectio re vera, ac maximè propriè, fuisse voluulus ex inflammatione, quamquam inceperit à vulnere. Nam vna quidem atq; ea pręcipua voluuli causa, statuitur, gracilium intestinorum inflammatio. Id igitur solum habuit peculiare voluulus hic, à vulnere, vt à procatarctica causa, incepisse. Non igitur mirum mortuum esse hominê septem diebus, cùm alioqui soleat voluulus quatuor interimere. Fortasse mireris magis, quòd tandiu durare potuerit. Sed neq; id mirum. Quia affectiones quæ causam habent euidentem, cæteris paribus, cum minus malo fiunt corporis apparatu. Purrò vulnus quo ventriculus aut intestina, præcipuè gracilia, dissecta sunt, in lethalibus ponunt Hippocrates & Galenus.

---

97 *Neapolis similiter percussus, eadem passus est, cùm esset vsus clystere acri, aluus fluxit. Color effusus est tenuis, pallidus, niger. Existens oculus squallidus, puris, peruersis, intentus in cardia.*

¶ Hic similiter percussus, eadem est passus, & eodem tempore mortuus, nisi forte citius noo tamen adeo eadem passus est, vt non habuerit quædam symptomata diuersa, quæ hîc narrat, in fluxione alui, & corporis mutato colore, & oculis, quin & doloris specie, quæ me adducunt, vt suspicer, percussum esse aliquanto superiori parte, quàm priorem. Hic scilicet in ipso vêtriculo, ille in gracilibus intestinis Nam illi vt in intestinis existente inflammatione, nihil deorsum descenderet, huic vt existente in ipso ventriculo, patebant humorum confluxui magis intestina, atq; ita deiecit quanquam à clystere acri. Illi dixit fuisse dolores voluulorum, hunc dicit fuisse in cardia. Quod nihil aliud significat, quàm in cardialgia, hoc est, superioris vêtriculi dolore. Seu etiam illa duo symptomatum genera, coloris per totum corpus effusio, repêtè homine correpto velut regio morbo, partim pallido, partim nigro, & oculorum squalor, distortio & immobilitas, inflammationis magnæ ventriculi sunt, magis quam intestinorum. Ac mihi sanè effusio illa coloris, suspicionem ingerit, infectam fuisse veneno sagittam. Scimus enim ingesti veneni symptoma esse, repentinam illam coloris toto corpore infectionem. Sed & citra venenum fieri potest ob magnitudinem, & malignitatem inflammationis. Id verò, hepatis, aut ventriculi, tanto magis, quàm illius intestini, quanto magis ab his infici totum corpus potest, ob commune ministeriû quod inde accipit. Iam verò oculi, constat quanto magis trahantur ad compassionê ob ventriculum, quam ob intestina, vt & totum cerebrum. Sed quædam verba huius dictionis consideratione indigent. Nam videtur tenuem colorem, quasi differêtiam quampiam coloris dicere. Quis autem color tenuis sit, nô facilè dicere possis. Ego cùm dicit, χρῶμα κατέχυτο λεπτόν. ὠχρόν. μέλαν, id est, color effusus est, tenuis, pallid⁹, niger: perinde accipio, ac si diceret, λεπτῶς ὠχρόν, μέλαν, id est, tenuiter pallidus, niger, hoc est, subpallid⁹, aut subniger. Oculi squalidi ariditatê, & atrophiam emorientis iam partis, indicant. Peruersi & intenti conuulsionem, in quàm, ob ventriculum, facilè trahi solent. Illud verò difficile esse videtur, quòd dicit, puris oculis hunc fuisse, quasi puritas vitium aliquod oculorum sit. Scire oportet multa esse, quæ per sese bona sunt, aliis autem accidentia augent mali significationem. Velut gracilem esse partem, & omni præter naturam tumore carere, bonum est per sese, cæterùm in vlcere est malum. Talis est etiam oculorum puritas. Per sese enim bona est, & significat eorum tunicas, & naturales humores, nullis excrementis abundare. Verùm si homo tenuiter, aut omnino non videat, deterius est puros esse oculos, quàm nubem quampiá, aut suffusionem habere. Significat enim affectionem interiorem, quæ minus multo paret curationi Ita etiam in eo cui sunt peruersi, & intenti, deterius est vt signum, puros esse, quam si excrementis vllis abunda-

abnndarent, quia quò minus affectio vlla propria esse apparet, eò maior cerebri affectio significatur.

---

98 *Metrodori filio ex dentis dolore, sphacellus genæ, & gingiuarum hypersarcosis. Mediocriter suppuratus est, exciderunt dentes molares, & ipsa maxilla.*

¶ Sphacellus est corruptio ossium. Hypersarcosis carnis supercrescentia. Itaq; huic ex dolore dentis, adeo maligna fluxio côuocata est, vt corruptionem fecerit ossis genæ, & in gingiuis carnis supercrescentiam. Non certè idem succus, qui ossa corrumpebat, natus erat carnem gingiuarum ita nutrire, vt supercresceret, sed ille quidem exulceraret, exulcerata verò caro quæcunq;, si alioqui malè temperata non est, ipsa sibi facit supercrescentiam. Finitum hoc malum est, sphacello non amplius procedente, in mediocrem suppurationem maxillæ (superioris scilicet, cuius gena pars est) & cum ea dentium molarium casum. Vsq; adeo non debent contemni dolores dentiū in cacocbymis corporibus, sed citò expurgādi tales sunt, satis copiosè, mox ac ingruit dolor.

---

99 *Mulieri in Abderis carcinoma erat circa pectus, & per mammā effluebat sanies subcruenta: intercepta autem fluxione, mortua est.*

¶ Carcinoma, seu cancer, est tumor ex atra bile, qui quacunq; corporis parte fieri potest, nūc cum vlcere, nunc sine eo: maximè autem fieri consueuit mulieribus, quin & viris etiam aliquando in mammis, quia præterquam quòd ibi est multa caro & glandulosa, nata accipere, emergunt etiā eam in partem, ab interno corpore, grandiores venæ & arteriæ, quàm in vllam aliam externarum. Accedit, mulieribus peculiaris causa, communio mammarum & vteri, per venas, in quas menstruus sanguis è toto corpore colligitur. Quibus igitur sanguis redundat atrabiliarius, neq; satis copiosè vacuatur, aut mulieribus per vterum, aut viris per hæmorrhoidas, facilè colligitur in mammas, & facit cancrum. Quod sanè malum malè vincitur medicamentis, quia initia minora sunt quàm pro tanto malo, vehementius irritatur. Suppuratio in tam maligno succo tentanda non est. Superest, quod & tutissimum reor, solùm bono victu, & repetitis crebrò vacuationibus, missione sanguinis secundum rectitudinem, & expurgatione accommodata, vti & dictas anteà euacuationes mouere. Huic mulieri natura prospexerat ipsa, sibi quærens viā, & saniem emittens subcruētam per mamillam. Verùm cùm postea ea effluxio cessaret, vel sponte per facultatis naturalis impotentiam, vel inscitia medici ad id supprimendum aliquid machinantis, mortua est. Si autem ipsa mulier fortior, aut materia minus maligna fuisset, hæc mulier, ea vacuatione cessante, facta fuisset maniaca. Nam vt in aphorismo dicitur, mulieribus quibuscuoq; sanguis ad mammas conuertitur, maniam significat. Sed quia erat debilis, aut succus veneno similis, mortua est.

---

100 *Ex catarrho secundum capitis dimidium dolebant, & per nares humore fluēte febricitabāt moderatè, & quinque diebus refrigerabantur.*

¶ Catarrho laborantes magno, comitari solent febriculæ quædam non adeo magnæ, sed quotidie vesperi increscentes: quòd somno & nocte crescat capitis repletio, vt nuper diximus. Durare solent hæ diutiùs, quibus catarrhi lentè coquuntur, neq; euacuantur. Quibus verò euacuationes idoneę citò superueniunt, morbum contrahunt, vt desputis in pleuritide Hippoc. dicit. Est accommodatissima euacuatio catarrho incumbenti in pectus excreatio copiosa: huic verò, qui intra ipsum caput retinebatur, & proinde faciebat hemicraneam, effluxus humoris per nares. Nullū est enim tale emunctorium, & tantam cum cerebro habens rectitudinem. Aures.n. nō sunt tanti vsus ad euacuandum. Ob id igitur fiebat meritò vt hac tēpestate febres citò soluerentur. Quinta autem die solui solere febres ex catarrhis (quę scilicet breues sint, & celeres habent maturationes coniunctas) habes hoc testimonium, & aliud huic simile, quod nō ita pridem in hoc ipso libro ita dicebatur, tussis hyeme, maximè in austrinis, crassa multa & alba cùm excreassent, febres superueniebant, & quinta die cessabāt. Quod illic dixit febres quinta die cessabant, dicit hic, in quinq; diebus refrigerabantur. Constat ex ipsa phrasi narrationem hanc non esse integram, sed decisam esse ex historia tempestatis cuiuspiam morbosæ, hæc verba, vt sunt alia quamplurima in hoc opere lacera. Enitendum tamen est vbique, id frugis quod capi possit, colligere, vt nunc fecimus. In libro septimo, hoc idem, quod nunc narrando scripsit, occurret scriptum docendo.

---

101 *Et quæ in partu concussa est, dolor circa pectus factus est, & latus, excreationes purulentæ, tabes cōstitit sex dies, febres rursum, diarrhœa, cessatio, febres, aluus stetit, & circa septem dies mortua est.*

¶ Mulier hæc erat vxor cuiusdam Simoois, & vbi dicitur sex dies, legi oportet sex menses, quod facilè intelliges, ex alia eiusdem historiæ narratione quæ occurret in septimo, vbi repetitur, mutatis quibusdā verbis, vt alia quamplurima huius quinti. Ibi verò ita legitur: Vxori Simonis in partu concussæ, dolor circa pectus & latus, tussis, febres, excreationes purulentæ, phthisis, & constitit & sex menses febres, & diarrhœa semper, in fine sedatio febrium. Aluus stetit post sedationem, post dies septem mortua est. Hæc lectio multò magis probatur, debetq; locus præsens secundum illum emendari. Nam longè probabilius est, quæ ex pleuritide obiit per suppurationem, febricitasse sex menses, quàm sex dies. Quod verò ad morbi huius essentiam, & causas attinet, illud constat ex narratione, quod & nosse oportet: hanc mulierem cùm difficili partu forte laboraret, fortiter, ita vt fit, nónunquam, concussam esse, vt fœtum excuteret, & ob id pleuriticam esse factam, compressione arbitror pectoris, quam concutientes facerent, sursum retracto sanguine, atq; pleuritim fuisse adeo malam, vt breui per suppurationem abiret in tabem, quod multo & corrosiuo sanguine redundaret. Talis enim est re vera qui ob nouies detenta mēstrua, redūndat in iis quæ pariunt. Copia igitur sanguinis in pleuriticis suppurationem facit, nisi ob debilitatem præueniant ægri mori. Maligna qualitas &

corrosiua facit vt facilè pulmonis caro computrescat, & tabidi breui fiant. Constat etiam superuenisse huic diarrhœam qua in tabescentibus & suppuratis, nihil esse potest periculosius, vt ab Hippocrate in aphorismo dicitur. Porrò huic non ad extremum vsq; durauit, semel inchoata diarrhœa, sed cum cessasset febris, aut prorsus esset exigua & insensilis, etiam aluus stetit, & tunc post dies septem mortua est, retento iam, arbitror, intra thoracem succo. In præsentis loci lectione insinuatur febres & diarrhœam inęqualiter superuenisse, cessasse enim, ac rursus repetisse. Et sanè vtrunq; horum, deiectionum copiosarum dico & febrium, interrupti & inequales reditos fieri consueuerunt, in suppuratis. Nam per retētricis debilitatē, nunc egerunt, nunc valde vacuati cessant egerere, vsq; dum rursum egerunt, q̄ præ debilitate cōcoctricis, congesserunt. Ita fit vt partibus exiguum alimēti accedat, & spiritus affatim cum deiectionibus exhauriantur. Febres autem eisdem causis erratico modo sue crescunt, nunc putrescentia detentorom exardentes, nunc potridorum euacuatione sedatæ. Præter quam quòd fiente pure increscunt, facto rursus, subsidet. Admonet nos hęc historia cauere, ne mulieres quæ pariunt, concutiantur incautè. Neque verò comprimantur secundum latera plus satis, ne in thoracis regione vllus dolor excitetur. Cuius mali, si quæ vel exigua significatio oobis præstetur, prępropere reuellendum deorsum, fortibus crurum frictionibus, & cucurbitis humilibus partibus affixis, & missione sanguinis ex talis.

---

102 *Anginosa manum dextram & crus doluit. Febris tenuit. Moderata strangulatio autem tertia remisit, quarta conuulsa, sine voce stertor, dentium contritio, maxillarum rubor, mortua est quinta aut sexta die. Signum, circa manum subliuidum.*

¶ Rara est hęc permotatio ab angina in conuulsionem. Verùm mali abscessus innumeris modis fiunt, pro consistente in singulis quarundam partium debilitate. Dolor manus & cruris erant antecedentia signa cōuulsionis. Facta scilicet abscedēte iam humore in neruorū radicibus. Strangulaoonis etiam remissio, quæ tertia die facta est & febris moderatio, erant inditia imminentis permutationis. Ita enim fit, cùm fit morbus ex morbo, vt remittente priori posterior succrescat. Quapropter cautus medicus cùm morbum aliquem plus solito videt remittere, velut in hac, strangulationem tertio die, & febrem moderatiorem fieri, timere incipit permutationem. Quod si interim alterius cuiuspiā partis superueniat dolor, ei parti timet. Vbi dicit, quarta conoulsa est, in quibusdam codicibus habetur ἑβδόμῃ, hoc est, septima. Constat verò esse manifestum erratum. Nam mortua est quinta aut sexta. Vocis priuatio & stertor redenntis suffocationis sunt. Dentium contritio, hoc est, stridor, conuulsionis. Maxillarom rubor sanguine in caput accurrente fiebat. Mortuam dicit quinta aut sexta quod horam fortasse mortis non exactè agnouerit. Signum dicit circa manum subliuidum, hoc est, colorem subliuidum manus dextræ, prauam significationem præstitisse. Nimirum liuor partium vitalis facultatis internecionem significat, vt in prognostico dicitur, magis quàm si omnino nigrescát. Quod signum vbi conspicuè videris, certò scias in proximo iam esse mortem.

Et altera in palato stertorosa. Lingua sicca peripneumonia, desipiens, mortua est. 103

¶ Plęriq; legunt non desipiens, quòd fortasse habuerint in suis codicibus [illegible] aut [illegible], ego non ita habeo in meo codice, sed [illegible] vtrunque profectò fieri potuit, & vt moueretur ex peripneumonia desipiens, & vt non desipiens. Sæpe enim pulmo inflammatus in compassionem trahit cerebrū vsq; ad insaniam, sæpe etiam non eatenus. Proinde ego legi, vt reperi in meo codice scriptum. Cùm præcipuè ex signis quę accedebant huic peripneumoniæ, coniectura aliqua possit accipi, compacientis cerebri. Nam erat lingua sicca, quod biliosæ peripneumoniæ esse solet, ex qua, quam pituitosa, faciliùs deliratur, quòd acriores fumi caput conscendant. Erat præterea stertorosa in palato, hoc est, stertens in ipso ore & palato, vt multi dormientium solent, non in ipso gutture aut aspera arteria, vt asthmatici, aut plurimi acutè febricitantiom, cùm sunt morti proximi, quibus scilicet pulmo plenus feruet in gutture. Et hoc sanè grauis stertoris genus est, quia significat suffocari hominem occupatis iam viis spiritus: illud verò significat angustiam viarum, quibus per nares trahitur spiritus. Vt illud igitur pertinet ad pulmonis & asperarum arteriarum affectionem magis, ita hoc ad affectionem capitis. Quare hanc peripneumonicam, mortuam cum desipientia esse conseotaneum est.

Et in Olyntho hydropicus repentè voce destitutus, desipiens noctem & diem, mortuus est. 104

¶ Hoc desipientię genus, fatuitatem potius fuisse arbitror (qualem cerebri, ex pituita, velut resolutio, afferre solet) quàm delirium, quale solet afferre bilis in phreniticis. Nam illa permutatio hydropi congruens est. Redundat enim hydropicis aqua & pituita. Hęc igitur aliquando in neruorum principium collecta, cerebrom & eius propagines emolliuit, & laxauit, atque resolutione neruorum priuauit voce, & humida cerebri intemperie fecit fatuitatem: quæ durauit per diem & noctem. Postremò resolutione occupante totum corpus (quę apoplexia est) mortuus fuerit. Fatuitatem verò quandoquidem sine voce erat homo, indicauerint gestus, & motus ioconcioni.

COMMENTARIA IN SEXTVM LIBRVM EPIDEMIORVM.

Sectio prima.

1 *Quibuscunq; ex corruptione circa vterum, & tumoribus, in capitis grauitatē vertitur, & secundum sinciput dolores, & quicunq; alij ab vteris, hi in octo aut decē mensib. in coxā finitur.*

SÆpe iam sum præfatus me nolle de singulis libris, aut sententiis huius operis, censere, sint ne Hippocratis an alterius cuiuspiam. Quia de ea re, & si coniectura aliqua esse possit, & ex phrasi, quæ familiaris esse videatur Hippocrati, aut secus, & ex ipsa sententia, quæ digna aut indigna videatur esse, & consentanea aut dissentanea, aliis quæ illius certò esse creduntur, tamen adeo nihil certò constat, vt inter antiquiores etiam Galen. de singulis verbis essent innumeræ contrariæq; censuræ, nedum nunc, cùm tanto plura secula elapsa sunt. Satius ergo, & vtilius sit, omnia, nulla vel vocula prætermissa, considerare, atq; quid veri, & quod ad artem conferat aliquid, contineri possit, disquirere, atq; siquid videatur omnino improbabile reiicere, siue Hippocratis fuerit siue secus. Neque enim impium sit putare, vel ab Hippocrate esse aliquid scriptum negligentius, præcipuè cùm ab antiquissimis illis seculis ad nos vsq; fluxerit opinio, non esse omnia sua opera ab Hippocr. perfectè elaborata. Itaq; laborem hunc censendi de libris deponētes, res ipsas disquiramus diligenter. Atqui hic sextus liber à Gal. non habebatur in postremis, tametsi enim, quàm primus & tertius, minùs genuinus putabatur, tamen quàm quintus & septimus, magis: secundo dignitate æqualis. Cùm igitur quintum etiam sim prosecutus commentariis, &, vt ego iudico, non inutilibus, & septimum dante deo non sim omissurus, omnino æquum est, hunc quoque nunc interpretari, neq; sanè plura præfari opus est, sed dictionem primam aggredi, qua de quibusdam vteri passionibus agitur. Vterus pars est opportuna multis morbis, quia maximas plurimasq; habet venas, & arterias, per quas totius corporis excrementa recipere solet. Quæ si vt influunt, non exeunt expeditè, facilè fiunt morborum causæ. Lædunt verò hæc, aut putrescentia, circa ipsum vterū detenta & inculcata, aut tumores præter naturam in ipso pariunt, aut ipsas venas & arterias distendunt. Hinc nascuntur febres maximæ è synocharū genere, aut putrescēte solùm sanguine in vasis, aut simul oborto tumore phlegmonoso: aut fit vteri contractio, quam sequitur præfocatio, & non rarò conuulsio, ob distentionem cōtractis vasis ac cum eis vtero, atq; ita compressis superioribus partibus vsq; ad septum transuersum, aut distentis cum vtero neruis. Hanc vteri præfocationem non solet comitari febris à principio, quin potius magnus frigoris sensus, refrigerato sanguine ob venarum interceptionem, & inde flatu multo frigidoq; sursum lato, qui aliquando cordi occurrens, vel interimit, veneni frigidi, ritu. Causa qua conuulsio succedit sępe vteri affectibus, in ipsius vteri est natura. Nam & si is exiguos accipiat neruos, est tamē natura durus, & neruo similis: quæ verò talia sunt facilè tendunt fibras omnes, quibus, partibus aliis alligantur, adeo vt arterię in carpo manus tentio, differentiam partis internæ, quæ phlegmone obsessa sit, indicet, an dura scilicet, an mollis sit. Quāto ergo magis distendētur nerui, qui solidiores sunt, & nullo succo interiùs madent vt venæ & arteriæ, cum vtero, parte dura adeo, & vt dixi, neruo simili. Accedit vterum ipsum per se, nunc contrahi, nunc dilatari vehementer. Quare non mirum, si cùm magna vi contrahitur, neruos quibus eorum principio alligatur, tendat vehementer. Ea verò est neruosi generis conditio, vt facile per totum corpus eius passio refundatur, & caput imprimis trahatur in eius compassionem, velut nunc dicit Hippocr. ex corruptione, hoc est ex abortu, & ex tumoribus etiam circa vterum, solere fieri capitis grauitatem, & dolores circa sinciput, hoc est, dolorem grauantē circa sinciput. Audias tamen quotidie mulieres omnes, quęcunq; se ab vtero putāt laborare, affirmantes dolere sibi per id malum posteriorē ceruicē, & occiput. Quod Hippocraticæ huic assertioni videtur repugnare. Res verò ita habet. Quæcunq; morbis calidis ex vtero laborant, vt febribus, & inflammationibus, & ob id dolore capitis tenentur, secundum sinciput potius doleot, ob fumos calidos, qui per copiosas magnasque arterias quæ in vtero sunt, ascendunt, & per arterias carotidas transmittunt in caput, quarum, vt etiam venarum iugularium, maiores portiones tēdunt in sinciput, quá in posteriorem partem. Sed quæ laborant morbis frigidis, vt præfocatione, hæ ob contractionē vteri, vehemēter sentiunt dolorem tensiuum ad neruorum exortum, qui ad spinalem medullam, & posteriorem cerebri partem spectat, potius quàm anteriorem. Hippocrates ergo nō dicit omnem dolorē capitis, qui per consensum cum vtero fit esse grauantem, & pertinere ad sinciput, sed eum qui fit ex abortu, aut ex tumoribus circa vterum, & inflammationibus scilicet, aut scirrhis phlegmonosis. Alij enim non solent capitis dolorē inferre. Ex his verò causis solēt febres magnæ fieri, ac deniq; sunt hi calidi affectus. Sed videtur huic enarrationi repugnare verba hęc, quę mox addit, & quicunq; alij ab vtero. Videtur enim significare quoscunq; alios dolores, qui ab vtero sint, esse huiusmodi. Sed enarrādi hæc verba, duplex ratio est, vtraq; idonea, vel alios omnes dolores ab vteris, calido morbo occupatis, esse huiusmodi, quia etiamsi nō ob abortum aut phlegmonem, sed ob quamcunq; causam malè fluentes menstruas euacuationes, febres obortæ sint, dolores erunt grauātes circa sinciput. Vel (verbis his nō ad priora sed ád posteriora relatis) alios etiam omnes ab vtero morbos, solere octo áut decem mensibus finiri in dolores coxę. Ex vteri morbis in coxam fieri abscessus, nō quidem necessariū, consentaneum tñ est, quia is est articulus maxim⁹, & qui plurimarū partiū solet excremēta recipere, & habet cum vtero maximā, & viciniam, & rectitu-

dinem,adeo vt,cùm côtorquetur, soleat io coxam incidere,vt in aphorismo dicitur. Cùm igitur vteri morbus producitur, rationi consonum est,in coxã facere abscessum,octo vero aut decem mensibus id fieri,plurimum torsit veteres enarratores (vt Gal. narrat)causam inuestigantes: atq; adeo cùm oullę earum quas inuenerunt,Gal.placerent,coegit illũ ab autore recedere,atq; id dictũ esse leuiter, quòd aliquando casu euenerit,affirmare. Nimirum hi o-moes perinde intelligebant, ac si dixisset Hippocr. hunc abscessum fieri octauo aut decimo, minimè verò nono,aut septimo,vndecimoue. Ego verò nõ ita intelligo, sed (quia omnino ab his morbis qui prorogantur, expectare abscessus oportet,certum verò & statum vllum tempus faciendi hûc abscessum,his morbis ooo est)voluisse eum incertum ad certũ quodammodo redigere(ita vt fit)nominatis quibusdam finibus, vt ex eis & quæ intersunt & q̃ propè sunt iotelligerentur,atq; deniq; quædã temporis latitudo(vt aiuot)potius quam certum tempus. Dicit itaq; octo aut decẽ quasi diceret ab octo ad decem,pauló citiùs aut tardiùs. Hos verò fines statuerit ex iis quę obsetuauerit in ipsis rebus:computationem verò meosium consentanenm est incipere ab eo tẽpore, quo mulier cœperit ex vtero laborare, & insigniter ob vterũ dolere capite. Ab abortu quidẽ si inde videatur morb⁹ sumpsisse exordiũ,si verò antea laborauerit vteri tumorib⁹, & capitis dolore,& hic ipse morbus abortũ fecisse putetur,nõ ab abortu sed ab antecedente eum morbo.

2 *Acutum habentes caput, qui quidem crassa sunt ceruice fortes, & alis, & ossibus. Qui autem cephalalgici sunt & aures manantes habent, his superius palatum cõcauum, & dentes distractis.*

¶ Capita acuta dicuntur, quæ sunt in sinciput, aut occiput,aut vtrunq; talia. Duplices autem sunt qui acuta babent capita,aliis quidem fortes satis & robusti,alij debiles & infirmi capite. Dignotio autem est ex adiunctis partibus, & ex turpi aut concinna capitis formatione, tametsi enim magna acuties capitis,siue secundum alteram,siue secundum vtramq; partem,deficiat ab optima capitis formatione,quæ est veluti spheræ modicè secundum latera compressę, potest tñ ea esse sine reliquarũ partium capitis vlla turpitudine,atque tum temporis censetur formatricis exiguus error,præcipuè si accedat ceruix crassa,quæ robustam formatricem, & materiæ copiã indicabit. Si verò accedat deformitas aliarum capitis particularum,haud dnbiè illud est ex debilitate capitis,ab initio formationis profectum. Deformitas autem quæ turpiter acuns capite solet accedere, est côcauitas superioris palati, & dentium superiorum ab inferioribus distractio, maxilla superiori antrorsum plus satis producta,q̃ canina formatio esse vidatur. Meritò igitur hi quibus tantum est acutum caput,& crassa ceruix,fortes sunt. Aliis & ossibns fortes dicuntur,qui firmos habent motus voluntarios, quia vt firmamẽtis innituntur ossibos musculi. Aliis fortes dici possunt, vel ob reliquas cerebri vires, eas inquam quæ ad internos sensus spectant,vel etiam ob reliquas hominis virtutes,vt naturalem & vitalem. Atqui sanè probabile est, omnes eas virtutes iotelligi. Nam non turpiter formatum caput,significat cerebtum non imbecille. Beoe autem nutritum & formatum caput,significat naturalis & vitalis firmitudinem. Sunt itaq; tales fortes ossibus, & aliis. Vnde constat fore etiam hos bene sanos. Qui verò aliter habebunt,infirmi erunt,& debiles capite: quod quidem crebro eius dolore, & multa excremẽtorum collectione, agnoscitur. Multa verò mali succi in capite redundantia,effluxionem saniei ex auribos solet facere. Qui igitur cephalici etunt, & quibns ex auribus sanies manabit, hi non erunt decenter formati,sed habebont palatum superius concauũ, & dentes distractos. Fortassa enim iuuabit dentium distractionem,crebra ex cacochymo cerebro effluxio. Porrò iis non erit ceruix crassa & valida, sed gracilis & languida, atq; id etiam accedet turpitudini. Quod Galenus in commentatione hnius loci dicit,in iis quibus caput plus satis depressum, & acuto contrarium est, longè deterius esse deesse occiput,ant compressum esse, quàm sinciput, non possum probare. Nam,inquit, eo esse deteri⁹, quòd tn occipite sit nobilissimus cerebri sinus,& medullæ ceruicis exortus. Id verò est adeo falsum, vt in occipite, quod à capite medio sutura lambdoyde distinguitur, nibil sit, nisi parenchephalis,ex qua nulla productio est,oeq; medullæ,neq; nerui:neq; sinom vllum continet. Ego proinde deteriorem formationem,cùm ad sensus & ingenium, tùm ad reliqua existimo,sincipot esse compressum, quàm occiput.

Quibus os à palato decedit, his medius subsidet nasus: quibus autem id vnde dentes nascuntur,extremus nasus. 3

¶ Hæc eadem sententia eisdem ferè verbis scripta occurrit, & enarrata est libro quarto. Quare haud erit nunc opus longa repetitione vti. Simitatis naturalis causa esse potest vel in errore formatricis,quæ eam partem, vt aliam quaneunq; solet, vitiosè fingeret,vel in malo positu ossium maxillæ superioris,quibus innititur. Nimirum si ea ossa demissiora ac profundiora sint quàm deceat,demitti etiam ac subsidere necesse est nasum,&,secundum eam partem pręcipuè,qua ionititur ossiculo quod humilius situm sit. Itaq; si os qnod ad medium palatum est introrsum sit velut detractum, simitas erit secundum medium nasum, si postremom superioris maxillæ,ex quo dentes nascuntur, arit simitas secundum nasum extremum. Nimirum hæ nasi partes,bis maxillæ ossibus innituntur. Simitas præter naturam fit, ex eisdem causis præter naturam contingentibus. Figura enim vitiari potest à re aliqua contundente, vt pugno, aut palo, aut casu. Ossa etiam illa possunt pręter naturam à proximis ossibus decedere, quibus decedentibus, nasus subsidebit,fietque simus præter naturam. Hoe modo solent qui Elephante vocato morbo laborant, ob ossium, aut eorum compaginnm corruptionem,simi euadere,vsq; ad magnã deformitatẽ.

Infantium (fulgoris siue defectus, siue comprehensiones) simul cum pubertate quibusdam mutatio- 4

mutationes habent, & alias, & in renem dolor A *grauis, cùm implentur cibo.*

¶ Scripsi per parentesim, fulgoris, siue defectus, siue comprehensiones, quia, vt Galenus dicit, varia admodò in diuersis codicibus occurrit lectio, atq; varias admodum lectiones veteres enarratores sequebaotur. Quidam legebant ἐκλάμψεις, id est fulgores, seu effulgescennæ: alij ἐκλείψεις, id est defectus: alij καταλήψεις, id est comprehensiones. Atqui plerique has voces eò deflectebát, vt ipsis omnibus epilepsię, seu comitiales morbi significaren- B tur. Atqui certè facillima, ac verisima, ea ratione redditor sententia. Nimirum epilepsiæ infantium, hoc est, quæ noo procedente iam ætate, ob victus vitia succedunt, sed ab ipso ortu, ob naturale vitium ex primordiis contractum, congignitur, simul cum pubertate quibusdam mutauones habeot. Nimirum tales epilepsiæ, cùm vitia potiua naturalia sint, quàm morbi, curationem non admittunt, sed vt aliæ naturales intemperies muta- C tionem ex ætate. Non quidem ineunte pubertate, sed per totum pubertatis tempos, mutationem eam fieri intelligit, qood est à quatuordecimo ad vigesimnmquintum. Nam septimo aphorismo sectionis quintæ dicitur: Quibus morbi comitiales fiunt ante pubertatem mutationē accipiuot, quibuscunque autem vigesimoquintò, commoriuntur: hoc est, ante exactam pubertatē mutationem accipiunt; si verò vigesimoquinto, quo scilicet finitur, adhuc dureot, commoriuntur. Quoniam ve- D rò nó in omnibus mutationem accipiunt: sed quibosdam, vtpotè quibus mutatio ætatis non est satis ad eius morbi curationem, commoriuntur, nó dicit simpliciter cum pubertate mutationes habent, sed quibusdam. Porrò est eonsideratione dignum vtrobiquè, & hîc, inquam, & in aphorismo dici, non quidem solui, sed mutationem accipere. Quasi nó soleant solui nullo sui vestigio derelicto, sed cum alio morbo commutari. Atque hoc videtur præsenti loco multò apertiùs innuere, non so- E lùm dicens mutationē habent, sed explicans quas mutationes habere soleant. Et alias (inquit) & in renem dolor grauis cùm implentur cibo. Quasi dicat, mutari solere in renum dolorem, & in alios morbos, vt podagram, aut aliom huiusmodi morbum. Et videtur sanè hoc rationi consentaneum. Nam morbi diuturni raro sunt bonæ iudicationis, nec nisi permutationibus soluuntur, nedum qui congenerati: verùm quia mutationem accipere morbum, vtrumque potest significare, & solui, & F permutari cum alio, vt testatur Galenus in Commentario citati aphorismi, atqui non raro etiam euanescunt epilepsiæ, paulatim ætate siccato cerebro, citra vllum alium morbum, possis ita interpretari, mutationem habent, & in renom dolorem & alias mutationes, quales quidem sont paulatina solutio, aut in alium etiam morbum mutatio: ita denique, vt vna quædam mutatio earum, quas potest recipere, sit solutin integra. Quoniam autem dicit, infantium epilepsiæ cum pubertate mu- G tationes habent, ne intelligas infantiam vsqoe ad adolescentiam produci (interest enim pueritia) sed in eis epilepsiis esse expectandum ætatis beneficiom, quæ veniunt ab infantia. Nam quæ posteà superuenerunt, velut alij morbi curandæ sunt me- A dicis auxiliis. Cor dolorem renum significans, dicat, & in renem dolor grauis cùm implentur cibo, mox intelliges ex iis, quæ subiungit, eadem verba repetens.

In renem dolor grauis, quum implentur ci- 5 *bo, vomuntq; pituitam, quum autem abundauerint dolores, æruginosa, & faciliores fiunt: soluuntur autem, cùm à cibis vacuati fuerint, are-* B *nulæq; rufæ subsident, & cruentum mingunt. Stupor femoris eius, quod è regione est. Quiescere non confert, sed exerceri. Non repleri, iuuenes helleboro purgare, poplitem incidere, vrinariis purgare, tenuare, ac mollire.*

¶ Cùm dixisset, vnum quiddam eorum, in quæ mutari solet epilepsia, esse dolorē renum grauem, cùm implentur cibo, explicát modò, q̃ morbus renum is sit. Et hinc arrepta occasione, procedit ad C sindromem omnium signorum, quæ solet habere, & ad curationē quam desiderat. Est verò hic morbus lythiasis, seu lapidū in renibus congestio, quæ quidem fit ex succis crassis, calore aut frigore, intra renes duratis, & tophorum modo hærentibos, aut etiam ex sanguine ipso exusto, aut ex sordibus potus quotidiani. Dolét ergo renes, & cùm tale quippiam in eis prçter naturam colligitur, & multo grauiùs, cùm geniti iam lapides decidūtur (decisio est enim re vera, quia sæpè lapides ipsi carni renum af- D fixi hærent, vt tophi aquę ductibus) & cùm p angustas vias permeant. Semper tamen dolor renis, vt ponderis sensum refert, ob exiguū eius partis sensum, nisi cùm magnus aliquis lapis deciditur, tunc enim velut infixę astæ referre sensum cóstat: quandoquidē difficile distinguitur à dolore colico: hoc verò, velut paroxysmo quidam, elapso, & antequā tam acerbus dolor ingruat, velut incumbētis ponderis sensus est, qui dolor grauis appellatur, & crescit plurimùm cùm cibo impleti fuerint, qa cibus E multus replet intestina, ea verò repleta compriment, grauantq; renes, qui per peritonæum crasso intestino alligati sunt. Hinc fit, vt tanta sit sympathia intestinorum cum renibus, & renum cum intestinis, & vtrorumque cum ventriculo, vt colicus dolor & nephriticus inter initia, cómunia videantur habere signa, & curationem. Nam vtriq; accidit vomitus, & eo iuuatur vterque, vacuato scilicet ventre, & foecorum reuolsione facta. Fit verò calculosis principio quidem vomitus pituitosus, quia F talis succus naturaliter abúdat in ventriculo, procedente autem dolore, etiam æruginosus, concurrente iam vndique bile, quæ doloribus & vigiliis exusta est. Solent verò solui ambo dicti morbi, quum à cibis vacuati sunt homines: hoc est, quum intestina vacuata sunt fecibus, & omnibus quæ continent: colicus quidē, quia ita tollitur eius causa: nephriticus, quia cessat cópressio. Verùm reliqua solutio communis non est, quia colicus sola alui euacuatione est contentus, per nephriticum G verò iam soluendum est arenulæ rufæ subsident, & cruentum mingunt. Nimirum in initio detentis, aut arenis, aut crassis succis, obstruuntur vrinæ viæ, & ob id exeunt, tenues & puræ, rursum demissis iam quæ detinebantur, exire incipiunt arenæ rufæ, & vrina tingi, & morbo iam soluendo

procedere mictio solet, vsq; ad cruentam vrinam, & plurimam arenarum subsidentiam. Velut autem quæ ex calculo vesicæ deciduntur, esse solent albæ, ita quæ ex renibus, rufæ, seu subrubræ. Habent præterea, quibus in illo renum talis affectio est, stuporem femoris è regione affecti renis, propter magnæ venæ & arteriæ cum renibus & cruribus coniunctionem. Quo pacto autem venarum repletio, stuporem inferat subiectarum partium, docet Hippocrates libello de Morbis virginum. Nimirum tumidis venis & arteriis comprimentibus neruulos, qui iuxta deferuntur. His dictis de morbi notis, apponit quæ ad curationem pertinent, dicens, quiescere non conducit, sed exerceri, non repleri, iuuenes veratro purgare, poplitem incidere, vrinariis mondare, tenuare ac mollire. Non exigua autem interpretationis pars fit, hęc eadem, eo ordine quo agenda sunt, dicere, ita scilicet non repleri, sed victu tenui vti, poplitem incidere, cruris scilicet è regione positi, deinde si iuuenis, veratro, aut alio medicamento exporganti vacuare: posteà exerceri, & diureticis medicamentis vti, & exteriùs apponere incidentia & laxantia, quæ nunc vocat emollientia. Nimirum à victus institutione oportet curationes omnes, si fieri possit, inchoare, tenuis autem esse debet, quandoquidem ingrauescit dolor cùm cibo replentur. Poplitem verò incidere, aut si id Chirurgus non possit, omnino in crure venam secare, bonum fit, ad soluendam eam venarum tentionem, quæ vt facit cruris stuporem, faciet etiam repletionem renis. Expurgatio verò duobus modis proderit, & materiam deriuando, & laxando intestina, quandoquidem soluūtur cùm à cibis vacuati fuerint. Post hæc diuretica & exercitatio tutò detrudēt à renibus quicquid hæserit, præcipuè si appositis, siue inunctionibus, siue irrigationibus, incidantur succi, & laxentur viæ.

6 *Muliebria aquosis mulieribus plurimùm immorantur, cùm autem non celeriter eunt, intumescunt.*

¶ Aquosæ mulieres sunt, quibus aquosus & tenuis est toto corpore sanguis. Talibus plurimùm solent muliebres expurgationes immorari. hoc est, multos dies durare, ob tenuitatem scilicet sanguinis, atque, quia indigent adeò ea euacuatione, vt si non etiam celeriter eant, soleant intumescere: hoc est, hydropicæ fieri, ob aquæ redundantiam. Atque eadem fuerit ratio, siue celerius fieri intelligas, esse crebrò repetere, siue copiosè, dum durant, effluere. Vtcunque enim eò res venit, indigere has multa euacuatione ex vtero, ac nisi multa fiat, solere in hydropem labi.

7 *In Cranone veteres dolores frigidi, recentes calidi, sanguine autem plurimi, & quæ à coxa frigida.*

¶ Nihil vniuersale continent hæc verba, sed solùm narrationem quorundam, quæ in Cranone contigerunt, neque exposita morborum specie, neque temporis constitutione, quare exiguum est quod hinc capere possumus vtilitatis. Fortasse decisa sunt hæc verba ex alia narratione longiori, aut scripserat hæc memoriæ gratia sibi ipsi, qui reliqua nouerat. Nobis verò nihil aliud narrat, quàm veteres dolores fuisse frigidos, recentes calidos. Dolores calidi, aut frigidi, dici non possunt nisi ob causam. Ob hanc verò rectè dicuntur. Nam doloris nomine aliquando apud Hippocratem ipsa dolorifica affectio solet intelligi, vel vt in aphorismo dicitur, qui dolentes dolorem non sentiunt: hoc est, qui doloribus habentes affectionem, eam non sentiunt. Ita quidem possint esse dolores calidi & frigidi. Dicit igitur affectiones recentes fuisse calidas, & veteres frigidas. Quando autem veteres omnes, antequam inueterascerent, fuerunt recentes, constat recentes hic vocari, eas quæ ad inueteratas nunquam perueniunt. Tales autem sunt, quæ acutæ, vt veteres quæ cronicæ. Secundum rationem igitur factum est, vt acuti calidi essent, & ex calidis succis pendentes morbi, cronici verò frigidi, & ex frigidis. Cùm autem calidi succi sint bilis & sanguis, ex sanguine, inquit accidisse, vt morbi ea tempestate maxima ex parte nascerētur. Et quę à coxa (hoc est dolores coxæ) frigida. Exemplum est hoc prius dictorum. Nam coxæ dolor vnus quidam est eorum, qui inueterascere solent.

8 *Quæ in rigores fortes procedunt, non valde mitescunt, sed prope statum.*

¶ In rigores fortes procedere dicuntur febres, quę rigores fortes habent, non mitescere autem de rigoribus ipsis dicitur, aut de febribus secundum rigores. Nam secundum essentiam propriam, non solùm vsque dum prope statum sunt, sed neque vsque dum status sit elapsus, mitescunt febres. Porrò status nomine intelligi potest, qui totius morbi est, aut qui cuiusque paroxysmi: & vtroque modo redditur verus sensus. Nam in febribus quæ procedunt in rigores fortes, hoc est, habent rigores solutu difficiles & longos (nam cùm rigores fortes dici possint, aut quòd vehementes licet breues, aut quòd vehementes & producti, secundos hos videtur significare illud verbum procedunt) non mitescunt citò rigores in ipso paroxysmi principio euanescentes, sed procedunt etiam per ipsum incrementum, neque mitescunt vsque dum prope statum iam sunt febres: atque ita etiam cùm febres procedunt cum fortibus rigoribus: hoc est, vehementibus (siue etiam longi sint, siue vehementes solùm) non solent febres mitescere: hoc est, minores & mitiores habere rigores, vsque dum prope statum iam est morbus. Hoc in quartanis febribus maximè obseruari dicit Galenus, in quibus prognosticum signum esse dicit appetentis iam status, cùm à magnis rigoribus huc vsque febres inciperent, iam mitescere. Mitescent verò tunc, vt diximus, secundum rigores, secundū essentiam propriam potius auctæ, in inchoatione autem mitescent secundum vtrumque.

9 *Ante rigorem suppressiones vrinarum, si ex vtilibus fuerint, & aluus processerit, & somni adsint. Fortè autem & figura febris, fortè autē & quæ ex lassitudinibus.*

¶ De rigore decretorio nunc loquitur, docetq; rationem

rationem quandam satis artificiosam, talem rigorem præuidendi. Nimirum ex vrinæ suppreſsione, dicens ante rigorem ſuppreſsiones vrinarum fieri ſolere. Nimirum rigori decretorio ſolet ſuccedere ſudor, ſudoris verò & vrinæ eſt eadem materia, atque ita meritò altera euacuatio alterius ſuccedit ſuppreſsioni. Verùm quia vrinæ ſuppreſſæ non vnica, ſed multæ poſſunt eſſe cauſæ, multis aliis conſiderationibus eſt opus, ne præſenſio nos fallat. Proinde addit reliqua, velut ita dicẽs: Conſiderandum tamen vt firmius euadat prognoſticum, ſi ex vtilibus fuerint, & an aluus proceſſerit, & ſomni adſint. Fortè autem & febris figura opus erit conſideretur, fortè autem & quæ ex laſsitudinibus. Nam ſi aluus plurimùm proceſſerit, ea ipſa cauſa poterit ſuppreſſa eſſe vrina, quin rigor aut ſudor inſtet. Nimirum vt mictio plurima exiguam deiectionem facit, ita deiectionem facit, ita deiectio plurima exiguam mictionem. Si verò non proceſſerit aluus, & anteceſſerint ſigna optima, & quæ bonam iudicationem promittant, velut in primis concoctionis notæ in vrinis (hæ enim celeres iudicationes & ſecuritatem ſignificant) proinde dicit, ſi ex vtilibus fuerint: hoc eſt, ſi vrinæ, antequam ſupprimerentur, fuerint ex vtilibus, & concoctis, & aluus non proceſſerit, conſtat cauſam eſſe quòd euacuatio alia decretoria inſtet, ea fuerit rigor & ſudor, qua ratione diximus. Quòd verò addit, & ſomni adſint, Galenus intelligit dictum vt vnum quoddam exemplum vtilium ſignorum, quaſi dixerit, ſi ex vtilibus fuerint: hoc eſt, ſi anteceſſerint ſigna vtilia & bona, velut ſomni placidi. Mihi verò videtur dicturus ſi ſomni fuerint ex vtilibus, illud enim adſint, ſignificare videtur adeſſe ſomnos tunc cùm expectatur iudicatio, quo tempore conſtat nihil minus eſſe debere, vt iudicatio indicetur, quàm ſomnos placidos, potius enim debet antecedere anxietas, & inquietudo. Mihi proinde potius videntur ſignificari ſomni difficiles, & cum inquietudine. Nimirum expectatur rigor & ſudor vrina ſuppreſſa, cùm aluus non fluxerit, quòd ſerum ſurſum raptum, & in totum corpus diſtributum ſit. Id quod factum eſſe, accedens, cataphora indicauit. Nam aqua ſurſum lata, & ſanguine ſacto dilutiore, ſomnus ille vitioſus fit. Quod in aquoſis & humeſcentibus experimur. Igitur ſomni vt vnum quoddam exemplum ſignorum inſtantis criſis, quæ in antecedente nocte contingunt, dicuntur, potiùs quàm vtilium, quæ fuerint. Si verò vt vnum talium exemplum ponitur, reliqua etiam debent intelligi. Itaque dicit, ſi aluus non proceſſerit, & vrina ſupprimatur, & anteceſſerint ſigna concoctionis, & adſint nunc ſigna laboris, & inſtantis criſis, velut anxietas, & in primis graues ſomni, rigor decretorios, vt cui ſudor ſuccedat, expectari debet. Fortè autem ſatius fuerit, & figuram febris adiungere. Si enim ea ſit è genere ardentium, firmius præſagium eſt. Qoia, vt in aphoriſmo dicitur, à febre ardente, rigore ſuperueniente ſolutio. Quod ſi ex laſsitudine, aut labore cœperit febricitare homo, maior coniectura eſt febrem eſſe ardentem, atque inde rigorem expectandum. Nam in initio libri quarti de Ratione victus in acutis, agens de ardente febre ipſemet dicit, accidit autem magna ex parte ob longa itinera. Itaque ob febris ſpeciem conſiderari vult etiam externam cauſam, an ob laſsitudines. Dicit verò fortaſſe, bis repetens id aduerbium, quia ſans multa videbantur dicta ad præſagij confirmationem, nec videbatur omnino neceſſarium, poſtrema hæc adiungere, vtile tamen etiam. Quaſi diceret, ſatis quidem ſit conſideraſſe quę dicta ſunt ad huius præſagij firmitudinem, fortè autem vtilè etiam ſit, maioris claritatis gratia, adhibere etiam in conſideratione, figuram febris, & eius cauſam externam. Oportet verò conſiderare tam multa, qoia præter hæc cenſebitur vrina ſymptomaticè potiùs ſuppreſſa, vel ob obſtructionem quampiam viæ, aut reſolutionem facultatis expultricis in veſica.

Abſceſſus non admodum quibus rigores. 10

¶ Hæc quoque ſententiola pertinet ad prognoſticam partem. Quod dicitur eſt, febres quas comitátur rigores, vt tertiana exquiſitas, & quaſdam quartanas, non admodum ſolere habere abſceſſus. Quia ſcilicet expurgantur venę ſingulis rigoribus, quum fiant ſuccis extra vaſa miſsis. Quoniam verò hac ratione non monſtratur fieri non poſſe abſceſſus, ſed eſſe cur non crebrò fiant, dixit non admodùm. Illud tamen noſſe oportet, tantò minus futuros abſceſſus, quantò rigores erunt acutiores, & ſuo genere exactiores, & magis exquiſiti: hoc eſt, quantò partes concutientur magis, quia eò longiùs pelluntur ſucci à vaſis, & eò magis diſcutiuntur.

Crurum effæminationes, velut vt ante morbum ambulãtis, aut mox à morbo. Fortaſsè quia quod ex laſsitudinibus, in articulos abſceſſerit, vnde crurum effæmi[illegible]nes. 11

¶ Debilitatem & effœminationem crurum, ſimilem ei, quam ſentiunt, qui iam iam ſunt parati in morbum incidere, aut qui ſtatim à morbo, antequàm corroborentur, deambulant, dicit quibuſdam manere ex morbis, vel multum tempus, vel totam etiam vitam. Cauſam verò eſſe, quòd cùm eſſent febres illæ laborioſæ, & cum laſsitudine coniunctæ, fecerunt abſceſſus in articulos. Vnde factum fuerit, vt illi laxi ſuperfuerint, & ligamenta mollia: vnde crurum effœminationes, hoc eſt, languor qualis mulieribus eſt. Quem conſtat non in gracilitate & extenuatione, ſed in imbecillitate cõſiſtere. Dicitur autẽ hoc iuxta illud quod in aphoriſmo laſsitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potiſsimùm abſceſſus fiunt. Tamen hinc diſce, abſceſſus ad articulos factos eſſe aliquando citra articulares dolores, & tumores, qui ſolis his effœminationibus, ſeu laxitatibus agnoſcuntur.

Tubercula extrorſum intumeſcentia, & acuta, & acuminata, & quæ æqualiter matureſcunt, & non circundura & decliuia, & non bifida, meliora: contraria autem, mala: & quæ valdè contraria, peſsima. 12

¶ Hæc eadem ſentẽtia ſcripta eſt primo Prognoſtici, eiſdẽ ferè verbis. Illic enim: Suppuratio inde proueniens ita conſideranda eſt, q̃ enim foras ver-

titur optima est, si parua est, maximéque egreditur, & in sublime resurgit: si verò magna est, & lata, minimeque in mucronem tendit, pessima est. Addit hîc, & quæ æqualiter maturescunt, & nō circundura & decliuia, & non bifida meliora. Scilicet quæ æqualiter secundum se tota tendunt in suppurationem, nec sunt circumdura: hoc est, quadam parte incipientia suppurare, & circum circa dura, ex materia pendent minori & simplicori: vt contrà quæ inæqualiter suppurātur, existentia circundura, aut etiam bifida (hoc est, extuberantia in duo caeumina) pendent ex materia diuersa, & inæqualiter contumaci. Commendat etiam decliuia tubercula: Id est, quę in decliue suppurantur. Nam siue à Chyrurgo secentur, siue spontè rumpantur, quam cuns gracilior facta est, vt solent, optimè expurgabuntur scissura in decliue spectante. Hęc igitur bona, contraria autem mala. Nimirum tubercula introrsum intumescentia, vt quum tumor non eminet acutè & lata, & quæ inæqualiter suppurari incipiunt, circundura, aut bifida, aut etiam multifida, & quibus incipiens suppuratio in sublime spectat. Quoniā verò possunt hæc magis, aut minus inesse, dicit, & quæ valdè contraria pessima.

13 *Ferinum autumno, & cardialgia, & horridum, & melancholiam.*

14 *Ad initia, exacerbationes consideráda sunt, & in omni morbo: veluti vesperi exacerbari, & annus ad vesperam & ascarides.*

¶ Hæ duæ sententiolæ enarratæ iam sunt in secundo libro huius operis, prope libri initium. Ibi enim scriptæ ab eodem Hippocrate sunt, atq; adeò apertiùs. Nunc enim ænigmatica phrasi videtur vsus. Idem tamen est quod dicit, & quod illic dixerat. ferinum quid esse in morbis autumni, horrores qui, & cardialgias, & melancholicas passiones. Porrò considerandum inter morbi initia: hoc est, mox ab initio (addit nunc & in omni morbo) an statim vigeant ac efflorescāt, deinde in circuitu paroxysmis. Porrò exacerbationes plurimorum morborum solere in vespertinum tempus incidere, & ita etiam autumno grauissimos morbos esse, & eos q anteà fuerint exacerbari, quòd anni partes cum diei partibus analogiam quandam habeant, & autumnus sit vt vespera anni. Porrò ascaridas autumnō magis, quàm vllo alio tempore gigni, & vesperi vrgere, vt alia pleraque mala omnia hæc explicata, redditæque omnium causæ sunt, loco citato. Porrò repetita sunt hæc eadem lib. 4. versus medium, præter id quod de ascaridibus dicitur.

15 *Infantibus tussicula cum ventris turbatione, & febre continua, significat post crisim bimestri prorsus vicesimo, & tumores in articulos.*

¶ Singulare quiddam, & quod non ita necessariò accidat, neque adeò sæpè, docere videtur: putà infantibus bimestribus, laborantibus tussicula, cum turbatione ventris, & febre continua, solere finiri malum in tumores articulorum, idque vigesimo die morbi post crisim: hoc est, iudicium hoc modo accipiente morbo, puta per abscessum. Certè totam hanc syndromen, & hunc euentum stato die, perrarò offendes, licet tamen nobis, quæ ita dicuntur velut exempla accipere, & si quid vniuersalioris doctrinæ inde possit decerpi, procurare. Dictum est aphorismo 31. sect. 4. lassitudinem habentibus in febribus, in articulos & circa maxillas potissimùm abscessus fieri. Huius causa est, quia lassitudo indicat multitudinem. Quam causam continet aphorismus quadragesimusquintus eiusdem sectionis, quò ita dicitur: Quibus tubercula, vel in articulos labores fiunt, ij pluribus vtuntur cibis. Plurimus enim cibus causa, lassitudo signum est multitudinis. Dicit igitur nunc Hippocrates non adultis solùm, sed infantibus etiam, solere finiri morbos ad articulos, cùm laborant cum multitudine. Velut autē in adultis, qui fari id possunt, multitudinis signum accipitur ex lassitudine, ita in infantibus, qui nō possunt, ex tussicula cum ventris turbatione & febre continua. Non mirum autem si vigesimo die id fiat, quum sit is dies adeò insignis. Itaque quod generatim in aphorismis dictum est, hic de solis infantibus dicitur. Illud verò est scitu dignissimum, quas notas multitudinis debeas obseruare, in iis qui nō possunt interrogationibus respondere, quæ eadem & in adultis etiam occurrunt sæpè, significantia multitudinem. Tussicula scilicet per febres, cùm alioqui non tussiret homo, neque adsit pleuritis, aut morbus alius, cuius sit propria, & ventris turbatio inter morbi initia. Ex quibus proinde abscessus ad articulos expectare iussit sectione 1. libri 2. & rursus sectione 2. huius 6. iubebit.

16 *Si infra vmbilicum constiterint superna, in inferioribus articulis, bonum: si autem supra, non similiter soluunt morbum, nisi suppuret.*

¶ Secundo libro Epidemiorum dixit, abscessus eò meliores esse, quò ad inferiores deuoluuntur sedes. Hoc etiam in prognostico docuit, iubens in iis q salubriter affecti sunt, cū tamen febres prorogentur, expectare abscessus ad aliquem articulum, maximeq; inferiorem. His consonum est quod nunc dicit, si morbi partium superiorū abscessus faciant, ad articulos qui sunt infra vmbilicum, bonum esse, sin autem abscessus supra constiterint, non adeò bonum esse, nec similiter soluere morbum. Addit nisi suppuret. Nam partes infra vmbilicum, minimè in suppurationem vertuntur, vt dicitur in prognostico, partes verò supernæ possint suppuratione perfectiùs interiores partes expurgare: neutris verò suppurātibus, perfectiùs liberant inferiorum abscessus. Itaq. vbi locis citatis pręfert abscessus inferiores superioribus, intelligi debet nisi suppuratione finiantur. Tunc enim inferiores soluūt morbos tardiùs, quia aut omninò non suppurant, aut imperfectiùs & tardiùs.

17 *In humeris autem suppurantia tantulis, breuioris cubiti eos faciunt.*

¶ Humerus vocatur os maximum brachij, quod altera ex parte coarticulatur cum spatula, altera cum cubito, in ea flexura, quæ in medio totius brachij est, & cubiti articulus vocatur. Itaque vltra

vltra humerum cubitus est, cum illo articulum facit. Didicimus verò ab Hippocrate libro 3. de Articulis, vbi os aliquod vitium insigne passum est, vt luxationem aut torturam, ossa proxima læsæ parti, non venire in iustum incrementum, si pusillis & nondum adultis ea vitia fiant. At (inquit) quibus dum adhuc pueri sunt, priùs quàm corpus integrè adolcuerit, & spina in giberum incuruatur, iis corpus ad spinam augeri non licet, sed cùm crura & brachia ad perfectam auctionem veniant, illa exiliora euadunt. Quibuscunque etiam supra septum giber contigit, iis costæ in latitudinem augeri non consuerunt. Hæc Hippocrates. quibus apertè innuit, ossa malè affectis proxima, non augeri satis, si is, qui laborat, adhuc crescat: quia, vt Galenus in commentatione dicit, euenit necessariò quæ partibus propè positis alimentum desetunt, iuxta partem affectam aliquid pati, vt distorqueri, comprimi, aut debilitari, & languidior fit partis motus, & dolore, aut intemperie debilitantur naturales facultates partium patienti proximarum, vnde necesse est minorem fieri nutritionem, & ob id auctionem. Similem prorsus causam habet, quod & hoc loco dicitur, nimirum quibus tantuiis, hoc est, pusillis, & adhuc crescentibus in humero fit magna aliqua suppuratio, necesse est, dictam ob causam, partes vltra humerum positas, breuiores in reliquum vitæ manere. Sequitur autem proximè humerum cubitus, per hunc manus: fient igitur hæc breuiora: non tamen manus adeò ac cubitus, quia ea longiùs iam posita est. Velut quibus spina in giberum incuruatur, corpus ad spinam non augetur, crura tamen & brachia non fiunt ob id breuiora solito. Nimirum hæc etsi procedunt à parte læsa, non tamen proximè, sed longiùs. Cubiti igitur soli fient manifestè breuiores, iis quibus humeri in tenella ætate patiuntur suppurationes.

---

18 *Solueret autē & hulcusculorum in inferiora eruptio, nisi rotunda & profunda sint. Talia enim perniciosa sunt, præcipuè infantibus.*

¶ Soluere morbum aliquando dicitur Hippocrati quicquid morbum tollit, etiam si hominem non persanet, sed permutationem cum alio faciat, atque adeò, etiamsi deficiente morbo homo intereat, vt quum in aphorismo dicitur, quibus in ardentibus febribus tremores fiunt, insania soluitur. Constat tamen, vt in commentatione eius loci diximus, non satis propriè permutationem talem vocari solutionem, sed proprissimè dici solui morbum, cùm homo nullo alio manente liberatur, vt cùm dicitur ab aqua inter cutem, aqua è venis in ventrem fluente, soluitur morbus. Secundo loco soluere, dicitur etiam ea permutatio, per quam homo à secundo etiam morbo liberatur, & superuiuit, vt cùm dicitur, quibus dolor circa hypochondrium sine phlegmone fit, iis febris succedens soluit dolorem. Hoc secundo significato dicitur nunc vlcusculorum in inferiora eruptio, soluere febrem continuam infantium, cum tussicula & alui turbatione (de illa enim adhuc loquitur) nisi ea vlcuscula sint rotunda, & profunda: talia enim nō soluunt hoc secundo significato, quia ex ipsis intereūt pueruli. Perniciosa enim sunt eius figuræ vlcera, & curatu difficilima, vt libello de Vlceribus ipsemet Hippocrates testatur, adeò vt curari non possint, nisi duplici aut quadruplici sectione, ex rotundis longa fiant. Maximè autem sunt perniciosa infantibus, quia dolores & difficultatem eius curationis ferre non possunt, & non curati, facilè ob carnis mollitiem exeduntur, curati dolore exanimantur, aut conuelluntur. Tametsi testari possum, me vidisse infantulam, alioqui iam ex morbo languidissimam, cùm nescio quot vlcusculis rotundis, & valdè profundis in natibus, non sine mea magna admiratione seruatam, erat verò annum iam nata integrum. Hippocrates nunc agit de bimestribus.

Soluerit autem & sanguis fluens, magis autem apparet in iam perfectioribus. 19

¶ Fluxus sanguinis maximè solet præseruare ab abscessibus ad articulos, atque ita morbos, in quibus articulorum tumores expectantur sine eis soluere, vt dicitur in aphorismo septuagesimoquarto quartæ. Verum is fluxus ætati perfectæ est familiaris, pusillis rarò accidit, vt in Prognostico dicitur, his verbis: Sanguinis fluxum in iunioribus potiùs trigesimumquintum annum agentibus expectare oportet. Intelligi autem debet vsq; ad trigesimum quintum. Nam iam inde suppurationē expectes, vt in Prognostico etiam dicitur. Causam reddit Galenus, dicens: Etenim per hanc ætatem sanguis plurimus est, & item facultas fortior, & calore exuperans. Sed si iudicatio hæc fieri non solet in pusillis, de quibus huc vsque Hippocrates agebat, quorsum eius nunc meminit? Certè sermonis communione digressus ad eam euacuationem est, sermonem verò de illo pusillorum morbo hic finit.

Lachryma in acutis malè habentium, spontè quidem lachrymantium, bonę, non spontè autem fluentes, malę: quibus circumtenditur supercilium, malum. Malum etiam quod inarescit vt spuma, & obscuratio malum, & squalidum malum, & qui corrugantur intus concreti, & vix versiles & obtorti, & quæcunque alia omissa sunt. 20

¶ Hæc pertinent ad rationē prædicendi in morbis acutis ex oculis & facie. Scripta autem eadem sunt in Aphorismis & in Prognostico, atque vtrobique à me enarrata. Lachrymas acutè ægrotantium, non spontè fluentes malam significationem præbere, locis citatis dixit, spontè autem fluentes no esse malas: nunc adiicit etiam esse bonas. Atque id meritò: spem enim præstant voluntariæ ægrotantium lachrymæ, non quidem vtcunque ægrotantium (quis enim consideret, an qui diuturno conficitur morbo ploret) sed ægrotantium acutè. Neq; horū quidē quocunq; morbi tempore (nam primis diebus morbi, quantūuis acuti, lachrymari, nihil admirationis habet, neque vllam significationem præstat boni aut mali) sed in summo morbi vigore iam consistētium. in quo, qui morituri sunt, ne plorare quidem possunt, ob oculorum squalorem, concretionem, & immobilitatē, quæ pessima & lethalia esse mox dicit. Lachrymari igitur spontè bonum est, quia nihil horum adesse significat,

ſed mediocrem partium humiditatem, & facultatis regentis conſtantiam, & abeſſe conuulſionem. Reliqua ex Prognoſtico facilè intelligentur. Nam illic vituperantur cutis frontis circumtenta & arida, cum qua circumtenditur ſupercilium, & ſordes apparẽtes circa oculos, quas nũc vocat inareſcẽs vt ſpuma. Dicit enim ἐπεξηρασμένην, οἷον ἄχνη, ſignificat verò ἄχνη nõ qualemcunq; ſpumam, ſed exiguam, & aſperginis concreſcẽtis modo factam: nimirum minutiſsimas guttulas ſpumæ aridæ. Eſt itaq; ſordes apparens circa oculos ſqualidos. Squalorem etiam oculi, & obſcuritatem vituperauit in Prognoſtico. Corrugatio interiùs facta in oculo, areſcentiam ſignificat, vt in extremè ſenibus. Eſt igitur corruptionis facultatis, & atrophiæ. Partis concretio, & inflexilitas oculi, & diſtortio, quam in Prognoſtico perũerſionẽ vocat, conuulſionis eſt. Hæc igitur omnia mala ſunt, & quæcunque alia omiſſa ſunt, quę ſcilicet in Prognoſtico recenſentur, vt alterum altero oculum apparere minorem, & candidum rubrum habere, aut liuidas aut nigras venas, aut alia huiuſmodi.

---

21 *Febres quidem aliæ mordaces manui, aliæ autem mites, aliæ autem nõ mordaces quidem, ſed poſteà inſurgentes, aliæ acutæ quidem, ſed imminutæ à manu, aliæ ſtatim vrentes, aliæ autem ſemper debiles, ſiccæ, aliæ autem ſalſuginoſæ, aliæ ampulloſæ aſpectu graues. Aliæ autẽ ad tactum humectæ, aliæ valde rubræ, aliæ valde pallidæ, aliæ liuidæ, & id genus alia.*

Febrium partitiones cõtinet hæc dictio, quam ego in Commentariis libri 1. de Differẽtiis febrium abundè explicui. Quoniam verò obſcuritas Hippocraticarum dictionum expoſita eſt quàm plurimis enarrationibus, ſatiùs fuerit eam nunc proferre, quę mihi videatur maximè conſentanea, & quę plus frugis contineat, quàm quamplurimas recenſendo, aut etiam refutando, & de vocum ſignificatis contendendo, replere chartas, & otio abuti: quę enim inde doctrinæ acceſsio fiet? videtur igitur tota hæc dictio, quatuor partitiones ſeorſum continere poſſe: primam quadrimembrem: ſecundam bimembrem: tertiam trimembrem: quartam multimembrem. Tres quidem primas petitas ab ipſius caloris præter naturam (in quo febris conſiſtit eſſentia) modo, aut materia (modum dico, quo tangentem manum afficit, mordendo aut non, & quo mouetur acutè aut tardiùs: materiam verò in qua factus firmatusq́ue conſiſtit) poſtremam ab externis, & per accidens contingentibus febri, vt à calore. Atqui mordere tactum, aut non, ex ipſius materiæ natura naſcitur. Quo fit, vt non ſine magno artificio, prima partitio, & differentias febrium, & earum dignotionem contineat. Nimirum differentię contingunt ſecundum differentiam cauſarum internarum: dignoſcũtur ſecundum alium & alium modum afficiendi tactum. Ea verò eſt hæc, febres quidem aliæ mordaces manui, hoc eſt, ſemper & à principio mordentes manum: aliæ autẽ mites, hoc eſt, gratum, mitem, minimeq́ue mordentem calorem præ ſe ferentes. Aliæ autẽ non mordaces quidem prima manus admotione, ſed poſteà inſurgentes, hoc eſt, paulatim mordacitatem comparantes: aliæ contrà acutæ quidem primo occurſu, hoc eſt, acutè occurrentes tactui, & mordentes, ſed paulò pòſt imminutæ, & paulatim vel vt à manu vincantur, mordacitatẽ deponentes. Conſtat his quatuor differẽtiis, quandoquidem ex modo afficiendi ſenſum accipiuntur, dignotionẽ etiam contineri. Continentur verò his quatuor differentiis, omnium ex ſucco pendentium ſpecies, quin etiam quodammodo etiam febres omnes. Nam cùm iuxta ſuccorum differentiam quatuor ſint, melancholica, ſanguinea, biliosa, & pituitoſa, calor bilis & melancholiæ mordax eſt ob materiæ ariditatem, ſed bilis mordacitas vincitur à manu ob materiæ & vaporũ tenuitatem: ſanguinis & pituitæ, ob humiditatẽ materiæ, non eſt calor mordax: tamen à pituita non abeſt mordacitas, ſiquidem putrida eſt, ſed adeſt quædam, quę etſi primo occurſu non apparet, perſiſtente manu inſurgit. Itaque ſemper mordaces ſunt melancholicæ, ſemper mites ſanguineæ, non mordaces, ſed poſteà inſurgentes, pituitoſæ: acutę, ſed imminutæ, biliosæ. Quibus quatuor generibus continẽtur omnes, quæ ex ſuccis pendent. Poſſunt autem cõtineri etiam aliæ omnes, hecticæ quidem in mordacibus, cum melancholicis: diariæ in mitibus cùm ſanguineis. Tales enim ſunt reuera. Hæc eſt partitio prima. Huic ſuccedit hæc altera, febrium alię ſtatim vrentes, alię ſemper debiles. Hæc partitio accipitur à motu morbi, quaſi diceret, quędam febres ſunt acutæ, quædam cronicæ. Nam acuti morbi ſunt, qui ſtatim vigent. Itaque acutæ febres, quæ ſtatim vrunt, & ſunt ſummæ. Ita etiam in eſſentia propria magni morbi ſunt, qui acuti, quia magna adeò mala nullus poteſt diu ſuſtinere, ſed breui ſoluuntur, aut interimunt. Qui ergo cronici, ſunt debiliores. Proinde febres nõ acutæ, rectè vocantur ſemper debiles. Hæc itaque eſt ſecunda partitio. Tertia verò, quæ mox ſequitur. Siccæ aliæ autem ſalſuginoſæ, aliæ ampulloſæ, aſpectu graues, aliæ autem ad tactum humidæ. His verbis videtur inſinuari ſolennis illa partitio, in hecticas, putridas & diarias. Nam hecticæ ſunt ſiccæ. Calor verò ſiccus eſt mordax, diciturq́ue proinde ſalſus, per metaphoram. Nam ſalſum proinde ad guſtum, nõ ad tactum refertur, ſed qualis eſt guſtui mordacitas ex ſalſis, talis tactui ex aridis & exuſtis. Proinde ergo hecticæ febres dicuntur aridæ & ſalſæ. Ampulloſas febres dici non poſſe alias, quàm quas ampullæ quædam per corpus abortæ comitantur, ſatis conſtat ex ipſo nomine, & quod mox addit, id multò apertiùs indicat, aſpectu graues. Nimirum quibus per cutem ampullæ, vt ex cutis combuſtione, diſperſæ ſunt, aſpectu graues, & horrendi ſunt morbi. Conſtat verò hæc in febribus malignã putreſcentiam, aut exuſtionem ſuccorum indicare. Quamquam ergo non omnibus putridis hoc accidit, ſi quibus hoc accidit, omnes ſunt putridę, & triplex illud genus ad hanc partitionẽ reducendum eſt (vt eſt conſentaneum) rectiùs putridæ ad hanc partem referentur, quàm ad primam, aut poſtremam. Velut nomine, ad tactum humidarum, rectè intelligentur diariæ, quia harum calor eſt vaporoſus, & tactui humorem quendam repræſentat. Tametſi ergo putridæ ex ſuccis ſunt, ad tactum verò non ſunt adeò humidæ. Quin potiùs illæ omnes ſunt mordaces & acres, aut mox, aut poſtquam manus aliquandiu adhæſerit, aut ſemper. Nam ſanguineæ,

guineæ, quæ solæ, earum quæ ex succis pendent, sunt ad tactum humidæ, inter diarias potiùs censeri debent. Quia quæ in illis putridæ sunt, biliosæ etiam sunt, atq; vt ad biliosas plus aut minus inclinant, ita à blando sensu, & humido tactu, recedunt. Constat ex hac enarratione, illam voculam siccæ, non referri ad antecedentia, vt quæ semper debiles, dicantur etiam siccæ (quamquam ita videtur) sed potius ad sequentia, vt eædem dicantur, siccę & salsuginosæ. Superest postrema partitio, quæ quidē inartificiosa est, & ex iis quæ per accidens insunt lata. Sed vt sæpe in his cōmentariis, & aliis in Hippocratem scriptis, diximus, antiquissimi medici, multis morborum inartificiosis differētiis vsi sunt, quia nondum erat ars exactè constituta. Siuè igitur rubræ, pallidæ, liuidæ, virides, albæ, aut alio quouis colore, ob cutē hominis, siue ob excrementa, dicantur, externæ differentię sunt, & nullas proprias species constituentes, sed tanto quæuis febris esse agnoscetur benignior aut malignior, quanto color, siue faciei, sine exeuntium mitiorem aut maligniorem causam præ se fert, iuxta ea quæ in prognostico, & aliis operibus, de colorum significatione scripta sunt.

---

22 *Contentiones corporis, & duricies articulorum, malum. Et ipse dissolutus, malum: & fractiones articulorum, malæ.*

¶ Hæc sententia, vt & quæ mox succedit, ad partem prognosticam pertinet. Contentiones corporis & duricies articulorum, est artuum inflexibilitas, ac veluti rigor. Contrarium huic est, dissolutum esse corpus, & confractos articulos, vt cùm exporrectis, ac velut à facultate dimissis artubus, quis iacet, & articulis laxis, & velut fractis. Constat verò, articuli, propriè non esse fracturam, sed si quid, luxationem. Dicuntur verò qui laxi, & firmitudine carentes sunt, fracti per metaphoram. Nimirū quia fracto osse perit firmitudo membri, cùm articuli nihil flexuræ resistunt, ob similitudinem, fracti esse dicuntur. Vtrumque autem horum in morbis acutis malum est. Illud enim significat conuulsionem, hoc facultatis interitum. Vtrumque autem in prognostico ab eodem Hippocrate scriptum est Oportere enim ægrotum manus, collum, & crura habere modicè inflexa, & totū corpus flexibile: malum verò esse si manus, collum, & crura extenta habeat.

Oculi audacia delirij signum est, & deiectio, & fractio, malum.

¶ Hic quoq; deiectio & fractio oculi, contrarium significat, ei quod vocatur audacia oculi. Accipiuntur verò etiam hæc nomina metaphoricè. Nam audacia propriè ad hominem spectat, aut ad cor: fractio ad ossa, & res huiusmodi. Sed vocatur audacia oculi is oculi positus, qui audaciam indicat. Est verò is, oculi intentio firma, & rectus intuitus, oculis non nictantibus. Nam vt in 2. libro in calce sectionis quintæ dictum est, oculi non nictantes iracundi sunt. Iracondia verò comes est audatiæ, quia timor iram cohibet. Igitur rectus intuitus, oculis non nictantibus, audaciam indicat. Et hic ipse per morbos acutos, est signum delirij. Quia sine occasione, aut vlla procatartica causa tales animi motus, insaniæ sunt soboles. Error enim imaginationis commouet animum, cùm nihil sese offert, quod ita mouere natum fit. Quod si recto illi & firmo intuitui, accedat palpebris non nictantibus oculorum crebra motatio, indicatur etiam furor, vt in prognostico dicitur. Contrarium audaciæ vocatur deiectio, & fractio oculi. Nimirum quidam oculi languor, vt non videatur quicquam posse rectà tueri, ac nec videre omnino, & quicquid ob oculos ponitur omnino non aspiciunt, vt videantur his qui adsunt, non videre, id quidem in acutis morbis pessimum signum est: nam deficientis iam facultatis, soletq; accidere moribundis, & vulgari phrasi, quæ fortassis ab Hippocratis dictione fluxit, dicuntur tales oculi fracti iam esse, quòd scilicet quasi disrupti essent, non videant, & langueant, penitusq; deiecti iam sint.

Sectio Secunda.

Dilatare, constringere, alia quidem, alia autem non. 1

¶ Magna pars huius sectionis secundæ, pertinet ad partem curatiuam. Velut hęc sententiola, & quędam mox sequentium. Qui vocati sunt methodici, quorum princeps fuit Thessalus, hac vnica regula censebant contineri totā artem: omnes enim morbos astrictos esse, aut laxos, atq; ita nihil agendum aliud, quàm laxandum, aut astringendum. Verùm fallebantur. Multi enim sunt morbi, qui neq; in astrictione, neq; laxitate, essentiam habent, & multæ curationes, quibus neq; laxatur, neq; astringitur: euiusmodi est vacuare, replere, extenuare, crassitiē inferre, exasperare, læuigare, & alia multa huiusmodi. Nimirum affectiones omnes contrariis alterationibus curantur. Sunt verò excessus præter naturam multis aliis in rebus, quàm in laxitate aut constipatione partium. Nam intemperie, numero, magnitudine, pōsitu & aliis figuræ differentiis. Agenda igitur hæc sunt, dilatandum inquam atque constringendum, cùm res exigit, non tamen ea sola sunt agenda, sed alia quidem constringendo aut dilatando curanda sunt, alia autem non, sed aliter. Quod insinuans dicit, alia quidem, alia autem non. Quæ dilatando aut constringendo curantur, sunt vitia, per quæ partes aut astrictæ, aut laxæ sunt nimis, vt cùm ob astrictam & siccam aluum, vtimur clysteribus humidis & laxantibus, & ob densam cutem, vtimur balneo aquæ tepidæ, aut mollibus frictionibus cum munctionibus olei: aut ob laxam aluum vtimur astringentibus clysteribus, aut cataplasmatis: aut in iis qui nimia euaporatione, aut profuso sudore exoluuntur, vtimur, aliquando ad cutim totam, astringentibus, inunctionibus & ad anastomoses vasorum, vt venularum in naribus, & aliquando in pulmone, atque omnino ad omnem laxatam partem, vt ad procidentem vterum aut anum. Hæ verò omnes indicationes à morbis ipsis accipiuntur. Nonnunquam verò & ipsa partis indicatio laxare iubet aut astringere: velut ob hypochondria astringendum semper, aut omnino admiscendum astringentium aliquid, ob pectus laxandum, aut omnino admiscendum aliquid laxantium. Sed quia non hæc solùm curationum differentia est, ad alias transit.

2 *Succos hos quidem expellere, hos autem siccare, alios autem apponere, & hae quidem, hac verò non.*

¶ Vt in aphorismo dicitur, morbos ex repletione corat euacuatio, & ex inanitioue, replatio. Neq; vero omnia mals curantur repletione aut inanitioue, sed alia etiam aliter secundom contrarietatem, vt calida refrigcrando, & frigida calefaciendo. Hoc idem dicitor his verbis, aliquando euacuandum, aliqoando repleudum: eoaeoandum verò aliqoando euacuatione manifesta, vt per daiectionem, vrinam, aut sodorem: aliquando euacuationa insensibili, & resolutione. Illud vocat expellere, hoc siccare. Eodam modo vtitur verbo siccare, in initio libri de humoribus. Repletio verò fiat spponendo soccos, adiectioue cibi & potus, bene, ac facilè, & multum nutrientis. Sed quoniam non bæ solùm sunt curatoriæ indicationes, sed aliæ multæ, non semper agendum hoc, sed hac intentione sgendum hoc, alis verò noo, sed aliud sliquid.

3 *Extenuare, crassum facere, vas, cutem, carnes, & alia: & hac quidem, hae autem non.*

¶ Extenuare aut crassum facere euenit corpos, corporisue partes, aut succum aliquem: & vtromque sæpe est ex vsu. Nam & nimia crassities, & nimia tsnuitss, inutilis est, & uoxia: in corporis partibus somper, in succis aliquando. Hic autem Hippocrates solùm de corpore & eius partibos agere videtur. Nisi vis (licet enim etiam) vbi dicit & alia, intelligamos succos. Nomine ἀγγεῖον quod vertimus vas, intelligi vult Galeuus totum corpus. Dicetur igitur, extenuare, aut crassom facere oportet vas, hoc est, totum ipsum corpus. Significat enim vas aliquod totum, seu volumen aliquod integrum: ita corpos etiam totum: sicut solemus etiam vas vocare totam domom, aut nauim. Itaqoe dicit oportet nunc extenuare, nunc crassum facere totum corpus. Deinde enumerationem facit partiom, cutem, dicens, carnes, & alia, vt neruos, & membranas umnes. Crassescunt enim crassescente corpore hæc omnia, & gracilescunt gracilescente. Qoamquam non semper æqualiter, sed in iis qui pingoescunt, crassescit cotis magis quàm partes aliæ, in iis qui bene abondauterqoe notriuotur, carnes & reliqoæ partes magis quàm cutis. Omnem autem nimiam extenostiouem oportet vitare, qoia tales qui sunt, ab externis quibusuis caosis facilè lædun-tur: & nimiam crassitiem, quia si carnosi sont acutis morbis sunt opportuni, ob succorum redondantiam, & ventilationem difficilem. si pingues, ad frigidos morbos, & caloris axtinctionem. Et omnis crassities, ob difficilem ventilationem, est ad venarum interceptiones, & repentinos casus opportuna. Hanc ob causam iussit Hippocrates babitom athletarum, & si alioqui videatur ad sommum bonitatis attigisse, statim soluere. Modom extenoandi crassos, & reficiendi extenuatos, docet Galenus quatuordacimo methodi, capitibus, secundom vulgarem partitionem 15. & 16. licet (vt dixi) cùm dicit alia, intelligere alia omnia, quæ in vase, hoc est, corpore contioentur, atq; ita, cum partibus, humores etiam. Hos enim etism extenuantibus, vtimur cùm corpors volumus extenuare, & crassioras facientibus, cùm reficere. Sed & ad morbos qui ex soccorũ vitio, aut redundantia nascuntur, vtimur extenuationa plærumq; sed & contrario etiã aliquando, vt in tenuibus thoracis destillationibus. Hæc igitur omnia, & quęcunq; huiosmodi, insinuat, diceos, extenoare & crassitudinem afferre. Addit hìc quoq;, & hæc quidem, hæc autem non, quasi diceret, qoædam curantur hoc modo, quædam aliter.

Leuigare, exasperare, durum reddere, mollire. Hac quidem, hac autem non. 4

¶ Quandoquidem in lenitate & asperitate partium morbi qnoddam genos secundum figoram consistere, Gal. indicat, constat talium curationes in exaspiratione, & læuigatioue cousistere. Porrò indicatum etiã est mihi in coutrouersiis, esse qoasdam partes, quæ per se indigeaot quadam duricie aut mollitie vt suas actiones exeqosntur. Qoibus proinde duricies & mollities posiit per se esse morbos. Vnde fit, vt duriciem inferra aut mollitiem, propris curationis talium morborum ratio sit. Læuigamus quidem, vt in tussi, q̃ arteriæ asperitas parit, eclegmatis, & in dysenteria pinguibus clysteribos, aut lenibos cibis, & in arida scabie inonctionibus: axasperamus in læuitate intestinorum, qoæ successit dysenteriæ, emollimus doratos tendines, vt flecti possint, & doriores cicatrices ea de caosa, vt contra duriores facimus quæ sont molliores. Ac si quando molliora ossa fieri contigerit, vt quidam uarrat, hæc quoq; duriora reddere, siccantium vsu, eurabimus, vt firmentur. Itaq; hæ qooq; sont curationes quædam morborum, quibus quidam morbi corantur, qoidam nou.

Excitare, stupefacere, & alia quacunque eiusmodi. 5

¶ Hæc quoq; fiunt in morbis, quamqoam non morborum, sed symptomatum gratia, vt excitabimus eos qui soporosa quapiam affectione tenẽtur, & stupesaciemus eos qui graoi dolore torquentur. Sed quia longum esset curationis omnes modos percorrere, addit, & quæcunq; alia huiusmodi.

Deriuare, cedentem reuellere statim, renitẽtem cedere. 6

¶ Nunc agit de his quę ob soccos in partẽ qoampiam præter naturam influentes, agenda sunt. Hæc aotem sunt, derioatio, & reuulsio, & ob ea quæ iam hæserunt parti, vocata euacuatio. Est autem reuulsio, retractio succorum in contrariam, vt deriuatio in vicinam, vacuatio varò propriè vocatur, quæ ex ipsamet parte affecta igitur, aut omoino proxima cute. De his euacuationis generibus libro da soccis dicta sunt ab eodem Hipp. plura, & in seqoentibus dicentur à Galeno innumeris in locis, atq; à me etiam in satis multis, definita sunt. Quod ounc mouet est notatu dignissimum, de quo à me semper in congressibos apud ægrotos com madicis, altercatum est. Conuenit, inter omnes, reuulsionam debere ante alias auacutiones agi, deiude deriuationem, postremo euacuationem: atque adeo vacuandum

dum esse corpus totum, aoteqoam ad euacuationem partis veniatur: atq; adeo, ad vllam aliam corationem, quæ localibus vocatis auxiliis peragatur. Hoc quia non obseruant vulgares empirici, & circulatores, multorum malorum solent esse autores. Sed multi medici cootra, dum nimis methodici esse cupiunt, vix vllum inoenire possunt tempns euacnationi idoneum, & antequam ad propriam morbi curationem accedant, mori ægrotos, aut incurabiles fieri morbos, sinunt: sibi persuadentes nullam euacuationem licere facere anteqoam reuulsio omnis, & deriuatio facta sit. Atque ita sunt qui in practicis tractationibus, affirment, oon esse in pleuritide vtendum cocurbitula, antequam elapsus sit dies septimus, quid si sit homo inflammationis magnitudine, septimo, aot etiam quarto moriturus? Sanè præceptiones practicæ nunquam vniuersim accipieodæ sunt, sed temperandæ vrgentiæ iodicatione. Nam & illud quoque affirmat Galenus vacuandum esse corpus antequsm ad auxilia topica accedamus. Nunquam tamen in pleuritide, aut inflãmatione vlla alia periculosa, abstinemus, vsque dum omnes misiones sanguinis sint prægressæ, sed vna aut altera misione prægressa ad mouere incipimus quæ videntur expedire. Et quámqusm totius corporis vacoatio præeat, non ita tamen, vt admotio medicamentorum non subsequatur, antequam illa perfecta omnioo sit. Ita etiam sæpe in eisdem ioflammationibus internis, cùm reuulsiooi oon satis cederent, & timerem ne phlegmonis magnitudine anticiparent mori, alternatè vtens misione sanguinis secundum rectitudinem, & scarificatione ab admotis parti cucurbitulis, plurimos mihi videor mirificè eripuisse: cùm alij medici cuoctari iuberent, & methodum, non semper vtilem, obseruare. Hnc oone Hippocrates præcipit, dicens, deriuandum quidem esse cùm & vt expediat, reuelleodumqoe, verùm eum qui reuellat, oon id debere nimis facere, sed statim, ac præpropere (vt scilicet vacet reliqoæ curationi incumbere) reuellere humorem, qui reuulsioni cedit facilè, raoitentem verò cedere, hoc est, si verò reniti admodum videator malum, oeqoe soli reuulsioni cedere, neq; ita minui vt præbeat indnciss expectaodi, cedere te oportet, hoc est, à reuellendo desistere tantisper, & eius quod parti hæsit, eoacuationem interponere, rursum postea ad reuulsionem redire, atq; id alternatè facere, quoties videbitur, & res exiget. Causam reddit Galenus in hoius loci cõmentatione optimam, nimirum & si fluxio ab aliis causis inceperit, vt fortasse partis debilitate, & totius corporis multitudine, cùm verò iam aliquid qnod hæserit parti molestiam iofert, ea ipsa molestia fluxionem cessare prohibet, atq; ita nisi interposita euacuatione molestis illa mitigetur, nulla reuulsio erit satis vt fluxio cesset. Alternatè igitur reuellendum, & euacuandum, cùm in loco magna molestia sentitur, vt reuulsio faciat, quo minus aliæ partes mittaot, & euacuatio, qoominus affecta trahat.

---

7 *Alium succum non qui exeat agere, exeuntem verò simul effundere facere, simile, vt dolor dolorem sedat, dissimilia verò, si repant sursum elata, deorsum soluere, & contraria eodem modo. Vt capitis purgatio, venæ sectio, cum non temerè detrahitur.*

¶ Alium succum (inquit) non qui exeat agere, hoc est, succum qui sua sponta satis exit, agere non oportet, sed alium qui scilicet noxius cùm sit, non exit sponte, aut non satis. Nam quæ indicantor integrè, mouere non oportet. Verùm quia quædam iodicantur per conneoientem regionem ac vtiliter, sed non integrè, quę, eò quò repũt ducere oportet, addit ounc quoq;, exeuntem verò simul effundere. Hoc est, succus si excernitur vtiliter, tardiùs autem quàm velis, iuuare oportet, eam quæ sponte fit, euacuatiooem. Velut horum reddens causam, dicit, facere simile, & dissimilia. Quasi dicaret, aliquando enim similia, aliquando dissimilia debet medicus facere, iis quæ spoote fiunt. Nimirum quę beoe & vtiliter fiunt iuuare, quæ contrà probibere debet. Velut ounc diximus, humorem qui non exeat, ioutiliter autem retineatur, euacuare debet, & eum qui vtiliter exeat, simul euacuare. Producit verò alia exempla similium & dissimilium rerum, quas medicus facit. Simile inquit, dolor dolorem sedat, dissimilia, vt si repunt succi sursum, deorsum reuellere, & contraria eodem modo. Hoc est, si repunt deorsum, sursum reuellere. Vt capitis morbum tollet purgatio per aluom & venæ sectio ex brachio, atq; etiam aliqoando ex talo, cum non temere detrabitur, boc est, cùm detrahere etiam sanguinem oportet. Ex hoc loco dicit Gale. quosdam collegisse, oon semper curari contraria contrariis, sed aliquando contrariis, aliquando similibus, contrariis quidem, vt febres victu bumectanti, & morbus ex repletione, inanitione: similibus, vt dolorem dolore, & vomitum vomito, & dysenteriam expurgatione. Et de hac re dicit fuisse controoersiam. Ea verò facilè deciditur. Nam omnis curatio per se agitur contrariò: quædam verò similia curant ex accidenti, vt aquá frigida tetanũ calidi repercussu: & vomitus vomitũ causæ euacuatione: & dolor dolorem, sensus distractione, vt in cõmentatione illius aphorismi dictum est: Duobus doloribus eandem partem occupaotibus maior obscorat minorem. Itaq; omnis curatio quæ per se agitur, contrario agitur. Hippocrat. verò hoc loco non studuit distinguere, quæ per se, aut per accidens operantor, sed vtcumq; hoc fiat, exempla prodocere similium & dissimilium, quæ medici faciant. Quamqoam profectè dolorem dolore curare raro eueoit: tutius enim curetur anodinis, aut stupefacieotibus, oisi caosæ detractione curari posit.

---

8 *Abscessus velut glandularum, signum quidem eorum quæ germina habent, verùm & aliorum, præcipuè autem circa viscera. Maligni autem hi.*

¶ Pares habentes germina, seu prodoctiones, seu exortus, dicontur, ex quibos alię producuntur, & quæ ad alias habent ratiooẽ principiorum. Productio ea fit secundum neruos, venas, aot artarias, per quorum garminum rectitudinem abscessos fieri solere, lib. 2. sectione prima dictum est. Itaque abscessus in quaseunque corporis partes erumpentes, velot ad glandulas sæpe solent, signum esse eorum quæ germina habent, nihil aliud significat, quàm significara affectionem earum partium, cùm

quibus habent rectitudinem. Verùm & aliorum, inquit. Nam abscessus fiunt aliquando parte aliqua interna & nobili deponente sua excrementa in externam & ignobilem, aliquando etiam toto corpore in vnam quampiam mittente. Itaque aliquando abscessus est signum solùm partis internę, cum qua habet rectitudinem, aliquando etiam aliarum omnium totius corporis. Præcipuè autem circa viscera solent significari affectus ex his. Abscessibus, quia in visceribus plærumq; colliguntur excrementa, vt in hepate aut liene: & his expurgandis solent bubones fieri, vt expurgando hepate in dextro inguine, liene, in sinistro: & tales quidam abscessus, qui scilicet fiunt ob viscerum morbos, maligni sunt. Nam ob hanc causam dicitur 4. apho. febres omnes cum bubone esse malas præter diarias. Quia scilicet bubones febribus non diariis accedentes, significant morbum aliquē viscerum. Maligni autem sunt tales, vt ego in cōmentariis citati aphorismi indicaui.

---

9 *Spiritus, paruus densi, magni rari, paruus rari, densi magni, extra magni intra paruus, intra magni extra paruus, alius autem tardans, alius festinans, dupla intro reuocatio, velut superspirantibus calidus frigidus.*

¶ Hæc sententia (vt & alię quædam quę sequuntur) eisdem verbis scripta occurrit lib. 2. sectione 3. vbi à me enarrata est. Si quis tamen Galeni desiderat enarrationem, quandoquidem eius, in librum secundum commantaria non extant, & particula hæc, etiam in commentariis quæ scripsit in sextum, casu deest, requirat eam 3. libro de dispnœa, capitibus secundu, tertio, & quarto, quibus locum hunc suscepit explicandum, à me non est quod modò requiras plura.

---

10 *Medicatoria continuarum oscitationum longa respiratio. Non potantibus autem & vix, respiratio breuis.*

¶ Hæc quoq; eisdem omnino verbis scripta est libro 2. & à me ibidem satis enarrata.

---

11 *Secundum rectum, & laterum dolores, & intentiones hypochondriorum, & splenis eleuationes, & ex naribus fluxiones, & aures secundum rectum. Horum plurima eadem etiam in oculis. Nunquid igitur omnia, an quæ infernè sursum secundum rectum, vt quæ iuxta buccas, aut iuxta oculum, & aures, quæ autem supernè deorsum non secundum rectum? An etiam quæ infra hepar sunt ex supernis distributa, vt in testes? Ac varices?*

¶ Et hæc sententia enarrata mihi est libro secundo, post proximè præscriptam. Tametsi enim ibi non tota hæc dictio est ab autore scripta, sed quædam eius pars, sensus tamen est prorsus idem, & ob id coactus sum hanc totam dictionem illoc transferre, ac per anticipationem enarrare.

---

12 *Consideranda autem hac, quo, & vnde, & propter quid. Venæ temporum non subsidentes, neq; chlorus fulgens, si spiritus intus relinquitur, aut tussis sicca non ferina, in articulos firmarē expectare oportet. Secundum rectitudinem tentionum in ventre magna ex parte. Sunt autem, ex horum plurimi etiam valde rubri, & natura albidioris modi, & non fluit eis sanguis ex naribus, aut exiguum, atq; si fluentibus intus manet promptum est.*

¶ Quandoquidem de euacuationibus, & in partes quasdam abscessus, dicere cœperat, addi nunc, consideranda autem hæc, quò & vnde, & propter quid. Quasi diceret, in his humorum ex partibus in partes mutationibus, considerandum quæ pars mittat, & quę recipiat, & quam ob causam ea pulsio fiat. an decretoriè, an symptomaticè: cognoscere autem eo enit hæc ex signis quibusdam, quæ animaduertuntur in partibus, cuiusmodi sunt quædam quæ velut exempla signorum, ex quibus ea q̃ dicta sunt possis agnoscere, mox apponit, dicens: Venæ temporū subsidantes & reliqua. Dictum est eidem Hipp. lib. 2. sect. 1. vbi sermo habebatur de his eisdem humorum mutationibus, considerare verò sic oportet, in coloribus, compressionibus venarū, tumoribus hypochondriorum, sursum vergentib. deorsum vergentibus. Doctrinę quoq; huius quoddam exēplum nunc producit, dicens, ex venis temporum quæ non subsideant, sed tumeant: & ex colore qui non sit chlorus fulgens, qualia scilicet in ægrotis esse solet, sed ruber: & ex spiritu, qui intus relinquatur, hoc est, difficulter expiretur. Itaq; ex difficultate respirationis, & ex tussi sicca non ferina, significari, fore vt in articulis firmetur abscessus. Color chlorus qui sit, dictum sæpe iam est in hoc ipso opere, & in prognostici cōmentariis. Est scilicet qui pallidus, aut viridis, aut inter hos, qui colores febricitantibus sunt familiares, nisi cùm ob febris vehemētiam, aut raptū sanguinis in superna, rubet facies. Tunc enim superueniente rubore calor ille chlorus latet, neq; effulget. Itaq; color chlorus non affulgens, dicitur color non apparens, sed sub robore latens. Neq; id impropriè dicitur. Si enim colores omnes, fulgores quidam sunt, vt 2. lib. controuersiarum indicauimus, colorem apparere, fulgere quoddam sit, & qui non apparet, non fulgere propriissimè dicetur. Ferini nomine significari ab Hippocrat. quòd grauissimum, & horrendum, in morbis sit, iuxta Gal. sententiam explicatū est lib. 2. sect. 3. rursum sect. prima huius sexti, velut atrabiliaria symptomata, & tetra vlcera, & in vnoquoq; morbo quod malignum. Tussis igitur ferina dicetur, quę tabi accedit, aut alteri grauissimo thoracis malo. Itaq; tussis non ferina dicetur, quæ perniciosi alicuius morbi symptoma non sit. Igitur quod prima huius dictionis pars continet est, cùm sint venæ temporum non subsidentes, sed tumidæ, & color ille morbidus, qui plærumq; solet ægrotos comitari, non apparet, sed rubent potius, & spiritus difficulter redditur, & adest tussis sicca (per quā scilicet nihil excreatur) nō ob morbum aliquē malignum, expectari oportere abscessus ad articulos. Sed dices hæc signa esse raptus humorū in superna (ita enim indicatum est loco citato ex secundo libro) igitur capiti oportet timere potius, quàm abscessus articulorum expectare. Certè ita est, significant hæc rapi sursum humores, quibus proinde si accedat aliquod aliud perniciosum, eorum quæ con-

conuulſiones aut demantias ſolent præmonſtrare, capiti timere oportet: ſi verò nullum horum accedat, axpactare oportebit parutydas, aut abſceſſus ad articulos, ſupariores quidem plærumq;, nonnunquam tamen etiam inferiores. Non raro enim qoi in caput cœperant impetum humores, inda repercuſai, retrocedunt in partes humiliores. Nequa mirum, cùm dictum ſit ſactione quinta ſecundi, ſi caput doleat In pectua deſcendit, deinde in hypochōdriom, dainde in coxam: ac rurſum paolò poſt eadam ſectione dicitur, quibus tuſais ſicca, non ſoluitur niſi dolor fortia, in coxam, aut in crura. aut in teſtem. Sed ſi ſucci qoi in capite, aut thorace firmati, dolorem aut tuſsim eiebant, ſolent ad inferiores partes trudi, cur non etiam qui vndecunq; ſurſum moueri cœperant, poſſunt deorſum detrudi? Poſſunt etiam in quāplnrimoa articnlos diffundi, vt ſimol occupēt ſuperiores & inferiores, vt in iis qui vocantur arthritici, ſolet fieri. Raro aūt non incumbunt abſceſſos, aot in alterū latus ſolùm, aut ſaltem plnſquam in altarum. Quoniam igitor hæc omnia euenire poſſunt, præſentibus his ſignis, ſignis aliia opus aſt quibus diſtinguātur quæ Hippoc. ipſe hac dictione attigit. Nam quia dixit tuſsim nō ſerinam, inſinuaoit affectionem non malignam, ſed ex qua abſceſſum debeas expectare, potius quàm moriē. Eadam aotem ratione tu intallige, naq; aliud qoippiam feriuum adeſſe, vt naq; dentium ſtridorem, neq; oculos, aut qui crebrò moueantur, aut infixi ſint. & inconniuantes, neq; aliod quippiam conuulſorium aut phreniticum. Hac limitationa adhibita, abſceſſus iam expactes meriiò, ad articulos varò, quandoquidem hæ partea ad eos excipiendos ſunt naturâ paratiſsimæ, in quos autem articulos, cognoſces, conſiderās tentiones quę in vantra fiūt. Secundum earum enim rectitudinā magna ex parte fiunt. Vantris nomine hîc vacatur ea regio quæ infra ſeptum tranſuerſum aſt, parte noſtri anteriori, in qua ſunt & hypochondria. Duplex aūt aius loci paſsio mihi eſſe vidatur, cui tentionis nomen dari poſsit, & ab vtraq; poteſt aliquid ad præſauſionā hanc præſtari. Aliquando anim hypochondrium, aut vtrumq; aut alterum, ſentitur ipſi ægroto ſurſum intantum, ac velut reuulſum, eſtq; hæc quædam partiom ventris tentio. Tentio atiam vocatur cùm cutis eſt diſtenta ob partia tumorem, quę tentio mano medici ſantitur. Cùm in quopiam hypochondriorum vlla harum tantionū eſt, ad eius lateris articuloa abſceſſus axpecta. Si tautio prima ſit, ad ſuperiores, ſi ſacūda ad inſariores. Nam calebratiſaimum aſt apud Hipp. dictumq; pluries hoc ipſo in opera, hypuchondriorū reoulſiones ſignificara raptus ſuccorū in ſuperna. Cùm verò ex ſupernia ad inferna trudūtur, ſolere p hypochondriū tranſmittere, dictum eſt loco citato ex libro ſecūdo, quo dicebatur, deſcēdit in thoracē, deinda in hypochondriom, deinde in coxam. Itaq; hæc ſignificant abſceſſus fora ad articulos. Velut aūt poſſunt fieri ad ſupariores, aut inferiores, aut atiā non ad articulos, aut non ſoloa, ſed in ſuperioribus poſt aures, in inferioribus ad teſtes, ita poſſunt ab eis haminea præſeruari duabus euacuationibua, ſupra quidem fluxu ſanguinis è naribus, infra vrina craſſa multa & alba prodeunte, vt aphor. 74. ſect. quintæ dicitur. Quibus autem in nares tendit mataria, ſolant cum temporū pulſationibos, & vanarum intumeſcantia apparere, non vtcumq; non chlori, ſed etiam valda rubri, præcipuè qui ſunt natura candidi. Nam qui nigri ruborem nonquā comparant, etſi floxus ſanguinis illis immineat. Si igitur ij quos deſcripſim⁹, ſint abſceſſus habituri, oportet vt non fluat eia ſangois ax naribua, etiā ſi fiant valda rubri, aut vt fluat exiguum. Nimirum aliquando rubor & alia ſigna imminentia fluxus fiunt, & fluxua omnino non ſuperuenit, aut non pro multitndinis rationa, & tone promptiſsimum eſt in abſceſſus incidere. Nam ſi fluentibus intus manet, promptum eſt. Hoa eſt, ſi cùm humores cœparint effluere, intempeſtiuè cohibetur effloxua, aut cùm impetum cœperint vt effluerent, non effluunt, ſed intua manent, promptiſſimum aſt fieri abſceſſus. Moltò etiam magis quàm ſi tam multi humores intus manentas, moueri non cœpiſſent. Nam illa ſuccorum reparcuſaio & agitatio pariculoſa eſt, & in partam aliquam abſcedere facit, vt quædam turgentia. Proinde cauendum eſt na fluxum aliqnem, ſiue ex naribns, ſiue ex aluo, ſiue ax alia parte quauis, intēpeſtiuè cohibeamus, naue antequam vacuari ſatis ſiuerimus, aut parte alia euacuauerimus corpora, quaſi fluantibus intus manet, proptum aſt fieri abſceſſom, fortaſſa in principē partem, vt ſcio quibuſdam ſuperuaniſſa plauritidam, cùm tamē fluxiſſet ſanguis ex naribos plurimùm. Quod ne fiat, maxima cautio eſt, miſaiona ſanguinis rauulſora ex brachio, è regione naris ex qna fluit, potius quàm localibus medicamantis, fluxum ſanguinis curare.

---

13 *Sitis intus relicta, & ſiccitas oris, & inſuauitas, & inappetentia, hoc modo. Febres autem non acutæ huiuſmodi, ſed reuerſiuæ. Quæ relinquuntur poſt iudicationem reuerſiua ſunt.*

¶Hę omnes dictiones pertinant ad eandem ſententiam, ſcilicet morbos qui ſina iudicatione perfectè vidētur ſoluti, ſolere aut permotari cō aliia grauioribus, aut aoſdam ipſos reuarti, aut abſcaſſus facera. Quum igitur morbus integrè ſolutus eſt, nihil manat, naq; caoſæ neq; ſymptomatum præter illa fortaſſe quæ imbecillitatis & gracilitatis tantū ſunt, & conualaſcaātibus etiam adſunt. Quęcunq; igitur poſt iudicationam relinquuotor, reuerſiua ſunt, ſi cauſæ qnidam ſint reuerſiuæ cauſæ, & recidiuas, aut abſceſſus, aut parmutationea, natæ facere: ſi autem ſymptomata, reoerſiua ſigna, & dictorum aliquid præmonſtrāntia. Vt ſi ſitis intua relicta ſit (intallige nimiā, & quę non miteſcat breui. nam alioqui & à perfectaſioe indicationa, ſiue expurgationa, ſolet ſitia oriri) & oris ſiccitas, & inſuauitas, vt amaritodo, ant ſalſugo, & cibi faſtidium. Hæc enim apertè indicant nondnm eſſe corpus perpurgatum. His ſignia accedit neceſſariò non curroborari, hoc enim etiam inpediant intus ralicta axcrementa. Proinde dicitor in aphoriſmo, ſi non accipienti cibos accidat non corroborari, indigere corpus auacuatione. Vt, ſi fieri poſait, ita præſeruatur à nuxis, in qnas paratum eſt. Hoc itaq; aſt qood nūc dicit. Illud, hoc modo, referri proximæ dictionis poſtrēmam partem. Dixerat enim, ſi fluentibus intus manet, paratus eſt. Addit, ſi ſitis, & ſiccitas oris, & inſuauitas, & inappetentia, hoc modo, hoc eſt, paratus eſt. Porrò quod interiactum aſt, febres antem non acutæ huiuſmodi, ſed reuerſiuæ, ſignum etiam

continet abscessuum, aut recidiuarum, ex ipsarum febriũ natura, acceptum. Dicit enim febres huiusmodi, hoc est, ex quibus soleant fieri hæc, non sunt acutæ sed reuersiuę: Quasi reuersiuæ febres nõ sint acutæ, sed cronicæ, aut quæ deciderunt ex acutis. Sed nota reuersiuas febres nõ dici debere, quæ possunt recidiuas habere, sed quæ sæpe solent. Hoc dixerim, quia febres etiã acutissimæ habent nonnunquam recidiuas, cùm sine concoctione aut iudicatione perfecta disparent, atq; præter rationẽ soluũtur. Non est tamen id earũ naturæ admodum congruens, sed perfectè iudicari. Ac proinde non sunt reuersiuæ hæ, sed quæ non sunt acutæ.

14 *Primum igitur lienum eleuationes, nisi in articulos finiantur, aut sanguis fluat, aut hypochondrij dextri intentio, nisi profluant vrinæ. Hæc enim amborum interceptione, & recidiua horum meritò. Abscessus igitur horum non fientes facere, fientes autem declinare, hos autem excipere si eant quales oportet. Qui vero non valde, cooperari, eos autem auertere qui omnino inutiles fuerint præcipuè autem hos futuros. Sin aliter cùm nuper inceperint, quarto die facti sanguinis fluxus difficilis iudicationis.*

¶ Hæc omnia eisdem verbis occurrerunt scripta & eodem ordine libro 2. & sectione tertia, vbi etiam sunt à me satis enarrata.

15 *Quæ dum vnam intermittentes altera superrigent, cùm iudicatione à quinto vsq; ad septimum.*

¶ Hæc quoq; sententiola prioribus scripta adiacet ibidem, præterquam quod illic dicitur simpliciter ad septimum, hic verò à quinto vsq. ad septimum. Nihil autẽ differt, nam illud explicatur iuxta aphorismum cùm longissimè, hîc verò duo fines statuuntur, primus & vltimus, quamquam hoc quoq; magna ex parte intelligendum est. Aliquando enim quatuor solùm, aut etiam tribus paroxysmis finitur tertiana. Neq; verò intelligas nominari quintum & septimum, quasi impari semper soleat finiri, sed quasi extremorũ nomine, id etiam quod interest vellet intelligi. Id quod ex ipsa phrasi constat Non enim dicit, aut quintũ aut septimũ, sed à quinto ad 7. potest ergo & sex habere paroxysmos.

16 *Quæcunq; tertianæ naturam imitantur, iis nox ante accessionem difficilis, quæ verò subsequitur, facilis magna ex parte.*

¶ Dictum est aphorismo 13. sectionis secundæ, cùm instat crisis, noctem ante accessionem esse difficilem: id quod eo loco non in tertianarum naturam imitantibus, sed simpliciter & in omnibus dixit: nunc verò non ita, sed in his dicit accidere, non tamen solùm cùm instat, crisis, sed quoties instat paroxysmus. Vnde coniunctis his duobus locis, rectè colligit Galen. ex Hippocratis sententia, cùm instat crisis omni in febre esse noctem, quæ antecedit, difficilem, in triteophiis autem, seu tertianarũ naturam imitantibus, etiam si iudicium non instet. Quæ sunt autem naturam tertianarum imitantes? Certè quæ sunt tertianæ, non tamen omnino. Quo in genere sunt omnes semitertianæ, & tertianę productæ, atq; adeo quæcunque non sunt exquisitæ tertianæ. Itaq; dicit, tertianas exquisitas tunc solùm habere noctem ante accessionem difficilem, cùm iudicium instat, alias autem omnes tertianas, etiam alias. Cui sententiæ ratio quoq; subscribit. Nam cùm exquisitæ tertianæ motus celer sit, mox atq; incipit, euadit in manifestum paroxysmum: quare nullam molestiam priùs ingerit, nisi iudicatio instet, ac proinde secretio fiat. Nothæ verò quia est motus tardus, non ita, sed antequam paroxysmus manifestè appareat, conflictatur plurimùm ægrotus, incipiente putrescentia & motu. Sed dices, videri hoc repugnare eidem Galeno, qui lib. 2. de differentia febrium describens tertianam exquisitam, dicit, nullum habere signum perceptibile succi putrescentiæ, in die aut nocte quæ consequitur accessionem: manifestum verò iam, proxima, quæ antecedit accessionem, aut die aut nocte. Certè haud est dubium omni in febre, etiam exquisita tertiana, necesse esse vt bilis incipiat irritari antequàm expellatur, nam ob id expellitur. Proinde, putrescere incipiente bile, contrahitur pulsus, antequàm rigor superueniat. Verùm in tertiana exquisita, neq; tam longa neq; tam sensibilis est hæc passio, vt insigniter difficilem faciat diem aut noctem, quę antecedit. Itaq; subsequentem fieri leuiorem, quàm quæ antecedit, in omnibus tertianis dicimus, negamus verò in exquisitis fieri eam quæ antecedit insigniter difficilem, vt in reliquis tertianis. Atq; neq; in omnibus illegitimis fiet equè molesta ea nox, quia neq; illæ æquè absunt à legitima: Erit itaq; in quacunque, eò difficilior, quo aberit longiùs ab exquisita. Si verò in ea quę exquisita sit, aut ab ea parùm absit, nox aliqua fiat valde difficilis, decretorium signum esse putare oportet, atque adeò & in ipsis illegitimis, si nox difficilior solito, aut quàm pro morbi figura fiat, decretorium est. Sed cur tertianarum meminit nunc Hippocrat. solùm, ac nõ etiam quotidianarum, ac quartanarum? Quartanæ fortasse vt rariores febres dimissæ sunt. In quotidianis non potest conferri nox quæ antecedit cum subsequente. Cùm enim ea febris omni die inuadat, nox omnis fit, & antecedens & subsequens.

Tusses siccæ leuiter irritantes à febre ardente, non secundum rationem siticulosa, neq; lingua torrefacta, non ferino, sed spiritu constat autem. Cùm enim loquuntur aut hiant, tunc tussiunt, cùm autem non, minimè. Hoc in laboriosis præcipuè febribus fit. 17

¶ Aphorismo 94. sectionis quartæ continetur hæc sententia, tametsi in pauciora verba contracta. Quapropter ego in illius commẽtatione hanc produxi, vt hinc illa explicaretur. Explicata igitur mihi illic est tota hæc dictio, præter perpauca illa verba quibus clauditur. Hoc in laboriosis præcipuè febribus fit. Quare possem nunc ab aliorum verborum enarratione supersedere, ad illum locum iure iussis lectoribus, sed satius sit breui totam dictionem percurrere. Nam vel id quod illic omisimus, ita facilius nunc adiicetur. Cùm tusses siccæ leuiter irri-

irritantes fiunt per febres, non solent illæ febres esse secundum rationem siticulosæ, neq; linguæ torrefactæ secundum rationem. Hoc est, minor sitis, & minor linguæ exustio esse solet, quàm pro febris magnitudine, non tamẽ hoc semper ita fit, sed cùm illæ tusses non à ferina causa, hoc est, à maligna, cuiusmodi est destillatio tenuis, biliosa, aut salsa, aut inflammatio cruda intra thoracem, fiunt, sed ab spiritu, hoc est, ab aere ipso, qui inspiratur. Multi enim ita affecti sunt, vt ab ipso aere irritenter. Cognoscitur autem hæc esse talis passionis causa, quòd cùm loquuntur aut hiant, tunc tussiunt, alioqui minimè. Hoc autem euenire solet iis, quibus refrigerata est aspera arteria, aut puluere, quę inspirarint, reddita sordidior. Tunc enim aer frigore irritat, aut sordes illas commouet. Euenit hoc citra febres multis, qui frigido tempore iter egerint, aut calido quidem, sed per impurũ aerem, aut alioqui, quod pectus nudauerint, aut frigidam biberint, aut in impuro loco commorati, tale aliquid fuerint perpessi. Cum febribus igitur præcipuè fient iis quibus labor aliquis huiusmodi, febricitandi præbuerit occasionem. Has igitur consentaneum est Hippocr. nunc ob procathraticam causam vocare febres laboriosas. Tales igitur tusses eũm fiũt, & ob dictas causas, etiam si febres adsint magnæ, neq; sitis vexabit admodum, neque linguæ erunt adeò exustæ. Quia si ob intemperiem frigidam fiunt (nihil enim prohibet refrigeratam via spiritus hominem febricitare) hæc ipsa, statim & linguæ vstionem prohibebit. Sin autem ob fordes, tamen ipsa tussis leuiter irritans, & assiduè, conuocabit in os pituitam. Constat verò si tusses siccæ, sitim arcent, multò magis id facturas humidas, si modò excreetur pituita, neq; malignè putrida, neque salsa. Dicit verò Hippocrates siccæ, significans etiam siccas id facere, si tamen sint leuiter irritantes, neq; à maligno seu ferino factæ. Nam si vehementer irritent: magis desiccant, & exasperant. si à maligna causa fiunt, eadem erit causa tussis & sitis. Quare nihilominus sitient.

18 *Nihil temere, nihil negligere.*

¶ Ad tria inquit Galenus pertinere posse breuem hanc sententiolam, librorum lectionem, & vsum prænoscendi, & morborum curationes. Ad lectionem quidem, quòd nulla, eorum quæ apud bonos autores scripta sint, contemni debeant, etiamsi prima fronte videantur minutola. Solent enim ea non parùm conferre. Neque tamen temerè cuipiam credendum fit. Vt faciunt ij qui alicui sectæ sese adigunt, aut in cuiuspiam, vt ille dicit, verba iurant. Sed potius examinanda esse omnia, & cum iudicio legendum. Ad prænotionem verò, quòd nulla, ne nimia quidem signa, sint negligenda, sed omnia conferenda in iudicium, neque illi sidendum temere, si reliqua omnia repugneat: Itaque diligentem omnium obseruatorem esse debere eum, qui rectè velit prædicere, neque temerè, aut iudicare, aut prædicere. Ad curationem, quod qui rectè curare velit, nihil debeat omittere, quorum est vsus salutaris, quin ea omnia suo tempore exequatur, est enim occasio præceps: sed neque temere, vt faciunt quidam audacissimi, tentandum quiduis. Nam experimentum periculosum. Hæc certè omnia sunt verissima, & illis verbis Hippocratis optimè accommodantur, quia & ad omnem prudentiam, & omnia humanæ vitæ negotia, videntur esse commodatissima. Sed alius etiam mihi præter dictos arridet sensus. Nihil scilicet negligendum, quia nihil temere, & fine causa fit. Continent itaque hæc verba, & admonitionem & causam. Monet Hippocrates vt diligenter, omnia, quæ ægrotis accidunt, obseruemus, neque omittamus quippiam eorum, quæ sponte, hoc est, fine causa manifesta fiunt. Nihil enim fit fine causa. Vt illa quidem, (vt libello de alimento dicit) nobis quidem spontanea, naturæ verò sunt non spontanea. Hoc est, causam vllam habent latentem. Quare & significationem vllam poterunt præstare sapienti. Hæc est Hippocratici sermonis præstantia, vt multa eaque pulcherrima breuissimis dictiunculis significentur, vt vix sciss quo illas potius transferas.

19 *Ex adhibitione contraria adhibere, & quiescere.*

¶ Optimè potest hæc sententiola cum priori coniungi, quam illa ad curationem referebatur. Nimirum curantem oportet nihil negligere, quin contraria omnia, sua quodq; occasione, adhibeat, neque tamen temere semper aliquid circa ægrotantem moliri, sed vbi contraria tempestiuè adhibita sint, quiescere. Neque enim semper aliquid faciendum, sed permittendum non rarò cessare, vt facultas interim recreetur. Atqui cùm sint hæ duæ partes medicæ praxis, contraria adhibere & quiescere, mihi hæc vltima videtur præstantior. Censeo enim periculosius, incidere in medicum qui nesciat quiescere, quàm qui nesciat contraria adhibere. Nam qui nescit quiescere, nescit occasiones contraria adhibendi: quare neque contraria adhibere. Qui nescit contraria adhibere, tamen si prudens est, scit quiescere, atque, si prodesse non potest, tamen non obesse. Præstantissimus tamen medicus est, eruditus pariter ac prudens, qui nouit festinare lente, & pro ipsius morbi vrgentia auxiliis instare, atque in occasione vti maximè opportunis, alioqui quiescere.

20 *[illegible]teriora capitis dolentem, in fronte recta [illegible]cissa iuuat.*

[illegible] ipsa dictio est aphorismus 68. sectionis qu[illegible]erquàm quòd illic est scriptum iuuat; hic [illegible]lic sententia aphoristica vniuersim proferatu[illegible] autem vna quæpiam historia narretur. Res[illegible]dem est, & causa quam in commentariis aphor[illegible]um explicuimus.

21 *Exceptiones hypochondriorum ex qualibus in qualia, & alia, & inflammationum viscerũ qualia possunt, siue ex hepate lien, & contraria, & quæcunq; huiusmodi.*

¶ Exceptiones vocat nunc quos solet vocare abscessus, quia fiunt aliis aliarum partium excrementa recipientibus. Dixerat nuper in hac ipsa sectione, considerandum, quò, & vnde, hoc idem dicit nũc, his verbis, ex qualibus, & qualia, hoc est, ex qui bus in quas partes exceptiones fiãt cõsiderandum,

Dicit vero exceptiones hypochódriorum, quia ex morbis acutis hæc maximè indigere solent animaduersione. Sed quia non hæ solùm, sed aliarú omniú partiú eadem ratio est, & consideratio eadem, addidit, & aliæ. Itaq; dicit, exceptiones hypochondriorum, & aliæ quæcunq;, videndum esse, ex quibus in quas partes factæ sint. Velut in inflammationibus viscerum, considerandum, qualia possunt, hoc est, quam significationem præstare valeant, siue ex hepate lien receperit, siue contra, ex liene hapar, & quæcunq; alia huiusmodi. Vt si ex costarum spatiis pulmo, aut ex totu corpore. Non enim parú refert ad periculum, nosse ex qua parte quæ pars receperit. Grauiùs enim est recepisse hepar ex liene, quàm lienem ex hepate, & pulmoniá factam esse ex pleuritide, quàm ex toto corpore, ac generatim vt libro 2. sectinne prima dictum est, ex ignobiliori in nobiliorem, exteriori in interiorem, inferiori in superiorem partem fieri abscessum, quàm contra, periculosius est.

---

22 *Reuellere si quo non oportet vergant, sin autem quò oportet, his oportet aperire, vt quæcumque repunt.*

¶Scriptum est in aphorismo, quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit, eò ducere, per conferentia loca: iuxta quam sentẽtiam, & quod nunc dicitur explicari conuenit. Nimirum ea quæ ducere, hoc est, euacuare. Oportet, quòd redundent, aut praua sint, si vergant quò oportet, hoc est, per conuenientem reginnem, sponte fluare inciplant, aperire, vt quæcunq; vergunt, hoc est, eò ducare, & per eandem partẽ euacuare. Si verò vergant quò non oportet, vt si efferatur ex pulmone sanguis, reuellere, hoc est, per contrariam partem vacuare. Oportet verò & huic sententiæ adiungi aliam ex lib. 2. sectione 3. quæ ita habebat: Abscessus igitur horum non fientes facere, fientes aũt declinare, hos autem excipere, si eant quales oportet, qui verò nõ valde, cooperari, eos autẽ auertere qui omnino inutiles fuerint, præcipuè autem hos futuros, sin aliter cùm nuper inceperint. Non enim quoties vergunt quò oportet aperiendum, sed cùm ducere oportet, vt dicebatur in aphorismo, aut cùm non valde, vt dicebat in hac alia sententia, hoc est, cùm etsi vergant, quò oportet, non exeunt pro multitudinis ratione. Nam alioqui non aperire, sed excipere oportat, hoc est, sinere vt exeant. Porrò reuellere conuenit, si vergant quò non oportet, non solùm cùm ducere oportet, hoc est, cùm euacuatione aliqua opus est, sed nonnunquam etiam etsi nulla euacuatione sit opus, sed solùm vt auertamus eas euacuationes, quæ omnino sunt inutiles: Vt nonnunquam per profusam sanguinis effusionem, sistendi solùm gratia, vtimur reuulsoria missione sanguinis, non quidem vt euacuemus, sed vt euacuationem euacuatione curemus. Abscessus vocari ab Hippocrat. etiá euacuationes, constat, nam librò 2. sectione prima, ita dicit, abscessus qui cum euacuatinue fiunt, velut sanguis è naribus.

---

23 *Lata exanthemata non valde pruriginosa, qualia Simõ habebat hyeme, qui cùm ad ignem inungeretur, aut calida lauaretur, iuuabatur. Vomitus non conferebant. Existimo si quis calefaceret, iuuaret.*

¶Tumores præter naturam insignis magnitudinis vocantur tubercula. Solutiones continui, insignes etiam, vocantur vlcera. Alia omnia quæ in cute progerminant, vocantur exanthemata. Itaq; in horum genere sunt, & maculæ quæ sponte fiunt, vt quædam culicum morsibus similia, nunc rubra, nunc aliorum colorum, & tumores exigui, vt qui vocantur morbilli, & variolę, & pustulæ etiam, quę cum vlcusculis exiguis fiunt, aut sine eis, vt quæ vocatur scabies, cuius sunt multa genera. Cùm verò hic dicat lata exanthemata, constat id nomen de tumoribus dici, nam latum hoc & obtusum contrarium est acuto & acuminato. Hæ autem figuræ neque macularum neque vlcerum sunt, sed tumorum solùm. Itaque hæc exanthemata sunt, multa exigua tubercula, corpus obsidentia, quorum duplex genus est. Quædam enim rubicundiora & minora, & angustiora, vt ferè sint maculæ potius quã tubercula, vocãtur hodie morbilli, & pruriunt valde: quædam alia sunt maiuscula & latiora, minùs rubentia & minùs etiam prurientia, & vocantur variolæ. Si licet componere magnis parua, videntur hæc inflammationis potius, illa erysipelatis naturam referre. Itaque lata exanthemata sunt multæ inflammatiunculæ. Verùm vt ipsæ inflammationes plurimùm variant, quòd sint alię exquisitæ, aliæ œdematodes, aliæ erysipelatodes, ac aliæ etiam scirrhosæ, ita & hæc exanthemata, quædam ex sanguineo magis, quædam ex sanguine bilioso, quædam ex pituitoso & crasso pendent, aut etiam melancholico. Atque vt succi specie, ita differunt colore & figura, & reliquis accidentibus. Nam quò ex calidiore sũnt sanguine, eò rubicundiora, & in acutum magis elata, & magis prurientia: quæ ex pituitosiore, eò magis ad candidum vergentia, & obtusa, & minus pruriginosa. Huiusmodi erant quæ habebat Simon. Quæ cùm talia essent, meritò etiam in hyemem inciderunt. Itaque & temporis natura attestabatur tali morbi naturæ. Sed & curatio etiam. Nam iuuabatur inungens ad ignem, inunctiona scilicet calida, & discutiente, & cum lauaretur calida. Nam etsi exanthematis omnibus communis curatio super calida exterius admota (nihil enim optandum magis, quàm vt abunde exeant, neque timendum, quàm ne recurrant intro) postquam toti corpori sit prospectum missione sanguinis, ac si opus etiam sit expurgatione: tamen constat id in frigidis exanthemans potius fieri. Vomitus dicit huic non contulisse, sed totam curationem in calefaciendo sitam fuisse. Vomitus certè talibus exanthematis vniuersim sunt inutiles, nisi fortè plurimum humoris in cauo vẽtriculi contineri sentiatur, tunc enim licebit quod ibi contineatur vomitu reiicere, præcipuè, si qui ægrotat vomat facilè. Alioqui ad vomitum cogendus nullus est, ne mot⁹ humoris, alioqui vitiosi, introrsum reuocetur. Atq; eadem ratione neque expurgandum per ventrem est, nisi maxima succorum multitudo videatur subesse, cuius non possis expectare per cutem discussionem. Facta verò totius corporis euacuatione, quę sit sufficiens ad discutientia & siccãtia veniendum est. Atqui erũpere solent hęc non

non tantum ad externam cutem, sed ad internam etiam secũdum corporis ventres. Vnde periculosa fieri plęrumque censeo, cùm scilicet ad asperam arteriam & thoracem & intestina erumpunt, plurima, aut maxima, aut malignæ. Exire enim omnino introrsum quid prohibet, vt fit scabies in vesica & intestinis? Et vt intra poros narium fieri videmus: & intra os altissime? Sed & fieri plærumque vt in quasdam internarũ partium erumpant, ex symptomatis agnoscimus. Raucitas enim & tussis quæ nonnunquam procedunt ad aphoniam, quin & ad strangulationem, indicent erumpere in asperæ arteriæ internam membranam. Intestinis solet accidere primùm dolor, deinde & dysenterięe fluxiones, exanthematis interiùs in eis factis. Sunt verò hæc omnia periculosa si plurimum crescant, moderatiora enim sæpe fiunt in iis etiam qui euaduot, & cum vniuersim quæ iotrorsum erumpunt periculosiora sint, quàm extrorsum: illorum etiam, alia aliis suut periculosiora, vt in has aut illas erumpunt partes. In ventriculo enim longè cum maiori fient periculo, quàm in intestinis, ac præcipuè in eius ore, ob actionis eius partis dignitatem, & compassionem cordis: atq; in caput asperę arteriæ, ob eius angustiam, quàm in partes alias. Suspicor autem non nunquam in internum thoracem, & septum transuersum, & ioter septum, ac pericardiũ, atq; fortasse etiam in ipsum cordis corpus irruere posse. Conandum igitur extrorsum agere humores, non solum iam, ne non exeant quæ inceperint exanthemata (hoc enim fortasse aliis euacuationibus posses supplere) sed multò magis, ne introrsum exeāt, ac proinde motus introrsum vitari debent, multò autem magis vomitus quam alui subductio. Neq. abs re erit munire guttur eisdem, & eclegmatis, & gargarismis, quibus ad anginæ principia solemus: & ad intestina, vti clysteribus sine irritatione extergentibus modicè, & astringentibus nonnihil, postquam aluus subducta iam satis sit.

---

24 *Quæcunq; concoqui oportet, occludi conuenit, contraria autem siccari & aperire.*

¶ Speciatim hoc iotelligi potest de tumoribus præter naturam, sed generatim quoque de morbis omnibus, peodentibus ab humoribus, vt de putridis febribus, & cacochymiis. Nimirum vt tumores præter naturam aliquaodo postulant concoctionem, qoam suppurationem appellamus, aliquádo aliud quippiam, ita & febriũ causæ, & cacochymię, aliquaodo coqui postulant, aliquádo euacuari. Generatim igitur quodes est coqoendum, occludere oportet. Occludere aũt contrariũ est ipsi, aperire. Nihil autem deterius quàm aperire, cùm coqui oportet. Velot si crudum tuberculum feces: aut in febre, aot alia cacochymia, eùm foret coquendum, euacues. Contra enim tooc temporis faciendum & occlodeodum est. In tumoribus enim vtendum emplastricis, & obturantibus (talia enim sunt suppurantia) vt calidum effluuium cohibeatur, & ipso detenti vaporis calore, succus coquatur: in febribus & aliis cacochymiis inungendum, & pannis contegendum, & abstinendum ab euacuationibus. Atqi ita verum est, io omniboa qoæ coqui oportet, esse occludendum. Contraria autem dicit, siccari & aperiri: cootraria vocat, quæ coqui non oportet, sed aliter curari, vel vt tumores qui aut resolui rectè possunt, aut supporari non sostinent, quòd gangrænæ sint opportuni, & febres, cacochymiæue, in quibus vacuare conuenit, qoòd concoctus iam succus sit, vt expectare concoctiooem non oporteat, vel quòd turgeat, vel vrgeat. vel coococtilis oon sit. In his omnibus, siccãdum, & aperiendum. Nam & resoluere collectom in tumore soccum, & euacuare eum qui in venis redundet, siccare & aperire est: Siccant enim quę resoluunt, & aperiunt poros, contra ac quæ suppurant. Quæ vacuant homores, siccant corpora, & apariunt vias. Iam verò si tumor præter naturam coctus iam est, & proinde coqui amplius noo desiderat, ad easdē indicationes transitur. Si enim exiguum prorsum inest puris, resoluitur, sin autem plos, aperitur ferro pars, & extrahitur succus, & siccando curatur cauum vlcus. Si verò tumor neq; resoluentibus cedat, neq; supporantium habeat tutũ vsum, ob gangrænæ motum; multó magis siccandum & aperiendum est: nam scarificaodum, & vrendum, aut siccissimis medicamentis vtendum. Vsq; adeo verum est, quæ coqui non oportet, siccandum & aperiendum esse.

---

25 *Velut oculis fluentibus, si aliter videatur expedire, reuellere in fauces.*

¶ Oculos fluxos, seu fluentes, vocat, non arbitror illos solùm qui rhyade, id est, excaoatione anguli maioris laborant, sed omoes eos ex quibus ob nimiam humiditatem fluit assiduè aliquid. Videtur mihi (quamquam Gal. repugnet) posse esse hoc exemplum proximę sententiæ: quod particula illa, velut, à qua incipit, videtur significare. Quasi diceret, velut in oculis fluentibus curamos concoqoentium vsu vt lachrymæ crassescant, & mutentur in lippas. ac si ita non cedit, siccantibus & resoluentibus. Si tamen aliter videatur expedire, hoc est, si non videatur curatio localibus medicamentis posse perfici, sed expedire vt aliis curetur, reuellere in fauces, hoc est, apophlegmatismis masticatoriis in os reuellere, vt etiam errhyuis, in nares. Potest etiã hæc sententiola seorsum explicari, vt illa particula velot, sit tantum contiouatiua aut copulatioa, erit verò hic seosus, cùm oculi fluxionem habeot, si aliter videatur expedire, hoc est, si in aliam partem videatur expedire fluxionem transferri, quàm illàc effluat, reuellere io fauces.

---

26 *Et vbi eructio conuenit, & quæcunque alia eiusmodi.*

¶ Hæc sententia plurimũ torsit Galenum. Qoòd neq; seorsum p sese videator esse perfecta, neq; antecedenti, neq; subseqoenti, rectè coniungi. Vnde factum est, vt qoam plurimæ fuerint ioterpretum sententiæ, quos Galenus recenset. Ego in eam feror; quæ censet, verba hæc seorsom legi, & nihil continere aliud, quàm vtile esse nonnunquam ructus mouere, eo quód eructatio quamplurimis conueniat. Duo igitur hæc Hippocrates indefinita reliquit. Erit operępretium nunc definire, quibos sit vtilis eructatio, & quibus modis prouocari possit. Eructatio est flatus ex ventriculo per os eruptio. proderit ergo iis quibos moltum flatus in hypochondriis colligitor, aot toto ventre, carens tamen facili p sedem exitu. Quare iis q cruditate acide ru-

borant, & lienosis, & bypochondriacis, & mulieribus quæ strangulantur ex vteru, & culicis, ac volnulosis, qnibus nondum malum deorsum repit, & multis nephriticorum. Ac proinde si non fiat, prouocari connenit. Prouucatur verò vsu calidorum & extenuantium, vt anisu, & caro, ruta, cymino, ant ex his paratis trocbiscis, aut baustu vini meri, aut eqna stillatitie ex vino, aut ex casia lignea, aut re alia huiusmodi. Sunt enim quemplurimæ. Ipse etiam ægrotus sua industria, & vsn musculorum gulæ, solet ructus emittere. Præter bæc iubebat Sabinns (vt Gelenns narrat) ad mouendnm ructus, bibere ex vase angusti uris. Nihil enim magis experimento cunstat, quèm qui tali qnopiam vase, qualia fieri consueuerunt ex vitro, lunga ceruice, & angusto ore vtitur, eructare mox ec bibere cessat. Galeuus non vituperat hoc auxilij genus vnquàm, neque commendat quidem, sed narrat sulùm, iu Sabinum autorem referens. Nunc video esse quosdem qui laudant, vt ad eam rem vtile, alios qni vituperant, vt quisque sennt de cansa, qua euenit, eructare eos qni ex tali vase biberunt. Nimirum quidam dicnnt id fieri, qnód exeunte ex vase liquore, necesse sit violenter in illud subire aerem, replendi causa, & eum ex ventre potentis extrahi: iteq; exhauriri è ventre aerem, dum exhauritur ex vase equa. Et hi hec eausa commendant talis vasis vsum, alij vituperant, qnòd putent homines ex tali vase haurire aerem cnm equa, & ub id eructare à potu, quasi recens repletos flatu. Cansa verò vt repleantur esse, quód exeũte aqua & subeunte aere (quod mur mur indicat) commisceentur ambo, & aqua flatuosa fiat. Egu hac in perte his consentio, repleri potius quam vecueri flatu, eos qni ax tali vase poient. Ridiculum enim est censeri, extrahi ex ventre aerem, qui in vas subeat. Quie si qnis ure suo vndiq; comprehendat & obturet os vesis, vt ex circumstante nos aere nihil posit ingredi, neq; bibere quidem poterit omnino, tam quàm upus sit aere, ex eo qui nos ambit, vt repleat vas, & ex nustro ventre nullus exeat. Præterea si vecuaretur aere eis ventrieulus, nulli minus à potu eructarent, quàm qui tall vese vsi fuissent, at nulli eructant magis: replentur igitur aere, non vecuantur. Nihilominus non vitupero anxilium, qnin potius censeo eis qui ructibus sublenâtur vtile esse, talibus vasis vti, quie eructant à potu copiosè, simnlq; cum eere quem hauserunt, qui non est edeo multus, emittunt multu plus, eius quem continebant. Velut eos quos succus in ventre continere agnoscimns, qui non facilè exeent, immisso clystere facimus deiicere. Iteqne hac causa vel ipse flatus qni bauritur, ad mouendum ructum nun est inutilis. Accedit alia causa potior eructandi, quòd qui ex tali vase potant, sunt extenta ceruice, & hiante ure, & œsopbagu, ae tota gula vsque ad ventriculum, & ventriculum totum inter deglutiendum sursum commouent, quo mutu flatus qui inerat, ad os ventriculi trabitur: Interim humor qni hauritur, per patulam gulem ad fundum descendit, ac proinde cessente potu, & subsidente in sese ventriculo, expellitur flatus, qui ad eius us eruperat, & supernatat. Hec itaque cause subscribo sententiæ Sabini, qui flatuosos talibus vasis vti inbet, non tamen qnùd tele ves flatum extrahat ex ventre, qno repleatur, neque quòd aqua quæ potatur, minus flatuosa ita sit. Hanc Sabini sententiam sequntus etiam est Paulus, flatuosos talibns vasis in putu vti, iubens.

27

Exitus aperiri, vt nares, & alios, quibus opus est, & vt opus est, & qualia, & vbi, & quando, & quantum expediet, velut sudores, & alia omnia.

¶ Aperire exitns vocat nnnc, vacuationes mollire. Exitus enim vocat ipsas euacuationi accommodatas vias vt nares, palatum, vesicæ vterique us, & sedem, & tutius corporis poros. Complectitur ergo breui bac dictiune omnes considerationes, ad rectè vacuationem corporis peragendsm, & bonæ euacuatiunis cunditiunes. Dicit igitur oportet (cùm scilicet vecuatione indigent curpora) aperire exitus, vt nares, & alius transitus, quibus upns est, hoc est, quorum apertinne upus est. Id verò faciendum vt upus est. Potest enim transitus quiuis multis variisque modis aperiri, vt nares percnssæ, aut punctæ, aut scarificatæ, fundunt sanguinem: & errhynis extrshitur pituita: & alnus vacuatur epoto pharmaeo, ant iniectu clystere: & vrina elicitur dinreticurum vsu, ant immisso eathetere, aut aperiente fomento: & sudor elicitur, motu, mura in sule, inunctione, aut potione sudatoria. Cùm igitur singulæ euacuationes mnltis modis moueri possint, nulla in omnibus eodem modo mouenda, sed in vnoquuque, vt upus est. Alius enim pbermaco indiget, alius clystere sulùm. Ad banc etlam considerationem pertinet præparatio, ad quamcunque vacuatiunem necessaria. Nimlrum tnnc fit expurgatio vt opus est, cùm ante pharmaei exhibitionem idonea eccipiuntnr serapia, & reliqua præparatio peragitur, elioqui non fit vt opus est. Præterea prouidendum, vt vacuentur qualia oportet. Ob quam cunsiderationem propinamus, nunc eholagoga, nuuc phlegmagoga, nunc melancholagoga. Prouidendum etiem vbi fiat. Galenna putet henc considerationem, referri ed loci per quem euacuatio fit, differentiam, vt au per os, an per nares, an per sedem. Mihi verò magis placet referri ed electinnem loci, qno oportet ægrotum collocari vt euacuetur. Quia hanc consideratiouem inutilem nun esse conitat. Nemo enim ienret sudore vacuare hominem, iacentem in cubiculo, ventis plus satis peruiu, & frigidissimu, & nndis parietibns, & male commissis fenestris, præcipuè in tempore non celidu. Atqui nun parum referre quo locis quis decumbat, vt malius aut deterins habeat, aut euretur, indicauit (præterquam quod res est nutissima) Hippocrat. qui in historiis singularibus sæpe meminit luci, quu ægrotus decumberet: nunnunquam quidem memoriæ sulùm gratia, sed nonnunquam etiem tanquem id ad rem ipsam plurimùm pertineret. Vt mulri enarratores intelligi vuluerũt illud, Hermucratẽ qni decumbebat apud nunũ murum. Censeo itaq; illud vbi, ad loci quo euacuatio sgetur electionem pertinere, quia loci per quem, differentia, dicta iam erat, antea (quid enim aliud continuerunt illa verba, vt nares, & alios, quibus upus est?) & quia ita repetitiune inutili vitata, euenit nullam consideranonem necessariam omitti. Pronidendum etiam quando fiat. Quod ad tempus peculiare murbi referri putest, cùm Hippocrates dicat: Inchoantibus murbis, si qnid videtur mouendnm, moue. & rursum: Concocte medicari, & moue-

mouere non cruda nisi turgeant: & rursum, purgare in valde acutis, si materia turget, eadem die: & lib. de expurgantibus medicamétis saltem non ante quatuordecimum: & quarto de ratione victus: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito. Sed non minus potest referri ad anni tempus, cum idem Hippocrates dicat: Quibus secare venam aut expurgans medicamentum dare oportet, iis in ipso vere faciendum id est: & ipsemet libello de aere, locis & aquis, plurima ad hanc considerationem pertinentia scribat, & vitari æquinoctia & solstitia, exortus & occasus Vergiliarum, & Arcturi. Omnium fortasse præcipua & maximè necessaria, tametsi vltima consideratio est, quantum vacuari debeat, ne scilicet minus quàm vt possit, aut plusquam vt ferri possit, siue semel siue pluries effundatur. Potes enim tu (ne vlla hoc loco consideratio desideretur) numerum ad quantitatem referre, quia repetitio euacuationis fit ad supplendam quātitatem. Quòd si quando fit repetitio non ob id, sed quod per se repetita quàm affatim facta, melior esse putetur, velut ad reuellendum, constat ad modum faciendi pertinere, estq́; illud in secunda consideratione, qua dicebatur, & vt opus est. Hæc omnia si medicus sapienter prouiderit, nihil deerit ad optimam euacuationem, quacunq; opus sit. Apponit exempla, dicens, velut sudores, & alia omnia. Hoc est, aliæ omnes euacuationes, quod nisi exudetur aut aliter euacuetur quantum oportet, sed aut minus aut plus certè aut inutilis aut periculosa & noxia erit euacuatio. Satius tamē est, vt omnes euacuationes exempla esse fecit. Hippocrates (dixit enim & alia omnia) ita omnibus euacuationibus accommodari. Omnes enim indigent, modo, qualitate, quantitate, loco, & tempore, vt quiuis poterit per sese considerare.

---

28 *In magnis malis facies si sit bona signum bonum, in paruis contraria significans bona significationi, malum.*

❡Bona facies est, quæ simillima benè valentium, significans contraria bonæ significationi, hoc est, præstans prauā significationem, est quæ bonæ est contraria, & dissimilis ei quæ in benè valentibus, & ad eam quæ in cadaueribus apparet, accedens. Apparere faciem bonam in paruis malis, nihil mirum, neq; notatu dignum, quicquam significans præter id quod ex aliis omnibus signis, & ex essentia propria ponitur constare, potā paruum esse malum tamen in magnis malis faciem esse bonam, & notatu dignum est, & bonam significationem præstat, non enim plurimum labascit facultas, dum adhuc perseuerat bona facies. Sanè quantum in hoc signo agitur ex hac facie nulla mala significatio præstari potest, nisi forte cùm videatur minus quàm pro morbi magnitudine minui, longitudinis morbi, aliquando maiores, quàm putaretur. Id verò in magnis non est admodum graue. Itaq; signum hoc in magnis malis bonum est, non tamen quia bonum, statim est admodum salutare, neq; tale vt ex eo possis tam certū futuram sanitatem præsagire: neq; sanè adeo est bonum, quàm contrarium (puta mala facies in paruis malis) est malum. Nam vt in commentariis prognostici diximus, signa salutis aut mortis valentiora sunt, significando mortem. Dicit igitur in paruis faciem malam esse signum malum. Dicit verò in paruis, quia in magnis malis mala facies, neq; infert admirationem, neq; proinde adeo mala est. Eadem igitur ratione qua in initio prognostici dicit, malam faciem primis diebus apparere sine causa manifesta esse valde perniciosum, quia si diuturniori iam facto morbo appareat, non adeo est graue, dicit etiam nunc in paruis esse malam, quia in magnis non adeo mala est. Constat igitur hîc quoq; suppleri debere, si neq; vigilauerit homo, neque aluus soluta est, neq; omnino vlla alia causa manifesta accesserit. Tales enim causæ cùm adsunt, non est quòd in horrendas causas symptomata referantur, velut cùm hæ omnes absunt, in paruis morbis talis facies refertur in extremum languorem facultatis. Nam alioqui cur fieret? Sed dices, quo pacto posset, si adest signū quod verè adeo malum sit, & in adeo malignam causam referatur, esse paruum malum? Quis enim dicet, cum quem moriturum breui meritò timet, teneri paruo malo? Certè nullus. Sed hic dicuntur parua mala, morbi qui propria essentia videntur esse parui, sunt enim maligni, & quos mali moris veteres vocauerunt. Hi enim quodammodo magni morbi sunt, quia maligni & periculosi, quodammodo autem magni, quia propria essentia, & propriorum symptomatum magnitudine, videntur parui. Alij contra sunt essentia propria magni, boni autem moris & simplicis, quorum causa multa quidem est, ac morbum magnum nata est facere, non tamen maligna vlla & venenosa qualitate infecta. Et hi quidem maiores, sed minus periculosi sunt. Si igitur facies extremè extenuata, idq́; breui, appareat in febribus maximis, minus terrere debet, quia in ipsam intemperiei magnitudinē refertur (tametsi hæc quoq; sit periculosa) si verò in paruis longè grauissimum est, quia constat eas febres esse malignas.

Apud magnum, vbi mulier quæ retro heroū, ictero superueniente, permansit ipsi. 29

❡Nihil, neq; vtilitatis, neq; difficultatis, continet hæc dictio, præterquam in ipsa verborum incondita seria. Fortasse ex alia dictione, perfectiorē reddente sensum, decisa est. Hæc nihil continet aliud, quàm cuidam mulieri, quæ apud magnum, scilicet Theatrum, siue templum, siue quiduis aliud, habitabat, retro herois domum factum esse ictericum colorem ex morbo, & permansisse illi, aut tota vita, aut diutissimè. Non narrat quo morbo laborauerit, illud verò fieri solet cùm ex morbis manent circa hypochondria obstructiones difficiles.

Qui iuxta Temena neptim, hic niger erat. 30

❡Aliud est hoc exemplum icteri, qui ex morbo permansit, erat verò hic icterus niger.

In Perintho quod semini simile, quod huiusmodi quasi indicatorium, & sumentis talia, cùm vrina iuuant, quòd neq; flatu multo, neq; stercore multo, lento autē exeunte euacuabatur. Non enim magnū erat hypochondrium. Brassicā die septimo comedit, cùm adhuc difficulter spiraret. Postquam sumē euacuabatur rectispirus fiebat, aluus ipsi quattebatur. 31

¶ Certè aut Hippocrates hæc scripsit sibi soli, vt neque sermonis congruentiam neque aliud quicquam curaret, præter id quod sibi ad memoriam obseruationum putaret esse satis, aut plurima verba vel in sola hac dictione deleta sunt. Partim enim videtur doctrinam aliquam mulos communem, partim singularem historiam conónere: atq; hæc non videntur aptè cohærere (neque sanè possunt) nisi suppleantur, quæ aut sibi soli tacuit autor, aut deleuit tempus. Ea veró licet nobis supplere, coniecturam capientibus ex iis quæ scripsit, & adhuc supersunt. In Perintho (dicit) quod semini simile, quod huiusmodi quia iudicatorium. Quæ verba haud dubiè commune quiddam, & quod in Perintho quadam tempestate accidit, continent. Nam in singularibus historiis, aut non nominat vrbes, sed domos, aut vicos, aut nominata vrbe adiungit nomen ægrotantis, vel notam aliquam quæ certam personam indicet. Quare prima hæc verba nihil aliud continent, quàm in Perintho aliquando ęgrotis exiisse semini simile, idque factum, quia quod huiusmodi solet esse decretorium. Itaq; dicit semini simile solere decretoriè excerni, idque factum esse quadam tempestate in Perintho. Semini simile poterat excerni ex aluo, aut cum vrina: succus scilicet, candidus, crassus, & lentus. Et quia (arbitror) vtraque via, aut alterutra excernebatur, non dixit deiectio semini similis, aut semini simile in vrina, vt solet dicere, sed simpliciter genituræ simile. Talis igitur excretio potest esse decretoria. Neq; mirum: est enim excrementorum, ex genere crudorum, excretio. Quare conferre poterit, in morbis præcipuè pituitosis, velut & ipsam veri seminis excretionem prodesse nonnunquam, sectione quinta huius libri dicetur. Præcipuè autem iudicari solent tali excretione, morbi pendentes ex cacochymia seminis, hoc est, eius partis quæ est inter vmbilicum & pudenda: vbi hypogastrium & pubes. Cuius rei maximum inditium est, quód tales mictio iuuet. Mictio enim quæcunque leuamen quoddam præstat, iis quibus sumen excrementis grauatum est. Quia cũ ibidẽ sit locata vesica, eius vacuatione laxatur pars. Iuuat etiam hos mictio, cum qua genituræ simile affatim euacuatur, quia ea euacuatio habet magnã rectitudinem cum ea parte, atque adeó est accommodatissima deriuatio. Itaque leuamen quod ex vrina sentitur, ea parte euacuari indicat. Addit, quòd neque flatu multo, neque stercore multo, lento autem exeunte, euacuabatur. Quę verba cum mox sequentib⁹ haud dubiè singularem narrationem videtur cõtinere, & de vno aliquo ægroto dici. Quapropter necesse est verba aliqua suppleri, vt à communi narratione ad singularem transitio fiat. Ita scilicet, ac si diceret suminis talia sunt iudicatoria, cũ vrinæ iuuant. Quod cuidam (quis is esset ipse nouerat) accidisse constat, quód neque flatu multo, neque stercore multo, lento autem exeunte, euacuabatur. Hic ægrotus laborabat crudorum & crassorũ multitudine circa sumen, & euacuatione multa semini similis iudicatus est. Esse veró eius partis expurgationem, hæc erant signa, quòd mictione iuuabatur, vt solent qui ita sunt affecti, & exeunte excernebatur exiguum & lentum (semine simile scilicet) non stercus multum, & cum flatu multo. Addit, non enim magnum erat hypochondrium. Quæ verba duo possunt continere, & causam quare non exiret stercus multum cum multo flatu, & nonnm illud signum affecti suminis. Nimirum, vt in prognostico dicitur, dolorem qui in hypochondriis affligat, ac tuberculum, si recens fuerit, neque cum inflammatione, soluit murmur incidens circa hypochondria, sed potissimum vbi cum stercore & vrina excernatur. Secundum hanc sentẽtiam dicit nunc, nec flatum multum, nec stercus multũ exiisse: quia non erat illi magnum hypochódrium. Porró quia non erat magnum hypochondrium, significabatur affectio suminis. Quia omnino alicui⁹ partis earum quæ ad ventrem pertinent, consentaneum erat, affectionem esse. Cùm igitur non esset tumor in regione hypochondrij, & alia signa adessent affecti suminis, fiebat euidentior coniectura ab iis quæ aderant & quæ non aderant. Sed & curatio subscripsit huic coniecturę. Nam expurgatione eius paros factus est rectè spirans, & magnopere adiutus. Sed quo pacto res sit acta, audiamus. Cùm adhuc difficulter spiraret, die septimo brassicam comedit, & ab assumpta brassica alu⁹ ipsi quatiebatur, hoc est, rugiebat, & videbatur concuti, & sensit euacuari sibi sumen, & rectè spirans factus est. His verbis simul docetur curationis ratio, quæ ita affectis est adhibenda, & confirmatur coniectura quæ habebatur affectæ partis, à iuuantibus argumento capto. Siquidem sumine vacuato sublenatus est. Sed simul insinuatur species affectionis. Nam morbum acutum fuisse cum febra continua insinuat, quandoquidem septimæ diei tantam rationem habet & difficultatem respirandi habebat coniunctam. Quid enim esset aliud quod ex congestione excrementorum eo loci tantopere vrgeret? Nisi fortè dolor aliquis magnus eius partis? At veró si talis dolor esset, haudquaquam dimisso dolore, quod morbi erat adeó euidens signum, tam multa alia signa collegisset. Erat itaque haud dubiè febris continua, pendens ex succis putrescenóbus, præcipuè loco dicto. Permultæ enim sunt febres, per quas quædam certè partes præcipuè affectæ sunt. Habuit difficilem respirationem. Ob eam (vt reor) alligationem, quam per rectos musculos habet pubes cum thorace, & septo transuerso. Hinc meritó euenit, vt vacuato sumine (vacuari autem illud indicauerit eius laxatio) leuatus homo sit rectispirus. Quidam enarratorum, vt refert Galen⁹, rectispirum hoc loco censent dici, recta ceruice spirantem, quem orthopnicum dicimus: verùm non est consentaneum: quandoquidem dicit ex difficulter spirante factum esse rectispirum. Nam recta ceruice spirare, quædã difficilis respiratio est. Quare perinde esset, ac si diceret, ex febricitante factus est tertionarius. Cùm igitur tam [illegible] quàm [illegible] significet rectum, hoc est, bonum & probum, ac rectum quod non curuum aut reflexum, multo magis consonum est, nunc significari bene spirantem factum esse ex male spirante, euacuato succo, quo sumen distentum & tumens erat. Mirum quod accepit brassicam die septimo. Si enim vt expurgaretur, cur tam debile medicamentum, quod ne expurgans quidem dici mereretur? Nam brassica vt & beta, semel ac leuiter cocta aluum mouet, tenuiter: valde aut bis cocta, adstringit, bene autem ac satis, nũquam expurgat. Nisi fortè brassicam maximam intelligit, hæc enim purgat mediocriter. Sed si satis expurgãs esse censebat, cur accipiebat die septima,

si modò

ſi modo in diebus iudicatoriis abſtinendum ab inſignibus euacuationibus eſt? Ego certè abſtinendum illis diebus cenſeo, niſi quæ magna vrgentia cogat (nam hanc ſemper excipio) mittere ſanguinem aut expurgare. Nam illi dies aut iudicationes afferre ſolent (quæ verò iudicantur aut iudicata ſunt integrè, aut etiam iudicanda ſunt mox, neq; mouere oportet, neq; nouare, ſed ſinere) aut ſi non ſint iudicatorij illius morbi, tamen ſunt ſemper illi dies cõtemplabiles, quia aut iudicationes inchoãt, aut mutationes alias inſignes faciunt, & acceſsiones illis diebus ſolent fieri maiores. Si igitur in acceſsionibus abſtinendum eſt, non ſolùm (vt ego interpretor) à cibo, ſed & à medicamentis, multo magis his diebus, quàm aliis fuerit abſtinendum. Quapropter ſuſpicor neq; à medico quopiam datam eſſe braſsicam, neq; ab ipſo acceptã expurgandi gratia, ſed caſu, aut etiam ſolùm leniendi: factam verò eſſe ſpontaneam alui ſubductionem ob vim eius diei. Itaq; iudicationem fuiſſe hanc, magis quã arte factam expurgationem: narraſſe verò Hippocratem braſsicæ eſum, non quaſi pharmacum, ſed quaſi occaſionem, quæ tametſi lenis eſſet, ob diei naturam potuit plurimum mouere. Dices, non igitur hìc docemur morbi huius curationem, ſed quẽ ſponte habuit exitum. Certè hinc pendet etiam & ratio curationis. Nam ſi huic non eſſet facta illa iudicatio die ſeptima, contuliſſet octaua dare pharmacum expurgans. Quod indicauit ſanano. Nam vt Hippocrates ipſe dicit, quæ cùm fiunt iuuare ſolent, hæc ſi non fiant, facere oportet. Sed cur aluus quateretur fupereſt conſiderare. Mihi videtur eo verbo ſignificari quiddam, ſimile ei quod cõcuſsis vtribus, exiguum quendam humorem continenti. bus, fit. Itaq; erat, crepere modo quodam: quod vacuitatem ſuperioris partis ventris oſtendebat, quantum ſuſpicor. Nimirum huic ex ſumine expellebantur excrementa: reliquum ventris quatiebatur præ vacuitate.

---

32 *De ſanguine ichoroſo, quòd in pauidis hoc, & peruigilibus, atq; ſiue malus ſiue bonus.*

❧ Dictum mihi iam ſæpe eſt, ſanguinem melancholicũ eſſe ſeroſum, ſimilemq; vitioſo lacti, quod in caſeum & ſerum fere totum reſoluitur, nihil habens boni & vtilis lactis. Hinc fit, vt melancholici ſint ſalinoſi, & plurimum ſudent, quia ſcilicet habens ſanguinem ſeroſum. Neque ſanè illud ſerum eſt expers qualitatum, & tantum crudum, velut quod abundat in crudo & pituitoſo ſanguine, ſed acre & mordax, referens ſanguinis corruptionem, quod propterea vocatur ichor, ſeu ſanies. Ichoroſus igitur eſt ſanguis melãcholicorum, quos ſignificauit dicens, in pauidis & peruigilibus. Symptomata enim ſunt horum, pauor & peruigilium: hoc quidem ob ſiccitatem, illud ob melancholię nigritiem. Sed & ipſius ichoris redundantiam, arbitror aliquid ad timiditatem conſerre: quia vitiat ſanguinem, & debilitat naturalem calorem in corde, atq; ita & iraſcibilem facultatem, cuius debilitas timiditatem facit. Itaq; duplex iam cauſa eſt timiditatis in melãcholia, altera in nigritie, altera in ichoris redundantia. Illa quidem afficit cerebrum, hæc cor. Timidos ergo eſſe & vigiles, ſignificat melancholiam. Nam pituitoſi, & crudiori ſanguine redundãtes, ſint etiam timidi, ob cordis languorem, tamen non ſint vigiles, ſed potius ſomnolenti. Qui igitur vtrunq; ſunt, melancholici ſunt, quibus ſanguis eſſe ſolet ichoroſus, idq; ſiue bonus ſiue malus. Hoc eſt ſiue putris, & alienis coloribus infecti appareat, vt per febres, aut internas inflammationes, aut magnas cacochymias, per quaſq; plurimũ recedunt ſucci à natura ſanguinis, apparere ſolet: ſiue integer & ruber. Solet enim melancholicis, & ſi nullam aliam habeant eius corruptionem, eſſe ſanguis perruber, craſſus, & ichoroſus. Itaq; ichoroſus eſt pauidis & peruigilibus, ſiue bonus ſiue malus ſit.

Quibus ſplen eſt decliuis, pedes & manus & genua calida, naſus & aures frigida, ſemper, num propter hoc quod tenuis ſanguis? num & natura talem hi habent? 33

❧ Melancholicum ſanguinem eſſe ſeroſum & tenuem, hinc quoq; cõſtat, præter dicta nuper, quod lienoſi, tenui ſanguine abundare deprehẽduntur, cùm lien membrum adeo melancholicum ſit. Eſt verò, vt diximus non totus tenuis (nam qui poſſet eſſe fœculentus) ſed vt vicioſum lac, quod mediocris ſucci expers, fere reſoluitur in caſeum & ſerũ. Talis cùm ſit, q colligitur in liene: euenit, craſſum & fœculentum in inferiora, & tenuem ac ſeroſum in ſuperiora repere. Vnde fieri videmus his, in cruribus & imo ventre, venas nigras & craſſas, ac nonnunquam hæmorrhoidas craſſum fundere: & ex nare ſiniſtra ſanguinem tenuem & aquoſum copioſè exire. Hinc etiam fit, quod Hippocrates nũc animaduertit, vt in his, pedes, manus, ac genua, caleant ob fæces illas ſanguinis putreſcẽtes, & extremitates capitis frigeant, ob redundantiam ſanguinis aquoſi. Non tamẽ hoc lienoſis omnibus æquè, ſed iis magis quibus lien eſt decliuis. Qualis autẽ ſit qui talis, & qua cauſa hæc fiãt, mox dicetur. Poſt præſcripta verba ſuccedit mox in codicibus omnibus, iis etiã qui ſunt à ſeculo Sabini & Rufi, dictio hæc: Suppuratis vmbilicus: & poſt hanc hæc: Lien durus non ſuperius. Poſtquam, rurſus hæc: Minus capitis grauitate ſeu grauedine laborantibus. Ego verò ſuſpicor perturbatum eſſe harum dictionum ordinem, atq; poſt hanc quam modò enarrauimꝰ, apponi debere, eam, quæ differentias malè affecti lienis continet. Cur autem ita cenſeam, ipſa concinnitas dictionum indicabit.

Lien durus non ſuperius, inferius teres, latus, craſſus, longus, tenuis. 34

❧ Dixit pedes manus ac genua calida eſſe, naſum & aures frigida ſemper, quibus lien eſt decliuis: Explicat nunc qualem vocat *κατάῤῥοπον*, hoc eſt, decliuem. Eſt autem cuius durities & tumor ad infernam partem ſpectat. Nam tametſi lien tranſuerſim poſitus eſt ſub ſepto tranſuerſo, in ſiniſtro hypochõdrio ob mollitiem & laxitatem naturalem, tumere poteſt in omnem partem, & mirum in modum creſcere præter naturam, vt aliquando infra vmbilicum manibus comprehẽdi poſſe videatur. Differentiæ ergo lienuſorum fiunt ex parte lienis, in quam pręcipuè inclinat tumor, & ex tumoris figura. Quibuſdam enim tumet magis ſuperna pars,

de qua feptum eft, aliis inferna quæ fpectat ad vmbilicum. Rurfus quibufdam eft tumor rotundus, aliis in longum productus. Decliuis ergo eft, cuius tumor humilem partem tenet. Cuius duæ folent effe figuræ: quibufdam enim fentitur effe lien durus, non fuperna fed inferna parte, & teres, latus, ac craffus, hoc eft magnam amplamq; rotunditatem ibi habens: aliis longus & tenuis, hoc eft in longũ productus, & durus, & anguftus, vt quidã mufculus. Et hæ differentiæ non funt omnino contemnendæ. Cùm hypochondria enim aa parte fita fint, qua fuperiores corporis partes ab inferioribus feparãtur, meritò fit vt infernæ eorum partes eum infernis, & fupernæ cum fupernis habeãt magnam fimpathiam. Cùm ergo tumor fupernam obfidat lienis partem, fupernas afficiet, & difficultatem refpirandi faciet, & fluxum fanguinis crafsioris, ex naribus magis, faciet, & eius curatio miffo ex finiftra manu fanguine, meliùs fuccedet. Cùm verò obfidet infernam, afficiet potius infernam, vt renẽ finiftrum, & ad hæmorrhoidas aut varices inclinabit potius fanguis craffus: cuius curatio procedet potius ex finiftro eture miffo fanguine. Vt conftet hinc, & ad rationem curandi conferre plurimom, dictas tumorum lienis differentias, tametfi Galen. nullibi videatur eas perfecutus, nifi forte in hoiua fententiolæ commentatione, vbi quid poffet vtilitatis conferre, non explicanit. Conftat verò, etiam præter dicta, cur iis quibus lien eft decliuis, potius quàm aliis lienofis, frigeant capitis extremæ partes, & manus, pedes, ac genua caleãt. Nam quibus tumor fuperna parte lienis eft, venæ quoq; forfum eo latere fpectantes, plenæ funt, & tument, deferuntq; in caput craffum fanguinẽ, qui cùm obftructus inculcatusq; putrefcat, calfacit partes fupernas in quas vergit, humiles verò tone, inopia caloris laborauerint: quibus verò tumet infernus lien, venę inferiores eo fanguine tumentes calorem intulerint in extrema corporis, pręcipuè humilia, fuperiores verò venæ detulerint in caput ferum, velut cafeo deorfum fubfidente. Quare meritò partes extremæ ad faciem fpectantes, friguerint.

35 *Suppurationibus vmbilicus terminus. Quibus, cùm iam funt fuppurata, alui turbantur, minus autem iis qui coryza laborant.*

¶ Dictum eft Hippocr. in prognoftico: Tumor qui in ventre affligit minus facit abfceffum quàm qui in hypochõdriis, minimè verò partes infra vmbilicum in fuppurationẽ vertuntur. In hanc ipfam fententiam dicit nunc, fuppurationibus vmbilicus terminus. Apponit nunc quoddam fignum fuppurationis iamiam fobfecuturæ in quauis inteftini parte, id verò eft, aluum turbari. Nam cùm fientibus fuppurationibus, dolores & febres magis contingant circa partes, hæ fi in inteftinis fiant, neceffe fit, ob irritationem alui, fluxiones cõcitari, nifi aut vacuum admodum fit eorpus, aut fuperflui fucci in aliam partem fluant, vt iis euenit, qui coryza laborant: quibus ob id folent plerunq; alui ficcari. Enenit ergo his, vt etiam fieri incipiente fuppuratione in inteftinis, aluus non bumectetur, aut minus quàm folet aliis.

36 *Circa ægrotantem œconomia, & quæ in morbum interrogationes, quæ narrat, qualia, vt accipiendi fermones. Quæ ad ægrotantem, quæ ad afsiftentes, & externa.*

¶ Dictum eft Hippocrati aphorifmo primo, quòd & totius artis eft procemium, non fatis effe medicum ipfum fe præftare opportuna facientem, nifi & ægrotus & afsiftentes, perinde faciant, & externa vt oportet difponuotur. Verum hæc omnia ad medicum folùm quodammodo pertinẽt, quia horum omninm cura ad eum deuoluitur. Non enim folùm boni medici eft, medicamentis & medicinalibus omnibus inftrumentis rectè vti, &, quod ad cibum & potum attinet, victum inftituere, fed etiã omnium quæ coram ægroto dicenda, feu agenda funt, ab ipfo, feo ab alio quopiam, & cubiculi, domus, & lecti, & externorum omnium prouidentiã habere, atq; omnia difponere, vt maximè ad ægroti gratiam, & vtilitatem referantur. Hanc prouidentiam vocat Hippocrates œconomiam circa ægrotantem: nomine profecto fatis idoneo. Nam cùm mitti fanguinem, aut propinari pharmacũ, aot emplaftrum admoueri, aut tale quipiam facere iubet, medicã artem: cùm verò feneftras, aut ianuas, aperiri, aot claudi, lectũ ægroti huc aut illuc verti, hos haberi ab ingredientibus fermones: hæc nunciari: hæc celari: œconomiã quandam videtur exercere. Et fanè, qoamquam prima illa cura, & quæ ad medicinalia inftrumẽta pertinet, maioris eft momenti, tñ hæc poftrema, non eft omnino exigui. Certè multi, alioqui præftantifsimi, & fuæ artis peritifsimi medici, quod ad hanc œconomiam exercẽdam malè fe comparent, adco fiunt multis ægrotantib^9 ingran, vt ob hoc ipfum eoadant inutiles. Alij contra parum periti, ita huic curæ fefe accommodant, vt perpauca quæ alicuius momenti funt facientes, moltis non parum vtiles effe videantur. Plurima funt ab Hippocrate fcripta ad hanc œconomiam pertinentia, in quibns & hæc fentẽtia pręcipuè eft. Dicitur enim, circa ægrotantem œconomia. Quafi dicat, non tantum medicamentornm cura haberi debet, fed præter hanc etiam, debet effe circa ęgrotantem œconomia, ad quã fpectant, & quę in morbum interrogationes, hoc eft, videre quæ interroges, vt fcil. nihil omittas eotum quę ad agnitionem morbi & caufæ conferre pofsint, neq; tamen fis nimius, quiduis vbiq; citra delectum interrogando: fed ita, vt & ægrotus ipfe, & qui adfunt intelligant, te non longè abeffe à notitia eorum, quorum fufcipis curationem. Hinc enim fit, vt bonam de te concipiant opinionẽ, & ægrotus melius pareat, & agat confidentiùs. Videat etiam medicus quæ narrat, qualia, & vt accipieodi fermones. Nam ęgroti femper funt pufillanimes & fufpiciofi, & multi medici adeo imprudẽtes & loquaces, vt quicquid in mentem venit narrantes, interponant triftia & atrocia, vnde ægroti in triftitiam aguntnr magnam, & de fno morbo periculofius aliquid cogitant, timentes ne id quodnarratur fimile aliquid fit ei quod ipfi patiuntur. Atqui fæpe ipfos fermones accipiunt ægroti aliorfum, ac dixerant medici. Medicus enim fortaffe dixit accidiffe quendam ex potu aut cœna intempeftiua grauiter læfum effe, vt ægrotus melios fibi caueat, ne quid ta'e perpetiatur, & ægrotus interpretatur dictum hoc effe, vt fe grauifsimè iam & lethaliter effe affectum, fignificaretur. Videat ergo medicus quæ & qualia loquatur, & vt

vt accipiendi sint, sermones. Videat etiam quæ ad ægrotantem, & quæ ad assistentes loquatur: Nam quandoquidem non eadem facturi sunt ægroti & assistentes, & spectat ad medicum vtrosq; sui officij admonere, non eadem ad vtrosq; locuturus est, sed illum exhortaturus vt iussis pareat, & hos vt diligenter exequantur. Illi prospera pollicitaturus, his dicturus certiora. Externa quoq; omnia prouidere debet vt habeant optimè, eo præcipuè intendens animum, vt quoad fieri possit, ægroto sint iocunda & vtilia. Huc spectat illud sectionis quartæ huius sexti libri: Laborantibus grauæ, vt mundè parare poculēta, & esculenta, quæ videt, molliter quę cunq; tangit: & rursum: introitus, sermones figura, vestis, ægrotanti, tonsura, vnguis, odores. Hinc etiam spectant quamplurima eorum, quæ in libris de officina chirurgica scripta sunt.

37 *Quoniam in calidiori quod in dextris, & nigri ob hoc, & vena exterius, & biliosiores præcipuè.*

¶ Ad fœtus generationem pertinent seotentiola hæc, & duæ sequentes, quibus hæc sectio concluditur. Hæc autem & vltima scriptæ sunt secundùm aphorismum illum: Mares in dextra, fœminæ in sinistra pręcipuè generātur. Nunc ergò dicit quod in dextris gignitur, qooniam io calidiori vteri parte gignitur, calidios est. Mares itaq; calidiores sunt fœmininis: & ob hoc nigri sunt præ fœminis, & venæ quarū nomine arteriæ etiam intelliguntur, exterius, hoc est, eminentiores sunt, & maiores. Prorsus biliosiores sont mares fœminis. Calidius esse dextrum latus sinistro, ipsa promptitudo ad actiones indicat, & præter hæc, natura partium singularum, quæ hac & illa parte sita sunt. Colòrem nigrum, amplitudinem venarum, & biliōsam naturam, caloris esse signa, in arte medicinali satis est indicatum Galeno, ac mihi ipsi in commentariis: vnde rursum caloris dextri lateris capitur aliud argumentum. Quia ex anatome constat, vasa omnia dextri lateris (arterias præcipuè) ampliora esse. Mares ergo ex his signis constat esse calidiores fœminis, præter multa alia argumenta, quæ nos proprio capite collegim⁹ primo libro controuersiarū.

38 *Concretum est, constituit citius postquā motū est, desinit, & tardius augetur, & pluri tēpore.*

¶ Enarrauimus lib. 2. sect. 3. verba illa, quod citius discretū & motum est, augetur rursus segniùs, & in longius tempus. Quo loco dicta sunt omnia, quæ ad hunc locum spectāt. Nihil enim aliud continent hæc, quæ nunc præscripta sunt quàm illa: nimirum masculum cuncretionem & constituonem, hoc est, conformationem idoneam, & vitam, quæ motu ageoscitur, citius recipere, postquàm verò motum est, desinere, id est, nō adeò in iis quæ supersunt ꝓperare, & tardiùs augeri, & pluri tempore. Cuius quidem rei causæ dictæ illo loco sunt, indicatumq;, non tantom hoc accidere maribus & fœminis dum geruntur vtero, sed & editis iam in lucem vsq; ad perfecta corporū incrementa (quod Arist. etiam animaduertit 7. de hist. animal. cap. 3.) dictumq; hac ratione fieri, vt & si citius figuram & vitam mares recipiant, non tamen edaotur citius quàm fœminæ, quia etsi fœminæ primas mutationes recipiaot tardius, vltima prægnatiooìs parte festinant, augenturq; præpropere. Quare constat proportionem illam temporum figuræ motus & partus, quā lib. 2. huius operis, & libello de alimento scripsit, non esse certam, neq; statam. Nam tempora editus maribus & fœminis sunt eadem, proportio tamen temporum diuersa. Quod si mulieres affirmāt magis nasci in principio noni mensis, fœminas in fine, id quidem euenit, quia illæ computant, ab eo tempore quo deficiunt mēstrua, mares verò plerunq; concipiuntur recēs expurgatis, fœminæ, iamiam expurgandis. Sed hæc omnia lib. 2. dicta sunt.

39 *Quod solidum factum est, & biliosius, & sanguinolentius est, hic calidior est regio animalis.*

¶ Nihil continent noui hæc verba, sed quod nuperrimè dictū est, quia dextra regio vteri calidior est, ob id quod in ea gignitur, putà masculinū corpus, solidius esse, & biliosius, & sanguinolentius, vt muliebre contra, est mollius, & pituitosius. Non enim quia mulieribus sanguis singulis mensibus fluit, censendum est sanguinis boni plus in illis colligi, sed mali & erudioris, atq; eum minùs insensibiliter dissipari.

Sectio tertia.

1 *CVtis raritas alui densitas: cutis colligatio carnium incrementum: alui stupor, omnium confusio: vasorum immunditia, cerebri consumptio: quapropter & caluitium, organorum attritio.*

¶ Ad symptomatum causas pertinet tota hęc dictio, nihil enim aliud continet, quàm quorundam symptomatum causas, non omnes, sed præcipuas, quæq; illi sunt visæ scitu dignissimæ. Vtitur verò phrasi quadam vulgari, qua res quæpiam esse dicitur id, cuios est causa, vt si quis dicat raptus Helenæ fuit excidium Troiæ. Dicit igitur, cutis raritas, aloi densitas, quasi diceret cutis raritas est alui densitas, aut quasi apertiùs diceret, cutis raritas affert alui densitatem. Iuxta hanc phrasim dicuntur etiā reliqua, scilicet, cutis colligatio affert carnis incrementum, & alui stupor affert multorum confusionem, & vasorū immunditia affert cerebri consumptiooem, ac proinde caluitium est organorum attritio. Hoc est attritio organorum affert caluitium. Constat enim, iuxta grammaticæ regulas nihil interesse, siue dicatur caluitium est organorum attritio, siue attritio organorum est caluitium. Quare sensum oportet cōsuli, & id putare dictum, quod, perspecta re ipsa, sit magis consentaneum. Nec tamen hoc facere licet, nisi cùm ipse loquēdi modos non magis fertur in hoc quā illud: alioqui, si neglecta phrasi qois interpretatur iuxta id quod sibi videtur consentaneum, profectò id non sit enarrare autoris sentētiam, sed suam, & in suam trahere authorem. Quod vitium multis licentiosissimis enarratoribus est. Ego nō ita induxi in meum animum facere, sed quem maximè consentaneum ferre possint authoris verba, aperire sensum: non autem quem non possint, quantumuis videatur consen-

taneus. Quorsum enim dicam meam sententiam, alienam interpretaturos? id quorsum nõc dicam, mox intelliges, dum singulos dictionis præscriptæ articulos enodo. Cutis raritas facit aloi dẽsitatem, hoc est, astrictionem seu siccitatem (nimirum vt alnus rara, aut humida aut laxa dicitur, quę plurimũ fluit) quia raritas cotis facit copiosam per habirum corporis dissipationem, copiosa dissipatio siccat aluum, siccitas astringit, vt laxat humiditas. Cutis colligatio dicitur pororum cutis astrictio, hęc prohibet corporis dissipationem, & ita facit carnium incrementum. Hanc ob causam mulieres plerunq; carnosiores sunt quàm viri, quia scilicet eorũ corpora minns digeruntur ob cutis maiorem densitatem. Eandem ob causam euenit, vt plerunq; etiam sint laxiori aluo: vt & viri sunt plerunq; graciliores, & aluo astrictiori. Eodem modo, & in ipsis viris, habent biliosi ad pituitosos. Stupor propriè ad sensum pertinet, estq; eius velut resolutio & sublatio, metaphoricè verò dicitur de aliis omnibus, siue actionibus, siue passionibus, naturalibus. Quapropter cuiusuis partis dicitur esse resolutio, significatur ablatio, seu insignis imminutio, propriæ illius actionis. Si igitur alui aut ventris nomine, intelligatur ventriculus, vt Galeo. intelligit, imminutio seu ablatio significatur eõcoctionis primæ, quæ est actio eius præcipoa: sin autem intelligatur venter inferior, vt in initio cùm diceretur alui dẽsitas, significatur nomine stuporis aloi, priuatio deiectiunis. Vtrumuis intelligas, verum est quodammodo quod dicitur, puta fieri inde omnium confusionem, hoc est morbos quamplurimos solere inde nasci, & multa membra in compassionẽ trahi. Nam siue quis est cardialgicus, sine vertiginosus, siue epilepticus, siue podagricus, sioe colico dolori, siue (vt dicatur semel) ad morbum alium quencnnq; paratus facilè qoidem corripitur, si cibi non coquantor in ventre, aut fæces nõ excernanrur ax aluo. Quod addit, vasorum immunditia, Galenus coniungit cum antecedentibus, dicens fieri ex cruditate omniom confusionem. Et illa varba, cerebri consumptio, coniungit cum sequentibus, dicens, fieri ob cerebri consumptionem, caluitium, & organorum attritionem. Fertur in hanc interpretationem, quod videatur hoc cum ipsis rebus maximè congruere: cæterùm phrasis & verborum contextus reclamat, iubetq; ita legere: Vasorum immunditia, cerebri consumptio, ac vasorũ. Quapropter & caluitium, organorum attritio. Tentãdum ergo, si qno modo inueniri possit, sensum idoneũ, qui cum hac lectione congruat, inuestigare. Is verò mihi videtur, immunditiæ vasorum succedere cerebri consumptionem, & caluitium succedere organorum attritioni. Quia verò non sunt hæc quatuor deiuncta, sed ordine qnodam causarum soccedunt sibi, cõiungit hæc, interponens particulam illam, quapropter. Nimirum immuoditia vasorum affert cerebri consumptionem, & cerebri consumpoo organorum attritionem, & organorum attritio, caluitium. Sed quo pacto hæc, explicemus. Vasa vocat hìc omnia caua quę intra craneum sunt, & meatus omnes quibus cerebrum expurgatur, qui ad nares, palatum, & aures, & concaua oculorum simul pertinent. Omnia hæc excrementis replentur senescentibus, & immonditie, atq; post hæc cerebrum illis consumitur, non omnino (oeq; enim posset) sed fit gracilius & minus: post hæc, organa, hoc est pori per quos alimentorum & excrementorum est dispẽsatio, cerebro, membranis, craneo, & externo capiti, velut attriti, fiunt contractiores & angustiores, & succedit capillorum secundum sinciput corruptio, quod vocamus calnitium. Sed qoo pacto sint priora posteriorom causę, nondum explicuimus. Nam etsi senibus fiant hęc omnia, nõ videtur cerebrum consumi ob immunditiam vasorum, sed ob frigiditatem & siccitatem qnæ naturaliter subrepit: neq; pori contrahi, quia cerebrum consumitur, sed quia siccescũt omoia: neq; ob pororum cõninentiam fieri calnitinm, sed quia deest capillis alimentum. Itaq; videntnr fieri potiùs omnia hęc, ob frigiditatem & siccitatem, quàm alia ob alia. Certè & omnium horum causam reddit in similem intemperiem, & alia ex aliis nascũtur dicto ordine Nam ob naturalis caloris defectum alimẽtum minùs coquitur, & ob id, excrementa cruda copiosiùs cõgeruntnr, à quibus obrutum cerebrũ, alioqui iam debile, tenoiter nutritur, & ob id extenuatur fitq; minus, quapropter minimè iam vt antea internum replens cauum, longè à craneo est, præcipue secnndum sinciput, quo luco pueris erat mollius. Destitutum à medulla os arescit, & quæ secundum illud sunt omnia, arescẽs densator, fitq; minus porosum, atq; ob id arescnnt capilli, & desinunt iam inde nasci, vt neq; ex lapidibus nascũtor herbæ, ac si quæ sint enatæ, facilè arescunt.

Detractio, cursibus, luctis, quiete, multis deambulationibus celeribus. Ouilla cocta, maza, maxima ex parte exiguus panis. 2

¶ Vocat nunc Hippocrates καθαίρεσιν, quam apboris. 3. sect. primæ vocauit ξύμπτωσιν seo σύμπτωσιν extenuationem scilicet corporis, huic contrarium statuit ἀνάθρεψιν, boc est, refectionẽ. Hic verò vt sententiola ab hac quinta videbis, statuit πλήρωσιν, hoc est, repletionem. Non quod propriè idem sit πλήρωσις & ἀνάθρεψις, vt neq; καθαίρεσις seu σύμπτωσις & κένωσις, hoc est vacuatio, sed quod simul fieri consueuerunt. Differunt quidem, qnod detractio, seo extennatio carninm propriè est, & eorundem est refectio: vacuatio humorum, & eorundem repletio. Sed vacuationibus extenuamur, & repletionibus reficimur, ob id hæc coniungit Hippocrates dicto aphorism. Atq; hoc loco alterum pro altero numen accipit, repletionem scilicet pro refectione. Pertinere hæc omnia ad medicum, atq; muneris illius esse, vt quosdam reficere, ita & quosdam extennare, & quousq; vtrunq; doci oporteat, agnoscere, docuit Hippocr. illo loco, quibus modis fieri possit & debeat, nunc docet. Atq; primum quidem extenuatio, de qua prima hæc est sententiola. Si nihil diceret aliud quàm detractionem fieri cursibus, luctis, multis & celeribos deambulationibus, ouillis carnibus, & cocta maza, atq; exigoo pane, facilis esset doctrina, contineretque duo auxiliorum genera, exercitationem corporis nimiam, & cibos fluxiles atq; infirmos. Nam ouilla, quia laxa & humida est, faciliùs effluit, quam arietina & suilla, & alimẽtum quod ex ea accedit, minus hæret firmiter. Eodem modo habet maza cocta ad panem, soliditatem enim comparat hic in furno, & quia esoi fit aprior, plus illius comeditur, ab homioibus alioqui sanis.

Quales

Quales sunt quos studemus extenuare, quam mazæ. Quapropter & tertio de dięta victum æstiualem delcribens, ioter cętera dicit, maza potius vtatur qoàm pane. Verùm quia particula illa, qoiete, interiecta est, disficilis prorsus reddita est sententia, ac quodammodo etiá inepta. Quomodo enim potest inter luctas, inter eeleres deambulationes, aptè fieri qoietis mentio? Dicunt quidam enarratores, id dictum esse quia non omnes exteouantur exercitatione, & pinguescunt quiete, sed noonulli etiam contra, extenuantur otio & exercitatione crassescunt. Atqui profectò hoc verissimè dicitur, nam vt ipsemet Hippocr. dicit motus robora, & otium tabefacit. Et rursum qoarto de morbis ioquit: Et proptetea io quiete degenti eueoit vt attenuetur: at verò laborantibus hominibus, itidem corpus coalescit. Itaque haod dubiè ioxta sententiam Hippoc. quidam extenoantur laboribus, quidam otio. Sed vt Galeous in commentatione huius loci rectè monet, res hæc distinctione iodiget, ooo enim iidem & eodem modò habentes, à contrariis patientur omnino idem, per se. Sed aliqua prorsus distioctione res indigeat, necesse est. Ea verò non aliunde nasci potest, vt Hippoer. ipse, primo libr. de dięta disertissimè docet, quàm ex cognitione naturæ hominis, facoltatis, ciborum, & laborum. Oportet autem (ioquit) velut par est, laborũ vim prænoscere, tum naturalium, tum eorum qoi per vim fiunt, & qui ex ipsis caroem io augmētum præparant, & qui in defectum: & non solùm hæc, sed etiam meosuram laborum, ac proportiooem, & multitudinem ciborum, & hominis naturam, & corporum statoras, ac ætates. Optimè consulit Hippocr. coosiderare laborum & ciborum vim, non simpliciter, sed ad se mutuò, vt ad cuiosq; naturam. Qoia vt paulò ante ibidem dixerat, labores ea quæ insuot consumere solent, cibi autem & potus, ea quæ vacuata sunt, explent. Si igitur, labores ad cibos, & ambo hæc ad facultatam sen naturam, proportionem seruauerint, optimè reficiuotur corpora, quia facultas adiuta motu cibos conficit, illi benè coofecti multum nutriuot, & repleot. Si autem labores sint maiores, iis qoibus ad hos cibos facultas indigeat, aut cibi plures, quàm vt cum hoc moto ab hac facoltate possint coofici, ob illud quidem dissipantur corpora, ob hoc obrouotur crudis, & demoritur naturalis calor, & ob vtrunq; hōmo consumitur. Igitur motus, ad hæc cum quibus conferri debet, nimius, semper dissipat, siccat, & absumit, minor autem qoàm pro indigentia, caosa est infœlicis outritioois, ac proinde pinguediuis frigidæ, aut etiam (si noxa iam maior sit) tabescentiæ. Sed quia non omoes eadem natura sunt, sed alij frigidiores, qui motu multo indigent, vt eibos conficiant, alij calidiores, quia ıootu facilè dissipátur, fit vt his nimius sit, qui illis est vtilis motus, & vt hos iuuet otium, dissipationem prohibendo, quod illos tabefacit per incoctiones. Igitur, vt vniuersim dixerim, calidi, & qui pauco cibo vtuntur, reficientur otio, & ij ipsi exercitatione tabescent, frigidi, & qui vtantur multo cibo, inarescunt otio (nisi præueniant morbo aliquo perimi) exercitationibus reficientur. Sunt igitur qoi exercitationibus. & qui otio extenuentur. Quod carcerum custodes testantur, eorum enim qui diu detenti demittuntur, quidã multo crassiores quàm sint coo-elusi, quidam demittuotur gracillissimi. Esset igitur hæc non parum idonea loci enarratio, si particulam illam (Qoiete) genoiná esse & loci propriá, suspicaremur. Verùm quia si id vellet Hippocr. dicere, aliter mihi videtur dicturus, oeq; inter multa verba nimium motum significantia, vnicam illam voculam, citra vlluio ordinem, interiecturus, suspicor illam errore librariorum additam esse, aut ex vocis alterius corruptione venire (fuerit auté inane velle diuinare ex qua) neq; esse Hippocraos, sed ipsum nunc scribere causas, quæ per se faciūt detractiones, ooo etiam eas quæ per accidens. Nam motus nimius & inedia, aut cibus tenuis pro crasso, fluxilis pro solido, per se faciũt extenuationem, quia detrahendo: otium per accidens, quia suffocando, obruédo, ac plusquam oporteat, aut quàm ferri possit, adiiciendo. Alioqui & cibos multos ponere deberet in causis extenuationis. Nam & hi, perinde ac otium, extenuant obruendo. Non itaq; arbitrot id voluit Hippocr. sed scribere causas, quę sunt per se detrahentes. Nam præterquàm quod doctrinę procedunt rectius per ea quæ sunt per se, quàm quæ per accidens: ad medicos vsus fuit etiá hoe vtilius. Nam cum opus est aliqoem extenuare, exercitatione, & cibi detractione fit longè tutius, quàm otio, & molto cibo. Nam hęc doo, noo aliter possunt id facere, quàm onerando, & morbos periculosissimos ioferendo. Potest itaq; corpus extenoari otio & cibis, sed nunquam debet. Hippocr. verò non consueuit dicere, quæ possiot solum, sed quæ debeaot etiam fieri. Nam cùm dixit otiom tabefacit, id vt vitandum, non vt vnquam consulendum alicui dixit. Itaq; illa parricula, Quiete, haud dobiè redundat, estq; hinc expungéda. Sed dices, effectum videtur, ea, qoá attulimus, ratiocinatione, non omnes extenuari exercitatione, sed quosdam etiam refici. Cur ergo Hippocr. causam ambiguam, quasi semper extenuantem, posuerit? Certè effectum est eos solum refici exercitatione, quibus ea non sit nimia, omnes tamen extenuari, quibus sit oimia. Constat verò his hominibus, cursibus, luctis, deambolationibus multis, & celeribus, significari motus nimios, nõ sunt autem omoibꝰ iidem motua nimij, neq; id docet Hippocrates sed consulere, vnicuiq; eorum quos extenuare velis, motus nimios, aliis qoidem maiores, aliis minores, vt cuiusq; naturæ erunt oimij. Velut si biliosum hominem velis extenuare, motibus vti mediocribus effeceris, si autem pituitosum, motus vehemeotissimos subire iubebis. Itaq; bene feceris particulas illas, Multis & adiungens illis omoibus, cursibus, luctis, & deambolationibus atq; intelligeos, multis pro coiusq; natura. Nam multum & paucũ ad aliquid dicuntur. Itaq; optima ratio exteouádi est, exerceri plus, & accipere cibum pauciorem, aut fluxiloré quam si molem corporis seruare velis. Propterea Hippocr. iubet vti cursibus, luctis, & celeribus decmbulationibus, & ouinis caroibus, at pro pane maza cocta, aut omnino exiguo pane. Potes autem tu cum his, & motibus & cibis, alios omnes & motus & cibos, iotelligere, qui ad dictum vsum, non deteriùs quam hi, aut etiam meliùs accommodentur. Nam & si ouillam Hippocrates vt laxam quàdam & fluxilem carnem pro exemplo scripsit, ego nisi consueto ea vti, aut etiam deterioribus carnibus, oon darem, ne interim cacochymiam ali-

quam infertem, sed si homo facilè ferret inediam, darem pulli assi exiguum: si non posset ferre, carnes assas minùs nutrientes, sed non mali succi, velut interanea arietis aut hædi cum multis oleribus cocta, & ob hác ipsam causam augerem motus magis. Sed de extenuatione crassorum Gal. libro vlt. methodi agit, & ego in hoc ipso opere antea egi.

3 *Detractionis signum, eandem horam diei obseruare, repentè enim contrahitur.*

¶ Quandoquidem non iidem motus sunt omnibus detractorij, neq; eadé victus ratio, & ea coniectura, quæ ex cuiusq; natura capitur & consuetudine, non est facilis, cùm perpauci homines sint nobis adeò familiariter cogniti, opus est signo aliquo cognoscamus, an victu eo quem perscripserimus, extenuetur homo, an non. Hoc signum scribit modò dicens, eandem horam diei obseruare, repentè enim contrahitur, hoc est, continere hominem sine cibo vsq; ad eam horam qua consueuit capere, & obseruare eam horá: ij enim quibus victus quo vtũtur est detractorius, euenit vt eam horam, qua cibum solent capere, non posint sine cibo transigere, ac si quis eos transigere cogat, repentè contrahatur eorum corpus, vultus gracilescat, & virtus deficiat, angantur, aut refrigerentur. Si igitur hoc videas homini accidere, scias victum quo vtitur detractorium esse, vnde tibi accipies nõ solùm præceptionem ad eos quos extenuare vis, sed cautionem etiam vtilem, ad eos quos vis conseruare. Si enim hoc est signum victus detractorij, & vides id accidere alicui, cui detractioné fieri nolles, certè scies eum aut plus laborare, aut minus accipere cibi quàm oporteat. Quapropter iubebis, aut laboret minus, aut comedat plus. Quòd si plus cibi nõ ferat ventriculus, vt euenit multis conualescentibus, dabis crebrius. Vbi ego legi, contrahitur, dicit Hippocrates ἀρύεται, quod multi interpretantur custodit, alij trahitur, ego sequutus sum hac in parte interpretationem Galeni, à quo enim potiùs vocis Græcæ significatio peteretur?

4 *Remitte labores, aut defluet, similiter enim totum concidet.*

¶ Scripserat detractionis signum. Idem autem erit detractionis nimiæ, aut repentinæ, quæq; proinde sine periculo sustineri non posit, & moderationis, vt scilicet illud signum plus aut minus inerit. Quoniam verò, neq; vacuationes, neque repletiones, neque extenuationes, neque refectiones, ad extremum sunt ducendæ, vt in aphorismo dicitur, neque illæ ipsæ quæ faciendæ sunt, repentè, sed paulatim fieri debent, quia repentinæ omnes mutationes sunt periculosæ: duplex peccatum accidere potest, quòd aut celeriùs quam par sit quis extenuet, aut vlterius quàm par sit extenoationẽ producat. Vtrunq; autem periculosum, quia euenit ob nimium impetum effluere, ac simul totum concidere, facultatem scilicet & corpus, atque adeò languescere corpus, & tabescere Proinde, quasi valde timere hæc oporteat, dicit, remitte labores, aut effluet. Quasi diceret, si ex dicto signo, aut etiam alijs quæ accesserint, videatur tibi celeriùs agi, aut plurimùm iam produci detractio, cura vt lentiùs agatur, aut cesset, remitte ergo labores. Nã vt in aphorismo dicitur. Vbi fames, laborandum non est, perinde autem fuerit cibos augere. Si autem augere nolis, nulla alia est ratio, quàm remittere labores.

5 *Cùm autem iam conciderint, offerre suillam assam. Cùm autem replentur, signum, corpus floridum fieri.*

¶ Vt hactenus docuit qua ratione quis extenuet, plus satis crassum, ita docet nunc quo pacto gracilem, crassescere faciat, siue is sit dicto prius victu extenuatus nimis, quòd eò nimis sit vsus, siue alia quacũq; causa refectione indigeat. Atqui vt ad extenuandum iusserat ouillam dare, ita ad reficiendum præbet suillam assam: vt cibum scilicet crassum, & valde nutrientem, & boni succi, præbet assam, vt hac ratione solidior sit, & vt opinor, etiam gratior. Non enim parum hoc refert, vt reficiat, & sanè his omnibus nominibus nullus est cibus ad reficiendom adeò accommodatus. Videre tamen debes vt coqui posit, non enim est tam coctu facilis quàm bonus, ac proinde extenuatorum & debilium refectionem, à gallinarum aut caponum carnibus rectiùs inceperis. Quæ respiciens Galen. 7. methodi, cap. 6. ita scripsit: Porrò omnium quos nouimus ciborum, maximè nutriens suilla caro est. Verùm non æquè ac prædicta concoctu facilis est. Præterea glutinosum succum crassumq; generat. Alioqui neque alio esse habitu potest, quod in summo sit nutriens. Quippe adhęrere debet, & firmiter affigi. non autem præ tenuitate diffluere. Non tamen ad propositom affectum vti hac conuenit. Si enim nutrimentum ipsum seipsum concoqueret, ac in partes digereret, proculdubiò maximè nutriente cibo esset opus. Verùm quoniam non aliud est quod nutrimentum desiderat, aliud quod ipsum conficit, sed ꝙ nutriendum est ipsum sibi & nutrimentum attrahit & mutat, & concoquit, & adiungit, & asimilat, ad duo nimirum nobis in opportuno cibo eligendo spectandum esse dictat: vnum ipsius cibi naturam, alterum vires suas proprias insitasq;. Itaq; ex his illud patet, neq; planè quod maximè nutriat optimum esse iis corporibus quæ refici magis egét, vtpote quibus concoquendi facilitas non est, neq; etiam qood facillimum concoctu est, cùm scilicet ipsum nequeat maximè esse notriens. Cùm igitur hæ indicationes ex aduerso pugnent, committendum non est, vt dum alteri nimiũ sis intẽtus, alteriꝰ omnino obliuiscaris, sed vtriusq; memor quoad licet vtrumq; misceas. Hæc Galenus, quæ ego maximè probo. Quapropter Hippocrates meminit suillæ vt per sese optimi cibi, ad refectionem, non tamen vt quo vtendum omnibus sit qui refectione indigent. Quapropter cùm dicit Hippocrates, cùm autem iam conciderint offerre suillam assam, intelligendum videtur, cùm conciderint carnes, & extenuatum corpus fuerit, non antè vires. Nam si hę etiá conciderint, rectiùs incipietur ab ouis, & gallinseeis pullis: quanquá in his quoq; procedetur rectè vsq; ad suillam. Quapropter si placet magis, vbi dicit, cùm aũt conciderint intelligere & carnes & vires (videtur

enim hîc referre omnia, quę priùs intellexerat cùm diceret, similiter enim totum concidet) intellige quasi ita diceretur, cùm autẽ iam conciderint hæc, offerre suillã assam, adhibita distinctione, an mox suillam dare debeas, an post aliquos alios cibos. Quę distinctio ex facultate eius qui reficitur, debeš accipi. Sed dubitabis, cur cùm extenuationem facere iusserit, motu vehementi & cibis leuibus, refectionem facit solùm cibis crassis, ac nõ potiùs duobus etiam prioribus contrariis, otio & cibis? Certè quia non vt motus nimius extenuat omnes, ita otium merum omnes facit crassescere: sed, vt nuper diximus, plurimos etiam facit marcescere, ex accidenti: porrò quia eos ipsos crassiores reddit, non benè, & vt expedit, crassos facit, sed pingues, & excrementosos. Quapropter nullis merum otium consuli oportet, sed omnibus exercitationẽ, maiorem quidem aut minorem, vt cuiusque est natura & affectio. Atqui hoc siue extenuare, siue seruare, siue reficere velis hominem. Nam extenoantur omnes motu nimio tutiùs quàm quiete, seruantur & reficiuntur motu moderato, qui ad conficiendos cibos sit satis: & est quidem aliis maior, aliis minor, & moderatus, & immoderatus. Agi ergo debet extenuatio motu nimio, & exiguo cibo, refectio motu moderato, & cibo pluri: conseruatio vtrisque moderatis. His dictis, scribit signum procedentis iam refectionis, quod planè contrarium est signo extenuationis. Iis enim qui extenuantur, contrahitur corpus, & concidit, ac deflorescit. iis, qui iam replentur, contrà, floridum fit, hoc est, mediocriter tumens & nitescens, ac viuidum colorem habens. Hoc enim multi & boni iam sanguinis est.

---

6 *In exercitationibus signum, sudor fluens guttatim, qui exit velut ex canalibus, aut concidentia ex eleuatione.*

¶ Hæc verba videntur huc errore reiecta, cùm forent scribenda post illa, detractionis signum, eandem diei horam obseruare: repentè enim contrahitur. Illa enim verba continebant signum detractionis ex hora cibi accipiendi: hæc continent signum aliud ex exercitationibus. Cùm enim iussisset Hippocrates detractionem facere, exercitatione & cibis, congruens erat mox signa detractionis apponere, ex cibo & ex exercitatione. Scribit itaque signum, quo agnoscas exercitationem detractoriam: illud autem est, sudor exiens guttatim vt ex canalibus, aut concidentia ex eleuatione. Nimirum motus tantùm dicitur is, quo corpus neque sudare incipit, neque lassari, neq; intumescit. exercitatio autem salutaris & conseruans, quæ ducit vsque ad lassitudinem mediocrem, & sudorem æqualem, vaporosum, & ad tumorem & ruborem quendam partium, & tunc dimittitur: labor verò potiùs quàm exercitatio, & defatigatio, seu exercitatio detractoria est, quæ producitur vsque dum sudetur inæqualiter, grandioribus quibusdam guttulis, velut ex canaliculis erumpentibus, & quasi colliquescẽtibus iam carnibus, & vsque dum eum tumorem, quem exercitatione comparauerant carnes, labore confectæ deponant. Quod quidem vocat nunc concidentiam ex eleuatione: concidentiam scilicet carnium, ex ea elationẽ, seu intumescentia, quam comparauerant. Est igitur signum detractionis in exercitationibus, ita sudare, aut concidere, eius qui exercetur, vultum, cùm, incipiente exercitatione, intumuerit. Qui verò eousque se exercet, defatigatur. Quare nisi cùm animus est corpora extenuare, faciendum vt priùs ab exercitatione quiescat, iuxta illud: Vbi lassari cœperit corpus, quiescere statim remedium est. Qui autem extenuari velit, ne quiescat, vsque dum dicta extenuationis signa appareant.

Mulier quam primò in Cranone curaui. Lien natura magnus, febres, ardens, perrubra, spiritus decima die, sudor plurimus superius, verùm & inferiùs decimaquarta die. 7

¶ Adeò breuis, imò, vt dicam meliùs, mutilata est hæc narratio (siue id fecerit Hippocrates, sibi soli scribens, siue quæ desiderantur detraxerit vetustas) vt neque quid actum esse narret, possis intelligere, neque vbi intellexeris aliquid vtilitatis capere, vt & Galeno etiam visum est. Proinde prætereo.

Minus iis qui ex capite laborant grauedine aut raucedine, si febre correpti sunt, vt opinor, fiunt recidiuæ. 8

¶ Non fieri recidiuas benè ac perfectè solutorum morborum est: fiunt enim ex iis, quæ relinquuntur in morbis. Dicit igitur Hippocrates, eos qui laborant grauedine, aut raucedine ex capite, meliùs ac perfectiùs liberari, superueniente febre quàm aliter. Quod quidem eadem ratione fit, qua qui conuulsione tenetur, febre liberantur: coquit enim succos crudos, & siccat humectantes partes. Absumit certè semper succos omnis febris, & suam ipsius causam conficit, verùm ad nullos affectus vtilis est, vt ad eos qui ex succis crudis pendent. Hi enim, vt qui crudi sunt, possunt calore emendari, reliqui, vtpotè iam cocti, nil aliud possunt, quàm putrescere. Quare maiori cum periculo tentatur eorum consumptio per febrilem calorem. Grauedo & raucedo ex pituita plerunque est, ea præcipuè quæ est ex capite. Nam & ipsum caput natura pituitosum cùm sit, talibus morbis est opportunum. Raucedo aliquando fit ob caput, aliquando ob totum corpus: grauedo capitis semper est passio, sed non semper in eo est primaria, sed fit nonnunquam recipiente capite aliunde. Quæ ob primariam passionem capitis fiunt grauedines & raucedines, duabus causis curantur febre, meliùs quàm reliquæ: & quia pituitosiores magna ex parte sunt, & quia totius corporis redundantiæ, & cacochymiæ, magis cedunt missioni sanguinis, aut expurgationi. Ob hæc dicit, iis, qui ex capite laborant grauedine aut raucedine, minùs fiunt recidiuæ, si febre correpti sint.

Omne suppurans est sine recidiua. Hac enim concoctio, & crisis simul, & abscessus est. 9

¶ Ἀνυπόστροφον, id est, sine recidiua, dici intel-

lige, non quòd recidiuam omnino non poteſt habere, ſed quòd rarò habet. Fieri enim poteſt, vt in eandem partem tumor præter naturam redeat, in qua per ſuppurationem ſit antea curatus: videmusque id factum non ſemel, quòd pars debilis manſerit, atque ob id redundantes in corpore humores recipiat. Quanquam id perrarò, neque niſi quum per intempeſtiuam ſarcoticorum vſum, pars nondum ſatis expurgata, curata eſt, alioqui nō fit, niſi multò pòſt, collecta ſcilicet noua in corpore multitudine, aut cacochymia, vt conſtet iam non eiuſdem morbi eſſe recidiuam, ſed alium morbum. Itaque poſsis affirmare, omne ſuppurans, quod rectè curetur, eſſe omnino ſine recidiua. Erit itaque ferè vniuerſalis aſſertio. Illud ſaltem verum eſſe, colligitur ex iis, quæ Hippocrates hoc loco & aliis dicit, & quæ experimento competiuntur, ſuppurationem ſine recidiua magis eſſe, quàm reſolutionem: hoc eſt, rariùs multò recurrere breui, tumores per ſuppurationem ſolutos, quàm per reſolutionem. Reddit Hippocrates cauſam, dicens: Hæc enim concoctio, criſis, ſimul & abſceſſus eſt. Suppuratio re vera, vt alibi indicauimus, concoctio quædam eſt. dicit verò: Hæc concoctio, quaſi non hæc ſola, ſed aliæ etiam ſint morbi concoctiones. Nimirum Hippocrates ſolutiones morborum ſolet concoctiones vocare, vt quum dicit: Vt virtus poſsit durare, donec morbus concoquatur. Ita igitur vtente Hippocrates nomine, intelligere poſsis, hæc concoctio: id eſt, hæc ſolutio. Eſt igitur, dicit, hæc ſolutio, criſis ſimul & abſceſſus: id eſt, abſceſſus & euacuatio. Nimirum per ſuppurationem non perſanatur homo, antequam humor in ſinum quendam abſceſſerit, & ſinu rupto euacuatum pus ſit, atque vlcere multis diebus manante, pars mittens, & primaria morbi illius ſedes, ſit perpurgata. Fit ergo non tantùm abſceſſus humorum in partem quampiam, ſed etiam per eam partem totius corporis, aut partis primario affectę purgatio. In reſolutione non ita fit, ſed eo ſucco, qui in tumorem eleuat diſcuſſo, pars ſubſidet: interim apparatu, ſi quis adhuc erat, interiùs manente. Quapropter ſuppurationem minùs reuerſiuam eſſe, quàm reſolutionem, verum ſit, ſiue de reuerſione ipſius tumoris intelligas, ſine alterius prioris morbi, qui eum pepererit abſceſſum. Velut ſi ex febre aliqua laborioſa tumor præter naturam homini eruperit, liberior erit à reditu febris & tumoris, ſi ſuppuratione curetur, quàm ſi reſolutione. Si enim rupta ſuppurationis vomica, eſt parti primariò affectæ, pro emunctorio, ſeu, vt dicunt vulgo pro fonte, liberabit non tantùm à ſecundario, ſed etiā à primario affectu. Huc accedit, quòd ſuppuratio non poteſt eſſe curatio fallax, vt reſolutio. Sæpè enim tumor ſubſidet, quaſi reſolutus, ſuccus tamen verè reſolutus non eſt, ſed retroceſsit: quo caſu conſtat paratam eſſe recidiuam, vtpote manente interius cauſa. Hæc ſaltem deceptio non poteſt contingere per ſuppurationem: in pus enim mutatus iam ſuccus, & in ſinu collectus haudquaquam poterit retrocedere, ſed neceſſariò euacuabitur ſenſibiliter, niſi omninò ſit perpaucus, vt reſolui poſsit. Simile quiddā euenit in fluxionibus, ſeu partium quarundam cacochymiis, vt grauedine, aut raucedine: atque adeò & in febribus, omnino que in morbis quibuſcunq; pendentibus ex ſuccis. Illi enim omnes habent ſolutiones quaſdam dictus analogas, atque ita hæc ſententiola ad omnes morbos pendentes ex materia rectè transfertur. Nam & coryza aliquando videtur euanescere inſenſibiliter curata, aliquando non ſine copioſa craſſorum, & puri quadam ex parte ſimilium emunctione: febrem quoque videmus ſæpè citra concoctionem materiæ & euacuationem deſiſtere, quaſi inſenſibiliter reſolutam, plerumque autem cum euacuationibus, quas concoctio anteceſſit. In omnibus plurimùm poteſt ad ſecuritatem, & ne recidiua fiat, per ſuppurationem liberari. Dico autem inflammationem per propriè vocatam ſuppurationem: coryzam per emunctionem craſſorum: raucedinem, per excreationem. nephritidem, per mictionem excrementorum: & alia huiuſmodi: febrem verò per hanc aut illam euacuationem, poſtquam apparuerint ſedimenta, quorum generatio ex morbi materia, velut ſuppuratio quædam eſt. Igitur omnes hæ morborum ſolutiones, quæ curationi phlegmones per ſuppurationem ſunt analogæ, ſecuræ magis ſunt à recidiuis, quàm reliquæ euaneſcentiæ: quia per illas maturationes ſimul & euacuationes copioſæ fiunt, & corpora perpurgantur, abitq; ſimul cum ipſis morbis etiam apparatus morboſus: per has, non ita, ſed aut coniuncta ſolùm vocata cauſa conſumitur, manente ea, quæ vocatur antecedens, aut ne ea quidem tota, ſed pars eius latenter in partem quampiam abſcedit, vnde rurſum mota, morbum reducit. Sed dices, videri Galenum, atque cum eo alios omnes, Medicos & Chirurgos, his repugnare, quādoquidem referunt ſolutionem ſuppurationi, tanquam potiorem ſolutionis modum: neq; profectò ſine ratione, quia reſolutio eſt morbi ſublatio, ſuppuratio verò eſt commutatio cū alio morbo. Quantò igitur præſtantior eſt ſolutio morbi permutatione, tantò reſolutio ſuppuratione: eſt autē quæcunque ſolutionis ſpecies tantò ſecurior à recidiua, quantò præſtantior: eſt igitur & reſolutio ſecurior, quàm ſuppuratio, alioqui quis non eligat ſibi ſecuriorem curationem? Vt hæc controuerſiola decidatur, ſcire oportet, reſolutionem & ſuppurationem, eiuſdem morbi curationes eſſe, verùm ſuppurationē reſolutione eſſe auxiliū maius & poſterius. Nam exiguæ inflammationes, & ex tenui ſucco pendentes, reſolutione curantur, maiores verò, & ex craſſo, non poſſunt niſi ſuppuratione. Maius igitur remedium eſt ſuppuratio, q̄ reſolutio. quapropter accidet eis, quod aliis omnibus auxiliis, vt minora quidem & pauciora meliora ſint, q̄ maiora & plura ſi ſufficiunt. Nunquam enim Hippocrates ad auxilia maiora venire volebat, niſi cùm minora non eſſent ſatis. Rectè igitur vel hac ſola cauſa dicitur, meliorem eſſe reſolutionem ſuppuratione, quia minus eſt auxilium. & ob id cum minori moleſtia & læſione peragitur. Verùm quia nō omnibus inflammationibus eſt ſatis, ſi quando in his, quæ ob magnitudinē aut ſucci craſsitiē, videbātur ſuppuratione indigere, reſolutio facta videatur, parum eſt ſecura ſolutio, minor enim quā pro morbi magnitudine, aut contumacia, quare ei ſolutioni meritò non fiditur, vtpotè quæ præter rationem contigerit. Hoc idem habent omnia alia auxiliorum genera. quæ minora meliora, quæ maiora magis ſine recidiua ſunt. Nō enim curari debet ferro, niſi

nisi quòd non cedit medicamento, neque igne, nisi quod non ferro: tamen quæ curata igne sunt, minùs reuerti quàm quæ ferro, & hæc quàm quæ medicamento, omnes Chirurgi fatentur. Ita igitur resolutio melior est suppuratione, suppuratio verò minùs reuersiua. Quòd si Galenus (vt proposito argumento respondeamus) ponit in bonæ iudicationis ratione securitatem, censens eam securiorē, q̄ meliorem, ego quoq; idem concesserim, non quidem simpliciter, seu genere meliorem, sed quæ sit huic melior. Non enim si quis dicat vniuersim meliorem euacuationem esse fluxum sanguinis ex naribus quàm ventris profluuium, teneatur statim concedere in quocunq; etiam esse. Ita quidem resolutio genere melior est suppuratione, nō tamen etiam in quocunq;: nam in eo q̄ suppuratione indiget, non est resolutio melior, sed deterior, eidemq; minùs secura: itaq; est genere melior & minùs secura, ad singulos verò, cui melior eidē & securior. Simile quiddā ei, quod de inflammationibus dictum est, euenit, & aliorum morborum, qui pendent ex causa, solutionibus. Sæpè enim febris putrida ex adeò pauca pendet materia, vt sine manifesta euacuatione neque materia cocta, sed dissipata & propriam constitutionem non expectans, soluatur insensibiliter. Quæ solutio optima quidem est, & facillima, verùm rarò secura, quia perpaucæ sunt febres ex tam pauca pendentes materia: ita etiā pleuritis vera sine vlla excreatione cessat aliquando, q̄ sit tam exigua, vt solis cedat fumentis, perrarò autem fuerit secura ea curatio in coryza & raucedine, & alio omni morbo euenit perinde. Quare non in vno aut altero, sed in omni iam morbo verum fit quod Hippocrates dicit, omne suppurās sine recidiua esse.

---

10 *Quibusdam cùm venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagoræ: quibusdam autem in his strepitus, vt Archesilao.*

¶ Paulò infrà, in hac eādem sectione, occurret oratio alia, quæ hoc idem continet, & apertiùs explicat, quod Damagoræ & Archesilao accidebat. Quare oportet illam huc transferri, vt hęc intelligatur. Illa ita habet: In accessionibus sunt, qui strepitum emittunt, vt Archesilaus: quidam verò accessuri, horridi fiunt, ac rugosi: alij autem cùm accesserint, inflantur ventre, vt Damagoras. In ea oratione constat accessus vocari, idem quod hîc venerea: ipsos scilicet coitus, seu congressus cum fœminis. Constat quoq;, conuenitq; inter omnes interpretes, illud nomen strepitus, quo hîc vtitur, & verbū, strepitum emittere, quo illic, significare emittere flatum ex ventre cum crepitu. Damagoræ igitur contigit, cùm coisset, inflari ventrē: Archesilaus autem inter coeundum emittebat flatum cum crepitu, atque vt significaret hoc, dixit Hippocrates, quibusdam in his (hoc est in ipsis venereis) strepitus. Itaque dicit, vtentibus venere flatum augescere, idq; non omnibus eodem tempore, neq; eodem modo, sed quibusdam cùm vsi sunt, quibusdam cùm vtuntur, aliis cùm iam iam instigantur ad venerem: rursum horū quosdam ob flatum intumescere secundum ventrē, alios ob flatum toto corpore delatum rigere, alios emittere flatum cum crepitu. Neq; sanè dicit Hippocrates hæc accidere omnibus vtentibus venere, sed quibusdam: neq; solùm hoc ita accipiendum, quòd etsi omnes ob venerem lædātur modo aliquo horum, quibusdam tamen hoc: quibusdam illud: quibusdam aliud accidat: sed quod nō omnes aliquam harum læsionum contingant, sed plurimi nihil patiantur horum, alij autem quidam lædantur modo aliquo horum. Quidam (vt Galenus narrat) veterum interpretum, censebant hæc dici non de omnibus qui venere vtuntur, sed de iis qui primùm incipiunt hircire, & venere vti. Videntur huic interpretationi fauere verba quædam, quæ paulò infrà ante nunc citata scripta occurrent. Ita enim legitur eo loco: Cùm venere vti incipiunt, sanguinis profluuio laborāt, in accessionibus sunt qui strepitum emittunt, vt Archesilaus; Cæterùm experimento constat, neque omnes qui primùm incipiunt vti venere, lædi aliquo modo horum, sed quosdam fortasse. Cùm igitur non omnium qui venere vtuntur, siue primùm, siue posterius, sint dictæ læsiones, sed quorundam, erunt eorum, qui parati sint ita lædi, velut ab alia quauis procatarctica causa læduntur, qui parati sunt ab ea ita lædi: vt à sole, & labore febricitant, non omnes, sed qui parati sunt febricitare. Igitur oportet definiamus, qui sint parati ita lædi à venere. Illi certè sunt qui flatuosi, cuiusmodi maximè sunt hypochondriaci, qui ob hoc ipsum dicuntur à Medicis laborare morbo flatuoso. Hi, vt Galenus & Aristoteles perhibent libidinosi sunt, vsu tamen veneris læduntùr, & fiunt flatuosiores. Vt sint libidinosi facit flatus, nam distendit pudendorum meatus, & semen facit magis pruriens. Eandem ob causam interdicitur iis, qui priapismo laborant, aut gonorrhea, vsus leguminum, & rerum flatuosarum: vt verò lædantur à venere facit inopia naturalis caloris; qua laborant. Refrigerantur enim plus etiam, quàm alij, quia simul cum flatu vitalis spiritus effluit illis abundantiùs: fiunt ergo meritò flatuosiores. Huiusmodi ergo censere consentaneum est esse, eos quibus accidant, quæ his orationibus continentur, ac præter melancholicos hypochondriacos, alios etiam omnes, qui vtcunque sint flatuosi. Non enim omnes flatu abundantes, sunt hypochondriaci: etsi hypochondriaci omnes flatu abundent. Euenit autem hìc dubitare, an hoc quod dicitur ita habeat, an scilicet hypochondriaci lædantur vsu veneris: videntur enim iuuari potiùs, quòd si iuuantur, non fient flatuosiores, sed potiùs subleuat à morbo, minùs flatu cruciabuntur. Iuuari verò multos melancholicos venere constat, siquidem, vt dicit Galenus libro 6. de Locis affectis, retentione seminis multi fiunt melancholici: qui seminis excretione necessariò iuuantur. Exemplo est quidam, cuius eo loco Galenus meminit, dicens: Quidam vxoris mortem lugens, & à concubitu, quo antea fuerat vsus, abstinens, cibi cupiditatem amisit, ac ne exiguū quidē cibum concoquere potuit. Vbi verò se ipsum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad vomitum excitabatur: mœstus etiā apparebat, non solùm has ob causas, sed etiam (vt melancholici solent) citra manifestam occasionem. Verùm hic ad pristinam consuetudinem rediens, q̄ celerrimè liberatus est. Igitur haud dubiè multis melancholicis, siue sint hypochondriaci, siue secus, veneris vsus est salutaris, quibus scilicet ex corruptione seminis morbus ortus est. Alia e-

tiam ratione dicit Galenus hypochondriacos videri subleuari vsu veneris, quòd scilicet excernantur flatus cum semine, & ipso cògressus calore discutiantur, detrudanturq; ex hypochondriis: subleuantur ergo hanc ob causam, vt & ructibus subleuari anteà in hoc ipso sermone diximus: videtur etiam accedere alia causa ex voluptate venerea: cû enim melancholici metu & mœsticia maximè affligantur, euenit voluptate reddi alacriores, atque adeò meliùs habere. Tot igitur causæ sunt, quibus quis sibi persuadeat, melancholicis venerem esse causam salubrem, alioqui enim videtur esse aduersissima, quia est refrigerans & siccans, & exhaurit spiritus, illi verò sunt frigidi & sicci, ichorosi & flatuosi, & bonorum spirituum inopes. Certè ij, qui ob retentionem corrupti seminis facti sunt melancholici, siue hypochondriaci, siue nô, nec dum admodum sunt iam facti debiles in essentia, haud dubiè iuuabûtur vsu veneris. Nam morbos ex repletione sanat euacuatio, cû excernuntur, qualia oportet: hoc est, propria cuiusq; morbi materia & causa: aliis verò omnibus melancholicis noxia est venus, nisi fortè admodû moderara & rara, nondum debilibus: his enim, non q̃ propriè materiæ sit vacuatio vt priorib9, sed ob posteriores causas, ob flatus, inquam, aliquam discussionem, & ob alacritatem poterit leuamen quoddam afferre: sed neq; id magnum vt prioribus, neq; certè dorauerit, si quis leui illo solatio allectus perstet venere vti: recidet enim in longè maiorem noxam, ob refrigerationê, siccationem, & spirituû exhaustionem. quòd si qui horum sint iam in essentia debiles, qnales sunt eorum multi, non tantû à multa & longa, sed à quantulacunq; venere lædentur: neq; verò solùm posterius, sed mox ab ipso congressu sentient sese læsos esse, & deteriùs habere. Notæ autem vtilitatis à venere ortæ, sunt, facilior spiratio, alacritas animi & corporis, promptiorq; ad omnia sensus: noxę autê, contrariæ. Porrò quòd hac ratione ab Hipp. dicitur, vtrisq; euenire possit, & iis, inquam, quibus venus vtilitati est, & quibus damno. Nam his accidêt tumor flatuosus ventris, aut excretio cum crepitu, aucto flatu ob naturalis caloris extenuationem (& hi quidem periclitantur fieri ex multa venere tympanitici: præcipuè quibus flatus retinetur, & inflat ventrem) illis verò accidêt excreto flatu, aut ex hypochondriis deorsum truso. Nimirû calore & motu euenit, flatum qui in intestinis erat extenuari & extrudi: aut q̃ in hypochondriis ad hypogastrium detrudi. Sunt ergo hæc symptomata veneri succedentia, notæ flatuosæ naturæ, aut dispositionis: per se verò neq; bona, neq; mala, sed neutra, in genere eorum, quæ aliquando cum malo, aliquando cum bono hominis fiunt. quia aliquando fiunt materia aucta, aliquandu vacuata, aut reiecta ab hypochondriis. Bona autê an mala fuerint, agnosces eisdem signis, quibus agnosci diximus, læsúsne sit homo q̃ vsus est venere, an adiutus. Constat ex dictis deteriorem dispositionem significari tumore ventris à coitu, quàm excretione flatus in ipso coitu. Quia crassioris flatus & debilioris expultricis est, abscedere, quàm excerni: hoc verò expultricis fortioris, & flatus tenuioris. Atque ita crepitus, vt leuior passio in ipso congressu fit, tumescentia autem ventris, vtpotè passio maior, non vsque dum calor ipsius congressus conquieuit.

Flatuosum causa simul est alatis, etenim sunt flatuosi. 11

¶ In aliquibus codicibus legitur non πτερυγώδεσι, id est, alatis, sed πιτυρώδεσι, id est, surfurosis, & euenit hæc lectionum differentia à Gal. quin & à Dioscoridis seculo, vt constat ex Gal. verbis. Mihi verò placuit seqni banc lectionem, quia sensus, quê reddit coofirmari potest experimêto. Nimirum furfurosos flatuosos esse, neq; experimento, neque ratione constat, alatos verò, eos inquam, qui sunt angosto pectore, & eminêtibus humeris, & ob id parati ad hæmopthoicas passiones, & ad phhtisim, flatuosos esse Gal. testatur, esse sibi experimento cognitum, & consonum rationi. Nimirum angustia thoracis, vt in arte medicinali dicitur, cordis significat frigiditatem, cùm verò in homine cor sit, quod est primò ac summè calidum, eo frigidiori, necessa est totum corpus frigidius esse, & flatuosum. Flatum verò paratum esse dirumpere vasa, & commouere fluxiones, atque ob id hæmopthoicam passionem, & phthisim facere, libello de Flatibus disertè admodum docetur. Dicit ergo alatos non solùm ob eam figuram, sed etiam quia sunt flatuosi, solere dictis morbis corripi, esseque συναίτιον, quasi diceres, concausam: hoc est, simul cum ea figura, causam esse flatum talium passionum.

Frigidum valdè venas frangit, & tusses ciet, vt nix & glacies. Constrictiuum autem vt pherea, & gongrona, causa autê simul & duricies. 12

¶ Pherea, interprete Galeno in Commentario huius loci, & libello Absoletarum vocum Hippocratis, sunt longę sub auribus glandulosæ eminentiæ, qoales Satyri habere finguntur. Gongrona est, quæ vocatur bronchocele, id est, gutturis ramex, est eminentia quædam magna & rotunda in collo, ea scilicet quæ barbaro nomine vocatur bozium. Nihil coutinet aliud hæc dictio, quàm quòd in aphorismis sectionis 5. vbi dicitur: Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent & sanguinem, & destillationes. Rursum alio aphorismo: Cutem obdurat, & dolorem insuppurabilem facit. Hoc idem est quòd nunc dicit, adiiciens quædam, quæ ad illa pertinent, vt non sit vlla melior ratio interpretationis, quàm coniunctis ambobus locis. Nimirum quia sanguinem commouet, & destillationes, & pectori inimicum est, frangit venas, & hæmopthoycas facit passiones, & ob hæc ipsa tusses ciet. Quia autê cutem obdurat, & suppurationes (eadem ratione & resolutiooes) prohibet: ac præterea quia fluxiones ex capite commouet, facit pherea & gongronam, destillatibus scilicet humoribus ex capite, & nb densitatem cutis indissolubiliter hærentibus, & firmatis in partibus. Iuuat autê horum generationê naturalis cutis duricies, quod vt doceat, dicit, causa autem simul & duricies.

Post mictum concretio, in pueris præcipuè, nunquid quia calidiores?

¶ Σύσταμα, id est concretio, interprete Galeno libello Absoletarum vocum, significare potest apud Hippocratem aut concretionem quandam, aut appendiculum, aut sedimentû vrinæ, aut tosum. Atq; 13

huc

hoc vltimum dicit Galenus melius esse intelligere sextu Epidem. hoc scilicet loco. Testatur enim Galenus in huius dictionis Commentario, nullo alio loco se inuenisse hoc nomen, præterquam in 7. Epidemiarum, quem librum haud opinatur Galenus Hippocratis esse. Suspicari itaq; posis, dicere Hippocratem vrinam puerorum, paulò postquam sit micta, concrescere, aut conturbari, vel appendiculum sedimcotúmue fieri solere in vrinis, secretione ant concretione facta, partium crassarum, præcipueque id fieri in puerorum vrinis. Atqui posit videri sensus hic facilis & verus. Dicitur enim in libello de Vrinia, qui nomine Galeni circunfertur, puerorum vrinas multam & crassam subsidentiam habere, ob eorum vuracitatem, & inordinatos motus. Posis itaq; interpretari Hippocratē hoc idem nunc dicere, concrescere scilicet vrinas, aut ipsas totas, aut partes in eis crasiores seorsum (vtrumqne enim euenit) dubitanter verò eum dicere, an quoniam calidiores? Opinari enim varia licet de causa, atq; aut in voracitatē & inordinatos motus id reiicere, aut in calidiurem naturam, præcipuè si nomine concretionis intelligatur appendiculum, ant sedimentum: fiunt enim hæc cuncoctione. Sed & vrina tota crassa, & quæ perturbetur citò, in voracibus est caloris. Frigidæ enim naturæ voracium hominum reddont vrinas tenues, albas, & suinmê crudas. Iuxta has interpretationes pertineret quidem hæc sententiola ad differentias & causas vrinarum, neq; certè haberet quidpiam improbabilitatis. Sed satius sit eá sequi interpretationē, quam Galenus sequutus est, aliusque omnes interpretes sequutos dicit, videlicet agere hîc Hippucratem de calculorum in vesica generatione, qui morbus pueris est familiaris, vt 3. etiam Aphorismorum dictum est. Generátur enim lapilli, qui mictu reiiciuntur, partim in renibus, partim in vesica. Pueris quidem fiunt in vesica frequentiùs, adultis in renibus. Causam qua pueris fiunt in vesica, dicunt Medici, esse eorum voracitatem: qua senioribus in renibus, duritiem renum, & angustiam viarum, & debilitatem expultricis. Sed cur pueris non affert voracitas calculos etiam in renibos? An ob molliciem laxitatemque viarum, & expultricis robnr? Cur hæc eadem non eos liberat à calculis etiam vesicæ? Rursum cur stricta viarum & durities partiom, & debilitas expultricis, nō afferunt vesicæ calculos etiam senibus? Hippocrates videtur insinuare, causam esse in calure intensiori. Verùm si hæc esset causa, videotur iuuenes, qui oon sunt pueris minùs calidi, calculis vesicæ nō minùs laboraturi, quàm illi. Purrò pueri laburarent calculis renum, non minùs q̃ vesicæ. Non enim minùs, sed plus etiam illi eoncrescunt calore. Nō igitur hæc est causa, aut saltem non hæc sola, sed aliquid aliud oportet adiici dictis causis, quod ego addam hinc exorsus. Vtrobiq;, & in renibus inquam, & in vesica, gignuotur lapides ex crasis velnt fæcibus, quæ cum vrina descendūt, hærentq; in via, velut ex crasioribus aqnis generantur tufi in aquæ ductibus. Materia itaq; est crassum, crudum, aut fæculentum: efficiens autem causa calor partium. Cùm enim nulli tales lapides calore liquentur, calore concretos esse omnes, constat. Nun tamen proinde fit, vt sit semper calida intemperies in loco, vbi generantur lapides: oam vbi magna est materiæ aptitodo, exigoa facientis causæ vis est satis: atque ita vbi crassum & leotum est quod in vrinæ viis congeritur, solus ille calur est satis ad concretionem, sine quo non possunt vinentium partes consistere: velut aliquádo ob calidam intemperiem cuncrescunt, quæ alioqui non concrescerent, quód non adeò ac paiora essent concretioni idonea. Igitur gignendorum lapidum duplex est causa, calor maior, & pluris crassæ materiæ detentio. Vt plus materiæ detineatur, causa est, quòd plus descendat cum vrina, aut quod viæ sint angustiores, aut expulsio agatur debiliùs. Calor renum quàm vesicę maior est, in omni & ætate, & sexu, puerotum verò & iuuenum æqualis, & vtrorumque maior, quàm senum. Quare hac ratione pueri & iuuenes æquè essent calculosi, & vtrique magis renibus quàm vesica, & vtriq; magis quàm senes. Verùm senes colligunt maiorem copiam succorum crudorum, ob impotentiam coqnendi, quæ descendunt illis abundanoùs, ob exiguam discusionem, quæ illis est omnibus, & ventris siccitatem, quæ eorum inulós: sunt etiam viis angustis, & debili facultate expellendi. Ob qnæ omnia, necesse est magis calculosi sint, quàm illorum vtrique, & io renibus magis ob eorum angustiam naturalem. Puerorum vrinam, etsi video Medicos, omnes ferè, ita affirmare, ego non existimo esse sordidiorem, & crasis crudisque magis abundare secundum naturam, quin ponùs minùs perturbatam & liopidiorem, quia etsi sint voraees, habent tamen aluus laxiores, & discusiunem per corpus totum longè maiorem. Quorum illud facit, vt maxima pars crassorum & incoctilinm per aluum anticipet descendere: hoc, vt reliquum insensibiliter discutiatur, eum vrina verò descendat non adeò multnm. Habere verò hoc ita, præter dictam rationem, cognouit experimento, vel vulgus hominum, qoi puerorum vrinam, vt tenuiorem & limpidiorem, ad innumera opera requirunt. Hac igitur causa multò minòs calculosus esse euenit pueros, quàm alios umnes, atque re vera renibus tales sunt. Verùm habent quandam insignem occasionem colligēdi calculos in vesica, ob quam alij omnes colligunt plnres: ea est in languida expulsione. Nam expulsio renum est merè naturalis, & ob id in pueris est non minùs vehemens, quàm in aliis vllis: vesicę verò expolsio habet plurimùm animalis: vtimur enim ad mingendum musculis abdominis, & præterea musculo quodam magno, qui à vesicæ ceruice prodncitur per totum coleio, multis fibris velut digitis vteos, quasi mulgens, & vno perpetuoque impetu exeat vrina. Pueris animalis facultas est debilisima, atqne propterea minori impetu mingunt, quàm viri, quó fit, vt eorum vesica nunquam mingendo perpurgetur, sed semper fiat illis post mictum concretio, hærentibus vrinæ fæcibus iuxta eius osculum: onn aliter atque concrescere solent sordes, & arenæ in matulis, ac multò magis in vasis angusti oris, quum non effunditur liquor magno impetu, sed paulatim, aut languidè. Hanc ub causam etsi puerorum vrina sordidior oon sit, magis tamen illis fit cuncretio in vesica post mictum, quia id sordium qnod est, ob languidum vrinæ motum hæret, neqoe cnm illa exit, sed congeritur: in renibus non ita: hi enim, vt qui naturali expultrici, quæ in pueris est fortissima, expurgátur, facilè se ab omoibus expediunt:

accedit mollicies partium, & amplitudo viarum, A vt ad proprij corporis periclitantur calculum in vesica gignere, qui dysuria, aut stranguria laborant, quòd scilicet debiliter mingant, quod Ferdinando à Mena præceptori meo, qui etiam ante me fuit Philippi secundi Medicus cubicularius, postquã & ipse Compluti primariam cathedrã multos annos felicissimè rexerat, contigit. Cui post mortem excisso sobdissimus lapis, plus quàm septem vncias pendens, extractus à vesica est. Hic multos ante annos B renum calculo laborauerat, vt fit verisimile, inde detrusum esse lapidem, qui vesicæ hærens, stranguriam fecerit, ac per eam se ipsum in tantum auxerit incrementum: quod & in senibus omnibus censeri debet, qui cùm anteà laborauerint morbo renũ, nunc laborãt vesica. In quibus veró stranguria est, cùm nullus morbus renum antecesserit, timeri etiam lapis vesicæ debet, non qui descenderit ex renibus, sed illic ob languidum mictum congestione genitus fit. Nam fit post mictum concretio in om- C nibus, qui quacunque causa languidè mingunt, fit vero id in pueris (& in senibus quidem, nunc verò de pueris est sermo) quia naturale est his languidè miugere. Addidit verò Hippocrates, num quia calidiores, rectè sanè dubitandi particula vtens, vt insinuaret, esse quidem aliquatenus causam in calore, non tamen omnino, sed in omnibus iis, quæ dicta sunt.

14 *Figura subleuantes maximè. Vt qui sarmenta implectebat, & contorquebat, præ doloribus procumbens: arripiens paxillum, & summo infixo adhæsit, & subleuatus est.* D

¶ Figuram semper vocat Hippocrates corporis positum, vt quòd stet, sedeat ac decumbat, pronus, aut supinus, ex porrectis cruribus, aut contractis, aut rei alicui incumbat. Quantũ possit figura commoda aut incommoda, prodesse aut lædere, Hippocrates docuit disertissimè libello de Medicatrina, E & de articulis: nunc verò vno quodam exemplo indicat. Dicit, figuræ subleuantes maximè: hoc est, figuræ aliquando plurimùm possunt ad leuandos dolores: vt euenit, quendam rusticum, cùm de more farmenta contorqneret, & implecteret, dolore quodam ingenti corripi, adeò vt procumbere cogeretur, qui paxillum arripiens, & velut insigens eum sibi, adhæsis eius extremo fortiter, & subleuatus est. Galenus suspicatur eum dolorem fuisse manus, ego verò crediderim fuisse dolorem aliquem F ventris ex flatu: tales enim dolores solent subleuari compresione forti, & corporis iactatione, ac mutatiune figuræ, quia hinc inde pulsus flatus, minus in parte nocet, & taudem expellitur. Ego ipse soleo hoc dolore teneri, & nulla in re maius solatium inuenio, cùm causa admodum firmata non est. Et velut natura ipsa docti, quicunque dolent parte aliqua, pugno sibi eam premunt, nisi cùm phlegmonosus affectus doloris est causa.

G

15 *Quem ex Orthypia iuxta pontem, vidi ego iactantem crura, tibiam alteram minimè extenuabatur, femora autem valdè. Vrina & genitura non retinebantur.*

16 *Quæcunque alata natura costarum ob impotentiam occasionis in fluxionibus malignis, siue excretio fit, siue non fit, malum.*

¶ Alatos naturâ paratos esse ad tabem dictum est libro 3. nunc huius rei causam reddit, & periculum exaggerat, dicens, tales homines periclitari à fluxionibus malignis, idque siue tussiendo excernatur materia, siue non, sed insideat immoreturq; in pulmone. Occasio, Galeno interprete, vocatur Hippocrati causa in genere eius, quæ dicitur Aristoteli vnde motus. Referri potest illud, ob impotentiam occasionis, ad alatas naturas, quasi dicatur, alatas naturas costarum, quæ fiuut ob impotentiam occasionis: aut ad fluxiones malignas, quasi diceretur, in fluxionibus malignis, quæ fiunt ob impotentiam occasionis. Primo morbo impotentia occasionis fuerit, impotentia facultatis formatricis, quæ corpora nostra dilatat, & naturalis caloris, quo illa vtitur: secundo modo intelligetur occasionis nomine pars primarió affecta, & à qua venit malum, velut in illa oratione libri 2. sectionis 1. quę rursum repetetur paulò pòst, occasiones eriam vnde quis ægrotare incepit, considerandæ. Fluxiones in pulmonem aliquando veniunt ex toto corpore, plerumque autem ex capite, atqui profectò alatis plerunque est debile caput, & excrementosum: perrarum enim fuerit, cũ tanta cordis & thoracis debilitate cerebrum & caput esse robustum. Ob debilitatem ergo capitis fit, vt in eo congerantur multa, atque maligna nonnunquam, ac corrosiua excrementa, quæ destillantia in pulmones, tabem parere solent, & periclitantur magnoperè alati ab his fluxionibus, siue excretio fiat, siue non. Nam si excretio non fit, hęrens pulmoni materia, rodit: si autem fit, per vehemẽtem tussim lancinatur pulmo, & vas aliquod plerumque dirumpitur, atque etsi nullum manifestè dirumpatur, si tamen vel minima exesio cœpta fit fieri, tussiendo augetur vlcus inemendabiliter. Itaque alatæ naturæ costarum, id est, qui secundum naturam habent id vitium thoracis, vt alati more auium esse videantur, quòd sint angustis lateribus, & exiguis costis, ac eminẽtibus humeris, id quod ob impotentiam naturalis caloris in corde fieri solet, in fluxionibus malignis, siue excretio fit, siue non fit, periclitantur. Vel secundũ aliam enarrationem, quam non probo minus: qui natura sunt alati, à malignis fluxionibus, quæ nascuntur, ob impotentiam membri mittentis periclitantur, siue sit excretio siue non sit.

17 *Rigores incipiunt, mulieribus quidem magis à lumbis & per dorsum, & tũc in caput, sed & viris posterius magis, quàm anterius. Horremus enim externis corporis partibus magis, quã internis, vt cubitus & femoribus. Verum & cutis rarior, iudicat autem pilus, à quibus autem alijs rigent fortassis vlceribus, incipiunt à vasis.*

¶ Hic est aphorismus sexagesimus nonus sectionis quintæ, præter illa verba, quę in calce sunt addita: à quibus autem aliis rigent furtasis vlceribus, incipiunt à vasis: quæ Galenus censet vel non esse scripta ab Hippocrate, sed ab alio quopiam, vel nõ certum aliquid definiẽte, sed incertum & dubium aliquid,

aliqutu, proinde cûm in aphorismos reponerentur, expuncta esse. Dictû est enim sæpè multò exactiùs scriptos esse libros aphorismorum, quàm hos Epidemiarum. Dicit etiam Galenus hæc verba nulli enarratorû fuisse probata, sed omnes ea pro suo quemque arbitratu permutasse, quasi commodam enarrationem haberent nullam, vt à principio inueniebantur scripta. Et mihi profectò perinde videtur, ac Galeno & reliquis. Nam incipere à vasia illis, etiam rigoribus congruit, qui incipiunt à lumbis, & à parte corporis posteriori, & à cubitis & femoribus. Nam etsi in quartana, aut tertiana incipiat refrigeratio à lumbis, motus tamen excrementorum, quorum delatio facit rigorem, à vasis incipit, quæ extrorsom pellunt, ea quæ sibi quantitate aut qoalitate molesta esse incipiunt, ea verò delata per sentientes partes, rigoris causa fiunt. Nisi fortè ob hæc verba à communi de rigoris causis opinione recedendum sit: quod non video cur faciam. Præterea rigores etiam, qoi ob vlcera, aut in suppurationem abenntia tubercula fiunt, incipere solent à posterioribus & exterioribus corporis partibus, magis quàm ab anterioribns & interioribus, non minùs quàm rigores tertianarum & quartanarum. Cur igitur dicit, à quibos autem aliis rigent fortassis vlceribus, incipiunt à vasis: quasi qui incipiunt à lnmbis, non incipiant à vasis: atqoe qui fiunt ob vlcera, aut alias causas manifestas, non incipiant à lumbis? Nihil contiuere hæc verba vtile, & scitn necessarium, certò mihi videor scire: quid autem suspicer dicam. Ante Hippocratem in incunabulis erat philosophia, nihil erat in ea firmum & certum, sed innumeræ, incertæ qnidem illæ omnes, ac velot aniles, circumferebantur de cuiusque rei causis opiniones. Hippocrates plurimùm eam produxit, vt erat natura perspicacissimus, iecit firmissima fundamenta, inuenitq; principia rerum omnium certissima, calidum, frigidum, humidum & siccum, quæ ab eo receperunt omnes Philosophi, qui fuerunt in precio: nam Stoici, & Academici, & Peripatetici. Quum autem Hippocrates haudquaqoe se totum dederit naturalibus problematis, sed in medicinalibns potiùs insudauerit, non aliter ac Socrates, qui naturalia præteriens, ad moralia se contulit, non potuit de naturalium rerum causis tam exactas proferre sententias, quàm posteriùs Aristoteles & Galenus, & qui illos in hunc vsque diem sequnti sunt: sed de his, cnm aliis vtcunque sentiens, curauit inuenire omnia, quæ ad medicinalia opera essent vtilia, atque ea in re nullns vnquam eins viri diligentiam pariter & prudentiam est consequutus. In philosophicis ergo loquebatur qnàm plurima ad opinionem: in medicinalibus verò nihil quod non baberet exploratissimum, in illis saltem operibus, qnæ præfecit, vt Aphorismorum & Prognostici. Hæc intelligens, desines mirari, quòd tam multa occurrant in iis, quæ nomine Hippocratis leguntur, quæ nunc ab omnibus censentur falsa. Nimirum scripta sunt illa ad opinionem, secundum eas sententias, quæ tunc vigebant, nunc censentur antiquatæ. Illud tamen fecit Hippocrates prudentissimè, tametsi sparsim in suis chartis haberet multa, secundum temporis conditionem scripta, dubia, atque quæ fortasse ipsemet aut censeret, aut subolfaceret, esse falsa, ex libris autem, quos ipse elaborauit, ac perfecit, voluitque non ad opinionem, sed ad artis vtilitatem scriptos omnia illa excepit, ea solùm scribens, quæ vtilia, certa, ac experimento longo, potiùs quàm ratione probabili (quæ plerunque est huc & illuc tornatilis) confirmata. Velut nunc, (scripserat ad opinionem, arbitror, aliquam veterrimam) à quibus autem aliis rigent fortassis vlceribus, incipiunt à vasis. Detraxit autem, in aphorismos translaturus, quasi ibi nihil dubium, neqoe ad cuiuspiam opinionem, sed quæ omnium sectarnm viris essent recipienda, scribi oporteret. Atque ita est factnm, aphorismos enim & prognosticum, empirici & dogmatici recipiebant, atqne adeò omnes Medici, præter Thessalicos, qui omnia corrnperát. Quamquam & hi recipiebant eorum maximam partem: Erat vetus opinio, vt in libris de Morbis licet videre, rigorem fieri ab aquosa humiditate sanguinis, partes, per quas volutaretur, refrigerante: volutari verò, vsqoe dum cum reliquo sanguine mixta calesceret, & tunc fieri febrem. Humiditatem verò illam, à qua rigor fieret, fecerui, sanguine patiente corruptionem quandam, similem ei quam patitor lac, cùm resoluitur in caseum, butyrum & serum: Fortasse ergo inualuerat etiã eo tempore opinio, rigores febrium, fieri humiditate illa volntante circa ossa, & neruos extra vasa: eos verò qui ex vulnere, tuberculo, ictu, aut omnino causa externa, volutante in ipsis vasis: velut communis opinio per febres continuas moueri succos intra vasa, per intemittentes extra vasa: liceret verò fortasse opinari de ea etiam re alicui aliter, quin medicæ arti aliquid officeret. Quæ igitur apertè vera sunt, & experimento constant, scripta sunt in aphorismo, atque in commentario à me enarrata, quod præterea hîc additur, dictum est ad opinionem, quæ an vera sit, parùm refert examinare, certè non est consona ei, quá de rigoria causis Galenus libello proprio scripsit, & ego libro 5. Controuers. medicinal. sequutus sum.

Caput ex generatione & occasione, & multis sermonibus, & iis, quæ paulatim cognoscuntur, coniungentem, & discentem, an similia sint inuicem, vt ex dissimilitudinibus similitudo vna fiat. Hæc sanè via. Sic & eorum, quæ rectè habent probatio, & eorum quæ non rectè, redargutio. 18

¶ Capnt est hoc, seu summa, totius artis, vt Galenus interpretatur, vt autem ego intelligo, partis prognosticæ. Nam, vt ipsemet Hippocrates dicit, hæc quæ nunc traditur, est via, seu methodus, qua ea quæ rectè babent, prubantur, & quæ non habent rectè, redarguntur: hoc est, qnæ bona aut mala sunt circa ægrotantem, dignoscnntur: constat verò hæc dignoscere, prognosticæ partis esse finem: totius enim artis, aut partis curatiuæ finis, non est dignoscere, sed curare. Itaque tradit nobis nunc Hippocrates summam, seu capot totius prænotionis. Verba autem facilè intelligentur, ex iis quæ aliis locis scripta occurrunt, præcipuè in Prognostico, in cuius Commentariis non semel dixi, duo esse, qnæ ad rectè prædicendom nosse oportet, primùm loca, ex quibus capiuntur argumenta, & velut materiam signorum: alterum

rationem vtendi argumētis, & adhibendi idoneas distinctiones. Loca quidem sunt præcipuè, quæ in Prognostico Hippocrates persequutus est, facies, decubitus, respiratio, pulsus, hypochondria, vrinæ, sputa, deiectiones, & sudor, ac totius corporis calor & color. Rationem vtendi hac oratione tradit, totam quidē vna summa complectens. Caput (inquit) est totius bonę præsensionis, coniungere omnia & discere ex generatione (hoc est, ex insita cuiusque hominis natura) & occasione (id est, ex causa, siue interna, siue externa, qua homo cœpit ægrotare, aut incidit in eam affectionē, de qua agimus) & multis sermonibus, & iis quæ paulatim cognoscuntur: id est, ex iis, quæ Medicus interrogando ex ægroti ipsius, aut assistentium responsis intelligat, vel per se ipsum. Ex his enim omnibus intelliget ea, quæ contemplabitur, similiane sint an dissimilia iis, quæ in bene valentibus, præcipuè autem in eodem ægroto: quæ consideratio omnium præcipua est ad præsensionem, quamque Hippocrates primis verbis libelli de Medicatrina tradidit, dicens, an similia, an dissimilia. Nimirum communis epilogismus, & omnium horum menti insitum est principium, quanto cuipiam siue vultus, siue respiratio, siue decubitus, siue aliud quiduis, longiùs abest ab eo, quod natura homini inerat, tantò esse deteriùs, quantò abest minus, tantò esse minus malum. Est alia consideratio huic proxima, ex qua occasione, seu causa, fluxerit id signum, quod contemplamur, an euidenter aliquam causam habuerit, an nullam, scientibus nobis, tantò quodcunque signum eorum, quæ censentur mala, esse minus malum, quantò causam habet euidentiorem, & tantò deteriùs, quantò magis caret occasione. Harū considerationum prima fluit ex generatione: hoc est, ex notitia insitæ naturæ, & eorum quæ homini naturaliter insunt. Qua enim alia ratione possis cognoscere, sint hæc symptomata naturalibus similia, an dissimilia, quàm cognoscens quę sunt homini naturalia? Secunda consideratio fluit ex occasione, hoc est, ex notitia causæ: vtrumque autem & natura inquam hominis, & causa affectionis, seu symptomatis, agnosci potest, vel interrogando, vel ex aliis coniectando. Ita enim dicitur in initio Prognostici, vbi de vultu ægrotantium agitur: Considerare oportet hoc modo, primùm quidem faciem ægroti, an similis sit ei, quæ in benè valentibus, maximè verò an ipsa sibi ipsi, ita enim optima fuerit, si verò maximè contraria simili fuerit, pessima est. Hæc est prima consideratio, quam constat fluere ex notitis faciei, quæ homini ex generatione inerat. Ad alteram considerationem pertinent quæ mox addit, dicens: Si igitur in principio morbi facies talis fuerit, & nondum ex aliis conìicere potueris, interrogare oportet, num vigilauerit homo, an aluus soluta sit, an fame teneatur, atque si aliquid horum confiteatur, minùs graue esse putandum est. En quo pacto cognoscatur occasio ex multis sermonibus, hoc est, interrogando, & paulatim cognoscendo, ac per te ipsum coniectando. Quibus verbis insinuatur, quod non semel iam dixi, debere Medicum multa interrogare, & omnia, quæ ad affectus cognitionem, & naturæ hominis, aliquid conferre possint, disquirere: neq; tamen tam multa, vt etiam interroget quę ad rem non faciant, aut etiam quæ suspicionem vllam noxiam misero ægrotanti ingerant, vt in calce secu[illegible]ionis, de œconomia disputantes diximus. Sed & generatio discitur, nunc interrogando, nunc per te ipsum coniectando. Nam videns angustum thoracem, & arterias exiguas, etiam nihil interrogans, coniectas hominem naturâ esse corde frigidum: dubitans verò de ventriculo, an etiam sit natura frigidus, rogas an homo natura sit vorax, an siticulosus, an soleat benè coquere: sed & vultum conspicatus qualem Hippocrates descripsit, benè facies interrogans, an homo esset facie carnosus, & nitidus, an paulò minùs, quàm nunc sit, gracilis & decolor. Itaque vtrumque generationem inquam & occasionem agnoscit Medicus, coniungens, & discens ex multis sermonibus, & iis quæ paulatim cognoscuntur. Sed non satis est ad firmam prędictionem signum aliquod considerare, quàm sit dissimile, nisi alia omnia coniungantur, præcipuè quæ sunt eiusdem generis, & ad similem causam referuntur, ita vt ex omnibus dissimilitudinibus similitudo vna fiat, id est, vna syndromes similiter significantium signorum, & similiter dissimilium iis, quæ naturâ inerant. Hunc locum pertractauimus in commentariis Prognostici, eo pręcipuè loco, quo in calce libri dicit Hippocrates oportere eum, qui rectè sit præsensurus, signa omnia considerare. Optimè autem dixit nunc Hippocrates, sic enim eorū quæ rectè habent probatio, & eorum quæ non rectè redargutio. Nimirum nulla ratio est probandi signū, quod per se videatur esse bonum, nondum tamen est satis firmum, neque redarguendi quod sit malum, nondū tamen euidenter, quàm ex aliis signis quæ annuant, aut renuant: annuentibus autē multis aliis, præcipuè quæ sint significatione similia, vt deficienti pulsui, frigida respiratione & liuore vnguium: aut respirationi facili, pulsu forti, & mente firma: quæ per sese essent dubia signa confirmantur. Hanc ob causam Hippocrates vbi ad certitudinem præsagij videtur desiderari aliquid, & signum quod tradidit, esse nonnihil dubium, adiicere solet, considerare oportet alia signa. Nimirū syndromes similiter significantium signorū, annuentium aut renuentium, reddit præsagium firmū, siue bonum, siue malum.

Fluxus sanguinis ex naribus, aut seminigris, semichloris, aut subchlóris. 19

¶ Chlorus color est viridis, aut inter hunc & flauum. Sunt eius multę species, velut mixtione aliorum colorum factæ: quorundam enim color videtur vergere ad viridem simul & nigrum, aliorū ad rubrum & viridem, aliorum etiam ad flauum & viridem. Dicit igitur Hippocrates, iis qui per morbos talibus tinguntur coloribus, solere succedere fluxus sanguinis ex naribus: quod quidem verum esse ego experimento cognoui. Vidi enim quosdam, quibus non sine admiratione eorum, qui aderant, facies mutata est ad chlorū, & per horas quasdam chlori indicibiles differentias, à fluxu sanguinis ex naribus periclitari, & eorū quendam mori, alium cum vehementi animi deliquio euadere. Itaq; recipio hūc Hippocratis sententiam, vtpotè quam experimento habeo exploratam. Ratio etiā mihi videtur probabilissima esse. Nam comparat sanguis colores illos bilescens & corruptus, vt autem fluat

duplex

duplex est causa, multitudo, & vitiosa qualitas: ia autem fluxus, qui à vitio sanguinis nascitur, minùs potest cótineri, quàm qui à multitudine: hic enim mox atque exiit quod redundat, sponte cessat, sublata scilicet iam fluendi causa: ille verò nunquam cessat, quia quantumuis minuatur copia, est maligna qualitas, quæ irritat: nimirum fluxu sanguinis, non exit seorsum quod in eo est malignum, sed simul totus: quare quantumuis sit euacuatū, quod superest, est eadem malignitate, qua quod inerat. Qualitatem autem sanguinis malignam esse indicat, præter ipsam coloris speciem, illa ex alia in aliam speciem mutabilitas, quam dico me in talibus animaduertisse. Fit enim id sanguine nullo loco se continēte benè, sed inordinatè effuso, quod malignæ qualitatis, quam facultas partium non sustinet, euidens argumentum est. Atque illa ipsa humorum inconstantia, fluxus futuri fidem auget, quia necesse est sanguinē agitatum exitum aliqua parte quærere, quem ex qua potiùs expectes parte, quàm ex naribus, cùm motus versus superiora indicent accidentia circa faciem? Meritò itaq; illa vultus species minatur fluxum sanguinis ex naribus periculosum.

---

20 *Parum demittentem incrassare siccè: alius verò minùs incrassandum. Sicco autem oporet albo, vt galla & alumen.*

¶ Cùm dictum sit solere periclitari ex fluxu sanguinis, eos quibus ob biliosam totius sanguinis infectionem fluit, vt qui sunt subchlori, aut seminigri, semichlori, aut semirubri semichlori: docet nūc quo pacto sisti talibus fluxus debeat. Nam cùm nō ob morbum solùm, sed ob aliquod etiam symptoma quis periclitatur, ipsi symptomati debes occurrere, etiā dimisso morbo, qui illud attulit. Duplex autem consultatio est in sanguinis fluxu, quarum prima videtur esse mihi longè difficilior, & quæ Medicum magis potest ancipitem reddere. Prima est, an sisti debeat: secunda, quomodo. Non enim omnis fluxus sisti debet, sed quidam sisti, quidam iuuari etiam, quidam tantùm sini, cùm sit quidam valdè salutaris, quidam perniciosus. Certè si ob ictum, aut casum cui fluit sanguis, cùm ex causa externa pendeat, nō fuerit periculosum sistere. Quare adhibere licebit mox adstringentia, & moderatè frigida, nisi tamen contigerit hominem plenum esse, tunc enim mittemus priùs sanguinem, aut effluere ex parte aliquid sinemus, quia perinde est ab externa causa fieri, cum corporis apparatu, atque ab interna: cùm ob multitudinem fluit solam, non est quòd sistas, copia enim fluendo minuitur, & cùm sublata fuerit multitudo, sponte cessabit: nisi verò interim ruperit vas insigne, tunc enim opus erit emplastico & astringenti, ad quem vsum nullum vel inueniri posse putat Galenus præstantius suo, quod parat ex duabus partibus mastices, & aloes vna, cum oui albumine: cùm verò fluit ob malignam qualitatem, vel solam, vel cum multitudine: tunc est Medicus consilij inops, quia habet res vtramque viam periculosissimam. Si enim non sistitur, ob impotentiam retentricis, quam irritatio facit, fluit vsque ad syncopem, cùm præcipuè qui valdè cacochymus est non possit vllam magnam euacuationem sustinere, & citò deficiat: si sistitur,

cùm malignus sanguis non possit aliqua in parte pacatus quiescere, capere solet impetū in partem aliquam internam, quam cótingit esse debiliorem, vt seni cuidam, qui cùm ei satis multum fluxisset sanguinis tenuissimi (erat verò tota facie subchlorus) & auxiliis idoneis fluxus cohiberetur, pleuritide superueniente mortuus est. Quid igitur in periculo adeò ancipiti faciendum? Certè quod Hippocrates monet, parum demittentem, incrassare siccè, ad partem verò vri sicco albō, vt fortè puluere ex galla & alumine. Quod parum demittentem dicit, omnes eodm modo interpretantur. Scilicet non statim sistere, sed parum permittere vt fluat, certè quacunque causa, etiam procatarcticá, fluere incipiat sanguis, permittendum est fluere nonnihil, antequàm sistas. Nam non ad plethoram solùm, sed & ad cacochymias vtilis est aliqua missio sanguinis, & ob ictum aut casum secamus venas, & ex quocunque vulnere receuti volumus mediocriter sanguinem fluere: vtcunque igitur cœperit fluere sanguis, erit tutius permittere vt fluat nonnihil, quàm statim sistere: in cacochymiis autem vt missiones sanguinis parcè faciendæ sunt, quia non habent vnde reficiantur, ita & spontaneę fluxiones sinendæ sunt parùm. Si cui ergo vides cum plethoræ signis sanguinem fluere, sine fluat vsque dum sponte cesset, etsi interim homo linquatur animo: si verò chloro, aut subchloro, aut seminigro semichloro fluat, caue sinas multum fluere, aut vsque ad deliquium animi. Nam tales maximó cum periculo linquuntur. Sed si non sinis multum euacuari quo pacto facies, ne in partem aliam feratur? certè incrassando siccè. Hoc incrassare, quidam interpretes referunt ad medicamenta admouenda naribus, intelliguntque admoueri debere medicamenta sicca & astringētia, quæ coagulent durentque sanguinem in loco, & ita cohibeant: alij ad accipienda per os: horum rursum alij referunt ad victum, intelliguntq; vtendum victu sicco cum exiguo potu, ne fluat sanguis: alij ad medicamenta, dicuntque, illud siccè, significare, dari siccantia, & crassitiem afferentia. Atque horum plerique dicunt intelligi debere de sanguine paulatim multo tempore fluente, non semel affatimque, quia hunc non censent posse expectare auxilium à victu, aut deuoratis pharmacis, sed indigere auxilio pręsentaneo, vt digito, aut medicamento admoto parti. Ego quid horum censeam probatissimum dicam. Certè euenit homines vtroque modo periclitari, & fluxu sanguinis copioso, & lento ac exiguo. Noui enim mulierē quandam, cui plus quàm sex menses sanguinis guttulæ continenter fluxerunt, atq; cùm tantùm temporis auxilium expectaret, nihil vtilitatis ex omnib⁹ quæ Medicus moliebatur percipiens, mortua est. Vtrosque ergo curari oportet, & quibus affatim, & quibus paulatim fluit, eádem curationis ratione, præter id quòd exposcunt diuersæ indicationes. Sanè est his differentia quædā indicationum communis cum aliis omnibus affectionibus: celeriùs affligentibus celeriùs occurrere, aliis verò lentiùs. Præter hanc & in ipso modo occurrendi differentia est. Nam in iis, quibus paulatim fluit, haudquaquam censeo, parum dimittere vt fluat, sed quod cras permissurus fluere, secta vena ex brachio aut crure, vt in alia respicienti videbitur euacuare. Quia cū lentè fluat, si expectes,

magis lædetur homo consuetudine fluendi, quàm iuuabitur vacuatione redundantis. Ob hanc igitur primam præceptionem videtur Hippocrates de fluxu confertim facto agere, sed quod agitur in vtroque fluxu intelligi potest. In vtroque enim, siue inquam paulatim, siue confertim fluat, cùm ob corrupti & tenuis sanguinis qualitatem fit, vtile est vti crassitudinem inducētibus, & tardantibus sanguinis motum, atque cùm præter hæc, opus sit localia admouere, quæ obturent, & Hippocrates in fine orationis dicat, sicco antē oportet albo, vt galla & alumen, satiùs est censere, vltimis his verbis intelligere localia: prioribus illis, accipienda per os, quàm eandem rem inutiliter repetere, prorsus dimissa alia non minus vtili. Itaque dicit incrassandum siccè, hoc est, vtendum est medicamentis & cibis (cur enim nō sit victus medicamentosus secundum eandem intentionem, quā præstat morbus?) siccantibus & crassitiem afferentibus. Sunt verò quæ id præstant duplicia, quædam enim suarum partium crassitie, aut astrictione id faciunt, vt pulticulæ ex amilo, & ex lente, & suillæ carnes, & caseus, & poma austera, & serapium myrtinum, aut ex moris, aut nucum corticibus: quædā sine crassitie & astrictione tardant sanguinis motum, atque ex accidenti quandam illi crassitiem inferunt, refrigerando, aut refrigerando pariter & siccando. Prioribus illis vtimur ad fluxus lentos, ad repentinos posterioribus. Nam in copioso fluxu sanguinis serum expectetur auxilium, ex esu amili, aut pirorum: potest tamen tunc conferre potus aquæ gelidæ, aut decoctum pentaphyli, quo ego vtor, frigidissimo: vsus tamen crassorum, aut astringentium, paulatim facit sanguinem crassiorem, & ita in paulatinis fluxibus auxilio esse potest. Videtur verò talium rerum vsus eam habere insignem noxam, quòd obstructiones facit, atque, si quæ iam sont, auget, quod quidem corpus multis aliis modis lædit, atq; si qua fortè expurgatione vtendum postea est, impedit. Propterea ego, quoad fieri potest, talium vsum deuito, neqoe vulneratis, neque fluxione laborantibus permitto, præterquam iis, qui nulla magis causa id patiuntur, quàm sanguinis tenuitate, quales maximè sunt, quibus, vt diximus, corruptus est sanguis. Proinde Hippocrates vt qui consuluisset auxiliorum genere quodam vti, quibusdam quidem necessariò, haud tamē multis vtili, addidit, aliis verò minùs incrassandum. Quasi diceret, in aliis tamen affectionibus, atque adeò in fluxibus sanguinis, qui aliis causis fiant, incrassatio vitanda est. Nimirum tenuitas semper iuuat, vt facultas corporis se expediat facilè à quouis morbo, & crassities indicationes omnes impedit, nisi fortè excreationem aliquando. Interiectum ergo est obiter illud, aliis verò minùs incrassandum, Hippocrate monente, haud esse debere frequentem vsum rerum crassitudinē inferentium in medica praxi. Est hæc phrasis similis illi, qua in aphorismo vsus dixit, plurima verò non turgent, Perinde est enim ac si nunc dixerit, in plurimis verò non incrassandum. Itaque quibus per corruptionem extenuatus sanguis effluit, nisi tamen obstructionibus viscerum manifestis laboret homo (vt fit sæpè) vti licet victu & medicamentis crassitiem facientibus. Magna verò pars victus ita instituendi, est potu vti parcissimo, quia fluxilem & aquosum reddit sanguinem: contrà siccitas reddit crassiorem: quod insinuans dixit: incrassare siccè: quoniam ergo & iis etiam, quibus fluit sanguis ob tenuitatem, euenit esse cōplicatos alios affectus, non eodem modo procuranda est in omnibus sanguinis crassities, sed si tenuitas sit sanguinis sine vlla obstructione manifesta, licet vti crassis cibis, & cū crassitie astringentibus, & cibis & medicamētis: si verò vlla obstructio sit, satiùs sit agere victu sicco sine crassitie, & medicamētis frigidis & siccis. Quod si sit etiam visceris cuiuspiam frigus, quod talium vsum impediat, abstinebimus ab illis omnibus, solùm vtentes victu sicco, vt assis carnibus (bonis quidem illis & tenuibus) & exiguo potu: ac si rea exigat, dabimus potiones dictis contrarias, calidas scilicet & tenues, vt aperiant: totam verò spem sistendi sanguinem collocabimus in aliis auxiliis, reuellentibus scilicet, siue frictionibus, siue ligaturis, siue cucurbitulis, & post hæc omnia, in localibus. In quo genere optima sunt sicca, & astringentia, vt album, galla, & alumē. His verbis quę incongruentiam grammaticalem continere videntur, ego intelligo habuisse Hippocratem quoddam medicamentum aridum album, constans ex galla & alumine, vel solis, vel cum aliis similium facultatum. Vt ego soleo puluillum facere ex his ipsis, & balaustiis, cytinis, symphito, & mastice. Quem insufflare iubeo in nares fortiter. Euenit enim mox eius mixtione sanguinē concrescere, & vehementer venas obturari. Est enim etiā ipse sanguis fibrosus & obturās.

Cum venere vti, aut hircire incipiunt, sanguinem fundunt. 21

¶ Quandoquidem cùm dixisset venere vti, addidit aut hircire, significauit, non ob veneris vsum fieri fluxus sanguinis, sed ob naturam eius ætatis. Nimirum hircire, hoc est, irritari ad venerem, incipiunt homines, atq; adeò esse veneri idonei, finita pueritia, & ineunte adolescentia, quæ ætas, si anni temporibus velis vitæ tempora conferre, veri est analoga, atq; ob id sanguine abundat, hinc fit vt mulieribus tunc primū menstruæ euacuationes fiant, ac si ob causam aliquā fieri nō possint, multis morbis corripiantur. Viris eâdem causa fluit ea ætate sanguis, multis quidē ex naribus, quibusdam aliis ex hæmorrhoidibus, & quos euacuationes nullæ præseruēt, solent ea ætate magnis corripi febribus, atq; ex illis magnos pati abscessus. Eâdem autem ratione qua huius ætatis hominibus, adbuc bene valentibus, solent fluxus sanguinis accidere, debēt & per morbos expectari: iuxta illud quod 4. partic. aphor. dicitur, ad pubertatem accedentibus pleraque ex his, & febres magis diuturnæ, & ex naribus sanguinis fluxiones. Durat verò ea promptitudo vsque ad finem iuuentutis. Nam in Prognostico dicitur: Verùm sanguinis eruptio magis expectanda est iunioribus triginta quinque annis.

In accessibus sunt qui strepitum edunt: velut Archesilaus: quidam autem iam accessuri horrentes rugesi: quidam verò cùm accesserūt ventre inflantur, velut Damagoras. 22

¶ Hæc oratio enarrata iam est priùs in hac ipsa sectione huius libri, ferè enim eadē sententia scripta t. 10.

pta cum eisdem verbis, præterquam quòd hîc hora, seu pars ipsius accessus, qua contingere solent hæ læsiones, explicatur, & adiecta hîc sunt illa verba, quidam iam accessuri horrentes rugosi, quæ illic desiderabantur. Ego verò illic ambas orationes coniunxi, vt ex se mutuò explicarentur. Solùm illam particulam, rugosi, non explicui, quam ideò solam nunc oportet explicari. Dixi quibusdam iam accessuris, cacochymis quidem existentibus, ob flatum & malignum fumum per partes agitatum, fieri solere horrorem. Horrentium epitectum est, rugosi, vt paulò infrà dicetur à Galeno in commentatione orationis illius, omnis extenuatio laxat cutem, quia horrentium cutis videtur corrugari, tametsi non tam corrugatur verè, quàm ipsemet qui patitur, videtur sibi corrugari. Itaq; horrentes rugosi, nihil aliud est quàm si simpliciter diceret, eos horrere. Vt Galenus notat, plurimæ ac variæ erant lectiones, in quibusdam enim codicibus habebatur rigent, in aliis rigentes rugosi, & hæ omnes hucvsque durant. Ego hanc maximè probaui, quam sequutus Galenus est.

23 *Mutationes cauendæ.*

¶ Nonnullos scriptores dicit Galenus adiecisse huic orationi, ætatum, vt hæc esset tota oratio, mutationes ætatum cauendæ. Verùm perperam, quia præterquam quód in vetustissimis libris Galenus id non reperiebat, præter rationem, quod vniuersim, & citra omnem limitationem dici potest, contrahebatur in vnum quiddam, de quo omnium minimè dici poterat. Nam mutationes cauendæ sunt quæ periculosæ. Huiusmodi verò sunt quæ repentinæ, iuxta id quod secunda particula aphorismorum dicitur: Multum & repentè euacuare, aut replere, aut calefacere, aut refrigerare, aut vtcunque corpus mouere, periculosum est, & omne nimium est naturæ contrarium, quod verò paulatim fit, tutò fit, tum alias, tum si ab altero ad alterum transitus fit. Repentinæ ergo mutationes, & proinde periculosæ, fiunt, calescendo, refrigerādo, humectando, & siccando, & replendo, & vacuādo, & mouendo, quæ aeris in quo versamur mutatione, & reliqui victus fiunt. Vt cùm tempus affert mutationes repentinas, aut cùm quis se transfert ex loco in locum, vt oppido aut habitaculo, temperie valdè diuersa, aut à multo cibo ad exiguum, aut ex exercitatione assidua ad otium, aut contrà. (Quæ omnia vitanda sunt.) Secundum ætates verò, non potest fieri repentina mutatio. Quare ad illam omnium minimè oportet hác referre orationem, sed solùm intelligere mutationes, non qualescunque, sed magnas & repentinas. Atque ita pertinebit sententia ad sanitatis tutelam, & ad morborum curationes. Nam & in victu salubri, & in curatione morborum sunt tales mutationes cauendæ. Pertinebit etiam ad mutationes quę spontè fiunt, & ad eas, quas ipsi homines faciunt, siue ægroti, siue Medici. Nam vtræque vitantur, etsi nō eodem modo: sed hæ omnino dimissæ, (iubemus enim ne quid tale circa ægrotos fiat) illæ, obiectu contrariarum causarum temperatæ. Iubemus enim cùm repentè incipit flare boreas, concludi fenestras, conuerti in partem aliam cubile, & eos qui non decumbunt vestibus duplicibus indui: contrà si calor esse repentè cœperit, ventilationibus & irrigationibus occurrimus, & cubiculorum parietes uudamus, & nostra indumenta deponimus, & aliud quiduis iuxta hác regulam facimus.

24 *Paucus cibus, sine lassitudine, sine siti.*

¶ Quidam intelligunt his verbis dici, eum qui pauco cibo vtitur, solere sine lassitudine & sine siti transigere, itaque pauci cibi esum liberare à lassitudine, & à siti, alij intelligunt finem cibi detrahendi esse, vt sit homo sine lassitudine, & sine siti: hoc est, vtendum esse ea parsimonia, ceu cibi paucitate, per quam homo sine lassitudine & siti sit, quòd hæc sint signa vtilis oligositiæ, seu cibi vtiliter extenuati: alij intelligunt, seruanda esse tria hæc ad rectè tuendam valetudinem, vt pauco cibo vtatur homo, & quoad fieri possit, sine lassitudine, & sine siti sit. Verba omnes has interpretationes ferre possunt, vt & in plerisque aliis dictionibus Hippocraticis euenit. Quia proprium est hoc nimij breuiloquij, vt propter obscuritatem verba multis sensibus pateant, quapropter nulla alia est ad interpretationem via idonea, quàm examinare ipsa sensa, ratione & experimentis seorsum, ac deinde conferre, vt constet quid sit maximè consentaneum. Cibi abstinentiam tollere lassitudinem & sitim, in quibusdam verum est, non tamen simpliciter, neque in omnibus. Nam pituita aut sanguine abundantibus cibus affert lassitudinem, cruditatem, aut multitudinem augendo: & sitim, omnibus qui pluri, quàm indigerēt, vsi sunt, quia cibus multus facit redundantiam siccæ substantiæ, redundantia verò siccæ, facit penuriam humidæ, & indigentia humidæ substantiæ, facit sitim: cibi igitur paucitas talibus & lassitudinem tollet, & sitim. At verò bile flaua aut atra redundantibus, cibus tollit lassitudinem & sitim. Temperantur enim cibi qualitate magis, quàm quantitate replentur: quare cibi paucitas his nocet: siccat enim, in vrentemque calorem vertit vtrosque, biliosos dico, & atrabiliarios eos, qui vstione sanguinis fæcum facti sunt tales: nam qui sola fæcum abundantia, ij siccantur & refrigerantur, quare fame cruciabuntur potiùs per inediam, quàm siti. Omnes autem ij debilitati cibi penuria, amittunt agilitatem, suntque tanquam delassati, sibiipsis oneri. Primus itaque sensus non vniuersim verus est, sed in quibusdam: secundus à primo videtur fluere, & propius accedere ad vniuersum verum. Nam quum biliosi & melancholici indigeant pluri cibo, quàm pituitosi & sanguinei, & eius ingestione tardiùs lædantur, omnes tamen lædi possunt: tametsi enim non eadem quantitas sit omnibus nimia, nulli tamen sunt qui indigeant quantocunque: omnibus igitur vtilis est quædam parsimonia, non tamen omnibus æqualis. Parsimoniæ autem moderatæ, seu cibi moderatè accepti, (quod idem est) satis congruens est definitio per quam minimè sentit homo lassitudinem, neque sitim. Nam siue biliosus, siue melancholicus, siue sanguineus, siue etiam pituitosus homo sit, si plus satis priuetur cibo, debilitatur & arescit: quidam verò arescunt cum calore vrente, vt biliosi & atrabiliarij, & hi sitiunt vehementer: quidam cùm frigore, & hi magis famescunt: omnes igitur delassan-

tur & sitiunt, aut saltem delassantur. Cibi ergo abstineotia, quæ neque lassitudinem, neque siom infert, nimia non est. Non igitur ineptè velut definirioοem abstinentiæ nondū nimiæ posuerit quis, duo hæc, sine lassitudine & sine siti esse, quia nimia est hæc, aut alterum eorum facere. Quamquam sunr alia signa potiora scripra ab Hippocrate nimiæ abstineotiæ, vr quòd debiles sunt, & infirmi, & ad quoduis opus timidi, & osculum ventriculi dolent, & viscera pendere ipsis videntur, & calidam ac ehloram vrinam mingont, & alui egestio comburitur. Quibusdam etiam os amarescit, & oculi caui fiunt, & tempora palpitant, & extremæ partes perfrigerautur. Hæc libro de Ratione victus in morbis acutis, quæ quum præcipua sint signa defectus cibi, inediæ nondum nimiæ optima definitio fuerit, per quam nihil borū eueniet. Possunt verò etiam hæc ad illa referri. Nam quibus fit debilitas, accidit etiam quædam lassitudo, & quibus os amarescit, sitis. Itaque secuoda hæc interpretatio satis videtur digna. Tertiam, quam Galenus sequitur, consideremus. Dicit, proponere nobis Hippocratem tria, quæ nobis ob oculos esse semper debeāt in vniuersa victus ratione, cibi paucitatem, & non delassari, & nou sitire: itaque vtendum semper esse pauco cibo: neque mouendum, vel vtcunque laborandom, vsque dum defatigetur corpus, neque vsque ad sitim aliquid facieodum: sed vt diu duret sanitas, retinendum est corpus cum pauco cibo, & sine lassitudine & sió. Quid ergo, nunquid beneualentibus pauco cibo vtendum? Ac noo potius mediocri, aur etiam crasso? Nullos igitur oportet roborare, neq; robustos conseruare, sed beneualētes etiam permittere mediocriter debilitari. Hoc verò præter rationem est. Cur enim firmum natura hominem, & qui multum cibum sine noxa ferre possit, infirmum reddas, pauciorem tribuens? Porrò si lassitudo adeò est caoenda, cauenda etiam sit exercitatio. Nam exercitationis est meta, vt corpos lassari incipiat, velut in aphorismo dicitur: at verò Hippocrates in salubris victus institutione ponit laborem, & cibum. Rursum si sitis est adeò cauenda, consoltum erit, mox ac quacunque causa sitire incipier homo, potum capere quantuio velit, neque vnquam parcere potui: quod tameu experimento docti, homines prudentes non probaut. Certè intelligendum venit, cibum paucum vocari, nō quidem parcum, sed pro cuiusque hominis constitutione, eum qui non redundet, & grauet: cauendam verò lassitudinem & sitim, non quamcunque, sed nimiam: lassandum enim exercitatione corpus, ita tameo, vt vbi lassari cœperit, quiescendum statim sit: sustinenda etiam moderata sitis aliquando, maxima tamen benè sano homini nunquam. Itaque si sitias ex labore, tentandum est quiete sedare sitim: sin autem ex cibo, somno. Si verò magna sitis sit, neq; placetur quiete, neque dormire sinar, non est plos satis ferendum, sed capiendus mox potus frigidus, quantitate moderatus. Hactenus igitur varum est, accipiendum cibum paucum, & sine lassitudine, & siti transigendum. Præter tres dictas, quas Galenus attigit, insinuat se mihi alia interpretatio, meo iudicio longè facilior, & minùs exposita calomniis, atque iis quæ ab Hippocrate aliis locis dicuntur magis consona, ea est eum qui pauco cibo vtitur, sine lassitudine & siti debere transigere. Quia vt dicitur in aphorismo: Vbi fames, laborandum non est: neque verò sitiendum, quoad fieri possit, ne plurimo potu cogatur se replere is qui ieiunat. Cauendæ ergo omnes sitis causæ: vt labor, & ambientis etiam aeris calor, iuxta id quod libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, dicitur: eum igitur, qui præter consuetudinem vasa vacua fecerit, confert hac ipsa die exæquari sine frigore, sine calore, sine labore: omnia enim hæc grauiter tulerit. Itaque intelligo Hippocratem consulere modò, eum qui vtatur pauco eibo, vitare lassitudinem & sitim: quapropter præter dicta, qua die quis ieiunat, benefecerir, deuitans cibos siticulosos, ne aut corripiatur febre, aut potu se repleat, distendatque. Vtatur ergo recenóbus ouis, & oleribus, & fructibus, & fluuialibus pisciculis, & mazæ generibus & lacte, à salitis verò & acribus abstineat.

---

23 *Omnis extenuatio laxat cutem, deinde circumtenditur. Refectio contraria facit, cutis corrugatio concidentis, extensio renutrita. Quod horridum, quod leue, vtriusque signum, quod subbilisosum, quod subrubrum. Ita & detractas esse mammas, graciles autem, sursum tractas, aut circumtractas. Atque nullus vtique putauerit ob hoc, sed renutrita carne hoc fit.*

❡ Cùm extenuantur corpora, primùm quidem, & dum adhuc consumtio carnis, & aliarū partium mollium est, laxatur cutis, vt quæ tentionē, quam sobiecta faciebat caro, remittat: deinde, hoc est cū plus iam procedir consumtio, & ipsa cutis iam arescit, circumtenditur: refectio contrario modo procedit. Nam primùm quidem qui pinguescere incipiunt, cutis tenrionem comparant, ob subcrescentem carnem: deinde verò non renutrita solùm carne, sed & cute ipsa aucta, & substantificè, vt dicunr, humectata, plicæ fiunt, & carnium per totū corpos rugosa inæqualitas. Hæc quidē omnia experimēto quotidiano agnoscimus. Videmus enim conualescentes, & quacunq; causa, citra tabem graciles, rugas habere, & laxam cutem, quam digitis facilè, sine subiecta carne, comprehēdis: tabis verò signum est, distentio & ariditas cotis: quod vel breui fieri solet per colliquantes febres, vt & in ioitio Prognostici animaduertit Hippocrates, dicens: Er cutis circa frontem dora & circumtenta, & arida. Iam verò pinguescentibus fieri carnem solidam & distentam cutem: præpinguibus verò esse multas, easq; magnas rugas: dilata plurimùm cute à subiecta homiditate, nemo nō animaduercit. Reddit mox causas qoibus hæc fiunt, & signa quibus distinguūtur. Nimirum cutis coucidens corrugatur, & quæ renutritur, extenditur. Vtriusque signom est quod horridum, & quod leue. Horridū vocat inæqoalitatem, & cutis asperitatem illam, quam facir corrugatio, vt paulò antè diximus, enarraotes orationē illam, in accessibus sunt qui strepitum edunt. Horridum ergo est effectus corrugationis. Est ergo accidens cutis concidentis: leuitas verò fit extensione, quare est accidens cutis renutritæ. Verùm quia rugæ duabus causis fiunt, quibusdam enim quòd incipiāt gracilescere: aliis q nimium iam processerit crassities.

crassities. Distinguunt hæc signa duo, quod biliosum, & quod subrubrum. Nam qui rugas habent ob gracilitatem, plerunq; sunt pallidi, aut chlori: qui verò ob crassitiem, & nutritionẽ nimiam, sunt rubri, vtpote plethorici. His dictis, profert exemplum in mammis, cùm enim nulla corporis parte sit cutis adeo laxa, quæq; adeo nunc contrahatur, nunc distendatur, in illis, magis quam in vlla alia parte apparet quod dictum est. Ita (inquit) euenit mammas gracilescentes, primù detractas, & deorsum concidentes, vt cùm nutrientibus gracilescũt, amplius autem gracilescẽtes vt cum iam arescunt senescentibus, sursum tractas & circumtractas. Atque (inquit) nullus vtiq; putauerit ob hoc fieri, qui scilicet nesciat ea quæ dicta sunt: sed renutrita carne hoc fit, id est, sed renutrita carne fieri putabit: vel, sed renutrita carne hoc fit aliquando. Quasi diceret, nullus putauerit fieri ob hoc, quia aliquando fit renutrita carne.

6 *Iugula manifesta, venæ conspicuæ.*

¶ Hæc proximis verbis rectè adiacent, vtpote pertinentia ad eandem doctrinam. Sunt enim etiã hæc signa gracilitatis. Iis enim qui extenuati sunt, iugula eminent, & venæ conspicuæ sunt, iugula quidem quia caro est consumpta, venæ verò & ob hoc, & nonnunquam, quia redundantia vitiosi sanguinis causa extenuationis fuerit.

7 *Prodicus interficiebat febricitantes, cursibus, luctis & calidis fomentis. Malum febriculosum inimicum fami, circuitibus, luctis, cursibus, frictioni, laborem, labore ipsis.*

¶ Prodicum notat, quòd febricitantes malè curaret, ac potius interficeret, cogens currere, luctari, fricari, inambulare (hos enim vocat circuitus) & inediam sustinere, & calidis vti fomentis. Reddit causam qua censeat illum hac curatione febricitantes interficere, dicens, febriculosum malum (id est febris, aut quod cum febre consistit malum) inimicum est fami, circuitibus, luctis, cursibus, & frictioni. Ille igitur addebat, laborem labori in ipsis, & ita interficiebat. Febriculosum malum esse inimicum circuitibus, luctis, & cursibus, & frictioni, id est, lædi eos qui febricitent, his exercitationibus, haud dubium est: tamen inimicum etiam esse fami, non tam est manifestum. Cur enim si febribus fames est inimica, febricitantes transferimus ad victum tenuem? Labores enim vt inimicos febribus, meritò febricitantibus interdicimus, iubentes in lecto decumbere, aut saltem in domo se continere: cibos verò cur tollimus? Sint enim illi amici, si fames inimica. Quòd si dicas, non esse famem febri inimicam, victum tenuem, sed eum qui sit tenuior quàm res exigat, sanè hoc modo non est quòd famem inimicam diceret, potius quàm cibum. Non enim minus, sed vt Galenus censet etiam magis, est inimicum, dare crassiorem, quàm tenuiorem. Itaq; hac ratione potiùs diceres cibum inimicum, quàm famem inimicam. Cùm præcipuè febris per se nunquam petat cibos, ac multò minus febrem faciens cacochymia. Ob febres igitur nulla fames videtur esse inimica, ob facultatem verò, cùm est nimia, inimica est, non quidem ea peculiariter, sed vt aliud quiduis, quod sit nimium. Proinde ne intelligas famem per se inimicam esse febribus, tametsi enim sunt paucæ quædam, quas peperit fames, quæ cibo curantur, in commune tamen id dici non potest, ob dictas nunc causas: sed Hippocrates carpit victum quo Prodicus vtebatur, qui simul iubebat ægrotos exerceri & fricari, & calidis foueri, & cibum præbebat pauciorem quàm alioqui oporteret. Hoc vero duplex erratum erat, cùm enim cibum pauciorem dare esset per sese periculosum, tamen multò periculosius cùm homines laborarent, quia vt dicitur ab Hippocrate, vbi fames laborandum non est. Itaq; cùm dicitur malum febriculosum inimicum fami, circuitibus, luctis, cursibus, & frictioni, non oportet hæc separatim accipi, sed coniunctim, vt intelligas inimicum esse, non quidem fami seorsum, sed toti huic victui.

8 *Venarum rubor, liuor, chlorus color, laterum dolores tenues.*

¶ Hæc mala intelligit Galenus accidere iis, qui per febres eo victu vtuntur, quem Prodicus instituebat: non tamen singulis omnia, sed unuibus eorum aliqua. Omnes enim plus satis exercitatione & fame cruciatis fit venarum rubor, aut liuor, aut chlorus color, aut dolores laterum tenues, vocat, vt omnes ante Galenũ enarratores censebant, quibus ipse etiam subscribit, tenues dolores laterum, eos qui verè pleuritidis non sunt, sed laterum dolores sine inflammatione. Si enim mediocrem habent sanguinem, in ruborem eis attolluntur venæ, si verò habent debilitatem, fiunt liuidi, si sunt biliosi, chlori fiunt. Dolores verò laterum fiunt, ob laborem nimium instrumentorum respirationis, & ob fluxiones in illa concitatas. Non mirum aũt, si aliquando is sit corporis apparatus, vt in biliosas pleuritides fiuiantur ij dolores.

9 *Sitim sedans, os claudere, tacere, ventumq; cum potu frigidum inducere.*

¶ Optimam cautionem continet oratio hæc, ne quem sitis fatiget: os claudere, ventum frigidum inspirare, & potu frigido vti, hæc qui facit & quietè manet, neq. cibis vtitur siticulosis, si sanus quidem degit, sine siti est, si quàm maximè tenetur affectu aliquo præter naturam siticuloso, tamen sitis moderatiùs fert. Hanc ob causam æstiuo tempore, sanis, & quibus otium est, vt sanitatis studeant tutelæ, præcipio, domi se contineant, quieti in cubiculo temperato, vestibus moderatis induti, & os habeant clausum, taceantq;, & aerem quem sint respiraturi, si res exigat, ventilatione, aut quacunq; alia arte temperent, & aquam vinumve, vt cuiusq; fert consuetudo, refrigerari curent, alij niue, alij recondentes in subterraneis, alij sub dio exponentes, vt cuiusque est temperies & consuetudo. Eadem & ad febricitantes fieri iubeo, plus aut minus, vt est morbi tempus vniuersale, & hora paroxysmi. Illud vero est mihi semper curæ, ne plurimi ægroti lecto assideant, neque omnino illum inuisant, ne illorum frequentia aerem qui inspiratur calfaciat, & ægrotus multa cogatur loqui, itaque ob id sitis augeatur & febris. Ventum frigidum & potum frigidum, sitim tollere consentaneum est rationi, quandoquidem sitis, caloris & siccitatis soboles est. Verùm non omnis

sitis est eadem procuratio, neq; omni ęgo ę succurritur frigido aere aut potu, sed vt cuiusq; est causa. Ei enim quæ ex caloris magnitudine nascitur, qua passione plurimum laborat thorax & pulmo, aere frigido succurritur meliùs quam potu, & potu, nō tam multo, quàm frigidissimo: ei verò quæ nonnunquam fit, ex sicca intemperie, sine humore, aut cum humore salso, aut acri, qualis plerunq; ex ventriculo aut hepate est, meliùs succurritur potu quā aere, & talem quidem sitim sedat potus aquæ, etiā tepidæ. Itaq; hic eius præcipuè sitis medela traditur, quæ ex vehementia caloris nascitur, per quam etiam os claudere, & tacere est consultissimum. Si tamen liceat per febrē os claudere. Nonnulli enim dum febris viget, coguntur hiare, quos si os claudere cogas, fortasse strangules. Verùm ore clauso recipitur redditurq; spiritus per nares, & oris saliua conseruatur meliùs, quæ loquendo plurimum dissipatur, præterquam quòd in oris partibus excitatur magna caliditas. Cur igitur ad sitim cauendam tanti sit momenti taciturnitas, & os clausum, hæ sunt causæ.

30 *Occasiones unde cæperunt ægrotare considerandum, siue ex capitis dolore, siue auris, siue lateris. Signum dentes, & in quibus bubones.*

31 *Vlcera quæ fiunt, & tubercula, indicantia febres, quibus hæc non fiunt, iudicationum sublationes. Quibus intus relinquitur certissima et citissima recidiua.*

¶ Hæ duæ orationes eisdem omnino verbis occurrerunt scriptæ libro secundo, in calce sectionis primæ, vbi & enarratæ à me sunt.

Sputa rotunda delriū indicant, vt in Pleno.

32 ¶ De hac sputi specie scriptum est ab Hippocrate in prognostico, atq; à me in commentariis, quòd quidem, significare pituitam crassam, & calidam in pulmone intemperiem, Galenus censet, atq; proinde tabem minari potiùs quàm delirium, tametsi & delirium etiam afferre possit pulmonis ea affectio, quòd calidi fumi copiosè mittantur in cerebrum: id verò vnum quiddam esse videtur eorum quæ fieri possint, non quæ crebrò fiant, atq; ob id fortasse scribere curauit Hippocrates exemplum, atq; vbi acciderit. Censuit enim Sabinus Pleoum nomen esse oppidi.

33 *Hæmorrhoidas habentes, neq; pleuritide, neq; peripneumonia, neq; phagedena, neq; furunculis, neq; terebynthi formam habentibus, fortasse neq; lepris, fortasse autem neq; aliis.*

¶ Hæc oratio, & aliæ omnes quę sequuntur vsq; ad tertiam sectionis quartæ, eisdem verbis & eodē ordine scriptæ sunt in calce libri de humoribus: sunt verò consona etiam aliis Hippocratis præceptionibus quæ per totum hoc opus, & in aphorismis scripta sunt. Hæmorrhoidas enim à multis morbis liberare celebratissimū est, nam & in aphorismo 21. sectionis sextæ dicitur: In insanientibus, varicibus aut hæmorrhoidibus accidentibus, insaniæ solutio fit. Hic à pleuritide, & peripneumonia, & phagedena, & tuberculis, & terebynthi formam habentibus, & aliis eiusmodi, dicit liberare: quorū quædam sunt insaniæ (quæ scilicet sine febre fit) analoga, vtpote melancholica: quædam sanguinea potiùs sunt, tametsi ea etiā possint esse ex melancholico sanguine. Sunt enim melancholica vlcera phagedænica, vlcerati scilicet cancri, & furunculi, qui ex melancholico crassoq; sanguine fiunt, & nigra quędam exanthemata in cruribus oriri solita, habentia figuram fructus terebynthi: & lepre, quæ hoc differunt ab elephante, quòd non tam altè subiectam carnem, sed cutem teneāt. In quibusdam codicibus, quod & Gal. monet, pro, neq; aliis, legitur, neq; alphis. Neq; sanè omnino malè: nam & alphi sunt in quadam lepræ specie: cæterum hęc est vetus lectio. Pleuritis & peripneumonia ex redundantia sanguinis nasci solent, aliquando quidē vitiosi, aliquādo verò solùm redundantis. Verum quia per hæmorrhoidas multus & vitiosus sanguis effunditur, fit merito vt ab his, & ab aliis quamplurimis liberare possint. Nam & multitudinem & cacochymiam possunt soluere, & ab omnibus membris principibus auertunt.

Multi ergo intempestiuè curati, talibus non cunctanter capti sunt. Et perniciosè sic. 34

¶ Quia hæmorrhoides à tam multis & adeo malignis morbis liberant, nō debent curari intempestiuè, neq; aliter quàm adhibita ea cautione, quam in aphoris. scripsit, dicens: Hæmorrhoidas sananti antiquas, si non vna seruata sit periculum est hydropem aut tabem accedere. Itaque intempestiuè curantur hæmorrhoides, quæ cacochymo adhuc corpore curantur repentè, nulla seruata, quæ corporis necessitati subseruiat. In aphorismo commitatus est hydropem aut tabem, hoc loco dicit, cùm quis intempestiuè curatur, fieri vt illis ipsis malis corripiatur citò, à quibus hęmorrhoidum præsentia liberabatur. Neq; tamen est vlla repugnātia, sed eadem res dicitur, præterquam quòd in aphorismo restringat rem ad duas affectiones pessimas, hic latiùs liberiusq; rem produxit dicens, in easdem affectiones citò incidere homines, à quibus per hęmorrhoidas liberarentur. Quòd sanè rationi consentaneum est, iuxta rationē epilogisticam, & communem omnium cōsensionem. Ab illo enim morbo dicim⁹ nos missione sanguinis, aut alio quopiā auxilio pręseruari, in quem eo auxilio sublato essemus casuri. At verò hæmorrhoides non liberant solùm ab his quos nunc recensuit, sed etiam ab hydrope & tabe. Fit hydrops sæpe calore naturali hepatis sanguinis multitudine suffocato, quo casu cū possint hæmorrhoides à multitudine liberare, necesse est ab hydrope etiam possint. Tabes verò sæpissimè incipit ab sputo sanguinis, quod nihil potest meliùs tollere quàm hæmorrhoides, id verò tollentes, constat ab imminente tabe liberare. Igitur qui intempestiuè curantur, timendum est ne aliquo morbo, eorum quos nunc recensuit, corripiatur, fiatq; pleuriticus, aut peripneumonicus, aut contrahat exedentem cancrom, aut multos furunculos, aut exanthemata terebinthina, aut lepram, aut simile aliquid, aut etiā incidat in hydropem, aut tabem: idq; vel per priores alios morbos, vel per se, & nullo alio morbo prægresso. Vtrunq; enim

enim fieri poteſt,velut in tabem per pleoritideio, aut peripneumooiam, aut hæmoptoicam paſsionem: in hydropem, per vteri, lienis, aut hepatis duritics, aut etiam prægreſsis, lepra, aut elephãte, aut quamplurimis tubereulis. Nam ex his omnibus cum ſunt maligna, procedi ſolet ad illa peſsima, & poſtrema mala tabem, dico, aut hydropem. Vt hae rurſum ratione in idem reeidat, quod hic dieitur, & in aphoriſmo. Dicitur enim hic (quod & veriſsimum eſt) & perniciosè ſie: quod nihil aliud ſignificat, quàm hęc mala cùm fiunt ob repreſſas intempeſtiuè hæmorrhoidas, pernieioſiora eſſe quàm alioqui eſſe ſoleant, vnde fit vt in illa finiantur, & interimant. Huius cauſa eſt, quia cùm conſueta aliqua euacuatio cohibetur, omnia periclitantur ſimol, atq; metus eſt, ne ſimul cum eo qood apparet, aliquid etiam latẽs, & perniciosum, in parte aliqua principe fiat: vt eertè ſolet fieri ſæpe. Adeo vt vel vulgi iam ſit opinio, cùm vetus aliqua euacuatio ceſſat, perielitari hominem de vita: idq; ſiue chirurgos ceſſare faciat, ſiue ſponte ceſſet. Tametſi non ſemper eadẽ cauſa ſit, ſed cùm ſpõte id fit, aliquando moriatur homo, quia ea euacuatio ceſſat, aliquando ea ceſſet, quia homo moritur.

35 *Et quicunq; alij abſceſſus, vt fiſtula, aliorum ſunt medela.*

¶ Non tãtum hæmorrhoides antiquę dicta cautione curari debent, ſed & quicunq; alij abſceſſus fiunt aliorum medela, vt fiſtulę. Fiſtula eſt longus ſinus calloſus, per quem aliquid expurgatur aſsiduè. Fieri poteſt vbique, frequens autem eſt iuxta anum. Illud verò vt fiſtulæ, non dicitur ſolùm gratia exempli, ſed vt explicetur modus eorum abſceſſuum, qui tali indigẽt caotione. Non enim omnes abſceſſus tam cauta curatione indigent: quidam enim nõ fiont decretoriè, ſed prorſus ratione ſymptomatis, & ſunt omnino inutiles: ſed neq; omnes qui fiunt aliorum medela, niſi fiant medela vt fiſtulæ. Si enim febris aliqua finitur in bubonem, aut parotidem, nemo cunctetur curare, nullo (ſi fieri poſsit) relicto veſtigio: quamquam profecto abſceſſus ille febris medela fuerit. Sed quidã ſunt abſceſſus qui affatim ex morbo aliquo facti, illum ſobſtuleront, alij qui non ita, ſed cõſuetudine quadam aſsiduè aliqoid ex præſtantioribus partibus excipiunt, aut vacuant, & hæ ſunt medela morborum vt fiſtulæ, id eſt, aſsiduè aliquid detrahentes excrementi, & ita ab aliis morbis præſeruãtes. Definitio autem horum abſceſſuum dioturnitas eſt. Fiunt enim duturni, quòd natura iam conſuetudinem eò mittẽdi eomparauerit. Igitur in omni diuturno abſceſſu, ſiue ſit cum euacuatione, vt vlcus, fiſtula, aut hæmorrhois, ſiue etiam ſine ea, vt vetus podagra, videndom eſt quomodo cures. Plurimi enim eorum qui tali morbo multis iam annis laborarunt, ſolent in nephritidem, aut aſthma, aut etiã aliquam apoplecticarũ paſsionum incidere: vt contra multis fieri vidi, ex epilepſia, aot alio cerebri magno morbo, nephritidem, & ex hac podagram. Tales igitur abſceſſos cum iam ſunt inueterati, & ſi cum euacuatione non ſint, dico eſſe aliorum morborum medelam, vt fiſtulas, qoapropter, ſæpe curari prohibeo, aliquando etiam fieri ſuadeo, iuxta præceptionem Hippoeratis quæ ſequitur.

Decubitus quidem in quibus facta tollit, hæc ante facta prohibet. 36

¶ Nullus interpretum dubitat, oratione hac ſignificari, decubitus ſeu abſceſſus, qui morbis aliquibus ſuperuenientes, eos tollunt, eoſdem ſi fieri anticipent, fieri prohibere. Verùm hæc verba videntur ineptum ſenſum reddere, aut omnino in aliam ferre interpretationem. Nam illud, antefacta, non videtur dici de decubitu, ſed de ipſis malis. Si verò ipſa mala ante facta ſunt, quomodo decubitus fieri ea prohibet? Decubitũ igitur ipſum oportet eſſe ante factum, non mala. Hanc ob cauſam quidam interpretum pro [illegible], id eſt, antefacta, cenſebant legendum [illegible], vt referatur ad [illegible], id eſt, decubitus, itaq; decubitus prius factus. Atqui profecto leuicula quadam literarom mutatione redditur tota oratio perſpicua. Verùm Galenus, cuius hæc erat lingua materna, eenſet hanc qooq; phraſim, citra mutationem vllam, poſſe ferre eundem ſenſum: quare de ea re non uportet oos admodum laborare, ſed rem ipſam expendere, nobis intelligentibus, nihil aliud dici, quàm eos decubitus, qui morbos aliquos ſolent ſuperueniendo tollere, eoſdem anticipando, fieri pruhibere. Dicitur verò nunc nomen decubitus de abſceſſu, neq; ſanè aliud eſt apud Hippocrat. niſi forte ratione. Dicitur enim alterum ab abſcedendo, alterum ab iocumbẽdo. Conſtat verò idem eſſe, quod ab vna parte abſcedens in alteram incumbit. Conſtatq; Hippocratem de eiſdem prorſum rebus agere cùm nuper diceret, quicuoq; alij abſceſſus aliorum ſunt medela, & nunc dicentem, decubitus in quibus facta tollit. Idem enim eſt in quib. facta tollit, & quorũ medela eſt. Et ambo hæc eiſdem congruunt. Iidem enim abſceſſus, qui, quia ſunt aliorũ morborum medela debent eautè corari, illi inquã iidem, cùm morbos anteoertunt, ab eis præſeruãt. Nam hæmorrhoides ſunt de quibus præcipoè ſuſceptus nuper eſt ſermo, quas dictum eſt præſeruare à melancholicis paſsiooibus. Hæ autem eædem, vt in citato aphoriſmo dicitur, ſuperuenieotes tollunt illas paſsiones. Verùm (quod ad corationem præſtat magnam vtilitatẽ) oportet hîc ſcire, poſſe hanc ſententiolam pertioere ad partem prognoſticam, & ad curatricem. Ad prognoſticam quidem, cùm illod ante ſacta intelligatur ſpõte ac per ſe: ad curatricem, cùm à medico. Nimirum abſceſſus qui cùm ſuperueniunt ſolent morbos tollere, iidem ſi fieri anticipent, liberant, aut etiam ſi fieri non anticipeot, fiant tamen arte, & à medico. Cùm ſponte fiunt, & liberant, ad medicum nihil aliud pertioet, quàm agnoſcere, ac prædicere futurum, vt homo ab imminente aliquo morbo liberetur: cùm aotem morbus imminet, & abſceſſus non fit, optimè curantis conſilium eſt, eundem ſacere: quia decubitus quem ſuperueniẽs tollit, anteſactus præſeruat. Hac cauſa multis quibus à magnis morbis malè timemus, curamus hæmorrhoidas facere. aliis etiam crura fricamus fortiter, non aliorſum, quã vt fiant podagrici, quod quidem eſt morbũ morbo curare, aut morbo à morbo pręſeruare. Verùm nõ indiſtinctè pro quouis morbo, quiuis abſceſſus procurandus, ſed pro quocunq;, is qui tali morbo ſoleat vtiliter ſuccedere. Nam Hippoc. dicit, nõ ſimpliciter decubitũ à morbo præſeruare, ſed in quib. facta

stolit. Oportet ergo per teipsum meditari, quæ quibus soleant succedere, utiliter, & inutiliter: ut quæ inutiliter solent succedere, prohibeas quoad possis, quę utiliter, nisi sponte fiant, aut morbus videatur esse benignus, & bonæ indicationis (tales enim citra abscessum soluuntur) facias aut etiam antequam morbus hominem prehendat, si ab illo vehementer times. Velut si qui superiori anno ab epilepsia liberatus est superueniente podagra, nunc à podagra se sentiat valde liberum, tentetur verò incubo, aut vertigine, aut omnino capitis grauitate, prudenter feceris, pedes frictione, & labore lacessendo, ut à capite auertas.

37 *Alterius loci loca recipientia, aut dolore, aut pondere, aut alio aliquo liberant, aut aliis communiones.*

¶ Ad eandem doctrinam pertinent hæc oratio, & quæ hanc antecessit: dicitur enim nunc, quædã loca liberare à morbis aliarum partium, quòd earum recipiant excremẽta: nimirum, ut dictum est, decubitus factos morbos tollunt, & à nondum factis liberant: tantum addit nunc Hippocr. quod ad causas abscessuum spectat, videlicet, fieri abscessus in quampiam partem, ob dolorem, vel pondus, aut communionem, quæ illi cum parte affecta intercedat, aut ob aliquid aliud, ut exercitationem nimiam eius partis, aut calidam intemperiem, aut ob debilitatem. Nimirum omnis ex parte in partem motus, necesse est fiat, vel quòd trahatur, vel quòd mittatur, vel quòd veniat. Trahitur quidem calore, frictione, & motu partis recipientis. Mittitur ob partis mittentis laborem, cuius causa est, vel grauitas, vel qualitas maligna: venit autẽ ob pondus, vel vacuum, porrò, ut quod venit vel mittitur, in hanc ex hac parte veniat aut mittatur, causa est, dolor debilitas partis recipientis, vel huius cum illa communio, seu rectitudo. Indicatum enim est sæpe esse quarundam partium communionem, ob quam in sese mutuò sua mala refundunt: idq; ob rationem quãdam multis communem, ut dextrarum cum dextris, sinistrarum cum sinistris, aut ob peculiarem, & propriam, ut genitalium cum vocalibus.

38 *Propter conuersionem non ampliùs sanguis venit, sed, secundum humoris cognationem, huiusmodi spuunt.*

¶ Non solùm in sanguinis excreatione verum esse comperiẽs quòd nunc dicitur, sed in omni alio sanguinis effluxu, ut in muliebri profluuio ex utero, & in mictu sanguinis, & in dysenteria cruenta. In his enim omnibus adhuc recentib. sanguis exit, inueteratis verò, mutatur exeuntium forma, in album, purulentum, aut biliosum, flauum, aut viride, aut nigrum, propter conuersionem sanguinis, secundum humoris cognationem: quia sanguinis redundantia in aliquam cacochymię speciem vertitur, hãc ant illam pro temperie cuiusq; hominis: biliosis enim in bilem, melancholicis in melancholiam vertitur, humidis valde cum calore, suppuratur. Similes conuersiones fiunt in febribus: incipientes enim à sanguineis degenerant sępe in alias spęcies, ob ipsius sanguinis cõuersionem. Vbi ego legi τρέψιν, id est, conuersionem, inueniebatur in antiquioribus codicibus ῥέψιν, id est, inclinationem, verùm quia Galen. probat censuram veterum interpretum, qui pro ῥέψιν censebant legi τρέψιν, placuit hanc lectionem sequi.

Quibusdam sanguinem auferre tempestiuè in huiusmodi, in aliis autem, in his nõ conuenit. 39

In quibusdam eorum quibus sanguis exit, dicit oportere mitti sanguinem, in aliis minimè. Vnica autem illa vocula, tempestiuè, exponit quibus sit mittendus, & quibus secus. Nam mitti debet tempestiuè, & antequam sanguis in aliam naturam degenerauerit, posterius verò minimè. Constat autem hoc dici indicatione ab humoris specie, ob quã in illis quidem mitti sanguis, in his expurgans medicamentum dari debet: verùm hoc nihil prohibet quin in eis etiam quibus mutata sit eius species, mittatur aliquando sanguis: secundum alias de mittendo sanguine præceptiones.

Impedimentum incruenta spuentibus, anni tempus, pleuritis, bilis. 40

¶ Galenus, atq; ut ipse refert, alij eo priores, intellexerunt dici hîc impedimentum, quod sanguinis missionem prohibeat: cæterùm durum est dicere, pleuritidem prohibere mitti sanguinem, neq; Galenus se satis expedit ab hac difficultate, quantumuis laborat: qua propter ego in alium sensum feror, intelligoq; impedimentũ dici, nõ quod missioni sanguinis, sed quod curationi simpliciter obstat: quasi diceret, cùm quis sanguinis sputo laborat, tempus anni, valde aut calidum, aut frigidum, & pleuritis (si scilicet simul tenetur pleuritide, ut fieri solet) & bilis toto corpore redundans, impedimento est quominus rectè curetur: quia vterq; temporis excessus, & frigus inquam & calor auget sputum cruentum, illud rumpens, hic laxans: bilis exedit: quare cùm sint hi tres modi quibus possit sanguis excreari, ruptio, anastomosis, & corrosio, necesse est tria hæc obstent curationi, præterquam quòd bilis petit vsum expurgantium, quę aperientia sunt & irritantia. Iam verò pleuritis non aliter curari potest quàm excreando, neq; hæmoptois quicquam petit magis, quam thoracis quietem, ut ne loqui quidem talibus libẽter permittamus: obstant igitur magnopere hæc omnia sputi cruenti curationi. Hanc esse legitimam loci huius explanationem, facilè intelliges ex Galeno in comment. aphorismi decimisexti, sectionis primæ. Ibi enim ita est scriptum: Etenim contraria indigent curatione sputum sanguinis, & pleuritis. Si igitur contraria petunt auxilia, necesse est mutuo sibi impedimento sint.

Sectio quarta.

QVa iuxta aures circa crisim fientia, nõ suppurantur, his inanitis reuersio fit secundũ rationem reuersionum, reuersione facta iterum tollũtur, & manẽt, ut febriũ reuersiones in simili circuitu. In his spes est in articulos abscedere. 1

¶ Dixerat Hippocr. in proxima sectione, omne suppu-

suppurans esse sine recidiua, vnde collegim⁹, quod non suppurat non adeo sine recidiua esse: iuxta quam sententiam dicit nunc, parotides quæ per morborum acutorum iudicationes fiunt, nisi suppurentur, reuersiones habere, atq; adeo harũ quasdam solere pluries & solui & reuerti, secundum ipsos febrium circuitus, & talibus solere postremò fieri abscessus ad articulos. Inaniri œdemata dicit, vt Galenus libello vocum antiquarum Hippocratis interpres est, detumescere & emolliri. Dicit itaque cùm non suppurantur, sed inaniuntur, id est, detumescunt, vt videantur resoluta œdemata, solere reuerti, atque nonnunquam pluries, circuito quodam febrili simili, idq; cum fit, spectari futuros postremò ad articulos tumores aut dolores. Constat, cùm esset dicturus, bis inaniris reuersio fit, nõ fuisse necessarium dicere, quæ non suppurantur, nam intelligi poterat, & si tantùm dixisset parotides si inaniuntur & reuertũtur iuxta febrium circuitum. Nam quæ ita inaniuntur & reuertuntur circuitu quodam, non possunt esse suppurata. Verùm Hippocrates dixit quæ non suppurantur, vt alluderet ad id, quod citato loco dictũ est, obiterq; insinuaret, quæ non suppurantur esse reuersiua, q enim suppurantur reuersiua non sunt. Causa verò ob quam euenit quod in hac oratione dicitur, est, quia quæ non suppurantia, sæpe intumescunt & rursum detumescunt, neq; suppurationẽ recipiũt, neq; resolutionem integram, sed aut resoluuntur falsò, hoc est, retrocedẽtia videntur resolui, aut imperfectè, ac per partes succorum influunt, & resoluuntur, vt in paroxismis febrium euenit. Vtrunq; autem horũ malum. Retrocadere enim periculosi & lethalis est morbi, per partes influere & resolui, est cõtumacis, longi, & difficilis iudicatu. Est enim iudicatio quædam sæpe tentata, quam tẽtari tantò est deterius signum, quantò ipsa iudicationis species est deterior, illis quæ cum euacuatione aguntur. Cùm verò sępe rediens, & abiens tumor, possit fieri ob dictas duas causas, redire secundum febriũ circuitus indicat, ob resolutionem quæ per partes agatur, id euenire, eodẽ scilicet modo, quo in ipsis febrium circuitibus. Igitur meritò eo apparente signo, expectantur abscessus alij grandiores, qui ad articulos plerunq; fiunt, ob ipsarum partium naturam, vt alibi explicuimus, non semel.

2 *Vrina crassa alba, vt quæ Amphigenis, in laboriosis quarto die aliquando incipit, & liberat ab abscessu, si verò vltra hoc, & sanguis à naribus effluat, manifeste admodum.*

¶ Vbi dicit manifestè admodũ, supplere debes, soluitur, constat id ex aphorismo septuagesimo quarto sectionis quartę, qui hæc ipsa oratio est. Tãtum hic additur exemplum Amphigenis. Verùm hoc nihil facit, vt quis aliam enarrationem desideret, præter eam quam in aphorismi commentatione scripsi.

3 *Cui intestinum, in dextra parte arthriticus fiebat, & quietior, postquàm autem huic curabatur, dolentior.*

¶ Vnum quoddam, idq; accommodatissimum exemplum, nunc proponitur, illius doctrinæ, quã sectione proxima tradidit, dicens, alterius loci loca recipiẽtia, aut dolore, aut pondere, aut alio aliquo liberant, aut aliis communionibus: & rursum illius quam antea tradiderat eadẽ sectione, dicens: Multi ergo intempestiue curati, talibus non cunctanter capti sunt. Nimirum illa oratione dicebatur, quarundam partiũ dolores liberare à doloribus aliarũ partium: hac vero, si partes illæ quæ ab aliarum liberant passionibus intempestiuè curentur, passiones eas fieri aut redire, velut huic, cuius hîc fit mentio. Laborabat enim intestini dextri morbo, superueniebatq; ei nonnunquã dolor articulorum, atq; tunc temporis subleuabatur à priori malo, & cũ curabatur ab arthritide, redibat, aut exacerbabatur intestini dolor. Nam, quia articularẽ dolorẽ adesse, tollendi intestinalem, erat causa, non adesse, erat augendi. Detrahebant enim dolendi causam articuli intestino, qua non detracta, necesse erat dolorem augeri. Nimirum cùm non esset tota dolendi causa intercepta, neq; corporis apparat⁹ morbosus sublatus. Vt narrat Gal. altercabantur enarratores de hac intestini affectione, dicere volentes ad qđ intestinũ pertineret, & de hac arthritide, ad quem articulum. Dicebant alij eam affectionem fuisse dolorem coli, alij decidentiam cæci in scrotum, quod id dextra parte locatum, & à mesenterio solutum sit: rursum dolorem arthriticum, quidam multorum articulorum, quidam pedum, alij coxæ fuisse. Videtur enim multis non satis esse commentari acutorum verba, nisi ea iam diuinẽt. Nam quæ ratio sit qua scias, cùm Hippocrat. nihil dicat aliud, quàm cui intestinum in dextra parte, quod intestinum doluerit? Atque an doluerit solùm, an etiam deciderit in scrotum? Atq; cùm solùm dicat, arthriticus fiebat, qui articuli, aut quo doluerint? Nisi probes, non posse horum quiduis fieri, sed vnum quiddam necessariò fieri, alia omnino fieri nõ posse. Ego verò scio virum quendã doctrina nobilem, & mihi valde familiarem, cùm vtriq; dolori, intestinorum dico & articulorum, sit obnoxius, & vtroq; soleat laborare alternatè, quasi alter alterũ eleuet, laborasse iam sæpe dolore colico sine intestini decidentia, aliquando etiã decidentia intestini in scrotum: plerunq; podagra & chiragra, aliquando etiã ischiade. Itaq; possunt hęc omnia fieri, estq; omniũ ratio & causa eadem. Sed neq; quod dicit in dextra parte, aliud quippiam nobis indicat, quam euenisse nunc dextra parte dolere, posset idem euenire in sinistra esse parte. Neq; quidem ex intestino ad articulos factus est abscessus ob quampiam communionem (nulla enim est) sed dolore, aut grauitate, aut aliquo alio, vt dicebatur. Porrò quòd Hippocrates dicat numero singulari intestinũ potius quàm plurali intestina, nihil refert, nam nomine intestini cùm simpliciter dicitur, significatur totum id quod producitur à fundo ventriculi vsque ad anum.

4 ¶ *Agasis filia cùm iuuencula esset denso erat spiritu, mulier autem facta, ex partu non diu dolorosa existens, in sublime extulit pondus magnum. Statim quidem crepere visum est aliquid in thorace. Sequenti die, & asthma habebat, & dolorem dextra coxæ. Cùm hac doleret, tunc & asthma tenebat, cessante autem, cessabat.*

Spuebat spumosa, initio quidem florida, cõsistens verò vomitui biliosò simile erat. Dolores tunc quidem maximè, cùm laboraret manibus. Hanc abstinere ab allio, suilla, ouilla, bobina: in spirationibus verò, à clamore, & ira.

¶ Hæc mulier hand dubiè habebat intra thoracem in suprema & posteriori eius parte, ad duo inquam prima spatia intercostalia, iuxta ipsam spinam, tuberculum aliqood, quod diotissimè crudũ perstitit, postea verò labore partus denuo exacerbatum, & factum phlegmonosum, & doleos, suppuratum est, & postea nixu, quo mulier poodos magnum io sublime extulit, rupto abscessu, pus in thoracem effusom est. Inde pure resodante iotra polmonem factum est astbma, & compatiente coxa factus est dolor coxæ. Quoniam verò ex eadem parte, & eadem causa coxæ dolor & asthma procedebant, consentaneum erat augeri, & minui simul, atq; tunc mulierem respirare difficiliùs, cùm doleret magis coxa, faciliùs verò, cùm mioùs. Coostat verò oecesse esse hnic in thorace non solũ esse asthma, sed dolorem etiam, nam quo loco fuerat tuberculum, necesse erat manere vlcus cauum, & difficile sanescens, in loco præcipuè ad coalesceotiam vlcerum adeo iocommodo ob motum assiduum, & situm profundum. Fuisse verò & tubercolum, & ex eo relictum vlcus eo thoracis loco quo dixi, inde coniectes, quòd dolores tunc maximè iograuescarent, cùm laboraret homo manibus. Nimirum nerui mannum nascuntur à dorsi medulla, inter primam & tertiam vertebrã, & decurrunt per duo spatia intercostalia. Meritò ergo manibus laborantibus, cõdolebat ea pars thoracis, quare si cum thorace coodolebat coxa laborantibus manibus doleret vtraq; pars. Hæc omnia secundum Galeni enarrationem dicta sont, atq; adeo, vt ipse censet, nulli possunt videri dubia, præter illud quod de compassione thoracis & coxæ dictum est. Nulla enim causa videtur, qua condoleret coxa cum thorace, cùm nulla esse videatur cõmunio illis, velnt est thoraci cum genitalibus. Galenus ob oullam communionem factum esse putat, sed quòd casu huic mnlieri coxa fuerit debilior quàm partes aliæ, atq; ideo receperit excremeota. Mihi verò videtur in partium etiam natura, & commonione, causa aliqua esse potuisse. Nam thoraci cum vtero magna communio est, siquidẽ vocalibus cum genitalibus, dolere verò coxam sæpe ob vteri morbum res est experimento compertissima, & ratiooi maximè consona, & ab Hippocrate celebrata, præcipuè verò qoibus vterus incidit in coxam: qualis fortasse erat hæc mulier. Sed est hîc coosideratione dignum, cur ei, qui à dolore dextri intastini fiebat arthriticus, qnantò magis ingrauescebat arthritis, tantò magis remittebatur dolor intestioi, & contra hoic verò molieri ambo dolores ingrauescebant simnl, cùm præcipuè dictum eidem Hippocrati in aphorismo sit: Si duo dolores non eandem partem infestant, maiorem alterum obscurare. Certè si illud obscurare sit, vt verbum ipsum præ se fert, & Galenus in commẽtario eiusdem aphorismi intelligit, facere vt lateat, seu vt minus ab ipso ægroto percipiatur, sed velut contemnatur præ alio vehementiori, vera sit sententia illa aphoristica vniuersim, distrahit eoim semper mentem vehemẽtioris obiecti sensus à debiliori. Verùm si illod obscurare accipiatur, vt Galenus in commentatione historiæ proximæ, eius ioquam cui dolebat intestinum, accepit quasi diceretur, dolorem minorem à maiori tolli ant curari, iuxta illud quod sectione secunda hoius sexti dicebatur, operari simile, vt dolor dolorem sedat, nõ sit vera sine quadam limitatione. Nimirum cùm pars aliqua dolet per coosensum cum altera, ita inquam vt oon sit solùm passio secundaria, sed mera sympathia, non tantum non curat aliter dolor alterum, sed necesse etiam est crescant affectionea simul, vt si quis ob affectionem dolorificam ventriculi, aut capitis, dolet oculis, oecessariò crescet oculorum passio crescente passione ventriculi, aut capitis. Còm autem nõ est mera compassio, duorum alterum necesse est fieri, vel alteram partem recipera ex altera, vel ambas à toto corpore, vel ab aliqua alia. Si altera ab altera recipit, oecesse est vt crescente dolore posterioris decrescat prioris, iuxta q; lib. 2. huius operis dicebatur, dolente capite in pectus desceodit, & hypochondria, inde io coxam, & pedes. Impossibile est autem omnia simul dolere. Si verò ambæ partes recipiunt simul à toto vel alia quadam, necesse est dolores augeantur simul, qnia scilicet recipiunt simul, verum tunc quoq; detrahunt sibi aliquid mali mutuò, quæuis enim earum reciperet plus, nisi in alterá pars succi mitteretur. Ei igitur coi dolebat intestinũ fiebat etiam arthritis, non per meram compassiooem, sed quòd altera in alteram pars mitteret, ac proinde meritò, non simol sed alternatè augebantur: buic autem fiebae coxæ dolor & asthma, thorace fortassis compatiẽte cnm vtero: ant vtraq; parte recipiente simul à toto, aut fortasse à capite. Ex specie spntorum nihil aliod possis intelligere quàm à talibos humoribua perpendisse malum, quales illæ differentiæ sputorum sunt natę significare, initio verò exisse floridũ, hoc est subrubrum, deciso sanguine ex vlcere. Verum de differentiis sputorum, & significationibus, in prognostico est satis diffusè actum, nunc quæ peculiariter sunt huius loci, pertractentur. Videbitur tibi hęc mulier etiam anteqnam rumperetur tuberculum, laborasse asthmate, quandoquidem laborabat respiratioois difficultate, & crebro spiritu. Quid autem est aliud asthma qnàm respiratio anhelosa, quæ ooo fit ob sebris magnitudioem? Certè non quęcunq; anhelatio, sed tanta, vt sit iam orthopnœa. Itaq; bæc antea respirationẽ habebat difficilem ob tuberculum, nondum verò erat orthopnica, ae proinde neq; asthmatica, vt postea. Si placet dicere suisse antea asthma incipiens, quia id malom augesceos io asthma abiuit, nihil prohibet. Quid huic medici consuluerint, narrat Hippocrates, non quidem curationem, sed victus solùm institutionem. Fortasse, vt erat morbns long⁹, & qui eam decumbere noo compelleret, non est curata, sed contenta solo victu, persanari posse non sperãs, sed morbum meliùs, ferre volens. Fortasse etiam curationem dicere omisit Hippocrates quòd non valuerit persanare, vtcunque hoc babeat, censuisse dicit medicos hanc abstinere allio, suilla, ouilla & bobina, quia suot hæc partim acria, partim concoctu difficilia, & crassa. Itaq; eadem ratione abstinere debuit ab omnibns acribus, & ab omnibus concoctu difficilibus, & crassis. Nam acria breui afferrent

rent phtisim exesione pulmonia, concoctu difficilia & crassa impedirent excreationem, & omnem corporis expurgationem. In spirationibus (inqoit) à clamore, & ira. Rectè profectò, nihil est enim quod adeo posit vicus dilatare in thorace, ac clamor, qui vehementi respiratione, & ira, quæ facit feruorem sanguinis, & præter quàm quòd humores conuocat, vi in aucto facit respirare plùs & crebriùs. Dicens, inspirationibos, indicat, duo hæc, ob spirationem lædere, quia scilicet vtrumq; facit respirare vehementiùs. Mirum tamen nisi huic iussit Hipp. ferris candentibos fieri inostiones, in duobus spatiis intercostalibus supremis, iuxta spinam, in parte daxtra: & circumcirca coxam dextram: ego quidem huic hæc consuluissam fieri.

5 *Cui exedebatur in capite tumor, primum alumen vstum quadrauit. Habuit alium absceßum, fortaße quoniam os absceßurum erat, absceßit sexaginta diebus super aurem, superna in parte ad verticem vulnus erat.*

¶ Haboit hic, quod per malignas cacochymias fieri solere multis scimus, tumores, vlcera, & ossiũ cariem in capite. Quæ hoc nostro tẽpore fieri haud quaquam possunt, sine morbi gallici nota, quanquam eum morbum nouũ esse vulgus sibi persuasit. Huic duo tumores nati sunt, alter sponte exulceratus exedebatur, eratq; vlcus hoc supra aurẽ iuxta verticem: alius abscessus non narrat Hipp. qua parta capitis fuerit, suspicatur tamen ortum esse ibi, quod os subiectum carie laboraret, & inde esset abscessurum, vt factum est. Nam aperto à chyrurgis eo abscessu, sexagesimo die ex quo nudatum est, & cœpit ab aere & medicamentis alterari, abscesit os. Fieri quidem potest, vt osse nõ corrupto, ob redundantiam solum humorum fiant tumores, verum in iis qui maligna labotant cacochymia, sæpisimè fiunt ob subiecti osis corruptionem. Quare mox atq; apparet tumor, timere talem corruptionem oportet, atq; alio qoopiam signo accedente, vt persistenta dolore, aut fouea sub premente digito cum quadam asperitate aperire. Quod ad tumoram qui exedebatur, alumen bene faceret, iuxta illius naturam euanit. Nam siccat vehementer. Rectè autem dixit alumen quadrauit, insinuans scilicet, non omnibus ita affectis illud ipsum medicamen futurum vtile, sed aliis hoc, aliis aliud quadraturum, pro cuiusq; hominis natura, & dispositione: rectè etiam dixit primum, quia & si primum videretur alumen bene facere, tamen non potuerit eo solo persanari homo, sed alia fuerit opus adiicere, fortasse caostica. Quòd sexagesima os abscesserit, non mirum, plęrisq; enim abscedunt post quadraginta, hic fortasse erat senex, & osibus natura durioribus.

6 *Intestina habent vt canis, maiora autem, suspenduntur ex mesocolis, hæc autem ex neruis ab spina, sub ventre.*

¶ Ad Anatomem pertinet hæc oratio, est antem maximè conspicuom, & exigua diligentia indigẽs, quod dicitur, nihil enim dicit aliud, quàm intestina hominum similia esse caninis, quod adeo est anatomistis perfectum, vt quę ad naturalia instrumenta pertinent, non nisi in caninis corporibus ostentent. Dicit hominum intestina asse maiora, certè vt & corpora tota. Ita aotem habere, etiam non perspectis intestinis, ex vtrorumq; fæcibus licet agnoscere. Sunt enim hominom fæces, quæ duræ egeruntur, crassiores quã canum. Suspẽdi dicit ex mesocolis, hoc est, ex mesenteriis. Quod enim Galen. vocat ἔντερα, id est, intestina, vocabat Hipp. & eo antiquiores, κῶλα, quare, & quod mesenterium, mesocolum. Dicit verò numero multitudinis mesocola, quia constat multis venis, quę omnes alligatæ sunt spinæ, ligamento qoodam magno ioxta septum transuersum. Vt inde sint mesenterij vasa omnia, atq; cum eis intestina, ex spina, & ipso septo transuerso. Vocat verò neruos illa ligamẽta, nomine, ob sobstantiæ similitudinem, latiùs accepto. Dicit sub ventre, vel quia infra ventriculi os, vel qoia corpore supino collocato, substat omnibus intestinis.

7 *Laborantibus gratia, vt mundè facere aut potus aut cibos, quæ videt, molliter quæcunque tangit, sed non vt valde lædant, aut non bene emendabiliter, vt frigida, vbi hæc est opus Introitus, sermones, figura, vestis ægrotantis, tonsura, vngues, odores.*

¶ Omnia hæc pertinent ad œconomiam circa ægrotantes, de qua sectione seconda huius, non longè à fine, dictum est. Omnia, quæ & ad ipsum ægrotum, & ad medicum, & ad eos qui adsunt, & ad externa pertinent, ad gratiam ægrotantis debent esse comparata. Gratificandumque ei, quoad fieri posit, cibis, & potibus, & medicamentis, & cubiculo in quo decumbat, & iis quæ oculis obiiciantur, & sermooibus quos audiat, & odoribus, & lectuli mollicie, ac denique omni alia re, quæ non valde lędat. Vsqoe adeo vt & ipsum medicum velit Hippocrates sese componere, vt maximè ægrotis placeat, introeat scilicet compositè, & videat quos apud ægrotum sermones habeat, & decentem habeat vultum & totius corporis figuram, & vestibus indoatur preciosis & mondis, capillis bene tonsis, vnguibus expolitis, odoribos etiam vtator. Huc spectat ferre annulos, & aureos torques, & quædam alia, qoæ vulgus hominum miratur, & amat. Libello de medico scripsit Hippocrates multa ad hanc partem spectantia, ex qoibus ego illud imprimis eligi suadeo, medicum circa totam vitam esse probè compositum. Quia maximè (inquit) ad opinionem, & autoritatem comparandam conducit, bonis & honestis moribus præditum esse. Itaque si omnes hæ indulgentiæ, quibus ad ægrotantes vtimur, id possunt præstare præcipuè, vt Galenus censet, vt diligant, & proinde nobis pareant, velut vnicis amicis, velut parentibus, velot diis, nihil magis obedientiam parit qoàm autoritas, neque hanc quàm probitatis opinio, vt Hippocrates dixit. Sed præter hanc vtilitatem, præstant hæ gratiæ ægrotantibus, alia non exiguam, exhilarant enim quædam, vt quæ ad medici ornatum spectant, & sermones, & spectacola, ipsorom animos, vt minus mœrore languescant, quædam etiam ipsas naturales facultates, velut mundè parari cibos & potus, & suauitati aliquid condonare, & si alioqoi videatur non valde expediens. Certè his præceptis, non ad dicta, sed ad lucrum vtuntur molti, caueant autem hortor ne plùs satis vtantur, & plurimùm sois commodis studentes, eorũ qui se illis crediderunt,

D

salutem spernant. Videant quantum sit id quod suauitatis causa permittant, quod sanè Hippocrates ipse definit. Sed & id ipsum quod per artem licet, videant ipsi quibus permittant. Nam quod insigniter posait lędere, aut quod inferre noxam quę non faciiè emendetur, nulli debent concedere, sed vt in aphorismo dixit, parum deteriorem cibum aut potum, sed neque quod exiguum posait lædere permittendum est omnibus. Nam mores ægrotantium cõsiderandi sunt. Quidam enim sunt adeò intemperantes, vt si medicus illis tantillum concedat, ipsi ea occasione sint plus multò adiecturi. Itaque hæc præcepta vt alia omnia practica, prudentia indigent. Nam & medici compositio ad gratiam comparata, quæ plurimum artis prodit, eum facere solet ridiculum, & contemptilem: quinetiam suspectum, putantibus hominibus, id quod doctrinæ deest, ambitione illa suppleri, & eum qui tam multis rebus, fortasse futilibus, studeat, non admodum posse vtilibus præceptionibus esse intentum. Neque tamen has ob causas velim medicum rigidum, grauem, inurbanum, & prorsus rusticum, se præbere, vt noui alios, hac arte volentes simulare se semper tractare seria. Vsq; adeò est cuique sua astus. Ego mihi nihil horum, sed facilem non tamen leuem: aut grauem nõ tamen tetricum conuictum, exopto, & omnia prudenter, ac moderatè facere. Vbi ego legi, sed non vt valde lædant, legitur in græcis codicibus, ἄλλα μὴ μεγάλα βλάπτειν, id est, alia non multum lædere. Quæ verba ineptitudinem quandam præ se feront, proinde mihi arrisit plurimùm illud ἄλλα mutari in ἀλλὰ, id est, sed, fit enim mutato solum apice, & redditur sensus longè facilior, hic scilicet, gratiæ quidem ægrotanti, ita tamen vt non valde lædant, velut si dari debeat ægroto ad voluptatem frigida, ne tamen ita detur, vt parere possit noxam aliquam magnam, atque fortasse inemendabilem: vt hoc deliciosissimo tempore, quale nunquà viderat Hispania, scimus multis niuis vsu nimio contigisse. Sed si de mollicie & voluptatibus quæ nostrorum animis irrepserunt, sermo esset habendus, ad elegiam procederẽt commentaria. Faciat Deus vt ab his expediti, ad virtutem pristinam, qua aliis omnibus gentibus quondam fuerunt admirationi, conuertantur, & licebit medicis eos serio curare, vtenturque illi arte ad salutem, potiùs quàm ad delicias.

---

8 *Aqua elixata, alia quidem vt recipiat aerem, alia verò, non esse plenum, & operculum habere.*

Quidam enarratorum censebant, hęc verba simul cum prioribus legi, alij seorsum. Qui legebant simul, intelligebant Hippocratem hîc docere rationem refrigerandi aquam, pro iis ægrotis quibus placeret frigidam concedere: qui seorsum verò, docere rationem elixandi aquam. Vtraque ratione accipit satis idoneam interpretationem, Galenus probat magis priorem, me verba ipsa videntur in alteram trahere. Proinde vtranque persequar, & priùs quidem priorem. Aqua multis causis, & eis quidem optimis elixatur, quarum vna est, vt meliùs refrigeratur, cùm eam frigidissimam dare volumus. Promptiùs enim aqua calefacta niue aut alia aqua frigidissima circumfusa, frigus in se totam admittit, quàm frigida. Refrigerandi verò, cùm iam fuerit calefacta, duplex ratio est, altera sub dio sine operculo exponere, altera in puteũ aut niuem cum operculo, atque vase obturato immergere. Vtrunque autem fieri debere luce clarius est. Nam si cum operculo exponatur sub dio, minimè circunfusi aeris frigore alterabitur, si verò sine operculo demittatur in puteum aut niuem, mixtionem aliquã inutilem admittet. Quod si ne vas quod in niuem mergitur, aliquid in sese recipiat, nisi sit satis obturatum Gal. vult, quãtò minùs ferendum est, quòd deliciosi nunc faciunt (permittentibus quibusdam assentatoribus) vt percolata per niuem aqua bibatur, aut etiam ipsa nix aqua soluta. Hæc de ratione refrigerandi aquam dicta sunt. De ratione elixandi, iuxta alteram enarrationem nunc dicatur. Elixatur aqua, præter dictam, duas ob causas, vt emẽdetur à vitio aliquo, aut vt facultatem aliquam recipiat. Vt emẽdetur, velut si crassa est vt extenuetur, si vitiosam aliquam, aut alienam habet facultatem, vt eam deponat: vt facultatem recipiat, vt cùm ea, lignum sanctum, aut radicem cynæ, aut smilacẽ indicam, aut glicirrhyzam, aut aliud quiduis incoquimus. Cùm emendationis causa solùm elixatur, ad ignem lentum sine fumo, vase detecto fieri debet, vt vapor, & quicquid ab ea dissolutum fertur, expiret, neque in eam deuoluatur: cùm verò causa facultatis, elixetur operculo superposito, ne facultas eius quod incoquitur, expiret. Ne sit autem vas plenum vsque ad summum, sed ad os relinquatur vacuum, quantum satis sit ad liberum feruorem. Nam alioqui, aut cohibebitur feruor, aut rumpetur vas, quod in musti etiam doliis licet experiri. Itaque siue elixare vis, siue elixatam refrigerare aquam, duplex ratio est, in detecto vase, aut tecto, operculo, & vase non pleno. Quid autem? Cùm refrigeramus detecto vase, nunquid pleno vase fiet meliùs, an etiam non pleno? Certè vt erit vasis os: siquidem lato sit ore, nihil prohibet plenum esse vas, si verò angusto, satiùs sit esse semiuacuum, vt secundum ampliorem extremitatem aqua aere tangatur.

Quoniam ex sanguinis profluuiis hydrope laborant. 9

Nimio fluxi sanguinis, siue menstruo, siue ex hæmorrhoidibus, siue ex naribus, siue aliunde, calorem naturalem hepatis tolli, hoc sublato hydropem fieri, res est certissima.

Si qualia oportet purgentur & bene ferunt. 10

Hoc quoque enarratum est prima particula aphorismorum.

Manifestè qui vigilat calidior est exteriùs, interiùs verò frigidior, qui dormit contra. 11

Inter hæc & proximè scripta verba, occurrunt in omnibus codicibus quædam alia, quibus narratur fames quæ fuit in Aeno, per quam ob leguminum esum morbi quidam facti sunt, quod idem libro secundo narratum est, & à me redditæ eius euentus causæ. Nunc delenda censui. Quia nihil cõtinent

tinent noui vnde vtilitatis quippiam posset accipi, & sunt haud dubie interiecta temere. Galenus enim omnino non habebat iu suis codicibus, siquidem oullam prorsus meutiouem talium verborū fecit, sed post illa qua de refrigeranda elixata, aut de elixanda aqoa, dicta sunt ad ea de vigilantium & dormieotium calore dicuntur, transiit. Ventrea dormiendo calidiores esse qoam vigilaodo, & extremum corporis babitum frigidiorem, ax somni & vigiliæ natura constat. Siquidem colligit sese naturaia calidum io ioteriora, exterioribos destitutis per somnum, quod per vigiliam contrario motu effunditur. Sed & hoc sigoo coostat, quòd qui dormiunt pluribus tegumentis indigent, quàm qui vigilant, vt noctu etiam qoàm interdiu, & hyeme quàm æstate, & quiesceotes quàm qui exercantur, & mœsti aot timidi quàm irati, qoibus motibus est analogus somnus, vt vigilia contrariis. Hinc fit vt somnos ad concoctiones, vigilia ad distributiouem & euacoatiooes, plùs conferat.

12 *Natura calido, refrigeratio, potus aqua, & quiescere.*

¶ Hæc oratio videbatur mihi excipienda hioc, locandaque vltra duas alias quæ mox seqouutur, quia illæ duæ cum priori apte iunguntur, cùm sint omnes illæ de somuo, bæc verò seursum, esset meliùs, vt quæ est de re alia. Pertinet hæc ad dieticem medicinam: continet enim rationem institoendi victum refrigerantem, pro calida natura. Sed videri possit, quod dicitur, aduersum aliis medicinæ theorematis. Receptissimum enim est, & magnum artis axioma, quæ sunt naturalia seruaoda esse, & qoæ præter oaturam sobmooenda: atque illud his proximum, cooseruatiooem fieri similibus, curatiooem contrariis. Vode legitimè colligitur, omnibus rebus naturalibus esse danda similia: qoare naturâ calido non refrigeratio, sed calfactio congruens sit, quare non aqua & quies, sed merom & motos, atq; ita in aliis omniū causarum salubriom generibus. Noo enim omoia qnibus constat victus Hippocrates numiosoit, sed pauca quædam, quorum nomine tu reliqua potes intelligere, quæ in eandem partem cadunt, frigida cùm siot. Galenus in commeotatione, velut huic obiectiooi respundens, dicit, calidas naturas vocare Hippocratem consueoisse, quæ ooo ingenito calore, sed acri & mordaci abundant, quem adueotitium, & non secundom natoram esse, arbitratur. Durum verò est dicere, calorem acrem iuueoum natura biliosorum, nou esse secundum naturam, aut eum qui febriliter ardeat (si modo huoc intelligit) dici ab Hippocrate natorâ calidum. Qusmobrem ego naturâ calidom dici iotelligo, eom qui oatura sua est calidior quàm temperatus: neque tamen Hippocratam docere, talem esse refrigerandum, sed refrigeratiooem talis (cùm scilicet refrigerandus est) agi optimè potu aquæ & qoiete. Sed dices, si naturâ calidus refrigerari non debet, futile est doeere, quomodo refrigeretur. Certè refrigerari debent qui calidi natorâ sint, qoia calidorum vsu periclitautur corripi morbis calidis: vt frigidi etiam frigidis, vsu frigidurum, qnia à similibus facilè patiuotur corpora, à dissimilibus difficulter. Nou enim semper seruari debent omoia quæ sunt naturalia, sed qoę sunt naturalia & omni reprehensione carentia, vt mediocris temperies, seruaoda semper; vitiosæ autem naturæ seruaodæ suitùm per morbos, aot per negotia, alioqui reduceodæ ad meliores, quod fit vsu contrariorum.

Somnus in frigore cooperto. 13

¶ Breuiloqoiom, quacunque de re agatur, consueuit moltis interpretationibus esse expositom, qood in plerisq; Hippocratis sermonibos, & in hoc non mioimè, eueoit. Nam illud: Somnus in frigore cooperto, significare potest, hoc modo maximè somuum conciliari, aot hoc modo vtilissimom esse dormire. Ilio modo pertinebit oratio ad physiologiam, hoc ad salobrem medicinam, seu de tuenda valetudine. Rursom legi possunt seorsom ilia: Somnus in frigore, vt significetur frigore conciliari somnum, vel vtile esse dormire in ioco frigido: & particula illa [illegible] adiungetur tuoc temporis seqoentibus, quæ ita habent: Somnus sedentarius recto nictatio. Ita legebant (vt Galenus dicit) multi, [illegible] vertebant iacenti. Vnde multæ etiam interpretationes seqoentis orationis nascootor. Verùm Galeno videtor valda violentum [illegible] accipi pro [illegible] Quapropter magis coosentaneum est verti cooperto, & legi, somnus io frigore, cooperto. Ambæ autem interpretationes quas diximus probabilissimæ sunt. Nam quia per somnum calidiores sont homines interiùs, & frigidiores exteriùs, aere ambiente frigido indigent qui occurrat interoo ardori, & indumeotis quæ exteroorum frigori, ne quid nimis fiat: atque eadem ratione melius cōciliatur ita somnus, quàm aliter. Nam qui dormiunt io ioco calido excitantur ab interuo æstu, qui discooperti, ab externo frigore, qui verò in ioco frigido cooperti, à nullâ causa offenduntur, & ob id somnus est placidus & vtilis.

Somnus sedentarius, recto nictatio. 14

¶ Qui banc orationem dicunt incipere à voce [illegible], id est, (vt ipsi ioterpretantur) iacent, iotelligūt sedentariō somnū dici profundum & quietum metapboricè, atq; significari hominē iacentē dormire quietè, staotem verò, aot etiam sedentem, aut insidentē equo (hi enim omnes sunt recto corpore) noo posse nisi nictare. Sed dices, quid hoc ad medicum? Certè ad tueodam valetudinem spectat, consulitorq;, vt qui dormiturus est decumbat, ne lassitodinibus corripiatur, si sedens aut stans dormiat. Si verò bæc oratio quatuor bas solùm voces cōtineat, somnus sedentarios, recto nictatio, videtur significari, eum qoi rectus nictat, sedendo dormiturum. Hoc verò leue est & parui momenti, vtilior multò sensus est quē Galenus sequitur, & contioet præceptiooē quandam curaturiā, & rationem occurrendi peruigilio. Scilicet cùm quis capere nō potest somnum, coactus vigilare, & stando nictare, ante quàm ei permittatur decumbere, solet io sedentarium & profuodum somnū incidere: velut etiam cùm qois conqueritur, se nunquam com appetentia accedere ad cibos, consoitū erit, cogere vt ieiunet quousq; appetat. Nam priuatio parit appetitum. Ergo iuxta Galeni enarratinoem hæc verba, somnus sedentarius recto nictatio, significaot, nictationē staotis afferre somnū placidom & profun-

dom. Constat verò hanc curatiooem vtilem non esse, cùm ob aliqoem affectionem graoem sit ea impotentia, oem si qois phrenióde exqoisita laborantem cogat vigilare vsq; dom somno corripiatur, aot eum qui ob phlegmonem, aot erysipelam oris ventriculi, aot golæ, cibom non posit capere, ieionare coget, vsq; dom eppetat, priùs morietur corum vterq;. Coratio igitor hæc tunc est accommodatissima, cùm fastidium incepit à societate, eut dormiendi impoteotia eb otio. Sed & si hinc ooo inceperit, sed ex cootrariis causis, vt fames ex bile aot ex calore oris ventriculi, & peruigiliū ex cerebri siccitate, si tamen affectiooes graues non siot, vt quas noper dixi, fieri potest vt hæc curetio locum habeat. Nam ad inopiam tracta membra posint ciborum appetentiam facere, etiem repognāte bile & celore ventricoli: & facultatis animalis labor, poterit afferre somnum, etiam in sicco cerebro. Qoapropter oeq; tertienis febrib. laborantes, admodū cogendi sunt cibom capere, sed cùm valde fastidiosi sunt, fioēdi: neq; melancholici semper arcendi ab omoi lebore, & à l..tione, & eliis omnibus quibus præcipuè soleot delecteri: sed cōcedendom est illis horū qoidnis moderatè, vt minus mœsti sint, & dormient. Verùm vt dixi, qui prægrauissimo aliquo malo tale habent symptoma, oon ita curandi, sed nobis contra eootibos, & vi cogētibos. Si enim phreniticom prohibes dormire, aot laborantem phlegmooe ventriculi comedere, sperans inde futurum, vt ille dormire velit, & hic comedere, perinde feceris ac si lethargicum dormire sinas, & laborantem fame canina comedere, sperans fore vt ille euigilet, & hic satietur. Nihil enim tale eueoit. Sed talium omnium, somnus dormiendo, peruigiliom vigilendo: fames comedendo: fastidium ieionaodo, crescet vsque ad mortem.

15 *Debiles victus frigidi, robusti verò calidi.*

¶ Idem prorsos cootioent verba hæc, & quæ paoló post sectione qointe hoius libri occorrent, vbi dicitur, debiliores cibi breoiorem vitam faciūt. Scilicat debiliores cibi suot, Galano eo ioco interprete, qui exiguom præstant alimentum, velot olera, & fructus. Debilis ergo victos fit, vsus talium ciborum: constat varò cibis refici oaturalem calorem, quare vsu parum nutrientiom languescet naturalis calor atq; hoc languescēte oecesse est vitam contrahi: contra vso beoè notrieotiom oaturalis calor roborebitur, & vita prodocetur. Debiles ergo victus frigidi, id est, oaturalem calorem facientes mercescere. Et breuis vitæ: robosti calidi & longæui.

16 *Aquarum arte carentium, quæ ab æthere excernitur cum tonitruis, temporalis: nubilosa verò, mala.*

¶ Aqoæ arte carentes soot flooiales, fontaoę, puteales, & pluuiales: ertificiales veró, stillatitię, & expressæ, & elixatæ. Hæ, quie medicamentosæ, pluris sont vsus, etenim & potus & medicementa simul sunt, hebentq; vires coruio ex quibos exprimuntur, aut dastillentor, plùs aot minùs, vt est eorum netora, aot indoōt vires eorū quæ io eis incoquontur. De neturali equa variæ sententiæ fuerūt autorū, quibusdam præferentib. fluuiales, ob essiduum motū, aliis puteales ob colaturam, aliis fontanes ob mundiciem, eliis etiam plooieles quòd videātur esse tenuiores. Mihi de his, atq; omnino de aquæ electiooe, dictum io cōmentetio tertij de ratiooe victus in morbis acotis, vbi & hanc oretionē enarraoi qoepropter licebit oonc, & aliorū opiniooibos, & earum refutationibus prætermissis, quod hoius loci est solom dicere. Ex sententie Gal. & aliorum veterum, haud dubie præfertur plooialis omoiū aqoæ generibos. Nam in medicamenta omoia quę aqoam recipiont, immitti iobebant equam plooialem. Galenos vbi deest pluoialis permittit fontanam, atq; id qoidem ooo quòd semper fluuiali sit malior, sed quia vt ipse narrat, Romæ erant optimi fontes, Madriti quoq; sont optimi ac molti Compluti meliùs flooieles reposita immitteretur. Sed qood plooialis præferatur optima ratio est. Nam est tenuior & concoctior (si modo concoctionē aliquā accipere potest aqua) vt pote ex reliqua aqua vi celoris excreta: id verò noo omni ploūiali æquè inest, æstiueles enim & quæ cum tonitruis descendit, quæ ob tempos anni temporalis dicitur, vt fructus etiem temporales seo horarij dicuntur, qoi eo tempore proueniont, ea inquam aqua, vi caloris & terra etiam aride excernitur: hyemeles veró, & qoę copiosis & opacis nimbis cadunt, oon tam vi caloris, qoàm humoris redundantie, & vaporum copia proueniunt: quere illæ tenuiores & concoctiores, hæ crassiores, & crudiores sunt. Optimæ igitur aqoerum omnium, & qoibus ad medicamenta, & ad vsus eorum qui aqua vulgeri læduotur, soot pluuieles æstiuæ. Vbi dicitur temporelis, deest particula, bone, cui ille male opponatur: nisi fortè nomine temporelis voluit Hippoc. bonam significeri.

17 *Aqua edax, vigilia edax.*

¶ Ad physiologicam partē pertinet hæc oratio, continet enim qoęstionem duorū naturalium problematum, cur qui aqoe vtootur plùs cibi cepiuot, qoà qui vino: & cor qui ob negotie vigilent plùs solito, accipiunt plùs quàm qui dormioot satis. Dixi verò ad physiologicam pertinere, quie ooo vt io victu eorū qui natureliter adhoc sont dispositi verū esse deprehenditur, ite etiam io his qui teneotur morbo. Nam eos qui aque vtuntur semper voratiores esse, vinosos verò paoco cibo esse contentos, experimēto est cognitum, neq; minus eos qui totam noctem insomnes transigerunt, intentos negotiis, plùs cibi capere, & leutiòs ientare, quàm soleent. Non tamen periode si quis per morbom fastidiosus est, aquæ poto iouatur, neq; si quis leborat peruigilio, ob hoc magis eppetit cibos, aut vigilaodo emplius eppetitó comperat. Quin potiùs multi ægroti qoi cibos capera non possunt, vso modici vini incipiuot accipere, & molti qui peruigilio & fastidio leborent simul, modico somno recreati, comedunt. Atqoi profecto hæc omnia eueoiont meritó, omniomq; oportet ceusas dici. Quod io heocoeleotiū victu vsus aquæ quàm vini sit magis edax, causem dicit Gal. esse, qoód frigida ventricoli iotemperies cibi eppetitum faciat, velut calida potus. Ego huic etiem addo aliem, ex aqua. Nihil vnquem alimenti accedere corpori, ex vioo verò citissimè non omnino exiguum. Meritó ergo qui vino vótur, accipit eliorum ciborum minus, quam qui aqoa. Verùm per morbos multis fastidicatibus venosa qualitas

est

est pro condimento, quòd aqua non potest, quia est qualitate vacans: præter quàm quod quidam vini potu adiuti, coquere incipiunt, atq; ob id etiam accipere. Quod qui ob negotia vigilant, accipiant multum, causa est magna dissipatio, quam facit vigilia præ somno, vt motus præ quiete. Ita fit meritò vt dormientes facilè, laborantes difficilè sustineant ieiunium. Vt ægroti qui cùm peruigilio fastidiosi sunt, somno recuperent appetitum, causa est, quòd somnus emendat intemperiam calidam & siccam, quæ fastidium parit, vigilia auget.

---

18 *Per calidam naturam, calido tempore, in frigore cubile crassam reddit, in calido attenuat.*

¶ Significant hæc verba cubile in frigore, calido tempore, crassam reddere naturam valde calidam, in calido autem loco attenuare: hoc est, eum qui est naturâ valde calidus, tempora calido, si dormiat in loco frigido crassescere, si verò in loco calido, extenuari. Quod quidem extenuetur naturâ calidus, tempore calido, in loco calido decumbens, causam esse dicit Galenus, quòd calidi facilè dissipantur, quare accedente, temporis & loci quo dormiant, calore, dissipabuntur plurimum: nempe conueniunt iam causæ tres dissipationis, calor hominis, temporis, & loci. Sed si hoc ita habet, cur hic idem eodem tempore frigido dormiens crassescet, deberet enim etiam extenuari, & si minus: si quidem adessant extenuationis duæ causæ, proprius calor & temporis, quibus repugnaret vnica, frigus cubilis. Quid ergo? Numquid crassam reddit, dicit Hippocrates minùs extenuari? Quod si dicas naturalem calorē non dissipare, sed nutrire (quod ego sæpe iam Indicaui) ac proinde non esse in causis dissipationis, sed crassitiei, atq; ita calidum æstate dormientem in loco frigido, duas habere causas crassescendi, calorem proprium & frigus cubilis, vnam extenuandi, calorem temporis, fiet, vt calidus æstino tempore in calido cubiculo minùs extenuetur, quàm frigidus eodem tempore & loco, quia frigidus habuerit tres causas extenuationis, calorem temporis, & loci, & frigus proprium: calidus verò duas extenuationis, calorem loci & temporis, crassitiei alteram, proprium calorem. Quid ergo? Numquid dicit Hippocrates naturam calido tempore & cubiculo attenuari. Non quòd magis quàm frigida, sed quòd ea quoque nonnihil attenuetur? Hæc mihi videntur explicationem postulare, ac præterea, cur potiùs requirat Hippocrates cubiculum frigidum æstate quo dormiatur, quàm domum qua interdiu vigiletur? Videtur enim cùm vigilia dissipet plus quàm somnus, vt nuper dicebatur, magis dissipatum iri eum qui in calido loco vigilet, quàm qui dormiat. Vtrum ergo erit satiùs æstate (si alterutrum agendum est) domum habitare frigidam, vt in calido dormias cubiculo: an in cubiculo frigido dormire, & si domum habites calidam? Vt his omnibus erit factum satis, videbitur mihi Hippocratis oratio satis enarrata. Non videmur autem posse aliunde meliùs incipere, quàm à causa qua quædam corpora facilè, quædam difficile dissipantur. Constat verò eam non esse solùm in calore aut frigore, sed multo magis in substantiæ corporis duricie aut mollicie, quæ quidem non caloris modum sequuntur semper, sed humiditatis, aut siccitatis potiùs. Constat (vt exemplo etiam hoc declaretur) multo facilius dissipari corpora puerorum quàm iuuenum, quamquam nihilo censeantur à Galeno calidiora, atque ab aliis quibusdam multo frigidiora. Non igitur tota causa est in calore aut frigore, sed neque omnino nulla. Nam & si reliqua sint æqualia, sola caloris aut frigoris naturalis differentia, receperint corpora differentiam maioris aut minoris dissipationis. Sed quæ sit differentia hæc inuestigemus. Calorem naturalem dissipationis corporis & partis cui inest, causam non esse, demonstratum à me est satis, nihilominus potest calor naturalis esse causa dissipationis facilis, vt materiæ dispositio. Quòd scilicet quæ calida sunt, facilè à causis calidis patiuntur, atque cùm illæ dissipantes sint, facilè dissipentur: sed & ab omnibus externis causis, patiuntur facilè quæ sunt rara, calor innatus raritatem parit, qua igitur ab externis calidis, & dissipantibus patiantur, duplex causa est, analogia temperamenti, & raritas. Itaque hac ratione & si calor naturalis non dissipet, tamen naturaliter calida facilè dissipentur ab externo calore. Accedit, quòd & vt efficiens etiam, potest partem alteram extenuare, velut si calor hepatis absumit pinguedinem partium circa ipsum consistentium, quinetiam & seipsam potest ex accidenti extenuare pars calida, quòd scilicet absumat & dissipet sua alimenta, & excrementa reddat acriora. Tot sunt causæ quibus corpora calida sunt facilioris dissipationis, & si calor per se non dissipet suam substantiam. Quoniam verò calor ex accidenti extenuat, per se verò facit contrarium, constat id non facturum, nisi in eum qui sit valde magnus. Moderatus enim faciet, quod per se natus est facere, contrarium accidet ex immoderatione. Disputetur igitur non de calida vtcunque, sed vt Hippocrates dicit, de percalida natura, atque statuatur, per calidam naturam cum eodem aut simili substantiæ modo faciliorem esse dissipatu quàm frigidam: ob dictas causas. Igitur per calidam naturam, æstiuo tempore, dormientem in loco calido, extenuari, magis quàm frigidam naturam, ac magis etiam quàm si in loco frigido dormiret, facilè concedes. Crassescere verò naturam percalidam æstate quòd dormiat in frigido, atque id magis quàm frigidam, est aliquanto difficilius. Mihi verò id quoque videtur consentaneum. Nam calor naturalis, nisi vincatur ab externo, iuuatur, non vincitur autem cùm externus calor corrigitur, velut cùm quis oppido & domo & reliquo victu vtitur frigido, cuius præcipua pars est dormire in frigido. Cùm igitur æstas ita corrigitur, non prohibetur caloris naturalis opus, sed iuuatur potiùs, quare & nutritur corpus fœliciùs. Ita etiam frigidæ naturæ, nisi earum calor ab ambientis frigore vincatur, iuuatur, quia intrò sese colligens robustior fit. Quapropter frigidi hyeme dormientes in loco calido, & reliquo victu calido vtantes, ne temporis frigus vincat, & calidi æstate dormientes in frigido crassescunt, magis quàm æstate frigidi, & hyeme calidi, vtentes eodem victu. Frigidi enim æstate, & calidi hyeme, quia non Indigent aeris correctione, neque illo victu vtentes meliùs habent, neque inquam frigidi æstate indigent frigido cubiculo, neque calidi hyeme calido. Satis est enim vt bene habeant,

naturam toti victui oppoui. Igitur calidus in ęstate dormiens in loco frigido, magis crassescet, quàm frigidus eodem modo viuens, & multo magis quàm ipsemet dormiens in calido. Meritò autem cubiculi quo dormitur meminit, potiùs quàm loci quo vigilatur, quia etsi per se vigilare in calido maioris dissipationis causa est quàm dormire, tamen quia dormire in calido priuat concoctionib9, & nutritione magis, fit vt ex accedenti etiam multò magis extenuet. Accedit quod neque dissipatio est multo minor quæ dormiendo agitur, si tollantur concoctiones. Nam & si aliæ euacuationes dormiendo cessant, insensilis euacuatio parum minuitur, & sudor etiam augetur.

---

19 *Exercitatio salutaris, non satiari cibis, impigrum esse ad labores.*

¶ Nihil est quod adeo repleat malis succis, & ad morbos reddat opportunos, atq; satietas & otium, quare meritò laudatur ad valetudinē tuendam, nō vti cibis vsq; ad saturitatem, & impigrum esse ad labores: quod valde consonum est eis quæ docet lib. de dięta, vbi dicit contrarias inter se vires habere cibos, & laborem, cibi enim replent, labores inaniunt: igitur cibi parcitas & labores easdem vires habent, vacuandi scilicet. Quare cùm pleriq; morbi nascantur ex repletione, in commune quidem rectè dicitur, exercitationem salutarem esse, non satiari cibis, & impigrè laborare. Constat verò neutrum horum omnibus æque conuenire, sed pro cuiusq; natura, abstinendum à cibis esse plùs aut minùs, & laborandum plùs aut minùs. Quandoquidem autem cibi & labores contrarię causę sunt, qui in sanitatis tutela pauciori indigent cibo, illi indigebunt pluri motu, & qui pluri cibo, motu minori. Vsq; adeo vt sint quædam naturæ, quę ob ingentem dissipationem plurimo cibo & nullo motu indigent. Aliud est, cùm quis, non quòd pauciori aut pluri ob corporis naturalem dispositionem indigeant, sed alia quapiam causa, pauciori aut pluri vtuntur, vt qui pauco cibo vtitur quòd multo careat, aut quòd volens ieiunet, aut quòd ob debilitatem facultatis, vel totius hominis, vel ventriculi, multum non possit ferre, vel ob fastidium non possit accipere, vel ob crebros aut longos paroxysmos non vacet medico dare: aut contra ob incontinentiam homo ingerat multa, vel quòd sit frequens in conuiuiis. Hi omnes quantò vtuntur pluri cibo, tantò debent laborare plus, & quo pauciori eo minùs, ita vt proportionem ad sese seruent cibi & labores: quia vt dicit Hippocrates loco citato, homo comedens sanus esse non potest, nisi etiam laboret. Verùm modus accipiendi cibum, & laborandi, per bonam valetudinem, in mediocribus naturis, atq; adeo in pluribus, optimè definitur, vt cibus capiatur infra satietatem, & labores suscipiantur sine pigritia.

---

20 *In vigilantibus siti superficiali somnus medela, ei verò quæ ex somno, vigilia quibusdam.*

¶ Superficialem, seu famem, seu sitim, seu passionem quamcunq; aliam vocari, quæ non est valde firma, sed leuis, & ex causa quapiam leui pēdet, familiaris est phrasis Hispanis magis quàm Latinis, iuxta quam nunc Hippoc. vocat [illegible], id est, sitim in summo existentem, seu superficialem: itaq; sitim non magnam, neq; ex magna pendentem causa. Rectè igitur & iuxta Hippocratis mentem interpretatur Galenus aphorismum vigesimū septimum sectionis quintæ, quæ dicitur: Qui noctu bibere appetunt, si superdormierint, bonum, intelligi de mediocri potus appetentia. Nam si quis tenetur ingenti siti, satis non erit dormire, nisi prius potet: imò verò, sitis ipsa dormire prohibebit: si verò mediocris solùm sit, dormiendo, citra potum sedabitur: ita quoq; quidam qui cùm siti expergiscuntur, vigilando solùm, & si nihil accipiant potus, à siti leuantur. Nimirum vigilia siccando facit sitim, quam merito tollit somnus, cùm humectet: somnus etiam aliquibus sitim facit calfaciendo viscera, quia vt dictum est nuper, qui dormit calidior est interiùs, frigidior exteriùs: hanc ergo sitim tollit vigilia auocando calorem à visceribus ad externa. Sed neq; hanc sitim vigilia, neq; illam somnus tollere valet, nisi exigua sit. Quod significat Hippocrates dicens, vigilantibus siti superficiali, id est, non magnæ, somnus medela est, ei verò quæ ex somno vigilia quibusdam, non enim omnibus, sed quibus sitis ex somno superficialis est. Quid ergo agendum si superficialis non est? Certè si quis ex vigilia sitit vehementer, capiat potum vsq; dum sitim extinguat (per sanitatem intelliguntur hæc, nam hydropico non fuerit hæc idonea procuratio) mox dormiat, si dormiendi tempus est, ne cito rursum sitiat: non tamen ita consuluerim, si expergiscitur cum siti magna, mox bibere, vt euigilet, sed priùs euigilare perfectè & aliquandiu sustinere sitim, eam vbi vigilia non sedari viderit, potare: aut si eum tantopere vrget sitis, abluat os, vnum aut alterū haustum ore priùs detentum deglutiat, dum euigilat, ne autem copiose potet, frigidam præcipuè, nisi cùm plene euigilauerit. Nam si quis antequā naturalis calor sese in corpus totum effuderit, copiosè frigidam deglutiat, periculum suffocationis afferet calori, & eius distributioni attulerit impedimentū. Quare qui id faciunt, breui solent euadere cacethici, aut hydropici.

---

21 *Quibus plurimum inest calidum statim sunt magna voce, etenim frigidus aer multus, duobus autem magnis, magna & quæ innascuntur, fiunt.*

¶ Magna voce fiunt quibus ampla sunt vocis organa, & firma latera, ambo autem hæc sunt soboles caloris insiti. Itaq; quib. magna est vox, plurimum inest calidum: & quibus plurimū inest calidum, ij magna voce sunt, nisi ob materiæ defectum, aut errorem formatricis aliter contingat: huius orationis duplex est enarratio. Prima, quibus plurimū inest calidum, eos statim habere magnā vocem, quia qui plurimū habent calidi, ob vsum auctū trahūt multum aerē frigidum, duobus aūt his existentibus, calore, scilicet multo, & aere qui inspiratur, necesse est & quæ inde nascuntur fieri magna, vt vocem, cuius materia est aer, & effectrix causa facultas quę in calidis valere solet. Itaq; quicunq; plurimū habentes calidum, plurimū trahūt aerē, & magnā habent respirationē, illi omnes magnā habent vocem. Qui enim, & si calidi sint, ob dictorū aliquid habent angustiam

gustiam thoracis, non trahunt multum aerem sed paucum crebrò. Vbi igitur sunt dun hæc, calor magnus, & multi aeris tractio, magna fit etiam vox. Altera enarratio est Eos quibus plurimũ inest calidũ, statim esse magna voce, quia cùm generantur corpuscula cũ multo calore, trahût multũ aerem, duobus aût his existentib. magnis, calore inquã multo, & multi frigoris tractione, necesse est & quæ innascuntur, vt thoracẽ, pulmonem, & asperã arteriam, esse magna, vnde & vocem. Itaq; vtcunq; interpreteris, significatur, eos qui sunt magna voce, multũ habere calidi innati. Argumento est, quod experimento cognouimus, plurimos taliũ esse voraces, vt qui cum plurimum habeant innati calidi, indigent plurimo alimento.

22 *Calidi ventre, frigidi carne & graciles, hi venosi, & iracundiores.*

¶Si tantum diceret, calidus vẽtre & graciles, esse venosos & iracundos, intelligeremus tales esse natura calidos & siccos. Nam dictum monstratum quod pluries alibi est, crassos cum venarũ gracilitate, esse frigidos & humidos: crassos cum venarum amplitudine, esse calidos & humidos: graciles cũ venarũ angustia esse frigidos & siccos: graciles cum venarũ amplitudine esse calidos & siccos. Itaq; intelligeremus θερμοκοιλίους nomine, dici calidos vẽtribus hoc est, interno corpore, quibus scilicet plurimum habent ventres innati calidi, & nomine φλεβώδεις eos qui habent magnas venas, diceremusq; ea omnia esse calidorũm & siccorũ temperamẽto. Sed cùm dicat etiam frigidi carne, euadit oratio longè difficilior. Nam qui naturali calore abundant, ij carnibus etiam calidi deprehenduntur. Qua propter hæc nota videtur alius omnib esse contraria, & repugnãs: neq; in eundem hominem posse conuenire omnia. Quidam interpretabantur calidis naturã, quorum aliæ omnes notæ sunt, accidere etiã frigidas esse carnes, quod calor vẽtris carniũ calorem ad se trahat, atq; ita illæ frigidæ maneant. Quos carpit meritò Gale. quòd id quod ob quasdam affectiones præter naturam fieri potest, vt per lypiam vocatam febrem, & quibusdam humorũ motibus, vt in febrium inuasionibus, & in somno, & quibusdam temporibus, vt hyeme, ant quibusdam motibus animi vt mœstitia (in his enim omnibus abondat calor internus, quod intrò trahatur, aut ipse sese intrò recipiat, aut interorsum repellatur) fieri simplicitur in calida natura affirment. Cùm tamen hoc nunquam ita fiat, sed quo calidiores sunt ventres, eo carnes maiorem calorem præ se ferant. Nimirũ carnes naturaliter recipiũt calorem à visceribus, quapropter dicere corporis habitum esse frigidiorem, quia vẽter calidior est, periode est, ac si dicas defecisse aquam fluminis, quòd fontes vnde oritur, redundauerint. Simile est quod frequenter audio medicos dicere, vbi quis cibos non bene coquit, sentit verò situm, aut omnino aliquem habent sensum caloris interiùs, aut in volis manuum: affirmant enim hepar calidum ventriculo calorem detrahere, cùm tamen id, naturaliter adhuc habente homine, fieri non possit, quia naturaliter accipit ventriculus calorem ab hepate per venas, atq; adeo per continui alterationem: quinetiam fortasse neq; exustio præter naturam facta in hepate possit eò peruenire, vt ventriculum calore priuet. Nam cùm ob ingentem inflammationem hepatis eueniat refrigerari habitum corporis, sitim habent ægroti, quod ardoris ventriculi est. Nimirum est ventriculus hepati proximus. Non ergo ob calorem hepatis illud vnquam aeuuit, sed ob dispositionem quandam morbosam, quam Galenus interpretatur significari præscripta nota: oratione: ea est intemperies calida ventriculi per quam cibi pro concoctione corruptionem subeunt, ex eis enim corruptis, non potest non fieri vitiosus sanguis. Vnde fit vt carnes penuriam patiantur alimenti (perinde enim patiuntur, cùm carent alimento, atque cùm prauo vtuntur succo) atque ob id marcescant frigidæ & siccæ factæ: tales ergo sunt ventriculo calidi, calore nimio, vitioso, & corruptivo, ac fortasse etiam hepate & toto ventre calidi, & quia prauo vtuntur succo, frigidi carne & graciles, venosi verò, non quòd magnas venas habeant, sed quòd habere videantur, quia nulla pinguedine, sed sola cote teguntur: sunt etiam iracundiores, non vt qui magno calore naturali sunt, cum magnanimitate, sed faciles ad iram, molestè ferentes quiduis, & sibi ipsis & aliis omnib. displicentes, id quod fit ob pungentem illam vitiosi sanguinis qualitatem, & imbecillitatem. Atqui profectò verba quibus vtitur Hipp. plurimùm astipulantur huic interpretationi. Nam φλεβώδεις non tam videntur esse qui magnis sunt venis, quàm qui habent eminentes, atque, vt bos dixerit, ſ perstantes. Iam verò ὀξυθυμότεροι haud dubiè dicuntur qui celeriter irascuntur, quorũ ira ὀξὺ dicitur potiùs quàm θυμὸς, vt & qui cum fortitudine irascuntur, dicuntur θυμώδεις. Sed hæc in arte medicinali, vbi de naturalium temperamentorum signis agitur, satis superq; explicata sunt.

Terra arida, volatilium genus bene habet. 23

¶Volatilia aeris alterationem multò magis sentiunt, quàm reliqua animalia, vt piscium genus alterationes aquæ. Nimirum vtrisque est quędam familiaritas cum suo naturali domicilio. Hinc fit vt venti & imbres auium volatu, & perturbatione: maris tempestates, plus solito subsultantiom, & gregatim huc & illuc decurrentium pisium, perturbatione, præmonstrentur. Nimirum aer vaporibus multis, iisq; crassioribus admixtus, crassescit, cum instant imbres, mare verò cùm instant tempestates, exhalationum, quæ materia ventorũ est, mixtione turget. Vtraq; autem est aliena & vitiosa affectio, illa aeris, hæc aquæ, atq; vtraq; sympathiã habentia animalia, tangit. Si igitur dictam ob causam volatilium corpora imminentibus imbribus malè afficiũtur, meritò cùm tempus humidum est, & multi imbres antecesserunt, ægrotabunt: atque pro inde in contrariis temporibus, cùm scilicet terra arida est, bene habebunt. Nimirum temporibus siccis aer tenuior & purior est, & suam naturam melius retinens: humidis crassior & impurior, & in aquæ naturam violenter tractus. Nam cum calefactione & siccatione fiat ex aqua aer, & contrariis passionibus ex aere aqua, tempus siccum & calidum fuerit naturæ aeris proprium, frigidum & humidum naturæ aquæ. Quare & hoc piscium genere, illud auium.

Hircus, vter testis exterius apparuerit: si dexter, mas: sinister verò, fœmina. 24

¶ Hircira dicuntur Hippocrati qui ardent libidine, instigantorq; ad coitum, atq; hircus qui ita est affectus. Velot ex matre agnoscere docuit Hippocrates in aphorismo, atq; in hoc Ipso opere, mas generetur, an fœmina, quòd io dextra vteri parte generetur, aut sinistra, ita nunc docet id agnoscere ex parte, quòd hircienti dexter testis turgest, atq; ob id exteriùs appareat magis quàm sinister, aut contra. Nimirum partes dextræ vtriusq; parentis sunt calidiores. Hanc ob causam equis admissariis, cum in equas mittuntur, ligari solet testiculos sinister vt ex solo dextro emisso semine equus generetur. Constat tamen hîc quoq; iotelligi debere, magis, vt cùm Hippocrates diceret mares in dextra, fœminæ in sinistra parte generentur magis. Nihil enim horum est perpetuum.

25 *Oculi ut valent, ita & totum corpus. Et color in deterius aut melius labitur, aequum est autem vt habeat alimentum, ita & quod extra est sequi.*

¶ Ocolos sæpe teneri multis morbis propriis, reliquo corpore noo perinde affecto, res est notissima, cùm plores multo quàm vllius alterius partis morbi recenseâtur. Sed quòd dicitur, non de morbis, sed passiooibus, quæ symptomata sunt, intelligi debet, & de significatiooe q inde accipitor. Longè enim maiorem sigoificatioem præstare oculos mundi quo totus homo affectus est, nemo ignorat. Inditum enim est natura, cum de cuiuspiam valetudine soliciti cogitamus, in illius oculos intueri. Nimirum demissus & subtristis intuitus langurem io dicat, vitiosus color oulla in parte tâ citó apparet, neq; vlla pars tam citò colliquescit, & excaostur. Hinc fit vt Hippocr. in prognostico, nulla ex parte tam molta signa accipi iusserit. Itaq; hæc pars omnium maximè significare potest, quo pacto habeat totum corpus: quioetiam (si hoc quoq; nunc dicere est opportuoum) & quomodo habeat animus indicat. Nam & physionomi vtuntur, ad mores animi agnosceodos, hac parte magis, quàm vlla alia, & motus omoes animi, vt iram, timoram, mœstitiam, hilaritatem, pudorem, hæc pars prodit, qnio & proprij criminis conscientiam, magis qoàm reliquos vultus. Itaq; oculi & corporis & animi passiooes in dicant, meliùs quàm vlla alia pars. Corporis quidé, quia lucidissimi cùm sint, colores alienos faciliùs repræsentant, cumq; ob naturalem teneritudinem sint suffulti circumquaq; mollissimis carnibus, facillime excauantur, & quia plùs longè quàm vlla alis psra recipit ex cerebro animaliū spirituum, qui facilè per facultatis debilitatem subtrahootur: animi verò, quia sunt illius feoestræ, & nullo alio organo, adeo cùm externis rebus conuersatur, atq; ideo oecesse est, plùs quàm alia omnia esse animi natura libus propensionibus accõmodatos, & mutari, vt aoimus ad res externas afficitur. Quod addit, & color in deterius aut melius labitur, intelligi potest speciatim de oculis (mutatio enim coloris est, in iis quæ præcipuè in oculis possunt significationem aliquam præbere) aut simpliciter, non enim in solis oculis, sed omnietiam in parte, mutatio coloris significat corporis affectiones: siquidem vt rectè dicit Galenus, necesse est colores similes efflorescere in cute, succis, qui io corpore redoodant: quod idé Hippocrates nunc dicit his verbis: æquum est autem vt habeat alimeotum, ita & quod extra est, sequi: hoc est, vt habeaot succi, ita & cutis colorem fieri. Eadem verò est causa, vitiosi coloris & io oculis, & io aliis partibus, vitium scilicet succorum.

26 *Signa lethalia, per cutem calidus vapor, priùs autem nasus frigidum spiritum reddit. Vitalia autem contraria.*

¶ Interprete Galeno, scribit Hippocrates vnum quoddam signorū lethalium, idq; esse, calidum vaporem exire per cutem, cùm priùs nasus frigidum spiritum reddiderit. Coins caosam esse dicit, quòd vt io prognostico, atq; adeo aphoris. celebratū est, per caloris naturalis penuriā, frigidum expiratur. Quibusdam verò borum paolatim tabescéotes naturali calore, paulatim succedit omoium partium frigus, & nunquam recalescentes morinotur: aliis exiguus ille calor qui s iotra cor cootioebat, dissipatus exhalat, atque horum qoibusdam foecadit sudor quidam præcipuè per frontem & ceruicem, & mostacem, seu inter nasum & os: quibusdam euaporatio calida ex cute. Rursum horum quibusdam, simul cum exhalante calore emoritur cor, alij quibos cor per se erat firmios, sustineot tunc, quoq; expectare, donec dissipato iam fere toto naturali calore, frigent toti aliquot horas, eorum quidam, etiam sine pulsu io corpis mauuum, & hi quidem soleot mori aliquanto tardiùs, quàm medici potarent, & illi, quibus cor simol moritur cum caloris exhalatione, citiùs, vt vtriq; soleant eos fallere in moriendi hora. Itaqoe lethale est calidum vaporem exhalare per cutem, cùm antes frigidum spiritum reddere nasos cœperit. Addit verò: vitalis autem contraria. Quod qoidem dubitationem iogerit. Nam monstratum est à me in cõmeotariis prognostici, in genere signorum salotis aut mortis, non esse signa bona æqualia contrariis malis, sed quæ contraria sunt lethalibus, esse tantum bona, non etiam salutaria, aut vitalia. Velot mente motum esse, lethale, mente cooftare, tantum bonom. Igitur nūc qonqoe, & si vapor calidus per cuté post frigidam expirationé lethale fit, contrariū non fit vitale, seu valde salotare, sed tantū bonum. Nimirum vt Gal. sæps monet, cùm de prognosticis signis agitur, animaduertendom qoo attributo vtatur Hippocrates *σωτηρια* verò seu vitalia, longè plus significat, quá si diceret *ἀγαθά*: seu tâtum bona. Proinde mihi persuadeo, cum dicit contrária, non iotelligere, vt Galenus interpretatur, ooo respirare frigidum, neq; calidum vaporem efferri per cutem. Leoe eoim est, si quis, quia neq; respirat frigidum, neq; emittit calidum vaporem, affirmet ægrum noo moriturum: sunt enim innomeræ aliæ signorum syndromes, q indicent mortem: sed vt Galenus vocat contraria signa valde salutaria, quęcunq; ea siot. Aut hęc oratio est mutilata, desuntq; multa alia signa, ita vt cū esset integra, fuerit catalogus sigoorum lethalium: addens verò, vitalis antem cootraria, intellexerit, omnis contraria simol, hoc est, vitale esse, oullum lethalium signorum adesse. Nam in morbis acutis, præcipoè cum processeriot ad vniuersale incrementum, oullum adesse lethalium, salutare est, meritoq; medicus tuoc temporis saluté promittet. Huic vltimæ enarrationi plurimū fauét ipsa verba. Nam

Nam vnici figni mentionem facturus, noo dixiffet, velut dicanda proponens, figna lethalia fad fignū lethale: neq; vitalia cootraria, fed cootrariū vitale.

Sectio quinta.

1 *Morborum natura medicatricet.*

¶ Ad henc fententiam pertinat ꝙ libello de alimento dictum eft, his verbis: Natura iouat omoia omnibos, q̃ à nobis enarrata foot: nihilominus nūc quoq; aliqoid adiicemos. Certè medicine eft morborū medicatrix, fiqoldem eft ers madendi, & medicos curat morbos. Verum natura hæc facit moltò magis, qoia fue natora eft principiū & caofs rebus omnibus fuæ conferuationis, morbos autem eft affectio corruptioa, ac proinde neceffe eft natoram omni morbo repognare, ac fi pofsit etiā vincere, ꝙ qoidem eft, effa morborū medicatricem. Ars cùm rectè operetur, iuuat naturā aduerfꝰ morbos. Nam cum fanitas non fit res quępiā artificialis, fed naturalis, nō pofsit ab arte fieri fed à oatura, pofsit vero ars fuis inftrumentis natutam ioosre, ꝙ rectè fignificaoit Hippocrates loco citato ex libello da alimento, dicens: Natora iuoet omnia omnibus, ad hanc verò extrinfecos cataplafme, illitio, vngoeotum. Itaq; natura primò ac maximè fanitatē reficit, & morbos demolitor, medicus verò eft naturę minifter, & medicina ars miniftrandi natoræ. Occurret fortaffe aliquis, obiicieos, artem non miniftrare naturæ, fed per fe ferri contra ipfum morbum, alioqui anim (dicet) medicamēta effent naturę fimilia: (fiqoidem fimile iouetur à fimili) at verò non funt, fed morbo contraria, qoafi per fe, non naturā iuoando, ferantur in morborū curationes. His addet aliꝰ artem multa facere, oatura nihil io ea opera conferente, ec nonnonqnā etiam repugnante, quapropter talium morborū non videri natoram medicatricem, fed artem folam. Nam cùm reponitur in articulum luxatū os, aot confoitur vulnꝰ, aut fecatur vritorue qoippiā, nihil videt̄ facere natura partiū. Iam verò cùm ferro, aot igoe, aot medicamento extirpatur fupercrefcens caro, videtur repugnare. Quia natura auget carnem, qoam ars demolitur. Præterea plerofq; morbos videt̄ natura facare, eofdemq; ars, naturæ repugoaodo, tollere. Quamplurimi enim font, ac fortaffe etiā pleriq;, qoos pariunt fluxiones, non aliter factæ quàm ipfa natora cęca mittente, qoò noo oportet: qoi fane corantur medico io aliam partē retrahente, aot deriuante. Qoomodo ergo corare quis dicat naturā morbos, quos facit? Aut naturæ miniftrare artem, cùm contrariū motū cieat? Non dicimus folam natorā effe medicatricem, fed eam qoidem maximè, qoia netura rerum, com non in vna qoapiam qoalitate, fed multarom mediocritate confiftat, non vni cuipiā morbo, fed omnibus cootraria eft, atq; qoodammodo caufa vniuerfalis. Quamquā ergo medicamentom morbo contrariū fit, vt frigidum calido, aut calidū frigido, ac proinde in illum pognet, pognantib. aūt fimul duabus caufis, altera interna, altera externa, meritò illi deferuntur primæ. Itaq; banc ob caufam meritò natura dicitor effe præcipoa medelæ caofa, medicina verò illi miniftrare, qoia cū pręcipoi concertatores funt natura & morbus, ꝙ pugnat cum morbo, meritò dicitur naturę miniftrare. Porrò ars

A molta facit fola, perficit tamen nihil, neq; vllus morbos poteft opera folios artis perfanari. Nam futurę non fanaboot vulnera, nifi natura agglotinet, neq; repofioo ofsis erit fatis, nifi nature firmet articulom ligamētis, neq; fcifsio cooferet, nifi natura pellat malom quod fuberat, vt pos aot os cariofum. Neq; carnem extirpari erit fatis, nifi definat natura repognare, & cicatricem producat. Neq; fane ad inflammationis, aut articularis doloris curationem, fatis fit fluxionem auertere, nifi partis affectæ natu-B ra id morbi quod factom eft, demoliator. Itaq; illos ipfos morbos qoos mittentiom partium nature fecit, partiom recipientinm natura fenst. Omnium itaq; morborum eft natura medicetrix, quia fine ea nulli perfanantor, ab ipfa autem fola quamplurimi. Semperq; illi medicina mioiftrat, etiā cum aliquateoos repugnat, quia tuoc quoqoe iochoet ipfa, quod perficiat natura.

2 *Inuenit natura fibi ipfi vias, non ex cogita-* C *tione. Partim quidem vt conniuere, partim verò & linguā fubminiftrat, & quacunq; alia huiufmodi inerudita natura exiftens, & cum nihil didicerit, facit, quæ expediunt.*

¶ Hæc quoq; fententia enarrata mihi eft, in commentationa libelli de alimento. Ibi eoim ita eft fcriptum: Naturæ omnium fine doctore. Tractat Galenus hunc locom fufius primo de vfo partiom non longè à principio, vbi vt etiam in commentatione D huius loci, de liberis animantiū motibus iotelligis Hippoc. verba effe prolata, dicitq; illud effe mirabile in animalium naturis, ꝙ vnumquodq; ferator in ea opera, quibus exeqnendis habeat accōmodatas partes, & inftrumenta, atq; perinde mooeat, atq; fi ab aliqno effet fingolarom partiū vtilitates & vfos edocta. Nimirū cū non fit propēfum animal quodcunq; in natorales actiones, quia habet idones inftromenta, vt dicebat Anaxagoras, fed potiùs vt dicebat Ariftot & Gal. natorali propenfioni inftru-E menta edaptentur, dataq; fint talia, quia talis natoræ propenfio talia pofcebat, & propenfio illa naturæ antiquior fit qoàm organa, vt animam dixit Plato antiquiorem effa corpore, fit vt in talem motom ipfa animantis natura ferator, inftrumenta verò vt pote accommodata, facilè obfeqoantor, ipfa natura oeq; docta, neq; omnioo agnofcenta inftromenta. Vt conniuent palpebris homines, & linguam variè mouent, cùm tamen perpauci fciant, quibus inftrumantis claudantur oculi, eut mooeatur lingua & F imitātur qoafcunq; eodiont voces, ignorantes quibus mufculis, qoomodo, & qoonfqua mouenda fit lingos, vt proferatur hæc aut illa vox. Eadem aot ratio eft & aliorom, nam neq; crota fciunt, nifi paoci, quibus mufculis mooeant, etq; ob id, nictaoonis & lingoæ mantione facta, addidit Hippoc. & quæcunq; alia huiufmodi. Meminit eotam, arbitror, illorum potiùs. Qoia motus illi in motibus dobiis funt, hoc eft, qui non agontur manifeftis inftrumātis, vt alij qui ad notum volontatis agnntnr, qood G qoidem da motu palpebræ teftatur ipfe Galenus decimo de vfo partium cap. 10. faffus fe inftrumentum illios non agnofcere, promittenfq; fi quando inoeniret, in libro de dubiis motibus indicaturum. Is liber noo extat qoi fit legitimns, oeq; fcimns an eius motus caufam alicobi Gal. docuerit, eft tamen

meritò ponendus in dubiis, velut etiam linguæ extremæ, volubilitas. Nam musculi nouem, qui in linguam sese inserunt, non procedunt vltra medium illius, reliquum est caro quædam laxa & mollis, sui generis, neque vlli aliarum partium corporis similis, quæ videtur sine musculis, atq; omnino sine fibris, versus quaq; moueri: nisi fortè inuisibiles quædam fibræ musculorum vsque ad linguæ cuspidem procedunt: satis autem est dubius motus, qui ad suspitionem inuisibilium fibrarum venit. Palpebræ motum quidem referunt in membranam carnosam, vt & frontis: alij verò eam eisdem musculis moueri, quibus oculum, & ex musculis, contorquente oculum ad angulum maiorem, & sursum eleuante, fibras quasdam inseri in palpebram superiorem, quibus ea eleuatur, & oculus aperitur: atq; à contorquente in angulum maiorem, & deorsum trahente, alias, quibus ea deprimitur, & oculus clauditur: argumento, quòd qui conantur oculum plurimùm aperire, eleuant ipsum oculum, & in externum angulum contorquent, qui claudere contra. Verùm dicti ambo motus habent causam satis dubiam, & neq; vlli medico satis perspectam. Tamen cùm ita sit, quiuis, etiam recens natus, scit eos motus exequi, ipse ductus natura, non minus quàm si quomodo, & quibus instrumentis essent agendi, optimè didicisset. Iuxta hanc enarrationem interpretatur Galenus dixisse Hippocratem, natura inuenit sibi vias, perinde ac si dixisset, impetus ad agendum. Verùm si hæc verba vt Galenus ipse in commentatione proximæ sententiæ, quæ huius sectionis erit tertia, dicit, cum prioribus coniungenda sunt, & exponēda secundum illud, naturæ morborum medicatrices, ego in alium feror sensum. Vias scilicet vocari, eas quibus propriè id nomen congruit, per quas scilicet euacuantur excrementa, & quicquid in corpore præter naturam continetur: atque hæc verba perinde accipi, ac si dixisset, natura morbos curat, siquidem & si cogitatione non vtatur, perinde tamen ac si vteretur, & esset docta, inuenit sibi vias, per quas morborum causas euacuet, nunc quidem manifestas, vt cùm, deiectione, vomitu, mictione, aut fluxu sanguinis ex naribus, morbum indicat, nunc occultas, vt cum citra omnem expectationem, atq; adeo cum magna admiratione omnium, quædam nulla patente via reiicit, velut ego vidi quendam ex naribus emungere ossicula quædam ex craneo, in fronte decisa. Inuenit quippe natura sibi vias non ex cogitatione, sed naturaliter, cùm nihil didicerit, faciens quæ [...]dunt. Velut etiam motus animales exequitur, [...]tatq;, & loquitur quicquid lubet, impetu quo[d]am naturali, etiam si is ipse qui tentat ita mouere, nesciat vt ea res agatur. Itaq; natura non tantum quæ ad animales, sed quæ ad naturales etiam motus spectant, facit perinde atq; si esset docta: & hoc loco Hippoc. naturales potiùs respexit, quibus curantur morbi, quæ verò de animalibus dixit, in confirmationem, & exēplum, apposuit: quod vel mox sequentia verba palam facient.

---

3 *Lachrymæ, narium humiditas, sternutamenta, aurium sordes, oris saliua reiectio, spiritus introitus, exitus, oscitatio, tussis, singultus, non eiusdem omnino modi.*

4 *Vrinæ deiectio & flatus, & huius alterius alimonia, & spiritus, & mulieribus, his & secundum reliquum corpus sudores, scalptus, pandiculationes, & quæcunq; alia huiusmodi.*

¶ Quia dictum antea est, naturam esse morborū medicatricem, & ipsam quidem sine cognitione inuenire sibi vias per quas purget corpus, vt alia etiam quā plurima facit, naturali quodam, siue impetu, siue instinctu (vtcunq; lubet dicere) perinde ac si esset docta, profert nunc Hipp. quāplurima exēpla, partim quidem euacuationū, partim aliorū operū, quæ ita facit natura, vt mirari quis ex illis possit, eius sine cognitione naturalem sapientiam, seu prouidentiam. Enumerat verò lachrymas, & narium humiditatem, & sternutamenta, & sordes auriū, & reiectionē saliuæ, & spiritus introitū & exitum, hoc est, inspirationē & expirationem, & oscitationē, & tussim, & singultū, quibus enumeratis dicit, non eiusdem omnino modi: deinde rursum addit, vrinæ, deiectio. Quibus verbis quidam intelligūt vrinę excretionē, alij accipiunt ac si diceretur vrina & deiectio, quæ nomē deiectio (græcè ἄφοδος) nō videtur dici propriè de mictione, sed de fœcū excretione, ego suspicor vitiatū aliquid esse hoc loco, legendúmq; non vrinæ casu gignēdi, sed vrina, aut vrinę casu nominandi, aut deficere vocem quādam, legendumq; vrinæ excretio, & deiectio. Vtcunq; intelligo hîc connumerari vrinā, & deiectionē, post quæ dicit, & flatus, & huius alterius alimoniæ, hoc est, (vt Gal. interpretatur) & flatus qui ex aluo exit, & huius alterius, q ex alimēto eleuatur ex ventriculo, emittiturq; eructādo per os: addit, & spirit9, hoc est, transpiratio quæ agitur arteriarū leuiū pulsu, & alia insensili expiratione. Et mulierib. inquit, hoc est, & ea euacuatio quæ mulierū est propria, agiturq; venis vteri exsudantibus intra illum sanguinem singulis mensibus. His (inquit) & secūdum reliquū corpus sudores, quasi dicat, his quæ dictæ sunt, accedunt sudores secundum reliquū corpus. Addit deinde, & scalptus, & pandiculationes, & quæcunq; alia huiusmodi. Scilicet non sunt enumerata omnia, quibus natura mirabilis est, & corpore nostro à morbis liberat, vtrunq; .n. accidit, omnib. iis, quæ sunt enumerata. Ea .n. omnia mirabilem vim naturæ, & veluti sapientiā, atq; (vt dicā meliùs) sapientiæ parentis ipsius naturæ indicant, & modi quidam sunt expurgationum, atq; sua quodq; occasione, à morbis liberat. Fletu, & saliuę sputione, & mictu, & sudore euacuatur serosa humiditas ex capite, & faucibus, & venis, & corporis habitu: nariū humiditate, & aurium sordibus, crassiora cerebri excremēta: sternutamētis, & expiratione, & oscitatione, & pandiculatione, & duplici flatu, & trāspiratione, vapor ex cerebro, & pulmone, & buccis, & totis artubus, & vētriculo, & intestinis, & toto corporis habitu: tussis expurgat pulmonē, & arteriā asperā, ac per ea thoracem: singultus discutit ab ore ventriculi, nūc flatum, nunc succum. Scalptus etiā discutit multa per cutē, & extergit. Itaq; omnes hæ sunt vacuationum species: atq; adeo in morbis quibusdam vtiles. Lachrymæ aliquādo deonerāt caput, & laxāt cor, quo fit, vt humiditate serosa secundū caput redundantibus, & iis quibus cor angitur, vtiles sint: narium humiditas copiose persanat à coryza, atque adeo sine recidiua, vt lectione tertia huius sexti diximus;

Iterum-

ſternutamenta haud ita magnam euacuationem faciunt, ſunt tamen & ipſa vtilia in declinatiuna morborum capitis, aut cùm iam ſaltem penitus ceſſauerint fluxiones. Surdes quutidianę aurium, quę ob ſubſtantiæ ſimilitudinem vocatur cera, capitis excrementa ſunt, nuo tamē ſunt ſatis ad inſignium morborum curatinoes, aliæ autem ſurdes, vt effluens ex aurib. ſanies aut pus, maximus capitis morbos ſolent iudicare. Iā verò ſpuitione multa & cōferta, vidi melanchulia morbo laboraotes, magnopere ſubleuatos: cuius cauſa eſt, quia ſanguis melanchulicus eſt etiā ſeroſus, vt ſectiune ſecunda huius ſexti diximus. Expiratio aſsiduè expurgat pulmooem, iudicatio tñ murbi uon fit, vt oeq; oſcitatio, aut pandiculatio (eſt enim oſcitatio, pandisulatio muſculorum uris) neq; ſingultus, verùm ſuas ipſorū cauſas conſumuut. Tuſsi umnes morbi thoracis iudicantur, quia ſiue ea nihil puteſt ab illo reiici. Iā verò vrina, & deiectioue, & euacuatiune muliebri, & ſudore, iudicari multos murbus, uemu ambigit. Flatus ioferne excretus, vel ſulus aliquando ſollit dolurem colicum: ſupernè eructatus, hypochuudriacus, & mulieres quæ præfocantur ex vtero, mirè ſubleuat. Scalptus multis etiam morbis eſt vtilis, quia ad cutem conuocat ex viſcerib. & inde diſcutit, babet deniq; vtilitates duræ frictionis. Itaque hęc omnia ſunt geuera quædā euacuationum, quas mulitur natura. Neq; enim quia merè libera ſunt eorum quædam, velut ſcalptus, oou ſunt proinde dicenda naturalia opera. Nam quæ quam maximè ſunt talia, aguutur io diſtinctu quudam naturali, vel nihil tale cogitante homine aliquādo, ſed neceſsitate ipſa doctus, vt ipſum conniuere uculis: pleraq; autē ſunt facultatis, q̄ peculiariter vocatur naturalis. In omnib. tameu his mirabilis oaturæ ꝓuidentis iodicatur, habeutq; bæc omuia mirabilea cauſas, & generatiuoes: lacrymarum generatio mirabilis eſt profectò, cur euim per mœrurem, q̄ cordis paſsio eſt, ex uculis ſeroſa illa humiditas tā abuodaoter deſtillat? Vnde præſtatur materia tam copiuſu aliquando fletu? Cur aoimalium ſolus flet homo, cùm non ſulus mœreat, aut doleat, neq; video qs ſatis apertè dicat, neq; facilè dictu eſt. Quāquam vt ad alia omnia, ita ad hæc quoq; videtur Ariſt. omnium optimè aperuiſſe viam, dicens (ſect. 5. probl. 35.) lacryma ſudor quidā eſt. Quod quidem verum eſſe lacrymarum ſubſtantia iodicat, ſi quis enim pariter & flet & ſudat, vt vtriuſq; guttę decurraut per genas, ex ſubſtautiæ modo oon poſsis ſudoris & lacrymarum riuulus diſtinguere: conſentaneum igitur eſt, generationis modum eſſe ſimilem, hac ſulùm ratione differra, quòd lacrymæ ex ſolis oculis diſtilleot, ſudor ex aliis partibus. vt ſint lacrymæ oculorum ſudor. Sudaut verò copiuſius oculorum partes quam aliæ, quùd oculi glandulis humidiſsimis & molliſsimis ſubſtrati ſunt, ex quibus humiditas multa facilè elicitur. His cunſonum eſt, à ſimilibus cauſis vtrunq; fieri, ꝗ certè ita euenit, io maioris & minoris ſulùm ratione cunſiſteute differentia. Nam & qui axcercentur multùm, mouenturq; rapidè, ſudare ſulent, atq; ſi humidi ſuot cerebro & oculis, etiam lacrymari, atq; etiam ſi riſu magno ſuffunduntur, vt calurē contrahant, vtrunque patiuntur. Sed & anguſtia atq; cordis afflictione, ſolent homines nō flere ſolùm, ſed & ſudare. Verū noo ſiūt ambo æquè ab his omnib. cauſis, ſad ab affictiona cordis, aut dolore, flet magis q̄ ſudatur, à vehementi corporis motu, ſudatur putiùs q̄ fletur. Quia exercitatio calore mouet humiditatem. Caleut varò magis exercitatiune tutius corporis muſculi, quorum propriꝰ eſt ille labor, q̄ oculi, qui & cerebro ſunt proximi, & tunc quidē nō niſi cum capite muuētur. Ex riſu verò, & cachinnis, & calore, etiā moueatur humiditas, vt cits tu lucu Ariſt. dicit, fletur tñ ſæpiùs q̄ ſudatur, quia ridendi muius à corde ad oculos eſt, maximeq; agitautur ocoli, & reliquæ faciei partes. Triſtitia & perturbatio non mouet humiditatem calore, ſed debilitate, & teoſiune, vt Ariſt. docet. vndacima ſectione prublematum quiuquageſimo, his verbis: Sūt euim qui flaut corpore interiuri & infirmiori. Id dicit quia cor triſte, debile, & in ſeſa cōtractum eſt, reliquum autem corpus cumpati eſt neceſſe, cum accipiat à curde vim & robur omne (vitalis enim vis omnium aliarum eſt conſeruatrix) & ſit illi alligatum per venas, ſed & per neruos: cùm arteriarum quidem radicatiu cor ſit, ueruorum autem ramuli arteriis alligati decurrant. Itaq; debilitantur & tenduntur partes omnes cum triſti & anxiu curde, multu autem magis vultus, atq; in eo oculi maximè, quia illis cum curde eſt maxima ſympathia. Cū enim cordis motus aliæ omnes partes aliquatenus repræſentent, multo autem magis oculi & vultus. Quod quidem natura in hominibus præcipuè procurauit, vt vel hac cauſa temperarent ab affectibus, & à criminib. quæ difficile eſſet vultu nun prodere. Proinde maioribus venis & arteriis vultus cutam texit, quàm reliqui corporis: oculi verò præter hæc alligantur cordi plurimum per cerebrum, cuius cum eu maxima ſympathia eſt. Tentio igitur facit vt humiditas exprimatur, debilitas verù vt dimittatur. Verùm cùm cor vehamenter eſt contractum, in ſeſe, velut exorbet humiditates, tuncq; oculi aridi ſunt: cùm laxari incipit, dimittit, tuncq; uculi prętentione & debilitate deſtillant, & cor amplius laxatur, & degrauatur cerebrum: quia glandulæ oculorum hanc humiditatem deponentes, reliquam quæ in cerebro reduodat alliciunt. Accidunt autem hæc ſoli humini, ub dictam ſympathiam vultus cum curde, & quia cordis motus in homine ſuut vehementiures, ob imaginatiunis vehementiam, & ſolicitudinem futurorum, & quia habet carebrum maius & humidius, vnde ſuccus circa oculos redundat. Saliuæ reduudantia, ſimilem quudammudo habet cauſam. Nam vt oculorum glandulæ lacrymas, ita quæ vocaotur parytbmia generant in orē ſaliuam. Reiectiu verò eius lougè differt à fletu, partim euim reduodantia effluit, partim muſculis oris reiicitur. Reliquorum omuium, quæ Hippocrates hîc commemurat, cauſæ, & ſi mirabiles ſint, atque ſiquis eas ſeorſum velit contemplari, ſit habiturus magnum ſapientiæ diuinæ, quæ io natura rerum ſe inſinuat, argumētum, traditæ tamen ſuut à Galeoo, & à me etiam ipſo aliis locis, vt nun ſit opus nūc ſermonem de his longiùs pruducere. Sed ſulùm conſideremus, vt illud quoque verè Hipp. dixerit, hæc non eſſa eiuſdem modi: ſunt enim valde diuerſi; atq; quędam etiam contrarij. Nam lacrymæ & ſaliua effuoduntur vt dictum eſt, ſternutatio & ſingultꝰ ſunt coocuſsiones, narium bumiditas & aurium ſordes expultricis motu, & facultati maximè conſueto, vt & meuſtruæ euacuationes,

& ſudores, & vrina, & deiectio, & flatus. Quāquam & in his quoq; intereſt, quód quædam à ſola naturali vi, quædam adiuuante etiā ea quę muſculis vtitur, oſcitatio & pandiculatio muſculorū laxatione, aut alternatè aliis ſeriantibus. aliis moouentibus, vt ita non tam expellantur flatus, quā detur via exeuntibus: ſcalpt⁹ velut deraſio quædam eſt. Sed & contraria etiam facit natura ſimilibus [illegible]tibus. Nam oſcitatio dilatando euacuat flatus, reſpiratio verò dilatando flatus trahit. Adeo ſunt miranda quę natura, pro ſanitatis animalium tutela, & morborum curatione, machinata eſt.

5 *Hominis anima ſemper reficitur vſq; ad mortem. Si autem vritur, ſimul cum morbo, & anima corpus depaſcitur.*

¶ Quam tenuerit de animæ eſſentia Hippocrat. opinionem, nullibi aperuit. Nam de natura humana ſcribens, temperiei ex elementis videtur tribuiſſe naturæ nomen, potiùs quàm vllam animæ propriam eſſentiā inueſtigaſſe. Galen. quoq; vbi de animæ eſſentia ſermo incidit, deuitat eam diſputationem, dicens ſe nullam monſtrationem eius rei potuiſſe vnquam conſequi, præterquàm libello de rigore & tremore & palpitatione, vbi (quoniā arbitror ad inueſtigādam rigoris generationem, quàm vlla alia erat accommodatior) in opinionem incidit Stoicorum, dicentium animam eſſe ipſum naturale calidum, quod quidem eſt ſanguis & ſpiritus: illud enim eſſe ſubſtantiam ex ſe ipſa ſemper mobilem, neq; vnquam quieſcere, ſed per arterias, atq; adeo corpus totum, huc & illuc per ſe moueri (hoc reſpiciens Hip. in hoc ipſo lib. impetū faciēs ipſum appellauit) atq; adeo cōpactum eſſe ex igne & aere, vt calore moueretur, frigore verò (frigidum .n. dicebant eſſe aerem) coerceretur, quo minus diſsiparetur, & euaneſceret. Alij etiā vetuſtiſsimi philoſophi, vt teſtatur Hip. t. de nat. human. cenſebant, ſanguinem eſſe animam: Diogenes cenſebat eſſe aerē, ſeu ſpiritum. Mihi de anima ſcripta ſunt quā multa in commentariis in libros de anima Ariſt. cuius ſententia omnium mihi placet maximè, eſſe, ſcilicet, actum corporis phyſici & organici. Quamquam ſi hominis anima ſeorſum definienda eſt, ſit ſatiùs dicere, eſſe ſubſtantiam quandam incorpoream, cui præ aliis omnibus mundi rebus ſimul accidit, & eſſe corporis actum, & ſeparari poſſe. Verùm hæc exactè definire, ad præſentis orationis interpretationem haud eſt neceſſarium. Illud vnum ſit ſatis oūe ſcire, ad medicinę placita indifferens eſſe, quam de animæ eſſentia teneas opinionem, ac proinde Hippocratem nunc, iuxta aliorū ſententiam, ſuccos & ſpiritus vocare animam, atq; ita dicere, animā dum homo viuit ſemper refici, ſi autem vritur, morbum fieri, & animam ipſum corpus depaſci, ipſamq; conſumi. Nimirum ſanguis ex alimento accipit quotidie refectionem, ſpiritus ex ſanguinis vapore, & ex aere, qui inſpiratur, & arteriarum motu trahitur: cùm verò igneum calorem concipiunt, fit febris, ex ſpiritu diaria, ex ſuccis putrida, à quibus euenit corpus exuri, ac colliqueſcere, atq; ita nunc in febrem hecticam procedere, nunc liqueſcens mori.

6 *Morbi connutritis, in ſenectute relinquunt, & per concoctionem, & ſolutionem, & rarefactionem.*

Non omnes morbos quę à prima ętate homines diu exauerint, relinquere in ſenectute cōſtat, quandoquidem ipſemet in aphoriſmis dicit, multos commori. Quid ergo eſt quod nunc dicitur? Certè quod in aphoriſmo, ſenes iuuenibus plurimum ægrotare minùs. Quod vt in commentario dixi, fit, quia plurimi morbi, eorum qui prioribus ætatibus ſolent crebrò accidere, ſeneſcentibus deſinunt fieri: nunc explicat tres modos, quibus id ſolet euenire. Per concoctionem, ſolutionē & rarefactionem. Vocat concoctionem correctionem malæ temperiei, itaq; attemperationem: ſolutionem vocare cenſeo, laxationem, & profuſiores euacuationes: fit enim hoc quoq; multis ſeneſcentibus, iuxta id quod in alio aphoriſmo dictum eſt: Quibus iuuenibus aluus ſicca eſt, id ſeneſcentibus humectatur: id verò quibus accidit dixit Galen. in comment. eam ob cauſam meliùs degere: rarefactionem vocat meatuum amplitudinem, conſtat verò id quoque euenturum per ſenectam, iis qui cùm prioribus ætatibus eſſent pingues & craſsi, graciliſcunt ſeneſcentes. Itaque liberabnotur à morbis quidam ſenes, quia frigeſcunt (conſtat verò quòd à calidis) quidam, quòd aluus eis ſoluatur, quidam, quod graciliſcant. Non conueniunt autem hæc omnia omnibus. Nam etſi omnes frigeſcunt ſeneſcentes, tamē quia non omnes laborabant morbis calidis, non omnes iuuantur ea refrigeratione: neq; omnes fiunt aluo laxiores, neq; graciliores: ſed quibus aluus erat adſtricta, ſeneſcentib⁹ laxatur, quibus laxa, adſtringitur: qui iuuenes adhuc erant pingues, ſeneſcentes graciliſcunt, qui graciles, craſſeſcunt: atq; ita profectò qui iuuenes adhuc erant ſani, ſeneſcentes incipiunt multis corripi morbis, qui verò erant morboſi, tunc fiunt ſaniores.

7 *Curatio contraria cogitans, non conſentire morbo.*

¶ Hoc eſt, curatio obiectione contrariorū agitur, non ſimilium. Exemplum autem eſt id quod mox ſubiicit, dicens.

8 *Frigidum & auxiliatur, & tollit quæcunq; à calido.*

9 *Ira contrahit, & cor & pulmonem in ſe ipſa, & in caput, & calida, & humidum, gaudium autem laxat cor.*

¶ Ira eſt feruor ſanguinis circa cor, illud autem circa cor, eſt qua ſunt magnæ arteriæ, quod eſt inter cor & caput, pulmo autem maximè iuxta cor eſt: nam ipſum cor velut digitis contegit, & duobus magnis vaſis illi alligatur, arteria venali, & vena arteriali vocatis. Hinc fit, vt feruente ſanguine, cor, pulmo, & caput, caleſcant, & repleantur. Nimirum ſanguis feruore tumet, & venas arteriasq; tumefacit, ſed & ob vehementem calorem qui illis in locis eſt, eo contrahitur vndiq; ſanguis. Vnde fit vt multis ob iram, oculi & venæ frontis intumeſcant, & tota facies rubore ſuffundatur, & tempora pulſent, & caput doleat, quin & febris ſuperueniat. Gaudium calfacit etiam cor, ſed minùs. Non enim tam feruet ſanguis, quàm effunditur, atq; ita per iram cor & pulmo tenduntur, & firmitudinem habent, quaſi

quasi versus caput reuellantur, per gaudium autē laxatur cor, & omnem amittit cōtentionem. Quo fit, vt per gaudium vitalis virtus dissoluatur, & dissipeotur spiritus, per iram, distentionem patiatur cor, à feruente & tumefaciente arterias sanguine reuulsum, & ardeat caput, virtus verò dissoluatur minus. Quo fit, vt aliqnando quidem vtilis sit ira ad naturalem calorem augendum, & viuidum calorem partibus comparandum, quod in secundo huius operis ab eodem Hippocrate dictum est his verbis: Danda est opera, vt ira excitetur, & caloris, & succi comparandi causa. Rectè ergo dicit iram contrahere cor & pulmonem, & io se ipsa, quia nō sunt laxa vt per gaudium, sed cum quadam cōtentione, firmitudine, & tono, & in caput, quia eo versus euntes pleni canales, reuellunt ea viscera sursum. Et calida, & humidum, calida duo sunt, spiritus & sanguis, humidum vnicum, puta sanguis. Gaodiom autem cor laxat.

10 *Labor articulis, & carnibus cibus, somnus visceribꝰ, animæ deambulatio cogitatio hominibꝰ.*

¶ Galenus & post illum alij omnes, atque adeo ante illum, vt ipse testatur, distribuont hæc verba in duas orationes, leguntq́; seorsum labor articulis & carnibus cibus, somnus viscribꝰ, & rursum animæ deambulatio, cogitatio hominibus. Ego verò cur coniunxerim ipsa eoarratio indicabit. Sunt multæ interpretatiooes, quas videntur verba ferre posse, atq; ob id in eas diuersi enarratores inciderunt. Legunt omnes, labor articulis & carnibus cibus, atq; quidam intelligunt dici laborem, id est, exercitationem, & motum vehementem, esse cibū, id est, refectionem, atq; adeo roboris causam, articulis & carnibus, hoc est, articulis & musculis, quia partes omnes propria exercitatione roborantur, atq; ocio, & intermissione actionis ꝓpriæ, languescunt. Cum igitur motus animalis instrumēta sint, articuli & musculi, dicunt eos roborari exercitatione. Alij inuertunt hæc, dicentes, cibum hoc est satietatem, & nimiam cibi ingestionem, esse articulis & carnibus laborem, hoc est pondus & molestiā afferre: & est sanè bic sensus verissimus quoq; (nulla enim ex causa sępiùs nascuntur articulorum dolores, & musculorum resolutiones, quàm ex ingluuie) verùm Galeno non placet, quia sequentia illa verba, somnus visceribus, iuxta priora interpretari est consentaneum, itaq; iuxta hunc secundum sensum dicetur, somnum esse visceribus laborem, id verò est falsom, nisi quis id quod generatim dicitur, particulatim accipiens, intelligat somnum laborem visceribus esse, cùm tenentur inflammatione aliqua, aut in febris inuasione. Secundum rationem autem ipsius somni, rectiùs dicitur, somnū esse visceribus cibum, quia maximè iuuat eas, quæ in visceribus aguntur concoctiones. Quapropter verba hęc primum sensum confirmant, quem proinde Galenus sequitur. Quod autem ad reliqua verba attinet, dicit Galenus, si ea ita retineantur, vt occurrunt scripta, significare, cogitationem, esse animæ deambulationem, hoc est exercitationem. Itaq; quod deambulatio est corpori, id esse animæ cogitationem. Verùm dicit, Dioscoridem, quòd videretur ei, esse loquutionem affectatam, vocari animæ deambulationem, emendasse codicem pro suo arbitratu, legisseq́; pro περίπατος, hoc est, deambulatio, περὶ παντὸς, hoc est, de omni re, atq; interpretari, quod Galenus quoq; probat, animam de omni re debere cogitare: hoc est ratiocinari, & meditari: pertinere verò hoc non ad philosophiam solùm, sed ad omnes artes, atq; ad medicinam peculiariter, posseq́; referri ad medicum, vt significet, hunc nihil debere temere pręterire, sed meditari omnia, vt agat prudenter. Atq; adeo ratiocinatione debere vti: posse etiam referri ad ægrotum, quia nonnunquam ipsum de re aliqua cogitare, quæ excitare eum possit, siue tristi, siue iocunda, remedio est, in iis scilicet passionibus quæ primi sensitiui afferunt stuporem, aut grauem somnum. Hæc omnia dicit Galenus, quorum & si nonnulla probabilia suut, ac vera, quædam tamen etiam videntur conquisita solùm ad dicendum. Quapropter ego in alium sensum feror, quem iam dicam. Mihi videntur hæc omnia legenda coniunctim, continereq́; quandam præceptionem Platonicam, pertinentem ad procurationem boni habitus, non solius corporis, sed totius hominis, corporis scilicet & animi. Quid autem habet absurditatis, putare Hippocratem scripsisse aliquid, quod ad medicinam pariter & ad philosophiam morū pertineat, si modo verè dictum est à Galeno, libello cui titulus est, si quis sit medicus eum philosophum etiam esse, eum qui velit Hippocratis esse imitator, debere morum philosophiam tenere, ad quam spectat, & componere suum animum, & alios ad virtutem cohortari? Atq; si Galenus non est sibi visus medici munos excedere, scribens, de cognoscendis & curandis aoimi morbis? Sed qoæ sit Platonis pręceptio quam his verbis contineri dico, audiamus. Ille in dialogo de uatura ita scripsit: Idem quoq; iudicandum de eo ex anima & corpore composito, quod auimal appellamos. Quando enim anima corpore admodom potentior est, exultat in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecus quatiēs, languoribus implet. Quando etiam ad discendum, inuestigandumq́;, collectis in vnū viribus, vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus, & labefactat. Deniq; cum ad docendum disserendumq́;, priuatim & publicè ambitiosa quadam concertatione contendit, inflammat corpus, atque resoluit. Nounnunquam etiam destillationes fluxusq́; commouens, medieorum plurimos decipit, cogitq́; illos contrarias causas iudicare. Rursus quando corpus grande, & pigriori mole superexcedens, pusillæ exiliq́; cogitationi animi copulatur, cùm geminæ sint in homine secūdum naturam cupiditates, vna quidem per corpus, alimentorum, altera verò per id quod diuinissimum in nobis inest, prudentiæ: tunc sanè potentioris illius præualentes agitationes, quod suum est adaugent, quod verò animi, hebes, indocile, obliuiosum redduot, atq; ita infirmitatem maximam, videlicet imperitiam generant. Vna demum est ad vtrunq; salus, & conseruatio, vt neq; animam sine corpore, neq; corpus absq; anima moueamus, vt in motua contentione exęquatis inuicem viribos insurgentia, bonam totius valetudinem tueantur. Hæc Plato quibus apertè innuit, vt totus homo bene valeat, neq; sine corporis exercitatione esse medicandum, aut literarum studiis incumbendum, neq; his omuino dimissis corpus exercendum, quia illud faciet hominem morbosum & infirmum, hoc imperitum & stupi-

dom, quaſi meditatio aoimæ ſit exercitatio, vt motus corporis. Huc mihi videtur tendere Hippocrates, & docere, quæ procuratio eſſe debeat corporis, & animi, vt vtrunq; firmum ſanumq; ſeruetur. Roborant verò corpus hæc tria, labor, cibus, & ſomnus, animam cogitatio, quia eſt animæ exercitatio propria. Itaq; quicunq; ſibi toti bene proſpectum vult, exerceat ſeſe ſatis, & conuenienti cibo vtatur, & ſomno qui ſatis ſit ad concoctiooem: & reliquũ tempus meditetur, quæ pertioeant ad pietatem, & ſcientiam. Ita enim viuet, & ſanus, & probos, & doctus. Vbi ſolius corporis ſalubrem procurationem docuit Hippocrates labori, cibo, & ſomno adiecit Venerem, nunc verò aoimi quoq; cultum docens, Venerẽ tacuit, qnia ea ioimica Mineruæ eſt. Sunt verò dicta tria omnibus corporis partibus neceſſaria quia omnes indigent alimento quod ex cibo capitur, & expurgatione excrementorum, digeſtioneq; alimentorum quam facit exercitatio, & concoctione quam ſomnus: verùm cõmendatur præcipuè labor ad articulos, cibus ad carnes, ſomnus ad viſcera, quia exercitatio præſtat habilitatem ad motus, qui in articulis aguntur: cibus nutritionẽ qua carnes maximè augentur: ſomnus concoctiones, quæ in viſceribus maximè vigent.

---

11 *In vlceribus ſanguis concurrit: ſubueniendum vt vacuum impleatur.*

¶ Vnam quaodam rationem cohibendi profluuium ſangoinis ex vlcere docet, replere ſcilicet totam ipſius vlceris eauitatem linamẽtis, nunc ſiecis & conſtipatis (ſola enim hæc aliquando ſunt ſatis, velot ſiquis admotis digitis cobibeat, atq; eo magis quòd ipſe ſanguis eoncreſcens obturandi vim habet) nunc imbotis emplaſtrico aliquo ſucco, vt oui albumine, aot etiam agglutinante, vt albumine cum terebinthina.

---

12 *Si auris doleat lanam digito circumdant vnguine aliquo intingere deinde inicciens intrò, in vola ipſam lanã auri ſupponere, vt videatur aliquid ipſi exire, deinde in ignẽ proiicere dolus.*

¶ Galeno adeo nulla hnius orationis explicatio placet, vt illis omnibus examinatis, tandem cẽſeat, Hippocratis non eſſe. Mihi verò videtur, iis quæ ab eodem autore dicta ſunt alibi, conſona. Nam dictũ eſt in prognoſtico: Auriom dolor acutus cum febre continua ac vehemẽti, difficilis eſt, periculum enim delirij, & mortis immioet. Quia igitur fallax hic locus eſt, citò etiam animaduertere omnia alia inditia, à primo die neceſſe eſt. Eandem ſententiã hic ſcripſit, apponeos vnum quiddam eorum, qoæ curandi ſimul & tentandi gratia, ne locus nos fallat, facere oportet. Quod igitur dicit dolus, idem eſt quod io prognoſtieo ſallax locus hic eſt. Qoid igitur iubet ſacere? Lanam digito circundatam intingere vnguine aliquo, oleo ſcilicet aut pinguedine. & in aurem infundere (eadem ratio fuerit, ſi ſpecillo circuodes, aut ſorcipibus accipias) deinde eam lanam manu deteotam auri ſupponere, ita vt aliquid ei exire videatur, id eſt vſq; dum videatur aliquid exire ex aure, & in ipſam lanam imbibi, poſtea. hoc eſt, poſtquam id quod exit imbiberit, in ignem proiice, ita enim indicabit tibi ipſe odor, an vlcus aliquod ſordidnm interiùs lateat, an non, atque erit hoc vnum quiddam eorum, quę prodere poſſunt eius loci dolum, facereq; quominus fallat. Satiùs autem ſit, in ignem proiicere ſolùm homorem expreſſum, quàm ipſam lanam, quia fœtor ipſius alium quencunq; fœtorem obſcurabit.

---

13 *Lingua lotium ſignificat. Lingua chlora biliosa. Bilioſum autẽ à pingui. Rubra verò à ſanguine: nigra autem à nigra bile: arida à fuliginoſa exuſtione, & ab vterina parte: alba autem à pituita.*

¶ Non in lingua ſolùm, ſed in toto etiam reliqoo eorpore, colores præter naturam motati ſignificãt redundantiam ſuccorum, quorum tales colores ſunt. Lingua autẽ multo magis qoã vlla alia pars, quia excipit vapores & fluxiooes, ex eapite, ex ventriculo, & ex pulmone, atque adeo ex toto interno corpore. Significationes verò ſimiles ſunt in lingua, & io vrina. Vt enim vrina colore refert ſpeciẽ eacochymię, ita etiam & lingoa, quod ſignifieat dieens, lingua lotium ſignificat, hoc eſt, ſignificat vt lotium. Nam linguæ chloræ, (hoc eſt flauæ aut virides, vel inter hos colores ſitę) bilioſę ſunt, hoc eſt bilem ſignificant redundare. Nimirum illi omnes colores ſunt bilis, magis aut min⁹ vſtæ: interponit obiter geoerationem bilioſi ſucci diceos: bilioſum autem à pingui, hoc eſt à teoui ſanguiois parte. Affirmãt enim omnes medici cum Galeno, cùm vritur aut potreſcit ſanguis, eius tenuem partem mutari in bilem. Vocatur aotẽ pingue qood tenoe in ſanguine, quia re vera eſt piogui ſimile, & innatat ipſi ſanguini, vt flos vino, & vt oleum aquæ ſuperuehitur, & lacti quod butyroſum: Galen. dicit vocari pingue per metaphoram, quia nutriens, vt plurimum nutriens triticum vocamus pingue. Addit, rubræ verò à ſanguine, & meritò quidem, nullus enim ſuccus ruber eſt præter ſanguinem: tametſi Galenus in commentario huius ſententię, videtur bilis rubræ ſpeciem quandam ponere, nõ aliter ac Auicenna: re vera tamen, qui ſuccus talis eſſe cenſetur, ſanguis bilioſus potius eſt, quàm bilis. Nigrę autem (inquit) à nigra bile. Arida à fuliginoſa exuſtione, & ab vterina parte. Nimirum linguæ fiunt nigræ aliquando ob febris & vſtionis vehementiã, à fuliginibus aſcendentibus etiam ex aliis ſuccis, velot videmus, linguas eas quæ aſſatiooẽ ſubeunt, ab igne nigreſcere. Itaq; nigreſcunt aliquando nigro humore imbutæ, aliquando exuſtę ſolùm, & tinctæ fuligine. Euenit autem hoc per febres vrentes, quales maximè eſſe ſolent, quæ ab ioternis & magnis inflammationibus pendeot, vt ventriculi, hepatis, aut vteri. Eſt autem diſcrimen lioguarum nigrarum, quòd quæ ab humore tinguntur, ſoot nigræ magis quàm aridæ, quæ à fuligine vſtę, aridę magis qoàm nigrę. Ob id ſecundas has, quaſi ab eo quod eminet, aridas appellauit. Dixit aotẽ & ab vterina parte, non quòd ea pars ſola inter ioternas, aut ea vtcunq; affecta, tales faeere ſoleat linguas (nam neq; ea ſolet niſi vehementer inflammata, neq; minus aliæ internæ quam plurimę poſſunt) ſed quaſi vnum quoddam exemplom producens: poſtremò dicit, albę autem à pituita. Rectè autem monet Galenus, non vt argumentum accipitur à coloribus linguæ ad ſuccos, ita etiam à ſuccis ad colores conuerti poſſe: neceſſe enim eſſe, ſi color ſit chlorus, redunda-

redundare bilem, si ruber, sanguinem, si niger, nigram bilem, si albus, pituitam : non tamē si redundet sanguis, necesse esse rubram esse linguam, neq; si pituita, albam, posse enim non in eam partem incumbere. Sed & prima consequutio videtur mihi indigere quibusdam animaduersionibus. Nam primùm, cùm niger color dicatur habere duas causas, & altera, puta vstio, cum aliis succorum speciebus iungi possit, constat non valere consequutionem à nigro colore ad succum nigrum, sed posse fieri nigram linguā in causo pituitoso. Præterea fieri possit ob fluxiones particulares vt causa morbi non certo ab eo indicio cognoscatur. Voco autē particulares fluxiones, vt si homo febre teneatur biliosa, tamen lingua destillationem pituitosam à capite recipiat. Perinde accidit in vrina, in commune enim rectè dices significari talis succi redundantiam, qualis color apparet in vrina, ea verò sæpe fallit ob peculiare viorum renum. Itaq; vel ob hoc rectè dicitur linguam significare vt lotium.

14 *Vrina concolor cibo & potui, & vt consueuit, vbi humidi colliquatio.*

¶ Tam variè reperi scriptam sententiolam hāc, cum in codicibus Græcis, tum etiam in Latinis, vt fuerit non parum difficile, eligere maximè consentaneam lectionem. Nam in quibusdam codicibus reperi scriptum ἰσάζει, quam lectionem sequitur Cornarius, & vbi ego verti, vt consueuit humidi colliquatio, ille vertit, & qualis intus est humidi colliquatio. Porrò reperi in versione quadam veteri Fauij Calui, lotium cōcolor corpori, potioniq; par, humorisq; interioris constillatio. Qui haud dubiè habebat in suo Græco codice, pro βρώματι, id est cibo, σώματι, id est, corpori, & vbi habetur καὶ ὡς, id est, & vt, ἴσον, id est, par, seu equale. Verùm hanc lectionem reieci, quia non congruit cum enarratione Galeni, qui in commentario reddit causam qua vrinæ aliquando referunt colorem cibi & potus, & quantitatis nullam facit mentionem, vt facilè constet Galeni codicem habuisse βρώματι, nullam verò particulam qua significaretur par aut equale. Priores duę lectiones omnino habēt eundem sensum, neq; refert quicquam dicere, vt consueuit humidi colliquatio, aut qualis intus est humidi colliquatio, vtraq; enim oratio significat, vrinam eiusdem coloris cum cibo & potu qui accipitur, esse qualis solet reddi cum est humidi colliquatio, Copus non legit humidi colliquatio, sed vbi humiditas colliquatio, sequutus arbitror aliom codicem. Vbi occurrit scriptū, pro ὅπου τοῦ ὑγροῦ σύντηξις, id est, vbi humidi colliquatio, ὅπου ὑγρότητος σύντηξις, id est, vbi humiditas colliquatio, seu ab humiditate colliquatio. Sed neq; hæc lectio mihi videtur sensum permotare, sed in idem recidere, siue dicas humidi colliquatio, siue vbi humiditas colliquatio, siue ab humiditate colliquatio. Nam his omnibus mihi significatur affectio, quę diabete vocatur, per eam enim multa vrina redditur, & corpus arescit : arescit verò quia humiditas nō moratur intus, sed effluit multa. Itaq; congruit huic morbo vocari humidi colliquationem. Siccatio enim humidi colliquatio est, atq; etiam colliquationem vbi humiditas, hoe est colliquationem vbi humiditas multa, id est, multa aqua mingitur, & ab humiditate colliquationem, arescit corpus à multa mictione. Est autē proprium huius morbi reddi vrinam incommutatam, concolorem cibo & potui, quòd per eam affectionem, & concoctrix hepatis, & retentrix renum facultas, debilitata sit, tractrix verò renum operetur plus satis. De hac itaq; passione loquitur Hippocrates præsenti oratione dicens, fieri quandoquam vrinam concolorem cibo & potui, vt consueuit in diabetica passione. Quapropter mihi hic non probatur enarratio Galeni, qui nescio qua occasione agit de orobinis contentos, & hordeo similibus, & laminis, & carunculis, & perturbatis vrinis, cùm certè illa huius loci non sint.

15 *Lingua concolor redundantiis, quam ob causam per hanc agnoscimus succos.*

Redundantias, seu vt alij vertunt extensiones, vocat eas, quibus quidam succi præ aliis videntur in corpore eminere, seu vt dicere solent, dominari. Itaque hæc oratio nihil continet noui, sed causam illius, qua dicebatur, lingua lotium significat. Nimirum cognoscimus succos per linguam, quia ea induit colorem eius succi, qui in corpore dominatur.

16 *Si salsa carnes gustanti, redundantia signū.*

¶ Vno quodam appositissimo exemplo indicatur, non solùm colore linguæ, sed etiam passione eius facultatis qua gustamus, agnosci redundantis succi speciem. Nimirum cùm redundat bilis, omnia videntur esse amara : cum sanguis dulcia : cùm melancholia, acida. Ita si cui carnes (eadem ratio est aliorū ciborum, nisi qui habent qualitates alias insignes, quibus salsedinem cohibeant) gustanti videntur esse salsæ, signum est redundantiæ salsæ pituitæ. Causa autem est manifesta, quia tali humore imbuta est lingua, & omnium quæ gustantur succi miscentur cum saliua, & accipiunt illius qualitates.

17 *Si mammarum papulæ, & rubrum chlorum sit, ægrotat vas.*

¶ Particula illa, &, non est continuatiua, sed declaratiua, idem enim est dicere : Papulæ mammarum, & rubrum mammarum. Nam mammæ eam solam partē habere solent rubram, neq; eam quidē totam, sed eius extremum per quod lac exugitur. Illud igitur quod secundum naturam apparet rubrum, si chlorum fiat, ęgrotat (inquit) vas. Galenus interpretatur appellari vas vterum, tametsi id non admodum sit iuxta phrasim Hippocraticam : dicit igitur colorē vitiosum papularum, significare morbum vteri, ob consensum eius cum illia per venas communes, quæ ascendūt per musculos rectos abdominis, per quas habent vterus & mammæ commune alimentū : vitiosus ergo color vitiosum succum in vtrisq; partibus redondare significabit, atq; ob id vterum morbo aliquo teneri, nisi tamen mulier vtero gerat, tunc enim citra morbum solet id fieri, prægnationis potius quam morbi signum.

18 *Hominibus aurium sordes, dulces quidem lethales, amara verò non.*

¶ Nimię diligentię videtur esse hoc. Turpe enim esse videtur excrementa linguæ admouere, vt ex eorum saporib. accipias significationes, neq; quispiam q nō sit sordidissimus, eo vsq; procedat. Causam autē reddit Gal. dicens, nun aliter fieri eas sordes dulces, quam liquescente cerebro, liquescit verò cum putrescit ac corrumpitur, nisi tamen quid sanguinis cum ipsis sordibus commisceatur, ita enim dulcescēt cum minori malo: sanguine verò dempto, ea dulcedo sordis fuerit lethale signū. Quam furtasse gustare tentabit aliquis, aut ægrotus ipse suam, aut mariti vxor, aut filij mater, aut alius qui sit ægroti amātissimus, viucit euim amor vt alia omnia, etiam tędium.

---

19 *Terram mutare conuenit, in morbis longis.*

¶ Corpus legit solum patrium, & pleriq; medicorum intelligunt, hic Hippocr. docere, in morbis longis, vbi quis extra patriam ægrotat, in patriam transferri, quasi aer patrius, aut etiam cœlum patrium, opem sit laturum. Ego verò eēseo, patrium habitare solum, quibusdam esse vtile, quibusdā noxium, atq; ita vt quibusdam vtile est cum ægrotant io patriam reduci, ita aliis io alienū solum à patria deportari. Si enim vt Hippocr. docet, lae proprium & maternum, quibusdam vtile, quibusdam autem alienum, quanto magis & solum patriū sit aliquando inutilius, q̄ quod alienū. Neq; sanè experimentum repugnat, vidimus enim multos in sua patria degere insalubri⁹, in alias siue regiones, siue vrbes commeaotes, saniores reddi: alius multos contra. Id quod meritò eueuit. Si enim in loco calido nat⁹ est valde calid⁹ homo, aut in frigidu valde frigid⁹, cur nō his patriæ cōmutatio vtilis sit, ita vt eorum vterq; in alterius patria degat meliùs quam in sua, regionis temperię intemperiē propriam corrigēte (nisi tamen differentia sit tanta, vt eam sustinere natura nō possit, q accidit Æthiupibus huc repētè translatis) cum intemperati homines ad cōtrarias causas melius, & ad similes deterius habeant? Hippoc. igitur ita dicit, terrā mutare cōuenit in longis morbis. Hoc est cum morbi aut suapte natura, aut à principio sint longi, vt quartana febris, atq; quibusdā podagra, aut nephritis, vel ex acutis deciderunt, consultum est in regionē aliam cōmeare, non tñ in quamcuoq; temere, sed cum delectu, in eam, cuius temperies illi morbo maximè aduersetur. Quo cūsilio multi, ob febres quartanas, & morbos alios melancholicos, Complutum veniunt. Quòd scilicet huius oppidi temperies calida & humida est, verùm ob hydropem nullus veniet, etiamsi contingat Compluti esse natum.

---

20 *Debiliores cibi breuem vitam habent.*

¶ Duplex est huios seotentię interpretatio, prima, debiles cibos dici eos qui facilis concoctionis sunt, quia parum resistūt cōmutanti, & hos breuē vitā habere, hoc est parum manere in corpore, eo q citò excernantur, quia vt dicitur io aphorismo, eorum q̄ velociter outriunt, celeres fiunt excretiooes: Altera, debiles cibos dici eos qui præstāt paucum, idq; tenue alimentū: & eos breuē vitam habere, hoc est, breuē vitam pręstare hominibus, qoi eis vescuntur, quia qui talibus vescuntur, necessariò sunt debiles, infirmi verò & debiles, noo possunt diu viuere. Eadem est ratio cibi pauci, & si iis natura debilis non sit. Quare nō temere consulendum est hominibus, vt cibi quē possint coqnere, partem detrahant, aut cibationē cousuetam intermittaut. Tantum enim sibi vitæ detrahunt, & si interim videantur nonnulli eorū salubriùs degere. Probatur hæc secunda interpretatio magis (& si vtraq; verū sensum reddit) quia vt Gal. rectè dicit affectatum est, vitam alimenti vocare, eius moram in corpore.

---

21 *Cum adsunt χέδματα venas quæ in auribus posteriùs sunt, scarificare oportet.*

¶ Dicuut Grammatici κέδματα esse dolores genitalium, par est autē magis hac in parte Galeno credere, qui interpretatur, ita vucari ab Hipp. fluxiones in crura, & coxæ articulum. Itaq; dicit eos quibus fluxiones sunt ad coxam, iuuari scarificatioue venarum retro aures. Ego de hac curatione lib. 5. iu historia Lyconis qui in œniadis dolore coxæ laborauit dicere cœpi, distuli autē in hunc locum. Illic quidem, & in proxima historia Eupolemi, dixi totam huius morbi curationem, q̄ proinde nuoc repetam, sed quod ad hāc venarum in auribus, aot retro aures, sectionē attioet, explicabo χάζαν seu scarificare, dicere nunc Hipp. non solum capillarium venarum consertā sectionem, q̄ peculiariter ita vocatur à medicis, sed sectionē grandiorū venarum, constat Quia scarificatiune externæ cutis aurium, inopinabile est, aliquid emolumēti capi posse, quia exiguuin omnino erit quod scarificata parte extrema & excarui, atq; ob id frigida, exire poterit, neq; vllus medicorū ita facerę tentauit: atq; ob id Gal. vbi dicitur venas quę in auribus posteriùs sunt, nō vult intelligi venas vllas in ipsis auribus, quia scilicet ibi nullæ suot manifestę, sed eas quæ per ceruicem repunt retro aures: censetque oportuisse ab Hipp. dici venas quæ circa aures, potiùs quam venas in auribus. Sed neq; si ita intelligatur, probat Gal. id quud dicitur, sed falsum & suppusitituū esse opinatur, quia neq; ab vllo medicorum, qui id laudaut, iu ipso opere tentari vnquam dicit. Ob id de caosa qua hoc ischiadicis vtile sit dicit nihil, quia ne esse quidem vtile opinatur. Nos verò si quid pro hac quoq; sententia dici potest probabiliter, explicemus, ab eo quod in ipsis curationibus vidimus exorsi. Venam post aurem secari ob ischiadem & inde sanguinē affatim educi, nunquā vidi. Tamen scio empyricos quosdam ischyadicis omnibus internam auriculę partem, qua cartilago velut replicata tumorem quendam habent cauterio vrere, & eoruio quosdā, vt ipsimet narrāt, esse iuuatos. Ego huius causam ratus sum, q multis ischiadicis ex capite fluat materia, & ei⁹ luci vstione intercipiatur. Nam sect. 5. lib. 2. legimus apud Hippocr. si caput doleat in pectus veuit, deiude in hypochondrium, deinde in coxam. Itaq; potest venire fluxio à capite in coxam, quod cum fiet, non erit præter rationē, vstione iuterceptis viis, subleuari eos dolores. Fiunt autem abscessus vt sectione prima lib. 2. dicebatur, aut per venas, aut per ossa, aut neruos: censeo igitur factis inustionibus, & iutra auriculam, atq; etiam extra siue post, siue ante auriculam, iuuatum iri eos quibus ex capite decurrat fluxio, qđ ex antecedente, aut etiam uunc simul existeote capitis passione cognosces, vt dicebat Hipp. si caput doleat.

doleat. Itaq; vt pro posterius, circa aures scribatur, vt Gal. censet, facilè recipiam. Illud autem scarificare, intelligo pro secare vtcunq;, velut si cauterio intersecentur venæ & arteriæ quæ ibi sunt, tametsi scio barbaris quibusdam nationibus esse in more positū, ob plerosq; morbos scarificare aures ipsas posteriùs. Id quod didici à Sarracenorū filiis, quos nuper Philippus dominus meus deuicta rebellione à Granatæ finibus in interiorem Hispaniam se cedere imperauit. Illi vtebantur aurium scarificatione, quam possit quispiam in hunc Hippoc. locū referre. Neq; sanè ego vt noxiam vituperem, neq; vt omnino inutilem, debilem verò esse dixerim, ac fortasse illi, vt mittendi sanguinem timidissimi, atque adeo vt rarò profusa missione indigentes ob parsimoniam, illa scarificatione contenti iuuabantur. Nostris verò prorsus erit debile auxilium. Si quid vero conferet ad ischiadem, faciet quidem id vt sectio & vstio, intercepta fluxione in via. Iuuat enim hanc interpretationē præter id quod ex ipsis operibus potest colligi, & illa vox κέδματα quæ significat fluxiones in coxam: videturq; ob id significare simul passionem coxæ, & eius causam, puta defluxus à partibus supernis.

22 *Venus in morbis à pituita vtilis.*

Venus est causa siccans & vacuans in principio calfaciens, vt alia quæuis exercitatio (exercetur enim totum corpus) deinde verò refrigerans. Vbi igitur virtus erit robusta, moderata Venus vtilis erit per morbos pituitosos. Quia calfaciet & siccabit. Immoderata verò nunquam proderit, quia vt siccabit, ita etiam refrigerabit, atq; afferet noxam maiorem quàm vtilitatem, quin atiam etsi vacuando siccet, per accidens augebit excrementitiam humiditatem, per incoctionem, atqui ne moderata quidem erit talibus vtilis, si facultas ægrotantis valde debilis sit, quia nō poterunt citra noxā sustinere spirituū effusionē, quæ per coitū fit copiosa.

23 *Iis qui sunt ventre calido, fortes cibi & potus turbationem afferunt.*

Fortes vocātur hoc loco cibi & potus, qui vim habent medicamētosam & vehementem, eiusmodi autem sunt, qui valde calidi, ea enim temperies est omnium efficacissima, constat verò talia ventri calido noxam & turbationem allatura, quia augebitur eius intemperies. Vocauit verò ipsemet oratione 17. sectionis 4. cibos fortes calidos.

24 *Atra bilis velut simile, hæmorrhoidi.*

Familiare est hæmorrhoidibus atræ bili simile, hoc est sanguinem melancholicum effundere, non tamen ita proprium vt bonum sanguinem effundant nunquam. Fiunt enim aliquando, natura per eam viam sanguinis fæces expurgante, nonunquam etiam ob multitudinem sanguinis. Cumque fiunt facultate expurgante, insaniam, & alios morbos melancholicos, si adsunt tollunt, si nondum adsunt, ab eis præseruant, vt in aphorismo dicitur: cùm verò sanguine redundante fundunt bonum sanguinem, si tempestiuè sistantur, liberāt corpus à multitudine, sin minus, deficiunt vires, & refrigerant hepar, atq; mali habitꝰ, & hydropis causa fiunt.

25 *Increscentes morbos mixtio.*

Mixtionem vocari coitum, seu Venereum egressum, inter omnes interpretes semper cōuenit, vt testatum reliquit Galenus in commentario. Verum altercati sunt quamplurimum qui sint morbi increscentes, & quid sit quod Hippocr. sibi velit an mixtionem morbos illos lædere, an iuuare. Nam vox illa increscentes omnino est ambigua, ipse verò omnino non explicat, quid mixtio faciat. Nulla ergo est via alia, ad interpretationē, quàm ex ipsis operibus coniectare: ad id verò oportet definire priùs quos vocet increscētes. Ego de re tam incerta nō ausim quidpiam certò affirmare. Producam interpretum sententias, vt quiuis censeat pro suo arbitratu. Non enim res magni momenti est, neq; detrahere multum, aut apponere arti potest. Quidam increscentes morbos dicunt, esse eos, qui diuturnitate fiunt semper grauiores. Huiusmodi quidem sint omnes, nisi enim aut ab ipsa natura vincantur, aut artis opera curentur, morbi omnes per moras conualescunt, vt ille dicit: verum dicuntur peculiariter increscentes illi, qui solent sæpe sine curatione derelicti, diuturnitate euadere incurabiles, vt podagra, arthritis, renum vitia, morbus comitialis, atra bilis, & alij eiusmodi, qui nisi ætatis mutatione curentur, solent commori: qui sequuntur hanc interpretationem, intelligunt Hippoc. affirmare increscentes morbos lædi mixtione: videntur enim illi omnes quos cōmemoraui, coitu lædi: quanquam quosdam eorum aliquando moderato iuuari, nō est inopinabile, magna autem ex parte, atq; à nimio semper lædi, verè dicet quis. Proxima huic interpretatio alia statui potest, vt increscentes vocentur, qui in incremento sunt morbi, quicunq; ii sint, atq; affirmetur, & si dictum sit, morbos pituitosos Venere iuuari, non tamen id esse faciendum morbis increscentibus, sed inclinantibus, aut incipientibus. Hęc enim sunt duo tempora euacuationibus opportuna, vt tēpus increscendi concoctioni: itaq; vt ab aliis omnibus euacuationibus morbis increscentibus abstinēdum est, ita & à mixtione. Alij censent vocari morbos increscentes figuratè, eos qui solent inuadere infantes, & durare toto tempore crescendi, vsq; ad pubem scilicet. Nam ad eam vsq; ætatem crescunt corpora manifestè, iam inde parum, & qui citò incipiūt hircire exiguo solent esse corpore, quòd citò tardetur eorum incrementum. Hi dicunt Hippocr. docere, tales morbos Venere sanari: quia eo tempore quo mulierib. incipiunt fluere mēstrua, & mares Venere vti, solent iudicari tales morbi, siccescēte corpore. Ecce duas interpretationes, prima placuit Galeno, secunda Sabino, vt Galenus narrat. Ego in secundam hanc inclino, quia nihil magis medicis receptum, & experimēto cognitum, quàm pueriles morbos fluentibus menstruis, mulieribus, pueris verò in adolescentia solere finiri, aliis quidem incipiente adolescentia, aliis procedente, vt quibus tota adolescentia quæ vsq; ad vigesimū quintum annum producitur, nō finiuntur, soleant manere incurabiles, vt de morbo comitiali in aphorismo dicitur. Verùm videtur Galeno, epilepsiam & podagrā puerilem, & lapidem vesicæ, & vermes, & alia eiusmodi mala non curari Venere (ab hac enim potius lædi) sed mutatione ætatis qua siccescunt corpora, atq; ita male diei mixtione curari. Verum etsi hoc reciperemus, nō esset admodum durum, ætatem Veneri

idoneam, vocari mixtionem, atq; ita intelligi morbos crescentes, id est, morbos crescentium curat mixtio, id est, ætas mixtionis, seu mixtioni iā apta. Rea autem exigit vt definiam, an ipsa mixtio curet tales morbos, an ætas. Ego certè nō dubito iuuare aliquando eam semioia effusionem ad curationem talium morborum, vt & menstrui sanguinis mulieres: nam vtraq; harum euacuationum siccat, atq; vt detrahit' materiam corporis iocremento potest detrahere etiā morbis humidis, & pituitosis, cum præcipuè ea ętate maximè constent vires. Alioqui quo casu verū sit pituitosos morbos Venere iuuari? Verum est Venere debilitari cerebrum, & neruosum genus, multò magis quàm mēstruis vacuationibus, atq; ita nō esse eius vsum tam salutarem, quia siccare quidem & vacuare menstruis magis, vt copiosiori euacuationi accidit, debilitare verò sninus quia neq; cum tanto labore cerebri, neq; cū tanta spiritus fit exhaustione. Quam ob causam merito menstrua euacuatio leuare poterit multos morbos, quos Venus exacerbabit. Nihilominus Venus non est per se ac semper causa insalubris ac noxia, vt censebant Epicurei, sed aliquando salubris, vt docet Gal. in arte medicinali, atq; Hippocr. io hoc ipso libro, estq; eius quidam modus retinendus, vt aliarum omnium causarum, quæ nune prosunt, nunc lædunt. Quandoquidem ergo siccatione & vacuatione potest conferre, labore verò & spirituum dissipatione lædere, ij quibus ob magnam humorum redundantiam, magis quàm ob cerebri propriā debilitatem, videbitur accidisse epilepsia, vtilis fuerit Venus moderata: vacuabit enim & siccabit citra debilitatem insignem: quibus verò contra, debilitatis cerebri, quàm redundantiæ pituitę, erunt plura signa, ipsa per se Venus semper fuerit noxia, vtpote ad euacuationem noo valde necessaria, debili verò alioqui debilitatem magnam allatura. Igitur nimia Venere vti, nulli horum (neque verò aliorum) permittendum est: iis verò qui debibilitatis alias notas non habeant, sed redundantiæ humorum, sintq; salaces, & redundantes semine, & si epilepsia laborent, permittendum in adolescentia vti Venere moderata: debilibua verò & biliosis, neq; valde redundantibus succis, iubendum, vt omnino abstineant, sed solius ætatis beneficium expectent: caueantq;, ne si ea vtantur, plus lędat Venus, quàm ætatis mutatio iubet, & imposterum habeant deteriùs.

---

26 *Refrigeratio ea, quæ circa aluum, indurat.*

¶ Ea quę circa aluum, aut in aloo sunt, haud dubiè vocat fęces, eę, velut res alia quęuia, durari possint duobus modis, nam aut per veram duriciem quam facit siccitas, aut per cōcretionem, quam facit frigus, vt durescit frigore glacies. Fæces intra aluum contentæ, haud possint adeo refrigerari, vt durescant, citiùs enim, vt rectè Galenua censet, interierit animal. Superest ergo vt siccitate durescāt (neq; enim plures quàm duæ hæ sunt causæ duriciei per se, vt alibi non semel iam monstratum est) quare frigus haudquaquam possit duriciem facere, nisi per aliquod accideos, atq; quoniam per accidens, facit frigus vt durescant fæces, non semper facit sed aliquando contrarium. Videmus enim sæpe ob occursum frigidi aeris, aut pedum nuditatē, aut potum frigidum, aut talem quancunq; causam refrigerato ventre, fieri diarrhœam: flante autem borea aluum siccari testatur Hippocr. aphoris. 5. sectioois tertiæ, constatq; experimento. Igitur frigua fæces aliquando duriores, aliquādo molliores reddit, & vtrumq; quidem per accidens. Per quid ergo, contemplemur. Certè non nisi per eas causas quæ per se faciunt fæces duras aut molles. Nam omnis causa per accidens reducitur ad causam per se. Oportet ergo scire causas per se earum passionum, illis enim perspectia facilè intelligem⁹, quando & quomodo frigus duret fæces, quod Hippocr. præsenti oratione testatur. Quandoquidem ergo concretione non possunt durescere, sed solùm siccatæ, siccitaris verò eius causæ sunt nimia consumptio quā calor faciat, aut nimia distributio: nimiæ consumptionis causa fuerit calor nimius veotris: distributionis, calor partium aut siccitas: trahunt enim valenter quæ calida, & alliciūt humorem ad sese quę sicca. Vt autem horum quiduis magis fiat, causa est longa mora fæcum in aluo. Nam etiam si nulla dictarum causarum sit nimia, tamen per longam moram nimium quid facit, ea etiam quæ mediocris: vt autem multum morentur fæces, facere potest debilitas expultricis, & stupor, seu insensibilitas intestinorum, per quam irritationē non sentiunt: & ipsius exitus adstrictio, & quidquid impedire potest villorū adstrictionem, velut in primis flatus: humiditatis nimiæ fæcum fuerint cōtrariæ causæ, scilicet exigua, aut distributio, aut alteratio, vt parum alteretur, causa est caloris penuria in vētre, vt parom distribuatur, frigus hepatia, aut totius corporis redundantia. Impediet aūt vtrumq;, & concoctionem dico & distributionem properata deiectio. Vt autem deiiciatur citiùs quàm oportet, causa est debilitas retentricis, aut dolor, irritatiove. Considera ergo nunc, quæ horum possit facere frigus. Certè frigus si externas solum attingit partes, facit calorem augeri in visceribus, quare & concoctiones, & solidiores fæces, præcipuè si, vt alias externas partes, ita enam attingat podicem, constringi enim faciet, & sursum moueri intestina, atq; ob id detineri, & durescere fæces: si verò id frigus cum siccitate coniunctum sit, vt in borea, sicciores reddet omnes partes corporis, quæ siccatæ allicient humorem, & siccabunt fæces. Quod si tale frigus attingat internum ventrem, siccādo intestina debilitabit expultricem, quæ quadam humiditatę indiget, & flatu replebit, qui expultricia motum impediat, atq; vtroq; modo faciet vt fæces morentur, & siccescanr, stuporem, & insensibilitatem intestinorum, frigus etiam solet facere, atq; ita facere deiectionem raram, & duras fæces: flatum etiā, ac proinde tardū descensum, quæuis causa refrigerans faciet, nisi interim debilitet cōcoctricem aut dolorem inferat, vt accidit iia quibus venter est natura frigidus. Iis enim deiectionea liquidę ob frigus fiunt. Hanc ob causam quibusdam, aquæ niue parfrigeratæ potu, siccescunt fæces, quibusdā fiunt liquidæ. Quibus scil. venter est calidus siccescunt, quia neq; sublata concoctione, neq; excitato dolore, fit paucus quidā flatus qui fæces detinet, ac pręterea extinguit bilis feruorem, & tollit irritationē: quibus vēter est frigidus incoctione & dolore, fiūt à frigidis causis deiectiones liquidæ. Igitur, dicente Hippocr: refrigeratio, ea quæ circa aluum, indurat, addendum est iis qui sunt calido ventre.

Mixtia

27 *Mixtio, quæ in ventre sunt, durat.*

¶ Mixtio, seu congressus venereus, causa est, analoga nimiæ exercitationi: siccat enim & commouet totum corpus, atq; insuper habet coniunctam euacuationem manifestam. Ita fit, vt siccet alui fæces, nisi tamen adeò fit multa, vt deiiciat facultatem coquendi & retinendi in ventre: ita enim facere potent diarrhœam, quæ autem non fit adeò nimia, meritò ponitur in causis siccantibus.

28 *Eum qui helleborum bibit, celerius purgare si velis, lauare oportet, aut comedere.*

¶ Enarrata mihi est hæc oratio, simul cum aphorismo decimotertio sectionis quartæ, quo ita dicitur: Qui accepto helleboro non facilè suprà purgantur, iis ante potionem corpora præhumectare expedit, multo cibo & quiete: eandem enim sententiam continent ambæ hæ orationes. Nimirum & illa: Corpora vbi quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere corpora, duæ illæ priores, quo modo id faciendum sit, indicant: nimirum humectando. Quia quæ humida sunt corpora, laxiora sunt, & laxiores habent vias. Succi etiam humectatione liquescunt, & fiunt fluxiliores, humectant verò corpora, cibus, quies, & balneum. Cibi meminit vtrubique, in aphorismo autem quietis, hic lotionis, seu balnei. Verùm quia cibo solido replere eũ, quem ad purgationẽ præpares, aut in balneo continere corpus impurum, alienum sit à ratione; explicauimus, intelligi hæc de cibo medicinali, cuiusmodi sunt serapia, & apozemata, seu decocta, & aliæ potiones eiusmodi, & de balneo particulari, vt de obstruente fotu, aut irrigatione hypochondriorum. Iam verò quies, cum reliqua præparatione, plurimũ potest vt humores in ventrem fluãt, quia motus in corporis habitum tenuem humiditatem distrahit: & præter hæc, quia quies iuuat quammaximè ad concoctionem, quam ante expurgationem esse procurandam constat, siquidem non oportet mouere cruda. Itaque, inquit, si celeriùs purgare velis, eum qui pharmacum bibit, hæc facito, non sanè postquam bibit: nam postquam iam cessauerit purgatio, nihil profecerit vt agatur celeriùs quæ omnino iam fit acta: dum autem agitur, lauare non oportet, quia auertentur à ventre succi distracti ad corporis habitum: cibare verò multò minus, quia, vt alibi dicitur ab eodem Hippocrate, purgatione in media cibos dare non conducit. Sed neque quies, accepto medicamento, facit ad celerem purgationem, cùm alibi dicatur, si vules magis ducere helleborum, moue corpus, sin autem nun, somnum facito, & non moueto: igitur facienda sont hæc, antequàm helleborus (eadem est ratio cuiuscunque alterius medicamenti expurgantis) accipiatur: intelligendumque haud ita, eum qui helleborum bibit, lauare oportet, aut comedere, si velis celeriùs purgare: sed ità, lauare oportet, aut comedere (antè scilicet quàm bibat) si velis eum qui bibit, celeriùs purgare: non quidem dicit celeriùs, quasi ad solam celeritatem expurgationis faciat, ac non etiam vt purgetur meliùs: sed quia cùm celeriùs fluunt humores, meliùs etiam agitur expurgatio: hoc est, perfectiùs, & cum minoribus symptomatis.

29 *Sanguis in somno intrò magis fugit.*

¶ Causam continet hæc oratio eius, quod decimatertia sectionis quartæ scriptum est, his verbis: Euidenter vigilans calidior exteriùs, interiùs autem frigidior, dormiẽs è contrario. Nimirum quia sanguis in somno introrsum fertur, & in vigilia extrorsum, vigilantes sunt exteriùs calidiores, & qui dormiunt interiùs.

30 *Rigor à superiori ventre, ignis ab inferiori magis.*

¶ Dicens magis, apertè significat non esse perpetuum id quod dicitur, sed aliquando accidere contrariũ, fieriq; febres succis in ventriculo putrescentibus, & rigores ob passiones intestinorũ. Verùm horum naturam paratiorẽ esse ad febrem, & illius ad rigorem, constat, quia est ventriculus longè acutioris sensus, & intestina remissioris caloris: hæc ergo parata sunt ad putrescentiam, cũ præcipuè sint naturalia receptacula excrementorũ, ille ad dolorem & mordicationis sensum: cùm igitur sentientium partium irritatio rigorẽ, & putredo febrẽ faciat, fit ventriculus paratior ad rigores, & intestina ad febres. Si igitur succus aliquis vitiosus in ventriculum confluat, rigorẽ faciet, quo partim reiecto vomitione, partim detruso in intestina, cõquiescit, ac succedet febris eo, q in intestina incidit, putrescente: si verò à principio cõfluat succus ipse in intestina, & ibi putrescat (poterit enim mox deiici) faciet febrẽ sine rigore, aut à minori multo rigore incipientem, q̃ si conflueret in ventriculum. Vnde constat rigoris causam, nõ in specie humoris solùm, sed in partis in quã incidit naturã reiici debere. In satietatibus etiam, seu humorũ corruptionibus euenit, vt corrupti cibi in ventriculo morantur, quendã rigoris sensum habere homines, postq̃ verò iam descenderũt, si deiiciantur affatim, succedere febrẽ, in primis quidẽ diariam, facilè tñ putrescentia communicata venis, abeuntẽ in putridam.

31 *Attractio pulmo, aridum incendium. Euacuatum siccat somnus multus.*

¶ In quibusdam codicibus legitur: ἀνολκὴ πνεύμων, ἢ ξηρὸς ἢ ὑγρὸν καῦμα: id est, tractio, aut pulmo siccus, aut humidum incendium. Verùm Galenus, vt ex eius Commentariis facilè colligitur, non eam habebat lectionem in suo codice, sed hanc, quam ego sequutus sum. Videtur mihi hęc dictio in duas fuisse diuidenda, legendumque seorsum, attractio, pulmo, aridum incendium: atq; deinceps, euacuatum siccat somnus multus: quandoquidem diuersum admodum reddunt sensum: quanquam ergo simul scripte sint, explicentur à nobis seorsum illæ partes. Prima quidem ænigmatis forma scripta est, quæ tñ si ad communẽ modum dicendi redigatur, habebit facillimã interpretationem: ita scilicet, attractionem facit pulmonis aridum incendium, aridum verò incendium est calor igneus: attractio verò, quam calor igneus pulmonis facit, est aeris attractio. Itaque quod dicitur est, respirationem magnam fieri ob intemperiem calidam pulmonis. Id verò est apertissimum, siquidem vsus respirationis est attemperatio caloris in corde: pulmo verò est, per quem cor accipit aerem, vt attemperetur, per calidum verò pulmonem, accipiet calidiorem, quam

vt pauco posit attemperari. Quam ob causam con tendet animal trahere multum. Primæ igitur partis hic est sensus. Secunda pars significat corpora vacua siccari à somno multo. Nimirū corpora, quæ multum cibi capiunt, aut alioqui crudis succis plena sunt, velut voraces homines, & vrsi, somno longo pinguescunt: quia accidit eis multi alimēti multa concoctio: si verò qui valdè inaniti sunt, aut parum cibi accipiunt, vtantur etiam somno longissimo, gracilescunt multò magis, q̃ si vterētur paruo somno pro cibi paucitate. Nam postquam id cibi quod erat, concoctū est, succi excoquuntur, & consumuntur, atq; ob id, & quia sanguis & succi, simul cum spiritibus, inter dormiendum, interiùs se continent, neq; diffunduntur ad irrigandum corporis habitum, fit vt corpus tabescat. Huc accedit, quod & ipsum innatum calidum, neq; interiùs habens vberem materiam à qua alatur, neq; exteriùs ventilatum, tabescit, atque cum eo corpus. Quid ergo agendum, cùm quis pauco vtitur cibo? Num vigilandum & mouendum, vt ventiletur calidum? Non sanè, quia vbi fames, laborandum non est: sed vigilandum & quiescendum, vt neque motus, neque somnus sit maior, q̃ pro cibi copia, sed congruens.

32 *Frigidissimi cibi, lentes, milium, cucurbita.*

¶ Galenus carpit hāc sententiam, quòd milium & cucurbita frigida sunt, non tamen frigidissima, sed milium primo ordine, cucurbita secundo, lentes verò ne frigidæ quidem, sed in hac oppositione tenentes medium: fortasse autem dixit Hippocrates hæc frigidissima, non secundum qualitates medicamentosas, sed vt alimenta. Nimirum, vt à Galeno dicitur 3. de Temper. omne alimentum quā alimentum, est calidum, non quidem quòd qualitatem augeat, sed quòd substantiam calidam, hoc est sanguinem & spiritus reponat. Illud ergo quod alimenti præstabit plurimum, erit hac ratione calidissimum, & quod minimum, frigidissimum. Sunt verò lentes, milium, & cucurbitæ, cibi minimi nutrimenti, & paucissimi sanguinis, quare vt alimenta, omnia sint frigidissima.

33 *Vlcera exoriuntur, si qui immundus est, laboret.*

¶ Non temerè iubere oportet, vt homines sese laborando exerceant: si enim sunt pleni, à lassitudinibus & febribus, aut inflammationibus multis & magnis, aut vasorum rupturis periclitantur: si immundi, succis biliosis, aut salsis his, in cutem distractis, & eam corrodentibus, vlcera multa fiunt. Si succis pituitosis, & crassis, lentisq;, fiunt renum aut hepatis obstructiones, & tumores scirrhosi p corpus. Euacuandum igitur priùs, & incidendum, & expurgandum, quàm homo laboret, atq; dum laborat, victus rectè instituendus. Nam qua ratione, si immundus laboret, vlcera oriuntur, eàdem etiā orientur, si qui laborat, alioqui non immundus, vtatur cibis mali succi, acris, aut salsi.

34 *Mulier, capra, elaterium, aut cucumerem syluestrem, comedentes, pueros purgatio.*

¶ Continent hæc verba optimam quandam rationem, expurgandi lactantes infantes, qua Medici frequenter vtuntur, dato scilicet pharmaco ipsi nutrici, quia lac induit expurgatoriā medicamenti facultatem. Si igitur mulier elaterium, hoc est, succum cucumeris syluestris, aut aliud quodpiā medicamentum expurgans accipiat, aut capra depasta sit cucumerē syluestrem, aut tythymalum, aut rhyzinum, aut cyclamen, aut aliam eiusmodi herbam, & eius lac detur infanti, purgabitur infans. Duabus causis euenit nutricem purgare, aut vt infans simul purgetur, cùm scilicet simili cacochymia laborāt ambo, aut vt ipsa solùm purgetur, quo purgatum lac, deinceps præbeat infanti, cùm scilicet infanti adhuc sano, datur nutrix cacochymia aliqua laborans. Cùm vis vt ambo purgentur, fac vt nutrix, dum purgatur, lactet infantem, cùm autem purgas solam nutricem, ne lactet vsque dum purgationis motus conquieuerit. Alia est huic præceptioni proxima cautio, vt qui necessitate quapiam capræ lacte vtitur, eam custodiat, ne qua maligna herba vescatur. Nam si tabescens vtatur lacte (Ita vt fit) & capra aliquam dictarum herbam depasta sit, soluetur aluus, quo tabescentibus nihil est nocentius: atque adeò qua ratione lac accipit expurgatoriam facultatē, accipiet deleteriam, si quid tale capra gustauerit. Narrat enim Galenus in Doride Bœotia, & Thessalia, atq; etiam Athenis, multos conuulsione correptos esse, esu coturnicū quæ veratro vescebantur.

35 *Calido quod comeditur intus refrigeratio, exteriùs labor, sole, igne, & vestibus in tempore æstiuo, contrario autem contrario modo.*

¶ Videtur his verbis dici, calido homini vtile esse, cō quòd comeditur refrigerari interiùs, exteriùs verò calefieri labore, sole, igne, & vestibus, in tempore æstiuo: frigido cōtrà, vtile scilicet esse calefieri intus cibis, abstinere verò à labore, & sole, & igne, & vestibus in æstate: seu potiùs iuuari quiete, vmbrā, & nuditate in hyeme. At verò repugnat hoc sententiæ 14. sectionis 4. qua Hippocrates dixit, calido natura, refrigeratio, potus aqua quiescere. Ob id Galenus hanc ita interpretatur: calido vtile est cibo & potu intus refrigerari: labor autem & noxium quiddam est, exteriùs calefieri, sole, igne, & vestibus, præcipuè in æstate: frigido contrà. Itaq; calidus iuuatur frigidis, & læditur calidis, frigidus contrà iuuatur calidis, & læditur frigidis. Hunc ego sensum sequor: satiùs enim est interpretationē esse duram, quàm falsam.

36 *Cibi, alij quidem celeriter, vincuntur, alij contrà.*

¶ Alimentum nomen est rei victæ, non vincentis, vt Aristoteles & Galenus dicunt, quia superatum nutrit, cùm autem superat, corrumpit, & morbos facit. Quòd ergo facilè ac citò nutrit, citò vincitur & coquitur, contrarium contrà. Esse verò cibos qui facilè coquātur, alios qui difficulter, eiusq; causam in substātiæ modo consistere, quòd tenuia faciliùs, crassa difficiliùs coquantur, res est notissima. Iuxta quam, scriptum est ab Hippocrate illud: Eorum quæ velociter nutriunt, & quæ tardiùs: & illud, quicunq; velociori appositione indigent, iis humidum ad reficiendas vires medicamen optimum

mum est, quicunq; verò adhuc velociori, per olfa- A ctum. Qui autem tardiore, solido alimēto vtuntur. Nimirū quòd forma solida accipitur, vincitur tardiùs, quàm quod liquida, & eadem ratione ooa, assatioe dorata, aut frixa, tardiùs quàm sorbilia, vicuntur, & quæcunq; aut naturali mixtura, aut artificiosa præparatione sunt solidiora.

Sectio sexta.

B

1 *Carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus. Significat sensus, vt expirabile & inspirabile.*

¶ Omnino est hæc eadem sententia, & qoam libello de Alimentis scripsit his verbis: In pilos alimentum, & in vngues, & in extremam superficiem intrinsecus peruenit: extrinsecus alimētum & extrema superficie ad intima peruenit. Confluxio vna, conspiratio vna. Vtrobiq; enim dicitur, alimentum trahi posse ab intima corporis parte, extrorsum vsqoe ad extremam superficiem, & ab externa cute, introrsum vsq; ad iotima, non aliter atq; per inspiratiooem, & expiratioe m agitur iotrorsum, & extrorsum motus. Quod quidem est, esse corpos confluxile & conspirabile. Confluxile quidem dicitur propter humores, conspirabile propter spiritalem substantiam, quæ inspiratione & expiratione, atq; dilatatione & constrictiooe arteriarum trahitur, & expellitur. In hanc igitur seoteotiam dicit nunc, carnes tractrices esse: hoc est, vim attractoriam habere ex ventre (hoc est ex profunda corporis parte, atq; præcipuè ex eo, qui peculiariter vocatur venter, in quo cibi coquuntur) extrorsum: & extrinsecus introrsum: esse autem tales qoosdam motus (extrorsum scilicet & iotrorsom) naturalis nobis sensus indicat: sentimus enim apertè expirationem & inspirationem, quæ quidem motos quidam tales soot. Hæc verba & quæ in lib. de Alimento scripta sunt, videntur sapere antiquatā opinionem, putātiom vsum respirationis esse distributionem alimentorum. Verùm quooiam Hippocratis placitis id non congruit, sed alimenti distributionem per facultates oaturales dispensari, haudquaquam in eo sensu accipienda sunt: sed carnes attrahere vndiq;: alimenta quidem per naturales facultates, aerem verò & substantiam quamcunq; halituosam, per respirationem & pulsus. Ambo enim hæc communi appellatione vocātur expirationes, & inspirationes. Hac ratione si quod venenum ingestum est, aut etiam cuti affixum (quædam enim etiā ita necant) tantò citiùs solet interimere, quantò homo calidior, ac maiori pulsu est, quia pulsu attrahitur. Hoc etiam facit, vt admota cuti medicamenta internis partibus non leuiter prosint, quæ, nisi carnes essent tractrices, prodessent nihil: hac quoq; causa censeo non esse vanum aliqoando, res nutrientes exteriùs admouere.

C

D

E

F

G

2 *Calidior venula sanguinis multitudine exustum procreat, & illicò secernit.*

¶ Quidam (vt Gal. narrat) interpretabantur hęc verba de febris ardentis generatione, qoasi diceretur, venas solito calidiores, ex sanguine redundanti procreare bilem, eamq; postea secernere, atq; vomitu aut deiectione reiicere: ponit enim Hippocr. ipse in lib. de Rat. vict. acut. in signis febris ardentis, deiectiones liquidas serosas, & valdè pallidas. Non est certè sensus hic omnioo spernendus. Nam id quod dicitur, nihil congruere cū proxima oratione, siue quæ antecedit, siue quæ seqoitur, nihil mo-ror. Euenit enim toto hoc opere ferè semper. Galeno verò placet (quod nō minùs probo) secundum proximam sententiam hāc orationē esse scriptam, continereq; vsum constrictionis pulsus: dixisse enim censet Hipp. antea vsum dilatationis, carnes scilicet dilatatione trahere, nunc dicere vsum constrictionis, scilicet expellere fuligines. Dicit igitur calidiorē venulam vocari arteriam, exustum vocari fuliginē: itaq; dicere arteriam ex sanguine gignere fuligines, hasq; illicò compresione excernere. Certè vterq; sensus est veros, & consentaneus.

3 *Et quibus quidem pingue bilis flaua, sanguis autem atra.*

¶ His verbis nihil significatur aliud, qoàm quod Galenus dicere solet, sanguinis, cum vntur, aut putrescit, tenuem partem abire in bilem, & crassam in melancholiam. Nam oratione 14. sectionis 5. cùm Hippocrates diceret, biliosum autem à pingui, ostendimus pingue ab eo vocari tenuē partem sanguinis: sanguis igitur vocatur nunc reliqua sanguinis pars excreta pingui: crassa igitur: itaque tenuis pars abire dicitur in bilem flauam, crassa in atram.

4 *Frigidior, frigido tempore & regione calidior erit.*

¶ Mihi quidem videtur sonare hæc vox, idem quod aphorismo illo dicitur, ventres hyeme & vere calidissimi sunt natura: scilicet qui tempore & regioոe calidis est ventre frigidior, frigido tempore & regioոe erit calidior. Causa dicta est in eios aphorismi Commentariis. Præter hunc vi detur se insinuare alius sensus, quem Galenus sequitur, scilicet eum qoi sit naturali temperamento frigidior, frigidior tempore & regione calidiorē fieri. Quod videtur rursum intelligi posse duobus modis, calidiorem esse quàm tempore & regioոe calidis, aut quàm is, qui sit natura calidior. Videtur autem vtrumque falsum. Nam si rectè à Galeno in Commentario aphorismi secuudi sectionis tertiæ dicitur, ad æstatem frigidas, & ad hyemem calidas naturas optimè affici, malè verò contrà, constat frigidiorem naturam calidiorem fieri æstate, quàm hyeme, alioqui haberet ad æstatem deteriùs, & ad hyemem meliùs: atque adeò coustat frigidiorem naturam hyeme esse frigidiorem, quàm naturam calidam, alioqui frigida haberet meliùs hyeme, q̃ calida: at verò natura frigida habet hyeme deteriùs, quàm calida, & deteriùs quàm æstate: ergo vtcunque intelligatur, videtur falsum esse, quod hic dicitur. In Commentario aphorismi citati ex prima particula dixi, etsi plerisque hominibus essent hyeme veotres calidiores, non tamen omnibus: debere enim excipi eos, qui fiot natura valdè frigidi: tales enim toto corpore habere deteriùs in hyeme, & gracilescere, refici verò in æstate: hinc

sit, vt cùm Hippocrates dicit, naturarum hæ quidem ad æstatem, hæ verò ad hyemen benè, malèue se habēt, & Galenus interpretatur frigidos ad hyemen habere deteriùs, id quidem non de omnibus frigidis intelligi, sed de iis, qui tales admodum sint: nam q. id sunt mediocriter, retrocessu caloris fient hyeme calidiori ventre, atq; ob id habebunt ad pleraque meliùs. Non tamen perinde de calidis dicere possis. Nam omnes qui supra mediocritatē sunt calidi, frigido iuuantur tempore, quia tale tempus naturalem calorem auget, & morbosum extinguit. Vnde sequitur, vt multò plures sint, qui hyeme iuuantur, quàm qui æstate. Nam & calidi omnes, & frigidorum multi. His dictis arridet multò magis prima interpretatio, frigidior: id est, qui æstate est ventre frigidior, frigido tempore & regione est calidior. Nam sunt æstate ventre frigidiores, omnes calidi, & qui non sunt vehementer frigidi, atque hi omnes sunt hyeme calidiores: qui verò non sunt hyeme calidiores, quia sunt natura frigidissimi, illi neque æstate sunt frigidiores, sed tunc velut reuiuiscentes, calescunt nonnihil. Quod si tamen non placet suppleri vlla verba, sed simpliciter dici, eum qui est natura frigidior, hyeme fieri calidiorem, id intelliges de frigido, qui non est admodum talis, intelligesq; eum esse hyeme calidiorem quàm æstate: calidiorem verò esse in hyeme, quàm alios homines, qui sint natura calidiores, haud quaquà possis intelligere, nisi velis dicere calidiorem esse: id est, minùs dolere à frigore, & frigoris esse patientiorem. Hoc enim ita habet. Nimirum corpora frigida densa etiam sont, & calida rara, ob idque densa & frigida hyeme frigoris molestiam minùs sentiunt, videnturq; esse calidiora, quàm rara & calida, quamquam re vera non sunt. Itaque si vis illud calidior, non re ipsa, sed phantasia accipere, aut etiam partibus externis (nam vt calidus & rarus internis, ita frigidus & densus externis calidior est, quia detinetur ad obstructam cutē effluuium calidum) potes conferre natura frigidum cum natura calido. Prodeuntque iam ex dictis tres præscriptæ orationis sensus veri, & nihil dissonum habentes.

---

5 ***In doloribus proximum ventrem expurgare, sanguinisq; ventrem scindere, vstio, sectio, calfactio, refrigeratio, sternutamentum, plantarum succi, in quibus facultatem habent, & cyceon, maleficorum, lac, allia, vinum feruefactum, acetum, sal.***

¶ Refert Hippocrates hîc multa & varia, neque ea quidem æqualia dignitate & viribus, quibus dolorificæ passiones solui possunt. Non quidē quòd in vllo dolore vtendum his omnibus sit, sed quòd in quouis horum aliquo, aut alio simili. In primis refert, quæ sunt maxima, ac præcipua, expurgationem, & missionem sanguinis: est verò in vtraq; harum euacuationum seruanda rectitudo. In doloribus (inquit) proximum ventrem vacuare. Est duplex venter, per quem vacuare possis, inferior, qui & aluus vocatur, & superior, quem vocamus ventriculum. horum verò vacuandus is est, qui dolenti parti sit proximus: quibus autem partibus qui venter dicatur esse proximus, explicatur aphor. 18. sect. 4. quo ita habetur: Supra septum transuersum dolores, qui purgatione indigēt, per superiora purgatione indigere significant: quicunque verò inferiora molestant, per inferiora: itaque in doloribus proximus venter est purgandus, quia si dulor sit supra septum transuersum, vomitu expurgandum, si infra, deiectione. Sanguinis quoque ventrem, hoc est venam, scindere oportet, seruata etiam rectitudine superiorum cum superioribus, inferiorū cum inferioribus, dextrorū cum dextris, & sinistrorum cum sinistris, vt alibi non semel explicuimus. Neq; obstat quòd ob coxæ dolores, & vuluæ, & coli, vomitus cietur, & ob cephalalgiam & hemicraniam expurgatur aluus. Hæc enim sunt agenda ob reuulsionem, illa posteriùs ob curationem. Post totius corporis vacuationes, quæ antecedere debent, accedendum est ad locales curationes, quæ igne, aut ferro, aut medicamento aguntur. Quæ tria enumerat Hippocrates, non quo ordine agenda sunt, sed à maximis procedens ad minima. Nam vt in aphorismo dicitur, medicamento primùm, deinde ferro, postremò igne tentandum est curare. Hîc verò ab vstione sectionem nominat, deinde medicamē. Vstione ad coxę doloris curationem vtebatur Hippocrates. Sed & ob aliarum partium rebelles dolores, ea vti consueuimus, aliquādo ad intercipiendas in via fluxiones, aliquando ad deriuandum in proximas partes materiam. Sectio antè curat omnes dolores, quos aliquid in alto putrescens, quod educi possit, creat. Medicamentorum dolores sedantium, duplex est genus, quædā enim sunt mediocriter calida, quæ propriissimæ sunt anodina, quædam frigidissima, quæ dicuntur etiam anodina, sunt autem stupefactiētia. Dicit ergo, calefactio, refrigeratio: addit sternutamentum, quod sanè p se se leue auxilium sit, neque nisi ad exiguos capitis ex flatu dolores sedandos, sufficiens, tamē inter alia, sternutamentoriis etiam vtimur, ad discutiendos maximos capitis affectus. Addit, plantarū succi, in quibus facultatem habent. Constat non in solis plantarum succis vires medicamentosas esse, neque vim anodinam, sed in aliis omnibus plantarum partibus, & in multis etiam terræ generibus, & metallis, & animaliom partibus: quare vt vnum quoddam medicinalis materiæ genus nominauerit Hippocrates plantarum succos: dicens verò in quibus facultatem habent, videtur lene quiddam & quod nullius momenti sit, dicere. Nā omnia medicamenta admouenda sunt, in quibus facultatem habent. Nam in quibus non habent facultatē, quorsum quis eis vtatur? Innuit autem Hippoc. illis verbis, quod lib. 5. de Simplic. facult. à Galeno indicatum est, esse facultates quasdam, quę respiciant certa quædam membra, neque indifferenter medicamenta omnia omnibus partibus admoueri: sed quædā habere vires in capite, quædam in ore, quędam in hypochondriis, atq; adeò inde accipere nomen, vocariq; alia cephalica, alia stomachica, alia hepatica, aut splenitica. Docet itaque Hippocrates, siue calidis, siue frigidis sit occurrendum, deligenda semper esse, quæ dolenti parti rectè accommodentur. Cyceon, interprete Galeno, erat potio ta quædam ex vino & farina: constat eam aliquando solitam accipere salem, aliquando secus, quandoquidem libro 2. de Morbis muliebribus dicitur, cyceonem bibat, non salsum. Itaq; commendatur ad

ad dolores, vini potus insperso farinę polline, quod quidem coosonum est illi aphorismo, qoo dicitur: dolores oculorum vini potio soluit: qui suo loco enarratus est. Tantùm hîc adiicitur farina. Quod quidem, vt Galenua in Commentario dicit, tutius est, qoàm si quis solo vino vtatur. Quia vt mentia alienaoonem, & capitis grauitatem, & alia omnia mala magis facit viou, si quis eo solo vtatur, quàm si cum cibis, aut à cibo, ita & fluxiones magis auget. Itaq; si quando dolores oculorum, aut alterius cuiuspiam partis vino curare tentandum est, cyceone id faciendum potiùs, aut à cibo, quàm ieiuoo dandum merum. Hæc dicta sunt pro doloribus circa malignitatem vllam, aut venenosam qualitatem concitatis. Appooit deinde qoædam, quæ sunt antidota maleficorum: hoc est, dolorum pendentiom ex causa maligna, vt ex veoeoi potu, aut morsu veoenati animalis. Hæc sunt, lac, allia, vinum feruefactum: hoc est, perfectè coctum, ne sit mustum, (feruefactione enim perficitor) acetum & sal. Commendatur à Galeno libro 2. de Antidotis, ex Asclepiadis sententia, lác ad eos qui herbá Apollinarem biberint, aut leporem marinum ediderint, aut dorycnium, aut bupestres, aut cantharidea, aut cerussam. De allio hæc scripsit Dioscorides: Contra viperarum ictus, & priuatim hæmorrhoi prodest, ita vt non aliud magis, si cum vino iugiter assumatur, aut tritum in eodem ebibatur. Contra rabiosorum morsos, & illitu & cibo valet. Vinum antidotū esse dicitur, eodem loco libri de Antidotis, cicutę, & coriandri, & toxici, & fungorum. Acetum ad concretum lac, & ad epotum taurinum sanguinem. Sal solus non datur, sed in muria contra hirudines, iniicitur in theriacam Apollonij. Sit autem vtilissimus eius vsus in externis partibus scarificatis, vt putredo prohibeatur, & absumatur venenum.

---

6 *Homo ex laßitudinibus ex itinere, debilitas, grauitas, expuit: tußiebat enim ex vertice. Febris acuta, ad manum submordens. Secunda autem die capitis grauitas. Lingua exusta fuit. Sinister lien magnus & durus infestabatur dolore.*

¶ Miror Hippocratem prætermisisi morbi huius eueotum, neq; dixisse, fueritne mortuus, an superuixent: multò magi amiror, Galenum voluisse ex vrina id diuinare, cùm cooſtet morbum hunc fuisse lienis inflammationē, vrina verò eorum solùm morborum sit indicium, qui peodent ex soccis, intra venas & arterias putrescētibus: ego mallem dixisset, quo modo haberet pulsus, & respiratio, & meos, quàm vrina, vt de morbi exitu iodicium ferrem. Sed quandoquidem Hippocrates id noo narrauit, habuerit vtcunque, nos quæ narrauit interpretemur. Causa procatharcica, qua cœpit ægrotare, fuit, defatigatio ex longo itinere, vnde grauitatem cum debilitate primū sensit, & expuit tussiens ex vertice. Deinde febris illi successit acuta, ad manom submordens, secunda die febris sensit capitis grauitatem, & exusta illi fuit lingua, & habebat hypochondrium sinistrum magnū, & durum, & cum dolore: qoæ signa sont propria inflammationis lienis. Medici tentauerunt sanguinem, oarem vnguibus scalpendo, vacuare, tamen non exiuit sanguia. Consentaneum est hunc multitudine excrementorum laborantem, ingressum esse iter: id enim maximè solet grauitatis sensum & debilitatem facere, & fluxiones commouere. Fluxio verò & destillatio ex capite, faciebat vt expueret, & tussiret ex vertice: hoc est, destillante acri humore ex suprema capitis parte. Id verò ooo aliter significari poterat, qoàm dolore & calore eius partis. Hæc aotem omnia per neutram adhuc dispositiooem eueniebant. Crescente magis homorum alteratiooe, & agitatione, cœpit acutè ægrotare, lienia inflammatione, & febre continua, cui mox successit capitis graoitas, & lioguæ vstio, ob capitis cum lieoe, atq; adeò cum toto corpore compassionem, & febria vehementiam. Malum autem fuit excissa nare, sanguinem extrahi non potoisse, quia inflammationis internæ magoitodo solet esse in causa, vt noo fluat. Interim nota ruditatem illius seculi, quo vnguibus lacerabant venas in naribus ipsi Medici, vt misaionem sanguinis molirentur. Nunc scalpellis vtimur. Quod dicit, sinister lien, videtur dictum per pleooasmum, vt dicimus lac candidum sorbere, quamquam nigrum nullum lac sit. Verisimilius aotem esse censeo, quod & Galeoos coniectat, vitiatum esse codicem, legendumque fuisse, oaris sinistra vngoibua excisa, sanguinem oō fundit. Lien magnus & durua infestabatur dolore. Nam ob lienem verisimile est Medicos tentasse ex sinistra nare fundere. Inde enim maximè expediebat fundi, vt eòam erat grauiùs inde non posse fluere.

---

7 *Quartana laborantes, magno morbo non capiuntur: si priùs autem capiantur, & quartana superueniat, liberantur.*

¶ Dictum est sectione tertia libri primi, securissima omoium, & facillima, & longissima est quartana. Non enim solùm ipsa ex se ipsa hoiosmodi est, sed & ab aliis magnis morbis liberabat. His addit nonc, liberare, siue præueniat, siue subsequatur. Si enim quis quartana corripiatur, liberari ab aliis morbis magnia, qui alioqui ei accidissent: si verò quum iam acciderint, superueniat, illos solui, insumpta scilicet materia in quartanoa paroxysmos. Galenus hîc intelligit nomine magni morbi epilepsiam, & non est qoidem ea interpretatio parum vtilis. Nam ia est morbus maximus inter diuturnos, & à quo per quartanam solent homines maximè liberari. Verùm quia libro primo plurali nomine dixit, ab aliis morbia liberat, innuens à moltis aliis, non ab vno aliquo liberare: idem prorsus vtrobique dici iotelligo, atqoe hîc, etsi vtatur nomine singulari, ita accipi, morbo magno non capiuntur, quasi dicat, nullo morbo magno capiuntur: cùm præcipuè in aliquibus codicibus ita inoeniatur scriptum: ὑπό τινος μεγάλου νόσου ἁλίσκονται: id est, ab aliqoo magno morbo non capiuntur. Galenus haud dobiè non ita habuit in suo codice, sed ὑπὸ τοῦ μεγάλου νόσου: id est, à magno morbo: atque ille articulus τοῦ, videtur indicare certū quendam. Certè si qois certus hîc est notandus, qui soluatur à quartana, nullus potiùs, quàm quem Galenus dixit, epilepsia scilicet.

---

8 *Pro quibus qui morbi.*

¶ Non parùm refert Medicum scire pro quibus

qui morbi fieri soleant, & qui morbi post quos benè & salubriter fiant, qui malè & lethaliter. Magna enim pars prognosticæ artis est hæc, ad quam pertinent plurima, eorū quæ in Aphorismis & in Prognostico, & in aliis libris de præsensione scripta sunt. Tractat verò hunc locum præcipuè libro primo de Morbis, vbi in primis catalogum facit morborum qui ex aliis fieri solent: deinde eorum qui ex aliis quibusdam necessariò fiunt: deinde eorum qui salubriter aut insalubriter succeduut: non quidem omnium, sed multorum, quibus tu per otium possis reliqua adiungere, ex aliis locis colligens. Nunc verò tantùm apponamus quæ illic habentur. Transitus (inquit) fit in his ex pleuritide in febrem ardentem: ex phrenitide in peripneumoniam. Verùm ex peripneumonia febris ardens nō fit. Ad dysenteriam tinesmus accedit, & à dysenteria lyenteria sequitur, ex lyenteria in aquā intercutem transitus fit: ex pituita alba in aquam intercutem, & à peripneumonia ac pleuritide, in corporis suppurationem. Mala porrò supra mala fieri necesse est, velut si rigor corripuerit, ardor igneus superuenit: atque si neruus diffectus fuerit, conuulsionem facit: atque si cerebrum concussum fuerit, ac doluerit, eum qui percussus sit, necesse est mutum fieri, & neq; videre, neq; audire: si verò sauciatum fuerit, febrem necesse est superuenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem syderatam fieri, ac perire. Si verò exciderit omētum, necesse est putrefieri. Etsi sanguis ex vulnere aut vena effluxerit in supernū ventriculum, necesse est ipsum in pus verti. Quibusdam interpositis, nō ita multò pòst addit: Talia autem sua sponte ac casu hominibus in morbis fiunt, tum bona, tum mala. Febricitanti ac biliosò tempestiuè suras dispersa bilis, bonum, diffusa verò ac dispersa sub cutem, toleratu leuior est habenti, & curatu facilior sananti: dispersa autem, & ad vnam corporis partem allapsa malum. Aluus turbata in pleuritico, aut peripneumonico, aut suppurato malum. Febrienti aut vulnerato aluus resiccata, malum. Sub aquoso aut lienoso ab alba pituita detenuto, aluus fortiter turbata, bonum. Erysipelas si extra diffusum intrò vertatur, malum. Si verò intra diffusum foras vertatur, bonum. A profluuio alui forti correpto, vomitus superueniens, bonum. Mulieri sanguinem vomēti, menses erumpere, bonum. A fluxione verò infestatæ ad nares, aut os fluxionē transire, bonum. Mulieri à conuulsione pressę ex partu, febrem superuenire, bonum. Tetano ac cōuulsione occupato, igneum ardorē superuenire, bonum. Huc etiam pertinet quod Hippocrates hic dixit, morbos magnos, ac præcipuè epilepsiam quartana superueniente tolli, & multa quæ tum in aliis locis, tum in 6. partic Aphorismorum docet Hippocrates, quę omnia huc transferre esset longum & tædiosum, cùm liceat cuiq; per seipsum legere: hinc solùm doctum oportere vt discat, p quibus q morbi soleant fieri, benè aut malè.

9 *Bilis, vt dicebam de auibus, quod biliosa.*

¶ Hæc verba non satis perfectam videntur reddere orationem, sed aut ipsa quidem decisa est ab aliis, à quibus penderent, aut ab his alia esse detracta. Si quid tamen de hac, vtcunque scripta oratione, dicendum est, mihi videtur nihil aliud cōtinere quàm aues esse biliosas, atque illis verbis, vt dicebam, referri orationem vigesimamquintam sectionis sextæ, qua dicebatur, terra siccitatibus scalente, volucrum genus benè habet: quia oratio præsens continet illius causam. Nimirum aues terra siccitatibus scalente benè habent, quia sunt naturâ siccæ & biliosæ.

Caliditas acrimoniæ signum. 10

¶ Quia propria rei acris caliditas, acrimoniæ illius causa est, calidi autem est calfacere, fit vt quæ acria sunt, calorem corporibus inferant, & ita calor acrimoniæ signum fit. Nam etsi acrimoniam gustandi facultate, quæ in lingua est, facilè sentiamus, agnoscimus verò plurima acria esse ante etiam q̃ linguæ admoueamus. Quòd calida vehementer sint, præcipuè cum partium tenuitate.

Turbationes transitusq;. Quòd delirantibus laterum dolores cessant: quibusdam verò etiam febres: quibusdam verò nō, sed cum sudoribus, quibusdam cum perturbatione. Quibusdam cutis arida, circumtenta, salsaq; efficitur. 11

¶ Modos omnes quibus solet finiri morbus aliquis, cōplexus est Hippocrates hac oratione, proferens exempli gratia laterum dolores. Ii sunt, iudicationes & permutationes: atque permutationes, vel in alias principes partes, & morbos graues, aut etiam grauiores prioribus. Vel in cutem, & partes externas. Vocat iudicationes turbationes, quia iis, quibus crisis imminet, turbationes accidunt: permutationes vocat transitus, quia agitur ab aliis in alias partes transeuntibus succis. Itaq; dicit turbationes transitusque, quasi dicat, duo hæc solent finire morbos, turbationes & transitus. Vt aliquando cessant laterum dolores delirantibus, hoc est, permutatur pleuritis in phrenitidem: quibusdam verò etiam febres cessant, scilicet delirantibus, hoc est, finitur febris in phrenitidem. Dicitur autē hoc secundum aliam phrasim, qua in aphorismo vsus est, dicens: Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur: ibi enim dicitur, febres ardentes, quas tremor comitatur, delirio solui, quòd in deliria finiantur, tametsi cū ipsa phrenitide adsit etiam febris. Ita etiam nunc dicitur quibusdam delirantibus febres cessant: nimitū cessant esse generis earum, quæ febres simpliciter vocantur, fitq; phrenitis. Quibusdam verò (phreniticorum scilicet, aut febricitantium) non cessant cum transitu, sed cum sudoribus, cum perturbatione: hoc est, p iudicationem. Nihil enim aliud est iudicatio quàm extinctio morbi affatim facta, cum perturbatione, & euacuatione: internis autem inflammationibus, & febribus, accommodatissima euacuatio est sudor: quamquam iudicantur non rarò etiam per alias euacuationes. Quibusdam (inquit) cutis arida circumtenta, salsaque efficitur: hoc est, quibusdam illi morbi finiunrur in scabiem, & pruritū cutis. Vocatur cutis salsa, quę tanq̃ sale insperso mordeatur.

Stupefactiones quales ex qualibus, & quales ei, cui coxa. 12

¶ Stupefactiones sunt qui intelligāt vocari stupores

pores medicamentis illatos, vt cùm ad dolorem sedandum, medicamentis narcoticis vtimur, atqoe hæc verba prolata esse aduersus quempiam, qoi curaret talibus medicamentis coxæ dolorem. Velut facere solêt quidam Medici imperiti, aut neqoam, qui cùm idonea ad affectiones dolorificas medicamenta ignorent, aut velint ægroto, etiam cum magno eius malo, blandiri, vtuntur sæpè narcoticis: illis enim appositis, euenit mox sedari dolores (qđ ægrotátibus est gratissimum) etiamsi imposterum affectio maneat deterior. In huiusmodi Medicos censent scripta esse hæc verba. Quasi dicatur, considerandum qoales stupefactiones, & ex qoalibus medicamentis sint faciendæ, neq; faciendum eas, quales fiebant ei, cui coxa dolebat, cuidam scilicet, qoem fortè Medicus qoidam curabat oarcoticis. Nimirum faciendæ aliquando sont hæ curationes; sed oon nisi cùm dolor intolerabiliter vrget, & veris anodinis noo cedit, neqoe ex qualibuscuoque medicamentis, sed ex correctis, & aliorum mixtione temperatis, qoale maximè est qđ vocatur Phylonium. Hic sensus verus est, ipsis autem verbis oó videtor satis coogruens. Proinde ego io alium feror, iotelligo qua stupefactiones dici stupores quarundam partium: qui, quia diuersi, & ex dioersis causis esse possunt, iubet distinguere qoales siot, & ex qualibus causis, & memoriæ gratia mentionem facit cuiusdam ischiadici, cui stupor croris accidit, vt sæpè profectò talibus solet. Stopor, vt Galenus dicit, est affectio quędam media inter bonam valetudinem & paralysim. Itaque est velut inchoata paralysis. Quanquam videtur mihi communem loquendi modum coosulenti, stuporem ob sensus, paralysim ob motus, diminutioné potiùs dici: oam resolutam partem immobilitate & demissione agnoscimus: stupidam verò dicimus eam, cui seosus est hebes, etiam si motum oulla læsio attingat. Itaque stupor accidit aliquando partium solùm sentientium, aliqoando etiam mooentium: atque hìc aliquando fit, ob intemperiem frigidam partium stupescentioo, quia frigus adoersum est omnibos viuentium actonibos, aliquando ob neruorú deferentium sensum, aliquando ob deferentium sensum & motum, obstructionem, mioorem tamen, q̃ vt faciat paralysim: atque hanc obstructiooem aliquando facit succus, qui ipsos neruos occupat, aliquando membra adiacétia, quæ ipsos comprimút. Distinguenda igitur hæc, quia si refrigeratio in causa est, solis calorificia occurretur, si obstructio expurgatione: si compressio, hác tollere curabimus. Facit eam sæpe vicinarum partiom tumor ex plethora, & tollitur sola missione sanguinis. Iis quibus coxa dolet, solet crus è regione positú vsq; ad extremum pedem stupescere, ob neruos crurum, q̃ omnes, iuxta ipsum coxæ os, ab vltimis lumború vertebris decurrunt, præcipuè verò ob ordine qoartum, qui etiam est postremus, & maximos eorum, qui descendunt à lumbis, quia cum tribus sequentibus sacri ossis neruis coalescit: is enim simul cum arteria & vena magnis, penetrat per foramé, quod ossis ilij, & sacri coarticulatione, velot in hunc solum vsum, formatum est. Euenit igitur ibi fluxiones coxæ dolorem inferentis aliqoid in neruum redúdare, aut à venis & arteriis, ac carnibos etiam multitudine tumentibus, comprimi, atqoe ob diuersom affectionis modom, quidam stuporem cruris, quidam doloré qoendam per totum crus productum, secoodum illius nerui longitudinem, sentiunt. Cui malo occurrendum videtor sectione venæ in contrario crure, quamquam nisi crus doleat, ob dolorem coxæ, secanda est io eodem.

---

15. *Propter aures, & ex auribus, sæpè moriuntur tertia die.*

¶ Hippocrates in Prognostico ita reliquit scriptum: Aurium dolor acutus cum febre continua, ac vehementi, difficilis est. Periculum enim delirij & mortis imminet. Qoia igitur fallax hic locus est, citò etiam animaduertere omnia alia indicia à prima die oecesse est. Natu mioores septimo die, aut citiùs ab hoc morbo interimuntur: natu verò maiores multò tardiùs. Galenus in Commentario inquit: Multi interimuntur per dolores aurium vehementes, in consensum perducto cerebro. Quocirca nooonulli ægroti delirant, nec non aliqui repentè moriuntur, in euodem modum quo apoplectici, quoties io cerebrum decumbat vniuersa, dolorem aurium committens fluxio. His coosona est præseos oratio. Nimirum Hippocrates dixit septima die, aot citiùs mori. Galenos explicans quantò citiùs soleant, ioquit, oonnullos breuissimè ac repentè, illud oonc definitè dicitur tertia die. Hoc enim est breuissimè mori, cùm sit tertiá prima decretoriarum. Itaque mihi hæc oratio nihil aliud significat, quàm locum hunc adeò esse fallacem, & periculosum, vt nonnooquá ex eios dolore contingat mori intra primum quaternarium. Id qood est verissimum, quia facillimè inde serpit in cerebrom malum, & homo conoellitur. In quodam fragmento Commentariorum, quæ quasi nunc deooò inoenta, sub Galeni oomine nuperrimè sont in lucé edita, dicitur: Illud ex auribus significare fieri ex primario aurium affectu, propter aures per consensum. Quòd scilicet aliquando eueniat mori ob ipsam auriom affectiooem per se, aliquando tracto cerebro in consensum. Mihi verò noo videtur fieri posse, vt ob passioneio vllam auris moriatur homo tertia die (Imò verò nec vt moriatur omnino) oisi cerebrum in compassionem traheretur. Quapropter geminationem illam verborum, propter aores, & ex auribus, illud potiùs significare intelligó, propter aures mori homines tertia die, oon tamen proximè ac per se, sed quòd ex auribus malom incipiat, refuodator verò in cerebrum.

---

16. *Quibus cutes intentæ aridæ & duræ sine sudore, quibus verò laxæ cum sudore moriuntur.*

¶ Certò, si quibos cutes intentæ moriuntur sine sudore, & quibus laxæ, cum sudore, fit vt omnes ægroti moriantur: omnibus enim sunt cutes laxæ, aut intentæ: siquidem hæ sunt contrariæ dispositiones. Non est igitur hoc, qood docet, sed cùm ex aliis signis constet homioé esse lethaliter affectum, cognoscere ex his, sitne cum sudore, an sine eo moriturus. Cùm verò dixerit lo prima orationis parte, cutes inteotæ, aridæ & duræ, qoasi tres hæ sint diuersæ qualitates, constat io secunda quoque parte, etsi tantùm dicat, quibus verò laxæ, suppleri debere homidæ & molles. Nam reddi debent tribus illis contraria. Non est aotem vnom pluribus, sed

vnum vni contrarium, vt millies dicit Aristoteles. Præterea quia laxæ tantùm cutes fieri possent ob siccitatem & extenuationem: nam, vt dicebatur sectione tertia huius sexti libri, omnis extenuatio laxat cutem, deinde circuntenditur, laxæ verò & humidæ, & molles, non nisi ob humiditatem extrorsum vergentem fieri possunt, quare illæ differentiæ merito significant sudorem, atque in morituro mortem cum sudore: contrariæ verò humoris in cute vacuitatem, ac proinde neque sudorem futurum, sed sine eo moriturum hominem, si alioqui sit moriturus. Hæc eadem sententia scripta est eisdem ferè verbis in sect. 5. aphor. iuxta calcem.

15 *In morbis dolosis mutationes vtiles sunt, his mutare ad decentia, antè quàm euadant deteriores, vt Cherioni.*

¶ Morbi dolosi sunt, qui cùm videantur esse sedati, aut etiam soluti, redeunt, præcipuè si id sæpè fiat, vt accidit Cherioni, qui fuit quintus ægrotus libri tertij. Illi enim, vt licet tibi illuc redeunti legere, ter visus est à febre liber, & totidem habuit recidiuas. Monet nunc Hippocrates, vt in talibus, si quam oporteat facere mutationẽ, velut in locum alium, aut in aliam domum, aut tale aliquid huiusmodi, quod magis deceat, id citò facere, dum subleuati videntur ægroti, antequam euadāt deteriores morbis maligniùs redeuntibus. Velut si fortè Cherionem iter agentem in diuersorio febris corripuisset, fuisset sanè satiùs in domo sua ipsi ægrotare, atque ita in domum mutari decens, non fuisset autem expediens id facere, dum febris erat vehemens, & dolor capitis maximus, neque poterat dormire, & conuulsionibus tentabatur, & delirabat. Esset autem faciendum die octaua, aut septima, mox ac soluta esset febris, neque expectandum donec die nona rediret. Huc etiam expectant quęcunque alia ægrotos facere decet, neque tamen vigentibus morbis possunt. Nimirum quicquid ægrotus sit facturus, aut quæcunque mutatio circa eum tentanda sit, si morbus, quem alioqui malignum, & fallacem esse suspiceris, die aliqua subleuatus esse videatur, arripienda occasio est, faciendumque quod deceat, ne fortè, re inconfecta, ægroti euadant deteriores. Velut si quis ægrotaret, vt Cherion (non est enim quòd recedamus ab exemplo) qui cœpit tertia die delirare, & vsque ad octauam nō resipuit, & præoccupatus esset delirio antequam peccata sua esset confessus, aut bonorum suorum hæredes designasset, profectò stultitiæ esset magnæ, nisi mox ac resipisceret, id faceret, antè quàm scilicet malum reuerteretur. Ita etiam si quę alia mutatio facienda sit. Fiant autem illæ tantùm mutationes, quæ ad decentia sint. Nam neq; cùm antea iuberet Hippocrates per morbos longos mutare solum, quamcunq; soli mutationem commendauit, sed eā quę est accommodatior ad cuiusq; morbi curationem. Itaque hac oratione non commendat vllas mutationes, qui sect. 3. huius 6. lib. ita scripserat: Mutationes cauendæ, sed docet, si quam facere deceat, aut omnino oporteat, quam morbo vigente facere non liceat, si quā remissionem is indicet, non esse præstolandum, donec fortasse reuertatur peius, sed in occasione faciendum. Sed rogabis quæ causa erit, vt timeam, cùm morbus solutus videtur, fore vt reuertatur? Certè si non videatur secundum rationẽ solutus, iuxta id quod in aphor. dicitur: Non est fidendum bonis, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talium durare nō solent, velut Cherioni febris maxima & maligna, siue concoctionis & sine iudicationis vlla indicatione, soluta est die septima, rediit verò nona.

16 *Irritantia ex quibusdam faucium asperitates terminus.*

¶ Vsum acrium & mordentium, atq; adeò exter gentium vehementiùs, denique irritantium, dicit finiri in fer[illegible] m quendam asperitatis in faucibus & larynge, [illegible] vocatur propriè ἄγχειν: hac ratione probat Gale[illegible]ius oleum, etsi alias partes videatur lenire, & si quis sit dolor, & quę lassitudo tollere, habere tamẽ aliquid mordax & irritatorium, quod cùm dealbatur, deponit. Quia si quis illud lingendo accipiat, finitur eius vsus in ἄγχειν: quia irritantia ex quibus ἀγχώδεα terminus: hoc est, irritātium vsus ἄγχειν facit.

17 *Quibus quod sanū relinquitur, infernè subducta causa, aut purgato, aut deligato, aut eijcito, aut secato, aut vrito, quibus verò non, non.*

¶ Chirurgi cùm partem quampiam putridam, aut valdè alteratam curant, eum habent scopum, vt vsque ad sanam partem pertingant, secando, aut vrendo, aut medicamentis exedendo. Nunc ergo monet, ne priùs desistant, quàm vsque ad partem sanam peruenerint, sed si quod sanum est, relinquitur: id est, quod sanum est non attigeris, sed adhuc relinquatur sub sordibus, aut sub parte putri, curationem perfice, deorsum verses facta sectione, vt sanies, quæ eius mali causa est, subducatur, aut vi extergentium purga affectam partem, aut deliga: id est, vinculo excipe quod emortuum aut alteratum est, vt ita excidat, aut exosum eiice, aut seca, id est, scarifica, aut vre: quibus verò non, id est, quibus sanum nō relinquatur intactum, sed ad illud vsque iam sit curatione peruentum, non, id est, ne facias quidpiam tale, sed vtere repleutibus, aut cicatricem inducentibus, vt res exigit.

18 *Quibus sanguis fluit multis ex naribus, quibus quidem decolorationes imperfectæ, iis parùm prodest: quibus autem rubri colores, non ita: & quibus capita quæ benè tolerent, prodest: quibus secus, non.*

¶ Vbi ego verti, quibus decolorationes imperfectæ, iis parùm prodest: habetur in meo codice, οἷσι μὲν ἀχροίαι ἄκρητοι, τούτοισι ὀλίγα ὠφελεῖ, in aliis fortasse codicibus (non enim in eos incidi) ἀκρέτως, quia sunt q vertant, qui quidē decolores sunt mero modo: in aliis etiam fortasse (uam neque in hoc incidi) ἀκρητως τούτοισι ὀλίγον ἀρήγει: quia sunt qui vertant, iis merum modicè datum prodest. Prima quidem versio, quæ Iani Cornarij est, sensu quidem haud multùm distat ab hac mea. Nam decolorationes imperfectas ego dici intelligo, quasdam coloris in albidum, & debilitatem, ac naturalis caloris defectum præ se ferentem colorem, mutationes: quales

les videmos quotidie in iis, quibus hæmorrhoides largiter fluunt, aut mulieribus, quibus menses. Tales etiam dici posint decolores mero modo, quia omni viuido colore carent. Altera autem versio plurimùm mutat orationis sensum: significat enim eis, quibus ob multitudinem fluentis sanguinis sublatus est color, prodesse viuuio merum modicè datum: ij verò qui rubri sunt, non prodesse, atque rursum iis, qui firmo sint capite, vt meri potum ferre posint, prodesse, aliis verò secùs. Mihi verò videtur merum fluente sauguine uoxium esse, vtpotè quòd fluxiones magnoperè augeat, atque, si timetur, ne teutet caput, timendum potiùs esse, ne saoguioem agat sorsum, & faciat effluere abundanoùs: neque sanè merum talibus dandum est, nisi fortè in aliqoo deliquio animi. Proinde mihi placet multò magis præscripta lectio, videturq; pertinere oratio non ad curatiuam, sed ad agnosticam partem, continereque duo, quæ considerare oportet, vt agnoscas an fluxus sanguinis creber ex naribus conferat. Alterum pertinet ad affectum, vnde nascitur conferentia, aut contrarium, alterum ad facultatem, vnde tolerantia, aut contrarium. Coloris ergo illa sublatio, sanguiuis penuriam, & succorum in aliam speciem mutatiouem significat: quare ita affecti misione sanguinis uon inuantur: color verò ruber significat abundáoam sanguinis, quare eios euacuatione iuuaotur. Quoniam autem uou est satis, quó euácuatio iuuet, vt eam affectio postulet, nisi etiam facultas ferat, considerandum etiam, an habeat homó firmum caput an debile. Nam cùm misio sanguinis partes omnes, & omnes facultates, quæ nostra corpora regunt, posit debilitare, quæ omnium maximè sanguinis penuriam persentiscit, caput est: quia est pars princeps & exanguis, cerebrum, & ex sanguine habet animalium spirituum refectionem. Vnde natum suspicor maximũ illum vulgi timorem secandę veuę cephalicæ, quia, arbitror, intempestiuè secta cerebro attulerit noxam satis insignem: quod quidem vbi ea non sit opus, aut non benè feratur, effluxio ex naribus magis fecerit, quantò ea pars cerebro est propior. Qualia autem sint capita, quæ fluxum sanguinis beue tolerent, dixit Hippocrates in libro 2. sect. 1. contr. 18. vbi ego hunc locum eitaoi, qoòd ad illius explicaoòoē plorimùm faceret.

19 *Quibus nares humidiores natura, & semen humidius & plus, hi sanitatem habent morbosiorem, plurimis autem quibus post morbum contraria.*

¶ Hæc sententia enarrata mihi est in commentatione aphorismi secundi sectionis sextæ, vt non sit opus eam rursum eoarrare. Illud solùm lubet monere, hoc loco manifestè deprehendi fragmentom illud commẽtariorum hoius libri, quod nunc nomine Galeni venditur, legitimum oō esse. Contrarium enim prorsus ibi affirmatur, atque in commentario aphorismi à Galeno, adeò vt si Galeni esse censerem, essem duo ea loca, in libellum de Locis mauifestè pugnantibus, repositurus, verùm ob quàm plurima, mihi iam id fragmentum videtur esse suppositium.

Sputa rotunda delirium significant, vt illi qui in Plinthio, huic fluxit sanguis ex sinistra nare, & solutus est morbus die quinta. 20

¶ Sputum rotundum vituperat Hippocrates in Prognostico, dicens esse inutile: nunc quatenus sit malum explicat, dicẽs esse adeò graue, vt delirium significet, huius causa est, quia significat ingens incendiom circa partes spirituales, à quibus facilè trahitur cerebrum in compasionẽ: velut cuidam in Plinthio accidit, cui reliqua quoque iuxta eaodem rationem euenerunt. Nimirum cùm raptus esset factus in caput, liberatus est per fluxum sanguinis narium, ex sinistra verò, quia fortè fortuna contigit, secondum id latus laborare magis: die verò quinta, quia erat morbus acutisimus, exactè.

Vrina multam subsidentiam habens, soluit deliria, qualis fuit Dexippi post defluuium capillorum. 21

¶ Velut hæmorrhoides & varices, & qoæcunque alia, succos biliosos, aut atrabiliarios ad inferiora detrahunt, à delirio liberant, ita & vrina, in qua multum subsidet. Nam si verè dicitur in prorrheticis, vrinã in qua tenue quiddam natat, insaniam minari, certè in qua multum crassumque residet insaniam solui indicabit. Nam vt insaniæ solutio ipsi pasioni contraria est, ita & tenue crasso, & supernatans subsidenti. Rursum si rectè dicitur in aphorismo, vrinam albam & tenuem malam esse, si iu delirãtibus appareat, quia significat raptum humorum in caput, fit sanè in eisdem bona quæ crassa. Non autem quæ crassa secundum se totam, & perturbata, qualis est iumentorum. Nam talis, vt iu alio aphorismo dicitur, significat dolorem capitis, qui adest aut aderit: quare malum minatur capiti: igitur bona fit in talibus, crassa, in qua crassum subsidet. Nam neque flatum & perturbationem significat, quæ in caput eleuet, neq; succorum in superas partes raptum, sed cootraria omnia, æstuationem scilicet & agitationẽ in venis conquieuisse, & succos deorsum detrahi. Hoc dicit accidisse Dexippo cuidam, post defluuium capillorum. Scilicet ille, cùm laboraret insania, defluuium capillorum passus est primũ, deiode multo tempore (pauco enim nihil profecisset) vrinam reddens plenam multa & crassa sordiiie, quæ in matula resideret, liberatus ab insania est. Neque certè habet hæc narratio quicquam quod non sit rationi consonum. Nam defluuium capillorũ sæpè fit per abscessum, interno capite in cutem mittente sua excrementa, eo igitur per cutem proximam expurgato, & maxima succorum copia io inferna retracta, meritò melius haboit mens.

Quartana non producitur vltra annum. 22

¶ Quidam vltimas duas voces orationis proximæ, ad hanc reuocantes, scribunt, post capillorum defluuium, quartana non producitur vltra annum. Ego verò non video, cur capillorum defluuium, liberare posit à quartanæ febris longitudine. Nam si dicas, quia cerebrum expurgatum est, non placet, primùm quia quartanæ, neque generatio, ueque productio, refertur ad caput, sed ad lie-

nem potius, aut totum corporis habitum: deinde quia non semper fit defluuium capillorum per abscessum, sed aliquando per redundantiam, regurgitantibus excrementis vsque ad verticem: atque cùm per abscessum fit, nō opus est vt perpurget interna: fiunt enim plerumque imperfecti abscessus atque ob hæc euenit, vt plerique sint, quibus capilli exciderunt, excrementosiori capite, quàm quibus nihil tale accidit. Nimirū exciderunt iam multis bis & ter. Ego sanè eum, qui quartana corripitur, non putabo ab eius productione securiorem, quòd passus sit capillorū defluuium, nisi me quando experimentum ita docuerit esse, hactenus non contigit videre multos quartana laborantes, quibus excidissent capilli: proinde probo multò magis seorsum legi: Quartana non producitur vltra annum. Dicit ergo nunc Hippocrates, quæ sit quartanæ constitutio. Dixerat enim libro primo, quartanam esse longissimam, in Prognostico etiam eam morbi longi exemplum esse fecit, dicens: Est etiam quartana febris ex hoc ordine, atque in aphorismo dixerat, æstiuales quartanas esse breues, autumnales longas: itaque esse alias aliis longiores, tamen eius constitutionem definitè non dixerat, neque nunc dicit omnino, sed vltra annum non prorogari. Itaque æstiuales non producuntur vsque ad annum, neque autumnales vltrà. Cuius rei causa fuerit, quòd vt acutæ febres motum sequuntur lunæ, ita longas sequi motum solis est consentaneum: igitur vt acutæ febris fines sunt intra mensem, ita chronicarum fuerint intra annum. Atq; vt acutæ quædam mensis dimidium, atque aliæ etiam minùs durant, quæ verò mensem superant, sunt decidentes ex acutarum constitutione, ita longæ. In hoc genere sunt quotidianæ & quartanæ, quędā dimidium anni durant, quædam menses duos, & quæ longissimæ sunt, annum integrum: quòd si eum superāt, id quidem fiet ob prauum victum, vel ob ineptam curationem, aut etiam aliquando ob coniunctam visceris cuiuspiam intemperiem, fueritque ea quartana producta, vltra communem quartanæ constitutionem. Certè testari possumus, paucas esse, quę in iis, qui prudenter se gerant, non concludantur intra vnum annum.

23 *Aurium eruptiones æstate quinta die fiunt, aliquando quidem etiam tardiùs, & quæ circa gingiuas, & secundum nares, suppurationes.*

¶ De aurium inflammationibus ita scriptum est ab Hippocrate in Prognostico: Auris dolor acutus cum febre continua, ac forti, horrendus est. Periculum enim est, deliraturū esse hominem, ac periturum. Proinde cùm hic locus minimè tutus sit, citò mentem aduertere oportet, etiam aliis signis, à prima statim die. Pereunt autē iuniores die septima, & adhuc citiùs ex hoc morbo: senes verò longè tardiùs. Nam & febris & deliria minùs ipsis accidunt, & hac de causa aures antea suppurantur. Verùm his quidem ætatibus recidiuę morbi contingentes plurimos occidunt. At verò iuniores priùs quàm suppuretur auris pereunt. Hæc Hippocrates, quibus apertè dicitur, eum affectum adeò esse periculosum, vt plurimi moriantur antequā morbus suppuretur, & ij qui supersunt, euadant per suppurationem. Nam addit: Nam si pus albnm effluxerit, spes, est iuuenem superstitem futurum. Itaq; non senes solùm, sed iuuenes etiam, erumpente ex aure pure, solent liberari, senibus verò tardiùs fit pus, iuuenibus verò citiùs, intra septimum scilicet, quia nisi præueniāt suppurari intra id tempus, moriuntur ob symptomatum vehementiam. Neq; solùm ætas temporis suppurandi faciet differentiam, sed & tempus anni. Omnes enim & concoctiones & iudicationes citiùs fiunt æstate, quā hyeme. Si igitur iuuenibus, qui ab hoc morbo liberantur, solet septimo erumpere pus aliis temporib⁹, æstate erumpet quinto, aut etiam citiùs. Quoniam verò ea ætate, & anni parte, rarò fient eruptiones superuictuis, tardiùs, & neque hoc perpetuum est, ita vt non possit aliter contingere, vt neque aliud ferè quicquàm in arte, addidit: Aliquādo quidem etiam tardiùs. addit rursum. Et quæ circa gingiuas, & secundum nares suppurationes: habent scilicet eodem modo, & sunt eiusdē constitutionis. Hoc interest, quòd inflammationes circa nares & gingiuas non sunt adeò periculosæ, neque ea loca tam fallacia, quàm auris.

24 *Quibus in dentium dolore id supercilio tenuia veniunt, his à pipere probè affricto postridie veniunt crassiora, si etiam reliqua non obtinuerint. Nam Hegesippo somniferum ibi nō obtinuit, sed potiùs conocauit quiddā vehementius.*

¶ Commendat piper ad dolores dentium, ex fluxione tenui descendēte ex syncipite (eam enim capitis partem vocat supercilium per synecdochem) vt eo affricto dolenti parti dicat, postridie descendere crassiora, posseque illud ita iuuare etiam, cum stupefacientia (quæ tamē censentur esse postrema, ac maxima, ad sedandos dolores, auxilia) non obtinent. Nam Hegesippo dicit ibi admotum somniferum (vocat nunc somniferum, stupefaciēs, quod soporiferum diceret propriùs) non obtinuisse: hoc est, non effecisse, id cuius gratia admouebatur, sed potiùs connocasse quiddam vehementiùs: hoc est, auxisse fluxionem, & dolorem. Videtur autem consentaneum intelligere, etsi id Hippocrates apertè non dicat, hūc postea curatum fuisse pipere. Huius sanè causa fuerit, quòd dolorem & fluxionem Hegesippi excitauerit frigida causa, atq; ob id stupefacientia auxerint passionē, atq; ea aucta, ob id etiam & dolorem, aut si paulò post admotionem, stupore inducto, dolorem abstulerit, ita tamen, vt posteà redierit vehementiùs, aucta causa. In eo ergo meritò processerit rectiùs curatio, affricto pipere, p materiæ concoctionem, & attemperationem partis. Nā in materia adeò frigida fuerit piper concoctorium, atq; ita materiam reddiderit crassiorem, cùm omnia, quæ coquuntur, crassiora fiant. Non igitur hinc debes colligere, omnem dentis dolorem curari meliùs pipere, quā opio. Si enim intemperies & fluxio sit calida, contrà fiet, sed tunc conferre piper coquendo, cùm stupefacientia non obtinet, quia tunc & passio & fluxio frigida est. Atqui tunc quoque constat, si in mittēte parte multa sit redundantia, non posse vinci piperis affrictu, nisi priùs ea vacuetur, & expurgetur. Intellige ergo piper affrictū facere, vt fluxio vna die crassescat, postquam prospectum

spectum iam est capiti, aut cùm fluxio non tam est multa, quàm frigida.

25 *A capite ossium naturā, deinde neruorum, & venarum, & carnium, & aliorū succorum, & superiorū & inferiorum ventrium, & mentis, & morum, & eorum quæ secundum annum fiunt, tempore quodam, hoc quidem priori omni parte, vt exanthemata, & quæ huiusmodi sunt, non aliter atq; in ijs quæ quotidie, citiùs aut tardiùs accipiuntur.*

¶ Naturas hominum, & anni tempora, & singulorum dierum partes considerare, hac oratione iubet Hippocrates. Naturam quidem quę est in compositione, & quæ in temperamento: eam quæ est in compositione, ex consideratione magnitudinis singularum partium, ac naturalium succorum, & cauitatum: eam quæ est in temperamento, ex consideratione mentis & morum, quia hæc maximè omnium sequuntur corporis temperaturas. Ergo dicit à capite ossium naturam, deinde neruorū & venarum. Qui putaret neruos, venas & arterias originem ducere à capite, atq; inde in totum corpus distribui, vt libello de Ossium natura docere videtur Hippocrates (si modò Hippocratis is libet est) & nonnulli veterum sunt opinati, certè in eam sententiam acciperet hęc verba, vt ossium, neruorum, venarum & arteriarum (nam vno venarum nomine intelligit Hippocrates venas sanguifluas & pulsantes) naturam considerare oporteret, initio sumpto à capite, vt à communi illorū omnium radice. Vocatur enim ossium natura, citato libello, nihil aliud, quàm ipsorum compositio naturalis. Verùm cùm constet eam nō esse Hippocratis sententiam, sed solos neruos oriri ex cerebro, venarum verò radicationem esse iecur, & arteriarum cor, constat nō ita esse accipienda hæc, sed illud à capite, solùm esse coniungendum cum illis verbis, ossium naturam, significariq; considerare oportere naturā ossium, deinde neruorum & venarum: ossium quidem naturam, à capite initio facto. Nam capitis ossea pars, est velut ossium radix, à qua, pducì videtur spina, à qua pendent costę & artuum ossa: deinde neruorum, initio etiam facto à capite, non tamē illius eadem parte, sed à medulla, quod cerebrum vocatur: deinde venarum, vtrarumq; scilicet, sanguifluarū, initio facto ab hepate, pulsantium, à corde: deinde etiam carnium, musculorum scilicet, quorum dissectionem nosse magni est momenti. Quoniam verò non partium solùm, sed succorum etiam naturas considerat Medicus, dicit, & aliorū succorum. Videtur quidem inepta loquutio, cùm succorum antea nō meminisset, sed fortasse insinuat inuestigandam esse naturam aliorum succorum, præter cuique parti proprium. Suo enim succo quæuis pars nutritur, & præter proprios partium succos, quorum natura simul cū ipsis partibus est inuestiganda, sunt succi naturales & communes quatuor, pituita, sanguis, & duplex bilis. Et superiorum & inferiorum, inquit, ventrium. Vocat Hippoc. ventres cauitates, & partes naturaliter cauas, sunt antè duplices: superiores, thorax & ventriculus, inferiores inanis pars sub septo transuerso, quę peritonæo circumscribitur, & intestina, & vterus, & vesica. Itaq; numerum omnium partium, & succorum, secundum naturam in nobis existentium, tenere oportet, quæ omnia pertinent ad corpus: deinde etiam ea considerare oportet, quę pertinent ad animum, mentem scilicet & mores: quia hæc plurimùm valent ad temperamēti cognitionem, vt Galenus indicauit in Arte medicinali, & commētario libri de Natura humana, & libello, Quod animi mores corporis temperaturam sequātur. & alibi sæpè. Quòd verò & ea omnia, quæ secundum anuum fiunt, oporteat animaduertere, constat, nisi frustra Hippocrates scripsit huius operis partem magnam, & tertiam particulam Aphorismorū, & libellum de Aere, locis, & aquis, & sparsim alia q̄ plurima. Considerandum verò quibusdā anni partibus quosdam morbos esse familiares, vtq; aliquando ob intempestiuam anni, aut alicuius illius partis constitutionem, morbi quidā fiant citiùs solito, vt gratia exempli, exanthemata, quæ medio vere fieri solent, si hyems fit austrina, & veri similis, meritò fient, citiùs solito. Non dissimilis est consideratio partium diei cuiusque, & totius anni, quod Hippocrates ipse docuit sectione 1. libri 2. huius operis, non longè à principio, vbi docuit quosdam morbos citiùs & summo mane, quosdam tardiùs & ad vesperam solere apprehendere. Quod idem dicit modò, his verbis, non aliter atque in iis, quę citiùs aut tardiùs accipiuntur.

Similiter biliosum & sanguineū corpus, melancholicum, non habens euacuationes. 26

¶ Illud similiter ne ita accipias, quasi eodem modo, sed quasi sit particula copulandi. Nam & biliosum & sanguineum corpus, nisi habeat euacuationes, fit melancholicum, non tamen eodem modo. Nā biliosi fiunt maniaci, sanguinei simpliciter melaucholici. Quia bilis exusta migrat in atrā bilem, sanguis crassescens, in sanguinis fæcem. Verissimū autem est, vtrosq; ætatis mutatione fieri melancholicos, sanguineos in ætate consistendi, biliosos in media iuuentute, nisi habeant consuetas aliquas euacuationes, quibus præseruentur, vt biliosi, vomitus, aut diarrhœas biliosas, sanguinei, fluxus sanguinis ex naribus, aut hæmorrhoidas, aut (si sit mulier) menstruas euacuatioues. Scire autē licet, posse esse victus probam institutionē pro euacuationibus: sanguineis quidem tenuem, vt minùs sanguinis proueniat, biliosis refrigerantem & humectantem, vt vitio prohibeatur.

Lycino postremò splen magnus doles, in quarta aut quinta. 27

¶ Vt solet Galenus dicere, quæ ita sunt prolata, vt constare non possit, quid significent, perinde oportet putare, ac si nunquam essent scripta. Huiusmodi sunt hæc verba, non quidem quod obscura, atque inusitata, sed quòd mutilata, & ab aliis, quæ iam interierunt, decisa.

Sectio septima.

1 *Tusses inceperunt circa solstitia hyemalia, aut decimaquinta, aut vigesima die, ex cre*

bra mutatione australium & borealium, & niuosorum. Ex his quædam breuiora, quædam longiora fiebãt, & peripneumonia crebra post hæc. Ante æquinoctium rursum reuertebantur plerisq; magna ex parte quadraginta diebus à principio: & quibusdam quidem breuia, & boni iudicij fiebant: quibusdam autem fauces inflammabantur: quibusdam autem angina: quibusdam autẽ paraplectica: quibusdam nyctalopiæ, magis autem pueris. Peripneumoniæ autem valdè breues fiebant. Fauces verò pòst tusses, aut breuis admodum fiebant pro tussi. Fauces autem breues. Magis autem nyctalopes. Anginæ autem & paraplexia, aut dura & sicca, aut parua & raro concocta educentes: quibusdam autẽ etiam valdè. Qui igitur aut vocibus ampliùs sese fatigarunt, aut riguerunt, in anginas magis finiebantur, qui autem manibus laborauerunt, solis manibus sunt facti paraplectici, q verò equitauerunt, aut ampliùs iter fecerunt, aut aliter cruribus sunt fatigati, his in lumbos aut crucra iudicationum vacuitates paraplectica, & in femora & tibias lassitudo & labor: durissima autem & vehementissima, quæ in paraplectica agebant. Omnia autem hæc in recidiuis fiebant. In principijs autẽ non admodum. Multis autem horum in medio tusses remiserunt, perfectè autem minimè desierunt, sed aderant simul cum recidiua. Quibus voces rumpebantur tussi, horum plurimi non febricitabant. Quidam autem breuiter. Sed neque peripneumonia fiebant horum cuiquam, neque paraplexia, neq; aliud quippiam significationem præbebat, sed in voce sola iudicabantur. Nyctalopia autem residebãt, vt alia quæ ex procatarcticis causis fiebant. Facta autem sunt nyctalopia pueris præcipuè. Oculorum autem nigra partes variegata, quæ pupillas exiguas habebant. In summa nigrum magna ex parte. Magis autem magnos habentes oculos, & non paruos oculos habentes, & plurimi habentes rectos pilos, & nigros. Mulieres autem non similiter laborabant tussi, sed pauca febricitabans, & harum valde pauca in peripneumoniam peruenerunt, atque hæ seniores, & omnes superstites manserunt. Causabar autem hoc fieri, quòd non similiter viris exit, & quòd non eodem modo ac viri alterantur. Angina autem facta sunt duabus liberis, & ea quidem mitissimo modo, abundantiùs verò seruis, & quibuscunque fiebant violentissimæ, & breuissimè iugulabant. Viris autem plurimis euenerunt, & alij quidem effugerunt, alij autem mortui sunt. In summa iis, qui solùm bibere poterant, valdè erant mitia, & toleratu facilia. Qui verò præter hæc loquebantur obscurè, iis, & magis molesta, & diuturniora. Quibus verò venæ, quæ in temporibus & ceruice attollebantur, subpraua. Quibus autem spiritus sublimis fiebat, pessimum. Hi enim etiam sepe scebãt. Enimuerò, vt scriptum est, sic erant passionum consortia. Quæ quidem primùm scripta sunt, & sine posteriùs scriptis fiebant, posteriora verò non sine prioribus. Celerrimè moriebantur, eùm superrigebant febrilis rigore. Hos ita pressos nihil iuuit manifestè, eorum quæ tentaui, neque alui perturbatio, neque venæ sectio. Secui autem & sub lingua quosdam, & sursum purgaui. Hæc igitur in æstate omnino, vt & multa quæ erupe. runt. Primũ quidem in squaloribus ophthalmiæ inuulgata sunt cum dolore.

¶ Tempestatem describit morbosam, quæ incepit circiter quindecim, aut vigioti dies post solstitium hyemale: perducitur autem narratio vsq; ad æstatem eiusdem anni. Intemperies & eorum morborum causa fuit, mutatio sæpè & repeotè facta australium & borealium & niuosarum teiopestatum. Nimirum eo anno nunc erat tempus placidum & austrinum, nunc flabat boreas, nunc etiam ningebat, eaq; omnia alternatè & pluries. Par est autem putare eam temporis conditionem fuisse multò priùs quàm morbos. Ita enim est oatura cõparatum, vt causa antecedat, id verò quod ab ea fit, sequatur. Atqui corpora paulatim disponuntur ad morbos. Cùm igitur morbi inceperint aliquantò post solstitium hyemale, fuerit quale dictũ est tempus ab initio hyemis, quod est pleiadum occasus ineunte Nouembri, ac fortasse etiã priùs. Mutatioes magnæ in temporibus, frigoris aut caloris, vt dicitur aphorismo 1. sect. 3. maximè pariunt morbos. Eæ verò quæ sunt ab australibus ad boreales, & niuosas, natæ sunt facere fluxiones multiplices, vt quisque est paratus hac aut illa parte laborare. Nam per australem constitutionem augetur humiditas, per aquilooarem exprimitur, pelliturque à parte in partem, per niues refrigerantur & læduntur partes quædam, præcipuè quæ spectant ad pectus, & vocalia instrumenta, atque proinde recipiunt destillatiooes ex capite, aut etiam fluxiones ex toto corpore, vt certè factum est. Quamuis autem ob communem causam, magna ex parte communis erat in quã plurimis hominibus morbi species, tamen ob diuersos corporũ apparatus, necessariò fiebant nonnullæ passionum differentiæ, patiebanturq; multifariam, partim diuersis morbis, commune tamẽ quiddam habeotibus, partim eisdem, sed minoribus, breuioribus, aut diuturniori, bus, boni aut mali iudicij. Primùm igitur cœperũt tusses multæ circa solstitium hyemale, quindecim scilicet aut viginti, paulò plus minúsue, post solstitium, desinente scilicet Decembri: & multis tussi laborãtium finiebatur destillatio in peripneumoniam. Et hoc quidem tempore, licet intelligere ex narratione, nondum esse hæc mala grauia, leuiter enim percurrit vsque ad tempus recidiuaruio, quarum mox facit meotionem. Et meritò quideio fit (vt in aliis etiam epidemialibus constitutionibus animaduertimus) vt morbosus status

tus à leuiori incipiens, deinde ingrauescat. Plerisque ergo ante æquinoctium vernum reuertebantur tusses. Magna ex parte quadraginta diebus à principio, hoc est circa medium Februarij, quæ vltima hyemis pars est, & veris temperiem iam incipit imitari, flante Fauonio. Et quibusdam erant tunc quoq; tusses breoes & boni iudicij, hoc est soluebantur breui, & in nullum malum aliud transibaut: quibusdam autem inflammabautur fauces, hoc est, partes oris quæ interiaceot inter gulam & laryngem: quibusdam autem anginæ, boc est, inflammatioues strangulantes, quarum quæ grauissimę sunt, & citissimè strangulãt, fiunt intra ipsum caput asperæ arteriæ. Alia huie proxima fit in eius musculis. Dicuntur etiam anginę esse species, quęcunq; in ore, aut tota ceruice, sunt inflãmationes, tantò autem minus proprie, quantò mious strangolant: atq; tam latè patente nomioe, etiam faucium ioflammatio, angina quædã dicitur, sed quia nó tam propriè, dixit, quibusdam faucium inflammationes, quibusdam etiam anginæ. Quibusdam etiam facta sunt paraplectica, hoc est resolutiones quarundam partium. Nam tametsi paraplexia ab autoribus vocari solet, ea solùm quæ dimidiati corporis est, ita verò hie voeari cuiusuis partis resolutionem, facilè eonstabit ex ipsa uarratione. Quibusdam autem nyctalopiæ, magis autem pueris. Nyctalopia est oculorum morbus, qoo laboraotes videre noctu nihil possuut, sed mox atq; tenebrescit, allucinantur. Causa est nimia oculorum opacitas, ob quam nisi in splendore magno non possunt videre: is morbus fiebat multo magis pueris, quia sunt humidi & excrementosi, atq; debiles, eerebro & oculis. Peripneumoniæ etiam fiebant aliis, & eæ quidem valde breues, fauces verò, hoc est, fauciuin inflammationes, fiebant post tusses: hoc est, postquam homines tussi laborassent, aliis breoi admodum fiebant pro tussi, hoc est paulò postquam tussi fuerant correpti homines, fiebant, tussi cessaute. Erant verò hæ etiam inflammationes breues. Magis autem (inquit) oyctalopes. Si diceret, breuiores esse nyctalopes quàm faociuin inflammationes, repugnaret sibi ipsi paulò post dicens, nyctalopiæ autem residebaot. Iutelligere ergo hìc est consentaneum, magis autem durabant nyctalopiæ. Tria mala fueruut in hac epidemia difficilia & grauia, facta post recidiuas & procedente tempore (nam ante recidiuas, vt diximus, nihil fuit graue) anginæ, paraplexiæ, & nyctalopiæ. Anginæ quòd multi ex illis morereotur: paraplexiæ & nyctalopiæ, quòd solui non possent, sed multis firmarentur, & inueterascerent. Hæc igitur rursum describit, dicens, qualia fueriut & ex quibus occasionibus initium cœperint, & quos habuerint exitus. Anginæ autem (ioquit) & paraplexiæ, aut duræ & siecæ, boc est, per quas uihil excrearetur, etsi essent magnæ aut paruæ, & raró concoctu educentes: quibusdam autem etiam, valde multa concocta educentes. Nimirum erant hęc quoq; non omnibus æquè grauia, sed aliis plus, aliis minùs. Occasiones morborum deinde narrat, dicens, qui igitur aut vocibus ampliùs sese fatigarunt, vociferantes scilicet, aut riguerunt, hoc est, plurimum frigus sustinuerunt, in anginas magis finiebantur, id est, incidebant ex tussi (omnibus enim inceperunt à tussi mala) qui autem manibus laborauerunt, solis manibus sunt facti paraplectici: qui verò equitauerunt, aut ampliùs iter feceront, aot aliter cruribus sunt fatigati, his iu lumbos aut crura iudicatiouũ vacuitates paraplecticæ, & in femora & tibias lassitodo & labor. Hoc est resoluti sunt secundum lumbos, & habebant crura resoluta, idq; indissolubiliter, ac pertinaciter, & habebant, secundum femora & tibias lassitudinis sensum, & laborem. Itaque mouere nó poterant crura, sentiebant autem cum dolore, quòd fluxio in ea decumbens neruos obstrueret, adeo vt facultatis quæ per eos deferretur, motui non sufficeret: non tamen adeo, vt neque sensui. Eadem verò fluxio faciebat vt sentiret cum dolore. Facta sunt autem hęc dictas ob causas, quia vt dicitur in aphorismo, si quę pars ante morbum laborauerit, in eam morbus firmatur. Iam verè frigus extremum nullam partem lædere magis poterat, quã eam per quam inspiratur aer, refrigerata verò ea pars facilè recipiebat fluxionẽ, vt alia quæuis qoæ ob quancunq; intemperiem debilitata sit. Addit, durissimæ autem, & vehementissimæ eraut (tusses intellige) quæ in paraplectica agebãt. Verisimile est ex vehementiori pependisse causa, ea quæ maiores consequerentur abscessos. Omnia autem (inquit) hæc quæ grauia & difficilia, contingebant in recidiuis, in principiis autem non admodum. Tuuc enim, vt dictum est, nihil fiebat præter tusses, & mites peripneumonias. Et multis horom in medio (hoc est inter primas inuasiones & recidiuas) tussès remiserunt, & ob id visæ sunt secundę passiones esse recidiuæ, perfectè autẽ minimè desierunt, sed perseoerantes à principio, aderant simul cum recidiua. Rursum percurrit singula mala, quæ in recidiuis simul cum tussi aderant, & explicat singulorum euentus. Hæc fuerunt, raucedo quædam tanta, vt vox interciperetur, & omnino eam intermittere non possent (hoc enim voeat vocem tussi rũpi) & nyctalopia, & paraplexiæ: & anginæ Dicit itaq; plorimos eorũ quibus voces rumperentur tussi, omnino non febricitasse, quosdam autẽ febre, sed breui, correptus esse, neq; peripneumonias neq; paraplexias, neq; aliud quippiam eis successisse, & in solam vocis interceptionem finitũ esse malum. Et hoc quidem meritò fiebat, quia quibus per raucitatem vox omnino intercipitur, plurimũ sueci imbibitur in ipsam asperæ arteriæ membranam: quę pars non facilè commonet sua excrementa, sed sustinet vsq; dum paulatim discutiãtur. Quinetiam vidimos horum plurimos multũ temporis voce carere, & imposteruin toto vitæ tempore raucos manere, durata & indissolubili facta passione. Fiebat ergo hoc iis quibus cerebrum nó tanto impetu exeremenita pelleret, vt in pulmonem truderet, aut artus, neq; materia esset adeo calida, vt anginam, quę inflammatio est, pareret, aut febrẽ cieret, sed frigida materia, lentẽ pulsa, in ipsa aspera arteria hæreret, febrem nó inferens. Nyctalopiæ autẽ residebant, id est, manebãt indissolotæ, vt alia quæ ex procatarcticis causis fiebant, id est, vt paraplexiæ. Dictum enim antea est: fieri eas, iis qui manibus laborauerunt, aut equitauerunt, aut iter fecerunt. Itaque dicit & nyctalopias & paraplexias resedisse. Factæ autẽ sunt, inquit, nyctalopiæ pueris præcipoè. Huius causam esse censeo humiditatem nimiam cerebri, & omnium capitis partium, quæ in ea ætate est: ocolus enim est exortus qui-

dam, ipsi cerebro valde proximus. Fiebaot verò per nyctalopiam nigræ oculi partes (qoæ scilicet ioter iridem & pupillam sont) variegatæ, ob floxionem inæqoaliter membrsoæ hærentem: magoa tamen ex parte tendebat ea pars io nigram, quod, crassitie influantis succi, opacus fieret oculos, quod speciē refert nigritiei. Inter ipsos autam pueros illi maximè fiebsot nyctalopes, qui erant grandioribos oculis. Et habentes capillos rectos & oigros, non taman qui paruis oculis. Nam oculi grandiores fiunt ob homidam neturem, aut ob calidam, quibus verò calida est natura pili non sunt recti, sed crispi, quibus igitur simul sunt oculi magni, & capilli recti, natura est sine calore homida, quæ parata est ad nyctalopias: qui verò suot parui oculi, necessariò sunt sicci, & ob id humidis morbis noo capiuntur: esse verò siccos (oisi materię defectus fecerit exigui tatem) vtcunque hebeant reliqua, constat. Quia si sint oculi parui, & capilli crispi, erunt sicci & calidi: si verò recti, frigidi & homidi. Vbi dicit Hippocrates μελανότριχες, id est, capillia nigris, ego censeo legendum esse (qoem etiam errorem alibi in Galeni scriptis animaduerti) μεγαλότριχες, id est, magoia capillis. Nam oigricies capillorum potiùs significat calorem estq; contrariom signom rectis: magni verò capilli fiunt iis qui sunt excrementosi & humidi, quibos eisdem fiont recti, vt io mulieribus videas. Itaq; fiebant nyctalopiæ poeris habeotibus oculos magnos, & capillos rectos & longos: non temen fiebant hebentibos oculos paruos. Videbatur his consonom, molieres hac tempestate deterius habere qoàm viros, & crebriùs ac periculosiùs ægrotare: tameo non ita fiebat, sed multo peuciores corripiebantur tussi, & com iis quæ corripiebãtur, agebatur etiam meliùs, quàm cum viris, qoie paucæ febricitabant, & harum rursum paocæ in peripneomoniam incidebant, & hæ seniores, & omoes superstites manserunt. Huius rei causam ipsemet Hippocrates apertè exponit, dicens, id accidisse, ob euacuationem meostruam, qoæ fœminis est familiaris. Ea certè euacuatio à plorimis morbis mulieres præseruet, & plorimos iudicat, à qoibus alioquin non eoederent, vt etiam cùm intempestiuè supprimitur, multorum malorum illis causa est. Itaq; laborabant tunc temporis tussi mulieres paucæ, & eæ senioras, quibos scilicet desiit finere ea vacuatio: neq; tameo moriebentur, qoia talibus com fluere desiit, mutatum est temperamentum ad siccius, neq; ea, qua carent, admodum iodigent, euacuatione. Aliam etiam causem esse dicit, ob quam mulieres, non perinde ac viri ægrotabant, quòd nō eodem modo ec viri alterantur, id est, non vt viri, se exponunt alterantib. causis, neq; in negociis versantur, sed domi se contioent: huic aotem caosæ attestabatur ipse euentus. Nem anginæ duabus solùm liberis acciderunt, & eæ quidem mitissimæ, seruis verò fiebant moltò plures, & violentissimæ, & citissimè iugulaotes. Quia scilicet liberæ vtebantur meliori victu, & minùs in eere versabaotur, seruæ verò domo exibant, vt viri, ob idq; afficiebaotor, vt illi, atq; eo etiam grauiùs qoòd deteriori vterentur victu. Viris enim etiam plurimis euanerūt anginæ, & alij quidem effugerunt, alij verò mortoi sunt. Morituri verò à soperuicturis his distioguebantur notis. Iis qoi solùm bibere poterunt, id est, qui non aliter quàm deglutiendo, ooxam sentiebant, qoòd nihil oisi potum deglotire poteraot, valde erant mites, & tolerato facillimæ, atqoe ita minimè periculosæ: qui verò etiam loquebantur obscorè, iis & magis molesta, & diuturniora. Magis qoidem molesta, quia spiritus viam magis obtorabant, & suffocabaot magis. Nam ex prohibita deglotione longè minùs est periculum, qoàm ex prohibita respiratiooe, oedum ex vtrisq;, quàm ex altero: diuturniora verò, qoòd essent inflammationes maiores, quæ attingebant vtranqoe partem, golam inqoam & laryngem. Quibus verò venæ in ceruice & temporibos attollebantur, sob praoa, hoc est, maligna & pericolosa, qoia illud magnæ suffocationis indicium esse, inde agnosces, qoòd & in iis qui laqueo, eot manibos strangolantur, apparet. Quibus verò spiritus fiebat sublimis, erat longè pessimom, id enim est iam mortis proximę, significatq; strangulatiooem, & debilitatem extremam. Quam significatiooem augebat, quòd & tepescebant: id est, refrigerabantur secundom extremas partes. Erant verò hæc omnia dicto ordine mala, præter cætera, qoia sic eraot dictarum passionom consortia, vt q̃ primùm scripte sunt sine posteriùs scriptis fiereot, posteriora verò non sioe prioribos. Qui scilicet habebant ex angina sublimem spiritū, his etiam attollebantur venæ, & qoibos ettollebantur venę, ij obscurè loquebantur, & qoi obscurè loqoebantur, hi malè deglutiebant: non tamen contra, si malè deglutiebant, loqoebantur etiam obscorè, neqoe si hoc, etiam attollebantur venæ, oeq; rursum si hoc, etiem respirabāt sublime. Igitur vel ob hanc solùm caosam oecesse est, posteriora esse deteriora prioribos. Signum aotem superueniens, qood io his pestilentiboa anginis (talis enim erat iam hæc constitutio, cùm essent morbi commooes, & ex eis plurimi morerentur) significabat mortem iam iam imminentem, erat, soperrigere febrili rigore, hoc est, soperuenire rigorem similem ei, qoi solet per febres fieri. Nam ex tali rigore, cùm ægris iam debilibus soperuenit, solent non recalescere, sed cum ipso rigore extingui. In quam aotem malignam euaserit hæc constitutio, quæ benigna à principio fuisse videbatur, inde vult Hippocrates coniectes, qnòd ita oppressos morbo (hoc est laborantes angina non leui) nihil iouit manifestè, tametsi molta circa illos molitus est. Nam & aloom mooit, & venæ sectione est vsus, cùm in bracchiis, tùm etiam sub lingua, vt per anginas fieri coosueuit. Quinetiam quosdam dicit se sursum purgasse. Ipsa verò phrasis indicat, eum non ita multos porgasse sorsom per vomitum (nam neq; id legitimom est per anginam fieri) sed qoosdam, ob peculiares fortassa considerationes. Hic anni decursus iam processerat vsq; ed ęstatem: fiebantq; dictæ enginæ iem in æstate, qoo tempore, iam fiebāt molta alie qoæ eruperuot, id est, molta alie mala externa, vt exanthemata, & vlcera. Inter quæ primùm quidem in sqoaloribus, inuolgatæ sunt ophthalmiæ com dolore. Annomerantur enim, tertia particula aphorismorum, ophthalmiæ morbis æstiuis. Et tales quidem soot siccæ, & ex sicca & acri pendent fluxione, qoare & dolent.

---

2 *Venarum sanguinem sistunt, deliquium animi, figura, alia interceptio, linamenti contorsio, appositio, deligatio.*

Qui-

¶ Quibus rebos posit supprimi fluxus sanguinis ex naribus, docet breui hac oratiooe, prima est deliquium animi. Nam per animi deliquium colligitur affatim sanguis versus cor, atq; ob id reuellitur iotrorsum, à parte ex qua fluebat. Hæc est causa, qua plurimis tales fluxus spontè cessaot, quia scilicet, superuenieote deliquio animi, tolluntur. Alia est figura, scilicet figuræ mutatio facit nonounquá sola, semper autem iuoat, vt sanguis fluere cesset. Velut si cui fluit ex oaribus, caput erigat, sitq; ceruice recta. Alia est lioamenti contorsio, id est, contortum lioameotum, & inditum io partem ex qua fluit: alia est appositio, emplastri scilicet, aut omnino medicameoti agglutioatotij, aot cucurbitulæ. Alia est deligatio, si pars est apta ligaturæ. Interiecit (Et alia ioterceptio) quia præter dictas suot aliæ causæ ioterceptionis. Nam & potu frigidæ, & eiosdem iofusione, & vinculis extremarum partiũ, & reuulsoria sanguinis misione (qua vt antea etiam diximos, nulla securior interceptio est) euenit fluxum sisti.

3 *Bubones plurimi fiebant, quòd hepatites. Si verò & ab arteria malignè affecta, malum signum, vt Posidonia.*

¶ Meminit Hippocrates aoxiliorum quibus sanguiois fluxus sistitur, ob quandam tempestatem morbosam (non dicit qoo loco, neqoe qoo tempore) per quam ob sanguinis plorimum redundantiam, quibusdam fluebat sanguis, multus adeo, vt morerentur inaniti: aliis excreabatur per asperam arteriam: aliis fiebát adeoum phlegmonosi tumores, qui vocantur bubones: aliis aliæ affectiones, babentes tamen omnes communem causam, redundantiam sanguinis. Dicit ergo, de ea tempestate agens, bobooes plorimi fiebant, qoòd hepatites, hoc est, quòd vena caua redoodantia laboraret. Scilicet bobones plerunq; fiuot, quòd hepar, & qoæ ab eo oritur vena, multitudine laboret. Si verò sanguis ab arteria (aspera scilicet) malignè affecta, vlcerata scilicet, exiret, malum erat signum. Vt accidit euidam molieri, vocatæ Posidoniæ. Nimirum passioni hæmoptoicæ, ex tali causa ortæ, succedere solet magna ex parte tabes.

4 *Qui ex sanguinis fluxu moriebantur, non sudabant circa frontem, & velut compresi.*

¶ Dictum est proxima sectione, quibus cutes intentæ aridæ & duræ, sine sudore, quibus verò laxę, cum sodore motiontur cum siccitate, qui igitur à sanguinis floxu siccati, meritò morerentur sine sudore, sed velot cõpresi, hoc est absompti, & siccati.

5 *Et spirituosi, & à sudorib. deficientes, praui.*

¶ Duo signa mortis sunt hæc, siue separatè intelligantur scripta esse, siue quòd in aliqua tempestate acciderent, spirituosos esse, id est, difficilè respirantes ac anhelosos, & à sudoribus deficere, id est, animo lioqui. Hęc enim ambo per morbos acutos pesima sunt, significantq; defectum facultatis, illud animalis (anhelosi enim dicuntor præcipuè, qui respirant sublimè) hoc vitalis. Quid potest aotem esse periculosius, quàm per febrem cõtinuam, qualis ab acuto morbo nunqoam abest, non posse respiraodo recreari, aut cum molta eoacuatione opus sit, non posse mediocrem sustioere?

6 *Ventrium abundantia turbationem ferunt, vt Posidonia, & quæ feras ibi faciunt.*

¶ Cùm est redondantia in ventre, aut cruditas molta, qualis quæ solet vermes gignere, purgatiooe est opus. Nihil enim magis celebratum apod Galenum, & medicos omnes, qoàm veotrem expurgatione, quam ventris turbationem vocant, indigere. Modus aotem mouendi sit, si in veotriculo sit vitium, vomitorio, si verò in intestinis, siquidem in crassis clysteribus, si io tenoibus, subductorio medicamẽto. Redundantia quidem in quacunq; ventris parte esse potest: vermes verò ascatides in podice semper: rotondi in gracilibos plerunq;, lati per omoia intestina generantur. Quare vomitu curari nunquam debent (nisi forte ob antecedentes cruditates) pro ascaridibos, clysteres & glandes erunt satis.

7 *In extenuatione circumtensio ante mortem, & vmbilicus protensius, extractus est ipsi, & gingiuarum dentes ambientium exulcerationes.*

¶ Dictum est sectione tertia huius sexti libri: Omnis exteouatio laxat curem, deinda circumtenditur. Idem est dicere in extenoarione circumtensio ante mortem, cùm scilicet priùs laxata cotis sit, fit deinde eius circumtreosio, ante mortem, dicit verò ante mortem, quia vicinam iam mortem indicat circumtensio, laxitarem excipiens. Narrat verò, hoc, & duo alia seqoẽtia signa, accidisse cuidam mulieri, taioetsi non dicit. Quam ob causam videntur hæc verba declsa esse ex aliqua narratione longiori, & perfectiori: quasi post alia qoæ hic desint dicat, in exteouatiooe accidit circumtensio anta mortem, & vmbilicus qoi priùs, laxata cute, protẽsus est, postea, circumteota, est retractus ipsi, scilicet laboranti exteouatione, & factæ sunt gingiuarum dentes ambientium exulcerationes: scilicet fiodunter gingiuæ prę siccitate, vt & labia quibusdam, & partes alię. Itaq; extenuatis fiunt imprimis cutis laxitas, & vmbilici protensio, proximis verò iam interitui, fit circuntentio cutis, & vmbilici retractio, & gingiuarum exulcerationes, vt cuidam mulieri accidisse Hippocr. narrat.

8 *Multa de quocunq, rectè pracipi possunt, alia quidem eadem potentia, alia autem non. Quale est talia diffundi, exolui, & educi, & indurari, & maturari, & vbi opus est è lecto pellere, & torpentes, ad ea qua aguut seriùs, excitabis.*

¶ Optimè quidem ac verissimè dicit hæc Hipp. & est nobis sæpe opus apud vulgares homines & indoctos hac defensione. Sæpe enim accersuntur, ad visendom eundẽ ægrotũ, doo aut plures medici seorsom. Et perrarum est in idem medicamentum incidere, sed diuersa fieri iuuent, vulgus verò hominom statim iudicat, errasse alterum, quòd noo eaodem rem dixetiot: & ob hanc vulgi opinionem, ambitiosi medici, oihil non mutant

eorum quæ, qui priùs acceſſerant ad ægrotos, fieri iuſſerant, alia quæ eiuſdem ſint facultatis, aut fortaſſe etiá inferioris, imperantes, id curantes ſolùm, ne quid eorum, quæ ab aliis imperata ſint, uideantur probare. Horum ambitionem detegit, & indoctæ uulgi opinioni occurrit, dicés, non eſſe vnicam rationem occurrendi cuicuoqoe morbo, ac multo minùs vnicum medicamentum, ſed multa de quocunq; rectè præcipi poſſe. Alia quidem eadem potentiá, alia autem nó. Nimirum fieri poteſt, vt duo medici eandem prorſus ſequantur indicatiooem, & eadem intentione curêt morbum eundem, vtantur uerò medicamentis diuerſis, ſed eiuſdem facultatis. Nimirum cuiuſcunq; facultatis ſunt ionomera medieameota, & quiuis vtitur ſuis. Fieri etiam poteſt, vt ad eundem morbum vtanrur duo medici auxiliis diuerſis neqoe eiuſdem facultatis, quòd non eadem ioteotione curationem ſuſcipiant, neque tamen quiſpiam illorum erret. Nam fieri poteſt vt idem morbus diuerſis viis ac methodis curetur: vt ſi velit quiſpiam phlegmonem reſolutione curare, atq; alius maturatione. Vtroois enim modo ſæpe proceditur rectè. Quinetiam quæ reſolutione aut maturatione curata béné ſunt, aliquando ſi repercuſsione, & induratiooe, à principio ad finem eſſent curata, nihilo deteriùs ceſsiſſent, ac ſortaſſe aliquando curata eſſent cum minori diſpendio. Aegrotum aliquando curauit medicus miſſo ſanguine, huoc ipſum fortaſſe curaſſet alius ſine miſsione ſanguinis, nihilo deteriùs. Verùm hanc ob cauſam, nihil periculoſios excogitari poteſt, quàm duos medicos accerſere ſeorſum, vt multi faciunt, quo vtriuſque deuitent inuidiam. Nam ſæpe fit vt, cùm eorum quiuis eum rectè curaret, ambobus ſeorſum tentantibus auxilia diuerſa, perdatur ægrotus. Quapropter conſulo, vt in conſultationem vocentur ambo, vt in vnieam conueniant curandi rationem, aut eorum alteri tota curatio commendetor. Itaque dicit Hippocrates multa de quocunque rectè præcipi poſſunt, alia quidem eadem potentia, alia autem non. Quale eſt, talia diffundi, exolui, & educi, & indurari, & maturari. Hæc eadem ſcribit exempla eadem potentium, & diuerſa: quaſi diceret, vt ſi velint diffundere & reſoluere, quod idem eſt, & alius vtatur oleo irino, alius laurino, alios ricino. Aut educere expurgando, & alius det catapotia vocata aggregatiua, alios potionem ex infuſione agarici & electario ex ſucco roſarum: aot indurare, & alius admoneat ſolanum, alius ſedum, alius plantaginem: aut maturare, & alios admoueat pulticulam ex hydreleo & farina triticea, alius ex vitellis ouorum cum oleo & exigua portione terebinthinæ: ant alius velit reſoluere, alius maturaré, alius aliquid aliud facere. Nam hoc qooque fieri poteſt, vt diximus, nullo eorum malè ſuſcipiente curationem: Conſulit, bis dictis, quiddam aliod, quod & ſi videtur leue, noonunquam eſt magni momenti, ne facultates torpeant, & ægroti plurimum debilitentur. Nimirum morbi quidam ſuot difficilis iudicationis, quorum ſolutiooem ſi expectes, antequàm ægroti è lecto ſurgant, illi certè langueſcunt, & facultates obliniſcuntor ſuorum munerum, & intereuot. Oportet ſæpe, ita ægrotantes, cogere vt lecto ſurgant, etiam nondum curari integrè: atque torpentes, ad ea quæ aguot ſeriùs, excitare, hoc eſt, eogere ut rebus agendis ſe inſerant, etiam ſi pigri ſint, & demiſsi, & id faciant tardè, ac ſegniter. Euenit enim paulatim eam pigritiem depooi, & facultates velut reoiuiſcere, atq; ita deinde morbos paulatim ſuperari, qui alioqui à iacentibus, & otioſis, ac de ſua tantum miſeria cogitantibus, nuoqoam ſuperarentor. In longis autem locum babet boe præceptum, aut decidentibus ex acutis.

Hydropicos celeriter ſecare: tabeſcentes, vrere ſtatim: ſecare caput, & huiuſmodi.

❡ Tres curationes recenſet Hippocrates nobiles, & magni momenti, quæ tamen raró admodum conferunt, quód vix vnqnam agantur tempeſtiuè. Hæ ſunt, hydropicorum ſectio, tabidorum vſtio: & capitis vulnerati apertio. Vt narrat Celius Aurelianus libro 3. tardarum paſsiooum, de hyprodicorum ſectione, qnam paracenteſim vocabant, magna fuit inter veteres contentio, Euenore, Eraſiſtrato, & Theſſalo, vituperátibus, Aſclepiade, Themiſone, & Sorano, laudantibos id genus curationis. Cur autem vituperarent, dicit plurimas fuiſſe cauſas, præcipuas verò, quód peritonæum neruoſum cùm ſit, noo ſuſtinebit, ſine periculo, punctionem aut ſectionem, deinde quod non fiet facilè, quin ſecetur vllum inteſtinum, deinde quód non videatur aquę eductio tollere affectionem, ſed ſymptoma, cùm non tollat hepatis intemperiem, ſed aquæ redundantiam, poſtremò quód periculum maximum ſit, ne cum effuſa tota aqua effuſo etiam ſpiritu, homo moriatur. Has ob cauſas affirmabant illi, neminem hydropicorum ſectione eſſe ſeruatum. Nihilominus teſtatur Aurelianus, ſe vidiſſe quoſdam, qui ſectione euaſeraot, atque ob id probat eam curationem, qua etiam Hippocratem vſum eſſe cooſtat, cùm eius crebra in illius ſcriptis mentio fiat. Quod autem plurimi moriantur, cauſatur Aureliaous, nihil eorum quæ alij obiiciunt, ſed quód ea curatio ſerios ſemper tentetur, & cùm iam morbus eſt diuturnitate factus incurabilis, id quod dicit his uerbis: Plurimi uerò moriuntur: ſi quidem medentium tardante conſilio, ſeriùs paracéteſis adbibetur. Qoibus apertè ſignificat, ſi tempeſtiuè fieret ſectio, antequam plurimum aquæ collectum, & hepar plurimum ioteinperatum eſſet, nullum periculum eorum quæ alij timebant, aeceſſurum. Nam aqua tunc non effluerei affatim plurima, & homo nondum eſſet adeo debilis, vt ſuſtinere non poſſet, neque hepar adeo intemperatum, vt non poſſet reſtitui, ſemota aqua, quæ & ſi intemperato ſucceſſerat hepati, eius tameo intemperiem ſeruat, & auget. Itaque ſectio ſi iocipiente hydrope fieret, multos liberare fortaſſe poſſet, quoniam verò adhibetur ſerò, iuuat nullũ. Hoe idem de tabeſcentium vſtione dicere par eſt, ſiquidem tabidi fiont ex ſuppuratis, ſuppuratorum verò & hydropicorum idem periculum eſſe dixit Hippocrates his uerbis: Quicunq; ſuppurati aut hydropici ſecantur aut vruotur, hi pure aot aqoa aceruatim effluente, omnino moriuntur. Hippocrates vt in hoc ipſo opere iam indicauimos, & ex aliis multis eios viri conſtat, inuſtione plorimum vtebatur, & in ſuppuratis ac tabeſcentibos ſemper, mox ac ſoppurationis notæ incipiebant eſſe conſpicuæ, atque ob id plurimos magnificè inoabat.

Hoc

Hoc verò tempore, meritò sectionis & vstionis in hydropicis & tabescentibus, vsus dimissus est, quia vel ob ægrotantium mollitiem, vel quod non valemus autoritate apud eos, vt veteres illi medici, nunquam horum quippiam iubenti obtemperatur, vsque dum morbus omnino vicit: tunc postulant nonnulli id sibi fieri, velut in re desperata, quo tempore nihil aliud fit, quàm quod quæ tempestiuè suscepta contulissent, suscepta seriùs infamantur auxilia. Simile quiddam euenire scimus in sectione capitis. Nimirum vt Hippocrates docet libro de vulneribus capitis, multa eorum vulnerum secari postulant, vel quod vlcus satis dilatatum non sit, vel vt cognoscatur an os læsum sit, vel vt pateat meliùs curationi, cùm tamen hæc quoq; vulgaribus videatur dura curatio esse, plerumq; recusant id sustinere, vsq; dum lethalibus iam signis terentur, tuncq; magna ex parte, nihilominus moriuntur, & vulgus quidem hominum non intelligens, factũ id esse, quod seriùs sectum sit, vidensq; paulò post sectionem ægrotos mori, putãt læsos esse sectione, & manent imposterum sectionis timidiores. Quapropter satiùs sit medicos, nisi tempestiuè voluerint ægros parere, intempestiuè nihil facere. Non enim solùm in his quod dixi, sed in aliis quibusuis euenit curationibus. Euenit verò sæpissimè in tribus dictis, quas ob id mihi videtur Hippocrates rectè notasse, atque consuluisse hydropicos celeriter secare, mox atq; hydropici esse incipiunt, tabescentes statim atq; sunt suppurati, & tabescendi periculum minantur, vrere, & caput vulneratum secare tempestiuè, aliuqui, neq; secare, neq; vrere, neq; vlcus aperire: sed prædicere, ac sinere mori.

---

10 *Hydropicorum omentum non tangere, neque interiora, simile enim multis genubus.*

¶ ἦτρον multas partes significare solet, hoc loco nihil aliud videtur mihi significare posse, quàm omentum. Si enim significaret hypomphalon, hoc est, partem imam ventris, haud diceret hanc tangi non debere, siquidem Paulus lib. 6. quatuor digitos infra vmbilicum secare iubet: sed neq; abdomen videtor posse significare, nisi enim seces peritonæum, nihil exibit aquæ. Peritonæum autẽ non possis secare, nisi seces priùs abdomen, intra quod est situm. Quod autem Hipp. dicit, nihil est aliud, quàm sectionem committi debere chirurgo perito, qui sciat secare abdomem & peritonæum, quin tangat omentum, aut aliquid interiorum, vesicam dico, vterum, aut intestinum. Est enim hoc periculum in ventris sectione, lædatur aliqua subiectarũ partium, vt etiam in aliis partibus, velut etiam in multis tumoribus genuum. Nimirum in eius quoque partis collectionibus, quæ apertionem postulant, aut vlceribus, quæ contra apertionem quam vocant, cauere plurimum oportet, ne tẽdones, aut nerui aliqui crurum, aut vasa quæ prætereunt, lædantur. Comparat itaq; sectionem ventris in hydropicis, cum sectione genu, non alia in re, quam quòd habeãt simile periculum. In sectione ventris illud nosse oportet, non debere sectionem abdominis esse è regione sectionis peritonæi, sed inferiorẽ, vt per fistulam curuam, per sectionem abdominis immissam in sectionem peritonæi, edoci possit quod oporteat aquæ, deposita vero fistula, sectio peritonæi, à parte sana abdominis obturetur. Ita enim cauetur periculum copiosæ, & affatim factæ effusionis.

---

11 *Vox qualis fit iratis, si talis non irato, secundum naturam sit: & oculi tales fuerint natura turbulenti, quales sunt vbi irascuntur ij qui tales non sunt: & alia secundum rationem morborum, vt tabidus morbus facit formam: si talis natura insit, in talem morbus euadit, & alia eodem modo.*

¶ Hæc oratio partim pertinet ad physionomiã, partim ad prognosticam medicinæ partem. Prima eius pars ad illam, secunda ad hanc. Actum verò antea, in hoc ipso opere, de physionomia, dictumq; est, vtilem esse ad medicinales cõsiderationes, quia docet agnoscere, quæ hominibus insunt secũdum naturam: quorum cognitio necessaria est ad cognitionem eorum quæ præter naturam: quia hæc collatione illorum cognoscuntur, quàm sint grauia, aut secus: iuxta id quod initio libelli de officina medici dicit, cõsiderandum similia sint an dissimilia: & rursum initio sectionis tertiæ libri primi, dixit: Morbos dignoscimus ex communi natura, & ex cuiusq; propria: & in initio prognostici: An similia sint beneualentium, potissimũ sui. Itaq; si vis accipere argumẽtum aliquod à voce, oportet scias quali voce sit homo. Si ab oculis, qualibus oculis: nam si talis esse videatur, qualis natura, aut nõ valde dissimilis, haud est graue malum: si verò plurimum dissidet, graue est. Redeamus ergo ad priora. Vnum quoddam argumentorum quibus physionomi vtuntur, vt licet videre apud Aristotelem libello de physionomia, est ab specie motus animi ad affectum. Huc modo: Si quis non iratus, habet naturaliter vocem, similem ei quæ est in iratis, is iracundus est: ita etiam: Si oculos natura turbulentos, & quales habẽt qui irati sunt, habent ij qui non sunt tales, illi sunt iracundi. Si ergo per morbum aliquis habet vocem talem, & tales oculos, nosse oportet an tales habeat homo natura, si enim habet, nihil significatur mali, sed solùm agnosces per physionomicam rationem, eum esse iracundũ: si verò non habet id secundum naturam, neq; modo ex occasione aliqua est iratus (oportet enim semper excipere occasiones) agnosces, per rationẽ medicam, eum futuri esse proximum. Alia etiam multa sunt huiusmodi secundum rationem morborum, hoc est, in morbis consideranda, an secundum rationem morborum fiant, an verò secũdum naturam ægrotantium. Vt tabidus morbus speciẽ quãdam & formam vultus facit, nimirum acutum nasum, cauos oculos, & caua tempora: si tamen talis voltus homini insit natura, in talem euadit morbus, id est, facilè in morbum talem incidit, neq; ob id graue malum est. Nimirum vt morbi naturæ similes facilè fiunt, & minus sunt periculosi, ita etiã & morbi illi, quos naturalis hominis species repræsentat. Nam vt species significat mores, ita & reliquam naturam, quare & in tales aut tales morbos, propensionem: ob id addit, & alia eodem modo.

---

12 *Tusses laboriosæ incumbunt in partes lesas, sed maximè in articulos, sed in laboriosis febri-*

bus tusses siccæ fiunt. Tusses siccæ firmantur in articulos cum febre, si intus relinquuntur.

¶ Tusses laboriosæ dicuntur quæ comitantur febres laboriosas. Laboriosæ vero febres sunt quas comitantur lassitudines spontaneæ. Quas à multitudine succorum pēdere haud dubiè indicat lassitudo. Hinc fit vt abscessus in articulos plerumq; faciat, vt in aphorismis 31. & 74. sectionis quartæ dicitur, nisi fluxus sanguinis copiosus anticipet: eadem quoq; causa comitatur has febres tussicula sicca, quia omnis multitudo fluxiones commouet. Iidem igitur abscessus expectari debēt ex tussibus laboriosis, qui ex laboriosis febribus, siquidem in laboriosis febribus tusses tales fiunt. Tusses igitur siccæ cum febre firmantur in articulos, vt scilicet ipsæ febres, si intus relinquitur (causa scilicet morbi) hoc est nisi euacuatio insignis, & accommodata anticipet, vt fluxus sanguinis ex naribus aut multa vrina. Cùm itaq; dicit, tusses siccæ cum febre, intelligere debes iuxta sermonis cōsequutionem, cum febre laboriosa. Nam tusses siccæ febrium ardentium, quas in aphorismo quinquagesimo quarto eiusdem sectionis dicit sitim tollere, nisi etiam fiant laboriosæ (plurimæ autem ardentium laboriosæ non fiunt) nō minantur dictos abscessus. Cùm itaq; priùs dicit, tusses laboriosæ incumbunt in partes læsas, & postea, tusses siccæ cum febre firmantur in articulos, eædem tusses intelliguntur, quæ fiunt in febribus laboriosis. Neq; enim intelliguntur quæ in aliis febribus, vt dixi, neque verò quæ sine omni febre. Nam vt sectione prima libri secundi dixit Hippocr. tusses diuturnæ (nam ex non diuturnis, & sine febribus nihil timeas) quæ sine febre fiunt finiri solent in tumores testiculorum, & amant abscessus in partes humiles, contra ac tusses febrium laboriosarum, quæ finiri solent in abscessus circa maxillas. Rectè autem hic dicitur, incumbunt in partes læsas, sed maximè in articulos, & si in aphorismo tantum dicitur, circa articulos. Nam in eo aphorismo dicitur, id quod maximè solet fieri: hic verò adiicitur, & quod alias etiam fit. Nimirum vt alio aphorismo dicitur, si quæ pars per morbum dolet in eam fiunt abscessus. Quia si quæ pars est parata recipere, in eam potiùs expectes abscessum, quam in vllam aliam, parata autem est & quæ dolet, & quæ aliter vtcunq; læsa est, vt si quam habet homo partem insigniter debilem, vt si sit mancus, aut claudus, aut ex labore defatigatā, velut nuper dicebatur in hac ipsa sectione. Qui igitur aut vocibus ampliùs sese fatigarunt, aut riguerunt, in anginas magis finiebantur, qui autem manibus laborauerunt, solis manibus sunt facti paraplectici, qui verò equitauerunt, aut ampliùs iter fecerunt, aut aliter crurib. sunt fatigati, his in lumbos aut crura.

11 *Spirationes obscuræ in tabidis, & non parientibus, malæ: & quæcunq; alia huiusmodi ab eadem constitutione.*

¶ Spiratio obscura vocatur, respiratio obscura, & apneæ proxima. Talis respiratio in tabidis significat extremam facultatem debilitatem, & proximā mortem: in non parientibus, vt mulieribus semine abundantibus, abstinentibus verò à congressu, vt sacris, aut viduis, significat præfocationē ex vtero periculosam, quæ aliquando finitur in mortem repentinam, cum symptomatis similibus, iis quæ ex veneno. Quoniam verò non solum respiratio obscura, sed innumeralia mala sequi consueuerunt, tam à tabe quàm ab vterino morbo, addit, & quęcunq; alia huiusmodi ab eadem constitutione.

12 *Tabescentibus autumnus malus: malum autem & ver, cum sunt fici folia pedibus cornicis.*

¶ Autumnus malus est tabescentibus, ob intemperiem siccam, & caloris ac frigoris diuersitatem magnam, & facultatum omnium languorem. Est aūt malus, & quod eo tempore plurimi tabescunt, ex morbis æstiualibus malè conualescentes, & q; ij qui superiori tempore tabuerant, eo tempore solēt mori, vt dicitur secūdo libro prorrheticorum. Ver non ita videtur esse posse malum, siquidem est saluberrimum, ac minimè lethale, vt sectione prima libri secundi dictum est: est tamen etiam quodammodo malum tabescentibus, nō tam quòd eo tempore moriantur, quam quòd tabescend. initium multi eo tempore accipiant, ob hęmoptoicam passionem, quæ veri est familiaris, & ob distillationes quas pariunt humorū redundantia, & multi venti. In vere solere ficus proferre folia similia pedibus cornicis, constat: atq; ea verba nihil cōtinere aliud, quam veris descriptionem.

13 *In Perintho vere plurimi. Causa tussis hyemalis in populum grassata, & aliis quæcunque diuturna. Etenim ambiguis confirmata sunt. Est autem quibus cronicus non fiebat, velut dolores renum habentibus, sed & quibusdam aliis. Cuiusmodi homo ille, ad quē Cynifcus me induxit.*

¶ Hæc oratio ex proxima pendet, continetq́ue exemplum quoddam, eius quod voluerim dictū est, puta ver esse malum tabescētibus. Dixit igitur in Perintho, vere plurimos factos esse tabidos, causam verò fuisse tussim, quæ hyeme in populū grassata est, & aliis quæcunq; diuturna erant desiisse in tabem & ambiguis confirmata esse, hoc est, in illis in quibus ambigebatur an tabescereutur, cōfirmatam esse suspicionē, factis apertè tabidis. Quibusdam verò cronicis non ita accidisse, neq; factam esse tabem, velut dolores renum habentibus, & quibusdam aliis, cuiusmodi homo quidam ad quem Cynifcus eum induxerat: qui scilicet cùm diuturno morbo teneretur, non est factus tabidus. Cronica vocat modò, quæcunque solent homines diu pati, velut asthma, & hæmoptoicam passionem, & cephaleam, & renum dolores antiquos, & alia huiusmodi, quibus valetudinarij homines solent continenter, aut crebrò, molestari. Dicit itaq; hyemem fuisse tussiculosam, & sequēti vere multos eorum, qui tussi diuturna laborauerāt, & qui alioqui erāt morbosi, & macilētos, qui dubitabatur an tabescerent, factos esse tabidos. Euasisse verò tabem, eos qui dolore renum diuturno vexabātur, & paucos quosdam aliorum. Nimirum sæpe, qui renum malo diuturno, aut coxæ, aut podagra, aut hęmorrhoidibus, aut alio quopiam tali tenentur, ob hæc ab acutis morbis, & aliis periculis liberantur. Verùm quoniam nō narrat qualis fuerit eius anni tempories, haud potest magna hinc vtilitas accedere.

Dolorum

14 *Dolorum in lateribus, & pectore, & alijs partibus, tempora an multum differant considerandum, quoniam cùm meliùs habuerint, statim deteriùs habebunt, non errantes.*

¶ Pertinet hæc oratio ad aphorismum illum secundæ sectionis, quo dicitur, iis quæ nõ secundum ratiooem leuaot, non oportet fidere, neq; admodũ timere ea quę praua fiũt præter rationem, plurima enim talium inconstantia suot, & nõ valde permanere, neq; morari solẽt. Vnum qoiddam eorũ quæ maximè indicare possuot, booa aor mala præter rationem esse, est ipsa mutatio remporum morbi, quæ plorimum dissideanr, & plusquam ratio postulet. Nam si ij qoi dolore lateris, aut pectoris, aut alrerius partis, aut deniq; alio morbo (nam eadem est omnium ratio) plorimum vexabantur, repeotè, sequenti die, aut hora, videotur subleuati, ita vt illæ morbi partes multum differant, plosq; quam ratio ferat, fidendum noo est, qoia cùm meliùs habuerint, statim deteriùs habebuot, non errantes, id est, etsi oollum erratom committãt in victu. Hanc eandem sententiam cootinet aphorismus quintos sectionis sextæ, etsi paociorib. verbis, in cuius commeoratiooe, hæc quoq; enarrata mihi est, etsi oon omnioo eodem modo. Neq; mireris, multa enim, eaq; vera, ac consona se osa ferunt, grauissimæ Hippocr. sententiæ.

Sectio octaua.

1 *IN longis dysenteriis cibi fastidium, malum: & alias, atq; si superfebrierint.*

¶ Hic quoq; est sphorismus terrius sectionis sextæ, vérbis qoam minimom mutaris. Solum enim, quod hic dicitur, & alias, atq; si soperfebrierint, illic explicatur magis, diciturq;, si autem cum febre deteriùs. Explicatum verò mihi est in commentario, iotelligi, non quidem ipsum fastidium cum febre esse deterius qoàm sioe febre, sed fastidiom & febrem grauius malom esse, quàn fastidiũ solùm. Sed euenit hoc loco dobitare, quomodo fastidium à longa dysenteria malum, si vt dicitor primo de morbis, & aphorismo decimo quinto eiusdem sectionis, à longa diarrbœa vomitum fieri, bonum est? Videtur enim diarrhœa cum dysenreria, & vomitus cum fastidio, habere analogiam? Certè & diarrbœa à dysenteris, & vomitus à fastidio dissidet multum. Nam per dysenteriam, præter fluxionem, est iam in intestiois exulceratio, & fastidium, vacuario non est, vt vomitus, sed accidens qooddam, corrupta iam facultate, superueniens, vel alteratione ventriculo commooicata. Vomitus verò à diarrhœa reuulsio oaturalis.

2 *Vlcera circum glabra mala.*

¶ Hic est aphorismus quartus sectioois sextæ, eodem ibi ordine post proximam orationem, qoo hic, scriptus, & à me enarratus.

3 *Lumbos dolenti recursus in latus, & tubercula quæ seps vocatur.*

¶ Seps tabifici cuiusdam serpentis nomen est, datur verò etiam id nomen tuberculis, cum putridis & saniosis vlceribos obortis. Duo itaq; dicit quæ lumborum dolori (intellige diuturno & magno) succedere solenr, recursom in latus, & tubercula saoiosa. Rectè verò dicit recursum in latus, fit enim materia sursum recurrente, contra ac per booos abscessos fieri solet. Laodauerat enim libro secundo sect. prima, abscessos iofra morbos, velut varices, & lumborum graoitates ex supernis. Ergo ex lateris dolore lumborum dolor, & ex hoc varices, aut tale aliquid in cruribus, vtiliter fieret, ex lumborum autem dolore dolor lateris perperam fit, & contra ac expedit. Fiont tamẽ etiam abscessus praui, eisdem vijs quibus boni, ex cõtrariis in contraria. Velut quia surditas, alui profluuio soloitur, ab alui suppresione surditas debet timeri, vt dicitur vigesimo octauo aphorismo quartæ sectionis. Ita quia lateris dolor vtiliter solet in dolorem lomborum desinere, à lumborum dolore timeri debet dolor lateris. Tobercula saniosa non tam videntur fieri ob loci patienris naturam, qoàm ob naturam materiæ: quæ scilicet, sit cruor aliqois atrabiliarius, & saniosos. Verùm quia in homiles partes corporis sanguiois fęces solent residere, fit sępe vt graues lomborum dolores, ex tali quapiam materia fiant, qoali hæmorrhoides, & varices, & tobercula quædsm crurum cancrosa, quæ oonnuoqoam vlcerantur, atq; ita non raro ex graui dolore lomborum, dictorum aliquid fit, in quibus sunt tobercula illa saniosa. Ita Hippoc. narrat duos abscessus, alterum, ob contrarium motum ei quem abscessus amsnt, inotilem, slterum ob materiæ malignitatem, laboriosom, etsi locus oon sit incõmodus. Nam tametsi Hippocratis locus tuberculorum nollum oominet, ego ea quæ in ipsis operib. fieri solent animaduertens, intelligo euro de tuberculis talibus, in cruribus obortis loqui.

4 *Renum morbos non vidi curatos vltra quinquagesimum annum.*

¶ Hæc sentantia pertinet ad aphorismom sextũ sectioois sextæ: qoo ita habetur: Vitia renum, & omnis circa vesicam dolores, difficilè sanantur senloribus: hoc idem oune docetor: præterquam qoòd dolorũ vesicæ ooo meminit, vt illic, sed morborum renum solùm. Dictum verò mihi sæpe iam est à priocipio, longè aliam rationem scribendi tenuisse Hippocr. in hoc opere, atque in aphorismis. Hoc enim composoit, scribẽs obseruationes & experimenta, librum verò aphorismorum, scribens generatim præceptiones, quas ex obseruationibus multis dabatur colligere: quoniam ergo dum captaret experimeota, oullum renum morbum vidit curarum vltra quioqoagesimum aonom, assertionem illsm aphoristicam collegit, vitia reoum senibus difficile curari. Constat verò hoc de diuturnis reoum vitiis intelligi, velut imprimis de lythiasi, atq; de perfecta curatione, ita vt malom nuoquam ampliùs reuerteretur. Nam ex renum dolore, subleusri in sstis multos dies, euenit sæpe senibus, reiecto lapide: non ita tamen vt oon maneat in renibus ad similem morbum apparatus. Intelligi etiam velim, citra permotationem. Nam succedẽte stranguria, aut podagra, soloi solet morbus renom, etiã senibus. Atq; Hippocrates arbitror, id viderit. Nsq; enim est adao rarum.

5 *Quæ in somnis exacerbantur & quibus extrema refrigerantur, & mens perturbatur, & alia quæcunq; iuxta somnum talia, & quibus contraria.*

¶ Nihil aliud continent verba hæc, quam quod aphorismo primo sectionis secundæ, his dictũ est: In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si autem somnus iuuerit, non mortale, qui à me suo loco enarratus est, ita vt ad præsentis orationis enarrationem nihil desideretur.

6 *Quibus autem nihil intra constitutum tempus accidit, singulis partus vitales fiunt. Apparentia in quibus mensibus fiunt. Labores in circuitibus, quod in septem mouetur, in triplicitate perficitur, & quod in nouem mouetur, in triplicitate perficitur. Et quòd post muliebria aliquando dextra, aliquando sinistra hiant. Humiditas per exeuntia victus ratione sicca. Quod autem citiùs discretum & motum statim, augetur tardiùs. In longius autẽ tempus labores, tertio, quinto, septimo, nono mense, secundo, quarto, octauo, quæ ex parua tabula consideranda.*

¶ Hæc omnia occurrerunt iam antea, non longe à fine sectionis tertiæ libri secundi, in multas orationes secta, nonnihil diuersa, quanquã quicunque vtrumq; locum leget, intelliget luce clarius, autorem idem prorsus voluisse scribere hîc & illic, quinetiam fortasse altero tantum loco, esse hæc ab illo scripta (quorsum enim eadem verba repeterẽtur?) sed ab aliquo malè compilante Hippoc. chartas, esse geminata. Neq; mirum corrupta esse hæc, & multis modis permutata, vt & alia quamplurima huius autoris, in tanta vetustate. In cęteris quidem quam minimum dissident duo hæc loca: plurimùm autem in vltimis his verbis, in longius autẽ tẽpus, labores tertio, quinto, septimo, nono mense, secundo, quarto, octauo. Nam illic illud in longius tempus coniungebatur cum prioribus, postea verò legebatur. Labores circa tertium diem supra quinquaginta, & sextum supra centum: menstrualis secundo & quarto, quæ nouisse oportet ad septimestrem partum. Quoniam verò eam lectionem probaui, neq;, quam eo loco scripsi, horum verborum enarratio displicet, non est quod nunc dicam aliud, q̃ censere, vt hic locus secundũ illũ restituatur, puteturq; perinde, ac si hîc nihil esset scriptum.

7 *Victus constat repletione & inanitione ciborum & potuum. Mutationes horum qualia ex qualibus, vt habeant.*

¶ De ratione victus scripta sunt ab Hippoc. multa, cùm in operibus non paucis, ei solum tractationi destinatis, tum etiam sparsim in aliis omnibus, atq; adeò gloriatur se hac medicinæ parte priores medicos superasse, quòd illi de victu ægrotantium perperam tractauerint, de victu sanorum omnino non egerint. Plurimi itaque facit rationem victus, neq; immerito, magni enim est momenti, & in curandis morbis, & in tuenda valetudine. Dicitur tamen victus de commoderatione omnium rerum nõ naturalium, peculiariter verò cibi & potus, Ob id de his agit hac oratione, aliis quæ mox sequuntur aget de aliis rebus externis, quas oportet medicum moderari: agit verò de eis omnibus adeo breuiter, vt duorum alterũ videatur, aut scripsisse hæc sibi soli, memoriæ gratia, dilatanda alibi, & vt hinc acciperet materiam aliis libris componendis: aut facere velut epilogum multorum, quæ alibi dicta sunt. Victus itaq; constat peculiariter, iis quæ ore accipiuntur. Quorum duo sunt genera, cibus & potus, quæ alibi vocat, alimentum humidum & alimentum siccum. Est autem potus, seu alimẽtum humidum, duplex, quoddam enim est potio nutriens, quoddam tantùm potus: vnde oriũtur tres differentiæ, de quibus exactè disserit lib. de ratione victus in acutis, cibus, sorbitio, & potus. Victus quũ his constat, primas differentias accipit ex quantitate ingestorum, ex repletione inquam aut inanitione, hoc est, adiectione aut detractione, vnde fit victus, crassus, aut tenuis, aut moderatus. Horum mutationes dicit cõsiderari debere, qualia ex qualibus vt habeant, hoc est, qui & quando debeant potu pro cibo vti, aut contra à potione ad sorbitionem, aut ab hac ad cibos crassos transferri, & omnino à victu crasso in tenuẽ, aut à tenui in crassum, & quomodo id agendum, an procedendum detrahendo an adiiciendo. Huc spectant omnia quæ in libris de ratione victus disputata sunt aduersus medicos è Guido, & quæ prima particula aphorismorũ, & alibi, q̃ omnia nũc repetere esset longum, neq; admodũ vtile, cũ sint suis locis satis explicata.

8 *Odores delectantes, molestiam inferentes, placantes, mutationes ex qualitatibus quomodo habent.*

¶ Odores etiam ponit Hippocrates in victus materia libello de alimento, vt & in aphorismis, & alibi dicens: Quicunq; veloci appositione indigent iis humidum ad reficiendas vires optimũ est. Quicunq; verò adhuc velocius indigẽt, per olfactum. Eorum nunc refert differentias, & præcipit considerare, vt fieri debeant mutationes. Odorum perpaucas differentias agnoscunt homines, vt Aristot. dicit, atq; ob id de bono aut malo, seu grato & ingrato odore solùm loquuntur. Boni odores sunt duplices, quidam iucunditatẽ solum pręse ferunt, sine vlla alimẽti qualitate, aut saporis significatione, vt odor musci, galliæ, & ambræ (his odoribus solos homines delectari putat Aristoteles. haud scio an id possit indicare) quidã alij sunt propriè, odores ciborum, vt carnium, & recentis panis. Primos odores vocat Aristoteles delectantes, secundos replentes. Quia primi delectant magis quã nutriunt, secundi nutriunt potius. Hinc fit vt primi odores sint iucundi saturis, secundi nonnisi famelicis. Horum vtriq; sunt placantes, hoc est, sedantes anxietates, & multas animi inquietudines. Multæ enim nascuntur ex debilitate, aut ex qualitate aliqua maligna interiùs genitarum fuliginum, quas odores, aut nutrientes aut iucundi, placant. Alij verò sunt odores ingrati, aut molestiam inferẽtes. Quorum etiam video esse duplex genus, quidam enim sunt fœtores putidi, quales stercoris, aut saniei, & tales semper nascuntur à putredine: alij odores molesti, qui, citra omnem putrescentiam rebus quibusdam naturales sunt, vt galbano & bitumini. In his

quoq;

quoq; iubet cõsiderare, mutationes quomodo fieri debeant, sæpe enim expedit voluptatis gratia vti delectantibus, ac nonnunquam gratia refectionis pro eis vti replentibus, quin etiam, pro placatibus oportet aliquando vti molestiam inferentibus. Velut si cēsens mulierem animo linqui, adnoueas illius naribus odores delectantes, aut replentes, videas q; illam ob id magis suffocari, intelliges morbum esse vteri præfocationē, & commutabis cum molestiam inferentibus. Quia odores grati sunt placantes, placatis autem cerebro & reliqua respiratione, suffocatur multo magis mulier: contra inferentes molestiam, irritant, & excitant cerebrum, & respirationem augent, & excuti faciunt morbi causam citius. Igitur oportet scias odorum species commutare, & qualibus vti debeas in quacunque occasione.

9 *Irruentes, ingredientes, & egredientes spiritus, aut etiam corpora.*

¶ Externa etiam spectant ad victum, vt dixi, ob id post ea quæ intra corpus assumuntur, externorum, quę cōtactu lædunt aut prosunt, mentionem facit. Irruentes spiritus vocat ventos, illi enim irruunt in nos: aer verò quietus nos circumstat. Ingressus & egressus horum iubet curam gerere. Nõ certè exigua pars medici muneris est, curare vt ingressum & egressum habeat aer, quantum, quãdo, & qua parte oportet, in domum, quam inhabites sanus, aut in qua decumbas ægrotus: idq; iuxta naturam morbi, & qualitatem eorū considerandum. Nam ad pleuriticum non admittes boream, neque ad pestilenti febre occupatum, austrum. Porrò cuj sudores ciere, aut copiosam euacuationem insensilem voles, concludes cubiculum, cui voles attem peramentum moliri, aperies, vt pateat vēto introitus & exitus. Neq; solum ventos cõsiderare iubet, sed etiā corpora, hoc est, res alias omnes quæcunq; corpus possint tangere, deniq; res omnes exterius accedentes. Vocat verò corpora ad differentiam ventorum, quasi venti corpora non sint, iuxta eam phrasim qua Arist. de physica doctrina dicit aerem esse incorporeum quia tenuem.

10 *Sermones qui audiuntur meliores: quidam autem contristantes.*

¶ Curare debere medicum, vt apud ægrotum habeantur semper sermones meliores, & non qui contristent, dictum est antea sectione secunda huius sexti libri his verbis: Circa ægrotantēm œconomia, & quæ in morbum interrogationes, quæ narrat, qualia, vt accipiendi sermones, quæ ad ægrotantem, quæ ad assistentes.

11 *Et lingua, qualia ex qualibus adsciscat.*

¶ Lingua, vt dictum est sectione quinta, significat vt lotium. Chlora quidem à bile: rubra à sanguine: nigra à melancholia: causa est, vt in commentario eius loci explicuimus, quòd lingua allicit ad sese, seu excipit ab interno corpore fuligines succorum qui redundant. Itaq; à qualicunq; excremento allicit fuligines, illud referentes. Si igitur voles significationes accipere à linguâ, scire debes qualia ex qualibus adsciscat. Nimirum adsciscit, ex biliosis flaua aut chlora, ex sanguine rubra, ex pituita alba, ex melancholia nigra.

Spiritus, tanta caliditas, frigiditas, crassities, tenuitas, siccitas, humiditas, replens plus & minus: à quibus mutationes quales ex qualibus, vt habeant. 12

¶ Aerem qui nos circumstat, vocat nunc spiritum, à quo magis ac facilius, quàm ab vlla alia re, nostra corpora alterantur, quia & vndiq; nos continet, & intra in ipsum cor continenter assumitur. Ob id maximè sunt obseruandę aeris mutationes, procurandęq; vtiles, & cauendæ noxiæ. Nam, vt antea diximus, morbos longos, & quos nullâ alia causa curare potest, aeris sola mutatio sanare solet. Repentinæ autem temporum mutationes (mutatur verò aer, secundum anni tempora & regiones) maximè pariunt morbos, vt dicitur in aphorismo, & per aeris infectionem transmittunt omnes contagiones. Considerandum ergo ab aeris differentiis mutationes, quales ex qualibus vt habeant, id est, quales mutationes sint bonæ, & quales malæ. Id verò scire nequit, nisi qui sciat prius, quæ sint aeris qualitates, à quibus differentias potest accipere. Eæ sunt caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, crassities, & tenuitas, & replēs plus, aut minus. Esse tempestatem te npestate & regionem regione calidiorem aut frigidiorem, & humidiorem aut Ssicciorem, res est notissima, & sed & crassiori aut tenuiori aere frui, dicitur, alia quàm alia regio, & minus aut plus replente, replente inquam capita eorum, qui in eo aere versantur. Quanquam hę differentię videntur esse illis posteriores, & ab eis nasci. Tenuis enim aer est qui siccus & purus, velut qui in locis sublimibus, & quæ borea perflantur: crassus, qui humidus & impurus, vt qui in locis humilibus, & iuxta aquarum stagna. Et qui aer boreæ qualitates imitatur, frigidus & siccus, & tenuis, & purus, hic minimè replet capita, sed potius reddit, & sensus acutiores, & ingeniosiores facit homines: qui contra, est calidus, humidus, crassus, & impurus, hic replet capita, & seorsum parit hebetudinem, & homines ad disciplinas ineptos reddit.

Continentia, contenta, impetum facientia. 13

¶ Hæ sunt tres substãtiæ, quæ naturaliter in nostris corporibus sunt. Continentia sunt ipsæ partes: contenta, succi, seu humores: impetum facientia, spiritus. Qui duplices sunt, alij vitales qui in cordis sinistro ventriculo gignuntur, & in omnes partes impetu feruntur per arterias, & facultatis vitalis sunt instrumentum: alij animales, qui gignuntur in cerebri vētriculis, & in neruos irruunt, quosdam eorum totos penetrātes, alios quadantenus, & facultatis animalis sunt instrumentum. Horum monstrationes in libris physiologicis pluries scriptæ sunt à me, & multo antea à Galeno.

Verbis, silentio. Dicere quæ vult, verbis quibus dicit, siue magni, siue multi, veri aut cōficti.

¶ Iubet Hippocrates medicum loqui & tacere ad gratiam ægrotantis, & dicere quę ille vult, & eis verbis quibus ille dici velit, siue opus sit magna,

fine fummiſſa voce vti, ſiue multis dicere, ſiue narrate vera, ſiue aliquid fingere. Quid ergo? Num hæc ſcurrilitas eſt? Non certè. Non enim in aſſentationem, ſed in vtilitatem debent hæc tendere. Neq; enim dicendum eſt quod ægroto obſit, etſi placeat, ſed quod ita placeat, vt etiam proſit, aut nõ obſit. Pertinet hęc ſentẽtia ad illam ſectionis quartæ, qua dicebatur: Laborantibus gratiæ: introitus, ſermones: & ad illam quam nuper citauimus ex ſecunda ſectione qua dicitur: circa ęgrotantem administratio, & de morbo interrogationes, quę narrat, qualia, vt accipiendi ſermones.

15 *Abeuntia ſcire vnde cœperint, & vbi ceſſauerint, & quãtum diuulſa ſint, & colores, quibus aut calorem, aut ſalſedinem, aut dulcedinẽ, aut tenuitatem, aut craſsitiem, æqualiter, aut inæqualiter corpus, tempus: mutationes quales ex qualibus habent.*

¶ Quæ oporteat conſiderare in euacuationibus quibuſcunq;, hac oratione complexus eſt, imprimis vnde cœperint, & vbi ceſſauerint, hoc eſt, quantum productæ ſint. Illud enim maximè exoptandum in euacuationibus, ſiue ſponte, ſiue cum medicamento factis, vt tempeſtiuè incipiant, & quouſq; oportet producantur, neq; ceſſantes prius, neque procedentes vlteriùs quàm oporteat. Incipiũt autem tempeſtiue: ſpontaneæ, poſt ſigna concoctionis in die decretorio: non ſpontaneæ: à medicamento alterato, hoc eſt, tanto poſt acceptũ pharmacum, quantum, vt illud ad actum deducatur, videatur eſſe ſatis. Ceſſandi verò tempus eſt, non ante perfectam, ſiue iudicationem, ſiue expurgationem, ſed mox atq; perfectę ſunt. Vt neq; ſuperpurgatio, neq; ſuperflua iudicatio fit. Et quantum (inquit) diuulſa fiant, hoc eſt, quantum intermiſerint. Vocat enim nunc diuulſas, ſiue deiectiones, ſiue vomitiones, ſiue deniq; euacuationes quaſcunq;, eas quæ non continenter fiunt, ſed intermiſsiones habent, & ſunt interciſæ. Hoc quoq; ad earum multitudinem ſpectat. Nam quæ multos dies durauerint nullos interim intermittentes, multo magis proſtrauerint vires, quàm quę intermiſerint. Iubet deinde conſiderare qualia ſint quæ exeunt, plurimùm enim refert ſcire, an qualia oportet purgentur. Huc pertinent colores, ij enim ſpeciem ſuccorum exeuntium maximè indicant: quam ob cauſam tam multa de deiectionũ, & vrinarum, & ſputorum coloribus, ſcripta ſunt ab Hippocr. & Gal. & aliis omnibus medicinæ autoribus. Calorem quoq; conſiderare iubet. Nam calor ſignificat bilis redundantiam, aut exuſtionem. Hunc verò debet ſentire ipſe ægrotus: non enim medicus debet excrementa tangere: atque multo minus guſtare, vt ſentiat ſalſedinem, aut dulcedinem: quapropter duo hæc verba accipi hîc debent metaphoricè, veluti ſectione prima, vbi dicebatur, febres aliæ ſalſuginoſæ. Illud enim ſalſuginoſum dicebatur ad tactum, quod rodit tactum, velut à ſalſuginoſo roditur guſtus. Dicimus hoc modo vrinam exire, iis qui eius ardore laborant, calidam & ſalſam, hoc eſt rodẽtem. Ita etiam ſentit is qui deiicit, exire quiddam vrens, & rodens podicem. Dulcedo verò dicitur, quod huic cõtrarium, hoc eſt, quod expers eſt mordentis, & rodentis qualitatis: tenuitatem etiã & craſsitiem conſiderari debere, conſtat, cùm ea ſit inſignis humorum differentia, & ad morborum & curationum differentiam, plurimum valens. Hæc omnia poſſunt accidere excrementis, ęqualiter aut inæqualiter, idq;, corpus aut tempus, hoc eſt, ſecũdum corpus, aut ſecundum tempus. Deiectio ſecundum corpus ſuum inæqualis eſt, cuius partes diuerſæ ſunt, ſecundum vnam aut plures dictarũ qualitatum, vt variegata, aut alia parte craſſa, alia tenuis: ſecundum tempus inæqualis eſt, quæ nunc habet hoc nunc illud: vt quæ ſemper habet eodem modo eſt æqualis. Quam æqualitatem in prognoſtico expoſuit, dicens æqualis per totum tempus, donec iudicatus fuerit morbus. Poſtremò conſiderari iubet mutationes quales ex qualibus habeant, hoc eſt, vt habeant, quæq; bonæ, quæ malæ mutationes ſint. Nam vt dicitur in aphoriſmo, mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat. Itaq; ſunt mutationes ad bonũ, & ad malum: quas agnoſcere, & conſiderare, oportet.

Incepit eructationem, non obtinuit. 16

¶ Dicta ſunt, quæ expectant ad pręcipuas & maximas euacuationes, vt ad deiectionem & vrinam. Nunc de quibuſdam puſillis agit peculiariter, vt de ructu, & de lachrymis. In ructu illud dicit conſiderãdum, an is qui eructare incipit obtineat, id eſt, perficiat eructationem, an non, ſed ſolùm incipiat. Nimirum vt eſt quidã motus, per quem reiicitur, quod in ventriculo continetur, ſiccum aut humidum, qui vocatur vomitus, & alius velut inchoatus tantum, per quem nihil reiicitur, quæ vocatur nauſea: ita eſt quidam ructus, per quem reiicitur facilè ex ventriculo aer, alius inanis ructus, & per quem incipit homo eructare, nihil tamen emittit. Quod fit cùm eſt flatus qui ventriculum irritet, nõ poſsit tamen expelli, velut nonnunquam etiam euenit in inteſtinis, quod flatus plurimum diſtendat inteſtina, neque diffundi, & extenuari à calore poſsit, vel quòd expultrix debilis eſt. Quod in colicis ſæpe fieri videmus. Ii enim torquentur vehementer, vſquedum poſſunt eructare, & pedere, interim verò neutrum poſſunt facere: cùm verò poſſunt, ſubleuantur: vt etiam hypochondriaci cùm eructant, ſi verò aggrediuntur incipiuntq; eructare, non tamen obtinent, anguntur & malè habent. Neq; tamen ſolùm hoc in eructatione conſiderandum, ſed quanta etiam ſit, vt an multa magnaq;, an pauca & parua: & qualis, vt an nidoroſa, an acida, an qualitatis expers. Nam longè diuerſas præſtant hæ differentiæ ſignificationes. Multa enim & magna multum flatum: nidoroſa calidam corruptionem: acida frigidam: qualitatis expers, flatus generationem ſine corruptione. Putet aliquis non immeritò hanc orationem partem eſſe narrationis alicuius longioris, pendereque ab aliis verbis quæ deſiderentur, quandoquidem quaſi de aliquo homine agatur, dicit, incepit eructationem, non obtinuit. Vtcunq; hoc habeat, nihil refert. Nam incipere eructationem & non obtinere, ſignificat quod dictum eſt.

Lachryma volenti, nolenti, multa, pauca, calida, frigida, craſsities: ſapor. 17

¶ Quæ

Quæ in lachrymis consideranda sunt cõtinet hæc oratio, & ex quibus diuersæ nascuntur significationes: imprimis volenti an nolenti exeant, multum refert, quia vt in lib. primo huius operis comment. 2. dictum est, lachrymæ spontaneę insalubriter affectis significant fluxũ sanguinis, in aliis mortem. In prognostico etiã vituperauit sponte exeuntes, atq; etiam in aphorismo. Multę etiam an paucę sint, oportet considerare, siue spontaneæ sint, siue nõ spontaneæ. Si enim sint spõte exeuntes, & multæ, deteriorem significationem præstant, quàm si paucę. Quamcunq; enim malam causam indicent, eam indicant maiorem, si verò non sponte exeant, sed ob mœstitiã quis lachrymetur, copiosæ lachrymę in bene valentibus, significant cerebri multam humiditatem: in iis qui sunt in acutorum morborum vigore, significant constãtem facultatem. Qui sunt morti proximi non possunt lachrymari, aut non copiose. Frigidæ & calidæ lachrymæ, vt rectè censuit Aristot. sect. trigesimaprima problematũ, easdem significationes habent quas frigidus & calidus sudor. Nimirum, vt dixerat sectione quinta, lachryma sudor oculi est. Itaq; frigida crudam humiditatem, calida concoctiorem significat. Hanc ob causam dicit Aristot. eo loco, lachrymas eorum qui ob mœrorem flent calidas esse, eorum verò qui ob morbos oculi, frigidas. Id quod de morbis pendentibus ex crudis succis intellige. Nam sunt quidam morbi oculorum calidi, per quos destillant lachrymæ, vel vrentes. Verùm vt caliditas tãta significat vstionem, ita naturalis significat concoctionem, & frigiditas cruditatem. Easdem habet significationes tenuitas & crassities lachrymarum. Hæc enim concoctionem, & illa cruditatē indicat, vt & in vrina. Quandoquidem enim vrina & sudor ex eadem materia sunt, & lachryma sudor quidã est, profectò omnium horum tenuitas & crassities indicent eodem modo. Hanc ob causam lippa, vt Aristot. 4. meteororum est autor, concoctionis & maturitatis est nota, qua excrassescente, lachryma fit, crassitiē verò parit cõcoctio. Saporē quoq; lachrymarum considerari iubet quem sanè, is ipse qui lachrymatur, potest facilè sentire, cum defluunt per genas. Naturalis earum sapor, vt Aristoteles loco citato ex quinta sectione probl. dicit, est salsus, vt & reliqui sudoris, & vrinę. Induit tũ alios sapores iuxta speciem succi redundãtis, amaritudinē quidem, ob biliosam cacochymiam, aciditatem ob melancholicam, dulcedinem ob sanguinis redundãtiam. Significãt vero hæc lachrymæ in capite præcipuè.

18 *Sputũ an per se excreet, an tussiendo reiiciat.*

Modus excreationis, locum vnde exit indicat, quapropter ad loci malè affecti notitiam plurimũ confert. Nam ex thorace nihil exire potest nisi tussiendo, exerceatur verò citra tussim, quod ex capite defluit, aut ex ventriculo regurgitat. Sputi conditiones & differẽtias omnes, in prognostico complexus est, vno capite.

19 *Vomitus.*

Vomitum etiã ponit inter enacuationes, quarum haberi ratio debet, differentias vero hic non scripsit, tantum monuit ne omitterentur. Scriptæ autem sunt diffusè satis in prognostico, & in vnum caput repositæ.

20 *Solis æstus, frigus, irrigatio, siccitas, mutatio per qualia, ex qualibus, in qualia, vt habet.*

De temporũ mutationibus scripsit hæc, quas maximè morbos parere libro tertio aphorismorũ dicit. Hæ sunt autem temporum conditiones præcipuè, secundum quas euenit mutationes fieri: solis æstus, frigus vehemens, irrigatio, hoc est pluuiæ multæ, & siccitas, hoc est pluuię defectus. Nam aliç conditiones quæ præter has considerantur, ad has etiam referuntur. Tempus enim quo ningit, frigidum & humidum est, quo flatus sunt boreales, frigidum & siccum plerunque, vt cum austrinis plerunque calidum & humidum. Qui verò conditiones anni & temporum mutationes considerat, nõ solùm consideret qualia fiant, sed etiam ex qualibus, neq; solùm hoc, sed etiam per qualia. Multum enim refert, vt hi aut illi morbi fiant. Velut si transeatur à hyeme sicca & aquilonari in æstatem calidam & siccam, qualis esse cõsueuit per ver pluuiosum & australe, fient in æstate febres acutæ, & lippitudines, & dysenteriæ. Si vero contra, à hyeme australi & pluuiosa transiretur in æstatem, per ver siccum & aquilonare, fierent minus malignæ febres, abortirent tamen mulieres. Si verò à hyeme australi & pluuiosa transiretur in æstiuum calorē, per ver etiam blandum, longè periculosior esset annus, & malignæ febres, quia hyemis humiditatem, veris flatus aquilonares emendant, faciuntq; ne calor tantam excipiat humiditatem, & acutæ illæ febres, quæ fiunt, cùm ex hyeme sicca & aquilonari transitur in æstatem, per ver austrinum & pluuiosum, multo magis fierent, si hyems etiam fuisset blanda & veri similis. atq; minus etiam, si æstas non superueniret calida, sed à multis ventis perflaretur: itaq; refert plurimum in qualia, & ex qualibus, & per qualia, mutationes fiãt. Vt in qualem æstatē, ex quali hyeme, per quale ver: & quodcunq; horum, differentiæ alicuius, morborum qui superueniũt, causa est. Eadem autem est ratio considerandi aliorum temporum mutationes, vt ex quali æstate, per qualem autumnum, in qualem transeatur hyemem. Nam ita etiam dicitur in alio aphorismo. Si verò æstas sicca fiat & aquilonaris: autumnus autem pluuiosus & australis, capitis dolores ad hyemem fiunt.

21 *Labores, ocia: somni, vigiliæ: insomnia quæ in somno: cubilia & in quibus, & ex quibus*

Moderari oportet medicum labores & ocia: somnos & vigilias, maxima enim pars est hæc artis tuendæ valetudinem, & curandi morbos: considerare etiam debet insomnia. Quantum enim conferat ea consideratio ad prædictionem in morbis, dixi ego in commẽtario prognostici, sed & ab Hippocrate, Galeno, Aristotele, & Theophrasto licet id discere, qui omnes de præsagitione ex insomnis scripserunt, præter alios quosdam neotericorum, qui etiam scripserunt de eo argumento. Cubilia quoq; docet videre, in quibus debeat ęgrotus decumbere, & ex quibus in quæ mutentur. Quidam contemplantur diligenter cubilis positum, an spectet caput decumbentis ad meridiem, an ad septentrionem, an ad orientem, & de his superstitiosa quędam loquuntur, & difficilem somnum,

insomnia, aut inquietudinem, io tales referunt mutationes. Verùm hæc omnia vaoa sunt, & vulgaria. Ego cubilis positom ooo ad cœli, sed ad cubiculi angulos, & fenestras ac ianuas, & vt antea dicebatur, ad irruentium spirituum ingressum & egressum, velim eligi. Verùm cubili rectè locato, in obscuro aut claro loco, vt cuiusque fert consuetudo, aut morbus, eæ videntur differentiæ esse, sublime esse ceruical aut demissum, molle esse cubile aut durum. In quibus eligeodis, consuetudo est facieoda maximè, quo ægrotus decumbat sioe dolore. Non contempsisse autem Hippocratem hæc minutula, intelliges ex iis quæ secundo de ratione victus io morbis acutis, his verbis scripsit: Nam & lectus pręter morem mollis dolorē inducit, itemq; præter consuetudinem durus, sed etsi sub dio præter morem lectus sternatur, corpus indurat. Considerandum ergo in quibus & ex quibos. Si eoim quis sub dio coosueuit in solo decumbere, lædetur in valde concluso loco & molli lecto, atq; hic si ægrotet, rectiùs feceris, iubens decumbere in duro cubili, & loco qui plurimum ventiletur, quia alioqui dolebit, angetur, neq; dormire poterit: is verò qui assueuerit mollissimo lecto, io reconditissimo loco, non poterit sine periculo dormire sub dio, qoia durabitur & deosabitur eius corpus, vnde ventilatiooe prohibita, graues morbi fient.

---

22 *Mentis cogitatio ipsa secundum seipsam sine organis & rebus, mæret, gaudet, & terretur, & confidit, & sperat, & desperat. Velut Hippothoi puella, in animo sciebat per se ipsam, quæ in morbo fiebant.*

¶ Videtur hæc oratio multorum mirabilium problematū causam continere & pendere ex philosophica contemplatione. Nam si mentis cogitatio, seu mens ipsa quæ cogitat, per se ipsam moueri potest, sine rebus, hoc est, sine externis obiectis, facilè intelligi potest causa diuinationis simpliciter, & eius quæ accipitur ex insomoiis. Nimirū si mens per se mouetur, perinde intelligere posit, atque si à corporis vinculis absoluta, liberè vagaretur, quare cognóscere posit, tum quæ alibi agantur, tum quæ intra proprium corpus, etiamsi oullis externis sensibus sint obiecta. Velut inquit accidisse Hippothoi puellæ, quæ io animo, id est, non per externos sensus, per se ipsam, hoc est, oullo illi oarrante, sciebat quę io morbo fiebant, vt fortasse partem internam, quæ malè esset affecta, & eius affectionem. Multa huiusmodi narrant Hippocrates, Galenus, Aristoteles, & Theophrastus, libellis de præsagitione ax insomniis. Conceduntq; hi omnes, videri aoimam multa vaticinando dicera. Narrantur etiam ab omnibus quamplurima, & ad me nonnulla delata suot, à viris non contemnendæ autoritatis ad diuinationem pertinentia. Quæ sanè omnia motus esse videntur animæ ipsius per se, non ex corporalibus incipiens instrumeotis, neq; ex obiectis rebus. Siquidem dicunt, quæ neque vident, neq; audiunt: neq; vllo alio senso percipiunt. Pendet aotem quod hîc dicitur ex philosophica contamplatiooe, qoia quibus placet Platonis da anima sententia: hominem præcipuè esse ipsam animā, eamq; esse intra corpus, & illi vioculis quibusdam alligatam, non vt corporis actum, sed vt externum quiddam, & separabile, & vt nautam in naoe, aut moderatorem io vrbe. Deniq; ipsam vti corpore, vt re quadam extra suam substatiam consisteote, ij inquam, quibus hæc sententia placet, dicunt aoimam ipsam esse per se omoisciam, seu omnium rerū gnaram, (nihil enim denuò discere) immersam autem in corpore, & ei alligatam, vix posse quicquam cogitare, præter id quod ipsi seosus offerant: aliquando verò mooeri etiam per sese, & quædam cōtemplari: atq; hac in re homines quosdam aliis præstare, quòd ooo omnium animæ siot æquè vinculis illis ligatæ: sed aliæ plus aliis, ob dioersam corporum naturam. Velut in primis melancholicis corporibus censent minoribus vinculis alligatas esse aoimas: atq; ob id horum multos, cùm dormiendo, tum etiam vigilando, diuinare: quod scilicet animabus vtpote minus alligatis liceat vagari magis. Hanc dicuot esse causam qua dormiendo magis quā vigilaodo diuioetur, quòd, scil. mens minus ab externis sensibilib9 interturbetur, quomiuus per sese moueri posit, & in ea quæ longè absunt, ferri. Multa huiusmodi dicūt Platonici, quib. facilis est huius orationis ioterpretatio. Quibus verò sentētiam veriorem hac io parte certum est sequi, hominem scilicet constare corpore & anima, atq; hanc etsi separabilis sit, separatā tamen imperfectū quiddam esse, & alterius partis indigum, quòd naturalis quidam actus corporis sit, oon concedent posse animam dum hoc corpore cōtinetur, seu, vt dicam melius, dum hoc corpus continet, posse qoidpiam agere sine corpore: nam oa ipsum quidem intelligere, secōdom quod separabilis esse cognoscitur, potest agi sine phantasmatis corporalibus: nedum timere, gaudere, sperare, & desperare, q̄ ad cordis vim spectāt. Hi de diuinatione aliter sentiont. Duplicem scilicet esse præsensionam, alteram naturalam, quæ fluit ex naturalibus qoibusdam signis: alteram diuinam. Signa rursum oaturalia, quædam esse extra nos, quædam intra, atque adeo ex externis præseotiri externa aut interoa: & ex internis interna aut externa. Ex externis externa: vt agricolæ ex veoto qoi flat, præsentiunt pluuiam, aut ex auium volatu, aut cœli facie: Ex externis interna vt medicos ex cœli stato, præsentit futuros morbos: Ex internis externa, vt podagricus, aut hernia laborans, ex doloribus præsentit pluuiam: Ex internis interna, vt ex dolore partis, futurum in eam abscessum. Pertinet itaq; ad haoc naturalem præsensionem, astrologia iodiciaria si qoę ast, & medicinæ pars prognostica, cuius vna quædam pars est (vt in commentario prognostici Hippocratis indicaui) quæ vtitur insomniis. Fit enim etiam hæc naturaliter, oeq; anima quidē seorsum (neq; enim potest) sed simul cū corpore sentiente. Proponatur enim nobis gratia exempli is quem Galenus narrat somniasse, crus sibi factum esse lapideum, quod citissimè illi resolutum est: allegoricè itaq; præmōstrauit anima resoluendum crus, dicēs esse factum lapideum. Nunquid aoima cùm sese colligit ab exterois spectaculis, quibus, cùm vigilaret homo, detinebatur, perlustrat propriū corpus, videtq;, quæ ioteriùs aguntur, & qoæ vult declarat, nunc apertè, nūc allegoriis vtens poetarum modo? Noo sanè. Nam hoc ipsum poeticum est, & insomnio simile. Sed oportet hîc meminisse,

indica-

indicatum mihi alibi esse, imaginãdi vim etsi in cerebro vigeat non tamen in eo solùm contineri, sed inseparabilem esse à sensu, atq; ob id in omni parte sentiente esse. Cùm igitur sensu prædictæ in nobis sint, non minùs internæ partes, q̃ quę ad cutẽ sunt, euenit, vt cessantibus motibus sensuum, qui inter vigilandum ab externis rebus cientur, quibus animus occupatur, quominus motus minores animaduertat, sentiant partes internę, suas ab internis causis passiones, cũ imaginatione quadam, atq; ea imaginatio insomnium est. Cùm igitur passionem distinctè sentit, distinctè etiam imaginatur, atque tunc apertè somniat quid patiatur, vt fortassè puellæ Hippothoi euenit: cùm autẽ nõ sentit distinctè, imaginatur quasi similem quandam passionem, & inde nascitur allegoria. Plurima horũ censendum est accidere dormientibus, quorũ ob leuem imaginationem, non est experrectis recordatio. Cùm verò est passio vehemens, quæ cerebri excitat imaginationẽ, accidit somnij recordari, & ab eo accipere significationem. Præsensio diuina, quæ verè talis est, nullã habet intra nos causam, neq; ex ipsis sensibus accipit exordium: sed fit extrinsecus accedentibus phantasmatis, & spectris quibusdam oblatis ipsi animæ à dæmone, siue bono, siue malo. Est alia diuinatio vana, quæ vulgaribus & inductis imponit, quasi verè habeat aliquid diuinitatis: ea verò nullam habet causam certã, sed casu & temerè incidit, credulitas autem facit, vt quasi certum quippiam accipiatur. Euenit verò hoc iis præcipuè hominibus, quibus imaginatio est facillima, ita autẽ vocoeam, quæ vix vlla in re cõsistit, sed per omnia agitur temerè: sunt tales homines plerunq; & loquaces, & hi ipsi vix vnquam dormiunt sine insomniis. Atque quod ipsis, seu somniantibus, seu tacitè imaginantibus aliquãdo euenit, simile est ei quod loquẽtibus. Nimirum, vt quia loquaces sunt, temerè loquuntur quædãm, quæ cùm postea eueniunt, videntur recordantibus cum quodam omine esse prolata, ita imaginãtur, & somniant quædam, quæ qui hæc minùs intelligunt, putant referenda in numen. Res aũt habet vt dixi. Quare solùm superest, vt pręscripta oratio, iuxta probabiliorem de anima sententiam explicetur. Mentis cogitatio (inquit) ipsa secundum seipsam, sine organis, & rebus mœret, gaudet, & terretur, & confidit, & sperat, & desperat: hoc est, cogitatio ipsa p se, sine organis: hoc est, sine sensibus externis, & sine rebus: hoc est, sine vllis externis obiectis, causa est vt homo mœreat, gaudeat. Et aliis quibusuis animi motibus moueatur. Nimirum vt accidit melancholicis, qui nõn minùs mœrent & timent, nulla re tristi aut terribili, sensibus externis occurrente, quàm si multæ tales occurrerent. Et hinc fit, vt multi somniantes, aut alioqui cogitabundi, omnia quæ ipsis per morbos fiunt, agnoscant, anima ipsa velut præsagiente. Quod Hippothoi puellæ accidit.

---

23 *Aetatem quidem ab ætate, atq; an priùs, an posteriùs quàm conueniat, dentium eruptiones, pilorum ortus: semen plus & minus: incrementum: craßities: potentia: minutio.*

¶ Notas quibus ætates ab ætatibus distinguuntur, continet hæc oratio, quas accipit Hippocrates ab iis, quæ in quibusdam vitæ articulis contingũt, cuiusmodi præcipuè sunt dentium eruptiones, ortus pilorum, in quibus sunt coma, barba, & pubes, & semen, quod plus aut minus redundat, adolescentibus, & iuuenibus, cum quo ferè & barba & pubes incipiunt. Meritò autem dicit Hippocrates, hæc distinguere ætatem ab ætate. Non enim definiendæ sunt Medicis, aut Grammaticis, ætates annorum numero, sed mutationibus temperamenti, quas motationes consequuntur signa illius modi: atq; ob temperamenti differentiam illa ipsa, fiunt quibusdam priùs & posteriùs. Nimirum differẽtia temperamẽti causa est, vt neq; æquales habeãt ætates. Considerare iubet, an hæc aut horum quiduis fiat, priùs aut posteriùs, q̃ conueniat. Conueniens esse dicitur omni in re quod mediocre, & ad id dicitur, quod plus aut minus. Velut nunc est quoddam tempus dentitionis, non idem omnibus, sed mediocribus, septimus mẽsis, vt dentitio incipiat, septimus annus, vt dentium permutatio perficiatur: si cui ante id tempus incipit, aut perficitur, id dicitur fieri priùs q̃ conueniat: vt si post ũat, dicetur posteriùs q̃ conueniat fieri. Pubes etiam & lanugo oriri incipit anno quatuordecimo, vt & semẽ emitti. Quod priùs aut posteriùs fit, priùs aut posteriùs q̃ conueniat fit. Id verò considerare expedit. Quia non parum confert ad agnoscendum temperamentum hominis. Quibus enim dentes citiùs solito oriuntur, calidiores sunt & humidiores, quia calor vim augendi habet, & in humidis abũdat materia: quibus tardiùs sunt frigidi & sicci, contrarias ob causas, aut alioqui debilem habent facultatem naturalem: impotentia enim quædam est. Seminis etiam præcox redundantia, Indicat temperamentum calidum & humidum. Nam illa est redundantia boni alimenti. Contrarium est ex contrariis causis. Pubes etiam & barba redundans, & priùs q̃ expediat orta, caloris est, sed non perinde humiditatis, quia fuligo cùm sit ex quali accipiũt materiam; calidis etiam & siccis, ac proinde biliosis accidit: tardiùs fieri, est frigiditatis, vtcunq; habeat altera qualitas. Nam & frigidi & humidi, & frigidi & sicci serius pubescunt. His dictis enumerationem facit Hippocrates ætatum omnium. In quatuor eas omnes distribuens, quas his quatuor nominibus significauit, incrementum, crassities, potentia, diminutio. Incrementi nomine intelligit pueritiam, & adolescentiam: denique id quod vsque ad iuuentutem est, quæ ferè vigesimoquinto anno incipit: crassitiem vocat iuuentutem totam, quæ vsque ad trigesimum quintum producitur: potentiam tempus consistendi. reliquum vitæ est diminutio, & senium. Nimirum vsque ad iuuentutem crescunt in longum corpora, quantum possunt, tota iuuentute crassescunt, & corpulentiora fiunt: consistendi tempore stant, corporis molem nullatenus amittentia, ac neque virea insigniter: iam inde minuuntur omnia, & corpora inquam, & vires. Hæc oratio in omnibus codicibus, tam Græcis quàm Latinis, habet verba quædam alia interiecta, quæ quia ineptam & inconcinnam reddunt sentẽtiam, ego censui expungenda, & hoc modo restituendam lectionem.

Quod cognatum, & quod per se, & quantò magis aut minùs. 24

¶ In morbis oportet considerare quod cognatum, & quod per se: hoc est, quæ pars laboret per se, ac primariò, & quæ per consensum. Vocat verò quod per consensum laborat, cognatum, quia causa sympathiæ communio quædam naturalis partium est, velut os ventriculi, & caput ob communes neruos, vterus & mammæ ob cōmunes venas sese trahunt mutuò in compassionem. Refert verò quàm plurimùm ad rectè suscipiendam curationem, an pars laboret per se, an per consensum, & quantò magis, aut minùs: nimirum hoc ipsum laborare per consensum, aut propriam passionem, recipit magis, aut minùs. Quædam enim sympathiæ sunt, per quas omnino nihil passionis proprię est in parte: vt cùm pars tantùm priuatur, velut oculus, si neruus opticus obstructus sit: aliæ quæ habent aliquid: exiguum verò, & sine primaria passione non valens persistere, vt cùm dolet caput ex ventriculo, & morbus nondum firmatus in capite est: aliæ etiam, quæ etsi secundariæ sint passiones, & ab aliis fluxerint, abierunt tamen iam in passiones proprias, vt si firmatus iam in capite sit dolor, qui aliunde inceperit.

---

25 *Anni tempus in quo & priùs aut posteriùs, aut tempus in quo factum est pluuiosum, aut siccum, frigidum aut calidum, ventosum, aut sine ventis, & qualibus ventis, temporis in principio, aut medio, aut fine, aut semper, præterito aut præsente.*

¶ Ad præsentiendum futurū temporis statum, aut ad cognoscendum statum pręsentem, in quam causam referre debeas, cōsideres oportet anni tempus quodcunque, vt ver, æstatem & autumnum, & hyemem. Quæ tempora, quia temperamentis à nobis definiuntur, possunt priùs aut posteriùs fieri, dicimusq; verissimè, breuiorem hoc anno fuisse hyemem quàm superiori, quòd ver priùs inceperit. In tempore autem quocunque hæ conditiones considerandæ, vt paulò antè in hac ipsa sectione dixeramus, quàm pluuiosum aut siccum, quàm calidum aut frigidum, quàm ventosum aut sine ventis. Et qui venti flauerint. Atque cùm soleant hæc, aut toto aliquo tempore sine intermissione fieri, aut quadam eius parte, considerandum, an in principio, medio, aut fine. Neque parùm refert, quia finis temporis cuiusque sequitur conditionem subsequentis: & principium antecedentis. Considerandum ergo, si rationem & causam morborum, qui grassantur, velis inuenire, quid præsenti tempore accidat, & quid præterito acciderit. Cùm enim ita naturâ sit comparatū, vt causæ effecta antecedant, morbi præsentes à præterita temporis conditione fluunt, accipiunt verò etiam differentiam à conditione præsentis, quare vtriusque oportet habere rationem. Hæc autem ita habere in enarratione tempestatum epidemialium, abundè explicatum est.

---

26 *Hora morbi: tempus, quæ superueniunt: circuitus: & circuitus qui maiores, & plus temporis durantes, incrementa, & alterius morbi incrementum: remissio: vigor: & qui magis & minùs finitur, & quādo, & quomodo, & in quo tempore & ætate.*

¶ Quæ consideranda in ipsa temporis constitutione, dixit priùs, nunc quæ in quocunque morbo consideranda sint, docet. Dicit considerandum horam morbi: & rursum paulò pòst eâdem voce vtēs dicit, καὶ ἐν οἵῃ ὥρῃ: hoc est, & in qua hora, seu in quo tempore. Videri possit repetitio inutilis & inartificiosa, quandoquidem eâdem vtitur voce: verum non est: illa enim vox ὥρη, significat diei horam, vnde horologium dicitur, & tempus anni, præcipuè æstiuum, vnde horarij fructus appellati sunt. In prima huius orationis parte, significat horam diei, in vltima tempus anni: quod vt ego explicarem, in prima verti hora morbi, in secunda, & in quo tempore. Dicit itaque considerari debere horam morbi: hoc est, qua hora inuaserit febris, aut qua hora exacerbationes fiant, an manè, an vesperi, an noctis prima an postrema parte. Non esse autē hanc considerationem superuacaneam docuit Hippocrates in initio sectionis primæ libri secundi, atque rursum in hoc sexto, vbi dixit, quatuor diei partes respondere quatuor partibus anni, & suum in quacunque earum moueri humorem, nocte media pituitam, medio die bilem, mane sanguinem, vesperi melancholiam. Hora igitur motus morbi confert nonnihil ad agnoscendum speciem humoris: considerari etiam iubet morbi tempus, quandoquidē autem temporis nomen, aliud significat quàm horam, & quàm anni tempus: siquidem velut aliud quiddam dicitur posteà, & in quo tempore, nō est aliud quod hîc possit significare, quàm ipsam morbi constitutionem: hoc est, an morbus chronicus sit, an acutus, & natura breuis, in hâc aut illam partem finiendus citò. Hoc autem scire in primis est necessarium, quia non possis aliter victum instituere, neq; agnoscere, quantum debeas auxiliis instare. Vtrumque enim horum, ad futuram morbi iudicationem, accommodatur. Ad hoc verò, id est, vt præsensit morbi constitutio, considerari etiam debent quæ superueniunt, & circuitus, & circuitū, qui maiores, & plus temporis durantes. Quia, vt dictum est in aphorismo, atq; in multis aliis locis Hippocratis, cùm huius operis, tū etiam aliorum, paroxysmos & constitutiones indicabunt morbi & anni tempora, & circuituum ad se mutuò incrementa, siue quotidie, siue ex alternis diebus, siue ex longiori tempore fiunt. Tamen ex iis, quæ mox apparent, vt in pleuriticis, sputum, si statim ac incipit morbus apparet, cōtrahit: si autem posteriùs apparet, producit. Explicat deinde sigillatim circuituum partes, hæ sunt, Incrementum, cuius nomine intelligitur tota accretio denuò repentis paroxysmi, quæ constat principio & incremento. Et vigor, seu status paroxysmi, & remissio, & tempus interualli. In initio considerandum, an tantùm crescat ipse morbus, cuius est paroxysmus, secundum speciem propriam recipiēs accretionem, an etiam accrescat alter morbus: vtrumque enim fieri solet. Quibusdam enim per paroxysmum nihil noui accidit, sed tantùm crescit quæ inerat febris: aliis accedit delirium, aut coma, quæ passiones cerebri sunt, quibusdam etiam stranguria, aliis hæmicranea: aliis cardialgia: aliis alia eiusmodi. In interuallo considerandum, qui morbus magis, & qui minùs

nùs finiatur, quædam enim remiſsiones in ſolutiones integras perueniunt, quædã propè, aliæ etiam longè. Hoc autem ipſum refert quando & quomodo fiat: hoc eſt, quo morbi die, & an per aliquam euacuationem. Si enim cum euacuatione inſigni, in die decretorio fit ſolutio, longè melius eſt quàm ſi aliter, aut alio die. Ad hæc autem omnia confert multùm, vt anni tempus (velut etiam in nuper citato aphoriſmo dicitur) ita & ætas ægrotãtis. Nam vt ſui cuique tempori ſunt familiares morbi, & ſolutionis modi, ita & ætati, vt præter multa alia loca tertia particula Aphoriſmorum Hippocrates ipſe docuit.

27 *Morborum populariter graſſantium modi.*

¶ Conſiderare oportet modos morborum populariter graſſantium. Ea enim conſideratio inter cætera confert quàm plurimùm ad agnoſcendam ſpeciem cuiuſcunque, qui ſe obtulerit. Vbi enim alioqui eſt dubia cognitio, talem eſſe, qualem tunc temporis populariter vagari ſcias, rectè ſuſpiceris.

28 *Atque ſi quis incipientium inceperit ſine vomitu, velut aut cùm biberint aliquid retinentes, aut parùm purgati.*

¶ Cauſæ quoq; procatharticæ morborum conſiderandæ, quia illæ ſi adhuc manent cum morbo, conferunt ad indicandam curationem, ſin non manent, ad cognitionem. Velut ſi quis morbus inceperit, quòd cũ biberit homo aliquid vomitorium, retinuerit, neq; euomuerit, aut cùm acceperit alui ſubductorium, parùm purgatus ſit. Nimirum multi apparatum aliquem morboſum ſentientes, vtuntur, præſeruationis gratia, medicamento vomitorio, aut ſubductorio, quæ res illud inter cætera habet periculi, vt ſi vacuatio non ſuccedat, motis excrementis, neq; vacuatis, quæ anteà non aderat febris excitetur, quod & cauere debes, & vbi euenerit, perpendere mox, qualem reliquerit in corpore affectionẽ. Solet enim ventris aut hypochondriorum inflammatio inde oriri: quare qui ob malè ſuccedentem expurgationem oborta febre, purgationem aliam adiiciunt, quaſi priorẽ perfecturi, plurimùm errant: phlegmonem enim augent, deberent potiùs mox ſanguine miſſo, eius generationi occurrere.

29 *Febriculoſi fortaſsè albidi: quorum & labia qualis modus, tempora.*

¶ Illud fortaſsè ſignificat, nõ ſemper, ſed aliquando albidos eſſe febriculoſos. Quod re vera ita habet, ſiue illud febriculoſi, ſignificet homines febricitantes, ſiue febribus opportunos, & qui illis crebrò corripiantur, etiã ſi nunc non febricitent. Nam quidam eorum, quibus facies albida eſt, & omni rubore vacua, febre tenentur aſsidua: quidam nõ ita, ſed crebrò in febres incidunt: alij talium, omnino febriculoſi nõ ſunt, ſed cum vitioſo illo ſint corporis habitu, febribus vix vnquã capiuntur. Quidam enim ſunt decolores & albidi, ꝙ multus illis aſsiduè fluat ſanguis ex hæmorrhoidibus, vt mulieribus ex vtero, aut etiam ex naribus: quidam ob frigidam intemperiem, & pituitoſam cacochymiam hepatis, & toti⁹ corporis. Atq; hi omnes longè abſunt à febribus, etſi hydropi ſunt opportuni. Alij ſunt decolores ob hypochondriorum, aut mulieres ob vteri obſtructiones, qui p ſanguinis ſuppreſsionẽ febricitant, ꝙ is qui opilatus eſt ſuccus putreſcat; aut febribus corripiuntur crebrò, quod ſcirrhoſi tumores viſcerũ, à ſanguine male commeãte fiant phlegmonoſi. Itaq; albidi fortaſsè febriculoſi, hoc eſt, quidam ſunt febriculoſi. Conſiderari verò debent horum labia, & qualis eorum modus, & tempora. Nimirum quæ poſtremò his albeſcunt ſunt labia, vtpote quę naturâ ſunt rubicundiores, quàm aliæ partes faciei, ac proinde cùm ea ſunt iam alba, maiorem temperamenti corruptionem indicant, & ſunt quidem aliquibus ea ſola ruborẽ quendam retinentia, alijs iam partibus colore vacuis: aliquibus alternatè ex quibuſdam temporũ interuallis, ſunt nunc alba, nunc rubentia: idq; vel ob interiùs excitatum motum, vt ſanguine, aut calida fuligine in caput aſcendente (id quod obſtructis viſceribus fieri conſueuit) vel ob externam aliquam cauſam, vt cum ieiunis & nondum exercitatis albida ſunt, recens exercitatis, aut refectis ruborem quendam comparant, id quod accidit etiam frigidis & exhauſtis. Igitur refert conſiderare quomodo habeant iſtorum labia & tempora, quibus nunc rubent, nunc albida ſunt, ſi modò tales ſubeũt mutationes: nam inde cognoſces quàm grauiter ſint affecti. Quia ſi ſunt labia velut mortua ſine colore, grauis eſt corruptio, ſi non dum, leuior. Atq; etiam inde dignotionem habebis febriculoſarum, & eorum qui tales non ſunt. Nam ſi erraticos quoſdam fumorum calidorum raptus in ſuperna, ſequatur labiorum rubor, obſtructi ſunt & febriculoſi, ſin autem nõ, ſed ſolùm motum aut refectionem, hi ſunt refrigerati, & abſunt longè à febre.

30 *Corpus, opus, in conſiderationem adducere, viſus, auditus, naſus, tactus, lingua, ratio conſideretur.*

¶ Ante omnia conſiderandas eſſe à Medico, quicunque ſe illi ægrotus offerat, actiones læſas, conſtat, ſiquidem ipſum ægrotare læſione actionum definitur, & dignotio loci affecti inde incipit. Ob id enumerationem facit Hippocrates actionum naturalium: quot enim naturaliter habent noſtra corpora actiones, tot poſſunt pręter naturã lædi. Sunt autem duplices, quædam quæ animalium ſunt ꝓpriæ, ac proinde animales vocãtur, in quibus ſunt motus voluntarij, & ſenſus: aliæ, quæ non vt animalibus, ſed vt viuentibus accidunt, hæ ſunt, quæ circa nutritionem, & naturalis caloris cuſtodiam verſantur. Has quæ non tam ſentientis animæ partis ſunt, q̃ ipſius corporis, vocat vno hoc nomine corpus. Itaque dicens corpus, intelligit actiones naturales, & quæ ſine ſenſu fiunt, in quibus ſunt etiam vitales vocatæ. Motum liberum vocat opus: omnia enim quæ hominum opera vulgò vocãtur, in aliqua corporum aut partium tranſlatione conſiſtunt. Senſus enumerat, externos quidem ſigillatim, viſum, auditum, tactum & odoratum, ac guſtatum, quos partium nominibus vocat, naſum, & linguam: internos omnes ſenſus intelligit nomine rationis, qui autem, & quot illi ſint, alibi eſt à me diſputatum.

31 *Tumores in palpebris supernè relicti, aliis extenuatis, recidiuæ. In extremitate autem subrubri duri. Et valdè his lenta, & exurgentia, & contenta in his, vt Pharsalo Polymedæ.*

¶ Recidiuæ timeri debent, vbi corpora non manent perpurgata, sed morborum causæ interiùs relictæ sunt, id quod indicant vitia quædam immanentia, velut sitis, & oris amaritudo, & fastidium, & quæ nunc commemorat, & quæcunq; alia eiusmodi. Tumor palpebrarum supernarum relictus ex morbo, aliis partibus extenuatis, significat corpus neq; purum manere, atq; ob id paratum ad recidiuas. Videmus enim eam partem ante alias intumescere, vbi corpora vitioso abundant succo, & concoctiones malè in corporis partibus aguntur, velut in iis, quibus leucophlegmatia fieri incipit. Fieri etiam solent in corporibus impuris alij oculorum morbi, vt in extremitate: hoc est, in palpebrę ipsius tarso, tumores subrubri & duri, quales qui vocantur ptilloses. Quibusdam verò fiunt hi tumores p abscessum ex aliis relicti morbis, & sine recidiuæ periculo, vtpote puro iam corpore. Distinguitur autem id, vt in aphorismo dicitur, ex excrementis: ita enim dicit Hippocrates: Vbi fauces ægrotāt (eadem est ratio aliorum omnium abscessuum, & particularium morborum) si enim ea benè habēt, tutum est corpus nutrire, vtpote purum iam, sin minùs opus est expurgatione: sed est etiam alia ratio distinguēdi ex adiunctis. His enim, quibus scilicet vitiū aliquod est in palpebris ob interiùs relictam morbi causam, adesse solent etiam valdè lenta: hoc est, lentores quidā in ore iuxta dentes, aut in ipsis oculis ad eorum angulos, & exurgentia, seu erumpentia, seu extuberantia: hoc est, tubercula aliqua, aliis etiam in partibus innascentia & contēta, Græcè [Greek]: hoc est, (vt ego interpretor) mala quæ sub cute continētur, & latent, velut quibusdam in partibus nascuntur tubercula, aliæ compressæ, aut motæ dolent, etiamsi neq; tumorē, neq; maculam præ se ferunt. Hæc animaduertit Hippocrates in Pharsalo Polymeda. Hic, arbitror, ex morbo superfuit, palpebra superna tumente, & ptillosi affecta, habebatq; in ore lentores, & tubercula, doloresq; in variis corporis partibus, & posteà in recidiuam incidit. Cautum fuisset in hoc homine, purgatione corporis, recidiuam anteuertere.

32 *Rupta, tumores, aut liuores, aut in ophthalmiis, aut vlceribus: sed & quæ efferuntur ex tuberculis & suppurationibus, quod signum.*

¶ Rupta vocat ruptiones quæ sponte fiunt: vt cùm finduntur partes quædam, & sanguis erumpit, aut pus, aut sanies. Tumores vocat eos, qui pręter naturam, quorum sunt multæ species, liuores, maculas liuidas. Hæc omnia dicit consideranda in ophthalmiis (ita autem & in aliis inflammationibus, & in vlceribus: nimirum quædam ophthalmię finduntur, & cruorem emittunt, suntq; hæ multò magis dolorosæ, quædam etiam finduntur suppurata iam: tumores etiam habēt, quædam ophthalmiæ magnos, quædam aliæ exiguos, quæ aridæ ophthalmiæ vocantur: porrò liuores etiam habent quædam, vt & aliæ omnes partes, siue inflammatæ, siue vlceratæ, siue refrigeratę, in quibus naturalis calor emoritur. In vlceribus labiorum etiam consideranda sunt hæc tria. Solent enim fissuras habere, & tumores, & liuores. Quæ omnia consideratione digna sunt, quia habent insignes significationes. Rupturæ enim aut extenuatam exesamque cutem à suppuratione significant, aut siccitatem nimiam ab humore acri aut salso: tumores in ophthalmiis redundantiam ac multitudinem: in vlceribus tumores non sunt mali, quia, vt in aphorismo dicitur, qui eos habent non valdè conuelluntur, neque insaniunt, si verò in vulneribus fortibus ac prauis tumor non appareat, magnum malum: atque etiamsi apparere cœperunt, repentè dissipati sint. Liuores (vt dixi) semper sunt refrigerationis soboles. Neque solùm ex his, sed ex qualitatibus eorum, quæ efferuntur, ex tuberculis suppuratis, cùm finduntur, & ex suppurationibus per excreationem (vocat enim suppurationes anatomicè, puris intra thoracē collectiones) indicia accipiuntur. Nam quò meliùs pus exit, aut excreatur, eò affectio est mitior: quò deteriùs, eò est immitior. Est autem optimum pus, quod album, leue, & æquale, & quàm minimè fœtidum, quod huic contrarium est, deterrimum. Huc spectat illud suppuratorum prognosticum, ex suppurationibus, quæcunque, dum sputum adhuc biliosum est, suppurantur, perniciosæ valdè sunt, siue biliosum illud in parte, siue simul cum pure expuatur.

Circa mensem tormina circa vmbilicum, & dolores nonnunquam à porris, sed & ab alliis his posteriùs. 33

¶ Porros & allia, credit hominū vulgus, esse æstate frigida. Hoc arbitror argumēto, q vident messores illis vti, & qua die vsi sint, meliùs Solis ardorem tolerare, & q nonnulli eorū ea tempestate sentiant ab eorum esu tormina circa vmbilicū, & dolores alios, quoscunq; anteà sint soliti pati, siue capitis, siue lumborum. Horum autem euentuum aliæ sunt causæ. Nimirū rusticis, & talibus vti consuetis, ex eorum vsu roboratur & augescit naturalis calor, & proinde extraneus meliùs fertur. Tormina autē & dolores aliquando fiunt ab acribus succis, quos gignunt, aliquando à flatibus quos commouēt. Atq; vtraq; ratione p æstatē maximè possunt dictas noxas inferre, quia tūc bilis maximè abundat, simúlq; venter est frigidus, & ob illud lædit mordacitas, ob hoc flatus. In hāc sententiam dictum est ab eodem Hippocrate 4. de Rat. vict. acut. allium flatum parit, caliditatemque in thorace, capitis item grauitatem facit, & anxietatem, atque si alius quispiam dolor infestare consueuerit, ipsum irritat. Hoc idem est quod nunc innuit, dicens, & ab alliis his posterius: hoc est, ab alliis, qui priùs inerant dolores, posteriùs excitantur. Explicatum verò mihi est in illius loci commentatione, allia non esse flatuosa, quòd gignant, sed quòd dissipent, & commoueant flatum. Possunt verò nihilominus commouendo inferre tormina, & dolores alios quoscunque.

Erysipelas quibusdam à ceruice, & circa hæc in facie iudicabitur. Quibus verò nigra à ceruice mala erant, atque si pustula, mala. Et quibus turbatoria. 34

¶ Verba

¶ Verba hæc videntur decisa ex longiori quapiam narratione morbosę tempestatis. Possunt nihilominus seorsum intelligi, quæ hîc dicuntur. Erat scilicet quædam tempestas, per quam fiebant multis erysipelata à ceruice incipientia, aut circum circa ceruicem, à proxima aliqua parte, quæ serpebant in faciem, & ibi iudicabátur. Erat sanè mirum sursum ascendétia tam citò ac benè iudicari. Nam, vt dicitur ab Hippocrate in Prognostico, maximè euadunt ij, quibus fauces & ceruix rubuerint, si & ceruix & pectus ruborem habuerit, itaque si rubor deorsum repat, nunc verò sursum, & ad faciem ascendente, liberabantur multi. Erysipelata à facie incipientia vidimus multa, sursum & in capitis cutem serpere, sine periculo ægrotantium, atqui descendere à facie fortasse esset periculosius, ne serperet in fauces, guttur & pulmonem. Tamen à ceruice ad faciem ire, bonum non est, quantò minùs expectaret, vt ibi benè iudicarentur. Notauit itaque hoc Hippocrates vt rarum. Quod autē subdit, manifestas habet causas. Nigra scilicet à ceruice oborta, multa fuisse, maximè si pustulæ nigræ simul orirentur. Nam id erat nigri & exusti succi, qui morbos plerumque facit insuperabiles. Illis etiam dicit malè cesisse, quibus essent hæc turbatoria. Constat turbatoria vocari, quæ fierent cum turbatione. Dici solet id nomen ab Hippocrate, de turbatione alui, & de turbatione mentis, & de circumstantium ea perturbatione, quæ fieri solet, cū proximi iam sunt morti, qui ægrotant. Hic non congruit de hac vltima perturbatione dici, leue enim fit dicere, mala fuisse erysipelata, quę perturbarent circumstantes. Congruum autem est dici erysipelata turbatoria, quæ inciperent cum alui perturbatione, aut afferrent perturbationem mentis, aut vtrumque: vtrumque enim malignitatem humoris indicat, & eius redundantiam. Constat autem hæc maximè posse accidere nigris & pustulosis. Niger enim & vstus humor maximè paratus est perturbare mentem, & aluum maximo cum periculo turbat. Porrò quæ essent & nigra, & pustulosa, & turbatoria, ea essent deterrima omnium.

35 *Melancholicus Adamantus à pepliis pluribus vomuit aliquando nigra, quandoquidem à cepis.*

¶ Hippocratē vsum esse vomitoriis medicamentis sæpè, & inter cætera peplio, sciet quicunque vel tantillum sit in eius libris versatus: cepis tribuit facultatem Dioscorides expurgandi, & facilem reddendi aluum, vomitorias esse non dicit, fuerint verò si largiùs ingerantur: siquidem, vt ille dicit, sont fastidiosæ. Quæ enim fastidium inferunt, eadem iu paratis, & nauseam mouent, & vomitum. Neq; obstat, quod idem Dioscorides dicit, cepas appetentiam excitare. Vtrumque enim fit, & experimento facile est cuiuis agnoscere. Cepæ scilicet parcè acceptæ mouent appetitum, ingestæ abundanter, fastidium, nauseam & vomitum mouent. Quare vt Dioscorides vendicetur à contradictione, haud quaquam opus est interpretatione, quæ accipitur ex Auicenna, transferente nomen appetitus ad libidinem, dicentisque cepas libidinosas esse. neque Marcelli Virgilij, dicentis, [illegible]: quo nomine Dioscorides est vsus, significare quæ repletione inferunt fastidium. Nam re vera id nomen significat fastidiosa, aut anxietatem inferentia. Quod hic Adamantus nigra vomuerit, causa fuit, non propria peplij, aut ceparum facultas: non enim sunt melanchologoga, sed redundantia eius succi, quod vt insinuaret Hippocrates, dixit, melancholicus Adamantus.

36 *Febres, in quibus vlcerantur labia, fortè intermittentes, & tertianis refrigerationes, vrentes verò statim, ad manum soluta semper.*

¶ Hæ omnes sunt notæ tertianarum intermittentium. Solent enim per æstiuales tertianas exire ad labia quædam pustulæ, ex quibus vlcerantur. Quod quia non ita est earum proprium, vt nō fiat aliquando per continuas, dixit, fortè intermittentes, innuens scilicet id non esse necessarium, sed solere ita fieri. Vt autē explicet modum intermittendi, addit, & tertianis refrigerationes, hoc est, & tertio quoque die habent refrigerationes, vnde fit, vt tertio quoq; die habeant intermissiones, iuxta sententiam illam aphoristicam: Quibus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluútur: ita enim & quibus tertio quoq; die, tertio etiam soluentur. Itaque sunt hæ tertianæ intermittétes. Addit aliud, quod talium etiam febrium est, dicens, vrentes verò statim, ad manum solutæ semper. Nam, vt dictum est in enarratione sententiæ 29. sectionis t. huius libri 6. biliosæ febres, statim ac quis admouet manum, vrunt, si tamen manus persistat, vincuntur, & vrere desinunt: tertianæ autem fiunt à bile, vt in commentariis de Febribus demonstratum est.

37 *Qualia inest articulis: considerandum igitur an non suppurentur.*

¶ Considerare iubet, an non suppotētur abscessus facti ad articulos. Quod duabus causis mihi videtur dicere, cùm quòd sæpè euenit, falli Chirurgos, putátes illis in locis, vt in genu, aut cubito pus esse, cùm tamen non sit, sed pituita quædam crassa, inundationis quandam speciem præstans, vt in œdematis: tū etiam quia curare expedit, quoad fieri posit, vt sine suppuratione illi abscessus soluátur, qa vlcera iuxta articulos sunt periculosa. Considerandum itaq; ne fallaris, an nō suppurentur, sed id qd' suppurationis speciem exhibet, succus aliquis sit pituitosus. Considerandū quoq;, an fieri posit, vt nó supputētur, sed citra suppurationé soluátur.

38 *Consuetudo ex qualibus benè valemus, victu, laboribus, somno, venere, mente.*

¶ Ad artem tuendæ valetudinis pertinet hæc oratio, continetq; enumerationem earū rerum, quarum vsu constat victus beneualétium. Eæ sunt sex res. non naturales vocatæ, & causæ à quibus perpetuò alteramur, quas Gal. in Arte medicinali vno capite collegit, scilicet cibus & potus, quod in ambitu est, motus & quies, somnus & vigilia, quæ excernuntur, aut retinentur, & animi motus. Hęc sex causarum genera insinuat Hippocrates non obscurè, victus nomine intelligit cibum, & potum: nomine vestitus, quidquid nos circumstat: laborū nomine, motum & contrarium: vt etiam nomine

ſomni,vigiliam: nomine Veneris,alias etiam excretiones,quæ fiunt,aut non fiunt: mentis autem nomine, motus animi apertè ſignificantur. Conſuetudines beneualentium ex his conſtāt,& cùm quis interrogat qua conſuetudine homo eſſet, dum adhuc valeret, de modo quo his ſex rebus vteretur, interrogat. Nam medicamentorum non eſt conſuetudo bene valentibus, multò minùs cauſarum, quæ non ſemper,ſed caſu quodam nos alterant, vt enſis,incurſionis ferarum,& fulminis.Supereſt ergo conſuetudinem bene valentium eſſe in iis, quæ perpetuò nos alterant, quæ quidem tantùm ſunt ſex illa rerum genera.

39 *Quomodo morbos, à quibus quas figuras, in quæ loca conuerſi ſint, inceperint, adſint, ceſſauerint.*

¶ Conſideranda dicit hæc, quomodo morbos, hoc eſt, quales morbos quis patiatur, quod quidē poteſt pertinere ad ſpeciē, aut ad conſtitutionem: duabus enim his rationibus dicuntur quales,vt an bilioſos, an pituitoſos,an acutos,an cronicos: dein de quas mutationes faciant, fecerintue. Quæ quidem fieri poſſunt ſecundum figuras ipſorum morborum,aut ſecundum affectas partes. Conſiderandum ergo à quibus quas figuras, vt ſi ex tertianis quartani ſint facti circuitus:& in quę loca conuerſi ſint, vt ſi ex coſtis in pulmonem, aut ex pulmone in caput, ex renibus in coxam, aut ex hac in genu. Ac præterea conſiderandum, inceparint, adſint, ceſſauerint. Hoc eſt initium,& finem,& id tempus vniuerſale quo nunc ſunt. Itaque cognoſcere oportet tempus quo inceperint morbi, aut illæ morborum mutationes, quæcunque illæ ſint, atque ſi adhuc adſint morbi, quo tempore vniuerſali ſint, ſin iam receſſerint,quo die finiti ſint.Eſſe enim magni momenti has tres conſiderationes, intelliges ex ꝗ multis, quæ ad eas pertinentia ab Hippocrate ſcripta ſunt. Ad primam pertinet illud: Conſiderare verò futuræ ſuppurationis initium oportet, ab ea die,qua primùm homo febricitauit, aut ſi fortè primum ipſum rigor prehenderit, atque ſi pro dolore pondus ſibi factum eſſe dixerit, in loco quo dolebat. Hæc enim in principiis ſuppurationum. Ex his igitur temporibus eruptionem fore expectare oportet ad prædicta tempora. Itaq; vt ſcias in quæ tempora expectare debeas eruptiones, refert conſiderare quando inceperint ſuppurationes. Quam vtilitatem præſtet agnoſcere tempora morborum qui adſunt, indicant illa: Inchoantibus morbis ſi quid videtur mouendum,moue:ſi verò conſiſtunt ac vigent,meliùs eſt quietem habere. & illud:Cùm in vigore fuerit morbus, tenuiſsimo victu vti neceſſe eſt.Itaque & curationis opportunitates,& victus inſtituendi rationem indicant tempora morborum, quæ adſunt: tempus autem quo ceſſauerint,facit ad ſecuritatem, aut contrarium,quia niſi diebus imparib⁹ febris reliquerit, ſolēt recidiuare.

40 *In quibus intemperans, horrendus.*

¶ Quædam ſunt quæ ægroti per intemperantiam faciunt, quæ tamen ferenda ſunt à Medicis, quia non ſunt adeò noxia, ſiquidem Hippocrates ipſe dicit, quoad fieri poſsit,gerendum eſſe moram ægrotanti, atque paulò deteriorem cibum & potum, ſuauiorem tamen, meliori & inſuauiori eſſe præferendum. Quandoquidem autem dicit paulò deteriorē,conſtat non quiduis eſſe permittendum agere pro arbitratu, ſed quædam eſſe valdè mala, & nequaquam ferenda,in quibus intemperās horrendus eſt. Quia ex quibuſdam erratis contingit plurimùm periclitari. Conſiderādum ergo in quibus intemperans ſit horrendus, quia ea minimè ſunt ferenda, ſed potiùs abſtinendum à curatione, ne quæ per intemperantiam ægroti euenerint, Medico imputentur.

41 *Contrarij victus in morbo.*

¶ Morbi petunt contrariam victus rationem, vt & curationem omnem. Iuxta hanc ſententiam dictum eſt illud: Omnis victus humidus ſebricitantibus conuenit. Nimirum,vt alibi dicitur, medicamentum in alimento optimum. Itaq; victus rectè in vnoquoque morbo inſtitutus quædam curatio eſt,omnis autem curatio agitur per contraria.

42 *Quod facilè, quod difficilè toleratur.*

¶ Hoc quoque magni ſemper fecit Hippocrates, tam ſiue quid Medicus ſua arte circa ægrotantem molitus ſit, ſiue quid illi ſponte fiat, bona tolerantia conferentię, mala tolerantia noxę indicium eſt.

43 *Victus, quantum cognoſci poteſt, non ignorare, calamitates enim multa.*

¶ Quàm multæ calamitates naſcantur ex artis benè inſtituendi victus ignoratione, diſertiſsimè indicauit Hippocrates in eo libro, quem de Ratione victus in morbis acutis,ſcripſit. Reducam verò tibi in memoriam exemplum quoddam ex libro 2. ſectione 3. ibi enim legimus, Philonis filiam, quòd intempeſtiuè cœnata eſſet, mortuam eſſe ſeptima die.

44 *Bonis autem Medicis, ſimilitudines errores & dubitationes. Sed cōtraria facit cauſa. Scio difficile eſſe rationando cognoſcere vias, vt ſi acuto capite, ſi ſimus, ſi ſubſiccus, ſi bilioſus difficilè vomens, bilioſus niger, iuuenis, vtcumque viuens, ſimul ex his, & ad ſe mutuò, ratiocinari difficile.*

¶ Empyricorum inſtrumentum quoddam vituperatur hac oratione, & rationis via laudatur, & indicatur eius difficultas. Empyrici enim & vulgares omnes vtuntur in morbis,tranſlatione à ſimilibus, ſimilibus vtentes auxiliis, ad affectiones quæ ſimiles eſſe videntur. Quæ res imperitis plurimùm placet, quia cùm paucas affectionum differentias norint, quæ non ſint manifeſtè diuerſa, iudicāt eſſe omnino eadem. Bonis autem Medicis non ita, ſed ſimilitudines ſunt maximè ſuſpectæ, vtpote quæ errores & dubitationes faciunt, quod prima quidem fronte ſimilia ſimilibus videantur curanda: ſciant tamen illi multos morbos, ſpecie etiam ſimiles, contrarias curationes deſiderare, quòd à contrariis cauſis nati ſunt. Cauſa ergo erit, quę contraria faciat: hoc eſt, errores illos & dubitationes tollat.

lat. Velut si duo homines laborent dolore colico, alter ex potu aquæ gelidæ, alter ex flatu, alter ex bile, empyricus quidem eundem videns morbum, ea dem admouebit, rationalis verò contraria agnoscens causas, contraria. Male itaque procedit, qui solas similitudines considerat, bene autem, qui causas disquirit: adeò profectò vtilis est causæ cognitio, vt sæpissimè obsit multò magis causæ ignoratio, quàm in specie morbi, & loci affecti. Multo enim minus suscipere potest curationem, qui ignoret sit ne dolor à causa calida an frigida, quàm qui ignoret sit colicus an nephriticus: atqui ad febriũ curationem maioris est momenti, contemplari humoris speciem in exeuntibus, quàm modum circuitus, & reliquam figuram. Itaque ad agnoscendam viam, seu methodum, qua morbus quiuis curandus sit, plurimum refert à causæ inuentione incipere. Difficilè tamen est ratiocinando cognoscere vias, hoc est, inuenire methodos, siquidem difficilè est inuenire, quæ sit affectio, quæ causa, qui locus affectus, quæ cuiusq; hominis natura, & consuetudo, hæc autem omnia habent proprias indicationes, seu insinuationes faciendorum, quas omnes oportet considerare seorsum, ac deinde ad sese motuò cõferre, atq; contrarias & minores, à contrariis & maiorib. subtrahere, similes verò opere exequi plùs aut minùs, vt quæuis indicatio potẽtior est, aut debilior. Hinc enim nascitur curatio omnis. Profert exempla rerum quarundam, à quibus indicationes accipi possunt. Vt si quis sit acuto capite, vt qui vocabantur macrocephali, aut simus, aut aliud vitium compositionis habens, si subsiccus, ita etiam si humidus calidus, aut frigidus: atq; si biliosus, hoc est, bile redundans, tuncq; an facilè vomẽs an difficilè (nam hoc quoq; est in peculiaribus naturis) an biliosus niger, hoc est, atrabiliarius, an iuuenis: ita etiam an puer, an senex, & an vtcunq; viuens, an temperatè. Omnia enim hæc indicationes habent, quas seorsum considerare difficilè est, mutuo coniũgere difficiliùs. Conferra figurã corporis ad naturæ cognitionem, intelliges ex iis quæ de physionomia scripta sunt in primo libro. Natura verò indicat similium vsum, calidiora enim calidioribus, frigidiora frigidioribus indigent auxiliis. Biliosum & difficilè vomentem esse, quodammodo sunt contrariæ indicationes. Nam biliosa cacochymia petit expurgationem per superiora, difficultas vomendi prohibet: tales ergo erunt purgandi per aluum, quia cacochymia petit purgationem, difficultas prohibet per superiora fieri. Biliosus niger, indicatione à fueci specie, poscit expurgationem per inferiora. Iuuenilis ętas sustinet maiora auxilia, quàm senilis, puerilis indiget minoribus. Qui per bonam valetudinem sunt temperantes, exquisitiora victo vti debent per morbos: qui vtcunq; viuont, liberiori etiam victu curandi sunt.

45 *Cui fistula rumpebatur, eum tussicula prohibebat quiescere.*

¶Fieri poterat vt tussicula prohiberet hunc hominẽ quiescere, quia fistula, hoc est, aspera arteria rumpebatur, aut vt romperetur fistula, ob tussiculam assiduã quæ prohiberet quiescere, aut vtrumque. Certè maxima causa difficilis sanationis vlcerum instrumentorũ spiritalium est, quia curari ne expurgatione & quiete non possunt, vt neq; vlla alia viscera, neq; expurgari sine tussi, tussis verò prohibet quiescere.

46 *Eum cui apex hepatis complicatus erat, concussi, repentè dolor cessauit.*

¶Mirabilis casus, doluisse hepar complicato apice, & concussione explicatum, ac dolore liberatum esse. Vellem autem diceret notas, quibus complicatum apicem agnouit, & hepatis ita mutati positus symptomata. Non arbitror fuisse alia, quàm dolendi modum, & ipsam ægroti phantasiam.

47 *Satyrus in Thaso, cognomento vocabatur Grypalopex, cùm esset annorum circiter viginti quinq;, semen per somnum effudit sæpe, & interdiu quoq; sæpe ipsi prodibat, cùm autem ad annum trigesimum peruenisset, tabidus fiebat, & mortuus est.*

¶Tabescunt ex gonorrhœa, siue viri sint mulieres, quibus à quacunq; causa inceperit, ad magnã retentricis debilitatem res peruenit, & iis, quib. ob magnam corruptionem, semen effluit. Illi quidem vnam ob causam, quòd scilicet solidæ partes, per nimiũ seminis fluxum, priuantur alimento: hi ob duas, quòd præter euacuationem, ipsa seminis corruptio facit computrescere alimentũ partium: quo fit vt vtantur pauco, & eo corrupto, est autẽ vtrisq; arescendi causa. Vt verò effluente semine, ob debilitatem retentricis vasorum seminariorum, membra solida alimento priuentur eâdem causa euenit, qua per diabetem, ob debilitatẽ retentricis renum, priuantur omnes partes seroso humore. Scilicet partes genitales, cùm id quod traxerant facilè deponunt, rursum trahunt, atq; trahentia multum, alius detrahunt. Est verò semẽ succus congener rori partium solidarum. Hoc accidit ei, de quo hæc historia narratur, in ętate calidissima, qui nescio an ob morbum vocetur ab Hippoc. Satyrus, an id fuerit hominis nomen, nam Satyriasis nomen de Priapismo potius dici consueuit, quàm de gonorrhęa. Hic verò gonorrhœa tenebatur potius, nisi fortè tenebatur vtraq; complicari enim possunt.

48 *Abderis palestra custos, qui Sthenens vocabatur, cùm multum luctatus esset cum alio fortiori, & in caput cecidisset, veniens inde, bibit frigidam aquam multam, post hac autem illa nocte difficulter dormiuit, & difficilem habuit tolerantiam, & extrema frigida. Postridie venit in domum, & glandi sedi supposita, nihil desedit, parum minxit, cùm nihil minxisset prius. Sub noctem lauit, nihilominus vigilauit, & difficilem habuit tolerantiam. Delirauit. Tertia die refrigeratio extremorum eum corripuit, calfactus sudauit. Epota verò mulsa, mortuus est tertia die.*

¶Ignorauerim, hunc hominem mortuum esse conuulsum. Nam haud dubiè substulit eum raptus humorũ in caput, ob magnã contusionem, quam, in illud cadens, acceperit, si autem lethargicam, aut phreniticam, aut talem vllam contraxisset affectionem,

vixiſſet diutiùs, ſunt enim illæ longioris conſtitutionis, quando verò tertia die interit, cum potuerit fecunda io domum ſuam venire, apoplectica aliqua pasſione, aut conuulſione magna correptus eſt. Apoplexiæ verò nullæ notæ narrantur. Sed cũ eſſet hic grauiter læſus capite, &, ita vt fit, ceruicis neruos ac tendines maceratus, cœperunt ſucci, qui forte redundabant, bilioſi, in caput occurrere, cùm verò ingrueret in neruos, accidit prima nocte difficilis ſomnus, capite ſcilicet bilioſam fluxionem recipiente, & difficilis item tolerantia ob eandem cauſam, & extremarũ partium refrigeratio, ob neruorum mordicationẽ refugiente calore. Sed & quòd ſequenti die euenit, indicat raptum in caput. Nam neque ſuppoſita glande deiecit, neque minxit niſi parum, cùm antea minxiſſet nihil. Suppreſsio enim euacuationum per inferna, ſignificat raptum in ſuperna. Sub noctem die ſeconda lauit, conciliandi ſcilicet ſomni gratia, nihilominus cùm materia, quæ ſe in caput collegerat, eſſet multa, nihil profuit, ſed habuit, nihilominus quam nocte ſuperiori, difficilem, & ſomnum & tolerantiam, & inſuper delirauit, atque, vt ego ſuſpicor, cœperit conuelli. Tertia die refrigerata rurſum ſunt extrema, & calfactus ſudauit. Mirum niſi medicorum qui aderant quiſquam, bonam hinc ſpem conceperit, ſuſpicatus aut bonã eſſe iudicationem, aut certè tertianum circuitum. Verùm hæc accidentia, non figuræ, ſed malignitatis erant inditia, ſequebanturque eundem raptum in caput, qui fieri cœperat à principio. Refrigeratus eſt ob mordicationem neruorum, calfactus ſudauit pro anxietate. Poterat malignitatis huius medicos admonere, delirium, & conuulſiuus motus, quæ à ſecunda die cœperant, & per illum ſudorem non ſedarentur, ſed creſcerent potiùs. Nam neceſſe eſt, vt ſigna q̃ per ſeſe ſunt ambigua, ex aliis quæ accedãt bona aut mala, diſtinguantur: cùm igitur mortuus ſit, neceſſe eſt maligna aſſuiſſe. Quando autem hæc ita habent, conſequaneum eſt, non eſſe hunc hominem læſum potu aquæ frigidæ. Ea enim non male bibitur à recenti caſu, quippe qua tardat motum ſanguinis, prohibetque fluxiones fieri: quare non ideo ſuſpicor narratum ab Hippocrate eſſe, ſed quòd ita factum ſit. Fuiſſet tamen conſultum, huic mox copioſè mitti ſanguinem, & aſsiduo frictionum & acrium clyſterium vſu, à capite retrahere, ad ceruicem verò vti anodynis.

49 *Melancholici plerumque conſueuerunt fieri epileptici, & epileptici melancholici. Horum autem quiduis præcipuè fit, in alterutrum infirmitas inclinauerit, ſiquidem in corpus epileptici, ſi autem in mentem, melancholici.*

¶ Hunc locum interpretatur Galenus lib. 3. de locis affect. dicitque conuerti morbum, eſſe afficere ſecundum temperamẽtum, conuerti in corpus, afficere ſecundum compoſitionem. Epilepſiam ergo fieri ab humore obſtruente, melancholiam verò ab intemperante, & obtenebrante mentis ſedem. Itaque fiunt ab eodem humore eandem partem, ſed non eodem modo afficiente. Non tamen æquè, parata eſt omnis epilepſia in melancholiam abire, atque melancholia in epilepſiam. Nam epilepſia fieri poteſt ab omni ſucco craſſo, melancholia non niſi à melancholico.

50 *Phaetuſa Pythei coniux Abderita, cùm olim puella fœcunda fuiſſet, eius marito in exilium acto, muliebria defecerunt multo tempore, poſtea verò in articulos dolores & rubores, qua cum ei contigiſſent, tunc corpus virile factum eſt, & hirſutum, & barbam emiſit, & vox aſpera facta eſt, & cùm omnia feciſſemus, vt muliebria extraherentur, non venerunt, ſed mortua eſt, cùm non multum poſtea tempus vixiſſet.*

51 *Euenit autem & Namyſia Gorgippi vxori in Thaſo idem. Videbatur autem omnibus medicis, quibus & ego fortè adfui, vnica ſpes eſſe, ſi effœminaretur, & ſecundum naturam prodirent, ſed neque huic potuerunt venire, omnia facientibus. Sed obiit non multò poſt.*

¶ Mirabilis euentus, factas eſſe mulieres, hiſpiditate, barba, & vocis aſperitate, viro ſimiles, ob menſtruorum retentionem: vt videatur barba, naſci viris, quòd tales euacuationes non fluant, fœminis autem non naſci, quòd fluant. Quaſi ſanguis ille redundans & vitioſus, materiam præſtet pilis. Quod tamen alia conſideranti non probabitur. Nam naſceretur barba etiam eunuchis, ſiquidem neque illis fluunt menſtrua. Non naſcitur autem, quia exciſsis teſtibus amittunt virilitatem, contrahuntque muliebre temperamentum. Non igitur tollunt barbam menſtruæ euacuationes, ſed illud ipſum temperamentum, quod menſtruorum neceſsitatem affert, tollit barbam. Sed rogabis, cur non ergo eunuchi, vt carent barba, habent euacuationes menſtruas? Certè quia eunuchi ſunt frigidiores etiam quã mulieres, & exercitatiores, quorum illud, facit vt minùs ſanguinis gignant, hoc vt plus diſcutiant: ſunt verò frigidiores, quia nullos habent teſtes, fœminæ verò habent aliquos: exercitatiores verò, quia cum mulieres non ſint, virilibus negocijs ſeſe vtcunque inferunt. Itaque videtur barba non à menſtruis vacuationibus tolli, ſed à muliebri temperie. Sed ſi non tolliturà mẽſtruis euacuationibus, qui factum eſt, vt in his mulieribus, illis retentis, naſceretur? Certè cauſa præcipua barbę, & hiſpiditatis, temperamentum virile eſt, vt glabriciei muliebre, & hæc eſt, quę vim habet efficiendi. Accedit autem menſtruorum fluxio ad glabriciei cauſas, & eius euacuationis vacuitas, ad cauſas hiſpiditatis. Quia materia pilorum eſt fuligo, ea verò naſcitur ex ſanguine calefacto, quem menſtruæ euacuationes cum detrahunt: inſenſibilis autem effumatio, quæ per cutem viris copioſius fit, abundè ſuppeditat. Non ergo naſcitur barba quibuſcunque menſtruæ euacuationes cohibentur, quia ſine faciente cauſa materia non eſt ſatis. In his autem euenit, ob raram quandam naturæ, & mulieris, & ſanguinis, proprietatem, virili naturæ proximam, qua contigit mulierem, & ſanguine menſtruo alioqui abundare, & virilem referre calorem. Quod certè vt rarum, ita & mirabile: atque eo mirabilius, quòd mulieres fuerant antea fœcundæ. Nam viragines non ſolent fœcundæ eſſe. Ob id Hippoc. valut admirationem augens, narrauit fuiſſe puellam fœcundam. Cauſa ergo peculiaris, ac propria his mulieribus, mirabilis huius euentus, fuit ſanguinis calor: qui cùm ob mariti abſentiam efflue-

effluere cesseoit (quia, arbitror, cùm non satis muliebris esset naturæ indigebat viro, vt in muliebria ferretur) erticularea fecit dolores cum rubore, qualea scilicet per calidam podagrá fieri solent. Quòd verò primùm podagricici fierent dolores, nihil habet admirationis, siquldem in aphorismo dicitur: Mulier non laborat podagra, nisi menstrua defecerint. Si igitur menstrua liberant à podagra, menstruorum defectus eam affert. Mirabile verò quod postea subseqootom est: effuso enim in totum corporis habitom eo sanguine, & molta fuligine in totam cutem lata, corpus virile fectom est, & hirsutom, & nata barba, & vox espera. Quia calefactione, dilatata, & robustiora facta sont, vocis orgena, visum est medicia omnibus omnia facere, vt menstrua effloerent, cùm verò ea alteratio naturæ esset admodum adoersa, iu neotra fieri potuit, vt effluerent, neque vt dio viueret, sed vtraque velut longissimè à sua netura acta, citó mortua est. Videtur mihi in hia vtendom fuisse misaione sanguinis, ex qoibusdam interuallia, quæ natoralem ordlnem imitarentur, repetita, & balneis aquæ dolcis, & victu refrigerante. Sed vtcunqoe tractentur, sospecti semper haberi debent, magni à propria cuiosque natura recessos.

LIBER SEPTIMVS
EPIDEMIORVM.

1 *POst Canem febres fiebant sudorifica, & non perfrigerebantur omnino post sudorem, & rursum incalescebant, & mediocriter longa, & difficilis iudicationis, & nõ valde siticulosa paucis in septimo & nono cessabant, aliis vndecimo, & quatuordecimo, & decimoseptimo.*

PArum affuit quin hunc librũ septimom relinquerem sine commentariis, quòd viderentur esse in eo multæ, dictorum iam antea repetitiones, & narrationes multæ, partim vinatæ ac confusæ, partim imperfectæ ac mutilæ, atq; ob id nihil vtilitatis continentes. Visom tamen deinceps de hac re cogitanti, hoc qooq; præsentia operis perfectioni adiicere. Nam & si sont multa, quæ vt inotilia reiicientur, sunt etiam nonnulle, quæ meritó studiosi desiderarent. Faciem igitur quod solco, qoæ dicta fuerint antea, & explicata, præteribo: qoæ omnino corrupta, expungam: reliqua pro meo captu interpretebor. Hæc oratio, à qua liber incipit, occorrit antea in quinto libro contexto sexagesimooctauo, nolla ferè vocom differentia, atq; vt ego iudico, exactius ac melius quàm hîc scripta. Quare hîc nollam commentationem oportet me apponere, sed honc locum secondom illum emendare ec restitue re. Quod dicit: Mediocriter longæ & difficilis iudicationis, dixit illic, longæ, & mediocriter difficilis iudicetionis. In quibosdam codicibos legitur: Aliis vndecimo, & duodecimo, & quatuordecimo, & deeimoseptimo. Libro qointo legebatur, & vigesimo. In aliis etiam adiectum est, & vigesimosecúdo. Quî scias, qoę sit legitima lectio? Neq; enim vlla diea harum æst, in qoa iodicari non possent, neq; in qoa neeessarió iodicarentur. Poterant qoibosdam parib. quibusdam imparibus mooeri, atq; ita qoibosdam paribus, quibusdem Imparibos iudlcarentor. Postremó in calce orationis legebatur illic: Iudicabantur, qood verbum desideratur hîc.

2 *Policrati febris, & quæ ad sudorem attinent qualia scripta sunt. A medicamẽto deorsum purgatio vehementer, & febris adeo lenis facta est, vt obscura consisteret, præterquã in temporibus, & sudores exigui ad vesperam, circa caput, cervicem, & pectus, ac deinde in totũ ventrem, & rursus incalescebant. Ac circa duodecimam, & quatuordecimam, intentionem cæpit febris, & deiectiones exiguæ. Sorbitionibus autẽ post purgationem vsus est. Circa quindecimam aut dolores ventris secundum lienem, & sinistrum ile. Calidorum admotiones, minus quam frigidorum proderant, cum clystere molli vsus esset, dolor cessauit (idem quoq; Cleocydi profuit, ad dolorem eodem modo habentem, atq; febrem) circa decimamsextam calores mitiores esse videbantur, & deiectiones syncera bilis, & mens audatior. Spiritus autẽ moderatus. Aliquando aceruatim, attractum rursus aceruatim expirabat, velut ab animi deliquio, aut velut in vmbra residens spirare solet, qui per æstum iter fecit. Decimaseptima itaq; vesperi, desidens in sellam animo lictus est, & multo tempore sine voce & sensu iacebat. Melicratum vix capiebat, fibras in collo distendens, vtpote faucibus resiccatis, & omni imbecillitate præsente. Vix itaq; ad seipsum rediit, & calores mitiores. Posthac cessauit vigesimasecunda.*

¶ Polycrates & Cleocydes duo quidam ægroti fuerunt, eorum qui ægrotauerunt illa tempestate, quam proximis verbis descripsit. Narrat verò Polycratis historiam diffuse, de Cleocyde tantum dicit, obiter ac per parenthesim, eodem laborasse morbo, atq; eodem modo. Cœpit etiam post perscripta verba in libro quinto, narrare hanc historiam. Verùm qoia illic, ad quindecimam solùm, ducta narratio est, distulimus commentationẽ in hunc locum. Habuit Polycrates sodorem & febrem, qualia scripta sunt in ea narratione, scilicet febrẽ sudorosam, continoam, mediocriter longam, & difficilis iudicetionis, & non valdè siticolosam. Hic cùm fortè videretur medicis purgationi opportunos (non dicit qua die) pharmaco subter purgatus est, & febris est facta mitior. Quadam aotem die, cùm, ob hæc, non potaretur fotur⁹ paroxysmus, post meridiem cęperũt rursus sudores exigui, circa capot, & collũ (vnde scilicet solent plærumq; sudores inchoari)

deinde in totum vẽtrem processerunt (in lib. 5 non reperitur vox illa ventrem, sed in totum) & rursus supercalfactus est aucto de penu paroxysmo, vt antequã purgaretur, & morbus totus denuo crauit. Nam circa duodecimam, & quatuordecimam, rursus accepit febris intentionem. Circa quindecimã superuenit illi dolor circa lienem, & ile sinistrũ, qui ad intestina eo loco sita haud dubie pertinebat, quandoquidem clystere molli sedatus est. Pendebat verò ex bile, vt & morbus totus. Nam ex admonitione frigidorũ opem sentiebat, potius quã calidorum. Et sequẽti die (decima sexta scilicet) calores erant iam mitiores, & deiectiones syncerae bilis, & mens audatior, & spiritus moderatus. Nimirum quia deorsum excernebatur syncera bilis, fiebãt calores mitiores, & mens audatior, & respiratio moderata. Nam syncera bilis per sublimes partes agitata, & in cerebrũ & cor fumos mittens, consueuit inferre anxietates, pusillanimitates, & spiritus frequẽtiam, ob anxietatẽ. Hæc, bile deorsum repẽte, destiterũt, facta q̃ est febris tactu moderatior, & recuperatus animus, & moderata respiratio. Verũ cùm morbus, ob temporis conditionem, non esset bonę iudicationis, non adeo processit hæc bilis subductio neq; cum tanta conferẽtia & tolerantia, vt non etiã bona bilis pars rursum recurrerit in superna, & symptomata attulerit etiã prioribus magis horrenda. Nam aliquãdo eadem ipsa die, corripiebatur repentè respirandi difficultate, velut ab omni deliquio ingruente (nimirũ cùm respiratione reficiantur spiritus, qui deliquiũ incipiunt persentiscere, respirant crebrò & aceruatim) aut velut qui per æstus iter fecerit, & in vmbrã se conijcit ęstuãs (multò enim tunc sudatur euidentius, quã in ipso sole, vaporũ extenuatione, & euacuatione insensili, remittente) in vmbrã se conijcit æstuans. Decimaseptima integrè iam lictus animo est. Nam vesperi desidens in sellam, cecidit sine sensu & motu: q̃ multum tempus durauit. Interim neq; melicratũ deglutire poterat, etsi illi in os infunderetur. Habebat fibras in collo distentas tendines scilicet venientes à ceruice in clauiculas. Quodquidem dicit factũ ob siccitatẽ faucĩũ, & ob id ipsum non potuisse deglutire. Mihi verò videtur id conuulsionis fuisse, atq; indicasse, illud deliquiũ fuisse pasßionẽ aliquã apoplecticam, atq; deglutiendi difficultatẽ ortam esse ex eorum tendinum conuulsione. Impedit enim eorum tentio gulæ motum, ad deglutionem necessarium. Atqui eam conuulsionem, quãuis post febris ardentis aliquot dies facta sit, non censeo fuisse ex siccitate (non enim arbitror esset tam breui soluta) nisi placet Hipp. redundantiã bilis, aut rigorẽ illum & duritiem, siccitatẽ appellare. Accedebat, ad difficilis deglutionis causas, imbecillitas omniũ facultatum, quæ aderat, non profectò tanta re ipsa, & in essentia, quanta ob pasßionẽ cerebri, & cordis, à bile, esse apparebat. Atq; id res ipsa indicauit. Nam cũ vix iam tandem ad se ipsum redijsset, calores cœperunt mitiores fieri, & vigesimasecũda cessauit morbus. Mirũ si sine aliqua euacuatione. Ego sanè suspicor vigesima, vtpote quam indicat decimaseptima, quæ adeo insignem attulit mutationem, euacuationem aliquam cœpisse, vt sudorem, aut alui fluxionem, atq; durassę vsq; in vigesimamsecundam, qua cum morbo finiretur. Difficilis sanè fuit morbus, atq; inter cætera illud habuit autumnalis, & maligni, quod per dies pares maximè mouetur, illud verò, constitutione legitimi, quod cum illis moueretur, die etiam pari iudicatus est, & quòd cũ duodecima cœperit crescere, iudicatus est vigesimasecunda. Nam par dies, quæ in viginti duobus medium tenet, duodecima est. Hæc itaq; modo hoc acta sunt. Sed rogabis, cur hęc febris non desiit post expurgationem, si tempestiuè purgatus est? Huic dubitationi occurrit Hipp. dicens, deiectiones exiguę, sorbitionib. post purgationes vsus est. Quasi diceret, quia nõ est euacuatũ quãtũ oportuit, & post purgationẽ deliquit in victo. Nam vt dicitur secundo de ratione vict⁹ in acutis, cùm cessauerit purgatio, minùs est sorbendum quàm quis consueuerit, postea paulatim est redeũdum ad maiorẽ copiam. Hic vero non ita fecit, sed mox à purgatione copiosis sorbitionibus vsus est. Quod sanè erratũ cõmittũt hodie vulgares omnes medici, mox ab ipsa purgatione, quin & in ipsa purgatione, augẽtes cibum, quasi id quod est detractum, citò sint exęquaturi. Quod quàm noxium sit, vel ex hac historia intelliges: nam quasi graue quoddam, & periculosum esset erratum, animaduertit Hippocrates, sorbitionibus post purgationem vsum esse hominem.

---

3 *Pythodoro, eodem tempore febris continua. Octaua sudor fiebat, & rursus incalescebat: decima rursus sudor: duodecima sorbuit succum, & vsq; ad quatuordecimam obscura erat, in temporibus verò erat. Sine siti tamen, & ipse sibi sanus esse videbatur. Sudores fiebãt omni die. Quindecima verò iusculum pulli sorbens, vomuit bilem, & aluus deorsum turbata est, & febris exacerbata rursus desiit, & sudores fiebant multi, & corpus totum refrigeratum erat præter tempora. Pulsus non defecit. Videbatur modico tempore laborare, vt opinio esset, eum supercalescere. Vigesimaquarta cùm multos iam dies cibos gustasset, pranso magna erat febris, & ad vesperam delirium, accedente simul etiam somno. Detinebat itaque iam continua & vehemens. Nunc vnam, nunc duas noctes, sine somno transigebat. Reliquo autem tempore somnus nimius, vt difficile excitaretur, & in somno delirium. Et cùm ex somno excitaretur, vix erat apud seipsum. Siti carebat, & spiritus erat mediocris, qualis aliquando Polycrati. Lingua non decolor. Post septimam recidiuæ, succi offerebantur, post decimamquartã cibus. Primus septem diebus eructabat, & euomebat quandoq; cum potu subbiliosum sine anxietate, vsque dum deorsum soluta est aluus. Sudores, ex quo recidiua est facta, defecerunt, nisi quis, vt signum quoddam circa frontem. Lingua à somno, nisi collueretur, subbalbutiens præ siccitate, & ruptiones vlcusculorum in ipsa, & in labio inferno, & iuxta dẽtes. Alui egestiones exiguæ, circa decimamquintam, velut per recidiuam, frequentiores & viscosæ. Decoctum malicorij sedauit ipsas. Vrina velut*

diutur-

diuturna. Sub vltimũ tempus dolor pectoris deglutienti potum. Et manus in pectore. Cuminũ & ouum absorbenti, sedatus est. Lingua ꝙ rarũ proferebat. Quinquagesima à prima circa arcturum, sudores exigui circa lumbos & pectus: & corpus perfrigerabatur, prater tẽpora, exiguo admodum tempore. Quinquagesimaprima remisit, & secundo non apprehendit.

¶ Pithodorus fuit eiusdem tempestatis alius ægrotus, habuitq; ioxta temporis conditionem febrem sodorificam, quæ à sudore potiùs exacerbabatur quã remitteret. Haboit verò recidioam iongiorẽ quàm pleriq; alij eiusdem tempestatis. Nam primos morbi impet⁹ fuit vsq; ad qoindecimã, recidiua facta est vigesimaqoarta, durauit vsq; ad quinqoagesimãprimam, qoa solut⁹ integrè morbus est. Haboit itaq; febrẽ cootinoã eodem tẽpore, hoc est, post Canem, ad ortũ scilicet Arcturi, hoc est, incipiẽte aotũno: sodoresq; fiebant omni die, qoi ad febris solotionẽ nihil conferebant, ꝙ scilicet noo tam vi facoltatis expultricis fierent, quàm vi febris, & moltæ humiditatis redundantia, vt in malignis febribos solent. Vsq; ad diem octaoã, aot nihil haboit mẽtione dignom, aut Hipp. dicere omisit. Octaua sudor fiebat, maior scilicet quã prioribus diebos, & à sodora rursus incalescebat, hoc est. augebatur denno febris vsq; ad decimam, qna rursus factus est sudor magnos, à qoo non narrat an denuo creuerit febris, tamen vtconq; hoc actum sit. dodecima remissa iam erat febris, & ob id succum sorboit: & iam inde vsq; ad quatuordecimam obscura erat febris, solùm verò sentiebatur in temporibus. Nimirũ illic ob magnam venã & arreriam quæ præterit, sentiri solet febrilis calor, etiam vbi in aliis partibos non est conspicoos. Sine siti tamen erat quod etiam, illi tempestati familiara fuisse, antea narrauit. Denique eo videbatur remissionis peruanisse febris, vt ipse sibi sanus esse videretor. Sudores verò, vt dictũ est, fiebant omni die, qnod qoidem plùs aut minùs factum est. per totum primom morbi impetum, vsq; ad recidiuam inquam. Qoindecima die exacerbata rursom febris est, & indicationẽ quandam fecit, ita vt iam inda iodicaretur esse in inclinatione, atq; ob id iam inde cibos homo gustaret. Nimirũ, vt io comment. in lib. de rat. victus in mosbis acutis explicoi, & ad præsentem historiã dicere necesse est, veteres medici longè parciùs cibabant ægrotos ꝙ̃ hodie, sæpe qoidem, vt arbitror, cum maiori vtilitate, aliqoando tamẽ fortasse cnm minori securitate: sed nunc aliò properamos. Omnia qoæ offerebaotor, in tria dioidebant, potum, succũ seu sorbitionẽ, & cibos. Potum, vt aqoam, vinum, aut molsam: sorbitionam, vt ptisanam, mazã aut polentam, aot iuscola: cibos, vt oua, pisces, & carnes. Cibos in acutis non præbebant anta vnioersalem inclinationem: solo poto vtebantur iu acotissimis, in acutis simpliciter sorbitionibus. Et hactenus quidem Hipp. illis consantiebat. Dissentiebat verò, quod illi procedeote morbo adiicerẽt, Hip. detraheret. Hic igitor quindecima, iusculum polli sorbens, vomoit bilem, simulq; aloos deorsum turbata est, & febris his fientibus exacerbata, rursus desiit cum moltis sodoribos, à quibos refrigeratũ est corpus totom, hoc est, attẽperatum præter tempora, in quibus vt dictum antaa est, reliqoiæ qoædam manebant febrilis caloris. Per haoc iudicationẽ putatus est in inclinatione esse, & ob id cibis notritus, quanquã pulsos non defecit, hoc est, arteriarum motus non omnino sedatus est. Nomen pulsus raró inuenitur apod Hip. & plerisq; in locis significat motũ arteriarom, non qualemcunq;, sed cunspicuũ. Itaq;, pulsum esse, significat apud Hip. esse insignẽ ac manifestum, vt in febricitantibos, aut valde iratis, aot cursu defatigatis, esse consueuit: pulsom deficere, est sedari, ac desinere esse talem. Igitor, ꝙ dicit, pulsus nõn defecit, perinde est ac si diceret, pulsos non omnino conquieuit. Videbatur (inqoit) modico tẽpore laborare, vt opinio esset eum supercalescere, hoc est, modico tempore singulis diebos, fortasse à cibo, aot vesperi, cùm solent omnia ingrauescere, videbat᷑ pulsus laborare, hoc est, cum quadam contẽtione concitatus mooeri, ita vt opinio esset ei tunc temporis febrẽ quandam accedere. Itaq; superfuit homo ab illa iodicatione, non omnino liber à febre, & quotidie, modicu tẽpore, videbatur exiguã quandam febris accessionẽ fieri, putabator verò esse in morbi inclinatione. Neq; mirũ. Videmus. n. nonnunquã etiã in conualescentibus (non tamen perfectæ iudicatis) huiusmodi quædam. Vigesimaquarta, cum muItos iam dies cibos gustasset (scilicet à die quindecima) post prandium magna denuo febris rediit, & ad vesperã delirium, accedente simul somno. Detioebat itaq; iam continua & vehemens febris hominem, nũc cum peruigilio, nũc cum comate, qoia nunc vnã, nunc duas noctes sine somno transigebat, reliqoo autẽ tempore somnos nimios. In qoib. accidentibus duo erant mala, alterum, ꝙ erant nimia & somnos & peruigiliom, alterũ ꝙ vtrunq; intempestiuè fieret, ac præter id quod natura & consoetudo poscebat: vigilabat enim noctu, & sopore tenebatur ioterdio, ita vt difficile excitaretur, & in somno erat delirium. Sed quo pacto erat in somno delirium? Nam qui dormit non videtur posse delirare? An quia (vt inquit) cũ ex somno excitaretur, vixerat apud seipsum, hoc est, expergiscebatur delirans? Aut fortasse etiã habebat delira. Siti carebat, & spiritus erat moderatus, qoalem interdiu fuisse Polycrati noper dicebatur. Lingua non erat decolor, hoc est, à naturali colore nõ admodũ aberat, ex qoibos cõstabat spiritalia non valde laborare, sed multo magis mẽtis sedem. Cùm videretur incidisse homo in recidiuã cibatus est denoo, vt à principio morbi scoti illo seculo cibabantur. Et septẽ primis diebus recidiuæ solus dabatur potus, post septimã recidioæ, hoc est à trigesima prima, offerebãtur socci: post quatuordecimã, hoc est, à trigesimaoctaua, offerebatur cibos. Quem sanè ordinẽ procedẽdi in ciborũ adiectionẽ vituperat Hipp. libello dicto, cũ vsq; dum morbus inclinet, faciendum contra sit, nunc verò narrat quod factum est. Vt cõstare hinc possit qoæ in hoc opere Hipp facta esse narrat, non semper ab eo probari neq; imitãda esse, nisi cùm dicit adiutum esse ægrotantẽ eius rei vsu. Sed redeamus ad historiam. Primis 7. diebus recidioæ, cùm cibum iam insolitò male ferret, eructabat crebrò, euomebat qoandoq; cũ potu subbiliosum sina anxietate (quod arbitror, facilè vomeret) vsque dum deorsum soluta est aluus, qood intra primũ septenariũ recidiuæ euenit. Sudores qoi prius aderant, ex qoo recidioa facta est, defecerũt, nisi quis sudor, velut signũ quoddam fieret circa frontem. Lingua à somno, nisi collueretur, ꝓ siccitate erat balbutiẽs,

& eruptiones vlcusculorum io ipsa, & in lebio inferno, & iuxta dentes, & elui egestiones exiguæ. Hæc veró putare oportet accidisse in secundo septenario recidiuæ. Nam in primo, vt dictum est, siti cerebat, & lingue non erat decolor, & aluus est soluta deorsuin. In secundo iteq; septenario crescente v-stiooe, facta est affectio siccior. Initio tertij septeoerij, scilicet circa decimemquintam recidiuæ, quæ eret iam morbi totius trigesima octaua, factæ sunt deiectiones frequentiores & viscotæ, velut per recidiuam, deiectionum scilicet, hoc est, quasi facta fluxus elui recidiua. Suspicor autem hooc fluxum qui repetiit, fuisse dysenteriæ initium, fuisseq; ob irritationem crebras deiectiooes, viscoias vero ob intestinorum pinguis partis decisionem. Si enim excretione succi crassi fierent, non curessent medici cohibere, neq; decocto malicorij essent vti, siue in potu siue in clysteri. Vtrouis enim licebat vti in hac dysenteria, cùm iam putaretur corpus vacueiú esse non parum. Vrinas dicit fuisse tûc velut diuturnas, huc est, quales esse solent multo tempore deteotæ crassas scilicet & perturbatas, ac fortasse etiem fœtidas, corpore illac expurgando Exacto tertio septenario, cuinq; iam esset morbus quadraginta quetuor dieruio, sub vltimum tempus, hoc est, vltimo septeoario, superoenit dolor pectoris, qui sentiebatur inter potendum. Quem dolorem verisimile erat ex flatu proficisci, quia poto exacerbabatur. Pręstat enim potus quam maximè materiá fletui. Sed & curatio huic coniecturæ ettestabatur. Nam manus apposita conferebat, vt fomentum scilicet calidum & familiare: & curatus est eccepto cumino ex ouo. Lingua, inqoit, quod rerũ proferebat, hoc est, expedita erat iam, & proferre poterat quiduis, coosumpto pene iam humore. Quinquagesime à prima quæ erat vigesima septima à recidiua, sudores exigui circa lumbos & pectus facti sont, quas ambas pertes pati sigoificauerant antea vrins & dolor, & accidit eadem die breue quoddam frigus per quod totum corpus, præter tempora, refrigerabatur. Producta veró est hæc indicatio vsq; ad diem seqoenté, qua cessauit febris neq; iterum rediit. Dixit quinqoegesima à prima circa Arcturum, oihil aliud innuens qué quod dictum arat, incepisse hunc morcum in Arcturi orto Hic morbus difficilioris fuit iuditij, q̃ Pulycreti, & Cleonactie, etq; diuturnior, qoia ex pluri succo, cætera tamen valde similis.

---

4 *Eratolai filius circa autũnale æquinoctium dysentericus fiebat, & febris tenebat. Egestiones erãt biliosa, tenues, multa, mediocriter subcruẽta: dolor aũt ventris vehemens, cùm bibisset serũ, & cùm bibisset lac, in lacte igitto moderatiores fiebant dolores, & deiectiones subcruenta: biliosa aũt comitabantur, & exurgebat crebrò, & cũ minori labore. Febricula verò videbatur, & ægroto, & medicis, omnino nunqua adesse, post primos sex dies adeo, erat obscura. Secundum tempora autem pulsus erat, & lingua ob siccitatem subbalbutiens, & siticulosus mediocriter, & sine somno. Sorbitionib. aũt iam vtebatur, & vinis. Quum iam ad decimamquarta diem peruenisset, tubercula circa aurem oborta sunt, tum alteram, tum vtramq; dura & cruda. Omnia euanuerunt, dolorosa verò mediocriter. Cùm aũt non deficerẽt egestiones, & semper essent biliosa, absorbẽti in farina herbam, moderatiores facta sunt, & dolores, & biliosa egestiones. Humida aũt multa sæpe, & vehemẽter cibũ abhorrebat, & magna vi accipiebat. Calor verò, & lingua, & situ, sequebantur qualia dicta sunt, & sudores nulli. Obliuio verò quadam huiusmodi. Cũ interrogasset quod paulo ante audierat, & intermittens rursum interrogabat, & rursum repetebat, vt qui nunquã interrogasset atq; cùm sederet obliuiscebatur, nisi quis ipsum admoneret. Et ipse sibi erat conscius passionis, neq; ignorabat. Spiritus qualis sano. Vltra trigesimã verò vsq; ad quadragesimam, dolor ventris multũ crescebat, & supinus decumbebat, & neq; tantillum sese conuertere poterat, & quia dolor erat vehemẽs, aliis qui cibum indulgenter exhiberent, indigebat. Alui egestio multa, decisa, tenuis, & colores vini, quæcunq; tandem ingessisset, & aliquando subcruenta. Et corporis tonus, tabescentia extrema, & impotentia, neq; surgere, vel alio quidem subleuante, poterat. In medio aũt vmbilici, & ossis pectoris, circa hanc regionẽ apposita manu, talis erat palpitatio, qualis neq; à cursu, neq; à pauore circa cor generari posset. Bibentis lactis asinini excocti, quasi nouem Atticas cotylas, duobus diebus biliosa purgatio vehemens oborta est, & dolores cessauerunt, & ciborũ accessit appetentia. Post hæc bubuli lactis crudi quatuor cotylas Atticas bibit, singulis diebus duos cyathos, primũ aquæ sextam partẽ miscens, & vini nigri & austeri parum: semel aũt in die cibum capiebat ad vesperam. Panis subcineritij velut chœnicis dimidium, & pisciculum saxatilem simplicem, aut carunculam capræ, aut ouis. Potus aũt lactis, post dies decem vsq; ad quadraginta, sine aqua, cum vini nigri modica parte. Sudor verò exiguus fiebat post quinquagesimã à prima, post balneum, ad noctem. Exiguo verò potu vtebatur, & post cibum potu austeriore, quòd eius cupiditate caperetur.*

❡ Non nerrat qui fuerit huius morbi exitus, en liberatus iam tádem, post tam longem ægrotetioné, homo sit, an tabuerit prorsos. Ego certè omnes ferè ite effectos, vidi, postremó perire tabidos: euenit tamê nooounquá in ætete florente, & hominem alioqui netura robostum, peuletim, velut reuiuiscere. Vnicus mihi nonc in menté subit ita affectorũ, qué liber eri viderim. Sed quæ fuerit hæc affectio, q̃ adeo periculosam dicimus, enarremus. Imprimis dyseoteris cum cõtiooe febre laborauit. Vnde conseotaneũ eret, mox timere morbi malignitetem, quę scilicet febris iouederet à principio eum enecoatiónibus. Scitũ .n. est illud secuodi libri hoius operis, decretoria ne statim eppereent. Sed & qualitas exeuntiũ melignitaté iodicabat, cùm essent deiectiones biliosæ, tenues, multæ, & mediocriter subcruétæ. Fiebant .n. multa bile tenui regurgitáte per intestine,

ftina, adeo acri, vt vlcerando, ac radeodo, sanguine tingeretor, & vehementem moueret ventris dolorem. Veterrimi, vt ooper notauimus, cootioebans ægrotos primá septimá cum solis potionibos, secúda sorbitiinnes præbentes, veniebāt deioceps ad cibos: potiones veró tribuebsnt ooo easdem omnib. sed cuiusq; morbo accómodatas, vt & sorbitiooes, & eibos. Huic datú est primo potandum serú lactis, deinde lac ignitum, hoc est, io quo extiocti essent igniti lapilli, aut orbiculi ferrei. Qnod q̃dē iuxta dysenteriæ iodicatiooē est factum rectè. Nā vtēdum primú extingoeotibus, & exporgationē faciliorem reddentibus, quala certè serú est, deinda tāperantibus soccorú mordacitatem, & oblioeotibus vlcera, & oōnihil adstringeotibus, qoale est lac ita paratú. Nam lapillorú igoitorō immersiooe absumitur serom, & deponitur facultas expurgādi, & cōparatur adstrictio qoædam: ipsum veró per se lac, est temperans, & piognè præcipuè veró crassius igna factū. Ita meritó factú est, vt huius potu dolores mitescereot, & deiectiones essent mioos cruentæ: qooniā veró materia supararet adhoc multa, biliosæ deiectiones procedebāt, & exorgebat crebrd, atsi com minori labora: vt dicerea, iam curatá esse lactis qualitate dysenteriá, sooperesse veró, ob bilis redoodaotiá, diarrhœam. Febris post primá septimanā adeó est remissa, sedata scilicet iam in ioteſtinorú vlceratione, affectione phlegmonosa, q̃ talia vlcuscula sæpe comitatur, vt ipsi ægroto, & multis eorú q̄ aderát, nulla prorsus esse videretur. Cùm veró nondú maoeret purú corpus, & intestina adeo acré & exustam fluxioné pati cessarēt, factos est exnstæ bilis in superiora recursus, & ob id cęperūt superiores biliosiores essa, q̄ iodicabat pulsus circa tépora (dictú iam sæpe est vocari ab Hipp polsum, insigná & cōspicuū arteriarú motum) & liogua ob siccitatē subbalbutiens (nimirú vt oimia lingoæ humiditas facit balbotiē, ob molliciē & infirmitatem, ita siccitas ob immobilitatē) & q̄ siticulosus erat, quanqoā id noo oimis, qoia febris erat exigua, satis veró ob siccitaté, cui etiá atteſtabatur peruigilium. Erat.n.etiá sine somoo. Ita transegit totá secundam septimaná, q̄ iam, iuxta veterrimorú cōsuetudioem, vtebatur sorbitionib. & vinis. Sorbitionibus quidē, qoia erat elapsa septimana prima: viois veró quia febricula, vt dixi, erat exigua (nam alioqoi vioū io potionib. pooebaot, oon ia sorbitiooibus) cùm ima ad decimamquartá perueoisset, oborta suot tubercola circa aoré vtraoq;, dura & croda, dolorosa veró medio criter: itaq; araot phlegmones scirrhosi, cerebro deponeote excremētaio partes adenosas facti. Nihil tū attularūt vtilitatis, quia euaouerút, hoc est, dispa ruerunt, repētè, neq; resoluti paulatim, neq; suppu rati, q̄ periculosissimū esse testatur Hip. sæpe, atque fortasse tuberculorú tetrocessu factus esset intern9 aliqoir phlegmon, nisi deiectiooes bilinsæ perseoerassent. Verū hæ oonqoā cessabaot, & semper eraot biliosæ. Cumq; vellet iam diarrhœæ occurrere, sarbolt (inquit) in farina herbam. Non dicit q̃ herbá, licat veró iotelligere aliquá earum, q̃ ad cohibēdam alnú suot accōmodatæ, vt plantaginem, aut anchusam, aot pētaphillon. Parata ergo illi est sorbitio ex farina triticea & tali qoapiá herba coctis, & moderatiorea facti sunt dolores, & egestinnes biliosę essa destiterūt, & factæ sunt multæ & crebræ humidæ, hoc est, aqnosæ. Atqui neq; hoc quicquá cootulit, cùm ne sunc quidem exporgatū esset satis corpus, vt liceret cohibera biliosas deiectiones. Soppressa iterum est bilis, & rursom recurrit sursom in hypochódria & capot. Quod iodicarūt, fastidiom, ingēe adeo, vt cibú vehementer abhorreret, nec sine magna vi acciperet, & calor, & linguę ariditas. & sitis, q̃ tunc demú aucta suot. Sudores veró oulli fiebaot, natora scilicet nihil notatu dignú p corporis habitum expellente. Accidit etiá tum obliuio quædá illi (q̃ haud dnbie ex mentis alienatione erat, potiùs q̃ ex memoriæ ipsius p se læsione) similis illi obliuioni, quæ fieri snlet in phreniticis, aut iis quib. iam insania imminet. Nam cùm interrogasset q̄ pauló ante audierat, rursum interrogabat, & rursum repetebat, vt qui nunquá interrogasset, atq; cúm alicubi saderet, obliuiscebatur ioda surgere, nisi qois ipsum admoneret. Atqui erat ipse sibi conscius huius passionis, neq; ignorabat. Hęc certè melaocholica erát, sigoificabantq; mentē, oigra eoaporatione in caput delsta ex bile vsta, lædi. Nunqua aût hęsit multú talis bilis cirea spiritales partes, & ob id respiratio erat qualis saoo. Hæsit veró plurima circa hypochódria, q̃ à trigesima vsq; ad quadragesimá diē tantú dolorē ventris excitauit, vt oisi supio9 decumbere noo posset, neq; taotillum se posset cōuertare, neq; cibom qoidem præ doloris vehementia sua manu caperet: sed opus essat, vt alius ei indulgenter tribueret. Adeo erat dolore fractus. Alui egestio erat multa, decisa, hoc est, diuersa & male cohærens, teouis & coloris vioi, quęcunq; tandem ingessissent: hoc est, colores apparebant in deiectinne, potuú & eduliorú, quæcuoq; essent ingesta. Quod incoctiooem significabat, & debilitatē maximam facoltatis ventriculi, q̃ quidem io ita affectis fieri cōsueuit, vt & acida cruditas naturali calore debilitato p caloris ignei exuperantiam: sliqoando etiam erant calorea sobcruētt: similem etiam (arbitror) iam patiētc hepate debilitatem. Nam p talem, & ex prima concoctinne exeūt tenoia referētia colorib. ipsos cibos, ista ex secuoda sobcrueta quædam, similia carniú losuræ. Ioter vmbilicum veró & os pectoris, apposita manu, talis sentiebatur palpitatio. qualis oaq; à curso, neq; à pauore circa cor geoerari posset. Constat hîc palpitationē vocari, non eam solú q̃ à Gal. exactius distinguāte oomina, ita vocatur, sed omnē subiectarú manui partiú motitatiooem. Nam is cordis motos q̄ à cursu fit, non est palpitatio, sed polsos, oeq; qui à pauore, sed tremor. Atq; is etiam motus, q̄ in præseotis historiæ ægroto sentiebatur, erat pulsus. Fit veró moltis ægrotantib. eo in loco pulsus quidam insigoia, eius arteriæ, quæ p spinam descēdit, ob affectú phlegmonosum aius loci, q̄ qoidē aliquando fit in acutis morbis, &, vt dicitor io prognostico, sigoificat periculum & furoré, aliquando etiam maoet post acotos morbos, bile vsta collecta io hypochoodriú, fitq; affectio eo loco cancrosa, ex qoa ppauci eoaduot, pleriq; tabescút. Velut hic cuius corporis tooos tabescétia extrema, & impotétia, hoc est, totus corporis habit9 salls erat, qoalis in tabidis. & extrema macies, & debilitas tāta, vt neq; alio quidē subleuante surgere posset. Hac occasiooa porgat9 est copioso haustu lactis asioini excocti. Accepit veró duob. dicbus quasi oooé Atticas cotylas, q̃ capiūt vnc. lxxxj. Erat vaterib familiaris vsos huius lactis ad porgendá bilé, vt constat facilè, legentl lib. 2. de ratinna victus in acutis: quem vsum ego non sina magna vtilitate sum aliquando imitatus, cogés ægrosos accipere huius seri, aot huius lactis,

qood etiam est valde serosum, plus quá duos sextarios. Lac coqui debet, vbi non potest esse recés mol-ctum, & per se calens, ne acescat: serũ datur melius frigidum: hoic certè biliosa purgatio vehemẽs oborta est, & dolores ventris cessaueruot, & recedente bile accesit ciborũ appetẽtia. Postea accepit dies doodacim sumioo mané lac bobulum, quod facultate expurgandi longè inferios est asinino, pingoe tamẽ est, & nutrit multò plos, qoapropter tabescẽti ex dysenteria, post exporgatiooẽ erat accõmodatissimum. Tabes.n. post corporis exporgationem, petit ootritionẽ: dyseoteria post extersionẽ petit inunctionem, ex aliquo pingui. Accipiebat verò quotidie cyathos duos, hoc est, vnc.iij. Itaqoe accepit his omnibus diebus, fere cotylas quatuor Atticas. Addebatur verò huic potiooi matutinæ, aqoę pars sexta, & vini oigri austeri parom. Itaq; potio accipiebat lactis boboli vnc.iij. aqoę voc. semissem vini susteri nigri parum. Fiebatq; ita potio pingois, notriẽs, & nooihil adstriogens entea etiá p totũ ferè morbum (nam à decima die vsq; ad qoadragesimam) accipiebat sommo maoe potionẽ dictæ similẽ, prætérquá qood oon accipiebat aqoam, sed solum lac (oõ explicat quale, fuerit verò asininom, aot eqoioom quod illi est proximũ, fortasse etiá caprinũ, nam & hoc probatur) & vini nigri partẽ modicá, vt fortasse sextam. Hæc quoq; potio ex lacte & vino cõmistis familiaris erat antiquis, vt ex aliis etiá hoios operis locis constat: hoc aũt tẽpore nullus est eios vsus, ꝙ timcát medici, ne facile acescat. Sed victus qooq; qoo vtebatur, sapiebat plurimùm veterrimá illam medicinam. Nam accipiebat cibom semel in die ad vesperam, contra ac nũc fit, nisi in raris quibusdam morbis. Verũ hoc nõ est mirũ, eadem.n. ratione veteres dabát cibos vesperi, & nũc dantor in meridie, vtronq; enim fit iuxta temporis conditionem, & hominũ mores. Accipiebat verò panis subcineritij velot chœnicẽ dimidium. Et pisciculum saxatilem simplicẽ, aot caronculam capræ, aut oois. Panis subcineritius, aotore Galeoo cap.2. primi de alimentorum facultate omoium est deterrimos, qoia præterqoá quod ioęqualiter coquitor, malam qoalitatem á cineribos accipit. Fortasse vocat hic subcineritiũ ad ignẽ tostum, posteaquá fit in furno coctue. Talis.n. per diarrhęas non ioutiliter datur. Sin aũt vocat subcineritium, eum qoi propriè talis est, ruditati illius seculi imputandum est, quo male paratis & pane & obsoniis in cõmune homines vtebantur, non tameo hoc, & alia hoiosmodi, imitáda nũc sunt. Fruendom enim potiùs cultiori victu, qoem tempus attolit, & homioũ ingenia: chœnicis dimidium est, paolò plos qoàm libra, oooc vulgaris, & mercatoria. Nam doo sextarij constituont chœnicem, sextarios verò capit vncias duo de oigioti. Pisciculum saxatilem Gal. cõmendat li.7. meth. pro arescentibos, simplicẽ intelligo vocari, simpliciter paratũ, sine moria aut garo, qoasi non salitũ dicas, neq; aliter cõditum. Carnẽ caprioam & ooillam, vituperat Gal. etiam 3. lib. de aliment. fac. cap.2. qoasi mali succi, & alteram excrementosam, alteram acrem. Quare neq; hoc imitandum est, nisi fortè. Caroncolam dixit, vt tenellam ętatẽ animaliom significaret, deditq; carnem capellæ, & agninam. Has enim, in tam loogo morbo, & arescente homine, non erat nimis licentiosum, concedere. Itaq; hoc victu peruentũ ad qoinquagesimá diem est. Postea cùm balneis vteretur, quotidie corripiebatur ad noctẽ, post baloeũ, sodore modico. Non vtebatur autem molto potu, neq; crebro, sed solùm post cibũ, & tũc aosteriore, ꝙ eo delectaretur. Non narrat quẽ exitũ haboerit morbus. Fortasse, quandoqoidem non dicit esse mortoum, liberatos est paolatim. Ego verò qood certò affirmem non habeo. Sodor enim ille, fieri solet ad noctẽ, oon solùm iis qoib. corpora excremẽtosa paolatim porgátur, sed etiá tabidis. Abhorrere verò à potu, & aosteriore delectari, eorũ est qoibus bilis redoodat, & effuse per totũ est, aqoa enim illis & omnis moderatus potos insosois fit, solos verò austerus gratus, quòd aosteritas bilis amaritudini occurrit. Itaq; erat adhuc corpus excremẽtosom, gracile, & debile, oescio qoid de eo actũ sit. Certè oon euasit breui: sed si quá maximè eret natorá robustus, vix longo tempore fuerit liberatus.

---

5 *Ctesicrati autem quod in farinam magis cõtulit, quàm caprinũ serum, cùm dolor esset circa totum ventrem, & labores, & surrectio multa, & subcruenta, & tumor pedum ferè iam dies viginti esset. Contulerunt eadem Adriano. Puero autem Canei lac asininum coctum.*

¶ Hi quoq; laborauerunt dyseoteria, & eisdem remediis vsi sunt, pota lacte asinioo, & sero caprino, & sorbitione ex herba & farina. Quorum facultates in historia filij Eratolai dictæ sunt. Fuit autem dililigentię Hippocraris ootare, quiois eorum, qui simili morbo ea tempestate correpti sunt, qoo maximè auxilio leuaretur. Ctesicrati quod in farina dicit contulisse, magis qoàm caprinũ serum Hęc phrasis, qood in farina, sigoificare solet nihil aliod, qoam farinam ipsam. Hîc fortasse refert id qood nuper est dictum, significatq; herbam in farina coctam. Dicit verò haboisse hunc dolorem, & labores per totum ventrem, & moltá surrectionem & subcruentam, qood est haboisse dolorem intestinorũ ob eorũ affectionẽ, labores verò ex crebra sorrectione ad deiectionem, eam verò fuisse soberueotam, cum tumore pedum, qoi vigioti iam dies hominem teneret. Quæ ootæ euidenter significabát dyseoteriá, cũ debilitate cõcoctricis in hepate: vnde hydropis periculom ob refrigerationam impẽdebat. Hoc casu meritò serũ esset inutile, vtpote refrigerans, & aqua magis replens: iuuaret verò herba aliqoa corroborans in pulticola, vt alterũ firmaret hepar, alterum muniret iotestina. Eadem inqoit contolisse Adriano, qoòd, vt arbitror, eodem modo laboraret. Puer verò Cænei louatus est asinino lacte, quòd, arbitror, sine hepatis debilitate esset biliosior.

---

6 *Cydis filio circa solstitiũ hyemale rigor & febris, & auris dextra dolor. Huiusmodi aũt dolor statim à paruo puero illum comitabatur, rheumatosus, & fistulosus, & grauis odoris, cùm autem ita se haberet, plerunq; erat sine dolore: tũc autem dolor erat vehemens, & cephalalgia, secunda aut tertia die bilis vomitus: desidenti factum est subbiliosum lentum, velut ex ouo subpallidum. Quarta & quinta die ad noctem aliquantulum delirabat & dolor capitis, & auris grauis, & febris. Sexta suppurgatio à mercuriali, & calor & dolor cessasse videbatur. Septima velut sanus. In temporibus autem pulsus non defe-*

defecit, sudor non est obortus. Octaua succū sorbuit, ad vesperam autē beta, & nocte somnus Et admodum sine dolore. Et nona latus erat ad solis occasum. Ad noctem verò capitis & auris dolor grauis. Euenit autē & hac occasione pus fluere ex aure, cùm maximè doleret statim à principio. Totam aūt noctem nonam, & diem sequentem, & maximā noctis partem, non agnouit quemq; suspirare verò perseuerabat, die verò ad seipsum rediit, & dolores cessauerunt, & calor factus est moderatior. Cùm sorbuisset aūt mercurialem vndecima, deorsum fluxere pituitosa, muccosa, maleolētia. Duodecima & terdecima mediocriter, quatuordecima à summo mane incipiēs vsq; ad meridiem toto corpore sudabat cum somno & multo sopore, vt agrè excitaretur: vespere autē experrectus est, & corpus moderatè perfrigeratū est, in temporib. aūt pulsus perseuerabat. Decimaquinta & decimasexta succis vtebatur. Decimaseptima aūt venit rursus dolor ad noctē eorundem, & deliriū, & pus fluebat decima octaua, & decima nona, & vigesima, maniacè. Vociferabatur attollere sese tentas. Non potēs aūt caput sustentare, manus protēdens, semper aliquid frustra venabatur. Vigesima prima sudor circa dextrū latus & pectus, & caput. Vigesimasecunda sudor circa faciē plurimus erat. Voce aūt hoc tēpore, siquidem plurimū conaretur, loquebatur q̄ volebat perfectè si repētè, semiperfecta, & ore resoluto, & genæ, & labia, semper mouebantur, quasi vellet loqui: & oculorū creber motus ac intuitus, & color in oculo dextro, vt dictū est, subcruētus, & superna palpebra intumuit, & in maxillæ fine rubor, & venæ omnes faciei manifestæ, adeoq; cōpacta, & oculis non ampliùs nictabat, sed attētè intuēs, & distrahens palpebras in superna parpebrā, vt fieri solet cùm quid in oculum incidit. Et cū biberet, descēdentis in ventrē & pectus sonitus, qualis & Cariadi Spiritus aūt mediocriter moderatus semper. Lingua qualis est peripneumonicis, semicādida semipallida ab initio, & sēper dolor capitis Ceruix semper immobilis, vt cum capite circūferre cogeretur, & spina quæ ex ceruice, recta & inflexibilis, & decubitus quales dicti sunt, & nō semper supinus. Pus aūt iam serosum album, operosum erat spongiis extergere. Odor valde excellēs postremo iam tempore, pedum tactus non valde sentiebatur.

¶ Hic haud dubie mortu⁹ est, tametsi dicere Hip. omisit, nisi fortè id insinuauit, dicēs postremo iam tempore, postremo scilicet vitæ tempore. Hic puer statim à paruulo laborauerat auris dextræ humiditate, quē morbū Hip. apho. 24. sect. 3. dicit esse pueris recens natis familiarē. Habebat verò dolorē dextræ auris rheumatosum ac fistulosum, & grauis odoris, hoc est patiebatur, cum dolore, & fistula, diuturnitate iam facta, puris fœtidi effluxum. Verò etsi semper haberet, non semper dolebat, sed plærunq; effundebat sine dolore pus. Quodam aūt anno circa solstitiū hiemale, coi citata illi in aurē (vt scilicet fieri solet in partes, q̄ sunt alioqui debiles) noua fluxione, atq; adeo in totū caput, præcipuè secundum id latus, obortus illi est in auditorio poro, & proximis partib. phlegmonosus affectus, q̄ tametsi adhibitis idoneis auxiliis aliquoties mitigaretur, tolli verò omnino non potuit, quin postremò, cōmunicato malo ipsi cerebro q̄ est mentis sedes, & neruorū principiū, cum delirio & conuulsione moreretur. Principio rigor eum apprehēdit, q̄, arbitror, partes sentiētes humor acer tāgeret, mox firmato humore, & inflāmatione oborta, successit febris & dolor vehemes, & patiēte simul toto capite, cephalalgia. Secūda aut 3. die (non alia caosa vtitur ea particula disiungendi, quā q̄ non satis recordaretur) accidit vomit⁹ biliosus. Hoc quoq; symptoma fieri crebrò solet p cephalalgiam, & hemicraneam, vt & p capitis vulnera, ob eam compassionē quæ inter caput & os ventriculi intercedit. Hoc ipso tēpore com desideret, deiiciebat ex aluo subbiliosum lentū velut ex ouo subpallidū. Ne putes hac periphrasi descriptionē bilis vitellinę cōtineri, vt fortasse quispiā cēseret sequutus sententiā Auicēnæ q̄ eam bilem mistione bilis & pituitę fieri putat: sed deiectionis cuiusdam pituitæ & bilis mistione factæ, similis, non vitello oui, sed albumini bile tincto. Lentū n. in ouo non vitellus sed albumē est. Dicit ergo esse q̄ egerebatur subbiliosum lentum, quasi albumē oui quis tingēs subpallidum reddat. Itaq; ab exeuntib⁹ supernè & infernè bilis & pituitæ redundantia significabatur in toto corpore. Quarta & quinta die ad noctem delirabat aliquantulum, & dolor capitis & auris grauis, & febris, insignis scilicet. Quod mur bus hic noctu ingrauesceret, consonum est rationi. Dictum iam. n. est non semel antea in hoc ipso opere, morbis capitis & oculorū (est aūt eadem ratio & aurū) id esse familiare. Crescebat verò hacten⁹ malum, & cum eius impetus in 7. vsq; diem timeretur, iuxta id q̄ in prognostico dicitur, nato minores 7. aut citius ab hoc morbo intereūt, ob morbi vrgētiam volentib. medicis periculum anteuertere, & deorsum reuellere materiā, 6. die mercuriali purgatus est per inferiora: & res optimè cessit. Nam peracta purgatione calor & dolor cessasse videbatur, & 7. erat velut san⁹. Hoc exēplo sese tuebūtor, satis scio, vulgares medici q̄ omnes ęgrotos qui continuis febrib. tenentur die 6. pharmaco purgant, vt magna noxij humoris pars detrahatur antequā pręlium q̄ dies 7. solet afferre, superueniat. Verū id non est faciendum insciotè, neq; temerè. Interest. n. quæ sit morbi constitutio. Nam ne acutis quidē omnib. est septima iudicatoria, sed aliis vndecima, aliis quatuordecima, aliis etiā vigesimaseptima. Interest, turgeat materia an non, vrgeat multitudo, fit aliqua concoctio, cessauerint principij fluxiones, an sec⁹: his omnibus perspectis, iuxta cōmunes præceptiones expurgandum erit, aut secus, non sexta die solum, sed & quinta, & quarta, & tertia, aut etiā prima, si res ferat, q̄ in cōment. 4. de rat. victus explicuimus. Huic non male videtur, neq; pręter artem, datū medicamentum, quia nondum sentiebatur cessasse fluxio, & reuulsoria expurgatio non est q̄ expectet concoctionem. Posset nō deteriùs dari die tertia, cū lenta & biliosa deiici cęperunt, fuissetq; fortasse duottata

molestia qoartæ & quiutæ: nisi id prohibuit vomitus biliosus, qui eadem accidit occasione. Quę verò antea non potuit, rectè est acta, die sexta, exporgatio: à qua cum quá maximè sanus essa vidaretur, restitit tñ quiddam (ita vt fieri, io iis quib. est futura recidiua, Hipp. ipse antea dixit) ꝙ nondum esse hominem liberũ à morbo, sed rursus deteriùs habiturum, indicabat: pulsus scilicet in tẽporibus, qui, affectus phlegmonosi, nõdom soluti integrè, erat symptoma: cui accessit, nou asse obortũ sodorem, neq; verò vllam aliam decretoriá euacuationem, qua id ꝙ in capite fuerat firmatum, solotũ iam esse putaretor. Vbi animaduarta Hippo. etiam post eoacuationes arte factas, q̃ videantur plurimũ contulisse, desiderare spootaoeas & decretorias, easq; non succedere, suspectæ salutis censere esse signom. Atqui cũ medicus, siue is fuerit Hipp. siue alius quispiá (plurima enim, vt in superiorib. bistoriis vidimos, narrat in hoc opere Hipp. quæ ab aliis gesta sont) videret nondum esse solotũ morbum, in victu ęgrotantium hominẽ continuit, deditq; octaoa sorbẽdom succum (fortasse ptisanæ) ad vesperam autẽ dedit soccum betæ, quá constat esse medicamentosum, & aluum sobducere. Quoniam, arbitror, viderat mercuriali esse hominem adiutum, voloit viá, quá moostrabat fortuna, sequi. Quod cousiliũ ego io curatiunibos magnopere probo, modo nihil agatur nimis. Nou narrat an hac die aluꝰ sit soluta, tamẽ vtcunq; euanerit, homo habuit meliùs. Nam ea nocte somnus, & fuit admodum sine dolore, & sine omni querela consabulabatur. Atq; cùm omnes (ita vt fit) essant domi læti, & iociperent morbi curam deponere, eadem uocte rediit capitis & aoris dolor graois, simulq; cũ maximè doleret, statim à principio, boc est, anteqoam dolores vlla ex parte mitescerẽt, pus floxit ex aure, & totá eam noctem, q̃ nona erat morbi, & diẽ sequẽtem, & maximá noctis, seqoẽtis diei, partem, non agnouit quẽquam, & persetierabat suspirare: quod dalirij erat. Nam suspirare est spiritu magno & raro vti, quod, vt in prognostico dicitor, deliriũ indicat. Sed miraberis, qoi fiere potuerit, vt in ipso doloris impetu pus effloeret, videtur.n. vt in aphorismo dicitur, tuuc maximè generari cum dolores ac febtes fiunt, exire verò cùm iam est confectum. Certè coniectandum est, hoc pus, per dolores quartæ & quiotæ diei, esse genitum, erupisse verò per dolores nouæ & decimæ, in interuallo quo confectum pos erat, uaq; adhuc rumpabatur, abscessus, mltios habuisse omnia. Nou taotum autem per hos secundos dolores, priùs geniti puris accidit eruptio, sed cùm corpus adhuc esset impurum, nooa fluxio est concitata, & nuua puris generatio: itaque alius motus priori omninu similis, præterquam quod interuallum vsq; ad dolorum recrudescentiam (vt Hippocrati commodo loquar) habuit longius. Nam à fine dacimæ diei vsq; ad decimamseptimam, qua febres, dolores, deliria, & puris eruptio redieruot, meliùs babuit. Itaq; iuter primos & secondos dolores, vnicus fuit quaternarius, inter secundos & tertios doo quaternarij. Causam autem fuisse existimo iudicationem quaudam imperfectá qoæ dia qoatuordecima intercurrit. Sed quid duobos his qoaternariis actum sit, exponsmos. Cũ dolores, & deliria, bonam partẽ noctis decimæ diei perseuerassent, sequenti diei initio ad seipsum rediit, & dolores cessauarunt, & calor febrilis factus est moderatus. Medicus verò eadem dia, eodem prorsus consilio quo antea fecerat, dedit mercurialis succũ sorbendum, & succassit tunc quoq; bene. Nam fluxere deorsnm pituitosa, mocosa, maleolentia. Doudecima & terdecima habuit mediocriter. Quatuordecima à summo mana incipiens, vsq; ad meridiem, toto corpore sudabat, cũ multo sopore, vt ægrè excitaretur. Vaspere aũt exparrectus est, & corpus moderatè refrigeratum, vt videretur scilicet extincta febris. Mirum nisi bæc iudicatio adeo placuit medicis, qui aderant, vt putarent iam ioda ægrotũ futurũ sine periculo. Nam erat sodor calidus (dixisset enim Hippo. baud dublè, si esset frigidos) per totũ corpus, sine anxiatatibos (siqoidem cum somno) & tactu quidem videbatur febrẽ substolisse, & hæc omnia in die decretorio sunt acta. Restitit tamen nunc quoq; idem imperfectæ solotionis, & futuræ recidiuæ signum qood priùs, putá pulsus in temporibus: quapropter decimaqointa, & decimasexta, non cibis, vt qui bene iam haberet, sed succis vsus, vt qui adhuc ægrotaret, decimaseptima ad noctem correptus rursom ast dolore earũdam partium, & dalirauit denuo, ac pus effluxit iterom, processitq; deliriom ad maniam, & doraoit vsq; ad vigesimam primam, & vociferabator attollare se tentans, non poterat tamen miser caput sustentare: protendebat manoa, & semper frustra venabatur, qood qoa ratioue accidat phreniticis, iu prognostici commentario, & multis aliis locis explicatum á me est. Vigasimaprima accidit sudor circa dextrum latus, & pectus, & capot: hoc est, circa dextrom latus, pectoris, & capitis. Qoi sudor uon decretorios (fuisset enim æqualis) sed symptoma moltitudinis & debilitatis, ioxta id qood in aphorismo dicitur: Vbi sodor ibi morbus. Laboraoit enim toto hoc morbo daxtrum latus præcipuè. Iam hiuc abire cœperunt signa omnia iu deteriora manifestè. Nam sudor sacuuda die accidit secundum solam faciem, qoæ deterioris sudoris est species, & cœpit conuulsiuos habere motus in partib. faciei, q; processerũt vsq; ad tetanum, & puris conditio mutata ast, abiitq; in serosom, vsq; dum postramò, extremis partibus amitti cœpit sensus, & bomo mortuos est. Vt iam hinc constet, quá verè dixerit Hip. in prognostico, & in buius operis lib. 6. sect. 5. aurẽ esse locũ sallacem: fallaces n. vt in comment. sectionis 6. libri eius dixi, morbi sunt, qoi cum videantur asse sedati, aut etiam soloti, redeunt. Cuius præsens historia præstat accommodatissimum exemplum. Sed redeamus ad pensum. Est notatu digoũ, quòd si qoid (inquit) voce conaretor plorimùm, loquebatur q̃ volebat perfectè, si verò repeutè, atq; vt aliod agans, & sine magno cooatu loqui inciperet, luqoebatur semiperfecta, hoc ast, nou perfectè profarebat, sad valut ore resoluto. Hoc accidens vidimus iu quibusdam per abolitam memoriam, aliis etiam per irrationalem obliuiouem, qualẽ babebat Eratolai filius, cuios historia nuper narrata est. Nam quibus abolita est memoria, accidit aliqusndo, vt vel in media prolatioue verborũ obliuiscantur atq; ita semiprolata admittãt, cùm verò quis ipsis dictat, & simol proferre iubet, perfectè proferũt, vtpota nollo viro coosistente in sermonis iustrumẽtis: melancholici atiam aliquando per mentis alienatiouem balbutiuut, & quædá imperfectè prolata effotiunt, tamen cum aliquando couantur aliquid proferre,

& ad-

& aduertũt animum, nullum in prolatione vitium est, vt neq; in eis instrumẽtis. Ab hoc homine mentis alienatio non aberat, verùm aliorum symptomatum concursio indicat, in aliam potiùs causam reiici debere, quàm in dictorum vllum. Nam genæ & labia mouebantur semper tremulè, quasi semper aliquid loqui vellet, oculi quoq; crebro mouebãtur, & in varios vertebantur intuitus: quæ non aliter quàm incipiente resolutione, aut conuulsione partium, fieri poterãt. Fuisse verò conuulsionis initiũ, exitus declarauit. Nam desiit hæc agitatio in immobilitatem oculorum, vt non ampliùs nictarent, sed attentè intuerẽtur, & in tetanum, vt ceruicem cum capite circumferre cogeretur, & spina quæ ex ceruice, hoc est, spina ceruicis, recta & inflexilis, vt simul cum capite & pectore moueretur. Conuulsionem ergo esse, dicta omnia in conuulsionem reiicere. Nimirum antequam conuulsio musculos apprehendat, mouentur conuulsoriè, imprimis quidem, facultate vim magnam retinente, causa verò præter naturam, adhuc lædente exiguum: deinde paulatim præualente morbo, & succombente facultate. Igitur imprimis conuelli musculis qui os claudunt, & qui buccas mouent, tantum incipiẽtibus, loquebatur semiperfecta, & ore velut resoluto, quod scilicet conuulsio aperientium, claudentibus repugnaret, & labia, & genę, & oculi, cõuulsiuo motu mouebantur. Deinde, crescente conuulsione, infixi sunt oculi, & distorta palpebra superna sursum versus, velut consulto fieri solet, cùm aliquid in oculum incidit. Postremò, secundum caput, ceruicem, & totam spinam, superuenit tetanus. Factam esse conuulsionem multitudine sanguinis in caput irruente, indicabant, color subcruẽtus, & tumor palpebræ in oculo dextro, & genarum rubor, & venarum in toto facie tumor: siquidem erant manifestæ & compactæ, hoc est, tumentes, & solidæ, atq; obstructæ multo sanguine. Cũ memorata itaq; signa, erant conuulsoria: reliqua extinctionem facultatũ, quibus corpus regitur, & naturalis caloris, sequebantur. In quibus est illud insigne, quòd cùm biberet, erat descendentis in ventrem & pectus sonitus (quod & Chartadi dicit accidisse, cuius historia paulò post narrabitur,) hoc signum vidi ego in multis moribundis, atq; haud scio an viderim in vllo eorum, qui superuixerint, certè in vno tantum, eorũ qui acutè ægrotarent, & id accidens acutæ febri superuenisset. Causam verò esse censeo eius accidentis, quod corruptis iam facultatibus naturalibus, potus pondere, & propria fluxilitate feratur, velut inde mortuum corpus, atq; ob id sonitum edat. Accedit etiam sonitus edendi alia causa, quod moribunda corpora flatum iam admittant intra naturales cauitates, qui ingressu humoris, qui non fugitur paulatim à naturalibus instrumentis, sed propria natura incidit, verberatus, edit sonitum. Has ob causas ego hoc signum in pessimis pono. Subscribitq; meæ opinioni præsens narratio. Pus etiã redditum serosum, & grauaolens, huius erat generis, naturalis caloris debilitatẽ indicans: ac multo magis illa pedum mortificatio, quę in extremo iam tẽpora superuenit, per quã tactus non sentiebatur. Cùm dicit spiritus mediocriter moderatus semper, ne intelliga fuisse per totũ morbũ moderatum (nam vt dictũ antea est, nona nocte suspirabat) sed nonquã fuisse maximas spiritus immoderationes, vt orthopneam, aut sublimã spiritum, aut offendentem, aut talem alium. Linguã semicandidam semipallidam, qualis esse solet peripneumonicis fuisse à principio, secũdum naturã redundãtiũ humorũ fiebat. Siquidem indicatũ antea est, pituitam & bilem redundasse. Dolor capitis cur semper affuerit, nemo dubitet, cùm locus præcipuè affectus fuerit caput. De huius ægroti curatione illud vnũ lubet nũc monere, purgationes reuulsorias bene ac tempestiuè esse actas, missionẽ tamẽ sanguinis (si modo vt sermone, re etiã ipsa omissa est) perperã, neq; sine pernicie hominis esse omissam. Fuisset huic prima & 2. die, quibus vehemẽs erat auris dolor, & cephalalgia, mittẽdus sanguis ex cephalica dextri lateris, quantũ vires ferrent, & ex ventris suppurgatio ex mercuriali quę die 6. facta est, fuisset facienda die 3. aut quarta, cùm adhuc humores motu principij agitabantur, ferebanturq; sua spõte in aluum, & exibant lenta velut ex ouo biliosa subpallida. Fortassis n. his tẽpestiuè actis inflammatio ante suppurationẽ esset resoluta, & ea quę accidit 7. die, fuisset firma morbi inclinatio: quod si tunc quoq; exacerbatũ esset denuo malum nocte diei nona, redeunte motu simili, eadẽ curatio esset rursus repetẽda, mittendusq; tunc denuò sanguis ex eodem loco, quanquã parcius, vtpote facultate minùs iam constante. Quod si videretur peti à morbo copiosior missio sanguinis, quã à facultate posset ferri, affigendæ essent dorso & spatulis cucurbitæ cum scarificatione, & rursum (vt est factum) molienda aliqua alui subductio. His actis, corporeq; adeo vacuato, fuisset fortassis iudicatio diei quatuordecimæ perfectior, quod si fuisset nihilominus imperfecta, & decimaseptima superuenisset tanta exacerbatio, putari oporteret malum perniciosum, & insuperabile. Neq; .n. omnia vinci possunt, quantũuis quis arte repugnet. Interim nõ esset omittenda (vt neq; medicis, qui hunc ægrotum curandum susceperunt, verisimile est esse omissa) collyria ad aurẽ, mitigantia imprimis ac mediocriter repellentia, vt rosaceum, aut lac: deinde concoquentia, tãtillum resoluẽtia, simulq; anodina, vt mulsam calidã, aut chamæmalinũ: postremò extergẽtia, & prohibẽtia putredinẽ, vt mulsam cum aliqua mirrhæ portione. Essent quoq; toto morbi tẽpore vtiles frictiones crurũ reuulsorię, & clysteres. Esset quoq; infundendum in caput oxyrrhodinũ, cùm phreniticæ incipiebant apparere accidentia, & nerui iuxta spinã amolliẽdi, amigdalino, aut violaceo, aut alio eiusmodi vnguẽto, cũ inciperent reuulsiona rigere.

Harpalida sorori circa quartum mẽsem, aut quintum prægnanti, tumores aquosi circa pedes fiebant, & caua oculorũ partes intumescebãt, & totũ corpus in tumorẽ eleuatũ est, vt leucophlegmaticus. Tussis sicca. Orthopnœa aũt & asthma eiusmodi, & strangulationes aliquãdo ab spiritu, vt sedens perseueraret in lecto, decũbere aũt non posset, sed etiã si aliqua somni esset opinio, erat sedens. Mediocriter erat sine febre. Fœtus multo tempore immobilis erat, velut corruptus, & translabebatur. Comitabatur verò anhelatio fere duos mẽses, fabis aũt melle admixto vsa, & eclegmate ex melle, & cùm ex vino bibisset Aethiopicum cuminum, melius habuit,

postea tussiens excreauit multa cocta pituitosa, alba, spiratio cessauit. Peperit verò fœmellam.

¶ Fieri in prægnantibos tumores edematosos pedum, rarum non ast, neq; verò eos in corpus totum procedere, quasi leucophlegmaticæ sint. Euenit enim, in iis quę pituitosæ sunt, ob menstrui sanguinis suppressioně, vt certè in aliis citra prægnationem, quibus supprimitur. Hoc tameu interest, quòd ob solom affectum præter naturá supprimi, quam ob prægnationem, grauius est, neq; expectator anxilium à partu, vt iu prægnantibus. Verùm tautam auhelationem illi partium tumori accedere, rarum est, etism si id quoq; vidimos aliquando, vt simul cum prægnatioue finiri, atq; ab his omnibos simul mulierem liberari. Nimirum morbi, quibus affectus alioqui naturales occasionem præbět, adeo periculosi uon sunt. Est verò dignum admiratioue, hanc non fecisse abortũ, ob tussim adeo crebram &diutinam. Nisi fortè admirationem minuit, portasse fœmellam. Maiores enim hæ, quàm mares sustinent occasiones, & minùs abortiuntur, saltem post primos menses: fœmellæ enim raró, uisi initio prægnationis, & autequam formationem receperint, neq; mollem, exciduut, mares verò faciliùs, vbi iam augeri & moueri cœperunt, velut à quarto aut quinto mense, quibus hæc mulier cœpit pati: causam esse existimo, quòd acetabula masculorũ sunt sicciora, & motus vehemeutiores Itaq; hanc ue abortiret, non parum fortasse luuit, fœmellam gerere. Atq; ob id videtur Hip. animaduertisse, & vt exemplo etiam indicaret, id quod medici omues doceut, difficiles & morbosas pręgnationes, fęmiueos conceptus indicare. Est pręter hoc multorum medicorum opinio, quæ nou videtur ratioue omnino desti tuta, eas quæ fœmellas conceperunt, vt morbis huiusmodi, qui ex retentione excremeutorũ fiuut, solent magis capi, ita magis ab illis (pares sint) liberari, quia scilicet earũ habitoi magis congruút, quàm earum quæ mares conceperiut. Deteriori euim & morbosiori habitu sunt illæ, quàm q̃ mares conceperunt magna ex parte: quare filias enixæ in lethales morbos magis iucidunt, ab æqualibus verò magis liberantur: potuit igitur præter dicta, hoc quoq; Hip. innuere, dicẽs, peperisse fœmellam. Scilicet ob id minùs mirũ fuisse euadere. Multis Itaq; de causis fuit rationi consouũ mulierẽ hanc parere fœmellã, vt q̃ prægnationẽ habuerit adeo morbosam, vt quę non fecerit abortum, vt qoæ euaserit. Percurramus igitur breui omnia quæ mulier hæc passa est. Circa quartũ aut quintũ (dubitantis est illa phrasis) mensem pręgnanti, tomores aqoosi circa pedes fiebant. Primis tribus meusibus solent fieri vtero gerentib. vomitiones, nauseæ, & picæ, vtpote ventriculo citò conseutiẽte cum vtero: tumores verò pedum, & alia eiusmodi, non ante quartũ aut quintum, cùm iam menstruæ euacuationes pluries desuerint, & hepar diuturnitate cacochymiæ debilitatũ sit. Sed euenit dubitare, si tumores tales fiũt mense quarto aut quinto, velut maiori iam facta patiendi causa, cur eo iam tempore cessant naoseæ & picæ? Quæ enim à minori causa nata sunt fieri, accessione maioris causę, non solent axtingoi, sed augeri, aut cum aliis murbis qui superueniant, commorari. Gal. primu de symptom. caus. dicit, earum plerasq; sic affici vsq; ad secunduu & tertiũ mensem, iu quarto verò desiuere partim vomitione vacusto humore, partim tẽpore cõcocto, muliere ipsa præ fastidio pauca comedente: atq; sœtu, vtpote iam grãdiori plus traheute: atq; ita totũ corpus desiuere plenitudiue laborare, & adeo vitioso esse succo. Verũ hęc ratio nõ videtur posse omnib. congruere. Suut enim nonnullæ adeo excremeutosæ, vt illis plus aut deteriua sit ꝙ singulis mensibus effiueret, quàm vt á sętu trahi possit. Quibus constat futurá in dies ꝑ totũ prægnationis tempus maiorẽ cacochymiam. His, siue superueniãt tumores pedum, siue non, uõ est cur fastidia, & picæ, & nauseæ, cessent. Miuus sũt excrementosis, iu quibus scilicet vomitiones primorum mensium, & inedia, & maior succus grandioris iam facti sœtus, plus poterũt cacochymiá minuere, quá diuturnitas suppressiouis menstruorũ, augere, cessabunt illa mense quarto: atqui fieri poterit, vt his ipsis tunc incipiant aquosi pedum tumores, ꝙ diuturnitate sit hepar debilitatum. Multó enim citiùs trabitur in compassiouem vteri ventriculus, quàm hepar, verùm diuturnitate intemperatum hapar retiuet compassiouem, quam ventriculus, vomitiona iam expurgatus, deponit. Hoc vero non accidet qoibus hepar erit firmum, sed deponent ventriculi passioues, nullis tumoribus succedeutibus. Quamquam contrarium quoq; potest quibusdam eueuire, vt nullis insignibus ventriculi passionibus laborent, & deiude tumoribos pedum & asthmate corripiantur, quibus scilicet eueuit ventriculum esse firmum, & infirmum bepar. Itaque tumores pedum raró fiuut ante quartum, picæ plærumq; finiuntur intra tertium, neutrum tamen horum est perpetuum, ueq; eas quibus tumeant pedes, ventriculo autea laborasse, neque secus. Huic non narrat quid ante quartum acciderit, potuit vtrumuis accidere. Tumoribus pedum, crescente crudorum humorum copia, superuenit oculorum & totius corporis tumor, qualia est leucophlegmaticis, & respirationis iustrumenta occupata suut adeo, vt laborauerit maxima orthopuęa, tauta scilicet, vt dormiret etiam erecta. Succi etiam principio erant adeo crudi, vt vexaretur sicca tussi. Febris exigna erat, quia non ex humorum in venis putrescentia, sed ax crudorum oppilatione in viis spiritus, nascabatur. Erat ergo qualis esse solet hydropicis, & asthmaticis, vtrisque enim, uisi qois alius accedat morbus, exigua tantom est febricula. Illud verò videbatur in hac muliere horrendum magis, fœtus motum molto tempore non sentiri, & velot mortuom translabi ex latere in latus, cùm mulier conuertaretur. Quod sane magnũ incuteret timorem, videretur enim id fieri, ꝙ fœtus esset decisus ex vtero & mortuos. Mortuũ non fuisse constat, siquidem est soo tẽpora iu locẽ editus, tñ ęgrotasse eo tempore fœtũ intra vterom, noo est dubiũ, adeo vt nõ posset sese proprio impetu loco mooere, uaq; verò continere, cùm matris corpus versaretur, sed pondere excideret, vt valde debilib. ægrotis videmus accidere: ipsi enim nõ possunt sese erigere, si qois eos conetur erigere, neq; sustentet, facilè decidunt. Laborare verò fœtus intra vterũ morbis satis grauibus, quiq; plęruuq; qoadraginta dierũ habẽt constitutionem, Hip. docet libello de partu septimestri. Durauit argo fœtus ea dabilitas fortasse plꝰ q̃ mẽsem, ꝙ significauit dicẽs, multo tẽpore immobilis erat. Auhelatio verò duraoit duos meuses.

Dicit meliùs habuiſſe vſu ſabarum, admiſto melle, & eclegmate ex melle, & potu cumini Æthiopici ex vino: concocta enim eſſe excrementa, & tuſsien do excreata. Faba (dicit Galenus lib. 7. de Simplic. facult.) ſi quid aliud, excreationibus ex thorace & pulmone eſt idonea. Mel eſſe thoraci congruentiſ ſimum ad extergendum, & ad coquendum, inter omnes Medicos conſtat. Atq; ob hæc ſerapia omnia & eclegmata pectoralia, parantur ex eo, & alia quæcunque, ſiue catapotiorũ forma, ſiue bolorum, pro thorace parantur, nullo ſucco meliùs quàm melle conformantur. Duobus modis potuerit hic vti faba, atque vterque fuerit vtiliſsimus, aut ex fabacea farina melle ſubacta formatis catapotiis, aut bolis, aut melle, cui farina inſpergeretur. Ego verò intelligo, viam eſſe farina melle ſubacta, atque ſeorſum eclegmate ex melle, aut ſolo & deſpumato, aut cum re alia, ſuccoue alio, velut eclegmate ex adianto, aut hyſſopo, aut alio ſimili. Dicit enim, quaſi duo diuerſa medicamenta innuens, faba melle admixto vſa, & eclegmate ex melle. Cumini genus omne habet vim calfaciendi tertio ordine, & diſcutit flatus valenter, probatur maximè inter omnia genera Æthiopicum, vt inquit Dioſcorides. Quoniam verò eius puluerem ex vino potare iuſſerunt Medici, conſtat eos concoctu contumacem eſſe cenſuiſſe ſuccum, qui in mulieris thorace redundaret; neque ſanè aliter, vti oporteret in hac tam valenti auxilio, cùm præcipuè in diureticis eſſe à Galeno dicatur cuminum, quorum vſus in grauidis periculoſus eſt.

---

8 *Polycratis vxori, æſtate circa caniculæ ſydus, febris. Spiritus matutinus minor. A meridie verò erat ſpiritus magis, & paulò denſior. Tuſsis & excreatio ſtatim ab initio ſimilis purulentis. Intus circa arteriam & fauces ſibilus erat, & cerchnon. Facies boni coloris. Ingenis rubor non abundè coloratus, ſed moderatè floridus. Procedente autem tempore etiam vox aſpera facta eſt, & corporis colliquatio, & circa lumbos eruptiones, & aluus extremo iam tempore liquidior. Septuageſima die febris exteriùs plurimũ refrigerata eſt: in temporibus autem quies. Spiritus autem denſior fiebat. Poſt hanc verò requiem ſpiritus denſior adeò, vt ſedens perſeueraret, quare & mortua eſt. In arteria verò ſonitus multus inerat, & ſudores praui. Et intuitus ad modum ſanam mentẽ indicantes, ad extremum vſq; tempus. Superuixit iam refrigerata dies pluries quàm quinque. Poſt primos autem purulentum excreare perſeuerabat.*

¶ Vxor Polycratis, vt ex ſymptomatũ narratione licet colligere, laborauit primùm peripneumonia, deinde ex ea breui incidit in ſuppurationẽ, & à ſuppuratione poſtremò in tabẽ, à qua citò eſt mortua. Inſumpti enim ſunt in has omnes mutationes, paulò plures quàm ſeptuaginta dies, cùm ſoleant quidam tabidorum, durare etiam annos. Neq; tamen hoc non fuit rationi valdè conſonum, quia ex peripneumonia, vt ea eſt breuioris conſtitutionis, quàm pleuritis, ita citiùs fit ſuppuratio, & illius vomica rumpitur priùs, & niſi priùs etiam perpurgentur, tabeſcunt ab ea priùs ſuppurati, vt in Commentariis ſectionis quintæ Aphoriſmorum indicauimus. Iam verò tabidi facti, q ex interna inflammatione tales facti ſunt, breui moriũtur, atq; tantò breuius, quanto ex inflammatione acutiori. Qui enim tabeſcentes durant diu, ij ſunt, qui ex deſtillationibus à capite, aut toto corpore, vel ex congeſta inter latera pituita, inceperunt. Meritò igitur quæ à peripneumonia procedit ad tabẽ, adeò breui conſumpta fuit: futuram verò citò mortem ſignificauerunt, lethalia ſigna citiſsimè apparentia, & celeriter alia ex aliis fientia. Laboraſſe enim à principio pulmonem, indicauit hæc ſyndrome ſignorum, febris continua, difficultas ſpirandi, tuſsis. Si enim fuiſſet pleuritis, adfuiſſet etiam dolor, qui tamen non adfuit. Sed & rubor genarum, & ſibilus, & cerchnon, hoc eſt, aſperitas rancida circa aſperam arteriam & fauces, pulmonis & arteriarũ eius indicant affectionem. Quòd ſpiritus veſpertinus maior erat, & denſior matutino, ſignum erat malum, paſsionem ſimul indicans, & periculum. Nam peripneumonia rarò non eſt pituitoſa inflammatio, cuius febris quotidiana habet incrementa. Fieri verò hæc veſperi à prandio, familiare eſt omnibus catarrhoſis, & quacunq; cauſa tabeſcentibus: quorum vtrumque huic aderat fluxionem ſcilicet ſecundum pulmonem pati, & ad tabem vergere. Nam erat ſtatim ab initio tuſsis, & excreatio ſimilis purulentis: hoc eſt, qualis in iis qui tendunt in ſuppurationem. Huiuſmodi autem eſt tuſsicula quædã moleſta, partim omnino ſicca, partim cum tenui excreatione, & alba. Cùm ergo maligna inciperet pulmonis inflammatione laborare, citò proceſsit in ſuppurationem, & tabem pariter. Cùm ſupra ſuam conſtitutionem, quæ ſeptem dierum eſt, prorogata ſit peripneumonia, procedente tempore etiam vox eſt facta aſpera, & accidit corporis colliquatio. Siccescente ſimul toto corpore, & aſpera arteria. Nam vox clangoſa, quæ ob ſiccitatem arteriæ fit, vocatur aſpera. Factæ ſunt circa lumbos eruptiones, quæ etiam recenſentur ab Hippocrate inter ſigna ſuppuratorum in Prognoſtico, vbi etiam dicitur: Cæterùm omnes ſuppuratos ex his ſignis cognoſcere oportet. Primùm quidem ſi febris non dimittit, ſed diu quidẽ tenuis eſt, noctu verò amplior, & ſudores multi oboriuntur, tuſsiſq; ac tuſſiendi promptitudo ipſis adeſt, & nihil memorabile expuunt, & oculi caui fiunt (hoc fit ſimul cũ corporis colliqueſcentia) & maxillæ ruborem contrahunt, & vngues quidem manuum curuantur, digiti verò caleſcũt, & potiſsimùm ſummi: in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & puſtulæ per corpus enaſcuntur. Horum plurima adfuerũt vxori Polycratis. Cui puſtulæ facta: præcipuè ſunt circa lumbos. Illud quoque accidit, vt reliquis tabeſcentibus conſueuit, quòd extremo iam tempore aluus liquidior facta eſt. Aphoriſmo 12. ſectionis 5. dicit Hippocrates: Quibuſcunque tabe laborantibus capilli de capite defluxerint, hi, alui profluuio accedente, moriuntur. Capillos defluere tabeſcentibus, ſignum eſt in extremo conſtitutorum, quod huic mulieri nõ narratur accidiſſe, neque verò neceſſarium eſt adeſſe omnibus, & mulieribus quidem multò minùs, vt pote quarum capilli radices habent firmiores, & ex craſsiori ac lentiori fu-

ligine. Poſtremò acciderunt poſtrema iam ſigna, quæ accidere ſoleot moribondis. Nam ſeptuageſima die refrigerata ſunt extrema, videbaturqoe extincta febris, quia & io temporibus facta eſt quies: hoc eſt, ceſſauit pulſus in temporibus ſentiri, id quod extioctione naturalis caloris factum eſt. Reſpiratio verò fiebat denſior, atque adeò poſt hanc requiem: hoc eſt, poſt hanc apparentem infebricitationem, tantò deoſior, vt niſi ſedes eſſe non poſſet, idque dorauerit, vſque dum mortua eſt. Erat verò etiam ſibilus io aſpera arteria. Fiebant hæc pore in aſperas arterias pulmonis regurgitãte, & vias ſpiritus obſtruente, atque ita demum ſuffocante. Quod quidem in tali ſtatu cõſtitutis facilè fit, quia debiliſsima facultas non poteſt diu laborioſam reſpirationem ſuſtinere. Aderant quoque ſodores praui, quales ſcilicet per ſyncopen ſolent, frigidi ſecundum faciem & frontem. Nihilominus conſtabat mente, atq; ad extremom vſque vitæ finẽ conſtitit, quod intuitus indicabat. Scilicet cùm iam loqui non poſſet prę aoguſtia, non erat vnde quis iodicium ſanæ mentis acciperet, niſi ex oculis. Modum verò quo ægroti iotuentur, magnam præſtare ſignificationem mentis, ex iis quæ in Prognoſtico docet Hippocrates, facilè intelliges. Coogrués autem fuit huic mortis generi, mentem ad extremum vſque conſtare. Ita enim conſueuit io iis, qoi tabeſcunt ex ſuppuraoone, ſicut & in extremo, & cùm iam iam videntur extingui, dorare ploſquam quis ſperet. Velut hæc, quæ iam refrigerata, & pulſu deficiente, etiam in temporibos, durauit pluſquàm quinque dies. Id verò fit in iis, qoi extioctione moriuntor, potiùs qoàm morbi magnitudine. Exſoluitur eoim vis ſenſim. Conclodit Hippocrates oarrationem, dicens: Poſt primos aotem purulentum excreare perſeuerabat. Quæ verba non ad extremos hos dies debent referri (in his enim excreari iam deſineret) ſed ad totum morbom: ſignificant enim, poſt primos dies, velut poſt primam ſeptimanam, toto reliqoo tempore excreatum eſſe pus.

---

11 *Ei quæ ſupra portas habitabat, iam ſeniori ſebricula oborta eſt, quæ cùm iam deſineret, ceruicis dolor vſque ad ſpinam & lumbos, & harum partium non valdè potens erat. Maxillæ erãt compacta, & dentes in ſeipſos, magis quàm vt ſpecillum admitterent, & vox balbutiens, quod reſolutum, & immobile, & debile eſſet corpus. Conſtabat autem mẽte. Calfactorius & melicrato tepido, tertia die fere laxauit, & poſt hac ſuccis & iuſculis ſana euaſit. Euenit autem hoc, cùm autumnale tempus finiretur.*

¶ Huic mulierculæ factus eſt in febriculæ lentæ, quales ſenibus ſont familiares, ſolotione, abſceſſus: congruens ſanè ſolutio, & febris naturę (ſiqoidem erat lenta) & ætati mulierculæ, ſiquidem ſenior iam erat. Factus verò & abſceſſus ad articolos ſpinæ, neque ſolùm in articulis fecit dolorem humor, ſed in neruorũ etiam initia refuſos, omnium eorum fecit reſolotionẽ, in quibuſdam maiorem, in quibuſdam minorem. Nam aliarum omniom partium, quæ motum ab ſpina recipiunt, non valdè potens erat: id eſt, non benè eas poterat mouere, quòd reſolotũ, & immobile, & debile eſſet corpus. Manifeſtè autem reſoluti ſunt moſcoli moouentes linguam, & aperientes os. Nam balbotiebat, & habebat os clauſum, & dentes adductos, adeò vt ſpecillum non admitterent. Quod quidem accidens fieri poterat ob conuulſionem claudentium, aut ob reſolutiooem aperientium: ex aliis verò quæ vnà aderant, veriſimilios eſt in reſolutionem reiici. Præterquam quòd Hippocrates id noluit ſub dubio relinqoere, dicens, quòd reſolutum, & immobile, & debile eſſet corpus. Velut etiam quòd affecta erat lingua cum maxillis, conſtat affectionem ad totam ceruicem pertinuiſſe. Nam moſculi eas partes mooentes, deſceodunt ab ipſo cerebro, quæ iam iam incipit ſpinalis medulla. Itaqoe ipſum etiam cerebrum abſceſſus partem accepit. Atq; ob id Hippocrates cùm dixiſſet maxillæ compactæ, & vox balbutiens, velut quiddam notatu dignum adiecit, conſtabat autem mente. Nimirum cùm laboraret cerebrũ, videbatur conſentaneum, vt mens quoq; eſſet læſa. Verùm non adeò mirum eſt, vt non occurraot ſæpè læſiones motus ſine ſenſuom læſiooe vergente, vt dixit in proximo libro Hippocrates, ſucco ad corpus. Calefactoriis (vt fortaſſe frictione olei vulpini, aut recinioi) & collotione oris ex melicrato tepido, atque etiam eiuſdem melicrati potione, tertia die ferè laxauit, cœpit ſcilicet laxare os, vt poſſet iam abdocere dendes, & accipere pluſquã melicratum, & poſtea ſuccis & iuſculis vtens (quòd ſcilicet noodom haberet maxillas adeò ſolutas & firmas, vt poſſet cibis vti) paulaòm euaſit omnioo ſaoa. Videbitur curatio fuiſſe leuior, quàm pro magnitudioe affectus. Verùm ſcire oportet, affectus partium, iudicatiooe factos, multò faciliùs curari, quàm cùm ob multitodinem, aut cacochymiam fiunt, præcipuè cùm nondũ iudicatorij abſceſſos, ob Medici incuriam, aut quòd eius copia oõ fuerit, iodurueriot, aut inueterauerint. Nam perpauci ſunt particularum affectus curatu difficiles, niſi quòd foueantur à multitudine, aut à cacochymia corporis totios, aut aliarum partiom. Quod io iudicatoriis abſceſsibus noo eoeoit. Hinc fit vt morbus regius in febris ſolutione ortus, per quem & vrina & deiectio ſunt quales in benè valentibus, facillimè ſoluatur, ac breui: qui verò ob bilioſam fit cacochymiam, non niſi ſæpè ac vehementer expurgato corpore. Dicit euenifſe hoc, cũ autumnale tempus finiretur. Meritò profectò. Nam autumni finis partim retinet aotumni coodítionem, partim hyemis conditionem imitatur. Io autumoo verò fiunt dyſcriſiæ, ſeu difficiles iudicationes, quales præcipuè quæ per abſceſſus: in hyeme fiunt dolores laterum, & lumborum, & reſolutiones, vt in aphoriſmo dicitur. Contigerũt igitur hoic omnia ſecuodum temporis conditionem.

---

12 *Vnctor, qui iuxta Harpalidem, impotentior crurum & manuum factus circa autumnum, bibit tunc pharmacum, ſurſum ac deorſum purgans. A purgatione febris, & in arteriam fluxit tale, vt loquentẽ impediret, & vt inter loquendum anhelaret, ſimiliter ac anginoſus raucus. Suffocatio deglutienti, & alia anginoſa, tumor*

autem

autem non erat. Febris autem & tussis intendebatur, & excreatio humida & multa pituita. Progressu temporis etiam dolor circa pectus & mammam sinistram. Cùm autẽ exurgeret, aut moueretur, anhelatio multa, & sudor à fronte: & quæ circa fauces habebat, mollius autem, dolore in pectus descendente. Ab initio igitur fabis tinctis melle vtebatur. Postquam autem febres detinebant, magis oxymelite calido, & multo mellis tinctu. Transactis quatuordecim diebus, omnia desierunt, & non multò pòst, crurum & manuum potens est factus.

¶ Hic ob redundãtiam crassorum & frigidorum succorum, quibus eum in autumno contingit esse plenum, cœpit pati crurum & manuum pariter resolutionem. Casus sanè sans periculosus. Nam vbi omnes pariter artus pati incipiunt, meritò timetur communi omnium principio, cuius resolutio apoplexia est. Hãc, arbitror, ob causam, bibit tũc (nam illud tunc festinationẽ significat) pharmacum sursum & deorsum purgãs. Cùm verò esset excrementorum copia maior q̃ vt posset vni quantumuis forti expurgationi cædere, factum est, vt febris, & multæ fluxiones excitarẽtur, alteratis scilicet & exagitatis succis, magis q̃ euacuatis, & periclitatus inde est: siquidem febris fuit acuta, fluxio autem in spiritales vias abundãter incubuit: primũ quidem in superiores, & quæ ad ceruicẽ sunt, vnde cum asperitate arteriæ anginosus & raucus factus est, & suffocabatur deglutiens, omniaq; apparebãt vt in anginoso, quamuis tumor exteriùs nullus apparebat, quia non tam erat causa horũ inflammatio, q̃ multa fluxio in gulam, & asperam arteriam incumbẽs. Adeò angebatur, vt cùm exurgeret, anhelaret, & præ anxietate sudaret ex capite, & fronte. Deinde cœperũt, descendente fluxione ad pectus, quæ circa fauces, habere meliùs, & tunc adhærente lateribus pituita, superuenit dolor circa pectus, & mammam sinistram. Ab initio, cùm scilicet fluxio partes faucium & colli magis afficiebat, & curationis gratia, atq; ob raucedinem, vtebatur eo medicamine, cuius nuper in historia vxoris Policratis facta est mentio, ex farina fabarum & melle: postquã verò febris videbatur produci, & fluxio altiores partes obsidere, cœpit vti oxymelite calido abundantiùs, & multo linctu ex melle, seu solo, seu cũ succis quibusdam parato, ita vt fit in pleuritide & peripneumonia, & aliis huiusmodi passionibus. Transactis quatuordecim diebus, omnia hæc desierũt cum febre, atq; adeò crurum etiam & manuũ vim paulò pòst recuperauit: eãdem prorsus ratione, qua qui à conuulsione tenetur, febre superueniente liberatur. Nam, vt soluatur febre, eadem ratio est, resolutionis & conuulsionis à repletione, & aliorũ morborum à multitudine crudorũ habẽtium motum.

II *Chartidi febris ardens, vomitus bilis multæ, & infra aluus egestio, vigiliæ, & in splene tumor rotundus. In ipso mane surrexit strepitu circa ventrem sine dolore facto. Vbi verò aluum exoneraret, subijt sanguinis velut victima plusquã congius, & vbi iterum ac tertiò cohibuisset, compacti grumi. Anxietates autem circa cor, & sudor exiguus per totum ferè corpus, & febricula frigescere videbatur. Et primùm quidẽ mente constabat, procedente autem die & anxietas maior, & inquietudo, & spiritus paulò densior, & confidentiùs ac benigniùs quàm pro tempore alloquebatur, & excipiebat, & quædam animi deliquia videbantur superuenire. Offerentibus autẽ quibusdam succos, & ex farina aqua, non soluebantur. Sed spiritus ad vesperã valdè multus erat, & iactatio multa, & in dextra ac sinistra conuertens sese, nullo tempore quiescere poterat. Pedes frigidi. In temporibus & capite calor maior. Propinqua iam morte, exigui sudores multi, & cùm biberet, sonitus in thoracẽ & ventrem descendentis potus. Quod autẽ pessimum. Dicens verò velle sibi aliquid descendere & intendens oculos, non diu se cohibens, mortuus est.*

¶ Hic est Chartides, cuius nuper meminit in historia filij Cydis, ob illud signum quod huic quoq; accidit in ventre, dum biberet, strepitus scilicet, velut descendẽtis in thoracem & ventrem. Quod signum tanti momẽti facit Hippocrates ad mortem significandam, vt non contentus narrasse, dicat, quod autẽ pessimum, quasi diceret, hoc autẽ pessimum est. Sed enarremus historiã à principio. Hic, quãtum intelligo, intra diem naturalem mortuus est, ex febre ardente cũ cholera morbo, quę in profusam sanguinis deiectionem processit, ex qua per syncopem interiit. Quamquam legitur in quibusdam codicibus, tertio mane, iuxta quã lectionem, fuerit mortuus Chartides intra diem tertiam. Et fieri quidem potuerit vtromque. Nam choleram, quantumuis vehementem, in diem tertiam protrahi, mirum non est, præcipuè si sanguinis deiectio non acciderit vsque ad tertium mane, quod intra secundum esset diem. Neque mirum adeò fuisse vehementem, vt intra diem hominem tolleret, si in ipso primo mane superueniret deiectio sanguinis. Iuxta hanc ergo lectionem videtur Chartades cœpisse febricitare vesperi, & totã noctem transegisse vigilẽ, mouendo, ac deiiciendo, & primo mane descendisse ad deiectionẽ, ac deiecisse sanguinis optimi, ac velut effusi ex iugulata victima plusquam congium: hoc est, plusquã duodecim cotylas (congius enim capiebat sex sextarios) atque ab ea tam copiosa sanguinis effusione, cum signis instantis syncopis, perseuerasse diem totum, vsque dum vesperi, superueniente alia effusione sanguinis, non extra corpus iam ob debilitatem, sed in ipsa intestina, mortuus est. Quam autem causam affectionis huius fuisse suspicer, superest dicam. Cum errore facultatum naturalium, ob malignam aliquam sanguinis totius qualitatem, & debilitatem lienis, multa sanguinis copia ad eũ sese collegisset, intumuit adeò, vt rotundi tumoris speciem præberet tactui satis conspicuam, vt ex manifesta ac facili eius cognitione, constaret esse magnum, ex rotunda figura, pertinere ad viscus, potiùs quàm ad vllum musculorum. Putrescentibus igitur iis, qui oppilati erant, succis, orta est febris ardens. Irritata verò lienis facultas multitudine ac qualitate, cœpit in ven

trem, ſuperiorem pariter & inferiorem reuomere, primùm biliosos ſuccos, ſecernens inutilia ab vtilibus: paulò autem pòſt non potens iam ſe continere, (ita vt fit) cùm euacuationes incipiunt à maxima irritatione) reiecit omnia affatim, adeò vt vel ipſe ſanguis colore integer, & ſimilis ſanguini victimæ effunderetur, peneq; exhaurirentur venæ per ipſum lienem. Niſi fortè tunc hepar conſpirauit cum liene, atque, vt ita dicam, ſimul cum illo ſeſe præcipitauit. Vtcunque hoc habeat, iam inde, velut cum ſyncope reliquum eius diei colluctatus, veſperi mortuus eſt. Fuerint verò ſyncopis duæ cauſæ: nimia euacuatio ſanguinis, cum qua nó potuit non exhauriri vitalis ſpiritus maxima copia, quia boni atque integri ſanguinis erat effuſio, & ex impotentia facultatis naſcebatur: & grumi detẽti intra ventrem. Nam cùm ille virium exolutionẽ ſentiens, ſemel atque iterum cohibere curaſſet, atque valenter ſphyncterem aſtrinxiſſet, compacti ſunt grumi. Sanguis enim mox ac in ventrem incidit, hoc eſt, extra venas & arterias effunditur, concreſcit in grumos, & corrumpitur, atque eius corruptio multò maiorẽ, quàm vllius alterius ſucci, infert noxã cordi. Symptomata, quæ totã eam diem, vſque dum ſpirauit, affuerunt, apertam habent interpretationem. Nam anxietas, & iactatio, & febris extinctio, & ſudor exiguus, & ſpiritus denſior, exolutionis vitalis facultatis ſunt, vt etiam frigiditas pedum cum calore maiori temporum & capitis. Exiguum enim, quod vitalis calidi reliquum eſt, ad pedes aut manus non effunditur: expirat verò per arterias capitis, & tèmporales, vnde & ſudores ea parte ſolùm orti, ſyncopales ſunt. Iam verò ſtrepitum deſcendentis potus, eſſe corruptionis facultatum, quę regunt noſtra corpora, interpretati anteà ſumus. Delirauit quoque, tametſi non maniacè. Scribit enim id ſolùm habuiſſe delirij, quod alloqueretur, & exciperet homines, confidentiùs, & benigniùs, quàm pro tempore: hoc eſt, quàm conueniret hominem in tanto periculo conſtitutum. Omnia verò huiuſmodi deſipientiã indicant, non verò qualẽ phrenitis facere ſolet, ſed qualem nonnunquam debilitas, quam Medici mentis vacillationem vocant. Narrat etiam Hippocrates quid ſit actum. Offerentibus (inquit) quibuſdam (Medicis ſcilicet, aut adſtantibus) ſuccos, & ex farina aquam (polentam ſcilicet, ad reficiendum hominẽ, & ad cohibendas euacuationes. nam farina vt & amylum cohibet, non quidem adſtrictione, ſed agglutinatione & lentore) non ſoluebantur deliquia, ſed procedebant, augebanturque ſigna ſyncopes. Memini me aliquando ad ægrotantem in hoc eodem periculo conſtitutum, accerſitum eſſe, ſimul cum alio Medico nõ vulgari, qui eum à principio ſuſceperat curandum: in quo, quod conſilium cœperimus, dicere nõ grauabor, quandoquidem optimè ceſsit, & ille euaſit. Tenebatur quidem ille iam aliquot diebus febre cõtinua, ſuperuenit illi quadam die morbi (neque enim memini qua) deſidenti ad deiectionem, fluxus ſanguinis, non minùs copioſus quàm Chartadi, & ex effluxu, ſimiliter atque ille periclitatus eſt. Cibum concoctu facilem, & tenuem, & reficientem facilè, dari crebrò iuſsimus, vt iuſcula gallinæ refectoria, qualia quæ ſucci alicuius permiſtione parantur. Interim odoribus rerum eſui aptarum, vt carnium, panis recentis, & vini refocillari. Cordi aliquid eorum quæ proprietate quadam dicuntur illud roborare, admoueri, & elyſteres diſſoluentes grumos ſine irritatione infundi, vt ex mulſa, & ventrẽ totum vnguento diaphœnicon illinire. Erat itaque tota curatio in refectione virtutis, & ventris adſtrictione, & grumorum paulatina diſſolutione, & euacuatione. Si enim ſine reliquis agatur ſola refectio, non erit ſatis, grumi enim inferent mortem: ac multò magis, ſi quis ſimul adſtringat: ſi verò grumos curet diſſoluere ſine roboratione, non poterit euacuatio ſuſtineri, ac multò minùs, niſi quis etiam adſtringat. Itaque ea omnia ſimul facere expedit, in hoc, & quocunque alio caſu ſimili. Chartadi fortaſſe non fuiſſet ea curatio ſatis, quòd non mediocriter iam debilitatio ex cholera, ea ſanguinis effuſio ſuperueniſſet.

---

12 *Ermoptolemi vxori hyemis tempore febris: & capitis dolores, & cùm biberet, vt difficulter bibens, ſurrexit, & cor ſe ſanaſſe dicebat. Lingua liuida à principio. Occaſio autẽ videbatur horrore poſt balneum eſſe. Vigil & nocte & die. Poſt primos dies interrogata, non ſolùm caput, ſed totum corpus dolere dicebat. Sitis quandoq; vehemens, quandoq; moderata. Quinta, & ſexta, & vſq; ad nonam, ferè delirium: & ſtatim ad ſe ipſam: loquebatur cum ſopore ſemiperfecta. Et manum aliquando extendebat ad dealbatum parietem, & ceruical frigidum exiſtens, capiti & lateribus admouebat. Et aliquando proyciebat ſtragula, & in dextro oculo ſubcruentum erat, & lachrymabatur. Vrina autem qualis pueris, peſsima eſt ſemper. Deyciebat verò à principio quidem ſubrufa, deinde autem aquoſa admodum, & taus coloris. Vndecima videbatur moderatiùs eſſe calida. Et ſine ſiti aliquando fiebat, adeò vt niſi quis daret, non poterat. Somni primo quidem tempore fiebant interdiu mediocriter, ad noctem autem vigil erat: & laborabat magis ad noctem. Nona venter peturbatus eſt, excernens aquoſa, eodem modo & vndecima, ſequentibus autem moderatè, multa exſurrectio erat, & huiuſmodi. Erant autem in prioribus diebus indignationes, & clamores velut puerili, & vociferatio, & timores, & circumſpectiones, cùm ex ſomno excitaretur. Quatuordecima verò operoſum erat ipſam continere, exilientem & clamantem repentè & pertinaciter, velut ob plagam & grauem dolorem, & timorem quaſi quis ipſam apprehendens, tempus quoddam modicum detineret. Deinde rurſus quietẽ agebat, & comate preſſa, dormiens perſeuerabat, omnino non videns, aliquando verò neque audiens. Mutabatur verò ferè totam eam diem crebrò in vtrumq; tumultum & quietem. Sequenti nocte ſubyt quiddam ſubcruentum, velut mucoſum. Poſtea valdè porracea & nigra. Decimaquinta*

verò

verò acuta iactationes, & timores, & vociferatio fiebat lenis. Consequebatur autem efferatio, & indignatio, & eiulatus, nisi citò ei quod vellet esset porrectum. Et cognoscebat quidem omnes & omnia, statim iam post primos dies, & illud oculi sedatum est. mania autem secundum occasionem: & dicta mutatio sequebatur ad soporē. Audiebat inaqualiter, quadam quidem vehementer, etsi summissè quis loqueretur, quadam verò clariùs oportebat eloqui. Pedes semper aqualiter cum toto corpore calidi vsq; ad vltimos dies, verùm decimasexta minùs, decimaseptima moderatiùs quàm aliis habent, ad noctem vt horrore ipsi superueniente, contrahēs sese, magis febricitauit. Et sitis multa erat, alia autem similia consequebantur. Tremores autem in manibus fiebant, & caput concutiebat, & oculorum intuitus praui, & sitis fortis, & cùm potasset, rursum petebat, & rapiebat, ac largiter bibebat, auellere autem nō poterant. Lingua sicca, & manus ambas in os ferens, manducabat cùm esset tremula. Atq; si quis offerret aliquid comedendum aut sorbendum, largè ac maniacè deglutiebat, ac sorbebat. Et qua circa intuitum praua. Tribus autem diebus aut quatuor ante finem, horrores quandoq; incidebant ipsi, vt contraheret corpus, & contegeretur, & anhelaret. Crura conuellebantur, & refrigeratio pedum, sitis autem similis, & qua ad mentem attinent similia. Et surrectiones, aut inanes, aut pauca & tenuia, cum quadam exigua tentione. Vltima autem, vigesimatertia, oculus magnus mane erat, & circumspectio breuis, & quietem habebat, aliquando quidem absq; contectione & sopore, ad vesperam autem dextri oculi motus, qualis intuentu, aut aliquid volentis, ab externo angulo ad nasum, cognoscebatq; & interrogantis respondebat. Vox post multa sublesa, & pra vociferatione fracta, ac rauca.

¶ Longa certè & difficilis est hæc narratio. Magna enim ex parte est incondita, & prępostero contexta ordine, & verbis obscuris. Quapropter maximus labor erit in ipsius dictiōis expositione. Quod ad huius morbi speciem, seu essentiam attinet, constat fuisse febrem ardentē, cui accesserit phrenitis. Quod verò ad internam causam, & succos, qui in mulieris corpore redundabāt, multiplices, ac multam omnium copiam. Nam bilis erat multa, & ea quidē partim flaua, partim nigra exustione. Sed & crudi ac pituitosi inerant, nō pauci. Ex hac succorum varietate & copia nata sunt adeò multa & varia symptomata, atq; adeò contraria: & hāc ob causam morbus fuit adeò magnus & perniciosus. Cerebrum præcipuè passum est, vt in reliquis phreniticis, sed & cor satis insigniter, vt in melancholicis: ad hæc, facilè sit percurrenti referre symptomata omnia, quæ continet hæc narratio. Dicit hyemis tempore accidisse hanc febrē, non q; talis cum hyemis natura congruat, sed vt intelligas, ideò fuisse adeò periculosam, q; non congrueret. A principio adfuit febris, & capitis dolor, vt par erat futuro phrenitico, quia si quæ pars p morbū dolet, in eam fiunt abscessus, atq; si ante morbum, in eam morbus firmatur. Initio morbi cùm offerretur illi potus, surrexit ad bibendū more eorum q difficulter bibunt, & hausto potu dicebat se cor sanasse, quia scilicet magnum sensit secundum cor solatium ex potu, vt faciunt plerumq; qui anguntur, & patiuntur deliquia. Hæc melācholici succi erat nota, quia hic succus cor debilitat, & angit: sicut &, qđ mox apponit, lingua à principio liuida. Occasionem febricitandi dicit, videri fuisse horrorē post balneū. Vulgus hominum diceret, illum horrorē causam fuisse febris, & esse hominem refrigeratum, re vera tamen nō ita erat, sed balneum intempestiuum rigorem fecit, & toti morbo dedit initium. Neq; mirum. Nā vbi corpora prauis succis, aut crudis, aut multis sunt refarcta, balneum periculosum est, nisi priùs vacuetur, aut expurgetur. Quia balneum in talibus fundit, & mouet magis q̄ euacuat, & ita fluxiones multas mouet, & putrescendi sæpè præstat initium. Cùm igitur hæc mulier esset plena prauis & variis excrementis, non mirū læsam esse adeo, vt primùm, excremētis per sentientes partes delatis, rigeret, putrefactis deinde, febricitaret acutè. Primis diebus erat vigil die ac nocte, ob magnitudinē febris & capitis dolorē: post primos (duos aut tres fortasse) dies, interrogata, dicebat nō solùm caput, sed totum etiam corpus dolere, crescente febre & debilitate. Sitis quandoq; vehemēs, quandoq; moderata. Hęc enim & alia ferè omnia inæqualiter secundum tempus inerāt, ob succorum varietatem. Quinta & sexta, & vsq; ad nonā ferè, delirium: hoc est, ferè continenter delirabat, & statim ad seipsam redibat, loquebatur cū sopore semiperfecta. Quæ etiam diuersa sunt, & diuersorum humorū signa. Erat etiam tunc quoq; vehemens exustio, nam manus extendebat ad dealbatum parietem, quē propè habebat, & vertebat ceruical, atq; qua frigidum erat, admouebat capiti, & lateribus, & aliquando proiiciebat stragula. In dextro oculo subcruentum erat, & lachrymabatur. Quod signum vituperatur ab Hipp. maximè in Prognostico, dicente: Si inuoluntariè lachrymentur, aut albas partes rubentes habeant, hęc mala & perniciosa esse putandum est. Vrina verò (inquit) qualis pueris pessima est. Hac periphrasi significat vrinā albam & tenuem, iuxta illud Prognostici, at tum in viris, tum mulieribus, nigræ vrinæ pessimæ sunt: in pueris autē aquosæ. Erant verò hæ vrinæ pessimæ huic mulieri, vt pote deliranti: ita enim dicitur in aphorismo: Vrinæ albæ & perspicuæ malæ, maximè si in delirantibus appareant. His dictis describit speciem deiectionum, dicens: A principio deiiciebat subrufa & biliosa. Deinde autem (hoc est, nona die) aquosa, vitalis coloris: hoc est, substantia & colore aquosa. Narrat mox, p anticipationem, quæ acciderunt die vndecima, & mox redit ad nonam. Melius autem sit me ordine texere rationē. Anteà igitur deiecerat subrufa, deinde aquosa. Nā nona venter perturbatus est, excernens aquosa, eodem modo & vndecima, in qua videbatur iam mulier esse moderatiùs calida, & sine siti aliquando fiebat, adeò vt nisi quis offerret potum, non peteret. Somni (inquit) primo

quidem tempore, hoc eſt, ante hos dies (non enim primis duobus aut tribos totius morbi, ſiquidem in illis, vt dicebatur, vigil erat & nocte & die) fiebât interdio mediocriter, ad noctem autem vigil erat, & laborabat magis ad noctem. Hoc certè graue eſt ſignum, & in morbis fit periculoſis: tantò enim deterius eſt noctu vigilare, & diu dormire, q̃ contrà, quantò diſsimilios eſt, ei quod ſecundũ naturam fit in benè valentibus. Ita habebat vſq; ad vndecimam, ſequentibus autem moderatè multa exſurrectio erat, & huiuſmodi: hoc eſt, durauerunt vſq; ad quatuordecimã deiectiones, & crebrâ ad deiiciendum exſurrectio, & eiuſdem modi, putà excuntibus aquoſis, moderatiùs tamẽ fiebant omnia. Hæc aquoſa deiectio, quæ à nona fuit vſq; ad quatuordecimam, ſignificabat redundantiam ſeroſorum, & crudorum, atq; bilis raptum in ſuperiora, ſicut & aquoſa vrina. His eiſdem diebus, qui ſcilicet fuerũt vſque ad quatuordecimam, erant indignationes & clamores velut pueruli, & vociferatio, & mores, & circunſpectiooes cùm ex ſomno excitaretur. Hæc omnia melancholica ſimul erât, & phrenitica, qoæ die quatuordecima aucta ſunt plurimùm, factaq; ſunt iam maniaca, ſeu ferina, rapta in caput atra bile. Nam quatuordecima operoſum iam erat ipſam continere, exilieotem, & clamantẽ repentè & pertinaciter, quaſi accepiſſet plagam, aut grauis dolor repentè incidiſſet, aut quaſi timore aliquo repentino eſſet percita, quaſi quis ipſam apprehendens occultè, contineret fortiter. Rurſum hoc tumoltu, velut paroxyſino aliquo exacto, quieſcebat, & premebatur comate, & perſeuerabat dormiens, aliquando quidem concluſis oculis non videns, etſi non omnino dormiret, aliquando etiam neq; audiens, quòd omnino dormiret. Tanta erat humoris caput occupantis diuerſitas, vt mutaretur ferè totam eam diem crebrò in vtrumque, tumultum & quietem. Deiectiones quoque ſpontaneæ iodicabant multiplices homores. Nam nocte diei quatuordecimi, ſubijt qoiddam ſubcruentũ, velut mucoſum, & rurſom velut limoſum, poſteà valdè porracea & nigra. Decimaquiota verò acutæ iactationes & timores. Vocat, arhitror, acotas iactationes, celeres & repentè factas, quales com timore fieri ſolent. Vociferatio fiebat nunc lenis, nunc conſeqoebatur efferatio: hoc eſt, ferocitas, ſeu furor, nũc indignatio & eiulatus, niſi citò eſſet porrectum ei quod velles. Tantos animi motus ciebat, & tantam debilitatẽ inferebat vitioſos ſuccus, præcipuè melancholicus. His dictis de die quindecima, repetit rurſum quædam eorum, quæ ſuperioribus diebos, in eam vſq; contigerant. Cognoſcebat (inquit) omnes & omnia, ſtatim poſt primos dies, & illud oculi ſedatum eſt. Mania autẽ ſecuodum occaſionem, & clamor, & dicta mutatio ſeqoebatur ad ſoporẽ. Qoaſi diceret, etſi die quinta incepit delirare, & iam inde parum apud ſeſe fuit, tamen non ſemper eodem modo, oeq; æqualiter inſaniebat, ſed cũ primis delirij diebus: hoc eſt, quinta & ſexta, & fortaſſe vſq; ad nonam, non agnoſceret eos q aderant, ſtatim poſt primos, & toto reliquo morbo, agnoſcebat omnes & omnia (nimirum non errabat imaginatio) & illud quod in oculo dextro erat, ſedatum eſt. Corripiebatur verò mania ſecundum occaſionem: hoc eſt, cùm occaſio aliqua furẽdi ſeſe offerebat, & clamabat etiam ſecundum occaſionẽ, &, vt dictum eſt, mutabatur, nunc ad ſoporem, nunc ad peruigilium. Habebat quiddã aliud notatu dignũ, audiebat eoim inæqualiter, quædã, etſi ſumioiſsè qui aderant loquerẽtur, quædam non niſi clariùs. Hoc neceſſe eſt fiat organo eodem modo habente, aot mutato. Mutari quidẽ adeò crebrò, vt nunc videretur audire nimis, nunc nõ ſatis fieri non poterat, nſi ob flatuoſam aliquã & tenuem ſobſtãtiam, quæ obuerſaretur: velut iis, q ob veotriculom, aot partem aliam, laborant ſuffuſione. Quædam eoim vident expeditè, tunc fortè nullo vapore expoſito, quædam mox obſcurè, vapore intercurſante: eodẽ modo habente organo, fieri poteſt, ob meotis alienationem. Quibus eoim mens nõ ſatis conſtat, ſolent quædam eorum quæ adſunt, neq; audire, oeq; videre, & rurſom quædam facilè ſentire. Præcipuè verò hoc accidere ſolet melaocholicis, & ex eo ſucco inſanientibus. Sunt enim ſicca & excarni aure, atq; ob id, ſi adeſt animus, nimium audiunt, ſin autem abeſt, non audiont. Huic mulieri vtranq; cauſam adfuiſſe eſt veriſimile, quia & melancholica tenebatur ioſania, & vapor ei moltus ferebatur in caput. Decimaſexta, cùm anteà habuiſſet ſemper æquè calidos pedes, cœpit eos habere minùs calidos q̃ reliquum corpus. Quod ſanè erat deteriùs iam: nam debilitatis caloris erat id ſignum, & ſanguiois ad ſuperiora multò magis effuſi. Decimaſeptima, cùm interdiu videretur moderatiùs habere q̃ anteà, ad noctem cœpit ſeſe eum ſenſu frigoris contrahere, quaſi rigor ei ſuperueniſſet, & inde rorſus magis febricitauit, & ſitis multa iam inde erat. Reliqua verò vt anteà. Iam hine habuit multò deteriùs, & cerebrum ac neruoſum genus multò magis eſt affectum, & ſuccus q anteà mentem ſolùm lædebat, cœpit ad corpus verti, & conuulſiuè cœperunt moueri partes. Quod proceſsit, vſq; dum conuulſa interiit. Fiebant (inquit) tremores in manibus, & concutiebat caput, & oculorũ intoitus praui, contortis ſcilicet oculis. Hæc omoia erant conuulſoria, quæ eò erât grauiora, quò poſt maiorem, & cum maiori febre fiebât. Aderant verò ſimol maximæ febris ſigna. Nam erat ſitis fortis, & cùm potaſſet, rurſus petebat, atq; ſi denegabatur, rapiebat, ac largiter bibebat: aueſlere autẽ ab eius manibus potum, non poterant q ei aderant. Lingua erat ſicca. Ferebat in os ambas manus, & manducabat, cũ eſſet tremula, cauſam reddit, quaſi dicat, illud manducare per conuolſorium motum mandibolarum fieri. Erat itaq; illud, manus ferre in os, anxietatis & maniæ, illod manducare, coouulſorium. Si quis offerebat aliquid comedendum, aut ſorbendum, largè ac maniacè deglotiebat, ac ſorbebat. Hoc accidens anxiis & fureotibus accidit, quibuſdam etiam moribondis, q languorem ſentiant, & inde expectent auxilium. Erant tunc quoq; qoæ circa intuitum praua, conuulſione ſeilicet procedẽte. Tribus autem, inquit, aut quatuor diebos ante finem, hoc eſt, antequam interiret, à vigeſima ſcilicet vſq; ad vigeſimamtertiam qua interiit, incidebât qoandoque ipſi horrores, & ſenſus frigoris, vt contraheret corpus, & contegeretur, & anhelaret, more eorum qui horrent, aut rigent: & pedum refrigeratio. Hæ iam erât refrigerationes pernicioſæ, de quibus primo Prorrhetici ita dicitur: Perfrigerationes ex rigore non recaleſcentes, malum. Fiunt hæc iam, extincto naturali caloro. Proceſſerunt ſimul conuolſio

ſio & mania. Nam crura conuellebantur, & quę ad mentem attinent, ſimilia. Poſtremò tentante naturali facultate, & apponente extremos conatus ad expellendum, nihil tamē proficiente, ſurrectiones ad egerendum, aut inanes omnino, aut per quas pauca & tenuia egerebantur cum quadam exigua tentione, hoc eſt, cum quodam exiguo impetu, qui mox remittebatur. Vltima iam die, quæ decimatertia morbi fuit, erat oculus magnus, alter ſcilicet altero maior, & circumſpectio breuis, quod eſt, circumſpiciebat omnia breui, quaſi furtim. Ad veſperam dexter oculus mouebatur ab angulo externo, verſus internum, qui eſt iuxta naſum, quaſi vellet aliquid videre, quæ vt & priora cōuulſionis erant. Ea die quietior videbatur eſſe quàm ſuperioribus, neq; ſe contegebat, neq; ſopore tenebatur. Cognoſcebat, & interroganti reſpondebat. Erat verò hæc alleuatio, qualis ſolet iamiam morientib. fieri, concidentibus facultatibus, & cædētibus morbo. Vox vltimo lædi cæpit, vt non poſſet quis iam intelligere quæ loqueretur, clamabat, quod non parum faceret ad exhauriendas vires, & facta eſt illi vox fracta & rauca, deficiente virtute & ſiccata arteria, & poſt tam multa, tandem obiit.

---

13 *Filio Amphiphradis, aſtate, lateris ſiniſtri dolor, & tuſsis, & deiectiones multa aquoſa, & ſubbilioſa & febris videbatur ſoluta eſſe circa ſeptimam, tuſsis aderat: color ſubalbidus & ſubpallidus, circa duodecimam autem ſubuiride ſcreabat. Spiritus procedente morbo ſemper denſior, & anhelatio, & aſperitas rancida circa pectus & arteriam. Sorbitionibus vtebatur. Mente conſtabat toto tempore. Vigeſima octaua mortuus eſt. Sudores aliquando exibant.*

¶ Hic filius Amphiphradis laborauit pleuritide bilioſa ſiniſtri lateris, aqua ob humoris copiam liberari non potuit, quin ad ſuppurationem verteretur, cœpitq; ſuppurationis adeſſe nota ſeptima die, vt videretur hic moriturus intra quatuordecimam, iuxta id quod ab Hippoc. dicitur in prognóſtico. Vt liceat coniectare, adfuiſſe huic aliquod aliud bonum ſignum, præcipueq; conſtātiam facultatis, ob quam vixerit duplum, durauitq; vſq; ad vigeſimam octauam. Ita enim habetur citato loco: Ex ſuppurationibus, quæcunq; dum adhuc ſputū bilioſum eſt, ſuppurantur, pernicioſæ valde ſunt, ſiue bilioſum illud in parte, ſiue ſimul cum pure expuatur, atq; hoc potiſsimum, ſi morbo ad ſeptimum diem ꝑgreſſo, ſuppuratio ab hoc ſputo procedere incipit. Timor autem eſt, eum qui talia expuit, moriturū eſſe decimaquarta die, niſi aliquod bonum ſignū ipſi acciderit. Fuiſſe verò hoc, quod præſenti ægroto accidit, interpretor, quia habuit à principio dolorem lateris cum tuſsi & febre continua (nam dicens febris videbatur ſoluta circa ſeptimam, inſinuat fuiſſe antea continuam) & difficultate reſpirandi (nam dicens ſpiritus, procedente morbo, ſemper dēſior, inſinuat ab initio fuiſſe denſum, qualis ſcilicet doloris) qua propter pleuritidē habuerit: (nam pulſus rarò meminit Hippoc. fuerit verò is reliquis quatuor ſignis congruens) eam verò fuiſſe bilioſam, licet colligere ex tēporis quo ægrotauit homo, conditione, ſiquidem æſtate: & ex deiectionibus aquoſis ſubbilioſis, quæ non aliter quàm redundante bile fiebāt. Suppurationem verò pernicioſam eſſe factam breuiſsimè, vt in talibus ſolet, agnoſces, quia circa ſeptimam videbatur febris eſſe ſoluta, & tuſsis nihilominus aderat. Et denſior ſpiritus, & color (ſputi intelligo) ſubalbidus, & ſubpallidus, qualis ſcilicet fit admiſtione puris cum bile. Procedente verò alteratione in deteriorē, non fiebat in dies ſputum candidius, vt oporteret, ſed bilioſius, vt circa duodecimam, ſubuiride iam excrearet. Iam inde fiebant omnia vt in ſuppuratis, & priorem ſuſpicionem confirmabant. Nam ſpiritus fiebat ſemper denſior, & anhelatio, & aſperitas rancida circa pectus, hoc eſt circa arteriā, qualis eſu rancidorū aut oleoſorum fit (σαίγειν vocant) & exibant ſudores aliquando. Noctu ſolent fieri ſuppuratis. Vtebatur inquit ſorbitionibꝰ, quibus ſcilicet tales vti ſolent. Mente conſtabat toto tempore, quod etiam ita morientium eſt. Mortuus eſt vigeſima octaua, moriturus, vt dixi quattordecima, niſi virtute valuiſſet. Eſſe autem hoc caſu adeo velox periculum, ob malignitatem alterationis materię, dictū eſt in cōmentario prognoſtici. Animaduertit Hippoc. dolorem fuiſſe lateris ſiniſtri, quaſi aliquid fortaſſe intereſſet, vtrius eſſet. Auicēna hác nobis dubitationē ingeſsit, q̃ Aponēſis poſt illum ſuſcepit diſcutiendā, fecitq; id tenuiter, fortaſſe q̃a ipſa quęſtio leuis eſt, neque adeo magni momenti, neq; medici qui pleuritici curationē aggrediūtur, adeo multum curāt, vtrum latus doleat. Nihilominus videtur id Hippocr. cōſideraſſe, atq; ob id dicendum aliquid de ea etiam eſt. Auicenna non reſpondit ſatis diſtinctè, dicit enim, ob partis dignitatem deteriorē eſſe pleuritidem ſiniſtri lateris, quia cor eo loco ſitum ſit, tñ ob cordis calorē faciliùs diſcuti, ſi modo ea ſit pleuritis, vt diſcuti poſsit. Tamē hoc non eſt quęſtionē decidere, ſed argumenta ab vtraq; parte proponere. Fuiſſet dicendum, vtrum horum pluris faciendū ſit, dignitas partis ad morbi malignitatē, an facilis diſcuſsio ad cōtrarium, vt inde flueret aſſertio, ſiniſtri lateris pleuritide deteriorem eſſe, aut minus malam. Falſo etiam affirmat Auicenna, latus ſiniſtrum præſtantius eſſe, & calidius dextro. Nam re vera eſt tanto frigidiꝰ, & ignobilius, quanto lien hepate: cor enim in medio thoracis ſitum eſt, & arteria, etſi oriatur à ſiniſtra parte cordis, mox reflectitur dextrorſum ad ſpinam, indeq; ramos demittit in vtramq; partem, numero pares, ſed in dextram ampliores. Quod vel pulſus indicat, qui pleriſq; hominibus ſentitur in dextrā manu maior. Has ob cauſas cenſet Raſius lib. 3. continentis, deteriorem eſſe pleuritidem dextri lateris, quia ſcilicet eſt partis nobilioris. Conſtat verò nihil adeo facere ad periculum, quàm principatū partis affectæ. Huius ſententiæ videtur fuiſſe auctor librorum de morbis, ſiue is fuerit Hipp. ſiue quiuis alius. Nam lib. 2. ita ſcriptum eſt: Quum tempus longius protrahitur, & febris vehemens, ac tuſsis corripit, & latus dolet, & in ſanam partem decumbere non poteſt, ſed in dolentē, & pedes & oculorū cauitates intumeſcunt. Hunc vbi decimusquintus ab eruptione dies adeſt, multa calida lotū in ſede firma collocata, & alius ipſius manꝰ quidē teneat, tu verò humerū cōcutito, vt audias in vtrū latus affectio ſtrepitū edat: optandum aūt eſſet in ſiniſtrū. Hæc illo in loco, quibus verbis videtur præferri

pleuritis ſiniſtra, vt minus periculoſa: quandoquidem dicit fuiſſe optandum, vt ſiniſtrum teneret latus. Verum ſi rectè conſideres, hic autor nô loquitur de pleuritide, ſed de ſuppuratione ex pleuritide: fieri verò poteſt, vt non idem iudicium ferendum ſit, de pleuritide, & de ſuppuratione ex pleuritide. Conſideretur ergo ſeorſum vtrumq;. Pleuritis hos exitus habere poteſt, reſolutionem, & ſuppurationem, & corruptionem. Reſolutione liberantur homines breui, & intra morbi cõſtitutionẽ, corruptione moriuntur breui: ſuppuratione magna ex parte moriuntur lentè, tabeſcẽtes, aliquando etiam liberàtur, multo tempore repurgati. Tres ergo cùm ſint pleuritidis exitus, optàdus maximè qui fit reſolutione: timendus qui corruptione: timendus etiam, etſi minus, qui ſuppuratione. Pleuritis dextri lateris, quâtum in partis natura eſt, erit maior & acutior, quia calidior & ſanguinolentior pars ad calidas & acutas inflammationes eſt paratior, ſiniſtri lateris erit minor & tardior: igitur dextra pleuritis paratior erit ad citam aut ſalutem aut mortem, per reſolutionem aut corruptionem (acutorum enim eſt hoc) ſiniſtra verò ſæpius in ſuppurationem abibit. Vide vtrum eligas. Poſtquàm facta iam eſt ſuppuratio (fieri enim poteſt vtroq; in latere) deterior ſit haud dubiè quę in dextro. Nam non potuerit fieri, niſi ea parte plurimum debilitata, debilitatá verò eſſe partem alioqui fortem, grauius eſt, quàm debilem. Accedit quod ſiniſtra pars vt ignobilior, opportunior eſt curationi. Nam cum minori periculo ſecatur & vritur. Huc reſpexit autor librorum de morbis, dicens optandum autem eſſet in ſiniſtrum: ſubiungit enim: hunc igitur locum ſeces. Minus enim lethalis eſt. Videtur ergo mihi Hippocr. hîc narraſſe quod latus doluerit, q; filius Amphipbradis in ſuppurationem incidit.

14 *Caupo qui peripneumonia tenebatur, aluus ſtatim ſubiit: circa quartam ſudor multus. Videbatur ſoluta eſſe febricula. Tuſsis nulla, vt ita dicam. Quinta & ſexta & ſeptima detinebat febris. Sudor octaua, nona excreabat pallidum. Decima ibat aceruatim, nõ ſæpe: circa vndecimã mitiùs habuit. Quatuordecima ſan⁹ euaſit.*

¶ Rarum exemplũ eſt hoc, peripneumoniæ, benè per alui profluuium ſolutæ. Nam vt in aphoriſmo dicitur, à peripneumonia malum eſt. Neq; ſanè ſucceſsiſſet, niſi pariter ſudaſſet, & excreaſſet bono. Excreatio enim peripneumoniæ eſt principalis, vt Hippocraticè dicam, euacuatio, ſudor, omnibus inflammationibus eſt conueniens. Acceſsit peculiaris quædam cauſa, quæ huic alui profluuium contulit, ſpecies ſucci. Nam color ſputi pallidi, bilis indicauit redundàtiam, ea verò per aluum vtiliter ſubit, aut ſubducitur. Itaq; & ſi morbi eius ſpecies ſoluere ventrem non ſuadeat, ſi tamen bilis redundare videatur, licet ob cacochymiam, etiam in eo morbo aliquádo, facere. Illud etiam babuit, egeſtio alui, conueniens, quòd ibat aceruatim non ſæpe. Nam talis egeſtio, quia eſt copioſa, confert, quia rara rectè fertur. Neq; tamen bene ac citò ſolui potuit fluxu alui peripneumonia, non enim intra ſuę conſtitutionis tempus ſoluta eſt, ſed vt quę difficilis fuerit iudicij, producta eſt duplum. Solet enim finiri intra ſeptimanam.

Ermoptolemo, poſt pleiadum occaſum febris ſuperuenit. Tuſsis non valde. Lingua autem peripneumonica. Nona ſudauit, totus refrigeratus eſt, vt videbatur. Offerebãt ipſi ſuccum. Circa meridiem caleſcebat. Vndecima ſudor, & aluus. Siccata ſunt bilioſa egeſtiones, et tuſsicula ſuperuenit. Quatuordecima pallidum excreabat, & ſtertebat, quindecima, mente conſtans toto tempore, mortuus eſt. 15

¶ Hic mortuus eſt eodem morbo, & eodem ferè tempore, quo Caupo liberatus. Nam ex peripneumonia obiit hic die quindecima, ille ex eodẽ morbo liberatus eſt quatuordecima. Illud habuit ſimile hic morbus priori, quòd ſudores & alui profluuia acciderunt. Verum hæc ipſa fuerunt deterioria conditionis, & lethalia. Nam à ſudore refrigerabatur, & aluus cũ fluere cœpiſſet, ſuppreſſa eſt intempeſtiuè, & recurrente ſurſum bile, tuſsicula aucta eſt denuo, cùm à principio fuiſſet exigua. Superuenerunt poſtremò illa duo peſsima ſigna, excreare pallidum quatuordecima (nam morbo adeo progreſſo, is color, materiæ eſt inuictiſsimæ) & ſtertor, qualis ſcil. accidere ſolet, iis qui ſtrãgulàtur. Quod quidem, ex inſtrumentorũ ſpiritualium paſsione, mori indicauit, neq; admodum conſentiente cerebro, ſiquidem mente toto tempore conſtitit. Poſt pleiadũ occaſum hyemẽ eſſe, ſæpe iam antea dixi.

Alius quidam in palato ſuperiori ſtertens. Lingua ſicca peripneumonica, mente conſtans, mortuus eſt. 16

¶ Duplex eſt ſtertor, in gutture, & in palato. In gutture ſtertunt, quibus ibi feruor quidã cum ſtrepitu eſt, vt Ermoptolemo: in palato ſuperiori, quibus is ſtrepitus fit ea via, quæ eſt inter palatũ & nares, vt fieri conſueuit multis dormientium. Ermoptolemum dixit babuiſſe linguam peripneumonicam: hunc alium ſiccam peripneumonicã. Nimirũ linguã peripneumonicã dici, qualis peripneumonicis eſſe ſolet, par eſt intelligere. Fit verò pleriſq; peripneumonicorũ craſſa, & excrementoſa, humidaq;: aliis ſicca exuſta cum rubore, vt ſcil. ipſa peripneumonia, in eryſipelatis naturam magis inclinat, aut œdematoſi phlegmonis.

Et Poſidonius, adhuc intrante æſtate, ſecundum pectus, & hypochondria, & latus dolebat multo tempore, citra febres. Multis autem antea annis ſuppuratus factus fuerat. Hyeme autem, cum inhorruiſſet, dolor intendebatur, & febricula tenuis, & excreatio purulenta. Tuſsis cũ aſperitate rancida circa fauces, & ſtertoroſa, mente autem conſtans, mortuus eſt. 17

¶ Multis euenit, dolore aliquo diuturno teneri, partium thoracis aut ventris, ſine febre, & tandem ſuppuratos fieri, iuxta illud qđ in aphoriſmo dicitur: Ex dolore diuturno partiũ circa ventrẽ, ſuppuratio. Nimirũ, vt externis in partib. euenit aliquando tubercula quędam cruda fieri, q̃ febrem nullam excitant, vſq; dum ſuppurantur, tunc verò, etiamſi ſint ſucci ſubiecto frigidi, ob putreſcẽtiam quæ ſuperuenit, febrem inferre incipiunt, ita etiam in internis

ternis vẽtribus, siue inferiori, siue superiori. Febres enim fiunt, cum pus conficitur magis quà iam cou fecto, & quam antequam cõficeretur. Itaq; quibus antequam confici inciperet, febres erant, tunc fiũt, maiores, quibus non erat, tunc superueniunt, maiores aut minores, iuxta succi putrescentis naturã. Huic ita euenit. Laborauit enim sine febre mulro tempore, dolore pectoris, lateris, & hypochondrij, pituita lateribus, qua parte alligantur hypochondrio, hærente, & impacta, neq; tamen purrescente: deinde, suppuratione oborta, febricula superuenit, & horror, & dolor intentior, quæ omnia suppurationis fienris esse signa dictũ est sæpe, in hoc ipso opere, & in prognostico. Accidit eriam huic aliud quiddam notatu dignum, quodq; multis euenit. Nimirum sunt quibus, ob debilitarem parrium illarum, sæpe redit hoc malum, fiuntq; suppurati leui ex causa, sed quia leui ex causa, facilè eriam liberantur, atq; ita fit vt crebrò id patiantur, vsq; dum aliquando, debiliores solito fortè existentes, effugere non possunt, & moriuntur. Qua causa fit, vt plerosq; interimat is morbus, iu quẽ sunt paratlores, vt quorum natura vergit ad tabem, tabes: tametsi verum etiam sit, ab eo morbo facilius eos, quàm alios homines, liberari. Siue delirio mori, frequens est in morbis thoracis.

---

18 *Balis filius cum in mõte plurimum aberrasset, sexta lingua praua subrubra, & in aberratione vociferatus est multum. Oculi colorati, pleni, velut dormientium. Color autem reliqui corporis nõ valde ictericus, sed subpallidus, liuidus. Vox praua Lingua obscura peripneumonica, nõ prudens. Spiritus ad manum prauus, nõ densus, neq; magnus. Pedes frigidi, lapidei. Circa nonam mortuus est.*

¶ Hic puer cùm aberrasset plurimum in monte, atq; in aberratione plurimùm esset vociferatus, ex defatigatione, & labore & anxietate incidit in febrem acutissimam, malignã, ex qua nona die mortuus est. Habuit verò, vt par erat in febre tam citò interemptura, citò signa perniciosa, & referentia causam à qua læsus est. Nam cum erraret & clamarer plurimùm, euenit efferri illi in caput sanguinẽ, & excrementa, quæ in corpore contigit abondare, vnde facta est lingua praua subrubra, hoc est subrubra, & referẽs malignum morbum, velut sicca plurimum, & aspera, & oculi etiam colorati, rubri, & pleni, hoc est tumidi velut dormientium. Effusus etiã est illi vitiosus humor per totum corpus, vnde factus est color corporis velut inter subpallidũ & liuidum. Quorum alterũ significabat excrementa, alterum extinctionẽ caloris naturalis, quem labor & timor anxius extinxerant. Vox praua, hoc est aspera & clangosa, lingua obscura, hoc est, obscurè loquẽs, peripneumonica qualis descripta est. Non prudens, hoc est, delire loquens. Hæc quoq; omnia ruptam esse bilem in omnes capitis partes significabant: spiritus ad manum prauus, hoc est, frigidus. Nam hæc solũ differẽtia spiritus exploratur tactu. Non densus, neq; magnus. Itaq; paruus & rarus & frigidus, qui vt in prognostico dicitur, valde perniciosus iã est. Pedes postremò facti sunt frigidi, lapidei, hoc est, frigidi & sine sensu, atq; velut emortui.

19 *Anginosa quæ apud Metronem, dextram manum & crus doluit. Febricula tenebat eam. Tussicula, suffocatio die tertia remasit. Septima conuulsa, sine voce, stertor, dentium collisio, maxillarum rubor. Hac non multùm vitam protrahens, quinta aut sexta mortua est. Signum circa manum sublituidum.*

¶ Quo pacto mortua est hæc quinta aut sexta, si septima conuulsa est? Duorum alterum licet suspicari, aut vitiatum esse codicem, legendumq; aliter, aut dici quintã vel sextã diem, ab ea qua cum conuulsione & stertore, & collisione dentium, & maxillarũ rubore, vocem amisit, vt mortua fuerit mulier vndecima aut duodecima à morbi initio. Ego primum censeo probabilius. Nam cum tam graui morbo non posset tam diu durare. Morbi quidem essentia, & permuratiu perniciosa, non est obscura. Nam febricula, tussicula, & suffocatio, anginam indicabant, reliqua accidentia conuulsionem vniuersalem, à qua facillimè mori euenit ob spirit⁹ interceptionem Duo signa sunr hìc notatu digna, alterum quod antecessit morbum, veluti futuri morbi signum, alterum quod superuenit, fuitq; mortale. Dolor manus & cruris cõuulsionem præmonstrauit. Quia artuum dolor, plerunq; fit patientib. neruis, qui in eos inseruntur, si autem pars aliqua ante morbum dolet, in eam morbus firmatur. Liuorem verò manus lethalem esse in prognostico dicit Hippo. his verbis: Si digiti ac pedes omnino nigrescãt, minùs pestiferi sunt quàm si liueant. Quod signũ, citra rigorem, aut occasionẽ eiusmodi, tanti facere suadeo, vt cum apparet, nihil facias reliqui eorum quæ ad moriendum sint, necessaria, quin citra moram edicas postrema, tametsi ægrotus de se aliter cogitet. Quia in proximo esse iam mortem, experimento didici. Exemplo etiam est hæc anginosa.

---

20 *Bion ex hydropico multi temporis, factus est fastidiosus multos dies, & stranguriosus. In sinistro genu abscessus factus est, suppuratus est, mortuus est.*

¶ Hydropici merito fiũt fastidiosi, ob redundantiam aquæ putridæ & salsæ, in vẽtriculi tunicis imbibitę. Stranguria fit eadem aqua ad vtriuę vias deriuata, atq; ob id reddita salsiori, quàm pro naturę modo. Vix autem habent vllum exitum salutarem, si diuturna iam sit passio. Nam præ debilitate sustinere non possunt vllos abscessus. Euacuatio verò nulla est eis satis idonea, nisi fortè aquosum alui profluuium.

---

21 *Ctesiphon hydropicus ex causo multo, & antea hydropicus splenitieus, plurimũ repletus est, & scrotum & crura, & peritonaeum. In fine tussis, & suffocationes fiebant ad noctem, magis à peripneumonia velut peripneumonicis. Ante diem vltimam tribus, aut quatuor diebus rigor febris. Circa femur dextrum, intus iuxta venã mediam ab inguine, velut ignis feri collectio, sublituidum habens ruborem. Ad noctem cordis dolor, & non multò post vocis interceptio. Suffocatio cum stertore, & mortuus est.*

¶ Velot ille hydropicus, cuius oarrata est historia, mortuus est cum suppuratione tumoris circa genu, ita hic mortuus est cum earbone, qui in interna parte femoris dextri iuxta inguen, obortus est, tribus diebus ante obitum. Signa verò Carbonis erant euidentissima, erat enim rubor subliuidus, vrens vt ferus ignis. Ortus est eum rigore & febre. Dicit ortum esse hūc Carbonem iuxta venam mediam, quoniam verò io femore non sunt multæ venæ iosignis magnitudinis, sed voica, constat mediam veoam vocari eam, qoæ per medium femur repit in alto recondita. Consentaneom est, huic potius quam illi, factum esse Carbonem, quia fuit hydropicus ex multa febre ardente. Nam quibus fit hydrops ex febre ardente, ioanet simul cum aqua sanguis exustus, quo in partem aliquam truso Carbones fiunt. Facile autem erat agnoscere, hunc hydropicum in malum tendere, quia per ea processit signa, quę in hydrope vituperantur. Nam plurimū repletus est scrotum & crura & peritonęuio, quod quidem est hydropis plorimum aucti: deinde tussis. Dicitur autem io aphorismo, hydropicum si tussis vexet, desperatus est. Fiebat verò huic tussis nō qualiscuoq;, sed suffocatiooes etiam ad oo&ē magis, à peripneomonia, velut peripneumonicis. Tota hac phrasi nihil aliud significat, quàm fuisse tantam suffocationem, vt videretur esse peripneomonicus. Postremò erescentibus his eisdem symptomatis, & materia superiores partes affatim occupante, mortuus est. Nam dolor cordis, hoc est, oris ventriculi, superuenit, & vocis interceptio, & suffocatio cum stertore.

---

22 *Et in Olyntho hydropicus repente voce priuatus, desipiens noctem & diem, mortuus est.*

¶ Exemplum aliud est hoc, hydropici mortui per aphoniam. Quo pacto dignosci possit desipientia, in homine qui loqui non possit, explicatom antea non semel est. Nimirum ex oculorum iactatione, & gestibus.

---

23 *Prodromi filius æstate subblæsus. Causo laborans, lingua ipsi subarida obscura, egestio alui deorsum multa, seruatus est.*

¶ Alui egestionem, conuenientem esse causo iudicationeio, indicatur hoc exemplo, quod testatur Galenus, vt io aliis locis, ita 3. de crisibus cap. 3. dicens, si sit febris ardens, vel sanguis è naribus fluet, vel post vehementem rigorem, sudor multus & calidus per totom corpus emaoabit, aut per vomitū aut aluom aliquid biliosum excernetur.

---

24 *Leophorbidæ febris acuta, post hyemale solstitium, hypochondriorum & ventris dolor, deiectiones humida biliosa multa, & interdiu soporosus. Lingua peripneumonica, tussis non inerat. Duodecima nigra pauca & porracea deiiciebat: quatuordecima, soluta videbatur febris. Postea verè sorbitionibus vtebatur: decimasexta os valde salsuginosum, siccum fiebat, ad extremum vesperi horror febris: vigesimaprima, circa medium diei, rigor & sudor. Febricula soluta est. Calor verò suberat tenuis. Ad noctem rursus sudor, & vigesimasecunda ad noctem sudor & calor remisit. Prioribus autem omnibus sine sudore erat. Aluus autem humectata est, etiam in ea, quæ posterius videbatur, recidiua.*

¶ Caosos erat hic, peodeos ex multiplici ac varia materia. Nam nunc iodicabatur bilis flaua, nūc viridis, nunc nigra, nunc salsa pituita. Consentaneum verò est ab his omnibus succis causum fieri, siquidem à quocunq; horum fieri consueuit. Laborauerunt io hoc nomine præcipuè instrumēta naturalia, hypochondria scilicer & venter. Nam erat hypochondriorum & ventris dolor, collecta io eas partes maxima succorum copia, ex qoa multæ humidæ & biliosæ deiectiones nascebantur. Tussis verò non inerat, vtpote vitalibus non periode laborantibus. Lingua fiebat peripneumonica ob hypochondria. Nam, vt dictum est sæpe, exposita est liogua excremētis & fuliginibus omniom ferè internarom partium: oam ventris, hypochoodriorum, pulmonis, & capitis. Vocatur verò Hippoc. vt explicatum aotea est, lingua peripneomonica, quę vtcunq; est excremenrosa. Sopor diurnus, ardeotis febris erat symptoma, cúm quadam portione pituitæ. In tanta succorum multitudine & differentia, oon poterat morbus noo esse diuersus, inęqualis, & difficilis iudicij, haboit verò præcipuè quandam diuersitatem, qua putatos est habere recidioam, eum tamen re vera inæqualitas quędam esset motus, non tanta, vt mereretur oomen recidiuæ. Quod innuit dicens, io ea qoæ videbatur recidiua. Intermissio visa est fieri, inter quatuordecimam & extremum decimæsextæ. Cootulit hoie ad solutionem deiectio copiosa, quæ totum morbom durauit, fuitq; vtilis, etsi inceperit symptomaticè, sed molto magis sudor, qui superuenit iam concocto morbo. Tēpus quoq; fecit ad difficilē iodicatiooē.

---

25 *Teoclis cognata, quæ superiùs habitabat, sub pleiadis febris acuta. Sexta videbatur cessasse. Lauit velut sedata febre. Septima mane maxilla valde rubra, vtra non memini. Vesperi febris venit multa, & lipopsychia, et aphonia erat, non multo autem post sudor. Et sedatio septima.*

¶ Nō est facilè scire quod tēpus vocet sub pleiadis. Nam alibi interpretati sumus sub Cane diei, tempus qoo regnat Canis, ioter exortum scil. eius & occasum, ounc verò non possumus hác interpretationem sequi. Nam ęstas & autumnus totus suot sub pleiadis, esset verò io tanta anni parte incerta narratio. Coosentaneum ergo est oūc iotelligi, ad exortū aut occasum, neq; scio vtrū potiùs ea phrasis significet, tēpora certè ea multū dissideot. Acutissima febris, qoalis hæc fuit, multò magis cōgruit æstatis initio, quàm hyemis. Fiunt verò etiam sępe morbi oō congruentes. In hac oarratiooe nihil est notatu dignū, præter iudicatioois formam: ea verò est rarissima. Foerunt enim decretoria signa, maxillæ alterius rubor, febris, multa lipopsychia, & aphonia. Quis autem noo putaret ea esse lethalia? Subsecutus aotem est mox sodor, & solutio morbi. Adeo oon oportet terreri malis io initiis iodicationum.

Et

26 *Et vxor Theodori, facto vehementi sanguinis fluxu per febrem in hyeme. Soluta verò febre circa nonam, non multò post, lateris dextri ab vtero grauitas. Et prius autem factus est grauis dolor pectoris, & sequentibus diebus. Et fomento calido lateri dextro admoto, remiserunt die quarta dolores. Spiritus densior. Arteria vix respirans subsibilabat, & supina difficilè se conuertebat. Ad noctem acutior febris, & delirium breue fiebat. Quinta mane videbatur mitior esse. Sudor à facie fundebatur primùm exiguus, deinde multus per totum corpus, & pedes. Posthac autem videbatur ipsi febris remisisse. Erat verò ad manus frigidius corpus arteriis: quæ verò in temporibus, etiam magis saliebant, & spiritus densior, & delirabat aliàs: & omnia in deteriùs. Lingua ad finem vsq; alba valde. Tussis non inerat nisi tertia & quinta die exiguum tempus. Tussis non inerat. Sputtio erat. Hypochondrium dextrum valde eleuabatur circa quintam, posteà verò mollius. Excretio pauca stercoris à glande. Quinta rursum paucum humidum. Aluus autem vacua. Vrinæ acerba cineris speciem referentes. Oculi velut delassata. Difficulter suspiciebat, ac circumferebat oculos. Quinta ad noctem difficulter, & delirium sequebatur. Sexta rursum eadem hora qua plenum solet esse forum, sudor multus diffundebatur. A fronte incipiebat ad totum corpus. Multum tempus prudenter res suas disponebat. Ad meridiem autem multùm delirabat, & refrigeratio similis erat, grauiora autem omnia circa corpus. Ad vesperam tibia ipsi ex cubili decidebat, & puero præter rationem minabatur, & rursus tacebat, & ad quietem mutabatur. Ad primum autem somnum sitis multa & mania, & residebat, & præsentibus conuitiabatur, & rursus tacebat, & quiescebat. Et videbatur reliquam noctem comate teneri, verùm oculos non claudebat. Ad diem indicabat plurima nutibus, non mouens corpus, & intelligens mediocriter. Rursus sudor eadem hora. Similiter oculi demissi, ad infernam palpebram magis inclinantes, rigidè ac stupidè intuentes. Alba oculorum partes pallida & mortales, & totus color pallidus & niger existens. Manum plerunq; ad quietem, aut ad stragulum habebat. Strepitus autem bibenti magni fiebant, respuebat, & rursum ad nasum absorbebat, & floccos legebat, & faciem velabat. Post sudorem autem manus velut cristallina. Sudor sequebatur frigidus. Corpus ad manum frigidum. Exiliebat, vociferabatur, insaniebat, spiritus multus, manus tremulæ, sub mortem iam etiam conuulsa. Septima mortua est. Minxit sexta ad noctem exiguum. Quod minxerat palea trahebatur lentum, & semini simile. Vigilerat omnes dies. Post sextam vrina subcruenta.*

¶ Hæc mulier primùm habuit febrem, à qua die nona liberata est, facto vehementi sanguinis fluxu, & cùm ab ea liberata esse videretur, nō moltò post incidit io febrem aliam acutiorē & grauiorem, atq; symptomatis vrgentem, cuius die septima mortua est. De priori febre nihil aliud narrat, quam accidisse hyeme, & com fluxu sanguinis solutam esse die nona, secundam describit fusios. Quam etiam constat in hyeme accidisse, siquidem pauló post primam. Morbus certè vterq; fuit temporis naturæ contrarius, atq; ob id periculosior: sed & iudicationis species, & constitutio. Quia in hyeme longiores fieri, & iudicationes minùs habere soleot morbi. Verùm omnia fieri possunt in omnib. temporibus. Secundæ febris descriptionem enarrem⁹. Lateris dextri dicit factam esse ab vtero grauitatem, & priùs autem factum esse grauem dolorem pectoris. Hoc nihil aliud est, quam quod secundo de morbis mulierum dicitur, his verbis: Si vteri ad costas allapsi fuerint, tussis tenet, & dolor sublat⁹. Nimirum aliquibus ex vteri morbo fit dolor lateris, & est id tam graue, vt in eodem loco pauló post citata verba dicitur, vt nounullæ ab eo morbo pereant, vt certè accidit huic. Quę autem causa sit qua id fiat, requires. Veterrimi nihil dicebāt aliud, quā quòd vterus in partes dolentes illaberetur, aut quod ita re vera putarent, esse scilicet vterum errabundum animal, aut quod ea in re loqui vellent iuxta vulgi, & ipsarum mulierum phantasiam. Re vera tamen vterus non errat, neq; proprio impetu agitur huc aot illuc, sed flatu, aut humore, aut vacuatiooe, contrahitur, laxatur, inflatur, aut subsidet, atq; inde oascitur imaginatio proprij motus. Genitalia cum spiritalibus instromentis habent magnam communionem, vt libro secundo explicatum est, per venas commones vtrisque partibus, quæ per rectos musculos abdominis producuntur, præter communes neruos ex sexta coniugatiooe. Cùm ergo redundat excremeotis vterus, refundontur in partes pectoris, cum altera vteri pars insigniter, in alterū latus. Haoc ob causam ex partu difficili, & menstruorum suppressione, multæ fiunt pleuriticæ: sed & sine vera pleuritide, dolet latus multis ex vtero. Ego verò hanc, suspicor, primo quaternario fuisse pleuriticam, secuodo (ita vt sit) peripneumonicam. Vtrunq; verò floera ex vtero, vt latus & pulmo esset pars recipiens, vterus mittens. Pleuritidem agnosco, ex dolore, febre, & tussi, ac difficili respiratione. Differentiam pulsus raró explicat Hippocrates, quam tamen hîc etiam attigit dicens, erat corpus ad manus frigidius arteriis. Id enim nihil est aliud, quàm maiorem calorem indicari arteriarum motu, quàm tactu. Itaque habebat pulsum vehementer aucti vsus. Duriciel pulsus non video vbi vnquam meminerit Hippocrates. Tussim tertia & quinta die fuisse dicit, spiritum densiorē dicit, densum à principio innuens. Dolorem dicit fuisse grauem, quod non videtur esse pleuriticæ, siquidem esset pungens. Verùm neq; pulsus differentiam, neque doloris, adeo exactam reperies in omni pleuritide, sed magnam vtriusque in alias differentias inclinationem, ob

partis differētiam,& humoris,& complicationem aliarum passionum. Quis verò dubitet febrem habuisse à principio quæ adeo acutè ægrotauit,vt à prima die mortua sit septima, aut quæ cum febre, & dolore lateris,& denso spiritu, & tussi, etsi rara, & spuitione,ad tam citam mortē venit,fuisse pleuriticam? Transitum in peripneumoniam indicat mihi, dolor remissus die quarta: & spiritus factus densior,& arteria aspera subsibilans, & vix respirans,& quòd supina difficile sese conuertebat. Id enim etiam est difficilis respirationis, nisi fortè id faciebat vteri phlegmonosa passio, poterat enim ea quoq; facere. Primariam verò affectionem fuisse vteri,agnosco,quia Hippocr.dicit. Neq; certè est hæc incommoda agnoscendi affectionem ratio. Nam,vt ipsemet testatur;bonam partem dignotionis accipimus à medico, præterquam quòd omnia symptomata maligna,quæ hunc morbum comitata sunt,refrigerationes scilicet quarundam partiū, deliria,& cōuulsiones, & illa repentina hypochondrij intumescentia & rursum laxatio ex vtero fieri consueuerunt. Suspicor tamen Hippocr. agnouisse vterinam esse affectionem,quòd cognouerit antea mulierem,& eius naturam, atq; familiares ei affectiones. Atqui fortasse præter ea quæ narrantur,habuit ea etiam symptomata, quæ loco citato ex secundo de morbis muliebribus recensentur,his verbis: Si vterus in costas illapsus sit,tussis obtinet,& dolor sub latus,& insidet vterus durus velut pila (hoc est quod in dextro hypochondrio fiebat huic mulieri)& ad contactum dolet velut ab vlcere, & contabescit,& videtur ipsi peripneumonia esse,& contrahitur,& gibbosa fit, & menses nō apparent: aliquæ autem quibus prius apparuerunt (hoc est quibus iam fluebant antequam inciperent ægrotare)etiam pereunt: atq; si tunc prodeant,imbecilles sunt & pauci,ac deteriores, & genitura non fit hoc tempore. Hoc est, semen non excernitur,sed supprimitur: quod,vt medici omnes affirmát,longè grauiora affert mala, quá suppresio sanguinis: suppressum verò esse huic semen,satis indicauit ea mictio, quæ sexta die mulieri iam morti proximæ accidit. Minxit enim sexta ad noctem exiguum, & id erat album & lentum semini simile, adeo vt velut oui albumen palea traheretur. Quod, putridū semen,quod tanti mali fuerat causa, per impotentiam retentricis iam(ita vt fit) exire, indicabat. Ex eadem ratione dictæ vrinæ successit subcruenta, exeunte post semen etiam sanguine,quæ ambo soboles erant propriæ causæ morbi, retenti scilicet sanguinis & seminis. Mirum verò quod ex sanguinis suppresione ægrotauerit paulo post,ac per vehementem fluxum sanguinis ab alia febre fuerit liberata. Hoc verò iudicat,malignam potiùs qualitatem suppresi sanguinis , quàm multitudinem, fuisse morbi causam.

---

27 *Antiphanis filio hyeme dolor lateris dextri, tussis, febris,edebat,ambulabat etiam febriens. Videbatur ruptura laborare. Nona remisit febris, non reliquit tussis: multa & crassa spumosa. Latus dolebat. Circa decimamquartam & rursus vigesimam, febres videbantur desinere, & rursus corripiebant. Erat autem & calor tenuis,& parum quid relinquebat. Tussis autem aliquando quidem relinquebat , quandoq; abundabat cum multa suffocatione, tunc autem remittebat , & excreatio post dies hos multa, cum tussi suffocante. Et purulenta feruentia super vase, & spumantia, & in faucibus plerunq; rancida asperitas,subsibilabat. Anhelatio semper detinebat, & spiritus densior. Raro bene spirabat. Post quadragesimam , prope sexagesimam arbitror , oculus sinister excæcatus est cum tumore sine dolore: non multo autem post,etiam dexter. Et pupilla valde albæ & siccæ fiebant, & mortuus est post cæcitatē,non multò post septimam,cum stertore & multo delirio.*

28 *Similia autem & ex similibus eodem tempore contigerunt , etiam Thesalioni quæ feruentia & spumantia , & purulenta , & tusses, & rancidæ asperitates.*

¶ Antiphanis filius haud dubiè tabuit ex fluxione pituitosa, quæ ex capite facta est in thoracem, hæsitq; in latere dextro, ibiq; putrescens excitauit primum pituitosam pleuritidem, deinde & pulmonem occupauit, ibiq; feruentiùs putruit, & suppurationem malignam fecit, ac tabem. Venisse autem hāc fluxionem a capite, nihil magis indicat, quàm cæcitas illa, quæ pauló ante mortem aduenit, candidis & arefactis pupillis. Id enim factum est eadē causa, qua tertio libro sectione tertia dicebatur, fuisse tabescentium faciem charopam. Ibi enim interpretati sumus, charopum dici pro glauco. Fieri vero tabescētibus quibusdā glaucos oculos, quòd succi crudi oculos occupent, & ibi durescát, & siccentur. Ergo, inquit, Antiphanis filio, hyeme dolor lateris dextri, tussis, & febris; ex pituitosa scilicet fluxione. Edebat, (id dicit, quia pleuritici, neq; solent, neq; debent, primis diebus cibos capere) ambulabat, etiam febriens, & cùm ambularet, non videbatur esse pleuriticus, sed putabatur laborare ruptura, hoc est, fractura aliqua osis, aut carnis diuulsione. Hæc opinio multos vulgares fallit: plurimos enim putant laxatione, aut fractura laborare, qui ob alias causas dolent. Nona die remisit febris, non reliquit tussis. Iam hinc cœpit humor à latere in pulmonem abscedere. Nam latus dolebat minus multo quá anteá, & incipiebat excreare multa & crassa spumosa. Febres & tusses iam inde inæqualiter, nunc desinebant, nunc crescebant, nunc suffocabatur cum tussi. Et tunc, hoc est, cum maximè suffocari videretur, repentè aliquádo desinebat tussis. Hæc fiunt, vt fluxiones ipse fluunt aut fluere desinūt, & suppuratio per partes fit, aut cessat. Excreabat aliquando purulenta, & spumantia, & feruentia soper vase, hoc est, si incidebant illa sputa in testam aliquam, aut in vas quodcunq;, feruebant & spumabāt. Id quidem fiebat ob igneum feruorem in pulmone, ob quem citissimè tabuit. Cur rancida asperitas in faucibus, & sibilus, & anhelatio esset, & creber spiritus, non est cur interroges. Cur oculi excæcati sunt, dictum antea est. Postremò neq; intemperiem tantam, neq; redundantiam excrementorum sustinente natura, mortuus est. Perinde autem & Thesalion. Quamplurima

eorum

eorum quę superſunt, vt nõnulla eorum quæ precesserũt, occurrerãt antea in libris prioribus scripta, præcipuè in quinto, & fine vlla vtilitate, neq; (vt arbitror) consilio auctoris, sed temeraria congestione chartarum. Quare ego neq; scribere iterum laboro, sed preteribo. Ea verò sunt, quę mox sequitur historia vxoris Polemarchi, & alia Aristipi, & alia cuiusdam cui hepar percussum est iaculo: & alia cuiusdam percussi capite à Macedone: & paulò post alia Neapolis: & alia Billi percussi in dorso & alia infœlicissimi filij Philes: & alia filij Parmenisci: & alia Eniatis in Delo iaculo percussi, & alia filij Callimedontis: & alia Aspasij vxoris: & alia Melisandri: & alia Eutychidis: & alia Timocharis: & alia pueri Cleomenis: & alia vxoris Simonis, cuius tacito nomine, historia in calce quinti narrata est: & alia filij Phaniæ & Euergetæ: alia Harpali filij: & alia Thrinonis Damonis filij: interq; has, verba quædam de hæmicranea & destillatione: & alia quædam mulieris quæ fine nomine dicitur pharmacum ad perdendum fœtum accepisse: & alia Pythoclis: & rursum alia puellæ quæ ex rupe cecidit. Atq; inter duas has historias repetuntur etiam verba quædam spectantia ad peruionum curationem, & quędam medicamenta oculis commoda, & curationẽ doloris lumborum, & coxæ, & crurum: & origani naturam: & rursum alia fullonum habentium tubercula in inguinibus: & alia Nicaronis: & alia Timoclis: & alia Phœnis: & alia Cononis seruæ: & alia serui Timocharis: & alia Diophitis sororis: & alia vxoris Epicharmi: & alia ipsius Epicharmi: & alia Metrodori: & alia mulieris in Abderis: & alia Tychonis in obsidione circa Datum percussi: nescio an vllæ aliæ me fugerint repetitæ, seu historiæ, sen dictiones. Hoc certò scias, quicquid videbitur tibi, codices alios librorum epidemicorum consulenti, in hoc, ex libro septimo sublatum, te cum enarratione repertum in quinto.

29 *Filio Theodori nona die in sole versato, accessit febris decima die, ex denudatione iuxta os, nullius momenti. In febre autem denigratum est, discessit cutis. Valde elangosus erat. Vigesima secunda venter eleuatus est, præcipuè verò secundũ hypochõdria. Vigesimitertia mortuus est.*

¶ Multis exemplis iudicauit iam Hippoc. in hoc opere, quod primis verbis libri de capitis vulneribus docuit, nullum vulnus capitis leuiter esse contemnendum, etiamsi sola cutis esset incisa: addit in eandem assertionem nunc exemplum aliud filij Theodori. Qui cùm ictus esset (capite vt ego coniecto) ita tũ vt nulla esset ossis fractura, sed solùm denudatio nullius momenti, hoc est, quam quiuis chirurgus contemneret, quod esset exigua, & in loco tutissimo, vt fortè in occipite, aut vertice, & longè à comissuris, nona die ab ictu, contemnens iam vulnus, in sole versatus est, & die sequenti, decima scilicet, febre est correptus, & cum febre cœperunt lethalia fieri signa, denigratio ossis, & decessio cutis ab osse (decedit quæ in labiis est vlceris, eadem ratione qua siccatur, fitq; salitæ similis. arida enim facile deciduntur) & vox clangosa. Hæc duo signa, decessionem inquam cutis, & vocem clangosam, habuerunt filij Phaniæ & Euergetæ, quorum historia enarrata est in libro quinto, ibiq; explicatũ, in quas referantur causas, & cur sint lethalia: non minus atq; in historia pueri Nicolai, cuius in eodẽ libro enarrata est historia, explicatum est, cur quibusdam morti iam proximis aluus intumescat, quod huic etiam puero accidit vigesima secunda, cùm esset vigesima tertia moriturus.

30 *Quibus ossa fracta fuerint, his septima die febres: si verò calidius fuerit anni tempus, etiã citiùs: at si magis fracta fuerint, etiã è vestigio.*

¶ Præcipuum ac maximum signorum superuenientium, quibus, fractum esse os in capitis vulnere, indicatur, est febris. Hanc dicit solere die septima superuenire: si verò sit calidius anni tempus, etiam citiùs, velut quarta aut quinta: ac si magis fracta sint ossa, etiam statim. Quibus verbis videtur significari, in temporibus, aut frigidis, aut temperatis, superuenire febres die septima, in æstate verò prius: idque si fractura sit mediocris, si verò sit maxima, multo citius, vsq; adeo vt aliquando superueniant statim. Hoc sanè prima fronte videtur consentaneum. Quia vt calor temporis plurimum facit ad faciliorem partium vlceratarũ corruptionem, ita etiam faciet fracturæ magnitudo. Quod enim à fractura natum est fieri: id à magna fractura fiet magis, ac citiùs. Insurgit tamẽ duplex obiectio, prima, Hippoc. lib. de cap. vulneribus dicere, vbi fractum est os, & vulnus tale, vt seruari homo non possit, ante decimamquartã incidere in febres magna ex parte in hyeme: in æstate verò, post septimũ: nunc verò dicere in tempore calidiori fieri ante septimum. Quid autem sit aliud tempus calidius quàm æstas? Altera, chirurgos ferè omnes, censere, grauius signum esse, febrem vlceri aliquanto post superuenire, quàm statim fieri: neq; sanè ea assertio videtur ratione destituta: quandoquidem, si mox fit, censetur nasci ex recenti fluxione, & inflammatione: si verò superuenit, quo tempore solent iam inflammationes & dolores conquieuisse, nõ videntur posse referri, nisi in partium putrefcentiam. Si autem febris statim fiens minus malum signũ est, nõ potest profectò fieri ob maiores fracturas: esset enim deterius, quod nasceretur ex causa deteriori. Pro prima obiectione, scias, Hippoc. in lib. de vlceribus capitis loqui de vlceribus adultorum, hìc verò ob filium Theodori, agere solùm de puerorum fracturis. Dictum verò ab eodem est in eodem libello, pueros ex capitis fracturis, citiusquam adultos, & liberari & mori, vtrumuis sit euenturum. Citiùs igitur lethalibus puerorum fracturis accident lethalia signa, quàm adultorum. Quare non est rationi dissonum, in estate fieri febres adultis post septimum, pueris citius. Pro secũda obiectione, scias febrem quę mox accidit vulneratis, animaduersione indigere. Esse enim potest simplex, & ob dolorẽ & recentem phleginonem orta: aut maligna, & ex fracturæ nata magnitudine, & internarum partiũ læsione. Dignosci possunt hæ: quod illam non comitantur accidentia alia maligna, sed videtur qualitate diaria, & conquiescit intra primum quaternarium: hæc durat vsque ad finem, & mox incipit malignitatem prę se ferre, accedunt q; citò peruigi-

K

lia, deliria, aut conuulsiones, & ossis malignus color, & saniei. Odor malus, atque alia signa.

---

31 *Et Exarmodi famulus similiter dolorem habebat ad femur, non secundum rectitudinē vulneris, & factus est clangosus, & dolor ceruicis.*

¶ Haud dubiè hic quoque percussus est capite, & mortuus cum conuulsione. Nam dolores ab infernis partibus procedentes ad ceruicem, conuulsionem minantur in vulneratis. Dolere verò contrarias lateri vulnerato partes, significat id, quod fieri solere in capitis vulneribus, sæpe iam diximus, contrarias partes conuelli. Habuerit etiam hic, præter ea quæ narrantur, alia signa lethalia, vt scilicet habuit clangosam vocem, quam in lethalibus signis esse sæpe iam dictum est.

---

32 *Et Posidocreon. Tertia die conuulsio. Calor non relinquebat. Mortuus est decimaoctaua.*

¶ Nihil aliud est hîc notatu dignum, quàm tandiu durasse ægrotum, cùm tam citò conuulsionem pati cœperit.

---

33 *Sagora filius, percussus est retro in caput contuso osse ac denigrato die quinta, liberatus est, os non abscessit.*

¶ Rarum sanè est, quodque, nisi in puero, expectare non datur, contuso osse, ac postea nigrescente, liberari, nullo osse abscedente, sed ab ipsa natura firmato, vnito, & emendato. Non paruin contulerit, ne fractura ad interna penetraret, & sanies in cerebrum transmitteret, posterioris capitis os, quod omnium quæ in eo sunt est firmissimum, esse quod pateretur.

¶ Hinc excepi historias magnæ nauis gubernatoris, & Harpali filij, & Thrinonis Damonis filij. Require in quinta.

34 *Menoni, sub arcturum, & prius, ex febre æstiua, & alui profluuio ægrè affecto, ex itinere delassato, & lateris sinistri dolor, & tussis, quæ tenebat quidem etiam priùs ex catarrho. Tunc autem erat abundans. Et erat vigil, & ægrè ferens febrem statim ab initio, & residens die tertia, spuebat pallidum. Arteria ex stertore subsibilabat. Circa quintam spiritus moderatè densus. Pedes, tibiæ, & plurima extrema frigida, & extra stragula. Deiectio à principio fiebat biliosa, neque valde pauca, neque multa. Septima, octaua, & nona, faciliùs ferre videbatur: & somni quidam fiebant, & quæ excreabantur minùs cocta: decima, & vsque ad decimam tertiam valde alba & pura. Et hypochondrium mollius fiebat: sinistrum verò intentum, & meliùs spirans. Ad glandem verò subibat mediocriter. Decimatertia rursum spuit pallidum: quatuordecima verò magis: quindecima porraceum: aluus verò, malè olentia, biliosa, humida, crebrò demisit. Sinistrum hypochondrium eleuatum est. Decima sexta autem, etiam valde intumuit. Et spiritus iam stertorosus. Sudor circa frontem & ceruicem, rarò ad pectus. Extrema & frons moderatè perseuerabant frigida. Saltatio verò venarū circa tempora detinebat. Somni comatosi & nocte & die postremis temporibus. Vrina à principio cruda cineris speciem referens, circa decimam, & vsque ad decimā tertiam, tenues & sine colore: à decimatertia verò quales à principio.*

¶ Non est dubium, deesse huic narrationi verba aliqua, quæ nisi restituantur, neque intelligi quidem potest, quid dicatur. Velut statim in initio vix intelligas, an hunc ipsum morbum, de quo agitur, vocet febrē æstiuam, an loquatur de morbo alio, qui conualescenti ex febre æstiua superuenerit. Verùm paucis verbis appositis, euadit res clarior. Vt si ita legatur. Menoni sub arcturum, & priùs, ex febre æstiua, & alui profluuio, ægrè affecto, ex itinere delassato, febris superuenit, & lateris sinistri dolor, & tussis, & reliqua. Ita fit apta & concinna oratio, significaturque, quòd verissimum esse coniecto, eum cùm debilis adhuc esset ob prægressam febrem, iter egisse, atque vt par erat, esse defatigatū, & ob eam occasionem incidisse in aliam febrē cum sinistri lateris dolore. Dubium tamen tunc quoque est, an dicat habuisse æstiuam febrem sub arcturo & priùs, an incidisse in hunc morbum de quo narratur historia, sub arcturo & priùs. Mihi videtur illud primū magis consonum verbis Hippocratis. Nam sub arcturum & priùs, significat orto iam arcturo, & antequam oriretur. Itaque significat febrem incepisse antequam oriretur, & durasse illo sydere iam orto. Est ortus eius, initium autumni. Incepit ergo nondum finita æstate. Quapropter hæc fuerit febris æstiua, de qua agitur, alia verò superuenerit postea, fortè in fine autumni: nisi fortè laborauerat priori febre, quam æstiuam vocat, ad exortum caniculæ, aut ante in vocatis prodromis, & posterior superuenit paulò ante ortum arcturi: & quasi hæc iam esset autumnalis, quia autumnum attigit, vocauit auctor priorem æstiuam. Aut fortè non ob tempus, sed ob acuriem, velut in aphorismo, vbi dicitur, in autumno & morbi æstiui. Vtrumque potest dictio ferre, neque sanè plurimum refert, facta fuerit hæc febris, initio, aut fine autumni: quanquam in initio solent fieri morbi acuriores, in fine sapientes iam hyemem. Sed, vt dictum sæpe est, possunt fieri omnes in omnibus temporibus. De hoc igitur dubitantes, cætera exponamus. Menon itaque, cùm adhuc esset debilis ex febre æstiua & alui profluuio (quod alui profluuium, aut simul cum ipsa febre fuerat, & ita, vtpote symptomaticū, deiecerat plurimum vires: aut febri superuenit iudicatorio modo, tamen productum est plus satis, ita enim etiam tardauerit corroboratione) iter agens lassatus est, & ob eum laborem intempestiuè susceptum. Correptus est febre, & dolore lateris sinistri, & tussi, quæ tenebat quidem hominem ex catarrho etiam priùs, tunc autē erat multo copiosior: & erat homo vigil, & statim ab initio malè ferebat febrem. Huic etiam (vt ex iis quæ mox dicentur intelliges) facta sunt mox hypochondria dura & intenta. Vnde constat calore & motu concitata esse corporis excremen-

crementa, & auctas eas, quæ priùs inerant fluxiones, & concitatas alias, atque ita destillationem à capite in pectus quæ priùs inerat, auctam esse adeo vt pleuritidem sinistri lateris attulerit, & tussim plurimum auxerit: hypochondria verò, calore quem labor excitauit, & debilitate, quæ ex priori morbo adhuc supererat, corporis totius, alioqui commota, excrementa traxerint & receperint in sese. Facta est itaq; continua febris cum pleuritide, & affectu phlegmonoso vtriusque hypochondrij. Nam esse febrem potridam, & morbum per sese, non solum inflammationum accidens, indicabat vrina, quæ à principio ac semper signis concoctionis caruit. Esse verò pleuritidem, nō est quòd quisquam neget, cùm adsunt, febris continua, dolor, tussis, & respiratio difficilis. Nam pulsua differentiam ab Hippocrate quis requirat? Erat vigil (non mirum: nam vel tussi prohiberetur dormire, nedum febre) & ægrè ferens febrem statim ab initio. Statim ab initio iocepit habere signa facultatis cōcidentis, & malignæ alterationis materiæ. Nam residens iam die tertia, factosq́. orthopnicus, spuebat pallidum, hoc est, biliosum & crudum, & aspera arteria subsibilabat ex stertore: nimirum hæc omnia pleuritidis in exitium tendentis esse, & in malignas referri causas, dictum iam sæpe est. Morbi verò qui breui sunt interempturi, citò incipiunt, à salutaribus plurimùm dissidere. Deiectio etiam fiebat à principio morbi biliosa, quòd multam versus quaq; bilis redundantiam, & facultatis debilitatem indicabat. Neq; boni quicquam promittebat, quia in pleuritide ab alui profluuio ounquam expectatur auxilium. Non tamen deiecit statim vires, vt primis quaternariis moreretur homo, quia neque erat valde pauca, neque mul a. Circa quintam spiritus factus est moderatè densus. Illud moderatè densus, oon significat parum densum, sed densum mansoetè, sine orthopnœa, & sine sibilo. Quæ quidem spiritus mutatio, non semper fit io melius procedente morbo, sed aliquaodo in deterius. Nam spiritus rectus & stertorosus, aliquando conquiescit euacuata materia, & expurgatis viis, & tunc agitur bene cum ægroto, aliquando succumbente facultate, & id est pessimum: aliquando cessante aliquo materiæ motu, quod sine insigoi, neque bono neque malo, fieri consueoit, sed vt mitescuot morborum paroxysmi. Huic non esse sedatum illum stertorem ob salutarem quampiam causam, sed facoltate concidente, & materia altiùs recondita, produnt symptomata reliqua: nimirum crebritas, quæ non est imminura, & pedes, ac tibiæ, & plorima extrema (manus scilicet, brachia, & nasus) frigida, & extra stragula. Quod quidem grauius esse videtur, quam si partes frigidas sub stragulis contineret. Nam non continere, pereuntis cum calore sensus est, aut nimiæ anxietatis. Septima, octaua, & nona faciliùs ferre videbatur, hoc est, minus anxius esse, & symptomata omnia habere mitiora, & inter cætera vigiliam. Nam somni quidam fiebant. Neque tamen huic remissiooi fidendum fuit, quia præter rationem accidit, & sine signis concoctionis. Nam quæ excreabantur (ioquit) minus concocta. Explicans quæ vocet minos cocta, dicit, decima & vsque ad decimam tertiam, valde alba & pura. Hoc est, aquosa, alba, & tenuia, puræ aquæ similia. Et hypochondrium fiebat mollius, vt phlegmonem deposuisse videretur. Sinistra verò hypochondrij pars intenta & meliùs spirans. Quod durum propriè est, separari facilè potest ab intento, etiam si vtrumque tactui resistit, sed modo diuerso. Duricies nascitur à corporis soliditate, & concretione, quæ in tumore phlegmonoso aut scirrhoso fieri consueoit: intentio à flatu. Itaque solui cœperit phlegmon hypochondrij, & flatus colligi ad partem sinistram. Sed est consideratione dignum, quid sibi velit, vocans hypochondrium meliùs spirans. Non enim dici illud melius spirans de homine, sed de hypochondrio, liquet in Græca lectione. Ita enim habet τὸ δ᾽ ἀριστερὸν ξυντεταμένον, καὶ εὐπνούστερον. si verò spirare non pertinet ad hypochondrium, sed ad thoracem, quo pacto dici potest hypochoodrium meliùs aut deteriùs spirans? Certè spiratio thoracis & septi transuersi est, tamen hypochondriorum intentio, aut durus tumor, sæpe facit respirationem difficilem, quia comprimunt septum transuersum, & in plærisq; hominibus habent viscera, quę io hypochondrio sita sunt, vincula quibus alligantur, vtrumq; soo lateri: ergo ab effectu, quod difficilem facit respirationem, dicitur hypochōdrium δύσπνοον quod non facit difficilem εὔπνοον. Tunc ergo erat εὐπνούστερον, sinistrum, quod mioùs quàm antea impediret respiratiooem. Sed quî fieri poterat, vt esset intentum, & meliùs spirans? Certè quòd ea distentio, ad externas, & cuti proximas partes, spectaret, septom verò mioos traheretur ad tentionem, aut comprimeretur, ad glandem verò (inquit) subibat mediocriter. Itaque non suppressa erat aluos, neque fluens. Decimatertia redire cœperunt rursum signa concoctioni contraria. Nam spuit ea die pallidum, & quatuordecima magis adhuc pallidum, & quindecima porraceum: aluus vero iam inde demisit malè oleoria, biliosa, humida, & crebro: aucta scilicet toto corpore cacochymia, & corruptione. Sinistrum hypochondrium eleuatum adhuc magis est: decimasexta verò etiam magis intumuit, non tamen erat adhuc δύσπνοον. Erat enim iam spiritus stertorosus, occupantibus iam excrementis pulmonē & laryngem, & septo transuerso impedito. Nam difficilis septi motus facit sublimem spiritom, succi verò faciunt stertorem, & feruorem in gutture. Iam erant omnia velot in moribundo, sudor circa frontem & ceruicem, qui vel ad thoracem descendebat raro: extrema, & frons frigida, saltatio venarum circa tempora, quæ cum frigore extremorum pessima est, quia significat vri interiora & superiora, cum extreioorum refrigeratione. Somni comatosi nocte & die postremis temporibus, ea scilicet die & sequenti, quæ vltima fuit. Mortuus enim fuit, quantum coniecto, decimaseptima. Nam cùm decimatertia inceperit fieri lethale incrementum, id exigit ratio legitimæ constitutionis, præter quam quod signa decimæsextæ, eorum erant, qui eadem die, aut postridie moriuntur. Fuisse verò vsque ad decimam tertiam morbi principiom, & inde incepisse incrementum, constat facile, ex iis quæ de vrina addit. Siquidem præcipua temporum distinctio est per concoctionis signa. Dicit verò, vrina à principio cruda, cineris speciem referens (colore scilicet) à decima & vsque ad decimam tertiam, tenuis & sine colore, à decimatertia vsque ad finem, qua-

lis à principio, cineritia scilicet. Nimirum eodem modo processeruot signa concoctionis & contraria in omnibus exeuntibus. Nam & sputa, quæ à principio fuerant pallida, facta sunt alba & pura, à decima vsque ad decimamtertiam, ab hac rursum pallida. Deiectio etiam quæ à principio fuerat biliosa, & a decima quarta cœpit subire mediocriter ad glandem, decimatertia rursus cœpit fieri deterior, malè olens, biliosa, humida, & crebra. Itaque decima tertia cœperunt omnia abire à crudis ad malignè putrescentia. Sed rogabis, cur morbus videatur processisse à malignis ad cruda, & ab iis rursum ad maligna, cùm à crudis incipiant omnea morbi pendentes ex materia. Certè cruda excrementa sunt duplicia, quædam quæ neque habeot concoctionis manifestæ vllas notas, neque corruptionis malignæ, habent tamen notas humorum à quibus morbi pendent: alia sunt quæ oe horom quidem vllas notas habeot, sed solius incoctionis. Sæpissimè primis morbi diebus apparent excrementa cruda primi generis, deinde secundi à quibus proceditur, in lethalibus ad malignè putrescentia, in salutaribus, ad concocta. Quod qoidem fit, quia incipiunt morbi agitatis excrementis, & ab agitaria necessariò excidit aliquid cum exeuntibus. Cum vero cessat is motus, & concoctio oondum incepit, fiunt exeuntia tantum cruda, donantque ea totum principium, vsquedum scilicet, aut malignæ putrescentiæ, aot coucoctionis manifestæ notas accipiunt. Sed & alia etiam symptomata talem quendam habeot progressum. Maiora enim ac difficiliora fieri consueuere in prima parte principij, ob motum materiæ quàm procedente principio, in quo iam conquieuit, vsquedum procedente in vigorem morbo, ob materiæ alterationem & incremeota morborum, redeunt maiora. Hinc fit, vt multi inexperti, & vulgares medici, putent, cùo adhuc sunt in initiis, peruenisse morbos ad inclinationes. Scilicet, remittentibus doloribus, & exeonnbus quandam puritatem accipieotibus.

35 *Cleocho lateris dolor & febris. Remisit febris. Sudauit corpus totum. In vrina multa sus perferebantur: posthac turbata est.*

¶ Sudor & vrina ex eadem sunt materia, proinde sæpe in eosdem morbos incidunt ambæ iudicationes, & qui sudando iudicari cœperunt, postremò per vrinas iudicantur perfectè: porrò vrina turbata diuersis occasionibus fieri consueuit, aliquando fit in initio, aggrediente natura concoctionem, estque signum coctionis occultæ: aliquando fit in morbi decursu, ob perturbationem totis venis fientem, estque signum doloris, seu morbi capitis: aliquando fit inclinante morbo ob excrementorum exeuntium perturbatam mixtionem, estque tunc decretoria euacuatio, qualis huic facta est post vrinas concoctas, & post sudores.

36 *Circa pleiadum occasum, Olympiade vxorem, octimestrem fœtum gestantem, ex casu febris acuta corripuit: lingua velut causi, sicca, aspera, pallida: oculi pallidi, & corpus mortale. Fœtum corrupit quinta aie. facilè liberata est: & somnus, vt videbatur, comatosus. Vesperi excitantes non sensit. Sternutatorio subaudiuit, potionem accepit & succum, tussiit cùm potasset potionem. Vox non soluebatur, neque ipsa quicquam alleuabatur: oculi tristes; spiritus sublimis, qui per nares trahebatur. Color prauus. Sudor circa pedes, & crura, cùm iam circa mortem esset. Mortua est.*

¶ Cùm periculosum semper fit vtero gerentibos cadere, aut pereuti, ita vt allidant fœtus, multo tamen magis octimestribus, quia fœtus magnus cùm fit, & alioqui ægrotet, facilè ex collisione moritur, quod periculosissimum est præcipuè cum inflammatione vteri, quæ ex casu etiam fieri consueuit. Vt huic accidit. Inflammationem in vtero factam, indicat febris statim acuta: fœtum mortuum, corpus mortale, & fœtus corruptio, hoc est abortus mortoi. Quinta die dicit liberatam esse facilè, intellige facilè emisisse fœtum, liberata enim omnino non est nedum facilè. Non parum fuit emittere ex ioflammato vtero mortuum, tamen fecerit id irritano magna, & fortis expultrix. Nihilo tamen habuit melius, qum porius, cum maxima cerebri compassione cum vtero; quam iodicabat coma tantum, vt eadem die excitantes non sentiret, sed tamen sternutatorio videretur exiguum quiddam excitari, & audire, non tamen ita vt loqueretur, neque ipsa quicquam alleoaretor, cùm, prauis signis circa oculos, & spiritum, & totius corporis colorem, ad mortem processerit. Haud scio an intra ipsam diem quintam, certè non multo post. Quòd sudor huic iam iam morieuu factus est circa pedes & crura, vt solet aliis circa frontè & ceruicè, causam esse existimo, quòd calor igneus, qui per extrema expirauit, partem homilem, hoc est, vterum, teoebat.

37 *Nicolai concubina, ex febre ardente parotides factæ sunt, vtraq. parte. Paulo post alter tumor, cùm iam videretur solus febris. Circa quatuordecimam magna sine signo subsederūt. Recidiua facta est. Color mortalis. Lingua aspera, valde densa, subalbida, fisculosa, deiectio deorsum multa, humida, malè olens, per totum tempus. Ante obitum corruptum est corpus multitudine. Mortua est vigesima.*

¶ Non narrat qua die ardentis febris parotides factæ sint, constat factas esse multo ante iudicationi idoneum tempus: nam multo ante quatuordecimam: siquidem die qoatuordecima tumores magni subsederant, cùm antea ortæ essent parotides, ac post eas alius tumor, in quas eruptiones, nō potuit non insumi satis multum tempus. siquidem nō sunt factæ simul, sed ordine aliæ post alias. Itaque noo longè post morbi initium, cœperunt abscessus apparere, quod vitiosissimum esse Hippocr. millies significauit, maximè libro 2. his verbis: decretoria ne statim appareant. Certè rarò bene agitur cum ægroto,

ægroto, cui citò apparent abſceſſus, aut quæ decretoriæ eſſe ſolent euacuationes. Exemplo eſt hæc ęgrota, quæ cùm per morbi decurſum aliquoties videretur melius habuiſſe, vt aliquaodo interim febris videretur ſolui, poſtremo mortua eſt. Quæ autem fuerint ſigna grauia, oportet notemus, vt meritò eum finem habuiſſe morbum intelligamus. Imprimis factos eſſe abſceſſus ante tempus, deinde & ſubſediſſe tumores, alioqui magnos, die decretoria, ſine ſigno, hoc eſt, nullo relicto veſtigio. Hoc enim nihil eſt aliud quàm euanuiſſe repentè, & feciſſe in altas partes impetum quod in magnis tumoribus tanto periculoſius eſt, quanto minùs poſsis opinari, magnos quam paruos, fuiſſe per inſenſileio euacuationem reſolutos: & quanto grauius ſit, multa quàm pauca excrementa, io partes nobiliores conuerti. Omnia autem lethalia ſigna diebus decretoriis facta, firmiorem habent ſignificationem, quàm alis, ac proinde deteriora ſunt. Meritò ergo, quandoquidem noo multo poſt initium factæ ſuot parotides, fuit morbus difficilis iudicationis: quandoquidem verò die quatuordecima, magni tumores ſine ſigno ſubſederunt, meritò eſt facta recidiua, longè pernicioſior primo morbo, & habens mortalia ſigna, colorem faciei mortalem, hoc eſt, qualem in cadaueribus videas, linguam aſperam valde deoſam, hoc eſt craſſam & duram, ſubalbidam (qui color ob emorientem etiam calorem fieri ſolet, eſtq; deterior, quàm cùm eſt apertè alba ob pituitam) & ſiticuloſam ob calorem igneum, & deiectionem multam humidam, malè olentem, per totum tempus: quæ deiectio corruptionem ſignificabat, potiuſquam iudicationem, & quia malè oleos (non ſcilicet vtcunque, ſed grauiter & malignè) & quia per totum tempus. Tempeſtiuæ enim ſunt quæ bonæ, noo per totum tempus fientes euacuationes. Atqui euentu confirmata eſt hæc coniectura. Nam ante obitum corruptum eſt corpos multitudine, hoc eſt, mortua eſt præ multitudine deiectionum, corrupto corpore, & colliqueſceotibus ſimul ſuccis, & carnibus. Mortua eſt vigeſima, à primo inſultu morbi, arbitror, quia ita ſolet Hippocrates nomerare: recidiua fortaſſe fuerit facta decimaſeptima, fueritque totus morbus acutus ſimpliciter: recidiua verò ſeorſum acutiſsimus, & pernicioſiſsimus.

---

38 *Andream ante pleiadem; horror, febris, vomitus, ab initio ſemitertiana apparebat. Verùm tertiana erat: rurſus in foro agens horruit, febris acuta, vomitus bilis meraca; delirium ad noctem, rurſum facilius. Quinta difficulter. Sexta à mercuriali bene ſubiit, ſeptima difficilius. Et ſequentibus iam diebus magis continenter, & ſine ſudore ab initio, & ſiticuloſus. Maximè verò os reſiccabatur, & potum nullum libenter accipiebat, cùm multa eſſet in ore inſuauitas. Lingua ſicca, inarticulata, aſperitas efflореſcebat cum pallore albicans, vigil, anxius, exolutus, fractus, lingua præ ſiccitate ſubbleſa, vſquedum madefie-*

ciſſet. Succum maximè accipiebat. Nona aut decima circa aurem ſiniſtram, & circa alteram tumores parui ſine ſigno apparuerunt. Vrinæ ſemper non ſine colore: ſed ſine ſubſidentia. Quatuordecima ſudor exiguus circa partes ſuperiores, non valde moderatior. Calor circa decimamſeptimam mitigatus eſt. Aluus poſt decimam ſicca, non fluens ſine glande. Circa vigeſimam quintam exanthemata per totum, prurientia, calida, velut igne combuſta. Dolor autem erat circa alas & latera. Tranſiuit ad crura ſine ſigno, & deſiuit. Balneum proderat, & inunctio in aceto. Menſe verò, ſecundo fortaſſe, aut tertio, ad renes dolor, qui antea etiam fuerat. Sedatus eſt.

¶ Ante pleiadem dicens, non explicat ao ante ortum pleiadum dicat, an ante occaſum. Mihi videtur conſonum ante occaſum intelligere, quia morboſius multo tempus eſt, & difficilis iudicationis morbis magis oportunum, quod occaſum antecedit, quàm quod ortum, & quòd occaſus, quàm ortus pleiadum, rationem potiòs haberi vult Hippocrates. Siquidem libello de aere locis & aquis, ita dicit: oportet autem & aſtrorum exortus conſiderare, præcipuè Canis, deinde Arcturi, & pleiadum occaſum. His verbis haud dubiè ortus Canis & Arcturi potiùs quàm occaſus, rationem haberi vult, occaſus verò pleiadum. Itaq; idem eſt ante pleiadem dicere, & autumni tempore. Morbus hic vſq; ad diem ſeptimam fuit tertiaoa febris, natura quidem intermittens, vt quæ ab horrore inceperit, adeo verò producta & moleſta, vt fortaſſe ęgrotum nunqoam eueniret ſine febre eſſe. A ſeptima die cœpit eſſe febris perpetua, magna ſimul & maligna, à qua poſt dies multos vix per multos abſceſſus liberatus eſt. Dicit itaq; ante pleiadem, hoc eſt, in aotumno, horror, febris, vomitus, hoc eſt, febris quædam ab horrore incipiẽs cum vomitu, neq; ſolùm, arbitror, vt aliæ tertianę ſolent, incipiens ab horrore, & mox in apertam febrem euadens, ſed horrida eriam per totum fere tempus, aut magnam diei partem exiſtens. Nam (inquit) ab initio ſemitertianá apparebat, quia ſcilicet hemitritæus febris eſt horrida, multarum febrium complicatione conſtans, verùm non erat ſemitertiana, altera die duos, altera vnicum paroxyſmũ habens, ſed tertiana. Itaq; erat tertiana ſimplex, ſed notha, ſemitertianæ ob horroris productionem ſimilis. Præteriit paroxyſmus primus, & (ita vt fit) exurrexit, ac domo exiit, & rurſum die tertia in foro agẽs, correptus eſt febre eiuſdem prorſus figuræ cum prima. Nam horruit, & febricitauit, & euomuit bilem meracam. Ad noctem eius diei delirauit, paraphreniticus ſcilicet vi febris factus, rurſus verò die ſequenti, quæ fuit totius morbi quarta, facilius habuit: quinta rurſus difficulter, vt prima ſcilicet & tertia. Sexta mercurialem accepit, expurgationis gratia, & aluus quidem bene ſubiit, nihil tamen leuatus eſt, quin potius ſeptima difficilius habuit & ſequentibus iam inde diebus, magis continenter, hoc eſt citra intermiſsionẽ, febricitauit. Optimum ſanè exemplum, læſionum quas infert purgatio

ſuſcepta intempeſtiuè, & aote materiæ concoctiooem: nimirum febres auget, & ex ſimplicibus duplices, & ex intermittentibus facit cootinuas: etiam ſi aluus fluat, & purgatio, iis qui adſunt, videatur rectè ſucceſsiſſe: quinetiam eo aliquando magis homo læditur, quo purgatio videtur abundaotiùs facta, quia colliquatione fiunt tales deiectiones. Et vidi multos, mox ab intempeſtiua axpurgatione, incipere in tabem vergere. Vſque adeo vitari deber vulgaris praxis, eorum, qui die ſexta omnibus febricitantibus pharmacum tribuuot, cum tamen ea die perpaucis poſsit vtiliter dari. Quia pleriſque acutè laborantium, ſexta dia finitum eſt, aut iam finitur principium, tempus verò concoctionis nondum venit. Citra hęc autem tempora, raro, aliquando vrgentiæ tamen gratia, expurgatur. Ducta vſque ad ſeptimam narratiooe, rurſum repetit, quæ ab ioitio febribus his aderant. Sine ſudore (inquit) ab initio & ſiticuloſus, maximè verò os reſiccabatur, & potum nullum libenter accipiebat, cùm multa eſſet in ore inſuauitas. Hæc maximæ ſiccitatis erant ſigna, & ſuccorum ſiccisſimorum, bilis, & ſalſæ pituitæ. Ab his enim reſiccabatur corpus adeo, vt oeque inclinantibus paroxyſmis ſudaret, & eſſet ſiticuloſus, atque ſicco ore, tamen nullo potu delectaretur, ob oris inſuauitatem. Lingua ſicca inarticulata, hoc eſt, inarticulatè profereos verba. Aſperitas eſſloreſcebat, cum pallore albicans, hoc eſt, aſperitas erat in lingua, velut innatis quibuſdam granulis, quaſi floſculis, cum pallore quodam albicaote, velut mixtione bilis & ſalſæ pituitæ facto. Erat vigil, quod ſiccæ & calidæ intemperiei etiam eſt, anxius, exolutus, fractus, hoc eſt defatigatus, quaſi fractis artubus. Lingua præ ſiccitate ſubbleſa, vſquedum madeſeciſſet. Hoc eſt ob ſiccitatem linguę oon poterat proſerre, niſi aqua aut aliquo cremore priùs eam ıoadeſeciſſet. Narrat deinde quo victu vteretur, dicens, ſuccum maximè capiebat. Hoc eſt non vtebatur cibis ſolidis, ſed pro his vt ſolent qui febricitant acutè, ſuccis. His dictis, perſequitor narrationem vltra ſeptimam diem, à qua continua febris eſſe cœpiſſet. Nona (inquit) aut decima (incertus qua die, dubitanter dixit) circa aurem ſiniſtram primùm, deiode & circa alteram, tumores parui ſine ſigno apparuerunt. Sine ſigno euaneſcere tumorem, aot exanthemata, quid ſit, dictum antea eſt, ſcilicet oullo relicto veſtigio: ſed quid ſit ſine ſigno sppa: ēre conſideratione eſt dignum. Videiur autem nihil eſſe aliud, quàm nullo prægreſſo ſigno talis abſceſſus. Nimirum futuri abſceſſus ſolent ſignificari, dolore aut laſsitudine partium, in quas ſunt futuri. Perinde eſt ergo, ac ſi diceret, facti ſunt tumores parui in aurem vtranque repentè, inſperato, & nullo dolore, neque vllo alio futuri abſceſſus ſigno prægreſſo. Hæc autem abſceſſus generatio, adeo repentina, ſignificat cauſam, ad qualitatem ſucci referri deberi, potius quàm ad multitudinem, aut partis debilitatem. Repentina enim irritatio repentinam ex parte in partem lationem facit. Quæ autem multum laſſitudinis ſenſum habet prius, & debilis pars, aliarum excrementa paulatim admittit. Itaque abſceſſus repentini, & ſine ſigno facti, qoalitatem malignam ſucci, plurimum irritantem, & vrgentem ſignificant, qualem ſanè fuiſſe in hoc ægroto, ſatis apertè indicaruot deioceps, exanthemata circa vigeſimam quiotam, per totum corpus facta. Fuerunt enim calida & prurientia, velut igne combuſta. Vriuas dicit ſemper huic fuiſſe, oon ſine colore, ſed ſine ſubſidentia. Hanc vrinam crudam extremè noo eſſe, tamen eſſe priocipij, conſtat ex iis quæ de vrinis Galenus tradidit. Cunctari verò ſigna coococtionis, pluſquam pro aliorùm ſymptomatum celeritate, dyſcriſias ſignificat. Quatuordecima (dicit) ſudor exiguus circa partes ſuperiores. Explicans exiguum fuiſſe, oon admodum tamen, dicit, oon valde moderatior. Multis modis à bono ſudore deficiebat hic, oam quòd exiguus, quòd noo per totum fluens, quod ſine coococtionis ſignis, & quod ſioe conferentia: ſolùm quidem videbatur diei natura bonos: verùm id, vbi cætera abſunt omnia, nihilo eſt melius. Quia dies decretoria, velut & alia omoia decretoria, nihil aliud præſtat, quàm fidem, bona quidem meliora, mala verò deteriora, efficiens. Febris circa decimam ſeptimam eſt mitigata, noo tamen ſoluta perfectè, neque ita iudicata, vt ſine quam multis deinceps obortis abſceſsibus, potuerit homo liberari. Aluum (dicit) poſt diem decimam fuiſſe ſiccam, non fluentem ſine glande. Inſinuat anta decimam non fuiſſe adeo ſiccam: ſatius autem fuiſſet contra fieri, vt primis diebus ſiccata aluus procedente morbo humectaretor: conſonum enim eſt hoc morbis ſaluraribus, & benignis, in quibos concoctioni tempeſtiua ſuccedit expulſio: ſed in morbis difficilis iudicatioois, omnia fiunt præpoſterè. Circa vigeſimam quiotam (dicit) exanthemata calida, prurientia, velut igne combuſta, in quibuſdam codicibus legitur, *δι' ὅλου*, hoc eſt, per totum, in aliis *δι' ὀλίγου* hoc eſt, breui, per paruum tempus. Prima lectione ſigoificatur, exanthemata illa orta eſſe per totum corpus: ſecuoda, orta eſſe repentè, quodq; antea dixerat *ἀσήμως*, hoc eſt ſine ſigno. Dolor erat circa alas & latera, & tráſiit ad crura ſine ſigno: hoc loco ſine ſigno alterutrum poteſt ſignificare, aut oullo doloris veſtigio relicto in lateribus, aut nullo ſigno abſceſſus in cruribus prægreſſo: deinde hic dolor deſiuit, viſusq; eſt iam homo liber à morbo. Tamen menſe ſecuodo aut fortaſſe tertio poſt hæc, dolor iocidit io renes, qui aotea etiam fuerat, hoc eſt, quo ante hunc etiam morbum, aliquando laborare conſueuerat. Et ſedatus eſt dolor, & iam inde conualuit homo. Curationem non narrat Hippocrates Illud ſolùm interponit, balneum proderat, & inunctio in aceto. Hoc eſt lauari aqua dulci, & à balneo inungi ex oleo, hoc eſt oleo & aceto. Hoc noo quacumq; morbi parte faciendum fuit, ſed poſtrema, quę erat poſt decimam ſeptimam, cùm ſcilicet iam febris erat tenuis, erumpebant verò per cutem exanthemata, & abſceſſus in bos & illos articulos. Talibus enim vtile eſt balneum ad vacuandas reliquias ſuccorum per cutem, & fundendum craſſos, ne concreſcant, & attemperandum corpus, atque axtingueodas febres: inunctio verò olei neceſſaria eſt, na ſpiritus diſſoluantur, aceti verò, ſicut etiam ſalis quædam portio, propter articolos, ne ſola aqua & oleo ligamenta oſsium emolliantur, & debilitentur. Quapropter ego conſulerem hoc caſu balneo, & iounctione ex ſolo oleo vti, primùm ad totum corpus, ex oleo verò, aut ſalè

& oleo

&oleo post balneum, ad solos articulos.

39 *Aristocrati circa hybernas Solis conuersiones, lassitudo, horror & calor: posteà verò incepit die tertia lateris dolor, & lumborum, & tumor ab axilla incipiens, per totum dextrum latus, durus, rubicundus, liuidus, velut ab igne calfactus, & exustus, anxius, ægrè ferens omnia. valdè siticulosus, lingua subalbida. Vrinæ non exibant: crura subfrigida. Deiectio à mercuriali, exigua, humida, subalbida, spumosa: ad noctem spiritus sublimis est factus: sudor exiguus circa frontem: inferna partes frigida: anxius: ceruix inflabatur: tussis non erat: mortuus est mente constans.*

¶ Intra primum quaternarium febris mortuus est Aristocrates, die tertia orto carbuoculo ingenti: neq; mirum: minores enim carbunculi solent venenosa symptomata inferre, & citæ mortis periculum, nedum tantus, vt latus totũ occuparet. Cùm præcipuè dolor lateris & lumborum iudicaret, nõ solùm externas, sed internas etiam cum illis partes teneri. Quamquam non os ventriculi, aut septum, aut aliquam aliarum partium, cum quibus facilè mens consentit, alioqui non esset mortuus sine delirio. Data est eadem die mercurialis ob vrgẽtiam. Satiùs autem fuisset mittere sanguinem vsq; ad animi deliquium, iuxta cõsilium Galeni 14. Methodi. Exigua, humida, subalba, & spumosa deiectio colliquationem indicat.

40 *Onesianacti circa autumnum ophthalmia, posteà verò febris quartana. Incipiente quartana plurimùm auersabatur cibos: procedente autem morbo libenter accipiebat. Sed & Polychari in quartana similiter euénit circa cibos.*

¶ Quod Onesianacti & Polychari euénit, quàm plurimis, imò etiã plerisq; quartana laborantium, euenire conspicimus, vt scilicet recens occupati, aliquandiu nausea, & fastidio, & anxietatibus, & magnis laboribus conflictentur, & horum aliqui paucis paroxysmis, vt quinque aut septem exactis, liberantur, alij conquiescentibus anxietatibus, & ad cibos deinde meliùs habentes, manẽt cum quartana quadam mitiori in longum tempus, quam pati possunt exurgentes, & domo exeuntes, & negotia tractantes. Huius rei causa est, quòd febre illa laborare non incipiunt, antè quàm multo, & eo quidem malo succo sint, & irritata natura incipiat eum agitare: agitando verò huc & illuc trudit, & hac & illac pellit. Vnde euenit, vt interim homo magnis angatur laboribus, & effusa excrementa fastidium inferant, & euacuationes diuersæ fiant, & aliquando per eas euacuationes, purgato corpore, cessat morbus, aliquando non sunt eæ satis, & natura conuertitur ad reliqui concoctionem, & apprehendit, retinetque quietum. Quietum ergo excremẽtum & minus factum, paroxysmos quidem facit ordine diu, ob partiũ mittentium & recipientium intemperiem, & debilitatem, & id quod Galenus vocauit cinericium, verùm symptomata affert mitiora: non quidem quæ propria febris sunt, siquidem pathognomonica cum quocunque morbo crescunt, sed quæ principij & inquietudinis humorum. Inter cætera verò symptomata in quartana, cùm ea iam elapsa primum illum incursum residet, placari maximè solet fastidium. Quia melancholia per se quidem famẽ potiùs infert, fastidium non, nisi cùm redundantia maxima putridæ materiæ abominationem infert.

41 *Accidit autem etiam Onesianacti deiectio ante febrem, & postea ad multum tempus sequebatur, multis albis mucosis prodeuntibus: & aliquando exiguum sanguinis sine laboribus & dolore. Flatus autem in ventre. Post febrem abscessit iuxta sedem tuberculum durum, multum tempus conitabatur incoctum, effluxit in intestinum, & extrorsum factum est fistulosum. Deambulanti autem ipsi in foro, splendores apparebant ante oculos, & Solem nõ valdè videbat. Exiens autem nonnihil extra se, habebat etiam conuulsionem ceruicis. Postquam autem rediit in domum, vix respexit, & vix ad seipsum reuersus est. Primùm verò circumspexit eos, qui aderant. Et corpus refrigeratum est, vix autem recaluit, ventriculus & fomẽtis* ἀπὸ τῆ ἐ τῆ. *Postquàm autẽ apud se erat, & exsurrexit, nolebat exire, sed timere dicebat. Si quis verò de morbis difficilibus loqueretur, abibat præ timore. Aliquando incidere sibi in hypochondria calorem dicebat, & oculorũ splendores sequi, & alui deiectio multa, & sæpè. & similis hyeme fiebat. Venæ sectio facta est, hellebori, lactis potiones bouini, prius autem asininum contulit, & deiectiones sedauit. Potus aquæ ab initio, deambulationesq; & capitis purgationes.*

¶ In quibusdam codicibus legitur, non Onesianacti, sed Mnesianacti, videturque esse ægrotus alius ab eo, qui ophthalmia laborauit, & quartana, & alia narratio. mihi autem eadem prorsus esse videtur, & de eodem Onesianacte haberi sermo. Nam & illæ duæ particulæ, altera continuans, altera coniungens: accidit autem etiam Onesianacti deiectio, apertè indicant illi, de quo cœptus erat sermo, præter ophthalmiam accidisse etiam ante febrem quartanam, deiectionem, hoc est, fluxum alui, quem dicit, posteaquam incepit quartana, durasse multum tempus, exeuntibus multis albis mucosis. & aliquando exiguo sanguine. Hęc si cum dolore mordaci exirẽt, essent haud dubiè dysenteriæ, verùm exibant sine laboribus & dolore, vnde constat fuisse diarrhœam pituitosam. Illud exiguũ sanguinis, quod consequebatur aliquãdo, deponebatur ab hepate, aut mesenterio, nisi fortè ab hæmorrhoidibus. Nam ab his etiam aliquãdo exit sine dolore: refrigeratũ verò ventrẽ à pituitosa fluxione, indicabat flatus, qui in ventre erat. Meritò huic finita est ophthalmia ante febrem quartanam, cùm

aluus ante eam plurimùm fluxerit. Multum enim cedere solet ophthalmia alui profluulo. Post febrẽ (inquit) abscessit iuxta sedem tuberculum. Intelligendum post febrem, hoc est, postquam correptus est febre: non enim verisimile est, iam esse finitam quartanam: cùm nondum narratio ad totam hyemem venerit, siquidem quasi narrationem producens, dicit: Posteà alui deiectio multa, & sæpè, & similis hyeme fiebat. Itaq; dicit: Postquã correptus febre est homo, factum est illi per abscessum tuberculum durũ iuxta sedem, illudq; diu mansisse crudum: dorum scilicet, posteà erupisse humorem in intestinum, & extrorsum esse factum fistulosum. Itaque factam illi esse fistulam, externum habẽtem os, & penetrantem vsq; ad ipsum intestinum. Quod quidem fæcibus exeuntibus, erat facile agnoscere. Facile est coniectare, & ex corporis apparatu (siquidem quartana laborabat) & ex loci natura, quæ tales succos solet recipere, & ex corrosione tantaque facta est breui, fuisse succum, qui eò abscessit, atrabiliarium. Cùm iam ita haberet, contigit quadam die deambulanti in foro, splendores apparere ante oculos, ita vt Solem non valdè videret, & exiuit nonnihil extra se, simulque conuulsus est secundum ceruicem: & ita reductus, fortasse ab iis, qui aderant, rediit domum, iamque ingressos, vix respexit, & vix ad seipsum reuersus est (illud vix significat difficulter, neque satis perfectè id fecisse) primùm verò (ita vt fit) circumspexit eos qui aderant, & refrigeratum est illi tunc corpus, & vix recalescere potuit, etiamsi multi vtriculi, & multa calida fomenta adhiberẽtur. Postquam autem apud se erat, & exsurrexit à lecto, nolebat exire domo, sed dicebat se timere, ne fortè illi accideret eadèm passio iterum: atque si quis coram illo de morbis difficilibus loquebatur, abibat præ timore: itaque mansit timidus. Dicebat sibi aliquando incidere in hypochondria calorem, & sequi oculorum splendores. Ex his accidentibus manifestum fit, eum in foro correptum esse apoplectica passione, simul cum quadam conuulsione, ob raptum melancholiæ in superiores partes: eas verò passiones desiisse in melancholiam morbum, partim quidem cerebri, partim verò hypochondriorum. Alui deiectionem multam & sæpè, similemq; hoc est, mucosam albam, exeunte aliquando exiguo sanguine, hyeme fieri, quod per melancholicas affectiones tam multa redundaret pituita, non mirum. Siquidem familiare est melancholicis, multam pituitam per inconcoctionem generari, præcipuè in concoctione prima, cuius excrementa excidit aluus. Narrat summatim quæ in huius morbi curatione acta sunt, dicens: Venæ sectio facta est, hellebori (hoc est, expurgationes) lactis bouini potiones. Prius autem asininum contulit, & deiectiones sedauit. Potus aquæ ab initio, deambulationesq; & capitis purgationes. Per errhyna scilicet & apophlegmatismos. Ratio curationis minimè sane vulgaris. Quotus enim quisque Medicorum fluente aluo mittit sanguinem, nedum & iam expurgat pluries? aut lac, præcipuè adeò frigidum & serosum in quartana non interdicit? & in diarrhœa quiescere non iubet, & vino modico vti? Capitis verò peculiariter, quotos quisque habet coram, nisi quæ ei propria accedat affectio? Ea tamen omnia se fecisse hic autor narrat, neque tamen in omnibus laborantibus ea fieri suaserim, quamq; vtiliter in Onesianacte facta esse, dicenti credo. Nam possunt etiam aliquando vtiliter fieri contraria. Nullus enim est morbus, qui vnicam certamque habeat curationem, neque qui pro ratione causæ, & naturæ hominis, ac denique singularium animaduersionum, non possit accipere contrarias. Quapropter oportet singulorum auxiliorum cõsiderare vires, & adhibitis distinctionibus, dicere, in quibus ita laborantium fieri debeant, aut secus, illud vnum dicam generatim, Hippocratem & omnes qui in magno precio fuerunt Medicos, indicationem causæ sequi consueuisse, multò audaciùs quàm vulgares Medicos, qui plerumque præsentibus symptomatis territi, illisque occurrentes morbos plerosque producunt, & vix nisi leuissimos persanant. Velut nunc vulgaris missionem sanguinis interdiceret, timens euacuationum multitudinem, & expurgationes caueret, ne excrementa vndique traherentur in ventrem, fluxione alioqui laborantem: interim admoueret siccantia, & adstringentia, & totum victum eò dirigeret. Hippocrates verò multò magis timens sanguinis & vitiosorum humorum, qui toto corpore redundarent, copiam, ac certò sciens, nisi hæc tollerentur, alia omnia adhiberi frustrà, neque sine noxa: misit primùm sanguinem, deinde expurgatione vsus est, & potu lactis asinini primùm, cui ob multum serum vis est expurgandi, deinde bouini ad renutriendum, & deambulationibus. Arbitror autem & frictionibus, vt toto corpore magna dissipatio fieret. Si quis verò incidet in laborãtem debilitate potiùs virtutis, aut intestinorum intemperie, quàm multitudine succorum, contraria consulet meritò: quòd si frigida esset ea intemperies, vt plerumque solet, vino vti iuberet, quod tamen huic detraxit Hippocrates, ne cum multitudine, vini potus, inflammationis cuiuspiam fieret causa. Multitudinem verò indicauerit sanguis, qui aliquando sine dolore exibat. Expurgandi per errhyna & apophlegmatismos capitis, magnã curam habere solet in huiusmodi morbis Hippocrates, & meritò quidem (quamquam id post missum sanguinem, & expurgationẽ aut omninò, aut bona ex parte factam) quia à capite eiuntur distillationes frequentissimè in partes alias, vt pectus, ventrem, & renes. Quare si quæ vel exigua excrementosi capitis significatio est, in morbis thoracis, aut diarrhœis, aut frigidis renum morbis, cõsultum est caput purgare. At qui hac rursum fuerit alia causa interdicendi, vini huic ægroto, ne repleretur caput, repletumq; in ventrem, & alias partes refunderet.

---

42 *Anachetis filio hæc contigerunt. Hyeme in balneo, dum ad ignem vngeretur, calefactus est, & statim in comitiales cõuulsiones incidit. Postquàm autẽ manifesta fuerant conuulsiones, circumspexit. Non erat apud se: postquàm autem ad seipsum rediyt, rursum die sequenti mane correptus est conuulsione. Spuma verò non valdè, & tertia obscura (ἀχεσπὶς) loquela: & quarta lingua significabat: quinta nõ poterat loqui, sed cunctabatur in principiys nominum, etiam in quinta, lingua admodum: & spasmus factus est,*

est, & extra se erat, cùm autem remitteret hæc, lingua vix in suum statum restituebatur: sexta cùm abstineret ab omnibus, etiam à sorbitione & potu nihil amplius accepit.

¶ Hic puer sex dies colluctatus, vt ita dixerim, cum epilepsia, nunc plus, nunc minus excutiens humorem, aut oppressus. Postremò mortuus est conuulsus totus, aut apoplexia occupatus, vtrumuis enim fieri potuerit iuxta hanc narrationē. Nam die vltima, dicit, nihil neque cibi, neq; sorbitionis, neque potus accepisse amplius, quod aut conuulsis, cum aliis omnibus musculis etiam gulæ, aut resolutis omnibus p apoplexiam, fieri potuerit. Considerãda vero hic occasio, quæ in homine parato haud erat exigua, nimirum calore fusa & commota excrementa, cerebrum irruerunt. Vt hinc constet, eos qui ad periculosas fluxiones sunt parati, arcendos esse à multo igne & longa mora in balneo, &, eâdem ratione, in Sole.

---

43 *Cleoco ex lassitudinibus & exercitijs, melle per dies aliquot vtenti, tumor ad dextrum genu, magis autem inferiùs circa tendines sub genu. Circuibat subclaudicans, & poples intumescebat, & durus erat, & vsque ad pedem, & vsque ad malleolum dextrū & in gingiuas iuxta dentes magna quædam, vt acini vuæ, liuida, denigrata, sine dolore, nisi cū ederet, & crura p si exurgeret. Venit enim etiam in sinistrum tumor, minus autem liuescebat. In tumoribus circa genua & pedes, velut suppurationes: postremò autem non poterat stare neque calcaneis insistere, sed in lecto iacebat. Calores manifesti, aliquando cibum non capiebat, non valdè siticulosus, neq; ad sedem surgebat anxius, & aliquando pusillanimitas eum tenebat. Hellebori exhibiti sunt, & capitis purgationes. Ad os medicamentum ex manna cum alijs permixtis contulit: ad vlcera in ore, sorbitio ex lente cõueniens erat. Circa sexagesimam subsederunt tumores à secundo veratro. Dolores tamen ad genua decumbenti venerunt. Humor autem & bilis abscessit in genua, multis etiam diebus ante helleborum.*

¶ Nihil refert scire, an hic Cleocus, & ille q paulò antè dictus est febricitare idem sit, an alius: certè est alius homo aut eiusdem alius morbus. Haud est dissonum censere ob morborum analogiam & naturam, eundem esse hominem, eumq; iuuenem natura calidum, talibusque morbis opportunum, & à talibus causis lædi: nam anteà dicebatur laborasse pleuritide & febre, nunc ab exercitiis & melle læsus esse ambo verò hæc sunt calidorum. Sed hoc habeat vtcunque: quæ nunc est in manibus historis enarretur. Læsus est hic exercitiis, & mellis vsu, atq; tumores magnos & liuescentes, contraxit in cruribus, dextro primùm, deinde & sinistro, & in ore circa dentes, tubercula, pro loco quidem magna & liuida, nigricantia, & primùm quidem hæc ambulans passus est, deinde verò cùm malum cresceret, neque pedibus posset insistere, decubuit, & febricitabat tunc temporis iam aliquando. Quomodo læsus in hos morbos ab his causis inciderit, ipse non dicit, licet tamen coniectare ex iis quæ dicit. Nimirum tumorū color melancholiam præ se ferebat, melancholia verò exercitatione & melle, non aliter fit, quàm sanguine exusto, itaque læsus est, quòd motus nimius, & mellis vsus, sanguinem vsserint, atque fecerint multum atræ bilis: quàm natura ad debiles & extremas partes trudente, facti sunt tumores dicti, in ore circa gingiuas ob partis debilitatem, & in crura, quód sint partes extremæ, & humiles: primùm verò in dextrum crus & in gingiuas, quód arbitror, ambæ hæ partes, altera quidem supernè, altera infernè, rectitudinem habeant cum hepate, quod à calidis causis læsum esse, ante alia viscera, est consentaneum: deinde vero etiam in sinistrum, ob redundantiam succi, aucta in omnes partes fluxione. Attestatur huic coniecturæ etiam sanatio. Nam sanatus est homo, repetito hellebori vsu, què melancholicę cacochymiæ esse conuenientissimum constat: sed & morbi diuturnitas idem indicat. Si enim biliosi aut sanguinei essent tumores (à pituitosis enim longè aberant) ante quadragesimam essent dissoluti, durauerunt verò vltra sexagesimam. Ex tuberculis illis facta sunt etiam vlcera in ore; ad quæ dicit contulisse medicamentum ex manna thuris, cū aliis permistum: velut fortè cum myrrha, croco & mastiche. aut postremo iam tempore, aliquo alumine, in medicamentis ex moris, aut ex nucibus, aut succo aliquo adstringente. Nam ex his & aliis huiusmodi, parari stomatica medicamenta, docuit Galenus diffuse 6. lib. de Composit. medic. secund. locos. Illud solùm in tota hac dictione non placet, sorbitionem ex lente conuenientem esse. eam scilicet quæ Græcis veteribus vocabatur φακοπτισάνη, neq; quidem ego huic ea sorbitione vti permisissem, neque omnino lente in cibis, quia est succi melancholici. Sed percurramus verba omnia. Cleoco (inquit) ex lassitudinibus & exercitiis, mèlle per dies aliquot vtenti, tumor ad dextrū genu, & magis inferius circa tendines sub genu: circuibat, hoc est, ambulabat per vrbem subclaudicans, & poples intumescebat, & durus erat, & vsq; ad pedem, & vsq; ad malleolum dextrum; producebatur tumor ille durus: & in gingiuas iuxta dentes eruperunt magna quædam tubercula, vt acini vuæ, liuida, denigrata. & sine dolore, nisi cùm ederet, & crura etiam erât sine dolore, nisi exurgeret. Reddit causam, qua dicit crura, cùm anteà solum dextrum sit dictum, intumuisse, dicens: Venit enim etiam in sinistrum tumor, minùs autem liuescebat. Itaque liuescebat etiam tumor vtriusq; cruris, non verò erat denigratus, velut tubercula oris: quoniam vero non dolebant, nisi mota, constabat fluxionem in eas partes non nisi lentè fieri, & quoniam tumores erant duri, dolentes si mouerentur, neq; aliter, constabat esse inflammationes scirrhosas: quamuis postremæ partes tumorum crurum, suprema scil. quæ ad genua, & ima quæ ad pedes, habebât velut suppurationes, hoc est, vndatim motum quendā, siue succum, siue flatū (ita enim fieri cõsueuit) ita vt ambigeretur, an essent suppurationes. Postremò, hoc est cū iam crurū morbus multò creuisset, iam non poterat stare, neq; calcaneis insistere, sed iacebat in lecto. Calores manifesti, hoc est

erant iam tunc temporis febres aliquæ manifestæ. A Putrescentibus, arbitror, iam succis intra corpus: quam etiam ob causam, aliquando tanto tenebatur fastidio, vt cibum omnino non caperet, non tamen erat valdè siticulosus. Fortè quòd excreta atra bile ad externas parrtes, pituita, circa fauces & capitis partes abundaret. Erat verò tunc adeò impotens, vt nequa ad sedem surgere posset. Tantùm aberat vt posset ambulare. Erat anxius, & nonnunquàm pusillanimis, quæ duo atrabiliariis morbis adesse solent. Quam ob causam exhibitus est hellebor-us bis, & factæ sunt capitis purgationes per caputpurgia, vt scilicet à pituita purgaretur cerebrũ, atq; purius fieret, & robustius etiam, & minùs melancholicis passionibus opportunum etiam. Idonea medicamenta parata sunt ori, quæ iam descripsimus: & in cibis dabatur sorbitio ex lente, quam nõ probauimus. Non narrauit, quibus morbi diebus actæ sint expurgationes, constat tamen ambas fuisse ante sexagesimam. Nam sexagesima à secundo helleboro subsederunt tumores. Venerat verò C in genua humor & bilis: hoc est, biliosi succi fluxio, etiam ante primum veratrum, quam fluxionem in genua, quæ postremò facta est (nam quę principio inceperat, fuerat potiùs infra genua circa tendines) indicauit dolor, q̃ omnino maximè, ac postremò afflixit. Nam venerunt decumbenti ad genua dolores: hoc est, ex quo decubuit, colleƒ, erũt se dolores in genua. Neque mirum. Nam morbi huiusmodi ex crassis & contumacibus suc[illegible], in articulares dolores finiri solent.

44 *Pisistrato humeri dolor, & grauitas diuturna deambulanti, & alioqui beneualenti. Hyeme verò incidit magnus dolor lateris, & calor, & tussis, & excreatio sanguinis spumosi: hocq́; stertorosum in faucibus, benè aũt ferebat morbum, & erat apud se, & calor remisit, simulq́; excreatio & stertor, & circa quartam aut quintam diem sanus euasit.*

¶ Typus hic est pleuritidis maximæ, & acutissimæ exactè, simulque salutaris. Nam speciem indicat syndromes signorum, doloris scilicet febrilis caloris, tussis, & respirationis difficilis (pulsus enim rarò meminit Hippocrates.) Magnitudinem verò, horum magnitudo. Quippe dolor erat magnus, & respiratio adeò difficilis, vt esset etiam stertorosa: par autem est, & febrem & tussim magnam fuisse: acutiem & exeuntia mox apparuisse, siquidẽ mox F fuit excreatio sanguinis spumosi, & tam breui solutum esse, siquidem circa quartam aut quintam. Salutarem verò esse tantum morbum, etiam ante exitum licebat agnoscere ex bona morbi tolerantia & constantia mentis. Nam etiam si ex pleuritide solent cum mentis constantia mori, non tamen ex adeò acuta, quia quæ tam breui est interemptura, rarò nõ est coniuncta cum peripneumonia, quæ cùm lethalis est, plerumque mentem lædit.

45 *Vxori Simonis in partu concussa dolor circa pectus & latus, tussis febres, excreationes purulentæ, phthisis, & constitit, & sex menses febres, & diarrhϾa semper: in fine sedatio febrium,* A *aluus stetit, post sedationem. Post dies septem mortua est.*

¶ Hæc eadem historia occurrit in calce libri 5. etsi præterito mulieris nomine: & quia quibusdam etiam aliis voculis discrepant lectiones, ego hanc illuc transtuli, & ibi enarraui.

46 *Et vxor Euxenij ex fomentis calidis videbatur. Calores nullo tempore deficiebant, magis ad* B *vesperam increscebant, sudores in totum corpus fiebant, cùm incrementum esset febris accepturæ refrigeratio pedum, aliquando etiam tibiarum, & genuum. Fiebat tussicula sicca exiguo tempore, cùm inciperet febris exacerbari, deinde cessabat. Per multum autẽ tempus totius corporis rigor fiebat. Sine siti semper, cùm potasset pharmacum & serum, læsa est magis. A principio nihil* C *doluit, & benè spirabat: dimidiato autem tempore lateris dextri, dolor factus est, & tussis mota, & anhelatio, & excreationes exiguæ, candidæ, & subtenues, & horror non ampliùs ex pedibus, sed ab spina & dorso, & aluus humidior. Sedata est febris cum multo sudore, & refrigerata est. Anhelatio verò erat varia. Mortua est post cessationem, septima die constans mente.*

D ¶ Haud dubiè est hæc narratio mutila, desuntq́; in ipso initio nonnulla verba. Quæ enim oratio imperfectior, quàm illa, & vxor Euxenij ex calidis fomentis videbatur? Quid enim videbatur? Certè desunt multa, non enim aptè cohærere his possunt verba quæ sequũtur, nisi interponãtur multa, quibus narretur modus quo cœperit mulier, à calidis fomentis læsa, ægrotare. Vanum fuerit velle diuinando supplere omnia, quæ desunt, satis sit interpretari, mulierem hanc læsam esse vsu calidorum E fomẽtorum, & ob eam causam cœpisse febricitare, & qualiscunque fuerit initio febris typus, euasisse talem, qualis sequentibus verbis describitur. Ex quibus omnibus ego coniecto, ob calidorũ fomentorum vsum, excitatam esse fluxionẽ in caput, plenumque illud esse excrementis, simulq́; inde refusam esse in infernas partes fluxionem, & ob putrescentiam excrementorũ excitatas febres. Nã rheumaticis febribus familiare est, ob pituitosam plerumque materiam, ad vesperá singulis diebus ingrauescere, & cum tussicula incipere: quæ incipiente destillatione simul cum febre fit, & aucta deinde febre, cessat: familiare etiam est talibus habere rigores inordinatos, & per multum tempus, q̃ decurrentia excrementa attingant sentientes partes: & sine siti esse: hanc enim ob causam dicit Hippocrates, siti carere eos febricitantes, quibus est tussis leuiter irritãs. Talibus etiam succedere solet, hærente in latere fluxione pleuritidis, vt huic est factum dimidiato morbi tempore, cùm à principio nulla G parte doluisset, & benè spirasset, vtpote fluxione, neq; spiritalia instrumenta eò vsq; occupante, neque alicubi hærente, sed diffusa & dispersa indolenter. Pleuritidis verò signa fuerũt, lateris dolor cum febre (nam hæc, & dictum initiò est, nullo tempora deficiebat) & tussis denuò mota, & anhelatio.

Fueruut

205

Fuerunt verò huic mulieri à principio duo, quæ meritò adegerunt in exitium, multa humorum copia, & naturalis caloris debilitas: illam indicabant sudores, qui ab initio in totum corpus fiebant, hác refrigeratio magna pedum, tibiarum, & genuum: ob has causas pharmaci expurgantis & seri vsus nihil contulit, sed potiùs læsit, quia neque tanta copia, præcipuè cùm esset cruda, cedere, neque tam exigua facultas benè ferre poterat. Hinc factum est, vt pleuritis nunquam coqueretur, neque excreationes fierent, nisi exiguæ, candidæ, & tenues: sed calore partim suffocato, partim cū euacuationibus exoluto, cùm sublata videretur esse febris, mulier moreretur. Debilitatem caloris naturalis, post excitatam pleuritidem, indicabat horror, non iam à pedibus, sed ab spina & dorso incipiēs. Aluus verò humidior facta (quæ euacuatio morbis thoracis, in raris quibusdam naturis non est aduersissima, vt in scholiis libri sexti de Locis patientibus indicauimus) & multus sudor febrem simul cum naturali calore substulerunt, & refrigerata est mulier. Anhelatio verò, quæ extremam perniciem indicabat, non desiit, sed erat varia, ita vt fit in moribundis, nunc facultate extremis conatibus mouente, nunc concidente, mortuaque est, septima die post cessationem febris, ex quo inquam refrigerata est, mente constans, vt scilicet mori plerique solent ex pleuritide, & quicumque ob caloris naturalis extinctionem. Fiunt enim hęc magna ex parte, sine læsione superni principij.

---

47 *Vxor Polemarchi æstate incepit febricitare, dimisit autem ipsam die sexta, posteà verò ad noctem calor subcreuit, rursum autem dimittens, arripuit eam febris, & non reliquit ferè tribus mensibus. Tussis multa. Excreatio pituitæ. Postquàm verò viginti diebus durasset spiritus semper densus, in pectore flatus. Plerumque cum sudore. Mane febris mitior, & horrores quandoque corripiebāt. Somni fiebant, aluusq; aliquando humectabatur, & rursus sistebatur. Sapiebat illi cibus moderatè. Dimidiato autem tempore in genua & tibias dolor, atque vt flecteret & distenderet, alio indigebat. Perseuerabant crurum affectiones, vsque ad finem iam propinquum. Et intumuerunt pedes vsque ad tibias, atque si tangerentur, dolebat, & sudores desierunt, & rigores: febris autem semper intendebatur. Ante finem verò aluus fluebat, prudens mortua est: tribus autem diebus ante mortem, stertor in faucibus, & rursus reuertebatur. Mortua est.*

¶ An alterius Polemarchi vxor, an eiusdem vxor altera, an eiusdem eadem, sed alio tempore, & alio morbo laborans, ac priùs narratum est in hoc ipso sermone, nihil refert disputare, neque est vlla ratio qua scire possis: ego ob mariti nomen suspicor eandem esse, & quòd habeat etiam hic morbus, nescio quid simile illi, & quòd in similem naturam natum erat cadere. Illic enim dicebatur esse illi strepitum ex pectore, velut engastrymithis. Hic dicitur in pectore flatus. Subit his lectis suspicio, fuisse mulierem quampiam flatuosam, & cui strepitus in corporis cauitatibus frequenter fierent. Sed hoc habeat vtcunque, præsens enarretur historia, ex qua palàm fit, mulierem ex suppuratione esse mortuam: habuit enim maximam partem eius syndromes, quam Hippocrates descripsit in Prognostico, dicens: Omnes suppuratos ex his signis cognoscere oportet, primùm quidem si febris non dimittit, sed per diem quidem tenuis est, noctu verò amplior, & sudores multi oboriuntur, tussesque, ac tussiendi cupiditas ipsis adest, & nihil memorabile expuunt: & oculi caui fiunt, & maxillæ ruborem contrahunt, & vngues quidem manuum curuantur, digiti verò calescunt, & potissimùm summi: & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & pustulæ per corpus enascuntur. Constat horū plurima afuisse vxori Polimarchi, siquidem febris eam non dimisit ferè tribus mensibus, & mane febris fiebat mitior, vt quæ noctu fuisset amplior, & erat plerumque cum sudore, & tussis erat multa: & intumuerunt pedes vsque ad tibias. Neque enim quia non narratur, alia omnia habuisse, vtpote oculorum cauitatem, & maxillarum ruborem, & vnguium curuitatem, & summorum digitorum calorē, & ciborum inappetentiam, & pustulas, proinde negandum fuisse suppuratam: nam & ipse Hippocrates eodem loco dicit, non quascunque suppurationes ea habere signa omnia, sed valdè diuturnas. Quæ verò (inquit) breues sunt, ex his signis cognoscere oportet, si quid apparuerit ex his quę in principiis fiunt. Simul autem, etsi aliquantò difficiliùs spirauerit homo. Itaque nondum diuturnas suppurationes ex horum aliquibus, & difficili spiratione, dicit agnosci. Huic verò exactis viginti diebus, ex quo febris non intermisit, spiritus erat semper densus, qualis scilicet esse solet suppuratis, ob putredinalem calorem, & angustiam spiritalium cauitatum. Neque obstat, quò minùs suppurata esse putetur, excreasse cum tussi assidua pituitam. Nam etsi qui ex inflammationibus solent fieri suppurati, tussim solent habere aridam, vsq; dum rumpuntur, tamen qui ex copioso catarrho, aut multa pituita iuxta latera putrescente, fiunt tales, solent cum tussi, incipiente, vel etiam instante suppuratione, excreare pituitam, non tantam vt purgentur, sed quæ redundantiam indicet. Hanc verò non dices suppuratam ex inflammatione, vt pleuritide, aut peripneumonia: siquidem à nullo horum incepit, sed ex febre pituitosa, per quā maxima pituitæ putrescentis copia sese collegit in spiritales partes. Quod primùm indicauerunt spiritus densus, tussis, & excreatio pituitæ: postremò, tribus diebus ante mortem stertor in faucibus, q tribus illis diebus nunc fiebat, nunc concidēte facultate cessabat, nunc rursus reuertebatur, apponente facultate vires extremas, vsque dum mortua mulier est. Horrores qui quandoque corripiebant, & somni, satis indicabant febrem, qualem diximus, puta pituitosam & catarrhosam, à qualibus suppuratos fieri diximus solere, estq; rationi consentaneū. Suppurata verò cùm esset, constat, ab alui humectatione, quæ primùm quidē fiebat & cessabat alternatè, ante finem verò facta est copiosè, lassam esse maximè, & in citam mortem actam. Siquidem rectè in morbis

omnibus thoracis, magis autem in suppuratione & tabe, vituperatur ab Hippocrate. Illud habuit rarum, quodque per tales morbos fieri non solet, appetentiam moderatam cibi. Hanc fortasse seruauit aliquid acidi succi, circa os ventriculi consistēs: sed ea quoq; procedente malo perierit. Habes, prçter dicta, in hac historia accommodatisſimū exemplum infidelitatis sextæ diei, qua tantoperè Galenus celebrat. Non dimisit ipsam febris die sexta, rediit verò postea longa, difficilis iodicationis, & maligna. Nam durauit plusquam tres menses, & tentauit natura abscessus frustrà, dimidiato tempore, in genoa & tibias, & postremò tabescēs, mortua est.

48 *Egesipolis puer, ferè quatuor menses, dolorem circa vmbilicum corrosiuum habuit. Procedente autem tempore dolor exeuit. Percutiebat ventrem, vellicabat. Calores corripiebant, tabescebat. Ossa relicta sunt. Ambo pedes intumuerunt, testes (ventris partes quæ circa vmbilicum inflatum laxum, quibus futurū est vt venter turbetur) fastidiosus fiebat, lac solùm accipiebat recens, & aluus humida erat, & subcruenta sanies subibat, mali odoris. Aluus vrebatur. Cùm vomuisset exiguū, tardius, pituitosum, vt putaret quispiam esse genituram, mortua est.*

¶ Siquidem rectè dicitur ab Hippocrate in aphorismo, à dolore multi temporis partium circa ventrem, suppuratio, meritò censeas, hoic puero factū esse in ventre tumorem aliquem præter naturam, qui cùm ab influxu humorum corrosiuorum inceperit, io suppurationem finitus sit. Fuerint autem illi succi cū sanguine permisti, aut salsa pituita, aut bilis amara, vel acidæ, vel horum duo, aut plures, denique qui corrodere possent. Habuit ferè quatuor menses corrosiuum dolorem. Species verò talium succorum ab exeuntibus veniebat agnoscenda. Suppurationem subsequutam (præter dictam suspicionem) indicauit sanies cruēta mali odoris, quæ postremò effluxit, qualis scilicet ex tuberculis prauè suppuratis solet effluere. Malam verò fuisse materiæ alterationem, & pro bono pore praoam saniem factam esse, oon mirum. Nam & malignum fuisse succum, qui eam effecit affectionem, indicauit maligna corporis affectio: nam & corpus, siccans colliquauit, & naruralem calorem exrinxit. Illud ostendit illa corporis tanta tabes, vt tanrū ossa relicta viderentur: hoc pedum & testiculorum intumescentia, qualis debilitata concoctrice in hepate solet, futuris iam iam hydropicis accidere. Fiebat interim fastidiosus, adeò, vt vix vllum cibū capere posset, quod significat nomē ἀσίτιον, quo hîc vtitor. Quod etiam malignæ affectionis esse celebratisſimum apud Hippocratem est. Certè solùm accipere poterat lac recēs mulctum, quod arbitror daretur, quia, vt in aphorismo dicitur, confert tabidis, non valdè admodum febricitantibus. Facta est itaque vt coniecto, suppuratio maligna, & ignei caloris soboles, naturalis autem perexigui. Hinc factum est, vt alius vreretur, exeunte sanie cruenta, & grauiter olente. Quapropter exesis, vt par est, internis partibus, mortua est. Excreuit vomitu iam iam moritura, magna vi, exiguum quiddam pituitosom, genituræ persimile: quod certè fuerit pituita salsa, igneo calore densata, & excocta, aut fortè ex interna ac pingui ventris parte derasa particula. Quid enim, in præ ventris corruptione moriente, non sit probabile? Verba illa, ventris partes, quæ circa vmbilicum inflatum, laxum, quibus futurum est vt venter turbetur. Mihi videtur interiecta. Nam vt ex ipsa phrasi constat, nō tam continent narrationem vllam, velut reliqua quibus adiacent, quàm prognosticam assertionē: ea proinde ego lineis cōclosi, & transiliui, seorsum excipienda, ac per sese enarranda, quod iam faciam.

49 *Ventris partes, quæ circa vmbilicum inflatum, laxum, quibus futurum est, vt venter turbetur.*

¶ Significatur his verbis, quamquam phrasis sit duriuscula, partes circa vmbilicum flatuosas & laxas, significare ventris turbarionem. Venter sanè inflatus & intentus, fieri potiùs solet cum alui suppressione, in colicis & in tympaniticis, tamen inflatus, seu potiùs flatuosus & laxus, sit quibus citò futurum est vt aluus turbetur: eàdem ratione qua murmur hypochondriorū, & reliqui ventris, prænunciat alui fluxum. Nam fit decurrentibus per veotrem humida & flatoosa substātia. Sohis enim flatus cum fæcibus aridis inflat, & tendit.

50 *Filio Plateæ moriēti futura capitis vehementer excauata est, ægrotans verò semper bregma scalpebat manu, præcipuè propinquisſimam partem. Non dolebat autem caput, & in sinistro femore sub inguine sita partes liuidum quiddam habuerunt, pridie fortaſsè, testes graciles erant.*

¶ Ad pedes, aut digitos, aut femora externas aliquas partes, oriri liuores morieotibus, & testes reuelli, aut etiam gracilescere, ex iis quæ scripta in Prognostico ab Hippocrate sunt, constat. Ibi enim ita scriptum est: Testes & pudenda reuulsa dolores fortes significant, & periculum lethale. Fit verò per reuulsionem, testium extenuatio, vt vix appareant vlli. Sed & verè extenuantur moribundis, quia oaturaliter habentibus tumēt, copia vitalium spirituom, quibus per extinctionem caloris vitalis deficientibus, accidit contrahi, ac veluti consomi: De liuoribus quoque ibi scriptum ita est: Si digiti ac pedes omnioo oigrescāt, minùs perniciosi sunt, quàm si liueant. Itaque liuores externis partibus facti, mortis imminentis præbent significationem. Illud verò aliud, quod in capite accidit iam morienti, rarius est, quòd scilicet futura coronalis excauata est, dehiscētibus ossibus. Eam verò esse futuram, quam nunc vocat fururam capitis, intelliges ex iis quæ addit. Nam quasi causam eius mirabilis & rari casus, insinuant, dicit: Ægrotans verò semper bregma scalpebat mano, præcipuè propinquisſimam partem. Bregma significat Hippocrati & Galeno capitis partem, quæ supra frontē sita est, cuius medium tenet sotura coronalis, ea scilicet quæ recens natis noda osse est, io qua medulla cerebri videtor subsultare. Dicens ergo scalpebat manu bregma, præcipuè propinquisſimam partem, intelligit ægrotantē scalpere assiduè sinciput, præcipuè propinquisſimam

308

pinquissimam partem parti mollissimæ, quæ est ipsa futura: itaque maximè scalpebat supra ipsam futuram coronalem. Consentaneum ergo est hanc ipsam excauatam esse, & ossa à se ipsis desciuisse, ab humore mordaci, q in eā partē decubuerat exesis communibus vinculis meningis duræ, & pericranei, simulque, si quæ sunt ibi ossium ligamenta, aut medio illo cartilagineo glutine, quo coalescunt: mirum verò quòd dicit, nō dolebat capite, cùm assiduè scalperet. Intellige verò non habuisse dolorem alium, prȩter pruritum illum, qui cogeret scalpere, non inquā grauantem, aut tendentem. Quod significat, non adeò multo succo, neque crasso, repletum fuisse caput, quàm mordacissimum & exedentem eam capitis particulam occupasse, ac fortassè factam esse corruptionem partium ad internum vsq; cerebrum (siquidem mulier mortua est) quæ passio indolens est, quia cùm mortificatione fit, & est intemperies habitualis, velut cùm sthiomeno, aut gangræna perit pars aliqua. Quod sine dolore fieri consueuit.

---

51 *Similia quoque Hegetoridæ filio. Mortuus est, præterquàm quòd vomitus plures sub obitum contigerunt.*

¶ Similia accidentia apparuisse dicit in hoc, qui etiam mortuus est, atque insuper vomitus multos sub obitum: fieri solere crebrò vomitus per consensum ventriculi cum cerebro, indicant lethalia capitis vulnera, quæ inter cætera vomitibus indicantur.

---

52 *Hippiæ soror hyeme phrenitica, aberrans, manibus aliquid faciens, lancinas seipsam, quinta: sexta ad noctem sine voce, comatosa, inflans maxillas & labia, vt dormientes. Mortua est die septima.*

¶ Huic factus est in caput impetus humorum adeò magnus, vt primùm mentem læserit, feceritq; aberrare: hoc est, plurimùm insanire, deinde & in corpus repserit, obstructoque cerebro comatosam fecerit affectionem, & aphoniam, ac postremò suffocauerit. Nam respiratio illa pessima, qua maxillæ & labia inflantur, vt quibusdā inter dormiendum, species quædam est respirationis sublimis, quȩ iam jam suffocari hominem indicat, fitque plerumque cum quodam strepitu, vt antequam accedas ad ægrotantem, sentias eum suffocari, & magna ex parte, qui ita spiratur, frigidus spiritus est, vt qui naribus. Interim succis alioqui malignis irruentibus in membra præcipua, erat mulier anxia, & suis se manibus velut lancinabat. Vbi enim hi rapidi adeò & magni impetus aguntur, nisi omnino fiant repentè, vt euenit quosdam vel momēto cadere sine sensu & motu, vagantur agitata per corpus excrementa, antequam in vnum aliquod firmentur membrum, atq; viscera reliqua mordent, & cor angunt, & neruorum radices irritant, vnde inquietudines, anxietates, & inordinatæ, aut etiam conuulsoriæ artuum motiones. Phrenitis rarissimè inuadit à principio, sed superuenit febri ardenti, aut alteri morbo acuto, quare est superueniēs & lethale, quȩ verò talia sunt, quò superueniunt citius, eò morbi constitutionem breuiorem indicant. Meritò ergo mulier tam breui est mortua, quum intra primum quaternarium fuerit phrenitica, ac nescio an à principio, atque cùm tam citò alia & alia superuenerint signa, perniciosa.

---

53 *Asander vbi inhorruit, lateris dolor, & ad genua dolor, itemq; ad femur, comedens delirabat, mortuus est breui.*

¶ Quod dicit, comedēs delirabat, nihil aliud est, quantum intelligo, quàm comedere delirè, tumultuariè scilicet, ac multum sese ingurgitátem, quod quidem in illis fieri scimus. qui præ facultatis vitalis languore deficiunt. Qua eadē causa reliqua omnia huic accidisse est consentaneum. Horror enim debilis facultas est, ab exigua quacunque causa fit: siquidem est remissus rigor, hic verò est passio calidi innati. Atque adeò cum facultate extremè debili, horrere magis possunt homines, quàm rigere, cùm sit hic motus vehementior. Dolor lateris partium cordi proximarum, significare poterat angustiam (æquum autem est in tam pessima syndrome, in pessimas causas referri omnia) dolor genuū, ac femorum, ac omnino crurū, fieri solet moribundis, quòd sui illis artus, velut à facultate destituti, sint oneri, velut in Prognostici Commentariis exposuit. Itaque ob caloris naturalis defectum mortuus est hic breui.

---

54 *Cleotimo sutori humectata aluo multū tempus, & calida facta secundum hepar, tumor tuberculosus ad hypogastrium descendit, & aluus humectabatur, & aliud ipsi tuberculum superius ad hypochondrium. Mortuus est.*

¶ Maxima intemperie & vitiosorum succorum redundantia laborasse huius hominis hepar constat, & ex alui profluuio, & ex tuberculis quæ illi oborta sunt super hepate, & paulò infrà secundum hepatis rectitudinem. Nam tubercula omnia, quæ in quauis partium externarum nascuntur, ad vitium eius visceris, quod è regione est, referuntur: velut si in inguine dextro ad hepar, si in sinistro ad lienem, si post aurem ad cerebrum. Multò ergo magis si in hypochōdrio dextro, aut hypogastrio dextro, reiici debet in hepar. Atque cùm accederent deiectiones assiduæ & calidæ, hepar, quæ in eo redundarent, pellere certum erat. Quod cùm euacuatio non esset decretoria, maximæ redundantiæ & facultatem superantis erat soboles. Consentaneum ergo, hunc hepatis corruptione mortuum esse. Qui fuisset multa & repetita euacuatione curandus, cùm missione sanguinis secundum hepatis rectitudinem, tum, repetita expurgatione per medicamenta pariter expurgantia, & extergentia, ac roborantia. velut exempli gratia, rhabarbaro, ex sero, aut potione ex cichorio & hordeo: aut agarico, aut vtroque simul: vt species exeuntū, posceret.

---

55 *Quibus capitis dolor grauis cum calore, aliquis quidem secundum alteram capitis partem, & per nares humidum quiddam exit tenue, aut coctum, aut in aures, aut in fauces ex capi-*

te securius; alijs autem sicca hae, at sphacelus grauius periculum infert. Si autem accedat anxiosus & biliosus vomitus, aut stupor oculorum, aut obmutescentia, & rarò quid loquutur, aut delirium quoddam, mortalia, & conuulsoria. Quicunque autem ex catarrho dimidium capitis dolentes, & per nares humido exeuntes febricitant moderatè, in quinta aut sexta refrigerantur.

¶ Capitis dolor grauis, id est, molestus, & magnus cum calore, siue totius capitis, quem dicimus cephalalgiam, siue alterius capitis partis, quem dicimus hemicraniam, significat affectum phlegmonosum internatũ partium capitis. Quod quidem accidit sępè ex catarrhis calidis: vnde duo suot exitus: aliquaodo enim expultrix cerebri facultas valet sese expedire per propria cerebri emunctoria, quæ sunt nares, aures, & palatum, & excernit succos nunc teouos aquosus quales redundant, aut sanguinem, & ita quoque cerebrum subleuat: nune excernit succos coctos, vt pituitã crassam, aut pus. Aliquando passio est adeo cruda & sicca, vt sicca sint omuia hæc. hoc est, nihil excernatur omnino, neq. per nares, neque per palatum, neque per aures. Primum quidem illud securius est, hoc verò vltimum periculosum. Nam vt dicitur in aphorisioo 10. sectionis 6. Dolenti capite & valdè dolenti, pus, aut aqua, aut sanguis fluẽs per nares, aut per os, aut per aures, soluit morbum. Nimirum aquosi succi, aut sanguia sunt, ex quibus tales dolores capitis catarrhosi, siue secundum totum, siue secundum dimidiatum caput, fieri coosueuerunt. Sanguis verò nunc in pus vertitur, nunc manet insuppuratus. Idonea emunctoria cerebri sunt illa. Euacuari igitur succos tales in eo morbo, per partes illas, sit euacuari qualia oportet, & per conueniẽtes regiooes, quare securiùs multò erit illud. quàm per tales capitis passiones, sicca esse omnia emunctoria. Tunc enim periculum fit, ne cerebrum sphaceletur, hoc est, corrumpatur. Nam affectus magnus, vt phlegmonosus, qui neque maturescit suppuratus, neque vincitur resolutus, mortificationẽ afferre parti solat, quę in carnosis & mollibus gangręna vocari solet, in osseis sphacelus. Aliquaodo verò indistinctè vtitur Hippocrates his nominibua, velut hic in aphorismo 50. sect 7. sphacelum cerebri corruptionem appellans. Est itaque periculum sphaceli cerebri, vbi grauitas doloris, & calor, phlegmonosum affectum indicant: tamen sicca sunt omnia emunctoria. Est verò id adeò graue periculum, vt eos, quibus ita incipit affici cerebrum, in tribus diebus perire dicat loco citato Hippocrates. Etsi verò oon sphaceletur cerebrum, & crescente malo, neque vllo modo remittente, morietur homo coouulsus. Inflammabitur enim radix cõmunis oeruorũ. Cùm verò in hũc exitum properabit morbus, accedent vomitus biliosus & anxiosus (ventriculus enim facilimè consentit cum cerebro, siue vulnerato, siue inflammato siue vtcumque grauiter affecto, vt in Commentario aphorismi 50 sect. 6. diximus) aut stupor oculorum. aut deprehensio seu congelatio, vt uinos lubet vocare. Nam hoc conuulsione musculorum mooentiũ oculos fit, aut aphonia, ita vt rarò quid loquatur, Hoc enim etiam sigoificat instrumentorum motus impedimẽtum, aut mentis alienationẽ, aut vtrumque, aut delirium, quod corrumpi iam cerebri temperiem, qua mens seruatur, indicat. Mortalia enim hęc, & conuulsoria. hoc est, significaotia moriturum conuulsum. Itaque si cùm dolenti grauiter caput, & cũ calore, nihil exit, non est affectio secura. Si accedat vomitus biliosus & anxius, aut deprehẽsio oculorum, aut aphonia, aut delirũ, in magno periculo est homo, ac multò magis, si accedant duo aut plura illorum. Dolores verò capitis, per quos emunctoria humida sunt, securiores, ac multò magis, si accedat febris mitis. Qui enim ita affecti sunt, quinta aot sexta die solent refrigerari: hoc est, liberari à febre, & omnino à morbo: velut contingebat alicubi, quadam tempestate morbosa, cuius meminit idem Hippocrates in calce lib. 5. dicens: Qui ex destillatione secandum dimidiam capitis partem dolebant, & humore p nares prodeunte febricitabant moderatè, in quinque diebus perfrigerabantur. Constat vt hanc sententiam ex illa historia collegerit, atque idem prorsum dixerit hic & illic: hic quidem præcipiens quæ obseruatiooe cognouerat, illic oarrans quæ obseruauerat.

Echecrati caeo capitis dolor grauis, præcipuè in posteriori parte, & ceruicis, vbi connexio, & in verticem procedebat: progrediente autẽ tempore & ad aurem sinistram. Et dimidium capitis dolebat. Mucosa semper prodibant leniter cõbusta, & calor comitabatur tenuis, & cibum capere non poterat, interdiu faciliùs, noctu verò dolebat. Postquam autem pus per aurem erupit, cessauerunt omnia: erupit verò per hyemem. 55

¶ Vnum quoddam exemplum est hoc, eius qđ nuper dictũ est. Quibus capitis dolor grauis cum calore, alijs quidem secundum alteram capitis partem & per nares humidum quiddam exit tenue, aut coctum, aut in aures, aut in fauces ex capite securiùs. Et rursum aphorismo nuper citato, quo dicebatur: Dolenti capite, & valdè dolenti, pus, aot aqua, aut sanguis floens per oares, aut per os, aot per aures, soluit morbum. Nam hoic Echecrati oarratur fuisse capitis dolorem grauem, & erumpeote per aores pure, soluta esse oionia. Grauem autem fuisse dolorem, & per affectum phlegmonosum, qui etiam supporauit, factum, indicant symptomata. Nam mucosa prodibant aliquantulum combusta, quum taman talia ooo admodum sint combustiooi apta, & febricula quædam semper comitabatur, & dolor noctu ingrauescebat semper, quæ phlegmonis eo loco suppurantis erant, & cibum capere non poterat: quod ventriculi erat compatientia cum cerebro. Non est autem exigua passio, cuius magna est compassio. Indicauit verò id euentus. Nam erupit ex aure pus. Animadoertit verò Hippocrates erupisse hyeme, insinuans arbitror, coosentaoeum esse eo potiùs, quàm calido tempore, eius partis inflammationes in supporationam abire. Huius verò rei eadem est caosa, qoa & senibus magis quàm florentibus ætate pus fit in aure; Nimirum, vt dicitur in Prognostico, febres & daliria senibus minùs accidunt, & hac de causa aures

aotea

antea supporantur. Ita etiam in hyeme suppurantur magis, quia resoluuntur minùs, & ægri minùs conuelluotur & delirant.

---

56 *Certè in omnibus suppurationibus, & ijs qui circa oculum ad noctem dolores.*

¶ Hæc sententiola in 5. lib. eisdem prorsus verbis scripta occurrit, vbi & explicata à me est.

---

57 *Quibus tusses hyeme in austrinis, crassa & multa excreantibus, febres superueniunt, moderatè autem quinque diebus sedantur, tusses verò quadraginta, vt Egesipoli.*

¶ Velut nuperrimè dixit Hippocrates, quicunque ex catarrho dimidium capitis dolentes, & per nares humido exeunte febricitant moderatè, in quinta aut sexta refrigerantur: dixerat verò illud idem historicè in quinto libro, oarrans io quadam tempestate ita solitũ accidere. Eo modo hoc quoque quod nunc velut experimento cognitum docet, in quinto libro narrauerat, diceos: Quibus tusses hyeme, maximè in austrinis, crassa & ioulta excreantibus, febres superueoiebãt, moderatè autem quinque diebus sedabantur, tusses verò quadraginta, vt Egesipoli. Atqui profectò mihi videtur esse eadem prorsus vtriusque loci doctrina, nimirum febres mites cum catarrho solere finiri quioque aut sex diebus. Atqui suspicor eandem fuisse tempestatem, cuius vtrobique meotio agitur, sed distractis & laceratis verbis, factuio esse vt duæ esse viderentur. Nam ex vtrisq; coniunctis fit vna satis concinna narratio, ita scilicet: Tusses hyeme maximè in austrinis fiebant, & plerique ex destillatione, secundum alteram capitis partem dolebant, & humore per oares procedente, excreantibusque multa crassa & alba, febres succedebant leniter, & quinque aut sex diebus perfrigerabantur, tusses autem quadraginta cessabant, velut Egesipoli. Itaq; cùm grassarentur catarrhi magni cum tussi, ac hemicranea, ac febre leni, & flante austro maximè inuaderent, febres quinque aut sex diebus finiebantur, tusses verò producebantur vsque ad quadragiuta: ex ea tempestate, ac fortasse aliis, obseruando collegit Hippocrates quod hoc loco docet: fieri scilicet ita solere: oportet verò id præceptum fluxisse ex multis obseruationibus, & deinceps adiuncta ratione confirmari. Obseruationes sunt apud Hippocratem. Ratio ex ipsa ventorũ & pathematum natora fluit. Non sanè flante austro fiunt omnino catarrhi, magis quàm flaote borea fiunt: fiunt verò magis, quales modò describuotur, cum hemicranea scilicet, aut etiam cephalalgia (nam eadem est ratio) ac febre leni. Nam austri caput replent, atq; ea causa dolores pariunt: suot calidi, & calidas fluxiones cient, atque ita etiam febres: borealis flatus aut nullas faciunt febres, aut certè acutas, ob phrenitides, aut alias internas inflãioatiooes, quas generant. Mites ergo quasdam febres cum capitis dolore facere, austrinorum potius est. Multa etiam & crassa excreari, & emungi, citò, io austrinis catarrhis potiùs eueniet, quàm borealibus, quia calida & humida causa, humoris auget copiam, atque vt ad putrescentiam in paratis, ita etiam ad concoctionem facit. Quòd verò in talibus tales febres finiantur quinque diebus, paulò plus minúsue consonum quoque rationi est. Nam febres ipsæ catarrhos plurimùm maturant, atque ob id ipsæ se conficiunt citò: tusses verò nõ statim cessant, sed postquàm perpurgata, caput & thorax sunt. Io qoam expurgationem insumi solent quadraginta dies, tempus scilicet motuum non omnino longorum: quam ob causam & suppurati, vt dicitur in Prognostico, solent tabidi fieri, nisi quadraginta diebus perpurgentur. Ita quoq; quibus catarrhi fiunt magni cum tussi, si tussis magna supra quadraginta dies producatur, periculum est tabis (nam tabescere etiam ex catarrhis multos, indicatum anteà est exemplis noo paucis) igitur quibus ita laborantibus catarrho, excreatio & emunctio multa facit, vt ouper dicebatur securitatem, soluentur tusses intra tempus legitimum expurgationis thoracis, quadraginta scilicet dies.

---

58 *Quibus calores multi, aliquando sedatorum, non toto corpore, sed circa ceruicem, aut sub alis sudantes, cessant.*

¶ Calores multos fieri, cùm videantur iam antea soluti esse affectus, non eoenit rectè iudicatis, sed imperfectè & difficulter, vt solent iudicari qui non toto corpore, sed circa ceruicem, aut sub alis sudantes, cessant. Nam, vt dicitur in Prognostico, sudores circa caput & faciem fientes, & circa ceruicem, cum acuta febre mortem, cum mitiori morbi longitudinem significant. Itaque nihil aliod hîc dicitur, quàm eis morbis, qui sudore non per totum, sed circa ceruiceio, aut sub alis oborto, sedantur, solere superuenire multos calores modo erratico, cùm soluti iam viderentur, quia scilicet tales sudores oon iudicant perfectè, neque tutò.

---

59 *Charitem hyeme, ex tussicula epidemiali orta febris ac tia apprehendit: stragula reyciebat, sopor cum labore, vrina erant rubra, velut erui lotura. Hypostatu statim à principio multa candida, posteà verò etiam subrubra. Septima à glande pauca exierunt. Sopor detinuit sine labore. Humiditas in fronte: somnus ad noctem, & calor mitior: octaua succum accepit: comatosus permansit vsque ad vndecimam, hac autem diè etiam calor maximè cessauit. Postquam verò erat tussis, excreatiò perseuerabat semper multa, facilis, primùm lenta, alba, crassa: postquàm verò concocta erat, similis purulentis. Vrina ab vndecima puriores, subsidentia aspera: decimatertia dolor inde vtra parte vsque ad inanem partem ad epigastrium: vrina supprimebatur, potius ex calliphylo contulit, quindecima dolor rursum. Decimasexta ad noctem dolor hypochondrij venit magis ad aluum. Mercurialis aquà subduxit. Calor intra vigesimum euanuit, & excreationes sequuta sunt crassa. Faciliùs habuit quadragesima.*

¶ Vnus quidam fortasse hic etiam fuit eorum,

qui febricitarunt catarrhosa illa tempestate, in qua & Egesipoles, tametsi febricitauit acutiùs quàm ille, & alij quàm plurimi eius tempestatis, vt constet hinc, quantùm intersit febrem esse breuem aut acutam. Soluta est enim febris Egesipoli die quinta, Chariti vigesima, & dicitur ab Hippocrate ille febricitasse moderatè, hic acutè. Nimirum si absit essentiæ propriæ, & symptomatum magnitudo, ac vrgentia, non erit morbus acutus, etsi sit breuis. Febricula quædam minus ex catarrho, breuis esse consueuit, acuta tamen non dicitur. Hic verò cum catarrho habuit febrem viginti dierum, magnam, periculosam eum symptomatis grauibus, pendentem ex multa pituita putrescente, & ex sanguine crudiori. Neq; verò quia dicit, Ex tussicula epidemiali orta febris, intelligo tussiculam causam fuisse febris excitandæ, sed ab eadem causa ortam esse febrem & tussim, hanc verò incepisse, & aucta iam causa, & succo qui priùs fluebat solùm, iam putrescente, illam esse subsequutam: vt illud, ex, non significet causam, sed ordinem. Febris ergo acuta fuit constitutione, siquidem intra viginti dies euanuit: agnoscebatur verò à principio eius acuties ex symptomatũ magnitudine. Nã stragula reiiciebat, & erat illi sopor cũ labore: hoc est, sopor qui quietem non afferebat, neque referebat somnum placidum, sed cum anxietate & inquietudine, vt simul sopore teneretur, & stragula reiiceret, & hac & illac se conuerteret. Quæ quia magna symptomata significabant magnũ morbum, & quia talia & hæc significabant copiam pituitæ, non vtcumque putrescentis. Vrinæ erant rubræ, velut erui lotura, significantes scilicet copiam sanguinis crudioris. Hypostasis statim à principio multa & candida, posteà verò etiam subrubra. Nimirum, vt Hippocrates aphorismo sexagesimonono inquit, pituitosis, & ex multa cruditate pendentibus morbis, ab initio vel breui subsidentia inest, posteà verò talibus fit, cùm cruda cõcoctionis initium recipiunt, ex alba subrubra. Nam pituita concoctione in sanguinem abit, primùm crudiorem, deinde & benè coctum. Hanc ob causam primis diebus apparens subrubra, certiorem significationem concoctionis incipientis præbet, quàm candida: ob idque Hippocrates dixit, rubeam potiùs nubeculam quarta die apparentem significare iudicationem septimę. Habuit etiam aluum adstrictam, quod in magnis catarrhis plerumque vsu venit inter initia, & nocet plurimùm, estque malum signum. Quia rapi sursum partem humidiorem cibi indicat, & detentarum secum vapor caput lædit. Ita euenit, vt septima die eiectis à glande paucis, tamen subleuatus sit. Nam iam inde sopor detinuit sine labore, & humiditas erat in fronte, vt nõ adeò crudo catarrho: & somnus ad noctem, & calor mitior. Octaua (inquit) succum accepit, iuxta veterem scilicet consuetudinem cibandi, qua prima septimana continebantur sola potione. Equidem in magna cibi abstinentia contineri, laborantes catarrho, primis diebus, consonum rationi est: ego tamen non potu, sed perpauco & sicco cibo vti suadeo. Non enim minùs læduntur humiditate, quàm copia. Comatosus permansit vsque ad vndecimam, (transilit Hippocrates, plurimos dies contemplabilium solùm mentionem faciens) hac autem die etiam calor maximè cessauit. Itaque ab vndecima exigua erat febris, & ab hac ipsa vrinæ puriores, non scilicet iam subrubræ, neque perturbatiorem vllam referentes, sed perspicuæ: non tamen proinde benè coctæ, sed habentes subsidentiam asperã, quod concoctionis defectum indicat: siquidem ad concoctionis significationem desideratur leuitas. Obiter hæc dicens Hippocrates, repetit altiùs sermonem, narratque, ex quo tussis fuit (fuit verò ante febrem) excreationem semper perseuerasse multam, & facilem, & primùm quidem lenta alba, & crassa excreata esse, post concoctionem verò similia puri, alba scilicet & crassa sine lentore. Huiusmodi enim est pus. Redit his dictis narratio ad dies febris. Decimatertia dicit fuisse dolorẽ in parte dextra, vsque ad inanem partem sub vmbilico, & vrinam supprimi: hoc euenit haud dubiè viis vrinæ obstructis à pituitosis & crassis, quæ sunt deriuata ad inferna: quod quidem verisimile est incepisse fieri ab vndecima, atque ob id vrinas puriores apparere cœperunt. Ita autem habere hæc indicauit curatio, vt ipse Hippocrates alibi dicit. Nã potus ex callyphilo contulit. Calliphylum est idem quod calitrichum, seu adiantum, cui vires esse diureticas, omnes fatentur Medici. Dioscorides certè dicit: Eius decoctum vtiliter bibitur in vrinæ angustiis: fecerit ergo huic vrinam fluere, & ita dolorem subleuauerit. Sed euenit hoc loco dubitare, qua ratione vrina reddita fit hinc purior ob obstructionem, cùm dolor alterum tantùm latus obstrui indicaret, dextrum scilicet, & sint duo renes, ac duæ vretræ, in suo latere singulæ: ac multò magis euenit dubitare generatim, qui possit ob renũ lapidem, quantumuis magnum, & durum, vrina purior fieri, & aquæ similior, nedum omnino supprimi, cùm nullus lapis possit esse in vtroque rene: expedito autem altero, posfit præterire vrina: consentaneum profectò videbatur magis fore, vt altero obstructo, in alterum renem tota vrina deriuaretur, exiretque nihilo, neque parcior, neque purior. Auget admirationem, quod ego aliquando vidi, cani, quem forte fortuna feci secari, alterum renem esse corruptum omnino, ita vt multo tempore rene vnico agnosceretur esse vsus. Atqui profectò hanc causam geminationis membrorum fuisse, dicit Galenus, vt cùm alterum periret, aut pathemate aliquo impeditum esset, alterum esset vsui. Alioqui quorsum fecisset natura duos renes, si alterutro impedito eleuaretur vtriusque vsus? satius fuisset fecisse vnicum. Rarius enim læderetur vnicus, quàm duorum alteruter. An cùm emulgentes vocatæ venæ simul oriantur ex caua, rarum sit alterum renem lapidem congerere, altero non etiam obstructo crassis succis & arenis, vt hanc ob causam per ambos collata fiat purior, aut etiam supprimatur: cùm verò iam lapis in vreterem prodiit, vbi & ingentes dolores parit, euenit neque ex altera vrinam reddi, quia mictio nixu quodam musculorum abdominis indiget, qui natura refugiente dolorem, non apponitur. Tamen non ob id natura geminos renes fecit frustrà: vnicus enim duplo crebriùs obstrueretur, cùm reciperet sordes, quæ nunc deriuantur in duos, & cùm alter affectione quapiam indolente laborat, aut corrumpitur, nihil obstat quo minùs alter possit esse satis vsui animantis, velut in illo cane euenit, atque in quodam viro, cui resolutus totus ren est in pus, quod

qood extrorſum rupta vomica eductum eſt, ac ſuperuixit. Sed redeamus ad Charitem. Quindecima dolor rurſum, eodem ſcilicet in locó, excitata arbitror, noua fluxione: per partes enim ſemper mouetur, & abſumitur. Decimaſexta ad noctem cœpit ſuccus ad aluum deriuari. Nam dolor hypochondrij venit magis ad aluum, quàm ad vrinæ vias, & quum ea via videretur conuenientior ad multitudinem deponendam, iuoit Medicus, & data aqua mercorialis, facta eſt alui ſubductio, & febris euanoit intra vigeſimam, & ſeqoutæ ſunt excreationes coctę & concoctæ, quibus intra quadraginta (ita vt fit) purgatos meliùs haboit.

---

60 *Subpurgare ventres in morbis: poſtquam cocta fuerint quæ mittenda ſunt, infernos quidem cùm conſediſſe videris, ſignum, ſi iam non anxij, neque capite grauati ſint, & cùm calores moderatiſſimi, & cùm ceſſauerint poſt paroxyſmos: ſupernos autem in paroxyſmis, tunc enim etiam ipſi ſuperferuntur, poſtquam anxij, & ſupernis partibus grauati ſunt. Ob hoc autē non purgandum in principijs, quod ſponte in diuturnis his: an diuturna periculoſa.*

¶ Hæc eadem verba occurrerunt in quinto libro ſcripta, iuxta hiſtoriá vxoris Polemarchi, perpaucis voculis motatis, qoæ ſeoſum nullatenus permotant, præter vltima illa: Ob hoc autem non purgandum in principiis, quòd ſpontè in diuturnis his: an diuturna periculoſa. Hæc enim hoc tantùm loco ſcripta ſont, quæ proinde ſola nunc interpretabimur, in reliquis quæ illo loco ſumus interpretati, lectionis differentiá, quæ exigua ſanè eſt, taotùm notata. Illa vox [illegible], quá ego interpretor à verbo [illegible], qoæ mittenda ſunt illo loco, deſideratur: tamen neque illic detrahitur, neque adiicitur quicquam. Nam conſtat illa debere eſſe cocta, quæ ſunt mittenda: id eſt, emittenda à corpore: ſiquidem cocta medicari oportet. Vbi hîc legitur [illegible], id eſt, etiam ipſi (ventres ſcilicet) ſuperferuntur, illic legebatur, [illegible], hoc eſt, ſponte ſuperferuntur, referebaturque illud ad ſoccos: tamen neq; hoc ſenſum permutat: ſi enim dicitur, ipſi ventres ſuperferuntur, accipitur figuratè continens, pro contento: humores enim ſuperferũtur in ventre. Rurſom vbi dicitur [illegible], id eſt, & ſupernis partibus grauati ſunt. illic legebatur pro [illegible], id eſt, & iactántes ſeſe. Qoæ lectio rem magis explicat. Iactatione enim agnoſcitur anxietas. Hactenus ergo lectionis differentia nullius momenti eſt, quare explicemus reliqua, quæ huius loci ſunt propria, nullibi antè ſcripta. Illa ſcilicet: Ob hoc autem non purgaodum in principiis, qoòd ſpontè in diuturnis his: an diuturna pericula. Io quibos deficere verba aliqua haud dubito, quia hæc per ſeſe vix quidquam ſignificant: quid mihi inſinuet, dicam. Dixerat, ſubpurgare ventres in morbis poſtquam cocta fuerint, qoæ mittēda ſint, colligit inde nunc ob id purgandum non eſſe in principiis, & antequàm cocta ſint, redditque cauſam, referens incommodum, quod ex intempeſtiua purgatione ſequitur: quia vbi indicatum erit, purgandum non eſſe ante concoctionem, conſtabit, ſi omnino purgandum ſit, eſſe faciendum poſt coucoctionem, id verò incommodum eſt, quod & libro quarto de Ratione victus iu morbis acutis, dixit his verbis: Aluum ab initio per clyſteris infuſum ſubducito, medicamenta autem his ne exhibeto. Si enim quid circa ventrem commoueris, vrina non coocoquitur, ſed abſque ſudore ac iudicatione febris multum tempus durabit. Hoc idem inſinuat nunc dicens, an diuturna periculoſa? hoc eſt, an morbi, purgatione in principiis facta, diuturni fiunt, & ob id periculoſi? Fieri verò diuturnos in intempeſtiua purgatioue, libro quarto de Ratione victus probauit analogiſticè, quia vrina non concoquitur, quod indicat materiæ propriæ morbi coctionem tardari. Quia, vt Galenus io Commentariis dicit, Expurgationes ſunt contrarię concoctionibus: nimirum alterum agitur expellendo, alterum retinendo: nunc probat hoc epilogiſticè, ducto argumento ab eo quod experiuntur homines in morbis, in quibus ſponte fiunt euacuationes inter initia. Nimirum tales diuturni eſſe conſueuerunt. Tale igitur argumentum contineut hæc verba: Euacuatio in principiis ſponte facta, ſolet apparere in diuturnis, ergo ab expurgatione in principiis facta à Medico, periculom etiam erit diuturnitatis morbi. Nempe timeri debet ne illud idē eueniat, quod cùm ſponte talis vacuatio fit.

---

61 *In cubiti proceſſu ex caſu ſauciato, cubitus ſphacellatus ſuppuratur: maturato verò iam, lentus ichor & glutinoſus exprimitur, & citò ſupprimitur, velut Cleogeniſco & Demarcho Azlaotelis. Similiter autem etiam omnino ex eiſdem pus nullum, velut Eſchili puero contigit. Fluente autē pure plurimis horrores & febres ſuperueniunt.*

¶ Hæc quoq; oratio, ſiue vnica, ſiue duplex ſcribatur, occurrit in libro quiuto, vbi & à me eſt explicata, vt noua narratione nunc nou ſit opus. Solùm lubet monere, pro [illegible], id eſt, ex caſu, reperiri in quibuſdam codicibus [illegible], id eſt, ex percuſsione, nihil intereſt: porrò hîc iucipit oratio [illegible], id eſt, in cubiti proceſſu: in quinto deeſt ea vox, & pro [illegible] legitur [illegible], id eſt, cubito: neq; hoc intereſt. Nam idem ſignificatur ambobus verbis. Hîc quoqoe legitur [illegible], id eſt; ichor leutus & glutinoſus: illic deeſt vox [illegible], vide quid interſit. Illud intereſt aliquando plus, quàm illa verba [illegible], id eſt, citò ſupprimitur, illic deſiderantur. Quod etiam ego in eios loci commeotatione animadoerti.

---

62 *Alcmani ex nephriticis ſe recolligenti, & inferius: detracto ſanguine, ſurſum ad hepar conuerſus eſt, & ad cor dolor grauis. Et ſpiritus præ dolore continebatur, & aluus difficulter egerebat exiguas ſpherulas. Anxietas non erat, rigor autem aliqnando, & febris corripiebat, & ſudor, & vomitus, & in dolore non proderat clyſtere vti ex marina, conferebat ex furfuribus. Sine cibo tranſegit dies ſeptem, mulſam mera-*

ciorem potabat, posteà verò succum lentis, aliquādo verò tenuē ex faba elixa. Bibebat aquā, postea verò catuli cocti carnes, maza exiguum quiddam, pracipuè multò antè confecta, procedente vero tempore, aut ceruices bubulas, aut extremos pedes suúm coctos, cū priori aqua potione, quiete & indumento.

¶ Morbus renum & colicus non admodum differunt signis, ac proinde proximas habere naturas cognoscuntur, & coincidunt sæpè in eundē hominem: sæpeq; alter ex altero superest. Nimirū proximæ partes sunt, vrinæ viæ & intestina, atq; à similibus causis similiter patiuntur, aliquando quidem à succis frigidis & crassis, aliquādo à calidis, aliquando etiam ab inflammationibus. Alcmanes primum nephritide, hoc est, renum dolore graui, correptus est, ob quē cùm fortè esset iuuenis, ac videretur satis robustus, missus est sanguis inferius, iuxta id Hippoc. præceptum, quod 6. Epid. sect. 1. scriptū his verbis est: In renē dolor grauis (paucis interpositis) iuuenis veratro. Purgare, poplitem secare, hoc modo curato. Postea ex nephritico dolore se recolligenti, conuersus est dolor sursum ad hepatis regionem, & ventriculi, quē vocabant veteres cor & spiritus reddi nō poterat, sed præ dolore continebatur, quod quantum coniecto, nihil erat aliud, q̄ dolor coli, qđ cùm totā aluū circuat, hepatis, ventriculi, & lienis regionē attingit. Is verò dolor facilè facit contineri spiritū, quia eo loco colum distentum & dolens, proximū septo transuerso est, & cū illo inter respirādum mouetur. Aluus (inquit) difficulter egerebat exiguas spherulas. Difficultatem egerendi in colicis omnibus facit dolor: refugiente enim eum natura partium, nō audent sese comprimere ad egerendum. Accedit autē & causa alia ex materia. In quibusdam enim flatus facit fæces sursum efferri, neq; descendere, in aliis calida causa, vt inflammatio, aut bilis, siccat & exurit. Huic ex calida causa nasci colicū morbum, licebat suspicari ex prægressa nephritide, quæ sanguinis detractione curata est, & ex rigore & febre, quæ aliquādo corripiebat, & ex iuuātibus & nocentibus, siquidem lædebatur clystere ex marina, & iuuabatur aquæ potu. Meritò ergo siccarētur & fæces, & concrescerēt in spherulas, accedebatq; hoc etiam signum calidæ causæ non exiguum. Negat fuisse anxietatem, ego intelligo talē, qualis in oris ventriculi proprio dolore esse solet. Nimirum eius partis dolor tantā anxietatem afferre solet, vt etiam inferat animi deliquia, & syncopas: huic cùm ad eam partē doleret, dolor verò ad eam partē non pertineret, sed ad intestinum nō erat talis anxietas: erat enim omnino aliqua, siquidem aderat sudor & vomitus. Quis enim sudat præ dolore, aut vomit omnino, sine vlla anxietate? Sudor nō omnibus colicis adest, sed paucis: vomitus verò, aut saltē nausea proprium symptoma eius morbi est, ob sympathiam ventriculi cū intestinis. In huius morbi curatione clysterium multus vsus præcipuum auxilium esse solet, anodinorum, & dissoluentium flatus, & extergentium, hoc aut illud magis, vt materia poscit. Quamquam cùm causa morbi sublimis fertur, velut huic, cui dolor attingebat hypochondria, satiùs est aliquando expurganti medicamēto, qđ totū corpus non moueat, eā deturbare, in quē vsū medicamēto diacartamo vocato, ego vti soleo. Huic infusus est clyster ex marina, nō iuuabatur, q̄a arbitror exacerbabatur humor calidus, & siccabatur magis fæces, iuuabatur verò clystere ex furfurib⁹, vt mitiori, & citra tantā mordicationē extergēte. Iuuaretur etiā mulsa cocta, aut sola, aut mixta cum chamæmelino, & aliis eiusmodi. Cuiusmodi sanè etiā erant, quæ ore accepit primis septe diebus, quos transegit sine cibo: potabat enim mulsam meraciorē, postea succū lentis, & aliquādo succum tenuē ex faba elixa, quæ omnia extergentia sunt, atq; ob id poterant conferre, non tā perinde conferrent, si simul ipsas lentes, aut fabas ederet, gignerent enim succos crassos, & lentos, & flatus. Succi verò nō perinde, sed extergerēt tantū. Bibebat aquā, ne, arbitror, vinū febrē excitaret, sed ego neq; crudam meramq; aquā exhiberem, sed decoctū casiæ, aut anisi, aut rei cuiuspiā talis. Exactis septē diebus, cœpit vti cibis: primum quidē carnibus catulinis elixis, & maza multò antè subacta, deinde ceruicibus bouinis, & suū pedibus. Nimirum carnes catulinæ, vt habetur 2. lib. de Dieta, humectant, & facilè subducuntur: maza verò, vt recens siccat, & flatus nō excludit; neq; secedit: ita multò antè subacta, secedit, & excludit flatus, & alimentum minùs præstat corpori: quod in eodem libro Hipp. dicit. Ceruices boum, & pedes suum, præstant alimētum solidius, & tenacius. Itaque voluit Medicus, qui Alcmanē curabat, incipere à leuioribus cibis, & facilè descendētibus, postea verò q̄ & dolor solutus, & causa vacuata videbatur, firmioribus reficere vires, proinde his adiūxit, & priorē aquæ potionē, & quietem, & indumentum, quo scilicet his reficerentur vires, ac si quid adhuc supererat, coqueretur. Non video tñ cur iam in hac occasione vini aliquid denegaret, nisi fortè erat hydropota, neq; vino assuet⁹, ac fortasse insinuat hoc autor, dicens, cū priori aquæ potione, quasi cū consueta, & qua, prius etiam q̄ ægrotaret, fuerat vsus.

Ad nephriticam passionem, ex cucumere sylvestri clyster. 63

¶ Vsus clysterium nō minùs vtilis est inter initia ad nephriticos, q̄ ad colicos. Habent enim duo hi morbi tunc temporis, vt Gal. dixit, dignotionē difficilem, & curationē similem. Accommodatissima enim deriuatio eorum, quæ in renes influunt, p aluum est, & renes intestinis plenis grauātur, & comprimuntur, vacuatis subleuātur, ob viciniam. Clysteres verò, nisi nephritica inflammatio, aut exulceratio sit, sed, vt plerumq; solet, lapidis, aut crassorū succorū congestio, nihil prohibet esse extergentes & amaros. Talibus ob id vtilem esse dicit clysterē ex cucumere sylvestri. Eādem prorsus intentione, qua lib. 6. iuuenes ita laborantes, iussit veratro purgare. Tu tñ interim caue, clyster habeat plurimum succi cucumeris, sed exiguum cū aliis commistum rebus. Solet enim facere magnas dysenterias.

Parmenisci filio surditas, conferebat nō lauare, purgare verò lana solùm, & oleū infundere, aut nerpum. Ambulare, mane surgere, vinum album bibere, abstinere ab oleribus, pane nutriri, piscibus saxatilibus. 64

¶ Hæc

Hæc eadem historia occurrit lib. 5. eisdẽ prorsus scripta verbis, præter illa vltima, quibus abstinere ab oleribus, vti pane & saxatilibus præcipitur. Mihi verò illic enarrata sunt omnia.

65 *Assasi vxori dentis dolor grauis, & maxillæ, castoreo & pipere cum collueretur, & ore contineret, remisit. Et stranguriosa affectio ipsi remisit. Calfacit & farina quæ cum rosaceo.*

Hæc quoq; historia, post historiam pueri Parmenisci, occurrit scripta lib. 5. quanquam verbis non omnino eisdem, neq; tam multis. Nam vbi hic dicitur, καὶ γνάθου, id est, & maxillæ, in genitiuo singulari, illic dicebatur καὶ γνάθοι ἐπήρθησαν, id est, & maxillæ intumuerunt. Itaq; illic significatur fuisse maxillarum tumorem, hic fuisse maxillæ dolorem. Me non multùm commouet hæc lectionis differentia, vtrumq; enim fieri consueuit, vt doleat scilicet, & tumeat maxilla. Quanquam si altera lectio deligenda est, illam magis probo, quia plerunq; dolor ad dentem pertinet, & ad maxillam tumor, quin imò decedente maxillæ tumore, solet dolor laxari. Desiderantur libro quinto illa verba: Et ore contineret, nihil tamen ob id mutatur, aut læditur sensus: nam non poterat collui, quin ore contineret, quanquam explicatur res aliquanto magis hoc loco. Nam ad dolorem dentium, non solum oportet idoneis succis colluere, sed citra collutionem, etiã ore continere, vt immaneat aliquantulum. Quod de stranguria & farina cum rosaceo hic dicitur, illic omnino deest, mihi verò est illuc translatum, & explicatum ibi.

66 *Capitis dolores ex vtero castoreum sedat. Plurima hystericarum passionum flatus, signum ructus & circa ventrem flatus, & tumores lumborũ, & dolores circa renes, & coxas. & inunctus vnguẽt. aut aromatũ tertiam partẽ, farina auasi, coquere in vino albo boni odoris, in linteolũ infundere, & inungẽdo linteolo cataplasmatis modo apponere. Quæ in ventre dolores hystericos.*

Dolere caput per consensum cum vtero, dictũ antea ab Hippocr. est, in initio libri sexti his verbis: Iuxta sinciput maximi dolores, & quicunq; alij ab vteris. Iam verò mala quæ per compassionem fiũt, curatione earum quæ primariæ sunt, tolli, & eam esse legitimam eorum curationem, res est notissima; castoreum verò ad vterinas passiones (eas dico quæ antonomaticè appellantur vterinæ, cuiusmodi præfocationes siue ex suppressione sanguinis, siue seminis, siue ex flatu fiant) commendatur vno ore à medicis omnibus. Dioscorides, menses, inquit, & partus ciet: Galenus ad ciendos menses illud magnopere commendat, & ab omni noxa liberum affirmat, nisi mulier multum febricitet. Iam verò Hippoc. ipse in libris de morbis muliebribus, crebram eius facit mentionem. In eum vsum libro secũdo, inter multa alia huius morbi medicamina, dicit, castoreũ aut conizam bibẽda dato. Galenus dat castoreũ cum pulegio, aut calamintha, q̃ cum eo ea facultate congruunt. Itaq; castoreum potũ soluit dolores capitis ex vtero, q̃a soluit vteri morbos, quos solet dolor capitis comitari, suppressiones scil. menstruorũ, & seminis retentiones, & inordinatas quorumcunq; frigidorũ, ac flatuum: Neq; verò castoreũ soluat omnes passiones vteri, sed frigidas: inflammationes n. aut erysipelata potius auxerit, quare cum ob vteri inflammationes, possit etiã dolere caput, constat nõ omnes dolores capitis ex vtero sedare castoreũ, sed eos q̃ ob frigidas passiones, quæ causæ præfocationes ex vtero affirmat Galenus. De talium passionũ causis, multa & varia scripta occurrunt. Plato in dialogo de natura ita scripsit. Vulua animal auidũ generandi, quando procul à fœtu in flore ætatis, aut vltra, diutius detinetur, ægrè fert moram, ac plurimũ indignatur; passimq; per corpus errans, meatus spiritus intercludit, respirare non sinit, extremis vexat angustiis, morbis denique omnibus premit. His verbis Plato significat, vterum, decerrare per corpus cupiditate venereorũ, & eam esse causam præfocationis, & anxietatum. Libro primo de morbis muliebribus, ita occurrit scriptum: Resiccati à labore, vteri conuertuntur, vt qui vacui sint, ac leues. Est enim ipsis locus spatiosus vt conuertantur, vtpote vẽtre vacuo existente. Dum aũt cõuertuntur, impetunt hepar, & iuxta consistunt, & ad hypochondria irruunt. Currunt enim & progrediuntur sursum ad humiditatem, tanquam à labore, magis quã opportunũ est resiccati. Has sententias omnes refutat Galen. sexto de locis affectis optimè, indicans hæc partim fabulosa videri, partim esse falsa. Indicatq; causas præcipuas, esse in retentione sanguinis, aut seminis, quod & Auicenna, & omnes alij medici probauerunt. Causam verò ob quam frigoris tam multa apparent symptomata, atq; adeo passio ipsa frigida est, cùm tamen sanguis & semen succi sint calidi, esse dicunt, quod detenti conclusiq; corrumpantur, corruptiq; refrigerentur, extincto in eis spiritali calore, ascendantq; inde frigidæ auræ, in cor, & spiritalia instrumenta, & simul cum visceribus refrigeretur totum corpus. Hoc si ita est, & falli magnopere videtur hic Hippocrates, qui plurimas hystericarum passionum dicit esse flatus, hoc est à flatibus nasci, signumque eius rei esse, ructus, & circa ventrẽ conuolutos flatus, qui in ita affectis sentiuntur, & tumores lumborum, & dolores circa renes, & coxas, qui etiam videntur à flatu fieri: atq; adeo curatione etiã hoc iudicare, q̃ tota calorifica sit; videtur inquã falli. Nam flatus oriẽtur à frigida passione, q̃ semen & sanguis suppressa & corrupta fecerint, potius quàm eius passionis causa sint. Certè videtur hoc quod Hippocrates nũc docet, dictum esse iuxta sententiam antiquam, quam lib. de flatibus enarrauit, morborum omnium causam flatus esse. Ego verò vt hoc semper esse verum non recipio, ita verum esse sæpe confiteor. Plurimum enim exagitantur & commouentur humores à flatibus: atq; in eis etiã morbis, de quibus nunc agitur, perinde sentio, eos plerumq; nasci à sanguine aut semine suppresso, nonnunquã verò citra hæc vterũ flatu frigido intumescere, atq; intumescentia suffocare, atq; frigore flatũ refrigerare partes proximas, vsq; ad spiritales. Videmus enim sæpissimè, eas quæ ad tales passiones paratæ sunt laborare vehementer, q̃ intempestiuè frigidam aquã ingesserint, aut aliquos flatuosos cibos, aut acetũ gustauerint, aut humẽte frigidoq; solo insederint, etiã si tũc temporis menstruus fluxus nõ fieret, neq; à viris proximis

diebus abstinuerint. In his verisimile est, conclusos esse in vẽtribus flatus frigidos, à quibus illi tumeát, & totum corpus refrigeretur. Sed quo pacto verè dixerit Hippocrates plurimę hystericarum passionum flatus? Non enim quia fieri possunt à flatibus, statim plurimas ita fieri rectè dicitur? Certè ego intelligo, plurimas passionum hystericarum, quæ ob causas procatharcticas, & externas fiunt, oriri à flatibus. Id quod, ni fallor, verissimũ est. Sed quę de curatione dicit, apponamus. Non persequitur totam curationem, sed duobus medicamentis insinuat intentionem curatoriam, quæ in hoc morbo debet esset calorifica, & excussoria eius quod in vtero, & eius vasculis continetur: siquidem diximus esse passionem frigidam, & oriri à semine, aut sanguine, aut flatibus detẽtis. Et inunctus (inquit) niger. Quandoquidem incipit ab illa particula. Et, verisimile est fuisse priùs scripta alia medicamenta, atque deesse verba aliqua, quæ vetustas abstulerit, vt hæc ipsa in quibusdam codicibus desunt. Quidam intelligunt commendari hic helleborum nigrum, ego verò quandoquidem dicit inunctus, coniecto esse potius medicamentum quoddam, quod Hippocrates habeat paratum, vocabatq; nigrum ad caput, & solebat in nares, ad huius morbi curatiooem indere. Nam ille secundo de morbis muliebribus ita inquit: In nares verò de pharmaco nigro ad caput præpararo, specillo exceptum infarcias. Quæ fuerit huius medicamenti præparatio, non reperi, tamen solemne fuisse Hippocrati & ad hanc curationem accommodatum, constat ex his locis. Fuerit sanè sternutatorium, & odoris grauis, talia enim naribus harum admoueri vtile est, sicut bene olentia inferiùs ad vuluas. Dicit ergo & inunctus niger, quasi dicat, & inunctio nigri vnguenti intra nares, prodest. Scribit deinde aliud medicamentum, quod accipit farinæ, triticeæ scilicet, partes duas, aromatum, casię scilicet & caryophyllorum, & piperis, partem vnam. Quæ debent coqui in vino albo boni odoris, & linteolo excepta, pro cataplasmate, admoueri vmbilico & hypogastrio, vsq; ad os vteri. Hoc, & eiusdem natura multa alia cataplasmata, sunt mulieribus vsitatissima.

¶ Post præscripta verba succedunt mox historię filij Callimedontis, & Melissandri, quas quia lib. 5. occurrerant eisdem prorsus verbis præscriptæ, vbi & enarratæ sunt, nunc prætereo.

¶ Eutychidis quoq; historia quæ mox succedit, occurrit in libro quinto, adiectis solùm duabus voculis, quas illic cum reliquis interpretati sumus.

---

67 *Icterico, laborare, sudare, panem comedere, bibere non multum, lauari caput multo & calido, aut potiùs tepido, vinum album, somno non multo vti.*

¶ Icteri curationem attingit Hippocrates. Neq; tamen omnis Icteri, neq; vllius integram, & à mali initio susceptam, aut, si cuius, certè illius solum qui per iudicationem bonam factus est, dico autem bonam iudicationem, per quam morbus prior cessauerit. Nam cùm possit morbus regius fieri ob hepatis obstructionem, cum inflammatione, aut citra illam, aut ob igneum calorem, in hepate, aut toto corpore, in bilem mutante sanguinem, aut morbi biliosi, qui antecesserit, causa ad cutem decretoriè effusa, idq; aut non soluto perfectè priori morbo, aut etiam perfectè soluto. Profectò huic solùm ictero, cum quo nullus alius morbus manet, congruit hęc curatio, aut aliis etiam, cum morbi priores aliis auxiliis soluti sint, velut cum iam sit omnino sublata inflammatio, & obstructio, & igneus calor, à quocunque illorum icterus pependerit. Nam neq; ad phlegmonem, neq; ad igneum calorem hepatis, aut totius corporis, confert laborare, sed quiescendo vti idoneis ad eos affectus auxiliis, velut missione sanguinis & frigidis, cùm potionib⁹, tum etiam cibis. Iam verò neq; lauare caput conuenit, multo, siue calido, siue tepido, neq; vinum præbere. Nam vtcunque auxerit calorem, & bilem in caput extulerit. Neq; ad obstructiones conuenit sudare, inidonea est enim ea euacuatio ad succos crassos in alto hærentes, neque admodum conuenit panem comedere, nisi sit autopyrus, aut aliquibus incidentibus imbuatur. Est enim crassi, & nonnihil lenti succi. Sed in phlegmone remedium princeps est missio sanguinis: in cacochymia biliosa, expurgatio per cholagogum: in obstructione, vsus deobstruentium potionum, ciborumque tenuium, & extenuantium, ac duplex expurgatio (nisi res etiam poscat plures) prior quidem crassorum, posterior biliosorum succorum. Postquam verò nihil harum passionum relictum est, sed solùm id vitium quod in cutis colore conspicitur, bile, quæ cuti hæserat, infarcta, non est alienum à ratione, laborare, & sudare, & somno non multo vti, vt bilis reliquiæ discutiantur. Nam vigilia & labor discutiunt. Sudor verò maximè quę cuti substant. Et lauare caput multo & calido, vt qui capitis partibus hæsit humor laxata cute euaporet. Meritò verò capiti adhibetur in hoc malo maior cura, & præscoti loco, & secundo, & tertio de morbis, & vbi icteri tradit curationem. Quia color tunicarum oculi, indicat cerebri membranas, quarum eæ sunt productiones, bile etiam esse imbutas. Constat verò vt nulla in parte possit magis lædere. Si ergo deformitatem tollere studeas, in capite maximè procurandum, ob faciem & oculos, sin noxas, ibi quoq;, ob capitis internas membranas. Panis talibus, probus sit cibus, vtpote mediocris crassitie, & qualitatum medicamẽtosarum expers. Nam crassiora vitanda erunt, ne obstructio repetat: à tenuioribus rarò abest vlla qualitas pungens, quæ vlcerosas punctiones possit parere. Itaque panis, probus sit cibus. Noo contendo esse omnium optimum, neque ego dederim solum, ac sine vllo obsonio, vel ob solam consuetudinem. Bibere iubet nõ multum, quia exiguus potus abit in renes, qui copiosior est, regurgitat etiam in totum habitum. Nam distribuitur versus quaq; serum quod superest, ab eo quod renes trahunt. Si ergo quis multum bibat, multum supererit, quod delatum in corpus, defert vsque ad cutem crassas cibi partes, quæ commistæ cum bile, eam facient hærere tenacius. Potari ergo debet parũ, vt id abeat in vrinæ vias, quod multo fiet meliùs, si id sit vinum album: est enim diureticum & tenue. Abibit ergo in vrinæ vias, atque si quid eius distribuetur, & extenuabit succos, & aperiet poros. Est igitur hæc

curatio

curatio propria ipsius regij morbi per se, neq; cum vlla alia affectione coniuncti.

68 *Calligeni, cùm vigesimum quintum annum attigisset, catarrhus. Tussis multa. Efferebat, cum tussi quod fluebat, nihil manebat infra. Annos quatuor perseuerabat. Calores tenues inter initia fiebant. Helleborus non conferebat, sed abstinentia à cibo, sed comprimi, comedere panem: vinum nigrum: obsonia qualia vellet: abstinere ab acribus, salsis, pinguibus, succo silphij, oleribus crudis, deambulare multum. Lactis potus non conferebat, sed sesamum bibere, purum, crudum, oxybaphi mensura, cum vino molli.*

¶ Destillationem hanc ex capite in asperam arteriam, qua Calligenes laborauit, constat non fuisse cógruentem ætati: senilis enim est morbus, ipse verò viginti quinq; annorum, atque etiam ob causam fuisse arbitror adeo grauem, & solutu difficilē, vt annos quatuor perseuerauerit, at verò ob vigentis ætatis robor omnino superari potuisse. Nam si tantus catarrhus accidisset, seni, maximè si valde seni, coqui nunquam potuisset. Constat præterea ex iis quæ narrantur, hunc catarrhum non tam esse natum ex multitudine excrementorum in toto corpore, aut etiam in cerebro, quàm ex intemperie propria cerebri, ita vt non tam excrementa intemperiem facerent, quam ipsa intemperies excrementa. Si enim prima morbi causa excrementa forent, expurgatio conferret, at verò quia prima causa erat intemperies, atq; intemperatum cerebrum, ex alimento proprio quod malè commutabat, sibi gignebat materiam destillationis, non conferebat helleborus, sed abstinētia à cibo, & comprimi, hoc est, extenuari, & præ inedia gracilescere. Nam ita detrahebatur alimentum cerebro: penuria verò eius minus erat, quod destillaturum redundaret, & cerebrum inedia siccabatur, atq; ita eueniebat, Intemperiem humidam cerebri emendari. Atqui quoniam nullo alio malo laborabat, præter propriam intemperiem cerebri, & erat iuuenis, & firmis lateribus, efferebat cum tussi quidquid fluebat, neq; sinebat quippiam manere infra, & hærere in pectore. Intemperies cerebri erat, vt dictum est, humida, sed non perinde frigida. Fiebant enim inter morbi initia calores tenues, hoc est, febres mites, quales ex catarrhis fieri consueuerunt. Porrò lædebatur à calidis, præcipuè ab acribus, salsis, & pinguibus, quia talia præter calorem habent qualitates exasperantes spiritus vias, & mouentes tussim. Acria enim pungunt, salsa extergēt & rodunt, pinguia schernon vocatum, hoc est, rancidam asperitatem faciunt. Lædebatur etiam à succo sylphij, qui vt ipsemet dicit libro de ratione victus in acutis, non consuetis eo vti facit choleram morbum, quia, vt ego in eius loci commentatione dixi, est acer, calidus, & flatuosus, atq; insuetis eo vti, malè descēdit. Easdem ob causas eueniebat meritò eius vsu Calligenem lædi, calefieret enim & repleretur caput, atq; ob id destillatio magis flueret. Lædebatur quoq; crudis oleribꝰ, quia ab his omnibus crassus vapor & caput replens eleuatur. Lactis potus (inquit) non cōferebat, posset etiam dicere, vt ego existimo, lædebat, quia lactis potus caput dolentibus noxius est, eadem autem ratione, & quibus citra dolorem facile repletur, quare est catarrhosis vitandus. Conferebat, vt abstinentia cibi ita, & deambulare multum, sicca enim etiam causa est. Subaudiendum verò est, tempestiuè. Si quis enim ita affectorum mox à cibo deambulet, lædetur multo plusquam si moueatur nunquam. Eadem ratione qua motu, iuuaretur & frictione, & vigilia, non omnino nimia. Pro cibo tribuebatur huic panis, cibus sanè mediocris omnibus modis, & noxa carens, nisi ingeratur multus: pro potu vinum nigrum, quoniam arbitror, succos minus facit fluere quam album. Suspectū verò mihi hoc est, quia replet multo magis quam album, & per vrinam ac sudorem minus vacuat. Sed hæc omnia ad victum spectant. Medicamentum vnicum narrat, quo vsus & iuuatus sit. Potionem ex vino molli, & sesamo puro & crudo, oxybaphi mensura. Vinum molle appellat metaphoricè, quod dulce, tale verò confert tussiculosis, & iis qui indigent facili excreatione, vt etiā sesamum, ob blandam illam mucaginem, quam habet. Oxybaphum seu acetabulum, capit cotylæ quartam, hoc est duas vncias cum duabus drachmis. Intelligo autem dari bibendam potionem ex vino dulci & sesamo crudo acetabuli mēsura. Quis enim posset deuorare acetabulum sesami? Accipiet ergo potio, vini vncias duas, sesami drachmas duas. Videbitur tamē alicui hęc, ad thoracis passiones fuisse accommodatior potio, quam ad catarrhum ex intemperie cerebri. Certè ea potio per sese parum poterat iuuare caput, iuuabat verò hominem, reddens excreationem facilem, faciensque vt nihil eius quod fluebat, maneret infra, quod erat homini vtilissimum.

¶ Tymochari historia quę occurrit hoc loco, occurrerat etiam libro 5. eisdem prorsus verbis, quare inane esset eam nunc repetere. Neq; est quidquā quod moneam. Vt neq; in historia filij Cleomenis, quæ succedit statim, est enim ea etiam scripta, & enarrata, in alio loco libri quinti.

69 *Coco in spina gibberositas ex phrenitide facta est. Medicamenti potio nulla contulit, vinum nigrum, & panis esus, & à balneis abstinere, inungiq; & inunctum fricari, fouere non vehementer, neq; multo fomento, sed mansueto.*

¶ Hęc quoq; historia occurrerat ibidem, per paucis voculis variantibus. Vbi hic legitur [illegible], id est, inungiq;. & inunctum fricari: illic legebatur solum [illegible] id est, & fricari leniter. Mihi videtur, vt illo loco minui, eadem res dici, præterquam quòd hic definitur & explicatur, quòd illic dictum indefinitè est. Nimirum lenis frictio, est quæ fit cum quadam vnctione, aspera quæ sicca.

70 *Quibus fluxiones in oculis tenues & diuturnæ, si cocta per nares procedant, iuuant.*

¶ Fluxiones tenues & diuturnas, constat esse crudas & concoctu contumaces, alioqui non diu

manerent tenues: constat quoq; ex rectitudine & vicinia partium, optimam accommodatissimamq; deriuarioné esse ab oculis ad nares. Igitur à tenuibus & diuturnis fluxionibus oculorum, cocta per nares procedere, vtilissima mutatio est. Nam à valde crudis ad cocta, & à diutius iam laborante parte, ad emunctoriú optimum & proximum. Quid ergo, an non etiam iuuaret cocta per nares prodire, post oculorum fluxiones tenues nó diuturnas? Iuuaret sanè: tamen in recentibus expectes merito fore, vt in ipsis oculis coquantur, & concoctæ sanescant, cum verò diu in parte perstiterunt tenues, probabile est debiliorẽ esse eam partem, quá vt superare affectionem posit, atq; solùm superesse auxilium deriuationis in aliam. Dicit ergo nunc Hippocrates modum, quo soleot tales oculorum fluxiones persanari.

---

71 *Quibus prægnantibus ex casu aut conuulsione, aut plaga, dolores moderatè fiunt, in tribus diebus manifestè constat, an fœtum corrumpent.*

¶ Fœtum corrumpere dicit Hippocrates abortum facere. Quibus igitur prægnantibus, ex casu, aut conuulsione, aut plaga, dolores fiunt immoderati ac maximi, secundum lumbos scilicet & femora, haud dubiè faciunt abortum diruptis acetabulis, quibus pendent ex vtero secundinæ: quibusdam verò fiuot dolores moderatiús, vt dubitetur, an sint abortum facturæ, quod quædam talium faciaot, quædam secus: hoc dicit nunc Hippocrates, palam fieri, intra tres dies. Nam quibus illi inoderati dolores, quiescente corpore, & admota aliqua inunctione anodina, & acopa, vt chamæmelino, aut oleo tepido, mitescunt sensim ac cessant, nó faciunt abortú: quibus verò & si principio videreotur moderati, recrudescunt, & exacerbantur dolores, aut continenter, aut ex quibusdam interuallis, velut solent parturientibus, maximè si simul sanguis exeat copiosè, constat instare abortum, neq; fieri iam posse quin abortiãt: id verò nisi intra tres dies fieri incipiat, timeri non debet. Quia nisi quid sit interius diruptum, aut vulneratum, nó excidet fœtus, in vulneribus verò vt dicitur ab Hippocrate libro de fracturis, tertia & quarta dies recrudescentias pariunt: cum igitur tertia dies nullas dolorum exacerbationes incipit afferre, sed potius afferet indolentiam, vulnera non suot, aut perquam exigua, quare abortus non fiet, sed cessante affectione illa leui, quam casus, aut ictus, aut conuulsio, intulerat, seruabitur fœtus. Ex casu aut ictu frequenter fit abortus, sed & conuulsione fieri eadem ratione potest, vt si quæ prægnans paroxysmum patiatur epilepticum aut ex vtero conuulsionem. Euenit enim ita quoq;, dirumpi acetabula fœtus simul cũ vtero. Neq; verò leue est, aut parui momenti, iudicare, an fœtum corrumpet mulier quæ cecidit, aut icta est, aut cui etiam sine manifesta causa cœperút dolores, & alia signa abortus, fieri: si enim ei cui diruptus iam est fœtus, auxiliis eures prohibere abortum multum lędes. Euulsus enim iam, & detentus, morietur intra vterũ, & mortis periculum matri etiam afferet: alioqui fieri poterit, vt idoneis auxiliis ab abortu præseruetur.

---

72 *Et quæ vigesimum ætatis annum agebat, & pharmacum corruptorium biberat, accidit; labor, vomitus biliosorum multorum, pallidorum, & porraceorum, & nigrorum cùm bibisset: tertia die conuellebatur. Linguam mandebat cùm ad quartam ventret, & ipsa lingua erat magna nigra, oculorum autem alba rubra: insomnis: quarta die mortua est ad noctem.*

73 *Pythocles ægrotantibus lac multa aqua miscens dabat, & renutriebat. Perniones dissoluere, tepefacere pedes, hoc modo præcipuè, calefacere igne & aqua oculis quam maximè malum lenticula, fructus horarij dulces & olera. Dolentibus vero secundum lumbos, crura & coxam, ex laboribus, marina & aceto calidis aspergere, & spongiam plenam admouere, deligare verò lanis succidis, & agninis pellibus.*

¶ Hęc omnia pręteriissem, vtpote lib. 5. iam enarrata, nisi vt exiguam quandam lectionis differentiam quæ intercedit, & si illic notaueram, hic ob oculos ponerem, ne quid desideres.

---

74 *Origanum potũ, oculis, & dentibus malũ est.*

¶ Hæc quoq; verba scripta sunt vtrobiq;, satius esset vtraque esse expuncta.

---

75 *Puella quæ à rupe ceciderat, voce est priuata, iactabat sese, & vomuit, ad noctem multum sanguinis, cùm secundum sinistram cecidisset, copiosiùs effluxit. Melicratum difficulter bibebat, stertor, spiritus densus vt morientium, vena circa faciem intenta: decubitus supinus, pedes tepidi: febris multa aliquado acuta. Plurimum expauescebat: septima vocem rupit. Calores tenues: superuixit.*

¶ Hæc quoq; historia scripta antea, & enarrata est, in libro quinto eisdem verbis, præterquà qnód vbi dicitur, febris multa aliquando acuta, illic dicebatur febris debilis: moxq; vbi hic, plurimum expauescebat, illic, vocis interceptio: quæ differentia lectionum, videtur magnam sensuum differeotiam afferre posse, ac quodammodo repugnantiã, siquidem non videtur esse posse multa neq; acuta, quæ debilis: tamen si quis rectè consideret, nihil repugnantiæ est, coniunctis enim verbis vtriusq; loci, redditur aptus seosus: ita scilicet, febris multa tenuis, aliqoando acuta, hoc est febris multa, aliquando tenuis, aliquãdo acuta. Nam multa febris esse dicitur, cùm quis citra intermissionem cuotinenter febricitat: tenuis verò & acuta dicitur Hippocrati ad tactũ, quæ tenuiter scilicet, & quæ acutè tactum mouet. Itaq; significatur, huic febrem affuisse continenter, aliquando verò, si tangeretur, videri tenuiter calere, aliquando ardere acutè, nũc calore intra viscera se cõtinente, nũc effuso. Quod hic desiot illa verba, vocis interceptio, nihil lęditur narratio: repetitio enim erat, haudquaquã necessaria: siquidem dictum priùs erat, voce est priuata. Quod verò hìc dicitur plurimũ expauescebat, dicto nulli repugnat, sed auget periculũ: quia quoddam

dam initium minabatur conuulsionis, quam solam deesse ad euidentissimam mortis significationem, illo loco diximus.

76 *Nisantides humeri dolorem habebat in aestate, factum ex abscessu. Marina lauare corpus & humerum plurimum tempus, tres dies vinum album aquosum bibere, simul decumbentem in marina, & in ea mingere.*

Perbellam curationem tradit hoc loco Hippocrates abscessus dolorifici in humerū facti in aestate. Lauare est, lauare corpus & humerum marina aqua: & tres dies dari homini decumbenti intra balneum, vinum album, aquosum, affatim, vsque dum intra ipsum balneum mingendo redderet: itaq; simul lauari, potare, & mingere. Nimirum lauare corpus & humerum dicitur, quia toto corpore decumbebat in marina, incumbens autem in humerum dolentem, vt is humerus magis immergeretur, ita ergo decumbens, ac fere submersus marina, potabat plurimum vini albi aquosi, vsq; dum ibidem manens, mingendo redderet. Quae autem fuerit curantis intentio, ipsa curationis ratio indicat. Scilicet siccando corpus, humorem redundantem per eius habitum absumere, ac articulos firmare, praecipuè dolentem, & reliquum in vrinae vias deducere. Marina enim siccat, & absumit superfluam humiditatem, quod salitae carnes luce clarius indicant: vinum album & oligophorum, seu aquosum, tenue statim est, atque eo id facilè io vrinae vias penetrat, ac reliqua deducit. Iam verò cùm vrinarias vias aperire, aut etiam vterinas studemus, magna ars est, manenti in balneo potiones ad eam rem idoneas propinare: laxato enim in balneo corpore, potio medicamentosa facilè penetrat. Neq; sanè quia balneum erat salsum, non perinde fieret: siccarentur enim partes cuti proximae, ac articuli eo loco prominentes, neq; adeo multa carne contecti, ligamenta, vis verò salis ad partes in alto positas non attingeret, sed solus ille tepor calentis aquae, qui liquat concreta, & laxat adstricta, cum quadam voluptate: fieret ergo quod erat maximè exoptandum, vt qui succus imbibitus iam erat ligamentis, consumeretur, qui verò non adeo, sed confluebat, reuocaretur in vrinas. Neque verò hoc non erat simile admodum iis quae sponte fieri solent, siquidem dicitur in aphorismo: Quibus spes est ad articulos abscessum fore, liberat ab abscessu vrina multa. Hoc est quod voluit medicus imitari in Nisantidis curatione. Suspicor autem Hippocratem consulto notasse, tempus facti abscessus fuisse aestatem, & cum abscessum dolorem attulisse, non etiam tuberculum, quia vtrunq; conferebat, vt abscessus causa putaretur esse tenuis & mictui idonea. Marinam aquam non opus est à mari deportare, nihilo enim deterior est factitia. Fit vero admistione salis tanti, vt prae aquae crassitie, innatet ouum.

77 *Fullo qui in Syro phreniticus, cum vstione autem tremulus. Crurum color, quasi esset morsus à culicibus: oculus magnus: exiguus motus: vox clangosa. manifesta autem. Vrina pura subsidentiam non habens. Nunquid ob deiectionem à tapsia, decima octaua dimisit emollitus morbus, sine sudore?*

Rarissimum exemplum est hoc rei praeter artem, vt ego opinor, bene gestae. Non mihi persuadeo phrenitico & cum vstione tremulo, hoc est delirati, cum vehementi febre, & quodam tremore, Hippocratem propinasse tapsiam, sed alium quempiam medicum: ipsum verò miratum rei euentum, in commentaria contulisse. Magnum sanè exemplum iis, quibus non placet expectari semper ad expurgationes, humorum concoctionem, sed ob morbi magnitudinem, & vrgentem necessitatem, dari aliquando pharmaca, sine illa. Quanquam ego simili incidente affectione (& si alioqui non nego, locum habere aliquando expurgationem sine concoctione) id facere nunquam tentarem, aut qui sciam, quod omnino fit praeter rationem, & si casu aliquando bene cedat, imitandum non esse. Miror magnopere, hunc vsu tapsiae non esse coniectum in furorem, & conuulsionem. Nam habebat phrenitidem tremulam, oculos magnos, & exiguum eorum motum, hoc est, inconniuentes, & apertos, & vocem clangosam, quae omnia in prorrheticis dicit esse conuulsiua & furorem indicantia: porrò habebat magnam febrem, quam vocat vstionem: quae omnia magnopere prohibere expurgationem, constabit faciè, legentl quae Hippocrates libro de expurgantibus medicamentis scripsit, ac multo magis, quae libello de locis in homine, his verbis: Febricitanti caput ne purgato, ne furiosus fiat. Calfaciunt enim caput pharmaca purgatiua, & sanè ad caliditatem febrilem accedēs, ea quae in medicamento est, maniam facit. Haec Hippocrates. Si ergo cui solū iis signis capitis calor est, vsus pharmaci facit maniam, quàto certiùs, cui iam est cum exustione phrenitis praecipuè tremula, & eum aliis signis cōuulsoriis, faciet furorem, & conuulsionem? Accedebat, succos nullatenus deorsum inclinare, siquidē neq; cum vrina descēdebat quippiam, sed erat pura, subsidentiam non habens, quae & eruditatem magnā, & succorū in superna raptū indicabat. Ego quidem citra cōcoctiones aliquando dari pharmaca posse, affirmo, ob vrgentiam, nō tamen quin aliqua vergentis humoris in ventrem significatio sit, aut saltem non magna illius ab ea via auersio, quandoquidem Hippocrates in iis purgationibus, quae inter initia faciendae sint, & nondum cocto succo, poscit, vt saltem murmur hypochondriorum fit. Ego murmuris loco quamcunq; vergentiam esse existimo, vt si aluus sit laxa & humida: si verò praeterquam quod nulla sit eoctionis nota, inferiores euacoationes sint admodum suppressae, & succi aliò rapti, quanto morbus videatur esse grauior, tanto ausim minus expurgans medicamentum dare, quia tanto certius videtur fore, vt homo moriatur, cum furore aut conuulsione, aut cum interna inflammatione refrigeratis extremis. Quid ergo negabimus, has ob causas fieri potuisse, vt hic Fullo liberaretur tapsiae vsu? Cum praecipuè tapsia sit vehementissimum medicamentum, si quod aliud expurgantium? Non sanè, siquidem Hipp. narrat. Dicemus verò fuisse rectū quoddam à magno errore, neq; eordato medico imitandum. Quid ergo faciemus cùm res altera ex parte adeo vrget, expurgationem verò nō audemus tentare?

(nam neq; hoc dicere grauabor) mittemus sanguinem pro ratione virium: si id non sit satis, curabimus vsu lenietium medicamentorũ succos versus vẽtrem molliter reuocare, Id si rectè cedere cœperit, venieinus fortasse deinceps ad expurgantia. Ille color crurum, quasi esset morsus à culicibus, est dignum consideratione, an expurgationem prohiberet, an verò posceret. Dubitatum de hac re plurimum est à nostris medicis, vbi primum hoc symptoma malignarum febrium cœpit esse apud nos frequentissimum, est verò per totam Hispaniam, ex quo per multas illius partes cœpit grassari pestis, quæ cum quindecim fere annos iam durauerit, nondum destitit. Vocatur hoc symptoma vulgari nomine tabardillo. Dubitatum verò est, vt dixi, an à pharmacis in eo malo esset abstinẽdum. Et primũ quidem omnibus ita videbatur, & agendum post missionem sanguinis ex secta vena, frictionibus, cucurbitolis cum scarificatione, & sine ea, & potionibus alexipharmacis, & diaphoreticis, quòd censeretur, esse symptoma febriom malignarum (vt re vera est) vbi verò venenosa est qualitas succorum, timeri debeat ad interna motus, iuoari verò ad externa, & euacuationes profusæ malè ferantur ob periculum languoris. Verùm vsus iam indicauit, missiones sanguinis satis magnas, in huiusmodi febrium principiis esse necessarias, & alui subductiones vtiles, tametsi neq; per scammoniũ, aut aliud eiusmodi, sed per initiora medicamenta, aut acriores clysteres. Neque sanè ratio repugnat. Nam tales febres pendent ex malignis & multis, atq; adeo crassis, hæcq; est maxima difficilis curationis causa. Quia enim maligna sunt, vrgent, qoia multa & crassa longo tempore indigent vt soluantur. Vix autem est vlla facultas quæ plurimom vrgentem morbom possit diu sustinere, cùm præcipuè in talibus maximè omnium repleri soleat caput, quia ebullientibus succis ob malignam putrescentiam, erumpunt potius illa exanthemata, qoã, vt variolæ vocatæ, vi facultatis expoltricis. Eadem autem ebullirio facit repleri caput, primùm vaporibus, deinde succis biliosis, postremò etiam crassis. Has ob causas talibus, vbi primùm febricitare incipiunt, lassitudo qoædam magna est, cum pulsus magna constrictione, & capitis occupatione fumosa, mox increscit febris, & peruigilio laborat homo, ac nonnunqoam delirio, simolque erumpunt morsus culicum, postremò pleriq; eorum fiunt comatosi, vt quidam videantur omnino facti lethargici. Opos est ergo ante omnia multitudinem depunere missione sanguinis, qoia non aliter quàm ea deposita, potest corpus ventilari. Quoniam verò tantam missionem sanguinis, quanta ad totam deponendam esset opus, facultas præcipuè malignitate labefactata, sustinere nõ posset, subductione per aluum opus sit, ea enim est secundo loco magna euacuatio pro multitudine deponenda, quæ eriam id habet boni, quòd à capite reuellit. Ne sint autem fortia medicamenta ob febrilem ardorem, sed moderata, & assidua subductio alui. In quem vsum quamplurimis, non sine magna vtilitate, clysterem acrem mox à misso sanguine, antequam perturbatio & lypopsichia, quæ plerosq; talium inuadit, conquiesceret, iussi infundi: commoti enim tunc, & exagitati succi, abundanter in ventrem secedunt. Posthæc frictiones cum re aliqua extergente, & poros deobstruente vt hordeacea farina, & inunctione laxante cutem, vt chamæmelina, cucurbitolis & scarificationibos, iuuatur. Non quod eam eruptionem exanthematum censeam iudicatoriam, & ob id iuuandam (pleromq; enim est merè symptomatica, sine facultatis expultricis opera, ebulliendo facta) sed quia maligna vtiliter euocantur ad cutem, postquam major pars per maiores euacuationes est educta. Vomitus in his, neq; significationem vnquam præstat bonam, neq; vnquam est procurandus, quia vt sectione secunda libri sexti diximus, in enarratione historię Simonis, quibus exanthemata funt vomitos non confert. Nimirum os ventriculi acrioris sensus est, & cordi ac capiti vicinior, quàm vt maligni socci in illud debeant conuocari. Si verò non conoocati sponte io os vẽtriculi influunt, leui auxilio, vt tepida aqua inde reiiciendi sont, mox fouendã pars aliqoo roborante medicamento, idq; curandom antequam mittatur sanguis, & si nondum missus sit, aut nondom satis. Sobductoria verò pharmaca, in ventricoli fundum conoocare incipientia, vt trahunt, ita mox deorsum trodi faciont.

---

79 *In Olintho Nicoxenus similiter die septima videbatur liberatus cum sudore. Sorbitiones accipiebat velut botrum ex sole. Decimaseptima die accessi ad eum. Lingua vrebatur: calor exterius non valde fortis. Exolutio corporis grauis, vox clangosa, vt laboriosum esset audire, clara tamen: tempora collapsa: oculi caui: pedes molles & tepidi. Secundum lienem distentio. Clysterem non admodum accipere potuerat, sed resiliebat. Ad noctem prodiit stercus compactum & paucum, & aliquid sanguinis, arbitror à clystere. Vrina pura pellucida: decubitus supinus: crura deducta ob exolutionem. Penitus vigil. Intra viginti dies calor est mitigatus. Potus qui ex farina, sed & qui ex pomis simul & mali punici succus, & lentis cocta frigidus, & farina lotura cocta frigida, tenuis sorbitio. Superstes mãsit.*

¶ Nicoxenos (inquit) similiter die septima videbatur liberatus cum sudore. Ego non intelligo similiter liberatum videri, atque Fullonem in Syro. Nam Fullo non est visus liberari die septima, neq; ante decimã octauam, neq; tunc quidẽ cum sudore: sed similiter affectum atque illum, visom fuisse liberari cum sudore die septima. Nimirũ hic qooque, vt & Fullo Syrus, laborauit febre maligna cũ exanthematis, cùm tamen die septima adeo remisisset febris, vt ille videretur ab ea liberatus, rursus exacerbata est. Sorbitiones accipiebat (inquit) velut botrum ex sole. Hoc est succum botri insolati, expressum. Haod satis constat ex ipsa phrasi, an hoc dicat, velut victum quo vteretur, an velut occasionem ægrotandi, oarrans. Mihi quidem, ob facultatem potionis & morbi naturam, videtur consentaneum, eam fuisse occasionem febricitãdi, aut febris augendæ. Nam mustum, vt libro secundo de diæta ab Hippocrate dicitor, feruet in ventre, nimirum vt in doliis. Cùm ergo dictum nuper sit, causam exanthematum per febres maligoas, esse sanguinis

guinis feruorem; constat nullam potius esse posse eius mali occasionem, quam musti ex insolatis botris expressi, potationem. Præterit reliqua Hippocrates, vt qui non viderit, sed relatu agnouerit tantum, eum ægrotasse similiter ac Fullonem, & dicit, decimaseptima die accessu ad eum. Symptomata omnia quæ se in ægroto dicit vidisse, referebant febrem malignam, vrētem interiùs magis quam exterius, & languorē facultatum inserentem, & conuulsorium quiddam, & raptum humorum in superna, quæ omnia febribus illis, quibus superueniunt dicta exanthemata, familiaria sunt. Nam lingua vrenda, & calor exteriùs nō valde fortis, & pedes tepidi, significabat vrentem calorem in visceribus: exolutio corporis grauis, & pedes molles, hoc est, laxi, & nullam habentes firmitudinem, & decubitus supinus, & crura diducta ob exolutionem, significabat languorem facultatis animalis: tempora collapsa & oculi caui, vitalis & naturalis: Vox clangosa, ita vt laboriosum esset audire (id est percipere quæ dicerentur) clara tamen, & clysterem accipi non posse, sed resilire, conuulsoria erant. Nisi forte flatus occupans intestina, arcebat clysterem, cui attestaretur distentio sinistri hypochondrij, aut forte stercus durum obturans rectum intestinum, quod ad noctem produit à clystere, cum modico sanguinis. Hippocrates causam excreationis sanguinis reiicit in clysterem, atque quandoquidem ille dicit, ita censere æquum est, maximè si ex cucumere syluestri, quo veterrimi frequenter vtebantur, aut re alia tali paratus erat clyster: scimus tamen, etiam citra clysteres, excerni nonnunquam sanguinem, ob solas fæces duras & compactas, atq; eam solam causam dysentoriæ facienḍę, esse solere: verùm siccitas tanta fæcum, & vrina pura ac pellucida, & vigilia illa magna, raptum in caput innuebant. Tamen cùm hæc omnia haberet, mansit superstes, & mitigatus est calor intra viginti dies, neque mirum. Nam tametsi morbus hic periculosus est, experimento tamen longo didicimus, multo esse plures, qui ab eo liberentur, quā qui intereant. Dicit eum vsum esse potu qui ex farina, scilicet sorbitione polentæ, & qui ex pomis simul cum succo, scilicet, aliquo pomi cuiuspiam acidi. Nam & potu mali punici, & decocto lentis frigido, & lotura farinæ cocta & frigida, hoc est, aqua cocta per quam colata sit farina, & ea quidem post cocturam refrigerata. Quæ potiones ad extinguēdum feruorem, & obtundendas acres qualitates, videntur idoneę, non tamen adeo ad incidendum, & aperiendum, & diducendō in corporis habitum, quod ille morbus videtur desiderare. Est tamen hic animaduertendum, etsi plerunq; ea febris, ex sanguine crasso, & putrescente malignè, nascatur, non tamen semper: sed vt morbos alios plerosq;, differentiam accipere ex materia, esseq; aliquādo febrem malignā cum exanthematis, pituitosam, aliquādo biliosam, aliquando etiam atrabiliariam, & curationē etiam ita variare: huic non tam crassorum, quàm acrium & tenuium fuisse redundantiam, indicauit vstio, & peruigilium: solent enim quibus admista pituita est, comate premi. Ob id contulerunt illæ potiones, quæ aliis essent aduersissimæ. Fuisset tamen huic aduersissimum, theriaca vti, aut decoctis ex herbis calidis, quantumuis essent alexipharmacæ, vt dictamni, & scabiosæ, & cardui benedicti, quod aliis talium solet esse vtile.

---

80 *Fullonum inguina intumuerunt dura, & sine dolore, & circa pubem & ceruicem similia, magna, febris, ante decem tussiculosi à rupturis. Tertio mense aut quarto venter distentus est. Calores superuenerunt, lingua sicca, sitis, deiectio vtriq; difficiles mortui sunt.*

¶ Hæc eadem dictio occurrit in libro quinto, atque adeo longè emendatior, hāc enim corruptam esse & vitiosam, conferenti cum illa, facilè constabit: neq; quidem ego aliorsum hanc hic scribi volui, quàm vt ab oculos ponerem eius corruptionē, & lectoribus indicarem, hunc locum secundum illum emendari debere. Illic habebatur hoc modo, fulloni inguina intumuerunt, dura & sine dolore, & circa pubem, & in ceruice similia magna febris, primùm quidem lenta tertio mense, quarto venter distentus est, febres superueniebant, lingua sicca, sitis. Deiectiones per inferna difficiles, mortuus est. Itaq; vbi hic legitur τῶν γναφέων, id est, fullonum, illic τῷ γναφεῖ, id est, fulloni, & tota historia hic narratur de multis, illic de vno. Constat verò quàm sit probabilius, morbum vnicum, in vnicum, quàm in multos homines, incidisse: vt quo videatur figmentum, fullones multos eodem omnino morbo laborasse. Rursum vbi hic legitur πυρετὸν ἡμερέων δέκα, βηχώδεις ἀπὸ ῥηγμάτων, id est, febrem ante decem, tussiculosi à rupturis, illic legitur, πυρετὸς πρῶτον μὲν βληχρὸς ἦν id est, febris primùm quidem lenta tertio, quæ lectio quàm sit consona, constabit legenti loci illius enarrationem: cùm tamē quæ hic occurrit sit ineptissima. Nam in morbo qui à scirrhis incepit, non est consentaneū, febrem ortam esse ante decem dies, multo minus cessasse ante decem dies, si id placeat intelligere. Iam verò vix possis intelligere, quid sit illud tussiculosi à rupturis. Certè nihil est, nisi mendum. Illud verò, deiectio vtriq; difficiles, ineptum & incongruum est, congruentius illud, deiectiones infernę difficiles. Legendum itaque pro ὑποχώρησις ὑποχωρήσιες, pro ἑκατέρῳ κάτω ac postremo pro ἀπέθανον ἀπέθανεν.

---

81 *Cholerica ex carnis esu, maximè verò porcellorum crudiorum, & ex cicere, & ebrietate vini odorati veteris, & insolatione, & sepia, & locustis, & gamaris, & olerum esu, maximè porri, & ceparum, adhuc autem & lactucarum coctarum, & brassica, & lapathi crudioris, & à placentis, & melitis libis, & à fructibus horariis, & cucumere pepone, & vino ac lacte permistis, & orobis, & polenta recenti, cholerica præcipuè in æstate, & febres intermittentes, & quibus rigores accedunt. Hæ aliquando maligna fiunt, & ad morbos acutos perueniunt. Sed cauere oportet. Maximè autem tales morbos arguit quinta, septima, aut nona, melius autem vsq; ad quatuordecimam obseruare.*

¶ Cholera morbus, siue ab humore bilioso, siue ab intestinis, quæ choladas vocabant veteres, vt

Trallianus censet, appellatus, morbus est notissimus, perinde ac acutissimus, & periculosissimus: eius symptoma est assidua simul & deiectio & vomitio: tametsi est etiam alia quæ Hippocrati vocatur cholera sicca, per quam sunt ad ambas excreationes irritamenta assidua, & si ipsæ excretiones non sunt. Ambæ choleræ, & sicca inquam & humida nascuntur ab eisdem causis, vt nauseæ scilicet & vomitiones. Has fortasse ambas affectiones respiciens dicit, nomine multitudinis, cholerica. Duas habet hæc dictio partes, prima cõtinet causas, quæ choleram morbum solent facere, secunda tempus quo ea maximè solet fieri, simulq; morbos alios, q eodem tempore fieri cõsueuerunt. Morbum hunc fieri debilitato ventre toto, aut ob incoctionẽ multi aut incoctilis, aut corruptionem cibi facilis, aut qualitatem aliquam lędentem, velut acrem, aut nitrosam, aut pinguem, receptissimum est, atque ita eum solere nasci ab esu pinguium, & oleosorum (quòd hæc resoluunt vētram, & velut in fumosam & rancidam qualitatem facilè vertantur, cuiusmodi carnes pingues) aut dulcium: quòd hæc facilè bilescant. (huiusmodi sunt itria, & placentæ) aut concoctu difficilium, quòd incocta maneant, (huiusmodi sunt malè elixatæ, aut assatæ carnes) aut leuium, redundantium ve multa humiditate, quod facilè corrumpantur (huiusmodi sunt, olera, & fructus horarij) aut nitrosorum (huiusmodi sunt legumina, & quædam olera) aut acrium & exurẽtium: cuiusmodi sunt aromata, & vinum forte, & meracius. Aliquid horum inesse omnibus hic enumeratis causis, quin & earum quibusdam multa, facilè constare potest. Nam carnes porcellorum sunt excrementosæ, & corruptu faciles, crudiores verò, id est, malè assatæ, etiam concoctu difficiles. Hanc ob causam, & libro quarto de ratione victus in acutis, ita scriptum est: porcellorum carnes prauæ sunt, cùm fuerint crudiores, aut ambustæ: præcipuè aũt choleram gignunt, & turbationem faciunt. Cicer nitrosum quiddam habet, vt & sæpia, & locustæ, & gamari, & brassica, & lapathum crudius, & eruum, quæ etiam omnia concoctu sunt difficilia, & si non omnia æquè, sed sæpia, locustæ, & gamari, multo plus. Ebrietas vini odorati veteris, & insolatio, id est, longa mora in sole, faciẽs æstũ, vrendo faciunt choleram, biliosum enim reddunt sanguinẽ, & fluxiones commouent. Olera etiam acria vt porri & cæpæ, eiusmodi sunt, replentia scil. acribus, & naturam irritantibus, succis. Considerandũ Hippoc. vituperare lactucas coctas, & brassicã, ac lapathũ, crudiora. Durum certę videtur inter choleræ causas recensere esum lactucarũ coctarum, oleris adeò à medicis omnibus commendati, & vt illis videtur innoxij. Certè lactuca vix habet vllam qualitatem noxiam, est nihilomin⁹ frigida & humida, quapropter nimius eius vsus replere poterit ventrem cruda humiditate, itaq; vt olera omnia (& si minus q̃ alia) potest hoc quoq; debilitare ventriculum, si omnino immoderatus sit eius vsus: & eam noxam fortasse infert citius, cocta, quàm cruda, contra ac brassica, blitum, & beta, & alia eiusmodi. Hęc enim qualitatem quum habeant malignam & nitrosam, elixatione indigent, vt eam deponant: lactuca verò cùm nullam habeat, neq; ablutione quidem indiget vt corrigat, & coctura fit laxior, & exoluens. Quapropter Dioscorides ita scriptum reliquit, sto-machicis illotas esse prodest. Non ergo est quòd medicis tantopere grauentur concedere febricitantibus lactucas crudas, & coctis vti semper cogant, præcipuè in æstate. Nam Galenus ipse cùm antea multo tempore esset vsus lactucis crudis, non alia causa dicit se coctis vti cœpisse quàm quod dentes iam essent deteriores, vt ipse testatur secundo de alimentorum facultatibus. Placentæ, & mellita liba, pinguia simul sunt & dulcia, & vtraque ratione noxia. Fructus horarij (vt dixi) sunt corruptionis facilis. Vbi legimus & cucumere pepone, legitur Græcè [illegible] dicere quidem posset [illegible], id est, & cucumere, & pepone, & rectè quidem, nam vt Galenus secondo de alimentis dicit, vterq; choleram gignit, & si pepon magis quàm cucumer, vt qui crassior illo est: verùm quandoquidem citra particulam coniungentem dicit, [illegible], id est, & cucumere pepone, videtur mihi ambabus illis vocibus significare solùm peponem, quia vt Galenus dicit cap. 4. illius libri, medici quidam voluerunt peponem appellare, sed componentes [illegible] Ita mihi videtur hoc loco legendum [illegible], id est, ex vino & lacte parata potio, antiquissimis in vsu fuit, occurritque iam antea in ipso hoc opere ipsius mentio. Nam libro secondo sectione 5. commendabatur ad fracturas ossis in capite: nunc recensetur inter choleram inferentes causas: & sanè satis probabilius est hoc quã illud, licet illius quoque quam potuimus probabilem reddimus rationem suo loco. Nam lac acescit facile, acidum verò, vinum quoq; trahet in aceti naturam, aceto verò cum lacte permisto, nihil ventri magis aduersum, quia lac ipsum in grumos & serum resoluit, & flatu dirumpit. Itaq; œnogalactis potionẽ hac ratione esse periculosam, ego maximè probo. Polenta non adeo video vituperari ab antiquis, quin potius ad eas choleras quæ ab acribus succis excitatę, attemperantium ciborum ac potuum vsum desiderant, vti ea iubebant, solùm video Hippocr. 2. de ratione victus in acutis dicere, polentam recentem turbationem facere, non assuetis ea vti: id verò non dicit, vt polentæ recentis vitium, sed vt consuetudinis vim explicet: atq; si id quod nunc dicit iuxta illud interpretemur, intelligẽdum est, polentam recentam afferre solere choleram quibusdam, ob desuetudinem ea vtendi. Polenta testibus, Galen. 3. de alimentis, & Plinio cap. 25. lib. 22. parabatur ex farina hordei tosti, atq; ob id firmãdi potius ac sistendi ventris, quàm euertendi vim habere putabatur, tamen recens parata, insolitis ea vti, euertit ventrẽ. In secunda dictionis parte dicit cholerica, id est, choleras morbos, præcipuè fieri in æstate. Nimirum æstate & autumno inopia naturalis caloris laborant, & debiles sunt ventres, & bilis facilè in eos confluit. Addit & febres intermittentes, & quib. rigores accedunt, q̃ periphrasis significat febres tertianas p̃cipuè, deinde verò & quartanas, qa exquisitę tertianę incipiũt à magnis rigoribus, quartanę etiã ab horrorib. & rigoribus exiguis. Dicitur verò apho, 21. sect. 3. æstate fiũt tertianę plurimę, & quartanę, & vomitus, & alui profluuia. Addit nunc Hippocr. has febres in æstate ortas, aliquãdo malignas fieri, & in febres cõtinuas & acutas mutari: ac proinde cauere oportere, id est, timere, & curare cautè, neq; quippiã erroris cõmittere, & si principio exi-

guus

guus profus morbus, & contemplabilis esse videatur: Maximè autem tales morbos inquit arguere quintam, feptimam, aut nonam. Quandoquidem de intermittentibus loquitur, conſonum est intelligere, quintam, feptimam, aut nonam circuitionem: nam in intermittentibus non est dierum numeratio, fed circuituum. Quidam illa verba μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα νοσήματα ἐπιδηλοῖ ἡ ε' καὶ ἡ ἑβδόμη καὶ ἡ ἐνάτη δηλοῖ, ita vertunt, præcipuè autem tales morbos, quinta, & feptima, & nona, iudicant. Mihi verò videtur Hippocrates dicturus, non δηλοῖ fed κρίνει vt folet, dicit verò δηλοῦσι, id est, manifestos faciunt, feu produnt, feu arguunt, quod quidem nihil est aliud, quàm his diebus folere fe prodere eorum malitiam, quòd in eis foleant ex intermittentibus continuæ fieri. Ob id ergo vfque dum ex dies exactæ fint, cauere oportere, hoc est cautè eos curare, nihilq; permittere vt delinquant, fufpectos habentes femper morbos, qui alioqui ob propriam figuram videantur esse fecuri: neq; ad dictas vfq; dies confulit Hippocrates cauere, fed quafi melius & confultius, etiam vfq; ad quatuordecimam obferuare: nimirum non vult nos ab intermittentibus æſtiualibus fecuros esse, vfquedum præteriisse quatuordecimã periodum viderimus, neq; fieri continuas.

82 *Phericyda post folstitium hybernum noctem, lateris dextri dolor. Antea etiam confuetus, cessauit. Pranfus est, & egressus horruit: febris ad noctem fine dolore: tuſſicula quadam leuis ficca. Vrina non multa hypostafis, multa, ramentofa, glabra, diuulfa, à principio: post quartam vero tubercula fubfidebant, & vrina non decolor fubfidentiam habens, & collectio non apparebat in matula vbi esset refrigerata. Tertia die aluus fua fponte egeſſit. Quarta glande appofita ftercorofa & biliofa deiecit: humidus fluxus: fomnus ad noctem non valde, interdiu autem aliquantulum dormiebat. Sitis non vehemens. Quarta ad noctem maximè, cutis circa frontem, reliquum, mollis femper ad fuperferendum. Febris vincebatur ad manum, & fubhumescebat. Pulfus in fronte valde obfcurus venarum, grauitas in conuerſionibus, & in omnibus egestionibus exiguum tempus: femper fine dolore ab initio anxius, & paulatim vomebat. Septima à glande deiecit inter biliofum & ftercorofum, humidum valde & pallidum, & tam aliquantulum delirabat, & humiditas exigua aliquando circa frontem. Stragula fuper faciem: oculus frustra velut aliquid afpiciens conuertebat, & rurfus nictabat. Stragula reiiciebat. Nona die fudor mane obortus vfq; ad pectus, perfeuerabat vfquedum moreretur. & febris intendebatur, & delirium. Circa frontem plurimus fudor, & velut graue quidda, aut valde album. Cutis autem quæ fub pilis interpuncta. Hypochondrium dextrum eleuatum demifit à fe ipfo biliofum Octaua apparebant velut culicũ morfus: ante mortem tuffiendo reiecit velut ex muco fungos compactos, alba pituita circundatos: excrearat autem & antea parua alba lactea. Post cœnam in fomno horruit: mane furrexit grauis capite, horruit rurfum: noctem grauiter. Sequẽti autem die febris acuta. Capitis fphacelus. Vomitus bilis multa. Plurima porracea. Remiferunt omnia. Somnus noctem, mane pero frigerabatur. Sudor exiguus Humiditas per magnam partem corporis. Secundum lienem manus fentiebat modico tempore collectionem indolentem, ftatim euanuit. Nocte fine fomno. Fori tempore exacerbabatur febris, anxietas, vertigo, tormen, capitis dolor, vomitus porraceus, leuis, lentus, vt pituita, ad occafum folis ceſſauerũt omnia. Sudor capitis, colli, excreuit per vomitum ftercorofa, humida, biliofa, neq; nigra, neque inconuenientia: noctem mediocriter tranſegit, & fequentem diem: ad noctem rurfus fine fomno. Vomitus mane fimiliter etiam fequenti die citra anxietatem. Capitis autem dolores ceſſauerunt post fudorem: vefperi omnia remiferũt. Nona non amplius vomuit, incaluit magis. Alius non videbatur febricitare. Venæ temporum faliebant. Sine dolore omnino. Sitis femper erat. Nona cùm ad fellam furrexiſſet, valde linquebatur animo. Excreuit à glande ramentofa, nigra, & biliofa, colore ftercorofo quantum destillauit. Vox clangofa, in conuerſionibus grauis. Oculi caui: cutis frontis circumtenta. Alioqui bene fpirans, compofitus, ad parietem plerumq; conuerfus. Humidus in clyſteribus flexibilis, quietus. Lingua alba leuis: circa decimam autem & poftea, vrina rubra circulatim in medio exiguum album duodecima à glande fimilia exierunt biliofa, & ramentofa. Post glandem animi deliquium. Deinde os ficcabatur. Colluebatur femper, atq; nifi valde frigida esset, calidam dicebat esse. Nitem leniter. Deinde fitis non erat. Stragula femper à thorace proiiciebat: clamydem calefieri non finebat. Ignis procul & paruus ambarum maxillarum rubor Post hæc malè loquebatur. Diem vna vel duas fupercaluit, ceſſauit.*

¶ Multo magis operofum esset quàm vtile, narrationem hanc, longam, obfcuram, & perturbatè fcriptam, interpretari: neq; fane omnino fieri posset, nifi diuinando. Nam luce clarius est, eam vt hic occurrit, à nullo nunquã hominum esse fcriptam, fed ob vetuftatem vitiatam esse mille modis, deesse multa verba, alia esse interiecta, alia permutata, atque ob id quædam incidisse, vbi nihil possent fignificare. Quale mihi videtur illud, hypoftafis multa, ramentofa, glabra, diuulfa, quam enim vrinæ hypoftafim intelligas dici glabram: Porrò quis non videat, perturbatam dierum enumerationem, vt posterioris antequã prioris fiat mentio, & eadem pluries repetatur, ex codicum corruptione nafci. Nemo verò pofsit lectionem reftituere, nedum enar-

raré, ob id consultius esse videtur, ac prudentius, transilire, cùm præcipuè nihil adeò ad artem vtile videatur, tota hac dictione insinuari. Illud solum lubet monere, quod quicumq; attentè leget, intelliget facilè, hanc non esse vnicam, simplicemq; narrationem, sed geminam, primam quidem continere historiam Pherecidæ, qui die nona mortuus est, & laborauit ea malignæ febris specie, quam nunc in historia Fullonis frequẽtem esse dixi, cum exanthematis scilicet morsibus culicum similibus: alteram alterius cuiuspiam, cuius nomẽ vetustate deletum est, qui est liberatus. Pertingit prima narratio vsq; ad illa verba: Excrearat autem & antea parua alba lactea. Secunda incipit ab illis: Post cœná in somno horruit. Hoc vero adeo est apertum, vt sola admonitione opus sit.

---

83 *Androthali, aphonia, ignorantia, delirium, his sedatis superarat multis annis, & recidiuæ fiebant, lingua permanebat totum tempus sicca, nisi collueretur, loqui nõ poterat, & valde amara erat plerunq;, aliquando autem & cordis dolor. Venæ sectio soluebat hæc, aqua potus, aqua mulsa. Helleborum bibit nigrum. Biliosum non prodibat nisi paucum, tandem hyeme decubuit, & extra se exiit. Et pathemata linguæ similia. Calor tenuis. Lingua decolor: vox peripneumonica, à pectore stragula reiiciebat, & se educi iubebat vt micturum, nihil potens apertè loqui, neq; existens apud se: educebant ipsum. Ad noctẽ est mortuus. Duobus aut tribus diebus decubuit.*

¶ Hæc eadem historia occurrit in quinto libro, sed quia imperfectiùs quam hìc scripta, eius enarrationem in hunc locum distulimus. Quamplurimos tentare solent pasiones apoplecticę, humore quopiam repentè irruente in cerebrum, quibus id malum non firmatur, neq; fit integrè, sed velut inchoatur, significanturq; illa grauissimorum malorum initia, quibusdam, minoribus quidem q̃ apoplecticis fieri solent, velut in via tñ ad illa positis. Huiusmodi sunt, vertigo magna, & aphonia, hoc est loqnelæ interceptio, & ignorãtia quædam omnium rerũ (in hoc genere est stupor mentis, & obliuio) & deliriũ. Hoc quidẽ solum si accidat, aliud indicat q̃ apoplecticã pasionem, cõiunctum tamẽ cum aliis, significat etiam illã, & quandã facientis ẽsusæ differentiam. Nimirũ humorẽ qui occupare cœpit & obstruere cerebrum, biliosum, aut atrabiliarium esse. Ab omni enim succo multitudine obstruẽte, fieri possunt illæ pasiones. Nam vel à crasso flatu fieri solẽt earũ quędã. Hic igitur Androthales, seu, vt in quibusdã codicib⁹ legitur, Androphanes, tale quiddam aliquãdo passus est repentè, atq; quia apparatus nõ fuit adeo magnus, nõ est factus apoplectic⁹, sed ꝓcesit læsio cerebri vsq; ad aphoniam, & ignorantiã & deliriũ. Multi, vt alibi dictũ est, etiã sine verbis delirant, gestubus, & signis. Hic aũt fortasse (ita vt fit) aphonia & ignoratione rerũ primũ laborãs, vbi loqui cœpit, delirauit. Cum ergo pasio adeò fuisset exigua, vt ne leuis quidẽ apoplexia dici mereretur, sed velut quoddã initiũ, cessauit: & superuixit homo multis annis, non ita tñ sanus, vt nõ rediret aliquando similis pasio. Nimirum manebat interius idem apparatus, qui à principio fecerat. Quẽ indicabat lingua semper sicca, adeo vt nisi collueretur, loqui non posset & plerumq; valde amara: & cordis dolor, hoc est, dolor oris ventriculi, qui aliquãdo incidebat. Hæc omnia significabant, vitiosi & biliosi succi redundantiam circa caput, & vẽtriculum, cui caput facillimè consentit. Cum itaq; vixisset aliquot annos hoc modo; tãdem hyeme decubuit, & intra duos aut tres dies mortu⁹ est, factus (arbitror) apertè ac summè apoplecticus. Primũ verò extra se exiit perturbato cerebro, & linguę erãt similia pathemata, siccitas scil. & immobilitas, erat iam tunc decolor, & albida, ob naturalis caloris extinctionẽ. Vox erat peripneumonica, quasi strangularetur, & nihil apertè loqui poterat, & cum angeretur iam ob strangulationẽ, reiiciebat à pectore stragula, & cum resolutio iam inciperet serpere, ob resolutionẽ vesicæ vrgebatur cupiditate mingendi, & perturbatè, vt poterat se educi iubebat vt micturum, & educebant ipsum q; aderant, ille verò resolutus postremò totus, ad noctem mortuus est. Interponit Hippoc. quædam ad eiusmodi affectus curationẽ spectãtia. Venæ sectio (inquit) soluebat hæc, aquæ potus & aqua mulsa. Hãc certè curationẽ hoc casu ego maximè recipio, ac probo. Suspicorq; Androthali, ob hæc esse productam tot annos vitam: mortuũ verò postremò esse, q; cùm biberit helleborũ nigrũ aliquoties purgandi gratia, nihil tñ sit iuuatus, quia non euacuabantur qualia euacuari oportebat. Nam biliosum non prodibat nisi paucum. Curatio aũt optima, & q̃ hoc casu potest conferre maximè, est, ante pharmacum vias laxiores facere, & biliosum sanguinẽ à superuis partib⁹ quibus hæret, sectione venæ detrahere, & aquæ vsu temperare, & vsu longo mulsę facere lubricam aluum: verùm citra hæc, helleboro biliosum nõ cedit, & homo neq; purgatur, neq; adiuuatur. In eo igitur cui tale quid acciderit, & talis esse videatur humoris species, venam seca ꝓ virium ratione, & aqua vti iube, & mulsa, interimq; cibi boni succi mediocri quantitate. Mox succedũt historiæ Nicanoris, Damoclis, Parmenisci, & seruę Canonis, quæ eædem & eodem scriptæ ordine occurrerunt in qointo libro, atq; eisdem verbis, præterquam quód historiæ Parmenisci illic nihil erat præter principium. sed ego totam hinc illuc transtuli: atq; enarraui eum reliquis, quas nunc ideo repetere, nihil refert. Vt neq; historiam serui Timocharis, neq; pueri Nicolai, cuius etiam initium solum in libro quinto est, tamen est ea quoq; à me illuc translata. Itaq; licet mihi nunc vsque ad historiam Metonis transilire.

---

84 *Metoni post pleiadum occasum febris, lateris sinistri dolor vsq; ad claviculam, atq; is adeo grauis, vt quiescere non posset, & ardor tenebat. Deiectio multa biliosa, in tribus diebus fere cessauit dolor, calor aũt circa septimã aut nonam. Tussis aderat. Excreationes neq; biliosa, neq; multa fiebant, pituitosa verò tusses sequebatur. Cibos gustabat. Aliquãdo exibat velut sanus. Apprehẽdebant autem quandoq; illum calores tenues exiguum tempus. Sudores exigui fiebant ad noctẽ, spiritus in febre densior, maxillarũ ruber, circa latus*

214

latus grauitas, & sub alis, & ad humerū. Tusses tenebant. Pharmacum per superna eduxit biliosa: tertia post pharmacum exiit pus, ab initio verò infirmitatis quadragesima. Repurgabatur circa trigintaquinque alios dies. Et sanus factus est.

A

¶ Hic pleuritide laborauit primùm, intra tres dies dolores cessauerunt cessante fluxione, tamen non est liberatus, sed inflammatio est ad suppurationem conuersa, & ob id iam inde factæ non sunt excreationes, neq; multæ, neq; biliosæ, quales scilicet ex materia propria fierent, sed tamen tusses pituitosæ, hoc est, per quas nihil excrearetur, nisi pituita, ex ea quæ naturaliter colligitur ex pulmone. Constat huic cessasse fluxionem tertia, suppurationem verò ferè perfectam esse intra nouē dies, quia eo tempore cessauerunt calores, qui pure iam confecto, exigui manere consueuerunt. Vomica puris quadragesima à prima rupta est, iuuit fortasse, vt rumperetur, vomitio à pharmaco facta. Purgatus deinde aliis trigintaquinq; euasit. Habuit hic quidem omnia signa suppurati, & euasuri, iuxta ea quę in prognostico scripta sunt ab Hippocrate. Nam calores interdum fientes, & sudores nocturni: spiritus in febre densior, & maxillarum rubor, & grauitas circa latus pro dolore, & permanentes tusses, suppurati erant. Interim cibos gustare, hoc est, libenter accipere, suppurationis salubris. Multa etiā deiectione biliosa non potuisse persanari, sed cùm maximè videretur liberatus, suppuratum mansisse, iuxta morbi conditionem euenit. Nimirum in pleuritide, & reliquis thoracis morbis, nisi in raris quibusdam naturis, non probatur alui profluuium.

B C D

85 *Vxori Theotimi in semitertiana anxietas & vomitus, & horror simul cùm febris inciperet, & sitis: procedente verò, cùm febris inciperet, calor ingens. Cùm melicratum potasset, & vomuisset, horror & anxietas, sedata sunt. Et postea quod à sida.*

E

¶ Bis dicitur in breui hac dictione, cum febris inciperet, primo loco significat paroxysmi partem, quo significato dicimus cùm aliquis rigere incipit, ei iam incipere tertianam febrem, nimirum vocantes ipsum rigorem, primam febris partem: secundo loco significat reliquum paroxysmi pręter inuasionem. Quo significato, cùm finitur rigor dicimus febrem incipere, diuidentes scilicet paroxysmum in rigorem aut horrorem, & febrem. Describit ergo hic Hipp. febris semitertianæ, qua vxor Theotimi laborauit paroxysmos, & dicit quibus succurreretur & in ipsa inuasione, & deinceps in febre. Fuisse dicit ei cū febris inciperet, hoc est, in ipsa febris inuasione, horrorem cum anxietate & vomitu, & siti: procedente verò paroxysmo, cum finito horrore febris iam inciperet, calorem ingentem. Datum verò esse in Initio melicratum, tepidum scilicet vt vomeret, & ita sedata esse horrorem & anxietatem, vacuata certè bona parte succorum, qui in ore ventriculi aceruati, ea symptomata inferebant: & postea cum iam febris arderet, datū esse quod ex sida. Quidam vertunt succum mali punici: Hippoc. verò dicit, ἀπὸ τῆς σίδης, quo nomine non video ab autore quopiam vocari malum punicum. Si verò vocari posset, mihi placaret ita legi, quandoquidem malo punicō, in feruore præcipuè patientis oris ventriculi, nihil conuenientius esse videtur. Atqui suspicor sidam facultate punico esse similem, vt est figura. Nunc incognita est, describitur à Theophrasto lib. 4. de historia plantarum cap. 11. Verùm quando quidem est incognita, tu veteris, Hippocratem imitatus, in similibus feruoribus, malorum punicorū succo. Diopithis sororis historia eisdem prorsus verbis occurrerat in quinto.

F G A B

86 *Vxori Apomati, in hemitrito, circa Arcturum, grauis cardialgia in apprehensione, & vomitus, & strangulationes simul instabant vterinæ, & in dorsum dolores iuxta spinam cùm autem huc ei peruenissent, soluebatur cardialgia.*

¶ Velut vxori Theotimi, in apprehensione semitertianę, anxietas, vomitus & horror fiebat, ita huic cardialgia, vomitus, & strangulationes ex vtero, vitioso succo incumbente simul in vterum, & os ventriculi. Fiebat verò pauló post solutio cardialgię dolore cuoto in dorsum iuxta spinam, quā scilicet descendit ex ore, spinæ affixa, gula. Quapropter significat rectitudo, solutionem cardialgię fieri, succo ab ore vētriculi, in gulam abscendente. Iuuaretur hæc quoq; vomitu ex mulsa: nam solueret vomitus cardialgiam, & dolorem dorsi anteuerteret, & reuelleret ex vtero, quem interim calida aliqua laxante inunctione, velut anethino aut irino, foueri oportet.

C D

87 *Terpidæ matri, ei quæ à Detisco cùm corruptio facta esset mense quinto gemellorum ex eius sinu, ab altero quidem statim velut in tunica quadam liberata est, ab altero verò prius vel posterius quadraginta diebus liberata est. Postea autem concepit in ventre: anno verò nono dolores graues ventris in multum tempus inceperunt. Aliquando quidem ex ceruice & spina: considebant autem in hypogastrium, & inguina: aliquando verò ex genu dextra. Considebat autem in eundem locum: & cùm circa ventrem dolores erant, eleuabatur venter, cùm verò sedarentur, coincidebat cardialgia, strangulationes non aderant, sed frigus corporis, quasi in aqua iaceret. Tempore quo dolor fiebat, reuertebantur per totum corpus dolores, mitiores quàm in principio. Allia, silphium, acria omnia, non conferebant, neque dulcia, neq; acida, neq; vina alba, sed nigra, & balnea rara. Initio etiam vomitus graues fiebant, & ciborum exclusiones, & per dolores non apparebant muliebria.*

E 88 F

¶ Omnia hæc mala fuisse vterina insinuat Hippocrates inchoans narrationé ab abortu, qui nouē ante annis factus erat, quanquàm ab eo non adeò læsus mansit vterus, quin postea conceperit, atq; vt ego intelligo, pluries, siquidem tam multi anni exacti sunt, menstruis nondum deficientibus. Non enim defecisse per ætatē constat, quādoquidem dicit per dolores non apparebant muliebria, quasi scilicet apparere solerent. Cùm ergo huic ex abortu,

G

difficili sanè & periculoso (siquidem gemellorum, & mēse quinto, in quo solent acetabula esse firmissima, & ab altero vix se quadraginta diebus expediuit) læsus non nihil maneret vterus, anno nono (cū interim aliquoties cōcepisset) incepit morbosa admodum esse ex vtero, fuitq; multū tempus. Incepsrūt dolores graues vētris, q diuersimodè fiebāt: aliquādo quidē ex ceruice & spina incipiētes, considebant in hypogastriū & inguina: aliquādo verò incipiētes ex genu dextro, considebant in eundem locū, in hypogastriū scilicet & inguina, vbi vterus situs est, & cùm ibi erant dolores eleuabatur vēter, cum sedabātur eius loci dolores, fiebat cardialgia, repēte scilicet humore in ventriculum, qui etiā patiabatur cum vtero. Nam initio etiā fiebant vomit⁹ graues, per quos cibi omnes quos accipiebat, reiiciebātur. Et si hic morbus vterinus erat, & cùm suppressiona menstruorū fiebat (non enim apparebāt muliebria, cùm dolores tenerent) non tamen afferebat strangulationes, quales fieri solent ex vtero, sed refrigerationem corporis, quasi in aqua iaceret. Nimirum non pendabat malum ex frigidis succis aut flatibus, sed ex acribus. Frigida enim aura inde ascendens, accurrensq; cordi, respirationis tollit vsum, atq; ita & respirationem: acria verò mordendo calorem intro reuocant. Hanc ob causam, neq; allia, neq; silphium siue laser, neq; alia acria, quæ in frigidis vteri passionibus conferre solent, conferebant, neq; dulcia, quia & hæc facilè bilescunt: neq; verò acida, quia vterus male fert eorum vsum, neq; vinum album, calidius enim & mordatius est magna ex parte hoc: sed vinū nigrum, & balnea rara, attemperando scilicet. Arbitror verò cauisse medicos balnea crebra, ne humiditas cresceret. His rebus mitigata sunt mala, ac postremò cùm dolores fierent, non iam fiebant quales à principio, sed reuertebantur mitiores quidam per totum corpus, quasi ex pauciori & mitiori causa pendente malo, & vtero minus iam affecto.

---

88 *Vxori Cleomenis circa Zephiri flatus, ex nausea, & lassitudine, lateris sinistri dolor, incipiens à ceruice & humero, febris, & horror, & sudor. Incepit autem febris, neq; desiit, sed intendebatur, & dolor grauis, tussis, excreatio subcruenta, pallida, multa, lingua alba, deiectiones mediocres humidæ, vrinæ biliosa. Quarta ad noctem muliebria venerunt multa. Soluta est tussis, & excreatio, & dolor. Calor autem tenuis.*

¶ Non arbitror, nauseam, & lassitudinem vt causas procatarctices morbi, hoc loco nominari, sed velut exordia, & initia illius: non inquam quòd nausea & lassitudo morbum fecerint, sed quòd ille à nausea & lassitudine inceperit. Itaq; mulier primùm laborabat nausea & lassitudine spontanea, deinde successit lateris sinistri dolor, incipiēs à ceruice & humero, & febris, & horror, & sudor, & cùm incepisset febris cum horrore, & superuenisset sudor, haberetq; speciem intermittentis, non tamen desiit, sed mansit, & intendebatur, & dolor etiam grauis, hoc est, molestus, intendebatur, & tussis, & erat excreatio subcruenta, pallida, & multa, & lingua erat alba, & deiectiones mediocres humidæ: hoc est, quantitate & multitudine mediocres, substantia autem humidæ: vrinæ biliosæ. Huius morbi præcipuam causam fuisse menstruorum suppressionem, & in supernas partes recursum, euentus indicauit: præterquam quod ex ipsius ægrotæ narratione, id oportuit disci: nam quarta die ad noctem venerunt muliebria multa, soluta sunt, tussis, & excreatio, & dolor, mansit tamen calor quidam tenuis, hoc est, exigua quædam febricula. Nimirum sanguis alioqui per vterum effluxurus, per venas communes regurgitauerat in latus sinistrum, quà mamma est vsque ad ceruicem, & humerum, vt sanè euenit sæpissimè. Nimirum habet vterus cum partibus thoracis communes venas non exiguas, ob quas videmus à partu difficili, aut repentina menstruorum suppressione, fieri quibusdam dolores laterum, quibusdam veras pleuritides, aliis peripneumonias, aliis asthmata. Ita igitur huic facta est pleuritis ob recursum sanguinis, cuius rursum per inferna euacuatione soluta est, super fuit solum febricula exigua, quæ fortè, præter pleuritidem, pendebat ex aliqua putrescente per venas pituita & bile, quas lingua & vrina indicabant. Habes hîc exemplum iudicationis die quarta factæ, rei vt ego existimo non tam raræ, quàm Galeno visa est, & Archigeni. Historiæ vxoris Epicharmi, & vxoris Polimarchi, quæ hoc loco occurrunt, enarratæ sunt in quinto libro, & ex vtrisq; locis lectio restituta.

---

89 *Liciniæ sorori seniori vomitus omniumq; accipiebat, diebus quatuordecim sine febre Cruentarum vomitionum reiectiones: & contracta strangulatio ad cor procedebat. Castoreum, seseli, & succus sidæ, omnia sedauerunt: abscessit autem dolor moderatus ad partem inanem. Bulbi succus, & vinum lacteum austerum, & panes quam minimi cum oleo.*

¶ Strangulationem ex vtero esse passionem, ob menstruorum passionem factam, symptomata indicant, & confirmant remedia. Nam contracta strangulatio ad cor procedens, nihil potiùs significat, quàm eam strangulationem. Videntur enim sibi mulieres ita affectæ, strangulari, vtero retracto in cor, consentiente verò ventriculo mox nauseant, & quædam eorum vomunt quidquid acceperint. Cùm ergo hæc tale quiddam sine febre passa sit, & cum strangulatione consentaneum est ex tali passione procedere: porro talis passio ex suppressione menstruorum fieri consueuit, quibus verò supprimuntur, fieri solent vomitiones sanguinis. Castoreum, & seseli à Dioscoride & Galeno commendantur ad strangulationes vterinas. Sidam dictum nuper est, in historia vxoris Theotimi, videri esse velut speciem quandam mali punici, quapropter huic datus sit eius succus, non ad vterinam passionem, sed ad sanguinis vomitum. Insinuās ergo Hippocrates, non ob eandem passionem data esse hæc omnia, sed ob diuersas, dicit, castoreum, seseli, & succus sidæ, omnia sedauerunt: illa scilicet, strangulationes: hoc, vomitiones. Remittente hoc malo, abscessit dolor quidam moderatus ad partem inanem: contulere bulbi succus, & vinum lecteum austerum, & panes minimi cum oleo. Vinum lacteum

cum vocatur vinum lacte permiſtum, quo, vt nuper dixi vtebantur veteres, vocabantq́; oinogala. Non eſt veriſimile, hæc potu aut eſu eſſe data (nam vino cùm lacte miſto, ad dolores inanis partis nihil eſſet deterius) ſed appoſitum eſſe parti inani cataplaſma ex panis modico & ſuccu bulbi, vino, lacte & oleo, atq; eius appoſitione ſolutum eſſe eius partis dolorem.

---

90 *Pauſaniæ filiam ex crudi fungi eſu anxietas tenebat, ſtrangulatio, dolor ventris. Melicratum calidum bibere, & vomere conferebat, & balneum calidum, In balneo vomuit fungum, & cùm iam eſſent ſoluenda omnia, ſudauit.*

¶ Fungi quidam, vt teſtantur Dioſcorides & Galenus, ſunt venenoſi, atq; ita vt habeant aliquid veneni putrefactorij, eiuſque quod toto genere venenum eſt, alij tamen omnes crudioris ſunt, & craſſæ ſubſtantiæ, atq; niſi quantitate modica, bene elixati, atque cum correctiuis, vt cum pipere, pulegio, origano, aut aliis eiuſmodi conditi, accipiantur, innocui manant, & ſtrangulant, flatu arbitror craſſo ex illis orto. Nullius itaque fungi eſt vſus ſatis tutus, cuiuſdam verò etiam perniitioſus. Dioſcorides docet rationem dignoſcendi venenoſum & eius antidota, atque etiam Galenus ſecundo de antidotis. Mulierem hanc non eo læſam eſſe conſtat, quòd venenoſum ederet, ſed quòd crudum, ob id anxietas eam tenebat & ſtrangulatio, non potente ventriculo eum conficere, & flatu frigido inde verſus cor, & reliquas corporis partes, delato. Hinc verò & dolor ventris. Superari fungi ſolent meri potu, & eſu aromatum, cùm verò vrget plurimùm anxietas, ſatiùs eſt curare vt vomantur. Huic ob id amiſſa ſpe coquendi, datum eſt melicratum calidum, vt vomeret. Ducta porro eſt in balneum calidum, vt calor obſtaret frigori, quod ex fungo effundebatur, & longè à corde extraherentur flatus refrigeratorij. Vomuit ergo in balneo fungum, & deinde ſudauit, & ſoluta ſunt omnia, quia quidquid auræ frigidioris effuſum in corpus erat, ſudando expirauit. Epicarmi, & filij Euphranoris hiſtoriæ, enarratæ ſunt in quinto libro.

---

91 *Poſt fauonium ſiccitates fiebant vſque ad æquinoctium autumnale: ſub cane graues ſuffocationes, & venti calidi, & febres ſudatoriæ, & rurſus ſtatim caleſcebant. Tubercula verò iuxta aures multis fiebant.*

¶ Non ſine magna loci corruptione ſcripta eſt hæc hiſtoria in quinto libro, atque ob id in hunc, vbi meliùs ſcripta occurrit, eius enarrationem diſtulimus. Conſtat vt illic dicere cœpimus, non contineri narrationem integram his verbis, ſed ea eſſe deciſa ex narratione longiori tempeſtatis alicuius morboſæ. Quapropter veriſimile eſt multò plura accidiſſe, & in ipſa aeris alteratione, & in morborum conſtitutione, quàm hic narrentur quæ diuinare non poſſum. Fuiſſe malignos eius tempeſtatis morbos, vel ex iis ſolis quæ hic dicuntur, colligere licet. Nam erant febres ſudatoriæ, & ſtatim recaleſcebant (hoc eſt, ſudabant crebrò febricitantes, tamen non minuebantur ſudore febres, quin potiùs inde videbantur denuo incrementa ſuſcipere) & fiebant multis tubercula iuxta aures: quorum vtrumque malignitatis eſſe conſtat. Nam ſimplicioribus morbis, non ſunt decretoria, niſi quæ decernunt, & euacuationes potius quam abſceſſus: cum verò ſudores febricitantium non deficiente febre, vituperentur ſemper ab Hippocrate in hac tempeſtate malignus eſſe, erat longè euidentiſsimũ. Quia per totũ ver & totam æſtatẽ vſq; ad æquinoctium autumnale, fiebant ſiccitates (hoc eſt, nullæ erant pluuiæ) ſub cane verò tantus ardor, vt venti eſſent calidi, & homines viderentur grauiter ſuffocari. Vnde ergo fierẽt febres ſudatoriæ, & humidę: nam dicebatur prima ſectione ſecundi libri, in ardoribus ſiccitatis febres plerumq; citra ſudorem, ſi verò in his minutæ imbris guttæ decidarint, magis ſudatoriæ fiunt ab initio. Atqui hoc idem repetitur ſectione tertia eiuſdem libri. Non certè fierent hi ſudores ob humoris copiam, ſed ob vrentis ignis vim, colliquatoriè: ſcilicet, vt dicitur ab Hipp. in prognoſtico, fiunt aliqui ſudores, maligni quidem illi & inutiles, ob inflammationis vigorem.

---

92 *Aniculæ à tuſsi vexatæ circa nonam diem: adoleſcenti ſplenico ancillæ filio aluo humectata, circa idem tempus. Cteſiphonti ſub arcturum ferè circa ſeptimam. Puero ſolum ſuppurata ſunt. Eratili filio euanuerunt.*

¶ Exempla ſunt hæc, eorum quibus ea tempeſtate orta ſunt tubercula iuxta aures, atque ita audiendum eſt, aniculæ illi quæ à tuſsi vexabatur, circa nonam diem facta ſunt tubercula iuxta aures: adoleſcenti ſplenico qui erat ancillæ filius, humectata eſt aluus, & circa idem tempus, circa nonam ſcilicet diem. Cteſiphonti ſub arcturum, hoc eſt, incipiente iam autumno, ferè circa ſeptimam diem morbi, orta etiam ſunt tubercula: ex multis quibus ea ſunt facta, puero cuidam ſolùm ſuppurata ſunt: Eratili filio euanuerunt. His duobus non narrat quibus morbi diebus orta ſint, narrat verò quos habuerunt exitus, alteri ſcilicet ſuppurate eſſe, alteri euanuiſſe. Vnde licet intelligere tres hos exitus habere parotydas, quin & alia quæcunque tubercula: aliis enim ſuppurantur, & effuſo pure ſanaſcũt: aliis euaneſcunt, hoc eſt, repentè & inſperato diſparent, aliis neque euaneſcunt, neque ſuppurantur ſed perſiſtunt, vſque dum homo interit, aut ipſis paulatim reſolutis liberatur. Puero præ aliis ſuppurata eſſe tubercula, congruens eſt puerili naturæ, quæ calida cùm ſit & humida, coquendi facultate plurimùm valet. Ego quid in huiuſmodi ægrotis, quibus per febres malignas parotydes oriuntur, facere ſoleam, dicere hoc loco non grauabor, quandoquidem cenſeo multos eſſe ita ſeruatos, qui alioqui interiiſſent. Mox ac oriri incipiunt partem laxante oleo foueo, vt chamæmelino, atq; ſi exire cũctentur, loco ipſi cucurbitã affigo, ne abſceſſus ſit minor q̃ vt poſsit conferre: vbi aũt ſatis manifeſtꝰ iam factus ſit, ſi breui increſcat plurimũ, mitto rurſum ſanguinẽ, ne ſit maior quã poſsit ſuſtineri: mox verò dorũ adhuc tumorẽ, neq; vlla ſuppuratione expectata, ignito ferro aperio, altera quidem in parte, ſi alterã ſolũ obſederit tumor, in vtraque verò, ſi vtranq;, & cataplaſmata ſuppurãs appono. Plerumq; res cedit bene. Nã breui cõputraſcens

cum Inusta scara tumor, manere pus incipit. Et per id orificium, caput & reliqua viscera perpurgentur. Neq; hoc debet videri cuipiam atrox: pars enim adenosa per sese quidem vilis est, quamq; ob id licet vrere & secare, & vtrunq; contemnere.

93 *Circa vtraq; nulli sudores. Lingua præ siccitate blesi. Incitati venti flabāt, multi & frigidi. Et niues ex clementi cœlo quandoq; fiebant, & post æquinoctium austrina permissa borealibus. Aquæ frequentes. Populariter grassata sunt tusses multæ, præcipuè autem pueris. Iuxta aures multi qualia satyris. Quandoq; verò ante hoc tempus hyems valde hiberna erat, in niuibus & pluuiis borealibus.*

Hæc verba & aliunde decisa & male inter sese concinnata, nulla ratio est rectè enarrandi. Censeo potius expungenda.

94 *Tymonactis puero quasi duorum mensium, exanthemata in cruribus, & in coxis, & lumbis, hypogastrio, & tumores valde rubicundi. Sedatis autem his conuulsiones & epilepticæ fiebant sine febribus multis diebus, & mortuus est.*

Nihil frequentius, quàm pusillis oriri exanthemata, cum tuberculis quibusdam rubris (quas vocant veriolas) adeo vt hanc ob causam multi censuerint, eas à reliquiis menstrui sanguinis oriri, ego verò non censeam improbabile, & si non in omnibus, tamen in adeo paruulis, id ita habere. Quia etsi infantes non nutriuntur pessimo illo sanguine, qui singulis mensibus expurgabatur, sed selectiori, non potest tamen non aliquid etiam illius cum bono, ad eos transfluere. Intereunt pueri ex his abscessibus, vt ex aliis quibusuis, vel quòd tanti tam multiq; sint, vt nō possint sustineri, sed partes iam principes occupant, aut alias & si non principes, necessarias tamen corrumpant: vel quòd sint minores & pauciores, quàm vt perpurgare possint corpora, vel quòd vbi cœperint fieri, euanescant. Huic non bene exiisse, atq; cum extra cœpissent, collegisse se malos succos in altum ad interna, atq; ob id interiisse, constat, primùm quia non per totum corpus, vt solent tumores illi, facti sunt, sed solùm in cruribus, coxis, & hypogastrio: deinde quia illis sedatis successit epilepsia, & ea sine febribus. Si enim cum febribus, successisset fortasse febrium vi, quoniam verò sine febribus, constat, successisse ob humorem illum veneficum, qui in neruorum rapsit principia.

95 *Polemarchi puero contigit priori tēpore suppurari, & excreare, postea verò calores ipsi erāt. & aquam potabat multam, & erat splenicus, & anhelosus, ad verticē loci cuiuspiam eminentioris si quādo accederet, impotens, & siticulosus & cibum fastidiens moderatè aliquādo: & tussiculæ siccæ in multum tempus ita fiebant: atq; nisi subducebatur aliquid, eratq; aluus facilis, plena fiebat, & anhelatio, & suffocatio magis fiebat. Tandem verò catarrhus & excreatio superuenit, ac tussis. Excreatio autem crassa & pallida, purulenta verò, & febris vehemens videbatur cessasse, & tussis mitior, & excreatio pura. Rediit rursum febris acuta, spiritus densus. Mortuus est. Verùm antea riguerunt pedes, & postea perfrigeratus est. Spiritus magis interclusus est. Vrina stetit. Extrema refrigerata sunt. Sapiens interiit tertia die à recidiua.*

Multi suppurati, quibus ætas est adhuc firma, si citra vllum erratum in victu, excreationi studerent patienter, liberarentur, qui aut cibis vtentes incommodis, aut ante tempus domo exeuntes, & ventis occurrentes, aut multo eoq; frigido potu vtentes, noxas augent, aut alias vocant, aut pluries suppurantur, cùm iam incepissent à prioribus suppurationibus euadere. Velut hic puer, cui contigit primùm suppurari, & excreare pus (fortasse ex catarrho aliquo solum, cùm non narret morbum aliquem acutum antecessisse) postea verò quàm excreare purulentum inceperat, erant ipsi calores febriles (ita scilicet vt euenit suppuratis) interdiu exigui, noctu increscentes: cùm verò ille sitis esset impatiens, & multam aquam potaret, factus est lieniosus, quare & anhelosius, neq; potens in sublimē aliquem locum conscendere, & siticulosus adhuc magis, vt solent qui fiunt hydropici. Hæc quidem omnia sæpe fieri solent ex multo aquæ potu, causa verò est, quod cùm aqua moretur in hypochōdriis, ea intumescunt plurimum, & cum immanente aqua, immanent etiam reliqua excrementa, quæ immanentia, hærent & imbibuntur, durantq; & in tumorem attollunt, & mala peruia faciunt viscera. Id quod crebriùs accidit lieni, ob naturalem eius frigiditatem & raritatem, & naturam melancholicam. Frigida enim natura facit id viscus opportunum ad frigidos affectus: raritas vt capiat aquæ multum, & distendatur: natura melancholica, vt melancholiā congerat, & scirrhosum fiat. Hinc euenit mox trahi in compassionem hepar, & fieri hydropem. Qui ita laborant, necessariò sunt anhelosi. Comprimitur enim septum à distentis visceribus, & eandem ob causam, & quia gestant viscera, velut pondera quædam aliena, male se mouent loco, præcipuè si in sublime aliquod præcipitium conscendere nitantur. Sunt etiam siticulosi, quia detenta diu aqua putrescit, fitq; salsa, & ob sitim auget. Puer igitur hic ea omnia mala contraxit ex nimio aquæ potu. Erat quoq; cibum fastidiens, id verò non nimis, sed aliquando moderatè. Fastidiosus quidem fieret ob corruptum circa vētriculum humorem, appeteret verò aliquando etiam moderatè ob affectum frigidum. Malo ita procedente, desiit excreatio, & tussiculæ siccæ fiebāt, quales scilicet superuenire solent splenicis, & hydropicis, transfuso semper aliquo succo in thoracem per septum transuersum. Habebat tunc temporis puer quoddam accidens notatu dignum quodq; in multis ita affectis animaduerti: id verò est, aluum, si supprimatur tantillum, neq; sit semper facilis, intumescere, & plenam fieri, atq; ex eius plenitudine anhelationem, & suffocationem crescere: sin autem semper egerant, necesse est, debilitari, neq; inde tamen affectus sanescit, sed solùm ab ea molestia, quā retentio affert, liberantur. Huius rei causa est, exigua cibi & potus in totum corpus distributio, partim ob membrorum debilitatem,

par-

partim ob hypochondriorũ obstructiones contingens: Tandem, hoc est, postquam diu ita ægrotaoerat, rediit alius catarrhus, & tussis nó amplius sicca, sed cũ excreatione crassa, & pallida, ac purulẽta, facta scilicet denuò alia suppuratione ex pituita & bile permistis, & hac excreatione aliquãdiu durante, febris vehemens mitigata est, vt videretur cessasse, & tussis facta est mitior, & excreatio pura: hoc est, candida, siue bile & pure: & cùm videretur iam habere ob hæc meliùs, postremò redeunte, vt suspicor alia suppuratione, collectionis alicuius interim insensibiliter factæ, rediit rursum febris acuta, & spiritus densus. Et cùm facultas tam multas recidiuas iam non posset sustinere, concidit, & mortuus est homo die tertia ab hac vltima recidiua. Ante mortem vero ob extinctionem naturalis caloris, riguerunt primùm pedes. deinde frigus, toto corpore sensit, & ob casum facultatis spiritus animalis interclosus est, hoc est, interruptus, & interceptus, & vrina etiã cessauit, naturali iam facultate cadente, & sui muneris oblita. & extrema omnia, caput scilicet, manus, ac pedes refrigerata sunt: interiit vero sine delirio, vt solent scilicet qui tabidi intereũt, ac suppurati: quoniam ea passio ad nullam præcipuarum partium minùs pertinet, quàm ad cerebrum. Itaque huius pueri malum fuit tabes, interim, vt multis vidimus accidere. ferebatur in hydropem, malum saeè vbi processisset insuperabile, quod tamẽ circa initia, superatum fortasse fuisset, vel solo bono victu patienter tolerato.

---

96 *Filio Thini vehementer in febre vrente macerato fame, deiectio crebra, cum bile autem fiebat, & cũ animi deliquio, & sudore multo. Refrigeratus est vehementer, & sine voce erat. Totam diem & noctem instillatũ ptissana succum continuit. Sapiebat, & benè spirabat.*

¶ Exemplum est hoc iudicariouis, per deiectiones biliosas factæ à febre ardente, vix autem toleratæ, ob deiiciendi crebritatem, & ob nimiam cibi detractionem per totum morbum. Cùm itaque periclitaretur iam mori, ac post deliquium & sudoré multum refrigeratus iam esset, & sine voce totam diem ac noctem, instillato succo ptisanæ recuperatus est paulatim, rediit ad sese, loquebatur, sapiebat, & benè spirabat. Quę omnia redeuntis iam facultatis erant. Admonet nos hæc historia, ne simus nimij in cibi per morbos detractione. Nam inter cætera facit sequentium iudicationũ impatientiam, præcipuè si succedant crebræ & præcipitatæ vacuationes.

---

97 *Epicarmi filio accidit ex itinere & potu cruditas, sequenti die manè anxietate facta, bibens aqua, acetum & salem, vomuit pituita: postea verò rigor apprehendit, lotus est febricitans, & doluit pectus. Tertia die statim manè sopor modicum tempus tenuit eum, & delirabat: & febris acuta. Grauiter ferebat morbũ. quarta die insomnis. Mortuus est.*

¶ Iter & potus multus, siue aquæ, siue vini, in causis sunt, quę præcipuè possunt cruditaté facere, & in ventriculo, & in aliis officinis concoctionis. Nam motus vehemẽs tocãs à ventre, ac in corporis habitum distribuẽs naturalem caloré, ciborum primam concoctioné tollit, ea verò sublata, sequentes malè agi necesse est. Potus multus caloré extinguit, aqua quidem frigore & humore: vinum quia multũ cùm sit, nó vincitur, inuictum verò manẽs, acescit, & maioris etiam quàm aqua cruditatis causa fit. Hìc verò cruditatis nomine eius concoctionis quę agitur in vẽtriculo, sublatio intelligitur, à qua multos, eosque graues morbos, solere esse ortos nemo ignorat. Plurimùm enim grauat & distendit ventriculum, quod inditũ in eo manet, sentiturque mox, velut alienum quoddam, & minimè naturale pondus, corruptioné verò aliquã consequutum, mordet & rodit. Hinc fiunt facilè rigores & febres: rigorea quidé, dum adhuc in ore ventriculi cruda manent, ob eius particulæ acerrimum sensum, febres cùm iam descendunt in aluum, vt lib. 6. huius operis Hipp. ipse significauit. Consentiunt quoque facillimè cũ ventriculo cerebrũ & cor, adeò vt nullus sit earũ partium morbus, quin non ob ventris passionem fieri soleat: nam & sopor, & vertigo, & peruigilium, & delirium, & conuulsio, & apoplecticæ omnes passiones, & deliquia animi, & syncopes. Verũ tamen nó mihi videtur probabile, hunc puerũ die quarta, ab ea qua cruditatem sentire incepit, mortuum esse, sed mortuũ quidem esse, verùm tardiùs, Hippocratemque solùm affirmare mortuũ esse, non tñ mortuum esse quarta die, nisi fortè grauiora alia passus fuerit symptomata, quę Hipp. tacuerit, velut conuulsiones fortes, aut syncopem. Nam quæ hìc narrantur, grauia quidé sunt, non adeò tamẽ vt ob hæc sola videretur tam breui moriturus. Tametsi in huiusmodi narrationibus desideratur quàm maximè pulsus differentia, cuius nisi rarissimè Hippoc. non meminit. Si enim præter ea quæ narrantur, habuit hic à principio pulsus exiguos, magnæ constrictionis, mirè diuersos, quales ob os ventriculi sæpè fiunt, & à die tertia cœpit habere formicantes, non miror die quarta obiisse, correptũ syncope: si verò non erant adeò graues pulsus differentiæ, crediderim aliquantò plus contractum esse morbum, Hippocratemque transiliisse, aut ex hac quoque narratione periisse vetustate multa verba. Sed explicemus quæ narrantur. Primùm quidam itinere & nimio potu læsus, sensit in ventriculo cruditatem, ea sentitur ventriculi grauitate, & tentione, & ructibus acidis: vel cibos incom mutatos referentibus (nam nidorosam corruptionem potiùs quàm cruditaté nunc vocari malo, tametsi alibi cruditas etiam appelletur) die sequenti, manè, cùm anxietatem sentiret; accepit acetum multa aqua dilutum, & immixto sale, ad vomendum, & vomuit pituitá. Nihilominus cùm cruda adhuc manerent in ventre, neque essent reiecta vomitu, mox eadem die apprehendit eum rigor. cui successit febris, & lotus est febricitans, putans fortasse eam febrem esse diariam ex satietate obortá (nam solent tales incipere ab horrore, aut rigore, dissidereque parũ à putridarũ forma) satietatem verò iam esse confectá, & febré balneo soluendam: verũ aliter euenit. Dolere enim iam inde cœpit pectus, crudis arbitror succis, qui circa ventrem erant in pectus balneo effusis, & sursum euntibus: nam in superiora adhuc latis, die sequẽti, quæ erat morbi tertia, summo statim mane sopor eũ apprehendit, qui modicum durauit tempus, & iam inde

delirabat,& febris erat acuta, hoc est,ardens plurimùm,computrescẽte iam rerum crudis bile,& in capite,& per totum corpus erat insomnis, & ferebat grauiter morbum, hoc est,erat inquietus & anxius, quod malignitatis morbi, & debilitatis facultatis est. Tandẽ cùm hæc fierẽt,ac forsisse etiam alia plurima,mortuus est. Huius ægri notandi sunt errores multi: primùm quidem q; ter agens plurimo potu vsus sit: deinde q; acetum & salem vomendi causa biberit,cùm liceret vt aliis innocentioribus, vt tepida, siue aqua,siue mulsa,aut diluto oxymelite, aut hydrelæo : deinde quòd impuro adhuc corpore, atq; in initio febris putridæ cum cruditate se lauerit. Quæ omnia fuissent magnoperè cauenda, & procuranda. primùm quidem crudorum ex ventre vacuatio, vomitione ex dictorũ aliquo, & clysterium vsu, deinde reliquarũ concoctio,quiete,tegumentis & inunctione.

98 *Aristoni pedis digito vulnerato cum febre non satis manifesta quod gangrænosum ascendit vsq; ad genu. Mortuus est. Erat verò nigrum, siccum fœtidum.*

¶ Vlcus nigrum,siccum & fœtidum,haud obscurè significat corruptionem naturalis caloris, & facultatum naturalium in parte. Quapropter tale vlcus admodum lethale signum est. Nam non aliam ob causam nigrescit & fœtet, q̃ quòd à calore præter naturam corrumpitur naturalis calor, & pars emoritur,id quod gangræna est. Quam, breui vsq; ad genu serpere, longè erat pessimũ signum : quia ad plurimas partes,atq; adeo ad totum corpus, indicabat pertinere naturalis caloris defectum. Febres quæ per huiusmodi affectus fiunt, exiguæ esse consueuerunt, vt in omnibus siue naturis, siue dispositionibus, quibus exiguus est naturalis calor.

99 *Cui carcinoma in faucibus exustum est, sanus est à nobis factus.*

¶ Carcinoma dicitur Græcis, qui nobis cancer: est duplex,cum vlcere,& sine vlcere: nascitur vterque ab atra bile,vlceratus verò ab acidiori & acriori.Non vlceratũ cancrum sæpè curãt Chyrurgi excindendo & extrahendo : sæpè etiam non curant, sed blandiùs tractant,medicamẽtis prohibentibus eius incrementum. Vlceratum pleriq; eorũ ne tangere quidem audent,nisi blandis quibusdam & mitibus medicamẽtis,curã adhibentes, vt vulgus eorum vocat, palleatiuam,timẽtes ne, si ignis,aut causticum medicamentum adhibeatur, immitior fiat atra bilis, & plus multo depascatur. Qua quidẽ in re consilium Celsi sequi videntur lib.5.cap.28. Verùm Celsus in eo cap.concedit,aliquãdo id vitium causticis,scalpello & vstione rectè curari: aliquando ita curari non posse, sed irritari potiùs: vocari vult id vitium, cùm ita curari potest, tantũ cacoethes.cũ non potest carcinoma, esse verò adeò idem specie vitium, vt discernere nemo nisi tempore & experimento posit,tentando scilicet, & experiundo,an ita curetur rectè. Non esse autem eum nominum vsum, & eam distinctionẽ Hipp.constat, cùm hoc loco dicat,carcinoma exustione esse curatum, alioqui dixisset cacoethes. Verùm Hippocrates nõ accipit morborum differẽtiam à curatione, sed ab essentia & accidentibus propriis,vt par est. Concedemus ergo carcinomata, seu cancros, si curandi sint radicitùs, nulla alia ratione curari posse, q̃ vlceratos quidem vstione, non vlceratos sectione : asse aliquos q; curari posint, siquidem hic cuius nunc narratur historia,sanatus est vstione, aliquos q; neque possint,neq; debeant, q; vt Celsus dicit, concitentur,& increscant,donec occidant: differentiam verò non esse in morbi specie, sed succi qualitate: nã in ipsis atræ bilis speciebus,sunt aliæ aliis acriores,aut mitiores. Si ergo ex aliis symptomatis agnoueris, adeò esse acrem homini atram bilem, vt leui de causa plurimò exacerbetur, fortasse ne tangere quidem audebis, sin autem ad terrestris aut sanguineæ melancholiæ naturam, atra bilis quæ homini est,ex aliis sentiatur vergere,tentabis causticis vrere,ac si res incipiat benè cedere, procedes festinanter ad ignem,præcipuè si malum sit in parte, quam facilè ac breui depasci possit morbus, cuiusmodi fauces sunt. In talibus enim vel non satis certus an foccus ferre id auxilium posit,tentabis, vel cũ periculo,vrere: quia deposita curatione facillimè exedetur, vel à succo non omnino immitti. Tentabis ergo vel cum periculo curare, morbum certò interempturum. Quam ob causam Cels.lib.6.cap.15. iubet vlcera cancrosa in ore, si medicamenta non proficiant, aduri. Erit verò ex eius sentẽtia, adustis imponenda lenticula donec sanescant.

100 *Polyphantus Abderis caput dolebat in febre vehementi. Vrina tenues, multa. Hypostases densa & conturbata. Non cessante autem capitis dolore, sternutatoria admota sunt, cùm esset iam decima dies. Posteà verò in ceruicem dolor fortis. Vrina venit rubra, perturbata, quales iumẽti. Mente motus est phrenitico modo. Mortuus est in fortibus conuulsionibus.*

¶ Mihi videtur hic ægrotus, læsus esse magnopere intempestiuo vsu sternutatoriorũ, quodq; cùm oporteret morbo occurrere, cura præposterè est adhibita symptomati. Laborabat enim febre acuta ac vehementi, cum dolore capitis, erantque vrinæ multæ & tenues, & in eis hypostases densæ & conturbatæ, tenuitate significante raptũ bilis in superna.& hypostasi, multitudinem & perturbationem humorum in venis, non cessante verò capitis dolore, decima die admota sunt sternutatoria: cũ oporteret, missione sanguinis, & reuulsoriis per ventrẽ euacuationibus, & crurũ frictionibus assiduis, vti, quo pariter sublatione causæ tolleretur febris, & reuulsione prohiberetur imminens phrenitis : capiti verò nihil admouere, nisi repellentia. Nam etsi missum esse priùs sanguinem, & vacuatam aluum clysteribus, atq; aliquo etiã lenientium medicaminum suspiceris, etsi id non narretur(non enim consueuit Hipp. narrare omnia quæ gesta sunt) tamen non esse satis vacuatum totum corpus, euentus indicauit: successit enim dolor fortis ceruicis, sanguine bilioso, vehementi capitis motu, sursum tracto, & vrina facta est rubra, perturbataq;, quasi esset iumentorum, aucta in venis sanguinis totius perturbatione, ac tandem phreniticus est factus, & cum conuulsione periit. Peccatum est, quod nondum

satis

ſatis vacuato corpore, ad vacuationē partis principis peruenerint Medici, & quòd nondum ſoluto morbo, ſymptoma curare voluerint, & quòd ſecundariam paſsionem, ſeu compaſsionem, aut conſenſum manente primaria, tollere ſtuduerunt, & quòd corpore adhuc impuro, & homine febricitante, partē principem vehementiùs mouerint: quæ omnia ars prohibet fieri. Deniq; perinde eſt actum, ac ſi primarius morbus fuiſſet dolor capitis, febris verò accidens, ac corpus eſſet perfectè vacuatum, & purgatũ: cùm tñ res contrà haberet. Dolebat enim caput per conſenſum: morbus præcipuus erat acuta illa febris. Vrinam perturbatã qualis eſt iumentorũ, phreniticorum & lethargicorum eſſe, in aphoriſmo dixit, dicetq; iterum paulò pòſt. Continget verò dubitare, quales eſſent vrinæ illæ tenues, cum hypoſtaſi multa & perturbata. Nam perturbatio differentia eſſe videtur totius vrinæ, potiùs quàm hypoſtaſis, & perturbatæ ſunt contrariæ tenuibus: quapropter nõ videntur poſſe eſſe tenues cum perturbatione, neq; peturbatũ videtur rectè dici de hypoſtaſi. Cæterum in ipſa hypoſtaſi conſiderari poteſt perturbatio, tametſi id non ſoleant auctores animaduertere, non minùs quàm in tota vrina. Nam eſt hypoſtaſis quædam etſi craſſa, tñ continuata & pellucida, eſt alia quæ conſtat velut exagitatis quibuſdam fæcibus, & turbida, quæ ſignificationem habet ſimilem reliquæ perturbationi. Fit verò aliquãdo vrina tenuis cruda, neq; cum naturali bilis portione miſta, continens verò in fundo ſeparatum quiddam craſſum, confuſum & turbidũ: eſtq; hoc maioris cruditatis, minoris verò conturbationis, quàm cum tota vrina perturbata eſt. Nã vrinæ fuſurã manere tenuē, minoris alterationis eſt, creſcente verò agitatione, etiam illa craſſa hypoſtaſis commiſcetur cum fuſura. Quod actum eſt in hoc ægroto. Initio enim habuit vrinas tenues cum hypoſtaſi perturbata, deinde venit vrina rubra, totaq; perturbata.

101 *Similiter autem & Eualcidæ famula, cùm multo tempore denſæ vrinæ prodijſſent, & cephalalgiæ ineſſent, facta phrenitica, mortua eſt eodem modo cũ fortibus conuulſionibus. Omnino enim denſa vrina & perturbata ſignum exactũ eſt doloris capitis & conuulſionis & mortis.*

¶ Similiter euenit famulæ Eualcidæ, ac Pollphanto, eædemq; fuerint vtrobiq; cauſæ. Quod verò de ſignificatione vrinarum denſarum & perturbatarum addit, conſideremus oportet. Aphor. 70. ſect. 4. ita inquit: Quibus in febribus vrinæ perturbatæ, vt ſubiugaliũ, iis dolores capitis aut adſunt, aut aderũt. Hæc in aphor. exemplo eſt famula Eualcidæ, cui cùm dolores capitis ineſſent, denſæ vrinæ prodibant. Sed quo pacto, cùm illic doloris capitis ſignum diceret, nunc dicit, conuulſionis etiam & mortis? an quia dolor capitis ex perturbatione ſuccorum per venas corporis factus, ſi perſeueret, nõ poſsit non firmari in morbum aliquem lethalem capitis, velut phrenitidem, lethargum, aut conuulſionem, ipſe verò præteriens reliqua, nominauit illic dolorem, hîc conuulſionem. Quia dolor ſolet omnes illas affectiones præcedere (nimirum cùm caput incipit repleri) conuulſio ſolet ſubſequi, cùm iam ſunt proximi morti: perrarũ enim eſt, ex morbis capitis mori ſine conuulſione. Nominauit itaq; & primum & poſtremum ſymptoma, intelligitque quæ interſunt. Sed quid ſibi voluit Hippocrates, vocans hoc ſignum exactum? an exactè ſignificare hoc, ita vt non poſsit præſente hoc ſigno aliter fieri, quàm ſignificetur, ſed neceſſariò ita eueniat, an ita ſignificare hoc, vt nihil aliud ſignificet? Si enim neutrum horum euenit, nullatenus videtur eſſe ſignum hoc exactum, magis quàm aliud quoduis. At verò videtur neutrum euenire. Nam fieri poſſit, vt vrina perturbata ſit, & homo nõ intereat, neque veniat morbus ad conuulſionem: atque alias multas affectiones comitari ſolet conturbatio vrinæ præter illas: nã & principij febrium eſt, & morbi renum, & vidimus quibuſdã hominibus eſſe naturalem. Quo pacto ergo eſt exactum ſignum conuulſionis & mortis? Certè nihil eſt aliud dicere, exactum ſignum eſſe cõuulſionis & mortis, quàm ſi diceret, ſignum hoc eſſe lethale, ſignificareq; nõ, vt alia ſigna lethalia, moriturum ſolum hominem, ſed etiam modum quo moriturus eſt: nimirũ moriturum cum conuulſione, itaque exactè ac diſtinctè, quia & mortem & moriendi modum, quæ interpretatio incidit in ſecundum modum eorum, quos propoſui: ſcilicet ita ſignificare hæc, vt nihil aliud præter hæc. Hoc verò non accidit omni perturbatæ, ſed ei de qua hoc loco agitur, ei ſcilicet, quæ in febribus (nam ita dicebatur in aphoriſmo) & quæ non eſt peculiaris cuiuſquam naturæ, neq; affectionis partis cuiuſpiã (nam peculiares naturæ, & particulares affectiones ſemper excluduntur à prognoſticis) & quæ perſeuerat plus quàm morbi principium. His exceptis, ſemper minatur capiti malũ. Atqui quia perſeuerat per morbi incrementum, neq; finito principio clareſcit, fit ſignũ contrarium concoctioni, quare & lethale: ſignificat ergo moriturũ hominem ex morbo capitis, ac proinde & cũ conuulſione. Neq; verò quia hoc ſignificat exactè, neceſſe eſt mori eum qui id habeat, quia non dicuntur lethalia ſigna, cum quibus nulli euadunt, ſed cum quibus moriuntur plures.

Alicarnaſenſis, qui in domo Xanthippi diuerſabatur, aurem in hyeme dolebat, & caput, non mediocriter: erat verò annorum ferè quinquagintaquinque. Secta eſt illi vena ſecundum Mneſimachum, læſum eſt caput, euacuatum & refrigeratum (nõ enim ſuppurauit) phreniticus factus eſt. Mortuus eſt. Vrina etiam huic denſa. 102

¶ Hæc hiſtoria videtur fauere vulgari opinioni de ſectione venæ cephalicæ, quã vulgus hominum maximè reformidat, quòd putent debilitato capite, inſaniam inde naſci: narrat verò nunc Hippocrates, euacuato capite eſſe factum hominē phreniticum. Cæterùm vulgaris illa opinio, non eſt quæ Medicis probetur. Nam tametſi fieri poſsit, vt aliquis ob eius venæ ſectionem deliret, aut ſi anteà delirare inceperat, deliret grauiùs, cui ſcilicet ſiccũ alioqui cerebrum eſſet, & nulla re minùs indigeret, quàm ſanguinis miſsione, tamen cùm tempeſtiuè, atq; ob aliquam calidorum ſuccorum in capite redundantiam, ea ſecatur, nihil tale accidere poteſt, quin potiùs ea euacuatio à phrenitide præſeruat, detracta cauſa, quæ eum affectum parere poſſet.

Neque si euacuatio plurimùm producatur, atque plusquam præsens postulet dispositio, fieri possit phrenitis, sed contrarius lapsus per debilitatem, quam affert euacuatio, fiet quidem aliquibus mentis vacillatio: aliis per refrigerationem fiet stupiditas & obliuio: aliis quibus restabit pituita ex euacuatione calidorū, lethargus. Et ego quidem hoc loco ita intelligo, hunc lethargicum esse factum. Hippocrates enim toto hoc opere consueuit phreniticos vocare, omnes delirantes cum febre, siue sint lethargici, siue phrenitici. Huic ergo Alicarnasensi verisimile est, fuisse auris & capitis dolorem non mediocrem, ob redundantiam pituitæ & flatus. Nam & tempori & ætati erat frigida passio cōgruens, cùm esset hyems, ipse verò quinquagintaquinque annorum: sed euentua id indicauit. Cùm enim calidis auxiliis potiùs indigeret, secta est illi vena secundum Mnesimachum: hoc est, à Mnesimacho Chyrurgo, seu vt Mnesimachus Medicus fieri consuluit. Quanduquidem ob capitia dolorē secatur, arbitror cephalicam esse sectam. Læsum est caput euacuatum & refrigeratum, & ob id euasit lethargicus, cum febre scilicet & somno delirans, & mortuus est. Vrinas etiam huic dicit fuisse densas & perturbatas, quales scilicet dictæ sunt esse signum exactum doloris capitis, cōuulsionis, & mortis. Consideratione indiget quod per parenthesim dicitur. Non enim suppurauit. Videtur enim parergon, non est tamē si rectè intelligatur, sed perinde est, ac si diceret, non enim erat phlegmonosa affectio, quæ dolorem afferebat, sed à frigida potiùs pendens materia, ac proinde venę sectione euacuatum & refrigeratum est caput. Rectè autem dixit, non enim suppurauit, insinuans inflammationem illarum partium illa ætate, suppuratione potiùs q̄ resolutione finiri consueuisse. Filij Metrodori historia, quæ hoc loco occurrit, occurrerat in calce libri 5. eisdem prorsus scripta verbis, præterquam quod illic non narratur vbi id acciderit, hìc dicitur factum in Cardia, quod vrbis nomen esse videtur, sed nihil interest.

---

103 *Anaxenor in Abderis, erat quidam splenicus, & praui coloris. Euenit autem ipsi ortum tumorem circa sinistrum femur, repentè euanescere. Non multis autem diebus postea, circa lienem oborta es est, primùm quidem velut crustula, deinde tumor & rubor durus. Post diem autem quartam febris ardens facta est. Et circum circa omnia facta sunt liuida, & videbātur putrida Mortuus est. Suppurgatus autē est priùs, & mente constabat.*

¶ Sunt quidam quibus lien valdè durus est, & magnus, color verò faciei & reliqui corporis non admodum vitiosus, quod quidem neq; admodum graue, neque periculosum est: significatur enim solùm vitium lienis, partis non adeò nobilis: cùm verò accedit vitiosus color, significatur iam magna excrementorum redundantia, reliqua viscera & totum iam corpus vitians. Quapropter periculum magnum est morbi alicuius grauioris. Curandùmque magno studio est, lienem ipsum primùm expurgare, & deobstruere, deinde & totum corpus, antequam scilicet lien, non capiens iam excrementa, in partem aliam trudat fortasse nobiliorem, aut per totum corpus putrescant, & febres excitent acutas, vt huic est factum, cui ex liene secundum rectitudinem factus est tumor in femore sinistro, qui tamen abscessus non liberauit hominem à grauioribus periculis, quia repentè euanuit, neque suppurato scilicet, neque resoluto humore, sed intro recurrente, quo nihil in abscessibus esse potest periculosius. Necesse est enim, aut pro extremo internus aliquis abscessus fiat, aut citò alij externi (plerumque sanè grauiores) redeant: velut huic, cui paucis postea diebus circa lienem obortus est tumor, quem ex accidentibus constat habuisse naturam inter cancrum & carbunculum. Cancri enim habuit duriciem dies quatuor sine febre persistentem, carbonis verò crustulām, ruborem, & superuenientem causum sed & exitum. Nam ex magnitudine inflammationis gangrena facta est partium circum circa consistentium (omnia enim in circuitu facta sunt liuida, & videbantur esse putrida) atq; serpente gangræna in internas partes, mortuus homo est. Omnium horum causę, & totius morbi decursus facilè intelligi potest. Quod ad eius curationem attineat, illud solùm narrat, suppurgatum esse, anteaquam in gangrænam incideret. Rectè sanè, quandoquidem lien nulli euacuationi magis cedit, quàm alui subductioni, si verò vt tacuit, ita etiam omisit misionem sanguinis secundum rectitudinem factam, atque adeò copiosam, non rectè fecit, tantam enim exposcit hæc affectio, vt vel vsque ad animi deliquium ob carbunculum fieri velit Galenus. Ego huic misissem, tumore recens orto in sinistro femore, ex dextro malleolo, vt sanguis neque sursum recurreret, neque in sinistrum femur copiosiùs quàm oporteret incumberet: orto verò iam deteriori illo tumore circa lienem, misissem copiosiùs ex sinistro malleolo, vt deoneraretur lien, & natura prouocaretur ad abscessum eundem, quem priùs tentauerat. Animaduertit Hippocrates, Anaxenorem mente constitisse semper vsque ad mortem, quo intelligas, citra magnam cerebri compassionē, & citra septi transuersi inflammationem interiisse.

---

104 *Clonigus in Abderis, erat quidem nephriticus, exiguum autem sanguinem plerumq; difficulter mingebat. Vexabat autem & aluus dysenterica. Huic manè dabatur lac caprinum, & aquæ quinta pars admistum, totum cotylæ tres: vesperi verò panis excoctus. Obsonia autem beta, aut cucumis: vinum nigrum tenue. Dabatur autem ex cucumis pepo. Hoc victu vtenti & aluus restitit, & vrina pura reddita sunt. Pōtatus autem est lacte, vsque dum vrina restituta sunt.*

¶ Clonigus duas affectiones habebat simul, locis diuersas, essentia verò similes. Nam erat nephriticus & dysentericus. Vtrumque autem per exulcerationem; illud renum & viarum vrinæ, hoc intestinorum. Significabat viarum vrinæ & renum exulcerationem mictus sanguinis, non copiosè ac facilè fluentis, velut ex vase rupto solet, sed paola-

tim

tim ac cum difficultate, ob grumulos scilicet, ex paulatim ab vlcere exterso sanguine, concrescentes, aut etiam fortasse ob excoriationem attingentem vsq; ad ipsam vesicæ ceruicem, dyseoteria verò ipsa exulceratio intestinorum est. Quoniam igitur eadem erat affectionum essentia, potuit etiam eadem curationis ratio congruere: quoniam verò affectæ partes diuersæ, oportuit eam ex respicientibus partem vtranq; compositam esse. Vtriusque morbi curatio solet pharmaca & chirurgiam admittere. Nam & nephriticis & dysentericis mittitur sanguis, vbi adsunt scopi illud exposcentes, & adhibetur expurgatio vtiliter, cùm pēdet morbus à magna cacochymia, & cùm res exigit, apponuntur cerata, cataplasmata, emplastra, & inunctiones, atq; ore deuorantur medicamenta multa aliarum vitium, & apponuntur non raro cucurbitulæ, tamen aliquando sola rectè instituti victus ratio satis esse solet ad curationem, neq; sanè ea est deterior curatio, sed cùm est sufficiens, & in his, & in alhis omnibus morbis, omnium optima: quia vt dicitur ab eodem Hippocrate, medicamētum in alimento optimum. In hac historia, victus solùm meminit, vnde duorum, alterum licet intelligere, aut reliqua auxilia silentio esse prętermissa, velut communia multis morbis, aut solo victu esse rem bene gestam: q; corpus non esset valde cacochymum. Certè constat huic maximè, Hippocratem salutem hominis acceptam reddidisse. Hic fuit maxima ex parte temperans, & extergens, nonnihil etiam siccans & adstringeos. Lac enim, beta, cucumis, & pepo, extergēt, panis excoctus siccat, vinum nigrum tenue exterget, & adstringit: lac quidem & vinum nigrum vtriq; parti se accommodant, panis quoq; quamquàm ventri magis, beta ventri, cucumis & pepo, vrinariis viis, lac præter dictam extergendi vim, aquæ admistione fiebat attemperantius, & accipiebat nonnihil adstrictionis. Nam scire licet, coctum esse lac, vsque dum absumeretur quantum aquæ esset infusum, id quod fit vel admoto igne, vel immissis ignitis lapidibus, aut ferreis globulis, ita amittit seri aliquid, & in casei facultatem inclinat. Ita ergo præparatum exterget, temperat, & nonnihil astringit: caprinum verò multis aliis eius generib. melius est, quia siccius & minùs serosum. Panis excoctus nihil aliud quam siccat. Beta intestina exterget & purgat, hæc eadem si bis coquitur sistit. Quapropter per dysenteriam rectè agetur, si initio detur cocta semel, deinde bis. Cucumis & pepo temperat & exterget vrinæ vias. Vinum quia tenue penetrare poterat etiā in vrinæ vias, nequaquam consistens circa ventrem, quia nigrum adstringendi vi participabat. Talis itaque fuit id victus, talem verò desiderabat affectio, cùm vtraque esset vlcus ex acrium pendens influxu. Vlcus petebat extersionem, siccationem, & adstrictionem: succus attemperantia: pars propria sibi ac familiaria medicamenta. Faciebat ergo satis curatio hæc indicationibus omnibus: nam & ei quæ accipitur ab humore, & ei quæ à parte, & quæ ab effectu. Quin & symptomati etiam, hoc est, fluxui vrinæ & alui, occurrebat per se, cùm esset particeps adstrictionis.

¶ Historia mulieris Abderitanæ occurrerat in libro quinto, eisdem fere scripta verbis, vt nulla nūc narratione noua opus sit.

105 *Diny puerolo in Abderis, vulnerato mediocriter vmbilico, exigua fistula relicta est, & aliquando per eundem locum venit lumbricus magnus, & dicebat, cùm febricitaret, biliosa ipsa per hanc partem exire. Procederat etiam intestinum, & corrosum erat vt ipsa fistula, & rumpebatur, & tussiculæ prohibebant permanere.*

¶ Huic puero facta est ex vulnere circa vmbilicum fistula, vsq; in internam partem intestinorum penetrans. Id indicabant exeuntia, quia non poterat magnus lumbricus aliunde exire. Cum enim sit triplex genus lumbricorum, lati, rotundi & ascarides, hi sunt exigui, & generantur in sede, illi magni, generanturq; lati per intestina tota, rotundi in tenuibus. Sunt verò lati maximi, quapropter ego coniecto, rotundum huic exisse per fistulam, qui solet esse bene magnus, atq; ob id etiam suspicor, aliquid ex gracilibus intestinis accepisse fistulam. Quia vt dixi, in gracilibus generantur rotundi, & quia exibant ei, cùm febricitaret biliosa, si enim crassi intestini esset vlcus, exiret stercus, in crassis enim colligitur naturaliter stercus densum, in gracilibus non nisi raræ fæces, atque in eorum quadam parte, sola bilis. Quo pacto factum sit, vt intestinum vlceraretur, explicat dicens, prociderat in fistulam, intestinum, & corrosum erat, vt ipsa fistula. Hoc est, cùm fistula penetraret vsq; ad peritoneum, atq; ipsum peritoneum ruptum esset, procidit intestinum (vt fieri solet) & corrosum etiam est, ac penetratum vulnere. Accidebat huic quoq; quod & aliis ruptura peritonei laborantibus, nempe lædebatur tussi, quia tussiēdo ruptio crescebat, & intestinum prohibebatur permanere, & excidebat magis. Sed subit dubitare, quo pacto per intestinum ruptum, non cadebat stercus in eam cauitatem, quę est inter intestina & peritoneum, atque si cadebat, quo pacto potuerit puer non breuissimè mori, cùm præcipuè dictum sit ab Hippocrate in aphorismo, incisionem tenuis intestini lethalem esse. Scire oportet, incisionem intestini, præcipuè tenuis, perquam transuersim dissectum sit, omnino lethalem esse, & breuissimam afferre mortem, lethalem quoq; esse, & si non tam breui, incisionem recentem, quæ penetrat in cauitatem ipsius intestini, sed vulcerationem inueteratam, paulatimq; corrodendo factam, si penetret esse etiam incurabilem, non tamen necessariò afferre mortem, sed nonnullis vitam potiùs miseram. Quia fieri potest, vt fistulam accipiant, coalescantq; ita fistulæ labia cum peritoneo & abdomine, vt extrorsum exeat aliquid eorum quæ prætereunt per intestinum, in spatium verò inane incidat nihil, velut huic est factum. Nimirum intestini pars aliqua impegit in fistulam, illicq; simul est exesa, & coaluit. Cum tussi impellebātur intestina, erumpebat eorum maior pars, quæ cessante tussi rursum recipiebatur intrò, tamen pars quæ coaluerat, neq; extrorsum pulso, neq; intrò collecto intestino, desciscebat à fistula. Erat verò illud vlcus diuturnum, neq; cum phlegmone, neq; serpens.

106 *Pythonis filio in Pela febris statim incepit magna, & delapsus in somnum multus, cum vocis interceptione somni fiebant, & aluus dura per*

totum tempus, apposito verò ex felle multa egererat, & statim remittebat, breui verò rursum aluus in tumorem eleuabatur, & exacerbabatur febris, & cataphora per eadem. Existente vero eodem ductu, datũ est quidam eorũ quæ ex cnico, & cucumere siluestri, & meconio, & biliosa eruperunt: & statim sopor sedatus est, & febris facta mitior, & omnia subleuata, & iudicatus est die quatuordecima.

¶ Laborauit hic haud dubie acuta, & magna, cũ magno comate, adeo vt somni profunditas aphoniam pareret, & videretur ob id morbus habere aliquid apoplectici. Contigit ergo dubitare, qui factum sit, vt Hippocr. daret pharmacum expurgans ante diem quatuordecimam, cùm ab eodem scriptum sit libru de expurgant. medicamentis: Quicunque à febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta expurgantia dare non oportet, donec remiserit febris, sin minus saltem non ante quatuordecimam. Neque si dicas non esse hoc ab Hippocrate actum, sed ab alio fortassè quopiam, vt plurima eorum quæ in hoc opere narrantur, dubitatio cesset. Miraberis enim tunc, quo pacto tam cesserit ex voto, nisi rectè est actum. Certè mihi videtur actum optimè, & imitãdum, vbi similis sese affectio obtulerit. Nam restricta aluo, rectè admota est per sedem glans ex felle (hoc enim innuit dicens apposito ex felle) & ad vacuandam aluum, & reuellendum à supernis corporis partibus, cumq; à glande egereret multa, & ab egestione statim remitteret febris & sopor, constabat apertè, humorem in ventre detentum maximam augendi febrem & soporem esse causam, atque cum breui rursum aluus in tumorem leuaretur, & exacerbaretur febris & sopor per eadem, hoc est, per eãdem causam, simulq; vt eleuabatur in tumorem aluus, constabat confluere in illum biliosa ex toto corpore, & ab eis ibi congestis fieri affectum: quapropter nulla potior erat curandi ratio, quàm curare ne biliosa detinerentur in aluo, sed erumperent, & vt per eam viam quam bilis cœperat, corpus expurgaretur: merito ergo existente eodem ductu, hoc est, cum hoc eodem ordine hoc idem euenerit, vt scilicet deonerata aluo cresceret febris & sopor, rursum cito aluus intumesceret, & illa crescerent, datũ est pharmacum expurgans, successitq; res. Eruperunt biliosa, & sedata est affectio. Quoniam verò ante legitimũ iudicationis tempus, perfectè tollere morbũ, nulla auxilia possunt, & si bona ex parte sedent, durauit febris vsq; ad quatuordecimã, qui legitimus acutorũ finis est, in ea quæ est iudicatus homo. Ex his verò illud licet intelligere, Hippocr. nomine turgentiæ non solum intelligere eam reciprocam à partibus in partes motitationem, quam Gal. interpretatur, sed etiã vergentiã humorum in euacuationis vias, præcipuè in aluũ, qualis in quibusdam significatur hypochondriorum murmure, in hoc alui intumescentia citò, post eius deonerationem, redeunte. Ob talem enim succorum vergentiam, expurgare licet etiam ante coctionem, quia quæ sponte fluũt, facilè trahuntur.

---

107 *Eudemus splenem dolebat fortiter, imperatum est à medicis comedere multa, bibere paucum vinum tenue, deambulare multum. Non est facta vlla mutatio. Secta est vena. Cibos & potum parcè: deambulationem paulatim intendebat. Vinũ nigrũ tenue: sanitati restitutus est.*

¶ Tametsi inflammatio, aut multitudo, humorum, in hepate, & liene, partibus, nisi ob membranas quibus vestiuntur, fere expertibus sensus, dolores fortes non afferunt, sed grauantes sine vlla acutie, tamen ob humoris mordentem qualitatem, aut flatum distendentem, pariuntur aliquando illæ partes (ob membranas quidem) dolores vehementes, mordentes, aut tensiuos. Cùm igitur Eudemus fortiter doloret secundum splenem, constat eum multum & acrem sanguinem in eo viscere collegisse. Vidimus enim id in quibusdam ægrotis, qui referebant sentire se eo loco, velut admotã ignis prunam: quibus nulla ratione citius subuenitur, quàm sanguinis missione facta secundum rectitudinem, ab interna scilicet vena cubiti sinistri, vel à sinistra manu. Cùm verò laborantes lienes semper colligant crassum & melancholicum sanguinem, ob quem cirrhos plerunque contrahunt, vacuata per venæ sectionem bona parte sanguinis, præcipuè calidioris & vrentis, opus est alia curatione pro crassis succis absumendis, quæ in tenui victu, & potus abstinentia & deambulatione consistit. Quidam medici ab hac intentione non multum declinantes, præceperunt Eudemo multa comedere, & bibere parum vini tenuis, & deambulare multum. Multa comedere arbitror eos præcepisse, vt posset homo multum deambulare, quia vbi fames laborandum non est. Verùm non est cum hoc victu facta vlla mutatio, nullatenus inquam iuuatus est homo: quàpropter mutata deinceps est curandi ratio, sectaq; vena, imperatumq; & cibos & potum accipere parce: & deambulare, non quidem repentè ac multum sed paulatim deambulationem intendendo. Datumq; vinum nigrum & tenue, & sanitati restitutus est homo. Nimirum, nõ imminota per venæ sectionem multitudine, & remisso dolore visceris, exercitatio nihil conferret, ac fortassè etiam læderet, quòd infarctus lien non posset esse peruius, & colligeret indies plus, motúque ad sese alliceret. Si verò acciperentur multi cibi, nequaquam absumerentur humores, satis enim esse fortasse absumi ipsos cibos, cum cibo autem pauco non posset sustineri magna deambulatio, nisi susciperetur paulatim, vt paulatim asuesceret homo, & assuetudine patientiam compararet. Rectè igitur ita est actum. Potu verò pauco vti debere lienosos, & multo plurimùm lædi, periclitariq; fieri hydropicos, res est expertissima, neq; ratio obscura. Cùm enim lien spongiæ sit similis, plurimum aquei liquoris imbibit, atq; distenditur, obruitúrque in eo facilè calor, & frigus hepati communicatur. Peccatum ergo à prioribus trifariam est, primùm quòd venam non secuerint ante omnia, deinde quòd multo cibo vti iusserint, tertio quòd repentè iusserint multũ deambulare. Vinum dari tenue admodum erat necessarium, crassum.n. est etiam fœculentum, & ob id melancholicũ, & obstruens, nigrũ verò non adeo necessariũ, non tñ inutile, cùm satis esset tenue. Neq;.n. obstruere poterat tenue existens, & quàm albũ sedaret sitim magis, quod in eo casu nõ parui momẽti est, ne sitis cogat multo vti potu.

Phil-

108 *Philistidi Eraclidis vxori incepit febris acuta, rubor faciei, sine vlla causa manifesta paulò post eadem die riguit, non recalescebat, conuulsio facta est in digitis manuum, & pedum. Paulò verò post hac incaluit. Minxit densa, nebulosa, dispersa, noctem dormiuit. Secunda superriguit die, paulo plus caluit. Et rubor minus, & conuulsiones superuenerunt moderatiores: vrinæ per eadem. Noctem dormiuit, parum vigilauit, nulla difficultate seu molestia existente. Tertia reddidit vrinam melioris caloris, parum subsidentem. Eadem autem hora superriguit. Febris acuta: sudor ad noctem per totum, vespere autem eiusdem diei color mutatus est modo icterico. Noctem dormiuit, (seu sudauit) per totum: quarta sanguis ex sinistra fluxit bene, & muliebria pauca apparuerunt ordinatè. Rursum autē eadem hora febricula exacerbata est. vrina densa pauca. Aluus autē natura quidem dura, multo autem plus subsistens, & nihil exibat nisi glans apponeretur: noctem dormiuit, quinta, & febricula mitior, & ad vesperam per totum sudauit, & muliebrium excretio, & noctem dormiuit. Sexta minxit confertim multū densum, paucam subsidentiam habens concolorem. Ad meridiem autem parum riguit, recaluit, sudauit per totum, noctem dormiuit: septima parum recaluit: facilè tulit: sudauit per totum. Vrinæ boni coloris: omnia iudicata sunt.*

¶ Hic idem morbus fuisset in viro, quam in fœmina, & intellectu difficilior & periculosior. Nam febris quotide eadem hora rigorem habens, quo pacto inciperet morbus à febre acuta, & huic velut superueniens signum accederet rigor? sin autem dicas cœpisse fortasse morbum à diaria febre (ita vt fit sæpe) superuenisseq; diariæ putridam intermittentem, occurrit huic opinioni Hippocrates dicens incepisse febrem sine vlla causa manifesta, à qua incipere diariæ est propriū: si verò putes fuisse complicationem continuæ cum intermittēte, huic quoque opinioni repugnat figura, siquidem rigor prima secunda & tertia factus, quarta & quinta defuit, sexta apparuit, citra omnem typum rigori congruentem. Sed & signa præ se tulit multum periculosa, regium morbum die tertia, & rigorem sexta, & à febre acuta conuulsionem, quæ velut lethalia sunt in aphorismis notata ab Hippocrate. Verùm fuit hęc forma tota, & hæc signorū infrequentium, & alioqui lethalium, concursio, morbis muliebris, potiùs quàm lethalis: & rigores illi fuerunt inordinati, conditionem potius morbi, quàm certam speciem indicantes. Nimirum totum hunc morbum attulit difficultas eruptionis menstruorum, alioqui ordinatè & suo tempore venientium. Velut enim mulns suo tempore parientibus, tamē ob difficilem expurgationem, quam aot expurgandorum humorum multitudo, aut strictura viarum facit, accidunt febres, eæq; quibusdam antequam pariant, ab ipsius secretionis & agitationis initio, incipiunt quibusdam paulò post quàm pepererūt, male subsequentibus humoribus infantis editum. suntque eæ febres plærunque horridæ, & cum inordinatis ac multis rigoribus, & conuulsionibus, ob vteri naturam, cum quo sentiendi & mouendi principium facilè compatitur, vt in quam multis ante hunc comantariis dictum est: ita & multis earum quibus difficulter exeunt, circa menstruorū eruptiones tales fiūt febres, quibusdam postquàm cœperunt erumpere, neque procedunt, sad opilati circa vteri vasa succi, inflammationes cient, aut saltem putrescunt: quibusdam antequam appareat sanguis vllus, ab initio secretionis incipiunt malignis scilicet humoribus obsidere vterum, & querere exitum incipientibus. Et his quidem cum iam erumpunt, tolluntur febres, aut mitescunt earum symptomata, nisi omnino exiguum sit quod exit. Velut huic Philistitis vxori, cui cùm instaret legitimum menstruorum tempus, quia fortè fortuna erat prauis succis abundantior solito, incipiente secretione, quæ quatuor fere dies ante exitum incipere solet, facta est febris acuta & rubor faciei, sine vlla causa manifesta, sed ob multitudinem sumorum agitati sanguinis, in faciem, & anteriorem capitis partem, per venas magnas & arterias, à partibus circa vterum consēcedentium. Paulò post eadem die riguit, neque recalescebat, sed multo tempore extremorum refrigeratio perseuerabat, & conuulsionem sensit in digitis manuum, & pedum: paulò verò post conuulsiones caluit, caloreque soluente conuulsiones, & liquante succos, minxit densa plena contentis dispersis. Et ita nonnihil subleuata, noctem dormiuit. Secunda die eadem habuit, præterquam quod febris habuit plus, ruboris minus, & conuulsiones etiam moderatiores. Vrina eadem habuit quæ prima die, noctem tunc quoque dormiuit, non totam, sed vigilauit nonnihil, sine molestia tamen. Tertia die eadem hora accidit rigor, ac post eum febris acuta, & ad noctem sudor per totum corpus. Vesperi eiusdem diai color mutatus est icterico modo, & mane reddita fuerat vrina melioris coloris, & paruam habens subsidentiam. Itaque apparuerunt ea die duo longe diuersa signa, alterum in vrina, quod salutem intra primam septimanam promittebat, vt certè euenit: alterum quod mortam minabatur. Vrina enim melioris coloris, neqne continens iam vt antea nebulosa, & dispersa, sed paruam subsidentiam, manifestæ concoctionis præstabat significationem, quæ intra primum quaternarium apparens, intra primam septimanam iubet expectare salutem: murbus vero regius anta diem septimum factus, pernitiosus est. Euenit tamen in hac muliere salutis præualere signum, quia pernitiosum illud, eandem quam totus morbus habuit occasionem, secretionem scilicet vitiosi sanguinis, ad instantem menstruorum euacuationem. Itaque non ob hepatis inflammationem, aut venenosam sanguinis qualitatem, vt in aliis, sed ob conturbationem, quam attulit naturalis ille motus, effusio biliosi sanguinis in cutem facta est, atqua minus periculosa fuit, vt quæ à naturali motu proficisceretur. Facta mentione icteri, addit νύκτα ὕπνωσε, δι' ὅλου hoc est, noctem dormiuit per totum. Quibusdam videtur ineptum, dicere per totum dormiuit, quia illud δι' ὅλου, id est, per totum, videtur referre σώματος id est, corpus. Quid autem sit dormire per totum

corpus: ob id malunt legi ἴδρωσε δι᾽ ὅλης, id est, sodauit per totum. Sed hæc quoque videtur inutilis repetitio, cùm mox dixisset ἴδρωσε νύκτα δι᾽ ὅλης. Quapropter rationi consonum censeo, legi vt occurrit scriptum νύκτα ὕπνωσε δι᾽ ὅλης, & illod δι᾽ ὅλης accipi aduerbialiter, aut suppleri χρόνον vt significetur, per totum noctis tempus dormiuisse: quod mihi videtor admonuisse, vt significaret dormisse ea nocte meliùs quàm superiori, qua dixerat partim vigilasse. Quarta die, quæ secerni antea cœperant, eroperant suo tempore menstrua. Verùm febris ipsa, quæ adhoc erat incremento, ne perfectè erumperent, effecit, & ipsa imperfecta eruptio, ne febris statim cessaret, aut saltem desisteret ab incremento. Nam febris ardens affert io superoa succos, & ipsam partem in quam influunt, phlegmonoso modo afficit. Ob hoc, vterus febricitantibus acutè malè deponit sanguinem: ob illud, neque ipse quidem sanguis bene in eum influit: proinde & per soperiorum partium aliquam simul erumpit, vt huic per oares, & per vterum, parciùs quàm vt febrem iudicet. Huic igitur merito non est febris per eam euacuationem iudicata, tamen symptomata vterioa magna ex parte sedata sunt, rigores enim quotidiani esse destiterunt, neque conoulsiooes apparuerunt amplius, febris verò, & eius quotidianæ exacerbationes processerunt: vtero scilicet ex parte vacuato, & in reliqui euacoationem conoerso, toto verò corpore nondum mundato: processerunt quoque sudores quotidiani per totum flueotes, qui ad talium morborum iudicationem, & corporum muliebrium perpurgationem, accommodatissimi sunt. Quod io ægrotantibus ex parto quotidie videas. Nimirum effunditur conturbatus, & exagitatus sanguis: suotque ij tres motus, qui in hac muliere apparuerunt, congeneres, rigor, icterus, & sudor. Quorum, sudor perfecit, inchoatam per doos priores, excretionem. Atqoe ita fit, vt qui ex morbo regio rigent, si ex rigore sudant, euadunt. Quod huic euenit, quę cùm uon euacuasset satis multum, riguit, & ictero est correpta. Hæc ex parte vacuata minùs riguit, tamen nooduin vacuata sans, sexta die iterum riguit, superueniente verò copioso sudore, die septima iodicata est perfectè, diei natura non parum iuuante: eueneruntq; huic omnia, iuxta id quod sectione tertia libri tertij dictum est, his verbis: Plerique ægroti circa iudicationẽ rigebant, maximè quibus sanguis oon erupisset, iidem verò postea insuper riguerunt, & exudarunt.

¶ Thiconis, qui in obsidione circa datum catapulta percussus interiit, historia, occurrit hoc loco, enarrata verò priùs est in quinto, neque hæc ab illa dictione euariat, nisi quam minimum, & quod nullius momenti est: & quidqoid id est, illo luco aniamduertimus. Locus est non loogè à fine quinti.

---

109 *Eunuchus ex venatione & cursu, adaquatuor factus est, hic iuxta fontem Ele alcidis: hic ad sex annos habuit ex equitatione malum, & bubonem, ile & dolores circa genitalia. Hic secundum inanes partes tabefactus, septem diebus periit.*

¶ Narrat vitam ante actam, & passiones diuturnas, quę ab ea viuendi ratione traxerant originem, quòd eam fuisse causam autumet tam repeotini interitus. Non enim narrat ex qoo morbo perierit, sed perisse septem diebus, insinuaos non ob febrẽ aliquam acutissimam, aut internam inflammationem, vt ob peripneumoniam, aot pleuritidem, aut phrenitidem, sed ob aliquam affectionem, quæ à diuturnis illis fluxit, neque nisi ita affectum, ac labefactatum, tamdiu, substulisset. Exercuit igitur hic multo tempore artem venatoriam, atq; postea viuendi rationem mutaoit, (cùm fortasse non posset iam priorem sustinere) atque, venatione & assiduo cursu relictis, factus est adaquatoor (ita vocatur qui aquam defert, venditatque, aot qoi haurit) habitabat hic iuxta fontem Dealcidis. Huic primùm quidem ex labore, assidua inquam & concitata equitatione, qua veoatores vtuntur, deinde & ex humiditate, quæ à viuendi ratione, & habitatione accessit, læsæ & debilitatæ plorimùm suot partes humiles, quæ circom circa clunes & genitalia sunt, & inanes partes. Habuit ergo sex annos ἐφιππίων, ita vocaot malum ex ęquitatiooe contractum, velut fieri soleot vlcera quædam io clunibus, & interfœmineo, quæ aliquando euadunt diuturna, & dysepulotica, & callosa. Habuit etiam bubonem, quem, siquidem fuit adeo diuturnus, constat fuisse tumorem scirrhosum in adene. Habuit quoque ile, hoc est, dolore partis ioaois vexatus est, aut continenter plus minusué affligente, aut repetente per quædam interualla, ita vt solet: accipitur verò hìc nomen pro affectione, velut in aphorismo vbi dicitur: Autumno & ex ęstiuis multi, & febres qoartanæ, & erroneæ, & splenes. Nomen enim splenis pro eius visceris murbo accipitur: & rursum alio aphorismo, senioribus autem fientibus tonsillæ. Itaque hìc quoque ἴξυν, hoc est, ile, vocat, ei parti familiarem morbum: addit περὶ αἰδοῖα, hoc est, dolores circa genitalia, qui quidem dolores fuerint, arbitror, coxæ. Is enim articulus attingit os pubis, & fæmen inter crura, & ile, & clunes: itaque omnes eas, & earum plures partes obsederat dolor. Cùm tanta earum partium laboraret debilitate, correptus est acuto morbo (cum febre arbitror) & secundum inanem partem tabefactus, interiit die septima. Non explicat quo pacto interierit, neque qui fuerit postremus morhus: scire tamen licet, eos qoibus humiles illæ partes diu iam sunt malè affectæ, quosque laboriosa aliqua viuendi ratio, qoalis huic Eunucho contigit, confecit, aot etiam nimia Venus, quę illas etiam partes debilitat: opportunos esse moltis & perniciosis affectibus, ac nonnunquam breui interimentibus. Nam putrescentiæ malignæ, & exedentia vlcera, aut gangrenosæ inflammationes, breui secundum illas partes, vtpote homidas & excrementitias fiunt, & vesicæ aut intestinorum, partium eo loco sitarom, actiones adeo necessariæ, substolluntur, corrupta earum partium facoltate naturali, aut animalibus earum actionum instrumentis penitus resolutis, vel conuulsis, aut vijs congestione insuperabili, lapidum, toforum, aut grumorum, aut caruncularum supercrescentia, obtoratis.

Prapotantium crudum, salsa cum melle. 110

¶ Suppleri hìc debet μυελὸν, hoc est, medolla, significatur enim his verbis, vbi qois aquam crudiorem, aut gelidam, vino præcipuè assuetus, acceperit,

rit, aut crudum lac, aut iuscolom olerum tum multo aceto, aut denique potione aliqua, aut sorbitione crudiori, læsum se sentiat, falso aliquo cibo cum melle debere vti, velut veteri caseo, aut salito pisce (vt certè sardina) melle intinctis. Quandoquidem salsa & mellite, calida, & sicca cùm sint, emendant crudam illam frigiditatem. Constat verò eadem ratione iuuatum iri hominem acribus, vt si veteribus vtatur nucibus, intinctis etiam melle, aut vt quibusdam in vsu est, nucleis persicorum, aut itriis ex nncleis pineis, aut amigdalis cum melle subactis, aut aliis eiusmodi: constat quoqne tallum rerum vsum, non solùm post potiones, sed post cibos etiam crudos, & frigidos, denique ad cruditatem omnem, quæ nidorosa non sit, esse vtilem.

¶ Hinc deleui quædam verba, absurda prorsus, & indigna, quę à probo quopiam viro legerentur. Ob id quanquam desint, non desiderabuntur.

---

111 *Leonidæ filiæ natura concitata auersa est. auersa excanduit ira, cùm excanduisset, reconciliata est. Medicus non intellexit. Puella mortua est.*

Leonidæ filia natura concitata conuersa est, conuersa verò subsannabat, subsannans pacata est. Medicus non intellexit. Puella mortua est.

¶ Parum peritis medicis, non aliter ac vulgaribus, meliùs semper videntur ægroti quum quietiores & pacatiores sunt, cùm tamen possit hac quoque in re esse quod nimium, resque non ita pensanda sit, sed vt alibi Hippocrates monet, similis sint an dissimilla quæcunque in ægroto appsrent, considerandum, iis quæ in eodem esse consueuerant, cùm secundum naturam hsberet, videndumqoe, id quod adest, quantum dissideat, cùm à communi hominnm natura, tum vel maximè à cuiusque propria. Qnod enim plurimùm dissidet ab eo quod secundum naturam, admodum præter naturam, atqne ob id etiam vitiosum est. Velut cùm huic esset natura concitata, & ad furorem prona, paulò antè mortem conoersa est ad pacatiorem, sedataque est plurimum, atque facta mitior. Tamen mouebat nares, velut subsannans. Medicus non intellexit, referans enim illud ad communem naturam, potiusquam ad puellæ propriam, sedatã ac placatam esse, boni consulebat, id verò erat delirium merum. Non enim minùs vitiosum est, loquacem tacere, & concitatum, plus satis mitescere, quam taciturnum garrire, & mitem furere. Attestabatur verò insaniæ etiam illa subsannatio, quæ etiam fortasse non subsannatio vera erat, sed conuulsiuus aliquis motus faciei & nasi. Nam in adeo morti proxima, quidnis merito suspiceris.

---

112 *Puer Philotimi venit ad me in techinam. Inueni os cranei destitutum medicina, non videns occulta stabilia.*

¶ Maximum errorem imperitorem chirurgorum notat hîc Hippocrates, qui nonnunquam desistunt intempestiuè ab vlcerum curatione, ac quasi sana iam sint, relinquunt, eo quòd supercreuerit caro quædam, & ossa contecta, ac repletæ caoitates sint: cùm tamen, nisi ea caro sit à fundamentis satis firma, stabilis, & sicca, ac quæ substant ossa & membranæ citra omnem læsionem, malignè occultatã, atque vt dicunt, supersanata potiusquam sana sint, necesseq; sit postea maligniùs recrudescere, natura pellente quod suberst, laxi, mollis, atque putridi, aut alterata ossicula: aut (quod erit multo grauius) id non potente efficere natura, eo quod per inscitiam obturstæ illi viæ sint, superuenientibus grauissimis febribus ac conuulsionibus, & malignis aliis symptomatis, mori, medicis valde mirantibus, quod in sanis iam vlceribus euenerit, negantibusq; inde esse factum, sed ex nouo morbo, alia occasione incidente. Nitendum igitur sæpe perito medico, ne ante tempos contegantur vlceris veluti fundamenta, non minus quàm alias, vt caro generetur, ac si fungosa, mollisq;, & facilè liquescens caro pullulet, extirpanda, dissipandaq; est, videndumq; vt occulta, & quæ talibus carunculis conteguntur, stabilla prius sint, quàm permittat quippiam super crescere. Quod quidem, peccatum esse dicit Hippocrates in puero Philotimi, quem, cùm habuisset vlcus vsq; ad cranei os, chirurgi, velut sanum iam factum, dimiserant, cùm tamen occulta, hoc est, ipsius ossis scamms & pericraneum & hærens illi caro, non essent satis firma. Oportuerit ergo (etsi id Hippocrates non dicat) vlcus nouare, ac subiectis partibus idoneam denuo curationem adhibere, vsque adeo præstat artifex imperito.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM IN HOC OPERE MEMORABILIVM

INDEX.

A

animi

INDEX.

C

Epicra-

F

fulgo-

M

mutatio-

N

O

P

pleuri-

Q

R

S

signo

venere